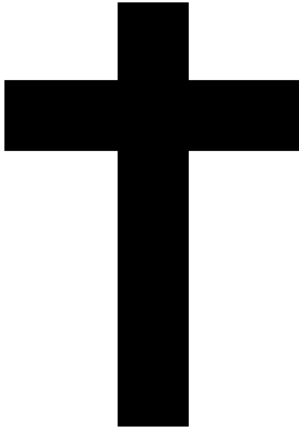

Yeshuât Den Pat
Âlepŋe

The New Testament in the Selepet Language of Papua New
Guinea

Yeshuât Den Pat Âlepŋe
The New Testament in the Selepet Language of Papua New
Guinea
Nupela Testamen long tokples Selepet long Niugini

copyright © 1986 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Selepet

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023
995083d2-705e-5a60-af47-1e36806cccbc

Contents

Mataio	1
Mareko	82
Luka	132
Yoane	213
Aposolo	269
Roma	340
1 Korinti	377
2 Korinti	415
Galatia	439
Epeso	452
Pilipi	465
Kolosai	475
1 Tesalonike	484
2 Tesalonike	491
1 Timoteo	495
2 Timoteo	506
Tito	514
Pilemon	519
Hewuraio	522
Yakowo	551
1 Petoro	561
2 Petoro	572
1 Yoane	579
2 Yoane	588
3 Yoane	590
Yut	592
Hâmbâi	596

Mataio Yesuhât Den Pat Âlepŋe Mataioŋe kulemguop.

*Yesuhât tâmbâlipŋe yengât kutyeŋe
(Luka 3:23-28)*

¹ Yura lohimbî nengât tâmbânenŋe, yamâ kutŋe Awaraham sâmb, yâkât senâmbâ gâtŋe Dawiti. Otmu yâk yetgât sen âlâ yâkâlebâ Yesu teteop yamâ Anitâŋe hângângumu giop. Otmu Awarahamgât senâmbâ tetem gawi ya yengât kutyeŋe yuwu.

² Topŋe katmâ Awarahamgât nanŋe, kutŋe Isaka sâmb ya teteop. Isakahât nanŋe Yakop sâmb ya teteop. Yakopgât nanŋe Yura sâmb, ya teteop. Otmu imilipŋe dondâ meyeŋe.

³ Yuraŋe imbi âlâ, kutŋe Tama sâmb, ya miop. Yaŋeâmâ naom yâhâp meyeleŋe, yâk yetgât kutyetŋe, Peresi yet Sera. Otmu Peresihât nanŋe Hesoron teteop. Hesorongât nanŋe Lam teteop.

⁴ Lamgât nanŋe Aminarap teteop. Aminarapgât nanŋe Nason teteop. Nasongât nanŋe Salamon teteop.

⁵ Salamonŋe imbi miop yamâ kutŋe Lahap, yaŋeâmâ nanyetŋe Boasi miop. Boasiŋe imbi, kutŋe Lut sâmb, ya memu yâkŋe nanyetŋe Owet sâmb ya miop. Owetgât nanŋe Yese teteop.

⁶ Yesehât nanŋe Dawiti teteop.

Dawitiŋeâmâ lok kutdâ otmâ manmâ bukŋe, kutŋe Uria sâmb, yâkât imbi hârem mewangŋe. Imbi yaŋe nanyetŋe Solomon ya miop.

⁷ Solomongât nanŋe Lehowoam teteop. Lehowoamgât nanŋe Awia teteop. Awiahât nanŋe Asa teteop.

⁸ Asahât nanŋe Yosapata teteop. Yosapatahât nanŋe Yoram teteop. Yoramgât nanŋe Usia teteop.

⁹ Usiahât nanŋe Yotam teteop. Yotamgât nanŋe Ahasi teteop. Ahasihât nanŋe Hisikia teteop.

¹⁰ Hisikiahât nanŋe Manase teteop. Manasehât nanŋe Amon teteop. Amongât nanŋe Yosia teteop.

¹¹ Yosiahât nanŋe Yekonia teteop. Otmu imilipŋe nombotŋe meyeŋe.

Otmu sâp yanâmâ kapi pato âlâ, kutŋe Bawilonia sâmb, yan tâmbâlipnenŋe yengât kasalipyeŋe taka yongom kiom tuhuyingwi. Kiom tuhuyingim meyekmâ ari Bawilonia yan katyekŋetâ yâk yengât hoŋ bawa otmâ manbi.

¹² Bawilonia kapi manbi yakât kakŋan Yekoniahât nanŋe, kutŋe Salatie sâmb ya teteop. Salatiehât nanŋe Seruwawe teteop.

¹³ Seruwawehât nanŋe Awuru teteop. Awuruhât nanŋe Eliakim teteop. Eliakimgât nanŋe Asoro teteop.

¹⁴ Asorohât nanŋe Sarok teteop. Sarokgât nanŋe Akim teteop. Akimgât nanŋe Eliut teteop.

¹⁵ Eliutgât nanŋe Eliasa teteop. Eliasahât nanŋe Matan teteop. Matangât nanŋe Yakop teteop.

¹⁶Yakopgât nanje Yosep teteop. Yosepgât imbi sâjetâ manop yamâ Maria. Yâhâ Marianjeâmâ Yesu miop yamâ Anitâje hângângumu yâkâlen gemu miop ya nângâmain.

¹⁷Otmu Awarahangât senâmbâ tetem gaġetâ gaġetâ tânâmyerjambâ Dawiti ya teteop. Yâhâ Awaraham yâkâlembâ lok komotje komotje tetem gaġetâ ya yengât sen yaġe menduhuakmâ 14 olop. Otmu Dawitihât sen yapâ tetem gaġetâ gaġetâ Bawilonia hânân ari manbi sen yaġe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Bawilonia hânân manbi yaġak manmâ gaġetâ gaġetâ Anitâje nanje tihitnenje olâk sâm hângângumu yuân giop sen yaġe menduhuakmâ yawuâk 14 olop. Otmu Yesuje giop sâp yanâmâ sen ya pesuk sâop.

*Yesu teteop
(Luka 2:1-7)*

¹⁸Anitâje Yesu hângângumu gemu Marianje miop yakât topje yuwu tap. Mâmâje Maria yamâ Yosepgât pat kuwaġiwi. Yâhâmâ sihan iknġiâk iknġiâk manmâ gamutâ Anitâhât Wâtġât mâmâġahât Heakje Maria mâmâje otbaġgimu, lokje orop, konohân ki manowot yan, imbiâk ya tepje olop.

¹⁹Sâp yan Yosepje Anitâhât den tâġ tâġâk lâum manop. Yakât otmâmâ biwiġaje yuwu nângâop. “Âo, yuâmâ nâhât pat kunihiwi. Yamâ benje lok nombotje orop mon manmai. Yawu ġârâmâ nâje lok sen senân watmune aġulakmap,” yawu sâm biwiġanâk nângâm manop.

²⁰Yawu nângâm manmâ yâhâm yâhâm yan awun ehop. Awun ekmu Anitâhât anelo âlâje yuwu sâm ekuop. “Yosep ġâ Dawitihât sen, yakât yuwu sâm ekgohomune nângâ. Anitâhât Wâtġât mâmâġahât Heakje Maria mâmâje otbaġgimu tepje oap. Yawu ġârâmâ ġâje ki nângârâ bâlewuap.

²¹Yâkje nanje membuap. Nanje memu kutje Yesu kunbuat. Yâhâ kutje yakât topje yuwu. Yen yâkât komot manmâ otmâ hilipgum gai yen kerehâk moyekbuap. Meyekmu Anitâje yekmu ârândân otbuap.” Anelone yawu sâm Yosep ekum ariop.

²²⁻²⁵Yawu sâm Yosep ekuop ya nângâmu ârândân otmu imbiġe memu orowâk manowot. Yawu manmâ yâhâm naom ya miop. Otmu Yosepje naom ya kutje Yesu sâm kunop. Yakât topje teteâġgât Anitâje emet inânġan yuwu sâmu poropete âlâje kulemguop.

“Imbi sihan âlâje naom membuap. Yâhâ kutje âlâmâ Imanue sâm kunbuap.”

Yawu sâmu kulemguop. Kut kunop yakât topjeâmâ yuwu tap. Anitâje nen orop sâp ârândânâk tatmap. Yawu.

2

Pitu ekmâ takawiġe Yesu mepaewi.

¹Yuraia hânân lok kutdâ pato âlâ, kutje Herot sâm, ya manop. Sâp yanâmâ Maria yet Yosep yâhâmâ Yuraia hânân kapi âlâ Betelem sâm yan manowot. Kapi yan Marianje Yesu miop. Memu yakât kakġan lok nombotje nângân nângânyeġe papato yaġe pitu âlâ tetemu ekmâ yakât topje nângâne sâm emetsenġe ga takamawângembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâm kapi ambulipje yuwu sâm âiyongowi.

²“Yuân naom âlâ teteop yanjeâmâ hâmbâi yengât lok kutdâ otmâ manbuap yakât towat pitu tetemu ekbin. Naom ya mepaene sâm kapi kâlepġehembâ takain.” Yâhâmâ wosapâ tap?” Yawu sâm âiyongowi.

³ Yakât den pat ya nângâm lok kutdâ Herotnje nângâm yâkne pato otmâ watnekmâ kawenan kinmap nângâm gorâwanjiop. Otmu bukulpnaje gurâ yawuâk nângâm gorâyinjio.

⁴ Herotnje den pat ya nângâm hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerek menduhuyekmâ yuwu sâmu âiyongop. “Anitâne hâmbâi hângângumu gewuap sâmai yamâ kapi wosan tetewuap yakât topnje eknohojêtâ nângâwe.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Sâmu sâwi. “Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemgup ya yawu tap. “Lok kutdâ âlâ tetem galem otbuap yâkât topnje yuwu. Yâhâmâ Betelem kapi Yurâia hânân yan tetewuap. Yan tetem manmâ Isirae yengât kunyene otmâ galemयोगuwuap. Yakât otmâmâ kapi yakât nângâjêtâ yahatbuap.” Yawu kulemgup tap.” Yawu sâwi.

⁷ Yawu sâjêtâ Herotnje naom ya tetemu sâp kâlep me tâlâwâk oap, yakât topnje nângâwe sâmu pitu watmâ takawi ya yohâk mem dâiyekmâ yuwu sâmu âiyongop. “Pitu ekmâ takawi ya sâp girawuân tetemu ekbi?” Sâmu yakât topnje ekuwi.

⁸ Ya sâjêtâ yuwu sâmu ekyongop. “Bâinj, âlepne yen Betelem kapiân arinet. Ari naom ya ekmâ taka eknohojêtâ nâku yawuâk ari ekmâ herone otbângim mepaewom.” Yawu sâmu kâiyongop.

⁹ Yawu sâmu kâiyongomu ba ariwi. Mâtâwân ari endakembâ pitu yanje kulet sâmu dâiyekmu ari emet mâpujan lanjinje hâumu siliinj siliinj sâmu ekbi. Yanje yâhâpne torokatmâ yawu hâumu siliinj siliinj sâmu ari naom tipnje emelan talowân yâhâwi.

¹⁰ Emet kâlehen yâhâ naom ya Mariahât tambojan tatmu yelemâ herone nângâm mepaewi.

¹¹ Otmu goli, iri sikum, to kukne suksuk âlepne nanje âlâ memâk takawi ya aksihâk gotyetjan kutakum hâwurui. Hâwurum âwurem ariwi.

¹² Yawu otmâ im yan awun yuwu ekbi. Herotgâlen purik sâmu ari den pat yu ki ekumai sâmu Anitâne ekyongop. Yawu ekmâ yok pilâm mâtâp âlâengembâ ba kapiyenehen ariwi.

Yosepne Yesu mâmâjêit meyelekmu Aihita hânân ariwi.

¹³ Purik sâmu âwurem arinetâ Yosepne aman im, awun ehop. Awun ekmu Anitâhât anjelo âlâne yuwu sâmu ekuop. “Sâmune nângâ. Herotnje Maria nanjahât hâkâj otmâ hilipguwom sâmu nângâm mansap. Yawu gârâmâ gâ yahatmâ imbihe naomge meyelekdâ Aihita hânân ari mannomai. Yan ari manjêtâ nâne den girawu sâwom yakât mambotmâ mannomai.” Yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu emet inânjan Anitâne poropete âlâ den ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Nannaje Aihita hânân manbuap ya kunmune âwurem takawuap.” Yawu tap.

Anjeloje Yosep ekuop yanâk imbihe naomne meyelekmu Aihita hânân ariwi. Yakât otmâ den, ya bonje teteop.

Herotgât tembe lâulipnaje Betelem yengât nanlipyene yongowi.

¹⁶ Otmu pitu ekmâ takawi yanje Herot kâimbojmâ ariwi yakât nângâmu bâleop. Nângâmu bâleumu yanjak Yesu ki manâkgât nângâop. Yawu gârâmâ mâmâjane memu manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Yambu yâhâp yakât kâlehen naom titipâ nombotje tetewi. Yakât otmâ Herotnje tembe lâulipne

hânggânyongomu Betelem kapi otmu kapi tipi tapi ya hâlâhmâ tai yan nim-naom titipâ tetenjetâ yambu yâhâp ki olop ya gurâ kerehâk yongonjetâ muwi.

¹⁷ Otmu emet inânñan umatje ya tetewuap ya ekmâ poropete âlâ, kutje Yeremia sâmb, yâkñe yuwu sâmb kulemguop yakât bonñe teteop.

¹⁸ “Imbi âlâ, kutje Lahe sâmb, yâkât komot yamâ Lama kapiân tetem mannomai ya yengât nanlipyeñe yongonjetâ munomai yakât isem tep bâle otnomai. Otmu sâp yanâmâ lohimbi nombotjañe ya ekmâ biwi nâñgân nâñgânyeñe ki sânduk sâwuap, yawu.”

Yâhâ Herotñe sâmb nanlipyeñe kerehâk yongonjetâ muwi yan bonñe teteop.

Yosepñe Yesu mâmbâñeit meyelekmu Aihita hân pilâm âwurem ariwi.

¹⁹ Otmu Herotñe mumu yanâmâ Yosepñe Aihita hânân manmâ awun ehop. Ekmu yan Anitâhât añelo âlâñe yuwu sâmb ekuop.

²⁰ “Mariahât nanñe hilipguwe sâmb kasa otminiop ya emelâk muop. Yakât otmâ imbihe naomge meyelekdâ âwurem Yuraia hânân arinjet,” Yawu sâmb ekuop.

²¹ Yawu sâmb ekumu hân ya pilâm Yosepñe imbiñe naomñe dâiyelekmâ Yuraia hânân âwurewi. Yakât otmâ Anitâñe poropete âlâ ekumu kulemguop ya bonñe teteop.

²² Yâhâ Yosepñe âwurem ari den pat yuwu nâñgâop. “Herotñe mumu yanjak nanñe kutje Akelao sâmb, yâkñe âwâñahât welâmñan kinmâ Yuraia yengât lok kutdâ mansap.” Yawu sâñjetâ nâñgâop. Den ya nâñgâm nanne hilipgumap sâmb gorâwanñimu Yuraia hân pilâm ariwe sâmb biwi yâhâp olop. Yawu otmâ im awun ekmu Anitâñe yuwu sâmb ekuop. “Gâ Yuraia hân pilâm âlâengen meyelekdâ arinomai.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâmb yapâ pilâm Galilaila hânân ari, kapi âlâ, kutje Nasaret sâmb, yan manbi. Otmu emelâk emet inânñan poropete âlâñe den yuwu kulemguop ya bonñe yan teteop.

“Yâhâmâ Nasaret kapi ambonje.”

Yawu kulemguop. Yosepñe imbiñe naomñe meyelekmu Nasaret kapiân ari manbi yakât den ya bonñe teteop. Otmu yan manñjetâ naom ya lok olop.

3

Yoaneñe âi topñe kalop.

(Mareko 1:2-8 Luka 3:1-18 Yoane 1:19-28)

¹ Yesu lok otmu yanâmâ bukuñe Yoane Baptis yâkñe âi topñe katbe sâmb Yuraia hân lok ki manmaiângen ari manop. Ari manmu lohimbi dondâñe ari eke sâmb arinjetâ yuwu sâmb ekyongop.

² “Anitâñe tihityeñe otbe sâmb oap yakât orotmemeyeñe kiñgoñ ya kerek betbanñim yâkâlen torokatmâ manñet.” Yawu sâmb ekyongop.

³ Otmu den ya ekyongom gaop yakât emet inânñan poropete âlâ, kutje Yesaia sâmb, yâkñe Yoanehât nâñgâm lohimbi biwiyeñe pâroñ sâmb kuwihakno-mai yakât kulemguop. Den yakât bulâñe ya yâkâlen teteop. Den ya yuwu.

“Lok ki manmaiângen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen arinomai ya yuwu sâmb ekyongowuap. “Lok kutdâñe tohowuap yakât kaweñe mem pitim mâtâp mewaññet. Otmu pumñe launje uk sâmb huruñ sâmb, otbuap yamâ kum kilikmâ mem ârândâñ merândâñ tuhuñjetâ talâk.”

Yawu sâmb ekyongop. Den yawu kulemguop yakât bulâñe ya Yoane yâkâlen teteop.

⁴ Otmu Yoaneje poropete âi ya topje katmâ tuhuwe sâm lok ki manmaiângen ari manop. Otmu senje âlâlâ, hâk katipje, me petje, yamâ sonjo âlâ, kutje kamele sâm, yakât somotjaŋe menderjâ mem kepeiakmâ manminiop. Otmu pet âlâ topje yaŋe mem sâhâm kuratguakminiop. Yâhâ sot yamâ nenġopdâ, ġonġaraŋ, otmu dopon yawuya neminiop.

⁵ Otmu lok ki manmaiângen ari manmu nengât kapi kunje Yerusalem ya ambolipje otmu kapi tipi tapi Yerusalem hâlârjâ manbi, otmu Yoran to nombot nombot manbi ya ambolipje nombotjaŋe yâkâlen ariwi.

⁶ Yâkâlen ari orotmemeyeŋe bâleŋe otmâ gawi ya kerehâk sâm teteakjetâ Yoran toen mem katyehop.

⁷⁻⁸ Yawu otjetâ Parisaio otmu Sarukaio lok nombotjaŋe yâkje toen mem katnenehâk sâm yâkâlen ariwi. Arijetâ yekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ lok perâkje. Otjetâ bâlem gamap yakât matje Anitâŋe meŋet sâm yâkât yeŋeâmâ kingityeŋahât otmâ bâleŋe ya pilai mâne âlepje otbâp. Yawu ġârâmâ den yan yu nâŋġâŋetâ ki ârândâŋ oap.

⁹ Yawu otmâmâ yuwu mon nâŋġânômai, “Nenâmâ Awarahamġât komot bulâŋe mansain. Yakât otmâ Anitâŋe nengât ki nâŋġâm bâleningimap.” Yawu ki nâŋġânômai. Yakât yuwu sâmune nâŋġâŋet. Anitâŋe sâmû kât yuje Awarahamġât komot tetenômaiġât dop tap. Yawu ġârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmâi. Yakât matje hâmbâi nomômai.

¹⁰ Yakât den âlâen hâum sâmune nâŋġâŋet. Emelâk unam sâtje katmu tap. Yâhâ nak âlâhât bonje ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlâŋ sâmû kâlâpje sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.

¹¹ Yakât otmâ yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ya sâm tetem Anitâhâlen biwijeŋe kepeinetâ toen mem katyekbom. Lok âlâ irak betnehembâ âi topje katbuap yâhâmâ wâtje pato tatbaŋgiap. Yakât otmâ nâŋe yâkât itâkat ya ġurâ mem kâpekâ golewangiwomġât dop ki tap. Otmu tânguwomġât dop ġurâ ki tap. Nâŋeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom. Yâkjeâmâ Wâtġât mâmâŋahât Heak hâŋġâŋgumu ge mem ketetyekbuap. Nombotje manman âilonġoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotjeâmâ hâhiwin kakjaŋ katyekmu mannômai.

¹² Otmu den âlâen hâum sâwe. Yeŋeâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot ikjiâk ikjiâk katmai. Neneŋahât pat otmâ ya konohân mem hâwuruŋetâ tatmap. Yâhâ ki neneŋahât pat otmâ yamâ mem pilâmai. Yakât dopjeâk yâkje taka biwinenŋahât topje ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topje yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânom yamâ ikjaŋ mem torokatnnekbuap. Yâhâ nombotjaŋe yâkât hâkâŋ otmâ betbaŋgim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionjâ hâhiwin nâŋġâmbisâi.” Yawu sâop.

*Yoaneje Yesu mem toen kalop.
(Mareko 1:9-11 Luka 3:21-22)*

¹³ Sâp yanâmâ Yesuje Galilaia hân pilâm Yoaneje toen mem katnehâk sâm yâkâlen ariop.

¹⁴ Arimu Yoaneje ekmu umatje otmu yuwu sâm ekuop. “ġâŋe nâ toen mem katnekdâ ârândâŋ otbâp. Yamâ ġâŋe nâhâlen takarâ nâŋġâmune umatje oap.” Yawu sâop.

¹⁵ Sâmû sâop. “Anitâŋe sâm kalop ya otmutje nâŋġâmu ârândâŋ otbuap. Yakât ġâ biwi yâhâp ki ot.” Yawu sâop. Yawu sâmû Yoaneje nâŋġâmu ârândâŋ olop.

¹⁶ Nāngâmû ârândâŋ otmu toen mem katmu ginŋan yâhâ kinmutâ yanâk himbim pâronŋ sâmu Anitâhât Wâtgât māmâŋahât Heakŋe kembâ hâtgum ge Yesu māmâŋe otbaŋgiop.

¹⁷ Gemu yanâk himbimâmbâ Anitâŋe yuwu sâm ekyongop. “Ya ekŋet. Yamâ nine nanne ombe bisine. Nâ biwinaŋe yâkâlâk nāngâman.” Yawu sâop.

4

Satanŋe Yesuhât biwiŋahât topŋe ekbe sâm olop.
(Mareko 1:12-13 Luka 4:1-13)

¹ Otmu weke bâleŋe ya yengât kunyeŋe, kutŋe Satan sâm, yâkŋe Yesuhât wâtŋe tatbaŋgiap me bia ya ekmâ biwiŋahât topŋe nāngâwe sâm olop. Yakât otmâmâ Anitâhât Wâtgât māmâŋahât Heakŋe Yesu dâim lok ki manmaiângen ariop.

²⁻³ Yan ari manmâ gamu, hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po wanŋimu wâtŋe houŋ sâop. Yawu otmu yanâk lohotŋe olâk sâm Satanŋe yâkâlen ari yuwu sâm ekuop. “Gâ bonŋanâk Anitâhât nanŋe mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonŋanâk Anitâhât nanŋe bulâŋe mansat sâwom.” Yawu sâm ekuop.

⁴ Ekumu sâop. “Âlepŋe yarâke yamâ benŋe Anitâhât den âlâ yuwu tap.

“Anitâŋe haonmâ ârândâŋ tihitnenŋe otmap. Yawu gârâmâ sotŋak konok wâtnenŋe mianŋim manmâ yâhânongât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitâŋe den sâm ningimap ya gurâ lâum yâhânom. Yawu otmunŋe ârândâŋ otbuap yakâ.”

Den yawu tap yakât otmâ gâŋe den eknohoat ya ki nāngâwom.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu yanâk Satanŋe dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukŋahât gimbâŋan yâhâowot.

⁶ Yâhâm Satanŋe yuwu sâm ekuop. “Anitâŋe sâmu den âlâ kulemguiwi ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan teŋ sâmapgât Anitâŋeâmâ anelolipŋe hāngânyongomu ge tihitge otŋetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulâŋanâk Anitâhât nanŋe mansat otmuâmâ yupâ soŋ pilâm kionŋ. Kiondâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nāngâwom. “O, bulâŋanâk lok yuâmâ Anitâhât nanŋe mansap.” Yawu sâwom.

⁷ Sâmu sâop. “Bâiŋ, den âlâ yuwu tap.

“Anitâŋe tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâŋe den eknohoat ya nāngâmune tâŋât oap.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu pumŋe gip gipŋan dâim yâhâop. Yâhâm yanâmâ hânŋe hânŋe lok kutyeŋe pato ya yengât senŋe âlâlâ dondâ tatyinŋiop ya tiripgum yuwu sâop.

⁹ “Senŋe âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nâŋe yukât kunyeŋe manman. Gâŋe mepaenekbuat yanâmâ senŋe âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Sâmu sâop. “Main, Anitâŋe den âlâ sâop ya yuwu tap.

“Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yâkât den konohâk tem lâum hoŋ bawanŋim mannom.”

Den yawu tap. Yakât otmâ gâŋe den eknohoat ya lâuwomgât dop âlâ ki tap. Gâ pilânekâm ari.” Yawu sâop.

¹¹ Yawu sâmu pilâm ariop. Pilâm arimu yanâk himbimâmbâ anelo nombotŋaŋe ge tihitŋe otmâ tânguiwi.

Yesuŋe topŋe katmâ den kâsikum yinŋiop.

(Mareko 1:14-15 Luka 4:14-15)

¹² Ya pesuk sâmu yakât kakŋan lok kutdâ âlâ, kutŋe Herot Antipa sâ, yâkŋe Galilaia yengât galem manop. Yâkŋe sâmu Yoane mem pâi emetŋan katŋetâ talop. Pat ya nângâm Yesuŋe yahatmâ Galilaia hânân ariop.

¹³ Yan ari Nasaret kapi ya wangim kapi âlâ, kutŋe Kapanaum sâ, kapi yan hân âlâ kutŋe, Sewulun yet Naptali sâ, yan ari manop. Otmu Kapanaum kapi yamâ dengân âlâ, kutŋe Galilaia sâ, yakât ginŋan tap.

¹⁴ Yesuŋe kapi yan ariop yakât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâ, den ekumu kulemguop yakât bonŋe teteop. Den yamâ yuwu tap.

¹⁵ “Sewulun otmu Naptali ambolipŋe yamâ Galilaia dengân otmu Yoran to nombotgen tai.

¹⁶ Yan taiŋe biwiyenŋe manŋuakmâ kopa olop. Otmu omoŋ bâlenŋan manmâ mumuhât pat otmâ manmâ gawi. Yawuhât otmâ lanŋinŋaŋe siliŋ siliŋ sâ, biwiyenŋan hâumu han sâ, keterakŋinŋiwuap. Yawu otmu topŋe ekâm nângâŋetâ biwiyenŋan hâuwuap.”

¹⁷ Den yawu tap. Yesuŋe kapi yan ari manop yan den yakât bulâŋe teteop. Otmu yan ari manmâ yuwu sâ, ekyongop. “Anitâŋe tihityenŋe otbe sâ, oap. Yakât otmâ otŋetâ bâlemap ya kerek pilâm biwiyenŋe yâkâlen katŋetâ kinbuap.” Yawu sâ, ekyongop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe imbât meyeohop.

(Mareko 1:16-20 Luka 5:1-11)

¹⁸ Sâp yan lok yâhâp imi ata manowot kutyetŋe Simon yet Anderea. Ataŋahât kutŋeâmâ Simon otmu yâkâlâk kutŋe âlâ Petoro sâmai. Yâhâ imiŋeâmâ kutŋe Anderea sâ, yâhâmâ dengân tânâmŋan ba inŋan itâŋe toen pilâm kinowot.

¹⁹ Yawu otmutâ Yesuŋe yelekmâ yuwu sâ, ekyotgop. “Yerâmâ nâhâlen torokatmutâ orowâk manmâ yâhânôm. Sâp yiwerenŋe yuâmâ inŋan dâim man-sawot. Yâhâ nâŋe meyeleksan yanâmâ nâhât wâtŋan kinmâ lok meyekmutâ nâhât komolân torokatnomai.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu yanâk inŋangât senŋe âlâlâ mem manowot ya aksihâk pilâm Yesu walowot. Watmutâ orowâk manbi.

²¹ Yapâ arain mâne imi ata âlâ mem teteyelekbi, kutyetŋe Yakowo yet Yoane sâ, Yeweri nanyâhâtŋe. Yâhâmâ âwâyetŋe orowâk inŋan itâŋe gârem kinbi.

²² Yawu otmutâ Yesuŋe yotgonmu in yawu âwâyetŋe pilâm yâkâlen torokatmutâ ariwi.

Yesuŋe lohimbi dondâ mem henŋemyongop.

(Luka 6:17-19)

²³ Yesuŋe Galilaia hânân miti emetŋe tatmâ arap yan yâhâm gem Anitâŋe tihitnenŋe oap yakât den pat âlepŋe ekyongop. Otmu lohimbi mesek otmâ umatŋe topŋe topŋe yaŋe mem bâleyekmu manbi ya henŋemyongop.

²⁴ Yawu otmâ manop yakât den pat ya hân âlâ, kutŋe Siria sâ, yan pen pen sâ, ariop. Pen pen sâ, arimu nângâŋetâ yanŋak kapi ambolipŋaŋe yawuâk kundat mesek topŋe topŋe otbi ya meyekmâ yâkâlen takawi. Weke bâlenŋaŋe mângâeyehop. Me kopa otbi. Me sen birik yongom manop. Lok yawuya ya ŋerehâk meyekmâ yâkâlen tohoŋetâ henŋemyongop.

²⁵ Henŋemyongop yakât den pat sâ, hanŋe tuhuŋetâ Galilaia ambolipŋe, otmu ya hâlânŋmâ kapi bâlâk ŋerek tatmâ arap, ya yengât kutyenŋe pato âlâmâ

Dekopoli sâ, ya ambolipņe yâkâlen tohowi. Otmu âlâmâ Yuraia, ya ambolipņe. Otmu kapi pato Yerusalem ya ambolipņe. Otmu kapi tipi tapi Yorán to nombot nombot tatbi ya ambolipņe menduhuakmâ Yesuhâlen ariwi.

5

Yesuņe hoņ bawalipņe den ekyongop.

¹ Otmu lohimbi dondâņe menduhuakmâ tatņetâ Yesu ikņiâk pumņan yâhâop. Yâhâ tatmu hoņ bawalipņe yâhâņetâ yuwu sâ, ekyongop.

² “Den bonņe sâ, mune nâņgâņet.

Tepnenņe heronņe otmu mannom. (Luka 6:20-23)

³ Biwi nâņgân nâņgâņeņe yehâhât nâņgâņetâ gemap. Yeņeâmâ yuwu nâņgânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâņe himbimġât pat kuningiop. Yakât otmâ yâk orowâk mannom.” Yawu nâņgâm we âlep nâņgâņet.

⁴ Yâhâ we bâle nâņgâm isem manmai yenâmâ hâmbâi Anitâņe mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeņe heronņe otmu mannomai.

⁵ Meņetâ huruņ huruņ otmap ya yen hâmbâi Anitâņe otmu meyekmu yâk orop manmâ yâhâmbisâi yakât we âlep nâņgâm manņet.

⁶ Otmu Anitâhât den ya girawu otmâ lâune sâ, yakât nâņgâm manmai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâņe mâmâņe otyingimu manmâ yâhânomai. Yakât otmâ biwiyeņe heronņe olâk.

⁷ Buku nombotņe kasa otyinginetâ umam sâ, yingimai ya gurâ hâmbâi yawuâk Anitâņe meyekmâ umam sâ, yingiwuapġât biwiyeņe heronņe olâk.

⁸ Otmu Anitâhâlen biwi nâņgân nâņgâņeņe kepeim denņe tinâk lâum manmâ gamai yamâ hâmbâi Anitâņe meyekmu orowâk mannomai yakât biwiyeņe heronņe olâk.

⁹ Otmu bukulipyeņe orop biwi nâņgân nâņgâņeņe kepeiakmâ konohâk otmu manmai. Yawu manņetâ buku nombotņe hionakmâ ahone sâ, otmâ yan mem lohotņe tuhuyekmai yamâ hâmbâi Anitâņe meyekmâ “Nine nanne baratne bulâņe,” yawu sâ, wuap. Yakât biwiyeņe heronņe olâk.

¹⁰ Otmu Anitâhât den lâum manņetâ torehenlipyeņe nâņgâm bâleyingim mem ge katyekne sâ, mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otyinginetâ ki lohotņe otmâ. Yamâ Anitâņe himbimġât pat kuyingiop. Yakât biwiyeņe heronņe olâk.

¹¹ Otmu nâhâlen biwiyeņe kepeim manņetâ lohimbi nombotņe hakyenjan sâ, mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nâņgânomai.

¹² “Âo, bonņanâk. Anġoân emelâk Anitâhât poropete yawuâk otyinginetâ bâleop. Yawuâk sâ, yiwerenņe gurâ otningimai. Yawu ġârâmâ yakât hâmeņe hâmbâi himbimân manman kârikņe menom.” Yawu nâņgânomai. Yakât otmâmâ biwiyeņe heronņe olâk.

Kâtembe otmu lambe yakât dop (Mareko 9:50 Luka 14:34-35)

¹³ Yeņġât topyeņe teteâġġât den âlâen hâum sâ, mune nâņgâņet. Kâtembe ihm solân hoņmunņe yanâmâ sot ya nemunņe launenņan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbi hohetyenjan manņetâ yan yekmâ Anitâ heronņe nâņgâwanġinomai. Yâhâ kâtembe heleņġân ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmņe otbuap. Yawu otmu girawu tuhummunņeâmâ âlâkuâk ukenņe otbuap?

Yamâ ki orotŋe. Pâlâmŋe oap yaŋe âlâ yu me ya tuhumunŋe ukenŋe âlâ tetewuapgât dop bia. Yawu otmâ pâlâmŋe oap sâŋ pilâmunŋe arimap.

14 Otmu yakât topŋe tetem henŋenŋuâkgât den âlâen hâum sâmunne nânŋâŋet. Lohimbi hânŋan kulemŋan mansai ya yengât laŋinŋe otmâ mannomai. Otmu kapi pato âlâ pumŋe sok sohân tatbuap. Yâhâ ambolipŋaŋe kasa yengât senyenŋan âlâ ari misinguraknomaihât dop ki tap. Yawu.

15 Otmu âlâen hâum sâwe. Lambe âlâ saum emet kâlehen katmunŋe kâtâpŋan tatbuapgât dop ya gurâ ki orotŋe. Lambe saum helenâŋ gâitmunŋe kinmâ sem laŋinŋe yanâmâ ekmâ gem yâhâmain.

16 Yakât otmuâmâ lambe ya laŋinŋe pilâmap, me kapi pato tetekŋan tatmap yakât dopŋeâk yeŋe Anitâhât den lâum manŋetâ manmanyenŋe ekŋetâ ârândâŋ otmu awonŋenŋe himbimân tatmap ya mepaenomai. Yawu.

Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemguop yakât topŋe

17 Otmu âlâ sâmunne nânŋâŋet. Yeŋeâmâ nâhât yuwu mon nânŋâm mansai. “Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop. Otmu poropetelipŋe den ekyongomu kulemguwi yamâ mem ge katbe sâŋ oap.” Nâhât yawu mon nânŋâm mansai. Nâ ya othehât bia. Nâŋe ya mem ge katbomgât dop ki tap. Nâŋe sâwi ya lâum manmunne bonŋe teteâkgât otman.

18 Yakât yuwu sâwe. Hân himbim tatmâ yâhâwuap. Yâhâ girem den yamâ yawuâk tat tat kârikŋe tatmâ yâhâwuap. Tatmâ yâhâwuap yakât bulâŋe tetewuap yanâmâ, hân himbim otmu senŋe âlâlâ kerek biatmâ metewuap.

19 Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe girem den konohâk loŋgâenomai yakât bulâŋe ki menomai. Otmâmâ buku nombotŋaŋe yawuâk otmâ manŋet sâŋ meme sâsâ tuhuyekmâ mannomai yaŋe hâmbâi yakât matŋe himbimân yâhâ lok geheŋe otnomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe girem den ya biwiyenŋe tiŋâk lâum manŋetgât tânyongom mannomai yaŋe himbimân yâhâ lok yâhâ yâhâŋe otnomai.

20 Yakât topŋe yuwu sâmunne nânŋâm henŋenŋuŋet. Yeŋe Anitâhât den lâune sâŋ Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaioŋe otmai yan ki torokatnomai. Yâkŋe den perâkŋe sâmai. Yenâmâ Anitâhât den bulâŋe ya lâum manmâ yaŋak himbim manman yakât bulâŋe menomai. Yawu.

Buku oranjim mannom.

(Luka 12:57-59)

21 Otmu Moseŋe girem den kulemguop yakât topŋe ekyongomune nânŋâŋet. Girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâŋe buku âlâ kuŋetâ mumbuap. Yamâ papatolipyenŋe meyekmâ den âiân katyekŋetâ tosa pato menomai. Yawu.”

22 Yawu gârâmâ yuwu sâmunne nânŋâŋet. Lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât nânŋâm bâlenomai yamâ Anitâŋe yawuâk nânŋâm bâleyinŋiwuap. Otmu lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât nânŋâŋetâ gemu mem ge katmai yamâ papatolipyenŋe mem den âiân katyekmâ den yinŋinomai. Otmu lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât kuk otmâ mem ge katnomai yamâ kâlâpŋât pat otnomai.

23-24 Yakât topŋe yuwu sâmunne nânŋâŋet. Yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe Anitâ hoŋ bawanŋine sâŋ otnomai yan buku âlâŋe lok âlâhât nânŋâm bâlem manbuap ya nânŋâmu tetemu angoân buku ya orop biwi konohâk otmâ yakât kakŋan hoŋ bawanŋinomai. Yawu.

25 Yakât âlâ yuwu sâwe. Yengât buku âlâ me âlâŋe kuk otyinŋim den âiân katyekne sâŋ kiapgâlen arinomai. Yamâ in yawu ari mâtâwân yekmâ sâŋ

tetenjetâ kaok nanğanjinomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen den sâmb tetemu mem pâi emetjan katyekbuap.

²⁶ Pâi emetjan tatmâ yeje ombeân kiâk kârik kârikje genomai. Kiapje pâi emetjan tatnomai sâmb sâp katyiŋgiwuap ya pesuk sâmbu yanâmâ genomai.

Eknjâle eknjâle yakât topje

²⁷ Otmu den âlâ sâwe. Mosenje girem den âlâ kulemguwân yawu tap. “Lok âlâ me âlâje bukulipyenje yeŋgât imbilipyenje ki yekmâ otnomai.” Yawu tap.

²⁸ Yakât otmâ nâje yuwu sâmbune nângâjet. Yeŋgâlen gâtje âlâ me âlâje biwiyejan imbi âlâhât nanjai yamâ emelâk biwiyejanje otmâ tâpikguai lok yaŋe tosa miai.

²⁹ Yakât otmâ nâje den mâmâje âlâ yuwu sâwe. Bulâje hâum gusuhutmâ pilânomai ki sâwe. Lok âlâ me âlâje hemgât pat otmaihât senje nombolâk bâlewuap. Yakât otmâ senje bâlewuap yaok hâum gusuhutmâ pilânomai. Wongât? Matje umatje memaihât. Yawu otmâmâ senje âlâ âlepje oap yaŋahâk mâtâp tâj tâŋâk watmâ manman kârikjan arinomai.

³⁰ Otmu hiliwahom hemgât pat otmaihât yawuâk bânje nombot yaŋe otmâ bâlewuap yamâ hârem pilânomai. Wongât? Bâlejan yan kionmaihât. Yawu otmâmâ bâtyenje nombotje âlepjeâk tatbuap yaŋe âi tâj tâŋâk tuhum manman âilongoân arinomai. Yawu.” Yesuje den yan hâum sâop.

Lokje imbiŋe ki pilaknomai.

(Mataio 19:9 Mareko 10:11-12 Luka 16:18)

³¹ Otmu den yuwu torokalop. “Nombotjanje yuwu sâmbu. “Lok âlâje imbiŋait manmâ yâhâromawot yamâ nângâmu umatje otmu imbiŋe ya imbiâk pilâwuap. Pilâwuap yakât topje kulemgum bânjan katmu ariwuap.” Yejeâmâ yawu sâmbu.

³² Yakât otmâ nâje yuwu ekyongomune nângâjet. Lok âlâ me âlâhât imbiŋaje âlepje nanje manmap. Ki otmâ tâpikgunap ya imbiâk watmu arimu lok âlâje imbi ya hârem membuap yamâ lohimbi ya orowâk tosa mendomawot.” Yawu sâop.

Sâmb kârikje ki tuhunomai.

³³ Otmu den âlâ torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk tâmbâlipnenjanje yuwu sâmb alahuminiwi. “Nen Anitâhât senjan wuân me wuân otne sâmb, sâmb kârikje tuhunom yakât otmâ yawuâhâk otnom.” Yawu sâmbu.

³⁴ Yakât nângâmbune bâleap. Yawu gârâmâ yiwerenje yeje Anitâhât senjan wuân me wuân otne sâmb, den sâmb kârikje tuhunomai yan wahap âlâ me âlâhâlen ki gâitmâ sâmb kârikje tuhunomai. Yâhâ yakât topje yuwu tap. Himbimân Anitâhât manman tap. Yawu gârâmâ yeje yan ki gâitmâ sâmb kârikje tuhunomai.

³⁵ Otmu Anitâje hânân tatmap. Yakât otmâ hânân ki gâitmâ sâmb kârikje tuhunomai. Yerusalem kapi ya gurâ Anitâje tatmawâk. Yakât otmâ Yerusalem kapi pato ewan gurâ ki gâitmâ sâmb kârikje tuhunomai.

³⁶ Yakât yuwu sâmbune nângâjet. Yenâmâ Anitâ bia, yenâmâ lok. Yakât otmâ somotyenje iwit kaok ya sânetâ helenj gâwu gâwu otbuapgât dop ki tap. Me somotyenje helenj gâwu gâwu ya sânetâ iwit kaok tetewuapgât dop gurâ ki tap.

³⁷ Yawu gârâmâ yeje wonân me wonân gâitmâ sâmb kârikje tuhunomaihât dop ki tap. Anitâ konok manmanyehât amboje tatmap. Yawu gârâmâ denyenje bonjanâk sânomai. Yawu sânetâ nângâjetâ ârândâj otmu pesuk sâwuap. Yawu.

*Mem âlâlâ tuhunenekjetâ yakât matje ki kâpekyinginom.
(Luka 6:29-30)*

³⁸ Otmu den âlâ kulemguiwi ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâhât kasanaje senje nombot ya hâum gusuhutmâ pilâmu yâku yawuâk matje senje nombolâk hâum gusuhutbanjiwuap. Me lok âlâje buku âlâhât sâtje ya kum parandaj pilâmu yâku yawuâk matje kum parandaj pilâwuap.”

³⁹ Yawu tap. Yakârâmâ nâje yuwu sâmunen nângâjet. Lok âlâ me âlâje buku âlâ mem yawu mângâenjetâ yakât matje ki kâpekuap.

⁴⁰ Otmu âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâje ambonjahât bâleje hân meyingim yanjak kiapgâlen meyekmâ arinomai. Meyekmâ arinetâ mâtâwânâk yeje hân âlâkuâk yinginetâ pesuk sâwuap.

⁴¹ Otmu den âlâen hâum sâmunen nângâjet. Lok âlâ me âlâje yeje itâ pare miakmâ umat karat otnomai yan yuwu mon sânomai. “Tânnongom itâ pare mem ari ninginet.” Yawu sâm ekyongonetâ ihilâk denyenjen nângâm hewewenjak mem ari katyeknomai.

⁴² Otmu lok âlâ me âlâje yu me ya ninginet sâm ulityongonomai yamâ in yawu yinginomai. Me lok âlâ me âlâje senje âlâlâ ekmâ kandi mene sâm âiyongonomai yamâ ihilâk yinginomai. Yawu otmâ manjetâ ârândâj otbuap.

*Kasalipnenje yengât nângâm buku otyinginom.
(Luka 6:27-28,32-36)*

⁴³ Otmu den âlâ yuwu sânetâ nângâmain. “Lok âlâ me âlâje buku otyinginomai yamâ yengu tep herone nângâm buku otyinginomai. Yâhâ lok âlâ me âlâje kasa otyinginetâ yengu yawuâk kasa otyinginomai.” Yawu sâmai.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yakât nângâmunen ki ârândâj oap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Anitâje lohimbî âlepe otmâ manmai ya tânyongomap. Otmu lohimbî bâleje ya gurâ yawuâk tânyongomap. Yakât otmâmâ yeje kasalippenjen ihilâk buku otyinginomai. Otmu lok âlâ me âlâje Anitâje mem bâleyehâkgât sait kakyejan pilânomai yamâ Anitâje lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâje Anitâje mem bâleyehâkgât sait lohimbî kakyejan Anitâje pilânomai yamâ lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâje mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yeje ya yengât umam sâyinginomai. Umam sâyingim himbim awojnenjen ulitgunetâ herone nângâyingim nine nanne baratne bulâje mansai sâm meyekbuap.

⁴⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Takesi meme lok nombotjanje perâk sâm lohimbî kâityongom tewetsenjen kombo meyingimai ya yeknetâ lok bâlejen otmai. Yâkne bukulippenjen tânyongom mansai. Otmu lok nombotjanjen yen orop buku konok manne sâm tânyongonetâ yengu yakât matje yâk konok tânyongomai. Yawu otmai yakât nângâmunen ki ârândâj otmap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok nombotjanjen nângâm bâleyingimai yamâ yeje buku ki otyingimai. Yawu otmai yakât nângâmunen yawuâk ki ârândâj otmap.

⁴⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Yeje lok nombotjen orop buku ki oranjimai. Yawu otmai yan bukulippenjen ya orowâk buku oranjimai yamâ nângâmunen ki ârândâj oap. Lok nombotjen Anitâhât ki nângâmai yanjen gurâ yawuâk otmai.

⁴⁸ Yawuhât yuwu sâmunen nângâjet. Himbim awojnenjenjen manman uwawapjen bia otmap. Yengu manman yan torokatmâ manjetâ ârândâj otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

6

Nembe kalem yakât topŋe

1 Yesuŋe den âlâ yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipyenŋe yengât nâŋgâyiŋŋjetâ yahalâkgât yâk yengât senyenânâk kinmâ lohimbi umburuk manmai ya tânyongonomai. Lohimbiŋe yenahât nâŋgâjetâ yahatmu yawu otmâ manmai yamâ Himbim Âwâyeŋŋe yekmu dondâ bâlemap.

2 Yawu gârâmâ lok nombotŋeŋe senŋe âlâlâhât pâin guin otmâ manmai. Yawu manmai yamâ lohimbiŋe nenekŋetâ yahalâk sâŋ lohimbi nombotŋe biwiyenŋe kurihakmaiŋe lok senyenŋan kinmâ nembe kalem otyiŋgimai. Yakât otmâ Anitâŋe yakât hâmeŋe ki yiŋgimu menomai. Yuwu sâwuap. “Emelâk yekŋetâ yahalopgât pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâwuap.

3 Yakât otmâ yeŋe lok nombotŋe senŋe âlâlâhât pâinmai ya nembe kalem otyiŋgine sâŋ tihâŋgen kinmâ tânyongonŋetâ yan bukulipyenŋe yakât topŋe ki yekmâ nâŋgânomai.

4 Yawu otŋetâ Anitâŋe tihâŋgen ekmapŋe yekmâ yakât matŋe âlepŋe yiŋgiwuap.” Yesuŋe yawu sâop.

*Anitâ orop den otnom yakât topŋe yuwu tap.
(Luka 11:2-4)*

5 Den âlâ yuwu sâop. “Yeŋe yok pilâm kinmâ Anitâ ulitgunomai. Yâhâ lok nombotŋeŋe yeŋe topyeŋe kurihim lok senyenŋan kinmâ bukulipnenŋeŋe nengât nâŋgâjetâ yahalâk sâŋ sâtŋak Anitâ ulitgumai. Yeŋe yawu otnomai otnuâmâ Anitâŋe hâmbâi yuwu sâŋ ekyongowuap. “Emelâk lohimbi senyenŋan otŋetâ yan yekŋetâ yahalop. Yakât otmâ pesuk yap. Âlâmâ ki tap.” Yawu sâwuap.

6 Anitâ ki ekmain yâkŋeâmâ biwinenŋe ekmap. Yakât otmâ yeŋe yâk orop den huhune sâŋ yan yok pilâm tatmâ ekuŋetâ nâŋgâyiŋgiwuap.

7 Yakât nâŋe yuwu sâŋmune nâŋgâjet. Yeŋe ulitgune sâŋ biwi yâhâp otmâ ki ulitgunomai. Lohimbi Anitâhât topŋe ki nâŋgâm enŋat yâhâp manmaiŋe yuwu nâŋgâmai. “Nenŋe den pâŋe konok gurâ sâmunŋe Anitâŋe ki nâŋgâningimap.” Yawu nâŋgâm den dâiak dâiahâk otmai.

8 Yeŋe yâkŋe otmai yuwu ki otnomai. Yeŋe âwâyeŋe ki ulitgunŋetâek biwiyenahât topŋe emelâk nanŋap.

9 Yakât yeŋe yuwu mon sâŋ ulitgum mannomai.

“Himbim awonŋenŋe, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nâŋgâm mepaehekâm mannom.

10 Gike sâtŋât otmâ anelolipŋe haonmâ ârândâŋ hon bahihimai yawuâk nenŋe gurâ tem lâuhihim mannom.

11 Otmu gâŋe hilâm ârândâŋ tihitnenŋe otmâ dopnenŋanâk ningimat.

12 Otmu lohimbi nombotŋeŋe mem bâlenenekmâ tai ya yengât nâŋgâm umam sâyiŋgim tosayeŋe pilâyiŋgimain yakât dopŋeâk gâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâningiwuat.

13 Otmu Satanŋe kendâningimu otmunŋe bâlemap sâŋ ulitgohoaingât mâtâp meningi.”

Yeŋe yawu sâŋ Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

14 Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi nombotŋeŋe sâŋ bâleyiŋgim mem ge katyeknomai ya yengât yeŋe tosayeŋe pilâŋetâ yakât otmâ himbim âwâyeŋeŋe yen gurâ tosayeŋe yawuâk pilâwuap.

15 Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât nâŋgâm yeŋe matŋe yinŋine sâŋ otmâ mannomai yamâ himbim âwâyeŋaŋe yen gurâ otŋetâ bâlewuaŋ yakât matŋe kâpekyinŋiwuaŋ.

Bukulipnennŋaŋe nâŋgâningiŋetâ yahalâkgât ki nâŋgânôm.

16 Den âlâ yuwu sâop. Lok nombotŋaŋe yeŋahâlâk nâŋgâŋetâ yahatmu topyeŋe kurihiakmâ yuwu nâŋgâmai. “Nenŋe Anitâ ulitgunom yanâmâ lohimbiŋe nenekmâ nâŋgâningiŋetâ yahalâkgât sot barahâk tatmâ ulitgunom.” Yawu nâŋgâmai. Yamâ Anitâŋe nâŋgâmu ki ârândâŋ otmu yuwu sâwuap. “Emelâk bukulipyenŋaŋe yekmâ nâŋgâyiŋiŋetâ yahalop yanak pesuk yap. Âlâ ki tap. Yakât otmâ matŋe ki yinŋiwom.” Yawu sâwuap.

17 Yawu gârâmâ yen yawu ki otnomai. Yenâmâ sot barahâk tatmâ Anitâ ulitgunom yan tonŋe kun kundenyeŋe piriakmâ somotyenŋe hâluluakmâ âilongŋo tatmâ ulitgunomai.

18 Yawu otmâ mannomai yanâmâ yeŋe sot barahâk tatnomai yakât topŋe bukulipyenŋaŋe ki yekmâ nâŋgânômai. Yawu otnomai yamâ awonŋennŋe Anitâ biwinennŋahât topŋe nâŋgâmapŋe yakât matŋe yinŋiwuaŋ.” Yawu sâop.

Senŋe âlâlâ tatningiap ya ki alitnom.

(Luka 12:33-34)

19 Yesuŋe den âlâ yuwu sâŋ ekyongop. “Hângât senŋe âlâlâ iri sikum me hop sambe tatyinŋiap yaŋe biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe mem dâimu yanâk arimu manmai. Yamâ talaŋe kumap, me seloŋe hâreŋap, me bumbungumap me kombo otmâ. Yakât otmâ yeŋe tatningiâk sâŋ ki aliraŋinomai. Otmu biwiyenŋe yan ki ariwuaŋgât nanŋan.

20-21 Yeŋe biwi konohâk otmâ nembe kalem oraŋinomai. Orotmeme ya otŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuaŋ. Otmu himbingât pat kuyinŋiop ya bonŋe menomai. Yawuhât Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe kepeim manŋetâ ârândâŋ otbuaŋ. Yawu.” Yawu sâop.

Sennenne yamâ lambehât lanŋinne yakât dop oap.

(Luka 11:34-36)

22 Den âlâen yuwu hâum sâop. “Senyeŋe yamâ lambe lanŋinne yakât dop oap. Senyeŋe ya âlepŋe tatmu yan bam gamai.

23 Yâhâ senyeŋe gara garaŋe pik sâwuap me senyeŋe bok sâwuap, yanâmâ mâtâp tâpikgum hewukŋan kionŋomai. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Biwiyenŋan Anitâhât lanŋinne panmap ya bok sâmapgât biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe galemahom manman âlepŋeâk torokatmâ manmâ yâhânômai. Biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe pâlamŋe otmâ omoŋe kurihiwuaŋ yamâ manman bâleŋan yâhâ hiliwahonomai. Yakât yeŋe ya otmaiât biwi golâek mannomai. Yawu.”

Anitâŋe tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ ki gorâningimu mannom.

(Luka 16:13 Luka 12:22-31)

24 Den âlâen yuwu hâum sâop. “Lok konokŋe lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitŋiwuaŋ. Âlâhât biwiŋaŋe kepeim heronŋe kakŋan tuhuwaŋŋiwuaŋ. Yâhâ âlâhârâmâ hâkâŋ kakŋan nep ya ki tuhumm henŋenŋuwuaŋ. Yakât topŋe yuwu sâwe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyenŋe arimu manmainŋe girawu otmâ Anitâ tem lâuwangim mannomai? Yamâ ki orotŋe.” Yawu sâop.

25 Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋgât manman yamâ Anitâŋe emelâk senŋe âlâlâ lâtakuyinŋimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nâŋgânômai.

“Nenje sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom.” Yawu ki sâmbiwi yâhâp otmâ gorâ kakjan mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmunen nângânet. Kembâ yekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhumbâ hâhiwin nângâmai. Yamâ himbim ambonaje haonmâ ârândân sot yingimâp. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâne haonmâ ârândân tânyongom gamap.

²⁷ Yawu gârâmâ yehâhât girawu mannom sâmbiyakât ki nângâm kiwilin otnomai.

²⁸ Yene iri sikum me sângum lawa lawa yan biwi nângân nângânyene hikunjetâ dondâ bâlewup. Yakât topne yuwu sâmunen nângânet.

²⁹ Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunne âilongo longo otmâp. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutne Solomon sâmbiyâkne hâk katipne kulem melem mânunjakmâ manop. Yane hahop surine sekne âlepne tetemap yakât dopne gurâ ki miop.

³⁰ Yâhâ hahop surine ekmunne âilongo otmâp. Yawu gârâmâ iknâhâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririn sâmbikinmap. Anitâne nângâopgât yawu kinmap. Yiwerenjamâ tetem âilongo kinbuap. Yâhâ pek sâwuap yanâmâ hânân ge tâtuk sâwuap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyenaje yuwu ki nângânomai. “Anitâne pâlâmne otmâ ki tihitnenne otmâp.” Yawu ki nângâm mannomai.

³¹ Yakât yuwu sâmunen nângânet. Bulânâk Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmâ yâhâwup. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

³² Yawu gârâmâ lok nombotne Anitâhât topne ki nângâmaine sângum me iri sikum me senje âlâlâ yakât nângânetâ yahatmap. Yawu otjetâ ki ârândân otmâp. Yakât otmâ otmâien yene ki torokatnomai.

³³ Yene yuwu nângânomai. “Bulânâk Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmâp.” Yawu nângânomai. Otmu lohimbî nombotnane Anitâhâlen biwiyenaje kepeinet sâmbiyakât den ekyongonetâ nângânomai. Yawu otmâ manjetâ himbim awoñnenne topyene nângâmapne dopyerjan yingimu ki umburuk mannomai.

³⁴ Yene umatne topne topne teteyingiwuwân “Girawu otnom me wuân teteningiwe sâmbioap?” Yawu nângâm ki biwi yâhâp otmâ nângâm kiwilinomial. Senje âlâlâ hândâhân tetewup yamâ hândâhângât pat. Otmu âun teteap yuâmâ âungât pat. Yawu gârâmâ torokatmâ manmâ yâhânomân hâmenenene kinbuap me bia yamâ himbim awoñnenane iknâk nângâmap. Yakât ki gorâningimu nenne biwi yâhâp otmâ nângâm ketet manmâ yâhânom.” Yesune yawu sâop.

7

Bukulipnenne ki sâmbihâreyinginom.

(Luka 6:37-38,41-42)

¹ Yesune den âlâ torokatmâ yuwu sâmbiekyongop. “Anitâne yengât den sâmbihâreyingiwup. Yakât otmâ yene lohimbî yengât den ki sâmbihâreyinginomai. Yâhâ yene buku nombotne sâmbihâreyinginomai yamâ yene otnomai yakât dopneâk Anitâne yen sâmbihâreyingimu matne menomai.

² Yâhâ yene senje âlâlâ yu me ya otyinginomai. Dop ya tâñ tâñâk Anitâne yen gurâ mem purik katyingiwup.

³ Yakât topnje nângânetgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Gâŋe bukuhahât sennan wahap tipinje tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap tipinje pato tap ya ki enajkmâ nanŋanŋimâk bukuhahât yuwu mon sâwuat.

⁴ “Buku. Sengan wahap ya hâluhum pangihwe.” Gâ yawu mon sâwuat otmuâmâ lok perâkŋe.

⁵ Gike sengan wahap pato tap ya hâluhum pilakmâ yanâmâ bukuhahât sennan wahap tatbuap ya hâluhum pilâwanŋiwuat. Wongât? Yuwuhât. Gâŋe gike orotmemehe bâleŋe yakât nângârâ tâŋât otmap. Yawu gârâmâ bukuhanje otmu kiŋŋoŋ otmap ya ekdâ dondâ bâlemap. Yawu otbuat yamâ ekmune ki ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop.

⁶ Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenŋe sotnenŋe sâsâŋe ya um yan buku ondop yeŋgât soso ya wanmunŋe nembuapgât dop ki tap. Yamâ wongât? Nenŋe um wanmunŋe nembuap yanak purik pilâm nen ningiwuap. Yâhâ âlâen hâum sâwe. Bau hulin hâkŋe ki kilikmain. Hâkŋe ki kilikmaingât otmâ hâknenŋe kukŋe ki nângâmap. Gârâmâ mem lohotŋe tuhune sâm sot um wanŋom yamâ purik sâm ningiwuap. Yakât topŋeâmâ yuwu. Nenŋe Anitâhât pat kukuŋe ya lok ihilâk ki patyŋginom.” Yesuŋe yawu sâop.

*Tihit Amboŋe yamâ Anitâ
(Luka 11:9-13)*

⁷ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe wuân me wuângât nângâm Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim ulitŋuŋetâ âleŋe nângâyŋiwuap.

⁸ Otmu âlâen hâum sâwe. Yeŋe buku âlâhât emelan yâhâne sâm, “Wâe tat me?” sâŋetâ nângâyŋigimu emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopŋeâk Anitâ ulitŋuŋetâ nângâyŋiwuap. Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim ulitgumai yamâ âleŋe nângâyŋiwuap. Otmu pâin guin otmai yamâ âleŋe ikŋak mâmâŋe otyŋgimu biwiyenŋe sânduk sâwuap. Otmu yâkâlen torokatne sâm otnomai ya gurâ âleŋe meyekbuawâk.

⁹⁻¹⁰ Otmu den âlâen hâum sâmune nângânet. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâhât nanŋe po wanŋimu âwâŋe ulitgumu yan âwâŋe ki nenenŋe ya wanbuapgât dop ki tap.

¹¹ Otmu yen nombotŋe Anitâhât topŋe ki nângâm heŋŋengumaiŋe nan baralipyenŋe yawu otyŋgimai. Anitâ awonŋenŋe himbimân tatmapŋe nen ikŋiâk ikŋiâk topnenŋe ekmâ nângâmap. Yakât otmâ yeŋe otyŋgimai ya wangim lok âlâ me âlâŋe yu me yakât ulitŋuŋetâ ya gurâ tâŋ tâŋâk yŋgimâp.

¹² Den ekyongoan yukât emelâk Mose otmu poropete yanŋe Anitâhât den kâsikum yŋgiminiwi. Yakât topŋe yuwu tap. Bukulipyenŋe tânyongonŋetgât nângâmai yeŋe gurâ nângâmai dop yawuâk tânyongonomai.” Yesuŋe den yawu sâm ekyongop.

*Mâtâp yâhâp
(Luka 13:24)*

¹³ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Hiliwaho hiliwaho kapi yakât mâtâp yamâ pen penâk kinmap. Lok dondâŋe yan arimai.

¹⁴ Yâhâ manman kârikŋahât kapi yakât mâtâp yamâ gâwik gâwikŋe otmu bârâŋ bârâŋ, yanâmâ lok sambeŋe ki arimai. Lok konok konokŋe arimai. Yenâmâ manman kârikŋahât mâtâp ya ekmâ nângâm watmâ arinomai.

*Nak topŋe topŋe
(Luka 6:43-44)*

15 Otmu âlâ sâmunne nângânet. Poropete lok nombotŋaŋe eŋgatyenŋak otmâ den imbiâk sâm ekyongomai. Yaŋeâmâ lohimbiŋe nenekmâ topnenŋe nângâmai sâm moroakmâ orotmemeyenŋe bâleŋe kurihim mansai. Topyenŋe teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok yamâ orotmeme yawuya otmâ lok halipyongone sâm otmai. Yakât lok yawuya yengât topyenŋe ekmâ nângâm galemeyenŋe tiŋâk otmâ heŋgeŋgunomai.

16-18 Yâhâ yenŋe topyenŋe nângânetgât den âlâen hâum sâmunne nângânet. Nak esenŋe omoŋ omoŋ pilâmap yanâmâ bonŋe bâleŋe ki kinmap. Yâhâ nak esenŋe gimbaŋgumap yanâmâ bulâŋe âlepŋe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatŋe manam ki otmap. Otmu manamŋe kiat ki otmap. Otmu giŋ gârârâŋ yaŋe ham ki otmap. Otmu hamŋe giŋ gârârâŋ ki otmap. Yamâ topyenŋe ikŋiâk ikŋiâk.

19 Yawuhât nak âlâ bonŋe bâleŋe yamâ kârâm pilâmunŋe mum haraŋ haraŋ otmu kâlâwân umunŋe semap.

20 Yenŋe den yu nângâm heŋgeŋgum poropete lok perâkŋe eŋgatyenŋak otmâ imbiâk sâmai ya yekmâ topyenŋe nângâm heŋgeŋgunomai. Yawu.

*Lohimbi perâk
(Luka 13:25-27)*

21 Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbi dondâŋe mepaenekmâ nohonmâ manmai ya kerekŋe himbimgât pat ya ki otnomai. Himbim awoŋnahât tem lâum manmaiŋeâmâ himbimân yâhânomai.

22 Yâhâ lok dondâŋe sâp pato tâlâhuwuawân yan yuwu mon sâm buiakmâ eknohonomai. “Kutdâ, gâ nângâ. Nenŋe denge sâm har pilâmunŋe ariop. Otmu gâhât âi tuhum weke bâleŋaŋe lok mângâeyehop ya watyŋgimunŋe gaiakmâ ariwi. Gâŋeâmâ mâmâŋe otningirâ kulem topŋe topŋe mewin.” Yawu sâm buiaknomai.

23 Yawu sâŋetâ nâŋe matŋe yuwu sâm purik pilâŋgiwom. “Nâ yenŋe den yai ya nângâmune ki teteap, pâpguan. Yenŋe nâhâlen biwiyenŋe ki kepeim manbi gârâmâ nâhât komot bulâŋe ki otmâ mansai. Yenŋe orotmeme kiŋgoŋ maŋgoŋ manminiwi yakât keterakŋetgât naŋgan,” sâwom.

*Lok nângân nângânŋe orop otmu lok kopa
(Luka 6:47-49)*

24 Yakât otmâ den âlâen hâum sâmunne nângânet. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen gaŋetâ den ekyongomune nângâm heŋgeŋgum lâumaiŋe dop yuwu mansai. Lok nângân nângânŋe orop yaŋeâmâ emet tuhune sâm hân kendâm saran kâkâlep yaŋe kânângâm emet tuhunetâ tiŋ tiŋ kinbuap.

25 Yawu gârâmâ to mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm ki putuk sâwuap. Yenâmâ dop yawuya.

26 Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâŋe nâhât den nângânetâ nahat otmu betbaŋgim manmai, lok ya yengât topyenŋeâmâ yuwu. Lok kopa nombotŋaŋe emetyenŋe tuhune sâm hân kendâm saran kakŋeâk kânângânomai.

27 Yawu tuhunetâ emet ya saranŋe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâm ge imbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe Anitâhât sâtgât sâop.

28-29 Yesuŋe Anitâhât sâtgât den ya topŋambâek sâm tetem ekyongop. Ekyongomu nângânetâ sâtŋe otmu yuwu sâwi. “Anitâhât sâtgât topŋambâek yap

yuje Mosehât girem kâsikum ningimai ya kerek yengât dop ki oap. Yuâmâ âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

8

*Lok âlâ hâk bâle tetewangimu manop ya Yesuje hejengejuop.
(Mareko 1:40-44 Luka 5:12-14)*

¹ Yesuje den ya sâm pesuk pilâm pumnehembâ gemu lohimbi dondânye watmâ ariwi.

² Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewangimu manopnye Yesu ekmâ yan gotjan bam yuwu sâm ekuop. “Lok pato, gânye sârâ kundat topnye topnye biatningiwuapgât dop tap. Yawu sânetâ nanjan. Yawuhât nângânihirâ hâk bâle yuje pesuk sânihâkgât nanjan.” Yawu sâm âikuop.

³ Yawu sâmu walipgum yuwu sâm ekuop. “Nângâhiihan. Âlepnye, walipgohomune hâk bâle biatgihiâk.” Yawu sâm walipgumu yanâk biatbanjimu âlepnye olop.

⁴ Yawu otmu Yesuje yuwu sâm ekum hângânguop. “Gâmâ otgiihan yukât den pat bukulipge nombotnye ki sâm tetem ekyongowuat. Hotom umai yengâlenâk arirâ hâkge eknomai. Yawu otmâ yan Mosenye hotom u uhât girem den kulemuop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom undâ gekmâ yuwu sânomai. “O, lok hâk bâle tetewangiop ya emelâk biatbanjiap. Girawu otmâ yawu oap?” Yawu sâmâmâ yakât topnye nângânomai.” Yawu sâm hângângumu ariop.

*Yesuje hoj bawa âlâ hejengejuop.
(Luka 7:1-10)*

⁵ Yesuje yapâ pilâyekmâ gem ari iknye kapi tipine Kapanaum yan yâhâmu Roma tembe lâu yengât kunyeje âlânye yâkâlen ari yuwu sâm ekuop.

⁶ “Lok pato, nâhât hoj bawa âlâ mesek sâtjan kinsap.

⁷ Sâmu sâop. “Âlepnye ari hejengejuowom.”

⁸ Sâmu sâop. “Lok pato, nâ lok âlepnye bia. Yakât gânye nâhât emelan ariwuatgât ki nanjan. Yuânâk tatmâ denâk sârâ hoj bawane ya âlepnye otbuapgât nanjan.

⁹ Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwangim yâkât amutgen manman. Gârâmâ patonaje nâ gurâ buku nombotnye yengât kunyeje sâm nihimu manman. Yakât otmâ nânye tembe lâulipne âlâ me âlâ yuken me yaken arinet sâmune âlepnye nâhât tem lâunihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhunjet sâm âi yingiman ya gurâ âilonngo tuhumi. Gâmâ lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepnye otbuapgât nanjan.” Yawu sâop.

¹⁰ Den yawu sâmu Yesuje nângâmu ewe membe olop. Nângâmu ewe membe otmu Isirae lohimbi betjan sâwi ya yuwu sâm ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nângâm Roma lok yuje biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu nanjan. Isirae yengâlen gâtnye âlâ me âlânye lok yuje oap yuwu âlâ ki otjetâ yekman. Lok yuje nâhâlen biwiñaje kepeim den yap yu ekmune âilonngo oap.

¹¹ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Hâmbâi lok topnye topnye, emetsenye ga takamap yakembâ otmu purik sâmap yakembâ taka himbimân yâhâ tâmbâlipyenye Awaraham, Isaka otmu Yakop yâk orop hâk sânduhân tatmâ heron maron manjetâ Anitânye tihityenye otbuap.

12 Yawu gârâmâ emelâk Anitâñe yengât sâm pat kuyingiop ya lok ondop mem yingimu yeñeâmâ hâmbâi belângen ari hem nâpumnjan kionmâ hâhiwin bâleñe nâñgâm hu halak tuhunomai.” Yawu sâm ekyongop.

13 Benñe tembe lâu ya yuwu sâm ekuop. “Gâñe biwihe nâhâlen katsat yakât bulâñe emetgan ari tetemu ekbuat.” Yawu sâm ba ariop. Sâp yanâk yâkât hoñ bawu mesek kuop ya hâkñe sânduk sâmû âlepñe olop.

*Yesuñe Petoro hewunñe mem henñeñguop.
(Mareko 1:29-34 Luka 4:38-41)*

14 Ya pesuk sâmû yapâ ari Petoro hewunñe mesek pato kumu hâkñe kâlâp otmu talop. Yakât Yesu ekuñetâ emelan yâhâop.

15 Yâhâ wâimu kundatñe biatmu hâkñe sânduk sâop. Yawu otmâ sot um yingimu newi. Um yingimu nem tatñetâ yan emetsâpñe olop.

16 Emetsâpñe otmu sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipñe weke bâleñeñe mângâeyehop ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otñetâ Yesuñe sâmû weke bâleñeñe ya yengâlebâ gaiakmâ ariwi. Yâhâ kundat otbi ya gurâ yawuâk yâkâlen dâiyekmâ ariñetâ henñemyongop.

17 Yawu olop yamâ emet inânñan poropete âlâ, kutñe Yesaia sâm, yâkñe den kulemgup ya yan bonñe Yesuhâlen teteop. Yamâ yuwu.

“Mesek otmu hâhiwin topñe topñe teteningiop yamâ yâkñe mâmâñe otningimu tisi mesek biatningiop.”

Den yakât bulâñe teteâkgât Yesuñe lohimbi kiñgitñe orowâk mem henñemyongop.

*Lok yâhâp Yesu watde sâm olowot.
(Luka 9:57-60)*

18 Mem henñemyongomu lohimbi dondâñe mem hawam mewam tuhuwi. Yawu otñetâ kapi ya pilâm âlâengen arine sâm yakât hoñ bawalipñe ekyongomu wanja mem denñan hâtikgum ariwi.

19 Yawu otñetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi âlâñe yuwu sâm ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

20 Sâmû sâop. “Nine topne hâum pâpkuatgât yuwu sâmune nângârâ keterahâk. Soñgoâmâ nak duwiñan imai. Yâhâ nâiâmâ nak kakñan kerem tatmai. Yâhâ nâmâ Anitâñe hâñgânnohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmâmâ girawu otnom?” Yawu sâop.

21 Yawu sâmû yanâk lok âlâ yâkâlen ba yuwu sâm ekuop. “Lok pato, nâ awoñne bâleap yakât gâ nâñgânihirâ ari kurihiwe. Kurihim âwurem takamune orowâk arinom.” Yawu sâop.

22 Sâmû sâop. “Yawu ki tap. Lohimbi nombotñe pâlâmñe biwi manmâ Anitâhât den ki lâum manmai yanñe kurihiñet. Yâhâ gâmâ yiwereñe nâ orowâk arirehât nanjan.” Yawu sâop.

*Yesuñe siru kuwanñimu nâñ nâñ sâop.
(Mareko 4:36-41 Luka 8:22-25)*

23 Den yawu sâm tiñ pilâm yahatmâ hoñ bawalipñe meyekmu orowâk ariwi.

24 Arim tatñetâ denñan tânâmñan siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

25 Yawu otmu wanja kâlehen to gemu guhulakbe sâm olop. Guhulakbe sâm olop yan Yesu wanja hâmeñan aman pâlâmñe iop. Aman im tatmu hoñ bawalipñeñe mândem yuwu sâm ekuwi. “Pato, toñe harannongomap. Yakât yahatmâ tânnongo,” sâm mândewi.

26 Mâdenjetâ sâop. “Wongât yen kingityenahât oai? Anitâne haonmâ ârândân tihitnenne otmap yakât topne yen ki nanngai me? Wongât biwi yâhâp oai? Nâne yengât galem tatman yakât yu ya otjetâ tânyongowongât dop ki tap” yawu mon nanngai?” Yawu sâmu yahatmâ siru ya kuwangimu to yanje nân nân sâop.

27 Nân nân sâmu eknetâ sâtne otmu yuwu sâwi. “Bâe, lok yukât topne girawu? Siru kuwangimu denne lâum sânduk sâmu to yanje nân nân yap.” Yawu sâwi.

Yesu je weke bâle je watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.

(Mareko 5:1-17 Luka 8:26-37)

28 To nân nân sâmu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutne Gerasene sâmu, yan ariwi. Yan ari wangembâ lâum kionmâ arinetâ lok yâhâp sumângembâ takamutâ enakbi. Yâhâ ya yetgât topyeteâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâlejanje mângâyelekmu sâp kâlep manmâ gaminiowot. Lohimbi dondâne mâtâp tete yelemâ kingityenahât otmâ ge tiok taok otmâ mâtâp âlâengembâ ba ariminiwi. Topyetne yawu.

29 Yesu orop enakbiân weke bâle je mângâyelekbine yuwu sâmu ekuwi. “Gâ Anitâhât nanne mansat. Gârâmâ gâne hâhiwin umatne ningiwuat yakât sâp ki tâlâhuap. Yakât gâne girawu otningiwe sâmu takat?” Yawu sâwi.

30 Yâhâ ya hâlânmâ bau kingitne orowâkne tomot tuhum kinbi.

31 Tomot tuhum kinjetâ yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâne watnenekbe sâmu oat otmâmâ âlepne watnenekdâ bau enda yengâlen ari karaknom.” Yawu sâwi.

32 Sânetâ sâop. “Âlepne nanngai yawuâk otjet.” Yawu sâmu yâk yetgâlembâ gaiakmâ bau ya yengâlen ge karakbi. Yawu otjetâ bau yanje sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwoj sâmu dengânân kionjetâ haranyongop.

33 Haranyongomu yan bau galemयोगom manbine ekmâ sururuk sâmu ari kapi ya ambolipne ekyongowi.

34 Ekyongonetâ nângâm kuk otmâ Yesu je pilâyekmâ âlâengen ariâkgât nângâm kapiyenambâ toho yakât ekuwi. Yawu.

9

Yesu je lok pare je yâkât tosa pilâwangiop.

(Mareko 2:1-12 Luka 5:17-26)

1 Yawu nângâm ekujetâ Yesu je honj bawalipne meyekmu kapi ya pilâm wangâen yâhâm âwurem ikne kapi, kutne Kapanau, yan ariwi.

2 Ari kinjetâ yapâ lok pare je âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum arinetâ Yesu je biwinahât topne ekmâ nângâm lok pare je ya yuwu sâmu ekuop. “Anitâne tosahe yiwerene pilâhihiap.” Yawu sâop.

3 Yawu sâmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotjanje den sâop ya nângânetâ bâlemu yuwu sâwi. “Anitâ iknak konok tosanenne âlepne pilâningimâp. Lok yuñeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâmu oap. Yawu otmu ki ârândân oap.” Yawu sâmu Yesuhât nângânetâ bâleop.

4 Nângânetâ bâlemu biwiyenahât topne ekmâ yan yuwu sâmu ekyongop. “Yene nâ neknetâ lok bâle je otmu yan biwiyenane yawu nanngai. Ya nângâmune ki ârândân oap. Yakât yuwu sâmu nângânet.

5 Wuân âi tuhumune eknetâ dopjan otbuap? Yawu mon sâmu ekuwom. “Nâne tosahe pilâhihian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom.

⁶ Yakât nine topne yuwu sâmunen nângânet. Nâ Anitâne hângânnohomu gewangât tosayene pilâyîngim mansan. Anitâne âi sâmi nihiop yukât topne ekmâ nângânetgât oan.” Yawu sâmi ekyongop. Yawu sâmi ekyongom topne ekmâ keteraknetgât lok parene ya yuwu sâmi ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmi senyenânâk yahatmâ geretne lâuakmâ ariop.

⁸ Arimu lohimbi nombotjane Yesune Anitâhât wâtjan kinmâ âi miop ya eknetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmuâmâ “Lok yu ki orotne oap.” Yawu sâwi. Yawu sâmi yan Anitâ mepaewi.

*Yesune lok tosayene orop dâiyekbe sâmi giop.
(Mareko 2:13-17 Luka 5:27-32)*

⁹ Yesune yapâ arimâmâ lohimbi yengâlen takesihât tewetsenene meyingiminiwan nâhâlen tohop. Nâmâ Mataio. Yan tâtumene yâkne nekmâ yuwu sâmi eknohop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanngan.” Yawu sâmi eknohomu nâne yanâk yahatmune orowâk ariwit.

¹⁰ Ari nâhât emelan yâhâ sot nende sâmi otmâ sâmunen kâlehen yâhâwit. Yawu otmutne hon bawalipne kerehâkne net watnelekmâ ganetâ orowâk kâlehen yâhâwin. Tatmunne sâp yanâk bukulpine otmu lok nombotne ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi yâkne nengâlen ganetâ orowâk menduhuakmâ sot newin.

¹¹ Nem tatmunne Parisaio lok nombotjane nen aposolo neneknetâ ki ârândâr otmu âinongowi. “Wongât Yesune lok bâlene yen orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâmi âinongowi.

¹²⁻¹³ Yawu sâmi âinongonetâ Yesune den ya nângâm yuwu sâmi matne ekyongop. “Anjoân topne katmâ Anitâne sâmi lok âlâne kulempuop yamâ topne yuwu. “Yene orotmemeyene bâlene me tosayenahât otmâ hotom ya unetâ nângâwan. Yamâ âlepne oap. Yane yu ya âlâ ki oap. Otmu yamâ wahap tânjât. Gârâmâ yene biwiyenane konohâk otnomai yamâ ârândâr otbuap.” Yawu sâop. Den topne yawu tap. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmunen nângânet. Lok mesekyene bianje dokta yengâlen ki arimai. Lok kundatylene orop me hâhiwin teteyîngimapneâmâ dokta yengâlen arimai. Yakât topne yuwu sâmunen nângânetâ keterahâk. Yengâlen gâtne nombotjane yuwu sâmai. “Nen lok âlepne, orotmeme âilongo longo otmâ mansain.” Yawu sâmai. Yawu gârâmâ lok yawuya yengât sâmi ki gewan. Gârâmâ nâmâ yene lok bâlene sâmi betyongonetâ manmai yawuyane Anitâhâlen biwiyene katnetgât gewan.” Yawu sâop.

*Yesuhât hon bawalipne sâp sâsâjan sot barak ki manminiwi. orotmeme âine yane dop konohâk ki oawot.
(Mareko 2:18-22 Luka 5:33-39)*

¹⁴ Yawu sâmi Yoane Baptis orop manbiene ga yuwu sâmi Yesu âikuwi. “Nen Anitâne nângâningimu âlepne olâkgât sâp sâsâjan sot barak manmain. Otmu Parisaio lok yawuâk otmai. Yâhâ gâhât hon bawalipganenâmâ sot kutakamai?” Yawu sâwi.

¹⁵ Sânetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmunen nângânet. Lok patone imbi miakbe sâmi bukulpine meyekmu orowâk menduhuakmâ sot um nem herone otnomai. Sot um nem herone otnomaiân sot barak ki tatnomai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyenane taka bukuyene kunetâ mumbuap yanâmâ engat hako nângâm sot barak mannomai. Yakât yuwu sâmunen nângânet.

Yiwereŋeâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ tep âlep nâŋgâmai. Yâhâ hâmbâi mâne nâ nohoŋetâ numbom. Sâp yan eŋgat hako nâŋgânomai.” Yawu sâop.

16 Yawu sâm kinmâ orotmeme embânân anŋoân otmâ manmâ gawi ya otmu ikŋe orotmeme âiŋe kâsikum yinŋiop yaŋe ki lâuahowot. Yakât yâhâp yâhâp ya menduhum lâunomaihât dop ki olop. Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenŋe sot me salup me âlâlâ hâpu golâenâk mânunmâ titâkgum umunŋe sem henŋenŋumap. Yâhâ nenŋe hâpu tekaŋan mânunmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaŋe ya sem huhumu sot yamâ golâ kinmap.” Yawu sâop.

17 Otmu âlâen yuwu hâum sâop. “Otmu imbi âlâŋe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu sâp kâlep tatmâ hânŋiŋe otbuap. Otmu yakât kakŋan tâk âiŋe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senŋe âlâlâ mem mânunbuawân yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap. Yakât otmuâmâ tâk âiŋaŋak menduhum lowaimain. Lowaim iri osom senŋe âlâlâ umatŋe mânunnomân yamâ dâimu ŋirik ŋirik sâm ki tok sâwuap. Yâhâ hânŋiŋe otmu âiŋe menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotŋe.” Yawu sâop.

Imbi âlâ mesek umatŋe tetewaŋgiopŋe Yesuhât sâŋgum walipgum âlepŋe olop. (Mareko 5:22-43 Luka 8:41-56)

18 Yesuŋe den yawu sâm ekyongom kinmu yanâk Yura nengât patonenŋe âlâŋe ga yuwu sâm ekuop. “Baratne yiwereŋeâk pârâk sân sânak bâleap. Yakât gâŋe mem yahatbuatgât nanŋan.” Yawu sâop.

19 Yawu sâmu Yesuŋe yahatmâ nen hoŋ bawalipŋe menenekmu ariwin. Arimunŋe imbi âlâ watnenehop yâkât topŋeâmâ yuwu.

20 Imbilipnenŋe emetsenŋe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenŋe ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp pesuk sâop.

21 Yâhâ imbi yaŋe Yesuhât betŋan watmâ ari biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “O nâ Yesu tetekŋan mem wâiwom yamâ ki orotŋe. Anulakmangât ki wâiwom. In sâŋgumŋeâk walipgum âlepŋe otbe.” Yawu nâŋgâop.

22 Yawu nâŋgâm watmâ arimu Yesuŋe sâŋgum bârârâhâk kâlep mânunjahop. Yan ari sâŋgum potonŋan in walipgumu eŋgatŋe kakŋambâ olelem ekmâ yuwu sâop. “Wa, tounne, gâŋe yiwereŋe biwihaŋe nâhâlen kepeiat. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâhiihimu hepge saŋ yap.” Yawu sâm ekuop. Yawu sâmu yanâk âlepŋe olop.

23 Nenŋe yapâ gem ari lok galemŋahât baratŋe bâleop yâkât emet ya hâumâk otmâ ariwin. Arimunŋe emet yakât kâlehen lohimbi dondâŋe kahân tatmâ isem we bâle pato nâŋgâwi.

24 Yawu otmâ isem tatŋetâ yuwu sâm ekyongop. “O, baratyetŋe yuâmâ ki bâleap. In aman pâlâmŋe iap. Yakât yen yahatmâ yaehen kioŋet.” Yawu sâm ekyongop. Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ nahat otmu giriŋbaŋgiwi.

25 Giriŋbaŋgiŋetâ senŋan geŋetâ hânŋânyongomu yaehen gewi. Geŋetâ mumunambâ mem yahalop.

26 Otmu kulem miop yakât den pat ya sâm haok tuhuŋetâ kapi gotŋe tete ya ambolipŋaŋe den pat ya nâŋgâwi.

Lok yâhâp senyetŋe suk sâmu ehowot.

27 Yesuŋe kapi ya pilâm arimu lok yâhâp senyetŋe bok sâsâŋe yaŋe kulem miop yakât den pat nâŋgâm betŋan ari yuwu sâm ekuowot. “Wâe, Dawitihât

sen. Netgât tepge nângâ. Gâne âlepne tânnotgowuatgât dop tap me bia? “Yawu sâowot.

²⁸ Yawu sâam âikum yanak Yesuhât kâine munjeâk nângâm watmâ emelan gam yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâop. “Nâne sâamune senyetne suk sâamu emet galemne ekde sâam nanngawot, me bia?” Sâamu sâowot. “On, yawu nanngait.”

²⁹ Yawu sâmutâ senyetnan wâim yuwu sâop. “Nâhâlen biwiyetnane nângâm kepeiawot yakât bulâne teteyitgiâk.” Yawu sâop.

³⁰ Yawu sâamu senyetne suk sâamu emet galemne ehowot. Ekmutâ yuwu sâam ekyotgop. “Kulem yetgâlen tetemu eksawot yu ki sâmutâ pen pen sâamu nângânomai.”

³¹ Yawu sâam ekyotgop yamâ iliwetmâ den pat ya sâam tetemutâ pen pen sâam arimu lohimbî dondâne nângâwi.

Lok kopa âlâne den olop.

³² Yâhâ Yesu pilâm arimutâ yanâk lok âlâ Yesuhâlen mem takawi. Mem taka yuwu sâawi. “Lok yuâmâ weke bâlenane mângâemu den pâpgum kopa otmâ manmap,” sâawi.

³³ Yawu sânetâ weke bâlene watmu gaiakmâ arimu laune hâreakmu den huhuop. Den huhumu ekmâ kinbine alahu gulahu otmâ yuwu sâawi. “Nen embânâmbâek kulem yuwuya âlâ ki tetemu ekmâ gamain.” Yawu sâawi.

³⁴ Yawu otmuâmâ Parisaio nombotnane Yesune kulem miop ya ekmâ nângânetâ bâlemu yuwu sâawi. “O, yuâmâ weke bâlene ya yengât amboyenane mâmâne otbanjiap. Yakât otmâmâ weke bâlenane den tem lâuwangim gaiakmâ arim kinsai.” Yawu sâawi.

Lok nombotne âlâne tânnongnetgât Anitâ ulitgumunne katyehâk.

³⁵ Yesune kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya biwinan miti emetne tap dopnan yâhâm gem Anitâne tihityene otbe sâam oap yakât den pat âlepne ekyongom manop. Yâhâ lohimbî nombotne mesek me hâhiwin topne topne teteyingiop ya gurâ hengemyongop.

³⁶ Hengemyongom yekmâ biwinane yuwu nângâop. Lama galemene biane ihilâk mahilâk manmai yakât dopneâk lohimbî gurâ amboylene bia otmu ihilâk mahilâk manmâ gai. Yawu mannetâ yekmâ tepne nângâyingiop.

³⁷ Tepne nângâyingim nen hon bawalipne den âlâen hâum yuwu sâam eknongop. “Kalamân sot pato tap. Yâhâ bonje mem menduhunomaihât lok getek âlâ.

³⁸ Yakât otmâmâ yene kalam amborne, Anitâ, ulitgunetâ âlâkuâk lok katyekbuap. Katyekmu yen orowâk tânahom nep ya tuhunomai.” Yawu sâam eknongop.

10

Yesune hon bawalipne meyekmâ âi sâam yingiop. (Mareko 3:13-19 Luka 6:12-16)

¹ Yesune nen hon bawalipne kâian yâhâp menenekmu bamunne yuwu sâam eknongop. “Weke bâlenane lohimbî mem mângâeyekbuap yamâ yene watyinginomai. Me mesek me hâhiwin topne topne teteyingimu hengemyongonomai.” Yawu sâop. Yawu sâam ningim yan mâmâne otningiop.

² Otmu nen aposolo menenehop nengât kutnenne yamâ yuwu. Simon yâkât kutne âlâ Petoro sâam, imine Anderea, otmu Yeweri nanyâhâtnje, kutyetne Yakowo yet Yoane.

³ Otmu âlâmâ Pilip, otmu Batolomaio, Toma, otmu âlâmâ nâ Mataio. Nâmâ angoân lok yengâlen takesihât tewetsenŋe meminiwan. Otmu âlâ Alipaio nanŋe Yakowo, âlâmâ Taraio.

⁴ Âlâmâ Simon, yâhâmâ komot âlâen gâtŋe topyeŋe yuwu. Roma lok ya yengât hâkâŋ otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtŋe. Otmu bâiŋeâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtŋe. Yâkŋeâmâ Yesuhât betŋehen kionŋop ya.

*Yesuŋe hoŋ bawalipŋe hâŋgânyongomu ariwi.
(Mareko 6:7-13 Luka 9:1-5)*

⁵ Otmu Yesuŋe nen hoŋ bawalipŋe den âlâen hâum yuwu sâm eknongom hâŋgânnongop. “Lama ya yengât galem ki otŋetâ yanâmâ hiliwahomai. Dop yawuâk Isirae lohimbî nombotŋe yu hiliwahone sâm oai yakât yâk yengâlen tâŋ tâŋâk ari tânyongonomai.

⁶ Tânyongom Anitâŋe tihityeŋe otbe sâm oap yakât den pat ekyongonomai.

⁷ Yawu gârâmâ yeŋe angoân Samaria otmu pâku lohimbî yengâlen ari nep ki tuhunomai. Isirae ambolipŋe nenŋanâk yâhâm gem nep tuhunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm yan nep denŋe yuwu sâm ningiop. “Lohimbî munomai yawuya sâŋetâ mumuŋambâ yahatnomai. Me nombotŋe kundat otmâ mansai ya mem heŋgemyongonomai. Me hâk bâle otmâ mansai ya gurâ mem heŋgemyongonomai. Me weke bâleŋeŋe mâŋgâyekmâ mansai. Yawuya watyŋingimomai. Yawu otyŋingimomai yakât hâmeŋe mene sâm ki nâŋgânomai. Ninak nâmâŋe otyŋingim yakât hâmeŋe ki meman yakât yengu yawuâk hâmeŋe ki menomai.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ âi topŋe katne sâm bât barak arinomai. Howan ki mem tinaŋgunomai. Me hâk katipŋe me pet ya hourâ hourâ gurâ ki miakmâ arinomai. Me kâi katipŋe katmâ yakât kakŋan âlâ ki menomai. Hâkyeŋan tatbuap yawuâhâk. Me itâkat ki golenomai. Me natik ki miakmâ arinomai me tewetsenŋe hakyenŋan ki tatbuap. Lok âlâ me âlâŋe nep tuhunomai yakât hâmeŋe sâm yŋiŋŋetâ meŋetâ ârândâŋ otbuap. Yakât otmâ inâk arinomai.

¹¹ Otmu angoân hâŋgânyongomune arinomai yan kapi ambolipŋeŋe yuwu mon sânomai. “Wongât takai yakât topŋe sâŋetâ nâŋgâne.” Yawu sâm âiyongonŋetâmâ yeŋe âleŋe topŋe ekyongonomai. Topŋe ekyongonŋetâ lok âlâ me âlâŋe emelan dâim yâhâ katyekŋetâ yanâk tatnomai.

¹² Dâim yâhâ katyekŋetâ yanâmâ yuwu sânomai. “Anitâŋe tihityeŋe otmu yakât wâtŋan kinnâ yâhâm heronŋe kakŋan mannomai.” Yawu sânomai.

¹³ Otmâ yâkŋe yekmâ heronŋe nâŋgânyŋingim denyeŋe nâŋgâne sânomai yamâ âleŋe yâk yengâlen bulâŋe tetewuap. Yâhâ nombotŋeâmâ denyeŋe nâŋgâŋetâ gemu betyŋingimomai. Yawu otyŋingŋetâ yengu yawuâk betyŋingim arinomai.

¹⁴ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ gemu bet pilânomai. Nâŋgâŋetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâŋe matŋe umatŋeâk yŋigiuwup. Yakât otmuâmâ yeŋe kâiyeŋan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek meŋetâ gewuap. Ya gemu betyŋingim pilâyekmâ arinomai. Ariŋetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nâŋgânomai.

¹⁵ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp patoen Anitâŋe Sotom otmu Gomora kapi ambolipŋeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otminiwi yakât matŋe yŋigimu menomai. Gârâmâ yeŋe kapi âlâen ariŋetâ betyŋingimomai. Yamâ ya yengât

tosa ya tatyngiwuap. Yakât matŋe Anitâŋe hâmbâi umatŋe dondâ yingiwuap.” Yawu sâŋm eknongop.

Umatŋe âlâlâ teteningimu yan ki lohotŋe otmâ mannom.
(Mareko 13:9-13 Luka 21:12-17)

¹⁶ Otmu Yesuŋe nen topnenŋe nanŋanŋinehât den âlâen hâum yuwu sâŋm eknongop. “Lama yamâ pâlâmŋe kinmai. Yâhâ sosoŋeâmâ sâtŋe bâleŋe tatmai. Yawu gârâmâ lama yaŋe dâiakmâ arinomai yamâ sosoŋe yingim neyekbuap. Dop yawuâk nâŋe hâŋgânyongomune sâtŋe metŋe kâlehen arinomai. Arinomai yan kiŋgityenjahât otmâ biwi yâhâp ki otnomai. Yakât âlâ torokatmâ sâwe. Songo âlâ kutŋe hewam yamâ nâŋgân nâŋgânŋe tapgât ekmâ nâŋgâm galemahomap. Yakât dopŋeâk yengu yawuâk biwiyenjaŋe gorâek manmâ sâtŋe metŋe ekmâ kewetmâ galemahom mannomai. Yâhâ nâi kopa yamâ kopa kum den biaek tatmu ekmain. Yenâmâ yakât dop manmâ nep lohotŋan tuhum mannomai.

¹⁷ Nep tuhum miti emetŋe tap dopŋan hawamgum nep tuhum mannomai. Nep tuhum manŋetâ kapi ambolipŋaŋe kasa otyingim den âiân katyekmâ yongonomai. Yawu otyinginetâmâ biwiyenŋe ki orotok sâuwap.

¹⁸ Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Yeŋe nâhât den yu lâum manŋetâ yakât meyekmâ kiapŋâlen ari den âiân katyekmâ mem âi pâi tuhuyeknomai.

¹⁹ Mem âi pâi tuhuyeknomai yan “Den mâtâpŋe girawu watmâ sâŋm ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ keterakyingiwuap,” yawu nâŋgâm ki gorâyingiwuap.

²⁰ Sâp yanâmâ Awoŋnenjaŋe ikrŋe Wâtŋat mâmâjahât Heak hâŋgângumu ge den âlâlâ nâŋgân nâŋgânyenjan katmu nâhât den pat âlepŋe ekyongonomai.

²¹ Otmu sâp yan umatŋe topŋe topŋe teteyingiwuap yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Imi ata yenjahâk ahom hioŋaknomai. Yakât otmâ dâiakmâ kiap yengâlen ari den âiân karaknomai. Otmu âwâ nan yenjahâk ahom hioŋaknomai. Hioŋakmâ lok kunŋe yengâlen ari den âiân karaknomai. Den âiân karakŋetâmâ nombotŋe mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonŋetâ munomai.

²² Yakât torokatmâ âlâ sâwe. Yen orop biwinenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin nâŋgâman yakât dopŋeâk yen gurâ hâhiwin yinginomai. Hâhiwin yinginetâ yanâmâ hâkyeŋe ki ihiwe ihiwe otmu lohotŋe otmâ betnihinomai. Yeŋe kârihem kinomai yanâmâ Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.

²³⁻²⁵ Yâhâ mitihât kasaŋe yen meyekmâ den âiân katyekmâ yongom watyekŋetâmâ kapi ya pilâm âlâen arinomai. Yâhâ mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan mannomai. Hâhiwin kakŋan mannomai yakât den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Kasalipyenjaŋe taka nimnaomlipyeŋe me âwâ mâmâlipyeŋe yamâ kapam dop konohâk yongonomai. Yakât nimnaomlipyeŋe kapam hewewenŋ yongonomaihât dop ki tap. Yâhâ papatolipyenŋe me lok inŋe ya gurâ yawuâk dop konohâk tuhuyeknomai. Lok kunŋe me hoŋ bawalipyenŋe ya gurâ yawuâk. Otmu ninahât sâwe. Nâmâ kunyeŋe otmune yeŋe nâhât den tem lâum hoŋ banihim mansai. Gârâmâ lohimbî nombotŋaŋe nâhât imbiâk yuwu nâŋgâm hilipgumai. Nâhâitŋe weke bâleŋe yengât kunyeŋe kutŋe Satan, otmâ kutŋe âlâ Besewulu yaŋe mâmâŋe otbaŋgimu âi yu mem manmap yawu nâŋgâmai yamâ imbiâk nâŋgâmai. Yengât gurâ dop yawuâk nâŋgâm kasa otyingim mem âlâlâ tuhuyekmâ mem ge katyeknomai. Yakât otmâ den âlâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋeâmâ Isirae kapi ambolipŋe yengâlen âi ki tuhum pesuk pilâŋetâek Awoŋnenjaŋe yâhâpŋe hâŋgânnohomu gewom.

Yâhâ nâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâŋe ki lohotŋe otmâ pilânekâmâ âlâhâlen ariwuapŋe yakât matŋe âlepŋe menomai.

Nimbilam yâhâp ki otnom.

(Luka 12:2-7)

²⁶ Yawuhât den yu torokatmâ sâwe. Tihângen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi tetekŋan tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kurihiakmai. Ya gurâ tetekŋan tetemu eknom.

²⁷ Yakârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotŋe nenŋiâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi ekyongonjetâ nâŋgânomai. Yâhâ nâŋe den halowân sâm ekyongom mansan. Yamâ hâmbâi yeŋe lok senyeŋan kinmâ ekyongonomai.

Anitâŋe tihitnenŋe otmap.

²⁸ Ekyongonomai yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok senyeŋan kinmâ den ekyongonjetâ nâŋgâŋetâ nahat otmu yen nombotŋe yongonjetâ munomai. Yongonomai yamâ umut biwiyenŋe ki hilipgunomai. Lok topnenŋe yawu tap. Yakât otmâ yeŋe ya yeŋgât ki kiŋgityenahât otnomai. Yâhâ Anitâhât topŋeâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâne yâkŋe konok umut biwiyenŋe hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeŋe yâkât den konok lâum mannomai.

²⁹ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonŋmâ ârândânŋ Anitâŋe tihitnenŋe otmap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet. Gironŋ gironŋ ekmâin yamâ nâi tâŋât. Yamâ ki galemgunain. Yawu gârâmâ gironŋ gironŋ âlâ mumbuap yakât topŋe himbim ambonŋe emet inânŋan nâŋgâmu tap.

³⁰⁻³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ gironŋ gironŋ yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ ikŋe kundennŋe towat manmain. Yawu otmâ Anitâŋe topnenŋe kerehâk nanŋap. Somotnenŋe tipi tapi yakât topŋe gurâ nâŋgâmu tawâk. Yâkŋe tihitnenŋe otmap. Yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânôm.

Topnenŋe ki kurihiakmâ Yesu betbanŋinom.

(Luka 12:8-9)

³² Lohimbi âlâ me âlâŋe “Yesuhâlen biwinanŋe kepeim tem lâuwangim mansan,” yawu sâm lohimbî ekyongonomai yâhâmâ hâmbâi nâŋe himbim awonŋnahât senŋan kinmâ topyenŋe sâm tetemune Anitâŋe manman kârikŋan katyekbuap.

³³ Yâhâ lohimbî âlâ me âlâŋe topyenŋe kurihiakmâ “Nâ Yesu ki nâŋgâwanŋian,” yawu sânomai otmuâmâ nâku himbim awonŋnahât senŋan kinmâ “Nâ ki nâŋgâyinŋian,” yawu sâwom. Lohimbî yawu otmai yanŋe matŋe umatŋe menomai. Yawu.

Yesuŋe giop yakât lohimbî hionakmâ mansai.

(Luka 12:51-53 14:26-27)

³⁴ Otmu âlâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋeâmâ nâhât yuwu ki sânomai, “Nâhât yamâ buku konok otnehât himbimâmbâ giop.” Yawu ki sânomai. Yakât sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe hânân gewan yakât yen hionaknomai.

³⁵ Nanlipyenŋe âwâlipyenŋe betyinŋinomai. Me baralipyenŋe mâmâlipyenŋe betyinŋinomai. Me imbilipyenŋe iranlipyenŋe betyinŋinomai.

³⁶ Yawu otmâ hep torehenlipyenŋe hionakmâ kasa oranŋinomai.

³⁷ Otmu yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbî âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋanŋe âwânŋe mâmânŋe yeŋgâlenâk katmâ kepeiyekmâ nâhât âi yakât nâŋgâmu giap. Me nanŋe baratŋe yeŋgât biwinanŋe kepeiyekmâ nâhât

âi yakât nângâmu giap. Lok yawu otmai yengât nângâmune ki ârândârj otmap. Yakât otmâmâ nâhât pat ki otjetâ yanâmâ Anitâne umatne yingimu menomai.

³⁸Otmu lok âlâ me âlâne nâhât den lâum âi tuhujetâ bukulipyenane nângâm bâleyingim hilipyongone sâm otjetâ yanâmâ, “Bukulipnane hâhiwin nihimai” sâm hâkyene alitmâ mannomai. Lok yawuya nâhât pat ki otjetâ yanâmâ Anitâne umatne yingimu menomai.

³⁹Otmu lok âlâ me âlâne ikne manmanne âlepne yawuâk mem mete tuhum manbuap lok yawuya hâmbâi hiliwahowuap. Otmu lok âlâ me âlâne nâhât nângâmu bulâne otmu ikne manmanne ki alitmâ manbuap. Lok yawuya yamâ nâne manman kârikne wanjune manmâ yâhâwuap.

*Buku oranjim mannom yakât hâmeje menom.
(Mareko 9:41)*

⁴⁰Otmu yakât âlâ torokatmâ sâwe. Lohimbi âlâ me âlâne nâ buku otnihimai. Lohimbi yanê nâ otnihaiin sâm yan awojne hângânnohomu gewan ya otbanjimai. Gârâmâ benne nâne yawuâk hângânyongomune arinetâ buku otyinginomai. Lohimbi yanê yen gurâ otyingiaiin sâm yan nâ otnihinomai.

⁴¹Otmu yakât âlâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât hoj bawa âlâ ekmâ buku otbanjynomai. Yawu otnomai yakât matne hâmbâi Anitâne ikne hoj bawa hâmeje wanjbuap dop yawuâk lohimbi ya yingiwuap.

⁴²Yâhâ lohimbi biwi nângân nângânyenane nâ hikunekmâ nâhât den lâum manmai. Yâk yengâlen gâtne âlâ me âlâne senne âlâlâ pâinmâ manjetâ lok nombotjane towat yekmâ nâhât hoj banihim mansai sâm tânyongonomai, me to osom yinginetâ nenomai yakât hâmeje gurâ hâmbâi menomai. Yawu.” Yesuje den yawu sâm hoj bawalipne nen eknongop.

11

*Yesuje Yoanehât sâop.
(Luka 7:18-35)*

¹Yesuje nen hoj bawalipne kâiân yâhâp eknongom pesuk pilâm, yapâ yahatmâ kapi hâlânmâ tatmâ arap ya yengâlen ari den kâsikum yingioj.

²Sâp yanâmâ Yoane pâi emetjan katjetâ talop. Katjetâ talowân Yesuje kulem topne topne miop yakât pat ya nângâm biwi yâhâp otmâ yuwu nângâop. “Lok pato kulet sâwanji sâm Anitâne âi nihioj ya tuhum mansan. Lok pato yuâmâ Yesu me âlâhât mambotbom.” Biwijane yawu nângâm hoj bawalipne nombotne hângânyongomu, ari yuwu sâm Yesu âikuwi.

³“Anitâne lok âlâ hângângumu ge tihitnenne otbuap sâmain ya gâ? Me âlâhât mambotnom?”

⁴Yawu sâm âikujetâ yuwu sâm ekyongop. “Yenâmâ ari kulem topne topne mian yukât Yoane ekuomai.

⁵Nâne senyene bok sâsâne ya walipyongomune senyene suk sâmu eksai. Otmu lok parene manmai ya hengemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya gurâ hengemyongomune âlepne otmâ mansai. Otmu ândâpyene bok sâsâne ya gurâ hengemyongomune ândâpyene pâroj sâmu den nanjai. Otmu nombotne bâlewi ya mumujambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekjetâ mansai ya nine den pat âlepne ekyongomune nângâm biwiyene herone otmâ mansai.” Yawu sâm Yoane ekuomai.

⁶ Yakât âlâ sâwe. Yawu otyingim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe nâhât nângâm biwi yâhâp ki otmâi ya yengât nângâmune tepne heronje oap.” Yawu sâm ekyongom hângânyongomu âwurewi.

⁷ Hângânyongomu âwurem arijetâ Yesuje Yoanehât topŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yoane lok ki manmaiângen ari manop ya lohimbiŋe ekne sâm yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâum sâwe. Siru pato pilâm âliwahap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

⁸ Yawu olop ya ekne sâm yakât ariwi me bia? Me lok âlâŋe hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunjakmâ manop ya ekne sâm ariwi me? Lok hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunjakmaiŋeâmâ lok kutdâ yengât emelanâk tatmai. Yâhâ lok ki manmaiângen ki manmai. Yakât otmâ wuân bân ekne sâm yaken ariwi?

⁹ Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Yoaneŋe Anitâhât den pat sâm tetem gaop ya nângâne sâm ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropeteliŋeŋe yakât den tâmbâlipŋeŋe ekyongom manbi ya yengât kunyeŋe pato oap.

¹⁰ Yâkât nângâm emelâk Anitâŋe den sâop ya yuwu tap. “Gâŋe nine topne sâm tetem ekyongorâ nângâŋetgât nine hoŋ bawane hângângumune kulet sâhihim mâtâp menŋihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

¹¹⁻¹⁵ Yawu gârâmâ Yoanehât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Poropete lok, Mose otmu lok nombotŋeŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmâp yakât den pat ekyongom gawi. Yâhâ den ekyongowi ya yawuâk Yoaneŋe potonŋe sâm teteop.

Yawu otmâ yeŋe biwiyenŋe yuwu mon nângâmai. “Emelâk poropete âlâ, kutŋe Elia sâm yâkŋe yâhâpŋe hohetnenŋan tetem manmâ kutdâhât mâtâp mewanŋiwuap.” Biwiyenŋe yawu nângâmai yakât bonŋe yamâ Yoanehâlen teteap. Yoanehât yawu nângâŋetâ keterahâkgât biwiyenŋan katmâ nângâm mannomai.

Otmu torokatmâ sâwe. Yoaneŋe ya topŋe katmâ mem gaop. Topŋe katmâ, Anitâŋe bulâŋanâk tihitnenŋe otmâp ya ekyongomu nângâm biwiyenŋe heronje otmu yakât bonŋe mene sâm manmâ gai. Otmu yakât den yuwu sâmune nângâŋet. Anitâŋe Yoane nep wanŋmu miop yakât nângâmu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe Yoane wanginomaihât dop ki tap. Yoaneŋe kulet sânihim âi mem gaop yamâ nine topne ki nângâm heŋenŋum mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâŋe nâhât den pat âlepŋe yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânyenŋe katnomai yanŋeâmâ Yoane wanginomai.

Yesuhât den hâkâŋ otmâ betbarŋiwi.

¹⁶ Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât keterakyingiâkgât den girawu yaen hâum sâmune nângâŋetâ keterakbuap. Yuwu mon? Nimnaom titipâŋe sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomaiŋe komot âlâ yuwu mon ekyongonomai.

¹⁷⁻¹⁹ “Nenŋe yahatmâ kep tuhumu âlâlâ otbin. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunŋe ki tânngowi.” Yawu otnomai yakât topŋe teteâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Yakât dopŋeâk Yoaneŋe heronje olâkgât nângâwi. Yamâ nângâwi yawu Yoaneŋe ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkâŋ otmâ sâm ge katbi. Otmu âlâku torokatmâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomaiŋe komot âlâ yuwu sâm ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nângâm otmâ ombe hakoâk isewin. Yawu otbin yan yeŋe ki nenekbi. Yakât otmâ nângâmune bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopŋeâk yeŋe otmâ mansai. Gârâmâ yeŋe oai yan ki torokatmâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkâŋ oai. Yakât

yuwu sâmunen nângânet. Emelâk Yoaneje to kârikje me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkje ki neminiop. Yakât yeje yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ weke bâlejeje mâmâje otbaŋgimu yawu otmâp.” Yawu sâwi. Yâhâ nâmâ Anitâje hângânnohomu ge sot kâle neman. Yakât otmâ yeje nâhât yuwu mon nângâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakumap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku oraŋgim gamai.” Nâhât yawu sâmai. Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâje den sâop ya tiŋâk lâum manmai ya yengât orotmemeyeje ekmâ nângânetâ bonje otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

Lohimbi biwi kârik otmâ manbi ya Yesuje sârekyongop.
(Luka 10:13-15)

²⁰ Emelâk Yesuje kapi hawamgum kerehâk manmâ kulem topje topje memu ekbi. Yakât otmâ orotmemeyeje bâleje me kiŋgoŋ ya ki pilâm metem biwiyenaje Anitâhâlen kepeim manbi. Yakât nângâm hemgât pat otbi yakât sârekyongom yuwu sâm ekyongop.

²¹ “Main, Korasin otmu Besaita kapi ambolipje yen, Yengâlen kulem topje topje mem gamune ekjetâ tâjât otmâ gamap. Yamâ Tiro Siron kapi ambolipjeje kulem yawu ya ekbi mâne orotmemeyeje bâleje betbaŋgim biwiyenaje Anitâhâlen katbâi.

²² Yawu gârâmâ yeje manman bâleje mansai ya ki pilâm Anitâhâlen biwiyenaje katsai. Yakât otmâ hâmbâi Tiro Siron kapi ambolipjeje umatje menomai ya wangim yeje umatje amokjan menomai.

²³ Otmu Kapanaum kapi ambolipje yengât sâwe. Yen gurâ yehâhât nângânetâ yahatmu hâk mepae otmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ emelâk himbim-gât pat otmâ mansain.” Yawu sâmai. Ya ki tap. Yengâlen kulem topje topje mem gamune ekjetâ tâjât otmâ gamap. Yakât yuwu sâwe. Sotom kapi ambolipjeje kulem yawuya ekbi mâne orotmemeyeje bâleje ya pilâm biwiyenaje Anitâhâlen katjetâ matje kâlâpje ki seyekbâp.

²⁴ Yawu gârâmâ yeje orotmemeyeje bâleje ya ki betbaŋgim Anitâhâlen biwiyenaje katsai. Yakât topje yuwu sâmunen nângânet. Sâp patoen Sotom kapi ambolipjeje orotmeme bâleje otmâ gawi yakât matje menomai. Otmu yen gurâ yawuâk orotmemeyeje bâleje torokatmâ mansai yakât yejeâmâ Sotom ambolipjeje menomai ya wangim umatje pato hâlilije menomai.” Yawu sâop.

Yesuje biwi sânduhân katnenekbuap.
(Luka 10:21-22)

²⁵ Yawu sâm Yesuje yuwu sâm âwâje ekuop. “Awoŋ, hân himbim kândikyotgon amboje, gâhât tep âlep pato nângâhilian. Otmu lok nombotjeje gâhât topge nângâne sâm nângân nângân emetjan yâhâwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gârâmâ nâje gâhât den lâum manmâ gan yakât dopjeâk yâkje lâum manmâ gai mâne ârândâŋ otbâp. Yakât topje nângâmai-hât nângân nângânyeje ki mem hewewen tuhuyiŋgimat. Yawu gârâmâ lok nombotje, kutyeje bia, belângen manmai yaŋeâmâ topne nângânetgât gâje nângân nângânyeje mem hewewen tuhuyiŋgimat.

²⁶ “Âo, gâje nângâmat, yawuâk tetemap. Yakât mepaeheksan.” Yawu sâm âwâje ekuop.

²⁷ Âwâje yawu sâm ekum yaŋak purik sâm yuwu eknongop. “Himbim amboje tatmap yâhâmâ awoŋje. Yâkje mâmâje otnihimu wuân me wuân otbomgât dop tap. Otmu nâje awoŋnahât topje nângâwaŋgim henŋenŋuan.

Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe awonŋahât topŋe nâŋgâŋetgât sâwom yamâ yâkŋak nâŋgâŋetâ keterakbuap.

²⁸ Otmu ninahât topne sâwe. Nâ lohotŋan manmâ biwi yâhâp ki otman. Yakât otmâ wuân me wuân otbehât nâŋgâman yamâ ki gorânihimap. Bia.

²⁹ Otmu nâŋe yen tihityeŋe otbe sâm oan. Yakât yen umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu hâhiwin me gorâ kakŋan manŋetâ biwiyeŋe orotok sâmapgât nâhâlen gaŋetâ biwi sânduk yinŋimune lohotŋan mannomai.

³⁰ Otmu nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai yanâmâ mâmâŋe otyiŋgimune nâhât wâtnan kinmâ biwiyeŋe ki orotok sâwuap. Otmu umatŋe teteyiŋgimu yan ki pârâk pilânomai.” Yawu sâm eknongop.

12

Yesu hoŋ bawalipŋe orop tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ya kuwi. kalamân ari sot mem newi.

(Mareko 2:23-28 Luka 6:1-5)

¹ Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp âlâen Yesuŋe hoŋ bawalipŋe nen kerek menenekmu âi kalam biwiŋambâ gem ariwin. Gem ari mâtâp tânâmŋan po irik irik ningiop. Yawu otmâmâ buku nombotŋe yengât kalamân sot talop ya mem newin.

² Mem nemunŋe Parisaioŋe nenekmâ Yesu yuwu sâm âikuwi. “Gâ wongât ândâp bok oat? Moseŋe girem den kulemguop ya lâum âun yu tatmâ nangain. Girawu otmâ hoŋ bawalipge orop ari buku nombotŋe yâk yengât sot golâ mem niai? Ya otŋetâ yekmunŋe ki ârândâŋ oap.” Yawu sâm ekuwi.

³ Yawu sâŋetâ purik pilâyiŋgim sâop. “Emelâk embâŋân Dawitiŋe olop yakât den pat sâlikum ki nâŋgâm heŋgeŋgumai.

⁴ Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiŋe banŋa tuhun Anitâhât pat sâm katminiwi ya yâkŋe konok neminiwi. Lok inŋeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikŋe tembue lâulipŋe po ondop yinŋiop. Yawu otmâ yâkŋe Anitâhât miti selepŋan yâhâm ya ihilâk mem newi.

⁵ Yakât den yuwu sâmune nâŋgâŋet. Moseŋe sâmu kulemguwi ya topŋe sâlikum ki nâŋgâm heŋgeŋgumai. Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ârândâŋâk hotom um manbiŋe yapâ mem neminiwi. Neŋetâ ki bâleop. Yakât denŋe ki teteop.

⁶ Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hâŋgânnohomu gem tem lâuwangim manman. Yakât otmâ hotom uminiwi ya yengât denyeŋe ya wangimune ârândâŋ oap. Yakât denŋe bia.

⁷ Yâhâ hotom uminiwi yakât topŋe teteâkgât Anitâŋe yuwu sâmu kulemguwi. “Nâŋe tosanenŋe bialâk sâm hotom umai yakât nâŋgâmunne tâŋât otmap. Yawu gârâmâ nâŋe orotmeme âlepŋeâk, buku konok oranŋiŋetgât ukenŋe nâŋgâman.” Den tap yakât topŋe ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai mâne lohimbiŋe otŋetâ bâlemap ya yekmâ ki mem ge katyekbâi.

⁸ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan yamâ tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp yakât amboŋe. Otmu yakât bonŋeâmâ nâŋe konok mem teteman.” Yawu sâm ekyongop. Yawu sâm ekyongomu yahatmâ ba ariwin.

Yesuŋe lok âlâ heŋgeŋguop.

(Mareko 3:1-6 Luka 6:6-11)

⁹ Otmu Yesuŋe yapâ arimâmâ miti emetŋe âlâen yâhâop. Yâhâmu lok âlâ bâteŋe mum pâlâmŋe olop yaŋe yan tatmu ehop.

10 Ekmâ yan Parisaio nombotŋaŋe Yesu mem den âiân katne sâŋ gotyetŋan ba yuwu sâŋ âikuwi. “Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan âi tuhumaingât Mosenje sâŋ kuningiop. Yawu gârâmâ lok pareŋe yu heŋgeŋgunomgât dop me bia.” Yawu sâwi.

11 Sâŋetâ sâop. “Yakât topŋe teteâkgât âlâen hâum sâwe. Yeŋan gâtŋe âlâ me âlâhât lamarje tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan lâmân kioŋmu ambonjaŋe girawu otbuap? Âlepŋe lâm kâlehebâ mem katbuap me bia? Ambonjaŋe âlepŋe mem dâiwuapgât dop.

12 Otmuâmâ lama yamâ wahap tâŋât. Lok nenneâmâ wahap bulâŋe. Nenje Anitâhât senŋan lama ya kerek wangiyeksain. Yakât otmâ lohâmâ heŋgemyongonom me tânyongonomgât dop tap. Yakât otmuâmâ lok pareŋe yu heŋgeŋguwom.” Yawu sâop.

13 Yawu sâŋ yahatmâ lok pareŋe ya yuwu sâŋ ekuop. “Bâtge kuwihak.” Yawu sâmu bâŋŋe kuwihakop.

14 Kuwihakmu ekmâ Parisaioŋe nâŋgâm bâlewaŋgim pilâyekmâ ari menduhuakbi. Menduhuakmâ Yesu kuŋetâ muâkgât alahu gulahu otmâ den hikuwi.

Yesu yamâ Anitâhât hoŋ bawa bulâŋe

15 Yawu otŋetâ Yesuŋe alahuwi yakât halop nâŋgâm yapâ pilâyekmâ âlâengen ariop. Arimu lohimbî nombotŋe watmâ ariwiŋe yâkât den pat nâŋgâm bukuliŋeŋe mesek otbi ya meyekmâ yâkâlen ariŋetâ heŋgemyongop.

16 Yawu olop yakât den pat ya buku nombotŋe ki ekyongonomai sâŋ kuyiŋiop.

17 Otmu yawu olop yakât emelâk Anitâŋe sâmu poropete lok âlâ, kutŋe Yesaia sâŋ, yâkŋe kulemuŋop ya yuwu tap.

18 “Lok yuâmâ nine hoŋ bawane bulâŋe manmap. Nâŋe emelâk âi sâŋ waŋban. Yakât nine Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumune mâmâŋe otbaŋgimu manman kârikŋe yakât den pat ya lohimbî kerek sâŋ tetem ekyongowuap.

19 Yâhâ lohimbî den kâwâ kârik ki tuhuyekbuap. Yawu otmâ mem lohotŋan katyekbuap.

20 Otmu lohimbî biwiyeŋe orotok sâmu mansai, me tep bâle nâŋgâm mansai ya mem hewewen tuhuyekmu biwiyeŋe sânduk sâwuap. Yawu otmâmâ torokatmâ mem dâiyekmâ manman âlepŋan katyekbuap.

21 Otmu lohimbî yaehen mansaiŋe biwiyeŋaŋe yâkâlen kepeim mannomai.”

Den ya yawu tap. Otmuâmâ Yesuŋe lohimbî nombotŋe kundat me umatŋe topŋe topŋe teteyiŋiop yamâ mem heŋgemyongop. Yesaiaŋe den kulemuŋop yakât bulâŋe heŋgemyongop yan teteop.

Yesu Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâleŋe walop.

(Mareko 3:20-30 Luka 11:14-23 Luka 12:10)

22 Otmu sâp yanâmâ lok senŋe bok sâŋe âlâ dâim yâkâlen ariwi. Lok yamâ weke bâleŋaŋe mângâemu kopa otmâ manop. Yesuŋe lok ya ekmâ sâmu lauŋe hâreakmu den sâop. Otmu senŋe suk sâmu emet galem ehop.

23 Yawu otmu yan lohimbî kiŋitŋe orowâk kinbiŋe ekmâ pârâk pilâm enŋat yâhâp otmâ yuwu sâwi. “Yesu yuâmâ Dawitihât senân gâtŋe mon?” Yawu sâwi.

24 Yawu sâŋetâ Parisaioŋe ekŋetâ bâlemu lauŋeŋe butelim yuwu sâŋ alahu gulahu otbi. “Yâkât topŋeâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâleŋaŋe mâmâŋe

otbanjiap. Yakât otmâ ya yengât patoyeje, kutnje Besewulu sâam, kutnje âlâ Satan yakât wâtjan kinmâ watyekmap.” Yawu sâawi.

²⁵ Yawu sânetâ Yesuje biwiyenahât topnje ekmâ nângâm yuwu sâam ekyongop. “Yeje nângâm tâpikguai yakât den âlâen hâum yuwu sâamune nângânet. Lok komot konohâk mansainje yahatmâ ahom hionjakmâ tiok taok otnomai yamâ kutyenje biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmainje, yenhâk yahatmâ ahom hionjaknomai yamâ kâwurumyeneak kinbuap. Yakât torokatmâ sâawe.

²⁶ Satangât komotjak ahom hionjaknomai yamâ den yan yuwuak otmâ hiliwahom kurinj sâanomai. Yâhâ nâje Satangât wâtjan kinmâ âi yu mian mâne bulâje ki tetembâp.

²⁷⁻²⁸ Nâmâ Anitâhât wâtjan kinmâ weke bâleje watyekmâ yan amboyenje Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâawe. Yeje imbiâk nâhâitje Satangât wâtjan kinmâ weke bâleje watyeksap yawu nângâmai. Yakât nâje yuwu sâam purik pilâmune nângânet. Yeje âlâhât wâtjan kinmâ weke bâleje watyek sai? Yeje “Anitâhât wâtjan kinsain” yawu sâamai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuak ki nângâmai? Yeje nâhât nângâm tâpikgumai, yawu nanjan. Yawu gârâmâ Anitâje tihityenje otmâ wawaeyekmâ nâ hângânnohomu ge âi yu mem mansan.”

²⁹ “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâamune nângânet. Lok sâtje âlâje hâmbâje mem hanjalakmâ tembe talam lâuakmâ tengâen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasanaje taka kombo mewangiwe sâam otmu ahoramawot. Ahom yan kasanaje kum itit kiom bâleje tuhuwangiwuap. Yakât dopjeak nâje Satan mem ge katbom. Yakât otmâ yakât weke bâleje watyekmune gaiakmâ arai.

³⁰ Yakât torokatmâ yuwu sâamune nângânet. Lohimbi nombotjanje nâhât nângânetâ tânjât otmap yakneâmâ nâhât kasa manmai, yawu nanjan. Yâhâ nombotje biwiyenje pâlâmje manmâ ki tânnohomaineâmâ mâtâp manjunihimai dop yawu otmap. Yawu nanjan.

³¹⁻³² Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâawe. Lok âlâ me âlâje otjetâ bâlewuap. Me Anitâje âi sâam nihim hângânnohomu gewan nâhât nângânetâ tânjât otmap. Me nâhât nângânetâ giâkgât lohimbi biwiyenan kionnomai. Orotmeme yawuya ki witgum mannomai ya yengât tosa yamâ Anitâje pilâyinjgiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâawe. Lok âlâ me âlâje Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâawuap. “Bâe, âi yukât amboje yamâ Satan.” Yawu sâam yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât tosa Anitâje pilâwangiwuapgât dop âlâ ki tap. Lohimbi yawuyaje tosa pato menomai.” Yawu sâop.

Anitâje biwinenjahât topnje ekmâ nângâmap.

(Luka 6:43-45)

³³⁻³⁵ Otmu Yesuje ikje biwinahât topnje nângânetâ teteâkgât den âlâen hâum Parisaio yuwu sâam ekyongop. “Nenâmâ be yakât topnje nanjan. Be esenje ya ekmâmâ bonje yamâ ketje niap me galanj siap me bia, yakât ki nângâmain. Galanj semu yanâmâ be yu bâleje sâam hindâm kârâm tâtuk memain. Yâhâ bonje âlepje otmuâmâ hindâm mem ari um nemain. Yawu. Otmu âlâ torokatmâ sâawe. Kâpi yakât topnje nanjan. Esenje gimbanngum kinmuâmâ bonje âlepje ki kinbuap sâamain. Yâhâ esenje aiakmâ kinbuap otmuâmâ hâmbâi bonje âilongo kinbuap yawu sâamain. Yawu gârâmâ nenje kâpi esenjanje towatje girawu tetemap ya ekmâ yanâmâ gâmâlâk kâpi bonje girawu kinbuap yakât be nângâmain. Yawu gârâmâ lok nenje topnenje dop

yawuâk ekmâ nângâmâin. Lok âlâ me âlâne otņetâ âleņņe otmap ya yekmâ lok mulunņe sâmain. Yâhâ lok âlâ me âlâne otņetâ bâlemu kiņņoņ manmai ya yeņgât lok bâleņe sâmain. Yakât otmâmâ nine topne sâmune nângâņetâ keterahâk. Nâņe lok heņņemyongom mansan ya yeņe ekmâ imbiâk nâhâitņe Satanņe mâmâņe otbaņgimu heņņemyongoap nângâmâi. Yakât nângâmune bâleap. Yenâmâ lok perâkņe, biwi nângân nângânyeņe bâleņe. Yakât otmâmâ lauyenjbâ den perâk yawuâk ga takamap. Yawu yekmâ nanņan.

³⁶⁻³⁷ Yawu gârâmâ sâp patoen yanâmâ yeņe den perâkņe, me den guruk, den yawuya sâmai. Anitâņe manmanyeņe ekmâ yakât matņe ikņiâk ikņiâk kâpekyiņgiwuap.” Yawu sâop.

*Yesuņe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioņe ekuwi.
(Mareko 8:11-12 Luka 11:29-32)*

³⁸ Yesuņe den ya sâm tetemu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio lok nombotņe yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Gâņe kulem topņe topņe mem gat yakât âlâ mendâ ekmâ topņe nângânehât nanņain.” Yawu sâwi.

³⁹ Yawu sâņetâ yuwu sâm purik pilâyiņgiop. “Lohimbi hârok yeņgât topyeņe girawu tap yakât nângâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângâņet. Imbi kondarâņe lok ihilâk orop manmai dop yawu. Yeņe biwi yâhâp otmâ kulem witgumâk eknehât nângâmâi. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknomai. Yuwu sâmune nângâņet. Anġoân poropete âlâ, kutņe Yona sâm, yâhâmâ iņan patoņe kereņgetmu tepņe kâlehen ge hilâm kalimbu talop.

⁴⁰ Yakât ninan hâum yuwu sâmune nângâņet. Nâmâ Anitâņe hângânohomu gewan. Otmu hân kâlehen ge imbom. Tatmune hilâm kalimbu pesuk sâmu yapâ yahatbom.

⁴¹ Otmu torokatmâ sâwe. Yawu gârâmâ Yonaņeâmâ kapi âlâ, kutņe Niniwe sâm, ya ambolipņe ari girem den ekyongomu orotmemeyeņe bâleņe pilâm yâkât den nângâwi. Yâhâ otbi yamâ yeņe oai yakât dop bia. Yeņeâmâ kunyeņe kârikņe otmâ nâhât den nângâņetâ gemu bet pilâm orotmemeyeņe kiņņoņ torokatmâ mansai. Yakât otmâmâ sâp patoen Niniwe kapi ambolipņeâmâ lok senyeņan yahatmâ kinmâ yeņe orotmemeyeņe bâleņe witgum oai yeņgât topyeņe mem tetem aņun yiņgiņetâ ekbom. Nâ Yonahât kunņe mansan. Yakât otmâmâ nâhât den kuņetâ nângâmune bâleap.

⁴² Yakât den âlâ sâwe. Anġoânâmâ lok âlâ, kutņe Solomon sâm, Dawiti nanņe ya nângân nângâņe pato tatbaņgiop. Otmu yâkât kut patņe ya emelâk sâm harj tuhuņetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâleņņehen manopņe nângâop. Nângâm yanâmâ ekbe sâm tohop. Yakât sâmune nângâņet. Solomongât nângân nângân pato tatbaņgiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât kunņe mansan. Otmu nâņe kapi kâleņņehen ki mansan. Hohetyeņan manmâ den kâsikum yiņgim mansan. Yamâ yeņeâmâ nâhât den nângâņetâ nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katneke sâm oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yaņeâmâ lok senyeņan yahatmâ kinmâ yeņe nâhât den kum mansai yeņgât topyeņe sâm tetemu aņulaknomai. Yawu otņetâ Anitâņe yakât matņe âlâku ikņeâk ikņeâk yiņgiwuap.

Weke bâleņeņe weke bâleņe nombotņe dâiyeķmu lok mâņgâeyekmai.

⁴³ Nâņe yeņgât topyeņe yu sâm pitiņgum heņņeņgumune nângâņet. Yeņe yuwu nângâm tâpikgumai. “Nenņahâk kuwihakmâ manman âilonņo manmâ yâhânom.” Yen yawu nângâm tâpikguai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe.

Weke bâleŋaŋe lok âlâ mânggâemap ya gaiakmâ emet sondaŋângen ariwuap. Otmu lok ondopgâlen karakmâ mem bâlewe sâam yakât pâinmâ manbuap.

⁴⁴ Pâinmu biatmu yuwu nâŋgâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mânggâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlen karakbom.” Yawu sâam âwurem ari ekmâ yuwu sâawuap. “Bâe, lok yuâmâ hengemahom mansap. Nâhât wâtne tipine. Yakât otmâ weke bâleŋe nombotŋe wâtŋeŋe pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk menduhuakmâ lok yu mânggâenom.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâam ari weke bâleŋe bât nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok angoân hâhiwin kakŋan manop yamâ witgum mânggâeŋetâ umatŋe dondâ tetewangimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâamune nâŋgâŋet. Yeŋe yeŋahâk hengemahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

*Yesuhât hep torehenlipŋe
(Mareko 3:31-35 Luka 8:19-21)*

⁴⁶ Den yawu sâam ekyongom tatmu yanâk ikŋe hepŋe torehenlipŋaŋe taka tirek topŋan kinmâ yuwu sâawi. “Atanenne gâ tat me?” Yawu sâawi.

⁴⁷ Yawu sâaŋetâ lok âlâ yan talopŋe yahatmâ yuwu sâam ekuop. “Wâe, emba nâŋgâ. Torehenlipgaŋe taka tirek topŋan kinmâ gâhât yai.”

⁴⁸ Yawu sâamu Yesuŋe nenekmâ yuwu sâam eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ yuwu sâawe. Awoŋne himbim ambonjahât tem lâum manmainjeâmâ nâhât hepne torehenlipne bulâŋe oai.” Yawu sâop.

13

*Hote alikŋan hâum sâop.
(Mareko 4:1-9 Luka 8:4-8)*

¹⁻³ Otmâ sâap yanâk Yesu emelambâ yapâ lâum kioŋmâ giop. Yawu otmâ gem yan denŋân ginŋan ari tatbin. Yan tatmunŋe lohimbî dondâŋe taka mem hawam mewam tuhunenekbi. Mem hawamngonŋetâ yapâ pilâyekmâ wanŋaen yâhâop. Wanŋaen yâhâmu lohimbî takawi yaŋe ginŋan ge tatbi. Ge tatŋetâmâ wanŋaen kinmâ ikŋe den pat yakât topŋe den âlâen hâum yuwu sâam eknongomu nâŋgâwin.

“Lok âlâŋe hote alikŋe mem hâilonŋe sâam newângen ariop.

⁴⁻⁸ Ari hote alikŋe ya nombot nombot hâilonŋmu giop. Nombotŋe mem hâilonŋmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ mem hâilonŋmu hân toŋe biaen ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ hele bâleŋe iowân giop. Yâhâ nombotŋeâmâ tep tep kum hân mem âilonŋo lonŋo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote mem hâilonŋmu âlâen âlâen giop yakât topŋeâmâ yuwu. Nombotŋe mâtâwân ge talop yamâ nâiŋe taka kârâm nem metewi. Yâhâ nombotŋeâmâ hân toŋe biaen giop yamâ gihitŋe kakŋeâk pilâop. Yakât otmâ sikop kârike kumu yan in yawu mum hâlâlâŋ sâop. Yâhâ nombotŋeâmâ hewukŋan me hele pato biwiŋan giop yamâ âlepŋe pururuk sâam teteop. Pururuk sâam tetemu hewukŋaŋe langumu derepgum gimbanŋumu orok sâop. Yâhâ nombotŋe hân âilonŋoân giop yaŋeâmâ pururuk sâam âilonŋo yahalop.

⁹ Nâŋe den yan yu biwiyeŋan katmâ nâŋgâm heŋeŋgunomai.” Yawu sâop.

*Topŋe yuwuhât Yesuŋe den âlâ me âlâen hâum sâop.
(Mareko 4:10-12 Luka 8:9-10)*

10 Otmu lohimbi ya kerehâk arinjetâ nenniâk kinmâ Yesu yuwu sâmbâ âikuwin. “Lohimbi yengât senyenjan kinmâ yan girawuhât gâŋe den âlâen hâum sâmbâ teteap? Yawu sârâ yâkŋe nângâŋetâ ki keteraksap.

11 Yawu sâmbâ âikumunŋe yuwu sâop. “Yenâmâ Anitâŋe tihityeŋe otmâ gamap. Yakât topŋe ya yeŋe tipŋe nanŋai. Ya nângâŋetâ keterahâkgât topŋambâek sâmbâ tetem ekyongoman. Yâhâ lok nombotŋe Anitâ ki nângâwanŋim pâlâmŋe otmâ mansai yanŋeâmâ Anitâŋe tihityeŋe otbe sâmbâ oap ya ki ekmâ nângâŋetâ keteraksap. Yawuhât yâkŋeâmâ Anitâhât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâman.

12 Yeŋe emelâk Anitâhât topŋe nângâŋe sâmbâ biwiyenŋe nâhâlen katbi. Yawuhât otmâ den âlâen hâum sâmbâ âlepŋe nângâŋetâ topŋe tetemap. Yâhâ nombotŋe nâhât hâkâŋ oai yanŋeâmâ Anitâhât topŋe nângâm tâpikguai. Yakât otmâ den âlâen hâum ekyongomune topŋe ki nângâŋetâ keterakmap.

13 Yawuhât poropete lok âlâ, kutŋe Yesaia sâmbâ, yâkŋe emet inânŋan den yuwu kulemguop yakât bonŋe yu teteap.

14

“Lohimbi yu yengât topyeŋe yuwu. Yâkŋe biwi pâlâmŋe otmâ nâhât den pat âilonŋo ya nângâŋetâ tâŋât oap.

15 Yâhâ nâhât hâkâŋ otmâ nângâm kâkâsuk otmâ kâhâeneksai. Yakât benŋe biwiyenŋe alitâm nâhât topŋe ki nângâŋetâ keterakyinŋiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai. Topyeŋe yawu.”

16-17 Yawuhât topŋe yuwu sâmbâ nângâŋet. Emelâk embân Anitâhât poropete lok otmu lohimbi nombotŋe yâkât tem lâum manbi yanŋe kulem nâŋe mem mansan yu ekne sâmbâ yakât mambotmâ gam inâk muwi. Otmu yakât dopŋeâk yâkŋe himbingât den pat nâŋe ekyongom mansan yu nângâŋe sâmbâ mambotmâ gam inâk muwi. Yakât otmâ den yuwu sâmbâ nângâŋet. Yeŋeâmâ sâmbâ yiwerenŋe yu nâ orowâk manmâ gam kulem topŋe topŋe ekmâ nâhât den nângâm heronŋe kakŋan mansai.

*Hote mem hâilonŋmu giop yakât topŋe
(Mareko 4:13-20 Luka 8:11-15)*

18-19 Otmu hote mem hâilonŋmu giop yakât topŋe yuwu sâmbâ ekyongomune nângâŋet. Lok âlâŋe hote mem hâilonŋmu mâtâwân ge talop yakât topŋe yuwu. Yamâ lohimbi nombotŋe nâhât den nângâŋetâ ki keterakyinŋimu manmai. Yawu manŋetâ Satanŋe den ya kum mem gulip tuhumap.

20-21 Otmu hote mem hâilonŋmu nombotŋe hân toŋe biaman giop yakât topŋe yuwu. Lok yawuyâ nâhât den pat âlepŋe ekyongomune nângâm heronŋe otmâ manmai. Nângâŋetâ kakŋeâk gem biwiyenjan gihitŋe kârikŋe ki memap. Yawu gârâmâ Anitâhât kasa takamai ya yekmâ kinŋityenŋahât otmâ in yawu pilâmai. Me bukulipyenŋe nombotŋe senyenjan geŋetâ yan lohotŋe otmâ pilâmai.

22 Otmu hote mem hâilonŋmu nombotŋe hele biwiŋan giop yakât topŋe yuwu. Lohimbi nombotŋe den ekyongomune nângâŋetâ bonŋe otmap. Nângâŋetâ bonŋe otmu sâmbâ kâlep ki otmâek hângât iri sikum me senŋe âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyenŋe yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manŋetâ manman âlepŋe ki teteyinŋimap.

23 Yâhâ hote mem hâilonŋmu nombotŋe hân toŋe orowân giop yakât topŋe yuwu. Lok yawuyanŋeâmâ den pat âlepŋe nângâm henŋenŋumai. Nângâm henŋenŋum tinâk lâum manŋetâ manman âilonŋo lonŋo teteyinŋimap. Yâk

yenġat topyene yawu. Nâġe hoteân hâum yan yamâ topnenneâmâ yawu.”
Yawu sâop.

Hote otmu kainde

²⁴ Otmu den âlâ torokatmâ sâop. Anitâġe kasalipġe in yawu ki yongom itit kiom tuhuyekbuap. Kasalipġe orowâk oset guset otmâ manmâ yâhânôm yakât topġe nâġġânehât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok âlâġe kalamânġen ari hote mem hâilonġmu ġiop. Hâilonġmu ġemu emetsâpġe otmu âwurem kapiġan ariop.

²⁵ Âwurem kapiġan arimu omonġâġe kasaġaġe yok pilâm taka sait mewanġiop. Sait mewanġimu yaġak kainde yaġe hote orop oset guset teteop.

²⁶ Yawu otmâ hote ya pururuk sâm tetemu kainde ya yawuâk pururuk sâowot.

²⁷ Yawu tetemutâ nep amboġe yakât âi lok manbiġe ekmâ yuwu sâm patoyeġe ekuwi. “Lok pato, hote hâilonġdâ pururuk sâop ya kainde yaġe osetġe tete pururuk sâmu ekmunġe ki ârândân oap.”

²⁸ Sâġetâ sâop. “Yakât topġe nanġan. Kasanenġaġe toho âinenġe mem bâleniġiop.” Sâmu sâwi. “Yakât ġirawu nanġat? Yakât yiwerenġe ari kainde harutmâ pilânôm me bia?” Yawu sâwi.

²⁹ Sâġetâ sâop. “Yawu otmâ kaindeâk sâm hote nombotġe harutmaiġât pilâġetâ talâk.

³⁰ Hâmbâi hânġânongomune kainde otmu hote ya towatyetġe ekmâ yan hindâm kâsikunomai. Kainde yamâ kâsikum panġetâ hâlâlân sâmu unġetâ sewuap. Yâhâ hote yamâ hindâm komot ikġiâk katġetâ tatbuap.” Yawu sâop.

Bândup yakât topġe

(Mareko 4:30-32 Luka 13:18-21)

³¹ Yesuġe nen biwinenġe Anitâhâlen katmunġe tihitnenġe oap yakât topġe teteâġġat den âlâen hâum yuwu sâop.

³² “Nak âlâ kutġe bândup yamâ lok âlâġe kehetġe tipġe âlâ mem ari kalamġan katbuap. Katmu yapâ kâmpġe ga taka yaġak yâhâm kâlêp pato otmâ nak nombotġe wangiyekmap. Yawu otmâ nâi wosapâ wosapâ yaġe menduhuakmâ ya awatġe kun kunġan kerem tatmai.” Yawu sâop.

Matuk keluġe yakât topġe

³³ Otmu torokatmâ yuwu sâm eknongop. “Lok komotġe komotġe wosapâ wosapâ mansainġe biwiyeġe nâhâlen katmâ tem lâunihġetġat yeġe ari nâhât den pat âlêpġe ekyongonomai. Yakât topġe teteâġġat den âlâen hâum sâmune nâġġâġet. “Imbi âlâġe dâmbia ġolanġuwuap. ġolanġumâmâ matuk mendâremu keluġe ġemu dâmbia orop menduhumu ukenġe bâlêġe otbuap. Dop yawu.” Yawu sâop.

Yesuġe den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mareko 4:33-34)

³⁴ Yesuġe lohimbî yawu sâm den âlâen hâum ekyongom ġaop yamâ anġoân embânġânâk poropete âlâġe den kulemuġop yakât bonġe yan teteop.

³⁵ Otmu den yuwu kulemuġop tap.

“Den topġe topġe Anitâġe anġoân ki sâm tetemu nâġġâm ġawiġak manmâ ġawi. Ya yiwerenġe yuâmâ nâġġâġetâ keterahâġġat den âlâen hâum yakât topġe ekyongowom.”

Yawu kulemuġop. Den sâop yan bonġe teteop.

Hote otmu kainde yakât topņe

³⁶ Yesuņe lohimbi tatbi ya pilâyekmâ emelan yâhâop. Yâhâmu watmâ yâhâ yuwu sâam âikuwin. “Hote otmu kainde oset guset teteowot yakât topņe sârâ nâņgâne.” Yawu sâwin.

³⁷ Sâmunņe sâop. “Lok âlâņe hote mem hâilonņmâ ariop yakât dop yamâ Anitâņe nâ yu hâņgânnohomu gewan.

³⁸ Aiop, kalamgât sâop yamâ yen hânņan kulemņan mansai. Yâhâ hotehât sâop yamâ lohimbi Anitâhât amutgen manņetâ tihityeņe otmap ya. Yâhâ kaindehât sâop yamâ nâhât den loņgâem betnihim manmai ya. Lohimbi kaindehât dop manmaiņeâmâ Satan orowâk bâlenomai.

³⁹ Aiop, kasane taka sait mewañgiop yamâ Satan. Yâhâ kalamân sot bonņe tetewuapgât sâam ekyongoan yamâ hâmbâi mâne sâp pato tetewuawân yakât bonņe tetewuap. Yâhâ âi loklipņane kainde hindâm menduhum kâlâwân unomaihât sâam ekyongoan yamâ hâmbâi Anitâņe aņelolipņe hâņgânyongomu ge lohimbi betnohomai ya aksihâk mem matņe bâleņe kâpekyiņginomai.

⁴⁰ Yâhâ kainde hindâm kâlâwân pilâņetâ sewuapgât yan, ya bonņanâk tetewuap. Hâmbâi mâne Anitâņe yâhâpņe hâņgânnohomu gewom.

⁴¹ Gem aņelolipne hâņgânyongowom. Hâņgânyongomune ari lohimbi orot-memeyeņe kiņgoņ otmâ manmai me bukulipyeņe otņetâ bâleâk sâam kendâyiņgimai komot yâhâp yâhâp ya mem matņe bâleņe kâpekyiņginomai.

⁴² Matņe kâpekyiņgim pilâyekņetâ hem nâpumân ge hâhiwin pato nâņgâmbisâi.

⁴³ Yâhâ lohimbi nombotņane Anitâhât den tem lâum manmai yâhâmâ awoņņane dâiyekmâ ikņe laņņinņan katyekmu manman kârikņan mannomai. Den yuâmâ biwiyeņanâk katmâ manmâ yâhânomai. Yawu.” Yawu sâop.

Lok âlâņe tewetsenņe hanguop yan hâum sâop.

⁴⁴ Otmu torokatmâ den âlâen hâum yuwu sâop. “Anitâņe tihityeņe otmâ manman kârikņan katyekmu bonņe menomai yan hâum yuwu sâwe. Lok âlâņe tewetsenņe mem ari misiņgulop. Misiņgutmâmâ ikņe muop. Gâmâlâk mâneâmâ lok âlâņe taka tewetsenņe ya mem teteop. Mem tetem imbiâk nâhâitņe kombo miap sâam nâņgâmai hât yuwu nâņgâop. “Yu kurihimune tatmu ari lok âlâhâlen senņe âlâlâ tatnihiap ya kerek puluhum yakât hâmeņambâ membomņeâmâ âwurem taka hân yu puluhuwom. Puluhum yanâmâ hân otmu tewetsenņe yâhâp yâhâp ambokuwom.” Yawu nâņgâop. Nâņgâop ya yawuâk olop. Hân otmu tewetsenņe ya puluhum yâhâp yâhâp ambokuop. Yâhâ dop yawuâk yeņe manman kârikņe yakât bonņe mene sâam senņe âlâlâ tatiyņgiap yakât ki nâņgâņetâ yahatbuap. Yawu sâop.

Pânu hâkņe yan hâum sâop.

⁴⁵ Otmu yakât topņe nâņgâmunņe keterahâkgât torokatmâ âlâ yuwu sâop. “Anitâņe tihityeņe otmâ manman kârikņe yiņgimu yakât bonņe menomai yakât âlâen hâum sâwe. Bisinisi lok âlâņe pânu hâkņe âilonņo nandoroņe ya membe sâam pâinmâ ariwuap dop yawu ya.

⁴⁶ Lok yaņe pânu hâkņe ekmâmâ miakbe sâam ari iri sikum senņe âlâlâ tatbaņgiap ya mem ari puluhuwuap. Otmu yakât hâmeņambâ membuaap yaņeâmâ âwurem ari pânu hâkņe ya puluhuwuap. Yawu.

Iņan itâņe pilâņetâ giop yan hâum sâop.

⁴⁷ Âlâku yawuwâk torokatmâ sâwe. Anitâje tihitnenne otmâ menenekmâ manman kâriknjan katnenekbuap yakât topnje âlâ yuwu sâwe. Otmu âi lok nombotnaje injan itâje pilânetâ gemu injan topnje topnje yakât kâlehen ge kutakulakmai.

⁴⁸ Ge kutakulakjetâmâ mem dâinetâ gamap. Mem dâinetâ gamu yan âlepne yamâ mem ketetmâ wanjaen katmai. Yâhâ injan ki neneje yamâ pilânetâ arimap. Dop yawu.

⁴⁹⁻⁵⁰ Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yu yan yukât bonje tetewuap. Anjelolipne hângânyongomune ge lohimbî yengât biwiyenje ekmâ mem kiwiliyekmâ bâlejâhât pat mansai yamâ meyekmâ matnje umatnje yinginomai. Yingim kâlâp kâlehen panyeknetâ ge hâhiwin hilâm ârândâr nângâm yâhâmbisâi. Yâhâ âlepne mansai yamâ hâmeje âilonjo yinginomai." Yesuje den yawu sâm teteop.

Mosehât girem den otmu ikje den.

⁵¹ Den ya sâm tij pilâm yuwu sâm âinongop. "Yen den yan yukât topnje nângâjetâ keteraksap me bia? Sâmu yuwu sâwin, "Oj, yat ya nangain." Yawu sâmunje sâop.

⁵² "Otmu yakât yuwu sâmune nângâjet. Mosehât girem den kâsikum ningimî ya yengâlen gâtje âlâ me âlâje nâhât den yu nângâmâmâ biwiyenje nâhâlen katmâ mannomai. Yakât topnje nângâjetgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet ambonaje senje âlâlâ emelâk gâtje otmu âije yâhâp yâhâp mem mansap yapâ mem bukulipnje tânyongomap dop yawu. Ya nângâjetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâjet. Emelâk Moseje girem den ekyongop ya sâm tetemune topnje nangai. Otmâ den yiwerenje yan yukât topnje nangai. Yeje den yâhâp yâhâp ya nângâm Anitâhât topnje kâsikum yingim mansai yawu.

Yesu ikje kapi ambolipnaje betbangiwi. (Mareko 6:1-6 Luka 4:16-30)

⁵³ Yesuje den âlâen hâum sâm tij pilâm menenekmu orowâk yahatmâ ariwin.

⁵⁴ Yahatmâ ikje kapiân ariwin. Yan ari miti emetnjan yâhâ den kâsikum yingio. Den kâsikum yingimu kapilipnaje den ya nângâjetâ âlâ kândâkdâ otmu pârâk pilâm yahatmâ yuwu sâwi. "Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtje. Wosapâ ari kândiwahom nângân nângân topnje topnje yu mem taka kâsikum ningim kulem âlâlâ tuhum mansap? Yu ekmunje sâtje oap.

⁵⁵ Ikje topnje nangain. Âwâje Yosepneâmâ emet tuhum manmap. Yâhâ mâmâneâmâ nenjan gâtje, kutje Maria. Otmu imilipnje ya gurâ nângâyingianâk, kutyeje. Yakowo, Yosep, Simon, Yurasi.

⁵⁶ Otmu garilipnje yawuwâk." Yawu sâwi. Topnje kerek nângâwi yakât otmâ den kâsikum yingim manop ya nângâjetâ tângât otmu betguwi.

⁵⁷ Yawuhât Yesuje yuwu sâm ekyongop. "Anitâhât poropetelipnaje kapi hawangum ari yâkât den kâsikum yinginetâ nângâjetâ bulâje otmap. Yâhâ yâkne hep torehenlipyeje den kâsikum yinginetâ nângâjetâ tângât otmap." Yawu sâop.

⁵⁸ Yesuje den kâsikum yingimu nângâjetâ tângât olop yakât otmâ ikje kapi ambolipnaje yâkâlen biwiyenje ki katbi. Yakât otmâmâ yâk yengât hohetyenjan kulem amon âlâek tuhuop.

14

Yoane kuñetâ muop.

(Mareko 6:14-29 Luka 3:19-20 Luka 9:7-9)

¹ Otmu sâp yanâmâ Galilaia yenğât lok kunnje âlâ manop, kutñe Herot Antipa sâp, yâkñeâmâ Yesunje âi âlâlâ mem manop yakât den pat nângâop.

² Pat ya nângâmâmâ hoñ bawalipñe yuwu sâp ekyongop. “Lok âlâ, kutñe Yoane sâp, yâkñe embânâmbâek topñe katmâ lohimbî toen mem katyekmâ gaop. Yâhâmâ tembe lâulipñe hângânyongomune ari kuñetâ muop. Muop yamâ yahatmâ kulem topñe topñe yu mem gap mon?” Yawu sâp ekyongop.

³ Yâhâ Herotñe sâmu Yoane kuñetâ muop yakât topñe yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anğoân Pilipñeâmâ imbi, kutñe Herotia sâp, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yanje lokñe hâkâñ otmâ pilâmuâmâ kahañe Herot ya orop miahowot.

⁴ Yawu otmâ manmutâ Yoaneñe yelekmu bâlemu yuwu sâop. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâek bâleap.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâp kuyitgimu yanâmâ Herotñe kumune muâkgât nângâop. Yawu gârâmâ lohimbî inñane “Yoane yamâ Anitâhât poropete,” sâp nângâwanğinjetâ yahalop. Yakât otmâ Herotñe biwiñane yuwu nângâop. “Lok yu kumune muâkgât nanğan. Yâhâ kumune mumbuap yanâmâ lohimbî sesenğâlâkñe nâhât nângâñetâ dondâ gemu sâp bâlenihinomai. Yakât otmâ ki kumbom.” Yawu nângâm tembe lâulipñe hângânyongomu Yoane sâhâm mem ari pâi emetñan katñetâ sâp kâlep yan tatmâ gaop.

⁶ Otmu sâp âlâen Herotñe teteop yakât heronje otne sâp bukulipñe nombotñe taka menduhuakmâ sot um newi. Sot nem heronje otñetâ yanâmâ baratyetñane yahatmâ kep ândeop.

⁷ Kep ândemu Herotñe ekmâ biwiñe heronje otmâ yuwu sâp ekuop. “Anitâhât senñan kinmâ sâmune nângâ. Gâñe wuân me wuângât nângâm sârâ âlepñe gihiwom.” Yawu sâop. Yawu sâmu sururuk sâp ari mâmâñe yuwu sâp ekuop. “Awoññane iri sikum ikñambâ gâtñe ya kâsikum nihiwomgât sâp nanğap. Yakât otmâ wuân membomgât nanğat?”

⁸ Sâmu sâop. “Yoane yamâ kuñetâ muâkgât nanğan. Yakât otmâ enğatñe hâreñetâ kunnje mem ga tiripnohorâ ekbom.” Yawu sâp baratñe hângângumu âwurem ari âwâñe yuwu sâp ekuop. “Gâñe tembe lâulipñe ekyongorâ Yoane enğatñe hârem kunnje kondoân katmâ mem ga nihiñet.” Yawu sâp ekuop.

⁹ Yawu sâmu Herotñe den ya nângâm biwiñane ki ârândân olop. Yamâ benñe emelâk Anitâhât senñan sâp kârikñe tuhuop. Yakât otmâ bukulipñane nângâwanğinjetâ gemapğât den ya lauñan miop.

¹⁰⁻¹¹ Yawu otmâ tembe lâu âlâ hângângumu pâi emetñan yâhâ Yoane enğatñe hâreop. Enğatñe hârem kunnje mem kondoân katmâ mem ge baratyetñe wanğop. Wanğmu lâum mâmâñahâlen ari tiripgumu ekmâ biwiñe heronje olop.

¹² Yakât den pat ya Yoane hoñ bawalipñane nângâm lâum ari hanguwî. Lâum ari hangumâmâ den pat ya Yesu ari ekuwî.

Lok 5000 ya sot yinğinjetâ newi.

(Mareko 6:31-44 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

¹³ Yesunje den pat ya nângâm ikñe kapi pilâm nen orowâk wanğa mem denğân ya hâtikgum lok biaengen ariwin. Arimunñe lohimbî nombotñane kapi ya pilâm nen watnenekmâ denğân ginñe watmâ ariwi.

14 Watmâ arinetâ wanğaembâ kionmunje yanâk peneningiwi. Otmu lohimbî dondâne bukulipyene mesek topne topne otbi ya meyekmâ takanjetâ Yesu je yekmâ weje nângâm henjemyongop.

15 Yawu otmâmâ emetsâpne otmu yan yuwu sâmu ekuwin. “Emetsenje emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlânmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yingimappât gâ âlepne hângânyongorâ yahatmâ kapiyenehen ari sot um nenomai.”

16 Sâmunje sâop. “O yawu ki tap. Yeje sot kâsikum yinginetâ nen orowâk tatmâ nejetgât nanğan.

17 Sâmu sâwin. “Bâe, nenâmâ sot pato ki tatningiap. Banğa kândâkdâmâ mome otmu injan yâhâp âlâ kârikne yawuâk tap.” Yawu sâwin.

18 Sâmunje sâop. “Sot ya mem ga nihijet.” Yawu sâmu mem yâhâ wanbin.

19 Wanmunje lohimbî ekyongomu ge tatbi. Ge tatjetâ sot ya mem himbân pak sâmu ekmâ Anitâ mepaem ekuop. Anitâ ekum mem ningimu ârândânâk kâsikum yingim ariwin.

20 Yingimunje nejetâ dopyenjan olop. Dopyenjan otmu, nombotne talop ya hâwurum mânunmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

21 Otmu lok sot newi ya sâlikyongomunje 5000 yakât dop olop. Yâhâ imbi naomlipenje yamâ ki sâlikyongowin.

*Yesu to kakjambâ tâlim takaop.
(Mareko 6:45-52 Yoane 6:15-21)*

22 Sot nem pesuk pilânetâ Yesu je hângânnongom yuwu sâop. “Yeje wanğa mem kulet sâmu ba arinet. Nâneâmâ lohimbî yu hângânyongomune arinetâ yengât betyenjan watyebkom.” Yawu sâop.

23 Yawu sâmu hângânnongomu arimunje lohimbî ya gurâ yawuâk hângânyongomu yahatmâ iton galaj otmâ ariwi. Arinetâ ikjiâk tatmâ Anitâ ulitguwe sâmu pumjan yâhâop. Pumjan yâhâ âwâne orop den otmutâ emet njij sâop.

24 Emet njij sâmu nenâmâ wanğa mem ari emelâk denġân tânâmgum tatbin. Tânâmgum tatmunje ariwinângembâ siru pato pilâm wanğa mem kopa kopa tuhuop.

25 Yâhâ emet enġatne nângâmu yan Yesu je to kakjambâ takaop.

26 Takamu ekmâ tepnenje hindakmu hu halak tuhum yuwu sâmu alahuwin. “O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâmu kingitnenjahât otmâ kâi bâtnenje sân sân sâop.

27 Yawu otmunje yuwu sâmu eknongop. “Yen wongât otmâ kingityenjahât otmâ kâi bâtyenje sân sân yap? Nâ ninak takan yukâ.” Yawu sâop.

28 Yawu sâmu tepnenje welâmjan gemu Petoroje yuwu sâmu ekuop. “Gâ wuân lok mansat yakât topge nângawe. Sârâ nâku kionmâ to kakjambâ gâhâlen gawe.” Yawu sâmu âikuop.

29 Âikumu sâop. “Âlepne, kionmâ ga.” Sâmu kionmâ baop.

30 Bam to yanje dondâ bâleop ya ekmâ pârâk pilâm enġat yâhâp otmâ yanak to kâlehen ge gulip otbe sâmu olop.

31 Yawu otmâ yuwu sâop. “Getek bâtnan me.”

Sâmu bâtnan mem yuwu sâmu ekuop. “Gâ wongât enġat yâhâp oat?” Yawu sâop.

32 Yawu sâmu mem yahatmu yanâk siru ya sânduk sâmu nânj nânj sâop.

33 Yawu otmu ekmâ biwinenjaŋe yuwu nângâwin. “Bulâjanâk lok yuâmâ Anitâhât nenŋe mansap.” Yawu sâwin. Yawu sâmu yapâ orowâk ariwin.

Yesuhât sângum wâim âlepŋe otbi.

(Mareko 6:53-56)

34 Deŋgân ya hâtikgum hân âlâ, kutŋe Genesaret sâmu, yan ari kionmâ wanŋa hikumunŋe kinop.

35 Hikumunŋe kinmu kapi ya ambolipŋe Yesu ekmâ nângâwi. Ekmâ nângâm den katŋetâ kapi tipi tapi hân ya hawamgum tatmâ arap ya ambolipŋe nângâwi. Nângâm kundat, me mesek, me umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiop ya meyekmâ yâkâlen ariwi.

36 Meyekmâ ari Yesuŋe mem heŋgemyongoâkgât yuwu sâmu ulitguwi. “Lok pato. Nengâlen gâtŋe kundat me umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunŋe goteyanâk arirâ gâhât sângum ya konok wâim yan âlepŋe otŋetgât nanŋain.”

Sâŋetâ sâop. “Den yai ya âlepŋe otŋet.” Yawu sâmu nombotŋe sângumŋe wâim yanak âlepŋe otbi.

15

Launenjaŋak ki mepaem mannom.

(Mareko 7:1-13)

1 Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi hârokŋe tâmbâlipnenŋe yeŋgât den lâum kinmâ sot nene sâmu bâtyeŋe piriakmâ sot mem neminiwi. Inâk ki newi. Lok yanŋe Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen ari yuwu sâmu âikuwi.

2 “Hoŋ bawalipŋe tâmbâlipnenŋe yeŋgât den kum bâtyeŋe ki pirim sot niai. Yawu otmâ sot inâk nenŋetâ yekmunŋe dondâ bâleap.” Yawu sâmu.

3 Sâŋetâ purik pilâyiŋgim yuwu sâmu. “Yenâmâ nimbilamyeŋe yâhâp. Anitâŋe den sâmu kalop ya kum yeŋe nângân nângânân tetemap ya mem mete tuhumai. Yawu otŋetâ yekmune dondâ bâleap.

4 Yakât topŋe yuwu sâmu. Anitâŋe Mose ekumu kulemgup yan girem den âlâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyeŋe yeŋgât nângâyiŋgim denyeŋe lâum manŋet.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmâlipyeŋe den bâleŋe ki hâiyeknomai. Me ki sâmu bâleyiŋginomai. Yâhâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe den yu kunomai yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yuwu tap.

5 Yeŋe den ya kum mansai yakât sâmu. Yeŋe yuwu sâmu. “Lohimbi âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmâŋe yuwu mon sâmu ekyotgonomai.

6 “Awon, meŋ, sombo otdomawot yanâmâ sot me senŋe âlâlâ âlepŋe tânyotgowom.” Yawu sâmu ekyotgonomai. Yawu gârâmâ sombo otdomawolân yuwu mon sâmu ekyotgonomai. “Senŋe âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emetŋan ari katmunŋe tatbuap yakât yanŋe ki mem tânyotgowom. Inâk tatset.” Yawu sâmu betyotgoŋetâ umatŋe kakŋan mandomawot. Nanlipyeŋe tewetsenŋe mem miti emetŋan katmai yakât nângâŋetâ yahatmap. Gârâmâ Anitâŋeâmâ yuwu yakât nângâmu dondâ gemap. Yeŋe yuwu otmâ yan Anitâhât den nângâŋetâ nahat otmap.

7 Yen lok perâkŋe. Anitâŋe yeŋgât topyeŋe tap yakât nângâm poropete Yesaia ekumu kulemgup ya yuwu tap.

8 “Lohimbi yuŋe lauyenjaŋak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyenjaŋeâmâ ki hikunekmai.

9 Yâkne lok senyenjan kinmâ yeŋe enġatyeneâk otmâ den sâm nâhâlen gâitmai. Yâhâ lauyenjanak perâk perâk sâm orotmemeyene yakâlâk nângânetâ yahatmu nâhâlen gâitmai. Yawu.”

Den kulenguop yakât bulâne yengâlen teteap.” Yawu sâop.

Orotmeme yuŋe mem bâlenenekbuap.

(Mareko 7:14-23)

10 Yesuŋe yawu sâmuhimbiŋe yâkât gotŋan banġetâ yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nângâm biwiyenjan katġet.

11 Yu me ya lauyenġambâ neŋetâ tepyenjan ġemap yaŋeâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ yu me ya nângân nângânyenġambâ tetemu sâġetâ lauyenġambâ ga takamap. Yaŋeâmâ dondâ mem bâleyekmap.” Yawu sâop.

12 Yawu sâmuhimbiŋe yuwu sâm ekuwin. “Den yat ya Parisaio lok yaŋe nângânetâ biwiyenjan hâumu nângâm bâlehihi.”

13 Sâmunŋe sâop. “Awoŋne himbim ambonaŋe âi lok ki katyekmap yamâ hâmbâi watyekbuap.

14 Yawu awonjaŋe Parisaio âi ki sâm yingio. Yawuhât yeŋe yâk yengât nângâm ki gorâyiŋgiâk. Parisaio yengât topyene teteâkgât den âlaen hâum sâwe. Lok senyene bok sâsânanġak dâiakmâ mâtâp tâpikgum ari hemân kioŋnomai. Kioŋmâ hiliwahonomai.” Yawu sâop.

15 Yawu sâmuhimbiŋe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, den âlaen hâum yat yakât topne sârâ nângâne.” Yawu sâop.

16 Sâmuhimbiŋe sâop. “Bâe, haonmâ ârândâŋ den topne topne sâmuhimbiŋe girawu otmâmâ kiâk nângânetâ keterakmap?”

17 Yeŋe sot lauyenġambâ neŋetâ tepyenjan ġemap. Otmu yaŋak tetmâ pilâŋetâ wahap tâŋât otmap.

18 Yâhâ wahap bulâne yamâ biwi nângân nângânyenjan tatmap ya sâġetâ lauyenġambâ ga takamap.

19 Orotmemeyene yuwu yaŋe umut biwiyene otmu nângân nângânyene mem bâlemap. Nângâm bâleanġimai. Me den hako oraŋġimai. Me den belângen sahanġimai. Me kombo mianġimai. Me buku âlâhât imbi ekmâ otmai. Me lohimbi sihan eŋakġâlemai. Me manman ihilâk mahilâk otmai. Karasuŋa me sait bâlene topne topne yawu otmai. Me den imbiâk biwiyenġambâ tetemu den golâ gahaemai.

20 Yu sâm aran yuŋeâmâ biwiyene mem bâlemap. Yâhâ bâtyene pirim me ki pirim sot nemai yaŋeâmâ tâŋât oap.” Yawu sâop.

Kanan ġâtne, imbi âlâne Yesuhâlen biwiŋe kalop.

(Mareko 7:24-30)

21 Yesuŋe menenekmu kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetŋe Tiro otmu Siron yan ariwin.

22 Yan arimunŋe kapi âlâ, kutŋe Kanan sâm, yan ġâtne pâku imbi âlâ yaŋe Yesuhâlen taka yuwu sâm ulitguop. “Gâ Dawitihât sen, yuwu sâmune nângâ. Weke bâleŋaŋe baratne mem mângâemu mansap. Yakât ġaŋe watdâ ariâkgât nanġan.” Yawu sâop.

23 Yawu ġârâmâ anġoân Yesuŋe Yura nengâlen gem tânnongoâkgât âi ya Anitâne sâm wanop. Yakât otmâmâ den ya nângâm ekmâ ki ekmâ yawu olop. Yawu otmu imbi yaŋe witgum âi pâi tuhum watnenekmu yanâmâ Yesu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, imbi yu âi pâiâk tuhunenekmâ gamu ekmâ hâkâŋ oain. Yakât otmâ ġâku tânnongom ekuŋâk yâpâek ariâk.” Yawu sâwin.

24 Yawu sâmunje Yesuje imbi ya yuwu sâmu ekuop. “Isirae lohimbi gulip malap mansai yanje Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim manjêtgât ikrjak hângânnohomu gewan. Pâku lohimbi yengâlen nep tuhuwomgât ki hângânnohomu gewan.” Yawu sâmu ekuop.

25 Yawu sâmu yâku ulitgum yuwu sâop. “Gânje nâ yiwerejeâk tânnohohât nanjan.”

26 Sâmu sâop. “Nengât orotmeme yuwu tap. Nan baralipnenne sot nem tatjetâ yan sot lauyenjambâ hindâm soso gotjan ki pilâmain.”

27 Sâmu sâop. “Lok pato, den yu nângâmune bulânje oap. Gârâmâ nânje yuwu sâwe. Nan baralipyenje sot nejetâ wahapje lauyenjambâ gemap yamâ sosonje nemai.”

28 Sâmu sâop. “Imbi, biwihanje yawu nângâm den yat ya nângâmune ârândân oap. Gikak nanjat ya yawuâk tetehihiâk.” Yawu sâmu ekuop. Yawu sâmu ekumu yanâk weke bâlenje gaiakbangim ba ariop. Yâhâ imbi yanje emetjan âwurem ari baratje ekmâ biwinje heronje olop.

Kundat topnje topnje teteyingjop ya Yesuje mem henjemyongop.

29 Yesuje menenekmu Galilaia dengân ya ginjan ge pâku lohimbi yengât hân horatjambâ ariwin. Ari pumje âlâen yâhâ tatbin.

30 Yâhâ tatmunje kapi ambolipnanje bukulipyenje umatnje teteyingjop ya dâiyekmâ nengâlen takawi yamâ yuwu. Nombotje senyenje bok sâsânje. Otmu ândâpyenje bok sâsânje. Otmu kâiyenje gon gonje. Me bâtyenje parenje. Me kopa. Me kundat topnje topnje teteyingjop ya.

31 Dâiyekmâ takanjetâ Yesuje kerehâk henjemyongomu ekjetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ Isirae nengât Anitâ mepaewi.

Lok 4000 ya sot yingijetâ newi.

(Mareko 8:1-10)

32 Anitâ mepaenjetâ yanâmâ Yesuje sâmu yâkâlen bamunje yuwu sâmu eknongop. “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunje hilâm kalimbu pesuk yap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem pesuk pilai. Yakât otmâ tepne nângâyingjan. Sot barahâk âwurem matâwân po yingimu sen biri yingimapgât inâk ki arinomai nanjan.” Yawu sâop.

33 Sâmu sâwin. “Yuâmâ lok ki manmaiângen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yingimunje nejetâ dopyenjan otbuap?” Yawu sâwin.

34 Sâmunje sâop. “Yengâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâwin. “Banja kândâkdâmâ nombolân yâhâp, otmu injan getek âlâ.” Yawu sâwin.

35 Yawu sâmunje Yesuje lohimbi ekyongomu ge tatbi.”

36 Ekyongomu ge tatjetâ Anitâ mepaem banja otmu injan ya mem ningiop. Ningimu kâsikumu yingimunje mem newi.

37 Nejetâ dopyenjan otmu hângânyongomu ariwi. Sot nejetâ torehenje talop ya menduhum mânunmunje saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

38 Yâhâ lok papato sâlikyongomunje 4000 ya wangiop. Yâhâ imbi naom yamâ ki sâlikyongowin.

39 Yesuje hângânyongomu ariwi. Arijetâ nenâmâ wanja âlâ mem kapi âlâ, kutje Maharan sâmu, yaken ariwin.

16

*Yesuŋe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaio otmu Sarukaioŋe ekuwi.
(Mareko 8:11-13 Luka 12:54-56)*

1 Otmu sâp âlâen Parisaio otmu Sarukaio nombotŋaŋe Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi. “Anitâŋe hâŋgâŋgohomu ge mansat sâmai. Ya perâk me bulâŋanâk. Yakât otmâ gâŋe sârâ himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topge nâŋgâne.” Yawu sâwi.

2 Sâŋetâ sâop. “Bâe, yen kulemgât yai. Yawu gârâmâ kulem âlâlâ otmune topŋe ekmâ hâum pâpŋuai. Yakât otmâmâ âlâ otmune yawuâk hâum pâpŋunomai. Yakât âlâen hâum sâwe. Emetsâpŋe otmu yan himbim topŋe palalaŋ sâm kuririŋumap. Yawu otmuâmâ yuwu sâmai. “O, yuâmâ emet heŋgeŋguwe sâm oap. Me sikop otbe sâm oap.” Yawu sâmai.

3 Yâhâ himbim topŋe ya helenŋumap. Yanâmâ yeŋe yuwu nâŋgâmai. “O, yuâmâ toŋgelâk otbe sâm oap.” Yawu sâmai. Yeŋeâmâ to yambu otmu sikop yakât topŋe ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai. Yâhâ nâŋe kulem âlâlâ memune eksai yakât topŋeâmâ girawuhât ki ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai?

4 Yakât yâhâŋe torokatmâ sâwe. Lohimbi yu yeŋgât topyeŋe teteâkgât yuwuyaen hâum sâwe. Imbi nombotŋaŋe loklipyeŋe betyeŋehen kioŋmai yakât dopŋeâk yeŋeâmâ Anitâhât betŋehen kioŋetâ dondâ bâlemap. Yawuhât kulem âlâ memune ekne sâm yakât âinohoi. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Embâŋan poropete âlâ, kutŋe Yona sâm, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipŋaŋe ekbi. Yakât dopŋeâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu waŋgaen yâhâm âlâengen ariwin.

Parisaio otmu Sarukaio yâk yeŋgât matuk keluŋe

5 Waŋga mem dengân nombot hâtikgum ariwin yan nelâmâk otmâ sot barak ariwin.

6 Sot barak arimunŋe yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâm eknongop. “Parisaio otmu Sarukaio yeŋgât matuk keluŋaŋe mem bâleyekmagât galem oraŋginomai.” Yawu sâop.

7 Yawu sâmu nenŋe yakât topŋe nâŋgâm pâpŋum yuwu sâm alahuwin. “Sot ki mem takain. Yakât mon yap.”

8 Yawu sâm alahumunŋe biwinnenŋahât topŋe ekmâ yuwu sâm eknongop. Yen sotgâlâk biwiyenŋe katmâ den yan yukât topŋe ki nâŋgâŋetâ keteraksap. Yakât otmâ nâhâlen biwiyenŋe ki tiŋâk kepeiiai.

9 Yakât nâŋgâmunne ki ârândân oap. Yenâmâ sotgâlâk nanŋai. Yakât sâwe. Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yingimunŋe nenŋetâ dopyenjan olop. Nenŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânunŋetâ pik sâop?

10 Otmu sâp âlâen lok 4000 ya gurâ baŋga nombolân yâhâp yanahâk yingimunŋe newi. Nenŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânunŋetâ pik sâop?

11 Den ekyongoan yu nâŋgâŋetâ keterakyiŋgimbâp. Yâhâ yeŋe imbiâk nâhâitŋe “sotgât yap” sâm nâŋgânihiai. Yakât yâhâŋe sâmunne nâŋgâm heŋgeŋguŋet. Parisaio otmu Sarukaio yeŋgât matuk keluŋe yaŋe mem bâleyekmagât galem oraŋginomai.” Yawu sâop.

12 Yawu sâm eknongomu nâŋgâmunŋe keterakmu yuwu sâwin. “O, yâhâmâ sotgât ki yap. Yâhâmâ Parisaio otmu Sarukaio yeŋgât den nâŋgâm lohoteŋe otmaingât yap.” Yawu sâwin.

*Petoroŋe Yesuhât topŋe sâm teteop.
(Mareko 8:27-30 Luka 9:18-21)*

¹³ Yapâ yahatmâ, kapi âlâ kutŋe Kaisaria sâm, kutŋe âlâmâ Pilip sâm, yan ariwin. Yan arimunŋe Yesuŋe yuwu sâm âinongop. “Nâmâ Anitâŋe hângânnohomu gewan. Yakât otmâmâ lohimbijŋe nâhât âlâ sâmai?”

¹⁴ Sâmû sâwin. “Nombotŋaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoane Baptis emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ poropete âlâ, kutŋe Elea, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâm ge mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ “Poropete âlâ, kutŋe Yeremia, me poropete âlâ mumuŋambâ yahatmâ mansap,” sâmai.” Yawu sâm ekuwin.

¹⁵ Sâmunŋe sâop. “Yâhâ yeŋeâmâ nâhât âlâ sâmai?”

Yawu sâmû Petoro, kutŋe âlâmâ Simon sâm, yâkŋe yuwu sâop.

¹⁶ “Anitâŋe hângângohomu ge mansat ya nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Yakât otmâ gâmâ yâkât nanŋe tâŋ tâŋ ya nanŋain.”

¹⁷ Sâmû sâop. “Simon, Yoane nanŋe, bukulipgaŋe ekgohoŋetâ ki yat. Awoŋne himbimân tatmapŋe den yu biwihan katmu yat yakât Anitâŋe nâŋgâhijimu âlepŋe oap. Yakât biwihe herone otbuap.

¹⁸ Yâhâ gike kutgeâmâ Petoro, kut yukât topŋeâmâ “Kât” yawu tap. Gârâmâ nenŋe kât mem emet tuhumunŋe ŋiwijŋe ŋiwijŋe sâmâp ya ki putuk sâm liwarakbuap. Yakât dopŋeâk lohimbijŋe nâhâlen ga torokatmai ya ki hiliwahonomai.

¹⁹ Yakât sâwe. Nâŋe mâmâŋe otgihimune lohimbijŋe yengât kunyene manbuat. Yanâmâ yâkŋe otŋetâ bâlemagât gâŋe sâm kuyiŋgiuwat nâku yawuâk kuyiŋgiwom. Yamâ yâkŋe âlepŋe otŋetgât sâm yingiwuat nâku yawuâk nâŋgâwom.” Yawu sâop.

²⁰ Otmu yuwu sâm kuningiop. “Nâ bulâŋanâk Anitâŋe hângânnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbijŋe ihilâk ki ekyongonomai.” Yawu sâop.

*Petoroŋe Yesuhât mâtâp maŋuwangiwe sâm olop.
(Mareko 8:31-9:1 Luka 9:22-27)*

²¹ Otmu sâp yan Yesu sâm bâlewanŋim mem âlâlâ tuhunomai yakât tetekŋan eknongop. “Topŋe katmâ Yerusalem kapiân yâhâmune yan Isirae nengât kunlipnenŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya, otmu hotom umai yengât kunlipyene kerekŋe sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatbom. Yawu otmâ yaŋak mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm eknongop.

²² Yawu sâm eknongomu Petoroŋe dâimu perer pilâm ba yetŋiâk kinmâ yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, umatŋe topŋe topŋe otnihinomai sâm tat ya ki tetewuapgât nanŋan. Bia kârikŋe.” Yawu sâop.

²³ Sâmû purik pilâm yuwu sâm ekuop. “Gâŋe mâtâp ki maŋunihi. Mâtâp maŋunihirâmâ Satanŋe tepŋe herone otbuap. Gâŋe den yat yu Anitâŋe sâm nihiop ya ki lâuap. Yuâmâ loŋgât nâŋân nâŋân yat. Ya nâŋgâmune ki ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

Manmannenŋe ki alitmâ manmâ yâhânom.

²⁴ Yawu sâm ekum yaŋak purik pilâm yuwu sâm eknongop. “Lohimbijŋe âlâ me âlâŋe biwiyene nâhâlen katmaiŋe nâhâlen torokatne sâm yan yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Me senŋe âlâlâ tatyŋgiap ya biatningimap sâm yakât ki nâŋgâm ketet otmâ eŋgat yâhâp otnomai. Nâhât den haonmâ ârândâŋ nâŋgâm tem lâunihim mannomai.

25 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe manmanyenŋe alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe nâhâlâk katmâ mannomai. Yawu otmâ manŋetâ yongonŋetâ munomai yamâ Anitâŋe mumunŋambâ mem yahatyekbuap.

26 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ, iri sikum me manman topŋe topŋe yan torokatmâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe yan hikum munomai yanŋe mumunŋambâ yahatnomaihât dop ki tap. Yâhâ manman yawu yakât matŋe âlepŋe Anitâŋe yinŋiwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet.

27 Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoŋnaŋe yâhâpŋe hâŋgânnohomu aŋelolipne meyekmune hânân genom. Gem yan manmanyenŋahât matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekâmâ yinŋiwom.

28 Yen ki mum metenŋetâek nâ lok bulâŋe mansanŋe galemyenŋe otmâ yâhâwom.” Yawu sâop.

17

Yesu, Mose, Elea den sâm alahuwi.

(Mareko 9:2-13 Luka 9:28-36)

1 Yâhâ yakât kakŋan hilâm nombolân konok pesuk sâmu Yesuŋe Petoro, Yakowo otmu imiŋe Yoane ya yenŋeâk meyekmu nen katnenekmâ pumŋe âlâen yâhâwi.

2 Yan yâhâŋetâ Yesuhât kun kundenŋaŋe âlâ otmu ekbi. Otmu senŋeâmâ dewutâ senŋe gam irik irik sâmap yawuya teteop. Yâhâ sâŋgumŋaŋeâmâ kaok bolaŋ bolaŋ otmâ kâlâp kokotŋe laŋ laŋ sâmap yawuya olop.

3 Sâp yanâmâ Mose yet Elea emelâk Anitâŋe meyelehop yanŋe yanâk pârâk sânsânâk tetemutâ orowâk den alahu gulahu otbi.

4 Den alahu gulahu otŋetâ Petoroŋe ekâmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, kulem anŋo teteap yukât yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunŋe âilonŋo oap. Yawu gârâmâ gâŋe sârâ nâŋe selep kalimbu kumbomgât nanŋan. Âlâmâ gâhât, âlâmâ Mosehât, âlâmâ Eleahât.” Yawu sâop.

5 Yawu sâmu yanâk kulewoŋboŋ ge lâum kurihiyehop. Lâum kurihiyekmu yakât biwiŋambâ Anitâŋe yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâŋe biwinanŋe yâhâk hikum tatman. Yakât otmâ den sâwuap ya yenŋe mem biwiyanŋan katmâ tem lâuwanŋim mannomai.” Yawu sâop.

6 Yawu sâmu hoŋ bawalipŋaŋe nâŋgâm kiŋgityenŋahât otmâ kun kundenyenŋe mem kurihiakmâ hânân ge pare pare iwi.

7 Yawu otŋetâ Yesuŋe gotyenŋan ba yuwu sâm ekyongop. “Ki kiŋgityenŋahât otŋet. Yahatŋetâ arine.”

8 Yawu sâmu yahatmâ lok yâhâp ya yeleŋŋetâ bialop. Yawu otmâ Yesu ikŋiâk kinmu ekbi.

9 Yanŋak pumŋambâ âwurem mâtâwânâk ge Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Ewan pumŋan Mose yet Elea tetemutâ den oain yakât in yawu ki ekyongonomai. Hâmbâi nohoŋetâ mum yahatbom yakât kakŋanâmâ yu eksai yukât sâm tetem ekyongonŋetâ nâŋgânomai.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu hoŋ bawalipŋaŋe Elea tetemu ekbi yakât nâŋgâm yuwu sâm âikuwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimainŋeâmâ yuwu sâmai. “Anŋan Eleanŋe yâhâpŋe tetemuâmâ Anitâŋe hâŋgângumu gewuap yâkât mâtâp mewanŋiwuap.” Yawu sâmai. Yamâ girawuhât sâmai?”

11 Sâŋetâ sâop. “Yamâ bulâŋanâk yai. Elea yâhâpŋe tetem mâtâp yai ya hengenŋuwuap.

12 Yawu gârâmâ yai yakât nâje yuwu sâmunen nângânet. Elea yamâ emelâk takaop. Takamu yengât kunlipenjanje ekmâ yâkât topnje ki nângâm kujetâ muop. Yâhâ Anitâje nâ hângânnohomu gewan yawuâk nohojetâ mumbom." Yawu sâop.

13 Yawu sâmu nângânetâ keterakmu yuwu sâwi. "O, yuâmâ Eleahâlen hâum kinmâ yap yamâ Yoanenje tetem toen mem katyehop yâkât yap." Yawu sâwi.

Yesuhât hoj bawalipnanje weke bâlenje watne sâmu hâum pâpguwi.

(Mareko 9:14-29 Luka 9:37-42)

14 Mâtâwân gem tatjetâ yan lohimbî dondâje lok âlâhât nanje ya nengâlen dâim takanjetâ tângune sâmu hâum pâpgum pilâwin. Yawu otmâ yakât den alahum kin tatmunje bukulipnenje pumjehembâ ge peneningiwi. Peneningijetâ yan naom yakât âwânjanje Yesu ekmâ gotjan ga yuwu sâmu ekuop.

15 "Lok pato, gâ ihilâk nannahât nângâwanji. Weke bâlenjanje nanne mem mângâemuâmâ toen kionjmap. Otmu senje gâwânj gâwânj sâmu kâlâwân kionjmu semap.

16 Yawuhât nâje dâim hoj bawalipnanje sânetâ weke bâlenjanje yâkâlembâ gaiakmâ ariâkgât sâmunen hâum pâpgum pilai." Yawu sâop.

17 Sâmu Yesunje nenekmâ yuwu sâmu eknongop. "Yen wongât nâhâitje ki tânnongowuap yawu nanjai? Yakât nângâmunen ki ârandân oap. Nâ yen orop sâp kâlep manmâ yâhâwongât dop ki tap. Yawuhât pilâyekmâ yâhâwom yan yenje girawu mannomai?" Yawu sâop.

18 Yawu sâmu lok sihan yakât sâop. "Yen nâhâlen mem ganjet." Yawu sâop. Mem yâhânetâ weke bâlenjanje mângâeop ya watmu gaiakmâ ba arimu yanâk âlepje olop.

19 Âlepje olop yakât topnje nângâne sâmu Yesu yuwu sâmu âikuwin. "Yu topnje girawuhât nenje weke bâlenje ya watne sâmu hâum pâpguain?"

20 Sâmunje sâop. "Yen nâhâlen biwi nângân nângânyenjanje kepeim manmai mâne âlepje yuwu mon sâmbâi. "O, pumje enda huhuakmâ orotok sâmu giâk." Sânetâ âlepje huhuakmâ orotok sâmu gembâp. Otmu âi nombotje tap ya âlepje torokatmâ membâi.

21 Yamâ weke bâlenje watmunen ariap yanje kârikje bâlenje. Yakât otmâ yenjâmâ den in sânetâ ki gaiakmâ ariap. Yâhâ weke bâlenje yawuya ekmâmâ topnje katmâ sot barak manmâ Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim ulitgunjetâ denyenje nângâm gaiakmâ ariuwuap." Yawu sâop.

Yesunje ikjak mumbuap yakât sâop.

(Mareko 9:30-32 Luka 9:43-45)

22 Yawu sâmu nen kerehâk yapâ pilâm yahatmâ Galilaia hânângen ariwin. Ari Yesunje yuwu sâmu eknongop. "Anitâje hângânnohomu gewan nâhât kasalipnanje nohojetâ mumbom.

23 Nohojetâ mum yan hilâm kalimbu hân kâlehen tatmâ mumujambâ yahatbom yakât sâp tâlâhuap." Yawu sâmu eknongomu biwinnenjanje nângâmunjenje umatje bâlenje olop.

Miti emetje yakât takesi kalowot.

24 Mâtâp ari Kapanaum kapi mewin. Kapanaum kapi mem Petorohât emet hawijan ari kinmâ den alahuwin. Alahum kinmunjenje lok nombotje opon kâmbukjahât takesi meminiwi yanje taka Petoro yuwu sâmu âikuwi. "Yengât patoyenjanje opon kâmbukjahât takesi katmap me ki katmap?" Yawu sâmu âikuwi.

²⁵ Yawu sânetâ Petoroŋe sâop. “Oŋ, yawu otmapgâ.”

Yawu sâmu emet kâlehen yâhâmunŋe Yesuŋe Petoro yuwu sâmu âikuop. “Petoro, den yai yakât nângârâ girawu oap? Yuwu sâmu âihohowe. Lok komot girawuyane tewetsenŋe mem hângât lok kutdâ yingim mansai? Hângât lok kutdâ ya yengât bukulipyenŋe me kasalipyenŋe?” Yawu sâop.

²⁶ Sâmu sâop. “Bukulipyenŋe kapi ambolipŋenŋe tewetsenŋe ki katmai. Yâhâ kasalipyenŋe mem ge katyekŋetâ yâk yengât amutyenŋan mansai yâknak tewetsenŋe katmai.” Sâmu sâop. “Bonŋanâk yat.

²⁷ Yawu gârâmâ nen Anitâhât komolân torokatmâ mansainŋe opon kâmbukŋan yâhâ takesi ki katnom yamâ âlepŋe. Yakât denŋe bia. Gârâmâ nângâŋetâ bâlemapgât gâŋe netgât takesi yamâ yuwu tuhumi katbuat. Gâŋe iŋan itâŋe mem ari denŋânân pilârâ giâk. Gemu yan anŋoân iŋan kionbuap ya mem tepŋe gâim duhatbuat. Tepŋe gâim duhatmâ tewetsenŋe yapâ mem tetewuat. Ya mem ari gike umut otmu nâhât umut katbuat.” Yawu sâop.

18

Huruŋ huruŋ manmâ yâhânom.
(Mareko 9:33-37 Luka 9:46-48)

¹ Yawu sâmu ekumu Yesu yuwu sâmu âikuwin. “Sâp patoen Anitâŋe tihitnenŋe otmuâmâ orowâk manmâ yâhânom yanâmâ nengâlen gâtŋe âlâ me âlâhât nângârâ kunnenŋe manbuap?” Yawu sâmu âikuwin.

² Yawu sâmunŋe naom tipinŋe âlâ gotnenŋan kinop ya hâmu tiripnongom yuwu sâmu eknongop.

³ “Âinohoi yakât topŋe yuwu sâmune nângâŋet. Nimnaom titipâŋe Anitâhât den nângâm in yawu biwiyenŋe lâmu yâkât komot otmai. Yakât dopŋeâk otnomai yanâmâ Anitâŋe âlepŋe yen meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ Anitâhât komolân torokatomaihât dop âlâ ki tap.

⁴ Yâhâ nimnaom titipâŋe yehâhât nângâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmai. Yakât dopŋeâk yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yehâhât nângâŋetâ gemu huruŋ huruŋ mannomai. Lok yawuya yengât nângâmune yahatbuap.

⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe naom tipinŋe yuwuya yakât nângâŋetâ yahatmu buku otbanŋinomaiŋe nâ honŋe banihimai yakât dop oap.

Otŋetâ bâleâk sâmu ki kendâyinŋinom.
(Mareko 9:42-48 Luka 17:1-2)

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nimnaom titipâ nâhât pat manmai ya yengât mâtâp manŋuyinŋimai. Yamâ hâmbâi matŋe umatŋe menomai.

⁷ Den yan yakât torokatmâ âlâen hâmu yuwu sâwe. Satanŋe yen kerek mem ge katyekbe sâmu otmu yakât lohotŋe otne sâmu oai. Yakât tepne nanŋan. Lohimbi âlâ me âlâŋe Satangât tem lâmu yan, bukulipyenŋe otŋetâ bâleâkgât kendâyinŋimai yakât matŋe Anitâŋe umatŋe yinŋiwuap. Yawu.

⁸ Yakât torokatmâ sâwe. Bulâŋe hârenomaihât ki sâwom. Topŋe nângâŋetgât den âlâen hâmu sâwe. Lok âlâ me âlâ bâtyenŋe me kâiyenŋe otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipgum bâtyehâhât me kâiyehâhât tosa yakât otmâ umut biwiyenŋe hem kâlâwân kionmapgât ya hârem pilânomai. Topŋe yuwuhât yan. Lok âlâ me âlâŋe dâiyekmu yu me ya otŋetâ bâlemu hengât pat otmaihât ya pilâm biwiyenŋe Anitâhâlen katnomai. Yawu otŋetâ manpat kârikŋe yinŋiwuap.

⁹ Otmu yawuâk lok âlâ me âlâŋe senje nombot me nombot yanje orotmeme bâleŋe ekma biwiyenje yan ariwuap. Biwiyenje yan arimu yakât otmâ tâpikgum senyenjâhât tosa yakât otmâ umut biwiyenje hem kâlâpgât pat otmap sâm yakât âlâ gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyenje Anitâhâlen katmâ yâkât tem lâum yâhâŋetâ manman kârikŋe yinŋiwuap. Yawu.

*Lama âlâ gulip otbanjimu ki pilâwuap yan hâum sâop.
(Luka 15:3-7)*

¹⁰ Yâhâ nimnaom ya yengât âlâku sâmune nângâŋet. Anitâŋe aŋelolipŋe nombotŋe naom titipâ yu galemयोगŋet sâm âi yinŋiop yanjeâmâ yâkât senjan âilonŋo mansai. Yakât yeŋe naom titipâ yu yengât nângâŋetâ ki gewuap.

¹¹ Yakât âlâ torokatmâ sâwe. Lohimbi yeŋe hem nâpumân ge hiliwahomaihât Anitâŋe yengât sâm hângânnohomu gewan. Yakât nâŋe mem kuwikyekmune manman âilonŋoân mannomai.

¹²⁻¹³ Yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângâŋet. Lok âlâhât lama 100 yawu kinbanŋiai. Gârâmâ ya yengât hohetyenambâ konok âlâŋe misiŋgurakbuap. Yawu otmu ambonaŋe nombotŋe ya katyekmu kinnŋetâ konok misiŋgurakbuap ya pânimâ yâhâm gewuap. Yawu otmâ nombotŋe katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap. Yâhâ misiŋgurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepŋe welâmŋan giâk sâm yakât otbuap.

¹⁴ Yakât dopŋeâk awonŋaŋe nan baralipŋe âlâ me âlâŋe hiliwahomaihât haonŋmâ ârândânŋ thityenŋe otmap.

Orotmeme bâleŋe otninginomai yan yuwu otnom.

¹⁵ Otmu den âlâ yuwu sâmune nângâŋet. Bukuhe âlâŋe topŋe âlâlâ mângâehekmu mem dâirâ yok pilâm yetŋiâk alahuromawot. Alahumutâ ârândânŋ otmu buku konok mandowawot.

¹⁶ Yâhâ bukuhaŋe gâhât den ki nângâwuap otmuâmâ emelâk Mosenŋe den yuwu kulemuŋop ya watbuat.

“Lok konokŋe ikŋiâk bukulipŋe âlâ me âlâhât topyeŋe teteâkgât sâm hâreyinŋiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yanje denyenŋe sânomai ya lâuakmâ konok otbuap yamâ nângâŋetâ bonŋe (otmap/otbuap).”

Den ya watmâ buku nombotŋe konok me yâhâp meyelekdâ gam yâkŋe heŋgeŋguromawot.

¹⁷ Yâhâ bukuhaŋe iliwetbuawâmâ Anitâhât komot yengât senyenjan heŋgeŋgunomai. Yâhâ yâk yengât senyenjan iliwetmâ denyenŋe ki nângâwuawâmâ yuwu sâm ekunomai. “Gâmâ kunge kârikŋe otmâ iliwet tat yakât otmâ nen orop torokatdâ mannomgât dop bia.” Yawu sâm ekum watŋetâ ari manbuap.

Den sâm hâreyinŋine sâm aŋgoân Anitâ âikum eknom.

¹⁸ Yuwu sâmune nângâŋet. Bukulipyeŋaŋe yu me ya âlepŋe otmai ya yeŋe ekŋetâ ârândânŋ otmap yawuâk Anitâŋe ekmu ârândânŋ otbuap. Yâhâ bukulipyeŋaŋe otŋetâ bâlemapgât yeŋe kuyinŋinomai ya yawuâk Anitâŋe mâtâp manguyinŋiwuap. Yawu.

¹⁹ Otmu torokatmâ sâwe. Yeŋe menduhuakmâ lok âlâhât den sâm hârewaŋginomai yan biwiyenŋe konok otmu Anitâ âikuŋetâ topŋe mem tetekŋan tuhumu nângânomai.

20 Otmu nâje yengât hohetyenjan kinmâ howeyekbom. Howeyekmune yakât topnje nângâm hejgenjum den sâm hârewanjinomai. Otmu Anitâje gurâ yawuâk hârewanjiwuap. Yawu.” Yawu sâop.

Nenje lohimbi otyingim mannom yakât dopneâk Anitâje otningiwuap.

21 Sâmû Petoroje yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, bukune âlâje orotmeme kingon mângâenekmu tosa pilâwanjimune amon otmu yan pesuk sâwuap? Nombolân yâhâp otmu yan pesuk sâwuap me? Me ya wangim torokatmâ yâhâwuap?” Yawu sâm topnje nângâwehât âikum nângâop.

22 Sâmû sâop. “Yawu bia. Ihilâk, gâje tosanje pilâwanjim yâhâwuat.

23 Yakât yuwu sâmune nângâ. Anitâje tihityenje otmâ den sâm hâreyingiwuap. Yakât topnje teteâkgât lok kutdâ orotmemeyenjan hâum sâwe. Yâkne ikne âi loklipnje yengât tosa tatyngiop ya mem âwurenjet sâm ekyongop. Ekyongomu tatyngiop ya ambonjan ambonjan yâkâlen ba sâm tetewi.

24 Otmu angoân gaop yâkât tosa pato, yakât dowâmâ 13 milion kina yakât dop.

25 Yâhâ lok yanje tewetsenje ki tatbanjiopgât otmâ ya kâpekbâpgât dop bia. Yawu gârâmâ lok kutdâje yuwu sâm ekuop. “Gâ, imbihe naomge âi tuhum tewetsenje mem dâinomai yamâ nâhâlâk sâp ârândân katmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmû lok yanje yuwu nângâop. “Nenje âi yu girawu torokatmâ hâhiwin kakjan tuhum manmâ yâhânom. Yawu gârâmâ kâpekbomgât dop âlâ ki tap, bia kârikje.” Yawu nângâm lok kutdâ ya yuwu sâm ulitguop. “Yawu gârâmâ gâ nengât tepge nângâningi. Hâmbâi mâtâp teteningimu âlepne kâpeknom. Yakât ki hâwât hâwâlâk kendâningiwuat.” Yawu sâop.

27 Yawu sâm ulitgumu ekmâ tepnje nângâm tosanje ya pilâwanjiop.

28 Yawu gârâmâ âi lok yanje bukune âlâ mem teteop. Otmu bukujahât tosa yamâ 10 kina yawuya tatbanjiop. Mem tetem tosanje kâpehâkgât ekuop.

29 Ekumu yuwu sâm ulitguop. “Gâ tepge nângânihim tipnje mambotdâ yan kâpekbom.” Yawu sâop.

30 Yawu sâop ya ki nângâm pâi emetjan mem katmu talop. Yan tatmu yuwu sâm ekuop. “Gâ yuânâk tatdâ hep torehenlipganje tewetsenje gihinjetâ pâi emetnje puluhum geuwât.” Yawu sâop.

31 Yawu otmu âi lok yakât bukulipnanje nângâm bâlewanjim patoyenje ekuwi.

32 Ekujetâ den ya nângâm olop amboje ya kunmu gamu yuwu sâm ekuop. “Gâ lok bâleje. Angoân tosahe ya kâpekbâtgât dop. Yamâ nâje tosahe pilâhihiwan.

33 Gâku yawuâk bukuhahât tosa ki pilâwanjiat yakât nângâmmune umatnje oap.” Yawu sâop.

34 Otmu biwinjanje nângâmu umatnje otmu mem pâi emetjan katmâ hâhiwin pato ya torokatmâ wanjetgât tembe lâulipne ekyongop. “Lok yu wawi oap yakât hâhiwin wanjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

35 Yakât topnje yuwu tap. Bukulipyanje mem âlâlâ tuhuyekjetâ tosa ki pilâyinginomai. Yamâ Himbim Awojnenjanje yen gurâ yawuâk tosa ki pilâyingiwuap.” Yawu sâop.

19

*Lokŋe imbiŋe ki pilaknomai.
(Mareko 10:1-12 Luka 16:18)*

¹ Yesuŋe den ya sâŋ pesuk pilâm menenekmu yapâ yahatmâ Galilaia hân ya pilâm yanak Yoran to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin.

² Arimunŋe lohimbi dondâŋe denŋe nâŋgâne sâŋ betnenŋan watnenekmâ ariwi. Yan watnenekmâ arinetâ yâkŋe lohimbi dondâ heŋgemyongop.

³ Otmu Parisaio lok nombotŋaŋe taka “Den girawuyaen hâum sâmunŋe yan matŋe sâŋ tâpikgumu den âiân katne,” nâŋgâm yuwu sâŋ Yesu âikuwi. “Mâtâp girawu tap? Lok âlâ me âlâŋe yeŋe enŋatyeneâk otmâ imbilipyenŋe pilâyeknomaihât mâtâp tap me bia?”

⁴ Sâŋetâ sâop. “Yen Anitâhât den nâŋgâmai me bia? Den yamâ yuwu tap.

“Anitâŋe topŋe katmâ hân himbim kândikyotgom yan lohimbi yâhâp katyelehop.

⁵ Katyelekmâ yan den yuwu sâŋ ekyotgop. “Lok âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmâŋe pilâyelekmâ imbiŋait mandomawot.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ ki hionjakmâ ikŋiâk ikŋiâk otdomawot. Anitâŋe menduhuyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

⁷ Sâmu sâwi. “Ya âlepŋe yat. Gârâmâ Moseŋe girem den âlâ yuwu kulemguoŋp tap.

“Lok âlâ me âlâŋe imbiŋe pilâwe sâŋ âlepŋe pilakdomawot yakât topŋe kulemgum waŋmu miakmu watmu ariwuap.”

Yawu tap. Otmu Moseŋe ya otnomgât âlepŋe sâop. Gâŋe den yat yuŋeâmâ Mosehât den ya orop ki lâuaksawot. Yakât otmâ nâŋgâmunŋe ki ârândâŋ oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sâŋetâ Yesuŋe Moseŋe den sâop yakât yuwu sâŋ ekyongop. Moseŋe girem den yawu kulemguoŋp yamâ kuyiŋgiwehât nâŋgâm ki kulemguoŋp. Yeŋgât tâmbâlipyenŋe biwiyenŋe kârikŋe otmu yeŋahâlâk nâŋgâm manminiwi yakât kulemguoŋp. Yâhâ kândikum yawu ki otbi.

⁹ Yakât otmâmâ nâŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lok âlâhât imbiŋaŋe mâtâp ki tâpikgum manmu lokŋaŋe imbiâk pilâm ba imbi ondop membuap. Yamâ lok yaŋe tosa umatŋe membuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Yesuŋe yawu sâmu nenŋe yuwu sâŋ ekuwin. “Nengât orotmeme yuwu tap. Lohimbi imbiâk hionjakmâ mansai. Yawu oraŋgimaihât nâŋgâm lok yawuyaŋe imbi barak mannomai.” Yawu sâwin.

¹¹⁻¹² Sâmunŋe sâop. “Lok kerekŋe imbi barak mannomaihât dop ki tap. Nombotŋaŋe mâmalipyenŋe yeŋgât tepyenâmbâ pâlâmŋe mannomaihât yawu tetemai. Nombotŋaŋeâmâ imbi memai sâŋ mâtâp maŋguyiŋgimai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ Anitâhât nep yakâlâk nâŋgâm tiŋ tiŋâk mem mannom nâŋgâm imbi barak manmai. Yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ otmap. Otmu lok nombotŋaŋe den yu biwiyenŋe ekmâ topŋe nâŋgâm yâhâŋetâ ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop.

*Yesuŋe nan baralipyenŋe lukuleyehop.
(Mareko 10:13-16 Luka 18:15-17)*

¹³ Otmu sâp yanâmâ lohimbi nombotŋaŋe nan baralipyenŋe meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesuŋe kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otŋetâ nenŋe yekmunŋe ki ârândâŋ otmu kuyiŋgiwin.

14 Kuyingimunje Yesunje nenekmu ki ârândânj otmu yuwu sâm eknongop. “Kâmbukje, ki kuyinginet. Anitâje nimnaom titipâ yu yengât tihityenje otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen ganjet. Yeje kuyinginetâ ekmune ki ârândânj oap.

15 Yawu sâm Anitâ ulitgum kunyengan memu yanjak kapi ya pilâm âlâengen ariwin.

Lok iri sikumyeje pato tatyngiap yâk yengât topyeje.

(Mareko 10:17-31 Luka 18:18-30)

16 Sâp âlâen lok âlâje Yesuhâlen taka yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, nâje âlâ girawu otmune ârândânj otmu yanâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?”

17 Sâmu sâop. “Gâ wongât yakât âinohoat? Yakât amboje yamâ Anitâ konok. Gâ yu me ya âlepneâk otbehât nanjat otmuâmâ girem den hârohâk nângâm lâuwuat.

18 Sâmu sâop. “Girem den girawuya?” Sâmu sâop. “Mosehât girem den yukât yan.

“Gâ lok nombotje ki yongorâ munomai. Me buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me kombo ki otbuat. Me hâkyengan ki sâuwat. Me den perâk ki sâm kâityongowuat.

19 Gâ âwâhe mâmâhe yetgât lauyetje lâum amutyetjan manbuat. Otmu nennjahât nanjangimunje yahatmap yakât dopneâk buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap. nângâmat yawuâk buku nombotje tânyongowehât nângâuwat. Yawu.”

20 Sâmu sâop. “Girem den yu sâm arat yamâ otmanâk hârok. Orotmeme girawuya ki otman ya otbom yanâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kunihiwuap?” Yawu sâop.

21 Sâmu sâop. “Senje âlâlâ pato tatgihiap yamâ mem buku nombotje umburuk mansai ya yingiwuat. Yawu otdâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kuhihiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâ orowâk arinom.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu iri sikum me senje âlâlâ pato tatbanjiop yakât nângâmu biwinje umatje otmu, Yesunje sâop ya ekmu hâi hâinje otmu pilâm âlâengen ba ariop.

23 Ba arimu Yesunje yuwu sâm eknongop. “Yuwu sâmune nângânet. Lok iri sikum pato tatyngiap yanjeâmâ Anitâhâlen torokatne sâm otjetâ hâi hâinje otmap.

24 Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângânet. Pusinje selon watmu pin pinjan arimu yan watmâ bawe sâm hâum pâp gumap. Yakât dopneâk lok iri sikumyeje pato tatyngiapje Anitâje tihityenje olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otjetâ hâi hâinje otbuap. Lok nombotje iri sikum pato tatyngiapje yengâhâlâk nângâmai. Lok yawuyaje himbimân Anitâhât gotjan ki yâhânomai.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu nângâmunje sâtje otmu yuwu sâwin. “Âo, yu yat yuâmâ lok girawu yanjeâmâ himbingât pat otbuap?”

26 Yawu sâmunje Yesunje sennenne topjan dânjâk nenekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm logât nângân nângânân arinomaihât dop ki tap. Yamâ Anitâ konokje nângâningimap. Yakât otmâ yeje yu me ya otne sâm Anitâhât nângân nângânân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkne konok manman kârikje ya yingimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²⁷ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâmu âikuop. “Bâe, nenâmâ senŋe âlâlâ kerek betbaŋgim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmain. Yakât nenŋe girawu menomgât naŋgat?” Yawu sâop.

²⁸ Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp pato tetewuawân Anitâŋe yâhâpŋe nâ hâŋgânnohomu âwurem gewom. Yanâmâ âi sâmu nihiop yakât bulâŋe tetenihiwuap. Yawu gârâmâ yeŋe nâhâlen torokatmâ manmai yamâ nâ orowâk tatnomai. Tatmâmâ Isirae lok komot kâiân yâhâp mansai yeŋgât topyeŋe ya sâmu tetenom. Otmu yeŋeâmâ kunlipyeŋe otmâ galemयोगom mannomai.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi âlâ me âlâŋe âwâ mâmâlipyeŋe, me imi garilipyenŋe, me senŋe âlâlâ siminŋe tatyinŋimap ya aksihâk pilâyekmâ lohimbi kerekŋe nâhât den nâŋgâŋetgât nâhât komolân torokatmâ tânyongonomai yâhâmâ nâ orowâk konohân tatnom. Tatmunŋe yakât matŋe âilongo yinŋimune menomai.

³⁰ Yâhâ lohimbi nombotŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmap ya Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmai ya Anitâŋe meyekmu ikŋan torokatnomai.” Yawu sâop.

20

Anitâhât hoŋ bawaŋgimunŋe yakât hâmeŋe ningiwuap.

¹ Yesuŋe den âlâ yuwu sâmu eknongop. “Anitâhât hoŋ bawaŋgimunŋe yakât hâmeŋe yinŋiwuap yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok kutdâ âlâhât hân pato tatbaŋgiopŋe omoŋânâk nep tuhuŋet sâmu kapiân yâhâ nep lok meyehop.

² Lok meyekmâ, “Âi tuhunomai yakât hâmeŋe kina konok konok yinŋiwom,” sâmu nâŋgâŋetâ âleŋe otmu yahatmâ ari nep tuhuwi.

³ Yawu otmâ omoŋânâk 9 kilok otmu yan lok nombotŋe âlâ meyekbe sâmu kapiân yâhâop. Yâhâ hilâm im tatbi ya yehop.

⁴ Yekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yen ari nâhât nep kâmetŋetâmâ yakât hâmeŋe kina konok konok yinŋiwom.” Yawu sâmu ekyongomu ari nep tuhuwi.

⁵ Nep tuhum tatŋetâ 12 kilok olop yan nep lok nombotŋe âlâ meyekmu nep tuhuwi. Yâhâ 3 kilok otmu nep nombotŋe âlâ ya gurâ meyekmu nep tuhuwi.

⁶ Nep tuhum tatŋetâ emelâk emetsâpŋe olop. Emetsâpŋe otmu nep lok nombotŋe âlâ meyekbe sâmu kapiân yâhâop. Yâhâ yekmâ yuwu sâmu âiyongop. “Wongât otmâ konam im tai?”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok âlâŋe âi tuhuŋet sâmu ki sâmu ningiap. Yakât otmâ hilâm im tain.”

Sâŋetâ sâop. “Yen yahatmâ ari nâhât âi tuhuŋet,” sâop. Yawu sâmu ari nep tuhuwaŋgiwi.

⁸ Nep tipŋe tuhuŋetâ emetsenŋe potok sâmu nep ambonaŋe yahatmâ nep loklipŋe yeŋgât galem ya yuwu sâmu ekuop. “Lok âi miai ya ekyongorâ ga hâmeŋe meŋet.” Yawu sâmu ekuop.

Âiop, galem yaŋe nep loklipŋe ya ekyongomu gaŋetâ bâiŋe meyehop yâk yeŋgâlebâ topŋe katmâ tewetsenŋe yinŋiop. Yinŋim arim arim aŋgoân meyehop ya bâiŋe yinŋiop.

⁹ Yawu otmâ lok emetsâpŋe taka âi mewi ya kina konok konok yinŋiop.

¹⁰ Yawu otmu aŋgoân takawi yaŋe yekŋetâ bâlemu yuwu nâŋgâwi. “Nenŋe sâmu omoŋânâk taka âi topŋe katsain. Yakât otmâ tewetsenŋe pato

membâmgât dop.” Yawu nângâwi. Yawu nângâwi yamâ angoân takawi me betñan takawi ya hârohâk dop konohâk yingïop.

11 Dop konohâk yingïmu yakât tepyeñan tâlimu nep amboñahât dondâ nângâm bâlewanjim yuwu sâm ekuwi.

12 “Lok nombotñe emetsâpñan meyekdâ takai. Yâhâ nenâmâ omonânâk menenekdâ nep tuhumunñe sikopñe irik sâm dondâ nongoap. Yakât otmâ bâleain. Yawuhât girawu otmâ gâñe mem ge katnenekmâ emetsâpñe takai ya orop dop konohâk ningiat? Yakât nângâmunñe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

13 Yawu sâñetâ nep amboñañe lok hohetyeñan kinmâ sâop ya yuwu sâm ekuop. “Buku, nâñe ki otmâ tâpikguan. Meyeksan yan kina konok konok yingïwom sâmune nângâñetâ ârândân oap.

14 Yakât otmâ yingïan yu miakmâ arinjet. Nâñe yen yingïan otmu bâñe takai ya yingïan yuâmâ nine enjatneâk watmâ yingïan.

15 Nâñe tewetsenñe yu kâsikum yingïan yamâ nâhât wahap. Yeñe ki galemnohoai. Yakât otmâ yeñe nângâm bâlenihiai yakât nângâmunne ki ârândân oap.” Yawu sâop.

16 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Sâp yiwerenñe nâhâlen biwiyenañe kepeim hoñ banihiai. Otmu sâp âlâen komot topñe topñe yanñe nâhâlen biwiyenañe kepeim hoñ banihinomai. Yen me yâk hârohâk hâmenñe dop konohâk menomai. Gewe yâhawe bia. Yen kerekñe manman kârikñan arinomai. Yawu.” Yawu sâop.

Yesuñe mumbuap yakât sâm hoñ bawalipñe ekyongop.

(Mareko 10:32-34 Luka 18:31-33)

17 Yesuñe Yerusalem kapiân yâhawe sâm nen hoñ bawalipñe menenekmu orowâk yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ Yesuñe yuwu sâm eknongop.

18 “Yuwu sâmune nângâñet. Yiwerenñe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunñe lok âlâñe nângâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeñgât bâtyeñan katnekbuap. Bâtyeñan katnekmu den âiân katnekmâ mumbomgât den sâm hârenihinomai.

19 Den sâm hârenihim Roma lok yengâlen katnekñetâ yâkñe yuwu otnihinomai. Sennan gem, tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekñetâ hâhiwin pato nângâwom. Otmu benñe howanân nohoñetâ mumbom. Mumune hannohoñetâ hilâm kalimbu pesuk sâmû yakât kakñan mumuñambâ yahatbom.” Yawu sâop.

Bukulipnenñe yâk yeñgât hoñ bayingïnom.

(Mareko 10:35-45)

20 Sâp yanâmâ Yewerihât imbiñañe nanyâhâtyetñe dâiyelekmâ ba Yesu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, nanyâhâtnè yu nângâyitgihât nanñan.” Yawu sâop.

21 Sâmû sâop. “Gâ biwihañe girawu nângâm dâiyelekmâ takat?”

Sâmû sâop. “Sâp patoen gâñe lohimbî kerek galemnenñe manbuat yanâmâ nâhât nanyâhâtnè yu orowâk tatmâ tângohomutâ galem mannomai.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmû Yakowo yet Yoane yuwu sâm âiyotgop. “Yakât topñe ki nângâm denâk sâm yawot. Umatñe âlâlâ tetenihimu hâhiwin nângâwom yawuâk nângâromawot me?”

Sâmû sâowot. “Ya âlepñe yat. Umatñe nângâwualân net gurâ yawuâk nângâromgât nanñait.” Yawu sâowot.

²³ Sâmutâ sâop. “Bonjanâk yawot. Umatŋe âlâlâ tetenihipu hâhiwin nângâwom ya yet gurâ yawuâk nângâromawot. Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâŋe tânnohojetâ kunlipyeŋe mannom yakât Anitâ ikŋahâk nângâmu tap.” Yawu sâop.

²⁴ Yawu sâm ekyotgomu yakât den pat nângâmunŋe bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nângâm bâleyitgiwin.

²⁵ Nângâm bâleyitgimunŋe Yesuŋe nângâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok papatolipyeŋeŋe nângâmai dopŋan lohimbi galemyon- goŋetâ yâk yengât amutyenŋan manmâ hâhiwin kakŋan manmai.

²⁶⁻²⁸ Yeŋeâmâ papatolipyeŋeŋe otyiŋimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum mansaiŋe nâhât hoŋ bam gam nâ tânnohojetgât ki gewan. Nâŋeâmâ lohimbi hoŋ bayiŋim sârereyekmâ kinmune nohoŋetâ mumbom. Mum yan tosayeŋe pilâyinŋiwom. Yawu otbomgât awoŋŋeŋe âi sâm nihim hâŋgânnohomu ge mansan. Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe bukulipyeŋeŋe nângâyinŋinetâ yahalâkgât meŋetâ huruŋ huruŋ otmu yâk yengât amutyenŋan mannomai. Otmu yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe An- itâŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât nângâm yawuâk bukulipyeŋe yengât hoŋ bayinŋinomai. Yawu.” Yawu sâop.

Lok senyetŋe bok sâsâŋe ya herŋemyotgop.

(Mareko 10:46-52 Luka 18:35-43)

²⁹ Yesuŋe menenekmu Yeriko kapi pilâm yâhâwin. Yâhâmunŋe lohimbi dondâŋe betnenŋan watnenekmâ ariwi.

³⁰ Arimunŋe lok yâhâp senyetŋe bok sâsâŋe mâtâp ginŋan talowot. Tatmutâ lohimbi yaŋe “Yesu takap” sâŋetâ nângâm yahatmâ halahum yuwu sâowot. “Lok pato, Dawitihât sen, gâ netgât wehe nângânitgi.” Yawu sâowot.

³¹ Yawu sâmutâ lohimbi gotyetŋan kinbiŋe kuyitgim yuwu sâwi. “Bâe, girawu otmâ den kârikŋe sâm halahum tawot? Den nângânâk tatsset.” Yawu sâwi. Yawu sâŋetâ iliwetmâ witgumâk sâowot.

³² Sâmutâ yuwu sâm âiyotgop. “Girawu otyitgiwehât nanŋawot?”

³³ Sâmu sâowot. “Lok pato, sârâ sennetŋe hâreakmu ekdehât nanŋait.” Yawu sâowot.

³⁴ Yawu sâmutâ senyetŋan mem walipgumu hâreakmu ekmâ, Yesu betŋan sâmutâ orowâk ariwin.

21

Yesuŋe Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)

¹ Yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotŋan kapi âlâ, kutŋe Betepahe sâm, ya Oliwa pumŋan tap yan yâhâwin.

² Yan yâhâ Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp yuwu sâm hâŋgânyotgop. “Kapi tipinŋe ewapâ tap yan donŋi nanŋe otmu mâmâŋe hikum katyelekŋetâ kin- sawot ya holaŋmâ meyelekmâ geromawot.

³ Holaŋyelekmûtâ lok âlâ me âlâŋe yelekmâ âiyotgoŋetâmâ yuwu sâm ekyongoromawot. “Yiwerenŋe âi teteap. Yakât otmâ kutdânetŋeŋe yu meyelekdehât hâŋgânnotgomu takait. Meyelekmâ arimutŋeâmâ âi ya tuhum pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâm ekyongoromawot.” Yawu sâop.

⁴⁻⁷ Yawu sâm hâŋgânyotgomu yâhâowot. Yâhâ donŋi ya holaŋmâ meyelekmâ takamûtâ hâk katipŋe kâlep katbin ya holaŋmâ lotohom kakŋan katbin.

Katmunje kakņan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin. Otmu Yesu kapiân yâhâop yakât emet inânņan poropete âlâņe den kulemguoop ya yuwu tap.

“Yen Yerusalem kapi ambolipņe nâņgâņet. Papatolipyeņe orotmeme yuwu otmâ mansai. Yanjeâmâ bam gane sâw yan hâk meme otmâ beâsi kakņanâk bam gamai. Otmâmâ yengât lok kutdâ yuņeâmâ yeņe otmai yawu ki oap. Yâhâmâ ikņahât nâņgâm gemap. Yakât otmâ doņgi kakņanâk lohotņan ariop.”

Den yawu tap yakât bonņe Yesuņe doņgi kakņan tatmâ Yerusalem kapiân yâhâop yan teteop.

⁸ Kapiân yâhâmu yan lohimbi kiņgitņe orowâk hâruhuakbiņe Yesuhât nâņgâņetâ yahatmu yeņe sâņgum kâkâlep ya holaņmâ mâtâp tete liņgatmâ ariwi. Yâhâ nombotņeņeâmâ âliwahap esenņe hârem yanņe liņgatmâ ariwi. Liņgatņetâ doņgi yanņe yakât kakņambâ ariop.

⁹ Yâhâ nombotņe hâruhuakbi yanņe yuwu sâw mepaewi. “Gâmâ tâmbânenņe Dawithât sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâņe âi sâw ghiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ heronņe otgihim mepaeheksain.” Yawu sâw mepaewi.

¹⁰ Yesuņe Yerusalem kapiân yâhâmu kapi ya ambolipņe ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Main. Lok yuâmâ wonân gâtņe? Me âlâhât nanņe?”

¹¹ Yawu sâņetâ lohimbi betņan sâwiņe yuwu sâw ekyongowi. “Yuâmâ Anitâhât poropete âlâ, kutņe Yesu, kapi tipinņe, kutņe Nasaret sâw, Galilaia hânân tap yapâ gâtņe.” Yawu sâwi.

*Yesuņe opon kâmbukņan yâhâ lohimbi watyehop.
(Mareko 11:15-19 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)*

¹²⁻¹³ Yawu sâņetâ Yerusalem kapi patoen yâhâwin. Yâhâmunņe Yesuņe doņgi kakņambâ kioņmu yanak yapâ opon kâmbukņan yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukņe kâlehen lohimbiņe senņe âlâlâ anņi gunņi otmâ hâmeņe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuņe nâņgâm bâleyiņgim yuwu sâw ekyongop. “Yu oai yukât emet inânņan Anitâņe poropete âlâ ekumu kulemguoop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânņan kulemņan manmâ arainņe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâmwun nâņgâņet. Yeņe yukât kâlehen tatmâ lohimbi kâityongom hâmeņe mem yahatmâ anņi gunņi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anņim bero emetņe yawuya oap. Opon kâmbukņe yu kâlehen ki orotņe otņetâ ekmune bâleap.” Yawu sâw kakņan tat tat, tewo, kembâ mem emetņe tuhum ya kâlehen katņetâ talop, senņe âlâlâyeņe mem purik pilâyiņgim watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

¹⁴ Gem ten tiok taok otmâ arim kinņetâ lok nombotņe senyeņe bok sâsâņe otmu lok pareņe ya yâkâlen arinņetâ heņgemyongop.

¹⁵ Heņgemyongomu naom titipâņe Yesu ekņetâ sâtņe otmu yuwu sâw mepaewi. “Dawithât sen, kâwiâk watyekdâ kioņsai yakât heronņe oain.” Yawu sâņetâ yan hotom uminiwi ya yengât lok kunņe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yanņe nâņgâm bâlewanņim yuwu sâwi.

¹⁶ “Naom titipâ kutyeņe bianņe mepaeheksai ya ekmunņe ki ârândâņ oap. Yakât kuyiņgirâ hutuk sâņet,” yawu sâw Yesu ekuwi.

Sâņetâ sâop. “Mepaenekņetâ nâņgâmwun ârândâņ oap. Yu oai yukât emet inânņan Anitâņe poropete âlâ ekumu kulemguoop ya yuwu tap.

“Anitâñe nimnaom titipâ yengât biwiyenjan kionmu herone otbanjai.”
Den yawu kulemgui tap yakât bulâñe yu tetemu eksai.”

¹⁷ Yawu sâm ekyongom yapâ pilâyekmâ Betani kapiân ari omonj sâm u iwin.

Lakop sâwanjimu hâlâlâñ sâm kinop.

(Mareko 11:12-14,20-24)

¹⁸ Yan imunñe emet hanj sâm u yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin.
Mâtâp arim tatmunñe Yesu po wanjiop.

¹⁹ Po wanjimu senñe pilâm lakop âlâ mâtâp ginñan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetñe mem nembom sâm gotñan ari ekmâ kehetñe âlâ ki kinop. Esenñanjak âi omonj omonj otmâ kinmu ekmâ yuwu sâop. “Âo, yu kehetñe ki kinsap. Esenñeâk tap. Yakât otmâ lakop yukât kehetñe âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Sâm u yanjak esenñe gimbanjuop.

²⁰ Yawu otmu nenñe ekmunñe sâtñe otmu yuwu sâm âikuwin. “Bâe, yuâmâ topñe girawuhât esenñe in yawu gimbanjuap.”

²¹ Sâm unñe sâop. “Sâmune nânğâñet. Biwiyenñe Anitâhâlen katmâ manmâ yâhânomai yamâ lakop yu sâm wanñan yawuâk otnomaihât dop tap. Yakât den âlâen hâum sâmune nânğâñet. Yeñe yuwu mon otnomai. Pumñe âlâ ekmâ “Huhuakmâ orotok sâm giâk” yawu sâm biwi yâhâp ki otmâek ulitgunjetâ âlepñe huhuakmâ orotok sâm gewuap. Yawu.

²² Yeñe yu me ya otne sâmâmâ anjoân biwi nânğân nânğânyenñe Anitâhâlen kepeim ulitgunjetâ nânğâyinjimu yanâmâ yakât bulâñe âlepñe tetemu eknomai.” Yawu sâop.

Yesuñe âlâhât sâtğât otmâ âi miop ya ki sâm tetem ekyongop.

(Mareko 11:27-33 Luka 20:1-8)

²³ Yawu sâm eknongomu Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâ opon kâmbukñan tatmunñe lohimi nombotñe yan tatbi ya den pat âlepñe ya ekyongop. Hotom uminiwi otmu Yura nengât papatolipnennñe yuwu sâm âikuwi. “Gânje oran âlâhât sâtğât Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ lohimi watyehon?” Yawu sâm âikuwi.

²⁴ Sâñetâ sâop. “Âinohoi gârâmâ nâku yawuâk âiyongomune yeñe den matñe kâpeknihiñetâ yanâmâ nâñe âlâhât sâtğât âi yu mem gaman yakât topñe ekyongowom.

²⁵ Yakât yuwu sâmune nânğâñet. Yoaneñe toen mem katyehop yamâ âlâhât sâtğât otmâ âi ya miop? Anitâhât me ondop yengât sâtğât âi ya tuhuop yakât sâñetâ nânğâwe.” Yawu sâm âiyongop.

Yawu sâm u matñe kâpekbanjine sâm pâpğum alahu otmâ yuwu sâwi. “Nenñe yuwu mon sânom. “Yoane yamâ Anitâñe âi sâm wanju tuhuop.” Yawu sânom yamâ matñe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehâlen biwiyenñe ki katbi?” Yawu sâm u den matñe girawu sâm kâpekbanjinom? Anjulaknom yakâ.

²⁶ Yâhâ âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yengât sâtğât otmâ nep ya tuhuop.” Yawu sânom yamâ lohimi dondâñe yuwu sânomai. “O Yoane yamâ poropete pato, wongât den yawu yai?” Yawu sâm u yan nengât nânğâñetâ bâlewuap. Nânğâñetâ bâlemu nongomaihât ki ekonum?” Yakât otmâ hâum pâpğum pilâwi.

²⁷ Yakât otmâ yuwu sâm ekuwi. “Yoaneñe âlâhât sâtğât âi ya meminiop ya nen ki nanğain.” Sâñetâ sâop. “Nâku yawuâk. Âlâhât sâtğât âi yu tuhum gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

Lohimbi girawu yaŋe Anitâhât den lâuwî.

²⁸ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok âlâhât nanyâhâtne yâhâp. Otmu âwâyetŋaje ataŋe yuwu sâm ekuop. “Nan, gâ âinenŋehen ari nep kâmet.” Yawu sâop.

²⁹ Sâmu sâop, “O, awoŋ, nâmâ hâkâŋ oan.” Yawu sâop. Yâhâ tipine tatmâ yaŋak ihilâk yahatmâ ari âi ya miop.

³⁰ Yawu otmu âwâyetŋaje imiŋahâlen ari yawuâk sâm ekuop. Yawu sâmu imiŋaje yuwu sâop. “Awoŋ, âlepŋe ariwom,” sâop. Yamâ benje pilâm ki ariop.

³¹⁻³² Yawu olowot gârâmâ nanyâhâtne âlâŋe âwâyetŋahât den ya tem lâuwot?”

Yawu sâm âiyongomu yuwu sâwi. “O, yamâ ataŋaje âwâyetŋahât tem lâuoŋ,” yuwu sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yoaneŋe manman âlepŋe yakât mâtâp ekyongom gaop. Yamâ yeŋe denŋe nâŋgâŋetâ nahat otmu bet pilâwi. Otmu yeŋe lok nombotŋe yekŋetâ bâlemu sâm ge katyeksai. Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe takesihât tewetsenŋe meminiwi yapâ kombo mem manminiwi, me imbi nombotŋe lok ihilâk orop manminiwi yaŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe ya sâm tetem bet pilâŋetâ yan Yoaneŋe toen mem katyehop. Yeŋeâmâ biwi yâhâp otmâ manmai. Biwiyeŋe pâlâmŋe otmâ yâkât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmap. Yakât otmâ tewetsenŋe kombo meminiwi, otmu imbi lok ihilâk orop manminiwi yawuyaŋe hewewenŋe otmâ kulet sâyiŋgim Anitâhât komolân torokatmâ mansai. Yeŋeâmâ Yoanehât den nâŋgâŋetâ nahat otmu biwiyeŋe alitmâ Anitâhât komot bulâŋe yan ki torokatsai.

Wain kalam amboŋahâlen hâum sâop.

(Mareko 12:1-12 Luka 20:9-19)

³³ Otmu yeŋgât topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok pato âlâŋe wain kâmetŋet sâm nep lok meyeŋop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapgât waŋga hâwiwi. Otmu emetyeŋe tuhuwi. Ya tuhum tiŋ pilâŋetâ galem katyekmâ âlâengen ari sâp kâlep manop.

³⁴ Sâp kâlep manmu wain kehetŋe puru pato kinop ya amboŋaje hâruhunihiŋet sâm hoŋ bawalipŋe yakembâek hâŋgânyongomu takawi.

³⁵ Hâŋgânyongomu takanetâ nep galemŋe katyehop yaŋe nombotŋe yongom watyekbi, yâhâ nombotŋeâmâ kâtŋe yongonjetâ muwi.

³⁶ Benŋe sâp âlâen hâŋgânyongomu takanetâ nombotŋe yongonjetâ muwi. Yâhâ nombotŋeâmâ watyekŋetâ purik sâm amboŋahâlen ariwi.

³⁷ Ariŋetâ amboŋaje den pat ya nâŋgâm yuwu nâŋgâop. “Bâe, yu oai. Gârâmâ nine nanne ombe bisine hâŋgângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Yawu nâŋgâop.

³⁸ Biwiŋaje yawu nâŋgâm ikŋe nanŋe hâŋgângumu takamu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenŋe ikŋe nanŋaje takap. Âwâŋe mumu yan kalam yuâmâ yâkŋe ambokumapgât kumunŋe muâk. Kumunŋe mumu yan kalam yuâmâ nengât otbuap.”

³⁹ Yawu sâm kum kekae topŋehen pilâŋetâ iop. Yawu. Yakât âiyongomune matŋe sâŋetâ nâŋgâwe.

⁴⁰ Yawu otŋetâ âi amboŋe ya girawu otbuap?” Yawu sâm âiyongop.

⁴¹ Âiyongomu sâwi. “Yawu otjetâmâ âi amboŋe yaŋe taka yongomu muŋetâ nep lok ondop meyekmâ kaweyenjan katyekbuap. Katyekmu yan tem lâuwangim hoŋ bawanŋinomai.” Yawu sâwi.

⁴² Sâŋetâ sâop. “Anitâŋe hâŋgânohomu gewan. Yakât poropete âlâŋe yuwu kulemguop ya yeŋe ki mon sâlikum nâŋgâmai.

“Nep lokŋe nak âlâ ekmâ bâleŋe sâŋem ketetbi. Bâleŋe sâŋem mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânâŋgâmu kuhupin kârikŋe otmâ kinsap. Yâhâ emet tuhuwiŋe ekmâ yuwu nâŋgânomai. “Bâe, yuâmâ patoŋe nâŋgâmu teteap. Ekmunŋe sâtŋe oap.” Yawu nâŋgânomai.” Yawu kulemguop tap.

⁴³ Den sâop yakât bulâŋe yiwerenŋe nâhâlen tetemu eksai. Yakât otmâ yuwu sâŋem nâŋgâŋet. Yeŋe nâhât nâŋgâŋetâ gemu hâkâŋ otmâ betnihim mansai. Yakât otmâ yen pilâyekmâ pâku lohimbî meyekmune nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeim manŋetâ kunyeŋe pato otmâ yâhâwom. Otmu den âlâen hâum sâwe.

⁴⁴ Lok âlâ me âlâŋe kuhupin yu ekmâ betbanŋinomai yamâ hâhiwin nâŋgânomai. Yawu gârâmâ kuhupin yuŋe putuk sâŋem kionŋmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai. Yawu.” Yawu sâop.

⁴⁵ Yawu sâmu yuwu sâŋem alahuwi. “Bâe, nenŋe haoŋmâ ârândâŋ Yesu betbanŋimain. Yakât otmâ Anitâŋe nen pilânenekbuapgât den yu yap.” Yawu sâŋem alahum nâŋgâŋetâ bâleop.

⁴⁶ Nâŋgâŋetâ bâlemu Yesu mem pâi emetŋan katne sâŋem otbi yamâ yuwu nâŋgâwi. “Lohimbî, sesenŋâlâk Yesuhâlen torokatmâ mansainŋe yuwu nanŋai. “Yesu yu poropete âlâ mansap,” Yawu nâŋgâm mepaemai.” Yakât otmâ pâi emetŋan katne sâŋem otbi ya gorâyingimu pilâwi.

22

Lok kutdâ âlâhât nanŋaŋe imbi miop yan hâum sâop.

(Luka 14:16-24)

¹ Yesuŋe den âlâen hâum hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnenŋe ya yuwu sâŋem ekyongop.

² “Anitâŋe tihitnenŋe otmâ yâhâwuap. Yakât topŋe yuwu tap. Lok kutdâ mansai yeŋgâlen hâum sâŋem nâŋgâŋet. Lok kutdâ âlâhât nanŋaŋe imbi membe sâŋem soŋgo bau otmu sot kâlê topŋe topŋe um hâwurumu kinop.

³ Otmu nanŋaŋe imbi membe sâmu yan âwânŋe hoŋ bawalipŋe nombotŋe yuwu sâŋem hâŋgânyongomu ariwi. “Yen yâhâm gem bukulpipnenŋe meyekŋetâ takanŋet.” Yawu sâop. Yawu sâŋem hâŋgânyongomu ari ekyongonŋetâ ki takawi.

⁴ Yawu otjetâ âlâkuâk hoŋ bawalipŋe nombotŋe yuwu sâŋem hâŋgânyongomu ariwi. “Anŋoân bukulpipŋe hâŋgânyongomune ari ekyongonŋetâ ki takai ya yeŋe âlâkuâk ari yuwu sâŋem ekyongonŋet. “Yen nâŋgâŋet. Soŋgo bau otmu sot kâlê yamâ emelâk mem dinŋan tuhumunŋe tap. Yakât takanŋetâ nanŋaŋe imbi membuap yakât heronŋe otmâ nenom.” Yawu sâŋem ekyongonŋet,” sâŋem hâŋgânyongomu ariwi.

⁵ Hâŋgânyongomu hoŋ bawalipŋe yâhâm gem âlâkuâk ekyongowi. Den ya ekyongonŋetâ nâŋgâm nâŋgâm âlâku nâŋgâop dopŋan dopŋan ariwi. Nombotŋe kalamânŋen nep tuhuakne sâŋem ariwi. Yâhâ nombotŋeâmâ bisinisi tuhuakne sâŋem ariwi. Nombotŋe ihilâk mahilâk arim kinbi.

⁶ Yâhâ nombotŋeâmâ lok kutdâŋe hoŋ bawalipŋe hâŋgânyongomu den mem ariwi ya yongonŋetâ muwi.

7 Yawu otñetâ lok kutdâ yañe den pat nângâm kuk otmâ tembe lâulipñe hângânyongomu ariwi. Ari kapiyenânâk yongom itit kiom bâleñe tuhuyingwi.

8 Otmu lok kutdâ yañe hoñ bawalipñe yuwu sâm ekyongop. “Bukulipñenñeñe hâkâñ otmâ ki takai. Yakât otmâ sot kâle emelâk um katñetâ tap ya bâlemagât yuwu otnom.

9 Hângânyongomune mâtâp kunñan ari kinmâ lohimbî yuken yaken arine sâm oai ya ekyongonjetâ taka sot yu neñet.” Yawu sâop.

10 Yawu sâm ekyongom hângânyongomu hoñ bawalipñeñe den sâop yawuâk mâtâp kunñan yâhâm gem lohimbî âlepñe bâleñe ya ekyongowi. Ekyongonjetâ taka lok imbi miop ya âwâñahât emelan yâhâ pik nâtâk nâtâk sâwi.

11 Yâhâ lok kutdâ yañe lohimbî takawi ya yekbe sâm emet kâlehen yâhâop. Yâhâ tatbi yapâ gâtñe lok âlâñe sâñgum tok sâsâñe latmâ taka talop ya ekmâ nângâm bâlewanñim yuwu sâm ekuop.

12 “Bâe, gâmâ girawuhât nannañe imbi membe sâm otmu sâñgum tok sâsâñe latmâ taka tat? Ya ki ârândâñ oap.” Yawu sâop. Yawu sâmu den matñe sâwehât nângâmu umatñe otmu añulakmâ inâk talop.

13 Yan tatmu lok kutdâ yañe hoñ bawalipñe yuwu sâm ekyongop. “Yeñe lok yu kâiñe bâtñe nombot nombot sâhâm lâum yaehen pilâñetâ giâk. Pilâñetâ ge yaehen hâhiwin pato nângâmbisâp. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

14 Yawu gârâmâ den yuân hâum yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Anitâjeâmâ lohimbî kerehâk dâiyekbe sâm oap. Yawu gârâmâ lohimbî getek âlâñe yâkâlen biwiyeñe kepeim manñetâ manman kârikñahât pat kuyiñgimu mannomai.” Yawu sâop.

*Anitâhât pat sâm yu ya katmunñe tatmap ya wañnom.
(Mareko 12:13-17 Luka 20:20-26)*

15 Den ya sâm tiñ pilâmu Parisaio yeñeâk pererñ pilâm ba kinmâ yuwu sâwi. “Den âlâen hâum yap yuñeâm nengât topnenñe miap. Yakât nângâmunñe bâleap. Yakât benñe girawu otmâ sâmunñe Roma tembe lâunje Yesu mem ari pâi emetñan katñet.” Yawu sâwi.

16 Yawu sâm hoñ bawalipyene otmu Herotgât âi lok nombotñeñe Yesu âikuñetâ sâm tâpikgumu topñe mem tetenehât hângânyongowi. Hângânyongonjetâ Yesuhâlen taka yuwu sâwi. “Bawapi, gâhât topge nangain. Gâñe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat ya nângâmunñe bonñeâk otmâp. Otmu lohimbîñe nângâhîñetâ yahalâkgât nângâm âi ki tuhumat. Gâñe lok âlâhât nângârâ yahatmu âlâhât nângârâ gemu yawu ki otmâ. Gâñe uwawapñe bia otmâ manmâ garâ gekmain. Yakât wuân me wuân otnom yakât sârâ nângâne.

17 Roma lok âlâ kunnenñe mansap, kutñe sisa sâm, yâhâmâ haoñmâ ârândâñ takesi wañmain. Yawu gârâmâ ya wañmâ yâhânom me bia? Yakât sârâ nângâne.” Yawu sâwi.

18 Yawu sâñetâ biwiyeñe ekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yeñe nâhâitñe sâm tâpikguwuap sâm âinohoai me? Yenâmâ nimbilamyene boho boho.

19 Yakât otmâ kât nanñe mem nihiñetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmu mem wañetâ mem tiripyongom yuwu sâop.

20 “Kât nanñe yu ekñet. Yuân âlâhât towat? Me âlâhât kutñe kinsap.” Yawu sâop.

21 Sâmu sâwi. “Roma lok patonenñe, kutñe Sisa sâm, yâkât umutñe yakâ.”

Sânetâ sâop. “Sisahât pat sâm katjetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katjetâ tatmap yâk waŋnomai.”

²² Yawu sâm ekyongomu nâŋgânetâ sâtŋe otmu pilâm yahatmâ ariwi.

*Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.
(Mareko 12:18-27 Luka 20:27-40)*

²³ Sarukaio lok yuwu nâŋgâmai. “Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunŋe pesuk sâmap.” Yawu nâŋgâmai. Yâkŋe yakât topŋe nâŋgânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuwi.

²⁴ “Bawapi, angoân Moseŋe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lok âlâŋe imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiŋaŋe yâkât kambut ya galemguum yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseŋe yawu kulemguop tap. Yakât topŋe sâm eknongohât yuwu sâmunŋe nâŋgâ.

²⁵⁻²⁷ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayeŋe kunŋaŋe imbi âlâ memu imbiŋaŋe naom ki mewangimu inâk manmâ muop. Mumu imiŋaŋe atajahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetŋaŋe kambutyetŋe ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokŋe kambutyenŋe yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyenŋe yâku yawuâk muop.

²⁸ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekŋe imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâŋe membuap?” Yawu sâm âikuwi.

²⁹ Sânetâ sâop. “Anitâŋe poropeteliŋe otmu lok nombotŋe den ekyongomu kulemguwi yakât topŋe yeŋe ki nanŋai. Otmu Anitâ ikŋe wâtŋe pato tatbanŋiap yakât topŋe gurâ ki nanŋai. Yawu gârâmâ yeŋe nâŋgâm hilipgum den yawu yai.

³⁰ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgânet. Anitâŋe lohimbî mumuŋambâ mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât anelolipŋaŋe ki miakmai ya yeŋgât dop otmâ ikŋiâk ikŋiâk mannomai.

³¹ Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgânet.

³² Emelâk Anitâŋe yuwu sâm Mose ekuop.

“Nâŋe Awaraham, otmu nanŋe Isaka, otmu sesenŋe Yakop yâk yeŋgât kunyenŋe tatmâ gaman.” Yawu kulemguop.

Anitâŋe Mose den ekumu kulemguop yakât topŋeâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenŋe manmâ gawî. Otmu yapâ torokatmâ manmâ gaŋetâ gaŋetâ benŋe nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sâm sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenŋe yamâ Anitâ. Topŋe yawu tap.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu lohimbî yan kinbiŋe den ya nâŋgânetâ âlâ kândâkdâ olop.

*Mosehât girem den girawu yaŋe kun kunŋe oap?
(Mareko 12:28-31 Luka 10:25-28)*

³⁴ Otmu Sarukaioŋe Yesuhât den matŋe sâne sâm hâum pâpgum pilâwi yakât den pat Parisaioŋe nâŋgânetâ bâlemu Yesuhâlen ariwi.

³⁵ Ari yâk yeŋgâlen gâtŋe âlâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiopŋe yahalop. Yahatmâ Yesuŋe den sâm hilipgumu pâi emetŋan katjetâ talâkgât yuwu sâm âikuop.

36 “Bawapi, yuwu âihohomune nângâ. Anitâne girem den Mose ekumu kulenguop yapâ gâtne girawu ya yakât nângârâ yahatsap?”

37 Sâmu sâop. “Anitâne den âlâ Mose ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Isirae ambolipne yen ekyongomune nângânet. Nengât Kutdânenne yamâ Anitâ ikne konok tatmap. Nenne yâkâlen biwi nângân nângânnenneja kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm lâum watmâ mannom.” Yawu tap.

38 Den yan yuñe kunne oap.

39 Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

“Nenñahât nângâmunne yahatmap yawuâk buku nombotne yengât nângâmunne yahatbuap.” Yawu tap.

40 Anitâhât den yâhâp yan yuñeâmâ kunne pato oap. Yâhâ Mose otmu Anitâhât poropete bulâne manbine den yâhâp yukât nângâm den topne topne kulenguwi.”

*Dawitihât senâmbâ gâtne yakât sâm Yesune Parisaio âiyongop.
(Mareko 12:35-37 Luka 20:41-44)*

41 Yawu sâm benne purik pilâm yuwu sâm âiyongop.

42 “Anitâne hângângumu gewuap. Yakât topne girawu nanñai?” Sâmu sâwi. “Gewuap yamâ Dawitihât sen.”

43 Sâñetâ sâop. “Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtgât Mâmâñahât Heakne Dawiti mâmâne otbañgimu den kulenguop ya yuwu tap.

44 “Anitâne nâhât patone yuwu sâm ekuop. “Gâne nâhât gotnan ga kinmâ nâhât चाहित mem kasalipe yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

45 Dawitine den yawu sâop yakât yuwu sâmune nângânet. Anitâne hângângumu gewuap yakât Dawitine yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeneâmâ “Yâkne hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitine den sâop ya orop ki lâuaksawot.” Yawu sâop.

46 Yawu sâm âiyongomu matne kâpekbañgine sâm hâum pâpgum pilâm gem iton galañ otmâ âlâkuâk ki âikuwi.

23

Parisaioñe otminiwi yawu ki otmâ mannom.

(Mareko 12:38-39 Luka 11:43,46 Luka 20:45-46)

1 Yesune lohimbi nombotne otmu hoñ bawalipne nen yuwu sâm eknongop.

2-3 “Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yengât den ya biwinenja kepeim lâum manmâ yâhânom.

4 Yamâ nenne yâk yengât amutgen manmunne yu ya otñetgât den undipne topne topne sâm ningimai yamâ yene gurâ denyene ya ki lâum watmai. Yakât otmâmâ yâkne otmai memai yawu ki otnom. Yâkne den sâm ningimai yan umatne kakñan manmain. Yawu manmunne biwinenne mem huruñ pilânehât ki tânnongomai.

5 Nenne nângâyingimunne yahalâkgât nengât sennenñan kinmâ orotmeme topne topne yuwu otmai. Mitihât pepa ya mem lotohom kunyeran sâhâm manmai. Otmu mitihât hâk katipne kâkâlep, senje âlâlâ hâmeñe pato, mânunjakñetâ holuñ holuñ sâm miti emetñan yâhâm gemai.

6 Miti emetñan yâhâ lohimbi senyeran ewanâk tatnehât nângâmai.

7 Otmu lohimbi hawamyongom tatmaine nenekñetâ yahatmu mepaenenekñetgât nângâmai. Yawu otmâ manñetâ ya ekmune bâleap.

8 Otmu yakât torehenje yuwu sâmunen nângânet. Yenâmâ dop konohâk oai. Yakât otmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne bukulpnane nekjetâ yahatmu mepaenekjetgât nângânomai otmuâmâ yakât nângâmune dondâ bâlewuap. Nâ konok Kutdâyeje mansan.

9-10 Otmuâmâ nâ konok kunyeje mansan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâ ekmâ kunneneje mansap sânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nengât kunneneje, me awonenneje Anitâ konok, himbimân tap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ ekmâmâ awonenneje ki sânomai.

11 Yâhâ den yan yukât topneâmâ yuwu tap. Yengâlen gâtne lok âlâ me âlâne yenjahât nângânetâ gemu lohimbî hon bayingiwuap ya yengât Anitâne nângâmu yahatbuap.

12 Yâhâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne yenjahât nângânetâ yahatbuap ya yengât Anitâne nângâmu gewuap.” Yawu sâop.

Yesuje Parisaio sârekyongop.

(Mareko 12:40 Luka 11:39-42,44,52 Luka 20:47)

13 Yawu sâmâmâ benje Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yejeâmâ topyeje kurihiakmâ Anitâhât amutgen mannehât ki nângâmai. Yejeâmâ lohimbî nombotnane bulânanâk Anitâne tihitnenne olâkgât nângâm mansai yâk mem ge katyekmâ mâtâp manguyingimai. Yawu otmai yakât nângâmune bâleapgât yengâlen umatne topne topne teteyingiwuap.

14 Otmu imbi kambut emetyenambâ watyekmâ senje âlâlâyeje kombo meyingimai. Yawu otmâ lohimbî senyejan topyeje kurihiakmâ oain sâm oain sâm otmâ Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yenâmâ lok perâkne. Yakât otmâ hâmbâi Anitâne matne umatne kâpekyingiwuap.

15 Otmu yejeâmâ lohimbî âlâ me âlâ meyeknetâ yengâlen torokatmâ denyeje lâum manmai. Yâhâ yejeâmâ hengât pat otmâ mansai. Yawu gârâmâ lohimbî yengât den lâum mansai yaje gurâ yawuâk hengât pat mansai.

16 Otmu yuwu sâmai. “Lohimbî nombotnaneâmâ opon kâmbukjahât gahatjan kinmâ den hikumai yamâ bonje bia yakât otmâ den ya ki lâunomai. Yâhâ kondo golinjak tuhuwi yakât gotjan kinmâ den hikumai yamâ bulânanâk. Yakât otmâ den ya lâunomaihât dop tap.” Yawu sâmai.

17 Yawu sâmai yamâ topne nângâm tâpikgum sâmai yakât yuwu sâmunen nângânet. Girawuyakât nângânetâ yahatmap? Kondo me senje âlâlâ yakât me opon kâmbukne kâlehen kondo me senje âlâlâ katnetâ tatmap yakât? Yeje gurâ yakât topne ki nanjai.

18 Otmu torokatmâ sâwe. Yeje yuwu sâmai. “Lohimbî nombotnane opon kâmbukjahât alata gotjan yâhâ kinmâ den hikunomai ya gurâ bonje bia, yakât otmâ den ya ki lâunomai. Yakât denje bia. Yâhâ yâkne hotom une sâm alata gotjan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikunomai yajeâmâ bulâne otbuap yamâ lâunomaihât dop tap.” Yawu sâmai.

19 Yawu sâm nângâm tâpikgumai. Yakât âiyongomune sânet. Girawu yakât nângânetâ yahatmap? Senje âlâlâ Anitâhât pat kumai ya me alata yakât? Yeje yakât topne nângâm hâum pâpguai yakât sâmunen nângânet.

20 Lohimbî nombotnane hotom une sâm alata gotjan yâhâ kinmâ lama kum yan den hikumai yajeâmâ alata yakâlâk den ki hikumai. Alata otmu lama yâhâp yâhâp yakât den hikumai. Topne yawu.

21 Yâhâ lohimbi opon kâmbukñan yâhâ yan den hikumai yanâmâ opon kâmbukñahât ki hikumai. Opon kâmbukñahât amboñe yamâ Anitâ. Yakât otmâ yâkât senñan kinmâ den hikumai.

22 Otmu himbimân Anitâ Kutdânenñe tap yakât otmâ himbimân ekmâ den hikumai yanâmâ himbim amboñe Anitâ yâkât senñan kinmâ den hikumai.

23 Yakât otmâ yen Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai yeñeâmâ topñe ya nâñgâm tâpikgumai. Yenâmâ lok perâk. Yeñeâmâ wahap tâñât, hote, gitâk, kimi, ya mem ketetmâ bâlâk ñerek osetyeñan konok ya mem Anitâhât pat kuwanñimai. Yâhâ Anitâhât den nombotñe umatñe pato ekyongomu kulemguwu yamâ lonñgâemai. Lonñgâem yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yeñgât den sâm hâreyiñgimai yan Anitâñe nâñgâmu ârândân olâkgât ki nâñgâmai. Yawu otmâ den tâñ tâñâk ki sâm hâreyiñgimai. Otmu buku nombotñe yeñgât weyeñe ki nâñgâm tânyongomai. Otmu biwiyeñe Anitâhâlenâk ki katñetâ tatmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâñe matñe umatñe yinñgiwuap.

24 Yu ya otmâ yakât den âlâen hâum sâwe. Lok nombotñe senyeñe bok sâsârñe ki ekmâ mâtâp tâpikgumai. Yakât dopñeâk yeñe Anitâhât den bulâñe ya betbañgim den tâñât tâñât ya lâum mansai. Yakât otmâ hâmbâi yakât matñe umatñe menomai.”

25 Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Bâe, Mosehât girem den kâsikum ningimai otmu Parisaio yenâmâ lok perâk, nimbilamyene yâhâp. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Imbi âlâñe amanñe mem hâkñeâk pirimu biwiñan sot wahapñe yawuâk tatbuap. Yakât dopñeâk yeñe bukulipyeneñe yekñetâ yahalâkgât hâkyeñeâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâleñe, me nâñgâm bâle, me orotmemeyeneñe kiñgoñ ya biwiyeñeñe nâñgâmai. Yawu nâñgâñetâ yañe mem bâleñe tuhuyekmap. Yeñgât topyeñe yawu tap yamâ ki eñakmâ nanñgañgimai.

26 Biwiyeñan yawu tap gârâmâ anñoân yeñe biwi nâñgân nâñgânyene ya sâm pitiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuângât nâñgâñetâ tâñât otbuap. Yâhâ ki otnomai yamâ yiwereneñe umatñe teteyiñgimay yu wangim umatñe pato witgumâk teteyiñgiwuap.

27-28 Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningim mansai yeñgât topyeñe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kurihiyekmain ya yeñgât sum kakñanâmâ awu tawu kâmetmunñe bañbañ sâm sekñe âlepñe otmâ imap. Yâhâ lâm kâlehenâmâ tâtuk sâm nane gorewañ yañe ololoñ sâm kinmap. Yeñgât biwi nâñgân nâñgânyene yamâ yakât dop. Yawu gârâmâ yeñeâmâ hâkyene piriakñetâ salek olâkgâlâk nâñgâmai. Yamâ biwiyeñanâmâ nane gorewañ yawu yañe tap. Yakât otmâ yuwu sâwe. Yeñgât biwi nâñgân nâñgânyeneñan Anitâhât den bulâñe ki tatmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâñe mem purik pilâyinñgimu matñe umatñe menomai.

Parisaioñe matñe umatñe menomai.
(Luka 11:47-51)

29 Otmu yeñeâmâ yuwu sâmai. “Poropete lok, otmu lohimbi nombotñeñe âilonño lonño manmâ gam muwi ya yeñgât sumân awu tawu kâmetmunñe bañbañ sâm sekñe âlepñe otmâ imap.”

30 Yawu sâm yañak âlâmâ yuwu sâmai. “Bâe, anñoânâk tâmbâlipnenñe manbiân yan nenñe manbin mâne poropete lok yu ki yongombâin.” Yawu sâmai.

³¹ Yakât yuwu sâmunê nângânet. Emelâk tâmbâlipyenjane poropete yongjetâ muwi ya yengât yuwu sâmai. “Nenje tâmbâlipnenje yengât sen mansain.” Yawu sâmai.

³²⁻³³ Yakât otmâ tâmbâlipyenjane otminiwi yakât Anitâne matje umatje yingiwuap. Yawu gârâmâ tâmbâlipyenjane orotmeme bâlene otminiwi ya yenje yawuâk torokatmâ mansai yakât matje umatje dondâ yingiwuap. Yamâ yenje wangiyekmâ sânduhân mannomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ bulânjanâk teteyingiwuap.

³⁴ Otmu topyenje teteâkgât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Hoj bawalipne nombotje âi sâm yingimune yengâlen taka Anitâhât topje kâsikum yingim mannomai. Yamâ yenje nâhât den pat bialâkgât yongom mem ge katyeknomai. Nombotjeâmâ howanân yongom kânângâyeknomai. Nombotjeâmâ den âiân katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyekjetâ tiok taok otmâ arim kinnomai.

³⁵ Yakât yuwu sâwe. Emelâk Anitâne ikje hoj bawalipne hângânyongomu denje lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyenjane nângâm bâleyingim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopje ya yenje menomaiâk. Yakât topje nângânetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Embânân topje katmâ tâmbâlipyenjane lok âlâ, kutje Awe sâm, ya kujetâ muop. Otmu miti lok âlâ, kutje Sekaraia, yamâ opon kâmbukjan hotom um bam gam kinmu yanâk kujetâ muop.

³⁶ Yawu gârâmâ poropete lok kerek yongonetâ muwi yakât huhopje yen gurâ umatje menomaiâk.

Yesuje Yerusalem kapi ambolipje mem ikjan katyekbe sâm olop.
(Luka 13:34-35)

³⁷ Bâe, Yerusalem kapi ambolipje yengât topyenje yuwu tap. Yengâlen âi menjetgât Anitâne ikje hoj bawalipne hângânyongomu takanjetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmânjane kurâk sâm nanlipje dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopjeâk menduhuyekmune nâhât hikinnan manjetgât sâman. Yamâ yenje nâhât hâkân otmâ mansai.

³⁸ Yawuhât Anitâne betyongomu kasalipyenjane taka yongom watyekjetâ kapi yu kâwurumjanjak kinbuap.

³⁹ Yakât otmâ nâne pilâyekmâ ariwom. Benje sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâm eknohonomai. “Anitâ Kutdânenjane tihitnenje otbe sâm mat hângângohomu taka. Yakât otmâ biwinenjane herenje pato nanjain.” Yawu sâm eknohonomai.” Yesuje yawu sâop.

24

Kasalipyenjane taka opon kâmbukje huhum iton galañ menomai.
(Mareko 13:1-2 Luka 21:5-6)

¹ Yesuje menenekmu opon kâmbukje pilâm ge kambenenje kakjambâ olelem ekmunje âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ yuwu sâm âikuwin. “Pato, yu nângâ. Opon kâmbukje pato nandoroje yu ekmunje âilonjo oap. Yakât gâne ekdâ girawu oap? Ya sârâ nângâne.”

² Sâmunje yuwu sâm ekngop. “Opon kâmbukje yu ekjetâ âilonjo lonjo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyenjane taka huhum gahaem senje âlâlâ kâlehen tap yu mem iton galañ tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatje topje topje teteyingiwuap yakât Yesuje sâop.
(Mareko 13:3-13 Luka 21:7-19)

³ Yawu sâm eknongomu nenne pumne âlâ, kutne Oliwa sâm, yan yâhâwin. Yan yâhâ yok pilâm Yesu yuwu sâm âikuwin. “Gâ opon kâmbukjahât den eknongoat yakât bulâne sâp girawuân tetewuap? Yâhâ sâp pato tâlâhumu gâne âwurem gewuat. Sâp yan wuân kulem tetemu ekmâ nângâmunne keterakningiwuap?” Yawu sâwin.

⁴⁻⁵ Sâmunne sâop. “Lok nombotne taka den perâkne yuwu sâm kâityongonomai. “Nâmâ Anitâne hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâm kâityongonetâ lohimbî dondâne denyene nângâm lohotne otmâ yâk yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yengât biwiyenjan kionjetâ denyene nângâm yâk yengâlen torokatmaihât galemnyeje oranjim mannomai.

⁶⁻⁸ Otmu kuk kapam topne topne tetewuap yakât nângâm ki gorâyingsiwuap. Yawu otmâ yuwu nângânomai. “Bâe, emet inânjan Yesune eknongop yakât bulâne teteap. Yamâ yu tetewuapgât Anitâne embângân sâm kalop.” Yawu nângâm imbiâk nâhâtne “In yawu âwurem gewuap” yawu ki nângânomai. Anjoân lohimbî hânjan kulemjan hânne mansai dondâhâlâkne kasa oranjim ahonomai. Otmu sâp yan po pato tetewuap. Otmu mososoj membuap. Yawu otmu umatne topne topne tetewuap yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Imbilipyenane naom mene sâm hâliliakmâ tatmâ memai. Hâliliakmâ tatmâ naom gemu yanâmâ hâkyene sânduk sâmap. Yakât dopneâk umatne topne topne teteyingsiwuap yakât kakjan âwurem gewom. Gemune yanâmâ pesuk sâwuap.

⁹ Yâhâ mitihât kasanane nâhât den pat âlepne nângânetâ nahat otmâ hakyenjan sâm den âiân katyekmâ yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yanâmâ yen nombotne yongonetâ munomai.

¹⁰ Otmu hilipnongomai sâm yen nombotne kiongityenjahât otmâ topneje kurihakmâ nâhât komolâmbâ hionjakmâ betyenehen kionjâ kasa oranjinomai.

¹¹ Otmu sâp yanâmâ lok perâkne nombotne yahatmâ yenhâlâk nângâm yuwu sâm kâityongonomai. “Nenâmâ Anitâhât poropete bulâne mansain.” Yawu sâm kâityongonetâ lohimbî dondâne yâk yengâlen torokatmâ hiliwanomai.

¹² Otmu lohimbî nombotne bukulipyenane otjetâ bâleâkgât bukulipyenane kendâyingsinetâ yâk yengâlen torokatmâ sambe otnomai. Yawu otnomai yakât huhopne yamâ Anitâhât komolân gâtne nombotne hionjakmâ biwiyene pâlâmne otmu buku ki oranjim mannomai.

¹³ Yawu gârâmâ umatne âlâlâ teteyingsiwuap yan lohimbî nombotne Anitâhâlen biwiyenane kepeim sât gum mannomai. Yamâ Anitâne bulâjanâk mem mannan âlepjan katyekbuap.

¹⁴ Yâhâ Anitâne lohimbî kerek yengât tihityene otbuap yakât den pat âlepne ya lohimbine nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeinetgât yene hânjan kulemjan ari ekyongonomai. Ekyongonetâ ârandâj otmu Anitâne hângânnohomu âwurem gewom”. Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhunetâ kâwurumjanak kinbuap.

(Mareko 13:14-23 Luka 21:20-24)

¹⁵⁻¹⁶ Yesune kapam me âlâlâ umatne tetewuap yakât yuwu sâm eknongop. “Poropete âlâ, kutne Danie sâm, yâkne umatne topne topne tetewuap yakât emet inânjan yuwu kulemguop tap.

“Kasalipyenane yene lok kutdâ yenhât umutne lâum opon kâmbukjan yâhâ kânângânetâ kinbuap.” Yawu kulemguop.

Danienje den kulempuop ya nângâm biwiyenjan katmâ mannomai. Otmu kasalipyenjanje taka yawu otjetâ bâlewup ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipjanje kapi yeje pilâm iton galan otmâ hewuknehen ari misinjguraknomai.

17 Otmu Yerusalem kapi ambolipjanje gurâ yawuâk sururuk sâam ari misinjguraknomai. Yawu otmâ emetyenjan yâhâ itâ parene miakne sâam yakât ki nângânomai.

18 Otmu lohimbi nep tuhuakmâ mannomainje gurâ âwurem taka emetyenjan iri sikumyenje me senje âlâlâyenje ya miaknehât ki nângânomai. Yawu otmâ in yawu sururuk sâam hewuknehen ari misinjguraknomai.

19-21 Sâp yanâmâ imbi tepdâek umat karat mannomai. Otmu njan hewâk hewâhâk mem hikakmâ manjetâ wâtyenje ki tinj tinj sâuwup yanje hiliwahomaihât yeje Anitâ ulitgunomai. Otmu kasalipyenjanje to yambu sâpjan me tatmâ nângâ nângâ sâpjan takamai sâam Anitâ yawuâk ulitgunomai. Kasalipyenjanje takanomai yanâmâ umatje pato nandorone kakyenjan yâhâuwup. Kândikum Anitâ lohimbi katyelehop yapâek umatje yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatje kakyenjan yâhâuwup yukât kakjan yuwuya âlâ ki tetewuap.

22 Yakât otmâ Anitâne ikne lohimbilipne kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwuapgât sâam kalop.”

23 Otmu sâp yan lok nombotjanje nâhât yuwu sâam yen kâityongonomai. “Anitâne Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenje otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap.” Yawu sânetâ ki nângâyinginomai.

24 Sâp yanâmâ lok perâkne nombotjanje kurihiakmâ oain sâam oain sâam yuwu sâam ekyongonomai. “Nâ galemnye manbehât Anitâne âi sâam nihim hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâam nâhât lohimbi bulâne yanje yâk yengâlen torokatjetgât kulem topne topne menomai. Yawu otjetâ yekmâ betyingim mannomai.

25 Yâhâ emet inânjan den ekyongoan yu biwiyenjan katmâ galem oranjinomai.

26 Yâhâ sâp yan lok nombotjanje den mem yuwu sâam ekyongonomai. “Anitâne hângângumu âwurem ge lok ki manmaiângen mansap.” Yawu sânetâ yâk ekne sâam yaken ki arinomai. Me lok nombotjanje den mem yuwu sâanomai. “Anitâne hângângumu âwurem ge wosaken me wosaken ge mansap,” sâam ekyongonetâ yâk yengât den ya ki nângânomai.

27 Yakât torokatmâ sâwe. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom. Himbim belek sâamu lanjinjanje siliñ siliñ sâam nombotgembâ nombot otmâ hanj sâamap yakât dopneâk Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu âwurem gewom. âwurem gemune lohimbi hânjan kulempjan mansai kerekne nâhât lanjinje ekmâ topne nângânomai.

28 Yâhâ umatne âlâlâ tetewuap yakât emet inânjan ekyongom gaman. Yukât bulâne hâmbâi tetewuwân ekmâ topne nângâm henjengenomai.

*Yesunje âwurem gewe sâam otbuap yan kulem topne topne tetemu eknom.
(Mareko 13:24-27 Luka 21:25-28)*

29 Umatne topne topne tetewuap yanâmâ hilâmgât emetsenje otmu omongât emetsenje yamâ bok sâamu omone sahakbuap. Omone sahakmu pitu yanje himbimâmbâ pek sâam genomai.

³⁰ Sâp yanâmâ Anitâŋe yâhâpŋe nâ hâŋgânnohomu âwurem gewom yan wâtne tetemu lohimbijne ekmâ kâi bât sân sân otmâ hu halak tuhunomai. Sâp yanâmâ Anitâŋe yâhâpŋe hâŋgânnohomu elem kulewonjboŋ kakŋambâ gemune nekŋetâ sâtŋe otbuap.

³¹ Âwurem gewom yan aŋelone âlâŋe lâmunŋe kunmu aŋelolipne hâŋgânyongomune emetsenŋe gahaŋehen geheŋehen hân ewun embun arinomai. Ari nâhât lohimbi manman kârikŋahât pat Anitâŋe kuyiŋgimu mannomai ya kerek menduhuyeknomai.

Bândup baiako yakât dop.

(Mareko 13:28-31 Luka 21:29-33)

³² Sâp yan âwurem gewom yakât nâŋgâŋetâ keterahâkŋat den âlâen hâum yuwu sâwe. Nenâmâ bândup baiako huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâm oap,” sâmain.

³³ Yakât dopŋeâk hâmbâi den yan yukât bulâŋe tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuŋe emet inânŋan den eknogop yakât bulâŋe tetemu eksain. Âwurem gewuapŋat sâp tâlâhuap.” Yawu sânomai.

³⁴ Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki muŋetâek bulâŋe tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulâŋe bulâŋanâk tetewuap.

³⁵ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitâŋe kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikŋe tatmâ yâhâmbisâp.

Yesuŋe âwurem gewuap sâp ya ki nanŋain.

(Mareko 13:32-37 Luka 17:26-30,34-36)

³⁶ Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp gewom lohimbi kerekŋe yakât ki nanŋai. Otmu aŋelo himbimân tatmai yâkŋe gurâ yawuâk ki nanŋai. Otmu ninak gurâ ki nanŋan. Awoŋne himbim amboŋe ikŋahâk nanŋap.

³⁷⁻³⁹ Âwurem gewom yanâmâ pârâk sân sânâk gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpŋe tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Emelâk embâŋân Noaŋe manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Noaŋe manop yanâmâ lohimbi gulip malap manmâ yeŋe âi yeŋahâlâk nâŋgâm manbi. Yawu manŋetâ Noaŋeâmâ waŋga kâlâhen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepŋe mansainâk sâm gulip malap manmâ gaŋetâ yan Anitâŋe nâŋgâmu tonŋelâk pato gemu to niŋ niŋ sâm lohimbi kerek haranyongomu mum metewi. Yakât dopŋeâk lohimbi nombotŋe âlepŋe mansainâk sâm otŋetâ yan Anitâŋe yâhâpŋe nâ hâŋgânnohomu âwurem gewom.

⁴⁰ Gewom yan lohimbi âi kalamyenŋe tuhum gulip malap mannomai yamâ Anitâŋe nombotŋe ya meyekbuap. Nombotŋe yamâ pilâyekbuap.

⁴¹ Yâhâ mâtâp mannomai gurâ nombotŋe meyekmâ nombotŋe pilâyekbuap.

⁴² Yawu gârâmâ nâ Kutdâyeŋe gewom yakât sâp yeŋe ki nanŋai. Yakât otmâ biwi golâ tatmâ sen galem otmâ mannomai.

⁴³ Yakât den âlâen hâum yuwu sâwe. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyeŋe sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyiŋginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pârâk sân sânâk takamaihât kapi ambolipŋe sen galem manmâ emet kapiyenŋe galemgunomai.

44 Yakât dopnjeâk Anitânje hânġânnohomu âwurem gewom yakât sâp yeje ki nanġai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ heronje nânġânomai.

*Hoġ bawa âlepne bâleje yâk yetġât topyetne
(Luka 12:42-46)*

45 Yakât yâhâpne den âlâen hâum yuwu sâwe. Lok kutdâ âlâne kapije pilâm kapi kâlepnehen ari kandi manmâ âwurem tohowuap. Yaken ariwe sâm yan hoġ bawanje âlâ galem sâm katmâ yuwu sâm ekuwuap. “Arimuneâmâ ġâne nep lok nombotne galemयोगowuat.” Yawu sâm ekum pilâyekmâ arimu galem yanje âi ya biwiġanje mem galemयोगomu âilonġo mannomai.

46 Yawu otmâ galemयोगowuap otmuâmâ patonaje âwurem taka heronje otbaġiwuap.

47 Yawu otbaġim galem pato katmu ikne senje âlâlâne yakât galem otbuap.

48 Yâhâ purik pilâm sâmune nânġânet. Hoġ bawa yanje biwiġanje yuwu nânġâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâp kâlep manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâne âi yu membom?”

49 Yawu sâm biwiġanje pâlâmne otmu ki galemयोगom heġġeġuwuap. Yawu manmâ to kârikne nem biwi hâlim otmu umatne topne topne teteyiġiwuap. Yawu otmâ lok bâleje yengâlen torokatmâ ki orotne otmâ manbuap.

50-51 Yawu otmâ biwiġanje pâlâmne otmu patonaje pârâk sân sânâk taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nânġâm yâhâmbisâp.” Yawu sâm eknongop.

25

Imbi sihan bât nombot nombot hârok yan Yesuġe hâum sâop.

1 Yesuġe sâp patoen âwurem gewuawân Anitânje menenekmâ ikġan katnenekbuap yakât den âlâen hâum yuwu sâop. “Lok sihan âlâne imbi membuap yâkât pat kuwaġiwi. Otmu ya taka membom sâm den katmu takaop. Yamâ imbi membuap yakât bukulipne bâtnombot nombot hârok menduhuakmâ ari mâtâwân kinmâ mambotbaġiwi.

2-4 Otmu yâk yengâlen ġâtnje imbi mome yamâ biwiyeje golâek manmâ lambe otmu lambe toje yâhâp yâhâp miakmâ ariwi. Yâhâ imbi mome âlâmâ biwi pâlâmne manbi yakât otmâ lambeyeje ya toje saġ sâop. Otmu lambe toje gurâ ki kâsikum miakmâ ariwi.

5 Yawu manġetâ sâp kâlêwâk otmu amangât yekmu iwi.

6 Im tatġetâ omoġ derepġan lok yanje takaop. Takamu kapi yakât mâtâpġât galemne kinop yanje ekmâ ekyongop. “Wa, aman aman. Imbi pat kuwaġiwi lok ya takawo. Yakât otmâ yahatmâ ari penewaġiġet.”

7 Yawu sâm mândiyekmu yahatmâ ariwi. Yawu otmâ lambeyeje toje orowâk mem manbiġe tipne âlâ sem talop ya meġetâ lanġinne pato olop.

8 Yawu otġetâmâ bukulipyeġanje yuwu sâwi. “O, nenâmâ lambe toje bia. Yakât otmâ nombotne ġâim ningiġet.” sâm ulityongowi.

9 Sâġetâ sâwi. “Bia, to yu dopnennanâk miain. Yawu ġârâmâ yeġak anġim bero emetnehen ari puluhum miakmâ takanġet.”

10 Yawu sâñjetâ anjîm bero emetñehen ba ariwi. Ari yaken manñetâ bukulipyenaje ge lok ya penawanñjetâ orowâk emet kâlehen yâhâ gahatñe manñum sot newi.

11 Nem tatñetâ imbi nombotñe ya belângen taka yuwu sâwi. “O, lok pato, gahatñe meningirâ kâlehen gane.”

12 Sâñjetâ sâop. “Bia, ba ariñet. Nâ ki nânğâyîngian. Yen wonân gâtñe?” Yawu sâw watyehop.

13 Yakât topñe yuwu sâmune nânğâñet. Nâ sâp girawuân takawom ya yen ki nanğai. Yakât otmâ galemahom henğenğum nâhât sen dâi dâi otmâ mannomai.

*Lok hilâm îhi, konam yakât topñe
(Luka 19:11-27)*

14 Otmu den âlâen hâum sâmune nânğâñet. Lok âlâñe kapi kâlepñehen ariwe sâw âi loklipñe yongonmu ganjetâ yuwu sâw ekyongop. “Senñe âlâlâ tatnihiap yu galemğum mannomai.” Yawu sâop.

15 Yawu sâw âi loklipñe tewetsenñe mem dopyenjan âlâku ikñiâk ikñiâk yîngiop yamâ yuwu. Âlâmâ 5000 kina yakât dop wanñmu miop. Âlâmâ 2000 kina yakât dop wanñmu miop. Bâñeâmâ 1000 kina yakât dop wanñmu miop. Yawu yîngim yanjak pilâyekmâ ariop.

16 Yâhâ 5000 kina yakât dop miopñeâmâ âi topñe topñe tuhum yan 5000 kina âlâkuâk tâtâem miop. Ya mem menduhumu 10,000 kina yakât dop olop.

17 Otmu 2000 kina yakât dop miopñe âi topñe topñe tuhumu 2000 kina dop âlâ tetemu 4000 kina yakât dop olop.

18 Yâhâ 1000 kina yakât dop miopñe âi ki tuhuop. Yâkñeâmâ tewetsenñe ya mem itâ hambujan mânunñmâ tunğun topñan katmu in tatmâ gaop.

19 Otmu patoyenaje sâp kâlep manmâ âwurem takaop. Taka âi loklipñe tewetsenñe yîngiop ya yongonmu ganjetâ âlâku ikñiâk ikñiâk yuwu sâw âiyongop. “Tewetsenñe yîngiwan yanje mem âi tuhunjetâ amon teteap?” Yawu sâw âi yongop.

20 Yâhâ lok 5000 kina miopñeâmâ 5000 kina yâhâpñe teteop ya mem ga yuwu sâw ekuop. “Lok pato, gâñe 5000 kina nihion yanje mem âi tuhumune âlâku 5000 kina teteop.” Yawu sâw bâtñan kalop.

21 Bâtñan katmu patonaje yuwu sâw ekuop. “Âi mendâ âilonğo oap. Yakât otmâ tepne heronje nânğâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemğuwuat.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu arimu lok 2000 kina miopñe ga ekuop. “Lok pato, gâñe 2000 kina nihion yanje mem âi tuhumune âlâku 2000 kina teteop.”

23 Yawu sâw wanñmu sâop. “Âi mendâ âilonğo oap. Yakât otmâ tepne heronje nânğâm âi âlâ torokatmâ gihimune galemğuwuat.” Yawu sâop.

24 Yawu sâmu arimu lok 1000 miopñe ga ekuop. “Lok pato, gâhât topge nânğâm henğenğuan. Gâ lok sâtñe. Lok âlâ me âlâñe gâhât nep kâmetñetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakât sâñjetâ nânğâman.

25 Yakât otmâmâ gâhât kiñitnahât otmâ tewetsenñe nihion ya biatgihimap sâw itâ hambujan mânunñmâ katmune tatmâ gamap.” Yu mem yawu sâw wanñop.

26-27 Sâmu sâop. “Gâ lok konam. Nâhât topne emelâk nanğat. Lok âlâ me âlâñe nâhât nep kâmetñetâ âlemap yamâ ninahâk neman. Yakât otmâ gâñe

tewetsenŋe gihiwan yu mem kât emetŋan katdâ tatmu tewetsenŋe âlâkuâk teteop mâne gâŋe mem bâtnan katdâ ârândânŋ otbâp.

²⁸ Yawu ki olon yakât yuwu nanŋan. Bukuhane 5000 kina mem kinsapŋe nâhât tem lâum âi torokatmâ tuhum gap. Yakât otmâ gâhât bâtgambâ 1000 kina yu mem bukuhe wanŋbom.

²⁹ Yakât yuwu sâmuene nânŋâŋet. Anitâŋe lok âlâ me âlâ âi sâmu yinŋimu biwiyenŋe kepeim tuhumai yâhâmâ tâtâem mâmâŋe otyinŋimu âilonŋoâk tuhumai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâmu yinŋimu ki tuhumai yâhâmâ betyongomap.

³⁰ Yakât otmâ lok konam imap yu watŋetâ yaehen ge hemgât pat manmâ hâhiwin nânŋâm hu halak tuhumbisâp.” Yawu sâop.

Yesuŋe âwurem ge mem kâsip misip tuhunenekbuap.

³¹ Yesuŋe den âlâ torokatmâ yuwu sâop. “Âwurem ge mem kâsipyongomune komot yâhâp otŋetâ matŋe yinŋiwom yakât sâwe. Anitâŋe yâhâpŋe hânŋânnohomu purik sâmu gewom yanâmâ anelolipne kerek meyekmune yenŋât den sâmu hâreyinŋinomgât genom.

³² Yakât otmâ den âlâen hâmu yuwu sâwe. Lama otmu noniŋ konohân kinŋetâ galemŋe hohetyenŋan ba kinmâ mem ketetyekbuap. Ketetyekmu yan lama komot ikiŋiâk otmu noniŋ komot ikiŋiâk kinnomai.

³³ Nâŋe dop yawuâk lohimbi kerek mem ketetyekbom. Nombotŋe nine pat mannomai yamâ bonâŋen katyekbom, otmu nombotŋe hemgât pat mannomai yamâ kanehen katyekbom.

³⁴⁻³⁶ Otmu nine lohimbi Anitâŋe hân himbim ki kalowân yan manman kârikŋahât pat kuyinŋiop yâhâmâ yuwu sâmu ekyongowom. “Nâ sotgât muwan yanâmâ um nihinŋetâ newan. Me tohât hân hânâk nehopyan yanâmâ osom nihinŋetâ newan. Me yenŋâlen pup takawan yanâmâ buku otnihiwi. Me kundat tetenihiop yanâmâ tihitne otbi. Me senŋe âlâlâhât umburuk otban yanâmâ tânnohowi. Me papatolipnane pâi emetŋan mem katnekŋetâ tatban yan nâhât tepyeŋe nânŋâm buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât awoŋne tihit ambonŋe manman kârikŋan katyekmu manmâ yâhânomai.” Yawu sâmu ekyongowom.

³⁷ Ekyongomune sânomai. “Lok pato, gâŋe den eknongoat yu nânŋâmunŋe ki keterakŋingiap. Sâp girawuân sotgât, me tohât, me âlâlâhât sârâ buku otgihwin?”

³⁸ Me sâp girawuân nengâlen takarâ pupŋe gekmâ yan buku otgihwin?

³⁹ Me pâi emetŋan talon yan, me kundat umatŋe topŋe topŋe tetehihowân nen yawu tângohowin? Nenâmâ yawu ki otgihwin nanŋain.” Yawu sânomai.

⁴⁰ Sâŋetâ sâwom. “Yeŋe nâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâ geheŋe manbi ya tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyinŋiain sâmu nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

⁴¹⁻⁴³ Yawu sâmu ekyongom benŋe kanehen kinnomai ya yuwu sâmu ekyongowom. “Nâŋe sotgât po nihimu manban yan ki um nihinŋetâ newan. Me tohât hân hânâk nehopyan ki osom nihinŋetâ newan. Me yenŋâlen pup takawan yan dâinekmâ emetyenŋan yâhâ ki katnekti. Me senŋe âlâlâhât umburuk otbanân ki tânnohowi. Me kundat umatŋe tetenihiop, me pâi emetŋan mem katnekŋetâ tatban yan gurâ ki taka buku otnihiwi. Yawu otnihiminiwi yakât Anitâŋe emelâk kâlâpŋât pat kuyinŋimu tap. Yeŋe pilânekmâ Satan otmu hoŋ bawalipŋe yenŋâlen torokatmâ orowâk tatŋetâ kâlâpŋe seyekmu hâhiwin nânŋâm yâhâmbisâi.”

44 Yawu sâm ekyongomune yâkŋe yuwu sâm buiaknomai. “Sâp girawuân gâŋe sotgât, me tohât, me senŋe âlâlâhât sârâ ki tângohowin? Me sâp girawuân nengâlen pup takarâ emelan ki dâihekâmâ yâhâ katgekbin. Me kundat tetehi-hiowân, me pâi emetjan katgekŋetâ talonân yan ki tângohowin? Yakât sârâ nâŋgâneâyâ.”

45 Yawu sâm buiakŋetâmâ yuwu sâwom. “Yeŋe nâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâ geheŋe manbi ya ki tânyongowi. Yawu otbi yamâ yâk otyiŋgiain sâm nâ otnihiwi.” Yawu sâwom.

46 Yawu sâm hâpunmâ pilâyekmune kâlâp pato sem kilik kilik sâm kinmawân kioŋnomai. Yâhâ lohimbi nombotŋe nâhât pat mansai yamâ meyekmune nine manmanân torokatmâ ya ambokum heronj maronj manmâ yâhâmbisâi.” Yawu sâop.

26

Yesu muâkgât den hikuwi.

(Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)

1 Yesuŋe den yawu sâm tiŋ pilâm benne girawu tetewaŋgiwuap yakât nen hon bawalipŋe eknongop.

2 “Halihi Tihit tihit hombaŋ tetemu yanâmâ Anitâŋe nanŋe bulâŋe nâ hâŋgânnohomu gewan yakât topŋe teteâkgât howanân nohom kânâŋgâneknomai.” Yawu sâop.

3-4 Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyenŋe otmu Yura nengât papatolipnenŋaŋe Kaipasihât emelan yâhâ menduhuakmâ Yesu kumunŋe mumbuap sâm yakât den hikuwi.

5 Yawu gârâmâ Yesu mem kuŋetâ mumu lohimbiŋe ekŋetâ kuk pato tetemapgât yok pilâm in yawu kumunŋe mumbuap yakât den hikuwi.

Imbi âlâŋe to kukŋe mem Yesuhât kunjan motelemu giop.

(Mareko 14:3-9 Yoane 12:1-8)

6 Sâp yanâmâ Yesuŋe menenekmu Betani kapiân yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutŋe Simon sâm, hâk bâle tetewaŋgimu manminiop ya hengenŋuop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin.

7 Sot nem tatmunŋe imbi âlâŋe to kukŋe suk sukŋe âlâ, hâmeŋe yahat yahatŋe, ya mem emelan tatbinân gaop. Yâhâ to ya mem Yesuhât kunjan motelemu giop.

8 Motelemu gemu nen Yesuhât hon bawalipŋaŋe ekmunŋe ki ârândân otmu yuwu sâwin. “Wongât to kukŋe suk sukŋe yu imbiâk mem motelemu kunjan giap. Ya ekmunŋe ki ârândân oap.

9 Nenne to yu âlepŋe mem arimunŋe lok nombotŋaŋe puluhunŋetâ yakât hâmeŋe mem lok umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwin.

10 Yawu sâmunŋe Yesuŋe nâŋgâmu ki ârândân otmu yuwu sâop. “Imbi yuŋeâmâ kulem oap yukât wongât nâŋgâŋetâ bâleap? Nâŋe nâŋgâmunŋe âilonŋo oap. Yakât yuwu sâmunŋe nâŋgâŋet.

11 Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manŋetâ tânyongonomaihât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

12 Nâmâ mumune hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuŋe to kukŋe suk sukŋe ya motelemu kunnan giap.

13 Yakât yuwu sâmunne nângâjê. Nâhât den pat âlepne yu hânjan kulemjan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuñe kulem otnihap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonjetâ nângânomai.” Yawu sâop.

Yurasine Yesu betnehen kionbuapgât sâop.
(Mareko 14:10-11 Luka 22:3-6)

14 Otmu sâp yan Yesuhât hoñ bawalipne kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenje âlâ, kutne Yurasi sâp, yâkne hotom uminiwi yengât kunlipyenje yengâlen ariop.

15 Ari yuwu sâp âiyongop. “Yesu wosan tap yan dâiyekmâ arimune menomai yakât matne wuân nihinomai?”

Sâmu sâwi. “Yakât hâmenjeâmâ nenñe kât nanñe 30 gihinom.” Yawu sâp kât nanñe ya wanñi.

16 Wanjetâ miakmâ yakât kakjan girawu otmâ lohotjan menomaihât nângâm manop.

Yesune hoñ bawalipne orop sot newi.
(Mareko 14:12-21 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)

17 Otmu Tihit tihit Homban ya kutne âlâmâ Natik Homban ya tâlâhumu nenñe yuwu sâp Yesu âikuwin. “Natik Homban tâlâhuap yakât hândâhân lohimbî dondâñe menduhuakmâ sot um nenomai. Yakât otmâ emet wosan ari sot umunñe orowâk nenom?”

18 Sâmunñe sâop. “Yerusalem kapiân yâhâ lok âlâ mem tetem yuwu sâp eknomai. “Nengât bawapinenñaje yuwu yap. “Emelâk nâhât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ nâñe hoñ bawalipne meyekmune gâhât emelan yâhâ menduhuakmâ sot um nenom.” Yawu yap.” Yawu sâp eknomai.” Yesune den yawu sâp eknongop.

19 Otmu nenñe Yesune sâop yawuâk menduhuakmâ sot newin.

20 Emet omonj otmu menduhuakmâ sot nem tatmunñe yuwu sâp eknongop.

21 “Yuwu sâmunne nângâjê. Yengâlen gâtne lok âlâñe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyenjan mem katnekuap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu nângâm biwinenñaje umatne otmu yakât topne nângâne sâp nenñe ikñiâk ikñiâk yuwu sâp âikuwin. “Kutdâ, gâ nâhât me âlâhât yat?”

23-24 Yawu sâp âikumunñe yuwu sâp eknongop. “Anitâñe sâmu kulemguwi yakât bonne nâhâlen tetemu nohoñetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtne âlâñe oto konohân nâ orop sot nendomait yâkne betnehen kionmâ kasalipne meyekmâ takawuap. Yawu otnihiwuap yakât matne hâmbâi umatne dondâ membuap. Yakât otmâ mâmânñe ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu nanñan.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu yanâk Yurasine âikuop. “Lok pato, den yat yu nâhât mon yat?” Sâmu sâop. “Nâ gâhât yan.”

Natik newi.
(Mareko 14:22-26 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)

26 Otmu sot nem tatbin yan Yesune banja mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâp eknongop. “Yu mem neñet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâop.

27 Ningimu nemunñe yanjak wain to mem Anitâ yâhâpne mepaem gâim ningim yuwu sâp eknongop. “Yen to yu mem neñet.

²⁸ To yuâmâ nâhât hep yawu oap. Gârâmâ nohojêta hepne gamu mumbom Anitâne nâhât nângâm den sâm kalop yakât bulâne tâj tânjâk tetewuap. Yawu otmu lohimbî kerek yengât tosayene Anitâne pilâyîngiwuapgât mâtâp tetem henjengjuwup.

²⁹ Nâ sâp yiwerene wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunje ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâne âlâkuâk hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

³⁰ Yawu sâm tiŋ pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewangim ya pilâm Oliwa pumŋan yâhâwin.

Petoroŋe betbangiwuap yakât Yesuŋe sâop.

(Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)

³¹ Mâtâwân yâhâm tatmunje yuwu sâm eknongop. “Anitâne emet inânŋan poropete âlâ den ekumu kulemgup ya yuwu tap.

“Nâne sâmunne lama yengât amboyeŋe ya kuŋetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemgup tap.

Den yakât bonje yu tetewe sâm oap. Yakât otmâ kasalipnaŋe taka menekjêta yen kerekje kiŋgityerjâhât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

³² Menekmâ ari nohojêta mumbom yamâ benje mumuŋambâ yahatbom. Mumuŋambâ yahatmâ Galilaia hânân ari mambotyŋgim tatmune yen ak-sihâk arinjêta menduhuaknom.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâm ekuop. “Gâhât kasa takanomai yan yâkŋeâmâ kiŋgityerjâhât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwongât nanŋan.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâop. “Nanŋat. Gâne omoŋ yukâlâk nâhât “Ki nângâwanŋian,” sâwuat. Yawu sârâ kalimbunje otbuap yanâmâ gokorok isewuap.” Yawu sâop.

³⁵ Sâmu sâop. Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâne gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kiŋgitnahât gurâ ki otbom. Nâne gâhât topgahât âinohoŋetâ ki kurihiwom. Me gohone sâm otnomai yan gurâ nâ orowâk tatmutŋe notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nenje gurâ yâkŋe sâop yawuâk sâwin.

Yesuŋe Oliwa pumŋan yâhâ Anitâ ulitguop.

(Mareko 14:32-42 Luka 22:39-46)

³⁶ Ari kapi âlâ, kutŋe Gesemane sâm, yan ariwin. Yan ari Yesuŋe yuwu sâm eknongop. “Yen yuân tatjêta nâne peren pilâm ba awoŋ orop den tipine alahure.” Yawu sâmu yan ge tatbin.

³⁷ Yan ge tatmunje Petoro, otmu Yeweri nanyâhâtŋe meyekmu yenjâk bawi. Ba kinmâ umatŋe tetewangawe sâm olop yakât nângâmu biwiŋane umatŋe otmu yuwu sâm ekyongop.

³⁸ “Yen yuân galem tatjêta. Hâkne biuk sâmu biwine umatŋe dondâ oap.”

³⁹ Yawu sâm ekyongom peren pilâm ge pare im Anitâ ulitgum yuwu sâop. “O awoŋ, umatŋe tetenihiwe sâm oap yu nângârâ ki teteâkgât nanŋan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâm yahatmâ âwurem ba yekmu aman pâlâmŋe injêta mândiyekmâ Petoro yuwu sâm ekuop. “Yen wongât aman pâlâmŋe iai? Nâ yiwerene pilâyekboman. Yakât pâlâmŋe ki otjêta.

41 Biwiyenjëâmâ hewewen oap. Yâhâ wâtyenjëâmâ houŋ sâmu aman iai. Yen lohotŋe otmâ pilânekmaihât golâek tatmâ Anitâ ulitgunet.” Yawu sâop.

42 Yawu sâm yâhâpŋe purik sâm ba Anitâ ulitgum sâop. “Awoŋ, sâp yiwerenŋe umatŋe yu tetenihiwomap. Yakât mâtâp âlâ menihiwuatgât dop ki otbuap otmuâmâ nanŋat yawuâk teteâk. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

43 Yawu sâm yahatmâ âwurem ba hoŋ bawalipŋe yeksan mâne aman pâlâmŋe iwi.

44 Yawu otŋetâ kalimbuŋe âwurem ba den sâop yawuâk sâm ulitguop.

45 Âwâŋe orop den otmutâ pesuk sâmu âwurem ba hoŋ bawalipŋe mândiyekmâ sâop. “Bâe, yen nanŋai me? Wongât aman pâlâmŋe im tai? Emelâk Anitâŋe yu otbomgât hânŋânnohomu gewan. Yakât topŋe teteâkgât kasalipnaŋe menekmâ ari hilipnohomoi yakât sâp tâlâhuap.

46 Bâiŋ, yen yahatmâ enda yekŋet. Nâhât den halop alahum mansai. Gârâmâ yengâlen gâtŋe betnehen kionsapŋe taka kinsap. Yakât yahatŋetâ ba yekne.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

47 Yawu sâm eknongomu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Yura nengât papatolipnennaŋe lok sesengâlâk hânŋânyongoŋetâ bukunenŋe Yurasinŋe dâiyekmu Yesu mene sâm takawi. Takanŋetâ nen orop ahomaingâtbân nânŋâm kapamgât wahap miakmâek takawi.

48 Lok takawi ya Yurasinŋe kulem girawu otmu menomai yakât yuwu sâm ekyongop. “Yesu ya parahumune ekmâ yanâk ga menomai.” Yawu sâm ekyongom dâiyekmu takawi.

49 Gotnenŋan takamâmâ kasa ya kinŋetâ Yurasinŋe Yesu gotŋan tâŋ tâŋâk ga parahum yuwu sâop. “O, patone, mandâ manman.” Yawu sâm parahuop.

50 Yawu otmu Yesuŋe yuwu sâm ekuop. “O bukune, girawu nânŋâm takat ya âlepŋe ot.” Yawu sâmu kasalipnaŋe in yawu ga mewî.

51 Meŋetâ kinmu yanâk nengâlen gâtŋe âlâŋe yahatmâ tewetŋe mem hotom uminiwi ya yengât kunyenahât hoŋ bawa ya ândâpŋe nombot topŋambâek kârâm hâreop.

52 Kârâm hâremu Yesuŋe ekmu bâlemu yuwu sâm ekuop. “Ya otdâ bâleap. Yu oat yukât matŋe hâmbâi tewet yuŋahâk purik sâhiihimapgât ya pilâ.”

53 Gâ nâhât topne ki nanŋatgât yawu oat. Nâŋe âlepŋe awoŋne ekumune aŋelolipŋe kiŋgitŋe orowâkŋe tânohoŋetgât hânŋânyongomu ge kasalipne yu yongom watyekŋetâ arinomaihât dop tap.

54 Yawu gârâmâ awoŋ ekumune aŋelolipŋe hânŋânyongomu yawu otbâiâke yamâ ikŋak âi sâm nihiop yakât mâtâp mangunŋetâ bonŋe ki tetewuap. Yakât otmâ sâm nihiop ya ârândânŋ olâkgât nanŋan. Yawu sâop.

55 Yawu sâm kasalipŋe yuwu sâm ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtŋe metŋe âlâlâ mem takai. Yeŋe nâhât lok bâleŋe sâm menekne sâm takai me? Me lok bâleŋe âlâ kune sâm takai? Ya ekumune bâleap. Hilâm ârândânŋ nâmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ den kâsikum yingim gaman.

56 Yan bân menekbâi yamâ emet inânŋan Anitâŋe poropetelipŋe den ekyongomu kulemguwi yakât bulâŋe âun teteap.” Yawu sâmu ekmunŋe hâknenŋe biuk sâmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

Yesu muâkgât sâm den hakñan sâwi.

(Mareko 14:53-65 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

⁵⁷⁻⁵⁸ Nenâmâ kerehâk kinjtnennjahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunñe Petoroñe ikñjâk betyenñehen tihâk watyekmâ ariop. Otmu hotom uminiwi ya yengât kunyeñe, kutñe Kaipa sâm, yâkâlen Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâp yanâmâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnennjañe menduhuakmâ kinbi. Menduhuakmâ kinñetâ Petoro yâhâmâ emet ginñan tembe lâunje emet yakât galem kinbi ya yengât hohetyenñan ari kinmâ den girawu hikunomai sâm yakât ândâp katmâ nângâop.

⁵⁹ Ândâp katmâ nângâmu âi pâi tuhuwi. Otmu girawu tuhumunñe muâkgât den golâ topñe topñe gahaem hakñan sâwi.

⁶⁰ Yawu otmâ lok dondâñe den girawuân hâum sâñetâ kunlipyenñe nângâñetâ ârândâñ otbuap yakât pâpñuwi.

⁶¹ Yawu gârâmâ hohetyenñan gâtñe lok yâhâp yañe yahatmâ emelâk Yesuñe den sâop ya nângâm hilipgum den imbiâk hakñan sâowot. “Lok yuñeâmâ yuwu sâmu nângâwit. “Anitâhât opon kâmbukñe emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpñe hilâm kalimbu kâlehen tuhum manñuwom. Lok âlâ me âlâñe ki tânnohonomai.” Yawu sâop.” Yawu hakñan sâmutâ Yesuñe olotoñâk kinop.

⁶² Olotoñâk kinop yakât Kaipañe yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunñe yakât matñe ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunñe ki ârândâñ oap.” Yawu sâop.

⁶³ Yawu sâmu benñe Yesuñe yâhâpñe olotoñâk kinop. Olotoñâk kinmu witgum sâop. “Bâin witgumâk âihohowe. Anitâ manman amboñahât senñan âihohowoman yukât matñe sârâ nângâne. Gâ Anitâñe ikñe nanñe bulâñe ya hângângohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nângâne.” Yawu sâop.

⁶⁴ Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâñe hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâñe wâtñe nihim âlâkuâk hângânnohomu elem kulewoñboñ kakñambâ âwurem ge yengât kunyeñe tatmâ yâhâmbisâm. Sâp yan Anitâhât wâtñe ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

⁶⁵⁻⁶⁶ Yawu sâmu Kaipañe nângâmu bâlemu yahatmâ ikñe sâñgum mem duhatmâ bukulpñe yuwu sâm ekyongop. “Bâe, ikñjahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenñan kinbe sâm oap. Yuâmâ den kâmbukñe hâlilijñe yap. Yakât girawu tuhunomgât nanñai?” Yawu sâm âiyongop.

Sâmu sâwi. “Kunjetâ muâk,” yawu sâwi.

⁶⁷ Yawu sâm kundenñan tâpñuwi. Tâpñum gâtñeñe sâñgum âlâ mem senñe sâhâm kâtâpñuñetâ kinop. Senñe sâhâm kâtâpñum ândâpñe huhuwi. Ândâpñe huhum nombotñeñe yuwu sâm âikuwi.

⁶⁸ “Bâin, ândâpge âlâñe huhuap? Anitâñe hângânnohomu gewan sâmat. Ya bulâñe sâmat otmuâmâ yiwereñe âlâñe ândâpge huhumu eksat yakât sârâ nângâne.” Yawu sâm kum senñan gem mem âlâlâ mângâewi.

Petoroñe Yesu betbanñiop.

(Mareko 14:66-72 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Otmu Petoroñe emet ya hawinñanâk kinmu hotom uminiwi ya yengât lok kunyenñahât hoñ bawa imbi âlâñe ekmâ yuwu sâm âikuop. “Gâmâ Yesu Galilaia amboñe orop manñetâ yekman.” Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâmu lok dondâhâlâk kinbiñe nekmâ nângâmaiñetâ Petoroñe kurihiakmâ yuwu sâop. “Gâñe den yat yakât ki nanñan.”

⁷¹ Yawu sâm pilâyekmâ endunâken ba kinmu imbi âlâŋe ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Lok emet, lok yuâmâ Nasaret kapiân gâtŋe yâk orowâk manŋetâ yekman.”

⁷² Yawu sâm ekyongomu sârereakmâ yuwu sâop. “Anitâhât senŋan kinmâ yuwu sâmunenâŋgâŋet. Nâ lok yakât ki nâŋgâwanŋiman.” Yawu sâop.

⁷³ Sâmu sâwi. “Yesuâmâ Galilaia hânân gâtŋe nanŋain. Yâhâ gâ gurâ yawuâk Galilaia yengât enŋat ya sârâ nanŋain yukâ. Yakât otmâ gâmâ yâkât komolân gâtŋe geksain.” Yawu sâwi.

⁷⁴ Sâŋetâ sârereakmâ sâop. “Bâiŋ, âlepŋe Anitâhât senŋan den membom otbuawâmâ yâkŋe matŋe nihiwuap. Lok sâm tai yuâmâ bulâŋanâk ki nâŋgâwanŋian.” Yawu sâop. Yawu sâm oan mâne yanâk gokorok isiop.

⁷⁵ Gokorok isian mâne Yesuŋe emet inânŋan den ekuop ya nâŋgâmu teteop. “Gâŋe nâhât “ki nâŋgâwanŋian” sârâ kalimbuŋe otmu yan gokorok isewuap.” Den ya nâŋgâmu tetemu biwiŋe ŋasinâk pato otmu pilâyekmâ ikŋiâk ba kinmâ hik ŋâik ŋâihâk isiop.

27

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mareko 15:1 Luka 23:1-2 Yoane 18:28-32)

¹⁻² Otmu emet han ŋâmu yanâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu Yura nengât kunlipnenŋaŋe Yesu muâkgât sâm den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bâŋŋan kum sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutŋe Pilato sâm, yâkât den sâsâ emetŋan ariwi.

Yurasi hiwawahop.

(Aposolo 1:18-19)

³ Otmu bukunenŋe Yurasinŋe Yesu mumbuapgât den sâm hârewanŋiwi yakât den pat nâŋgâmu bâleop. Nâŋgâmu bâlemu yâkŋe kât nanŋe 30 wanŋi ya mem sururuk sâm ari yuwu sâm ekyongop.

⁴ “Otmune dondâ bâleap. Yesu yamâ tosaŋe bia yamâ nâŋe otmâ tâpikguwan. Yawu otmâ tosa umatŋe mian.” Sâmu sâwi. “Tosa amboŋe. Gikak henŋenŋuwuat.”

⁵ Yawu sâŋetâ nâŋgâmu bâlemu pilâyekmâ tewetsenŋe wanŋi ya mem ari opon kâmbukŋan yâhâ sorokenâk pilâmu giop. Pilâm gem sururuk sâm ari hiwawahop.

⁶ Yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyenŋaŋe tewetsenŋe pilâop ya mem yuwu sâwi. “Tewetsenŋe yuâmâ Yurasinŋe Yesu betŋehen kionŋop yakât hâmenŋe. Yawu gârâmâ yuŋe opon kâmbukŋahât pat sâm katmunŋe ki ârândâŋ otbuap. Yawu gârâmâ yuwu mon otnom?”

⁷ Yu mem lok âlâŋe amanŋ tuhumap yâkâlen hân puluhunom. Puluhum lok kâllepŋehembâ taka manmai ya yan hanyongombisâi.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu otmâ hân ya puluhuwi yakât kutŋe yuwu, “Heŋŋak puluhuwi,” yawu kunbi. Sum yakât kutŋe yawuâk tap.

⁹⁻¹⁰ Otbi yakât bonŋe teteop yamâ emet inânŋan Anitâŋe sâmu poropete âlâ, kutŋe Yeremia sâm, yâkŋe kulemuŋop ya yuwu. “Isirae nengât kunlipnenŋaŋe lok âlâ muâkgât sâm hârewanŋim yakât kât nanŋe 30 kasaŋe wanŋi. Tewetsenŋe wanŋi ya mem ari lok âlâ amanŋ tuhuminiop yâkâlen hân puluhunomai sâm Anitâŋe den eknohop.” Yawu sâm kulemuŋop tap.

Yesu je olop miop yakât Pilato je âikuop.

(Mareko 15:2-5 Luka 23:3-5 Yoane 18:33-38)

11 Yâhâ hotom uminiwi otmu Yura nengât kunlipnenja je Yesu mem Pilato je sâm hâreâkgât yâkâlen ari den âiân katbi. Katjetâ tatmu Pilato je yuru sâm âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Oj, den bulâje yat.” Yawu sâop.

12 Otmu Yesu mem ariwi nombotja je yâkât hakjan sâwi. Hakjan sâjetâ den matje ki sâop.

13 Ki sâm olotojâk kinmu Pilato je topje nângâwe sâm Yesu yuwu sâm âikuop. “Girawu otmâ den sâm tai yakât matje ki kâpekyinjat?”

14 Yawu sâm âikumu den biaek kinop. Yawu kinop yakât ekmu sâtje olop.

Yesu je kujetâ muâkgât Pilato je den sâm hârewanjio p.

(Mareko 15:6-15 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)

15-19 Otmu Pilato je yuwu nângâop. “Lohimbi dondâje Yesuhât nângâjetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yengât kunlipyenja je nângâjetâ bâlemu yanjak muâkgât sâm hârewanjim nâhâlen mem takai.” Yawu nângâm engat yâhâp otmâ kinmu yanâk imbi ja je yuwu sâm den katmu takaop. “Nâ amanân awun eksan yakât topje yuwu. Yesu yamâ tosanje bia. Gârâmâ gâje ihilâk ki otba ngiwuat.” Den yawu sâm katmu takaop.

Yâhâ Tihit tihit homba j ârândâjâk Pilato je yuwu otminiop. Lok tosa otjetâ pâi emetja n katyekjetâ tatminiwi yapâ gâtje âlâ me âlâhât lohimbije nângâjetâ dopja n otmu lok âlâ hola njuat sâminiwi ya hola nyekmu geminiwi. Yakât otmâ Yesu me lok bâleje, kutje Yesu Barawa sâm, âlâ me âlâ hola nju mu gewuapgât nângâm Pilato je lohimbi ya yuwu sâm âiyongop. “Âlâ hola nju mune gewuap? Barawa me Yesu hola nju mune yengâlen giâkgât nanjai?”

20 Yawu sâm âiyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenja otmu Yura nengât kunlipnenja je lohimbi biwiyenja kiojâ yuwu sâwi. “Barawa hola ndâ gemu Yesu kujetâ muâk,” sâjet sâm engatjenja gewi.

21 Yâhâ Pilato je yahatmâ kinmâ yuwu sâm âiyongop. “Yenâmâ âlâ hola nju mune giâkgât nanjai.”

Sâmu sâwi. “Barawa hola ndâ giâkgât nanjai.” Sâjetâ sâop.

22 “Yesu yuâmâ Anitâje hângângumu giop sâmai yâkât girawu otba ngiwomgât nanjai?”

Sâmu njerekje berendenâk sâwi. “Yâk howanân kum kânângâjetâ muâk.”

23 Sâjetâ âiyongop. “Bâe, yuâmâ ki orotje. Wuân otmu bâleopgât yawu yai?”

Yawu sâmu âlâkuâk yahatmâ sâwi. “Howanân kum kânângâjetâ muâkgât nanjai.” Yawu sâwi.

24 Yawu sâm kunyenje kârikje otjetâ kuk pato tetemap sâm Pilato je yahatmâ kinmâ topyenje teteâkgât to osom katmâ senyenâk bâte piriakmâ ekyongop. “Yu otne sâm oai yamâ yengât tosa. Yuje nâhât wahap ki oap. Yawu gârâmâ senyenâk kinmâ to yu piriakmune neksai.”

25 Sâmu sâwi. “Sâmunje kujetâ mumbuap yukât tosa yamâ nen otmu nengât sen tetem sambe otnomai ârândâj menenekbuap.” Yawu sâm hârewi.

26 Yawu sâm hârejetâ Pilato je sâmu Barawa ya hola jetâ giop. Yawu otmâmâ tembe lâulipje ekyongomu Yesu mem kândâtnje lawitjetâ hepjak kin pisilin sâop. Yawu otjetâ Pilato je hângânyongomu howanân kujetâ muâkgât mem ariwi.

Tembe lâulipnaje Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

(Mareko 15:16-20 Yoane 19:2-3)

27 Tembe lâulipnaje Yesu mem ya pilâm emet âlâen katjetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipyerje nombotje meyekjetâ gawi.

28 Gam Yesuhât hâk katipnje tuhumm pilâwanjim hâk katipnje kâkâlep, kuriñ takop takop yamâ lok kutdâje mânunjakmâ manminiwi yawuya ya mem mânunbanjiwi.

29 Yawu otmâ tâk âlâ sâtje metje, hatman yawuyaje mem gonjongum lok papato yengât njerenderj ya dop kum kunjan kepeim âlihitanjiwi. Âlihitanjim kapam âlâ bânje bonângen wanjetâ memugotjan ba senjan gem girinbanjim yuwu sâmm ekuwi. “Bâe, Yura yengât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanjain.” Yawu sâmm senjan gewi.

30 Senjan gem kundennjan tâpguwi. Otmu kapam wanbi yanak bânjan hindâm kunjan lawitbi.

31 Yawu otmâmâ hâk katipnje kuriñ ya mem tuhumm pilâm iknje hâk katipnje mânunbanjim yanak mem howanân kum kânângâne sâmm dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

32 Ariwi yamâ iknjahâk howanaje lâuakmu ariwi yakât otmâ wâtje houñ sâmm lok âlâ, kutje Simon sâmm, yamâ Kirene gâtje ya mem tetem sâwanjinjetâ Yesuhât howan ya tângum mem lâumu orowâk ariwi.

33 Ari hân âlâengen, kutje Golihata sâmm, yan ariwi. Kut yakât topnjeâmâ “Lok Kunje Hahitje,” yawu.

34 Yan ari Yesuje hâhiwin dondâ nângâmapgât wain to otmu to njasin bâlene ya orowâk menduhum gâim wanjetâ nemu njasinbanjimu ukum pilâop.

35 Otmu hâk katipnje tuhumm pilâmâmâ iknje howanân kum kânângânetâ kinmu hâk katipnje ya mem “Âlâje miakbuap?” sâmm mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katjetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhumm kutyenje iknjâk iknjâk kulemgum amajân mânunjetâ giop. Mânunjetâ gemu mem gulip malap tuhumm yapâ pepa âlâ menjetâ kut teteop yanje miahop.

36 Yawu otmâ yakât kakjan in ge tatmâ ekbi.

37 Yawu otmâ howan yakât kunjan yuwu kulemgum katbi. “Lok yu kutje Yesu. Yâhâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâmm kulemguwi.

38 Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâumm kânângâyelekjetâ nombot nombot kinowot.

39 Otmu lohimbî nombotje mâtâp ya watmâ howan hâlânjmâ arim takawije Yesu ekmâ lauyenje butelim yuwu sâmm.

40 “Gâje emelâk yuwu sârâ nângâwin. “Opon kâmbukje yamâ nâje liakum hilâm kalimbu biwinjan tuhumm manjuwom,” yawu sârâ nângâwin. Yawu gârâmâ howanâmbâ pek sâmm kâpehakmâ ge. Gerâ yanâmâ nenje “O, Anitâhât nanje bulâje” sânom.” Yawu sâmm.

41 Yawu sânetâ benje hotom uminiwi ya yengât kunlipyerje otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwinje senjan gem lohimbî kinbi ya yuwu sâmm ekyongowi.

42 “Lok yuâmâ Yura nengât lok kutdâ sâmm. Yurje lok nombotje tânyongomu ekmâim. Yâhâ girawu otmuâmâ iknjeâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehakmâ giap? Kâpehakmâ gemu eknom otmuâmâ biwinenje yâkâlen katmâ tem

lâuwanginom. Yâhâ ki kâpehakmâ gewuwâmâ yuwu sânom. “Âo, lok yuâmâ imbiâk otmap.” Yawu sânom.

⁴³ Yawu otmâmâ ikrjak yuwu sâop. “Nâmâ Anitâhât nanje bulâje. Biwine yâkâlenâk kinsap.” Ikrjahât yawu sâop. Gârâmâ bâinj Anitâje tângumu howanâmbâ kâpehakmâ gemu ekne.” Yawu sâwi.

⁴⁴ Yawu sâm sennjan gem kinjetâ yanâk lok bâleje yotgom kânângâyelekjetâ nombot nombot kinowot yâku yawuâk sennjan giowot.

Yesu muop.

(Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

⁴⁵ Otmu hilâm kârikjan, 12 kilok olop yan Anitâje nângâmu emetsenne bok sâmu omoŋ sahaop.

⁴⁶ Omoŋ sahakmâ yapâ ari emetsâpje 3 kilok otmu emet lanjinje âlâkuâk pilâop. Yawu otmu Yesuje kândâtje kuwihakmâ Yura nengât denân yuwu sâm halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani.” Yawu sâop. Sâop yamâ topje yuwu. “O, Awon, wongât nângâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

⁴⁷ Otmu lok nombotjaŋe nângâm tâpikgum yuwu sâwi. “Eliahât mon sâm ahom kuakmâ tap.”

⁴⁸ Yawu sâjetâ hohetyeŋan gâtje âlâje sururuk sâm ari sângum âlâ mem nak bâtbâtje potonjan pâŋ pâŋ kepeim wain to bâleje yan katmâ mem yâhâ Yesuje niâkgât laujan kalop.

⁴⁹ Yawu otmu bukulipjaŋe yuwu sâm ekuwi. “Pilâ. Elijaŋe himbimâmbâ ge tânguâkgât nângâm kutje kunsap mon? Pilâra in ekne.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sâm kinjetâ Yesuje kârikjeâk halahum yaŋak bâiŋe kambiamje tok sâmu muop.

⁵¹ Otmu emelâk lohimbi injaŋe opon kâmbukje yakât biwiŋe ekmai sâm sângum kâlep pato hikujetâ ya kâtâp guminiop. Sângum yaŋe pâŋambâek tok sâm hâreakmâ nombot nombot otmu tetekjan olop. Yawu otmu mososoj pato miop.

⁵² Mososoj pato memu yan hân orotok sâmu lohimbi nombotjaŋe emelâk Anitâhât tem lâum manminiwi ya yeŋgât sum aŋ sâm kinmu pindilakmâ yahatbi.

⁵³ Sumâmbâ pindilakmâ yahatmâ manbi yaŋe ari Yesuje mumuŋambâ yahalop yanâmâ Yerusalem kapiân yâhâjetâ yan kapi ambolipje orowâk enjaki.

⁵⁴ Yesu muop sâp yanâmâ tembe lâu hâlânjâ kinbiŋe mososoj pato miowân kulem âlâlâ tetemu ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuâmâ bulâŋanâk Anitâhât nanje.” Yawu sâwi.

⁵⁵ Otmu imbi nombotje yan kinbi yâhâmâ Galilaia ambolipje. Yâkjeâmâ Yesuhât hoŋ baminiwi yamâ kutyene yuwu.

⁵⁶ Âlâmâ Maria Matala kapiân gâtje, âlâmâ Mariahât nambene Yakowo yet Yose mâmâyetje, yâhâ âlâmâ Yoane yet Yakowo yâk yetgât mâmâyetje.

Yesu lâum ari hanguwi.

(Mareko 15:42-47 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

⁵⁷ Emet njiŋ sâmu yan lok âlâ, kutje Yosep sâm, yâhâmâ Arimata kapi amboŋe. Yâkât iri sikumje pato tatbaŋgiop. Otmu yâkje Yesuhâlen biwiŋaŋe kepeim manop.

⁵⁸ Lok yaŋe Yesu lâum ari hanguwe sâm Pilatohâlen ari tetewanġiop. Tete-wanġimu launġan mem tembe lâulipŋe hânġânyongomu ari howanâmbâ Yesu mem wanġbi.

⁵⁹⁻⁶⁰ Mem wanġetâ bukulipŋe orop Yesu lâum ari kât mâtâpŋe âlâ dikin yawuya emelâk Yosepŋe yan hannohonomai sâmum nanlipŋe kât mâtâpŋe kusânmâ mem tinġaloŋetâ kinop ya lâum ariwi. Otmu sâŋgum kaok âiŋe yaŋe katipgum kâlehen lâum ba katŋetâ talop. Katŋetâ tatmu kât âlâ lâum hâpunġetâ ba mâtâpŋe ya maŋguop.

⁶¹ Otmu imbi yâhâp, Maria Matala kapi amboŋe otmu nambeŋe Yakowo yet Yose mâmâyetŋe yaŋe ge tatmâ we bâle nânġâm talowot.

Tembe lâu katyektetâ galem kinbi.

⁶² Otmu emet haŋ sâmum, tatmâ nânġâminiwin sâp yakât omoŋânâk hotom uminiwi yenġât kunlipyeŋe otmu Parisaio yaŋe Pilatohâlen ariwi.

⁶³ Ari yuwu sâm ekuwi. “Patonenŋe, den tipŋe sâmumŋe nânġâ. Yesu lok perâk yaŋe emelâk den âlâ yuwu sâop ya nanġat. “Nâ nohoŋetâ mum hilâm kalimbu hân kâlehen im yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâop.

⁶⁴ Ya ki yahatbuap yawu nanġain. Yawu gârâmâ hoŋ bawalipŋe lâum ari âlâengen misinġutŋetâ tatmu den imbiâk yuwu sâm lohimbi kâityongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumuŋambâ yahatsap.” Yawu sâm kâityongom anġoân yakât nânġâŋetâ yahalop ya witgum torokatŋetâ umatŋe topŋe topŋe teteningi-wuap. Yâhâ yawu otmaiġât gâŋe tembe lâu nombotŋe katyektâ ari sum yakât galemŋe kinġetâ hilâm kalimbu pesuk sâekġât nanġain.” Yawu sâm ekuwi.

⁶⁵ Sâŋetâ sâop. “Bâiŋ nâhât tembe lâu meyekŋetâ ari sum galemġum kinnomai.” Yawu sâop.

⁶⁶ Yawu sâmum tembe lâulipŋe meyekmâ sumângen ariwi. Ari kât hâpunmu mâtâpŋe maŋguop ya ekmâ denġop kutakum mem ginġan katŋetâ merakiop. Yawu otmâ Yesuhât bukulipŋe tuhum gik beretek pilâm kâlehen yâhâmâiġât Sisahât towat denġowân katbi. Denġowân katmâ tembe lâu galem katyektetâ kinġetâ âwurewi.

28

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mareko 16:1-10 Luka 24:1-10 Yoane 20:1-18)

¹ Emet haŋ sâmum yanâk Maria, Matala kapiân ġâtŋe otmu nambeŋe orowâk sumângen ariowot.

² Arimutâ yanâk mososoŋ pato mem aŋelo âlâ hâk katipŋe kaok bolan bolar yaŋe himbimâmbâ pârâk sânsânâk ġiop. Ge kât pato âlâ Yosep bukulipŋe lâum hâpunġetâ ba sum mâtâpŋe maŋguop ya yâkŋe lâum hâpunmâ pilâm kakŋan yâhâ talop.

³ Otmu aŋelo yakât kundenŋe laŋinŋe dondâek pilâop.

⁴ Kât pat kakŋan ge tatmu ekmâ tembe lâu yaŋe umutyenŋe arimu kâi bâtyenŋe sân sân sâm derepyongop.

⁵ Yawu otmâ aŋeloŋe imbi yâhâp yuwu sâm ekyotgop. “Yet kinġityetŋahât ki otset. Yetŋe Yesu howanân kuwi ya ekde sâm takawot ya nanġan.

⁶ Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumuŋambâ yahatbom sâop yawuâk otmâ yahatmâ arap.

⁷ Yakât otmâ kâlehen yâhâ Yesuhât welâm ekmâ nângâm in yawu âwurem ari hoŋ bawalipne yuwu sâam ekyongoromawot. “Kutdânenŋaŋe emelâk mumuŋambâ yahatmâ Galilaia hânângen ari tap. Yawu gârâmâ yen yawuâk ariŋetâ penanŋinomai.” Yawu sâam ekyongoromawot.”

⁸ Yawu sâamu nângâm koahowot yamâ biwiyetne herone pato nângâowot. Yawu otmâ ya pilâm sururuk sâam hoŋ bawalipne yengâlen ariowot.

⁹ Arimutâ Yesuŋe mâtâwân teteyitgim yuwu sâop. “Wa, imbi yâhâp.” Yawu sâamu koahowot yamâ ekmâ nângâm mepa sanŋan otbaŋgiowot.

¹⁰ Yawu otbaŋgimutâ yuwu sâop. “Yet ki nângâm koakset. Yerâmâ sururuk sâam hoŋ bawalipne ari ekyongomutâmâ Galilaia hânân ari mambotnihinamai.” Yawu sâop.

Tembe lâu yaŋe den golâ gahaem sâam haok tuhuwi.

¹¹ Yawu sâam ekyotgomu mâtâwân arim tatmutâ tembe lâu sum galemne kinbiŋe sururuk sâam ari kapi patoen yâhâ hotom uminiwi yengât kunlipyene kulem teteop yakât ekyongowi.

¹² Yakât ekyongonetâ opon kâmbukŋahât galemlipyene orowâk menduhuakbi. Menduhuakmâ den hikum tembe lâu yaŋe Yesuhât sum galem kinbi ya tewetsenŋe hâmeŋe pato yingim “den golâ yuwu sâanomai,” sâam enŋatyeŋan gewi.

¹³ “Nen omoŋ derep kâmbukŋan aman pâlâmne imunŋe Yesu hoŋ bawalipŋaŋe tihâk taka lâum âlâengen ari hanguai.” Yawu sâanomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ Pilatonŋe den yu nângâm hilipyongomapgât nenŋe sârereyekmâ toŋne yu kurihinom. Yakât ki nângâm ketet otnomai.” Yawu sâawi.

¹⁵ Yawu sâam hâmeŋe yinginetâ miakmâ sâawi yawu otbi. Yâhâ den golâ yamâ sâam haok tuhum alahum ariwi. Yakât otmâ sâp yiwerene yu Yura kapi ambolipŋaŋe den yukât yawuâk alahum manmai.

Yesuŋe den bâiŋe sâam ekyongop.

(Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

¹⁶ Otmu yakât kakŋan nen hoŋ bawalipne kâiân konok Galilaia hânân ariwin. Ari Yesuŋe pumne âlâ yan menduhuaknom sâop yan yâhâ menduhuakbin.

¹⁷ Menduhuakmâ kinmunŋe Yesu teteningimu ekmâ biwi hero pato nângâm mepaewin. Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋaŋe ekmâ enŋat yâhâp otbi.

¹⁸ Yâhâ Yesuŋe gotnenŋan ga kinmâ yuwu sâam eknongop. “Anitâ Awoŋnaŋe mâmâŋe otnihimu yâkât wâtŋan kinmâ himbimân gâtŋe me hânân gâtŋe, ehkeŋe ki ehkeŋe kerek yengât kunyene tatmâ yâhâmbisâm.

¹⁹ Yawu gârâmâ den kâsikum yingim gan yu mem hânŋan kulemŋan ari lohimbî kâsikum yinginetâ nâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Awoŋne otmu nâ otmu Wâtgât mâmâŋahât Heak nenâmâ konohâk oain. Yawu tatmain yakât yeŋe nengât kulân lohimbî toen mem katyekŋetâ nenŋe tihityene otmâ yâhânom.

²⁰ Otmu nâŋe yen orowâk manmâ den kâsikum yingim gan ya kerehâk kâsikum yinginetâ biwiyenŋaŋe tinâk lâum mannomai. Otmu sâp ârândâr mâmâŋe otyingimune nâ orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu sâp pesuk sâuwap yanâmâ âwurem gemune penanŋiaknom.” Yawu sâam den bâiŋe eknongop. Bâiŋ, den pesuk yap.

Mareko Yesuhât Den Pat Âleppe Marekoŋe kulempuop.

Yoaneŋe âi toppe kalop.

(Mataio 3:1-12 Luka 3:1-9,15-17 Yoane 1:19-28)

¹ Anitâhât nanŋe Yesu Kiristo yâkât den pat âleppe yakât toppe ya yuwu.

² Poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâŋ, Anitâŋe yuwu sâŋ ekumu kulempuop.

“Anitâŋe nanŋe yuwu sâŋ ekuop. “Nine hoŋ bawa âlâ ekum hâŋgâŋumune kulet sâŋ ari mâtâp menŋihiwuap.” Yawu sâŋ nanŋe ekuop.”

³ Yawu sâŋmâŋ torokatmâ mâtâp mewanŋiwuap yâkât yuwu sâop.

“Lok ki manmaiâŋen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbi yâkâlen takanomai ya yuwu sâŋ ekyongowuap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitinjet. Otmu mâtâp mewanŋinjet. Otmu uk sâŋ huruŋ sâŋ, pumpe lauŋe yamâ kum kilikmâ mem ârândâŋ merândâŋ tuhuŋetâ ya talâk.”

Yawu sâŋ ekyongop.” Yesaiaŋe den yawu kulempuop tap yakât bulâŋe yamâ Yoanehâlen teteop.

⁴ Yoaneŋe lohimbi toen katyekbe sâŋ yakât toppe katmâ yahatmâ lok ki manmaiâŋen ari manop. Yaken ari manmâ lohimbi dondâŋe yâk ekne sâŋ arinjetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Orotmemeyenŋe kinŋoŋ âlâlâ otmâ mansai ya kerek betbanŋinjetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâŋe tosayenŋe pilâyinŋiwuap.” Yawu sâŋ ekyongop.

⁵ Yawu sâmu ya nâŋgâm hân pato âlâ, kutŋe Yuraia sâŋ, ya ambolipŋe otmu kapi âlâ, kutŋe Yerusalem sâŋ, ya ambolipŋe kinŋitŋe orowâkŋe yâkâlen ari orotmemeyenŋe bâlenŋe ya kerehâk sâŋ tetenjetâ Yorân toen katyehop.

⁶ Yâhâ Yoaneŋe hâk katipŋe yamâ soŋgo âlâ, kutŋe kamele sâŋ, yakât somotŋaŋe mendenmâ ya kepeiakmâ manminiop. Otmu kamele hâkŋaŋe let yawu pâŋan sâhâm kuratguahop. Otmu dopon, nenŋopdâ, me gonŋaraŋ yawuya nem manminiop.

⁷ Yawu manmâ lohimbi yuwu sâŋ ekyongop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap. Yâhâmâ lok kutdâ otmu wâtŋe pato tatbanŋiap. Nâmâ lok tâŋât, lok in yawuya. Yawu gârâmâ nâŋe yâkât itâkat kâpekâ golewanŋiwomgât dop ki tap. Otmu tâŋuwomgât dop gurâ ki tap. Nâŋeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.

⁸ Otmu yenŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe betbanŋinjetâmâ toen katyekbom. Yâhâ biwiyenŋe yâkâlen katmâ mannomai yanâmâ Anitâŋe ikŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge mâmâŋe otyinŋiwuap. Mâmâŋe otyinŋimu manman bulâŋe mannomai.” Yoaneŋe Kutdâhât nâŋgâm yawu sâŋ ekyongop.

Yoaneŋe Yesu toen kalop.

(Mataio 3:13-4:11 Luka 3:21-22 Luka 4:1-13)

⁹ Otmu sâp yan Yesuŋe kapi âlâ, kutŋe Nasaret sâŋ, Galilaia hânân tap yan manop. Hilâm âlâen kapi ya pilâm Yoane ekbe sâŋ Yorân to ginŋehen ariop. Yan arimu Yoaneŋe mem toen kalop.

¹⁰ Toen mem kalop sâp yanâk himbim pâroŋ sâmu Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe kembâ hâtŋum ge Yesu mâmâŋe otbanŋiop.

11 Giop yanâk himbimâmbâ Anitâŋe yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambiamne. Nâ biwinanŋe gâhâlâk nâŋgâm kepeihekman.” Yawu sâop.

12 Otmu yakât kakŋan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Yesu hâŋgâŋgumu hewukŋe kârikŋe lok ki manmaiâŋen ariop.

13 Yan ari manmu hilâm 40 pesuk sâop. Sâp yan weke bâlenŋe yengât kunyeŋe, kutŋe Satan sâm, yâkŋe Yesuhât biwiŋahât topŋe ekmâ nâŋgâwe sâm olop. Yawu otmu yakât kakŋan Anitâŋe aŋelolipŋe hâŋgânyongomu ge Yesuhât tihitŋe otmâ tâŋuwi.

Yesuŋe âi topŋe kalop.

(Mataio 4:12-17 Luka 4:14-15)

14 Yawu otmâ yakât kakŋan Yoane mem pâi emetŋan katŋetâ talop yakât den pat Yesuŋe nâŋgâop. Ya nâŋgâmâmâ nep topŋe katbe sâm âwurem Galilaia hânâŋen ariop. Ari Anitâŋe tihitnenŋe otmâp yakât den pat yuwu sâm ekyongop.

15 “Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm oap. Yakât otmâmâ yeŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe betbaŋgim den pat âlepŋe ekyongoaŋ yukâlâk nâŋgâm mem mete tuhum manŋet.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe imbât meyehop.

(Mataio 4:18-22 Luka 5:1-11)

16 Den pat ya ekyongom yâhâm gem Galilaia dengân pato yakât ginŋan ari imi ata yâhâp yelehop. Kutyetŋe Anderea yet Simon. Yâhâmâ inŋan mem dâire sâm dengân tânâmŋan ba inŋan itâŋe pilâm kinowot. Pilâm kinmutâ yelemekmâ yuwu sâm ekyotgop.

17 “Yerâmâ nâhâlen ga torokatset. Yiwerenŋe inŋan dâim mansawot. Gârâmâ nâŋe meyelekmuŋe nâhât wâtŋan kinmâ lok dâiyekmutâ nine komolân torokatnomai.” Yawu sâm ekyotgop.

18 Yawu sâmu yanâk senŋe âlâlâ yetŋe pilâm yâkâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

19 Yapâ ari lok âlâ, kutŋe Yeweraio sâm, yâkât nanyâhâtŋe, kutyetŋe Yakowo yet Yoane orowâk kinŋetâ yehop. Otmu Yeweraioŋe âi lok meyekmu orowâk wanŋaen tatmâ inŋan itâŋe hâreahop ya gârem tatbi. Gârem tatŋetâ yekmâ yan nanyâhâtŋe yotgonop.

20 Yotgonmu nâŋgâm âwâyetŋe otmu âi loklipŋe pilâyekmâ Yesuhâlen torokatmutâ orowâk ariwi.

Yesuŋe weke bâlenŋe watmu gaiakmâ ariop.

(Luka 4:31-37)

21 Otmâ ya pilâm Kapanaum kapi yan ari manbi. Ari manŋetâ Yura nengât tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp yan Yesuŋe miti emetŋan kapi ambolipŋe orowâk menduhuaŋŋetâ Anitâhât topŋe sâm ekyongop.

22 Ekyongomu nâŋgâŋetâ bonŋe otmu biwiyeŋaŋe heronŋe otmâ yuwu sâwi. “Mosehât girem den kâsikum ningimaiŋe den sâmai ya nâŋgâmunŋe porap otmâp. Yâhâ lok yuŋeâmâ den eknongoap yu nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

23 Yawu sâm kinŋetâ lok âlâ weke bâlenŋe mem mângâemu manminiop yan miti emetŋan yâhâop. Yâhâmu weke bâlenŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋe mem purik pilâmu kârikŋan halahum yuwu sâop.

24 “Bâe, Yesu Nasaret amboŋe. Gâ wongât nâhâlen takat? Hilipnohowe sâm takat me? Gâhât topge nanŋan. Gâmâ, Anitâhât nanŋe bulâŋe mansat. Otmu

Anitâñe hângâñgohomu bukulpine orowâk hilipnongowe sâm gion.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu yuwu sâm sâwanjiop. “Kâmbukñe. Gâ gaiakmâ ba ari.”

²⁶ Sâmu weke bâleñe yanñe gaiakmâ ba arimu lok ya senñe gâwân gâwân sâmu lauñe barakñanjak pato otmâ ge iop.

²⁷ Yawu otmâ ge imu lohimbî miti emetñan tatbiñe ekñetâ sâtñe otmu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, girawu? Ki orotñe oap. Wâtñe pato tatbanjiap yakât otmâ weke bâleñe sâwanjimu denñe lâum gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

²⁸ Yâkât den pat ya sâñetâ Galilaia hân nombot nombot huhum liñgarakmâ ariop.

Yesuñe sâmu Petoro hewunñe âlepñe olop.

(Mataio 8:14-17 Luka 4:38-41)

²⁹ Yesuñe miti emetñambâ gem Yakowo yet Yoane meyelekmu Simon yet Anderea yetgât emelan yâhâwi. Otmu Simon hewunñe hâkñe kâlâp otmu im talop.

³⁰ Yesuñe kâlêhen yâhâmu emelan tatbiñe mesek kuop yakât topñe ekuwi.

³¹ Ekuñetâ mândemu yahatmu yanâk hâkñe sânduk sâop. Hâkñe sânduk sâmu emetsenñe purik sâowân sot um yinjiop.

³²⁻³³ Sot um yinjiomu nem tatñetâ omoñ olop. Omoñ otmu yan kapi ya ambolipñane lohimbî kundat yongop otmu weke bâleñane mângâeyekmu manminiwi ya meyekmâ ari emet yakât gotñanâk menduhuakmâ kinbi.

³⁴ Menduhuakmâ kinñetâ Yesuñe kundat topñe topñe teteyinjiop ya sâmu âlepñe otbi. Otmu weke bâleñane mângâeyehop ya gurâ watyekmu gaiakmâ ariwi. Watyehop yanâmâ Yesuhât topñe ekmâ nângâwi. Ya lohimbî sâm tetem ekyongonñetâ nângâmai sâm kuyinjiop. Otmu omoñ sâmu kapi yan iwi.

Yesuñe ikñe den pat âlepñe ekyongop.

(Luka 4:42-44)

³⁵ Otmu emet enñgatñe nângâm Yesuñe yahatmâ kapi ya pilâm lok biaengen ari Anitâ orop den alahuowot.

³⁶ Alahum tatmutâ Simon bukulpine orop yahatmâ pâinñetâ biatmu yuwu sâwi. “Yu wosaken arap?” Yawu sâm pâinmâ kapi ya pilâm ari mem tetewi.

³⁷ Ari ekmâ yuwu sâm ekuwi. “Kapi ambolipñane taka pâingeksai. Yakât âwurem bane.”

³⁸ Yawu sâñetâ yuwu sâm ekyongop. “Yu hâlânñmâ kapi tatmâ arai yâkñe yawuâk Anitâhât topñe nângâñetâ keterahâkgât gewan. Yakât otmuâmâ pilâyekmâ kapi nombotñe yengâlen arinehât nanñan.” Yawu ekyongom meyekmu ariwi.

³⁹ Meyekmâ ari Galilaia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yakât ambolipñane den pat âlepñe nângâñetgât miti emetñe ârândân yâhâm gem ekyongop. Otmu weke bâleñane lohimbî mângâeyekbi ya gurâ kerek watyehop.

Lok âlâ hâk bâle tetewanjiop ya Yesuñe mem henñenñuop.

(Mataio 8:1-4 Luka 5:12-16)

⁴⁰ Otmu sâp yan lok âlâ hâk bâle tetewanjimu manopñe Yesu ekmâ gotñan ba yuwu sâm ekuop. “Gâñe sârâ kundat topñe topñe biatningiwuapgât dop tap. Yawu sâñetâ nanñan. Yakât otmâ âlepñe otbomgât nângâwuwat yamâ âlepñe otbom.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu Yesuñe wenñe nângâm ekuop. “Nângâhîhian. Âlepñe walipgo-homune hâk bâle ya biatgihîâk.”

⁴² Yawu sâw walipgumu biatbangimu âlepne olop.

⁴³ Yawu otmu yuwu sâw ekum hângânguop.

⁴⁴ “Gâ otgihian yukât den pat bukulipge ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok arirâ hâkge eknomai. Yawu otmâ yan Moseŋe hotom u uhât girem den kulenguop ya lâum Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbinje hâk bâle biatgihiap yukât topne nângânomai.”

⁴⁵ Yawu ekum hângângumu ari liiwetmâ den pat ya sâw haok tuhuop. Sâw haok tuhumu lohimbi dondâne nângâwi. Yakât otmuâmâ lohimbi kingitne orowâkne Yesuŋe tânyongoâkgât pawarak guwarak otmai hât yanjak Yesuŋe kapi tete ki yâhâm giop. Otmu yanjak kapi ya pilâm lok ki manmaiângen ari manop. Lok ki manmaiângen manop yakât patne nângâm lohimbi dondâne ari mem tetewi. Ari mem tetenjetâmâ mem hengenyoŋop.

2

Yesuŋe lok pareŋe yâkât tosa pilâwanjiop.

(Mataio 9:1-8 Luka 5:17-26)

¹ Yesuŋe tipine tatmâ âwurem Kapanaum kapiân ariop. Ari emetjan yâhâop. Emetjan yâhâop yakât den pat ya kapi ambolipnane nângâm yâkât emelan ari titâkuwi.

² Ari titâkuŋetâmâ kawe biatmu nombotne emet umbinan kinmâ ândâp katbi. Yawu otjetâ den pat âlepne ekyongop.

³ Ekyongom tatmu yanâk lok pareŋe âlâ talop yâkât bukulipne imbât yanje Yesuŋe mem kuwihâk sâw mem gerelân katmâ yâkâlen lâum tohowi.

⁴ Lâum tohowi yamâ lohimbi dondâne emet umbinan kinmâ mâtâp manguyingwi. Mâtâp manguyingjetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâpgum “Girawu tuhune tuhune?” otmâ mâtâpgât pâinbi. Mâtâpgât pâinmâ emet gimbânan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbâne mem kusatmâ mem katjetâ Yesuhât gotjan giop.

⁵ Otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi yakât topne ekmâ lok pareŋe ya yuwu sâw ekuop. Anitâne tosahe yiwerenje pilâhhiap.” Yawu sâw ekuop.

⁶ Yawu sâw ekumu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yanje den sâop ya nângânetâ bâlemu biwiyenane yuwu nângâwi.

⁷ Anitâ ikjak otmapgât dop. Yâkne konok tosanenne pilâningimâp. Gârâmâ lok yuŋeâmâ Anitâ mem ge katmâ wangiwe sâw oap. Yamâ ekmunne bâleap. Yawu sâw Yesuhât nângânetâ bâleop.

⁸ Nângânetâ bâlemu biwiyenane ekmâ yuwu sâw ekyongop. “Yeŋe nâ nekjetâ lok bâlene otmune biwiyenane yawu nanjai. Yakât nângâmune ki ârândân oap. Yakât otmâ yuwu sâwune nângânet.

⁹ Wuân âi tuhumune ekjetâ dopjan otbuap? Yuwu mon sâw ekuwom. “Nâne tosahe pilâhhiian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom?

¹⁰ Yakât nine topne yuwu sâwune nângânet. Nâ Anitâne hângânnohomu gewangât tosayenje haonjâ pilâyingim mansan. Anitâne nep sâw nihiop yukât topne ekmâ nângâm hengenyoŋetgât yu otbe.”

¹¹ Yawu sâw ekyongom yanjak lok pareŋe ya yuwu sâw ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu senyenânâk yahatmâ geretne lâuakmâ emetjehen ariop. Arimu lohimbi hâlânjâ kinbinje Yesuŋe Anitâhât wâtjan kinmâ nep miop

ya ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuwuyae kâ âlâ ki ekmain. Yâhâ yiwerenje puwâk otmu eksain.” Yawu sâm Anitâ mepaewi.

*Yesuje hoñ bawaje âlâ miop ya kutje Lewi
(Mataio 9:9-13 Luka 5:27-32)*

¹³ Otmu hilâm âlâen Yesuje Kapanaum kapi ya pilâm Galilaia dengân ginñehen ariop. Arimu lohimbî dondâje denñe nâñgâne sâm kapiyene pilâm watmâ ariwi. Watmâ ari penewanñinetâ Anitâhât topñe ekyongop.

¹⁴ Ekyongom pesuk pilâmu iton galon otñetâ kapiân âwurem ariop. Ari mâtâwânâk Alipaio nanñe, kutje Lewi sâm, yâkñeâmâ takesi membe sâm tewetsenñe emetñan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâm ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanñan.” Yawu sâop.

¹⁵ Yawu sâmu Lewiñe tewetsenñe meminiop nep ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot. Orowâk ari Lewihât emelan yâhâmutâ Yesu hoñ bawalipñaje peneyitñinetâ orowâk tatmâ den alahuwi. Den alahum tatñetâ Lewihât bukulipñe otmu lok nombotñe Mosehât girem den ki lâum manminiwiñe Yesuhât den nâñgâne sâm emelan yâhâñetâ orowâk tatmâ sot um newi.

¹⁶ Nem tatñetâ Parisaio nombotñe Mosehât girem den sâm kâsikum ningi-miniwiñe belângembâ kinmâ yekñetâ ki ârândân otmu hoñ bawalipñe yuwu sâm âiyongowi. “Wongât Yesuje lok bâleñe yu orop menduhuakmâ lau konok niai?” Yawu sâm âiyongowi.

¹⁷ Yawu sâm âiyongoñetâ Yesuje den ya nâñgâm Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Lok mesekyene bianje dokta yengâlen ki arimai. Lok kundatyene orop me hâhiwin teteyingimap yaje konok dokta yengâlen arimai. Yakât topñe yuwu sâmune nâñgâñetâ keterahâk. Yengâlen gâtñe nombotñaje yuwu sâmai. “Nen lok âlepñe, nen orotmemenñe âlonjo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâm pâlâmñe manmai. Lok yawuya yengât sâm ki gewan. Yeñe lok bâleñe sâm kewilâyekñetâ belângen manmai yawuyaje orotmemeyene bâleñe pilâm Anitâhâlen biwiyeñe kepeim denñe lâum bulâje mem tetetjetgât gewan.” Yawu sâop.

*Yesuhât hoñ bawalipñe sâp sâsâñan sot barak ki manminiwi.
(Mataio 9:14-17 Luka 5:33-39)*

¹⁸ Yoane bukulipñe otmu Parisaio lok nombotñaje Anitâhât âi menehât nâñgâm yâkâlen biwiyeñaje hikum sâp sâsâñanâk sot barak manminiwi. Yawu manminiwi yakât otmuâmâ yâk yengâlen gâtñe nombotñaje Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuwi. “Nen Anitâñe nâñgâningimu ârândân olâkgât sot barak mansain. Sot barak manmâ sâp kâlep Anitâ mepaem ulitgum gamain. Yâhâ gâhât hoñ bawalipñajeâm otmâin yawu ki otmai. Wongât hilâm ârândân sot kutakamai?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sâñetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Lok patoñe imbi miakbe sâm bukulipñe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem heronje otnomai. Heronje otnomaiân sot barak ki tatmai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyeñaje taka bukuyene kuñetâ mumbuap yanâmâ engat hako nâñgâm sot barak mannomai.

²⁰ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Yiwerenjeâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohoñetâ mumbom sâp yan engat hako nâñgânomai.” Yawu sâop.

²¹ Otmu orotmeme embânân otminiwi ya otmu ikñe orotmeme âiñe kâsikum yingñop yaje ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum

lâunomaihât dop ya ki olop. Yakât topnje nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâm yan hâpu golâenâk mânunjmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekañan mânunjmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekañe ya sem huhumu sot yañe golâ kinmap.” Yawu sâop.

²² Otmu den âlâen yuwu hâum sâop. “Imbi âlâñe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hângiñe otbuap. Yâhâ yakât kakñan tâk âiñe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osomâmâ senñe âlâlâñe mânunjuap yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap. Yakât otmuâmâ nenñe tâk âiñajak menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senñe âlâlâ umatñe mânunjomân yamâ dâimu ñirik ñirik sâm ki tok sâwuap. Yâhâ hângiñe otmu âiñe menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotñe.” Yawu sâop.

Yesu hoñ bawalipñe orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.

(Mataio 12:1-8 Luka 6:1-5)

²³ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe hoñ bawalipñe nen kerek menenekmu âi kalam biwiñambâ ariwin. Ari mâtâp tânâmñan po ningiop. Yawu otmuâmâ buku nombotñe yengât kalamân sot talop ya mem newin. Yawu otmunñe Parisaioñe nenekmâ Yesu yuwu sâm âikuwi.

²⁴ “Gâ wongât ândâp bok oat? Moseñe girem den kulemguoop ya lâumâun ya tatmâ nanñgain. Yakât girawu otmuâmâ hoñ bawalipgañe bukulipyeñe yengât kalamâmbâ sot mem golâ niai? Ya otñetâ yekmunñe bâleap. Yakât otmâ gâñe kuyiñgirâ âlâku ki otnomaihât nanñgain.” Yawu sâwi.

²⁵⁻²⁶ Yawu sâñetâ purik pilâyinñim sâop. “Emelâk embâñân Dawitiñe olop yakât den pat sâlikum ki nângâm heñgenñumai. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâñet. Dawitiñe olop sâp yan hotom uwi ya yengât lok kunje âlâ manop, kutñe Awiata sâm. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiñe bañga tuhum Anitâhât pat sâm katminiwi ya yâkñe konok neminiwi. Lok inñeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikñe tembe lâulipñe sotgât bâleñetâ yan ikñak Anitâhât miti selepñan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiatañe sot kâmbukñe sâm kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotñe talop ya mem tembe lâulipñe ge kâsikum yinñimu newi.

²⁷ Yawu otbi yakât otmâ tatmâ nângâ nângâ sâp yukât topñe sâmune nângâñetâ keterahâk. Emelâk embâñân Anitâñe tatmâ nângâ nângâ sâp ya katningiop yamâ âlâlâ otmaingât ki sâm kuningim kalop. Yamâ nenñe Anitâ heronje nângâwanñim mepaem biwi sânduk mannehât sâm kalop.

²⁸ Yâhâ Anitâñe hângânnohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât ambonje. Otmu yakât bonñeâmâ nâñe konok mem teteman.” Yawu sâm ekyongop.

3

Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe lok âlâ heñgenñuop.

(Mataio 12:9-14 Luka 6:6-11)

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuñe miti emetñan yâhâop. Yâhâ lok âlâ bātñe mum pâlâmñe olop yanâk tatmu ehop.

² Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan Yesuñe lok pareñe ya mem heñgenñuwuap me bia?” sâm Parisaio nombotñe Yesu mem den âiân katne sâm bamu bam watbiñe gotyetñan ba kinbi.

³ Gotyetñan ba kinñetâ Yesuñe lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

⁴ Sâmú yahatmâ kinmu benñe Parisaio ya yuwu sâm ekyongop. “Moseñe den kulempuop ya topñe girawu tap? Tatmâ nâñgâ nâñgâ sâpñan lok heñgemyononom me hilipyongonom?” Yawu sâop. Yawu sâm âiyongomu biwiyeñe umatñe otmu olotoñâk kinbi.

⁵ Olotoñâk kinñetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyeñe kârikñe otmâ hiliwahonomai yakât nâñgâm tepñe nâñgâyiñgiop. Tepñe nâñgâyiñgim lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Bâtge kuwihak.” Yawu sâmú bâteñe pilâmu kuwihahop.

⁶ Panmu kuwihakmu Parisaioñe ya ekmâ yakât nâñgâm bâlewanñim pilâyekmâ gem ariwi. Gem ari bukulipyene nombotñeñe lok pato âlâ, kutñe Herot Antipa sâm, yâkâlen torokatmâ manbi ya yeñgâlen ari orowâk menduhuakbi. Menduhuakmâ Yesu kuñetâ muâkgât alahu gulahu otmâ den hikuwi.

Yesuñe ikñe den pat âleñe kâsikum yiñgiop.

⁷ Otmu Yesuñe hoñ bawalipñe nen menekmu miti emetñambâ gem Galilaia deñgân ginñehen ariwin. Arimunñe kapi gotñe tete ya ambolipñe dondâñe Yesuñe mem heñgemnongoâkgât nengâlen takañetâ heñgemyongop. Heñgemyongop yakât den pat alahum sâm haok tuhuñetâ lohimbi kinñitñe orowâkñe kapi âlâembâ âlâembâ taka menduhuakbi yamâ yu ambolipñe.

⁸ Nombotñeâmâ Yuraia hân yakât kapi kunñe, kutñe Yerusalem sâm, ya ambolipñe. Otmu kapi pato ya hawangum kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe. Yâhâ nombotñeâmâ Irumaia ambolipñe. Yâhâ nombotñeâmâ kapi tipi tapi Yoran to nombotgen tap ya ambolipñe. Yâhâ nombotñeâmâ kapi kutyetñe Tiro otmu Siron ya ambolipñe.

⁹⁻¹⁰ Lohimbi yawuyañe heñgemnongoâk sâm taka hawamnongowi. Hawamnongonñetâ lohimbi dondâ heñgemyongop. Heñgemyongom tatmu mem hâmbiñ gumbiñ tuhunenekbi. Mem hâmbiñ gumbiñ tuhunenekbi yakât otmâ in yawu pilâyekmâ arinehât nâñgâm Yesuñe eknongomu wanja âlâ deñgân ginñan talop ya mem dâimunñe gotnenñanâk gaop.

¹¹ Otmu lohimbi nombotñe weke bâleñeñe mângâeyehop ya Yesuñe watyekmu gaiakmâ den kârikñan halahum yuwu sâwi. “Nenñe topge nanñain. Gâmâ Anitâhât nanñe bulâñe.” Yawu sâwi.

¹² Yawu nâñgâwi yakât otmâ lohimbi ekyongonñetâ nâñgâmaiñetâ sâm kuyiñgiop.

*Yesuhât hoñ bawalipñe yeñgât kutyeñe
(Mataio 10:1-4 Luka 6:12-16)*

¹³ Otmu yakât kakñan Yesuñe hoñ bawalipñe kâiân yâhâp nengât âi sâm ningiwe sâm otmâ nongonmu lohimbi ya pilâyekmâ ari ekbîn.

¹⁴ Arim ekmâ orowâk pumñan yâhâmunñe yuwu sâm eknongop. “Yen orowâk manmâ Anitâhât topñe kâsikum yiñgiowmât meyeksan. Den kâsikum yiñgim hâñgânyongomune ari nâhât den pat âleñe sâm ekyongonomai.

¹⁵ Ekyongom yan weke bâleñeñe lohimbi nombotñe mângâeyekmap ya watyekñetâ gaiakmâ arinomai.” Yawu sâop.

¹⁶ Nen menenehop yamâ kutnenñe yuwu. Simon, yamâ kutñe âlâmâ Petoro sâm kunop.

17 Âlâmâ imi ata Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtŋe. Yâkŋe nep kârikŋe tuhuowot ya ekmâ yan Yesuŋe kutyetŋe âlâ yuwu sâŋm yotgonop. “Boanesi” sâŋm yotgonop. Yakât topŋeâmâ yuwu. “Denyetŋe kou kâlâp.”

18 Âlâmâ Anderea yamâ Simon imiŋe. Otmu nombotŋeâmâ Pilip, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaio nanŋe Yakowo, Taraio, Simon yâhâmâ komot âlâen gâtŋe ya yengât topŋeŋe yuwu. Kasalipnenŋe Roma lok ya yengât hâkân otmâ watyekne sâŋm otniwi yan gâtŋe.

19 Otmu bâiŋeâmâ Yurasi yamâ Karioto yan gâtŋe. Yâkŋeâmâ Yesuhât betŋehen kioŋop ya. Yesuŋe âi ningim yawu sâŋm eknongomu orowâk pumŋambâ gewin.

*Yesuŋe Satan mem ge katbuap yakât sâop.
(Mataio 12:24-32 Luka 11:14-23 12:10)*

20 Pumŋambâ gem ari emet âlâen yâhâ tatbin. Yâhâ tatmâ po ningimu sot um nene sâŋm ot tatmunŋe lohimbî dondâŋe Yesuŋe mem henŋemnongoâk sâŋm nengâlen toho emet ya titâkuwi. Titâkum hawam mewam tuhunenekŋetâ sot ki newin. Inâk tatmunŋe Yesuŋe sot ki niop yakât otmâ lohotŋe olop. Lohotŋe olop yamâ lohimbî dondâŋe gâŋak bamat nâŋak baman otmâ hâmbiŋ gumbiŋ tuhuŋetâ hâpunakmâ henŋemyongop. Nep tuhum tatmu wâtŋe houŋ sâop. Wâtŋe houŋ sâmu yan lok nombotŋaŋe ekmâ nâŋgâm tâpikgum yuwu sâwi. “Yesuŋe kunŋe itoŋ galaŋ otmu ki galemahom mansap.”

21 Yawu sâŋetâ ikŋe hepŋe torehenlipŋaŋe den pat ya nâŋgâm tângune sâŋm emetyeŋe pilâm tohowi.

22 Mâtâwân tohoŋetâ Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotŋe Yerusalem kapiângembâ toho tatbiŋe ekmâ yuwu sâwi. “Weke bâleŋe ya yengât amboyeŋe, kutŋeâmâ Besewulu sâŋm, kutŋe âlâmâ Satan, yâkŋe Yesu mâmâŋe otbaŋgimu yâkât wâtŋan kinmâ weke bâleŋe watyeksap.” Yawu sâwi.

23 Yawu sâŋetâ nâŋgâm yuwu sâŋm purik pilâyŋgiop. “Satangât weke bâleŋaŋe ki ahom hioŋakmai.

24 Yakât topŋe teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Lok komot konohâk men-duhuakmâ mansaiŋe yahatmâ ahom hioŋakmâ tiok taok otnomai yamâ kapiyeŋe kâwurumŋaŋak kinbuap.

25 Yâhâ hep torehenŋe komot konohâk otmâ mansaiŋe yahatmâ ahom hioŋakmâ ihilâk mahilâk otmâ ariai mâne kutyeŋe biatbâp.

26 Yakât torokatmâ sâwe. Yiwerenŋe Satangât komotŋak ahom hioŋakmâ mansai otmuâmâ den yan yuwuâk hiliwahom kuriŋ sânomai.”

27 “Nine topne teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Lok sâtŋe kârikŋe âlâ me âlâŋe ikŋe manmanŋe torokatmâ teteâkgât hâmbâŋe mem hanŋalakmâ tembe talam lâuakmâ tenŋaen irik irihâk kinbuap. Kinmu yanâmâ kasaŋaŋe taka kombo mewanŋiwe sâŋm otmu ahomawot. Ahom yan kasaŋaŋe kum itit kiom bâleŋe tuhuwanŋiwaup. Dop yawuâk nâŋe Satan mem ge katbom. Yamâ angoân yâkât weke bâleŋe watyekmune gaiakmâ arai.”

28-30 “Yakât otmâ âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Yeŋe imbiâk nâhâitŋe senduk banearâ bâleŋaŋe mâmâŋe otbaŋgimu âi memap nâŋgâmai. Yawu nâŋgâm tâpikguai yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâwe. Lok âlâ me âlâŋe otŋetâ bâleap. Me Anitâŋe âi sâŋm nihim hâŋgânnohomu gewan nâhât nâŋgâŋetâ tâŋât oap. Me lohimbîŋe nâhât nâŋgâŋetâ giâkgât sâŋm biwiyenŋan kioŋnomai. Lok yawuyaŋe orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilânomai ya yengât tosa

yamâ Anitâne pilâyin giwuapgât dop tap. Torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâne Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakne âi tuhuap ya ekmâmâ yuwu sâwuap. “Bâe, âi yukât amboŋe yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitmâ yâhâmbisâp. Lok yawuyane tosa pato dâiwuap yamâ Anitâne tosa ya pilâwan giwuapgât dop âlâ ki tap.”

Yesuhât hepne torehenlipne

(Mataio 12:46-50 Luka 8:19-21)

³¹ Yawu sâm ekyongom tatmu yanâk ikne hepne torehenlipne takawi. Taka tirek topŋan kinmâ yuwu sâwi. “Atanenne gâ ge.”

³² Yawu sânetâ lok âlâ yan talopne yahatmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Wae, emba nângâ. Torehenlipganje taka tirek topŋan kinmâ gâhât yai.”

³³⁻³⁴ Yawu sâmu Yesune nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Hepne torehenlipne taka kinsai. Yawu gârâmâ yuwu sâwe.

³⁵ Anitâhât tem lâum mansai yenêamâ nâhât hepne torehenlipne bulâne oai.” Yawu sâm eknongop.

4

Hote alikŋan hâum sâop.

(Mataio 13:1-9 Luka 8:4-8)

¹ Hilâm âlâen Yesune Galilaia dengân ginŋan ari talop. Yan tatmâ den pat âlepne ekyongop. Ekyongom tatmâ lohimbi dondâne taka mem hawam mewam tuhuwi. Mem hawam mewam tuhuŋetâ yapâ pilâyekmâ wanŋaen yâhâop. Wanŋaen yâhâmu lohimbi takawi ya dengân ginŋan ge tatŋetâ wanŋa orotok sâm endâŋân baop.

² Endâŋân bam wanŋaen kinmâ ikne den pat yakât topne nângâŋetgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

³⁻⁸ “Den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Lok âlâne hote alikne mem hâilonŋe sâm newângen ariop. Ari hote alikne ya nombot nombot mem hâilonŋmu giop. Nombotŋeâmâ mem hâilonŋmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ mem hâilonŋmu hân toŋe biaen ge talop. Yâhâ nombotŋeâmâ hele bâlene iowân giop. Yâhâ nombotŋeâmâ tep tep kum hân âilonŋo lonŋo tuhuwi yan mem hâilonŋmu ge talop. Yawu gârâmâ hote alikne mem hâilonŋmu âlâen âlâen giop yakât topŋeâmâ yuwu. Nombotŋe mâtâwân ge talop yamâ nâine in yawu taka kerek kârâm newi. Yâhâ nombotŋeâmâ hân toŋe biaen giop yamâ gihitne kakŋeak pilâop. Yakât otmâ sikop kârîkne kumu yan in yawu mum hâlâlân sâop. Yâhâ nombotŋeâmâ hewukŋan me hele pato biwiŋan giop yamâ âilonŋo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukŋane langumu derepgum gimbanŋumu orok sâop. Yâhâ nombotŋe hân âlepŋan giop yanêamâ tetem pururuk sâm âilonŋo yahalop. Yâhâ nombotŋeâmâ tetem papato kewereop. Kândikum tetepe ya wangiop. Yâhâ nombotŋeâmâ hote pawut purik papato sâmain dop yawuya tetepe.

⁹ Nâne den yan yu biwiyenŋan katmâ nângâm henŋenŋunomai.” Yawu sâop.

Topne yuwuhât Yesune den âlâ me âlâen hâum sâop.

(Mataio 13:10-17 Luka 8:9-10)

¹⁰ Otmu lohimbi kerekne yahatmâ itonŋ galaŋ otmâ gem ariwi. Ariŋetâ nombotŋe yamâ konok konok âwurem gawi. Âwurem ganetâ nen honŋ bawalipne kâiân yâhâp orowâk Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwin. “Den âlâen

hâum kinmâ yat ya nângâmunnje ki keteraksap. Yamâ topnje sârâ nângâmunnje keterahâk.” Yawu sâwin. Yawu sâm âikumunnje yuwu sâop.

¹¹ Anitânje tihitnennje otmâ gamap yakât topnje yeje tipinje nanjai. Yâhâ lok nombotnje nâhâlen ki torokatmnâ mansaijeâmâ biwiyenje pâlâmnje otmâ mansai. Biwiyenje pâlâmnje otmâ manjetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman.

¹² Yakât otmâ

“yâkne nâhât hâkânj otmâ nekmâ kâkâsuk otmâi. Yawu otmâ biwiyenje alitmai. Yakât otmâ nâhât topne ki nângânetâ keterakmap. Yâhâ biwiyenje pâlâmnje otmâ nâhât den pat yu nângânetâ tânjât oapgât hili-wahonomai. Yamâ nângâm hejengeguai mâne biwiyenje Anitâhâlen katmâ denje lâunjetâ tosayenje emelâk pilâyinjimbâp.”

Hote mem hâiloŋmu giop yakât topnje

(Mataio 13:18-23 Luka 8:11-15)

¹³ Yawu sâm benne yuwu sâm eknongop. “Nâje den yan yu ki nângâm hejengeguai. Yakât otmuâmâ wuân denân hâum sâmune yeje nângânetâ keterakbuap? Aiop yuwu sâmune nângânetâ.

¹⁴ Lok hote aliknje mem hâiloŋmu giop yamâ nenje Anitâhât den lohimbî sâm ekyongomunnje nângâmai yakât dop.

¹⁵ Yâhâ aliknje nombotnje mem hâiloŋmu mâtâwân giop yakât topnje yuwu. Yamâ lohimbî nombotnje Anitâhât den nângâmai yanâmâ Satanje den ya kum mem gulip tulumap.

¹⁶ Yâhâ hote mem hâiloŋmu nombotnje hân toje biaeŋ giop yakât topnje yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepnje ekyongomune nângâm herone otmâ manmai. Nângânetâ den ya kakneâk gem biwiyenjan gihitnje kâriknje ki memap.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât kasalipnje takanjetâ yekmâ kiŋgityenahât otmâ in yawu bet pilâmai. Me bukulipyenje nombotnje senyenjan gemai yan lohotnje otmâ pilâmai.

¹⁸ Yâhâ hote nombotnje mem hâiloŋmu hele biwiŋan giop yakât topnje yuwu. Lohimbî nombotnje den ekyongomune nângânetâ bonje otmâp.

¹⁹ Nângânetâ bonje otmu sâp kâlep ki otmuâk hângât iri sikum, me tewetsenje, me âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyeraje yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manjetâ manman âlepje ki teteyinjimâp.

²⁰ Yâhâ hote mem hâiloŋmu nombotnje hân toje orowân giop yakât topnje yuwu. Lok yawuyaŋeâmâ den pat âlepnje nângâm hejengegumai. Nângâm hejengegum tinâk lâum manjetâ manman âiloŋgo loŋgo teteyinjimâp. Yâk yengât topyenje yawu. Nâje hoteân hâum yan yamâ topnennjeâmâ yawu.” Yawu sâop.

Lok topnenje Lambeân hâum sâop.

(Luka 8:16-18)

²¹ Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Nenje emet kâlehen tatmâ lambe saum tunjuŋan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunje kinmâ sem lanŋnje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

²² Yakât topnje yuwu. Lok âlâ me âlânje otjetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne tetekjan otmu eknom. Yâhâ omoŋ kâtâpŋan otjetâ ki ekmain yamâ hâmbâi mâne haŋ sâmâ tetekjan eknom.

²³ Nâje den yan yu biwiyenânâk katmâ topje nângâm hejengegunomai.”

²⁴ Otmu den âlâ yuwu torokalop. “Den yan yukât topje teteâkgât sâmune nângâjet. Yen oap amboje iknjiâk iknjiâk mansai. Yakât otmuâmâ nâhât den nângâm lâunomai me kum pilânomai yakât matje Anitâje yingimu âlâku ambojan ambojan menomai.

²⁵ Lok âlâ me âlâje nâhât den nângâm biwiyenân katmâ mannomaije ya nângâjetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâje nâhât den nângâjetâ nahat otmu bet pilânomaije biwiyenje pâlâmje manmâ ki nângâjetâ keterakmâ hejengeguwuap.” Yawu sâm eknongop.

Anitâje tihitnenje otmâp yakât topje

²⁶ Yawu sâm Anitâje tihitnenje otmâ menekbuap yakât topje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Lok âlâje newân ari yu me ya kehetje katmap.

²⁷ Katmu tatmâ mâne mâne pururuk sâm ga takamap. Pururuk sâm ga takamap yakât topje ki nângâmain.

²⁸ Yamâ hân kâlehen tatmâ yapâ pururuk sâm ga takamap yanjak esenje huhumap. Esenje huhumap yanjak pato otmâ yan bonje otmâp. Yamâ kehetje hânâmbâ pururuk sâmap yapâ gâtjae bonje otmawân osetje ya tatmain yakât ki nângâm ketetmâ gulip malap otmain.

²⁹ Bonje otmâ nenehât dop otmuâmâ mem ari um nemain. Yakât topje yuwu sâmune nângâjet. Anitâhât den lok biwiyenân katmunje tatmu yâk yengâlen bonje tetewuap yakât ki gorâningimâp.” Yawu sâop.

Bândup yakât topje

(Mataio 13:31-32,34 Luka 13:18-19)

³⁰ Yawu sâm den âlâ yuwu torokatmâ eknongop. “Yeje biwiyenje Anitâhâlen kepeinetâ tihityenje oap yakât topje teteâkgât wuân denân hâum sâmune nângâjetâ keterakbuap? Yuân hâum sâmune nângâjet.

³¹ Nak âlâ kutje bândup yamâ lok âlâje kehetje tipije âlâ mem ari kalamjan kalop.

³² Katmu tatmu kâmje ga takamap yanjak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotje wangiyekmap. Yawu otmu nâi wosapâ wosapâ taka awatje kun kunjan kerem tatmai.” Yawu sâop.

³³ Yesuje ikje den pat âlepeje ekyongom yanâmâ den âlâen âlâen hâum sâm ekyongominiop.

³⁴ Sâm ekyongomu nângâjetâ ârândâj otmu yanâmâ pilâyekmâ âlâengen ariminiop. Pilâyekmâ nenjeâk tatbin yan topje nângâmunje keterahâkgât den kâsikum ningiminiop.

Yesuje sâmu to siru nâj nâj sâop.

(Mataio 8:23-27 Luka 8:22-25)

³⁵ Yesuje den yawu sâm tin pilâm emetsâpje otmu yuwu sâm eknongop. “Wanjaen yâhâ dengân yu hâtikgum nombotgen arine,” sâmu nenje lohimbî ya pilâyekmâ wanjaen yâhâ hâtikgum nombotgen ariwin.

³⁶ Arimunje nombotje gurâ betnenjan watnenekmâ tohowi.

³⁷ Dengân ya tânâmgumunje yanâk siru punj sâmu pilâop. Siru punj punj sâmu pilâmu tonje wanja kâlehen gemu guhutbe sâm olop.

³⁸ Guhutbe sâm olop yan Yesujeâmâ kum ihi ya katmâ ya kakjambâ aman pâlâmje iop. Aman im tatmu nen hoj bawalipjae yahatmâ wanja

hâmenjehen yâhâ mândem ekuwin. “Wa, wanga yu dengân kâlehen guhulakbe sâmu oap. Yakât otmâ gâ wongât aman pare pare ot tat?” Yawu sâwin.

³⁹ Yawu sâmunje yahatmâ siru ya kuwanggiop. Kuwangimu to yanje nâj nâj sâop.

⁴⁰ Nâj nâj sâmu yuwu sâmu âinongop. “Yen wongât kinjityenjahât oai? Anitâje haonmâ ârândâj tihitnenje otmap yakât topje ki nangai hâ? Wongât biwi yâhâp oai? Nâje tânyongowongât dop ki tap. Yawu mon sâmu oai?” Yawu sâmu eknongop.

⁴¹ Yawu sâmu eknongomu yuwu sâmu alahuwin. “Bâe, lok yukât topje girawu? Siru kuwangimu yanjak to yanje nâj nâj yap.” Yawu sâwin.

5

Yesu je weke bâleje watyekmu gaiakmâ bau yengâlen ariwi.

(Mataio 8:28-34 Luka 8:26-39)

¹ To nâj nâj sâmu dengân ya hâtikgum ba nombot endaken kapi âlâ, kutje Gerasene sâmu, yan ariwin.

² Yan ari wanggaembâ lâum kionmâ arimunje lok âlâ weke bâlenaje mânggâeminiop yamâ sumângembâ takamu ekbin.

³⁻⁵ Yâhâ yâkât topje yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmâ ihilâk mahilâk manminiop. Ihilâk mahilâk manmu yan weke bâlenaje mânggâemu omoje hilâmje sumângen ari im yahatmâ isem hu halak tuhumiop. Hu halak tuhumiop kâlân, me nak duwîjan, me hân tejan sâjan me âlâen âlâen yan ikje kun kândâtje ahom kuakminiop. Yawu otmâ sâtje kârikje otmu kapi ya ambolipjanje ari kâinje bâteje mem sâhâm kuratguminiwi yamâ tâmbirin sâmu hâreakminiop. Yâkât otmuâmâ tâk kârikje, kutje sein sâmu, yanje kâinje bâteje mem menduhum sâhâminiwi. Yâhâ ya gurâ yawuâk tâmbirin sâmu hâreakminiop. Yawu otmu ekjetâ tepyenje hindâm pilâm kapiyenjan ariwi. Lok yakât topje yawu.

⁶ Lok yanje ewâjân kinmâ Yesu ekmâmâ mem bâlenekmap sâmu yakât ulitguwe sâmu in yawu yâkâlen giop.

⁷⁻⁸ Yâkâlen ge kinmu Yesu je weke bâleje ya watbe sâmu otmâ yuwu sâmu ekuop. “Lok yukâlembâ gaiakmâ ari.”

Yawu sâmu hu halak tuhumiop yuwu sâmu ulitguop. “Yesu, topge nanjan. Gâ Anitâhât nanje. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât nanjan.” Yawu sâmu ulitguop.

⁹ Ulitgumu sâop. “Ahonakdâ nângâwe.”

Sâmu sâop. “Nâje weke bâleje nombotje meyekmune orowâk tatmâ lok yu mem mânggâem mansain. Yakât nengât kutnenje “Komot Pato,” yawu.

¹⁰ Aiop, gâje nângâningirâ sumânâk manmâ yan kâlepenjen ki arinehât nanjan.” Yawu sâwi.

¹¹ Yâhâ talapjan bau sesengâlâkje tomot tuhumiop kinjetâ yekbi.

¹² Yekmâ yuwu sâmu Yesu ekuwi. “Gâje watnenekbuat otmuâmâ, âlepenje watnenekdâ bau enda yengâlen arinom.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sânetâ watyekmu yâkâlembâ gaiakmâ bau ya yengâlen ge mânurjakbi. Bau yengâlen ge mânurjakmâ mânggâyekjetâ sururuk sâmu ba hem patoembâ tâwon sâmu dengânân kionjetâ haranyongop. Otmu bau yamâ amon kitâ kinbi? Bau yamâ kinjitje orowâk. Yakât dop yamâ 2000 ya wanggiop.

14 Bau kinjitje orowâkje dengânân kionjetâ haranyongop. Yakât otmâ galempongom manbiñe ekmâ sururuk sâam kapi ambolipje ya ekyongowi. Ekyongonetâ yakât topje nângâne sâam Yesuhâlen takawi.

15 Otmu emelâk weke bâleñaje lok mângâenjetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nângân nângânje keterakbangimu hâk katipje mânunjakmâ tatmu ekbi. Ekjetâ sâtje otmu lohimi Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

16 Âiyongonetâ Yesuje weke bâleñe watyekmu gaiakmâ bau mem hilipyongowi yakât den pat ekyongowi.

17 Ekyongonetâ nângâm kuk otmâ Yesuje pilâyekmâ âlâengen ariâkgât ekuwi.

18 Yakât otmâ Yesuje menenekmu wanjaen yâhâmunje yan lok weke bâleñe watbangiop yaje yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât nanjan.”

19 Sâmu sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yiwerenje Anitâje nângâhihimu nângân nângânge keterakgihiap. Yakât otmâ kapihehen ari gike hepge torehenlipge yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

20 Yawu sâmu kapi bâlâk ñerek tatmâ arap ya yengâlen ari yakât den pat ekyongomu nângâenjetâ sâtje olop.

*Imbi âlâ mesek umatje tetewanjiopje Yesuhât sângum walipgum âlepje olop.
(Mataio 9:18-26 Luka 8:40-56)*

21 Yawu otmâ Yesuje menenekmu kapi ya pilâm wanja mem âwurem ariwin. Âwurem ari wanjaembâ ge dengân ginñan kinmunje lohimi dondâje Yesu ekne sâam taka hawamngom kinbi.

22 Yawu otmâ kinjetâ miti selepñahât galem ya yengât lok kunje, kutje Yairo sâam, yâkñe gotñan ga mepaem ekuop.

23 “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâam oap. Yawu gârâmâ gâñe ari wâirâ âlepje olâkgât nanjan.” Yawu sâop.

24 Yâhâ nenje takawin yakât den pat ya lohimi dondâje nângâm Yesu ekne sâam taka mem hawam mewam tuhunenekjetâ orowâk ariwin.

25 Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwin yâkât topjeâmâ yuwu. Imbilipnenñaje emetsenje ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenje ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop.

26 Yambu kâiân yâhâp yu biwiñan dokta yengâlen arimu hep ya sanj sâekgât âi pato menjetâ tewetsenje pato imbiâk pilâminiop.

27 Yawu otminiop yakât otmâ Yesu takaop pat ya nângâm peneningimu orowâk ariwin.

28 Orowâk arim yan biwiñaje yuwu nângâop. “O, nâmâ Yesu wâiwomgât dop ki oap. Yawu gârâmâ sângum potonñan in walipguwom.” Biwiñaje yawu nângâop.

29 Yawu otmâ walipgumu yanâk hepñe sanj sâmu hâkñe nângâmu âilonjo olop.

30 Yâhâ walipguop yanâk Yesuje hâkñe katmâ nângâop. Hâkñe katmâ nângâm yanâk enjatñe kakñambâ olelem yekmâ “Âlâñe walipnohoap?” sâam âiyongop.

31 Yawu sâam âiyongomu yan kurihiakñetâ nenñan gâtñe âlâñe yuwu sâop. “Lohimi dondâje hawam mewam tuhunenekñetâ wâiakmâ kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nângâm yat? Yan gâtñaje mon walipgohoai.”

32 Yawu sâam ekumu senje senje olop.

³³ Senje senje otmu imbi yanje kâi bâtnje kârârj kârârj sâmu kinop. Yawu otmâ Yesuhât gotjan ba walipgum yan âlepje olop yakât topje kerek ekuop.

³⁴ Sâmu sâop. “Toune, biwihe nâhâlen katdâ yakât Anitâje nângâhîhimu hepge sarj yap. Lohotjan ba ari.” Yawu sâm ekuop.

³⁵ Yawu sâm ekum kinmu yanâk Yairohât hoj bawalipje nombotjanje emelambâ taka yuwu sâm ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

³⁶ Yawu sâjetâ Yesuje nângâm ki nângâm yawu otmâ Yairo yuwu sâm ekuop. “Yakât ki gorâhîhiâk. Biwihe nâhâlen katmâ engat yâhâp ki ot.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâm lohîmbi nombotje katyekmu kinjetâ Petro, Yakowo otmu imîje Yoane meyekmu ariwi.

³⁸ Ari Yairohât emet gotjan ba kinmâ gilâp nângâwi. Yâhâ emet kâlehen lohîmbi dondâje kahân tatmâ isem we bâle pato nângâwi.

³⁹ Yawu otmâ isem tatjetâ yuwu sâm ekyongop. “Baratyetje ki bâleap, in aman pâlâmje iap. Yakât wongât otmâ olo gilâp bâleje oai?”

⁴⁰ Yawu sâm ekyongomu nângâjetâ ki bonje otmu girinjanjiwi. Girinjanjetâ Yesuje hângânyongomu yaihen kionbi. Yaihen kionjetâ âwâje mâmâje otmu hoj bawalipje kalimbu ya meyekmu imbi sihan talowân yâhâwi.

⁴¹ Yâhâjetâ Yesuje imbi sihan ya bâtnjan mem denyenjan yuwu sâm ekuop. “Talita, koum.” Yakât topjeâmâ yuwu. “Barat tipîje, yahatmâ kin.”

⁴² Sâmu yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu âwâje mâmâjanje ekmutâ âlâ kândâkdâ olop.

⁴³ Yawu otmuâmâ Yesuje sâmu sot um wanjetâ niop. Yawu otmâ bukulipyetje ki ekyongoromawot sâm kuyitgiop.

6

Yesuhât kapilipjanje betbanjiwi.

(Mataio 13:53-58 Luka 4:16-30)

¹ Yawu otmâ Yesuje ikje kapiân âwurem ariwe sâm otmâ menenekmu orowâk yahatmâ ariwin.

² Ari manmunje tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuje miti emetjan yâhâ den kâsikum yinjiop. Den kâsikum yingimu lohîmbi dondâje nângâjetâ âlâ kândâkdâ otmu âiahom yuwu sâwi. “Bâe, lok yuâmâ nengâlen gâtje. Âlâje nângân nângân topje topje yu ekumu taka kâsikum ningiap? Me wosapâ ari kândiawahom taka kulem âlâlâ miap? Yu ekmunje sâtnje oap.

³ Yamâ hep torehenlipje nângâyingiain. Imilipje, kutyenje Yakop, Yose, Yurasi otmu Simon. Yâhâ garilipje ya gurâ nângâyingiain. Yâhâ mâmâyenje Maria yâhâmâ nenjan gâtje. Yakât otmâ oap miap yukât girawu nângânom?” Yawu sâwi. Yâhâ hep torehenlipje nângâyingiwi yakât otmâ den kâsikum yingim manop yamâ nângâjetâ nahat otmu betguwi.

⁴ Yawuhât Yesuje biwiyenahât topje ekmâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâhât poropetelipjanje kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yinjinjetâ nângâjetâ bulâje otmap. Yâhâ yâkne hep torehenlipyenje den kâsikum yinjinjetâ nângâjetâ nahat otmap.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Yesuje den kâsikum yingimu nângâjetâ nahat olop yakât otmâ lohîmbi dondâje biwiyenje yâkâlen ki katbi. Lohîmbi nombotjanje biwiyenje yâkâlen

katnetâ henggemyongop yamâ getek âlâ. Yawu otjetâ yekmâ nângâmu sâtje otmu hohetyenjan kulem amon âlâek miop. Yawuhât ikje kapi pilâm kapi âlâlâ yengâlen ari Anitâhât topje nângâjetâ keterahâkgât den kâsikum yingjop.

*Yesuje hoj bawalipje meyekmâ âi sâm yingjop.
(Mataio 10:5-15 Luka 9:1-6)*

⁷ Otmu Yesuje hoj bawalipje kâiân yâhâp nen menduhunenekmâ yuwu sâm eknongop. “Sâmunne nângâjet. Yen kapi âlâen âlâen ari Anitâhât topje sâm ekyongonomai yamâ nâne mâmâne otyingimune weke bâlenje watyekjetâ gaiakmâ arinomai.

⁸ Hângânyongomune arinomai yanâmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ yuwu otmâ arinomai. Âi topje katne sâm sot me senje âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Me natik ki miaknomai. Me itâkat ki golenomai. Me tewetsenje hakyenjan ki tatbuap.

⁹ Me pet me hâk katipje ya hourâ hourâ ki miaknomai. Yâhâ kâiyejahât katipje katmâ howan konok tinangunomai.

¹⁰ Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyekjetâ yanâk tatnomai. Kapi tatnomai ya ambolipje orotmemeyeje bâlene betbangim biwiyeje Anitâhâlen katjet sâm nâhât den pat âlepje ekyongonomai.

¹¹ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonetâ nângâjetâ gemu bet pilânomai yamâ hâmbâi Anitâje matje umatje yingjuap. Yakât otmuâmâ yeje yuwu otmâ kâi katnomai. Kâiyejan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek menjêta gemu betyingim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Arinetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nângânomai.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâm eknongomu ariwin. Yâhâp yâhâwâk ari lohimbje orotmemeyeje bâlene betbangim biwiyeje Anitâhâlenâk katnomaihât Yesuhât den pat âlepje ekyongowin.

¹³ Den pat âlepje ekyongom yan weke bâlenje mângâeyekbi ya gurâ watyekmunje gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbje nombotje mesek otbi me kundat topje topje teteyingjop yamâ meyekmâ nak âlâ, kutje oliwa sâm, yakât kehetjahât tonje mem kunyejan lâwâleyekmâ Anitâ ulitgumunje âlepje otbi.

*Yoane kujetâ muop.
(Mataio 14:1-12 Luka 3:19-20 9:7-9)*

¹⁴ Nenne yawu otyingiwîn yakât den patje pererej sâm arimu lohimbje dondâje nângâwi. Nângâmâmâ nombotje Yesuhât yuwu sâwi. “Lok âlâ, kutje Yoane sâm, yâkje embângâmbâek topje katmâ toen katyekmâ gaop. Yamâ emelâk nengât lok kutdâ, kutje Herot sâm, yâkje tembe lâulipje hângânyongomu ari kujetâ muop. Muop yamâ mumunambâ yahatmâ kulem topje topje yu mem gap.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yâhâ nombotjeâmâ yuwu sâwi. “Poropete lok âlâ, kutje Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yanje mon purik sâm ge kulem âlâlâ yu me mansap.” Yawu sâwi.

Yâhâ nombotjeâmâ yuwu sâwi. “Emelâk embângân poropete lok nombotje Anitâhât tem lâum kulem topje topje mem âiyeje tuhuwi. Yakât dopneâk lok yuje Anitâhât den eknongom kulem topje topje memap.” Yawu sâwi.

16 Yawu sâmu alahuñetâ Herotñeâmâ denyenje nângâm yuwu sâop. “Yoane yamâ sâmunen engatñe hârewi. Yâkñe mumunjabâ yahatmâ kulem topñe topñe yu miap.” Yawu sâop.

17-18 Otmu Herotñe sâmu Yoane kuñetâ muop yakât topñe yuwu. Herot yet Pilip yamâ imi ata. Anñoân Pilipñeâmâ imbi, kutñe Herotia sâmu, ya miop. Memu manmâ manmâ imbi yanje lokñe hâkân otmâ pilâmuâmâ kahañe Herot ya orop miahowot. Yakât otmâ Yoaneñe nângâmu bâlemu yuwu sâop. “Nengât girem den kuawot ya ekmune dondâ bâleap.” Yawu sâop.

19-20 Yawu sâmu kuyitgimu imbi yanje Yoanehât dondâ nângâm bâlewanjiop. Nângâm bâlewanjim yan Yoane girawu otmâ kuñetâ muâk nângâm manminiop. Yâhâ Yoaneñe Anitâhât launje lâum uwawapñe bia manmâ gaop yakât Herotñe ekmâ nângâmu âlâ kândâkdâ otmu gorâwanjiop. Gorâwanjimu yan imbiñahât mâtâp manguwe sâmu otmâ tembe lâulipñe hângânyongomu ari Yoane mem sâhâm pâi emetñan katñetâ tatminiop. Yan tatmâ Herotgât sâtgât otmâ yâkâlen ari Anitâhât den kâsikum wanju nângâm heronje otminiop. Yawu gârâmâ den sâop ya nângâmu biwiñan hâumu biwi yâhâp otminiop.

21 Yawu otminiop yamâ imbiñaneâmâ Yoane kuñetâ muâkgât nângâminiop. Mâne mâne mâne yakât bonñe teteop yamâ yuwu. Sâp âlâen Herotñe teteop yakât nângâm heronje otne sâmu bukulpñe nombotñe taka sot um nene sâmu menduhuakbi. Menduhuakbi yamâ Roma lok nombotñe, otmu tembe lâulipñe ya yengât kunlipyene, otmu kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yengât papatolipyene kerehâk menduhuakmâ sot nem heronje nângâwanjiwi.

22-23 Sot nem heronje otñetâ yanâmâ baratyetñane yahatmâ kep ândeop. Kep ândemu ekmâ biwiyene âlepñe otmu heronje nângâwi. Heronje nângâñetâ Herotñe yuwu sâmu ekuop. “Barat. Anitâhât senñan kinmâ sâmunen nângâ. Iri sikum senñe âlâlâ tatnihiap yu me ya eknâlemat ya âlepñe eknohorâ nombotñe kâsikum gihiwom.”

24 Yawu sâmu ekumu imbi yanje ari mâmâñe yuwu sâmu ekuop. “Awoññane ikñe iri sikumñe me senñe âlâlâ tatbanjiap ya “nombotñe gihiwom,” yap. Yakât otmâ wuân membomgât nanjat?” Sâmu sâop. “Yoane yamâ kuñetâ muâkgât nanjan. Yakât otmâmâ “Yoane engatñe hârem kunje mem ga nihinet,” yawu sâmu ekuuwat.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu baratñane tepñe yahatmu sururuk sâmu âwurem ari yuwu sâmu ekuop. “Gâñe tembe lâulipñe ekyongorâ in yawu ari Yoane engatñe hârem kunje kondoân katmâ mem ga nihinetgât nanjan.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu âwâñane Anitâhât senñan sâmu kârikñe tuhuop yakât nângâm biwiñane umatñe dondâ olop. Yawu otmu bukulpñe yengât senyenjan kinmâ den ya ekuop yakât anulakman sâmu den ya launjan miop.

27 Yawu otmâ tembe lâu âlâ hângângumu sururtuk sâmu pâi emetñan yâhâ Yoane engatñe hâreop.

28 Engatñe hârem kunje mem kondoân katmâ mem ge wanop. Wanju lâum mâmâñahâlen ari tiripgumu ekmâ biwiñe heronje olop.

29 Yakât den pat ya Yoane hoñ bawalipñane nângâm lâum ari kât giopñe âlâ, dikin yawuya yan katbi.

Lok 5000 ya sot mem yinjiwi.

(Mataio 14:13-21 Luka 9:10-17 Yoane 6:1-13)

³⁰ Yâhâ emelâk Yesuje nen honj bawalipnje hânggânnongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepnje kâsikum yingiwîn. Kâsikum yingim pesuk pilâm âwurem Yesuhâlen tohowin. Yâkâlen toho den kâsikum yingiwîn me otbin mewin yakât ekuwin.

³¹ Orowâk den alahum tatmunje yan lohimbi dondâje bam gam hâmbin gumbin tuhunenekjetâ sot ki um newin. Inâk tatbin yakât otmâ Yesuje yuwu sâm eknongop. “Lohimbi dondâje nengâlen taka mem awawi guwawi tuhunenekjetâ girawu otmâ sot nenom? Me girawu otmâ tatmâ nângâm den alahunom? Yakât otmâ pilâyekmâ ari nenniâk tatmâ nângâm hâknenje menom.” Yawu sâop.

³² Yawu sâmu kapi ya pilâm ge wanja âlâ mem dengân ya hâtikgum lok ki manmaiângen ariwin.

³³ Kapi ya pilâmunje lohimbi nombotnje nenekmâ ya pilâm dengân ginjeâk watnenekmâ ariwi. Arijetâ kapi âlâlâ dengân ginjan tatmâ arap ya ambolipnje kapiyeje pilâm peneyingjetâ ari ari dengân ginjan kinmâ mambotningiwi.

³⁴ Yawu otmâ kinjetâ wanjaembâ gemunje Yesuje yekmâ yuwu nângâop. “Lama amboyeje bianje manmai yakât dopjeâk lohimbi yuje ihilâk mahilâk mansai.” Yekmâ weje nângâm Anitâhât den topjambâek kâsikum yingio.

³⁵⁻³⁶ Kâsikum yingimu emetsâpnje otmu yan yuwu sâm ekuwin. “Emetsenje emelâk purik yap. Gârâmâ yu tain yu hâlânmâ kapi tipi tapi âlâ ki tap. Yakât po yingimu wâtyeje houj sâmapgât gâje hânggânyongorâ arijet. Hânggânyongorâ ari yejahâk sot puluhum um nenomai.”

³⁷ Yawu ekumunje yuwu sâm eknongop. “Âlepje yejahâk sot kâsikum yingijet.”

Sâmu sâwin. “Lohimbi dondâ taka tai. Yakât otmuâmâ nen girawu otmuâmâ lohimbi dondâ yuâmâ sot um yingimunje nejetâ dopyenjan otbuap? Nenje sot puluhum um yinginom yuâmâ lok âlâje emetsenje nombolân yâhâp yakât biwinjan âi tuhûm pesuk pilâm hâmeje memap yakât dop otbuap. Yawu gârâmâ girawu otmuâmâ yat yu watnom? Yu ki orotje.” Yawu sâwin.

³⁸ Sâmunje sâop. “Yengâlen sot amon tap? Ba ekmâmâ ga sâjetâ nângâwe.”

Sâmu ba sâlikum ekmâ ga yuwu sâm ekuwin. “Nengâlen banja kândâkdâ mome otmu injan yâhâp yawuâk tap.” Yawu sâwin.

³⁹ Sâmunje sâop. “Yeje lohimbi yu ekyongonjetâ kâsiwahom komot tipi tapi tatmâ arijet.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu komot tipi tapi tatjetâ komot 50 olop.

⁴¹ Ge tatjetâ sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem banja ya motokmâ tipi tapi tuhûm ningimu lohimbi ya kerehâk yingimunje newi.

⁴² Yâhâ injan gurâ yawuâk yingimunje nejetâ dopyenjan olop.

⁴³ Nejetâ dopyenjan otmu sot nombotje talop ya hâwurum mânunmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

⁴⁴ Otmu lok sot newi yamâ sâlipyongomunje 5000 yakât dop olop.

Yesuje to kakjambâ tâlim takaop.

(Mataio 14:22-33 Yoane 6:15-21)

⁴⁵ Sot nem pesuk pilâjetâ Yesuje hânggânnongom yuwu sâop. “Yeje wanja yu mem kulet sâm Besaita kapiân arijet Arijetâ nâmâ lohimbi yu hânggânyongomune arijetâ yengât betyenjan watyekbom.” Yawu sâop.

46 “Yawu sâam hângânongomu arimunje lohimbi ya gurâ hângânyongomu yahatmâ itonj galanj otmâ ariwi. Arijetâ ikjiâk tatmâ Anitâ ekuwe sâam pumjan yâhâop.

47 Pumjan yâhâ âwâne orop den otmutâ emet omonj olop. Âwâne orop den otmutâ pesuk sâamu gem dengân ginnehen kinmâ nenehop. Nenâmâ ari dengân tânâmgum nip nip otbin.

48 Yawu arim tatmunje ariwinângembâ siru pato awawi guwawi pilâop. Awawi guwawi pilâmu arine sâam ba hâum pâpgum tatmunje emet emelâk orotok sâop. Yawu otmu tânâmjan hâum pâpgu gupgu ot tatmunje Yesu iknjak to kakjambâ tâlim takamu ekbin.

49-50 To kakjambâ takamu ekmâ tepnenje hindakmâ hu halak tuhum yuwu sâwin. O, yuâmâ weke mon takap.” Yawu sâam kinjittenjahât otmâ kâi bâtnenje sân sân sâop.

Yawu otmunje yuwu sâam eknongop. “Yen wongât otmâ kinjityenjahât otmâ kâi bâtyenje sân sân yap? Nâ ninak takan yukâ.”

51 Yawu sâam wanjaen mem pitik pilâmu siru ya sânduk sâam njiniñ njiniñ sâop. Sânduk sâam njiniñ njiniñ sâop ya ekmunje âlâ kândâkdâ olop.

52 Yawu gârâmâ emelâk banja mome motokmâ kâsikum yingimu lok 5000 yanje nenjetâ dopyenjan olop ya ekmâ Yesuhât topje nângâwin mâne saru kakjan takamu siru njiniñ njiniñ sâop ya ekmunje ki âlâ kândâkdâ otbâp. Yawu gârâmâ biwi nângân nângânnenje pâlâmne olopgât Yesune yu ya olop yakât topje ki ekmâ nângâmunje keterahop.

Yesuhât sângumje wâim âlepne otbi.

(Mataio 14:34-36)

53 Dengân ya hâtikgum hân âlâ, kutje Genesaret sâam, yan ari kionmâ wanja hikmunje kinop.

54 Hikmunje kinmu kapi ya ambolipne taka Yesu ekmâ nângâwi.

55 Ekmâ nângâm kapi tipi tapi hân ya hawamgum tatmâ arap yan ari lohimbi kundang, me mesek, me umatje topje topje teteyingioj ya meyekbi. Ya mem gerelân katyekmâ Yesune wosaken ariop yan lâuyekmâ ari henjemyongoâkgât yuwu sâam ulitguwi.

56 “Lok pato, Nengâlen gâtje kundat me umatje topje topje teteyingimu tatmai yu meyekmâ tohoain. Yawu gârâmâ sombemân menduhum katyekmunje gotyenânâk arirâ gâhât sângum ya konok wâim yan âlepne otjetgât nanjain.” Sânetâ sâop. “Den yai ya âlepne otjet.” Yawu sâamu nombotjanje sângumje wâim yanjak âlepne otbi.

7

Launenjanjak ki sâam mepaem mannom.

(Mataio 15:1-9)

1-4 Parisaio kerekne tâmbâlipnenje yengât den lâum kinmâ sot mem nene sâam bâtyenje piriakmâ sot mem neminiwi. Me wosapâ wosapâ ari sot puluhuminiwi ya yawuâk angoân pirim henjengumâmâ um neminiwi. Inâk ki newi. Yâhâ tâmbâlipnenje yengât orotmeme otminiwi ya gurâ yawuâk mem manbi yamâ yuwu. Katmâ bero, kondo, hâhâp, osom bero, me âlâlâ ya tuhuwi ya gurâ yawuâk pirim salek salehâk tuhum yan neminiwi. Otmu buku nombotjanje yawuâk otjet sâam kendâyinginetâ yanjak lok kinjitne orowâkne denyenje lâum yawuâk otminiwi. Parisaio ya yengât topyene yawu.

Yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotŋaje Yerusalem kapi pilâm Yesuhâlen taka âi pâi tuhuwi. Âi pâi tuhuŋetâ yan nenŋe tâmbâlipnenŋe yengât den kum bâtnenŋe ki pirim newin.

⁵ Yawu otmunŋe nenekmâ nângâŋetâ bâlemu Yesu yuwu sâŋm âikuwi. “Hoŋ bawalipganŋe tâmbâlipnenŋe yengât den kum bâtyeŋe ki pirim niai. Yawu otmâ sot inâk neŋetâ nângâmunŋe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

⁶ Sâŋetâ purik pilâyinŋim yuwu sâŋm ekyongop. “Yenâmâ nimbilamyenŋe yâhâp. Yakât otmuâmâ embânân emet inânŋan poropete lok âlâ, kutŋe Yesaia sâŋm, yâkŋe yengât topyeŋe teteâkŋat den kulemgup ya yuwu.

“Lohimbi yuŋe lauyenanŋak nâ mepaenekmai. Yâhâ biwiyenŋeâmâ ki hikunekmai.

⁷ Yâkŋe lok senyenŋan kinmâ yeŋe enŋâtyeŋeâk otmâ den sâŋm nâhâlen gâitmai. Yâhâ lauyenanŋak perâk perâk sâŋm orotmemeyenŋe yakâlâk nângâŋetâ yahatmu nâhâlen gâitmai. Yawu.”

⁸ Den kulemgup yakât bulâŋe yengâlen teteap. Yeŋe Anitâhât den bulâŋe yamâ betbanŋim tâmbâlipyeŋe yengât nângân nângânyenŋan teteop ya nângâŋetâ yahatmu ya konok lâum manmai.

⁹ Yakât otmâ yuwu sâŋmune nângâŋet. Yeŋe Anitâhât den bulâŋe ya katipgum yeŋe nângân nângânyenŋan tetemap ya sâŋm lohimbi biwiyenŋan kionetâ nângâŋetâ bulâŋe otmâp.

¹⁰ Yakât topŋe yuwu sâwe. Anitâŋe Mose ekumu girem den âlâ kulemgup ya yuwu tap. “Yen âwâ mâmbâlipyeŋe yengât nângâyinŋim denyenŋe lâum manŋet.” Otmu âlâmâ yuwu tap. “Yen âwâ mâmbâlipyeŋe den bâleŋe ki hâiyeknomai. Yâhâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe den yu kunomai yanâmâ mumuhât yongonomai.” Den yawu tap.

¹¹ Yawu gârâmâ yeŋe girem den ya kum mansai yakât sâwe. Yeŋe yuwu sâmai. “Lohimbi âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmbâŋe yuwu mon sâŋm ekyotgonomai. “Awoŋ, meŋ, sombo otdomawot yanâmâ nâŋe sot me senŋe âlâlâ âlepŋe tânyotgowom.” Yawu sâŋm ekyotgonomai.” Yawu gârâmâ sombo otdomawolân Yura nengât denân yuwu mon sâŋm ekyotgonomai. “Koropan” Yawu ekyotgonomai yakât topŋe yuwu, “Anitâhât pat kuwan.” Topŋe yawu. Yâhâ torokatmâ yuwu mon sâŋm ekyotgonomai. “Senŋe âlâlâ yuâmâ Anitâhât pat kuwan yakât otmuâmâ mem miti emetŋan ari katmune tatbuap yakât yanŋe ki mem tânyotgowom. Inâk tatsat.”

¹² Yawu sâŋm betyotŋetâ hâhiwin kakŋan mandomawot. Yawu yâhâ sâp yiwerenŋe nanlipyeŋeŋe âwâ mâmbâlipyeŋe betyinŋim tewetsenŋe mem miti emetŋanâk katŋetgât yeŋe kendâyinŋinomai.

¹³ Yamâ Anitâŋeâmâ yakât nângâmu dondâ gemap. Yeŋe Anitâhât den nângâŋetâ nahat otmu yawu otmai. Yâhâ yeŋe orotmemeyenŋe âlâlâ otmai yan Anitâhât den bulâŋe betbanŋim yenahâlâk nângâŋetâ yahatmap.”

Orotmeme yu otmunŋeâmâ yanŋe mem bâlenenekbuap.

(Mataio 15:10-20)

¹⁴ Yesuŋe Parisaio lok yawu sâŋm ekyongomu arinŋetâ lohimbi inŋe manbi ya yâhâŋe sâmu yâkâlen ganŋetâ yuwu sâŋm ekyongop. “Yuwu sâŋmune nângâm biwiyenŋan katŋet.

¹⁵ Wuân me wuân neŋetâ tepyenŋan gemap yanŋeâmâ ki mem bâleyekmap. Yâhâ nângân nângânyenŋan tetemap ya sâŋetâ lauyenambâ ga takamap yanŋeâmâ bulânânâk mem bâleyekmap.

16 Den yan yu biwiyenjan katnomai yanâmâ topnje nângâm henjenjunomai." Yawu sâop.

17 Yawu sâm ekyongomu pilâyekmâ emet kâlehen yâhâwin. Emet kâlehen yâhâ den ekyongop yakât topnje eknongomu nângâne sâm âikuwin.

18-19 Âikumunje sâop. "Bâe, hilâm ârândân den ekyongom gaman yamâ girawu otmuâmâ ki nângânetâ keterakmap? Lohimbi inje nângâm pâpgumai yakât dopnjeak yeje nângâm pâpgumai. Yakât âlâkuâk sâmune nângânet. Sot nejetâ tepyenjan gemap yanjak tetmâ pilâmai. Yawu gârâmâ sot nemai yanje biwi nângân nângânyeje ki mem bâleyekmap." Yawu sâm eknongop. Yakât yuwu nângâmain. Sot, me hân tete topnje topnje, me nâi sonjo topnje topnje kalop yamâ âlepneak hârok. Yanje ki mem bâlenenekmap. Yawu nângâmain.

20 Otmu Yesuje torokatmâ yuwu sâop. "Yu me ya nângân nângânyenambâ tetemap yamâ lauyenambâ ga takamap. Yanjeâmâ dondâ mem bâleyekmap.

21 Orotmemeyenje yuwu otmai yanje umut biwiyenje otmu nângân nângânyeje mem bâlemap. Manman ihilâk mahilâk manmai. Me kombo miangimai. Me ahomai.

22 Me buku âlâhât imbi ekmâ otmai. Me loklipyenje yengât betyenehen kionmai. Me tepyenje umatje otmap, me nem natak, me wawi. Me kâirahomai, me nângâm bâleanjimai, me den hakoa oranjimai, me den guruk sahanjimai, me den belângen sahanjimai, me den imbiâk sâmai, me den golâ sâmai. Me karasuja, me sait topnje topnje karanjimai. Me kâut pilanjimai.

23 Yu sâm aran yunjeâmâ lok nângân nângânyenambâ tetemap. Yakât otmâ yunje mem bâleyekmap."

Imbi âlâje Yesuhâlen biwije kalop.

(Mataio 15:21-28)

24 Yawu sâm menenekmu kapi ya pilâm Tiro kapi pato ya hâlânjâmâ kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwin. Yan arimunje lohimbi dondâje taka mem hâmbij gumbij tuhunenekmahât Yesuje sâmu emet âlâen yâhâwin. Yâhâmunje lohimbi nombotjanje Yesu ekmâ den katjetâ arimu lohimbi dondâje nângâwi.

25-26 Yâhâ imbi âlâ, Poinikia kapi Siria hânân tap yapâ gâtnje âlâje Yesu taka talop yakât den pat ya nângâm takaop. Yâhâ weke bâlenjanje baratnje mângâeminiop ya Yesuje watmu gaiakmâ ariâkgât ulitguop.

27 Ulitgumu yuwu sâm ekuop. "Gâmâ pâku imbi. Yawu gârâmâ Awarahamgât sen ya yengâlen sâm ge âi membomgât hângânnohomu gewan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângârâ keterahâk. Nan baralipnenje sot um yingimunje nemai. Nem tatjetâ lauyenambâ hindâm soso gotjan ki pilâmain."

28 Sâmu sâop. "Lok pato, den yat yu nângâmune bulâje oap. Gârâmâ gâku yuwu sâmune nângâ. Nan baralipyenje sot nejetâ lauyenambâ wahapnje gemap ya gurâ sosonje ihilâk nemai." Yawu sâop.

29 Sâmu sâop. "Imbi, biwihanje yawu nângâm den yat yu nângâmune ârândân oap. Yakât otmâ weke bâlenje yiwerenjeak gaiakmâ arap. Yakât otmâ lohotjan ari." Yawu sâop.

30 Yawu sâmu yanâk emetjan âwurem ari baratnje ya ehop. Emelâk weke bâlenje gaiakmâ arimu hâkne sânduk sâmu talop.

Yesuje lok kopa henjenjuop.

³¹ Yesuŋe Galilaia denġan yan âwurem ariwe sâm otmâ menenekmu Tiro kapi pilâm ba Siron kapi wangim ari kapi bâlâk ñerek tap, yapâ ari Galilaia denġan ginġan ga takawin.

³² Ga takamunŋe lok âlâ ândâpŋe bok sâsâŋe kopa kum den awawi guwawi sâminioy ya bukuliŋŋe mem Yesuhâlen takawî. Mem taka Yesuŋe wâimu ândâpŋe pâron sâmu nimbilamŋe keterakmâ hewewen olâk sâm ulitguwi.

³³ Ulitgunetâ lohimbi ya pilâyekmâ memba peren pilâm baowot. Ba ikŋe bâtnan tâp tuhum lok yakât ândâpŋan wâim yanjak nimbilamŋan wâiop.

³⁴ Yawu otmâ himbimân pak sâm ekmâ “Epapata” sâop. Den sâop yakât topŋe yuwu. “Pâronj sâek.”

³⁵ Yawu sâmu ândâpŋe pâronj sâop. Yawu otmu launŋe hewewen otmu den sâop.

³⁶ Yawu otmâ âwurem gamutâ Yesuŋe kulem miop yakât buku nombotŋe ki ekyongonomai sâm lohimbi ya kuyiŋgiop. Kuyiŋgiap yamâ denŋe ki nâŋgâwi. Yawu otmâ den ya sâm haok tuhuŋetâ lohimbi dondâŋe nâŋgâwi. Yakât otmâ kuyiŋgim yâhâmu nâŋgâwi yamâ iliwetmâ sâm haok tuhuwi.

³⁷ Sâm haok tuhuŋetâ nâŋgâm yuwu sâwi. “Lok yuŋe lohimbi umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu mansai ya henġemyongom mansap yakât nâŋgâmunŋe âilonġo dondâ oap. Lohimbi ândâpyeŋe bok sâmu mansai ya sâmu pâronj sâmu den nâŋgâmai. Otmu kopa otmâ mansai ya sâmu lauyenŋe hewewen otmu den sâmai.” Yawu sâwi.

8

Lok 4000 ya sot kâsikum yinġiwi.

(Mataio 15:32-39)

¹ Yesuŋe lok kopa ya mem henġenġuop yakât den pat ya lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe nâŋgâm Yesuhât denŋe nâŋgâne sâm taka menduhuakbi. Menduhuakmâ tatŋetâ den kâsikum yinġimu hilâm kalimbu pesuk sâmu sotyeŋe nem tinj pilâwi. Yakât otmuâmâ Yesuŋe sâmu yâkâlen bamunŋe yuwu sâm eknongop.

² “Lohimbi yu orowâk tatmâ gamunŋe hilâm kalimbu oap. Yawu gârâmâ sot miakmâ takawi ya nem tinj pilai. Yakât tepne nâŋgâyiŋgian.

³ Yâhâ nombotŋe tai yuâmâ kâlepŋehembâ tohowi. Sot barak âwurem ari mâtâwân sen biri yinġimapgât inâk ki arinomai.”

⁴ Yawu sâmu yuwu sâm ekuwin. “Yuâmâ lok ki manmaiâŋgen mansain. Yawuhât nen sot wosapâ mem yinġimunŋe neŋetâ dopyenjan otbuap?” Yawu sâwin.

⁵ Sâmunŋe sâop. “Yenġâlen wuân sot tap?”

Sâmu sâwin. “Banġa kândâkdâmâ nombolân yâhâp.”

⁶ Yawu sâmunŋe Yesuŋe lohimbi ekyongomu ge tatbi. Ekyongomu ge tatŋetâ Anitâ mepaem banġa ya mem motokmâ nġiŋgiop. Ningimu kâsikum yinġimunŋe newi.

⁷ Otmu iġan titipâ amon âlâek nengâlen talop ya mem Anitâ mepaem hionmâ ningimu kâsikum yinġimunŋe newi.

⁸ Neŋetâ dopyenjan otmu hâŋgânyongomu ariwi. Sot neŋetâ torehenŋe talop ya menduhum mânunmunŋe saka saka nombolân yâhâp pik sâop.

⁹ Yâhâ lohimbi ya sâlipyongomunŋe 4000 yakât dop wangiop.

¹⁰ Lohimbi yanŋe arinġetâmâ menenekmu wanġaen yâhâ kapi âlâ, kutŋe Dalimanuta, yaken ariwin.

Yesuŋe kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioŋe ekuwi.

(Mataio 16:1-4 Luka 12:54-56)

¹¹ Dalimanuta kapi mem wanŋaembâ gemunŋe Parisaio nombotŋaŋe Yesu ekmâ yuwu sâwi. “Gâ Anitâŋe hânŋângohomu gion ya perâk me bulânjanâk sâmai? Yakât sârâ Anitâŋe nânŋâhiihimu himbimâmbâ kulem âlâ tetemu ekmâ topŋe nânŋâne.” Yawu sâwi.

¹² Yawu sâŋetâ biwiyeŋe ekmâ nânŋâm biwiŋe umatŋe otmu yuwu sâm ekyongop. “Bâe, yeŋeâmâ wongât kulem tetemu ekne sâm nanŋai? Ya nânŋâmune ki ârândân oap yakât ya ki otbom.”

¹³ Yawu sâm pilâyekmu wanŋaen yâhâm denŋân nombot hâtikgum ariwin.

Parisaio otmu Sarukaio yâk yeŋgât matuk keluŋe

(Mataio 16:5-12)

¹⁴ Wanŋaen ariwin yamâ sot getek âlâ miakmâ ariwin.

¹⁵ Yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâm eknongop. “Parisaio otmu Herot yâk yeŋgât matuk keluŋaŋe mem bâleyekmapgât galem oranŋinamai.” Yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu nenŋe yakât topŋe nânŋâm pâpŋum yuwu sâm alahuwin. “Sot getek âlâ miain. Yakât mon yap.”

¹⁷⁻¹⁸ Yawu sâm alahumunŋe biwinenŋahât topŋe ekmâ yuwu sâm eknongop. “Yen wongât sotgâlâk biwiyeŋe katmâ den yan yukât topŋe ki nânŋâŋetâ keteraksap? Me kulem topŋe topŋe mem gaman ya ekmâ topŋe ki nânŋâmai? Wongât in yawu nelâm yongomap? Yakât sâwe.

¹⁹ Sot momeâk mem motokmâ lok 5000 ya yingimunŋe nenŋetâ dopyenjan olop. Sot nenŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mânunŋetâ pik sâop?”

Sâmu sâwin. “Kâiân yâhâp pik sâop,” sâwin.

²⁰ Sâmunŋe sâop. “Sâp âlâen lohimbi 4000 ya gurâ banŋa nombolân yâhâp yanahâk yingimunŋe newi. Nenŋetâ torehenŋe talop ya saka saka amon mem mânunŋetâ pik sâop?” Sâmu sâwin. “Nombolân yâhâp pik sâop yakâ,” sâwin.

²¹ Sâmunŋe sâop. “Yakât otmâ den yan yukât topŋe emelâk nânŋâmbâiâyâ.” Yawu sâm eknongop.

Yesuŋe lok senŋe bok sâsâŋe henŋeŋuop.

²² Yawu sâm eknongomu ari Besaita kapi mewin. Wanŋaembâ gemunŋe yan kapi ambolipŋaŋe Yesu ekmâ nânŋâm lok âlâ senŋe bok sâsâŋe ya dâim toho Yesuŋe wâimu âlepŋe olâkgât ulitguwi.

²³ Ulitguŋetâ lok ya dâim ari kapi betŋehen kinmâ bânŋan tâp tuhum senŋan wâim yuwu sâm âikuop. “Senge hâreakmu âlâlâ ekdâ keteraksap me bia?”

²⁴ Yawu âikumu senŋe tipŋe hâreakmu ekmâ sâop. “Âe, nâ lok yu yekmuneâmâ âwâlele otmâ nak yawuya uwawap guwawap otmâ tai.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu yâhâpŋe bânŋan tâp tuhum senŋan wâiop. Wâimu senŋe hâreakmu pak sâm ekmâ keterahop yakât otmâ yuwu sâm ekuop.

²⁶ “Gâ kapiân ki yâhâwuât. Kapi betŋehembâ hawangum ari emetgan yâhâwuât.” Yawu sâm ekum hânŋângumu ariop.

Petoroŋe Yesuhât topŋe sâm teteop.

(Mataio 16:13-20 Luka 9:18-21)

²⁷ Arimuâmâ nengu yapâ yahatmâ kapi pato âlâ, kutŋe Kaisaria sâm, kutŋe âlâmâ Pilipo, yakât kapi tipi tapi hâlânŋmâ tatmâ arap yan ariwin. Mâtâwân arim tatmunŋe yuwu sâm âinongop. “Lohimbinŋe nâhât girawu nânŋâmai?”

28 Sâmu sâwin. “Nombotŋaŋe gâhât yuwu sâmai. “Yoaneŋe lohimbi toen katyekminiop ya emelâk kuŋetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ, “Poropete âlâ, kutŋe Elea sâmu, emelâk himbimân yâhâop yaŋe purik sâmu ge mansap,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ, “Poropete âlâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” sâmai.”

29 Sâmunŋe sâop. “Yawu gârâmâ yeŋeâmâ nâhât girawu nâŋgâmai?”

Sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâŋe hâŋgâŋohomu ge mansat ya nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.” Yawu teteŋŋan sâop.

30 Sâmu yuwu sâmu kuningiop. “Yeŋe nâhât topne ki sâmu tetem lohimbi ekyongonomai.” Yawu sâop.

*Petoroŋe Yesuhât mâtâp manguwaŋgiwe sâmu olop.
(Mataio 16:21-28 Luka 9:22-27)*

31 Otmu sâp yapâek âlâlâ otbaŋŋinomial yakât teteŋŋan eknongop. Yamâ yuwu sâmu eknongop. “Nâ lok bulâŋe mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yeŋgât kunlipeŋe otmu Isirae nengât papatolipnenŋe otmu Mosehât girem den kâsikumu ningimai ya kerekŋe biwi konohâk otmâ yan nâhât sâmu bâlenihim mem âlâlâ tuhum nohoŋetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatmâ benŋe yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâmu eknongop.

32 Yawu sâmu eknongomu Petoroŋe sâmu pereŋ pilâm yetŋiâk ba kinmâ kuwaŋgiwe sâmu olop.

33 Kuwaŋgiwe sâmu otmu yanâk Yesuŋe nengât orowâk nâŋgâŋet sâmu purik pilâm nenekmâ yuwu sâmu den matŋe kâpekaŋgiop. “Yawu yatgât Satanŋe teŋŋe heroŋe otbuap. Yâhâ Anitâŋe den sâmu nihiop ya den yat yuŋe ki miap. Gâmâ loggât nâŋgân nâŋgân yat. Ya nâŋgâmunne ki ârândâŋ oap. Yakât otmâ pilânekâmâ ari.” Yawu sâop.

34 Yawu sâmu ekumu peneningimutâ Yesuŋe lohimbi dondâ mambotbaŋŋim kinbi ya ekyongomu gotnenŋan gaŋetâ yuwu sâmu eknongop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyeŋe nâhâlen katmâ orowâk manne sâmu yeŋahât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Me iri sikumu me âlâlâ tatyŋgiap yakât ki nâŋgâm ketet otmâ eŋgat yâhâp otnomial. Nâhât den haonŋmâ ârândâŋ nâŋgâm tem lâunihim mannomial.

35 Yawu gârâmâ benŋe lok âlâ me âlâŋe manmanyenŋe alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyeŋe kepeim manmâ nâhât den pat âlepŋe yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongonetâ munomial yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap.

36 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe iri sikumu me manman topŋe topŋe yan biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikumu manmâ munomial yaŋe girawu otnomial. Yeŋahâk mumuŋambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap.

37 Yawu gârâmâ manman yawuyakât matŋe umatŋe Anitâŋe yŋgiwuapgât.

38 Lohimbi yu yeŋgât topyeŋe teteâkgât yuwuyaen hâmu sâwe. Imbi nombotŋaŋe loklipeŋe betyeŋehen kionŋmai yakât dopŋeâk yeŋeâmâ Anitâhât betŋehen kionŋmâ orotmemeyeŋe otmai ya ekmunne dondâ bâleap. Yawu gârâmâ nâ lok bulâŋe den kâsikumu yŋgim mansan. Yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmu betnihinomial yamâ matŋe yuwu kâpekyiŋgiowom. Hâmbâi sâp patoen Himbim Awonŋaŋe yâhâŋe hâŋgânnohomu anelolipne meyekmunne hânân genom. Sâp yan yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matŋe umatŋe menomial.” Yawu sâop.

9

1 Yesuŋe yawu sâm eknongomu lohimbî yaŋe itoŋ galaŋ otmâ ariwi. Ariŋetâmâ yuwu sâm eknongop. “Yakât topŋe sâmunne nâŋgâŋet. Yen ki mum metenjetâek Anitâŋe tihityeŋe otbe sâm lok bulâŋe nâ hâŋgânnohomu âwurem ge tihityeŋe otbisâm.” Yawu sâop.

*Yesu, Mose, Elea den sâm alahuwi.
(Mataio 17:1-13 Luka 9:28-36)*

2 Yâhâ hilâm nombolân konok pesuk sâmu yakât kakŋan Yesuŋe Petoro, Yakowo otmu imiŋe Yoane meyekmu nen pilânenekmâ pumŋe âlâen yâhâwi.

3 Yâhâ kinjetâ Yesuhât kun kundenŋe âlâ otmu sâŋgumŋaŋe lanjinnŋe pilâm kaok bolanŋ bolanŋ otmu sikopŋe elemân hâumu kaok siliŋ siliŋ otmap yakât dopŋe ki olop, ya wangiop.

4 Yawu otmu Elea otmu Mose emelâk Anitâŋe meyelehop yaŋe tetem kinmutâ yâk orop den alahu gulahu otbi.

5-6 Mose yet Elea tetemutâ hoŋ bawalipŋaŋe yelekâm umutyenŋe ariop. Umutyenŋe arimu hâmbiŋ gumbiŋ otbi. Yakât otmâ Petorohât hanŋe tâlâhumu yuwu sâm Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunŋe âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâŋe sârâ selep kalimbu tuhunehât nanŋan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

7 Yawu sâmu yanâk elem patoŋe ge pumŋe ya kâtâpŋumu yakât biwiŋambâ Anitâŋe den âlâ yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Yakât otmuâmâ den sâwuap ya yeŋe mem biwiyenŋan katmâ tem lâuwangim mannomai.” Yawu sâop.

8 Yawu sâmu elem ya hâreakmu Yesu ikŋeâk kinmu ekbi.

9 Yanâk pumŋambâ âwurem ge mâtâwân tatŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Pumŋan kulem âlâ tetemu eksai yakât lok ihilâk ki ekyongonomai. Hâmbâi nohoŋetâ mum yahatbom yakât kakŋanâmâ kulem eksai yukât topŋe ekyongonjetâ nâŋgânomai.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu ki ekyongowi. Yâhâ ikŋak “mum yahatbom” sâop yakât nâŋgâm kiwilim yenjâk alahuwi.

11 Yawu gârâmâ Elea tetemu ekbi yakât nâŋgâm Yesu yuwu sâm âikuwi. “Mosehât girem den kâsikumu ningimainjeâmâ yuwu sâmai. “Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm hoŋ bawa âlâ hâŋgâŋgumu gewuap yamâ Eleaŋe yâhâpŋe tetewuap yan kulet sâm mâtâp mewanŋiwuap.” Yawu sâmai. Yamâ girawuhât sâmai?”

12-13 Sâŋetâ sâop. “Yamâ bulâŋanâk yai. Elea yâhâpŋe tetewuawân yai yakât mâtâp mewanŋiwuap. Yawu gârâmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Emelâk Anitâŋe poropete den ekyongomu kulemguwi yakât topŋe yuwu tap. Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm hoŋ bawa âlâ hâŋgâŋgumu gewuap yamâ Yura ambolipŋaŋe mem âlâlâ tuhumm betŋunjetâ sâtŋum mumbuap. Den yawu tap yakât topŋe girawu tap? Yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Elea yamâ emelâk manop. Yâhâ Elea manop yakât dopŋeâk lok âlâŋe tetem manmu ekbi yamâ yenŋât papatolipŋaŋe nâŋgâm hilipŋum enŋatyeŋeâk otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Mem âlâlâ tuhuwi yan emelâk den kulemguwi yakât bonŋe teteop.” Yawu sâm ekyongop.

*Yesuhât hoŋ bawalipŋaŋe weke bâleŋe watne sâm hâum pâpŋuwi.
(Mataio 17:14-21 Luka 9:37-43)*

14 Mâtâwân gem tatŋetâ yan lohimbî dondâŋe lok âlâhât nanŋe nengâlen dâim takanjetâ tângune sâm hâum pâpŋum pilâwin. Hâum pâpŋum pilâmunŋe

yanâk Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi nombotŋaŋe sennennan geŋetâ sahanġim kinmunŋe bukulipnenŋe punŋehembâ gem peneningiwi.

15 Peneningiŋetâmâ lohimbi yaŋe Yesu ekŋetâ tepyeŋe yahatmu yâkâlen ba herone otbaŋgiwi.

16 Herone otbaŋgiŋetâ Yesuŋe yuwu sâam âinongop. “Yeŋe Mosehât girem den kâsikum ningimai ya orop girawuhât den sahanġiai?”

17 Yawu sâam âinongomu yanâk naom yakât âwâŋaŋe yuwu sâop. “Lok pato, hoŋ bawalipgaŋe tânnotgoŋet sâam nanne yu dâim takan yakât topŋe yuwu.

18 Weke bâleŋaŋe nanne mâŋgâemu kopa manmâ gamap. Yâhâ mâŋgâemap yan senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâam hânân ge imu nekamŋe kâtiŋ sâam lauŋe barak barak otmap. Yawuhât hoŋ bawalipge yuŋe weke bâleŋe yu watŋet sâam dâim taka ekyongomune hâum pâpġum pilai.” Yawu sâop.

19 Yawu sâamu Yesuŋe ya nâŋgâmu ki ârândâŋ otmu olelem nenekmâ yuwu eknongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ gam. Yamâ wongât biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe ki tânngowuap nanġai? Yawu nâŋgâm biwiyeŋaŋe nâhâlen tiŋâk ki kepeiiai yakât nâŋgâm biwine giap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâwom yan girawu mannomai?” Yawu sâam eknongom âwâŋe ekumu nanŋe dâim gaop.

20 Naom ya dâim gamu weke bâleŋaŋe Yesu ekmâ mâŋgâemu senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâam hânân ge kârâŋ kârâŋ sâam lauŋe barak barak otmu iop.

21 Yawu otmu Yesuŋe âwâŋe yuwu sâam âikuop. “Umatŋe yu amâti tete-waŋgiop?”

Sâamu sâop. Lapatjambâek tetewaŋgimu yuwu otmâ gamap.

22 Weke bâleŋaŋe sâpŋanâk mem mâŋgâemu toen ge hanahomap. Me senŋe gâwâŋ gâwâŋ sâam kâlâwân kionġmap. Yawu otmap yan bâsok hiliwahomap. Yawu gârâmâ tepge nâŋgânitġim tânnotgowuatġat dop tap me bia?” Yawu sâop.

23 Sâamu sâop. “Gâŋe wongât biwi yâhâp otmâ den yu âinohoat? Yakât yuwu sâamune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyeŋaŋe kepeimainŋe yu me ya otnehât nâŋgâmai yamâ tânyongomune ârândâŋ otmap.” Yawu sâop.

24 Sâamu sâop. “Den yat yu nâŋgâmunne bulâŋe otmâ biwinanŋe gâhâlen kepeiwe sâam oan. Yamâ gikak nâŋgânihirâ den yat yukât bulâŋe tetenihiâkġat nanġan.” Yawu sâop.

25 Yawu sâamu lohimbi dondâŋe taka hawam mewam tuhuwihât Yesuŋe weke bâleŋe yuwu sâam ekuop. “Weke bâleŋe, yuwu sâamune nâŋgâ. Gâŋe naom yu mâŋgâerâ kopa manmâ gap yâkâlembâ gaiakmâ ba âlâengen ari man. Yâhâŋe ki âwurem taka mâŋgâewuat.” Yawu sâop.

26 Yawu sâamu weke bâleŋaŋe mâŋgâem hu halak tuhum kârôŋbaŋġim yâkâlembâ gaiakmâ arimu derep kum iop. Derep kum imu lohimbi gotŋan kinbiŋe yuwu sâwi. “Bâe, yu hiliwahoap yukâ.”

27 Yawu sâŋetâ Yesuŋe bâtŋan memu yahatmâ kinop.

28 Yahatmâ kinmu lohimbi ya pilâyekmâ emelan yâhâ tatbin yan yuwu sâam Yesu âikuwin. “Yu topŋe girawuhât nenŋe weke bâleŋe watne sâam hâum pâpġuain?”

29 Sâamunŋe sâop. “Yamâ weke bâleŋe watmune ariap yuâmâ kârikŋe bâleŋe. Yâhâ yeŋe watne sâam hâum pâpġuai. Yawu gârâmâ weke bâleŋe yuwuya âlâ ekmâmâ aŋgoân biwiyeŋaŋe Anitâhâlen kepeim ulitgunomai yanâmâ watŋetâ denyenŋe nâŋgâm gaiakmâ ariwuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe ikŋak mumbuap yakât sâop.

(Mataio 17:22-23 Luka 9:43-45)

³⁰⁻³¹ Yesuŋe den kâsikum ningiwe sâm otmâ menenekmu yok pilâm kapi ya pilâm Kapanaum kapiân arine sâm Galilaia hân yapâ ariwin. Mâtâwân ari tatmunŋe Yesu Anitâŋe hânġângumu giop kasalipŋaŋe sâp ki kâlep otmuâk kunjetâ mum hilâm kalimbu hân kâlehen tatmâ mumuŋambâ yahatbuap yakât eknongop.

³² Eknongomu nânġâmunŋe ki keterahop. Yakât otmâ yâhâpŋe âikune sâm otmunŋe umatŋe otmu pilâwin.

Huruŋ huruŋ manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Luka 9:46-48)

³³⁻³⁴ Mâtâwân ari nengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe sâp patoen kunnennŋe pato otbuap yakât sâm pawarak guwarak otbin. Yakât sahaŋgim ari Kapanaum kapi mewin.

Yâhâ Petorohât emelan yâhâ tatmunŋe Yesuŋe yuwu sâm âinongop. “Mâtâwân ya wongât sahaŋgiai?” Yawu sâmu in den nânġânâk tatbin.

³⁵ Yawu tatmunŋe yuwu sâm eknongop. “Yeŋambâ gâtŋe âlâ me âlâŋe kunyeŋe pato otnê sâm otnomai yaŋe yeŋahât nânġânjetâ gemu huruŋ huruŋ manmâ hoŋ bayinġinomai. Hoŋ bayinġim manbuap lok yawuyakât nânġâmune ârandâŋ oap.” Yawu sâop.

³⁶ Yawu sâm naom tipiŋe âlâ gotnennan kinop ya mem yâkâlen hâum yuwu sâm eknongop.

³⁷ “Lohimbi âlâ me âlâŋe tem lâunihim naom tipiŋe yuwuya buku otbaŋginomai. Lohimbi yaŋe otbaŋgiain sâm yan nâ buku otnihinomai. Otmu nâ otnihiaian sâm awoŋne hânġânnohomu gewan yâk buku otbaŋginomai.” Yawu sâop.

Lohimbiŋe nengât ki nânġânjetâ gemap yaŋe buku otninġimai.

(Luka 9:49-50)

³⁸ Yawu sâmu Yoaneŋe yuwu sâm ekuop. “Lok pato, lok ondowân gâtŋe âlâŋe kutgan gohonmâ weke bâleŋe watyekmu gaiakmâ ariwi ya ekmâ nennŋe nânġâm bâlewaŋgim kuwaŋgiwin.”

³⁹ Sâmu sâop. “Lok âlâ me âlâŋe kutnan nohonmâ kulân kulem âlâ menomai yaŋe yakât kakŋan ki sâm bâlenihinomai? Yakât otmâ lok yawuya ki kuyinġinomai.

⁴⁰ Yakât yuwu sâmune nânġânjet. Lohimbi nombotŋaŋe nengât ki nânġânjetâ gemap yaŋe nengât buku manmai. Biwinanŋe yawu nanŋan.

⁴¹ Yeŋe biwi nânġân nânġânjeŋaŋe nâ hikunekmâ nâhât den lâum mannomai. Yanâmâ manŋetâ lohimbi âlâ me âlâŋe manmanyenŋe ekmâ nâhât hoŋ banihim mansai sâm, buku otyinġim tânyongonomai yakât hâmenŋe hâmbâi menomai. Yawu.”

Otjetâ bâleâk sâm ki kendâyinġinom.

(Mataio 18:6-9 Luka 17:1-2)

⁴² “Yawu gârâmâ nimnaom titipâ yengâlen hâum sâmune nânġânjet. Lok âlâ me âlâŋe nimnaom titipâ nâhât pat manmai yu yengât mâtâp manġuyinġinomai. Yamâ hâmbâi matŋe umatŋe menomai.

⁴³⁻⁴⁴ Yakât torokatmâ sâwe. Bulâŋe hârenomaihât ki sâwe. Topŋe nânġânjetgât yakât den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâ bâtyenŋe otmâ hilipgunomai. Yawu otmâ hilipgunjetâ bâtyenahât tosa yakât otmâ umut biwiyeŋe hem

kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yaŋe ki bok sâwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâmu nane gorewaŋe nembuap yakât dopŋeâk hâhiwin pato nâŋgâm yâhâmbisâi. Topŋe yuwuhât yan. Wuân me wuânŋe lok âlâ me âlâ dâiyekmu otŋetâ bâlemu hem kâlâpgât pat otmaihât ya pilâm biwiyenŋe Anitâhâlen katnomai. Yawu otmâ manman kârikŋe menomai.

45-46 Torokatmâ âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâŋe yu me ya ekŋâlem kâiyenŋe sururuk sâm ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan kâiyenŋehât tosa yakât otmâ umut biwiyenŋe hem kâlâwân arimapgât ya hârem pilânomai. Hemgât kâlâp yaŋe ki bok sâwuap. Yâhâ lok mum tâtuk sâmu nane gorewaŋe nembuap yakât dopŋeâk hâhiwin pato nâŋgâm yâhâmbisâi.

47 Otmu âlâen hâum sâwe. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe senyenŋe nombot me nombot yaŋe yu me ya ekŋâlem otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgunomai yan senyenŋehât tosa yakât otmâ umut biwiyenŋe hem kâlâpgât pat otmap sâm yakât âlâ gusuhutmâ pilânomai. Gusuhutmâ pilâm biwiyenŋe Anitâhâlen katmâ tem lâuwangim mannomai yamâ manman kârikŋe yingiwuap.

48 Yawu gârâmâ hemgât kâlâp yaŋe ki bok sâwuap. Yâhâ lok âlâ mum tâtuk sâmu nane gorewaŋe nembuap yakât dopŋeâk hâhiwin pato nâŋgâm yâhâmbisâi.

49 Yâhâ hâhiwin ya ki pesuk sâyingiwuap.

50 Yâhâ yengât topyenŋe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Nenâmâ kâtembe mem solân hoŋmain yanâmâ sot ya nemunŋe launenŋan memap. Dop yawuâk yenâmâ lohimbî yengât hohetyenŋan mannomai yanâmâ manmanyenŋe ekŋetâ heronŋe otbuap. Kâtembe yamâ ukenŋe. Yawu gârâmâ nenŋe helenŋan ki hikum ikaimunŋe yamâ pâlâmŋe otmap. Pâlâmŋe otbuap yamâ girawu otmunŋe yâhâpŋe ukenŋe otbuap. Yakât otmuâmâ yenŋe tem lâunihim buku oraŋim mannomai yanâmâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ otbuap.” Yawu sâop.

10

Lokŋe imbiŋe ki pilaknomai. (Mataio 19:1-12 Luka 16:18)

1 Yesuŋe yawu sâm eknongomu yapâ yahatmâ ari Yorân to hâtikgum Yuraia hânângen ariwin. Arimunŋe lohimbî dondâŋe denŋe nâŋgâne sâm takanŋetâ emelâk den kâsikum yingiminiop yawuâk kâsikum yingioŋ.

2 Den kâsikum yingim tatnu Parisaio nombotŋenŋe taka “Den girawuyaen hâum sâmunŋe yan matŋe sâm tâpikgumu yaŋak den âiân katnom,” yawu nâŋgâm yaŋak yuwu sâm âikuwi. “Mâtâp girawuya tap? Lok âlâ me âlâŋe imbilipyenŋe pilâyeknomaihât mâtâp âlâ tap me bia?” Yawu sâwi.

3 Sâŋetâ sâop. “Âinohoi yakât matŋe nâku âiyongomune sâŋet. Den yai yakât emelâk Mosenŋe girem den kulemguoŋ ya sâŋetâ nâŋgâwe.”

4 Sâmu sâwi. “Mosenŋe girem den âlâ yuwu kulemguoŋ. “Lok âlâ me âlâŋe imbiŋe pilâwe sâm âlepŋe pilakdomawot yakât topŋe kulemgum waŋmu miakmu watmu ariwuap.” Mosenŋe ya otnomgât âlepŋe sâop.” Yawu sâwi.

5 Yawu sâŋetâ Mosenŋe den kulemguoŋ yakât Yesuŋe yuwu ekyongop. “Tâmbâlipyenŋe biwiyenŋe kârikŋe otmu yenâhâlâk nâŋgâm manminiwi. Yakât otmâmâ Mosenŋe kuyingiwehât otmâ ki kulemguoŋ.

6 Gârâmâ kândikum emelâk Anitâŋe hân himbim kândikyotgop yan lohimbî yâhâp ya katyelehop.

7-8 Katyelekmâ den yuwu sâm ekyotgop. “Lok âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmâŋe pilâyelekmâ imbiŋâit mandomawot.” Den yawu tap. Yawu gârâmâ orowâk manmâ biwi nâŋgân nâŋgânyetŋe konohâk otbuap. Yakât otmâ ki hionjakmâ ikŋiâk ikŋiâk otdomawot.

9 Anitâŋe menduhuyelekmu konohâk olowot. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe ki hionyeleknomai.” Yawu sâop.

10 Yawu sâm ekyongomu arinjetâ emelan yâhâ den sâop yakât sâm âikuwin.

11 Âikumunŋe yuwu sâop. Lok âlâ me âlâŋe imbiŋe yakât hâkâŋ otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok yaŋe tosa umatŋe membuap.

12 Otmu imbi âlâ me âlâŋe lokŋe pilâm lok ondop membuap ya gurâ yawuâk tosa umatŋe membuap.” Yawu sâop.

Yesuŋe nan baralipyenŋe lukuleyehop.

(Mataio 19:13-15 Luka 18:15-17)

13-14 Hilâm âlâen lohimbi nombotŋaŋe nan baralipyenŋe meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesuŋe kunyenŋan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otŋetâ nenŋe yekmunŋe ki ârândâŋ otmu kuyiŋgiwiw. Kuyiŋgimunŋe Yesuŋe nenekmu ki ârândâŋ otmu yuwu sâm eknongop. “Kâmbukŋe, ki kuyiŋŋet. Anitâŋe nimnaom titipâ me gin mandu yengât tihityenŋe otmop. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen gaŋet.

15 Yakât sâmune nâŋgâŋet. Nimnaom titipâŋe Anitâhât den nâŋgâm in yawu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeimai. Yâhâ oai yakât dopŋeâk âwâ mâmâlipyenŋaŋe otnomai yamâ Anitâŋe meyekbuap.”

16 Yawu eknongom nimnaom titipâ ya âlâku ikŋeâk ikŋeâk lâuyekmâ kunyenŋan mem Anitâŋe lukuleyehâkgât ulitguop.

Lok iri sikumyenŋe pato tatyŋgiop yâk yengât topyenŋe.

(Mataio 19:16-30 Luka 18:18-30)

17 Otmu kâlâwahom arine sâm otmunŋe lok âlâ sururuk sâm taka yuwu sâm âikuop. “Bawapi, manman koko salek amboŋe mansat. Yakât otmâ sârâ nâŋgâwe. Nâŋe girawu otmune ârândâŋ otmu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kunihiwuap?”

18 Sâmu sâop. “Wongât nâhât “Manman koko salek amboŋe” yat? Anitâ konohâk manman koko salek amboŋe tatmap.

19 Yakât otmâ gâŋe âinohoat yakât matŋe yuwu sâmune nâŋgâ. Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemguop ya sâlikum nâŋgâmat me bia? Ya yuwu tap. Gâ lok nombotŋe ki yongorâ munomai. Otmu buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Kombo ki meyiŋgiuwat. Hakyenŋan ki sâuwat. Den perâk ki sâm kâityongowuat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetŋe lâum amutyetŋan manbuat.”

20 Sâmu sâop. “Bawapi. Girem den sâm arat yuâmâ ŋaŋanambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâop.

21 Sâmu sâop. “Yuwu otbuat. Senŋe âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotŋe umburuk mansai ya yingiwuat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu iri sikum me senŋe âlâlâ dondâ tatbaŋgiop yakât nâŋgâmu biwiŋe umatŋe otmu hâmeŋe bâleop. Yawu otmâ yaŋak pilâm âlâengen ba ariop.

23 Ba arimu nengu kapi ya pilâm mâtâwân ari tatmâ Yesuŋe enŋatŋe kakŋambâ olelem nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Lok iri sikum pato

tatyiŋgiapneâmâ Anitâhâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwangine sâam otjetâ hâi hâiŋe otmap.” Yawu sâop.

24-25 Yawu sâamu nâŋgâmunŋe ki keterakmu yakât den âlâen torokatmâ yuwu sâam eknongop. “Bukulipne, yuwu sâamune nâŋgânet. Pusinje selon watmu pin pinjan arimu yan watmâ ba membe sâam hâum pâpgumap. Yakât dopneâk lohimbi iri sikumyenje pato tatyiŋgiapne Anitâŋe tihityeŋe olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâam otjetâ hâi hâiŋe otbuap. Lohimbi nombotje iri sikum pato tatyiŋgimap yaje yeŋahâlâk nâŋgâmai. Lohimbi yawuyaje Anitâhâlen biwiyenje katnomaihât nâŋgânetâ umatŋe otmap.” Yawu sâop.

26 Yawu sâamu nâŋgâmunŋe sâtŋe otmu yuwu sâam âikuwin. “Lohimbi girawu yaje otjetâ ârândân otmu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgiuwap?”

27 Yawu sâamunŋe Yesuje sennenŋe topŋanâk ekmâ yuwu sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâam loggât nâŋgân nâŋgân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topŋe âlâ tap. Yakât otmâ yeŋe yu me ya otne sâam yakât nâŋgân nâŋgân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkŋe konok manman kârikŋe ya yingimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

28 Yawu sâamu Petoroŋe yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senŋe âlâlâ kerek betbanjim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmâ gain.” Yawu sâop.

29 Sâmu sâop. “Lohimbinje nâhâlen biwiyenje katŋetgât lok âlâ me âlâŋe nâhât den lohimbi ekyongomaiŋe âwâ mâmâlipyenje, me imi garilipyenje, me nan baralipyenje, me hep torehenlipyenje, me senŋe âlâlâ siminŋe tatyiŋgiap yaje kerek pilâm nâhât komolân torokatnomai.

30 Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yan lohimbi bâlenaje yekŋetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin nâŋgânomai. Yawu otmâ nâhât lohimbi orop biwi konohâk hikuakmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyenje orop heronje otminiwi ya wangim heronje pato kakŋan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.

31 Otmu lohimbi nombotŋaje yeŋahâlâk nâŋgânetâ yahatmap yamâ Anitâŋe ki meyekbuap. Yâhâ nombotŋaje yeŋahât nâŋgânetâ gemu huruŋ huruŋ manmai ya Anitâŋe meyekmâ ikŋan torokatyekbuap.” Yawu sâop.

Yesu ikŋak mumbuap yakât âlâkuâk ekyongop.

(Mataio 20:17-19 Luka 18:31-34)

32 Yesuje yawu sâam eknongomu yapâ yahatmâ Yerusalem kapiâŋen yâhâwin. Mâtâwân yâhâm tatmâ umatŋe âlâlâ yâkâlen tetewuap yakât topŋe yuwu sâam eknongop.

33 “Yuwu sâamune nâŋgânet. Yiwerenŋe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe lok âlâŋe nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋgât bâteŋan katnekbuaap. Bâteŋan katnekmu den âiân katnekmâ mumbomgât den sâam hârenihinomai.

34 Den sâam hârenihim Roma lok yeŋgâlen katneŋetâ yâkŋe yuwu otnihino-mai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin pato nâŋgâwom. Otmu benŋe howanân nohoŋetâ mumbom. Mumune hannohoŋetâ yan hilâm kalimbu pesuk sâamu yakât kakŋan mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâam eknongop. Yawu sâam eknongomu Yerusalem yâhânom yakât nâŋgâmunŋe biwinenŋe umatŋe otmu nâŋgâm ketet otbin.

Bukulipnenŋe yâk yeŋgât hoŋ bayiŋginom.

(Mataio 20:20-28)

³⁵ Otmu sâp yan Yewerihât nanyâhâtne, Yakowo yet Yoaneje, Yesuhâlen ba yuwu sâp âikuowot. “Bawapi, netje yu me yakât nanğait ya sâmutje âlepne otnitgiwuatgât dop me bia?”

³⁶ Ekumutâ sâop. “Yetje biwiyetneje girawu nanğawot ya sâmutâ nângâwe.”

³⁷ Sâmu sâowot. “Sâp patoen gâne lohimbî kerek tihitnenje otdâ herone nângâhihim mepaeheknom. Yanâmâ nângânitgirâ orowâk tatmâ tângohomutje lohimbî kunlipyeje mannomgât nanğait.”

³⁸ Sâmutâ sâop. “Yakât topne ki nângâm denâk sâp yawot. Umatje âlâlâ tetenihiimu hâhiwin nângâwom yawuâk nângâromawot me? Otmu hâhiwin kakņan katneņetâ sât gum mumbom yakât dopneâk sât gum mundomawot me?”

³⁹ Sâmu sâowot. “Ya âlepne yat. Umatje nângâwualân net gurâ yawuâk nângâromgât nanğait.”

Sâmutâ sâop. “Bonņanâk yawot. Umatje âlâlâ tetenihiuwawân hâhiwin nângâm sât gum mumbom ya yet gurâ yawuâk nângâm mundomawot.

⁴⁰ Yakât sâwe. Lok âlâ me âlâne tânnohoņetâ kunlipyeje mannom yakât Anitâ ikņahâk nângâmu tap.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâp ekyotgomu yakât den pat nângâmunne bâlemu Yakowo yet Yoane yetgât nângâm bâleyitgiwin.

⁴² Nângâm bâleyitgiwin yakât Yesuje nângâmu bâlemu den âlâen hâum yuwu sâp eknongop. “Lok papatolipyeje nângâmai dopņan lohimbî galemynonņetâ yâk yengât amutyenjan manmâ hâhiwin kakņan manmai.

⁴³⁻⁴⁵ Yeņeâmâ papatolipyeje otyingimai yawu ki otnomai. Nâhât den lâum mansaije nâhât hoņ bam gam nâ tânohoņetgât ki gewan. Nâeâmâ lohimbî hoņ bayingim sârereyemâ kinmune nohoņetâ mumbom. Mum yan tosayeje pilâyingiwom. Yawu otbomgât awonņane âi sâp nihim hângânohomu gewan. Yawu gârâmâ yengâlen gâtne âlâ me âlâne bukulipyeje nângâyinginetâ yahalâkgât meņetâ huruņ huruņ otmu yâk yengât amutyenjan mannomai. Otmu yengâlen gâtne âlâ me âlâne Anitâne nenekmu ârândâņ olâkgât nângâm yawuâk bukulipyeje yengât hoņ bayinginomai. Yawu.” Yawu sâop.

Yesuje lok senje bok sâsâne heņgeņguop.

(Mataio 20:29-34 Luka 18:35-43)

⁴⁶ Yawu sâp eknongomu Yeriko kapi mewin. Otmu kapi ya pilâm yâhâmunne lohimbî dondâne betnenņan watnenekbi. Arimunne lok âlâ senje bok sâsâne, kutne Batimaio sâp, yamâ Timaio nanne, mâtâp ginņan talop. Tatmâ senje âlâlâhât umburuk otmâ yanak lohimbî mâtâwân bam gaņetâ ulityongom tatminiop.

⁴⁷ Ulityongom tatmu lohimbî yanje “Yesu takap,” sâņetâ nângâm yahatmâ halahuop. “Yesu, Dawitihât sen, gâne nâhât wehe nângânihi.” Yawu sâop.

⁴⁸ Yawu sâmu lohimbî gotņan kinbi yanje kuwanģiwi. Kuwanģinetâ wit gum halahuop.

⁴⁹ Yesuje ya nângâm mâtâwân kinmâ “Ekuņetâ gaek,” sâp lohimbî ya ekyongop. Ekyongomu senje bok sâsâne ya yuwu sâp ekuwi. “Gâhât yap. Yakât otmâ yahatmâ yâkâlen yâhâ.”

⁵⁰ Yawu sâņetâ nângâm in yawu yahatmu dâim yâkâlen bawi.

⁵¹ Dâim yâkâlen baņetâ yuwu sâp âikuop. “Girawu otgihiwehât nanğat?”

Sâmu sâop. “Bawapi, sârâ senne hâreakmu ekbehât nanğan.”

52 Sâmu sâop. “Gâje nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâje tetehihiâk.” Yawu sâmu yan senje hâreakmu ekmâ Yesu betjan sâop.

11

Yesuje Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Luka 19:28-40 Yoane 12:12-19)

1 Otmu yapâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotjan kapi yâhâp kutyetje Betepahe otmu Betani sâam, ya Oliwa pumjan tap yan yâhâwin. Yan yâhâ Yesuje honj bawayâhâtnje yâhâp yuwu sâam hângânnotgotop.

2 “Kapi tipinje ewapâ tap yan donji nanje âlâ hikum katjetâ kinsap ya lok ki kakjan tatmai ya holanmâ mem geromawot.

3 Holanmutâ lok âlâje yuwu mon sâam âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holanjsawot?” Yawu sâmuâmâ yuwu sâam ekuromawot. “Yiwereje âi teteap. Yakât otmâ patonetjanje yu mendehât hângânnotgomu takait. Mem arimutjeâmâ âi ya tuhumm pesuk pilâmuâmâ mem âwurem takarom.” Yawu sâam ekuromawot.”

4 Yesuje yawu sâam hângânnotgomu yâhâ donji nanje ya emet âlâ hawinjan hikum katbi ya holanjowot.

5 Holanmâ kinmutâ lok yan kinbinje yelekmâ yuwu sâam âiyotgowi. “Bâe. Yet âlâje sâmu yu holanje sâam oawot?”

6 Yawu sâam âiyotgotetâ yâku Yesuje den ekyotgotop yawuâk yawuâk sâam ekyongowot.

7 Ekyongomotâ nângâyitginjetâ holanmâ mem giowot. Mem gemutâ nenje hâk katipinje kâlep katbin ya holanmâ lotohom kakjan katbin. Katmunje kakjan yâhâ talop. Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

8 Yâhâmunje lohimbî dondâ hâruhuakbinje Yesuhât nângâjetâ yahatmu yenje sângum kâkâlep ya holanmâ mâtâp tete lingatmâ ariwi. Yâhâ nombotjanjeâmâ âliwahap esenje hârem yanje lingatmâ ariwi. Lingatmâ arinetâ donji yanje ya kakjan tâlim tâlim ariop.

9 Otmu lohimbî kinjitinje orowâk hâruhuakbinje yuwu sâam mepaewi. “Gâmâ tâmbânenje Dawiti sen. Gike ombheâk ki takat.

10 Anitâje âi sâam ghiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Tâmbânenje Dawitinje olop yakât dopjeâk galemnongowe sâam otmâ takat. Yakât nângâm heronje otgihim mepaeheksain.” Yawu sâwi.

11 Yawu sânetâ yapâ Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunje Yesuje opon kâmbukjan yâhâop. Opon kâmbukjan yâhâ senje âlâlâ mem anji gunji otbi ya in yekmâ purik sâam giop. Otmu emetsenje potok sâwe sâam otmu yakât otmâ menenekmu ya pilâm Betani kapiân âwurem ge iwin.

Lakop sâwanjimu hâlâlâj sâam kinop.

(Mataio 21:18-19)

12 Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâp arim tatmunje Yesu po wanjiop.

13 Po wanjimu senje pilâm lakop âlâ mâtâp ginjan kinop ya ehop. Ya ekmâ kehetje mem nembom sâam gotjan ariop. Ari eksan mâne esen yambuñajak pato otmu kehetje ki kinop.

14 Yawu kinop yakât yuwu sâop. “Âo, yu kehetje ki kinsap. Yakât otmâ lakop yukât kehetje âlâ ki menomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu nângâwin.

Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâm watyehop.

(Mataio 21:12-17 Luka 19:45-48 Yoane 2:13-22)

15 Yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâwin. Yâhâmunŋe Yesuŋe donŋi kakŋambâ kionŋmu yanak opon kâmbukŋan yâhâwin. Yâhâm yan opon kâmbukŋe kâlehen lohimbî senŋe âlâlâ anŋi guŋŋi otmâ hâmeŋe hâukum kinbi ya yekbin. Yekmâ Yesuŋe nâŋgâm bâleyiŋgim watyehop. Watyekmâ kakŋan tat tat, tewo, kembâ emetŋe tuhum ya kâlehen katŋetâ talop, senŋe âlâlâyeŋe mem purik pilâyiŋgimu tiok taok otmâ kinbi.

16 Watyekmu tiok taok otmâ kinŋetâ yan lohimbîŋe senŋe âlâlâyeŋe ya lâuakmâ ba nombot ga nombot otmâ yaehen kionŋmai sâm mâtâp maŋguyiŋgiop.

17 Mâtâp maŋguyiŋgim kinmâ yuwu sâm ekyongop. “Yu oai yukât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbî hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe yukât kâlehen tatmâ lohimbî kâityongom hâmeŋe mem yahatmâ anŋi guŋŋi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anŋim bero emetŋe yawuya oap.” Yawu sâm ekyongop.

18 Yakât otmuâmâ hotom uminiwi yeŋgât lok kunlipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiŋe den sâop yakât nâŋgâŋetâ bâlemu Yesu mem pâi emetŋan katne sâm otbî. Yamâ benŋe yuwu nâŋgâwi. “Lohimbî sesenŋâlâkŋe Yesuhâlen torokatmâ mansai. Otmu yâkŋe den sâmap ya nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu nâŋgâwanŋiŋetâ yahatmap.” Yawu nâŋgâm mem pâi emetŋan katne sâm nâŋgâŋetâ umatŋe otmu pilâwi.

19 Yâhâ Yesuŋe yawu sâm ekyongomu nenŋe yahatmâ pilâyekmâ gem Betani kapiân ari iwin.

Lakop âlâ kinop yakât Yesuŋe sâmu hâlâlâŋ sâop yakât topŋe

(Mataio 21:20-22)

20 Yan im yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem yâhâwin. Mâtâwân yâhâmunŋe Yesuŋe lakop yakât sâop yanŋe esenŋe mum hâlâlâŋ sâm kinop.

21 Yawu otmâ kinmu Petoroŋe ekmâ Yesuŋe lakop yakât sâop ya nâŋgâmu tetemu yuwu sâm ekuop. “Bawapi, enda ek. Gâŋe oran lakop endakât sâon ya esenŋe mum hâlâlâŋ sâm kinsap.”

22-23 Yawu sâmu enŋatŋe kakŋambâ olelem nenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yeŋe yu me ya otne sâmâmâ anŋoân biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe Anitâhâlen kepeim ulitgunetâ nâŋgâyiŋgimu yanâmâ yakât bulâŋe tetemu eknomai. Yakât den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe punŋe yukât Anitâ yuwu mon sâm ulitgunomai. “Punŋe yuŋe huhuakmâ orotok sâm giâk,” yawu sâm biwi yâhâp ki otmâek ulitgunomai otmuâmâ nâŋgânomai yawuâk tetewuap.

24 Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe yu me ya Anitâŋe sâmu teteâkgât nâŋgâm ulitgunomai. Yanâmâ biwiyeŋe kepeim yuwu nâŋgânomai. “Nenŋe Anitâhâlen biwinenŋe kepeim ulitgununŋe nâŋgâningimap yakât dopŋan teteningiwuap. Yawu.

25 Yakât torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Anitâ ulitgunomai yanâmâ lohimbî nombotŋe yen mem bâleyekbi ya yeŋgât tosayenŋe pilâyiŋginomai. Yawu otnomai otmuâmâ Himbim Âwâyeŋeŋe yeŋgât tosa ya gurâ yawuâk pilâyiŋgiwuap.

26 Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe yen mem bâleyekbi yakât nâŋgâm matŋe kâpekyiŋinomai. Yawu otnomai yanâmâ Himbim Âwâyeŋaŋe yen gurâ otŋetâ bâlem gap yakât matŋe kâpekyiŋiwuap.” Yawu sâop.

*Yesuŋe âlâhât sâtŋât âi miop yakât ki ekyongop.
(Mataio 21:23-27 Luka 20:1-8)*

27 Yawu sâm yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ opon kâmbukŋan yâhâwin. Yan yâhâmunŋe hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi, otmu Yura nengât papatolipnennaŋe Yesuhâlen bam yuwu sâm âikuwi.

28 “Gâŋe oran âlâhât sâtŋât otmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi watyehon?”

29 Sâŋetâ sâop. “Yeŋe âinohoai gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matŋe kâpeknihiŋetâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

30 Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yoaneŋe âlâhât sâtŋât otmâ lohimbi toen katyehop? Anitâhât me ondop yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop.

31 Yawu sâmu matŋe kâpekbaŋgine sâm pâpŋum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoaneŋe âi miop yamâ Anitâŋe âi sâm waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop?” Yawu sâmu nenŋe matŋe girawu sâm kâpekbaŋginom? Aŋulaknom yakâ.

32 Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yeŋgât sâtŋât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâŋe “Yoaneŋe Anitâhât poropete manmâ yakât sâtŋât âi mem manop,” yawu nâŋgâmai yakâ. Yakât otmuâmâ nenŋe yawu sânom yanâmâ lohimbi kinsai yuŋe nâŋgâm nongonomai yakâ.” Yawu nâŋgâwi.

33 Yawu nâŋgâm yuwu sâm ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtŋât âi meminiop ya nen ki nanŋgain.”

Sâŋetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

12

*Wain kalam ambonŋahâlen hâum sâop.
(Mataio 21:33-46 Luka 20:9-19)*

1 Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok pato âlâŋe wain kâmetŋet sâm nep lok meyehop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapŋat waŋŋa hâwiwi. Otmu emetyeŋe tuhuwî. Âi ya tuhumm tiŋ pilâŋetâ nep ya galemgunomai sâm katyekmâ ikŋe âlâengen ari sâp kâlep manop.

2 Arim sâp kâlep manmu wain kehetŋe ya puru pato kinmâ hululuŋ sâop. Yawu otmu ambonŋaŋe ikŋahât hâruhunihiŋet sâm honŋ bawa âlâ yakembâek hâŋgângumu takaop.

3 Takamu wain galemŋe manbiŋe kum watŋetâ âwurem ariop.

4 Âwurem arimu yawuâk kalam ambonŋaŋe honŋ bawa âlâ hâŋgângumu takaop. Hâŋgângumu takamu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuhunŋetâ âwurem ariop.

5 Yakât otmâ yawuâk kalam amboŋaŋe hoŋ bawane kalimbuŋe hângângumu takamu kuŋetâ muop. Kuŋetâ mumu kalam amboŋaŋe hoŋ bawalipŋe dondâhâlâk hângânyongomu ariwi ya gurâ kerehâk yongonjetâ muwi.

6 Aiop, kalam amboŋaŋe biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “Nine nanne ombe bisine hângângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwiŋaŋe yawu nâŋgâm ikŋe nanŋe hângângumu ariop.

7 Hângângumu arimu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenne ikŋe nanŋaŋe takap. Âwâŋe mumu yan kalam yuâmâ yâkŋe ambokuwuap. Yakât otmâ kumunŋe muâk. Kumunŋe mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât otbuap.” Yawu sâwi.

8 Yawu sâm kum kekae topŋehen pilâŋetâ iop. Yawu.

9 Yawu otŋetâ kalam amboŋaŋe taka girawu otbuap? Yâkŋe taka yongomu muŋetâ lok ondoŋ meyekmâ kaweyerŋan katyekmu kinnomai.

10 Yakât topŋe yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Anitâŋe hângânnohomu gewan. Yakât poropete âlâŋe den yuwu kulemguoŋ ya yeŋe ki mon sâlikum nâŋgâmai? “Nep lokŋe emet tuhum nak âlâ ekŋetâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânâŋgâmu kuhupin kârikŋe otmâ kinsap.

11 Yâhâ emet tuhuwiŋe ekmâ yuwu nâŋgânomai. “Bâe, yuâmâ patoŋe nâŋgâmu teteap. Ekmunŋe sâtŋe oap.” Yawu nâŋgânomai.” Yawu kulemguoŋ tap.

12 Yesuŋe den âlâen hâum sâop yuŋe hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunŋe otmu bukulipyenŋe yeŋgât topyenŋe miop. Yakât nâŋgâŋetâ biwiyenŋan tâlimu Yesu mem pâi emetŋan katne sâm otbi. Yawu otbi yamâ lohimbî dondâ yan kinbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahalop. Yakât otmâ yâk yeŋgât nâŋgâm gorâyŋgimu pilâm gem ariwi.

Anitâhât pat sâm yu ya katmunŋe tatmap ya waŋnom.

(Mataio 22:15-22 Luka 20:20-26)

13 Otmu sâp yanâmâ Parisaioŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ gemu menduhuakmâ den yuwu sâm hikuwi. “Nenne den girawu yaen hâum Yesu âikumunŋe matŋe sâm tâpikguwuap? Matŋe sâm tâpikguwuap otmuâmâ Roma tembe lâu ekyongomunŋe mem pâi emetŋan katŋetâ tatbuap.” Yawu sâm den hikuwi. Yawu otmâ bukulipyenŋe nombotŋe otmu Herotgât âi lok nombotŋe Yesuhât topŋe ekŋetgât hângânyongowi.

14 Hângânyongonjetâ Yesuhâlen taka yuwu sâm âikuwi. “Bawapi, gâhât topge nanŋain. Gâŋe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat yamâ nâŋgâmunŋe bonŋeâk otmap. Otmu lohimbîŋe girawu nâŋgâhîhîai yakât nâŋgâm ki gorâhîhimap. Gâŋe lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap yakât den tâŋ tâŋâk eknongomat. Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nâŋgâne. Roma lok âlâŋe kunnenne mansap, kutŋe Sisa sâm, yâhâmâ haoŋmâ ârândâŋ takesi waŋmain. Yawu gârâmâ yawuâk yawuâk waŋmâ yâhânom me bia? Yakât gâŋe girawu nanŋat? Sârâ nâŋgâne.”

15 Yawu sâm âikuŋetâ biwiyenŋe ekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe nâhâitŋe sâm tâpikguwuap sâm âinohoai me? Yawu gârâmâ kât nanŋe âlâ mem nihiŋetâ ekbe.” Yawu sâop.

16 Yawu sâmu waŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanŋe yu ekŋet. Âlâhât towat kât nanŋe yuân tap? Me âlâhât kutŋe tap?”

Sâmu sâwi. “Roma lok patonenje, kutje Sisa sâm, yakâ.”

¹⁷ Sârjetâ sâop. “Sisahât pat sâm yu ya katjetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katjetâ tatmâ yâk waŋnomai.” Yawu sâm ekyongomu nângâjetâ sâtje otmu yahatmâ ariwi.

Anitâje mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.

(Mataio 22:23-33 Luka 20:27-40)

¹⁸ Arijetâ bukulipenje, kutyenje Sarukaio sâm, yanje tohowi. Yâkne yuwu nângâmai. “Anitâje mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunje pesuk sâmap.” Yawu nângâmai. Yâkne yakât topne nângânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

¹⁹ “Bawapi, aŋgoân Mosenje den kulemguop ya yuwu tap.

“Lok âlâje imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiŋanje yakât kambut ya galemgum yakât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Mosenje yawu kulemguop tap. Yakât topne sâm eknongohât yuwu sâmunje nângâ.

²⁰ Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ aŋgoân atayenje kunŋanje imbi memu imiŋanje naom ki mewangimu inâk manmâ muop.

²¹ Mumu imiŋanje atajahât kambut ya mem manmâ yâku in muop. Otmu imiyetŋanje kambutyetje ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop.

²² Otmu imi ata ya hârokne kambutyenje yawuâk mem manmâ inâk muwi. Aiop, kambutyenje yâku yawuâk muop.

²³ Imi ata nombolân yâhâp ya kerekne imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâje mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâje membuap. Yawu sâwi.

²⁴ Sârjetâ sâop. “Anitâje poropetelipne otmu lok nombotje den ekyongomu kulemguwi yakât topne ki nanjai. Otmu Anitâ ikne wâtne pato tatbanjiap yakât topne gurâ ki nanjai. Yawu gârâmâ yenje nângâm hilipgum den yawu yai.

²⁵ Anitâje lohimbi mem yahatyekbuap yanâmâ himbimân Anitâhât aŋelolipŋanje ki miakmai ya yengât dop otmâ iknjiâk iknjiâk mannomai.

²⁶ Yâhâ Anitâje mumuŋambâ mem yahatyekbuap yakât topne yuwu sâmune nângâjet. Nak topŋan kâlâp semu laŋ laŋ sâop ya Mosenje ekbe sâm gotŋan baop. Gotŋan bamu Anitâje yuwu sâm ekuop.

“Nâje Awaraham, otmu nanje Isaka, otmu sesenje Yakop yâk yengât kunyenje tatmâ gaman.” Yawu sâm ekumu kulemguop.

²⁷ Anitâje Mose den ekumu kulemguop yakât topneâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenje manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ gaŋjetâ gaŋjetâ benje nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenne yamâ Anitâ. Topne yawu tap. Yamâ yenje den ya nângâjetâ keterakyiŋimbâp.” Yawu sâop.

Mosehât girem den ya girawu yanje kun kunje oap?

(Mataio 22:34-40 Luka 10:25-28)

²⁸ Yesuje Sarukaio yengât den yawu sâm purik pilâyŋimu nângâjetâ sâtje dop. Otmu Mosehât girem den kâsikum niŋgiopne den ya nângâmâmâ yahatmâ yuwu sâm âikuop. “Anitâje girem den Mose ekumu kulemguop yapâ gâtne girawu ya yakât nângârâ yahatsap.”

²⁹ Sâmu sâop. “Anitâñe girem den Mose ekumu kulempuop ya yuwu tap. “Isirae yen ekyongomune nâñgâñet. Anitâ ambonenñe pato yâk ikñe konok tap.

³⁰ Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwi nâñgân nâñgânnenñañe kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yakât lau konok lâum hoñ bawanñim yâhânóm.”

³¹ Otmu den âlâmâ yuwu tap.

“Nenñahât nanñanñimunñe yahatmap yakât dopñeâk bukulpnenñe yenñat nâñgâmunñe yahatbuap.”

Den yâhâp yan yunñeâmâ Anitâñe den âlâlâ sâop ya hârohâk mem men-duhuap.” Yawu sâop.

³² Sâmu sâop. “Bawapi, den bulâñe sârâ nâñgâmunne ârândân oap. Anitâ ikñe konok kunnenñe pato tatmap. Âlâ ki tap.

³³ Yakât otmâ nen biwi nâñgân nâñgânnenñe yâkâlen kepeim tem lâuwannim manmâ yâhânóm. Yâhâ nenñahât nanñanñimunñe yahatmap yakât dopñeâk buku nombotñe yenñat nâñgâmunñe yahatbuap. Yawu gârâmâ Anitâñe nâñgâningiâkgât noniñ bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom umain. Yawu otmâ den yâhâp yat yu lonñeâm hotom umunñe yakât Anitâñe nâñgâmu dondâ bâlemap.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâmu Yesuñe nâñgâmu ârândân otmu yuwu sâm ekuop. “Gâñe Anitâhât topñe tipinñe nangat. Yakât otmâ biwihañe yâkâlen kepeim manbuat otmuâmâ tihitge otmâ manman kârikñahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

Yawu sâmu nâñgâñetâ âlâ kândâkdâ dop. Otmu sâp yapâek Parisaio, Sarukaio otmu bukulpnyenñe Yesuñe den sâm tâpikguâkgât ki âikuwi.

Anitâñe hânñangumu gewuap yakât Yesu âikuwi.

(Mataio 22:41-46 Luka 20:41-44)

³⁵ Yesuñe den matñe yawu purik pilâwanñim yuwu sâm Parisaio âiyongop. “Yenñalen gâtñañe Mosehât girem den kâsikum yinñim yuwu sâmai. “Anitâñe hânñangumu ge tihitnenñe otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâmai. Den yawu tap yamâ nâñgâmunne bulâñe oap. Yamâ yenñe yakât topñe pâpñum mansai. Yakât otmâ yuwu sâmunne nâñgâñet.

³⁶ Emelâk Wâtñat mâmâñahât Heakñe tâmbânenñe Dawiti biwiñan kionñmu yuwu sâop.

“Anitâñe nâhât patone yuwu sâm ekuop. “Gâñe nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

³⁷ Den yakât yuwu sâwe. Anitâñe hânñangumu gewuap yakât Dawitinñe yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yenñeâmâ “Yâkñe hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitinñe den sâop ya orop ki lâuaksawot. Yakât nâñgâmunne keterahâkgât yenñe eknohoñetâ nâñgâwe.” Yawu sâop. Yawu sâm âiyongomu matñe sâne sâm hâum pâpñum pilâwi.

Parisaioñe orotmeme otbi yawu ki otnom.

(Mataio 23:1-36 Luka 11:37-54 Luka 20:45-47)

Hâum pâpñum pilâm arinñetâ lohimbî nombotñañe yâkât den nâñgâñetâ âilongo olop.

³⁸ Yawu otmâ den kâsikum yinñim yuwu sâop. “Lohimbî nombotñañe nenekñetâ yahalâkgât Mosehât girem den kâsikum yinñimainñe sâñgumyenñe kâkâllep mânunñakmai yanñe holunñ holunñ sâmu yâhâm gemai.

³⁹ Otmu yenñahât nâñgâñetâ yahatmu miti emetñan me lohimbî senyenñan ewanâk tatnehât nâñgâmai.

40 Yawu otmâ imbi kambut emetyenambâ watyekmâ senje âlâlâyeje kombo meyingimai. Yawu otmâ topyeje kurihiakmâ lohimbi senyenjan kinmâ oain sâm oain sâm Anitâ mepaem den kâlep huhumai. Yawu otmâ yakât hâmbâi Anitâje matje amokjan yingimu menomai. Yâk yengât topyeje yawu tap yakât otmâ yâkne biwiyenjan kionjmaihât biwiyenje galemahom mannomai.”

Imbi kambut âlâje nanje kuriñ kuriñ yâhâp kalop.

(Luka 21:1-4)

41 Yawu sâm ekyongomu nenje peren pilâm ba tewetsenje kondoân katmai yakât gotjan kinbin. Kinmunje lok iri sikum pato tatyngiop dondâhâlâkne yâhâ tewetsenje mem kondoân katbi.

42 Yawu katjetâmâ imbi kambut âlâ senje âlâlâhât umburuk otmâ manopje nanje kuriñ kuriñ yâhâp mem yâhâ kalop.

43-44 Yesuje ya yekmâ eknongomu nenje gotjan bamunje yuwu sâm eknongop. “Lok iri sikumyeje pato tatyngiapne tewetsenje nombotjeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yujeâmâ nanje kuriñ kuriñ yâhâp kârikne tatbanjimap ya bânje katsap. Yakât otmâ Anitâje imbi kambut yu ekmu âilonjo oap. Yâhâ lok iri sikumyeje oropje tewetsenje nombotjeâk katsai ya yekmu ki dopjan oap. Yawu.” Yawu sâop.

13

Kasalipyeñaje taka opon kâmbukne huhum iton galaj menomai yakât Yesuje sâop.

(Mataio 24:1-2 Luka 21:5-6)

1 Yawu sâm tinj pilâmu opon kâmbukjambâ kionjâ yaehen gewin. Yaehen ge kamberenje kakjambâ olelem opon kâmbukne ekmunje âilonjo olop. Yawu otmu bukunenje âlâje yuwu sâm Yesu ekuop. “Pato, yu nângâ. Opon kâmbukne pato nandoroje yu ekmunje senje âlâlâ kârikjanjak tuhuwi yanje âilonjo lonjo oap. Yakât gâje ekdâ girawu oap?” Yawu sâop.

2 Sâmu sâop. “Opon kâmbukne yu ekjetâ âilonjo lonjo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyeñaje taka huhum iton galaj mem senje âlâlâ kâlehen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatje topje topje teteyingiwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 24:3-14 Luka 21:7-19)

3 Yawu sâm eknongomu ya pilâm pumje âlâ, kutje Oliwa sâm, yan gem yâhâwin. Yan yâhâ tatmâ opon kâmbukne yamâ turembe nombotgen kinsap gârâmâ ya ekmâ yakât den alahuwin.

4 Den alahum pilâm Petoro, Yakowo, Yoane otmu Anderea yâkne Yesu orop peren pilâm ba kinmâ yuwu sâm âikuwi. “Gâje opon kâmbukjahât den eknongoat yakât bonje sâp girawuân tetewuap? Otmu tetewe sâm otbuap yan wuân kulem tetemu ekmâ nângâmunje keterakningiwuap?” Yawu sâm âikuwi.

5-6 Sâjetâ sâop. “Lok nombotñaje taka den perâkne yuwu sâm kâityongonomai. “Nâmâ Anitâje hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâjetâ lohimbi dondâje denyenje nângâjetâ bulâje otmu yâk yengâlen torokatnomai. Yakât otmâ engatyenjan gejetâ loholemaihât biwiyenje galemum mannomai.

⁷ Otmu sâp yan kapam gotyenjan me kâlepnehen, me wosapâ wosapâ tetewuap yakât nângâm ki gorâyinjiwuap. Yawu tetemu yanâmâ “Anitâne emelâk sâm kalop yakât bulâne teteap,” yawu nângânômai. Otmu kapam topne topne tetemu yan yeje nâhâitne “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nângânômai.

⁸ Anjoân lohimbi hânjan kulemjan mansai dondâhâlâkne kasa orangim ahonômai. Otmu mososoj hânjan kulemjan mososoj awawi guwawi membuap. Otmu po pato tetewuap. Yawu tetemu umatne topne topne teteyinjiwuap yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Imbilipyenane naom mene sâm otmai yan naomne hâliliakmâ tatmu hâhiwin kakjan kinmai. Yawu otmâ naom ya kionmu yanâmâ hâkyene sânduk sâmap. Yakât dopneâk umatne topne topne teteyinjiwuap yakât kakjanâmâ âwurem gewom.

⁹ Yeje galem tinj orangim mannomai. Mitihât kasanane nâhât den pat âlepne nângânetâ gemu bet pilâm yen hakyenjan sâm den âiân katyeknomai. Otmu yeje miti emetjan yâhâ nâhât den pat sâm ekyongonetâ nângânetâ ki bulâne otmu yongom mem âlâlâ tuhuyeknomai. Mem âlâlâ tuhuyekmâ yan meyekmâ lok kunlipyenane den sâm hâreyinjetgât yâk yengât senyenjan katyeknetâ kinnomai. Yâk yengât senyenjan kinmâ nâhât den pat âlepne sâm tetem ekyongonômai.

¹⁰ Nâhât den pat yu lohimbi hânjan kulemjan manmaine nângânetgât yeje mem sâliwahom ari ekyongonômai ya Anitâne sâm kalop.

¹¹ Otmu ekyongonetâ lok nombotjane den ya nângânetâ ki bulâne otmu yen meyekmâ den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otyinjetâ “Den mâtâpne girawu watmâ sâm ekyongomunne nângânetâ keterakyingiwuap,” yawu nângâm ki gorâyinjiwuap. Sâp yanâmâ Awojnennane ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenjan katmu nâhât den pat âlepne sâm kusânâ ekyongonômai.

¹² Otmu sâp yan umatne topne topne teteyinjiwuap yakât yuwu sâmune nângânet. Imi ata yejahâk ahom hionjaknomai. Yawu otmâ dâiakmâ lok kunlipyenane yengâlen ari den âiân karaknomai. Yawu oranginetâ kunlipyenane mem âlâlâ tuhuyekmâ yongonetâ munomai. Otmu âwâ nan yâkne gurâ yawuâk oranginetâ yongonetâ munomai.

¹³ Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Yeje nâ orop biwinenane kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yakât otmâ nâ mem âlâlâ tuhuneknetâ hâhiwin nângâman yakât dopneâk yen gurâ hâhiwin yinginomai. Hâhiwin yinginetâ yanâmâ hâkyene ki biuk sâwuap. Yeje kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâne meyekmâ manman kârikan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhujetâ kâwurumjanak kinbuap.

(Mataio 24:15-28 Luka 21:20-24)

¹⁴ Otmu torokatmâ yuwu sâop. “Emelâk emet inânjan poropete âlâne den yuwu kulemguop.

“Kasalipyenane opon kâmbukjan yâhâm orotmeme bâlene topne topne otnomai. Yawu otjetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipenane pilâm iton galaŋ otmâ hewuknehen ari misinjuraknomai.” Yawu kulemguop.

Den kulemguop yu biwiyenjan katmâ nângâm mannomai. Yawu mannomai gârâmâ kasalipyenane otjetâ bâlewuap ya ekmâ yawuya otmâ yan hilipyongomaihât yahatmâ iton galaŋ otmâ hewuknehen ari misinjuraknomai.

15 Otmu Yerusalem kapi ambolipnaje gurâ yawuâk sururuk sâam ari misinguraknomai. Yawu otmâ emetyeñan âwurem ari itâ pareñe miakne sâam yakât ki nângânomai.

16 Otmu lohimbî nep tuhuakmâ mannomaiñe âwurem taka emetyeñan iri sikumyeñe miaknehât ki nângânomai. Yekmâ yapâek hewukñehen ari misinguraknomai.

17 Sâp yanâmâ imbi tepdâ umat karat mannomai otmu njaña hewâk hewâhâk mem hikakmâ manñetâ wâtyeñe ki tinj tinj sâuwuap yañe hiliwahomaihât yeñe Anitâ ulitgunomai.

18 Otmu kasalipyeñe to yambu sâpñan takamai sâam Anitâ yawuâk ulitgunomai.

19 Kasalipyeñeñe takanomai yanâmâ umatñe pato nandoroñe kakyenjan yâhâwuap. Kândikum Anitâñe lohimbî katyelehop yapâek umatñe yan yuwuya âlâ ki teteop. Yawu gârâmâ umatñe kakyenjan yâhâwuap yukât kakñan yuwuya âlâ ki tetewuap.

20 Anitâñe ikñe lohimbilipñe kerek hiliwahom metemaihât sâp ya mem tâlâwâk tuhuwuapgât sâam kalop. Yâhâ ki sâam kalop mâne lohimbî hârok munjetâ hâmeyeñe ki kinbuapgât dop tetembâp.

21 Otmu lok nombotñeñe nâhât yuwu sâam yen kâityongonomai. “Anitâñe Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenñe otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu endaken ge mansap, me wosaken me wosaken ge mansap,” sâam ekyongonjetâ yâk yeñgât den ya ki nângânomai.

22 Sâp yanâmâ lok perâkñe nombotñeñe topyeñe kurihiakmâ oain sâam oain sâam otmâ yuwu sâam ekyongonomai. “Nâ galemyeñe manbehât Anitâñe âi sâam nihim hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâam nâhât lohimbî bulâñe yañe yâk yeñgâlen torokatñetgât kulem topñe topñe menomai. Yawu otñetâ yekmâ betyngim mannomai.

23 Yawu gârâmâ yâkñe engatyeñan geñetâ lohotñe otmaihât emet inânñan den ekyongonan ya biwiyenjan katmâ galem oranjinomai.

*Yesuñe âwurem gewuap yanâmâ anjelolipnaje meneneknomai.
(Mataio 24:29-31 Luka 21:25-28)*

24 Umatñe topñe topñe tetewuap yanâmâ hilâmngât emetsenñe otmu omongât emetsenñe yamâ bok sâamu omoñ sahakbuap.

25 Omoñ sahakmu pitu yañe himbimâmbâ pek sâam genomai.

26 Yawu otmu yanâmâ Anitâñe yâhâpñe hângânnohomu elem kulewoñboñ kakñambâ gemune kulem âlâlâ tetewuap yan wâtne pato tetemu ekñetâ ae señ señ otbuap.

27 Sâp yanâmâ anjelolipne hângânyongomune emetsenñe gahanñehen geñeñehen hân ewun embun nâhât pat manmâ arai ya kerehâk mem menduhuyeknomai.

*Bândup baiako yakât dop
(Mataio 24:32-35 Luka 21:29-33)*

28 Sâp yan âwurem gewom yakât nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bândup baiako ya huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâam oap,” sâamain.

29 Yakât dopñeâk hâmbâi den yan yukât bulâñe tetemu ekmâ yuwu sâanomai. “Âo, ya Yesuñe emet inânñan den eknongop yakât bulâñe tetemu eksain.” Yawu sâanomai.

³⁰ Otmu den yan yuâmâ lohimbi âun yu mansai ki muñetâek bulânje tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulânje bulânjanâk tetewuap.

³¹ Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitânje kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikñe tatmâ yâhâmbisâp.

Yesuñe âwurem gewuap sâp ya ki nanñgain.
(Mataio 24:36-44 Luka 17:26-30,34-36)

³² Sâp pato tetewuap yakât yuwu sâmune nânğâñet. Sâp gewom lohimbi kerekñe yakât ki nanñgai. Otmu añelo himbimân tatmai yâkñe gurâ yawuâk ki nanñgai. Otmu ninak gurâ ki nanñgan. Awoñne himbim ambonje ikñahâk nanñgap.

³³ Sâp girawuân me girawuân âwurem gewom yakât ki nanñgai. Yakât otmâ biwi pâlâmñe manmaiñât den âlâen hâum yuwu sâmune nânğâñet.

³⁴ Lok kutdâ âlânje emetñe pilâm kapi kâlepñehen ari tipinje manmâ âwurem tohowuap. Yawu gârâmâ ariwe sâm otmâ âi loklipñe âi sâm yinğim yuwu sâm ekyongowuap. “Âi sâm yinğian yu tinjâk mem menomai.” Yawu sâm lok âlâ mem “Hânği yukât galem kin,” sâm katmâ ariwuap.

³⁵⁻³⁶ Katmâ arimu yâkñe galem kinbuap gârâmâ lok kutdânje sâp girawuân âwurem takawuap ya ki nanñgap. Omoñ derep kâmbukñan, me emet eñgatñe nânğâmu yan, me emetsâpñe, me sâp girawuân me girawuân takawuap ya ki nanñgap. Yakât otmâ yâkñe sen galemâk otmâ manbuap. Yâhâ yakât dopñeâk nânje sâp girawuân taka yen meyekbom ya ki nanñgai. Yakât otmâ biwi golâek manmâ âi sâm yinğiwan ya tinjâk mem mannomai.

³⁷ Yâhâ den yan yuâmâ yengâlâk ki yan. Yen otmu hâmbâi lohimbi tetem mannomainje biwi nânğân nânğânyene nâhâlen kepeim mannomai kerek yengât yan.” Yawu sâop.

14

Yesu muâkgât den sâm hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Luka 22:1-2 Yoane 11:45-53)

¹ Otmu Tihit tihit homban ya tâlâhuop. Otmu homban yakât kutñe âlâmâ “Natik Homban” yawu sâmain. Homban ya tâlâhumu yanâmâ hotom uwi ya yengât kunlipyeñe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiñe menduhuakmâ Yesu kumunñe mumbuap sâm yakât den hikuwi.

² Yawu otmâ benje yuwu sâm alahuwi. “Yuâmâ Tihit tihit Homban otbuap. Yakât otmâ halihu lohimbi dondânje taka menduhuaknomai. Yawu gârâmâ sâp yan nenñe Yesu mem pâi emetñan katmunñe tatmu lohimbiñe eknomai yanâmâ kuk pato tetewuap. Yawu otmunñe kuk pato tetemapgât yok pilâm in yawu mem kumunñe mumbuap. Yawu sâm den hikuwi.

Yesuhât kunñan imbi âlânje to kukñe orop mem motelemu giop.

(Mataio 26:6-13 Yoane 12:1-8)

³ Otmu Yesuñe menenekmu Betani kapiân yan yâhâwin. Yan yâhâ lok âlâ, kutñe Simon sâm, hâk bâle tetewangimu manminiop ya henğenguoop yâkât emelan yâhâ orowâk tatmâ sot newin. Sot nem tatmunñe imbi âlânje to kukñe suk sukñe âlâ, hâmeñe yahat yahatñe ya mem emelan tatbinân gaop. Ga mañgunje mem hindâm Yesuhât kunñan motelemu giop.

⁴ Motelemu gemu lok nombotñaje ekñetâ bâlemu yuwu sâwi. “Wongât to kukñe suk sukñe yu imbiâk mem motelemu kunñan giap. Ya ekmunñe ki ârândâñ oap.

⁵ Nennje to yu âlepñe mem arimunñe lok nombotñaje 1000 kina yawuyaje puluhunjetâ yakât hâmeñe mem ari lohimbi umburuk mansai yawu ya tânyongombâingât dop.” Yawu sâwi. Yawu sâm imbi ya ekmâ sâwi.

⁶ Ekmâ sâñjetâ Yesuñe nâñgâmu ki ârândâñ otmu yuwu sâm ekyongop. “Kâmbukñe. Pilâñet. Imbi yuñeâmâ kulem oap yukât nâñe nâñgâmunne âilonjo oap. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet.

⁷ Lok umburuk mansai yamâ sâp kâlep manñetâ tânyongonomaihât dop tap. Yâhâ nâmâ sâp kâlep ki otmuâk pilâyekbom.

⁸ Nâmâ mumune lâmân hannohonomai yakât mâtâp menihim imbi yuñe to kukñe suk sukñe ya motelemu kunnan giap.

⁹ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Nâhât den pat âlepñe yu hânñan kulemñan ari ekyongonomai. Otmu imbi yuñe kulem otnihiap yukât den pat ya gurâ yawuâk ekyongonjetâ nâñgânomai.” Yawu sâop.

Yurasinje Yesu betñehen kionbuapñet sâop.

(Mataio 26:14-16 Luka 22:3-6)

¹⁰ Otmu sâp yan Yesuhât hoñ bawalipñe kâiân yâhâp manbin. Gârâmâ bukunenñe âlâ kutñe Yurasi sâm, yâkñe hotom uminiwi yengât kunlipyeñe yengâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât hâmeñe membuap yakât ekyongop.

¹¹ Ekyongomu nâñgâm heronje otmâ hâmeñe wañnomai yakât ekuwi. Otmu girawu tuhum yok pilâm meñetâ lohimbine ki eknomai yakât nâñgâm manop.

Yesuñe hoñ bawalipñe orop sot newi.

(Mataio 26:17-25 Luka 22:7-14,21-23 Yoane 13:21-30)

¹² Otmu emet hañ sâmu nennje yuwu sâm Yesu âikuwin. “Natik Hombañ tâlâhuap. Yakât otmâ hândâhân lama nanñe âlâ gâim katmunñe mem Anitâhât hotom unomai. Yawu gârâmâ emet wosan ari sot umunñe orowâk nenom?” Yawu sâwin.

¹³ Yawu sâm âikumunñe Yesuñe bukuyâhâtnennje yâhâp yuwu sâm hâñgânyotgop. “Yerusalem kapiân yâhâmutâ hoñ bawa lok âlâ âsâpñe lâuakmu eksomawot.

¹⁴ Lok ya ekmâ betñan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot. Yâhâmâmâ emet yakât amboñe yuwu sâm ekuromawot. “Nengât bawapinenñaje yuwu yap. “Nâñe hoñ bawalipne meyekmune emet yukât biwiñe âlâen tatmâ sot um nenom yakât otmâ emet biwiñe ya tiripnotgorâ ekde.” Yawu sâm ekuromawot.

¹⁵ Yawu sâm ekumutâ lok yañe dâiyelekmâ emet biwiñe âlâ mem henñenñetâ tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuromawot.” Yawu sâm hâñgânyotgomu yâhâowot.

¹⁶ Yâhâ Yesuñe den ekyotgop ya watmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuowot.

¹⁷ Mem dinñan tuhumutâ emetsâpñe otmu yan Yesuñe menenekmu emelan yâhâ sot newin.

¹⁸ Nem tatmunñe Yesuñe yuwu sâop. “Sâmune nâñgâñet. Yeñe nâ orop manmâ lau konok nem buku orañgim manmain. Yamâ yengâlebâ lok âlâñe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeñan mem katnekuap.” Yawu sâop.

¹⁹ Yawu sâmu nâñgâmunñe biwinenñe umatñe otmu yakât topñe nâñgâne sâm nennje ikñiâk ikñiâk yuwu sâm âikuwin. “Gâñe nâhât yat me âlâhât yat?”

20-21 Yawu sâmb âikumunje yuwu sâmb eknongop. “Anitâje sâmbu kulemguwu yakât bonje nâhâlen tetemu nohojetâ mumbom yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmuâmâ yengâlen gâtje âlâje oto konohân nâ orop sot nendomait yâkne yawu otmihuwap. Yawu otmihuwap yakât matje hâmbâi umatje dondâ membuap. Yakât otmuâmâ mâmâjañje ki mem ga katbâp yamâ mem ga kalop yawu nanjan.” Yawu sâop.

Natik newi.

(Mataio 26:26-30 Luka 22:15-20 1 Korinti 11:23-25)

22 Otmu sot nem tatbin yan Yesuje banja mem Anitâ mepaem motokmâ ningim yuwu sâmb eknongop. “Yu mem neñet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap.” Yawu sâmb mem ningimu newin.

23 Ningimu nemunje yanjak wain to mem Anitâ yâhâpñje mepaem gâim ningimu newin.

24 Ya mem nemunje yuwu sâmb eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohojetâ hepne gemu mumbom Anitâje nâhât den sâmb kalop yakât bulâje tâñ tâñgâk tetewuap. Yawu otmu lohimbi kerek yengât tosayeje Anitâje pilâyinjgiwuapgât mâtâp tetem henjenjuwuap.

25 Nâ sâp yiwerenje wain to yu yen orowâk ki nem yâhâwom. Yawu gârâmâ yu nemunje ki pesuk yap. Hâmbâi Anitâje âlâkuâk hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk nem yâhânom.”

26 Yawu sâmb tinj pilâmu yapâ yahatmâ Anitâ mepaem kiki mewangim ya pilâm Oliwa pumjan yâhâwin.

Petoroñje betbangiwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 26:31-35 Luka 22:31-34 Yoane 13:36-38)

27 Mâtâwân yâhâm tatmunje yuwu sâmb eknongop. “Anitâje emet inânjan poropete âlâ den ekumu kulemguoop ya yuwu tap.

“Nâje sâmbune lama yengât amboyeñje ya kuñjetâ mumbuap. Otmu yâk watmâ manmai ya hârok gem tiok taok otmâ arim kinnomai.” Yawu kulemguoop tap.

Den yakât bonje yu tetewe sâmb oap. Yakât otmâ kasalipnañje taka menekñjetâ yen kerekñje kinjityenjahât otmâ gem tiok taok otmâ arinomai.

28 Menekmâ ari nohojetâ mumbom yamâ benje mumunambâ yahatbom. Mumunambâ yahatmâ Galilaia hânân ari mambotyñjim tatmune yen ak-sihâk arinjetâ menduhuaknom.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmbu Petoroñje matje yuwu purik pilâwangiop. “Gâhât kasa takanomai yan yâkneâmâ kinjityenjahât otmâ arinomai. Yâhâ nâmâ bia, nâ ki pilâhekmâ ariwomgât nanjan.” Yawu sâop.

30 Sâmbu sâop. “Nanjan. Gâje omonjukâlâk nâhât “Ki nânjgâwangian,” sâwuap. Yawu sârâ kalimbuñje otbuap yan gokorok yâhâpñje isewuap.” Yawu sâop.

31 Yawu sâmbu kârikñje otmâ yuwu sâop. “Nâmâ gâ orowâk tatdom. Yawu tetehihimu nâje gâ ki pilâhekmâ ariwom. Me kinjityenjahât gurâ ki otbom. Nâje gâhât topgahât âinohojetâ ki kurihiwom. Me gohone sâmb otnomai yanâmâ nâ orowâk tatmutñje notgonomai.” Yawu sâop. Yawu sâmbu nennje gurâ yâkne sâop yawuâk sâwin.

Yesuje Oliwa pumjan yâhâ âwâñje ulitguop.

(Mataio 26:36-46 Luka 22:39-46)

32 Ari kapi âlâ, kutŋe Gesemane sâŋ, yan ariwin. Yan ari Yesuŋe yuwu sâŋ eknongop. “Yen yuân tatŋetâ nâŋe awoŋ orop ba den tipinje alahure.” Yawu sâŋu yan ge tatbin.

33 Yan ge tatmunje Petoro, Yakowo, Yoane meyekmu yenjâk bawi. Ba kinmâ umatŋe tetewanŋiwe sâŋ olop yakât nâŋgâmu biwinŋe umatŋe otmu yuwu sâŋ ekyongop.

34 “Yen yuân galem tatŋet. Hâkne biuk sâŋu biwine umatŋe dondâ oap.” Yawu sâŋ ekyongop.

35 Yawu sâŋ katyekmâ pererj pilâm ge pare im Anitâŋe nâŋgâmu umatŋe ya pesuk sâwanŋiâkgât yuwu sâŋ ulitguop.

36 “O Awoŋ, gâmâ yu me ya otbe sâŋ ki hâum pâpgumat. Umatŋe yu tetenihiwe sâŋ oap ya nâŋgârâ ki teteâkgât nanŋan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâop.

37 Yawu sâŋ yahatmâ âwurem ba yekmu aman pâlâmŋe injetâ mândeyekmâ Petoro yuwu sâŋ ekuop. “Simon, aman pâlâmŋe im tat yukâ. Nâ yiwererje pilâyekboman. Yakât pâlâmŋe ki ot.”

38 Yawu sâŋ ekum benŋe yuwu sâop. “Biyiyeŋeâmâ hewewerj oap. Yâhâ wâtŋeŋeâmâ houŋ sâŋu aman iai. Yen lohotŋe otmâ pilâneknmaiât golâek tatmâ Anitâ ulitguŋet.” Yawu sâop.

39 Yawu sâŋ ekyongom benŋe pererj pilâm ba kinmâ aŋgoân sâop yawuâk sâŋ Anitâ ulitguop.

40 Ulitgum pesuk pilâm âwurem ba hoŋ bawalipŋe yeksan mâne aman pâlâmŋe iwi. Yawu injetâ mândeyehop. Mândeyekmu yahatmâ anjulakmâ den biaek otbi.

41 Yawu otŋetâ benŋe kalimbuŋe pererj pilâm ba Anitâ ulitguop. Ulitgum pesuk pilâm âwurem ba mândeyekmâ yawu sâŋ ekyongop. “Bâe, yen nanŋai me? Wongât aman pâlâmŋe im tai. Emelâk Anitâŋe yu otbomgât hâŋgânnohomu gewan. Yakât toŋe teteâkgât kasalipnanje menekmâ ari hilipnohonomai yakât sâp tâlâhuap.

42 Bâiŋ, yen yahatmâ enda yekŋet. Nâhât den halop alahum kinsai. Gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe betnehen kioŋsapŋe taka kinsap. Yakât yahatŋetâ ba yekne.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Luka 22:47-53 Yoane 18:3-12)

43 Yawu sâŋ eknongomu yanâk hotom uminiwi ya yeŋgât kunlipŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât papatolipnenŋe lok sesenŋâlâk hâŋgânŋongonjetâ bukunenŋe Yurasinje dâiyekmu Yesu mene sâŋ takawi. Takanjetâ nen orop ahomaingât nâŋgâm kapamgât wahap miakmâek takawi.

44 Lok takawi ya Yurasinje kulem girawu otmu menomai yakât yuwu sâŋ ekyongop. “Yesu parahumune ekmâ yanâk ga mem arinomai.” Yawu sâŋ ekyongom dâiyekmu takawi.

45 Gotnenŋan takamâmâ kasa ya kinŋetâ Yurasinje Yesu gotŋan ga parahum yuwu sâop. “O, patone, mandâ manman.”

46 Yawu sâŋ parahumu yanâk ga Yesu mewî.

47 Meŋetâ kinmu yanâk nengâlen gâtŋe âlâŋe yahatmâ tewetŋe mem hotom uminiwi ya yeŋgât kunyenahât hoŋ bawaŋe ya ândâpŋe nombot ya toŋjambâek kârâm hâreop.

48 Kârâm hâremu Yesuŋe yuwu sâŋm âiyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtŋe metŋe âlâlâ mem takai. Yeŋe nâhât lok bâleŋe sâŋm menekne sâŋm takai me? Me lok bâleŋe âlâ kune sâŋm takai? Ya ekmune bâleap.

49 Hilâm ârândânŋ nâmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ den kâsikum yingim gaman. Yan bân menekbâi yamâ emet inânŋan Anitâŋe poropetelipŋe den ekyongomu kulemguwu yakât bulâŋe yu teteap.” Yawu sâop.

50 Yawu sâmu ekmunŋe hâknenŋe biuk sâmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbin.

51 Tiok taok otmâ arim kinmunŋe yanâmâ lok sihan âlâ sâŋgum kaok latmâ kinopŋe betyeŋehen ariop.

52 Betyeŋehen arimu ekmâ mem hilipgum sâŋgumŋeâk mem kon pilâŋetâ hâk barak yahatmâ sururuk sâŋm ariop.

Yesu muâkgât den hakŋan sâwi.

(Mataio 26:57-68 Luka 22:54-55,63-71 Yoane 18:13-14,19-24)

53-54 Nenâmâ kerehâk kinŋitnenŋahât otmâ gem tiok taok otmâ arim kinmunŋe Petoroŋe ikŋiâk betyeŋehen tihâk ariop. Otmu hotom uminiwi ya yeŋgât kunyeŋe yâkât emelan Yesu mem ariwi. Mem ariwi sâp yan hotom uminiwi ya yeŋgât lok kunlipyeŋe otmu Yura lok nengât kunlipnenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi ya kerekŋe emet yan yâhâ menduhuakmâ kinbi. Yan yâhâ menduhuakŋetâ tembe lâu emet yakât galem kinbiŋe kâlâp uŋetâ semu nâŋgâm ikaiakmâ tatbi. Yawu otmâ tatŋetâ Petoroŋe yâk yeŋgât hohetyeŋan ba kâlâp nâŋgâm ikaiakmâ talop.

55-56 Otmu emet yan yâhâ menduhuakbiŋe girawu tuhumunŋe muâkgât nâŋgâm den golâ topŋe topŋe gahaem hakŋan sâwi. Yawu otmâ lok dondâŋe den girawuân hâŋm sâŋetâ kunlipyeŋeŋe nâŋgâŋetâ ârândânŋ otbuap yakât pâpŋuwi. Den sâŋm ariwi yaŋe ki lâuahop.

57 Yâhâ lok nombotŋeŋe yahatmâ yuwu sâŋm hakŋan sâwi.

58 “Lok yuŋeâmâ den âlâ yuwu sâmu nâŋgâwin. “Opon kâmbukŋe emelâk tuhuwi yuâmâ nâ niniâk liakum yâhâpŋe hilâm kalimbu kâlehen tuhum maŋguwom. Lok âlâ me âlâŋe ki tânnohowuap.” Yawu sâop.” Yawu nâŋgâm tâpikgum hakŋan sâwi.

59 Otmu den sâwi yaŋe gurâ ki lâuahop.

60 Otmu hotom uminiwi ya yeŋgât kunyeŋeŋe yahatmâ kinmâ Yesu yuwu sâŋm ekuop. “Gâ wongât otmâ den âlâlâ âihohomunŋe yakât matŋe ki kâpeksat? Yawu otdâ ekmunŋe ki ârândânŋ oap.” Yawu sâop.

61 Yawu sâmu benŋe Yesuŋe olotonâk kinop. Olotonâk kinmu witgum âikuop. “Bâiŋ, witgumâk âihohowe. Gâ Anitâŋe ikŋe nanŋe bulâŋe ya hâŋgâŋohomu ge yu mansat me bia? Sârâ nâŋgâne.” Yawu sâop.

62 Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ Anitâŋe hâŋgânnohomu gewan. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâŋe wâtŋe nihim âlâkuâk hâŋgânnohomu elem kulewonŋon kakŋambâ âwurem ge yeŋgât kunyeŋe tatmâ yâhâmbisâm. Sâp yan Anitâhât wâtŋe ya nâhâlen tetemu eknomai.” Yawu sâop.

63 Yawu sâmu den ya nâŋgâmu bâlemu yahatmâ ikŋe sâŋgum mem duhatmâ bukulipŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Bâiŋ, den kâmbukŋe hâliiŋe sâmu nâŋgâmunŋe pesuk yap.

64 Ikŋahât nâŋgâmu yahatmu Anitâhât kawenŋan kinbe sâŋm oap. Yakât otmâ girawu tuhumongât nanŋai?” Yawu sâŋm âiyongop.

Âiyongomu den yakât alahu gulahu otjetâ biwiyenê konohâk otmu yuwu sâwi. “Bâin, yu otmu bâleapgât muâkgât nangain.” Yawu sâm hârewanngiwi.

⁶⁵ Sâm hârewanngim nombotjanê yahatmâ tâpguwi. Tâpgum gâtjanê sângum âlâ mem senje sâhâm kâtâpgujetâ kinop. Senje sâhâm kâtâpgum ândâpne huhuwi. Ândâpne huhum nombotjanê yuwu sâm âikuwi. “Bâin, ândâpge âlânge huhuap? Yakât sârâ nângâne.” Yawu otjetâ pesuk sâmu tembe lâu emet yakât galem kinbinje kum me âlâlâ tuhuwi.

Petoroŋe Yesu betbanjiop

(Mataio 26:69-75 Luka 22:56-62 Yoane 18:15-18,25-27)

⁶⁶ Yawu otbanjinetâ Petoro yâhâmâ yawuâk kâlâp nângâm ikaiakmâ talop.

⁶⁷ Tatmâ yanâk hotom uminiwi ya yengât lok kunyenahât honj bawa imbi âlânge towatne ekmâ yuwu sâm ekuop. “Âe, gâmâ Yesu Nasaret amboŋe orop manjjetâ yekman.” Yawu sâm ekuop.

⁶⁸ Yawu sâmu nângâm kurihiakmâ yuwu sâop. “Âe, gânge den yakât ki nanjan. Gânge den yat yakât topne ki nângâm henjenguan.” Yawu sâm yahatmâ pilâyekmâ endunâken ba kinmu yanâk gokorok isiop.

⁶⁹ Gokorok isemu imbi yanê yâhâpne ekmâ lok yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Wâe, lok yuâmâ Yesu bukulipne orop manjjetâ yekman.”

⁷⁰ Yawu sâmu Petoroŋe yâhâpne kurihiahop.

Kurihiaakmu sâp kâlêp ki otmuâk yan kinbinje Petoro towatne ekmâ yuwu sâwi. “Wongât kurihiaksat? Gâhât towatge gekmâ nangain. Bulânjanâk gâmâ Galilaia amboŋe.” Yawu sâm ekuwi.

⁷¹ Yawu sâm ekuŋjetâ kurihiaakmâ yuwu sâop. “Bâin, yuwu sâmune nângâŋet. Nâ Anitâhât senjan kinmâ den membom otmuâmâ yâkne matje nihiwuap. Lok yai yakât nânge bulânjanâk ki nângâwanngian.” Yawu sâop.

⁷² Yawu yan mâne yanâk gokorok yâhâpne isiop. Gokorok isian mâne Yesune emet inânjan den ekuop ya nângâmu teteop. “Gânge nâhât “ki nângâwanngian” sârâ kalimbuŋe otbuap yan gokorok yâhâpne isewuap.” Yawu sâop ya nângâmu tetemu isiop.

15

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Luka 23:1-5 Yoane 18:28-38)

¹ Otmu emet hanj sâmu yan hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi otmu Yura nengât kunlipnenne hârokne in yawu menduhuakmâ Yesu muâk sâm den hikuwi. Yawu otmâ Yesu bâtnjan sâhâm dâim Roma yengât kiap âlâ, kutne Pilato sâm, yâkât den sâsâ emetjan ariwi.

² Dâim Pilatohâlen ariŋjetâ yâkne yuwu sâm âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Onj, den bulânge yat.” Yawu sâop.

³ Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenane den golâ topne topne sâm Yesu hakjan sâwi.

⁴ Yakât otmâ Pilatoŋe Yesu yuwu sâm âikuop. “Den topne topne gâhâlen kârâm pilai. Yakât otmâ girawuhât otmâ matje ki kâpekyinngiat?”

⁵ Yawu sâmu den biaek kinop. Yawu kinop yakât Pilatoŋe ekmâ sâtne olop.

Pilatoŋe Yesu muâkgât sâm hârewanngiop.

(Mataio 27:15-26 Luka 23:13-25 Yoane 18:39-19:16)

6 Otmu Tihit tihit hombanj ârândânjâk Pilatonje yuwu otminiop. Lok tosa otjetâ pâi emetjan katyekjetâ tatminiwi yapâ gâtje âlâ me âlâhât lohimbije nângâjetâ dopjan otmu lok âlâ holanjbuat sâminiwi ya holanjekmu geminiwi.

7 Yâhâ sâp yan lok bâleje âlâ, kutje Barawa sâm, yâkne kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetjan mem katjetâ ttmâ gaop.

8-10 Yawu gârâmâ Pilatonje yuwu nângâop. “Lohimbi dondâje Yesuhât nângâjetâ yahatmap. Yakât otmâ hotom umai ya yengât kunlipyenaje nângâjetâ bâlemu yanak muâkgât sâm hârewanjim nâhâlen mem takai.” Yawu nângâop. Yâhâ lohimbi kingitje orowâkne yâkâlen ari menduhuakmâ pâi emetjan tatbi yapâ gâtje âlâ holanmu giâkgât ekuwi. Ekujetâ yuwu sâm âiyongop. “Nâje Yura yengât lok kutdâ yu holanjmune giâkgât nanjai me bia?” Yawu sâm âiyongop.

11 Yawu sâm âiyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenaje lohimbije Pilato ekujetâ Barawa holanmu giâkgât engatyerjan gewi. Yakât otmâ lohimbije yanje Barawa holanmu giâkgât ekuwi.

12 Yawu ekujetâ Pilatonje yuwu sâm âiyongop. “Yawu gârâmâ yengât lok kutdâ yakât girawu otbanjiwomgât nanjai?” Yawu sâop.

13 Yawu sâmu yahatmâ den yuwu halahum sâwi. “Yâk howanân kum kânângâjetâ muâk.”

14 Sânetâ sâop. “Wuân otmu bâleopgât yawu yai?” Yawu sâmu âlâkuâk yahatmâ sâwi. “Howanân kum kânângâjetâ muâkgât nanjain.” Yawu sâm sâm hârewi.

15 Otmu Pilatonje lohimbije yanje ikjahât nângâjetâ yahalâkgât lauyenjan mem tembe lâulipje ekyongomu Barawa holanjetâ gem ariop. Otmu Yesu mem kândâtje lawitjetâ hepjak kinj pisilinj sâop. Yawu otjetâ Pilatonje hângânyongomu howanân kujetâ muâkgât mem ariwi.

Tembe lâulipjenje Yesu mem âlâlâ otbanjiwi.

(Mataio 27:27-31 Yoane 19:2-3)

16 Tembe lâulipjenje yahatmâ Yesu mem ya pilâm emet âlâen katjetâ talop. Yawu otmâ tembe lâu bukulipjenje meyekjetâ ga menduhuakbi.

17 Menduhuakmâ hâk katipje kâkâlep, kurinj takop takop yamâ lok kutdâje mânunjakmâ manminiwi yawuya mem mânunbanjiwi. Yawu otmâ tâk âlâ sâtje metje, hatman yawuyenje mem gonjongum lok papato yengât njerendenj ya dop kum kunjan kepeim âlihitbanjiwi.

18 Yawu otbanjim gotjan ba senjan gem girinbanjim yuwu sâm ekuwi. “Bâe, Yura yengât lok kutdâ pato. Yakât otmâ torokatmâ mangât nanjain.” Yawu sâm senjan gewi.

19 Senjan gem kundenjan tâpguwi. Tâpgum kapam âlâ mem kunjan lawitbi.

20 Senjan genjetâ dopjan otmu hâk katipje kurinj ya mem tuhumm pilâm iknje hâk katipje mem mânunbanjim yanak mem howanân kum kânângâne sâm dâim ariwi.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Luka 23:26-43 Yoane 19:17-27)

21 Dâim mâtâwân arim tatjetâ lok âlâ takamu ekbi, yamâ kutje Simon sâm, Alesande yet Lupu yetgât âwâyetje. Yâhâmâ Kirene hânân gâtje. Mem tetem Yesu wâtje houj sâopgât sâwanjinjetâ Yesuhât howan ya tângum mem lâumu orowâk ariwi.

²² Ari hân âlâ, kutje Golihata sâ, yan ariwi. Kut yakât topneâmâ “Lok Kunje Hahitje,” yawu.

²³ Yan ari Yesuje hâhiwin dondâ nânġâmapġât wain to otmu to ŋasin bâleje, kutje Miri sâ, ya orop menduhum ġaim waġetâ nemu ŋasinbanġimu ukum pilâop.

²⁴ Ukum pilâmu yâkât hâk katipje tuhum pilâmâmâ ikje howanân kum kânġâġetâ kinmu hâk katipje ya mem “Âlâje miakbuap?” sâ mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katġetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyeje ikġiâk ikġiâk yan kulemgum amanân mânunġetâ ġiop. Mânunġetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ menġetâ kut teteop yaġe miahop. Yawu otbi.

²⁵ Yâhâ omoġânâk 9 kilok otmu yan howanân kum lâum kânġâġawi.

²⁶ Yawu otmâ howan yakât kunġan yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâ kulemgumi.

²⁷ Otmu sâp yanâk lok komborâ yâhâp yotgom lâum kânġâġeyeleġetâ nombot nombot kinowot.

²⁸ Yawu otbi yan Anitâje emet inânġan den sâop yakât bonġe teteop. Den yamâ yuwu. “Nâje nine hoġ bawa hânġâġumune gemu lohimbije ekġetâ lok bâleje yawu olop.” Yakât bonġeâmâ lok bâleje yâhâp orop yongom lâum kânġâġeyeleġetâ kinbi.

²⁹ Otmu lohimbî nombotġaje mâtâp ya watmâ howan hâlâġmâ arim takawiġe Yesu ekmâ lauyeġe butelim yuwu sâwi. “Bâe, ġâje emelâk yuwu sârâ nânġâwin. “Opon kâmbukġe yamâ nâje liakum hilâm kalimbu biwiġan tuhum manġuwom,” yawu sârâ nânġâwin.

³⁰ Yawu ġârâmâ howanâmbâ kâpehkmâ ge.” Yawu sâwi.

³¹⁻³² Yawu sâġetâ benġe hotom uminiwi ya yengât kunlipyeġe otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwiġe senġan gem yuwu sâ alahuwi. “Lok yuâmâ Anitâje hânġâġumu ge Yura nengât tihitnġe otmâ kutdânenġe mansap sâmai. Lok yuġe lohimbî nombotġe tânyongmu ekmain. Yâhâ ġirawu otmâmâ ikġeâmâ ki tânahom howanâmbâ kâpehkmâ ġiap? Kâpehkmâ gemu eknom otmuâmâ biwinġe yâkâlen katmâ tem lâuwanginom. Yâhâ ki kâpehkmâ ġewuawâmâ yuwu sânom. “Âo, lok yuâmâ imbiâk otmap.” Yawu sânom.” Yawu sâ mem senġan ġewi. Senġan ġeġetâ lok bâleje yotgom kânġâġeyeleġetâ nombot nombot kinowot yâkġe ġurâ yawuâk senġan ġiwot.

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Luka 23:44-49 Yoane 19:28-30)

³³ Otmu hilâm kârikġan, 12 kilok olop yan, Anitâje nânġâmu emetsenġe ya omoġ sahaġop. Omoġ sahakmâ yapâ ari emetsâpġe 3 kilok otmu emet lanġinġe âlâkuâk pilâop.

³⁴ Yawu otmu Yesuje kândâtġe kuwihakmâ Yura nengât denân yuwu sâ halahuop. “Eli, Eli lama sapaktani,” yawu sâop. Sâop yamâ topġe yuwu. “O, Awonġ, wongât nânġâm kâkâsuk otmâ betnihiat?” Yawu sâop.

³⁵ Yawu sâmu lohimbî nombotġaje nânġâm tâpikgum yuwu sâwi. “Eliahât mon sâm ahom kuakmâ tap.”

³⁶ Yawu sâġetâ hohetyerġan ġâtġe âlâje sururuk sâ ari sâġgum âlâ mem nak bâtbâtġe potonġan pâġ pâġ kepeim yaġe wain to bâleje yan katmâ mem yâhâ launġan kalop. Yawu otmâ bukuliġe yuwu sâ ekyongop. “Eliġe

himbimâmbâ ge tânguâkgât nângâm kutŋe kunsap mon?. In ekne.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu Yesuŋe den kârikŋe halahum yaŋak muop.

³⁸ Otmu emelâk lohimbî inŋaŋe opon kâmbukŋe yakât biwiŋe ekmai sâm sâŋgum kâlep pato hikunjetâ ya kâtâpŋuminiop. Sâŋgum yaŋe pânjambâek tok sâm hâreakmâ nombot nombot otmu tetekŋan olop.

³⁹ Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yeŋgât kunyeŋe âlâ hâlâŋmâ kinopŋe ekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâop. “Lok yuâmâ Anitâhât nanŋe bulâŋe.” Yawu sâop.

⁴⁰ Otmu imbi nombotŋe pererŋ pilâm endâŋân ba kinbi ya yeŋgât ho-hetyerŋan kinbi ya yeŋgât kutyerŋe Salome, otmu âlâmâ Maria, Matala kapiân gâtŋe, otmu âlâmâ Mariahât kut namberŋe otmu yakât nanyâhâtŋe yâhâp, kutyetŋe Yose otmu imiŋe Yakowo yâhâmâ lok sihan.

⁴¹ Imbi yongonsan yamâ Yesu orop Galilaia hânân manmâ hoŋ bawanŋim gawi. Yâhâ imbi nombotŋeâmâ Tihit tihit hombanŋ ya ekne sâm Yerusalem kapiân Yesu orowâk yâhâwi yaŋe kinbi.

Yesu lâum ari hanguwî.

(Mataio 27:57-61 Luka 23:50-55 Yoane 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Otmu lok âlâ, kutŋe Yosep sâm, yâkât topŋeâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi yapâ gâtŋe. Emelâk Parisaio, Sarukaio otmu Yura nengât papatolipnennŋaŋe yâk orop menduhuakmâ den otminiwi. Yakât otmâ lohimbî sesenŋâlâkŋe nâŋgawanŋinjetâ yahalop. Otmu Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hânŋâŋumu ge Yura nengât lok kutdâ otmâ tihitnenŋe otmâ yâhâwuap yakât biwiŋaŋe mem mambotmâ manmâ gaop. Topŋe yawu. Yâhâ Yesuŋe muop yan lohimbî kerekŋe Tihit tihit Hombanŋ emet han sâmu tetewuap yakât nâŋgâm sot kâle otmu senŋe âlâlâ mem dinŋan tuhuwi. Yakât nâŋgâm Yosepŋe ikŋe hâkŋahât tihitŋe ki nâŋgâm Yesu lâum ari hanguwe sâm Pila-tohâlen ari tetewanŋiop.

⁴⁴ “Yesu muap,” sâm ekumu nâŋgâm Pilatoŋe enŋat yâhâp olop. Yakât otmâ tembe lâu âlâŋe ari ekma taka sâmu nâŋgawe sâm hoŋ hânŋâŋumu ariop.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ari ekma âwurem taka “Emelâk muap,” sâm Pilato ekuop. Ekumu Pilatoŋe Yosep nâŋgawanŋiop. Nâŋgawanŋimu yâkŋe sâŋgum kaok âlâ puluhuop. Yawu otmâ bukulipŋe meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sâŋgum yaŋe katipguwi. Katipgum lâum ari kât mâtâpŋe âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânma mem tinŋaloŋjetâ kinop yan lâum ari katbi. Lâum ari katmâ kât âlâ lâum hâpunjetâ ba mâtâpŋe ya manŋuop.

⁴⁷ Manŋumu ariŋetâ Maria Matala kapiân gâtŋe otmu namberŋe, Yose mâmâŋe, orop yan tatmâ ehawot.

16

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Luka 24:1-12 Yoane 20:1-10)

¹ Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ya pesuk sâmu Maria Matala kapiân gâtŋe, namberŋe ya Yakowo mâmâŋe, otmu Salome yâkŋe Yesu pirinom sâm kendiŋân ari to kukŋe suk suk âlâ puluhuwi.

² Puluhum emet âlâen yâhâ iwi. Otmu hanŋ sâmu yahatmâ sumâŋen ariwi. Mâtâwân arim yeŋjiâk alahu gulahu otmâ yuwu sâwi.

3 “Yâhâlen kât pato nandoroŋe hâpunŋetâ mâtâpŋe ya maŋguop. Yakât otmâ âlâŋe tânnongom kât ya hâpunŋetâ kâlehen banom?” Yawu sâwi.

4 Yawu sâm alahum ariwi. Ari senyeŋe pilâm eksain mâne kât pato ya emelâk hâpunŋetâ mâtâpŋe ya tetekŋan kinmu ekbi.

5 Ekmâ kâlehen yâhâwi. Kâlehen yâhâm lok sihan âlâ hâk katipŋe kaok kâlep mânunjahop yaŋe tatmu ekbi. Ekmâ umutyenye ariop.

6 Lok yaŋe yuwu sâm ekyongop. “Yen kingityenjahât ki otŋet. Yesu Nasaret amboŋe howanân kuwi ya ekne sâm takai ya nanggan. Yâhâmâ yuân ki tap. Emelâk mumunjambâ yahatmâ arap. Ga gewâkŋeâk ekŋet.

7 Ekmâ arimâmâ Petoro otmu hoŋ bawalipŋe nombotŋe ya yuwu sâm ekyongonomai. “Yâhâmâ emelâk mumunjambâ yahatmâ Galilaia hânângen ari tap. Yawu gârâmâ yen yawuâk ari yâk penewanginomai.” Yawu sâm ekyongonomai.” Yawu sâop.

8 Yawu sâm ekyongomu kingityenjahât otmâ kâi bâtyenye sân sân sâm yapâ pilâm sururuk sâm ba ariwi. Ari lohimbi nombotŋe yakât ki ekyongowi.

Yesuhât den pat âleŋe Marekoŋe kulemguop yakât den potonŋe âlâ lok âlâŋe yuwu kulemguop tap.

Yesuŋe Maria Matala kapiân gâtŋe tetewangioŋ.

(Mataio 28:9-10 Yoane 20:11-18)

9 Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ya pesuk sâop. Gârâmâ emet haŋ sâmu yanâmâ Yesuŋe mumunjambâ yahalop. Otmu Maria Matala kapiân gâtŋe, ikŋak emelâk weke bâleŋe nombolân yâhâp watyekmu yâkâlebâ gahaeakmâ ariwi. Anŋoân yâkâlen tetewangioŋ.

10 Tetewangimu yanâmâ yâkŋe ari Yesuhât hoŋ bawalipŋe menduhuakmâ yâkât we bâle nâŋgâm tatbi ya yuwu sâm ekyongop.

11 “Yesuŋe mumunjambâ yahatmâ tetenihiap,” sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ porap olop.

Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp teteyitgiop.

(Luka 24:13-35)

12 Otmu yakât kakŋan Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp mâtâwân teteyitgiop. Teteyitgimu ekmutâ kun kundennaye âlâ olop.

13 Lok yaŋe ekmâ âwurem sururuk sâm ari bukulipyetŋe yakât ekyongomutâ nâŋgâŋetâ yawuâk porap olop.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe den bâiŋe ekyongop.

(Mataio 28:16-20 Luka 24:36-49 Yoane 20:19-23)

14 Otmu sâp âlâenâmâ Yesu hoŋ bawalipŋe kâiân konok hârohâk menduhuakmâ sot nem tatbin. Nem tatmunŋe Yesuŋe teteningioŋ. Otmu mumunjambâ yahatmu ekmâ taka bukulipnennaye eknongonŋetâ nâŋgâmunŋe porap olop yakât Yesuŋe den sâningioŋ.

15 Otmu yuwu sâm eknongop. “Den kâsikum yinŋim gan yu mem hânŋan kulemŋan ari lohimbi kâsikum yinŋinomai.

16 Kâsikum yinŋinŋetâ nâŋgâŋetâ bonŋe otmu biwiyenŋe nâhâlen kepeinŋetâ toen katyeknomai. Lohimbi yamâ sâp pato tetemu âwurem ge meyekmune orowâk tatmâ yâhâmbisâin. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋeŋeâmâ nâhât den pat ya nâŋgâŋetâ ki bonŋe otmu biwiyenŋe alitmâ mannomai yamâ sâp patoen Anitâŋe matŋe umatŋe yinŋimu menomai.

¹⁷ Lohimbi nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomaiŋeâmâ nâhât wâtŋan kinmâ kulem topŋe topŋe yuwu menomai. Nâhât wâtŋan kinmâ weke bâleŋe watyekŋetâ gahaeakmâ arinomai. Otmu nimbilamyenŋe purik sâmu den ango sânomai.

¹⁸ Otmu sâtŋe metŋe topŋe topŋe otmu hambe gumbamŋe ki hilipyon-
goŋetâ munomai. Otmu lohimbi kundat umatŋe teteyiŋgiwuap ya gurâ tânyongoŋetâ âlepŋe otnomai.” Yawu sâm eknongop.

Yesu himbimân yâhâop.

(Luka 24:50-53 Aposolo 1:9-11)

¹⁹ Yawu sâm eknongomu pesuk sâmu Anitâhâlen âwurem yâhâop. Yâhâmu Anitâ âwâŋe orop dop konohâk tawot.

²⁰ Otmu yakât kakŋan kutdânenŋaŋe mâmâŋe otningimu kapi tipi tapi tatmâ arap ya hawamgum yâkât den pat âlepŋe lohimbi ekyongom manbin. Yawu otmâ kulem topŋe topŋe memunŋe ekmâ den pat ya nâŋgâŋetâ bonŋe olop.

Luka Yesuhât Den Pat Âlepŋe Lukaŋe kulemguop.

O bukune Teopilo,

¹ Yesuŋe hohetnennjan manmâ kulem topŋe topŋe memu lohimbi yâk orop manmâ ya ekbijŋe den pat âlepŋe ya kâsikum ningiwi.

² Den pat ya lok sesenġâlâkŋe kulemguwi.

³⁻⁴ Otmu nâŋe gurâ den pat ya topŋambâek nâŋgâm henġenġum kulemgum katgihian. Yakât otmâ pepa yu sâlikumâmâ aŋgoân Yesuhât den pat kâsikum gihiwi ya nâŋgâm henġenġuwuat. Den pat ya yuwu tap.

Âŋelo âlâŋe Sakaria yâkâlen teteop.

⁵ Emelâk lok kutdâ âlâ, kutŋe Herot sâŋ, yâkŋe Yuraia ambolipŋe yenġât kunyeŋe otmâ galemyongom manop. Sâp yan Anitâhât hotom uminiwi ya yenġâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Sakaria sâŋ. Yâhâmâ Awiahât senâmbâ gâtŋe. Yâkŋe imbi âlâ, kutŋe Elisapet sâŋ, ya miop. Yâhâmâ Aron yâkât senâmbâ gâtŋe.

⁶⁻⁷ Otmu lohimbi yuŋe inâk kâsi manmâ gam sombo olowot. Yawu manmâ tem lâuwaŋgim gamutâ Anitâŋe yelekmu ârândân olop.

⁸ Yâhâ Anitâhât hotom uminiwiŋe amboŋjan amboŋjan hotom um gaminiwi.

⁹ Otmu hotom u uhât sâp ya tâlâhumu Sakaria mem katjetâ opon kâmbukŋahât biwiŋe âlâen yâhâ hotom uop.

¹⁰ Hotom uop sâp yan lohimbi nombotŋaŋe opon kâmbukŋe yakât dâmân kâlehen yâhâ kinmâ Anitâ ulitguwi.

¹¹ Ulitgum kinjetâ Anitâhât âŋelo âlâ, kutŋe Gawirie sâŋ, hotom uminiwi yakât alata bonângen tetem kinop.

¹² Tetem kinmu Sakariaŋe ekmâ pârâk pilâop.

¹³ Yawu otmu âŋelo yaŋe yuwu sâŋ ekuop. “Sakaria, ki kiŋgitgahât ot. Imbihaŋe naom miâk nâŋgâm Anitâ ulitgum gamat. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâhahimu imbihaŋe naom membuap. Naom yakât kutŋe Yoane sâŋ kunbuat.

¹⁴ Tetewuap yan lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe yet orop heronŋe nâŋgâwaŋginomai.

¹⁵ Nanyetŋe yaŋe tem lâuwaŋgim manmu Anitâŋe nâŋgâwaŋgimu ârândân otbuap. Târârâhâk manmâ to kârikŋe ki nembuap.

¹⁶ Yawu manmu Anitâhât Wâtġât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otbaŋgimu Isirae lohimbi kuwikyekmu Kutdâ Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai.

¹⁷ Emelâk embâŋân Anitâhât poropete âlâ, kutŋe Elia sâŋ, yaŋe yâkât wâtŋan kinmâ yu ya otminiop ya Anitâŋe ekmu ârândân otminiop. Yakât dopŋeâk nanyetŋaŋe manmâ Kutdâhât mâtâp mewangiŋuwuap. Yâhâ âwâlipyenŋe nan baralipyenŋe kuk otyiŋgimai ya biwiyeŋe mem huruŋ tuhuyiŋgimu kaok oraŋginomai. Otmu lohimbi kunyeŋe kârikŋe otmâ Anitâhât den kumai ya ekyongomu orotmemeŋe bâlêŋe pilâm tem lâuwaŋgim mannomai. Nanyetŋaŋe yawu otmâ Kutdâhât mâtâp mewangiŋuwuap. Yawu.”

18 Yawu sâmu, Sakarianje yuwu sâmu âikuop. “Net emelâk sombo oait. Yakât otmâ gâhât den ya nângâm biwi yâhâp oan. Girawu otmâ yakât nângâmune bulânje otbuat?” Yawu sâop.

19 Sâmu sâop. “Ahonakmune nângâ. Nâ Gawirie, Anitâhât hoj bawanjiman. Yâkne hângânnohomu ge den yu ekgohoan.

20 Yawu gârâmâ den ekgohomune nângâm biwi yâhâp oat yakât matnje den biaek manbuat. Yâhâ den ekgohoan yukât bulânje tetewuawânâk lauhe hâreakmu den otbuat.” Yawu sâmu yanâk biatmu, lok sombo ya ikñiâk kinop.

21 Lok sombo ya opon kâmbukñan yâhâ sâp kâlep talop. Yakât otmâ lohimbî yaehen kinbînje “Girawu otmâ kâihumboj ot tap?” sâmu mambotbangiwi.

22 Yawu otjetâ yâk yengâlen ge den ekyongowe sâmu otmu engatnje manguakmu kopa olop. Kopa otmâ kinmu ekmâ yuwu sâwi. “Opon kâmbukñan yâhâmu Anitânje biwiñje mem purik pilâwangimu kulem âlâ tetemu eksap mon?” Yawu sânetâ den sâwe sâmu bânñajak kai toka olop.

23 Otmu nep sâpñje pesuk sâmu kapiân âwurem gem ariop.

24-25 Otmu yakât kakñan imbiñje ya tepñje olop. Tepñje otmâ yuwu sâop. “Anitâ Kutdânje nângânihimu tepne oan yakât otmâ ki anulakbom.” Yawu sâmu emetñanâk tatmu emetsenñje mome pesuk sâop.

Anjeleje Maria yâkâlen teteop.

26 Emetsenñje mome pesuk sâmu yan, Anitânje anjele, kutñje Gawirie, ya yâhâpñje hângângumu giop. Hângângumu ge Nasaret kapi Galilaia hânân tap yan imbi sihan âlâ, kutñje Maria sâmu, ya tetewangiop.

27 Yâhâ imbi sihan ya Dawitihât senâmbâ gâtñje yakât otmâ lok âlâ, kutñje Yosep sâmu, yâkât pat kuwanjinetâ manop.

28 Anjele yanje tetewangiop yuwu sâop. “Anitânje nângâhihim mâmâñje otgihiap yakât otmâ biwihanje heronje otbuat.”

29 Yawu sâmu ekumu nângâm kiwilim biwiñanje yuwu nângâop. “Den eknohoap yakât topñje girawu?”

30 Biwiñanje yuwu nângâmu yuwu sâmu ekuop. “Anitânje nângâhihiap. Yakât otmâ biwihe sânduk sâek.

31 Gâñje tepñje otmâ naom membuat yâkât kutñje Yesu sâmu kunbuat.

32 Lohimbîñje yâkât nângâwanjinetâ yahatmu “Anitâ pato nandoronje yâkât nanñje” sânomai. Otmu emelâk embânñan Kutdânenñje Anitânje tâmbânenñje Dawiti lok kutdâ sâmu katmu bukulpñje galemiongom manop. Yakât dopñeâk Anitânje nange âi sâmu wanñmu

33 Yakop sen nengât kunnenñje kinmâ tihitnenñje otbisâp.” Yawu sâop.

34 Sâmu sâop. “Nâ lok orop ki mansan. Yakât otmâ den yat yakât bulânje girawu tetewuap?” Yawu sâop.

35 Sâmu sâop. “Anitâhât Wâtgât mâmânñahât Heakñje biwihan gemu Anitânje mâmâñje otgihimu tepñje otmâ naom membuat. Yakât otmâ naom ya koko salehâk manbuap. Yawuhât lohimbîñje ekmâ kutñje “Anitâhât nanñje” sâmu kunomai.

36-37 Den âlâ torokatmâ sâmune nângâ. Anitâñje yu ya otbe sâmu yakât ki hâmu pâpñumap. Yawu otmâ bukuhe Elisapet kâsi manmâ gamap ya nângâwanjimu tepñje otmâ manmâ gamu emetsenñje nombolân konok pesuk yap. Imbi kâsi sâmai ya yuwu tetewangiop.” Yawu sâop.

38 Sâmu sâop. “Nâ Kutdâhât hoj bawa imbi. Yakât otmâ den yat ya bulâñje teteâkgât nanñan.” Yawu sâmu anjeleje pilâm ariop.

Mariaņe Elisapet arim ehop.

³⁹ Sâp kâlep ki otmuâk Mariaņe Sakaria imbiņeit yetgâlen ariwe sâm kapiņe pilâm kapi âlâ Yuraia hân yakât halângen tap yan ariop.

⁴⁰ Yan arim yâk yetgât emelan yâhâm Elisapet ekmâ heronje otbaņgiop.

⁴¹ Heronje otbaņgimu yanâk tepņe kâlêhen naom talop yaņe kâlâwahomu nâņgâop. Yawu otmu Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe Elisapet mâmâņe otbaņgimu bukunje yuwu sâm ekuop.

⁴²⁻⁴³ “O bukune, Anitâņe gâ nâņgâhihim mâmâņe otgihiap. Yakât otmâ imbi kerekņe gâhât nâņgâhihiņetâ yahatbuap. Otmu naom membuat ya Anitâņe mâmâņe otbaņgimu tihitnenņe otmu Kutdânenņe sâm tem lâuwanņim mannom. Nâmâ imbi inņe mansan. Yamâ gâņe nâhâlen takarâ nâņgâmune âlâ kândâkdâ oap.

⁴⁴ Taka nohondâ yanâk naom tepnan tap yuņe kâlâwahomu naņan.

⁴⁵ Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nâņgâ. Anitâņe aņelo âlâ hâņgângumu ge den ekgohop yakât bulâņe tetewuap yakât nâņgâm biwi yâhâp ki oat. Yawu otmâ biwi heronje naņgat.” Yawu sâop.

Mariaņe Anitâ mepaem heronje otbaņgiop.

⁴⁶ Yawu sâmu Mariaņe yuwu sâm ekuop.

⁴⁷⁻⁴⁸ “Nâ Anitâhât hoņ bawa mansan. Yawu gârâmâ Kutdâne Anitâ tihitnenņe otmapņe nâņgânihim mâmâņe otnihiap. Yakât otmâ lohimbî komotņe komotņe tetem mannomainņe nâhât nâņgâņetâ yahatmu “Anitâņe nâņgâwanņiap,” sânomai.

⁴⁹ Anitâ Manman koko salek Amboņaņe mâmâņe otnihim kulem miap yukât nâņgâmune ewe membe otmu mepaem mansan.

⁵⁰ Otmu lohimbî âlâ me âlâņe Anitâhât nâņgâm tem lâuwanņimai ya wawaeyekmap.

⁵¹ Wâtņe pato nandoronje tatbaņgiap. Yakât otmâ yu yakât ki pâpgumap.

⁵² Lohimbî yeņe eņgatyeneâk watmâ manmâ hâkyeņe mepaeakmai ya mem ge katyekmap. Otmu lok kutdâlipyenņe lohimbî mem bâleyekmai ya mem ge katyekmap. Mem ge katyekmâ lok geheņe ya mem yâhâ katyekmap.

⁵³ Otmu lok iri sikumyeņe orowâk ya misihem manmai ya mem ge katyekmu umburuk otmâ manmai. Yâhâ lohimbî po manmai ya tihityeņe otmâ sot kâlê yinņimap.

⁵⁴ Emelâk embâņân tâmbâlipnenņe yeņgât pat kuyiņgiop ya mem mete tuhum Isirae lohimbî nengât tihitnenņe otmâ gamap.

⁵⁵ Yawu otmâ tâmbânenņe Awaraham yâkât pat kuwanņiop. Pat yakât bulâņe nen yâkât sen nengâlen teteap. Yawu.” Yawu sâop.

⁵⁶ Mariaņe yawu sâm Elisapet ekuop. Otmu yâk orop manmu emetsenņe kalimbu pesuk sâmu kapiņehen âwurem ariop.

Yoane teteop.

⁵⁷⁻⁵⁸ Maria âwurem ariop yakât kakņan Elisapetņe nanņe miop. Yâhâ Kutdâne nâņgâwanņimu nanņe miop yakât nâņgâm hep torehenlipņe otmu kapi ambolipņaņe heronje nâņgâwanņiwi.

⁵⁹ Otmu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu yan hep torehenlipņe menduwaakmâ naom yakât hâkņahât undip tuhuwanņine sâm, âwâņe Sakaria, yâkât kutņe membuap sâwi.

⁶⁰ Yawu sâņetâ mâmâņaņe kuyiņgim yuwu sâop. “Bia, kutņe Yoane sâm kunom.” Yawu sâop.

61 Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Âlepñe yat yamâ bukulpige me hep torehenlipge yengât kut âlâ yawuya ki tap.”

62 Yawu sâm kuanjiwi. Otmu “Âwânñe girawu nanñap?” sâmbâtyenñe kai toka otmâ tape kiripi mem wañbi.

63 Tape kiripi mem wañetâ yuwu kulemgup. “Kutñe Yoane sâm kunom,” yawu kulemgup. Kulemgumu ekmâ nângâñetâ âlâ kândâkdâ olop.

64 Yawu otmâ Sakariahât launje hâreakmu Anitâ mepaeop.

65-66 Yawu otmâ Anitâñe naom ya mâmâñe otbañgim ikñe den biwinan katmu lohimbî ekyongowuap yakât sâmbâ mepaeop. Kulem yawu teteop yakât nângâñetâ sâtñe otmu kapi ambolipñe yakât den pat sâmbâ haok tuhunetâ lohimbî Yuraia halângen manmâ ariwiñe nângâm yuwu sâmbâ alahuwi. “Naom yu lok otbuawân girawu otbuap?” Yawu sâmbâ nângâwi.

Sakarianje Yesuhât sâmbâ ekyongop.

67 Sakarianje Anitâ mepaeop yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiñe mem hewewej tuhumu yuwu sâop.

68-69 “Ambonenñe Anitâñe nen lohimbilipñe manman bâlenjambâ menenekmâ tihitnenñe otbe sâmbâ tâmbânenñe Dawiti yâkât senâmbâ gâtñe âlâ kânângâwuap. Yawu otmâ mâmâñe otbañgimu yâkñe manman âlepñan katnenekbuap. Yakât otmâ mepaene.

70-71 Yâhâ kasalipnenñe nongom itit kiom tuhuningimaihât sârekenekmâ tihitnenñe otmu mannom.

72 Yakât nângâm emelâk embâñân tâmbâlipnenñe yengât pat kuyiñgiop yakât ki nelâmgup. Ya mem mete tum poropetelipñe ekyongomu kulemgui.

73-74 Yâhâ yâkñe kasalipnenñe yengât bâtyenjambâ menenekmu biwinenñe sânduk sâmbâ tem lâuwangim manmâ yâhânomgât pat Awarahangât kuwangiop.

75 Yakât otmâ nen Isirae lohimbîñe tem lâuwangim ki kiñgitenñahât otmâ manmâ yâhânom. Yawu otmâ uwawapñe bia manmunñe nenekmu ârândân otbuap.” Yawu sâmbâ mepaeop.

76-77 Otmu den âlâ torokatmâ nanñahât yuwu sâmbâ ekyongop.

“Nanne yuñe Kutdânenñe kulet sâwangim ari mâtâp mewanjiwuap. Otmu nenñe orotmemenenñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwinenñe kepeimunñe tosanenñe pilâningiwuap yakât den eknongomu nângânom. Yakât otmâ lohimbî biwihâlâkñe yâkât nângâñetâ yahatmu “Anitâ yahat yahatñe yâkât poropete” sânomai.

78 Yakât den âlâen hâum sâmbâ mune nângâñet. Nen omoñ bâlenjan dop yawu manmain. Yâhâ emet hañ sâwe sâmbâ otmap yanâmâ pitu kâmñe papato yañe tetemu tatmâ yañak emet hañ sâmap. Emet hañ sâmbâ emetsenñe ga takamap.

79 Yakât dopñeak Anitâñe kaok nângâningim ikñe hoñ bawa himbimâmbâ hângângumu ge ikñe lanjinje biwinenñan pilâmu hañ sâningimu yâkât mâtâp watmâ yâhâmunñe manman kârikñan katnenekbuap. Yawu.”

Sakarianje yawu sâmbâ ekyongop.

80 Otmu naom ya kâñe hâwimu lok otmâ nângân nângânñe keterakbañgiop. Yawu otmâ âwânñe mâmâñe pilâyelekmâ ari lok ki manmaiângen manop. Yan ari manmâ Isirae lohimbî hohetyenjan âwurem taka âi tuhuwuap yakât mambotmâ manop.

2

*Yesu teteop.**(Mataio 1:18-25)*

¹⁻² Yâhâ Elisapetjê nanjê Yoane miop sâp yan kiap pato âlâ, kutjê Kurinio sâp, yâhâmâ Siria lohimbî yengât kunyêjê pato manop. Otmu Roma lok yengât lok kutdâ âlâ manop, kutjê Ahusto sâp. Yâkjê puwâk lohimbî amon mansai ya yengât dop nângâwê sâp olop. Yakât otmâ Roma yengât amutgen lohimbî hân âlâen âlâen tatmâ ariwi yengât kutyêjê kulemgunomaihât den katyinjim ariop.

³ Yakât otmâ lok kerekjê kutyêjê katne sâp kapiyêjê tâmbânjan ariwi.

⁴⁻⁵ Otmu emelâk embânân Isirae yengât lok kutdâ âlâ manop, kutjê Dawiti sâp, yâkjê Yuraia hânân kapi âlâ, kutjê Betelem, yan teteop. Yawu gârâmâ Ahustojê den katyinjiojê yan Dawitihât senâmbâ gâtjê, lok âlâ, kutjê Yosep sâp, yâku yawuâk kapijê tâmbânjan ariop yamâ yuwu. Yosepgât imbi sâp pat kuwanjiwi, yamâ kutjê Maria sâp, yâhâmâ tepdâek manop. Yawu gârâmâ orowâk kapiyetjê, kutjê Nasaret, Galilaia hânân tap, ya pilâm Betelem hân tâmbânjan ariowot.

⁶ Arimutâ omojê otmu kapi yan lombarjê ari emet iminiwi ya kândikum ariwijê gewâk mejetâ pik sâop. Yakât otmâ emetgât ekmutâ biatmu bulimakaohât emetjan yâhâ talowot.

⁷ Tatmutâ yanâk naom kâlâpgumu nanjê miop. Mem bulimakaonjê sot kondoân neminiwi yan sângumân katipgum katmu iop.

Lama galemjogom tatbi yakât den pat

⁸ Otmu kapi ya gotjan lok nombotjanjê bau âlâ, kutjê lama sâp, ya galemjogom tatbi.

⁹ Tatjetâ yan Anitâhât anjelo âlânjê yâk yengâlen tetemu, yâkât lanjinjanjê silih silih sâmu ekmâ umutyêjê ariop.

¹⁰ Umutyêjê arimu yuwu sâp ekyongop. “Kinjityenjahât ki otjê. Nânjê den âilongo ekyongowe sâp teteyinjian. Yakât yuwu sâmune nângâjê.”

¹¹ Anitânjê ikjê hojê bawa hângângumu ge sârereykmâ tihityêjê otbuap sâmai ya yiwerêjê Dawitihât kapiân teteap. Yâkât kutjê Kiristo. Yâkjê kutdâyêjê otmâ tihityêjê otbuap yakât nângâm lohimbî kinjijê orowâkjê heronjê otnomai.

¹² Otmu mâmânjanjê njanja ya sângumân katipgum bulimakaonjê sot kondoân nemai yan katmu iap ya ari mem tetenomai. Ya mem tetenomai yan den ekyongoan yukât nângâjê bulânjê otbuap.” Yawu sâp ekyongop.

¹³ Yawu sâp ekyongomu yanâk anjelo kinjijê orowâkjê tetem bukuyêjê penewanjê yuwu sâp Anitâ kiki mewanjê mepaewi.

¹⁴ “Anitânjê lohimbî yekmu ârândân otmap yâhâmâ biwi sânduhân katyekmu buku oranjinomai. Yakât otmâ yêjê heronjê otmâ Anitâ Himbim Ambojê mepaenjet.”

¹⁵ Yawu sâp kiki mewanjê mepaem himbimân âwurem yâhâjêtâ lama galemjuwijê yuwu sâwi. “Kutdânjê anjelo hângângumu ge den eknongoap. Yakât otmâ kapiân yâhâm ekne.”

¹⁶ Yawu sâp lama ya katyekmâ kapiân sururuk sâp yâhâ Maria, Yosep, nanyetjê mem teteyekbi. Mem tetem yan Marianjê nanjê ya sângumân katipgum katmu iop ya ekbi.

17 Ekmâ yan aŋeloŋe teteyiŋgim ŋaŋa yakât den pat ekyongomu nâŋgâwi ya ekyotgowi.

18 Ekyotgoŋetâ nâŋgâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

19 Yawu gârâmâ Marianjeâmâ den ya nâŋgâm biwiŋan katmâ manop.

20 Yâhâ Anitâhât aŋeloŋe lama galemŋe den ekyongop ya ekŋetâ bulâŋe otmu yâkŋe âwurem ari Anitâ mepaem heronje otbaŋgiwi.

Simion yet Hana yâk yetgât den

21 Yesu teteop yakât kakŋan hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu hâkŋahât undip tuhuwangim kutŋe Yesu sâm kunbi. Yâhâ Marianje tepŋe ki olop sâp yan aŋeloŋe tetewanŋim kutŋe Yesu sâm kunbuat sâop ya watmâ kunbi.

Yesuŋe Kutdâhât hoŋ bawanŋiwuapgât Yosep yet Marianje pat kuwanŋiowot.

22-24 Isirae imbiŋe naom meŋetâ hepyeŋe saŋ sâwuap yan salek otmâ mannomaihât Anitâŋe Mose den âlâ ekumu kulemgum katyiŋgiop yamâ yuwu tap. “Âwâŋe mâmâŋaŋe kembâ me upu kutulup yâhâp mem hotom unihiromawot.” Yawu tap. Den ya lâum Maria yet Yosepŋe Yesu lâum Yerusalem kapiân yâhâowot. Yâhâ emelâk Anitâŋe Mose den âlâ ekumu kulemguop yamâ yuwu. “Nanlipyeŋe kunŋe tetenomai yamâ Kutdâhât hoŋ bawanŋinomaihât pat kuwanŋinomai.” Den yâhâp ya lâum Yesu lâum opon kâmbukŋan yâhâowot.

25 Sâp yan Yerusalem kapiân lok âlâ manop, kutŋe Simion. Yâhâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otbaŋgimu Anitâhât tem lâuwangim uwawapŋe bia manmâ gaop. Yawu manmâ Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hâŋgângumu ge Isirae lohimbî tihityeŋe otmâ kasalipyenŋe watyekmu arinomai yakât mambotmâ manop.

26 Yâhâ emelâk Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋan kioŋmu Anitâhât hoŋ bawane tetem Isirae lohimbî yengât tihityeŋe otbuap ya ekbuap yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki olop.

27 Aiop, Yosep yet Marianje Yesu lâum opon kâmbukŋan yâhâowot sâp yan Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Simion mem hewewenŋe tuhumu yawuâk opon kâmbukŋan yâhâop. Yâhâ kinmu Maria yet Yosepŋe Anitâhât den lâum Yesu lâum yâhâowot.

28 Yâhâmutâ ekyotgomu nanyetŋe wanŋmutâ lâum yuwu sâm Anitâ mepaeop.

29 “O Kutdâ pato, gâŋe nâŋgânihirâ yiwerenŋe Isirae nengât tihitnenŋe otbuap yâk eksangât biwine huruŋ yap. Yakât otmâ inâk ki mumbom.

30-31 Yâhâ naom yu pato otmu lohimbî âlâ me âlâŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom yan gâŋe nengât tihitnenŋe otmâ manman âlepŋan mem katnenekdâ manmâ yâhânom.

32 Yâhâ pâku lohimbîŋe manman âlepŋahât mâtâp ekmâ watnomaihât gâhât lanŋaŋe biwiyeŋan pilâmu haŋ sâyiŋgiwuap. Yawu otmâ yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim Isirae nengât heronŋe nâŋgâninginomai.” Yawu sâop.

33 Yesu lâum yawu sâm Anitâ mepaemu, âwâŋe mâmâŋaŋe nâŋgâmutâ âlâ kândâkdâ olop.

34 Yawu otmâ Anitâŋe yâk yetgât nâŋgâyitgiâkgât Simionŋe ulitguop. Yawu otmâ mâmâŋe yuwu sâm ekuop.

“Sâmune nâŋgâ. Nen Isirae lohimbîŋe nangahât nâŋgâmâmâ hionaknomgât Anitâŋe sâm kalop. Nombotŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmâ

manman kârikjahât pat yakât bulâŋe menom. Yâhâ nombotŋeâmâ yâk betbaŋgim hiliwahonomaihât pat mannomai.

³⁵ Yawu manŋetâ Anitâŋe ikŋe kai toka sâŋ senyenjan katmu kinbuap. Katmâ kinmu sâŋ ge katnomai ya yengât topyeŋe mem tetewuap. Yawu gârâmâ kuŋetâ mumbuap yan we bâle pato nâŋgâuwat. Yawu.” Yawu sâŋ ekuop.

³⁶ Otmu Simionŋe den yawu sâŋ ekuop sâp yanâk imbi sombo âlâ Anitâhât den sâŋ tetem lohimbî ekyongom manopŋe mem teteyehop. Imbi sombo yakât topŋe yuwu. Imbi yakât kutŋe Ana sâŋ, yâhâmâ Panue baratŋe, Asehât senâmbâ gâtŋe. Yâkŋe lokŋeit miakmâ manmutâ yambu 7 pesuk sâmu lokŋe muop.

³⁷ Lokŋe mumu ikŋe kambut manmâ gamu yambu 84 pesuk sâop. Yâhâ imbi sombo yaŋe omoŋe hilâmŋe opon kâmbukŋan tatmâ Anitâ mepaemin-iop. Otmu sâp sâsâŋan sot barak manmâ ulitguminiop.

³⁸ Otmu yâkŋe naom ya mem tetem yâku yawuâk Anitâ mepaeop. Otmu Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hâŋgângumu ge Isirae tihityeŋe otmâ kasalipyenŋe watyekbuapgât nâŋgâm biwiyenjanŋe mem manbi ya Yesuhât ekyongop.

³⁹ Yâhâ Maria yet Yosepŋe Anitâhât den tiŋâk lâum hotom uwaŋgimutâ pesuk sâmu opon kâmbukŋambâ ge Nasaret kapi Galilaia hânân tawân âwurem ariowot.

⁴⁰ Yan ari manmutâ naom ya Anitâŋe mâmâŋe otbaŋgimu kâiŋe hâwimu nâŋgân nâŋgânŋe keterahop.

Maria yet Yosepŋe Yesu dâim Yerusalem kapiân yâhâowot.

⁴¹ Yura yengât Tihit tihit Hombanŋ ya tâlâhumu Yosep yet Marianŋe nanyetŋe orowâk Yerusalem kapiân yâhâwi.

⁴² Sâp yan Yesuâmâ yambunŋe kâiân yâhâp otbaŋgiop.

⁴³⁻⁴⁴ Hombanŋ ya ekŋetâ pesuk sâmu lohimbî itoŋ galaŋ kapiyenŋehen arim kinbi. Sâp yan Maria yet Yosepŋe nanyetŋe ki ekmâ lohimbî nombotŋe orop arap nâŋgâowot. Yawu nâŋgâm yetŋiâk Yerusalem kapi pilâm âwurem ariowot. Mâtâwân arim tatŋetâ nŋiŋ sâop. Emet nŋiŋ sâmu bukulipyetŋe yengâlen ba pâinmutâ bialop.

⁴⁵ Emet haŋ sâmu yahatmâ Yerusalem kapiân âwurem ari iowot.

⁴⁶ Imutâ haŋ sâmu pâinmâ opon kâmbukŋan yâhâowot. Yâhâ lok Mosehât girem den lohimbî kâsikum yingiminiwi ya yengât denyenŋe nâŋgâm Yesuŋe topŋahât âiyongom talop yan mem teteowot.

⁴⁷ Otmu Yesuŋe yâk orop den huhuwi ya lohimbî yan tatbiŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

⁴⁸ Yâhâ âwâŋe mâmâŋanŋe mem tetem pârâk pilâowot. Yawu otmâ mâmâŋanŋe yuwu sâŋ ekuop. “Net âwâheit pâingekmutŋe biatmu gorâ kakŋan takait. Gâŋe wongât otmâ mâŋgâeneleksat?”

⁴⁹ Sâmu sâop. “Nâŋe awoŋnahât nep tuhuan ya emelâk nâŋgâmbâwât. Yamâ wongât pâinnekmâ takawot?”

⁵⁰ Yawu sâmu nâŋgâmutâ ki keterakyitgiop.

⁵¹ Yamâ mâmâŋanŋeâmâ nanŋahât den ya biwiŋan katmâ nâŋgâm gaop.

Yawu otmâ âwâŋe mâmâŋe orop Nasaret kapiân âwurem ari manmâ tem lâuyitgim manmâ gam kundenŋe sânduk sâop.

⁵² Otmu Anitâŋe mâmâŋe otbaŋgimu nâŋgân nâŋgânŋe keterakmâ henŋenŋuop. Yawu gamu lohimbîŋe ekŋetâ âilonŋo olop.

3

*Yoaneje âi topnje kalop**(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Yoane 1:19-28)*

¹ Roma yengât lok kutdâ âlâ, kutje Tiwerio Sisa sâmu, yâk kânângâjetâ lohimbî kerek nengât kunnenneje pato otmâ galemyongomu yambu 15 pesuk sâop. Otmu sâp yan kiap âlâ, kutje Pontio Pilato sâmu, yâhâmâ Yuraia ambolipnje galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutje Herot, yâhâmâ Galilaia ambolipnje galemyongom manop. Yâhâ imiñje Pilip, yâhâmâ Ituria otmu Taroniti ambolipnje galemyongom manop. Yâhâ lok kutdâ âlâ, kutje Lisania sâmu, yâkñeâmâ Awilene kapi ambolipnje galemyongom manop.

² Yâhâ Anitâhât opon kâmbukñan hotom uminiwi ya yengât kunyeje lok yâhâp manowot, kutyetje Anasi yet Kaipa. Aiop, sâp yan Sakaria nanje, kutje Yoane sâmu, yâkñe lok ki manmaiângen ari manmâ âi topnje kalop.

³ Yan manmu Anitâñe iñje den biwiñan katmu Yoran to nombot nombot bam gam lohimbî yuwu sâmu ekyongop. “Orotmemeyenje bâlene ya kerek betgunjetâmâ toen katyekbom. Toen katyekmune Anitâñe tosayenje pilâyinjwuap.” Yawu sâmu ekyongop.

⁴ Yâhâ emelâk emet inaññan poropete âlâ, kutje Yesaia sâmu, Anitâñe yuwu sâmu ekumu kulemgup tap.

“Lok ki manmaiângen, lok âlâ yan ari manbuap. Lohimbî yâkâlen takanomai ya yuwu sâmu ekyongowuap. “Lok kutdâhât mâtâp ya mem pitijet. Otmu mâtâp mewanjijet.

⁵ Otmu uk sâmu huruj sâmu, pumñe lauñe ya kum kilikmâ mem ârândâñ merândâñ tuhuñetâ ya talâk. Otmu mâtâp gonjon manjon ya henjenjunomai. Otmu mâtâp gâwikñe ya mem pereren tuhunomai.

⁶ Yawu otmâ Anitâñe lohimbî kerek yengât tihityenje otbe sâmu oap yakât topnje nângânomai.” Yawu sâmu ekyongowuap.”

Yesaianje den yawu kulemgup tap yakât bulâñe yamâ Yoanehâlen teteop.

⁷⁻⁸ Yoaneje den yawu ekyongop sâp yan lohimbî kiñgitñe orowâkñe yâkñe toen mem katnenehâk sâmu yâkâlen ariwi. Ariñetâ yekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yenâmâ lok perâkñe. Otñetâ bâlem gamap yakât matñe Anitâñe meñet sâmu yakât yeñeâmâ kiñgityenahât otmâ bâlene ya pilai mâne âlepñe otbâp. Yawu gârâmâ den yan yu nângâñetâ ki ârândâñ oap.

Yawu otmâmâ yuwu mon nângânomai, “Nenâmâ Awarahamgât komot bulâñe mansain. Yakât otmâ Anitâñe nengât ki nângâm bâleningimaj.” Yawu ki nângânomai. Yakât yuwu sâmune nângâñet. Anitâñe sâmu kât yuje Awarahamgât komot tetenomaihât dop tap. Yawu gârâmâ yenâmâ ya imbiâk sâmai. Yakât matñe hâmbâi menomai.

⁹ Yakât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Emelâk unam sâtñe katmu tap.

Yâhâ nak âlâhât bonñe ki kinbuap yamâ kârâm panmu ge mum hâlâlâñ sâmu kâlâpñe sewuap. Yenâmâ nak yakât dop otmâ mansai.”

¹⁰ Yawu sâmu ekyongomu yuwu sâmu âikuwi. “Nenñe wuân otmunñe ârândâñ otbuap?”

¹¹ Sâñetâ sâop. “Lok âlâ me âlâ hâk katipñe yâhâp tatiñjwuapñe bukulipyeñe âlâ me âlâ umburuk mannomai ya yekmâmâ âlepñe âlâ ya yinjñomai. Otmu sotgât po manmai ya gurâ yawuâk nembe kalem otyinjñomai.” ” Yawu sâop.

¹² Yawu sâ m ekyongomu takesi meme lok nombotŋaŋe yawuâk toen mem katnenehâk sâ m yâkâlen taka yuwu sâ m âikuwi. “Lok pato, nenŋe wuân otmunŋe ârândâŋ otbuap ya eknongorâ nâŋgâne.”

¹³ Sâŋetâ sâop. Kunlipyeŋaŋe “Takesihât dop yuwu meŋet” sânomai yawuâk menomai. Yeŋe andemŋe ya waŋgim âlâ torokatmâ ki menomai.”

¹⁴ Yawu sâ m ekyongomu Roma yeŋgât tembe lâ u yawuâk yâkâlen taka yuwu sâ m âikuwi. “Girawu nanŋat? Nenŋeâmâ wuân otmunŋe ârândâŋ otbuap?” Yawu sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Yeŋe lok ki mem âlâlâ tuhuyekmâ kombo meyiŋginomai. Otmu tewetsenŋe yiŋŋiŋetgât ki hakyenŋan sânomai. Otmu âi memai yakât hâmeŋahât kunlipyeŋaŋe puluhuyeknomai yakât nâŋgâŋetâ ârândâŋ otbuap. Yawu.” Yawu sâ m ekyongop.

Yoaneŋe lohimbi ya Yesuhât ekyongop.

¹⁵ Yawu sâ m ekyongomu nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu nâŋgâm yuwu sâwi. “Anitâŋe ikŋe hoŋ bawanŋe hâŋgâŋumu ge tihitnenŋe otbuap ya Yoane mon?”

¹⁶ Yawu sâŋetâ nâŋgâm yuwu sâ m ekyongop. “Yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe betbaŋŋiŋetâmâ toen katyekbom. Lok âlâ irak betnehembâ âi topŋe katbuap yâhâmâ wâtŋe pato tatbaŋgiap. Yakât otmâ nâŋe yâkât itâkat ya mem kâpekmâ golewaŋgiwomgât dop ki tap. Otmu tânguwoŋgât dop gurâ ki tap. Nâŋeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom. Yâkŋeâmâ Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge mem ketetyekbuap. Nombotŋe manman âilonŋoân mem katyekbuap. Yâhâ nombotŋeâmâ hâhiwin kakŋan katyekmu mannomai.

¹⁷ Otmu den âlâen hâum sâwe. Yeŋeâmâ sot ekmâ mem kiwilim komot ikŋiâk ikŋiâk katmai. Neneŋahât pat otmap ya konohân mem hâwurujetâ tatmap. Yâhâ ki neneŋahât pat otmap yamâ mem pilâmai. Yakât dopŋeâk yâkŋe taka biwinenŋahât topŋe ekmâ mem kâsipnongowuap yakât topŋe yuwu. Yâkât tem lâum manmâ yâhânom yamâ ikŋan mem torokatnnekbuap. Yâhâ nombotŋaŋe yâkât hâkâŋ otmâ betbaŋgim manmai yamâ watyekmu kâlâwân kionmâ hâhiwin nâŋgâmbisâi.” Yawu sâop.

¹⁸ Yâhâ Anitâŋe tihityeŋe othe sâ m oap yakât den pat âleŋe ekyongop. Yawu otmâ orotmemeyeŋe bâleŋe betbaŋŋiŋet sâ m den âlâlâ ekyongom enŋatyenŋan giop.

Herotŋe otmâ hilipguop.

¹⁹ Sâp yan lok kutdâ, kutŋe Herot sâ m, yâkŋe imiŋahât betŋehen kionmâ kahane, kutŋe Herotia sâ m, ya miop. Otmu orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otmâ gaop. Yakât otmâ Yoaneŋe ekmu bâlemu yakât girem den ekuop.

²⁰ Girem den ekuop ya nâŋgâmu bâlemu imbiâk mem pâi emetŋan katmu talop. Yawu otmâ tosa âlâ miop.

Yoaneŋe Yesu mem toen kalop.

(Mataio 3:13-17 Mareko 1:9-11)

²¹ Yoaneŋe toen mem katnenehâk sâ m lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe yâkâlen ariwi. Yâkâlen ariŋetâ toen mem katyehop. Sâp yan Yesu gurâ yawuâk yâkâlen ariop.

²² Arimu toen mem katmu Anitâ mepaeop. Yawu otmu himbim pâroŋ sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe kembâ hâtgum Yesu kakŋan ge mâmâŋe otbaŋgiop. Yawu otmu himbimâmbâ Anitâŋe yuwu sâop. “Gâ nine nanne kambiamne. Nâ biwinane gâhâlâk nâŋgâm kepeihekman.” Yawu sâop.

*Yesuhât tâmbâlipjahât kutyeŋe
(Mataio 1:1-17)*

23-38 Topŋe katmâ Anitâŋe Atam Ewa katyelehop. Atamgât nanŋe, Set sâŋ, ya teteop. Setgât nanŋe, Enosi sâŋ, ya teteop. Enosihât nanŋe, Kenan sâŋ, ya teteop. Kenangât nanŋe, Mahalali sâŋ, ya teteop. Mahalalihât nanŋe, Yaret sâŋ, ya teteop. Yaretgât nanŋe, Enok sâŋ, ya teteop. Enokgât nanŋe, Metusela sâŋ, ya teteop. Metuselahât nanŋe, Lamek sâŋ, ya teteop. Lamekgât nanŋe, Noa sâŋ, ya teteop. Noahât nanŋe, Sem sâŋ, ya teteop. Semgât nanŋe, Arapasat sâŋ, ya teteop. Arapasatgât nanŋe, Kenan sâŋ, ya teteop. Kenangât nanŋe, Sela sâŋ, ya teteop. Selahât nanŋe, Ewe sâŋ, ya teteop. Ewehât nanŋe, Pelek sâŋ, ya teteop. Pelekgât nanŋe, Lahau sâŋ, ya teteop. Lahauhât nanŋe, Seruk sâŋ, ya teteop. Serukgât nanŋe, Neho sâŋ, ya teteop. Nehohât nanŋe, Tara sâŋ, ya teteop. Tarahât nanŋe, Awaraham sâŋ, ya teteop. Awarahamgât nanŋe, Isaka sâŋ, ya teteop. Isakahât nanŋe, Yakop sâŋ, ya teteop. Yakopgât nanŋe, Yura sâŋ, ya teteop. Yurahât nanŋe, Peresi sâŋ, ya teteop. Peresihât nanŋe, Hesoron sâŋ, ya teteop. Hesorongât nanŋe, Arani sâŋ, ya teteop. Aranihât nanŋe, Aramin sâŋ, ya teteop. Aramingât nanŋe, Aminarap sâŋ, ya teteop. Aminarapgât nanŋe, Nason sâŋ, ya teteop. Nasongât nanŋe, Salamon sâŋ, ya teteop. Salamongât nanŋe, Boasi sâŋ, ya teteop. Boasihât nanŋe, Owet sâŋ, ya teteop. Owetgât nanŋe, Yese sâŋ, ya teteop. Yesehât nanŋe, Dawiti sâŋ, ya teteop. Dawitihât nanŋe, Natan sâŋ, ya teteop. Natangât nanŋe, Matat sâŋ, ya teteop. Matatgât nanŋe, Mena sâŋ, ya teteop. Menahât nanŋe, Melia sâŋ, ya teteop. Meliahât nanŋe, Eliakim sâŋ, ya teteop. Eliakingât nanŋe, Yonam sâŋ, ya teteop. Yonamgât nanŋe, Yosep sâŋ, ya teteop. Yosepgât nanŋe, Yura sâŋ, ya teteop. Yurahât nanŋe, Simion sâŋ, ya teteop. Simiongât nanŋe, Lewi sâŋ, ya teteop. Lewihât nanŋe, Matat sâŋ, ya teteop. Matatgât nanŋe, Yorim sâŋ, ya teteop. Yoringât nanŋe, Eliese sâŋ, ya teteop. Eliesehât nanŋe, Yosua sâŋ, ya teteop. Yosuahât nanŋe, Ere sâŋ, ya teteop. Erehât nanŋe, Elimatam sâŋ, ya teteop. Elimatamgât nanŋe, Ati sâŋ, ya teteop. Atihât nanŋe, Meliki sâŋ, ya teteop. Melikihât nanŋe, Neri sâŋ, ya teteop. Nerihât nanŋe, Salatie sâŋ, ya teteop. Salatiehât nanŋe, Seruwawe sâŋ, ya teteop. Seruwawehât nanŋe, Lesa sâŋ, ya teteop. Lesahât nanŋe, Yoanan sâŋ, ya teteop. Yoanangât nanŋe, Yota sâŋ, ya teteop. Yotahât nanŋe, Yosek sâŋ, ya teteop. Yosekgât nanŋe Semen sâŋ, ya teteop. Semengât nanŋe, Matatia sâŋ, ya teteop. Matatiahât nanŋe, Mata sâŋ, ya teteop. Matahât nanŋe, Nahai sâŋ, ya teteop. Nahaihât nanŋe, Esili sâŋ, ya teteop. Esilihât nanŋe, Nahum sâŋ, ya teteop. Nahumgât nanŋe, Amosi sâŋ, ya teteop. Amosihât nanŋe, Matatia sâŋ, ya teteop. Matatiahât nanŋe, Yosep sâŋ, ya teteop. Yosepgât nanŋe, Yanai sâŋ, ya teteop. Yanaihât nanŋe, Meliki sâŋ, ya teteop. Melikihât nanŋe, Lewi sâŋ, ya teteop. Lewihât nanŋe, Matat sâŋ, ya teteop. Matatgât nanŋe, Eli sâŋ, ya teteop. Elihât nanŋe, Yosep sâŋ, ya teteop. Otmu Yosepgât yuwu nâŋgâm hilipguwi. “Yosepgât nanŋe, Yesu sâŋ, ya teteop.” Yawu gârâmâ Yesu ya Anitâŋe himbimâmbâ hâŋgângumu ge manop. Otmu Yesuŋe manmu yambu 30 otbanŋimu nep topŋe kalop.

4

*Satanŋe Yesuhât biwiŋahât topŋe ekbe sâŋ olop.
(Mataio 4:1-11 Mareko 1:12-13)*

¹ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Yesu mâmâñe otbañgimu Yoran to ya pilâm lok ki manmaiângen ariop.

² Yan ari sot barak manmâ gamu hilâm 40 pesuk sâop. Sotgât po wañgimu wâtñe houj sâop.

³ Yawu otmu Satanñe biwiñahât topñe nâñgâwe sâmu yuwu sâmu ekuop. “Gâ bonñanâk Anitâhât nanñe mansat otmuâmâ kât yu sârâ sot otmu nendâ gekbe. Yawu otdâ yanâmâ gâ bonñanâk Anitâhât nanñe bulâñe mansat sâwom.” Yawu sâmu ekuop.

⁴ Sâmu sâop. “Âlepñe yarâke yamâ benñe Anitâhât den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe haonmâ ârândâñ tihitnenñe otmap. Yawu gârâmâ sotñak konok wâtnenñe mianñim manmâ yâhânongât dop ki tap. Yamâ wongât? Anitâñe den sâmu ningimap ya gurâ lâum yâhânôm. Yawu otmunñe ârândâñ otbuap yakâ.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya ki nâñgâwom.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu punñe gip gipñan dâim yâhâop. Dâim yâhâm yanâmâ hânñe hânñe lok kutyeñe pato ya yengât senñe âlâlâ dondâ tatiñgiop ya tiripgum yuwu sâmu ekuop.

⁶ “Senñe âlâlâ tatmâ arap enda eksat? Nâñe yukât kunyeñe manman. Otmu yu kerek nâhât pat oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe galemyeñe katnek sâmu eknohomoi yamâ âlepñe galemyeñe katbom. Yamâ nâhât wahap.

⁷ Yakât otmâ gâñe nâ mepaenekbuat yanâmâ galemyeñe katgekmune senñe âlâlâ yu gâhâlâk hârok otbuap.” Yawu sâop.

⁸ Sâmu sâop. “Maiñ, Anitâñe den âlâ sâop ya yuwu tap.

“Anitâ pato konohâk tap. Yâk konok mepaenom. Otmu yâkât den konohâk tem lâum hoñ bawañgim mannom.”

Den yawu tap. Yakât otmâ gâñe den eknohoat ya lâuwongât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

⁹⁻¹¹ Yawu sâmu yanâk Satanñe dâimu Yerusalem kapi pato yakât opon kâmbukñahât gimbanñan yâhâowot. Yâhâm Satanñe yuwu sâmu ekuop. “Anitâñe sâmu den âlâ kulemguwu ya yuwu tap.

“Kâlân kâihan teñ sâmapgât Anitâñeâmâ anjelolipñe hânñanyongomu ge tihitge otñetâ ki hiliwahowuat.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ gâmâ bulânjanâk Anitâhât nanñe mansat otmuâmâ yupâ soñ pilâm kioñ. Kioñdâ ki gohowuap. Yâhâ gekmâ yuwu nâñgâwom. “O, bulânjanâk lok yuâmâ Anitâhât nanñe mansap.” Yawu sâwom.”

¹² Sâmu purik pilawañgim sâop. “Bâiñ, den âlâ yuwu tap.

“Anitâñe tihitnenñe otmap. Yakât otmâ “Ihilâk otbe,” ki sânom.”

Den yawu tap yakât otmâ gâñe den eknohoat ya nâñgâmwom tângât oap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâmu Satanñe pilâm sâp girawuân topñe mem tetewom nâñgâwom manop.

Yesuñe topñe katmâ den kâsikum yinñgiop.

(Mataio 4:12-17 Mareko 1:14-15)

¹⁴ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Yesu mâmâñe otbañgimu lok ki manmaiângembâ Galilaia hânân âwurem ariop. Âwurem ariop yakât den pat kapi ambolipñe sâmu haok tuhuñetâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe kerekñe nâñgâwi.

15 Yawu otmâ miti emetŋe ârândâŋ ari den kâsikum yingimu heronje otbanjiwi.

Nasaret kapi ambolipŋaje Yesuhât nângâŋetâ giop.

(Mataio 13:53-58 Mareko 6:1-6)

16 Yawu otmâ ikŋe kapi Nasaret yan ariop. Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp ârândâŋâk miti emetŋan yâhâ Anitâ mepaeminiop yawuâk olop. Emelâk Anitâŋe poropetelipŋe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya sâlikuwe sâm yahatmâ kinop.

17 Yahatmâ kinmâ poropete Yesaiâŋe pepa kulemguop ya waŋetâ miop. Mem gahaem ekma den yuwu kulemguop ya mem teteop.

18-19 “Kutdâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otnihim âi yuwu sâm nihiop. Lohimbi biwiyenje orotok sâmu mansai ya yengâlen ari den pat âlepŋe ekyongowom. Yâhâ lohimbi umatŋe kakŋan mansai yâk holaŋyekom. Yâhâ lohimbi senyenje bok sâsâŋe ya heŋgemyongomune senyenje hâreakmu eknomai. Yâhâ lohimbi mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin nângâmai ya mem hewewen tuhuyekmune biwi heronje nângânomai. Yâhâ Kutdâŋe lohimbi nângâyŋim tihityenje otmâ manman âlepŋan katyekmu manmâ heronje nângâwaŋginomai yakât sâp tâlâhuap yakât den pat ekyongowom. Yawu.”

20 Den ya sâlikum pepa ya mem goŋgoŋgum hoŋ bawa âlâ waŋmâ ge talop. Ge tatmu miti emetŋan tatbi kerekŋe denŋe nângâne sâm ândâp katbi.

21 Ândâp katŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Den sâlikum ekyongomune nanŋai yukât bulâŋe yiwerenje teteap.”

22 Yawu sâm ekyongomu yâkât nângâŋetâ yahatmu den âilongo eknongoap sâm nângâŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu olowâke yamâ nombotŋaje yâkât nângâŋetâ gemu yuwu sâwi. “O yu Yosep nanŋe yukâ.”

23 Yawu sâŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Hâmbâi yenje yuwu sâm eknohonomai. “Lohimbi heŋgemyongomat gârâmâ gike tânaho.” Otmu den âlâmâ yuwu sâm eknohonomai. “Kapanaum kapiân kulem mem gat yakât den pat sâŋetâ nângâmain. Yukât otmâ yuân yawuâk mendâ ekne.” Yawu sâm eknohonomai.

24 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâŋet. Anitâhât poropetelipŋaje kapi âlâen ari yâkât den kâsikum yingŋetâ nângâŋetâ bulâŋe otmap. Yâhâ yâk hep torehenlipyenje den kâsikum yingŋetâ nângâŋetâ tâŋât otmap.

25 Yakât den âlâ torokatmâ sâmune nângâŋet. Emelâk Anitâhât poropete, Isirae lok âlâ, kutŋe Elia sâm, ya manop. Sâp yan emet pato kinmu yambu kalimbu otmu emetsenŋe nombolân konok ya pesuk sâop. Yawu otmâ sot biatmu lohimbi kerekŋe poyenahât otmâ manbi.

26 Otmu sâp yan Isirae lohimbi yengâlen imbi kambut sesengâlâk manbiâke yamâ Anitâŋe Elia ekumu ikŋe kapi pilâm Sarepat kapi Siron hânân tap yan imbi kambut âlâ manop yâkâlen ariop. Yâkâlen arimu Anitâŋe kambut ya tângumu yâkŋe Elia sot um waŋminiop.

27 Den âlâ torokatmâ sâmune nângâŋet. Anitâhât poropete âlâ, kutŋe Elisa sâm, manop, sâp yan Isirae kapi ambolipŋe sesengâlâkŋe hâk bâle otbi. Otmu yâk yengâlen gâtŋe ki âlepŋe otbi. Yâhâ lok âlâ, kutŋe Naman sâm, yâhâmâ Siria hânân gâtŋe, yâk konok âlepŋe olop.” Yawu sâm ekyongop.

28 Yawu sâm ekyongomu miti emetŋan tatbiŋe nângâŋetâ bâlemu kuk bâlenje otbi.

²⁹ Yawu otmâ yahatmâ kapi betñehen hem bâleñe tap yapâ hâpuñetâ giâkgât Yesu mem gewi.

³⁰ Mem gewi yamâ Anitâñe mâmâñe otbañgimu pilâyekmâ âlâengen ariop.

*Yesuñe Kapanaum kapiân ari den kâsikum yinñgiop.
(Mareko 1:21-28)*

³¹ Yapâ pilâyekmâ kapi âlâ Galilaia hânân tap, kutñe Kapanaum sâm, yan ariop. Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen miti emetñan yâhâ den kâsikum yinñgiop.

³² Den kâsikum yinñgimu nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Lok yuñe Anitâhât sâtgât otmâ den kâsikum ningiap. Nângâmunñe yawu oap.” Yawu sâwi.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok âlâ weke bâleñañe mem mângâemu manminiop yañe miti emetñan tatmâ Yesuhât denñe nângâop. Yawu otmâ weke bâleñañe biwi nângân nângânñe mem purik pilâmu kârikñan halahum yuwu sâop. “Bâe, Yesu Nasaret ambonje. Gâ wongât nâhâlen takat? Hilipnohowe sâm takat me? Gâhât topge nanñan. Gâmâ Anitâhât nanñe bulâñe mansat. Otmu Anitâñe hângângohomu nâ bukulpine orowâk hilipnongowe sâm gion.” Yawu sâop.

³⁵ Yawu sâmu yuwu sâm sâwanñgiop. “Kâmbukñe. Gâ gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu weke bâleñe yañe gaiakmâ ba arimu lok ya senñe gâwâñ gâwâñ sâmu launje barakñajak pato otmâ ge iop.

³⁶ Yawu otmâ ge imu ekñetâ sâtñe otmu yuwu sâm alahuwi. “Bâe, wâtñe pato tatbañgiap yakât otmâ weke bâleñe sâwanñgimu tem lâuwanñim gaiakmâ ba arap.” Yawu sâwi.

³⁷ Yakât den pat ya sâm haok tuhuñetâ kapi nombot nombot huhum liñarakmâ arimu lohimbî kiñgitñe orowâkñe nângâwi.

*Yesuñe sâmu Simon hewunñe âlepñe olop.
(Mataio 8:14-17 Mareko 1:29-34)*

³⁸ Yesuñe yahatmâ miti emetñambâ gem ariop. Ari lok âlâ, kutñe Simon Petoro, yakât hewunñe mesek pato kumu hâkñe kâlâp otmu im talop. Yakât ekunjetâ emelan yâhâop.

³⁹ Emelan yâhâm ekmâ yan mesek ya sâwanñgimu hâkñe sânduk sâop. Yawu otmu imbi yañe yahatmâ sot um yinñgimu newi.

⁴⁰ Um yinñgimu nem tatñetâ emetsenñe purik sâop yan sombemân yâhâ kinop. Kinmu kapi ambolipñe kundat âlâlâ otbi ya lâuyekmâ yâkâlen ariwi. Yawu otñetâ kunyerñan mem henñemyongop.

⁴¹ Otmu weke bâleñe watyekmu gaiakmâ ari kârikñan halahum yuwu sâwi. “Gâ Anitâhât nanñe.” Yawu sâwi yakât otmâ Yesuhât topñe sâm tetem lohimbî ekyongomaihât kuyinñgiop.

*Yesuñe den pat âlepñe ya Yuraia lohimbî ekyongop.
(Mareko 1:35-39)*

⁴² Emet hañ sâmu emelambâ gem lok biaengen ariop. Arimu kapi ambolipñañe pâinñetâ biatmu kapi ya pilâm betñan watmâ ariwi. Ari mem tetem pilânenekmâ âlâengen arimap sâm mem alitbi.

⁴³ Mem alitñetâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ kapi ârândâñ ari Anitâhât den kâsikum yinñgimune lâum mannomai yakât hângâñnohomu gewan.” Yawu sâop.

⁴⁴ Yawu sâm Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari miti emetñe ârândâñ yâhâm gem den kâsikum yinñgiop.

5

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe nombotŋe meyehop.

(Mataio 4:18-22 Mareko 1:16-20)

¹ Hilâm âlâen Yesuŋe Genesaret dengân ginŋan ari kinop. Ari kinmu lohimbi dondâŋe Anitâhât den nâŋgâne sâŋm yâkâlen ari mem hawam mewam tuhuwi.

² Yawu otŋetâ waŋga yâhâp talop yakât ambolipŋaŋe waŋgaembâ gem inŋan itâŋe pirim kinbi.

³ Pirim kinŋetâ Yesuŋe lok âlâ, kutŋe Simon sâŋm, yâkât waŋgaen yâhâm yuwu sâŋm ekuop. “Ga puli kuŋetâ endun bane.” Yawu sâŋmu puli kum endun baŋetâ lohimbi yaŋe dengân ginŋan ge tatbi. Ge tatŋetâ Yesuŋe yahatmâ waŋga hâmeŋan yâhâ kinmâ den kâsikum yinŋgiop.

⁴ Den kâsikum yinŋgimu pesuk sâŋmu Simon yuwu sâŋm ekuop. “Dengân tânâmŋan ba inŋan itâŋe pilâŋetâ gemu inŋan dondâŋe yakât kâlehen kutaku-lakŋetâmâ mem dâiŋetâ gawuap.”

⁵ Sâŋmu sâop. “Lok pato, nenŋe omoŋe inŋan itâŋe pilâmunŋe giap yamâ inŋan âlâ ki miain. Yawu gârâmâ gâhât den ya lâum yâhâŋe ba inŋan itâŋe ihilâk pilâmunŋe gewuap.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâŋmu inŋan itâŋe pilâŋetâ gemu inŋan dondâhâlâk yakât kâlehen kutakulakŋetâ mem dâiŋetâ tiririk sâŋm tok sâwe sâŋm olop.

⁷ Tok sâwe sâŋm otmu yaŋak benŋe bukulipyeŋe waŋga âlâen kinbi ya sâŋetâ ga tânyongowi. Tânyongonŋetâ inŋan itâŋe ya mem dâiŋetâ waŋga yâhâp pik sâŋmu guhulakde sâŋm olowot.

⁸⁻¹⁰ Yawu otmu Petoro otmu bukuyâhâtŋe, imi ata, kutyetŋe Yakowo yet Yoane, Yeweri nanyâhâtŋe, yâkŋe inŋan dondâ ya ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât otmâ Simon Petoroŋe Yesu mepaem yuwu sâop. “Main, Kutdâ, mat oarâke. Gâmâ lok âlepŋe. Yawu gârâmâ nâmâ lok bâleŋe. Yakât otmâ nâŋe hâmehan kinbomgât dop bia.”

Sâŋmu sâop. “Biwi yâhâp ki ot. Yiwerenŋe inŋan dâiat. Yâhâ hâmbâi lok meyêkdâ nâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai.”

¹¹ Yawu sâŋm ekumu puli kuŋetâ waŋga ya dengân ginŋan yâhâmu yan âiyeŋe pilâm Yesuhâlen torokatŋetâ orowâk manbi.

Lok âlâ hâk bâle tetewangimu manop ya Yesuŋe henŋeŋguop.

(Mataio 8:1-4 Mareko 1:40-45)

¹² Yesuŋe kapi ya pilâm âlâen arimu lok âlâ hâk bâle kârikŋe tetewangimu manopŋe Yesu ekmâ yan gotŋan bam yuwu sâŋm âikuop. “Lok pato, gâŋe sârâ kundat topŋe topŋe biatningiwuapgât dop tap. Yawu sâŋetâ nanŋan. Yakât otmâ nâŋgânihirâ hâk bâle yuŋe pesuk sânihiâkgât nanŋan.” Yawu sâŋm âikuop.

¹³ Sâŋmu sâop. “Nâŋgâhilian. Âlepŋe, walipgohomune hâk bâle biatgihiâk.” Yawu sâŋm walipgumu yanâk biatbangimu âlepŋe olop.

¹⁴ Yawu otmu Yesuŋe yuwu sâŋm ekuop. “Gâ otgihian yukât den pat bukulipge ki ekyongowuat. Hotom umai yengâlen konok ari ekyongowuat. Ekyongom yan Mosenŋe hotom u uhât girem den kulemguop ya watmâ kinmâ Anitâhât hotom umbuat. Hotom umbuat ya ekmâmâ lohimbiŋe hâk bâle biatgihiap yukât topŋe nâŋgânomai.” Yawu sâŋm ekumu ariop.

¹⁵ Yapâ ari iliwetmâ den pat ya sâŋm haok tuhuop. Sâŋm haok tuhumu den pat ya liŋgaramâ kapi ârândâŋ arimu lohimbi kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhât

den nângâne sâm yâkâlen ariwi. Yâhâ lohimbî kundat otbî gurâ Yesuñe mem henngemnongoak sâm yâkâlen ariwi.

¹⁶ Yâkâlen ari mem hawam mewan tuhunjetâ yakât pilâyekmâ lok biaengen ari Anitâ orop den olowot.

*Yesuñe lok pareñe yâkât tosañe pilâwanñgiop.
(Mataio 9:1-8 Mareko 2:1-12)*

¹⁷ Hilâm âlâen Yesuñe lohimbî den kâsikum yingñiop. Yawu otmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingñiniwi ya nombotñe kapi âlâlâ Galilaia otmu Yuraia hânân tatmâ arap ya pilâm yâkâlen ariwi. Yâhâ nombotñe âlâmâ Yerusalem kapi pato yapâ ariwi. Kapi âlâlâ ya pilâm lohimbî yâk yengâlen ari tatmâ yâk orop oset guset otmâ kinbi. Yawu otñetâ Anitâñe Yesu mâmâñe otbanñimu lohimbî henngemyongowuapgât dop teteop.

¹⁸ Sâp yan lok pareñe âlâ mem gerelân katmâ lâum yâkâlen ariwi. Lâum ariñetâ lohimbî dondâñe emet umbinjan kinmâ mâtâp manguyingñiwi.

¹⁹ Mâtâp manguyingñinetâ yakât otmâ yâk yengâlen hâum pâpñuwi. Hâum pâpñum mâtâpñetâ pâinnmâ emet gimbânjan getek getek lâum yâhâwi. Yâhâ emet gimbânñe mem kusatmâ mem katñetâ lohimbî hohetyenjan Yesuhât gotñjan giop.

²⁰ Otmu Yesuhâlen biwiyenñe kepeiwi yakât topñe ekmâ lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Anitâñe tosahe yiwerenñe pilâhihiap.”

²¹ Yawu sâmu Mosehât girem den kâsikum yingñiniwi otmu Parisaio yâkñe nângânñetâ bâlemu biwiyenñe ekmâ yuwu sâm ekyongop.

²² “Yeñe nâ nekñetâ lok bâlenñe otmune biwiyenñe yawu nanñgai. Yakât nângâmune ki ârândânñe oap.

²³ Wuân âi tuhumune ekñetâ dopñjan otbuap? Yuwu mon sâm ekuwom. “Nâñe tosahe pilâhihian.” Yawu sâwom me? Me “Gâ getek yahatmâ geretge lâuakmâ ari,” sâwom.

²⁴ Yakât nine topne yuwu sâmune nângânñet. Nâ Anitâñe hângânnohomu gewangât tosañe pilâyingñim mansan. Anitâñe âi sâm nihiop yukât topñe ekmâ nângânñetgât oan.” Yawu sâm ekyongop.

Yawu sâm ekyongom topñe ekmâ keterakñetgât lok pareñe ya yuwu sâm ekuop. “Gâ yahatmâ geretge lâuakmâ emetgan ari.” Yawu sâop.

²⁵ Yawu sâmu in yawu yahatmâ Anitâ mepaem geretñe lâuakmâ emetñehen ariop.

²⁶ Arimu lohimbî hâlânñmâ kinbiñe Yesuñe Anitâhât wâtñjan kinmâ nep miop ya ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Âun yukârâmâ wahap ki orotñe tetemu eksain.” Yawu sâwi.

*Yesuñe hoñ bawañe âlâ miop ya kutñe Lewi.
(Mataio 9:9-13 Mareko 2:13-17)*

²⁷ Otmu Yesuñe emelambâ gem ariop. Ari takesi meme lok âlâ, kutñe Lewi sâm, yâkñe tewetsenñe emetñjan tatmu ehop. Tatmu ekmâ yuwu sâm ekuop. “Ga. Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanñgan.”

²⁸ Yawu sâm ekumu Lewiñe tewetsenñe meminiop ya pilâm yahatmâ Yesuhâlen torokatmu orowâk ariowot.

²⁹ Yawu otmâ Lewiñe Yesuhât heronñe nângâwanñim dâimu emetñjan yâhâowot. Emetñjan yâhâmutâ takesi meme lok otmu lok nombotñe meyekmu ganñetâ sot pato uyingñimu newi.

³⁰ Nem tatnetâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiŋe belângen kinmâ yekmâ nângânetâ bâlemu hoŋ bawalipŋe yuwu sâm âiyongowi. “Wongât Yesuŋe takesi meme lok otmu lok bâleŋe yu orop menduhuakmâ lau konok niאי?”

³¹ Yawu sâm âiyongonetâ Yesuŋe den ya nângâm Parisaio yuwu sâm ekyongop. “Den âlâen hâum sâmune nângânet. Lok mesekyeŋe bianje dokta yengâlen ki arimai.

³² Yâhâ lok kundatyene orop me hâhiwin teteyingimap yaŋe konok dokta yengâlen arimai. Yakât topŋe yuwu sâmune nângânetâ keterahâk. Yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe yuwu sâmai. “Nen lok âlepŋe, nen orotmemenenŋe âilonŋo dondâ otmâ mansain.” Yawu sâm pâlâmŋe manmai. Lok yawuya yengât sâm ki gewan. Yeŋe lok bâleŋe sâm kewilâyekŋetâ belângen manmai yawuyaŋe orotmemeŋe bâleŋe pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeim denŋe lâum bulâŋe mem tetenetgât gewan.” Yawu sâop.

Yesuhât hoŋ bawalipŋe sot barak ki manminiwi.

(Mataio 9:14-17 Mareko 2:18-22)

³³ Yesuŋe den yawu sâm ekyongomu lok nombotŋaŋe yuwu sâm ekuwi. “Yoane bukulipŋe otmu Parisaio lok nombotŋaŋe Anitâhât âi menehât nângâm yâkâlen biwiyenŋaŋe hikum sot barak manmâ Anitâ mepaem manmai. Yamâ gâhât hoŋ bawalipŋe sâm sot kutakamai.”

³⁴ Sânetâ sâop. “Yakât den âlâen hâum sâmune nângânet. Lok patoŋe imbi miakbe sâm bukulipŋe meyekmu orowâk tatmâ sot um nem heronŋe otnomai. Heronŋe otnomaiân sot barak ki tatnomai. Yâhâ hâmbâi mâne kasalipyenŋaŋe taka bukuyenŋe kuŋetâ mumbuap yanâmâ engat hako nângâm sot barak mannomai.

³⁵ Yakât yuwu sâmune nângânet. Yiwerenŋeâmâ nâ orowâk mansain yakât otmâ sot barak ki mansai. Hâmbâi mâne nâ nohonŋetâ mumbom sâp yan engat hako nângânomai.” Yawu sâop.

³⁶ Otmu orotmeme embâŋân otminiwi ya otmu ikŋe orotmeme âiŋe kâsikum yingiop yaŋe ki lâuahop. Yakât otmâ yâhâp yâhâp menduhum lâunomaihât dop ki olop. Yakât topŋe nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nen sot me salup me âlâlâ une sâm hâpu golâenâk mânuŋmâ titâkum umain. Gârâmâ hâpu tekaŋan mânuŋmâ kâlâwân katmain yamâ hâpu tekaŋe ya sem huhumu sot ya golâ kinmap.” Yawu sâop.

³⁷ Otmu den âlâen hâum yuwu sâop. “Imbi âlâŋe lepa dorokum tâk masipguwuap. Masipgum katmu tatmâ hângiŋe otbuap. Yâhâ yakât kakŋan tâk âiŋe orop menduhum lowaim iri osowuap. Iri osom senŋe âlâlâ mânuŋbuap yan dâimu tiririk sâmu tok sâwuap.

³⁸ Yakât otmuâmâ nenŋe tâk âiŋajak menduhum lowaimain. Yawu otmain yanâmâ senŋe âlâlâ umatŋe mânuŋnomân yamâ dâimu ŋirik ŋirik sâm ki tok sâwuap. Yâhâ hângiŋe otmu âiŋe menduhunom yamâ dâimu titâk sâwuap. Yamâ ki orotŋe.

³⁹ Otmu yuwu sâmune nângânet. Imbilipnenŋaŋe senŋe âlâlâ mem iri âiŋan mânuŋmâ hikâm arimai ya lândem iri hângiŋe bâleŋan ki mânuŋmâ hikâm arimai. Iri âiŋahâlâk nângâmai. Yawu.” Yawu sâop.

6

Yesu hoŋ bawalipŋe orop tatmâ nângâ nângâ sâp ya kuwi.

(Mataio 12:1-8 Mareko 2:23-28)

1 Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesu otmu hoŋ bawalipŋe âi kalam biwiŋambâ gem ariwi. Gem ari mâtâp tânâmŋan po irik irik yingioŋ. Yawu otmuâmâ buku nombotŋe yengât kalamân sot talop ya mem newi.

2 Mem nejêta Parisaioŋe yekmâ Yesu yuwu sâp âikuwi. “Moseŋe girem den kulempuop ya lâum âun yu tatmâ nanŋain. Yakât girawu otmuâmâ hoŋ bawalipŋe bukulipyeŋe yengât kalamâmbâ sot mem niai? Ya otŋeta yekmunŋe bâleap. Yakât otmâ gâŋe kuyingirâ âlâku ki otnomaihât nanŋain.” Yawu sâwi.

3-4 Yawu sâŋetâ purik pilâyingim sâop. “Emelâk embâŋân Dawitiŋe olop yakât den pat sâlikum ki nângâm heŋŋemai. Yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkât yuwu sâmune nângâŋet. Dawitiŋe olop sâp yan hotom uwi ya yengât lok kunŋe âlâ manop, kutŋe Awiata sâp. Sâp yan Anitâhât hotom um manbiŋe baŋga tuhumi Anitâhât pat sâp katminiwi ya yâkŋe konok neminiwi. Lok inŋeâmâ bia. Hilâm âlâen Dawiti otmu ikŋe tembe lâulipŋe sotgât bâleŋetâ yan ikŋak Anitâhât miti emetŋan yâhâop. Yâhâmâmâ Awiataŋe sot kâmbukŋe sâp kalop ya ihilâk mem niop. Mem nem nombotŋe talop ya mem tembe lâulipŋe ge kâsikum yingimu newi.

5 Yâhâ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan nâmâ tatmâ nângâ nângâ yakât amboŋe. Otmu yakât bonŋeâmâ nâŋe konok mem teteman.” Yawu sâp ekyongop.

Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuŋe lok âlâ heŋŋemai.

(Mataio 12:9-14 Mareko 3:1-6)

6 Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Yesuŋe miti emetŋan yâhâm den kâsikum yingioŋ. Yâhâ lok âlâ bâteŋe bonâŋen mum pâlâmŋe olop yan tatmu ehop.

7 Yawu gârâmâ “Tatmâ nângâ nângâ sâpŋan Yesuŋe lok pareŋe ya mem heŋŋemai me bia?” sâp Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya nombotŋe Yesu mem den âiân katne sâp bamu bam watbiŋe gotyetŋan ba kinbi.

8 Gotyetŋan ba kinŋetâ Yesuŋe biwiyehât topŋe nângâm lok pareŋe ya yuwu sâp ekuop. “Yahatmâ kin.”

9 Sâmu yahatmâ kinmu benŋe Parisaio ya yuwu sâp ekyongop. “Sâŋetâ nângâŋe. Moseŋe den kulempuop ya topŋe girawu tap? Tatmâ nângâ nângâ sâpŋan lok heŋŋemai me hilipyongonom? Yakât sâŋetâ nângâŋe.”

10 Yawu sâp âiyongomu biwiyenŋe umatŋe otmu olotoŋak kinbi. Olotoŋak kinŋetâ yekmu bâleop. Yekmu bâlemu kunyeŋe kârikŋe otmâ hiliwahonomai yakât nângâm tepŋe nângâyingioŋ. Tepŋe nângâyingim lok pareŋe ya yuwu sâp ekuop. “Bâteŋe kuwihak.” Yawu sâmu bâteŋe pilâmu kuwihakop.

11 Panmu kuwihakmu Parisaio lok otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiŋe ya ekmâ biwiyenŋe kâlâp otmu gem ariwi. Gem ari Yesu girawu otbâŋine sâp den alahu gulahu otbi.

Yesuŋe aposolipŋe meyeŋe.

(Mataio 10:1-4 Mareko 3:13-19)

12 Emet ŋiŋ sâmu Anitâ oŋop den otbe sâp Yesuŋe pumŋan yâhâop. Yâhâmu Anitâ oŋop den otmutâ emet haŋ sâp.

13 Emet haŋ sâmu yan lok orowâk manbi ya sâlipyongom yâk yengâlen gâtŋe lok kâiân yâhâp meyekmâ âi sâp yingioŋ. Yawu otmâ kutyenŋe pato Aposolo sâp yingioŋ. Lok yamâ kutyenŋe yuwu.

14 Simon yâkât kutnje âlâ Petoro sâmi imiņe Anderea, imi ata Yakowo yet Yoane, lok âlâmâ Pilip, Batolomaio,

15 Mataio, Toma, Alipaio nanņe Yakowo. Âlâmâ Simon yâhâmâ komot âlâen gâtņe ya yengât topyeņe yuwu. Kasalipyeņe Roma lok ya yengât hâkân otmâ watekne sâmi otminiwi yan gâtņe. Âlâmâ Yakowo nanņe Yurasi.

16 Otmu bâiņeâmâ Yurasi yamâ Karioto kapiân gâtņe. Yâkņeâmâ Yesuhât betņehen kionņop ya.

Yesuņe lohimbi mem heņgemyongop.

(Mataio 4:23-25)

17-18 Meyekmâ pumņehembâ gâlikņan gemu lok nombotņe denņe nâņgâm watbiņe peneyiņgiwi. Peneyiņgiņetâmâ lohimbi kiņgitņe orowâkņe denņe nâņgâne sâmi yâkâlen ariwi. Lohimbi yâkâlen ariwi yamâ yuwu. Nombotņe Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipņe. Yâhâ nombotņe âlâmâ Tiro Siron kapi yâhâp saru ginņan tap ya ambolipņe. Lohimbi yaņe yâkâlen ariņetâ den kâsikum yiņgiop. Yâhâ lohimbi nombotņe weke bâleņaņe mâņgâeyehop ya ekyongomu gaiakmâ ariņetâ âlepņe otbi. Otmu kundat otbi ya heņgemyongop.

19 Yâhâ wâtņe pato tatbaņgiop yakât otmâ lohimbi in wâiwiņe âlepņe otbi. Yakât otmâ lohimbi sambeņe wâim âlepņe otnehât mem hawam mewam tuhuwi.

Yesuņe lohimbi den ekyongop.

(Mataio 5:1-12)

20 Yawu otņetâ Yesuņe yuwu sâmi ekyongop. “Den bonņe sâmune nâņgâņet. Yen senņe âlâlâhât umburuk otmâ manmai yamâ Anitâhâlen biwiyeņaņe kepeiņetâ tihityeņe otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ tepyeņe herone otmu mannomai.

21 Yâhâ po manmai yen gurâ Anitâņe sot kâle yiņgimu neņetâ ârândân otyiņgiwuap. Yakât otmâ tepyeņe herone otmu mannomai. Yâhâ we bâle nâņgâm manmai yenâmâ hâmbâi Anitâņe mem biwi sânduhân katyekbuap. Yakât otmâ tepyeņe herone otmu mannomai.

22-23 Otmu lok bulâņe nâhâlen biwiyeņaņe kepeim manņetâ lohimbi nombotņaņe hakyenjan sâmi mem bâleyeknomai yanâmâ yuwu nâņgânomai. “Âo, bonņanâk. Aņgoân emelâk tâmbâlipnenņaņe Anitâhât poropete yawuâk otyiņgiņetâ bâleop. Otmu âun yu gurâ yawuâk otningimai. Yawu gârâmâ yakât hâmeņe hâmbâi himbimân manman kârikņe mem herone kakņan mannom.” Yawu nâņgâm tepyeņe herone otmu mannomai.

24 Yawu sâmi ekyongom lohimbi manman sânduhân manņetâ tepyeņe umatņe otmap ya yengât yuwu sâmi ekyongop. “Lohimbi senņe âlâlâ tatyiņgiapņe hop sambe kakņan manmai. Yae, hâmbâi manman bâleņan ari olo gilâp otnomai.

25 Yâhâ lohimbi sot pato kakņan kinmai yaņe hâmbâi sotgât umburuk otmâ olo gilâp otnomai. Yâhâ lohimbi herone kakņan manmai yamâ hâmbâi gilâp amokņan isem mannomai.

26 Otmu den âlâ torokatmâ sâmune nâņgâņet. Emelâk embâņan poropete perâkņaņe Anitâhât den kelangatmâ papatolipyeņe kâityongominiwi. Kâityongonetâ ki nâņgâmâk papatolipyeņaņe herone otyiņgiwi. Herone otyiņgiwiâke yamâ den perâkņe sâmi yakât matņe Anitâņe yiņgimu mewi. Yawu gârâmâ lohimbiņe yengât nâņgâm herone otyiņginomai yan biwi golâ

mannomai. Yâhâ heronje otyinginomai yan lohimbiŋe heronje otningiai yakât otmâ Anitâŋe gurâ yawuâk nenekmu ârândânŋ oap yawu ki nâŋgânomai.”

Kasalipnenŋe buku otyinginom.
(Mataio 5:38-48)

²⁷ Yâhâ den âlâ torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe kasalipyenŋe buku otyinginomai. Otmu lohimbiŋe yeŋgât hâkânŋ otmai yâk gurâ yawuâk buku otyinginomai.

²⁸ Otmu lok âlâ me âlâŋe Anitâŋe mem bâleyehâkgât lohimbi sait kakyenŋan pilânomai yamâ Anitâŋe lukuleyehâkgât ulitgunomai. Otmu lok âlâ me âlâŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yeŋe ya yeŋgât umam sâyinginomai.

²⁹ Lok âlâ me âlâŋe mâŋgâeyeknomai yan yakât matŋe ki kâpekyinginomai. Lok âlâ me âlâŋe amboŋahât bâleŋe hân meyingim yanak kiapgâlen yen meyekmâ arinomai. Meyekmâ arinjetâ mâtâwânâk yeŋe hân âlâkuâk yinginetâ pesuk sâuwuap.

³⁰ Lok âlâ me âlâŋe yu me ya ninginjet sâm ulityongonomai yamâ in yawu yinginomai. Me lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ ekmâ kandi meyinginomai yakât purik sâm ninginjet ki sânomai.

³¹ Bukulipyenŋe tânyongonjetgât nâŋgâmai yeŋe gurâ nâŋgâmai dop yawuâk tânyongonomai.

³² Yâhâ lok nombotŋaŋe yen buku otyinginetâ yengu yâk konok buku otyinginomai yakât Anitâŋe nâŋgâmu ki ârândânŋ otbuap. Yâhâ lok nombotŋaŋe ki buku otyinginetâ yengu yawuâk yâk ki buku otyinginomai yakât Anitâŋe yen ki lukuleyekbuap.

³³⁻³⁴ Yâhâ lok nombotŋaŋe yen orop buku konok manne sâm tânyongonjetâ yengu yakât matŋe yâk konok tânyongomai. Yawu otmai yaŋe lok bâleŋe bukulipyenŋe orop tânahomai orotmeme ya ki wangiwuap. Yakât otmâ Anitâŋe yen ki lukuleyekbuap.

³⁵ Yeŋe kasalipyenŋe buku otyinginomai. Otmu yu me yakât umburuk manmai ya bāt belaiâk yingim yakât matŋe ninginjetgât ki nâŋgânomai. Yawu otyinginomai yanâmâ Anitâ yahat yahatŋaŋe meyekmâ nine nanne baratne sâm tihityenŋe otmu mannomai.

³⁶ Anitâŋe yen lok bâleŋe umam sâyingimu yakât matŋe ki miai. Yakât otmâ lohimbi nombotŋaŋe mem âlâlâ tuhuyeknetâ yengu yakât matŋe ki kâpekyinginomai.

Lohimbi yeŋgât den ki sâm hâreyinginom.
(Mataio 7:1-5)

³⁷ Otmu yeŋe lohimbi yeŋgât den ki sâm hâreyinginomai otmuâmâ Anitâŋe gurâ yawuâk yeŋgât ki sâm hâreyingiwuap. Otmu yeŋe lohimbi yekmâ ki sâm ge katyeknomai otmuâmâ Anitâŋe gurâ yawuâk yen yekmâ ki sâm ge katyekbuap. Yâhâ yeŋe lohimbi yeŋgât tosayeŋe pilâyinginomai otmuâmâ Anitâŋe gurâ yawuâk yeŋgât tosayeŋe pilâyingiwuap.

³⁸ Yeŋe lohimbi tânyongom senŋe âlâlâ yinginomai otmuâmâ Anitâŋe ya wangim hop sambe yingiwuap. Iri mânunŋmâ tâtâkumunŋe pik pato otmap yakât dopŋeâk Anitâŋe yingiwuap. Yakât otmâ Anitâŋe yingimap yakât dopŋeâk yengu yinginomai.”

Yesuŋe den âlâen hâum sâm ekyongop.

³⁹ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok senyeŋe bok sâsârŋaŋak dâiakmâ arinomai yamâ mâtâp tâpikgum ari hemân kionŋnoma. Kionmâ hiliwahonomai.

⁴⁰ Otmu naom âlâ me âlâŋe bawapilipyenŋe ki wangiyeknomai. Naom âlâ me âlâŋe yu me yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai yanâmâ bawapilipyenŋe nâŋgâmai yakât dopŋeâk nâŋgânomai.” Yawu sâop.

⁴¹ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Gâŋe bukuhahât senŋan wahap tipiŋe tap ya ekbuat. Otmu gike sengan gurâ wahap pato tap ya ki enjakmâ nanŋaŋgimâk bukuhahât yuwu mon sâuwat.

⁴² “Buku. Sengan wahap ya hâlulum pangihiwe.” Gâ yawu sâuwat otmuâmâ lok perâkŋe. Gike sengan wahap pato tap ya hâlulum pilakmâ yanâmâ bukuhahât senŋan wahap tatbuap ya hâlulum pilâwanŋiwuat. Wongât? Yuwuhât. Gâŋe gike orotmemehe bâleŋe yakât nâŋgârâ tâŋât otmap. Yawu gârâmâ bukuhaŋe otmu kiŋgoŋ otmap ya ekdâ dondâ bâlemap. Yawu otbuat yamâ ekmune ki ârândâŋ otbuap.” Yawu sâop.”

Nak topŋe topŋe

(Mataio 7:17-20 Mataio 12:33-35)

⁴³⁻⁴⁴ Otmu Lohimbiŋe yeŋe topyeŋe nanŋaŋŋiŋetgât Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. Nak esenŋe omoŋ omoŋ pilâmap yanâmâ bonŋe bâleŋe ki kinmap. Yâhâ nak esenŋe gimbaŋgumap yanâmâ bulâŋe âlepŋe âlâ ki kinmap. Bia yakâ. Yâhâ kiatŋe manam ki otmap. Otmu manamŋe kiat ki otmap. Otmu giŋ gârârâŋ yaŋe ham ki otmap. Otmu hamŋe giŋ gârârâŋ ki otmap. Yamâ topyeŋe iŋŋiâk iŋŋiâk.

⁴⁵ Lok âlâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋe me bâleŋe tatmap ya yawuâk lauŋambâ ga takamap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân âlepŋeâk tatmapŋe orotmemeyeŋe âlepŋe otmâ uwawapŋe bia manmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâhât biwiyeŋan nâŋgân nâŋgân bâleŋeâk tatmapŋe orotmemeyeŋe bâleŋe otmâ bukulipyenŋe mâŋgâeyekmai. Yawu.”

Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop otmu lok kopa

(Mataio 7:24-27)

⁴⁶ Yesuŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yeŋe “Kutdânenŋe Kutdânenŋe,” sâm nohonmaiâke yamâ den ekyongoman yamâ ki lâumai.

⁴⁷ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen gaŋetâ den ekyongomune nâŋgâm heŋgeŋgum lâumai yaŋe dop yuwu manmai.

⁴⁸ Lok nâŋgân nâŋgânŋe orop yaŋeâmâ emet tuhune sâm hân kendâm saran kâkâlep yaŋe kânâŋgâm emet tuhunetâ tiŋ tiŋâk kinbuap. Yawu gârâmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm ki putuk sâuwap. Yenâmâ dop yawuya.

⁴⁹ Âlâmâ purik pilâm sâwe. Lok âlâ me âlâŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otmu betbaŋgim manmai, lok ya yeŋgât topyeŋeâmâ yuwu. Lok kopa nombotŋaŋe emeteŋe tuhune sâm hân kendâm saran kakŋeâk kânâŋgânomai. Yawu tuhunetâ emet ya saranŋe kandi kinbuap. Yakât otmâ mososoŋ mem gâsuk gâsuk tuhumu emet ya putuk sâm ge imbuap. Yawu.” Yawu sâm ekyongop.

7

*Yesu je hoj bawa âlâ henjenjuop.
(Mataio 8:5-13)*

¹ Yesu je den yawu ekyongom yapâ pilâyekmâ Kapanaum kapiân ariop.

² Kapanaum kapiân ariop sâp yan Roma tembe lâu yengât kunyeje âlâhât hoj bawane mesek sâtjan kinop. Yâhâ tembe lâu yanje ikne nanjahât nângâwanjimap yakât dopjeâk hoj bawane yakât nângâwanjiop.

³ Yakât otmâ “Yesu taka tap,” yawu sâjetâ nângâm tembe lâu yanje Yesu je ga hoj bawane henjenjuakgât Yura yengât papatolipyeje nombotje hângânyongomu yâkâlen ariwi.

⁴⁻⁵ Ari yuwu sâm ekuwi. “Roma tembe lâu yengât kunyeje âlâ nengâlen biwiñaje kepeimu nen orop mansain. Lok yu je ikne tewetsenñaje lok puhuyekmu nengât miti emetje ya tuhuningiwi. Yakât otmâ denje nângâm ari tânguwatgât nan gain.” Yawu sâwi.

⁶ Yawu sâm ekujetâ nângâyinjimu orowâk ariwi. Arijetâ emet ya tâlâhumuâk otmu bukulpnje hângânyongomu Yesuhâlen ba yuwu sâm ekuwi. “O lok pato, bukunen je yuwu yap.

⁷ “Nâ lok âlepne bia. Yakât gâje nâhât emelan gawuatgât ki nanjan. mâtâwânâk kinmâ denâk sârâ hoj bawane yu âlepne otbuapgât nanjan.

⁸ Yâhâ nâ nineâmâ lok patonahât tem lâuwangim yâkât amutgen manman. Gârâmâ patonaje nâ gurâ buku nombotje yengât kunyeje sâm nihimu manman. Yakât otmâ nâje tembe lâulipne âlâ me âlâ yuken me yaken arinet sâmune âlepne nâhât tem lâunihim arimai. Me âi wuân me wuân tuhujet sâm âi yinjiman ya gurâ âilongo tuhumi. Gâmâ lok pato. Yakât otmâ denâk sârâ âlepne otbuapgât nanjan.” Yawu sâm den kalop ya bukulpnjeje Yesu ekuwi.

⁹ Den yawu ekujetâ Yesu je nângâmu ewe membe olop. Nângâmu ewe membe otmu Isirae lohimbi betjan sâwi ya yuwu sâm ekyongop. “Wâtne pato tatnihiap yakât nângâm Roma lok yu je biwi yâhâp ki oap. Yakât yuwu nanjan. Isirae yengâlen gâtne âlâ me âlâje lok yu je oap yuwu âlâ ki otjetâ yekman. Lok yu je nâhâlen biwiñaje kepeim den katnihiap yu ekmune âilongo oap.” Yawu sâm ekyongop.

¹⁰ Yawu sâm ekyongomu tembe lâu bukulpnjeje purik sâm yapâ pilâyekmâ âwurem ari emelan yâhâm hoj bawa âlepne olop ya ekbi.

Yesu je lok âlâ mumuñambâ mem yahalop.

¹¹ Yesu je hoj bawalipne meyekmâ kapi âlâ, kutne Nain sâm yan arinetâ lohimbi dondâhâlâkne betyejan sâjetâ ariwi.

¹² Kapi ya hâumâk otjetâ imbi kambut âlâhât nanje sihanâk muop ya hangune sâm bukulpnjeje gerelân katmâ lâum gewi. Yawu otmâ lohimbi tem pato betyejan sâjetâ gewi.

¹³ Otmu Kutdâje kambut ya ekmâ tepne nângâm “Ki ise,” sâm ekuop.

¹⁴ Yawu sâm ekum geret lâum gewi yan memu inâk kinbi. Inâk kinjetâ lok sihan ya ekmâ yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.”

¹⁵ Yawu sâm ekumu mumuñambâ yahatmâ dendât otmu ekjetâ sâtne bâleje olop. Otmu imbi kambut ya nanjeit yetgât Yesu je “lohotjan manset” sâm ekyotgop.

¹⁶ Otmu lohimbi yan kinbi je ya ekjetâ sâtne otmu Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Anitâje ikne poropete âlâ hângângumu taka hohetnenjan mansap.”

Yâhâ nombotŋaŋe yuwu sâwi. “Lok yuŋe tihitnennje otmâ manman âlepŋan katnenekmu mannongât Anitâŋe hângângumu taka mansap.” Yawu sâwi.

17 Yesuŋe lok sihan ya mumuŋambâ mem yahalop yakât den pat ya lohimbije sâm haok tuhuŋetâ kapi tipi tapi Yuraira hânân ttmâ arap ya ambolipŋe kerekŋe nâŋgâwi.

*Yesuŋe Yoanehât sâop.
(Mataio 11:2-19)*

18 Yoane pâi emetŋan katŋetâ talop yâkâlen ari hoŋ bawalipŋaŋe Yesuŋe lohimbije heŋgemyongop yakât den pat ekuwi.

19 Ekuŋetâ nâŋgâm hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp den yuwu sâm ekyotgom Kutdâhâlen hângânyotgomu ariowot. “Ari yuwu sâm âikuromawot. “Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hângângumu ge tihitnennje otbuap sâmain ya gâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?”

20 Yawu sâm ekyotgom hângânyotgomu Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuowot. “Yoaneŋe lohimbije toen mem katyekmapŋe yuwu sâm hângânnotgomu takait. “Anitâŋe ikŋe hoŋ bawa hângângumu ge tihitnennje otbuap sâmain ya gâ me? Me âlâhât mambotmâ mannom?” yawu yap.” Yawu sâowot.

21 Otmu sâp yan Yesuŋe lohimbije kundat otbi ya dondâhâlâk heŋgemyongop. Otmu weke bâleŋaŋe lohimbije mângâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Otmu lohimbije senyeŋe bok sâsâŋe ya senyeŋan walipyongomu senyeŋe suk sâmu ekbi.

22 Yawuhât Yesuŋe Yoanehât hoŋ bawayâhâtŋe ya yuwu sâm ekyotgom. “Yerâmâ ari kulem topŋe topŋe memune eksai yukât Yoane ekuromawot. Nâŋe senyeŋe bok sâsâŋe ya walipyongomune senyeŋe suk sâmu eksai. Otmu lok pareŋe manmai ya heŋgemyongomune târârâhâk bam gai. Otmu hâk bâle manmai ya gurâ heŋgemyongomune âlepŋe otmâ mansai. Otmu ândâpyeŋe bok sâsâŋe ya gurâ heŋgemyongomune ândâpyeŋe pâroŋ sâmu den nanjai. Otmu nombotŋe bâlewi ya mumuŋambâ mem yahatyekmune mansai. Otmu kewilâyekŋetâ mansai ya nine den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâm biwiyenje heronje otmâ mansai.” Yawu sâm Yoane ekuromawot.

23 Yakât âlâ sâwe. Yawu otyiŋgim mansan yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe nâhât biwi nâŋgâm yâhâp ki otmai ya yengât nâŋgâmune tepne heronje oap.” Yawu sâm ekyotgom hângânyotgomu âwureowot.

24 Hângânyotgomu âwurem arimutâ Yesuŋe Yoanehât topŋe lohimbije yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Yoane lok ki manmaiâŋen ari manop ya lohimbije ekne sâm yâkâlen ariwi. Otmu yakât den âlâen hâum sâwe. Siru pato pilâm âliwahap mem gâsuk gâsuk tuhumu ekmâ âlemai.

25 Yawu olop ya ekne sâm ariwi me bia? Me lok âlâŋe hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunjakmâ manop ya ekne sâm ariwi me? Lok hâk katipŋe sekŋe âlepŋe mânunjakmaiŋeâm lok kutdâ yengât emelanâk tatmai.

26 Yâhâ lok ki manmaiâŋen ki manmai. Yakât otmâ wuân bân ekne sâm yaken ariwi? Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yoaneŋe Anitâhât den pat sâm tetem gaop ya nâŋgâne sâm ariwi. Yâhâ emelâk Anitâhât poropelipŋaŋe yâkât den tâmbâlipyenje ekyongom manbi ya yengât kunyerŋe pato oap.

27 Yâkât nâŋgâm emelâk Anitâŋe den sâop ya yuwu tap. “Gâŋe nine topne sâm tetem ekyongorâ nâŋgâŋetgât nine hoŋ bawane hângângumune kulet sâhihim mâtâp meŋgihiwuap.” Den yawu tap. Kulet sâop yamâ Yoane.

28 Otmu yakât den yuwu sâmunne nângânet. Anitâne Yoane nep wanmu miop yakât nângâmu yahatmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne Yoane wangi-nomaihât dop ki tap. Yoaneje kulet sânihim âi mem gaop yamâ nine topne ki nângâm hejengejum mansap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâne nâhât den pat âlepne yu nângâm Anitâhâlen biwi nângân nângânyene katnomai yanjeâmâ Yoane wanginoma.

29 Yawu sâm ekyongomu lohimbi sesengâlâk, lohimbi inje, takesi meme lok, yawuyane nângânetâ bulâne olop. Yâhâmâ emelâk Yoaneje Anitâhât den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu toen mem katyehop.

30 Yamâ Parisaio lok otmu Mosehât girem den lohimbi kâsikum yingiminiwi yâkneâmâ Anitâhât mâtâp Yoaneje ekyongop yakât hâkân otmâ denje nângânetâ tâjât olop. Yakât otmâ toen ki katyehop.

31 Otmu Yesune den âlâ yuwu sâm ekyongop. Yen biwi yâhâp otmâ mansai yakât nângânetâ keterakyingâkgât den girawu yaen hâum sâmunne nângânetâ keterakbuap. Yawu mon?

32-34 Nimnaom titipâje sombem patoen hârum konok otmâ tatnomai. Tatmâmâ komot âlâ tatnomaije komot âlâ yuwu mon ekyongonomai. “Nenje yahatmâ kep tuhum âlâlâ oain. Gârâmâ yen orowâk tuhune sâmunje ki tânnongoai. Yakât otmâ nângâmunje bâleap.” Yawu otnomai yakât topne teteâkgât yuwu sâmunne nângânet. Yakât dopneâk Yoaneje herone olâkgât nângâwi. Yamâ nângâwi yawu Yoaneje ki olop. Yakât otmâ yâkât hâkân otmâ sâm ge katbi. Otmu âlâku torokatnâ hâum sâwe. Sâp âlâen nimnaom titipâ komot âlâ tatnomaije komot âlâ yuwu sâm ekyongonomai. “Âo, nen we bâle nângâm ombe hakoâk isewin. Yawu otbin yan yeje ki nenekbi. Yakât otmâ nângâmunje bâleap.” Yawu sânomai. Yakât dopneâk yeje otmâ mansai. Gârâmâ yeje oai yan ki torokatnâ mansan. Yakât otmâ yen nâhât hâkân oai. Yakât yuwu sâmunne nângânet. Emelâk Yoaneje to kârikne me âlâlâ ya nembâpgât dop yamâ yâkne ki neminiop. Yakât yeje yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ yawu otmâp.” Yawu sâwi. Yâhâ nâmâ Anitâne hângânnohomu ge sot kâlê neman. Yakât otmâ yeje nâhât yuwu mon nângâmai. “O, lok yuâmâ sot pato kutakamap. Otmu takesi meme lok otmu lok komborâ yâk orop buku oranjim gamai.” Nâhât yawu sâmai.

35 Yawu gârâmâ yakât sâwe. Anitâne den sâop ya tijâk lâum manmai ya yengât orotmemeyene ekmâ nângânetâ bonje otbuap. Yawu.” Yawu sâop.

Imbi âlâne Yesuhât kâine piriop.

36 Parisaio lok âlâ, kutje Simon sâm, yâkne Yesu mem emetjan yâhâ bukulpne orowâk menduhuakmâ sot newi.

37 Yâhâ Yesu orowâk sot newi yakât den pat imbi kondarâ âlâne nângâmâmâ to kukne suk sukne âlâ mem emet tatbiân yan yâhâop.

38 Mem yâhâ Yesu betnehen kinmâ isemu gilâpne târân sâm kâinan giop. Kâinan gemu somotne kâlêp pato yanje mem gowasihmâ kerej mewangiop. Yawu otmâ to kukne ya moselemu kâinan gemu pirim mepaeop.

39 Yawu otmu Simonje ekmâ biwinane yuwu nângâop. “Imbi kondarâ yune ki orotne oap. Yawuhât Yesu Anitâhât poropete mansap mâne imbi yukât topne nângâm hejengejum kuwanjimu ki otbâp.

40 Yawu nângâmu Yesune biwinahât topne nângâm yuwu sâm ekuop. “Simon, den sâmunne nângâ.” Sâmu sâop. “Lok pato, sârâ nângawe.”

⁴¹ Sâmu sâop. “Den âlâen hâum sâmune nângâ. Lok âlânje bukuyâhâtne tewetsenje yitgiop, âlâmâ 50 kina, âlâmâ 5 kina.

⁴² Tewetsenje yitgimu mem ari yanje senje âlâlâ puluhuahowot. Otmu yakât kakņan “matnje nihiromawot” sâm ekyotgop. Yawu gârâmâ tewetsenje ki tatyitgiop. Yakât otmâ yâkâlen ari yuwu sâm ekuowot. “Tewetsenje ki tatnitgiap. Yakât otmâ girawu otmâ tosa matnje kâpekmutnje pesuk sâwuap?” Yawu sâm ekumutâ yuwu sâop. “Bât belaiâk yitgiwan. Pesuk yap, âlepne ariyet.” Yawu sâop. Yakât otmâ yuwu âihohomune nângâ. Bukuyetņanje tosayetnje pilâyitgimu pesuk sâop. Yakât otmâ bukuyâhâtne lok girawu yanje herone pato nângâwanģiop, 50 kina wanģop yanje me 5 kina wanģop yanje?

⁴³ Sâmu sâop. 50 kina wanģop yanje herone pato nângâwanģiop.”

Sâmu sâop. “Âlepne yat.”

⁴⁴ Yawu sâm imbi ya ekmâmâ Simon yuwu sâm ekuop. Nâne emetgan gamune to ki gâim katdâ piriaksan. Yamâ imbi yunjeâmâ isemu gilâņņanje kâinan gemu pirim somotņanje gowasiņmâ kereņ menihiap.

⁴⁵ Gâņe ki parahuneksat. Yamâ imbi yunjeâmâ mepaenekmâ tap.

⁴⁶ Gâņe nak toņe ki katnihiat. Yamâ imbi yunjeâmâ to kukņe suk sukņe, hâmenje yahat yahatnje ya moselemu kâinan gemu pirineksap.

⁴⁷ Imbi yunjeâmâ nângânihiap. Yakât topņe nângâm henģenģuwuatgât yuwu sâmune nângâ. Lok âlânje bukunjahât tosa umatnje pilâwanģimu yakât herone pato nângâwanģiwuap. Yâhâ lok âlânjeâmâ bukunjahât tosa hewewen pilâwanģimu yakât herone kakņeak nângâwanģiwuap. Yakât yuwu sâmune nângâ. Anitâņe imbi yukât tosa umatnje emelâk pilâwanģiap. Yakât otmâ mepaenekmâ tap.

⁴⁸ Yawu sâm imbi ya yuwu sâm ekuop. “Tosahe pilâhihian.”

⁴⁹ Yawu sâmu, Parisaio orowâk tatmâ sot newiņe den ya nângâm biwiyenjaņe yuwu nângâwi. “Lok yukât topņe girawu? Girawu otmâ “Tosahe pilâhihian” yawu yap.” Biwiyenjaņe yawu nângâwi.

⁵⁰ Yesuņe imbi ya yuwu sâm ekuop. “Nâhâlen biwihanje kepeiat. Yakât otmâ Anitâņe manman kârikņahât pat kuhihap. Yakât nângâm lohotņan ari.” Yawu sâop.

8

Imbi nombotņe Yesu orowâk ariwi ya yengât topyeņe

¹ Sâp yakât kakņan Yesuņe hoņ bawalipņe meyekmu kapi ya pilâm kapi tipi tapi tatmâ arap ya ârândâņ yâhâm gewi. Otmu lohimbije Anitâhâlen biwiyenjaņe kepeinetâ tihityeņe otyiņģiwuap yakât den pat âlepņe Yesuņe ekyongop.

² Otmu imbi nombotņe orowâk ariwi ya yengât topyeņe yuwu. Imbi nombotņe emelâk kundat oti ya henģemyongop. Yâhâ nombotņe âlâmâ weke bâlenjaņe mângâeyekbi ya watyekmu gaiakmâ ariwi. Yâhâ yâk yengâlen gâtņe âlâ, kutņe Maria, Matala kapiân gâtņe, ya weke bâlenje nombolân yâhâņe mângâenjetâ watbanģiop.

³ Yâhâ âlâmâ, kutņe Yoana sâm. Yâhâmâ Herotgât hoņ bawa âlâ, kutņe Kusa sâm, yâkât imbiņe. Yâhâ âlâmâ, kutņe Susana sâm. Otmu imbi nombotņe iri sikumyene orop yâkņe Yesu otmu hoņ bawalipņe tânyongowi. Imbi topyeņe sâm aran yu orowâk ariwi.

*Hote alikñan hâum sâop.
(Mataio 13:1-9 Mareko 4:1-9)*

4 Lohimbi dondâne kapiyene pilâm Yesuhâlen ari menduhuakñetâ den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

5-8 “Lok âlâne hote alikñe mem hâilonbe sâm newângen ariop. Ari hote alikñe ya nombot nombot mem hâilonmu giop. Nombotñeâmâ mem hâilonmu mâtâwân ge talop. Yâhâ nombotñeâmâ mem hâilonmu hân toje biae ge talop. Yâhâ nombotñeâmâ hele bâlene iowân giop. Yâhâ nombotñeâmâ tep tep kum hân âilongo lonjo tuhuwi yan ge talop. Yawu gârâmâ hote alikñe mem hâilonmu âlâen âlâen giop yakât topñeâmâ yuwu. Nombotñe mâtâwân ge talop yamâ lohimbiñe bam gam tâlim lanj tuhujetâ nâine kârâm newi. Yâhâ nombotñeâmâ hân toje biae giop yamâ gihitñe kakñeâk pilâop. Yakât otmâ in yawu mum hâlâlân sâop. Yâhâ nombotñeâmâ hewukñan me hele pato biwiñan giop yamâ âilongo tetem pururuk sâop. Pururuk sâmu hewukñane langumu derepgum gimbangumu orok sâop. Yâhâ nombotñe hân âlepñan giop yañeâmâ tetem pururuk sâm âilongo yahalop. Nâne den yan yu biwiyeñan katmâ nângâm henjenjunomai.” Yawu sâm ekyongop.

*Topñe yuwuhât Yesuje den âlâ me âlâen hâum sâop.
(Mataio 13:10-17 Mareko 4:10-12)*

9 Yawu sâm ekyongomu hoñ bawalipñane den ya topñahât nângâne sâm âikuwi. Âikuñetâ sâop.

10 “Anitâne tihitnenne otmâ gamap yakât topñe yeñe tipine nanjai. Yâhâ lok nombotñe nâhâlen ki torokatmâ mansaiñeâmâ biwiyeñe pâlâmñe otmâ mansai. Biwiyeñe pâlâmñe otmâ manñetâ yakât den âlâen âlâen hâum ekyongoman. Yakât otmâ yâkne nâhât nângâm hâkân otmâ nekmâ kâkâsuk otmâi. Yawu otmâ biwiyeñe alitmai. Yakât otmâ nâhât den pat yu nângâñetâ tâñât oapgât hiliwahonomai. Yamâ nângâm henjenjuai mâne biwiyeñe Anitâhâlen katmâ denñe lâunjetâ tosayeñe emelâk pilâyingimbâp.”

*Hote mem hâilonmu giop yakât topñe
(Mataio 13:18-23 Mareko 4:13-20)*

11 Hote alikñan hâum ekyongoan yakât topñe sâmune nângâñet. Anitâhât den yamâ hote alikñahât dop oap.

12 Yâhâ lok hote alikñe mem hâilonmu giop yamâ nenñe Anitâhât den lohimbi ekyongomunñe nângâmai yakât dop. Hote alikñe nombotñe mem hâilonmu mâtâwân giop yakât topñe yuwu. Yamâ lohimbi nombotñane Anitâhât den nângâñetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyeñane kepeimaihât Satanñe den ya kum mem gulip tuhuma.

13 Yâhâ hote mem hâilonmu nombotñe hân toje biae giop yakât topñe yuwu. Lok yawuya nâhât den pat âlepñe ekyongomune nângâm herone otmâ manmai. Nângâñetâ den ya kakñeâk gem biwiyeñan gihitñe kârikñe ki memap. Yawu gârâmâ umatñe âlâ kakyeñan yâhâmap yan lohotñe otmâ pilâmai.

14 Yâhâ hote mem hâilonmu nombotñe hele biwiñan giop yakât topñe yuwu. Lohimbi nombotñe den ekyongomune nângâñetâ bonñe otmap. Nângâñetâ bonñe otmu sâp kâlep ki otmuâk hângât iri sikum, me tewetsenñe, me âlâlâ ekmâ biwi nângân nângânyeñane yan hikum nângâm manmai. Yawu manmai yakât otmâ biwi yâhâp otmâ manñetâ manman âlepñe ki teteyingimap.

15 Yâhâ hote mem hâilonḡmu nombotḡe hân toḡe orowân giop yakât topḡe yuwu. Lok yawuyaḡeâmâ den pat âlepḡe nâḡgâm heḡḡeḡgumai. Nâḡgâm heḡḡeḡgum tiḡâk lâum manmâ yâhâḡetâ manman âilonḡo lonḡo teteyiḡḡimap. Yâk yeḡḡât topḡeḡe yawu. Nâḡe hoteân hâum yan yamâ topnenḡeâmâ yawu.” Yawu sâḡ ekyongop.

Lok topnenḡe lambeân hâum sâop.

(Mareko 4:21-25)

16 Yesuḡe den âlâen hâum yuwu sâḡ ekyongop. “Nenḡe emet kâlehen tatmâ lambe saum tunḡuḡan ki katmain. Gârâmâ helenḡân gâitmunḡe kinmâ sem lanḡinḡe pilâmu ekḡmâ gem yâhâmain.

17 Yakât topḡe yuwu. Lok âlâ me âlâḡe otḡetâ bâlemu kurihimai yamâ hâmbâi mâne tetekḡan otḡu ekḡom.

18 Yakât otḡmâ den ekyongoan yu biwiyenḡan katmâ nâḡḡâm heḡḡeḡḡunomai. Lok âlâ me âlâḡe nâhât den nâḡḡâm biwiyenḡan katmâ manḡomaiḡe ya nâḡḡâḡetâ keterakbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâḡe nâhât den nâḡḡâḡetâ nahat otḡu bet pilânomaiḡe biwiyenḡe pâlâmḡe manmâ ki nâḡḡâḡetâ keterakmâ heḡḡeḡḡuwuap.” Yawu sâḡ ekyongop.

Yesuhât heḡḡe torehenlipḡe

(Mataio 12:46-50 Mareko 3:31-35)

19 Yawu sâḡ ekyongom tatḡu lohimbi kiḡitḡe orowâkḡe denḡe nâḡḡâḡe sâḡ mem hawam mewam tuhum kinbi. Yawu kinḡetâ ikḡe heḡḡe torehenlipḡaḡe taka gotḡan bane sâḡ otḡetâ lohimbiḡe mâtâp manḡuyiḡḡiḡetâ betyeḡehen kinbi.

20 Betyeḡehen kinḡetâ lok âlâ Yesu gotḡan talopḡe yuwu sâḡ ekuop. “Torehenlipḡaḡe taka betnenḡehen kinmâ gâhât yai.”

21 Yawu sâḡu Yesuḡe yuwu sâḡ ekyongop. “Anitâhât tem lâum mansai yaḡeâmâ nâhât heḡḡe torehenlipḡe bulâḡe oai.”

Yesuḡe sâḡu to siru nâḡ nâḡ sâop.

(Mataio 8:23-27 Mareko 4:35-41)

22 Hilâm âlâen Galilaia denḡân pato ya hâtikḡum nombotḡen arine sâḡ waḡḡaen yâhâwi. Waḡḡaen yâhâm hâtikḡum nombotḡen ariwi.

23 Arim tatḡetâ Yesu amangât katḡu aman pâlâmḡe iop. Aman im tatḡu denḡân ya tânâḡḡuḡetâ yanâk siru puḡ puḡ sâḡ pilâop. Siru puḡ puḡ sâḡ pilâmu toḡe waḡḡa kâlehen gemu guhulakbe sâḡ olop.

24 Guhulakbe sâḡ olop yan ekḡetâ sâtḡe otḡu hoḡ bawalipḡaḡe mândem yuwu sâwi. “Wâe, lok pato, waḡḡa yu denḡân kâlehen guhulakbe sâḡ oap. Harannongomap.”

Yawu sâḡ ekḡetâ yahatmâ siru kuwaḡḡiop. Kuwaḡḡimu to yaḡe nâḡ nâḡ sâop. Nâḡ nâḡ sâḡu yuwu sâḡ ekyongop.

25 “Wongât biwi yâhâp oai? “Nâḡe tihityeḡe otbomḡât dop ki tap,” yawu mon nanḡai?” Yawu sâḡ ekyongop. Yawu sâḡ ekyongomu yuwu sâḡ alahuwi. “Bâe, lok yukât topḡe girawu? Siru kuwaḡḡimu yaḡak to yaḡe nâḡ nâḡ yap.” Yawu sâwi.

Yesuḡe weke bâleḡe watyekḡu gaiakmâ bau yeḡḡâlen ariwi.

(Mataio 8:28-34 Mareko 5:1-20)

26 To nâḡ nâḡ sâḡu denḡân ya hâtikḡum ba nombot endaken kapi âlâ, kutḡe Gerasene sâḡ, yan ariwi.

27-29 Yan ari wanğaembâ lâum kionmâ arinetâ kapi ambonje, lok âlâ weke bâleņaje mângâeminiop, ya takamu ekbi. Yâhâ yâkât topņe yuwu. Lok yamâ sumân bam gam otmu weke bâleņaje mângâemu hâk katipņe tuhum pilâm hâk barahâk manmâ gaop. Otmu ikņe kapi ambolipņaje ari tâk kârikņe, kutņe sein sâm, yaņe kâiņe bânņe mem menduhum sâhâminiwiâke yamâ tâmbiriņ sâmu hâreakminiop. Yawu otma weke bâleņaje mângâemu lok ki manmaiângen ari ihilâk mahilâk manminiop. Lok yakât topņe yawu. Lok yaņe ewan kinmâ Yesu ekmâ yâkât gotņan ge kinop. Gotņan ge kinmu Yesuņe weke bâleņe ya watbe sâm yuwu sâm ekuop. “Lok yukâlembâ gaiakmâ ari.”

Yawu sâmu hu halak tuhum yuwu sâm ulitguop. “Yesu, topge naņgan. Gâ Anitâhât nanņe. Yamâ wongât nâhâlen takat? Nâ hâhiwin ki nihi. Inâk âwurem arihât naņgan.” Yawu sâm ulitguop.

30 Ulitgumu sâop. “Ahonakdâ nâņgâwe.”

Sâmu sâop. “Nâņe weke bâleņe nombotņe orowâk tatmâ lok yu mem mângâem mansain. Yakât otmâ nengât kutnenņe “Komot Pato,” yawu.

31 Aiop, gâņe nâņgâningirâ sumânâk mannom. Hem topņan ki hâņgânnongorâ arinom.” Yawu sâwi.

32 Yâhâ talapņan bau sesengâlâkņe tomot tuhum kinņetâ yekbi. Yekmâ yuwu sâm Yesu ekuwi. “Gâņe watnenekbuat otmuâmâ, âlepņe watnenekdâ gaiakmâ bau enda yengâlen arinom.” Yawu sâwi. Yawu sâņetâ watyekmu gaiakmâ bau ya yengâlen ge mânunjakbi.

33 Bau yengâlen ge mânunjakmâ mângâeyekņetâ sururuk sâm ba hem pa-toembâ tâwoņ sâm dengânân kionjetâ haranyongop.

34 Dengânân kionjetâ haranyongomu galeyongom manbiņe ekmâ sururuk sâm kapi ambolipņe ya ekyongowi.

35 Ekyongonjetâ yakât topņe nâņgâne sâm Yesuhâlen takawi. Otmu emelâk weke bâleņaje lok mângâeņetâ ihilâk mahilâk manminiop yamâ nâņgân nâņgânņe keterakbaņgimu hâk katipņe mânunjahop ya ekbi. Ekņetâ sâtņe otmu lohimbi Yesu orop kinbi ya âiyongowi.

36 Âiyongonjetâ Yesuņe weke bâleņe watyekmu gaiakmâ arinetâ nâņgân nâņgânņe keterakbaņgiop yakât den pat ekyongowi.

37 Ekyongonjetâ nâņgânjetâ sâtņe otmu Yesuņe pilâyekmâ âlâengen ariâkgât ekuwi.

Yakât otmâ Yesuņe hoņ bawalipņe meyekmu wanğaen yâhâwi.

38 Wanğaen yâhâņetâ yan lok weke bâleņe watbaņgiop yaņe yuwu sâop. “Nâ girawu otbom? Yen orop arinehât naņgan.”

39 Sâmu sâop. “Bia, gâ nen orop ki arinom. Yakât otmâ kapihehen ari gike hep torehenlipge yakât den pat ya ekyongowuat.” Yawu sâop.

Yawu sâmu kapiân yâhâ Yesuņe heņgenņe op yakât den pat kapilipņe ekyongop.

Yesuņe Yairo baratņe mumunğambâ mem yahalop.

(Mataio 9:18-26 Mareko 5:21-43)

40 Yawu otmâ Yesuņe hoņ bawalipņe meyekmu kapi ya pilâm wanğa mem âwurem ariwi. Âwurem ari wanğaembâ geņetâ dengân ginņan lohimbi dondâņe Yesu ekne sâm taka kinbi.

41 Yawu otmâ kinņetâ miti emetjahât galemlipyeņe yengât lok kunņe, kutņe Yairo sâm, yâkņe gotņan ba mepaem yuwu sâm ekuop.

42 “Baratne, ombe bisine konohâk ya sihanâk katnenekbe sâm oap. Yawu gârâmâ gâŋe ari heŋgeŋguhât nanŋan.” Yawu sâop.

Yawu sâm ekumu Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmu ya pilâm Yairohât emelan ariwi. Mâtâwân arim tatŋetâ Yesu takaop yakât den pat ya lohimbi dondâŋe nâŋgâm ekne sâm yâkâlen arinŋetâ orowâk ariwi.

43 Yâhâ imbi âlâ orowâk ariwi yâkât topŋeâmâ yuwu. Imbilipnennŋaŋe emetsenŋe ekmai dop yawu ki olop. Yâhâ imbi yuâmâ emetsenŋe ekmâ yâhâmu yambu kâiân yâhâp olop. Yambu kâiân yâhâp yu biwiŋan dokta yengâlen arimu hep ya saŋ sâekgât âi pato mewîâke yamâ yawuâk otmâ gaop.

44 Yâhâ imbi yaŋe Yesuhât betŋan bam yâkât sâŋgum potonŋan in walipgumu yanâk hepŋe saŋ sâop.

45 Yâhâ walipguop yanâk Yesuŋe enŋatŋe kakŋambâ olelem yekmâ “Âlâŋe walipnohoap?” sâm âiyongop.

Yawu sâm âiyongomu yan kurihiakŋetâ Petoroŋe yuwu sâop. “Lohimbi dondâŋe mem hawam mewam tuhunenekŋetâ pâŋ sâm kinsain. Yakât otmâ gâ girawu nâŋgâm yat? Yan gâtŋaŋe mon walipgohoai.”

46 Sâmu sâop. “Walipnohoap yan hâkne katmâ nanŋan.”

47 Yawu sâmu imbi yaŋe kâi bâtŋe kârârŋ kârârŋ sâmu kinop. Yawu otmâ Yesuhât sâŋgum potonŋan walipgumu hepŋe sâŋ sâop yakât topŋe kerek ekuop.

48 Sâmu sâop. “Toune, biwihe nâhâlen katsat. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâhihimu hepge saŋ yap. Lohotŋan ba ari.” Yawu sâm ekuop.

49 Yawu sâm ekum kinmu yanâk Yairohât hoŋ bawalipŋe nombotŋaŋe emelambâ taka yuwu sâm ekuwi. “Baratge emelâk bâleap. Yakât otmâ lok pato yu imbiâk sârâ gamap.”

50 Yawu sâŋetâ Yesuŋe nâŋgâm Yairo yuwu sâm ekuop. “Yakât ki gorâhihiâk. Nâhâlen biwihaŋe kepeim enŋat yâhâp ki ot.” Yawu sâop.

51 Yawu sâm Yairohât emet gotŋan ba kinmâ lohimbi nombotŋe katyekmu yaehen kinbi. Yaehen kinŋetâ Petoro, Yakowo, otmu imiŋe Yoane, Yairo, imbiŋeit meyekmu emet kâlehen yâhâwi.

52 Yâhâ lohimbi dondâŋe kahân tatmâ isem we bâle pato nâŋgâm tatbi. Yawu ot tatŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Baratyetŋe ki bâleap, in aman pâlâmŋe iap. Yakât otmâ ki iserŋet.”

53 Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ nahat otmu girinŋangiwi. Emelâk katnenekmâ arap nâŋgâwi.

54 Yâhâ Yesuŋe imbi sihan ya bātŋan mem yuwu sâm ekuop. “Barat tipŋe, yahatmâ kin.”

55 Yawu sâmu yanâk yahatmâ bam gaop. Yawu otmu Yesuŋe sâmu sot um waŋetâ niop.

56 Otmu âwâŋe mâmâŋaŋe ya ekmutâ âlâ kândâkdâ olop. Yawu otmâ bukulipyetŋe ki ekyongoromawot sâm kuyitgiop.

9

*Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmâ âi sâm yinŋiop.
(Mataio 10:5-15 Mareko 6:7-13)*

1 Yesuŋe hoŋ bawalipŋe kâiân yâhâp menduhuyekmâ âi sâm yinŋim yuwu sâm ekyongop. “Yen nâhât sâtŋat otmâ ari weke bâleŋaŋe lohimbi

māngâeyekjetâ mansai ya watyngijetâ gaiakmâ arinomai. Otmu lohimbî kundat otmâ mansai ya heṅgemyongonomai.” Yawu sâṁ ekyongop.

²Otmu lohimbîṅe Anitâhâlen biwiyenṅe kepeinetâ tihityenṅe otbuap yakât den pat ekyongom kapi âlâen âlâen ari kundat otbi ya heṅgemyongonomaihât māmâṅe otyngiop.

³Māmâṅe otyngim yuwu sâṁ ekyongom hāṅgānyongop. “Âi topṅe katne sâṁ sot me senṅe âlâlâ umatdâek ki miakmâ arinomai. Natik ki miaknomai. Me itâkat ki goleaknomai. Me tewetsenṅe hâkyenṅan ki tatbuap. Me pet me hâk katipṅe ya hourâ hourâ ki miaknomai. Me howan ki tinanṅum arinomai.

⁴Otmu kapi âlâen arinomai yanâmâ emelan dâim yâhâ katyekjetâ yanâk tatnomai. Kapi ya ambolipṅe orotmemeṅe bâlṅe betbanṅim biwiyenṅe Anitâhâlen katṅet sâṁ nâhât den pat âlepṅe ekyongonomai.

⁵Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nāṅgānetâ nahat otmu bet pilānomai yamâ hâmbâi Anitâṅe matṅe umatṅe yingiwuap. Yakât otmâ kâiyeṅan wahap me bokosok me yu ya horatbuap yamâ tâlim gik beretek meṅetâ gewuap. Ya gemu betyngim pilâyekmâ ba âlâengen arinomai. Arinjetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nāṅgānomai.” Yawu sâṁ ekyongop.

⁶Yawu sâṁ ekyongom hāṅgānyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepṅe ekyongowi. Den pat âlepṅe ekyongom yan lohimbî mesek otbi ya mem heṅgemyongowi.

Herotṅe Yesuhât den pat nāṅgâop.

(Mataio 14:1-2 Mareko 6:14-16)

⁷Otmu sâp yanâmâ Galilaia yengât lok kutdâ âlâ manop, kutṅe Herot Antipa sâṁ, yâkṅeâmâ Yesuṅe olop miop yakât den pat nāṅgâop. Lohimbî nombotṅe yuwu sâṅetâ nāṅgâop. “Herotṅe tembe lâulipṅe ekyongomu Yoane kuṅetâ muop yamâ mumuṅambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁸Yâhâ nombotṅeâmâ yuwu sâṅetâ nāṅgâop. “Poropete lok âlâ, kutṅe Elea sâṁ, emelâk himbimân yâhâop ṅe mon purik sâṁ ge mansap,” yawu sâwi. Yâhâ nombotṅeâmâ yuwu sâṅetâ nāṅgâop. “Anitâhât poropetelipṅe emelâk muwi yâk yengâlen gâtṅe âlâ ṅe mumuṅambâ yahatmâ mansap,” yawu sâwi.

⁹Yawu sâṅetâ Herotṅe nāṅgâm engat yâhâp otmâ yuwu sâop. “Emelâk tembe lâulipṅe ekyongomune Yoane engatṅe hârewi. Yakât otmâ lok girawu ṅe yu ya otmâ mansap yakât den pat sâṅetâ nanṅan?” Yawu sâṁ Yesu ekbehât nāṅgâm manop.

Lok 5000 ya sot yingijetâ newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Yoane 6:1-13)

¹⁰Emelâk Yesuṅe hoṅ bawalipṅe hāṅgānyongomu kapi âlâen âlâen ari yâkât den pat âlepṅe ekyongowi. Ekyongom pesuk pilâm yâkâlen âwurem ari otbi mewî yakât ekuwi. Ekuṅetâ meyekmu yenjiâk tatmâ nāṅgâne sâṁ Besaita kapiân ariwi.

¹¹Kapi yan ariwi yakât den pat lohimbî kiṅitṅe orowâkṅe nāṅgâm be-tyenṅen watyekmâ ariwi. Arinjetâ yan Yesuṅe tepṅe nāṅgāyngim Anitâhâlen biwiyenṅe kepeinetâ tihityenṅe otbuap yakât den pat âlepṅe ekyongop. Otmu bukulipṅe mesek topṅe topṅe otbi ya meyekmâ takanjetâ mem heṅgemyongop.

¹²Yawu otmâ Anitâhât den topṅambâek kâsikum yingimu emetsâpṅe otmu yan hoṅ bawalipṅe yuwu sâṁ ekuwi. “Yu tain yu hâlâṅmâ kapi tipi tapi âlâ

ki tap. Yakât po yingimu wátyeje houŋ sâmapgât gâje hângânyongorâ arinet. Hângânyongorâ ari yejahâk sot puluhum um nenomai.” Yawu sâwi.

¹³ Sâjetâ sâop. “Âlepeje yeje sot kâsikum yinginet.”

Sâmu sâwi. “Nengâlen banja kândâkdâ mome otmu injan yâhâp yawuâk tap. Lohimbi dondâ taka tai. Yawu gârâmâ nenje katgekma ari sot puluhuyingim lâum takanomgât nanjat me?” Yawu sâwi.

¹⁴ Yâhâ lohimbi taka tatbi ya yengât dowâmâ 5000 yawuya. Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Yeje lohimbi yu ekyongonetâ kâsiwahom komot tipi tapi, komot 50 dop yawuya tatmâ arinet.” Yawu sâop.

¹⁵ Yâhâ lohimbi ekyongonetâ den sâop yawuâk otbi.

¹⁶ Otmu Yesuje sot ya mem himbimân pak sâm ekmâ Anitâ mepaeop. Anitâ mepaem banga ya motokmâ tipi tapi tuhum hoŋ bawalipje yingimu lohimbi ya kerehâk yinginetâ newi. Yâhâ injan gurâ yawuâk yinginetâ nenjetâ dopyejan olop.

¹⁷ Nenjetâ dopyejan otmu sot nombotje talop ya hoŋ bawalipjanje hâwurum mânunjetâ saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

Petoroŋe Yesuhât topje sâm teteop.

(Mataio 16:13-19 Mareko 8:27-29)

¹⁸ Otmu hilâm âlâen Yesuje hoŋ bawalipje katyekmu tatjetâ ikniâk ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum pesuk pilâmu hoŋ bawalipje yâkâlen arinetâ yuwu sâm âiyongop. “Lohimbiŋe nâhât girawu nângâmâi?”

¹⁹ Sâmu sâwi. “Nombotjanje gâhât yuwu sâmâi. “Yoanene lohimbi toen katyekminiop ya emelâk kunjetâ muop ya mumuŋambâ yahatmâ mansap,” yawu sâmâi. Yâhâ nombotjanjeâmâ, “Poropete âlâ, kutje Elea sâm, emelâk himbimân yâhâop yanje purik sâm ge mansap,” sâmâi. Yâhâ nombotjanjeâmâ, “Anitâhât poropetelipje emelâk muwi ya yengâlen gâtje âlâje mumuŋambâ yahatmâ mansap,” gâhât yawu sâmâi.” Yawu sâwi.

²⁰ Sâjetâ sâop. “Yawu gârâmâ yejeâmâ nâhât girawu nângâmâi?” Sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâje hângângohomu ge mansat ya nângâmunje bulâje oap.” Yawu sâop.

²¹ Yâhâ yakât topje sâm tetem lohimbi ekyongomaihât sâm kuyingiop.

Yesu kunjetâ mumbuap yakât sâop.

(Mataio 16:20-28 Mareko 8:30-9:1)

²² Den âlâ torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ lok bulâje mansan. Yawu gârâmâ hotom umai yengât kunlipyeje otmu Isirae nengât papatolipnenje otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya kerekje biwi konohâk otmâ yan nâhât sâm bâlenihim mem âlâlâ tuhunekmâ nohonjetâ mumbom. Mum yan hân kâlehen hilâm kalimbu tatmâ benje yapâ mumuŋambâ yahatbom.” Yawu sâm ekyongop.

Manmannenje ki alitmâ manmâ yâhânom.

²³ Otmu Yesuje lohimbi kerehâk yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâje biwiyenje nâhâlen katmainje nâhâlen torokatne sâm yan yejahât ki nângâjetâ yahatbuap. Me senje âlâlâ tatyingiap ya biatningimâp sâm yakât ki nângâm ketet otmâ enjat yâhâp otnomai. Nâhât den haonjâ ârândân nângâm tem lâunihim nenomai.

²⁴ Yawu gârâmâ benje lok âlâ me âlâje manmanyenje alilaknomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâje nâhâlen biwiyenjanje kepeim manmâ

nâhât den pat âlepne yu lohimbi ekyongonomai. Ekyongonomai yakât otmâ yongonjetâ munomai yamâ Anitâne mumunambâ mem yahatyekbuap.

²⁵ Yâhâ lok âlâ me âlâne iri sikum me manman topne topne yan biwi nângân nângâneye hikum manmâ munomai yanje girawu otnomai. Yerjahâk mumunambâ yahatnomaihât dop âlâ ki tap. Nâ lok bulâne den kâsikum yingim mansan. Yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihinomai yamâ matne yuwu kâpekyingiwom. Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoņnaņe yâhâpne hângânnohomu aņelolipne meyekmune hânân genom. Sâp yan yengâlen gâtne âlâ me âlâne nâhât den nângânetâ nahat otmu betnihimai yamâ nâku yawuâk betyongomune matne umatne menomai.

²⁶ Hâmbâi sâp patoen Himbim Awoņnaņe yâhâpne hângânnohomu aņelolipne meyekmune hânân genom. Gem yan manmanyenjahât matne âlâku ikņiâk ikņiâk kâpekmâ yingiwom.

²⁷ Yuwu sâm ekyongomune nângâm biwiyeņan katmâ mannomai. Yen ki mum metenjetâek Anitâne tihityeņe otbe sâm lok bulâne nâ hângânnohomu âwurem ge tihityeņe otbisâm.” Yawu sâop.

Yesuņe Mose yet Elea orop den alahuwi.

(Mataio 17:1-13 Mareko 9:2-13)

²⁸ Den yawu ekyongop yakât kakņan hilâm nombolân yâhâp mon pesuk sâmu Yesuņe Anitâ ulitguwe sâm olop. Yakât otmâ Peto, Yakowo, otmu imiņe Yoane, meyekmu hoņ bawalipne nombotne âlâmâ katyekņetâ tatņetâ yenjâk pumne âlâen yâhâwi.

²⁹ Yâhâ kinņetâ Yesuņe Anitâ ulitgum kun kundenne âlâ otmu sâņgumņane laņiņe pilâm kaok bolañ bolañ olop.

³⁰ Yawu otmu Mose Elea emelâk Anitâne meyelehop yanje in yawu tetem kinmutâ

³¹ himbimâmbâ laņiņne siliņ siliņ sâm hâuyelekmu yâk orop den alahuwi. Yawu otmâ Yesuņe Yerusalem kapiân ari Anitâne yâkât mâtâp sâm kalop ya lâumu Yura papatolipyeņane kuņetâ mumbuap yakât ekyotgop.

³² Mose yet Elea tetemutâ den otbi yan hoņ bawalipņane aman pâlâmne iwi. Yâhâ Mose yet Eleane Yesu pilâm arire sâm otmutâ kâlâwahom yahatmâ yekbi. Yekņetâ Petorohât hanņe tâlâhumu yuwu sâm Yesu ekuop. “Lok pato, kulem teteap yuwuya âlâ ki ekmain. Yu ekmunne âlâ kândâkdâ oap. Yawu gârâmâ gâņe sârâ selep kalimbu tuhnehât nanņan. Gâhât âlâ, Mosehât âlâ, Eleahât âlâ.” Yawu sâop.

³³ Otmu Mose yet Elia Yesu pilâm arire sâm otmutâ Petoņe kulem yakât topne ki nângâmâk Yesu yawu sâm ekuop.

³⁴ Yawu sâmu yanâk elem patoņe ge pumne ya mem kâtâpgumu kinņityenjahât otbi.

³⁵ Kinņityenjahât otņetâ elem yakât biwiņambâ Anitâne den âlâ yuwu sâop. “Bulâņanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâņe âi sâm waņmâ hângâņumune giop. Yakât otmâ den sâwuap ya yeņe mem biwiyeņan katmâ tem lâuwaņgim mannomai.” Yawu sâop.

³⁶ Den ya sâm tiņ pilâmu Yesu ikņeâk kinmu ekbi. Yâhâ hoņ bawalipņane kulem ya ekbi yakât ki sâm tetem bukulipyeņe ekyongowi.

Yesuhât hoņ bawalipņane weke bâleņe watne sâm pâpguwi.

(Mataio 17:14-21 Mareko 9:14-29)

37 Emet hoj sâmu pumñehembâ geñetâ lohimbî kiñgitñe orowâkñe ari mem teteyekbi.

38 Mem teteyekñetâ hohetyenambâ lok âlâñe halahum yuwu sâmu Yesu ekuop. “Lok pato, gawot. Nine nanne ombe bisine yu gam ek.

39 Yakât topñe yuwu. Weke bâleñeñe pârâk sânsânâk mângâemu senñe gâwâñ gâwâñ sâmu hânân ge imu nekamñe kâtiñ sâmu launje barak barak otmu halahumap. Weke bâleñe yañe haonmâ ârândâñ yawu mângâemap.

40 Yawuhât hoj bawalipgañe watñet sâmu dâim taka ekyongomune pâpgum pilai.” Yawu sâop.

41 Yawu sâmu Yesuñe olelem hoj bawalipñe yekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yen orop sâp kâlep manmâ gain. Yamâ wongât nâhâitñe ki tânngowuap yawu nanñai? Yawu nângâm biwiyenñe nâhâlen tinjâk ki kepeiai yakât nângâmune ki ârândâñ oap. Yawu gârâmâ hâmbâi nâñe pilâyekmâ yâhâwom yan yeñe girawu mannomai?” Yawu sâmu ekyongom âwâñe ekumu nanñe ya dâim Yesuhâlen baop.

42 Dâim bamu weke bâleñeñe mângâemu senñe gâwâñ gâwâñ sâmu hânân ge kârâñ kârâñ sâmu launje barak barak otmâ iop. Yawu otmuâmâ Yesuñe weke bâleñe ya watmu gaiakmâ arimu âlepñe otmâ âwâñahâlen ba kinop.

43 Yâhâ Yesuñe kulem miop yan Anitâhât wâtñe tetemu ekñetâ ewe membe olop.

Yesu kuñetâ mumbuap yakât âlâkuâk sâop.

(Mataio 17:22-23 Mareko 9:30-32)

Yesu kulem miop ya ekñetâ ewe membe olop sâp yan hoj bawalipñe yuwu sâmu ekyongop.

44 “Den yuwu sâmu ekyongomune nângâm biwiyenñe katmâ mannomai. Anitâñe nâ lok bulâñe hângânnohomu ge mansan. Nâhât kasalipnañe sâp ki kâlep otmuâk meneknomai.” Yawu sâop.

45 Yawu sâmu ekyongowâke yamâ Anitâñe nângân nângânyenñe mem kopa tuhuyekmu nângâñetâ ki keterahop. Yakât otmâ âikune sâmu otñetâ umatñe otmu pilâwi.

Huruñ huruñ manmâ yâhânom.

(Mataio 18:1-5 Mareko 9:33-37)

46 Sâp âlâen Yesuhât hoj bawalipñeñe osetyenñe gâtñe âlâ me âlâñe kunyene pato otbuap yakât sâmu pawarak guwarak otbi.

47 Yawu otmâ sahanñetâ Yesuñe biwiyenñetâ topñe nângâm yan naom tipñe âlâ lâum gotyenñe katmu kinmu

48 yuwu sâmu ekyongop. “Lok âlâ me âlâñe tem lâunihim naom tipñe yuwuya buku otbañginomai. Lohimbî yañe naom tipñe otbañgiain sâmu yan nâ buku otnihinomai. Otmu nâ otnihaiain sâmu Anitâñe hângânnohomu ge mansan yâk buku otbañginomai. Yenğâlen gâtñe âlâ me âlâñe yenñetâ nângâñetâ gemu huruñ huruñ manmai ya yenğât Anitâñe nângâyinñimu yahatmap.” Yawu sâop.

Lohimbîñe nengât ki nângâñetâ gemap yañe buku otningimai.

(Mareko 9:38-40)

49 Yawu sâmu ekyongomu Yoanene yuwu sâmu ekuop. “Lok pato, lok on-dowân gâtñe âlâñe kutgan gohonmâ weke bâleñe watyekmu gaiakmâ ariwi ya nenñe ekmâ nângâm bâlewanñim kuwanñiwim.” Yawu sâop.

⁵⁰ Yawu sâmu yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi nombotŋaŋe yengât ki nângâŋetâ gemap yaŋe yengât buku manmai. Yakât otmâ lok yawuya ki kuyiŋginomai.” Yawu sâop.

Samaria kapi ambolipŋaŋe Yesu ekmâ ki buku otbaŋgiwi.

⁵¹ Yesuŋe himbimân âwurem yâhâwuap yakât sâp tâlâhuop. Yakât otmâ Samaria hân tânâmŋambâ Yerusalem kapiân ariwe sâm biwiŋaŋe nângâop.

⁵² Yawu otmâ Samaria ya yengât kapi âlâen ari inomaihât hoŋ bawalipŋe nombotŋaŋe kulet sâm ari emet âlâ mem heŋgeŋgunjet sâm hâŋgânyongomu ariwi.

⁵³ Ari kapi ambolipŋe ya ekyongonjetâ Yesu Yerusalem kapiân ariwuap yawu nângâmâmâ emetyeŋe alitbi.

⁵⁴ Emetyeŋe alitŋetâ hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp, Yakowo yet Yoane, yakât nângâmûtâ bâlemu yetŋe eŋgatyetŋeâk otmâ Yesu yuwu sâm âikuowot. “Lok pato, nângânitgirâ sâmutŋe himbimâmbâ kâlâp punduŋ sâm ge seyeŋhâk.”

⁵⁵⁻⁵⁶ Yawu sâmutâ kuyitgimu kapi ya pilâm âlâengen ariwi.

Lok yuwuyaŋe Yesuhât tem lâuwangim mannomai.

(Mataio 8:19-22)

⁵⁷ Mâtâwân arim tatŋetâ lok âlâŋe mem teteyekmâ Yesu yuwu sâm ekuop. “Gâ yuken yaken otbuat yamâ nâ orowâk.”

⁵⁸ Sâmu sâop. “Nine topne hâum pâpkuatgât yuwu sâmune nângârâ keterahâk. Soŋgoâmâ nak duwiŋan imai. Yâhâ nâiâmâ nak kakŋan kerem tatmai. Yâhâ nâmâ Anitâŋe hâŋgânnohomu ge mansan yamâ emet âlâ ki tatnihiap. Yakât otmâ gâ orowâk arinom otmuâmâ girawu otnom?” Yawu sâm ekuop.

⁵⁹ Yesuŋe lok âlâ mem tetem yuwu sâm ekuop. “Nâhâlen torokatdâ orowâk mandehât nanŋan.”

Sâmu sâop. “Lok pato, awoŋ âun bâleap. Yakât otmâ nângânihirâ ari awoŋne kurihiwe. Kurihim âwurem gamune orowâk arirom.”

⁶⁰ Sâmu sâop. “Lohimbi biwi pâlâmŋe manmâ Anitâhât den ki lâum manmaine hangunjet. Gâŋeâmâ katyekmâ taka Anitâhât den pat âleŋŋe lohimbi ekyongowuat.” Yawu sâop.

⁶¹ Yâhâ lok âlâŋe Yesu yuwu sâm ekuop. “Lok pato, gâ orowâk arirehât nanŋan. Yawu gârâmâ nângânihirâ hep torehenlipne yengâlen âwurem arimune iseangim katyekmâ âwurem gamune arirom.”

⁶² Sâmu sâop. “Den yat yakât matŋe den âlâen hâum yuwu sâmune nângâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhâlen torokatne sâm hep torehenlipŋeŋe katyekŋetâ kinŋetâ waŋgaen yâhânomai. Yawu otmâ tepyeŋe nângâyiŋgim purik sâm âwurem ari yekne sâm otnomaine nâhâlen torokatŋetâ âi sâm yiŋgiwomgât dop ki tap.” Yawu sâop.

10

Anitâhât den ekyongonjet sâm Yesuŋe lok 72 hâŋgânyongop.

¹ Sâp yakât kakŋan Yesu Kutdânenŋaŋe lok 72 mem sâlipyongop. Yawu otmâ lok yâhâp yâhâwâk menduhuakmâ kulet sâwanŋim mâtâp mewanginomaihât âi sâm yiŋgim hâŋgânyongop.

² Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongom hâŋgânyongop. “Kâlâmân sot pato tap. Yâhâ Anitâŋe nep lok katyekmu mem hâwurum kinsaiâkâ yamâ ki dopŋan oap. Yakât otmâ Anitâŋe lok âlâkuâk katyehâkgât ulitgum mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

³ Otmu honj bawalipņaje topyeņe nanġanġinjetġât den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lama yamâ pâlâmņe kinmai. Yâhâ sosoņeâmâ sâtņe bâleņe tatmai. Yawu ġârâmâ lama yaņe dâiakmâ arinomai yamâ sosoņe yinġim neyekbuap. Dop yawuâk nâņe hânġânġyongomune sâtņe metņe kâlehen arinomai.

⁴ Hânġânġyongomune arinomai yan bāt barahâk arinomai. Itâkat ki golea-knomai. Me kâi katipņe katnomai yakât houņe âlâ ki menomai. Me tewetsenņe hâkyeņan ki tatbuap.

⁵ Otmu kapi wosapâ arine sâm otnomai yan mâtâwân lok orop den kâlep ki huhunomai. Inâk tâņ tâņâk kapiân arinomai.

Otmu kapi ambolipņe âlâ me âlâņe emelan dâim yâhâ katyekņetâ yan yuwu sânomai. “Anitâņe tihityeņe otmu yâkât wâtņan kinmâ yâhâm herone kakņan nannomai.”

⁶⁻⁷ Yawu sâm ekyongonjetâ herone otyinġinomai otmuâmâ yan tatmâ nâhât den pat âlepņe kâsikum yinġinjetâ nânġâm yanâmâ bulâņe yâk yeņġâlen tetewuap.

Yâhâ kapi ambolipņaje buku otyinġinomai yakât nânġânġetâ keterahâkġât den âlâen hâum yuwu sâmune nânġânġet. Lok âlâ me âlâ nep sâm yinġinjetâ tuhumi yakât hâmeņe meņetâ ârândâņ otmap. Yakât otmâ kapi ambolipņaje yen buku otyinġim sot um yinġinomai otmuâmâ kapi yan tatnomai.

Yâhâ nombotņaje denyeņe nânġânġetâ nahat otmu betyinġinomai otmuâmâ yengu yawuâk betyinġinomai.

⁸ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nânġânġetâ bulâņe otmu buku otyinġinomai otmuâmâ

⁹ yan tatmâ lohimbî kundat otnomai ya mem heņgemyongonomai. Yawu otmâ Anitâhâlen biwiyeņaje kepeinjetâ tihityeņe otbuapġât den pat âlepņe ekyongonomai.

¹⁰ Yâhâ kapi âlâen ari den ekyongonjetâ nânġânġetâ nahat otmu betyinġinomai otmuâmâ hâmbâi Anitâņe matņe umatņeâk yinġiwuap. Yakât otmâ kapiân ari lohimbî senyeņan kinmâ yuwu sâm ekyongonomai.

¹¹ “Anitâņe tihityeņe otbe sâm oap. Yamâ yeņe yâkât hâkâņ otmâ betbaņġiai. Yakât otmâ kâinenņan wahap me bokosok me yu ya horatsap yamâ tâlim gik beretek memunņe gemu betyinġim arinom.” Yawu sâm ekyongom pilâyekmâ arinjetâ towat ya ekmâ kâi katsap yawu nânġânomai.

¹² Kapi ambolipņaje orotmemeyeņe bâleņe ya ki betbaņġim Anitâhâlen biwiyeņe katsai ya yeņġât yuwu sâmune nânġânġet. Sâp patoen Sotom kapi ambolipņaje orotmemeyeņe bâleņe otminiwi yakât matņe menomai. Otmu yen ġurâ yawuâk orotmeme bâleņe torokatmâ otmâ mansai. Yakât otmâ yeņeâmâ Sotom ambolipņaje matņe menomai ya wangim matņe umatņe pato hâliliņe menomai.” Yawu sâm ekyongop.

Lohimbî biwî kârik otmâ manbî ya Yesuņe sârekyongop.

(Mataio 11:20-24)

¹³ Lohimbîņe orotmemeyeņe bâleņe ki pilâm Anitâhâlen biwiyeņaje kepeim manbî. Yakât otmâ Yesuņe sârekyongom yuwu sâm ekyongop. “Mainġ Korasin otmu Besaita kapi ambolipņe yeņġât sâwe. Yeņġâlen kulem topņe topņe mem gamune ekņetâ tâġât otmap. Yamâ emelâk embâņân Tiro Siron kapi ambolipņaje kulem yawu ya ekbî mâne orotmeme bâleņe otmâ gawi ya betbaņġim Anitâhâlen biwiyeņaje kepeimbâi.

14 Yawu gârâmâ yeŋe orotmeme bâleŋe otmâ mansai ya ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋe katsai. Yakât otmâ hâmbâi Tiro Siron kapi ambolipŋaŋe matŋe umatŋe menomai ya wangim yeŋe umatŋe amokŋan menomai.

15 Otmu Kapanaum kapi ambolipŋe yeŋgât sâwe. Yen gurâ yeŋahâlâk nâŋgâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaeakmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ emelâk Anitâŋe himbimŋat pat kuningimu mansain” yu Yawu sâmaiâke yamâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ya ki betbaŋgim Anitâhâlen biwiyenŋe katsai. Yakât otmâ yenâmâ hemgât pat mansai. Hâmbâi mâne Anitâŋe yakât matŋe umatŋe pato hâlilijŋe yingimiu menomai.” Yawu sâop.

16 Ya yeŋgât yawu sâm hoŋ bawalipŋe yuwu sâm ekyongop. “Den ekyongoan yu nine den bia. Yu Anitâŋe sâm nihiop ya ekyongoan. Yakât otmâ lohimbijŋe denyeŋe nâŋgânomai yan yeŋgât den nanŋain sâm nâhât den nâŋgânomai. Yâhâ lohimbijŋe denyeŋe nâŋgâŋetâ nahat otbuap yan yeŋgât den nâŋgâmunŋe nahat oap sâm nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otbuap. Otmu lohimbijŋe nâhât den nâŋgâŋetâ nahat otbuap yamâ Anitâŋe hâŋgânnohomu gewan yakât den nâŋgâŋetâ nahat otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Lok 72 hâŋgânyongomu ariwi yaŋe âwurem takawi.

17 Lok 72 âi sâm yingim hâŋgânyongomu ariwi yaŋe âwurem taka otbi mewi yakât heronŋe nâŋgâwaŋgim Yesu yuwu sâm ekuwi. “Kutdâ, kutgan gohonmâ weke bâleŋe watyekmunŋe gaiakmâ ariwi yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ oap.” Yawu sâwi.

18 Sâŋetâ sâop. “Yeŋe ari weke bâleŋe watyekbi yan hâkne katmâ nâŋgâwan. Yawu otmâ belek sâmu ekmain yakât dopŋeâk Satanŋe himbimâmbâ ge kumu ekban.

19 Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Soron hambenŋe me sâtŋe metŋe kakŋan tâliŋetâ yan hilipyongomap sâm mâmâŋe otyingim yâhâwom. Otmu nâhât sâtŋat otmâ weke bâleŋe me yu ya lohimbimâŋgâeyekmai ya sâyingiŋetâ yeŋgât tem lâuyinginomai.

20 Yawu gârâmâ weke bâleŋaŋe yeŋgât tem lâuyinginomai yakât nâŋgâm Anitâ mepaenomai. Yâhâ Anitâŋe himbimân tatmâ kutyeŋe nâŋgâm manman kârikŋahât pat kuyingimu tap yakât otmâ Anitâhât nâŋgâm heronŋe pato otbaŋginomai.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe tep hero nâŋgâm Anitâ mepaeop.

(Mataio 11:25-27 Mataio 13:16-17)

21 Yawu sâm ekyongop sâp yanâk Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe biwiŋan gemu biwi hero pato nâŋgâm Anitâ yuwu sâm mepaeop. “Awoŋ, hân himbim kândikyotgon amboŋe, gâhât tep âlep pato nâŋgâhiihan. Otmu lok nombotŋaŋe gâhât topge nâŋgâne sâm nâŋgân nâŋgân emetŋan yâhâwi. Parisaio otmu Sarukaio lok yawuya. Yawu gârâmâ nâŋe gâhât den lâum manmâ gan yakât dopŋeâk yâkŋe lâum manmâ gai mâne ârândârŋ otbâp. Yakât topŋe nâŋgâmihât gâŋe nâŋgân nâŋgânyeŋe ki mem hewewenŋe tuhuyingimat. Yawu gârâmâ lok nombotŋe, kutyeŋe bia, belângen manmai yaŋeâmâ topne nâŋgâŋetgât gâŋe nâŋgân nâŋgânyeŋe mem hewewenŋe tuhuyingimat. Gâŋe nâŋgâmat, yawuâk tetemap. Yakât mepaeheksan.” Yawu sâm âwâŋe ekuop.

22 Âwâŋe yawu sâm ekum tiŋ pilâm benŋe lok 72 âwurem takawi ya yuwu sâm ekyongop. “Himbim amboŋe tatmap yâhâmâ awoŋne. Yâkŋe mâmâŋe otnihimu wuân me wuân otbomgât dop tap. Otmu nâŋe awoŋnahât topŋe nâŋgâwaŋgim henŋenŋuan. Yawu gârâmâ lohimbim nombotŋaŋe awoŋnahât

topnje nângâñet sâm ekyongowom yañe nângâwanñim henñenñunomai.” Yawu sâm ekyongop.

23-24 Yawu sâm ekyongom katyekmu ariñetâ hoñ bawalipñe kâiân yâhâp yuwu sâm ekyongop. “Emelâk embâñân Anitâhât poropete lok otmu lohimbî nombotñe yâkât tem lâum manbî yañe kulem nâñe mem mansan yu ekne sâm yakât mambotmâ gam inâk muwî. Otmu yakât dopñeâk yâkñe himbimñat den pat nâñe ekyongom mansan yu nângâne sâm mambotmâ gam inâk muwî. Yakât otmâ den yuwu sâmune nângâñet. Yeñeâmâ sâp yiwerenñe yu nâ orowâk manmâ gam kulem topñe topñe memune ekmâ nâhât den nângâm heronñe kakñan mansai.” Yawu sâm ekyongop.

Lok âlâñe kasanñe ekmâ buku otbanñiop.

25 Mosehât girem den kâsikum yingiminiopñe Yesuhâlen ariop. Ari Yesuñe den sâm hilipgumu pâi emetñan katñetâ talâkgât yuwu sâm âikuop. “Lok pato, sârâ nângâwe. Nâñe girawu otmune ârândân otmu yanâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kunihîwuap?”

26 Sâmû sâop. “Moseñe girem den kulemguop ya sârâ nângâwe.”

27 Sâmû sâop. “Anitâñe girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap. “Isirae ambolipñe yen ekyongomune nângâñet. Nengât Kutdânenñe yamâ Anitâ ikñe konok tatmap. Nenñe yâkâlen biwî nângân nângânnenñe kepeim yâk konok mepaenom. Otmu yâkât lau konok nângâm tem lâuwanñim mannom. Otmu mâtâp sâm ningiop ya tâñ tâñâk watmâ yâhânom.” Yawu tap. Yâhâ den âlâmâ yuwu tap.

“Nenñahât nanñanñimunñe yahatmap yakât dopñeâk buku nombotñe yengât nângâmunñe yahatbuap.” Yawu tap.”

28 Sâmû sâop. “Âlepñe yat. Yawu otmâ manmâ yâhâwuat otmuâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihîwuap.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmû lok yañe irelakmâ yuwu sâm ekuop. “Nâ bukune âlâ?”

30 Yawu sâmû Yesuñe den âlâen hâum yuwu sâm ekuop. “Yura lok âlâ Yerusalem kapi pilâm Yeriko kapiângen ariop. Mâtâwân arim tatmu kasalipñe mem tetem kum panñetâ ge iop. Ge imu senñe âlâlâñe ya kombo mewañim pilâm ariwî. Pilâm ariñetâmâ mumbe sâm olop.

31 Mumbe sâm otmu Anitâhât hotom umai ya yengâlen gâtñe âlâñe mâtâp yawuâk ari ekmâ launñe butelim inâk wangim ariop.

32 Otmu opon kâmbukñahât hoñ bawa âlâ, Lewî senâmbâ gâtñe mâtâp yawuâk ari mem tetem gotñan bam ekmâ biwî pâlâmñe otmâ ariop.

33 Yâhâ Yura lohimbîñe Samaria lohimbî ya yengât nângâñetâ gemu beyingimai. Yawu otyingimaiâk yamâ Samaria gâtñe lok âlâ mâtâp yawuâk ari Yura lok ya mem teop.

34 Ekmâ tepñe nângâm gotñan bam hepñe piriwanñim, marasin mem lâwâlem sâhâwanñiop. Otmu lok ya lâum ikñe donñi kakñan katmâ mem kapiân ari lombañe emet iminiwî yan katmu tatmu omonñi konok galemguop.

35 Yâhâ emet hanñi sâmû ariwe sâm otmâ emet yakât ambonñe tewetsenñe wanñmâ yuwu sâm ekuop. “Tihitñe otmâ mandâ tewetsenñe gihian yu ekdâ ki ârândân otbuap otmuâmâ hâmbâi âwurem takawom yan eknohorâ âlâ gihiwom.” Yawu sâm ariop.

36 Otmu yakât âihohowe. Lok kalimbu ya yengâlen gâtñe girawu yañe buku otbanñiop nanñat?”

37 Sâmû sâop. “Samaria gâtñe lok yañe tepñe nângâwanñim tihitñe olop ya.”

Sâmu sâop. “Bukulipge tânyongomat dop yawuâk kasalipge tânyongowuat. Yawu.” Yawu sâm ekuop.

Mata yet Maria

³⁸ Yawu sâm ekum Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmu lohimbî katyekmâ kapi âlâen ariwi. Kapi ariwi yan imbi âlâ, kutŋe Mata sâm, gariŋeit manowot. Yâkŋe Yesu otmu hoŋ bawalipŋe dâiyekmu emetyetŋan yâhâwi.

³⁹ Yâhâ tatŋetâ gariŋe, kutŋe Maria sâm, yâkŋe Kutdâhât gotŋan ba tatmu den kâsikum waŋop.

⁴⁰ Yâhâ Mataŋe ikŋiâk sot uyiŋgimu gariŋaŋe ki tânguop. Yakât nâŋgâm bâlewaŋgim sâop. “Kutdâ, garineâmâ konam. Nâ niniâk sot uan. Yakât nâŋgâmune bâleap. Ekurâ tânnohoâkŋat naŋgan.”

⁴¹ Sâmu sâop. “Mata, gâ wahap tâŋât yakât nâŋgârâ yahatsap.

⁴² Garihaŋeâmâ nâhât den nâŋgâwe sâm otmu yakât nâŋgâmune âlepŋe oap. Yakât otmâ den âlâ ki sâwe. Pesuk yap.” Yawu sâop.

11

Anitâ orop den otnom yakât topŋe yuwu tap. (Mataio 6:9-15 Mataio 7:7-11)

¹ Sâp âlâen Yesuŋe Anitâ ulitgum talop. Ulitgum tiŋ pilâmu hoŋ bawaŋe âlâŋe gotŋan ba yuwu sâm ekuop. “Kutdâ den âlâ ekgohowe. Yoanehât hoŋ bawalipŋaŋe wuân me wuângât sâm Anitâ ulitgunomai yakât topŋe ekyongop yawuâk eknongorâ nâŋgâne.”

² Yawu sâmu yuwu sâm ekyongop. “Anitâ yuwu sâm ulitgunomai. “Him-bim awoŋnenŋe, topge âlâ kândâkdâek tap. Yakât nâŋgâm mepaehekmâ mannom. Gike sâtŋât otmâ aŋelolipŋaŋe haonŋmâ ârândânŋ hoŋ bahihimai yawuâk nenŋe gurâ tem lâuhihim mannom.

³ Otmu gâŋe hilâm ârândânŋ tihitnenŋe otmâ dopnenŋanâk ningimat.

⁴ Otmu lohimbî nombotŋaŋe mem bâlenenekmâ tai ya yeŋgât nâŋgâm umam sâyiŋgim tosayeŋe pilâyiŋgimain yakât dopŋeâk gâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâningiwuat. Otmu Satanŋe kendâningimu otmunŋe bâlemap sâm ulitgohoaingât mâtâp meningi.” Yeŋe yawu sâm Anitâ ulitgum mannomai.” Yawu sâop.

⁵⁻⁶ Otmu den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Omoŋ derep kâmbukŋan yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe bukuyeŋahât emet hawiŋan ari kinmâ kotok kunmâ yuwu sâm ekonomai. “O bukune, sâmune nâŋgâ. Lomba âlâ nâhât emelan taka tap. Nâ emetan sot ki tap. Yakât otmâ sot kâsikum nihirâ mem ari um waŋmune niâk.”

⁷ Yawu sâmu emetŋanâk tatmâ yuwu sâwuap. “Girawu otmâ omoŋ derep kâmbukŋan mândeneneksat? Emet gahatŋe emelâk maŋguain. Gârâmâ yahatmâ ki mem gihiwom.” Yawu sâm ekuwuap.

⁸ Yâhâ bukuŋaŋe emelanâk tatmâ sot ki waŋbuap otmuâmâ den otmâ dewaemu yahatmâ sot ya ihilâk waŋbuap.

⁹ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. “Yeŋe wuân me wuângât nâŋgâm Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim ulitgunetâ âlepŋe nâŋgâyiŋgiwuap.

¹⁰ Otmu âlâen hâum sâwe. Yeŋe buku âlâhât emelan yâhâne sâm, “Wâe tat me?” sâŋetâ nâŋgâyiŋgimu yanâmâ emet kâlehen yâhânomai. Yakât dopŋeâk Anitâ ulitgunetâ nâŋgâyiŋgiwuap. Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim ulitgumai

yamá âlepŋe nângâyŋgiwuap. Otmu pâin guin otmai yamá âlepŋe ikŋak mâmâŋe otyŋgimu biwiyenŋe sânduk sâwuap.

11-12 Otmu den âlâen hâum sâmunen nângâŋet. Yenŋâlen gâtŋe âlâ me âlâhât nanŋaŋe po waŋgimu âwâŋe ulitgumu yan âwâŋaŋe ki nenenŋe ya waŋbuapgât dop ki tap.

13 Otmu yen nombotŋe Anitâhât topŋe ki nângâm henŋenŋumainŋe nan baralipyenŋe yawu otyŋgimai. Anitâ awonŋenenŋe himbimân tatmapŋe nen ikŋiâk ikŋiâk topnenŋe ekmâ nângâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyŋgiâkgât Anitâ ulitgunomai yan yenŋe nan baralipyenŋe otyŋgimai ya wangim tâŋ tâŋâk yŋgiwuap. Yawu sâm ekyongop.

*Yesuŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâlenŋe watyehop.
(Mataio 12:22-30 Mareko 3:20-27)*

14 Weke bâlenŋaŋe lok âlâ mângâemu lauŋe maŋguakmu den biaek manmâ gaop. Otmu Yesuŋe weke bâlenŋe ya watmu gaiakmâ arimu lauŋe hâreakmu den olop. Yawu otmu lohimi yan kinbiŋe ekŋetâ sâtŋe olop.

15 Yawu gârâmâ Parisaio lok nombotŋaŋe ekmâ Yesu nângâm bâlewangim yuwu sâwi. “Yâkât topŋeâmâ yuwu. Yâhâmâ weke bâlenŋaŋe mâmâŋe otbaŋgiap. Yakât otmâ ya yenŋât patoyenŋe, kutŋe Besewulu sâm, kutŋe âlâmâ Satan yâkât wâtŋan kinmâ watyekmap.” Yawu sâwi.

16 Yâhâ Yesuŋe otmâ hilipgumu mem pâi emetŋan katŋetâ talâkgât nombotŋaŋeâmâ topyenŋe kurihiakmâ yuwu sâwi. “Anitâŋe nângâhilihimap otmuâmâ sârâ kulem âlâ himbimâmbâ tetemu ekmâ topŋe nângânom.”

17 Yawu sâŋetâ Yesuŋe biwiyenahât topŋe ekmâ nângâm yuwu sâm ekyongop. “Yenŋe nângâm tâpikguai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâmunen nângâŋet. Lok komot konohâk mansaiŋe yahatmâ ahom hionakmâ tiok taok otnomai yamâ kutyenŋe biatbuap. Yâhâ kapi âlâ konohâk tatmainŋe yenahâk yahatmâ ahom hionaknomai yamâ kâwurumyenŋeâk kinbuap.

18 Yakât den âlâ torokatmâ sâwe. “Besewuluŋe mâmâŋe otnihimu weke bâlenŋe watyekmune gaiakmâ arimai,” yawu sâmai. Yawu gârâmâ Satangât komotyenahâk ahom hionaknomai yamâ den ekyongoan yuwuâk tetemu Satangât kutŋe biatbâp.

19-20 Nâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ weke bâlenŋe watyekmâ yan amboyenŋe Satan ya mem ge katsan. Yakât otmâ âlâku yu torokatmâ sâwe. Yenŋe imbiâk nâhâitŋe Satangât wâtŋan kinmâ weke bâlenŋe watyeksap yawu nângâmai. Yakât nâŋe yuwu sâm purik pilâmunen nângâŋet. Yenŋe âlâhât wâtŋan kinmâ weke bâlenŋe watyeksaŋ? Yenŋe “Anitâhât wâtŋan kinsain” yawu sâmai. Girawu otmuâmâ nâhât yawuâk ki nângâmai? Yenŋe nâhât nângâm tâpikgumai, yawu nanŋan. Yawu gârâmâ Anitâŋe tihityenŋe otmâ wawaeyekmâ nâ hângânnohomu ge âi yu mem mansan.”

21 Otmu torokatmâ yuwu sâmunen nângâŋet. Nine topŋe teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunen nângâŋet. Lok âlâŋe hâmbâŋe mem hanŋalakmâ tembe talam lâluakmâ yâhâm gem senŋe âlâlâŋe galemgumu âlonŋo tatbaŋgimap.

22 Yawu gârâmâ kasaŋe lok sâtŋe kârikŋaŋe taka kum itit kiom bâlenŋe tuhuwaŋgiwuap otmuâmâ yâkât tembe talam, kapamgât senŋe âlâlâ, iri sikum, ya kerek mewangim ariwuap. Yakât dopŋeâk nâŋe weke bâlenŋe amboyenŋe, Satan, mem ge katbom.

23 Yakât otmâ yuwu sâmunê nângâjê. Lok buku ki otnihimainjêâmâ kasa otnihimai. Yâhâ lok âlâ me âlânje ki tânnohomainjêâmâ mâtâp manjunihimai dop yawu otmap. Yawu.”

*Weke bâlejanje weke bâleje nombotje dâiyekmu lok mângâyekmai.
(Mataio 12:43-45)*

24 Yesuje den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Nâje yengât topyene yu sâm pitingum hengenjumune nângâjê. Yeje yuwu nângâm tâpikgumai. “Nenjahâk kuwihakmâ manman âlonjo manmâ yâhânôm.” Yen yawu nângâm tâpikguai yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Weke bâlejanje lok âlâ mângâemap ya gaiakmâ emet sondañangen ariwuap. Otmu lok ondopgâlen karakmâ mem bâlewe sâm yakât pâinmâ manbuap. Pâinmu biatmu yuwu nângâwuap. “O, emelâk lok âlâ mem mângâeminiwan. Gârâmâ lok yamâ ninahâk gaiakmâ tohowan. Yawu gârâmâ âlâkuâk âwurem ari lok yâkâlenâk karakbom.”

25 Yawu sâm âwurem ari ekmâ yuwu sâwuap. “Bâe, lok yuâmâ henjemahom mansap. Nâhât wâtne tipije. Yakât otmâ weke bâleje nombotje wâtyene pato tap ya ari meyekbom. Ari meyekmune taka orowâk lok yu mângâenom.” Yawu sâop.

26 Yawu sâm ari weke bâleje bât nombotgen yâhâp ya meyekmu taka lok anjoân hâhiwin kakñan manop yamâ witgum mângâenjetâ umatje dondâ tetewanjimu manbuap. Yakât otmâ yuwu sâmunê nângâjê. Yeje yengâhâk henjemahom mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

27 Yesuje den yawu sâm ekyongomu nângâjêta lohimbî hohetyenjan imbi âlâ kinop yanje yuwu sâm ekuop. “Den eknongoat ya nângâmunê ewe membe oap. Yakât otmâ âi mem mansat ya mâmâhaje ekmâ gâhât tepje heronje nângâhîhim mepaehekmâ mansap yawu nanjan.”

28 Sâmu sâop. “Âlepje yat yamâ Anitâhât den nângâjêta bulânje otmu lâum manmai yanjêâmâ heronje kakñan mannomai.” Yawu sâop.

*Yesuje kulem âlâ tuhuâkgât Parisaioje ekuwi.
(Mataio 12:38-42 Mareko 8:12)*

29 Yesuje kulem âlâ tuhumu eknehât nângâm lohimbî kinjitje orowâkje Yesuhâlen ari mem hawam mewam tuhuwî. Yawu otjetâ yuwu sâm ekyongop. “Yeje yuwu otjetâ ekmune bâlemap. Yeje biwî yâhâp otmâ kulem witgumâk memune eknehât nângâmai. Yâhâ nâmâ kulem konohâk memune eknomai. Yuwu sâmunê nângâjê.

30-32 Anjoân poropete âlâ, kutje Yona sâm, yâkâlen kulem âlâ tetemu Niniwe kapi ambolipjanje ekbi. Yakât dopneâk nâhâlen kulem âlâ tetemu eknomai. Yakât den âlâ sâwe. Anjoânâmâ lok âlâ, kutje Solomon sâm, Dawiti nanje, ya nângân nângânje pato tatbanjiop. Otmu yâkât kut patje ya emelâk sâm harj tuhujetâ arimu imbi pato âlâ kapi kâlepnehen manopje nângâop. Nângâm yanâmâ ekbe sâm tohop. Yakât sâmunê nângâjê. Solomongât nângân nângân pato tatbanjiop. Yawu gârâmâ nâmâ Solomongât kunje mansan. Otmu nâje kapi kâlepnehen ki mansan. Hohetyenjan manmâ den kâsikum yingim mansan. Yamâ yeneâmâ nâhât den nângâjêta nahat otmap. Yakât otmâ mem ge katneke sâm oai. Yakât otmâ hâmbâi sâp patoen imbi pato yanjêâmâ lok senyenjan yahatmâ kinmâ yeje nâhât den kum mansai yengât topyene sâm tetemu anulaknomai. Yawu otjetâ Anitâje yakât matje âlâku ikneâk ikneâk yingiwuap.

Sennenje yamâ lambehât lajinje yakât dop oap.

(Mataio 5:15 Mataio 6:22-23)

³³ Yesuje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Nenje emet kâlehen tatmâ lambe saum tungujan ki katmain. Gârâmâ helenân gâitmunje kinmâ sem lajinje pilâmu ekmâ gem yâhâmain.

³⁴ Senyenje yamâ lambe lajinje yakât dop oap. Senyenje âlepje tatmu yanâmâ ekmâ gem yâhâmai. Yâhâ senyenje bok sâwuap yanâmâ matâp tâpikgum hewukjan kionjomai.

³⁵ Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet. Biwiyenjan Anitâhât lajinjanje pilâmap ya bok sâmapgât biwi nângân nângânyenje galemahom manman âlepjeâk manmâ yâhânomai.

³⁶ Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ lambeje sem lajinje pilâmu emet biwine hanj sâmu ekmâ tatmai yakât dop otbuap.

Parisaioje otminiwi yawu ki otmâ mannom.

(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 20:45-47)

³⁷ Den yawu sâm tin pilâmu Parisaio âlâje Yesu dâim emetjan yâhâop. Yan yâhâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi yâk orop sot newi.

³⁸ Yawu gârâmâ angoân Yesuje bâteje ki piriahop. Sot ya inâk mem nemu ekjetâ sâtje otmu pârâk pilâwi.

³⁹ Pârâk pilânetâ Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Parisaio yengât topyenje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Imbi âlâje amaj mem hâkneâk pirimu biwijnan sot wahapje yawuâk tatbuap. Yakât dopjeâk yenje bukulipyenjanje yekjetâ yahalâkgât hâkyenjeâk piriakmai. Yawu gârâmâ manman bâleje, me orotmemeyenje kinjon ya biwiyenjanje nângâmai. Yawu nângânetâ yanje mem bâleje tuhuyekmap.

⁴⁰ Yengât topyenje yawu tap yamâ ki enakmâ nanganjimai. Anitâje lohimbi kândikyotgop yan hâkyetje biwiyetje yâhâp yâhâp ya katyitgop.

⁴¹ Yakât otmâ angoân yenje biwi nângân nângânyenje ya sâm pitiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ hâkgât wahap wuân me wuângât nângânetâ tânjât otbuap. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ yiwerenje umatje teteyingim gap yu wangim umatje pato teteyingiwuap.

⁴² Parisaio yenjeâmâ nângâm tâpikgumai. Yenjeâmâ wahap tânjât, hote, gitâk, wahap yawuya mem ketetmâ bâlâk njerek osetyenjan konok ya mem Anitâhât pat kuwangimai. Yâhâ Anitâhât den ekyongomu kulemgowi yamâ lonngâmai. Lonngâm yan yuwu otmâ mansai. Lohimbi yengât den sâm hâreyingimai yan Anitâje nângâm ârandâj olâkgât ki nângâmai. Yawu otmâ den tâj tânjâk ki sâm hâreyingimai. Otmu buku nombotje yengât weyenje ki nângâm tânyongomai. Yakât otmâ hâmbâi Anitâje matje umatje yingiwuap.

⁴³ Yenje miti emetjan yâhâ lohimbi senyenjan ewanâk tatnehât nângâmai. Otmu lohimbi hawamyongom tatmainje nenekjetâ yahatmu mepaenenekjetgât nângâmai. Yawu otmâ manjetâ ya ekmune bâleap.

⁴⁴ Parisaio yengât topyenje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emelâk lok munjetâ hanyongowi ya yengât sum kakjambâ ki nângâmâk bam gamai.” Yawu sâm ekyongop.

⁴⁵ Yawu sâm ekyongomu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi hohetyenjan gâtje lok âlâje yuwu sâm ekuop. “Bawapi, gâje Parisaio lok den sâyingiat yanje nen gurâ yawuâk meneneksap.”

⁴⁶ Sâmu sâop. “Nenŋe yeŋgât amutgen manmâ yu ya otnehât den undipŋe topŋe topŋe sâm ningimai. Yamâ yeŋeâmâ denyenŋe ya ki lâum watmai. Den sâm ningiŋetâ umatŋe kakŋan manmain. Yawu manmunŋe biwinenŋe mem huruŋ pilâninginehât ki tânnongomai. Yakât otmâ Anitâŋe matŋe umatŋe yingimu menomai.

⁴⁷ Yeŋeâmâ yuwu sâmai. “Poropete lok mum gawi ya yeŋgât sumân awu tawu kâmetmunŋe banŋan sâm sekŋe âlepŋe otmâ imap.” Yawu sâmai. Yamâ yeŋgât tâmbâlipyenŋe poropete lok ya yongonŋetâ muwi.

⁴⁸ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Tâmbâlipyenŋe poropete yongonŋetâ muwi ya yeŋgât sumân yeŋe awu tawu kâmetmâ galemgumai. Yawu otmâ yongowi yakât nâŋgâŋetâ ârândâŋ oap yawu yeksan.

⁴⁹ Otmu pepa âlâ, kutŋe “Anitâhât nâŋgân nâŋgânŋe” sâm, yan den âlâ yuwu kulemuwi tap. “Hoŋ bawalipne nombotŋe âi sâm yingimune yeŋgâlen taka Anitâhât topŋe kâsikum yingim mannomai. Yamâ yeŋe nâhât den pat bialâkgât nombotŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ nombotŋe âlâmâ yongonŋetâ munomai.” Den yawu tap.

⁵⁰ Yakât yuwu sâwe. Emelâk Anitâŋe ikŋe poropete hâŋgânyongomu denŋe lâum manmâ gawi ya gurâ yawuâk tâmbâlipyenŋe nâŋgâm bâleyingim yongom mem ge katyekbi. Yakât huhopŋe ya yeŋe menomai. Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâwe.

⁵¹ Embânân topŋe katmâ tâmbâyeŋe lok âlâ, kutŋe Awe sâm, ya atanŋe kumu muop. Otmu poropete âlâ, kutŋe Sekaraia, yamâ opon kâmbukŋan yâhâ hotom um bam gam kinmu yanâk kuŋetâ muop. Yawu gârâmâ Awe kumu muop yapâek manmâ gam poropete kerek yongonŋetâ muwi yakât huhopŋe ya yeŋe menomaiâk.

⁵² Mosehât girem den kâsikum ningimai yeŋeâmâ Anitâhât den kurihŋetâ tap. Yeŋeâmâ Anitâhât hâkân otmâ yâkât den nâŋgâm hâum pâpgumai. Yawu otmâ lohimbî nombotŋe yâkât den nâŋgâm tem lâuwaŋgine sâm otmai ya yeŋgât mâtâp manguyingimai. Yawu otmâ yakât nâŋgâmune bâleap. Yakât otmâ umatŋe topŋe topŋe teteyingiwuap.” Yawu sâm ekyongop.

⁵³ Yawu sâm ekyongom emelambâ gem ariop. Sâp yakât kakŋan Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiŋe Yesuhât nâŋgâm bâlewaŋgim sâm ge katbi.

⁵⁴ Otmu den sâm hilipgumu nâŋgâm den âiân katne sâm yu yakât âi pâi tuhumm gawi.

12

Nimbilam yâhâp ki otnom. (Mataio 10:26-27)

¹ Otmu lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhât den nâŋgâne sâm taka pân sâwi. Taka pân sâm Yesu hoŋ bawalipŋe mem awawi guwawi tuhuyekbi. Yawu otmâ kinŋetâ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâm ekyongop. “Parisaio yâk yeŋgât matuk keluŋeŋe mem bâleyekmapgât galem orangim mannomai. Parisaio yamâ nimbilamyenŋe yâhâp otmâ topyeŋe kurihâkmâ manmai.

² Yakât otmâ ya yeŋgât den âlâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Tihâŋgen wahap yu me ya otmâ gai. Ya ki tik tatbuap. Hâmbâi tetekŋan tetemu eknom. Yâhâ yu me ya otmâ kurihâkmai. Ya gurâ tetekŋan tetemu eknom.

³ Yakât otmâ yuwu sâmunen nângânet. Yenâmâ nâ orowâk manmain. Yawu gârâmâ den nombotje nennjiâk tatmâ ekyongoman ya hâmbâi yeje lohimbî ekyongonetâ nângânomai.

*Anitâje wawaeneksap.
(Mataio 10:28-31)*

⁴ Yesuje torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Lok senyenjan kinmâ den ekyongonetâ nângânetâ nahat otmu yen nombotje yongonetâ munomai. Yongonomai yamâ umut biwiyenje ki hilipgunomai. Lok topnenje yawu tap. Yakât otmâ ya yengât ki kîngityenahât otnomai.

⁵ Yâhâ Anitâhât topjeâmâ âlâ tap. Hâmbâi mâne yâkne konok umut biwiyenje hilipguwuapgât dop tap. Yakât otmâ yeje yâkât den konok lâum mannomai.

⁶ Otmu yakât âlâ sâwe. Anitâhât den lâum manmain nen haonmâ ârândây yâkne tihitnenje otmap yakât topje nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunen nângânet. Giron giron ekmâin yamâ nâi tânjât. Yamâ ki galemgumain. Yawu gârâmâ giron giron âlâ mumbuap yakât topje hibimbî ambonaje emet inânjan nângâmu tap.

⁷ Yawu gârâmâ nenâmâ giron giron yakât dop bia. Nenâmâ Anitâ ikne kundenje towat manmain. Yawu otmâ Anitâje topnenje kerehâk nangap. Somotnenje tipi tapi yakât topje gurâ nângâmu tawâk. Yâkne tihitnenje otmap. Yakât nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ yâhânom.

*Topnenje ki kurihiakmâ Yesu betbanginom.
(Mataio 10:19-20,32-33 Mataio 12:32)*

⁸ Lohimbî âlâ me âlâje “Yesuhâlen biwinaje kepeim tem lâuwangim mansan,” yawu sâm lohimbî ekyongonomai yâhâmâ hâmbâi nâ lok bulâjaje hibimbî awonjahât anelolipje yengât senyenjan kinmâ topyene sâm tetemune Anitâje manman kârikjan katyekbuap.

⁹ Yâhâ lohimbî âlâ me âlâje “Nâ Yesu ki nângâwangian,” yawu sânomai otmuâmâ nâku lok bulâje hibimbî awonjahât anelolipje yengât senyenjan kinmâ “Nâ ki nângâyîngian,” yawu sâwom. Lohimbî yawu otmai yaje matje umatje menomai. Yawu.

¹⁰ Yakât otmâ den âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Anitâje âi sâm nihim hângânnohomu gewan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje nâhât nângânetâ tânjât otbuap. Me nâhât nângânetâ giâkgât lohimbî kendâyînginomai. Orotmeme yawuya ki witgum mannomai otmuâmâ ya yengât tosa yamâ Anitâje pilâyîngiwuapgât dop tap. Otmu torokatmâ sâwe. Lok âlâ me âlâje Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne yu me ya otbuap ya ekmâmâ yuwu mon sâwuap. “Bâe, âi yukât amboje yamâ Satan.” Yawu sâm yan âi ya ekmâ Satangâlen gâitbuap. Yawu otmâ yâhânomai ya yengât Anitâje pilâyîngiwuapgât dop âlâ ki tap. Lok yawuyaje tosa pato menomai.

¹¹ Otmu den âlâ sâmunen nângânet. Yeje galem tinjâk orangim mannomai. Kasalipyenaje nâhât den pat âlepje nângânetâ nahat otmu yen meyekmâ miti emetjan me kiap yengâlen ari den âiân katyekmâ âi pâi tuhuyeknomai. Yawu otyînginetâ “Den mâtâpne girawu watmâ sâm ekyongomunje nângânetâ keterakyîngiwuap,” yawu nângâm ki gorâyîngiwuap.

¹² Sâp yanâmâ Awonnenenaje ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge den âlâlâ nângân nângânyenjan katmu nâhât den pat âlepje sâm kusânâ ekyongonomai.

Senje âlâlâ yakât nângâmunje yahatbuap.

¹³ Lohimbi kinbi ya yengât hohetyenjambâ lok âlâne Yesu yuwu sâmu ekuop. "Lok pato, sâmunne nângâ. Awoŋnetjahât bânje bâine ya atanaŋe iknjâk mem alitmâ mansap. Yawu gârâmâ gâŋe ekurâ nombotŋe hionjâ nihinâkgât nanŋan."

¹⁴ Sâmu sâop. "Nâŋe yet galemyotgom manbehât lok kunnenŋaŋe ki sâmu nihio. Yakât otmâ imbiâk nâhâlen ga den ya eknohoat."

¹⁵ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâŋet. Senje âlâlâ me iri sikum ya Anitâŋe biwinenjahât ki sâmu katningiop. Yamâ hâknennjahât sâmu kalop. Yawuhât bukulipnenŋe iri sikumyene orop manmai ya yekmâ tep bâle ki nângâyiŋginom."

¹⁶ Yawu sâmu den âlâen hâmu yuwu sâop. "Lok kutdâ âlâhât kalamân siwit kehetŋe pato teteop."

¹⁷ Yawu otmu biwiŋaŋe yuwu nângâop. "Siwit kehetŋe pato tap yu mem emet girawuân katmune tatbuap?"

¹⁸ Yuwu otbom mon? Emet tipine siwit kehetŋe katman ya kândonjâ pato tuhum yan siwit kehetŋe katmune tatbuap."

¹⁹ Katmune tatmu yanâmâ hop sambe kakŋan manmâ heronje maronje nângâm manmâ yâhâwom."

²⁰ Yawu sâmu Anitâŋe yuwu sâmu ekuop. "Gâ kopa. Omoŋdâŋe mumbuap. Yakât otmâ iri sikumge wawaerâ tatgihimap ya lok âlâŋe membuap." Yawu sâop.

²¹ Yâhâ den ekyongoan yukât topŋe yuwu tap. Lohimbiŋe iri sikumyenejahât tepyene umatŋe otmâ mansai ya yengât Anitâŋe nângâmu bâlemap. Yakât otmâ muŋetâ pesuk sâmap." Yawu sâop.

Anitâŋe tihitnenŋe otmâp. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.

(Mataio 6:25-34)

²²⁻²³ Yawu sâmu lohimbi ekyongom benŋe hoŋ bawalipŋe yuwu sâmu ekyongop. Senje âlâlâ me iri sikumyene yakât ki nângâŋetâ yahatbuap. Manmanjenjahât bulâŋe yamâ umut biwiyene. Yâhâ yengât manman yamâ Anitâŋe emelâk senje âlâlâ lâtâkuyiŋgimu manmai. Yakât otmâ yuwu ki nângânomai. "Nenŋe sot wosapâ ba mem tetenom? Me iri sikum me âlâlâ ya girawu mem tetem manmâ yâhânom." Yawu ki sâmu biwi yâhâp otmâ gorâ kakŋan mannomai.

²⁴ Yawu gârâmâ den âlâen hâmu yuwu sâmunne nângâŋet. Kembâ ekmain. Yâhâmâ âi kalam ki tuhum hâhiwin nângâmai. Yamâ himbim ambonaŋe haonjâ ârândâŋ sot yiŋgimap. Yenâmâ nâihât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Otmu yen gurâ yawuâk Anitâŋe haonjâ ârândâŋ tânyongom gamap.

²⁵⁻²⁶ Yawu gârâmâ yenejahât girawu mannom sâmu yakât ki nângâm kiwilin otnomai. Yene wâtyeŋan torokatmâ manmâ yâhânomaihât dop âlâ ki tap. Yawu otnomai yan hâmu pâpŋunomai.

Yakât topŋe yuwu sâmunne nângâŋet.

²⁷ Hahop ekmain. Hahop yamâ titi pan pan pilâmu ekmunne âilonjo lonjo otmâp. Yâhâ emelâk lok kutdâ âlâ, kutŋe Solomon sâmu, yâkŋe hâk katipŋe kulem meleŋ manujâkmâ manop. Yane hahop suriŋe sekŋe âlepŋe tetemap yakât dopŋe ki miop.

²⁸ Yâhâ hahop suriŋe ekmunne âilonjo otmâp. Yawu gârâmâ iknjâhâk ki yahatmâ titi pan pan otmâ kuririn sâmu kinmap. Anitâŋe nângâopgât yawu kinmap. Yiwereneâmâ tetem âilonjo kinbuap. Yâhâ pek sâwuap yanâmâ

hânân ge tâtuk sâwuap. Yenâmâ hahopgât dop ki mansai. Yenâmâ lok. Yakât otmâ biwiyenaje yuwu ki nângânomai. “Anitâje pâlâmje otmâ ki tihitnenje otmap.” Yawu ki nângâm mannomai.

²⁹ Yakât yuwu sâmune nângâjet. Bulânanâk Anitâje haonmâ ârândân tihitnenje otmâ yâhâwuap. Yakât biwi yâhâp ki otnomai.

³⁰ Yawu gârâmâ lok nombotje Anitâhât topje ki nângâmainje sângum me iri sikum me senje âlâlâ yakât nângâjetâ yahatmap. Yawu otjetâ ki ârândân otmap. Yakât otmâ otmaiân yeje ki torokatnomai.

³¹ Yejeâmâ lohimbi nombotje Anitâhâlen biwiyenaje kepeinet sâm yâkât den ekyongjetâ nângânomai. Yawu otmâ manjetâ himbim awonnenje topyeje nângâmapje dopyenjan yingimu ki umburuk mannomai.

Bukulipnenje tânyongonom.

(Mataio 6:19-21)

³² Yakât otmâ yâkâlen biwiyenaje kepeim ki gorâyingingimu mannomai. Awoñnenje Anitâje herone nângâyingingim tihityenje otmâ yâhâmbisâp. Yawu otmâ hâmbâi mâne manman kârikñan mem katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

³³ Yakât otmâ senje âlâlâ tatyingingiap yamâ mem buku nombotje ki tatyingingiap ya kâsikum tânyongonomai. Yawu otjetâmâ Anitâje yekmu ârândân otbuap. Otmu himbimân mannomaihât pat kuyingingiap yakât bulâje yingimu menomai. Otmu himbimân manman sânduhân mannomai yan talañe ki kumbuap, me seloñe ki hârewuap, me ki bumbunguwuap, me kombo ki otnomai.

³⁴ Yawuhât Anitâhâlen biwi nângân nângânyenaje kepeim manjetâ ârândân otbuap.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuje âwurem gewuap sâp ya ki nanngain.

³⁵⁻³⁶ Yesuje den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Hoñ bawalipñe yengât lok kutdâyenaje kapi kâlepñehembâ âwurem taka emet hawiñan kinmâ kotok kunmu nângâm in yawu gahatje mewanginomai. Yakât otmâ lambeyenje saum katjetâ sem tatmu mambotbanginomai.

³⁷ Yawu otmâ mambotbangim tatnomai yanâmâ âwurem taka mem teteyekmâ herone nângâyingingiuap. Herone nângâyingingim itâje kâpekâ katmu tatmu sot um yingiuap.

³⁸ Yâhâ omoñ derepñan kapi ambolipñe kerekñe aman pâlâmje inomai yanâmâ âwurem takawuap. Taka hoñ bawalipñe sen golâ otmâ mambotbangim tatjetâ mem teteyekbuap otmuâmâ buku otyingingiuap. Buku otyingingimu yâkñe herone nângâwanginomai.

³⁹ Yen biwi golâ otmâ mannomaihât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Kapi âlâ me âlâhât kasalipyenaje sâp girawuân taka yongom itit kiom tuhuyinginginomai yakât ki ekyongomai. Inâk pārâk sâñ sâñâk takamaihât kapi ambolipñaje sen galem manmâ emet kapiyenje galemgunomai.

⁴⁰ Yakât dopñeâk Anitâje hângânnohomu âwurem gewom yakât sâp yeje ki nanngai. Yakât otmâ biwi golâ manmâ mambotnihim yâhânomai. Yawu otnomai otmuâmâ âwurem gemune nekmâ herone nângânomai.” Yawu sâm ekyongop.

Hoñ bawa âlepñe bâleñe yâk yetgât topyetje

(Mataio 24:45-51)

41 Yesuje yawu sâm ekyongomu Petoroŋe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ den âlâen hâum eknongoat yu nengâlâk yat me lok kerek nengât yat?”

42 Yawu sâm âikumu Yesuje purik pilâwanġim den âlâen hâum yuwu sâm ekuop. “Lok kutdâ âlâŋe kapiŋe pilâm kapi kâlepŋehen ari kandi manmâ âwurem takawuap. Yaken ariwe sâm yan hoŋ bawane âlâ galem sâm katmâ yuwu sâm ekuwuap. “Arimuneâmâ gâŋe nep lok nombotŋe galeyongowuat.” Yawu sâm ekum pilâyekmâ arimu galem yaŋe âi ya biwiŋaŋe mem galeyongomu âilonġo mannomai.

43 Yawu otmâ galeyongowuap otmuâmâ patoŋaŋe âwurem taka heroŋe otbaŋgiwuap.

44 Yawu otbaŋġim galem pato katmu ikŋe senŋe âlâlâŋe yakât galem otbuap.

45 Yâhâ purik pilâm sâmune nâŋgâŋet. Hoŋ bawa yaŋe biwiŋaŋe yuwu nâŋgâm âi ya hilipguwuap. “O, lok kutdâne arap yuâmâ in yawu ki takawuap. Yamâ sâp kâlep manbuap yakâ. Yakât otmâ wongât nâŋe âi yu membom?” Yawu sâm biwiŋaŋe pâlâmŋe otmu ki galeyongom heŋgeŋguwuap. Yawu manmâ to kârikŋe nem biwi hâlim otmu umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap. Yawu otmâ lok bâleŋe yengâlen torokatmâ ki orotŋe otmâ manbuap.

46 Yawu otmâ biwiŋaŋe pâlâmŋe otmu manbuap yan patoŋaŋe pârâk sânsânâk taka kuk otmâ kum yaehen pilâmu ge hâhiwin nâŋgâm yâhâmbisâp.

47 Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi nombotŋaŋe nâhât den nâŋgâm heŋgeŋgunomai yanâmâ yakât nâŋgâŋetâ gemu betbaŋġinomai. Yawu otnomai yakât matŋe Anitâŋe matŋe amokŋan yiŋgimu menomai.

48 Yâhâ lohimbi nombotŋe âlâŋeâmâ nâhât den nâŋgâm pâpġumai yaŋe otŋetâ bâlemap yâhâmâ Anitâŋe matŋe kakŋeâk yiŋgimu menomai. Yakât otmu yuwu sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâ âi sâm yiŋgimune ya tuhum heŋgeŋgunomai ya yengât nâŋgâmune ârândâŋ otbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâ âi pato sâm yiŋgimune ya biwiyeŋaŋe tiŋâk lâum tuhunomai ya yengât gurâ yawuâk nâŋgâmune ârândâŋ otbuap.” Yawu sâm ekuop.

*Yesuje ġiop yakât lohimbi hionġakmâ mansai.
(Mataio 10:34-36)*

49 Yesuje den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâŋe lohimbi yengât biwiyehât topŋe nâŋgâm kâsipyongom matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk yiŋgimu menomai yakât hâŋgânnohomu gewan. Yâhâ matŋe yiŋgimu meŋetâ pesuk sâmbâp.

50 Otmu umatŋe âlâ tetenihimu hâhiwin nâŋgâwom ya tetenihim pesuk sâekġat nanġan.

51 Otmu den âlâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâhât yuwu ki sânomai. “Nâhâit yamâ buku konok otnehât himbimâmbâ ġiop.” Yawu ki sânomai. Nâŋe hânân gewan yakât yen hionġaknomai. Hionġakmâ yuwu oraŋġinomai.

52 Lohimbi nanŋe baratŋe mome manmaiŋe hionġakmâ komot yâhâp otnomai. Komot âlâhât yâhâp, âlâhârâmâ kalimbu yawu otnomai.

53 Âwâ nan me mâmâ barat kuk oraŋġim hionġaknomai. Otmu iranŋe iranŋe ya gurâ yawuâk kuk oraŋġim hionġaknomai.” Yawu sâm ekyongop.

*Yesuje kulem âlâlâ tuhuop yakât topŋe hâum pâpġuwi.
(Mataio 16:2-3 Mareko 8:11-13)*

⁵⁴ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe yawu sâŋ ekyongomâmâ benŋe lohimbi kinbi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Op surumbup memuâmâ yuwu sâŋmai. “Gelâk gewe sâŋ oap”. Sâŋetâ yawu otmap.

⁵⁵ Otmu elem tok sâŋe sâŋ otmuâmâ yuwu sâŋmai “Sikop kumbe sâŋ oap.” Sâŋetâ yawu otmap.

⁵⁶ Yen lok perâkŋe. Yeŋe elem kulewoŋboŋ yakât topŋe ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai. Yâhâ nâŋe kulem âlâlâ memune eksai yakât topŋeâmâ girawuhât ki ekmâ nâŋgâm heŋgeŋguai?

⁵⁷ Wongât eŋgatyeneâk otmâ orotmeme âlepŋe me bâleŋe ya ki ekmâ kiwilim mansai? Yen lok perâkŋe yakâ.”

Den sâŋ tetem kaok nanŋaŋginom.

(Mataio 5:25-26)

⁵⁸ Bukulipyeŋe âlâ me âlâŋe kuk otyiŋgim den âiân katyekne sâŋ dâiyekmâ kiapgâlen arinomai. Yamâ mâtâwânâk ari sâŋ tetem kaok nanŋaŋginomai. Yâhâ yawu ki otnomai yamâ kiapgâlen ari den sâŋ teteretâ yâkŋe mem pâi emetŋan katyekbuap. Pâi emetŋan katyekmu tatmâ yeŋe ombeyeneâk yaihen ki genomai.

⁵⁹ Kiapŋe pâi emetŋan tatnomai sâŋ sâp katyiŋgiwuap ya pesuk sâŋmu yanâmâ genomai.” Yawu sâŋ ekyongop.

13

Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom.

¹ Yawu sâŋ ekyongop sâp yanâk lok nombotŋaŋe Yesuhâlen ari den pat yuwu sâŋ ekuwi. “Galilaia ambolipŋaŋe noniŋ bulimakao gâim Anitâhât hotom uwi sâp yan kiap âlâ, kutŋe Pilato sâŋ, yâkŋe tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu Galilaia ambolipŋe yongonjetâ hepyeŋe gemu noniŋ bulimakao hepŋe orop oset guset olop.”

² Yawu sâŋ ekuŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Pilatoŋe tembe lâulipŋe hâŋgânyongomu yawu yongowi yakât yuwu mon sâŋmai. “Muwi yeŋgât tosa bâleŋe yaŋeâmâ Galilaia lok ondop yeŋgât tosa ya wangim amokŋan miap.”

³ Yawu ki tap. Yawu gârâmâ yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ki pilâm Anitâhât den lâunomai otmuâmâ yawuâk matŋe yiŋgimu menomai. Otmu yakât den âlâ torokatmâ sâŋmune nâŋgâŋet.

⁴ Yerusalem kapi ambolipŋe kâi nombotgen kalimbu Siloam hem topŋan kinŋetâ kândun kum ge kurihiyehop ya yeŋgât yuwu ki sâŋnomai. “Tosayeŋe bâleŋe yaŋeâmâ Yerusalem kapi ambolipŋe nombotŋe yeŋgât tosayeŋe wangiop. Yakât otmâ hân ya kândun kum ge kurihiyekmu muwi.” Yawu ki tap.

⁵ Yakât otmâ âlâku sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe orotmemeyeŋe bâleŋe ki pilâm Anitâhâlen biwiyenŋaŋe kepeinomai otmuâmâ yengu yawuâk hiliwahonomai.”

⁶ Den ya sâŋ tiŋ pilâm den âlâen hâŋum yuwu sâŋ ekyongop. “Lok âlâŋe koset âlâ kalop. Koset ya pato otmâ bulâŋe kinbuapgât sâpŋe tetemu taka amboŋaŋe bulâŋe hâŋuwe sâŋ ekmu bia olop.

⁷ Yakât otmâ kalam galemŋe yuwu sâŋ ekuop. “Bulâŋe hâŋuwe sâŋ ekmune biatmu yu yambu kalimbu oap. Yakât otmâ koset ya kârâm pilârâ ge iâk.” Yawu sâop.

⁸ Sâŋmu sâop. “Lok pato, pilârâmâ yambu yu inâk kinâk. Hâmbâi topŋe lawitmâ pitimunŋe yanâmâ bulâŋe kinbuap.

⁹ Yâhâ ki kinbuap otmuâmâ kârâm pilâmune ge imbuap.” Yawu.”

Tatmâ nângâ nângâ sâpñan Yesuñe imbi âlâ henjenjuop.

¹⁰ Tatmâ nângâ nângâ sâp ãlãen Yesuñe opon kãmbukñan yãhã den kãsikum yinjiop.

¹¹ Den kãsikum yinjiop sãp yan imbi ãlã talop yamã weke bãlenãje mãngãemu kun kãndãtñe konok otmã pareñe manmã gamu yambunje kãin notbotgen kalimbu pesuk sãop.

¹² Yesuñe imbi ya ekmã kunñan mem yuwu sãm ekuop. “Imbi, yiwerenjeãk ãlepñe otbuat.”

¹³ Yawu sãm kunñan mem kuwihakmã tãñ tãñãk kinmã Anitã mepaeop.

¹⁴ Yãhã Yesuñe tatmã nângã nângã sãpñan imbi ya henjenjuop gãrãmã miti emetñahãt galemñaje galemñaje nãngãmu bãlemu lohimbã yuwu sãm ekyongop. “Nep tuhu tuhuhãt sãpñe yamã hilãm nombolãn konok tap yan takanetã henjemyongombãpãtã dop. Yawu gãrãmã tatmã nãngã nãngã sãpñan imbi henjenjuap yu ekmã dondã bãleap. Ya ki orotñe.”

¹⁵ Yawu sãm Yesuñe purik pilãwanjim yuwu sãop. “Bãe, yen lok perãkñe. Tatmã nãngã nãngã sãpñe ãrãndãñ yeñe dongi bulimakaoyene pekeãmbã holanyekmã dãim ari tã yinjinomaihãt dop tap. Yawu gãrãmã dongi me bulimakao umutyene bia yakãt nãngãmune tãñãt otmãp.

¹⁶ Yãhã imbi yuãmã Awarahamãt senãmbã gãtñe. Yawu gãrãmã Satangãt weke bãlenãje mãngãemu pareñe otmã manmã gap. Nãñe tatmã nãngã nãngã sãpñan henjenjumune ki bãleap.”

¹⁷ Yawu sãm ekyongomu sãm ge katbiñe nãngãm anulakbi. Yãhã lohimbã inñaje Yesuñe olop miop ya ekmã herone otbanjiminiwi.

Bãndup yakãt topñe

(Mataio 13:31-33 Mareko 4:30-32)

¹⁸ Yesuñe yuwu sãm ekyongop. “Anitãhãlen biwiyenãje kepeim manñetã tihityene otmãp yakãt topñe teteãkgãt wuãn denãn hãum sãmune nãngãñetã keterakbuap?

¹⁹ Yuãn hãum sãmune nãngãñet. “Nak ãlã kutñe bãndup yamã lok ãlãñe kehetñe ãlã mem ari kalamñan kalop. Katmu tatmu kãmñe ga takam yanjak yãhã kãlep pato otmã nũe wosapã wosapã taka awatñe kun kunñan kerem tatmai.” Yawu sãop.

Matuk kelunje yakãt topñe

²⁰ Otmu torokatmã yuwu sãm ekyongop. “Lok komotñe komotñe wosapã wosapã mansainje biwiyene nãhãlen katmã tem lãunihinetgãt yeñe ari nãhãt den pat ãlepñe ekyongonomai.

²¹ Yakãt topñe teteãkgãt den ãlãen hãum sãmune nãngãñet. Imbi ãlãñe dãmbia golãnguwuap. Golãngumãmã matuk mendãremu kelunje gemu dãmbia orop menduhumu ukennje bãlenje otbuat. Dop yawu.” Yawu sãop.

Himbimãt mãtãpñe yamã gãwik gãwikñe

(Mataio 7:13-14, 21-23)

²² Yerusalem kapi pato yakãt mãtãp arap ya hãlãñmã kapi tipi tapi tap. Kapi yan ari Yesuñe Anitãhãt den lohimbã kãsikum yinjiop.

²³ Yawu otmu lok ãlãñe yuwu sãm Yesu ãikuop. “Lok pato, yuwu sãm ãihohowe. Lok getek ãlã himbimãn yãhãnomai me girawu?”

²⁴ Sãm sãop. “Himbimãt mãtãp yamã gãwik gãwikñe. Yakãt otmã yapã lohimbã sambenje arine sãmãmã hãmbin gumbin otmã hãum pãpñunomai.

Yakât otmâ yeŋe mâtâp ya tâŋ tâŋâk watmâ arinomai. Yakât yuwu sâmunne nânġâŋet.

²⁵ Nâ mâtâp amboŋe. Yakât otmâ mâtâp maŋguyiŋgimune lok dondâhâlâkŋe arine sâm hâum pâpġum amutġen kinmâ yuwu sânomai. “Lok pato, nânġâningirâ gane.”

Sâŋetâ sâwom. “Nâ ki nânġâyiŋġian. Yen wonân?”

²⁶ Yawu sâm âiyongomune yuwu sâm eknohonomai. “Gâŋe kapinenŋan taka tatmâ den kâsikum ningirâ orowâk tatmâ sot newin.”

²⁷ Sâŋetâ sâwom. “Yen wonân? Nâ ki nânġâyiŋġian. Yeŋe orotmeme bâleŋe otmai. Yakât otmâ ariŋet.” Yawu sâwom.

²⁸ Yâhâ hâmbâi mâne Anitâŋe yen mem ketetyekbuap. Yawu otmâ Awaraham, Isaka, Yakop, otmu Anitâhât poropeteliŋŋe tatmâ sot nem heroŋe otbaŋġinomai ya yekmâ yeŋe tep bâle nânġânomai. Yawu otmâ hâhiwin nânġâm hu halak tuhumbisâi.

²⁹ Yakât otmâ yuwu sâmunne nânġâŋet. Sâp yanâmâ lok topŋe topŋe, emetsenŋe ga takamap yakembâ otmu purik sâmap yakembâ, otmu torehen torehen kiŋġitŋe orowâkŋe taka menduhuakmâ nem heroŋe otŋetâ Anitâŋe tihityeŋe otbuap.

³⁰ Yâhâ lohimbi nombotŋe yeŋahâlâk nânġâŋetâ yahatmap ŋe Anitâ orop ki tatnomai. Yâhâ nombotŋe yeŋahât nânġâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmai yamâ Anitâŋe meyekmu ikŋan torokatnomai.

Yesuŋe Herotġât sâop.

(Mataio 23:37-39)

³¹ Sâp yanâk Parisaio lok nombotŋe ari yuwu sâm Yesu ekuwi. “Herotŋe ghowe sâm oap. Yakât otmâ kapi yu pilâm âlâengen ari.”

³² Sâŋetâ sâop. “Sâp yuâmâ weke bâleŋe watyekmâ mansan. Otmu kundat otmâ mansai ya heŋgemyongom mansan. Yâhâ hândâhân yuwuâk otbom. Yâhâ halihu nep sâm nihiop ya tuhumm pesuk pilâwom.” Den ekyongoan yu Herot, lok perâkŋe ya, ekonomai.

³³ Nâŋe yuwu sâmunne nânġâŋet. Anitâhât poropeteliŋŋe ikŋahât den sâminiwi ya kerek Yerusalem kapi amboliŋŋe yongonġetâ muwi. Yakât otmâ âun hândâhân âi tuhuwom. Gârâmâ halihuâmâ Yerusalem kapiân ari âi tuhumm pesuk pilâwom.”

Yesuŋe Yerusalem kapi amboliŋŋe yeŋġât topŋe nânġâŋop.

³⁴ Yawu sâm ekyongom Yerusalem kapi amboliŋŋe yeŋġât topŋe nânġâm yuwu sâop. “Bâe, Yerusalem kapi amboliŋŋe yeŋġât topyeŋe yuwu tap. Yeŋġâlen âi meŋġġât Anitâŋe ikŋe hoŋ bawaliŋŋe hânġânyongomu takanġetâ yongom mem ge katyekmai. Yakât otmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Pâi mâmâŋe kurâk sâm nanliŋŋe dâiyekmâ kuratyongomu tatmai. Yakât dopŋeâk menduhuyekmune nâhât hikinann manŋġġât sâman. Yamâ yeŋe nâhât hâkâŋ otmâ mansai.

³⁵ Yawuhât Anitâŋe betyongomu kasaliŋŋeŋe taka yongom watyekŋetâ kapi yu kâwurumŋeŋak kinbuap. Yakât otmâ nâŋe pilâyekmâ ariwom. Benŋe sâp âlâen âwurem takamune nekmâ yuwu sâm eknohonomai. “Anitâ Kutdânenŋe tihitnenŋe otbe sâm mat hânġângohomu takat. Yakât otmâ biwinenŋe heroŋe pato nanġain.” Yawu sâm eknohonomai.” Yesuŋe yawu sâop.

14

Tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok âlâ bitâp tetewangiop ya Yesuñe walipgumu orok sâop.

¹ Tatmâ nângâ nângâ sâp âlâen Parisaio yengât kunyenaje bukulpnje nombotnje Yesu orop dâiyekmu emetñan yâhâ tatmâ sot newi. Nem tatbi yan Yesuñe otmâ hilipguwuap me bia yakât Parisaioñe ekmâ tatbi.

² Ekmâ tatñetâ lok âlâ bitâp pato tetewangiopñe Yesu ekbe sâm yâhâop.

³ Yâhâmu Yesuñe ekmâmâ Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio ya yuwu sâm âiyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan âi ki tuhunomgât Moseñe girem den âlâ kulenguop. Yawu gârâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpñan lohimbî hengemyongowomgât dop tap me bia? Sâñetâ nângâwe.”

⁴ Yawu sâm âiyongomu biwiyenje umatnje otmu olotoñâk tatbi. Olotoñâk tatñetâ Yesuñe lok ya bitâpñan walipgumu orok sâmu emelambâ kionmâ ariop.

⁵ Arimuâmâ emelan tatbi ya Yesuñe yuwu sâm ekyongop. “Tatmâ nângâ nângâ sâpñan naom âlâ me bulimakao âlâ lâmân kionmu ya pilâñetâmâ lâmânâk tatbuap me mem dâñetâ gawuap?”

⁶ Yawu sâm âiyongomu yawuâk olotoñâk tatbi.

Hâknenñe ki mepaeaknom.

⁷ Yâhâ emet yakât biwiñan Parisaio nombotñaje yenjahât nângâñetâ ya-hatmu kou senñan yâhâ tatbi ya yekmâ den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

⁸ “Bukuyeñe âlâñe yen orowâk tatmâ sot um nenom sâm dâiyekmu emetñan yâhâ kou senñanâk tatne yawu ki nângânomai.

⁹ Yâhâ lok papato nombotnje yen orowâk dâiyekbuap yâkñe kou senñanâk tatnomaihât nângâwuap. Yawu gârâmâ yenje kulet sâyingim kou senñan tatnomai yan lok papato takanjetâmâ emet ambonaje yen yuwu mon sâm ekyongowuap. “Wa, bukulpjne, yuâmâ yengât kawe bia, keterakñet.” Yawu sâm ekyongomu anjolakmahât angoân yâhâmâmâ kou topñan tatnomai.

¹⁰ Yawu tatñetâ emet ambonaje kundup mem kou senñan lingatbuap. Lingatmâ “gam yâhâ tatñet” sâm ekyongomu yanâmâ yâhâ tatnomai. Yawu otñetâ yanâmâ bukulpnyenaje nângâyingñetâ âilonjo otbuap.

¹¹ Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Lok âlâ me âlâñe yenjahât nângâñetâ gewuap ya yengât Anitâñe nângâmu yahatbuap.”

¹² Yawu sâm ekyongom emet ambonje ya yuwu sâm ekuop. “Kapi am-bolipñe orop heronje otmâ sot um nenom sâm imi atalipge, me wârâ toulipge, me hep torêhenlipge, me bukulpge, me lok iri sikumyenje orop mansai ya ki dâiyekmâ garâ sot nenomai. Yâhâ lok yawuya dâiyekmâ garâ sot nenomai otmuâmâ hâmbâi yakât matñe sâm dâiheknjetâ yâk orop sot nenjetâ pesuk sâwuap.

¹³ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâ. Gâñe heronje otmâ sot um lok dâiyekbuat otmuâmâ lok tâñât, kopa, pareñe, senyenje bok sâsâñe yawuya dâiyekbuat.

¹⁴ Lok yawuya dâiyekmâ bât belaiâk sot um yingirâ nem heronje otnomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâñe lohimbî mumuñambâ mem yahatnenekbuap yan ikñak yakât matñe gihiwuap. Yakât otmâ biwihanje heronje nângâwuat.” Yawu sâop.

*Himbimân heronje otnomgât sâop.
(Mataio 22:1-10)*

15 Yawu sâmu ekumu nem tatbi ya yengâlen gâtne âlâne den ya nângâmâmâ yuwu sâmu ekuop. “Anitâne himbimân mannomgât pat kuningimu mansain. Yakât otmâ sâp patoen Anitâhât kapiân tatmâ sot nem herone otnom yakât nângâmune tepne herone oap.”

16 Yawu sâmu ekumu den âlâen hâum yuwu sâmu ekuop. “Lok kutdâ âlâne bukulipne orowâk herone otmâ sot um nenomai yakât sâp kalop.

17 Yâhâ sâpne otmu yan songo bau me sot kâle topne topne um hâwurumu en âtâmun kinop. Ya ekmu ârândân otmu hon bawa âlâ hângângumu ari yakât bukulipne yuwu sâmu ekyongop. “Songo bau sot kâle yamâ emelâk umunne siap. Yakât otmâ ganetâ herone otmâ nenom,” yawu yap” sâmu ekyongop. Ekyongomu hâkân othi.

18 Lok angoân ekuop yan yuwu sâop. “Nâmâ hân puluhuan ya ekbe sâmu ariwom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewup.” Yawu sâop.

19 Yâhâ âlâneâmâ yuwu sâop. “Bulimakao bâlâk njeke puluhumune kapi kâlepnehen tap ya ari meyekmâ takawom. Yakât otmâ lok kutdâ ya ekurâ ki nângânihimu bâlewup.” Yawu sâop.

20 Yâhâ âlâneâmâ yuwu sâop. “Yiwereneâk imbi mian. Yakât otmâ ki gawom?” Yawu sâop.

21 Yawu sânetâ hon bawa yan awurem ari lok kutdâne den sâwi ya ekumu nângâmu bâleop. Nângâmu bâlemu hon bawa yan yuwu sâmu ekuop. “In yawu ari mâtâp kunjan kinmâ lok umburuk, me lok parene, me ândâpye bok sâsâne, me senyen bok sâsâne, lok yawuya yuken yaken arine sâmu oai ya ekyongorâ taka sot yu nejet.” Yawu sâmu ekum hângângumu ari mem teteyekmâ ekyongomu taka emetjan yâhâ tatbi. Yâhâ tatjetâ hon bawa yan yâkâlen yâhâ yuwu sâmu ekuop.

22 “Lok kutdâne, den yat ya oan. Otmu emelan yâhâ tai yamâ ki pik yai. Yakât otmâ girawu nanjat?”

23 Sâmu sâop. “Yakât otmâ âlâku ari lohimbî kewilâyekjetâ mansai ya mem teteyekmâ ekyongorâ takanomai. Takanjetâ yanâmâ emetne pik sâwuap.

24 Yâhâ bukulipne angoân ekyongoat yamâ nâhâlen ki takanomai.” Yawu sâop.” Yesune yawu sâmu ekuop.

Manmannenye ki alitmâ manmâ yâhânom.

(Mataio 10:37-38)

25 Lohimbî kinjetne orowâkne Yesu betjan arinetâ purik sâmu yuwu sâmu ekyongop.

26 “Lok âlâ me âlâne nâhâlen torokatmâ orowâk mannom yawu nângânomai otmuâmâ âwâ mâmâlipyene, me imbi naomlipyene, me imi atalipyene, me wârâ toulipyene betyenginomai. Otmu yen manmanyene ki alitnomai.

27 Otmu lok âlâ me âlâne nâhâten den lâum âi tuhujetâ bukulipyenane nângâm bâleyingim hilipyongone sâmu otnomai yanâmâ hâkyene alitmâ betnihinomai. Lok yawuya nâhâten pat ki otnomai.

28 Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok âlâ me âlâne emet tuhune sâmu angoân tewetsenne amon yan senne âlâlâ puluhum emet ya tuhunomai yakât nângânomai.

29 Gârâmâ yawu ki otnomai otmuâmâ emet ya mem kânângânetâ tewetsenne biatmu pânjan pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ lohimbîne emet ya torehenneâk kinmu ekâm yakât den pat alahu gulahu otmâ senyen gem girinyingim yuwu sânomai.

³⁰ “Lok yuñeâmâ saran kânângâñetâ giop yamâ tewetsenne biatmu pânjan pilâñetâ inâk tap.” Yawu sânomai.

³¹ Yâhâ den âlâen hâum yuwu sâmune nângâñet. Lok kutdâ âlâ me âlâñe kasalipyenye orop ahonomai yanâmâ in yawu yâk yengâlen ki surutuk sâm arinomai. Yamâ angoân biwiyenjanje yuwu nângâñomai. “Nen yu getek âlâ, lok 10,000 yawu mansain. Yâhâ kasalipnenñe endaken lok kiñgitñe orowâk, 20,000 yawu mansai. Yakât otmâ nenñe yongonomgât dop ki otbuap.”

³² Yenahât yawu nângâñomai otmuâmâ ki kundutmâ arinomai. Angoân kasalipyenye orop buku konok manne sâm hon bawalipyenye hângânyongonjetâ ari mem lohotñe tuhuyeknomai.

³³ Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe senñe âlâlâyenñe me iri sikumyenñe kerehâk pilâm nâhâlen torokatnomai otmuâmâ nângâyinjimune orowâk mannom.

Kâtembe yakât dop

(Mataio 5:13 Mareko 9:50)

³⁴ Yengât topyenñe teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Kâtembe ihm solân honmâ sot ya nemunñe launenñan memap. Yakât dopñeâk yenâmâ lohimbi hohetyenñan manmâ manman âilongo manñetâ yekmâ Anitâ heronje nângâwanjim mepaenomai.

³⁵ Yâhâ kâtembe heleñân ki hikum ikainom yanâmâ pâlâmñe otbuap. Yawu otmu girawu tuhununñe âlâkuâk ukenñe otbuap? Yamâ ki orotñe. Pâlâmñe sâm lâum pilâmain. Den yuâmâ biwiyenjanâk katmâ manmâ yâhâñomai.” Yawu sâop.

15

Lama âlâ gulip otbanjimu ki pilâwuap yan hâum sâop.

(Mataio 18:12-14)

¹ Sâp âlâen takesi meme lokñe yenahât nângâñetâ yahatmu lohimbi kâityongom takesi mem yahatmâ kombo meyingiminiwi yâk otmu lok nombotñe ândâp kârik otmâ Mosehât girem den ki lâum manminiwi ya dondâhâlâkñe Yesuhât den nângâne sâm yâkâlen ariwi.

² Ariñetâ yan Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Parisaio lok yâkñe nângâñetâ bâlemu Yesuhât yuwu sâwi. “Yesunje takesi meme lok otmu lok nombotñe Mosehât girem den ki lâumai ya meyekmu orowâk sot niai. Yawu otmu dondâ bâleap.”

³ Yawu sâñetâ nângâm Yesunje den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop.

⁴ Lok âlâhât lama 100 yawu kinbanjiwuap. Gârâmâ ya yengât hohetyenambâ konok âlâñe misiñgurakbuap. Yawu otmu ambonaje nombotñe ya katyekmu kinñetâ konok misiñgurakbuap ya pânimâ yâhâm gewuap. Yawu otmâ nombotñe katyekmu kinnomai ya yengât ki nângâm ketet otbuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ misiñgurakbuap ya mem tetem yanâmâ tepñe welâmñan gemu lâum kapiân âwurem ariwuap. Kapiân âwurem ari bukulipñe yongonmâ yuwu sâm ekyongowuap. “Lama misiñgurahop ya mem tetean. Yakât otmâ sot um nem heronje otne.” Yawu sâwuap.

⁷ Yakât dop kum yuwu sâmune nângâñet. Lok 99, yâkñe yuwu nângâmai. “Nen lok âlepñe, orotmemenenñe âilongo otmâ mansain.” Yawu nângâm biwi pâlâmñe mansai. Lok yawuya yengât Anitâñe heronje pato ki nângâyinjimap. Gârâmâ, lok konohâkñe orotmemeñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwiñanje

kepeim tem lăuwanġiwap yanâmă Anitâņe herone pato năngăwanġiwap. Yawu.”

Tewetsenņe kionġanġimu păinbuap yan hăum săop.

8 Yăhă Anitâņe lohimbî meyekmă tihityeņe otmap yakăt topņe năngăņetă keterahăġăt den âlăen hăum sămunne năngăņet. Imbî âlă kina yăhăp yakăt dop tatġanġiwap. Yăhă 20 toea kionġanġimuămă ki pilăwuap.

9 Yakăt păinmă arim mem tetem yanâmă bukulipņe yongonmă yuwu săm ekyongowuap. “Wăe, tewetsenņe kionġnihiop ya mem tetean. Yakăt otmă herone otne.” Yawu săwuap.

10 Yakăt yuwu sămunne năngăņet. Lok konohăkņe orotmemeņe băleņe bet pilăm Anităhălen biwiņane kepeim tem lăuwanġiwap yanâmă himbimăn Anităhăt anelolipņane lok yakăt herone năngăwanġinomai.”

Lok âlă nanņane iri sikum mem gulip tuhuop yan hăum săop.

11 Yesuņe den âlăen hăum yuwu săm ekyongop. “Lok âlă nanyăhătņe yăhăp manbî.

12 Manņetă nanņe betņan ġătņane âwăņe yuwu săm ekuop. “Awoņ, senņe âlălă năhăt săsăņe ya nihiră miakbe.” Yawu sămu senņe âlălă yăkăt săsăņe ya kăsikum waņmu miop.

13 Yawu otmu nanņe ya nep tuhum getek manmă, senņe âlălă ya puluhum yakăt hămeņe tewetsenņe miakmă mătăp kălewăngen ariop. Ari heņ otmă ihilăk mahilăk manmă tewetsenņe miakmă ariop ya kerek pilăm metem umburuk manop.

14-16 Umburuk manop yan po pato teteop. Po pato tetemu naom yaņe sotġăt păinmă kapi amboņe âlăhălen arimu bau galemġuwuap săm âi waņop. Bau galemġum kinop yan po donďa waņġimu bau yakăt sot wahapņe mem nembe săm otmu kuwaņġiwi.

17 Yawu otġanġiņetă năngăn năngănņe tetemu yuwu năngăop. “Awoņnahăt nep loklipņane sot pato nem mansai. Nă nanņe tăņ tăņ yamă yuân manmă sotġăt otmă hiliwahowoman.

18 Yakăt otmă yahatmă awoņnahălen âwurem ari yuwu săm ekuwom. “Awoņ, otmune băleop yakăt tosa Anităhălen otmu ġăhălen umatņe oap.

19 Yakăt otmă anulaksan. Yawu ġărămă năngănihim nep lok săm menekďamă hoņ bahihim manbom.” Yawu săm ekuwom.” Yawu năngăop.

20 Yawu năngăm yahatmă kapi ya pilăm akņangen takamu âwăņane senņe pilăm ehop. Ekmă tepņe năngăm sururuk săm ari nanņe lăum hămeņe hărem niop.

21 Yawu otmu nanņane yuwu săm ekuop. “Awoņ, otmune băleop yakăt tosa ġăhălen otmu Anităhălen umatņe oap. Yawu otmă anjun pato ghiwan. Otmu năhură anulaksan.”

22-24 Yawu săm ekumu âwăņane hoņ bawalipņe yuwu săm ekyongop. “Nanne emelăk betnohom ariop ya âwurem takap. Yăhă “emelăk muop mon,” yawu năngăm manmă gaman. Yamă âwurem takamu ekmă tepne hălălăk welămņan ġiap. Yakăt otmă in yawu ba hăk katipņe âiņe mem ga mânunġanġiņet. Yawu otmă handop âlă mem barahanņan katņet. Otmă kăi katipņe katġanġiņet. Nenņe herone otġanġinomġăt bulimăkao nanņe ġăim uņetă siăk.” Yawu săm ekyongomu bulimăkao nanņe ġăim uņetă semu nem herone otġanġiwi.

25-26 Heronje otbaŋginjetâ yan nanje kunje yaŋe newângembâ taka kapi ginjan kinmâ heronje maronje girin get get otmâ kinbi ya nâŋgâm honj bawa âlâ kunmu gamu yuwu sâŋm âikuop. “Wongât heronje otmâ tai?”

27 Sâmu sâop. “Imihe ari gulip olop ya âwurem takap. Yakât otmâ âwâyetŋaje eknongomu bulimakao nanje ya kum gâim umunje siap.” Yawu sâop.

28 Yawu sâŋm ekumu nâŋgâm âwâŋahât nâŋgâm bâlewanjŋim kapi betŋehen kinop. Yâhâ honj bawa yaŋe âwâŋe ekumu âwâŋaje ba kinmâ “Nan, ga,” sâŋm ekuop.

29 Ekumu hâkâŋ otmâ yuwu sâop. “Naŋgat. Nâŋe tem lâuhihim âi mem manmâ gamune yambu dondâ pesuk yap. Yawu otgihiman yamâ gâŋe ki heronje otnihimat. Otmu nonin nanje âlâ ki nihirâ bukulipne orop um nem heronje otmâin.

30 Yawu gârâmâ nangaje senje âlâlâ hârok gâwârehihim ari imbi kondarâ orop manmâ tewetsenje pilâm meteop. Yâkŋe âun âwurem takamu honj bawalipge ekyongorâ bulimakao nanje kum gâim uŋjetâ semu nem heronje otbaŋgiai. Yakât nâŋgâmune dondâ bâleap.”

31 Yawu sâmu âwâŋaje yuwu sâŋm ekuop. “Nanne, gâŋe nâ orop sâp kâlep manmâ gamat. Otmu senje âlâlâ tatnihiap ya gâhât pat sâŋm kuhihimune tap.

32 Yawu gârâmâ imihe “emelâk muop mon,” yawu nâŋgâm manmâ gan ya âwurem takap. Yakât otmâ heronje otbaŋgimunje ârândâŋ oap.” Yawu sâop.

16

Galemje senje âlâlâ mem ihilâk tuhuop yan hâum sâop.

1 Yesuje honj bawalipŋe den âlâen hâum yuwu sâŋm ekyongop. “Lok kutdâ iri sikumŋe tewetsenŋe otmu âlâlâ ya pato dondâ tatbaŋgiop. Yakât otmâ lok âlâ mem galemgunihiâkgât sâŋm âi waŋop. Yawu gârâmâ lok yaŋe lok kutdâŋahât tewetsenŋe mem gulip tuhuop. Yawu otmu lok kutdâ yakât honj bawalipŋe nombotŋaje yakât den pat yuwu sâŋm ekuwi. “Lok âlâ galem sâŋm âi waŋon yâkŋe senje âlâlâ mem ihilâk tuhuhihiap.”

2 Yawu sâŋm ekuŋjetâ lok kutdâyeŋe yaŋe lok ya yuwu sâŋm ekuop. “Gâŋe nâhât tewetsenŋe mem gulip tuhunihiat” yawu sâŋjetâ naŋgan. Yakât otmâ galem âlâku ki katgekbom. Yakât otmâ puluhu puluhu pepa ya mem garâ senje âlâlâ tatnihiap yakât topŋe mem tetewom.”

3 “Yawu sâŋm hâŋgângumu ari biwiŋaje yuwu nâŋgâop. “Lok kutdâne watnekbomap. Yakât otmâ giratbe? Wâtne pato ki tatnihiap. Yakât otmâ âi umatŋe tuhuwomgât dop âlâ ki tap. Otmu senje âlâlâ gewe yâhâwe yakât lok bāt kandi bero manbom sâŋm yakât anjulsan.

4 Yiwerenŋe nâŋgâmune teteap. Bukulipne yeŋgât tosa pato lok kutdânahâlen tap ya mem gemune heronje nâŋgânihinomai. Yawu nâŋgânihim lok kutdânaŋe watnekbup yanâmâ menekŋetâ orowâk mannom.” Biwiŋaje yawu nâŋgâop.

5 Yawu nâŋgâm bukulipŋe yeŋgât tosa pato lok kutdânahâlen talop yâk âlâku ikŋiâk ikŋiâk mem dâiyehop. Yâhâ anjogân gaop ya yuwu sâŋm âikuop. “Gâhât tosa lok kutdânahâlen amon tap?”

6 Sâmu sâop. “Nak bulâŋahât toŋe ya âsâp 100.” Sâmu sâop. “Âlepŋe toсахâhât pepa yu mem 50 ya kulemgü.”

7 Yawu sâam ekumu arimu lok âlâ gamu yuwu sâam âikuop. “Lok kutdânahâlen tosa amon tap?”

Sâamu sâop. “Siwit kehetje ya itâ 1000.”

Sâamu sâop. “Tosahâhât pepa yu mem 800 ya kulemgû.”

8 Yawu ekyongop yakât den pat nângâm lok kutdânaŋe galemŋe yakât nângân nângânŋe pato tatbângiap nângâm herone pato nângâwanŋiop. Wongât? Yuwuhât. Anitâhât den ki lâumai nombotŋaŋe iri sikumyeŋe galemgum manman sânduhân manmai yakât nângân nângânyeŋe pato tap. Yuwu otmâ Anitâhât den lâumai ya yengât nângân nângânyeŋe ya wangiap.

9 Yakât otmâ yuwu sâamune nângâŋet. Yeŋe Anitâhât tem lâuwanŋim iri sikum, me tewetsenŋe, senŋe âlâlâ ya galemgum heŋgenŋum lohimbi yu me yakât umburuk oai ya kâsikum yingim tânyongonomai. Buku otyingim manmâ yâhâŋetâ hâmbâi sâp pesuk sâuwawân Anitâŋe manman kârikŋan katyekmâ yakât hâmeŋe yingimu menomai. Yawu.”

Âi tâŋât me âi pato yakât topŋe.

10 Yesuŋe den yuwu sâam ekyongop. “Lok âlâ me âlâŋe âi tâŋât biwiyenŋe tinâk lâum tuhum manmaiŋeâmâ âi pato yawuâk biwiyenŋe lâum tuhum heŋgenŋunomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe âi tâŋât tuhum hilipgumaineâmâ yakât dopŋeâk âi pato tuhum hilipgunomai.

11 Yakât otmâ yeŋe tewetsenŋe me hângât wahap topŋe topŋe yawuya ki galemgum heŋgenŋunomai otmuâmâ hâmbâi Anitâŋe manman bulâŋe ki yingiwuap.

12 Yâhâ bukulipyenŋe yengât senŋe âlâlâ hilipgunomai otmuâmâ Anitâŋe yengât pat kuyingiop ya hâmbâi ki yingimu menomai.

13 Yakât nângâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâŋet. “Lok konokŋe lok kutdâ yâhâp yetgât âi menduhum ki tuhuyitgiwuap. Âlâhât biwiŋaŋe kepeim herone kakŋan tuhuwanŋiwuap. Yâhâ âlâhârâmâ hâkân kakŋan nep ya ki tuhum heŋgenŋuwuap. Yakât topŋe yuwu sâwe. Hângât manman me iri sikum yan biwiyenŋe arimu manmaiŋe girawu otmâ Anitâ tem lâuwanŋim mannomai? Yamâ ki orotŋe.” Yawu sâop.

Yesuŋe Parisaio den ekyongop.

14 Yesuŋe yawu sâam ekyongomu Parisaio nombotŋe iri sikumyeŋe alilakmâ manbiŋe nângâŋetâ gemu senŋan gewi.

15 Senŋan geŋetâ yuwu sâam ekyongop. “Lohimbiŋe yekŋetâ yahatmu koko salehâk mansai yawu sâŋetgât yeŋe lohimbi senyenjan kinmâ Anitâhât den lâuin sâam otmâi. Yamâ Anitâŋeâmâ yengât biwiyenahât topŋe nangap. Yu ya otmâ manmai ya lohimbiŋe ekŋetâ âlepŋe otmap yamâ Anitâŋe ekmu bâlemap.”

16 “Den âlâ sâamune nângâŋet. Mosenŋe girem den âlâlâ kulemgûop otmu Anitâhât poropetelipŋaŋe den kulemgûwi ya tatmâ gam Yoane teteop yan andemŋe oap. Otmu Yoane teteop sâp yapâek lohimbiŋe Anitâhâlen biwiyenŋe kepeinêtâ tihityeŋe otbuap yakât den pat âlepŋe ekyongom gan. Yawu otmâ lohimbi kingitŋe orowâkŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yakât bulâŋe mene sâam oai.

17 Hân himbim gulip otbuapgât Anitâŋe sâam kalop. Yamâ Mosehât girem den ya kum gulip tuhunomgât dop âlâ ki tap.”

18 “Den âlâ sâamune nângâŋet. Lok âlâ me âlâŋe imbiŋahât hâkân otmâ pilâm imbi ondop membuap. Yamâ lok yaŋe tosa umatŋe membuap. Yâhâ

lok âlâ me âlâŋe imbi pilâ pilâŋe ya membuap ya yawuâk tosa umatŋe membuap. Otmu imbi âlâŋe lok pilâ pilâŋe ya membuap ya yawuâk tosa umatŋe membuap.” Yawu sâŋ ekyongop.

Lok iri sukumŋe orop otmu lok umburuk ya yetgât den.

19 Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâŋ ekyongop. “Lok kutdâ âlâ iri sikum tewetsenŋe pato tatbaŋgiopŋe yuwu otmâ manminiop. Hâk katipŋe âilonŋo lonŋo haŋgalakmâ hilâmŋe hilâmŋe sot topŋe topŋe nem hop sambe kakŋan manminiop.

20 Yâhâ lok âlâ umburuk manop, yâkât kutŋe Lasaro sâŋ. Yâhâmâ use kârikŋe tetewaŋgimu hâhiwin kakŋan manminiop.

21 Yawu otmâ lok kutdâ yaŋe emetŋan tatmâ sot nemu wahapŋe gowelan kionop ya mem nembe sâŋ Lasaro emet gowetŋan iminiop. Emet gowetŋan im tatmu sosonŋe taka useŋe ya nimbilakuminiwi.

22 Sâp âlâen lok umburuk ya mumu Anitâhât anelolipŋaŋe lâum yâhâ Awaraham gotŋan katŋetâ talop. Yâhâ sâp ki kâlêp otmuâk lok kutdâ ya yawuâk mumu hanguiwi.

23 Yâhâ mumu umutŋaŋe hem topŋan kâlâp sem talowân ge tatmâ hâhiwin pato nâŋgâop. Yawu otmâ senŋe pilâm Awaraham yet Lasaro yelehop.

24 Yelekmâ den kârikŋan halahum yuwu sâŋ Awaraham ekuop. “Awoŋ, yuwu sâmunne nâŋgâ. Kâlâp kâlêhen tatmâ hâhiwin bâleŋe nanŋan. Yakât otmâ Lasaro ekurâ hâlîpŋaŋe to wâimâmâ nimbilamnan katmu sânduk sâek.”

25 Yawu sâmu Awarahamŋe yuwu sâop. “Nanne, yuwu sâmunne nâŋgâ. Emelâk heronŋe otmâ hop sambe kakŋan manon ya pesuk yap. Lasaro yâhâmâ hâhiwin kakŋan manop ya gurâ yawuâk pesuk yap. Yakât otmâ tep hero kakŋan tap. Gâmâ hâhiwin pato nâŋgâm tat.

26 Yâhâ hohetnenŋan hem pato kinsap. Yakât otmâ yupâ gâtŋe âlâ me âlâŋe gâhâlen gene sâŋ hâum pâpŋunomai. Otmu yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yuân gane sâŋ yawuâk hâum pâpŋunomai.”

27-28 Sâmu sâop. “Awoŋ, den âlâ sâmunne nâŋgâ. Kapinan imilipne mome mansai. Yâkŋe yuân ge hâhiwin nâŋgâmai hât Lasaro hâŋgâgurâ ari girem den ekyongomu nâŋgân nâŋgânyerŋe pâron sâekgât nanŋan.”

29 Sâmu sâop. “Yawu bia. Mosenŋe girem den âlâlâ kulemguop otmu Anitâhât poropetelipŋaŋe den kulemguwi ya sâlîkum nâŋgânomai. Nâŋe ki hâŋgâŋumune âwurem gewuap.”

30 Sâmu sâop. “Awoŋ, yuwu sâmunne nâŋgâ. Mosenŋe den kulemguop otmu Anitâhât poropetelipŋaŋe den kulemguwi ya sâlîkumai yamâ ki tem lâumai. Yakât otmâ muwi yâk yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe mumuŋambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ orotmemeyerŋe bâleŋe bet pilâm Anitâ tem lâuwaŋginomai.”

31 Sâmu sâop. “Nanne, yuwu sâmunne nâŋgâ. Mosenŋe girem den âlâlâ kulemguop otmu Anitâhât poropetelipŋaŋe den kulemguwi ya sâlîkum nâŋgâŋetâ nahat otmu ki lâumai. Yakât otmâ muwi yâk yeŋgâlen gâtŋaŋe mumuŋambâ yahatmâ ari ekyongonomai otmuâmâ yakât dopŋeâk yâkât den nâŋgâŋetâ nahat otmu ki lâunomai. Yakât otmâ ki hâŋgâŋumune âwurem gewuap.” Yawu sâŋ ekuop.” Yesuŋe den âlâen hâum yawu sâŋ ekyongop.

17

*Tosa yakât topje**(Mataio 18:6-7,21-22 Mareko 9:42)*

¹ Yesuñe hoñ bawalipñe yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi kerekñe lohotñe otmâ yuwu yawu otñetâ bâlemu tosa menjetgât Satanñe kendâyingimap. Otmu lohimbî âlâ me âlâñe bukulipyeñe otñetâ bâleâkgât kendâyingimai yamâ Anitâñe matñe umatñe yingimu menomai.

² Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâñe bukulipyeñe kendâyinginetâ otñetâ bâlemap yâhâmâ mâmâlipyeñe ki mem ga katyekbâi yamâ mem ga katyekbî.

³ Yakât otmâ biwiyene galemahom manmâ yâhânomai.

Bukuhe âlâñe bâleñe topje topje mângâhehoku ekurâ yetñiâk tatmâ den heñgeñguromawot. Yawu otmuâ ârândâñ otmu buku konok mandomawot.

⁴ Yâhâ hilâm konok yakât biwiñan bukuhan otmuñe orotmeme kiñgoñ mângâhehoku yahatmu nombolân yâhâñe otbuap. Yawu gârâmâ mângâhehoku ya sâm tetem tosañe pilâwanjiuatgât ekgohowuap otmuâmâ âlepñe tosañe pilâwanjiuat.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuhâlen biwinenñe kepeinomgât sâop.

⁵ Yawu sâmu hoñ bawalipñe yuwu sâm ekwi. “Kutdâ, den eknongomat ya kerek nâñgâmunñe yakât bulâñe tetewuapgât nanñain. Yakât otmâ mem hewewen tuhunenekdâ gâhâlen biwinenñe tinâk kepeim mannom.” Yawu sâwi.

⁶ Sâñetâ yuwu sâm ekyongop. “Den âlâen hâum yuwu sâmune nâñgâñet. Nak âlâ, kutñe bândup, yamâ lok âlâñe kehetñe tipine âlâ mem ari kalamñan kalop. Katmu tatmu kâmñe ga takamu yanak yâhâm kâlep pato otmâ nak nombotñe wangim kinmap. Yakât dopñeâk nâhâlen biwiyenñe kepeim manmâ yâhâ lakop endo kinsap enda ekuñetâ denyeñe nâñgâm hindakmâ saruân kiñbuap.” Yawu sâop.

Nenñe Anitâhât nep mem yuwu otmâ mannom.

⁷ Den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Yenñâlen gâtñe âlâ me âlâhât hoñ bawalipyeñe noniñ bulimakao galemum nep tuhumi emetsâññan kapiân âwurem ganetâ yuwu ki sâm ekyongonomai. “Emetyenñan yâhâ tatñetâ sot um yingiw.”

⁸ Yawu bia. Yuwu mon sâm ekyongonomai. “Sot um niññetâ nemune ârândâñ otmu yeñe sot um nenomai.” Yawu sâm ekyongonomai.

⁹ Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Lok kutdâlipyeñe hoñ bawalipyeñe nep sâm yingimai ya tuhunetâ ki mepaeyekmai. In nâñgâyinginetâ ârândâñ otmap.

¹⁰ Yenñât topyeñe yawu tap. Nep sâm yingimune ya tuhumi pesuk pilânomai yan yuwu sânomai. “Nen hoñ bawa mansain. Nep sâm ningiop ya konok tuhumi.” Yawu sânomai. Yawu sâm ekyongop.

Lok hâk bâle teteyingiop ya Yesuñe heñgemyongop.

¹¹ Yesuñe Yerusalem kapiân ariwe sâm Galilaia hân tânâmñambâ arim yanak Samaria hân hâlâñmâ kapi bânñehen tap yan ariop.

¹² Yâhâ kapi ya ambolipñe lok nombolân imbât hâk bâle teteyingimu manminiwi. Otmu Samaria gâtñe lok âlâ hâk bâle tetewangimu manminiopñe yâk yenñâlen torokatmu lok bân nombot nombot hârok yawu otbi. Yâñe Yesu ekmâ kâlepñehembâ kinmâ

13 den kârikjan yuwu sâm ekuwi. “Wâe lok pato, Yesu, gâŋe nângâningihât nanŋain.” Yawu sâwi.

14 Sâŋetâ sâop. “Hotom umai yengâlen arinjetâ hâkyeŋe eknomai.” Yawu sâm ekyongomu ariwi.

Yâhâ mâtâwân arim tatjetâ hâkyeŋe âlepŋe olop.

15-16 Hâkyeŋe âlepŋe otmu enakmâ Samaria gâtŋe ya ikŋiâk âwurem ari Yesuhât gotjan ba kinmâ heroneŋe otbanyim mepaeop.

17 Yawu otmu Yesuŋe lohimbi yan kinbi ya yuwu sâm ekyongop. “Lok bât nombot nombot hârok henŋemyongoan. Yamâ lok nombolân imbât yamâ wonâmbâ?

18 Wongât Samaria gâtŋe yunjak Anitâ mepaewe sâm âwurem takap?” Yawu sâm ekyongop.

19 Yâhâ lok ya yuwu sâm ekuop. “Nâhâlen biwihanŋe kepeiat. Yakât otmâ Anitâŋe nângâhihimu âlepŋe oat. Yakât otmâ lohotjan bam ari.”

Yesu âwurem gewuap yakât sâop.

(Mataio 24:23-28,37-41)

20 Sâp âlâen Parisaio lok nombotjanŋe Yesu yuwu sâm âikuwi. “Sâp girawuân Anitâŋe tihitnenŋe otmu manman sânduhân mannom?” Sâŋetâ sâop. “Anitâŋe topŋe katmâ tihityeŋe otbuap sâp yan kulem topŋe topŋe ki tetemu ekmâ kiwilinomai.

21 Yakât otmâ yuwu ki sânomai. “Yuân topŋe katmâ tihitnenŋe otbuap. Me endaken topŋe katmâ tihitnenŋe otbuap.” Yawu ki sânomai. Yawu sâmune nângâŋet. Anitâŋe emelâk tihityeŋe otbe sâm hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâop.

22 Yawu sâm ekyongomu arinjetâ hoŋ bawalipŋe yuwu sâm ekyongop. “Hâmbâi sâp âlâen nâ lok bulâŋe âwurem ge tihityeŋe otmune biwiyenŋe sânduk sâekgât biwiyenjanŋe ya mem mannomai. Gârâmâ sâp yan ki âwurem gemune neknomai.

23 Yawu gârâmâ sâp yan lok nombotjanŋe yuwu sâm ekyongonomai. “Anitâŋe Yesu hângângumu âwurem ge tihitnenŋe otbuap sâop yamâ emelâk hângângumu ge endaken mansap, me wosaken me wosaken ge mansap.” Yawu sâm ekyongonjetâ yâk yengât den ya ki nângânomai. Yawu otmâ ki pâinnekmâ âlâen âlâen arinomai. Nâ gewom yan yok pilâm ki gewom.

24 Himbim belek sâmu lanjinjanŋe siliŋ siliŋ sâm nombotgembâ nombot otmâ haŋ sâmap yakât dopŋeâk Anitâŋe nâ lok bulâŋe hângânnohomu âwurem gewom. âwurem gemune lohimbi hânjan kulemjan mansai kerekŋe nâhât lanjinŋe ekmâ topŋe nângânomai.

25 Yâhâ anŋoânâmâ Yura nengât papatolipnenjanŋe nâhât hâkâŋ otmâ hâhiwin nihinetâ sâtugum mumbom.

26 Yâhâ âwurem gewom yanâmâ pârâk sân sânak gewom. Yâhâ âwurem gewom yakât sâpŋe tâlâhuwuap yanâmâ orotmeme girawuya otmâ mannomai yakât yuwu sâmune nângâŋet.

Emelâk embânjan lok âlâ, kutŋe Noa sâm, manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap.

27 Emelâk Noanŋe manop yanâmâ lohimbi gulip malap manmâ yeŋe âi yenahâlâk nângâm manbi. Yawu mannetâ Noanŋeâmâ wanŋa kâlehen yâhâop. Yawu otmâ nen âlepŋe mansainâk sâm gulip malap manmâ gaŋetâ yan Anitâŋe nângâmu tonŋelâk pato gemu to niŋ niŋ sâm lohimbi kerek haranyongomu mum metewi.

²⁸ Yâhâ yakât dopņeâk lok âlâ, kutņe Lot sâĵ, yâkņe manmu towat teteop dop yawuâk ya tetewuap. Emelâk Lotņe manop yanâmâ lohimbi gulip malap otmâ soņgo bau sot kâle nem yenjahâlâk nâņgâņetâ yahalop. Imbi aņgi guņgi otbi. Emet opon tuhuwi. Nep topņe topņe tuhujetâ Lotņe Sotom kapi ya pilâm ariop.

²⁹ Yawu otmâ nen âlepņe mansainâk sâĵ gulip malap manņetâ Anitâņe nâņgâmu himbimâmbâ kâlâpņe punduņ sâĵ ge kapi ambolipņe kerek sem gulip tuhuyehop.

³⁰ Yakât dopņeâk lohimbi nombotņe âlepņe mansainâk sâĵ otņetâ yan Anitâņe yâhâpņe nâ hâņgânohomu gewom.

³¹ Sâp yan yuwu otnomai. Lok âlâ me âlâ kapi hâlâņmâ mannomaiņe kasalipņe takajetâ yekmâ emetyeņan ki âwurem ari itâ pareņe menomai. Otmu lohimbi newân kinnomaiņe kasalipņe takajetâ yekmâ âwurem ari emetyeņan iri sikumyeņe miaknehât ki nâņgânomai.

³² Emelâk embâņân himbimâmbâ kâlâpņe punduņ sâĵ ge Sotom kapi ambolipņe sem gulip tuhuyehop sâp yan Lot imbiņe kamberņe kakņambâ olelem ekmâ kâtembe olop. Yakât den pat yeņe nâņgâm hâkyeņe miangim mannomai.

³³ Yakât otmâ yuwu sâĵmune nâņgâņet. Lok âlâ me âlâņe manmanyeņe alitnomai yamâ hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâņe nâhâlen biwiyeņe kepeim tem lâunihijetâ yan lohimbi belâņgen mansaiņe yekņetâ bâlemu yongonjetâ munomai yamâ Anitâņe mumuņambâ mem yahatyekbuap.

³⁴ Sâp gewom yan lok oponân inomai yamâ Anitâņe nombotņe ya meyekmâ nombotņe pilâyekbuap.

³⁵ Yâhâ lohimbi âi kalam tuhum gulip malap mannomai gurâ nombotņe meyekmâ nombotņe pilâyekbuap.

³⁶ Yâhâ hat mannomai gurâ nombotņe meyekmâ nombotņe pilâyekbuap.”

³⁷ Yawu sâĵ ekyongomu yuwu sâĵ âikuwi. “Kutdâ, kapi wonân mem kâsipņongowuat?”

Sâņetâ sâop. “Yâhâ umatņe âlâlâ tetewuap yakât emet inânņan ekyongom gaman. Yukât bulâņe hâmbâi tetewuawân ekmâ topņe nâņgâm heņgeņgunomai.” Yawu sâop.

18

Imbi kambutņe kiap ulitguminiop yan hâĵm sâop.

¹ Yesuhât hoņ bawalipņe hilâm ârândâņ Anitâ orowâk den otmâ ki lohotņe otnomaihat den âlâen hâĵm yuwu sâĵ ekyongop.

² “Kiap âlâ lohimbi yeņgât den sâĵ hâreyiņgim yan Anitâhât nâņgâmu gemu ki ewe katyehop.

³ Yâhâ kapi amboņe, imbi kambut âlâ, yakâlen ari sâĵ guhuņmâ yuwu sâĵ ekuminiop. “Âlepņe den sâĵ hârerâ imbi âlâņe mâņgâenehop yakât matņe kâpekbaņgiwom.”

⁴ Yawu sâĵ ekuminiop yamâ denņe ki nâņgâm gaop. Yawu otmâ gamu sâp kâlep otmu biwiņe yuwu nâņgâop. “Anitâhât nâņgâĵmune gemap. Otmu lohimbi ki ewe katyekman.

⁵ Yawu gârâmâ imbi kambut yuņe haorņmâ ârândâņ kâi kâi liņnihim tatmâ mem kopa tuhunekmapgât ihilâk nâņgâwaņgiwom.” Yawu sâop.

⁶ “Yâhâ imbi yaņe kiap ya ekumu tâņguop yamâ yuwu.

7 Nen Anitâhât tem lâuwangim manmainne haonmâ ârândânj ulitgum yâhânom otmuâmâ nângâningiwuap. Yâkne biwi pâlâmne otmâ dennenne ki nângâwuapgât dop âlâ ki tap.

8 Ulitgumunne in yawu nângâningiwuap. Yawu nângânomai. Yawu gârâmâ Anitâne nâ lok bulâne hângânnohomu himbimâmbâ âwurem gewom sâp yan lohimbî kingitne orowâkne nâhâlen biwiyenane tinjâk kepeim mambotnihim mannomai me bia?" Yawu sâop.

Parisaio yet takesi meme lok

9 Lok nombotnane yehâhât nângânetâ yahatmu "nen lok âlepne, uwawapne bia mansain" sâm bukulipylene yengât nângânetâ gemap. Lok yawuya yengât nângâm Yesune den âlâen hâum yuwu sâop.

10 "Lok yâhâp opon kâmbuknan yâhâm Anitâ ulitguowot. Âlâmâ Parisaio. Otmu âlâmâ takesi meme lok.

11 Parisaio yanêâmâ iknjahât nângâmu yahatmu senne ewan pilâm ekmâ yuwu sâop. "O Anitâ, yuwu sâmune nângâ. Lok nombotnane kapam kumai, kombo otmai, otjetâ bâlem gap. Nâ yawuya bia. Otmu takesi meme lok endo kinsap nâ endawuya bia.

12 Hilâm nombolân yâhâp yakât biwiñan hilâm yâhâp sot barak manmâ nângâhihim mepaehekman. Otmu tewetsenne senne âlâlâ tatnihiap yakât sâsâñambâ konok hârem gâhât pat kuhihiman." Yawu sâop.

13 Otmu takesi meme lok yanêâmâ gulunjan kinmâ kâmgum den tâlâwâk yuwu sâop. "O Anitâ, tepge nângânihi. Nâ lok bâlene mansanâke yamâ ki pilânekuat," yawu sâop.

14 Yakât yuwu sâmune nângânet. Anitâne takesi meme lok yâkât nângâwangim tosanje pilâop. Yâhâ Parisaio yâhâmâ tosanje yawuâk tatbangiop. Yâhâ lok âlâ me âlâne hâkyene mepaeakmâ manmai yamâ Anitâne mem ge katyekbuap. Yâhâ lok âlâ me âlâne yehâhât nângânetâ gemu huruñ huruñ manmai ya yengât Anitâne nângâmu yahatbuap." Yawu sâm ekyongop.

Yesune nan baralipylene lukuleyehop.

(Mataio 19:13-15 Mareko 10:13-16)

15 Sâp yanâmâ lohimbî nombotnane nan baralipylene meyekmâ Yesuhâlen ariwi. Ari Yesune kunyenjan mem Anitâ ulitgumu lukuleyehâkgât ekuwi. Yawu otjetâ hoñ bawalipnane yeknetâ ki ârândânj otmu kuyingiwî.

16 Kuyinginetâ Yesune nimnaom ekyongomu ganjetâ hoñ bawalipne yuwu sâm ekyongop. "Kâmbukne, ki kuyinginet. Anitâne nimnaom titipâ yu yengât tihityene otmap. Yakât otmâ dâiyekmâ nâhâlen ganjet. Yene kuyinginetâ ekmune ki ârândânj oap.

17 Yakât yuwu sâmune nângânet. Nimnaom titipâne Anitâhât den nângâm in yawu lâuwangim mannetâ tihityene otmap. Yakât dopneak yene tem lâuwanginomai yanâmâ Anitâne tihityene otbuap. Yawu otmâ sâp pato tetewuawân meyekbuap. Yâhâ yawu ki otnomai otmuâmâ Anitâne betyongomu belângen tatnomai." Yawu sâm ekyongop.

Lok iri sikumylene pato tatyinjiap yâk yengât topyene

(Mataio 19:16-30 Mareko 10:17-31)

18 Yawu sâm ekyongomu Yura yengât papatolipylene âlâne Yesu yuwu sâm âikuop. "Bawapi, manman koko salek ambone mansat. Yakât otmâ sârâ nângâwe. Nâne girawu otmune ârândânj otmu Anitâne manman kâriknjahât pat kunihiwuap?"

19 Sâmu sâop. “Wongât nâhât “Manman koko salek amboŋe” yat? Anitâ konohâk manman koko salek amboŋe tatmap.

20 Yakât otmâ gâŋe âinohoat yakât matŋe yuwu sâmunne nâŋgâ. Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemuop ya sâlikum nâŋgâmat me bia? Ya yuwu tap. Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Lok nombotŋe ki yongorâ munomai. Kombo ki meyiŋgiuwat. Hakyenjan ki sâuwat. Den perâk ki sâm kâityonguwat. Âwâ mâmâhe yetgât lauyetŋe lâum amutyetŋan manbuat.”

21 Sâmu sâop. “Bawapi. Girem den sâm arat yuâmâ ŋajanambâek lâum manmâ gaman.” Yawu sâop.

22 Sâmu sâop. “Yuwu otbuat. Senŋe âlâlâ pato tatgihiap ya kâsikum buku nombotŋe umburuk mansai ya yiŋgiuwat. Yawu otmâ nâhâlen torokatdâmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuhihiwuap.” Yawu sâop.

23 Yawu sâmu iri sikum me senŋe âlâlâ dondâ tatbaŋgiop yakât nâŋgâmu biwŋe umatŋe otmu hâmeŋe bâleop.

24 Hâmeŋe bâlemu ekmâ Yesuŋe yuwu sâm hoŋ bawalipŋe ekyongop. “Lok iri sikum pato tatyŋgiapŋeâmâ Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim tem lâuwangine sâm otŋetâ hâi hâiŋe otmap.

25 Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Pusiŋe seloŋ watmu pin pinŋan arimu yan watmâ ba membe sâm hâum pâpgumap. Yakât dopŋeâk lohimi iri sikumyeŋe pato tatyŋgiapŋe Anitâŋe tihityeŋe olâkgât mâtâp ya watmâ arine sâm otŋetâ hâi hâiŋe otbuap.

26 Yawu sâmu nâŋgâŋetâ sâtŋe otmu yuwu sâm âikuwi. “Lohimi girawuyenŋe otŋetâ ârândâŋ otmu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgiuwap?”

27 Sâŋetâ sâop. “Anitâhât manman kapiân arine sâm loggât nâŋgân nâŋgân watmâ arinomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ Anitâhât topŋe âlâ tap. Yakât otmâ yeŋe yu me ya otne sâm yâkât nâŋgân nâŋgân watmâ otnomaihât dop tap. Yâkŋe konok manman kârikŋe ya yiŋgimu mem manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

28 Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Bâe, nenâmâ senŋe âlâlâ kerek betbaŋgim gâhâlen torokatmâ hâhiwin kakŋan manmâ gain.” Yawu sâop.

29 Sâmu sâop. “Lohimibiŋe nâhâlen biwiyenŋe katŋetgât lok âlâ me âlâŋe nâhât den ekyongonomaiŋe âwâ mâmâlipyeŋe, me imi garilipyenŋe, me imbi naomlipyenŋe, me hep torehenlipyenŋe, me senŋe âlâlâ siminŋe tatyŋgiap ya kerek pilâm nâhât komolân torokatnomai.

30 Yawu otmâ nâhât komolân torokatmâ mannomai yanâmâ emelâk hep torehenlipyenŋe orop heronŋe otminiwi ya wangim heronŋe pato kakŋan mannomai. Otmu hâmbâi Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

Yesuŋe mumbuap yakât kalimbuŋe sâop.

(Mataio 20:17-19 Mareko 10:32-34)

31 Yesuŋe hoŋ bawalipŋe kâiân yâhâp meyekmâ yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Yiwerenŋe Yerusalem kapiân yâhânom. Yan yâhâmunŋe emelâk emet inânŋan Anitâhât poropetelipŋenŋe lok bulâŋe nâhât den kulemŋum gawi yakât bulâŋe tetewuap.

32 Yâhâ lok âlâŋe nâŋgâm bâlenihim hotom umai otmu Mosehât girem den kâsikum ningimai ya yeŋgât bâtyenjan katnekuap. Bâtyenjan katnekmu den âiân katnekmâ mumbongât den sâm hârenihinomai. Den sâm hârenihim Roma

lok yengâlen katnekjetâ yâkne yuwu otnihinomai. Sennan gem tâpnohom, mem âlâlâ tuhunekjetâ hâhiwin pato nângâwom.

³³ Otmu benne howanân nohojetâ mumbom. Mumunje hannohojetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yakât kakjan mumunambâ yahatbom." Yawu sâm ekyongop.

³⁴ Yawu sâm ekyongomu Yerusalem yâhânomai yakât nângâjetâ biwiyenje umatje otmu nângâm ketet otbi.

Yesuje lok senje bok sâsâje henjenjuop.

(Mataio 20:29-34 Mareko 10:46-52)

³⁵ Mâtâwân arim tatjetâ lohimbi kiŋgitje orowâkne betyenjan watyekbi. Yawu otmâ arinetâ Yeriko kapi tâlâhumu mâtâp ginjan lok âlâ, senje bok sâsâje talop. Tatmâ senje âlâhât umburuk otmâ yanak lohimbi mâtâwân bam ganjetâ ulityongom tatminiop.

³⁶ Yawu otmâ lohimbi kiŋgitje orowâkne mâtâp yawuâk arinetâ kâiyenje munje nângâmâmâ yakât âiyongomu sâwi.

³⁷ "Yesu Nasaret kapiân gâtje takap." Yawu sâwi.

³⁸ Yawu sâjetâ nângâm den kârikjan halahum yuwu sâop. "Yesu Dawitihât sen, gâje nâhât wehe nângânihi."

³⁹ Yawu sâmu lohimbi gotjan kinbiŋe kuwanŋiwi. Kuwanŋinetâ witgum halahuop.

⁴⁰⁻⁴¹ Witgum halahumu Yesuje nângâm mâtâwân kinmâ "Ekujetâ gaek," sâm lohimbi ekyongop. Ekyongomu senje bok sâsâje ya lok nombotjanje dâim yâkâlen banjetâ yuwu sâm âikuop. "Girawu otgihwehât nanŋat?"

Sâmu sâop. "Lok pato, sârâ senne hâreakmu ekbehât nanŋan."

⁴² Sâmu sâop. "Gâje nâhâlen biwihe hikuat. Yakât otmâ den yat ya bulâje tetehiâk."

⁴³ Yawu sâmu yan senje hâreakmu ekmâ Yesu betjan sâm Anitâ mepaeop. Yawu otmu lohimbiŋe ya ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu yâku yawuâk Anitâ mepaewi.

19

Lok tâlâwâk, kutje Sakaio sâmu, yâkât den pat

¹⁻² Yesuje Yeriko kapiân yâhâmu lok âlâ, iri sikumne pato tatbanŋiop, kutje Sakaio sâmu, yâhâmâ takesi meme lok yengât kunyenje manminiop.

³ Yâhâmâ lok tâlâwâk yakât otmâ lohimbi hohetyenjan kinmâ tik sâmu Yesu ekbe sâmu otmu ki ihio.

⁴ Yakât otmâ yahatmâ wangiyekmâ sururuk sâmu ari nak âlâ mâtâp ginjan kinop ya lâum pitik pitik yâhâ kakjan tatmâ biwiŋanje yuwu nângâop. "Yesu yupâ gam bamu ekbom."

⁵ Yawu nângâm tatmu Yesuje nak amutgen ga kinmâ senje pilâm ewun Sakaio ekmâ yuwu sâmu ekuop. "Sakaio, âun gâhât emelan yâhâ tatmâ nângâwom. Yakât otmâ in yawu pilâm gerâ arine."

⁶ Yawu sâmu ekumu pilâm ge heronje otmâ dâimu emetjan ariowot.

⁷ Emetjan ari yâhâmûtâ lok kerekne ekjetâ bâlemu sâmu guhuŋmâ yuwu sâwi. "Wongât otmâ Yesuje lok bâlenahât emelan yahap? Ya ki orotje." Yawu sâwi.

⁸ Yâhâ Sakaionje Yesu yuwu sâmu ekuop. "Kutdâ, sâmune nângâ. Tewet-senje me senje âlâlâ tatnihiap ya mem hionmâ lohimbi umburuk mansai

ya kâsikum yingiwom. Otmu lohimbî kâityongom yengât tewetsenŋe konok meyingiwan gârâmâ yakât matŋeâmâ nâŋe imbât yingiwom.” Yawu sâop.

9-10 Sâmu sâop. “Lohimbî bâleŋe hem nâpumân ge hiliwahomaihât nâŋgâm Anitâŋe nâ lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan. Yawu gârâmâ lohimbîŋe nâhâlen biwiyenâŋe kepeijetâ yanâmâ manman kârikŋahât pat kuyingiwuap. “Yâhâ gâ Awaraham sen. Gâŋe nâhâlen biwihanŋe kepeiat. Yakât otmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuhihap.

*Lok hilâm ihi, konam yakât den
(Mataio 25:14-30)*

11 Yeriko kapi ya pilâm Yerusalem kapi gotŋan ariwi. Yesuhât den nâŋgâm lohimbî orowâk ariwi yaŋe biwiyenâŋe yuwu nâŋgâwi. “Anitâŋe Yesu mâmâŋe otbaŋgimu kasalipnenŋe watyekmu arinomai. Yâkŋe yawu otmâ manman sânduhân katnenekbuap yakât sâpŋe tâlâhuap.”

12 Biwiyenâŋe yawu nâŋgâwi yakât otmâ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok kutdâ âlâŋe lok âlâ mem kânâŋgâmu yâkŋe lohimbî galempongowuapgât sâpŋe tâlâhuop.

13 Yawu otmâ lok yaŋe lok kutdâŋahâlen ariwe sâm âi loklipŋe bâlâk ŋerek yongonmu gaŋetâ tewetsenŋe kina bâlâk ŋerek ya ârândâŋâk yingim yuwu sâm ekyongop. “Pilâyekmâ kâlepŋehen ariwom. Yawu gârâmâ tewetsenŋe yingian yuŋe mem âi tuhuŋetâ tewetsenŋe tetewuap yakât dopŋe âwurem takamune tiripnohoŋetâ ekbom.”

14 Yawu sâm pilâyekmâ ariop. Yâhâ lohimbî nombotŋe lok yakât hâkâŋ otmâ galemŋeŋe ki olâkgât nâŋgâm lok hoŋ hâŋgânyongonŋetâ lok kutdâyenahâlen ari yakât denŋe sâwi.

15 Denŋe sâŋetâ lok kutdâyenâŋe ki nâŋgâyingioŋ. Yawu otmâ lok yawuâk galem sâm kânâŋgâop. Yawu gârâmâ lok kapi kâlepŋehen ariop yaŋe âwurem taka âi loklipŋe tewetsenŋe yingioŋ ya yongonmu gaŋetâ âlâku ikŋiâk ikŋiâk yuwu sâm âiyongop. “Tewetsenŋe yingiwon yaŋe mem âi tuhuŋet amon teteap?” Yawu sâm âiyongop.

16 Yâhâ âi lok angoân gaopŋe yuwu sâop. “Lok pato. Gâŋe kina bâlâk ŋerek nihion yaŋe mem âi tuhumune âlâku kina bâlâk ŋerek teteop.”

17 Sâmu sâop. “Âlepŋe, tewetsenŋe tipŋe gihiwan yaŋe mem âi tuhurâ âilonŋo teteap. Yakât otmâ nâŋe galem katgekmune kapi bâlâk ŋerek ya ambolipŋe galempongowuat.”

18 Yawu sâmu hoŋ bawa âlâŋe gam sâop. “Lok pato. Gâŋe kina bâlâk ŋerek nihion yaŋe mem âi tuhumune âlâku kina bâtnombot teteop.”

19 Sâmu sâop. “Âlepŋe, nâŋe galem sâm katgekmune kapi bâtnombot ya galempongowuat.”

20-21 Yawu sâm ekumu arimu hoŋ bawa âlâŋeâmâ ga sâop. “Lok kutdâ, pato, gâhât topge nâŋgâm henŋenguan. Gâ lok sâtŋe. Lok âlâ me âlâŋe gâhât nep kâmetŋetâ âlemap yamâ gikahâk nemat. Yawu otmat yakât sâŋetâ nâŋgâman. Yakât otmâmâ gâhât kiŋitnahât otmâ tewetsenŋe nihion ya biatgihimap sâm sâŋgumnaŋe kurihim katmune tatmap.” Yawu sâm kina bâlâk ŋerek ya ambonjahât bâtŋan kalop.

22 Sâmu sâop. “Gâ lok konam. Gikak den yat yawuâk mem purik pilâhihiwe. Sâmune nâŋgâ. Lok âlâ me âlâŋe nâhât nep kâmetŋetâ âlemap yamâ ninahâk neman yawu sâŋetâ nangat.

23 Yakât otmâ tewetsenŋe gihiwan yu mem kât emetŋan katdâ tatmu tewetsenŋe âlâkuâk teteop mâne nâŋgâmune ârândâŋ otbâp.”

24 Yawu sâm ekum lohimbî yan kinbî yuwu sâm ekyongop. “Bukunjaŋe kina bâlâk ñerek mem kinsapŋe nâhât tem lâum âi tuhum gap. Yakât otmâ lok yu kât bâtŋambâ kina bâlâk ñerek ya mem bukunje wanjet.”

25 Sâmu sâwi. “Yawu gârâmâ emelâk kina bâlâk ñerek miap.”

26 Sâŋetâ sâop. “Yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe lok âlâ me âlâ âi sâm yingimu biwiyenjaŋe kepeim tuhumai yâhâmâ tâtâem mâmâŋe otyingimu âilongoâk tuhumai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâ âi sâm yingimu ki tuhumai yâhâmâ betyongomap.

27 Yâhâ nâŋe galemnyeŋe ki manbehât yeŋe lok kutdânenŋahâlen ari denne sâwi. Yawu gârâmâ lok ya ekyongonjetâ yuân ga sennennanâk yongonjetâ munjet.” Yawu sâm ekyongop.” Yesuŋe den yan hâum ekyongop.

Yesuŋe Yerusalem kapiân yâhâop.

(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Yoane 12:12-19)

28 Yesuŋe hoŋ bawalipŋe meyekmâ yapâ arinjetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe betyenjan sâwi.

29 Yawu otmâ ari Yerusalem kapi pato yakât gotŋan kapi yâhâp, kutyetŋe Betepahe otmu Betani sâm, ya Oliwa pumŋan tap yan yâhâwi.

30 Yan yâhâ Yesuŋe hoŋ bawayâhâtŋe yâhâp yuwu sâm hâŋgânyotgop. “Kapi tipŋe ewapâ tap yan donŋi nanŋe âlâ hikum katŋetâ kinsap ya lok ki kakŋan tatmai. Ya holaŋmâ mem geromawot.

31 Holaŋmutâ lok âlâŋe yuwu mon sâm âiyotgowuap. “Yet wongât taka yu holaŋsawot?” Yawu sâmuâmâ yuwu sâm ekuromawot. “Yiwereŋe âi teteap. Yakât otmâ patonetŋaŋe yu mendehât hâŋgânnotgomu takait.” Yawu sâm ekuromawot.

Yesuŋe yawu sâm hâŋgânyotgomu yâhâ ekyotgop yawuâk mem teteowot.

32 Donŋi nanŋe emet âlâ hawiŋan hikum katbî ya holaŋowot. Holaŋmutâ ambonjaŋe yelemekmâ sâop.

33 “Bâe. Yet âlâŋe sâmu yu holaŋde sâm oawot?”

34-35 Sâmu sâowot. “Yiwereŋe âi teteap. Yakât otmâ patonetŋaŋe yu mendehât hâŋgânnotgomu takait.” Yawu sâm ekumutâ nâŋgâyitgimu holaŋmâ mem giowot. Mem ge yetŋe hâk katipŋe kâlep kalowot ya holaŋmâ lotohom kakŋan kalowot. Katmutâ kakŋan yâhâ talop.

36 Yâhâ tatmu Yerusalem kapiân yâhâwi. Yâhâŋetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâk hâruhuakbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahatmu yeŋe hâk katipŋe kâkâlep ya holaŋmâ mâtâp tete liŋgatmâ ariwi. Liŋgatmâ arinjetâ donŋi yaŋe ya kakŋan tâlim tâlim ariop.

37 Yâhâ Yerusalem kapi pato ya tâlâhumu Oliwa pumŋe yakât talapŋan gewi. Geŋetâ kulem âlâlâ tuhumu ekmâ gawiŋe yakât nâŋgâm heronje otbaŋgim Anitâ mepaem den kârikŋan halahum yuwu sâwi.

38 “Gâmâ tâmbânenŋe Dawiti sen. Gike ombeheâk ki takat. Anitâŋe âi sâm gihiop ya lâum kinmâ nengâlen mat takat. Yakât otmâ heronje otgihim mepaeheksain.” Yawu sâwi.

39 Yawu sâm mepaenjetâ Parisaionje yuwu sâm Yesu ekuwi. “Lok pato, mepaehekmâ mansai ya kuyiŋgirâ hutuk sâŋet.”

40 Sâŋetâ sâop. “Nâŋe kuyiŋgimune hutuk sânomaiâmâ kât yuŋe âlepŋe heronje otnihim den sâm mepaeneknomai.”

Yesuŋe Yerusalem kapi ekmâ isiop.

⁴¹ Yerusalem kapi ginŋan ari tatmâ ekmâ tepŋe nâŋgâm isem yuwu sâop.

⁴² “O, kapi ambolipŋe. Biwi sânduhân manne sâŋ yakât mâtâpŋe yiwerenŋe teteap yamâ ekŋetâ ki keterakyiŋgiap.

⁴³⁻⁴⁴ Yiwerenŋe Anitâŋe wawaeyekmâ tihityenŋe otbe sâŋ hâŋgânnohomu takanâke yamâ nâhât nâŋgânihiŋetâ tâŋât oap. Yakât matŋe sâp âlâen kasalipyenŋe taka hawamyongom mâtâp manguyiŋginomai. Mâtâp manguyiŋgim paŋ kârikŋe tap enda limbârongom ge emetyenŋe huhum gahaem itit kiom tuhuyiŋgim yongonŋetâ munomai. Yawu otyiŋgiŋetâ kapi yuŋe kâwurumŋaŋak kinbuap.” Yawu sâop.

Yesu opon kâmbukŋan yâhâ watyehop.

(Mataio 21:12-17 Mareko 11:15-19 Yoane 2:13-22)

⁴⁵ Yawu sâmu Yerusalem kapi patoen yâhâwi. Yâhâŋetâ Yesuŋe donŋi kakŋambâ kionŋmu yaŋak yapâ opon kâmbukŋan yâhâwi. Yâhâ opon kâmbukŋe kâlehen lohimbipŋe senŋe âlâlâ anŋi guŋgi otmâ kinbi ya yekmâ Yesuŋe nâŋgâm bâleyiŋgim yuwu sâŋ ekyongop.

⁴⁶ “Yu oai yukât emet inânŋan Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâhât opon yukât kâlehen yâhâ mepaeneknomai.”

Den sâop yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yenŋe yukât kâlehen tatmâ lohimbipŋe kâityongom hâmenŋe mem yahatmâ anŋi guŋgi otmâ gai. Yawu otmâ gai yu ekmune anŋim bero emetŋe yawuya oap. Opon kâmbukŋe yu kâlehen ki orotŋe otŋetâ ekmune bâleap.” Yawu sâŋ watyekmu yahatmâ tiok taok otmâ arim kinbi.

⁴⁷ Otmu hilâm ârândânŋ Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ lohimbipŋe den kâsikum yinŋgiop. Yawu otmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yinŋgiminiwi otmu Yura yengât papatolipyenŋe Yesu kune sâŋ otbi.

⁴⁸ Yawu gârâmâ lohimbipŋe kinŋitŋe orowâkŋe Yesuhât denŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mem hawam mewam tuhumm kinbi. Yakât otmâ kune sâŋ hâum pâpŋum pilâwi.

20

Yesuŋe âlâhât sâtŋât âi miop ya ki sâŋ tetem ekyongop.

(Mataio 21:23-27 Mareko 11:27-33)

¹ Sâp âlâen Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ kinmâ ikŋe den pat âlepŋe lohimbipŋe kâsikum yinŋgiop. Sâp yan hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe, otmu Mosehât girem den kâsikum yinŋgiminiwi, otmu Yura yengât papatolipyenŋe yâkâlen ba yuwu sâŋ âikuwi.

² “Gâŋe oran âlâhât sâtŋât otmâ Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbipŋe watyehon?” Yawu sâŋ âikuwi.

³ Sâŋetâ sâop. “Yenŋe âinohoai gârâmâ nâku âiyongowe. Âiyongomune den matŋe kâpeknihiŋetâmâ nâŋe âlâhât sâtŋât âi yu mem gaman yakât topŋe ekyongowom.

⁴ Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yoanenŋe âlâhât sâtŋât otmâ lohimbipŋe toen katyehop? Anitâhât me ondop yengât sâtŋât otmâ âi ya tuhuop? Ya sâŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu matŋe kâpekbangine sâmu pâpgum alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Nenŋe yuwu mon sânom. “Yoaneŋe âi miop yamâ Anitâŋe âi sâmu waŋmu tuhuop.” Yawu sânom yamâ matŋe yuwu mon sâwuap. “O, yenâmâ girawu otmâ Yoanehât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop?” Yawu sâmu nenŋe matŋe girawu sâmu kâpekbanginom? Anulaknom yakâ.

⁶ Otmu âlâ yuwu mon sânom. “Yâhâmâ lok yengât sâtgât otmâ âi ya miop.” Yawu sânom yamâ lohimbi dondâŋe “Yoaneŋe Anitâhât poropete manmâ yâkât sâtgât âi mem manop,” yawu nâŋgâmai yakâ. Yakât otmâ nenŋe yawu sânom yanâmâ lohimbi kinsai yuŋe nâŋgâm nongonomai yakâ.” Yawu nâŋgâwi.

⁷ Yawu nâŋgâm yuwu sâmu ekuwi. “Yoaneŋe âlâhât sâtgât âi meminiop ya nen ki nanŋain.”

⁸ Sâŋetâ sâop. “Nâku yawuâk. Nâŋe âlâhât sâtgât âi yu mem gaman yakât ki ekyongowom.” Yawu sâop.

*Wain kalam ambonjahâlen hâum sâop.
(Mataio 21:33-46 Mareko 12:1-12)*

⁹ Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâmu ekyongop. “Lok pato âlâŋe wain kâmetŋet sâmu nep lok meyeŋop. Meyekmu ari dâmân sâhâm hawamgum wain kâmetbi. Otmu wain toŋe ya mem mendâreŋetâ gewuapgât waŋga hâwiwi. Âi ya tuhum tiŋ pilâŋetâ nep ya galemgunomai sâmu katyekmâ ikŋe âlâengen ari sâp kâlep manop.

¹⁰ Ari sâp kâlep manmu wain kehetŋe ya puru pato kinmâ hululunŋ sâop. Yawu otmu ambonjaŋe ikŋahât hâruhunihiŋet sâmu hoŋ bawa âlâ yakembâek hâŋgângumu takaop. Takamu wain galemŋe manbiŋe kum watŋetâ âwurem ariop.

¹¹ Âwurem arimu yawuâk kalam ambonjaŋe hoŋ bawa âlâ hâŋgângumu takaop. Hâŋgângumu takamu arimu yâk gurâ yawuâk kum mem âlâlâ tuhuŋetâ âwurem ariop.

¹² Âwurem arimu yawuâk kalam ambonjaŋe hoŋ bawaŋe kalimbunŋe hâŋgângumu takamu yawuâk mângâeŋetâ âwurem ariop.

¹³ Âwurem arimu kalam ambonjaŋe “Giratbe” sâmu nâŋgâop. Nâŋgâmu tetemu biwiŋaŋe yuwu nâŋgâop. “Nine nanne ombe bisine hâŋgângumune arimu ekmâ yanâmâ ewe katnomai.” Biwiŋaŋe yawu nâŋgâm ikŋe nanŋe hâŋgângumu takaop.

¹⁴ Hâŋgângumu takamu ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ patonenŋe ikŋe nanjaŋe takap. Âwaŋe mumu yan kalam yuâmâ yâkŋe ambokuwuap. Yakât otmâ kumunŋe muâk. Kumunŋe mumu yanâmâ kalam yuâmâ nengât otbuap.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâmu kum kekae topŋehen pilâŋetâ iop.

“Yawu otŋetâ kalam ambonjaŋe taka girawu otbuap?”

¹⁶ Yâkŋe taka yongomu muŋetâ lok ondop meyekmâ kaweyenjan katyekmu kinnomai.” Yawu sâop.

Yawu sâmu ekyongomu nâŋgâŋetâ porap otmu “Yawu ki otyiŋgiwuap yakâ” sâwi.

¹⁷ Yawu sâŋetâ yuwu sâmu âiyongop. “Anitâhât poropete âlâŋe den kulemuop yukât topŋe eknohoŋetâ nâŋgâwe.

“Nep lokŋe emet tuhum nak âlâ ekŋetâ bâlemu mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânâŋgâmu kuhupin kârikŋe otmâ kinsap.” Yawu kulemuŋop tap.

18 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe kuhupin yu ekmâ betbaŋginomai yamâ hâhiwin nâŋgânomai. Yawu gârâmâ kuhupin yuŋe putuk sâm kionmâ yongowuap yamâ dâk dâk hutuk yongomu munomai.” Yawu sâop.

Anitâhât pat sâm yu ya katmunŋe tatmap ya waŋnom.

(Mataio 22:15-22 Mareko 12:13-17)

19 Yesuŋe den âlâen hâum sâop yuŋe hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya yengât topyeŋe miop. Yakât nâŋgâŋetâ biwiyenjan tâlimu Yesu mem pâi emetŋan katne sâm otbi. Yawu otbi yamâ lohimbî dondâ yan kinbiŋe Yesuhât nâŋgâŋetâ yahalop. Yakât otmâ yâk yengât nâŋgâm gorâyŋgimu pilâm Yesuŋe den sâm tâpikguwuap nâŋgâm yakât ekmâ kinbi.

20 Yâhâ Yesuŋe sâm tâpikguwuap yanâmâ mem Roma lok yengât bâtyenjan katŋetâ yâkŋeâmâ mem pâi emetŋan katŋetâ talâkgât nâŋgâm lok perâkŋe nombotŋe meyekmâ tewetsenŋe yingim enŋatyenjan gewi. Enŋatyenjan geŋetâ yâkŋe Yesuŋe den sâm tâpikguâkgât yâkâlen ari topyeŋe kurihîakmâ yuwu sâm âikuwi.

21 “Bawapi, gâhât topge nanŋain. Gâŋe den imbiâk ki sâmat. Den sâmat yamâ nâŋgâmunŋe bonŋeâk otmap. Otmu lohimbîŋe gâhât girawu nâŋgâhihiyai yakât nâŋgâm ki gorâhîhimap. Gâŋe lok âlâhât nâŋgârâ yahatmu âlâhât nâŋgârâ gemu yawu ki otmat. Otmu manman girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap yakât den tâŋ tâŋâk eknongomat.

22 Yakât otmâ wuân me wuân otnom yakât sârâ nâŋgâne. Roma lok âlâŋe kunnenŋe mansap, kutŋe Sisa sâm, yâhâmâ haonmâ ârândâŋ takesi waŋmain. Yawu gârâmâ yawuâk waŋmâ yâhânôm me bia? Yakât sârâ nâŋgâne.”

23 Yawu sâm âikuŋetâ biwiyenjahât topŋe nâŋgâm yuwu sâm ekyongop.

24 “Kât nanŋe âlâ mem nihiŋetâ ekbe.” Yawu sâop.

Yawu sâmu waŋetâ mem tiripyongom yuwu sâop. “Kât nanŋe yu ekŋet. Âlâhât towat kât nanŋe yuân tap? Me âlâhât kutŋe tap?” Sâmu sâwi. “Roma lok patonenŋe, kutŋe Sisa, yakâ.”

25 Sâŋetâ sâop. “Sisahât pat sâm sâsâŋe sâm yu ya katŋetâ tap otmuâmâ yâk waŋnomai. Yâhâ Anitâhât pat sâm katŋetâ tatmap yâk waŋnomai.”

26 Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ sâtŋe otmu den biaek kinbi. Yawu otmâ Yesuŋe lohimbî senyenjan kinmâ sâm tâpikgumu mem Roma lok yengât bâtyenjan katne sâm otbi yamâ pâpgum pilâm ariwi.

Anitâŋe mumunŋambâ mem yahatnenekbuap.

(Mataio 22:23-33 Mareko 12:18-27)

27 Sarukaio lok yuwu nâŋgâmai. “Anitâŋe mumunŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ mumunŋe pesuk sâmap.” Yawu nâŋgâmai. Yâkŋe yakât topŋe nâŋgânehât Yesuhâlen ari yuwu sâm âikuwi.

28 “Bawapi, angoân Moseŋe den kulemuŋop ya yuwu tap.

“Lok âlâŋe imbi âlâ memu naom ki mewangimu lok ya mumbuap. Mumu imiŋaŋe yâkât kambut ya galemŋum yâkât welâmân nimnaom mem ga katyekbuap.”

Moseŋe yawu kulemuŋop tap. Yakât topŋe sâm eknongohât yuwu sâmunŋe nâŋgâ.

29 Imi ata nombolân yâhâp manbi. Manmâ angoân atayenje kunjaŋe imbi memu imbiŋaŋe naom ki mewanġimu inâk manmâ muop.

30 Mumu imiŋaŋe atañahât kambut ya mem manmâ yâku inâk muop.

31 Otmu imiyetŋaŋe kambutyetŋe ya mem manmâ yâku yawuâk naom barahâk muop. Otmu imi ata ya hârokŋe kambutyenŋe yawuâk mem manmâ inâk muwi.

32 Aiop, kambutyenŋe yâku yawuâk muop.

33 Imi ata nombolân yâhâp ya kerekŋe imbi ya mewi. Gârâmâ sâp pato tetemu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yanâmâ imbi yamâ âlâŋe membuap.” Yawu sâwi.

34 Sâŋetâ sâop. “Hânân yuân imbi anġi guŋgi otmâ miakmâ manmai.

35 Yâhâ Anitâŋe lohimbi mumuŋambâ mem yahatyekmu manman kârikŋan mannomai. Sâp yanâmâ himbimân Anitâhât anelolipŋaŋe ki miakmai ya yengât dop otmâ yeŋe ikŋiâk ikŋiâk mannomai.

36 Anitâŋe nine nanne baratne sâm lohimbi meyekmu anelolipŋe yengât dop otmâ manman kârikŋan mannomai.

37 Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nak topŋan kâlâp semu laŋ laŋ sâop yakât den pat Moseŋe kulemuop. Den kulemuop yan Kutdâhât yuwu kulemuop. “Yâhâmâ Awaraham, otmu nanŋe Isaka, otmu sesenŋe Yakop yâk yengât kunyenŋe tatmâ gamap.” Yawu kulemuop tap.

38 Den kulemuop yakât topŋeâmâ yuwu. Emelâk nengât tâmbâlipnenŋe manmâ gawi. Otmu yapâ torokatmâ manmâ gaŋetâ gaŋetâ benŋe nen yu mansain yu. Otmu gâmâlâk nengât sen tetem mannomai. Nen kerek nengât kunnenŋe yamâ Anitâ. Topŋe yawu tap. Yamâ yeŋe den ya nâŋgâŋetâ keterakŋiŋgimbâp.” Yawu sâop.

39-40 Yawu sâmu den âlâhât ekune sâm otjetâ umatŋe otmu pilâm Mosehât den kâsikum yingiminiwi nombotŋaŋe yuwu sâm ekuwi. “Bawapi, den purik pilâningim eknongoat yakât nâŋgâmunŋe ârândân oap.” Yawu sâm ekuwi.

Anitâŋe hâŋgâŋumu gewuap sâminiwi yakât Yesuŋe âiyongop.

(Mataio 22:41-46 Mareko 12:35-37)

41 Yawu gârâmâ Yesuŋe yuwu sâm âiyongop. “Anitâŋe hâŋgâŋumu ge tihitnenŋe otbuap yamâ Dawitihât senâmbâ tetewuap.” yawu sâmai.

42 Yawu gârâmâ Dawiti ikŋak yuwu sâop.

“Anitâŋe nâhât patone yuwu sâm ekuop.

43 Gâŋe nâhât gotnan ga kinmâ nâhât hahit mem kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.”

44 Dawitiŋe den yawu sâop yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe hâŋgâŋumu gewuap yakât Dawitiŋe yuwu sâop. “Yamâ patone,” sâop. Yawu gârâmâ yeŋeâmâ “Yâkŋe hâmbâi ge galemnongowuap,” sâmai. Den sâmai yamâ Dawitiŋe den sâop ya orop ki lâuaksawot. Yakât nâŋgâmunŋe keterahâkġat yeŋe eknohoŋetâ nâŋgâwe.” Yawu sâop. Yawu sâm âiyongomu matŋe sâne sâm hâum pâpġum pilâwi.

Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi ya Yesuŋe sâm ge katyehop.

(Mataio 23:1-36 Mareko 12:38-40 Luka 11:37-54)

45 Yâhâ lohimbi yan kinbiŋe denŋe nâŋgâm biwi golâek manjetġat den kârikŋan yuwu sâm hoŋ bawalipŋe ekyongop.

46 “Lohimbi nombotņaje nenekņetâ yahalâkgât Mosehât girem den kâsikum ningimaine sângumyeņe kâkâlep mânunakmâ yaņe holuņ holuņ sâmu yâhâm gemai. Otmu yeņahât nâņgâņetâ yahatmu miti emetņan yâhâ senņanâk tatnehât nâņgâmai.

47 Yawu otmâ yamâ imbi kambut emetyeņambâ watyekmâ senņe âlâlâyeņe kombo meyiņgimai. Yawu otmâ topyeņe kurihiakmâ lohimbi senyeņan kinmâ Anitâ hâkyeņarjak mepaemai. Yawu otmâ yakât otmâ Anitâņe matņe amokņan yiņgimu menomai. Yâk yeņgât topyeņe yawu tap yakât otmâ yâkņe biwiyeņan kioņmai hât biwiyeņe galemahom mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

21

Imbi kambut âlâņe nanņe kuriņ kuriņ yâhâp kalop.

(Mareko 12:41-44)

1 Yawu sâm ekyongomâmâ Yesuņe senņe pilâm lohimbi iri sikumyeņe pato tatyiņgiopņe tewetsenņe mem kondoân katmâ ariņetâ yehop.

2 Katmâ ariņetâmâ imbi kambut âlâ senņe âlâlâhât umburuk otmâ manopņe tewetsenņe nanņe kuriņ kuriņ yâhâp mem yâhâ kalop.

3-4 Katmu Yesuņe ekmâ hoņ bawalipņe yuwu sâm ekyongop. “Lok iri sikumyeņe pato tatyiņgiapņe tewetsenņe nombotņeâk katsai. Yâhâ imbi kambut yuņeâmâ nanņe kuriņ kuriņ yâhâp kârikņe tatbaņgimâp ya bâiņe katsap. Yakât otmâ Anitâņe imbi kambut yu ekmu âilongo oap.” Yawu sâop.

Kasalipyenāje taka opon kâmbukņe huhum itoņ galaņ menomai.

(Mataio 24:1-2 Mareko 13:1-2)

5 Yawu sâmu lohimbi kinbi nombotņaje opon kâmbukņe ekņetâ âilongo otmu yuwu sâwi. “Anitâhât opon kâmbukņe yu senņe âlâlâ kârikņarjak tuhuwi yu ekmunņe âilongo loņgo otmâ sem sreakmâ iap.”

6 Yawu sâņetâ Yesuņe yuwu sâm ekyongop. “Opon kâmbukņe yu ekņetâ âilongo loņgo oap yuâmâ hâmbâi kasalipyenāje taka huhum itoņ galaņ mem senņe âlâlâ kâlehen tap yu mem ihilâk mahilâk tuhunomai.” Yawu sâop.

Umatņe topņe topņe teteyiņgiuap yakât Yesuņe sâop.

(Mataio 24:3-14 Mareko 13:3-13)

7 Sâmu sâwi. “Bawapi, gâņe opon kâmbukņahât den eknongoat yakât bonņe sâp girawuân tetewuap? Otmu tetewe sâm otbuap yan wuân kulem tetemu ekmâ nâņgâmunņe keterakningiuap?” Yawu sâwi.

8 Sâņetâ sâop. “Lok nombotņaje taka den perâkņe yuwu sâm kâityongonomai. “Nâmâ Anitâņe hâņgânnohomu ge mansan,” yawu sânomai. Me yuwu mon sânomai. “Sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ tem lâunihîņetâ nep menom,” yawu sânomai.

9 Otmu sâp yan kapam gotyeņan me kâlepņehen, me wosapâ wosapâ tetewuap yakât nâņgâm ki gorâyiņgiuap. Yawu tetemu yanâmâ “Anitâņe emelâk sâm kalop yakât bulâņe teteap,” yawu nâņgânomai. Otmu kapam topņe topņe tetemu yan yeņe nâhâitņe “Getek âwurem gewomap,” yawu ki nâņgânomai.

10 Aņgoân lohimbi hânņan kulemņan mansai dondâhâlâkņe kasa oraņgim ahonomai.

11 Otmu himbimâmbâ kulem topņe topņe tetemu yan umatņe âlâlâ yuwu teteyiņgiuap. Hânņan kulemņan mososoņ awawi guwawi membuap. Po

pato teteyingiwuap. Mesek topnje topnje teteyingimu lohimbi dondâhâlâkne munomai.

¹² Yawu gârâmâ umatnje âlâlâ sâm aran yu ki tetewuap yan mitihât kasanje nâhât den pat âlepne nângâjetâ gemu hakyenjan sâm den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinginomai. Otmu yeje miti emetjan yâhâ nâhât den pat âlepne ya ekyongonjetâ yâkne nângâjetâ ki bulâne otbuap. Yawu otmâ meyekmâ lok kunlipyenjan den sâm hâreyinginetgât yâk yengât senyenjan katyekjetâ kinnomai.

¹³ Yâk yengât senyenjan kinmâ yeje nâhât den pat âlepne sâm tetem ekyongonomai.

¹⁴ Sâp yan “Den mâtâpne girawu watmâ ekyongomunje nângâjetâ keterakyingiwuap” yakât ki nângâm gorâyingiwuap.

¹⁵ Sâp yanâmâ nâne den âlâlâ nângân nângânyenjan katmune lauyenje hewewen otmu den pat âlepne sâm kusânmâ ekyongonomai. Sâm kusânmâ ekyongonjetâ kasalipyenjan denyenje ya kuyingine sâm hâum pâpgunomai. Yakât ki nângâm kiwiliij otnomai.

¹⁶⁻¹⁷ Sâp yan yeje nâ orop biwinenjan kepeakmâ konohâk otmu mannomai yakât nângâm âwâ mâmâlipyenje, imi atalipyenje, wârâ toulipyenje, hep torehenlipyenje, bukulipyenje, otmu lohimbi kerekne nângâyinginetâ gemu hakyenjan sâm den âiân katyeknomai. Den âiân katyekmâ nombotje yongonjetâ munomai.

¹⁸⁻¹⁹ Yawu otyinginetâ yanâmâ hâkyenje ki biuk sâwuap. Yeje kârihem kinmâ ki betnohonomai yanâmâ Anitâne meyekmâ manman kârikjan katyekmu mannomai.” Yawu sâop.

Yerusalem kapi itit kiom tuhunjetâ kâwurumjanjak kinbuap.

(Mataio 24:15-21 Mareko 13:14-19)

²⁰ Yesuje torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Kasalipyenje yengât hep bero kinjitne orowâkne taka Yerusalem kapi hawamgum kinjetâ kapi ambolipjanje yekmâ yuwu nângânomai. “Nongom itit kiom tuhunenekne sâm takai mon?” Yawu nângânomai.

²¹ Yerusalem kapi hawamgum kinjetâ yekmâ Yuraia hânân kapi tatmâ arap ya ambolipjanje pilâm itonj galañ otmâ hewuknehen ari misinguraknomai. Otmu Yerusalem kapi ambolipjanje gurâ yawuâk sururuk sâm ari misinguraknomai. Yâhâ nep tuhuakmâ mannomainje âwurem taka kapiân iri sikumyenje miaknehât ki nângânomai. Yekmâ yapâek hewuknehen ari misinguraknomai.

²² Sâp yan Yura lohimbinje otjetâ bâlemap yakât matje menomai yakât nângâm emelâk emet inânjan miti pepaen kulemguwî.

²³ Imbi tepdâ umat karat mannomai, otmu njan hewâk hewâhâk mem hikakmâ manjetâ wâtyenje ki tij tij sâwuap yanje hewuknehen arine sâm otjetâ ki ihiwuap. Sâp yan umatje pato nandoronje kakyenjan yâhâwuap.

²⁴ Nombotje yongonjetâ munomai. Yâhâ nombotje âlâmâ hikum meyekmâ kapi âlâengen arinetâ hon bayingim mannomai. Yawu otyingim Yerusalem kapi itit kiom tuhunjetâ kâwurumjanjak kinbisâp yakât Anitâne sâm kalop. Yâhâ Anitâne nângâyingimu âlâkuâk âwurem taka kasalipyenje watyekjetâ arinetâ kapiyenje ya mem miwirikunomai.” Yawu sâop.

Yesuje âwurem gewe sâm otbuap yan kulem topnje topnje tetemu eknom.

(Mataio 24:29-31 Mareko 13:24-27)

25-26 “Umatnje topnje topnje tetewuap yanâmâ hilângât emetsenje, omongât emetsenje, pitu âlâlâ himbimâmbâ pek sâam genjetâ kulem topnje topnje tetemu ekmâ kîngityenahât otmâ “Wosapâ ari misinguraknom,” sâam tepyenje hârok hindânomai.

27-28 Kulem yawuya tetewuap yan nânje âwurem ge meyekmâ manman kârikjan katyekmune mannomaihât sâpne tâlâhuap sâam senyenje ewaken pilâm nâ neknomai. Sâp yanâmâ Anitânje yâhâpne hângânnohomu elem kulewonjon kakjambâ gemune kulem âlâlâ tetewuap yan wâtne pato tetemu ekjetâ ae seŋ seŋ otbuap.

Bândup baiako yakât dop.

(Mataio 24:32-35 Mareko 13:28-31)

29-30 Sâp yan âwurem gewom yakât nânġânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Nenâmâ bândup baiako ya huhuakmu ekmâ yanâmâ “Emet kinbe sâam oap,” sâamain.

31 Yakât dopnjeâk hâmbâi den yan yukât bulânje tetemu ekmâ yuwu sânomai. “Âo, yu Yesuje emet inânjan den eknongop yakât bulânje tetemu eksain.” Yawu sânomai.

32 Otmu den yan yuâmâ lohimbî âun yu mansai ki muŋetâek bulânje tetewuap. Yakât yuwu sâwe. Den yan yukât bulânje bulânjanâk tetewuap.

33 Yâhâ hân himbim pitu âlâlâ emelâk Anitânje kalop ya biatmâ metewuap. Yawu gârâmâ nâhât den yamâ ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikne tatmâ yâhâmbisâp.” Yawu sâam ekyongop.

Biwi golâek mannom.

34-35 Otmu Yesuje torokatmâ yuwu sâam ekyongop. “Gakom katjetâ selone ga goka nem gakom ya kum pesuk pilâmu dâk dâk hutuk kumap yakât dopnjeâk nânje pârâk sânsânâk tetem gemune yanâmâ lohimbî kerekne otmai memai yakât matnje Anitânje yîngimu menomai. Yakât otmâ yenje to kârikne ki nem biwi hâlim otnomai. Me sot kâle, soŋgo bau, me senje âlâlâ topnje topnje miakmâ manman sânduhân manne sâam yakâlâk biwiyenje ki hikum mannomai.

36 Yawu otmâ manmâ umatnje topnje topnje teteyîngimu biwiyenje orotok sâmu loholemihât biwi golâek manmâ Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim ulitgum mannomai. Yawu mannetâ nânje âwurem ge lohimbî biwiyenjahât topnje ekmâ nânġâm den sâam hâreyîngiwom yanâmâ yenje ki anjuluknomai.” Yawu sâam ekyongop.

37-38 Yâhâ omonânâk ârândârj lohimbî kîngitye orowâkne Yesuhât denne nânġâne sâam opon kâmbukjan yâhâ tatjetâ den kâsikum yîngim gaop. Yawu otmâ emet nîj sâowân kapi ya pilâm Oliwa pumjan kapi âlâ tap yan yâhâ iminiop.

22

Yesu muâkgât den sâam hikuwi.

(Mataio 26:1-5,14-16 Mareko 14:1-2,10-11 Yoane 11:45-53)

1 Otmu Natic Homban ya tâlâhuop. Otmu homban yakât kutnje âlâmâ “Tihit tihit Homban” yawu sâmai.

2 Homban ya tâlâhumu yanâmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenje otmu Mosehât girem den kâsikum yîngiminiwiŋe menduhuakmâ Yesu kumunje mumbuap sâam yakât den hikuwi. Yawu gârâmâ Yesu mem kuŋetâ mumu

lohimbijne ekmâ kuk otmaihât yok pilâm lohottjan mem kuñetâ mumbuap yakât den hikuwi.

Yurasijne Yesu betjehen kionbuapgât sâop.

³⁻⁴ Otmu sâp yan Yesuhât hoj bawalipjne kâiân yâhâp yâk yengâlen gâtjne âlâ, kutjne Yurasi sâp, yâkât biwiñan Satanne kionop. Satanne biwiñan kionmu hotom uminiwi yengât kunlipyene otmu opon kâmbukjahât tembe lâu yengât kunlipyene yengâlen ariop. Ari Yesu menomai yakât ekyongop.

⁵ Ekyongomu nângâm herone otmâ hâmeñe wañnomai yakât ekuwi.

⁶ Otmu girawu tuhum yok pilâm meñetâ lohimbijne ki eknomai yakât nângâm manop.

Yesu hoj bawayâhâtñe sot um mem dinñan tuhuowot.

(Mataio 26:17-25 Mareko 14:12-21 Yoane 13:21-30)

⁷ Natik Hombañ ârândâñ lama nanñe gâim katmâ Anitâhât hotom uminiwi.

⁸ Sâp ya tetemu Yesune Petoro yet Yoane yuwu sâp ekyotgom hângânyotgop. “Yetnje kulet sâp Yerusalem kapiân yâhâ sot umutâ gamunñe orowâk nenom.”

⁹ Sâmu sâowot. “Emet wosan ari sot umutñe semu gañetâ orowâk nenom?”

¹⁰ Sâmutâ sâop. “Kapiân yâhâmutâ hoj bawa lok âlâ âsâpñe lâuakmâ arimu ekdomawot. Lok ya ekmâ betñan watmâ ari emet âlâen yâhâmu ekmâ yan yâhâromawot.

¹¹ Yâhâmâmâ emet yakât amboñe yuwu sâp ekuromawot. “Nengât bawap-inenñe yuwu yap. “Nâñe hoj bawalipne meyekmune emet yukât biwiñe âlâen tatmâ sot um nenom.” Yawu yap yakât otmâ emet biwiñe ya tiripnotgorâ ekde,” yawu sâp ekuromawot.

¹² Yawu sâp ekumutâ lok yañe dâiyelekmâ emet biwiñe âlâ mem heñgeñuñetâ tap ya tiripyotgowuap. Tiripyotgomu yanâmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuromawot.”

¹³ Yawu sâp hângânyotgomu yâhâowot. Yâhâ Yesune den ekyotgop watmâ senñe âlâlâ mem dinñan tuhuowot.

Yesune hoj bawalipñe orop sot newi.

(Mataio 26:26-30 Mareko 14:22-26 1 Korinti 11:23-25)

¹⁴ Mem dinñan tuhumutâ emetsâpñe otmu yan Yesune hoj bawalipñe nombotñe meyekmu yâhâ sot newi.

¹⁵ Nem tatñetâ Yesune yuwu sâp ekyongop. “Sâmune nângâñet. Anitâhât den ki lâum manmaine menekmâ Roma yengât bâtyeñan katnekñetâ yâkñe mem âlâlâ tuhunekñetâ sât gum mumbom. Yakât otmâ aņgoân yen orop tatmâ lau konok sot nem buku oraņgim mannomgât nângâm biwinane mem manmâ gan.

¹⁶ Yâhâ hâmbâi Anitâñe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ nâhât âine yakât bulâñe bânñe tetewuap. Sâp yanâmâ nenñe menduhuakmâ orowâk tatmâ sot nem yâhânom.”

¹⁷ Yawu sâp wain to mem Anitâ mepaem yingim yuwu sâp ekyongop. “Wain to yu mem gâim aņgim neñet.

¹⁸ Nâñe sâp yupâek wain to yu yen orowâk tatmâ ki nem yâhâwom. Yamâ benñe nenomai yuñak ki pesuk sâwuap. Hâmbâi Anitâñe hângânnohomu âwurem gewom yanâmâ yen orowâk tatmâ nem yâhâmbisân.

¹⁹ Otmu baņga mem Anitâ mepaem motokmâ yingim yuwu sâp ekyongop. “Yu mem aņgim neñet. Yuâmâ nâhât sunumne yawu oap. Nâñe yengât

matyeņe membom. Yakât otmâ sâp sâsârjan banġa nem yâhânomai yan nâ nângânihim mannomai. Yawu sâm mem yingimu newi.

²⁰ Sot nem tiņ pilâņetâ Yesuņe wain to ya yâhâpņe mem yingim yuwu sâm eknongop. “Wain to yuâmâ nâhât hepne yawu oap. Gârâmâ nohoņetâ hepne gemu mumbom yan Anitâņe nâhât den sâm kalop yakât bulâņe tâņ tâņâk tetewuap. Yawu otmâ Anitâņe lohimbi kerek yengât tosayeņe pilâyingiwuapġât matâp tetem hengenġuwuap.

²¹ Yawu gârâmâ yengâlebâ lok âlâņe betnehen kionmâ kasalipne yengât bâtyeņan mem katnekuap.

²² Nâ lok bulâņe nohoņetâ mumbom ya Anitâņe sâm kalowâke yamâ lok yaņe yawu otnihiwuap yakât matņe Anitâņe matņe umatņe warņmu membuap.” Yawu sâop.

²³ Yawu sâm ekyongomu topņe nângâne sâm “âlâhât yap” sâm âiahowi.

Yesu hoņ bawalipņe sâm kuanġiwi.

²⁴ Yesu hoņ bawalipņe yengâlen ġâtņe âlâ me âlâņe sâp patoen kunyeņe pato otbuap yakât sâm kuanġiwi.

²⁵ Sâm kuanġiņetâ Yesuņe den âlâen hâum yuwu sâm ekyongop. “Lok papatolipyeņe nângâmai dopņan lohimbi galemyongomai. Galemyongonġetâ lohimbije yâk yengât amutyeņan manmâ “Kutdâlipnenņe” sâm heroņe nângâyingimai.

²⁶ Papatolipyeņe otyingimai yawu yeņeâmâ ki otnomai. Yengâlen ġâtņe âlâ me âlâ bukulipyeņe yengât nângâyingiņetâ yahalâġġât yeņe meņetâ huruņ huruņ otmu yâk yengât amutyeņan mannomai. Otmu yengâlen ġâtņe âlâ me âlâņe bukulipyeņe yengât kunyeņe pato tatne nângâmaiņe bukulipyeņe yengât hoņ bayinginomai.

²⁷ Sâņetâ nângâwe. Lok girawuya yengât lohimbije nângâyingiņetâ yahatmap? In tatmâ sot nemai ya yengât nângâyingiņetâ yahatmap me sot, sot um hoņ kakoloņ otyingimai ya yengât nângânġetâ yahatmap? Bulâņanâk in tatmâ sot nemai ya yengât nângâyingiņetâ yahatmap yakâ. Yawu gârâmâ nâņeâmâ hoņ bayinginan.

²⁸ Nâ hâhiwin kakņan manmâ gamune yeņe ki pilânekâmâ âlâengen arai.

²⁹ Yakât otmâ sâp patoen nâņe tihityeņe otmâ galemyongowomġât pat awoņņe kunihiop. Yakât dopņeâk yeņe Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp ya galemyongonomaihât nâņe nep sâm yingian.

³⁰ Sâp patoen orowâk tatmâ nenom. Yanâmâ yeņe Isirae lohimbi komot kâiân yâhâp ya yengât den sâm hâreyinginomai ya sâm yingian.” Yawu sâop.

Petoroņe betbangiwuap yakât Yesuņe sâop.

(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Yoane 13:36-38)

³¹ Yawu sâm ekyongom benņe Simon Petoro yuwu sâm ekuop. “Simon, den âlâen hâum yuwu sâmune nângâ. Matuk mendâremunņe toņe gemu helekņe mem pilâmunņe arimap yakât dopņeâk Satanņe topyeņe mem tetewe sâm hâhiwin yingiwuapġât Anitâ ekuop.

³² Ekumu Anitâņe nângâwanġim ya sâm kalop. Yawu gârâmâ biwiyeņe houņ sâmapġât Anitâ ulitguwan. Ulitgumune yakât otmâ gâ gikiâk betnohowuat. Yawu otmâ sâp ki kâlepan otmuâk nâhâlen biwihaņe tiņâk kepeim bukulipge mem hewewej tuhuyekbuat.” Yawu sâop.

³³ Yawu sâmu Petoroņe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, ġâ pâi emetņan katġeņetâ tatbuat yamâ nâ orowâk yan tadtomġât nanġan. Me ġâ gohoņetâ

mumbuat yanâmâ nâ orowâk notgonomaihât nanjan. Nâje gâ ki pilâhekmâ ariwom.”

³⁴ Sâmu sâop. “Petoro, yuwu sâmunê nânġâ. Gâ betnohom ki nânġâwanġian sâmu kurihiakbuat. Kurihiakdâ kalimbunġe otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

Kapam yâhâp mem ariwi.

³⁵ Yawu sâmu ekum benġe hoġ bawalipġe kerek yuwu sâmu ekyongop. “Emelâk hânġanyongomune tewetsenġe, itâkat, kâi katipġe, senġe âlâlâ barahâk ari den kâsikum yinġiwi sâp yan umburuk otmâ manbi me bia?” Sâmu sâwi. “Bia.”

³⁶⁻³⁷ Sâġetâ sâop. “Emelâk yawu otbiâke yamâ yiwereġe yuâmâ tewetsenġe, itâkat senġe âlâlâ ya miakmâ arinomai. Yâhâ emelâk emet inânġan nâhât nânġâm den âlâ yuwu kulemguiwi yakât bulânġe nâhâlen tetewuap. “Yâkât nânġâġetâ lok bâleġe yawu oap.” Den yakât bulânġe nâhâlen tetewuap yakât otmâ yenġâlen gâtġe âlâ me âlâ kapam ki tatyinġiap yâkġeâmâ yenġât hâk katipġe tuhum pilâm yanġe mem kapam puluhunomai.

³⁸ Sâmu sâwi. “Kutdâ, yu ek, kapam yâhâp tap.”

Sâġetâ sâop. “Pesuk yap, yakât denġe âlâ ki sâwe.”

Yesuġe Oliwa pumġan yâhâ Anitâ ulitġuop.

(Mataio 26:36-46 Mareko 14:32-42)

³⁹ Yâhâ Yesuġe omoġ ârândâġâk Yerusalem kapi ya pilâm kapi âlâ Oliwa pumġan tap yan yâhâ iminiop. Yakât otmâ hoġ bawalipġe meyekmu Yerusalem pilâm Oliwa pumġan yâhâwi.

⁴⁰ Mâtâwân yâhâm tatġetâ hoġ bawalipġe katyekbe sâmu yuwu sâmu ekyongop. “Biwiyeġe houġ sâmu lohotġe otmâ pilânekmaiġet Anitâ ulitġuġet.”

⁴¹ Yawu sâmu ekyongom pereġ pilâm bam gâtġanġe ge tatmâ Anitâ ulitġum yuwu sâop.

⁴² “O awoġ, umatġe tetenihiwe sâmu oap yu nânġârâ ki teteâġġat nanjan. Yawu gârâmâ nâhât ombe watmâ ki otbuat. Gike ombeheâk watmâ otbuat.” Yawu sâmu ekuop.

⁴³ Yawu sâmu ekumu biwiġe houġ sâmapġât arġelo âlânġe himbimâmbâ ge mâmânġe otbanġiop.

⁴⁴ Yawu otmu hâkġe biuk sâmu nânġâm Anitâhâlen biwiġanġe tinġâk kepeim ulitġuop. Ulitġumu ohowak birik birik kumu hep kâtġe papato tirin târân sâmu gemu ekmain yakât dopġe tirin târân sâmu hânân ġiop.

⁴⁵ Yawu otmâ ulitġum tinġ pilâm yahatmâ hoġ bawalipġe yenġâlen ba yekmu biwiyeġe umatġe otmu yanġak aman pâlâmġe wi.

⁴⁶ Aman pâlâmġe inġetâ mândeyekmâ yuwu sâmu ekyongop. “Yen wongât aman pâlâmġe iai? Lohotġe otmâ pilânekmaiġet yahatmâ ġolâek tatmâ Anitâ ulitġuġet.” Yawu sâop.

Yesu mewî.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Yoane 18:3-12)

⁴⁷ Yawu sâmu ekyongomu bukuyeġe âlâ, kutġe Yurasi, yâkġe lok sesenġâlâk dâiyekmu takawi. Takanġetâ Yurasi kulet sâyinġim Yesuhâlen ba parahuop.

⁴⁸ Parahumu Yesuġe yuwu sâmu ekuop. “Menekġetġât dop kum parahunekdâ ekmune bâleap.” Yawu sâop.

⁴⁹ Yawu sâmu ekumu Yesu mem âlâlâ tuhumai sâmu hoġ bawalipġanġe yuwu sâmu âikuwi. “O kutdâ, nânġaningirâ tewet mem lawityekne.”

50 Yawu sânetâ yâk yengâlen gâtne âlâne yahatmâ tewetne mem hotom uminiwi ya yengât kunyenahât honj bawaŋe ya ândâpne bonângen ya topŋambâek kârâm hâreop.

51 Kârâm hâremu Yesuŋe “Pilânet,” sâm kuyiŋgiop. Yawu sâm kuyiŋgim honj bawa yakât ândâpne ya mem katmu katarahop.

52 Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyene, otmu opon kâmbukŋahât tembe lâu yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene yekmâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Yen unam tewet otmu kapamgât sâtne metne âlâlâ lâum takai. Yeŋe nâhât lok bâlene sâm menekne sâm takai me? Me lok bâlene âlâ kune sâm takai? Yu ekmune bâleap.

53 Nâŋe hilâm ârândâr Anitâhât opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi den kâsikum yingim gaman. Yan bân menekbâi. Yamâ sâp yiwerene yu Omongât Amboŋe biwiyene mem hâlimgumu meneknomaihât Anitâŋe sâm kalop.” Yawu sâop.

Petoroŋe Yesu betbaŋgiop.

(Mataio 26:57-58,69-75 Mareko 14:53-54,66-72 Yoane 18:12-18,25-27)

54 Yesuŋe yawu sâm ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunyene pato yâkât emelan dâim ariwi. Dâi arinetâ Petoroŋe yok pilâm betyenjan watyekmâ ariop.

55 Yesu mem emelan yâhânetâ tembe lâu yanjeâmâ emet hawiŋan ba kâlâp unjetâ semu nâŋgâm ikaiakmâ tatbi. Yâhâ Petoro yâku yawuâk kâlâp nâŋgâm ikaiakmâ talop.

56 Yawu tatjetâ honj bawa imbi âlâne Petoro ekmâ yuwu sâm tembe lâu tatbi ya ekyongop. “Lok yuâmâ yâk orop manjetâ yekman.” Yawu sâop.

57 Yawu sâmu Petoroŋe kurihakmâ yuwu sâop. “Lok enda ki nâŋgawaŋgian.” Yawu sâop.

58 Yawu sâmu tatjetâ benje lok âlâne ekmâ yuwu sâop. “Gâ yâk orop manmat.”

Sâmu sâop. “Nâ bia.”

59 Yawu sâmu sâp ki kâlep otmuâk benje lok âlâne ekmâ yuwu sâop. Yesuâmâ Galilaia amboŋe. Otmu gâ gurâ yawuâk Galilaia gâtne. Yakât otmâ gâmâ yâkât komolân gâtne geksan. Nâŋgâmune yawu oap.” Yawu sâop.

60 Sâmu sâop. “Lok sâm tai endamâ bulâŋanâk ki nâŋgawaŋgian.” Yawu sâm oan mâne gokorok isiop.

61 Gokorok isian mâne Yesu Kutdâŋe purik sâm Petoro ehop. Ekmu yan Yesuŋe emet inânjan den yuwu sâm ekuop ya nâŋgâmu teteop. “Gâŋe nâhât “ki nâŋgawaŋgian” sârâ kalimbuŋe otmu yan gokorok isewuap.”

62 Den ya nâŋgâmu tetemu biwiŋe ŋasinâk pato otmu pilâyekmâ ikjâk ba kinmâ hik ŋâik ŋâihâk isiop.

Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

(Mataio 26:67-68 Mareko 14:65)

63 Otmu tembe lâu nombotne Yesu galemgum kinbiŋe senje sâhâm kâtâpŋum ândâpne huhuwi.

64 Ândâpne huhum nombotŋe yuwu sâwi. “Bâiŋ, ândâpge âlâne huhuap?”

65 Yawu sâm senjan gem hâim hilitbi.

Yesuŋe ikŋe topŋe sâm tetem ekyongop.

(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Yoane 18:19-24)

66 Yawu otñetâmâ emet hanj sâmu yanâk Yura yengât papatolipyenje, otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenje, otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiñe menduhuakñetâ tembe lâulipyenjañe Yesu mem yâhâ katñetâ kinmu yuwu sâm âikuwi.

67 “Anitâñe tihitnennje otbe sâm hângângohomu ge mansat me bia?”

Sâñetâ sâop. “Nine topne sâm tetem ekyongomuneâmâ nângâñetâ ki bulâñe otbuap.

68 Yâhâ den âlâ âiyongomuneâmâ yenje matñe ki sânomai.

69 Yawu gârâmâ nâ lok bulâñenjañe pilâyekmâ himbimân yâhâwom. Himbimân yâhâ Anitâ yahat yahatñe, Wâtgât Amboñe, yâk orowâk tatdom.”

70 Yawu sâmu nângâm pârâk pilâm yuwu sâm ekuwi. “Kutne “Lok Bulâñe” sâm gikak ahonakmat. Yakât nângâmunñe “Anitâhât Nanñe” yawu oap. Yakât sârâ nângâne. “Nâ Anitâhât nanñe mansan,” yawu sâmat me.”

Sâñetâ sâop. “Den yu yai yakâ. Nâmâ Anitâñe hângânnohomu gewan.”

71 Sâmu sâwi. “Bâin, den kâmbukñe hâliñe sâmu nângâmunñe pesuk yap. Iknjahât nângâmu yahatsap.” Yawu sâwi.

23

Yesu dâim Pilatoñâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Yoane 18:28-38)

1 Yawu sâmu yahatmâ Yesu dâim Pilatoñâlen ariwi.

2 Yâkâlen dâim ari katñetâ kinmu yuwu sâm hakñan sâwi. “Roma lok yengât kunyenje pato yâk takesi ki warjet” sâm lohimbî engatyenjan gemap. Otmu ikñahât nângâmu yahatmu yuwu sâm ekyongomap. “Nâ Kiristo, lok kutdâ. Ninak galemiongom manmâ yâhâwom.” Yawu sâm hakñan sâwi.

3 Yawu sâmu Pilato ekuñetâ yâkñe purik sâm Yesu yuwu sâm âikuop. “Yura lohimbî yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?”

Sâmu sâop. “On, den bulâñe yat.” Yawu sâop.

4 Yawu sâmu hotom uminiwi otmu lohimbîñe denñe nângâne sâm ga kinbi ya Pilatoñe yuwu sâm ekyongop. “Lok yukât tosa ki mem tetean.”

5 Yawu sâmu iliwetmâ yuwu sâwi. “Yawu gârâmâ Galilaia Yuraia hânân kapi tatmâ arap yan lok yuñe yâhâm gem kapi ambolipñe den kâsikum yingim engatyenjan gemu kuk kapam otmâ emet mem yâhâ katmai.” Yawu sâwi.

Yesu dâim Herotgâlen ariwi.

6 Yawu sâmu Pilato ekuñetâ yuwu sâm âiyongop. “Lok yuâmâ Galilaia gâtñe me?”

7 Sâmu sâwi. “On, yan gâtñe.”

Sâñetâ sâop. “Ya Herotgât wahap, nâhât bia.” Yawu sâop.

Sâp yan Herotñe Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân ari tatmâ nângâop. Yakât otmâ Pilatoñe ekyongomu Yesu dâim Herotgâlen ariwi.

8 Yâhâ Yesuñe olop miop yakât den pat ya Herotñe emelâk nângâop. Yakât otmâ Yesuñe kulem âlâlâ tuhumu ekbeâk nângâm manmâ gaop. Yakât otmâ Yesu dâim yâkâlen arinjetâ ekmâ tep âlep nângâop.

9 Otmu den hakñan sâwi yakât âikumu den biaek kinop.

10 Den biaek kinmu hotom uminiwi otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwiñe yahatmâ kinmâ den topñe topñe hakñan sâwi.

11 Yawu otñetâ Herotñe otmu tembe lâulipñe orowâk sennjan gem hâim hilitbi. Yawu otñetâ Herotñe tembe lâulipñe ekyongomu hâk katipñe kâkâlep,

kuriŋ takop takop lok kutdâje mânunjakminiwi yawuya mem katbaŋgiwi. Yawu otbaŋgim Pilatohâlen dâim âwurem ariwi.

¹² Dâim âwurem ariŋjetâ ekmâ “Herotŋe nâŋgânihiap,” sâŋ Pilatone Herotgât nâŋgâmu yahatmu buku olowot. Yawu gârâmâ emelâk emet inânŋan kasa oraŋgim gaowot ya sâp yan pesuk sâop.

Yesu den sâŋ hârewaŋgiwi.

(Mataio 27:15-26 Mareko 15:6-15 Yoane 18:39-19:16)

¹³ Yâhâ Pilatohâlen dâim âwureŋjetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu Yura papatolipyene ya yengât den Pilatone katmu ikŋe den sâsâ emetŋan ari menduhuakbi. Menduhuakŋjetâ yan lohimbî inŋe dondâhâlâkŋe yekmâ denyeŋe nâŋgâne sâŋ ba hawamgum kinbi.

¹⁴ Pilatone yuwu sâŋ ekyongop. “Lok yuŋe lohimbî yengât engatyenjan gemu kuk kapam otmai,” yawu sâŋ yeŋe nâhâlen dâim takai. Nâhâlen dâim takajetâ senyenâk âi pâi tuhum sâŋ hârewaŋgim ekmune tosaŋe bia oap.

¹⁵ Yakât otmâ Herotŋe sâŋ hârewaŋgiâkŋât yâkâlen hâŋgânyongomune dâim arai. Otmu yâkŋe gurâ âi pâi tuhumu biatmu benŋe nâhâlen yâhâŋpe mem takai. Bulâŋanâk yuwu sâŋmune nâŋgâŋjet. Lok yukâlen tosa âlâ ki mem tetean.” Yawu sâop.

¹⁶⁻¹⁷ Tihit tihit Hombaŋ ârândâŋâk Pilatone yuwu otminiop. Lok tosa otŋjetâ pâi emetŋan katyekŋjetâ tatminiwi yapâ gâtŋe âlâ me âlâhât lohimbîŋe nâŋgâŋjetâ dopŋan otmu lok âlâ holaŋbuat sâminiwi ya holaŋyekmu geminiwi. Yakât otmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Lok yu kumunŋe mumbuap yamâ tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ nâŋgânihiŋjetâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waŋjetâ holaŋmune gewuap.” Yawu sâop.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ sâp yan lok bâleŋe âlâ, kutŋe Barawa sâŋ, yâkŋe kapam ahowiân lok âlâ kumu muop. Yakât otmâ pâi emetŋan mem katŋjetâ tatmâ gaop yakât lohimbî kerekŋe den kârikŋan halahum yuwu sâwi. “Barawa holaŋdâ giâk. Yâhâ Yesu yamâ kuŋjetâ muâk.”

²⁰ Yawu sâwiâke yamâ Pilatone Yesu holaŋmu giâkŋât nâŋgâm âlâkuâk sâop. “Nâmâ Yesu holaŋbom.”

²¹ Yawu sâmu lohimbî yaŋe iliwetmâ den kârikŋan halahum yuwu sâwi. “Yesu howanân kum kânâŋgâŋjetâ muâk, Howanân kum kânâŋgâŋjetâ muâk.”

²² Yawu sâŋjetâ Pilatone âlâkuâk yuwu sâŋ ekyongop. “Wuân otmu bâleap? Nâŋe âi pâi tuhum tosa âlâ yâkâlen ki mem tetean. Yakât otmâ tembe lâulipne ekyongomune hâhiwin waŋjetâ yanâmâ holaŋmune gewuap.”

²³ Yawu sâmu kuyeneŋe kârikŋe otmâ sâwi. “Howanân kum kânâŋgâŋjetâ muâk.” Yawu sâŋjetâ Pilatone loholem lauyeŋan miop.

²⁴ Lauyeŋan mem Yesu kuŋjetâ muâk sâŋ sâŋ hârewaŋgiop.

²⁵ Yâhâ Barawahât nâŋgâŋjetâ yahalop gârâmâ yâk holaŋmu giop.

Yesu howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Yoane 19:17-27)

²⁶ Pilatone tembe lâulipŋe ekyongomu Yesu dâim ariwi. Dâim mâtâwân arim tatŋjetâ lok âlâ, kutŋe Simon sâŋ, yâhâmâ Kirene hânân gâtŋe, newâŋgembâ takamu mewî. Mem Yesuhât howan ya kambaŋan katŋjetâ lâum Yesu betŋan sâop. Otmu lohîbî dondâhâlâkŋe betyeŋan watyekmâ ariwi.

²⁷ Yâhâ imbî nombotŋe Yesuhât we bâle nâŋgâm dondâ isem orowâk ariwi.

²⁸ Iseŋjetâ Yesuŋe purik sâŋ yekmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Nâhât ki iseŋjet, yeŋe otmu nimnaomlipyeŋe yenahât iseŋŋjet.

29 Hâmbâi umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgimu yuwu sânomai. “Bâe, imbi kâsi, imbi sihan, yâhâmâ naom barak mansai. Yakât otmâ yâk yengât nângâmunŋe âlepŋe oap. Nenneâmâ girawu otmâ arinom.” Yawu sânomai.

30 Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe punŋe yukât yuwu sânomai. “Bâok sâm kurihinenehâk. Otmu kât kândun kum kurihinenehâk.” Yawu sânomai. Yakât den âlâen hâum yuwu sâmune nângâŋet.

31 Nâ nak golâ yakât dop oan, yenâmâ nak mumuŋe yakât dop oai. Nak golâ uŋetâ semu kâliŋgumap yamâ nak mumuŋe uŋetâ sem laŋ laŋ sâmap. Nâ nohoŋetâ mumbom yamâ yenâmâ yongom meteyeknomai. Yakât otmâ yehâhât iseangŋet.” Yawu sâm ekyongop.

32 Yâhâ tembe lâulipyenŋe pet kulem lok yâhâp orowâk yongone sâm meyekmâ ariwi.

33 Arim hân âlâ, kutŋe, Lok Kunŋe Hahitŋe sâm, yan ari Yesuhât hâk katipŋe tuhum pilâm ikŋe howanân kum kânângâŋetâ kinop. Yawu otmâ pet kulem lok yâhâp ya yotgom lâum kânângâyelekŋetâ nombot nombot kinowot.

34 Yawu otyiŋgiŋetâ Yesuŋe yuwu sâm Anitâ ulitguop. “Awoŋ, otnihiai yukât topŋe ki naŋgai. Yakât otmâ tosayeŋe pilâyiŋgihât naŋgan.”

Yawu sâmu tembe lâulipyenŋe yâkât hâk katipŋe mem “Âlâŋe miakbuap?” sâm mem ketetmâ katbi. Mem ketetmâ katŋetâ tatmu pepa duhatmâ tipi tapi tuhum kutyenŋe ikŋiâk ikŋiâk yan kulemgum amanân mânunŋetâ giop. Mânunŋetâ gemu mem gulip malap tuhum yapâ pepa âlâ meŋetâ kut teteop yaŋe miahop. Yawu otbi.

35 Otmu Yura yengât papatolipyenŋe Yesu girinŋangim lohimbi ekmâ kinbi ya yuwu sâm ekyongowi. “Lok yuŋe lohimbi nombotŋe tânyongomu ekmain. Yâhâ Anitâŋe hângângumu ge Yura nengât tihitnenŋe otmâ kutdânenŋe mansap otmuâmâ ikŋe tânahom howanâmbâ kâpehkmâ giâk.” Yawu sâm senŋan gewi.

36 Otmu tembe lâulipyenŋe gurâ yawuâk senŋan gem girinŋangiwi. Yawu otmâ yâk yengâlen gâtŋe âlâŋe ari sângum âlâ mem nak bâtbâtŋe potonŋan pân pân kepeim yaŋe wain to bâleŋe yan walipgum mem yâhâ lauŋan kalop.

37 Lauŋan katmâ yuwu sâm senŋan giop. “Gâmâ Yura yengât lok kutdâ mansat otmuâmâ kâpehkmâ ge.” Yawu sâop.

38 Yâhâ howan yakât kunŋan den yuwu kulemgum katbi. “Lok yuâmâ Yura yengât lok kutdâ.” Yawu sâm kulemguwi.

39 Yâhâ pet kulem lok yâhâp yotgom kânângâyelekŋetâ kinowot ya âlâŋe yawuâk senŋan gem yuwu sâm sâwanŋiop. “Bâe, lok kopa. Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm hângângohomu ge mansat. Yakât otmâ kâpehkmâ gem net orowâk tânnotgorâ gene.”

40 Yawu sâmu bukuŋaŋe nekamŋan yuwu sâop. “Girawu otmâ Anitâ ki ewe katsat? Papatolipennŋaŋe dop konohâk sâm hâreniŋgai.

41 Yâhâ netŋeâmâ otmutŋe bâleop. Yakât otmâ sâm hârenitŋim notŋoŋetâ mundom yaŋe ârândân oap. Yâhâ lok yuâmâ tosa ki olop yamâ imbiâk kuai.

42 Yawu sâm bukuŋe ekuop. Denŋe purik sâm Yesu yuwu sâm ekuop. “Yesu, yuwu sâmune nângâ. Anitâŋe hângângohomu âwurem ge galemnongowuat yan nâ nângânihiwuat.”

43 Sâmu sâop. “Emet ki nŋiŋ sâmuâk mum yâhâ manman sânduhân tatdom.”

Yesu muop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Yoane 19:28-30)

44 Yawu sâmu ekumu hilâm kêrikjan, 12 kilok olop yan Anitâne nângâmu emetsenje bok sâmu omoŋ sahadop. Omoŋ sahadmâ yapâ ari emetsâpne 3 kilok otmu emet laŋinje âlâkuâk pilâop.

45 Otmu emelâk lohimbî inje opon kâmbukne yakât biwiŋe ekmai sâmu sâŋgum kâlep pato hikunjetâ ya kâtâp̄guminiop. Sâŋgum yanje pâŋambâek tok sâmu hâreakmâ nombot nombot otmu tetekjan olop.

46 Sâp yanâk Yesuŋe den kêrikjan halahum yuwu sâmu Anitâ ekuop. “Awoŋ, mumbe sâmu oan. Yakât otmâ umutne me.

47 Yesu muop sâp yan tembe lâu ya yengât kunyene âlâ hâlâŋmâ kinopne ekmu âlâ kândâkdâ otmu Anitâ mepaem yuwu sâop. “Yuâmâ lok âlepne.” Yawu sâop.

48 Otmu lohimbî kinbiŋe kulem âlâlâ tetemu ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu muop yakât nângâm biwiŋe umatje otmu emetyenehen âwurem ariwi.

49 Otmu imbi nombotjanje Galilaia hân pilâm Yesu betjan takawi yâkne bukulipyene orowâk kâlepjan kinmâ kulem teteop ya ekbi.

Yesu lâum ari hanguwî.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Yoane 19:38-42)

50-51 Otmu lok âlâ, kutje Yosep sâmu, yâkât topneâmâ yuwu. Lok yamâ Arimata kapi ya Yurâia hânân tap yapâ gâtje. Otmu Anitâne Isirae lohimbî yengât tihityene otmâ ikne hoŋ bawaŋe hâŋgângumu gewuap sâminiwi yâkât mambotmâ lohotjan manmâ gaop. Yâhâ emelâk hotom uminiwi ya yengât kunlipyene otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu Yura yengât papatolipyenje Yesu muâkgât den sâmu hârewaŋgiwâke yamâ yâkne nângâmu ki ârândânŋ otmu sâyiŋgiop. Lok yanje Yesu lâum ari hanguwe sâmu Pilatohâlen ari tetewaŋgiop.

52-53 Tetewaŋgimu laujan mem bukulipne meyekmu ari howanâmbâ Yesu mem sâŋgum kaokne katipguwi. Katipgum lâum ari kât mâtâpne âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânâ mem tiŋgaloŋjetâ kinop yan lâum ari katbi.

54 Yâhâ momeŋe emetsâpne sâp yan lâum ari katbi.

55 Emet ŋiŋ sâwe sâmu yan imbi nombotjanje Galilaia hân pilâm Yesu betjan takawiŋe Yosep orowâk ari sâŋgum kaokne Yesu katipgum kât mâtâpjan katjetâ talop ya ekbi.

56 Ekmâ to kukne suk suk âiloŋgo mem ga Yesu pirine sâmu otmâ kapiân âwurem ariwi. Yâhâ emelâk embânân Moseŋe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpjan âi ki tuhunomai.” Den ya lâum kapiân in tatmâ nâŋgâwi.

24

Yesuŋe mumuŋambâ yahalop.

(Mataio 28:1-10 Mareko 16:1-8 Yoane 20:1-10)

1 Emet haŋ sâmu imbi yanje yahatmâ to kukne suk suk mem sumâŋgen ariwi.

2 Ari senyene pilâm eksain mâne kât pato lâum hâpunjetâ ba mâtâpne ya manguop ya âlâengen ba talop. Yawu otmu mâtâpne ya tetekjan kinmu ekbi.

3 Ekmâ kâlâhen yâhâm Yesuhât pânbi.

4 Yesuhât pânjetâ biatmu kinjetâ yanâk aŋelo yâhâp yâk yetgât hâk katipne kaok bolan bolan yanje pârâk sânsânâk teteyiŋgim kinowot.

5 Teteyiŋgim kinmutâ yelemâ pârâk pilâm umutyene ariop.

Umutyenye arimu yuwu sâm imbi ya ekyongowot. “Yenâmâ wongât lok senje golâ ya pâinmâ sumân takai?

⁶Emelâk yahatmâ arap. Emelâk yenje Galilaia hânân yâk orop manjetâ den ekyongop yakât nelâm yongoap me?

⁷Emelâk yuwu sâm ekyongop. “Lok âlânje nâ lok bulânje nângâm bâlenihim Roma yengât bâtyenjan mem katnekmu nohojetâ mumbom. Mumune han-nohojetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu yan yahatbom.” Yesuje yawu sâm ekyongop.” Yawu sâowot.”

⁸Yawu sâm ekyongomutâ nângân nângânyenye pâronj sâmu nângânetâ teteop.

⁹Nângânetâ tetemu pilâyelekmâ âwurem ari yakât den pat Yesu hoj bawalipnje kâiân konok otmu bukulipyenye nombotje 10 ekyongowi.

¹⁰Imbi sumân ariwi ya yengât kutyenyeâmâ yuwu. Maria, Matala kapiân gâtje, âlâmâ Yoana, âlâmâ Maria Yakop mâmânje. Yâkneâmâ bukulipyenye orowâk ari den pat ya Yesu hoj bawalipnje ekyongowi.

¹¹Ekyongonetâ nângânetâ porap olop.

¹²Yawu gârâmâ Petoroje yahatmâ sumângen sururuk sâm ari lâm sâtrjanâk kinmâ ehop. Eksan mâne sângum kâlep mem Yesu katipgum katbi yanjahâk tatmu ehop. Ekmâ “wuân kulem eksan” sâm nângâm kiwilim emetjan âwurem ariop.

Lok yâhâp Emausi kapiângen ariowot.

(Mareko 16:12-13)

¹³Sâp yanâk Yesuhât komolân gâtje lok yâhâp Emausi kapi Yerusalem kapi gotjanâk tap yan ariowot.

¹⁴Mâtâwân arim tatmâ papatolipyenjanje Yesu kujetâ muop yakât alahum weyetje nângâowot.

¹⁵Yawu otmâ arim tatmutâ Yesuje teteyitgimu orowâk ariwi.

¹⁶Orowâk ari kundenje ehworâke yamâ lok ondop orop arain yawu nângâowot.

¹⁷Yawu nângâmutâ Yesuje yuwu sâm âiyotgop. “Wuân denje alahuawot?” Sâmu hâmeyetje bâlemu kinowot.

¹⁸Yawu otmâ bukunje âlâ, kutje Keleopa sâm, yâkne yuwu sâop. “Yâhâlen papatolipnennjanje otbi yakât den pat Yerusalem kapi ambolipnje kerekje nanjain. Yakât otmâ girawu otmâ yakât pâpkuat?”

¹⁹Sâmu sâop. “Wuân otbihât yat?”

Sâmu sâop. “Wâe, wonângen? Yesu, Nasaret ambonje otbanjiwi yakât alahum gait. Anitâje Yesu mâmânje otbanjimu yâkât den kâsikum ningim kulem topje topje tuhum manmâ gaop.

²⁰Yakât otmâ lohimbi kerekje nângâwanjinetâ yahatminiop. Yamâ hotom umai otmu papatolipnennjanje yâkât den nângânetâ nahat otmu “Kujetâ muâk” sâm sâm hârewanjiwi. Yawu sâm hârewanjim Roma lok galemlipnennje ekyongonetâ yâkne lauyenjan mem howanân kujetâ muop. Yakât den pat alahum gait.

²¹Yâkne Isirae nengât kasalipnennje yongom watyekmu arinomai yawu nângâm biwinnenjanje mem manmâ gawin. Yamâ yâhâlen kujetâ muop.

²²⁻²³Âun emet hanj sâmu imbi nombotjanje sumângen ari kulem âlâ tetemu eksai. Kulem tetemu ekmâ âwurem taka yakât yuwu sâm eknongoai. “Anjelo yâhâp teteningim “Yesu mumunambâ yahatsap” yawu sâm eknongoawot.”

24 Imbi yaŋe yawu sâm eknongonjetâ bukulipnetŋe nombotŋaŋe sumângen ari imbi yaŋe den yai ya yeŋe senyenjan Yesu ekŋetâ ki tap.”

25 Yawu sâm ekumutâ Yesuŋe yuwu sâop. “Nâŋgân nâŋgânyetŋe umatŋe. Emelâk Anitâŋe poropeteliŋe den ekyongomu kulemguiwi ya nâŋgâmutâ ki keterakyitgimap. Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâyet.

26 Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâm ikŋe hoŋ bawaje hâŋgângumu ge manmu kunjetâ hâhiwin nâŋgâm muop. Muop yamâ mumuŋambâ yahatmâ tatmâ yâhâmbisâp ya Anitâŋe sâm kalop.”

27 Yawu sâm topŋe katmâ Mose otmu Anitâhât poropeteliŋaŋe miti pepaen den kulemguiwi ya sâm kusânmâ ekyotgop.

28 Yawu otmâ Emausi kapi ginŋan ariwi. Yan arimâmâ Yesuŋe katyelekmâ kapi âlâengen ariwe sâm olop.

29 Yawu otmu alitmâ yuwu sâowot. “Emet ŋiŋ yap yakât otmâ orowâk yuân tatne.” Yawu sâm emetyetŋan orowâk yâhâwi.

30 Yâhâ tatmâ sot um newi. Sot um nem tatŋetâ Yesuŋe baŋga mem Anitâ mepaem motokmâ torehenŋe yitgiop.

31 Yitgimu yanâk nâŋgân nâŋgânyetŋe pâroŋ sâmu kundenŋe ekmutâ keterakyitgiop. Ekmutâ keterakyitgimu yanâk gulip olop.

32 Gulip otmu bukuŋe âlâ yaŋe bukuŋe yuwu sâm ekuop. “Mâtâwân takain yan Anitâhât poropeteliŋe nombotŋe otmu Moseŋe miti pepaen den kulemguiwi yakât topŋe sâm kusânmâ eknogomu nâŋgâm biwine yahatsap.” Yawu sâop.

33 Yawu otmu in yawu yahatmâ Emausi kapi ya pilâm âwurem Yerusalem kapiân ariowot. Âwurem ari Yesu ikŋe hoŋ bawalipŋe kâiân konok otmu bukulipyenŋe nombotŋe orowâk menduhuakmâ tatbi yâk yengâlen yâhâowot. Yâhâmutâ yuwu sâm ekyotgowi.

34 “Kutdâ mumuŋambâ yahatmâ Simon Petoro tetewaŋgimu eksap.”

35 Yawu sâm ekyotgonjetâ benŋe kutdâŋe mâtâwân yâk teteyitgim emetyetŋan ari baŋga mem motokmâ yitgimu yan kundenŋe ekmutâ keterakyitgiop yakât ekyongowot.

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe kâiân konok teteyiŋgimu ekbi.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Yoane 20:19-23)

36 Den ya ekyongomutâ yanâk Yesuŋe pâràk sânsânâk teteyiŋgiop.

37 Teteyiŋgimu ekmâ “weke takap,” sâm pâràk pilâm kiŋgityenjahât otbi.

38-39 Yawu otŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Wongât biwiyenŋe ahom niaksap? Nâŋe teteyiŋgian yuwu weke ki teteyiŋgimap. Yakât otmâ kâine bâte yu walipnohom nâŋgâm henŋenŋuŋet. Weke bia. Nâ ninak gamune enjaksain. Yakât otmâ biwiyenŋe sânduk sâek.” Yawu sâop.

40-41 Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ porap olop yamâ kâiŋe bâteŋe kuwi ya tiripyongomu ekmâ olowâke yamâ herone nâŋgâwaŋgiwi. Yawu otŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Sot âlâ tap otmuâmâ mem nihiŋetâ nembe.”

42-43 Yawu sâm ekyongomu iŋan âlâ hot um katbi ya waŋjetâ mem niop. Mem nemu ekmâ “weke bia” sâm tepyenŋe hâlâlâlâk nâŋgâwi.

44 Yesuŋe iŋan ya nem tiŋ pilâm yuwu sâm ekyongop. “Emelâk yen orowâk manmâ den topŋe topŋe kâsikum yinŋim gawan yan den âlâ yuwu sâm ekyongowan. “Emelâk emet inânŋan Mose, Dawiti, otmu Anitâhât poropeteliŋe nombotŋaŋe nâhât nâŋgâm miti pepaen den kulemgumini yakât bulâŋe tetem henŋenŋuwuapgât Anitâŋe sâm kalop.” Yawu sâm ekyongowan.”

⁴⁵ Yawu sâ m ekyongom den kulemguwî ya kâsikum yingimû nângânetâ.

⁴⁶ Den ya nângânetâ keterakyingimû den bâne yuwu sâ m ekyongop. Emelâk emet inânjan miti pepaen den âlâlâ kulemguwî yakât topneâmâ yuwu tap. Anitâne lohimbi kerek yengât tihityene otbe sâ m ikne hon bawa hângângumû ge manbuap. Manmu lok bâleneje mem âlâlâ tuhujetâ hâhiwin nângâm mumbuap. Mumu hangujetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu Anitâne mumunambâ mem yahatbuap.

⁴⁷⁻⁴⁸ Yakât otmâ lohimbine orotmemeyene bâlene bet pilâm nâhâlen biwiyeneje kepeinomai otmuâmâ Anitâne tosayene pilâyingim meyekbuap. Otmu yene ari nahat den pat âlepne sâ m haok tuhujetâ lohimbi hânjan kulemjan manmâ arane nângânomai.

⁴⁹ Otmu nâne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumune ge âi sâ m yingian yukât mâmâne otyingimû menomai ya awonjane sâ m kalop. Yakât otmâ Yerusalem kapiân ttmâ mambotnomai." Yawu sâ m ekyongop.

Yesuje himbimân âwurem yâhâop.

(Mareko 16:19-20 Aposolo 1:9-12)

⁵⁰ Yerusalem kapi pato yakât gotjan kapi âlâ, kutne Betani sâ m, ya tap. Yan meyekmâ ari Anitâne mâmâne otyingâkgât ulitguop.

⁵¹ Yawu otmâ pilâyekmâ himbimân yâhâop.

⁵² Himbimân yâhâmu mepaem tepyene herone otmu Yerusalem kapiân âwurem ariwi. Âwurem ari opon kâmbukjan yâhâ Anitâ mepaewi. Yawu.

Nâ bukuhe,

Luka

Yoane Yesuhât Den Pat Âlepne Yoaneŋe kulempuop.

Yesuhât topne

1 Anitâhât Kai Toka yaŋeâmâ embânâmbâek Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop dopyetne konohâk tatmâ gaowotjak tatmâ gawot.

2-3 Kândik mindikum topnambâek Kai Toka yaŋe Anitâ orop tatmâ gaowot yan Anitâhâlen kândiwahom himbimân dewutâ, emetsenŋe, pitu topne topne ekmain ya otmu hânân âliwahap topne topne ehekne, ki ehekne kerehâk kândikyongop. Yamâ ya yengâlen gâtne âlâŋe ikjahâk ki teteop, bia kârikne.

4 Kai Toka yaŋe manman kârikjahât amboŋe oap. Yakât otmâmâ laŋinŋe ikjambâ gâtne yaŋe lohimbi biwinenŋan pilâmu haŋ sâningim gamap.

5 Yawu otmâ omoŋ bâlenjan pilâmu omoŋ kâlehen manmaine kâtâpgune sâm hâum pâpgum gamai.

6-7 Otmu Kai Toka yakât laŋinŋaŋe lohimbi biwinenŋan pilâmu ya ekmâ nâŋgâmunŋe bulâŋe otmu yâkâlen biwinenŋaŋe katnehât Anitâŋe lok âlâ, kutŋe Yoane, ya âi sâm waŋmu takaop.

8 Taka laŋinŋe amboŋahât amutgen manmâ kulet sâm mâtâp mewanŋim yâkât den pat âlepne sâm tetem eknongom manminiop.

9 Yâhâ laŋinjahât amboŋe yakât topne yuwu tap. Yâkne lohimbi kerek nengât biwinenŋan laŋinŋe pilâmu ekmâ nâŋgâmunŋe keterakningiâkgât ge hohetnenŋan manop.

10 Kai Toka yaŋe ge hohetnenŋan manop yan lohimbi kiŋgitŋe orowâkne topne nâŋgâm hâum pâpgum ki ekŋetâ keterahop. Iknjak Anitâhâlen kândiwahom lohimbi katyelekmu yapâ tetem gawiŋe amboŋe ekmâ topne hâum pâpguwi.

11 Yâhâ dop yawuâk ikne torehenlipne yengât hohetyenjan takamu ekŋetâ ki keterakŋingioŋgât betbaŋgiwi.

12 Yawu gârâmâ nen lok nombotŋaŋe yâkâlen biwinenŋe katbin yamâ mâmâŋe otningimu Anitâhât nan baralipne otmâ mansain.

13 Anitâhât nan baralipne otmâ mansain yakât topne yuwu tap. Lohimbi katyelekmu yapâ tetem gamunŋe gamunŋe sambe sambe oain yakât otmâ Anitâhât nan baralipne ki othin. Me lok nombotŋaŋe nengât sen yaŋe tetem sambe otŋet sâm imbi miakmâ manbi yaŋe gurâ bia. Anitâ iknjak mâmâŋe otningimu yakât nan baralipne otmâ gain.

14 Bâin, Kai Toka yaŋe ge imbi tepnambâ tetem lok otmâ hohetnenŋan manmâ tep âlep nâŋgâningioŋ. Nâŋgâningimu manmanŋe ekmunŋe bulâŋe otmu Anitâhât nanŋe ombe bisine dopyetne konohâk yawu otmutâ yelekbim.

15 Yâhâ lok otmâ manmu Yoaneŋe ekmâ lohimbi yuwu sâm ekyongop. “Emelâk lok yukât nâŋgâm yuwu sâm ekyongowan. “Nâŋe embânâmbâek meŋnahât tepnambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâmâ nâŋe kulet sâm mâtâp mewanŋim yâkât amutgen mansan.” Yawu sâm ekyongowan.” Yawu sâop.

16 Yawu gârâmâ manman kârîkne yakât ambonaje tep âlep nângâningimap ya pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yamâ witgum nângâningim yâhâwuap.

17 Emelâk Anitâje Mose ekumu girem den topje topje kulempuop ya ekmunje manman tawi tawije oap. Yâhâ sâp yiwerenjeâmâ Anitâje Yesu Kiristo hângângumu ge wawaeneneksap ya ekmunje bulâje dondâ oap.

18 Nenne Anitâ ki ekmâin. Yawu gârâmâ yâkne ikne nânje ombe bisije hângângumu ge manop. Yâkne yawu olop yan nenne Anitâhât topje nângâm henjenjunehât yâkne sâm tetekjan tuhumu nângâm henjenjuwin.

Yoaneje lohimbî toen katyehop.

(Mataio 3:1-12 Mareko 1:2-8 Luka 3:2-18)

19 Kândikum lohimbije orotmemeyenje bâlene ya betbangijetâ Yoaneje âi topje katmâ toen katyehop. Toen katyekmu yakât topje nângâne sâm hotom uminiwi yengât kunlipyeñaje bukulipyenje nombotje hângânyongowi. Hângânyongonjetâ hoñ bawalipyenje meyekjetâ orowâk Yerusalem kapi pato pilâm ge Yoanehâlen ari âikuwi. “Gâ topgahât sârâ nângâne.”

20 Âikuñetâ sâop. “Anitâje hoñ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap sâmai ya nâ bia.”

21 Sâmu sâwi. “Yawu yatgât âlâkuâk sârâ nângâne. Emelâk embânân poropete âlâ, kutje Elia sâm, manop. Yâkne yâhâpne tetem hohetnenjan manmâ Anitâje hoñ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap yakât mâtâp mewangiwuap yamâ gâ me âlâhât mambotmain.”

Sâñetâ sâop. “Bia, yai yamâ nâ bia.”

Sâmu sâwi. “Anitâje poropete âlâ hângângumu ge mâtâp meningiwuap nângâmain ya gâ me âlâhât mambotmain.

Sâñetâ sâop. “Lok ya nâ bia.”

22 Sâmu sâwi. “Topge ki eknongoat. Yakât otmâ yiwerenje âwurem ari patolipnenje girawu sâm ekyongomunje nângânjetâ ârândân otbuap? Bâin, gike topge tâñ tâñâk sârâ nângâneâyâ.”

23 Sâñetâ sâop. “Nâje lok ki manmaiângen manmune lohimbije nâhâlen takanjetâ yuwu sâm ekyongom mansan.

“Pumje lauñe uk sâm huruñ sâm ya kum kilikmâ mem ârândân merândân tuhuñetâ tatbuap. Yawu otmâ lok kutdâhât mâtâp mewangijet.”

Den yu poropete âlâ, kutje Yesaia sâm, yâkne kulempuop.”

24 Yawu sâmu Parisaio lok orowâk takawije yuwu sâm âikuwi.

25 “Anitâje hoñ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenje otmâ galemnongowuap sâmain ya “nâ bia” yawu yat. Me Eliane yâhâpne tetewuap ya gurâ bia. Me poropete lok âlâ me âlâ gurâ bia. Yawu yat gârâmâ topje girawuhât otmâ lohimbî toen katyekmâ mansat?”

26 Sâñetâ sâop “Nâmâ toen mem katyekman. Yâhâ lok kutdâ âlâ hohetyenjan mansap yâkât wâtje âlâ tatbangiap ya ekñetâ ki keteraksap.

27 Hâmbâi lok yañe âi topje katmâ tuhumu eknomâi. Nâmâ lok inje mansan. Yakât otmâ nep tuhuwuap yawuya tuhuwomgât dop bia. Me yâkât itâkat gurâ kâpekâ golewangiwomgât dop âlâ ki tap.” Yawu sâm ikñahât nângâmu giop.

28 Yâhâ Yoaneje kapi âlâ, kutje Betani sâm, ya Yoran to nombotgen tap yan manmâ toen katyekminiop. Den matje yawu ekyongomu purik sâm Yerusalem kapiân âwurem ariwi.

Yoaneje Yesu toen kalop.

²⁹ Otmu emet hanj sâmu Yesuŋe Yoanehâlen ariop. Arimu akŋangembâek ekmâ yuwu sâm lohimbî mem toen katyehop ya ekyongop. “Lok enda ekŋet. Endamâ Anitâŋe hâŋgângumu ge lamahât dop otbuap. Yakât otmâ dop kum sâmune nâŋgâŋet. Nengât tosa pesuk sâningiâkgât opon kâmbukŋahât galem mansaiŋe hotom une sâm yan lama nanŋe kum gâim unetâ semu hotomŋaŋe yâhâmu Anitâŋe nâŋgâningimap. Yakât dopŋeâk lok endanŋe tosanenŋahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋjetâ mumbuap yakât otmâ Anitâŋe hâŋgângumu ge mansap.

³⁰ Otmu emelâk lok yukât topŋe yuwu sâm ekyongowan. “Hâmbâi yâkŋeâmâ âi topŋe katmâ tuhumu eknomai. Nâŋe embâŋâmbâek meŋnahât tepŋambâ ki tetewan yapâek tatmâ gaop. Yakât otmâ nâŋe kulet sâm mâtâp mewangim yakât amutŋe mansan.”

³¹ Emelâk ki nâŋgâwanŋiwan. Yâhâlen puwâk takamu ekban. Otmu yen Isirae lohimbîŋe yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât nâŋe mâtâp mewangim toen mem katyeksan.

³²⁻³³ Nâhâlen takamu toen katban yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Emelâk nâŋe yakât topŋe ki nâŋgâm manban yan Anitâŋe nâŋe toen katyekbom yakât yuwu âi sâm nihim hâŋgânnohop. “Gâŋe lohimbî toen katyekbuat yanâmâ nine Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumune ge lok âlâhât kunŋan tatbuap lok yaŋe lohimbî manman âilonŋoân katyekmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgiwuap.” Yawu sâm eknohop. Yawu sâm eknohomu lauŋe lâum lohimbî toen katyekmâ yaŋak lok eksai yu toen katban. Toen katmune yanâk himbim pâroŋ sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe kembâ hâtgum ge mâmâŋe otbanŋiop.

³⁴ Mâmâŋe otbanŋimu yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋguan. Yâhâmâ Anitâhât nanŋe mansap.” Yoaneŋe Yesu takamu ekmâ yawu sâop.

Yesuŋe nâ otmu Anderea menelehob.

³⁵ Emet hanj sâmu Yoaneŋe ikŋe bawayâhâtŋe, nâ otmu lok âlâ, kutŋe Anderea, Simon Petorohât imiŋe, menelekmu dengân âlâ, kutŋe Galilaia sâm, yakât ginŋehen ariwin.

³⁶ Arimunŋe Yesuŋe gam wanginenekmâ bamu Yoaneŋe ekmâ yuwu sâm eknotgop. “Lok yu wanginenekmâ bap enda ekset. Yâhâmâ Anitâŋe hâŋgângumu ge lamahât dop otmâ nengât tosa hât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋjetâ mumbuap yakât otmâ Anitâŋe hâŋgângumu giop.” Yawu sâop.

³⁷ Yawu sâmu, nâŋgâmutŋe bonŋe otmu Yoane pilâm Yesu betŋan sâmutŋe orowâk ariwin.

³⁸ Yesuŋe purik sâm yuwu sâm eknotgop. “Yet wongât betnan watnek-sawot?” Sâmu sâwit. “Kutdâ, gâ emet girawuân imat?”

³⁹ Sâmutŋe sâop. “Orowâk ari emet ya tiripyotgowom.” Yawu sâmu orowâk ari emetŋan yâhâ tatmâ den huhuwin. Den huhum tatmunŋe emetsenŋe emelâk purik sâm giop.

⁴⁰⁻⁴¹ Otmu bukune Andereanŋe, pilânelekmâ yahatmâ, ari atanŋe, kutŋe Simon, mem tetem yuwu sâm ekuop. “Anitâŋe lok âlâ hâŋgângumu Yura nengât tihitnenŋe otmâ galemnongowe sâm ge mansap ya eksait.” Yawu sâop. Lok yakât kutŋeâmâ Kiristo.

⁴² Yawu sâm netgâlen dâim takamu Yesuŋe Simon ekmâ yuwu sâm ekuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâmâ yiwerenŋe kutge âiŋe, Kepa sâm gohonsan.” Yawu sâop. Kut yamâ Girik yengât denân Petoro. Yakât topŋeâmâ benben me kon yawu.

Yesuŋe Pilip yet Natanae meyelehop.

43 Otmu emet haŋ sâmu Yesuŋe Galilaia hânângen ariwe sâm olop. Yawu otmâ yanâk lok âlâ, kutŋe Pilip sâm, ya ekmâ yuwu sâm ekuop. “Garâ, orowâk arire.”

44 Otmu Pilip yamâ Anderea yet Petoro, orop kapiyeŋe kutŋe Besaita, ya ambolipŋe.

45 Yesuŋe Pilip memu yâkŋe in yawu ari bukuŋe âlâ, kutŋe Natanae sâm, ya yuwu sâm ekuop. “Emelâk Anitâŋe hoŋ bawa âlâ hânġângumu ge tihitnenŋe otmâ galemnongom manbuap yakât Mose otmu Anitâhât poropetelipŋaŋe kulemgui ya eksain. Yâhâmâ Yosep nanŋe, Nasaret kapi amboŋe,” yawu sâop.

46 Yawu sâmu sâop. “Yakât nânġâmune gemap. Nasaret kapi ambolipŋe âlâ me âlâŋe tânnongonomaihât dop âlâ ki tap.” Sâmu sâop. “Bâiŋ. Gam ek.”

47 Yawu sâmu Natanaeŋe Yesuhâlen takamu yan, yuwu sâm eknongop. “Yu ekŋet. Lok yuâmâ Isirae amboŋe otmu tâŋ tâŋâk mansap.” Yawu sâop.

48 Yawu sâmu Natanaeŋe âikum sâop. “Gâ wonângen manmune nehongât yawu yat? Sâmu sâop. “Gâ Pilipŋe ki gohonsap yan lakop kuriŋ amutgen Anitâ mepaem tatdâ geksan.”

49 Sâmu sâop. “Kutdâ gâ Anitâhât nanŋe. Isirae nengât kunnenŋe mansat.”

50 Sâmu sâop. “Lakop kuriŋ amutgen geksan yakât otmâ topge nanġan. Yu sâm tetem ekgohoan yakât otmâ yat. Yawu gârâmâ hâmbâi kulem topŋe topŋe memune ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap.”

51 Yawu sâm ekum benŋe yuwu sâm eknongop. “Bulâŋanâk yuwu sâmune nânġânet. Anitâŋe bulâŋanâk hânġânnohomu gewan yakât topŋe teteâkgât ewapâ himbim pâroŋ sâmu yakât aŋelolipŋaŋe mâmâŋe otnihim yâhâm gem otŋetâ yekmâ nâhât topne ekmâ nânġânomai.” Yawu sâm eknongop.

2

Kana kapiân Yesuŋe kulem miop.

1 Yawu sâm eknongomu hilâm yâhâp pesuk sâmu yan kapi âlâ, kutŋe Kana sâm ya Galilaia hânân tap yan gâtŋe âlâŋe imbi membe sâm otmu bukulpŋaŋe heronŋe nânġâyitgim menduhuakbi.

2 Menduhuyehop ya amboŋaŋe Yesu ikŋe otmu mâmâŋe otmu nen hoŋ bawalipŋe dâinenekmu orowâk emetyetŋan yâhâwin.

3 Yâhâ menduhuakmâ nem tatmunŋe wain to ya biatmu Yesu mâmâŋaŋe yakât sâm ekuop.

4 Ekumu sâop. “Meŋ, yakât ki nânġârâ gorâhihiâk. Anitâ ikŋak nânġâmu âi topŋe katbehât nanġan.”

5 Sâmu mâmâŋaŋe emet amboŋe yakât hoŋ bawa âlâ yuwu sâm ekuop. “Nannaŋe yu me ya otŋet sâwuap yawuâk otnomai.”

6 Otmu emet ya kâlehen amanŋ papato bât nombolân konok ya tatyŋgiop yakât topŋe yuwu. Yura lohimbî Anitâŋe nânġâningimu ârândânŋ olâkgât to yaŋe mem sot nenehât senŋe âlâlâ ya piriminiwin. Otmu yapâ gâtŋaŋe to osom neminiwin. Otmu kâi bâtnenŋe piriakminiwin.

7 Yakât otmâ Yesuŋe emet amboŋahât hoŋ bawalipŋe yuwu sâm ekyongop. “Ba to osom mem ga amanġân gâiŋetâ pik sâek.” Yawu sâmu to osom ga gâiŋetâ pik sâop.

8 Yawu otŋetâ yuwu sâm ekyongop. “Aiop, yupâ to osom ba galemyeŋe ya waŋetâ niâk.” Yawu sâmu osom mem ba waŋetâ niop.

⁹ Yawu gârâmâ to yanje emelâk purik sâam wain olop. Yawu otmu galemyenjanje nemu ukenje otmu biwinjanje yuwu nânghâop. “Wain tonje emelâk biatningiap. Yu nemune ukenje oap yu wosapâ mem gai?” Yawu nânghâm yakât topnje hâum pâpguop. Yawu gârâmâ to osom mem wanbinje yakât topnje nânghâwi. Yâhâ wain to ya nemu ukenje otmu yanjak lok imbi miop ya yuwu sâam ekuop.

¹⁰ “Anghânâmâ wain ukenje sâam bukulipyenje gâim yinjinjetâ nem biwiyenje hâlim otjetâ yakât kakjanâmâ wain pâlâmne gâim yinjinimai. Yâhâ gâneâmâ wain to yu kuratgum tatgât bet mem ga ningirâ nem nânghâmune âlâ oap.” Yawu sâop.

¹¹ Yesunje Kana kapi yan âi topnje katmâ kulem mem ekmunje âlâ kândâkdâ otmu yâkâlen biwinenjanje kepeiwin.

¹² Otmu ya pesuk sâamu Yesunje imilipnje otmu mâmânje meyekmu Kana kapi ya pilâm Kapanaum kapi yan orowâk gem ariwin. Gem ari yan tatmunje hilâm mome pesuk sâop.

Yesunje opon kâmbukjan yâhâ lok watyehop.

(Mataio 21:12-13 Mareko 11:15-19 Luka 19:45-46)

¹³ Otmu sâp yanâmâ Yura nengât Tihit tihit Hombanj ya tâlâhumu Yesunje menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu opon kâmbukjan yâhâmunje yan lok nombotjanje kembâ puluhum tatbi otmu lama bulimakao me senje âlâlâ angi gunji otmâ hâmenje hâukum kinbi ya Yesunje yahatmâ yuwu sâam sâyinjiop. “Awojnâhât opon yu kâlehen ki orotnje otjetâ anjim bero emetjahât dop oap.” Den yawu sâam tewetsenje hâukum kinbi ya yengât kakjan tat tat, tewo, me senje âlâlâyenje mem purik pilâyinjiop. Yawu otmâ lama bulimakao ya yongom watyekmu tiok taok otmâ arim kinbi. Yawu olop.

¹⁷ Otmu tâmbânenje, kutnje Dawiti sâam, yâkne den kulemguop ya nânghâmunje teteop ya yuwu tap.

“O Anitâ, lohimbî nombotjanje gâhât opon kâlehen yâhâ tatmâ ki orotnje otmai sâam biwinanje kou kâlâp siap.”

Den yawu tatmap ya nânghâmunje teteop.

¹⁸ Yawu otmâ watyekmu arinjetâ Yura papatolipnennanje ekjetâ bâlemu yuwu sâam ekuwi. “Gâne oat yu nânghâmunje dondâ bâleap. Âlânje mâmânje otgihimu yu oat? Gâne wuân kulem mendâ nenje gekmâ Anitânje nânghâhîhimu oat yawu nânghâmunje ârândân otbuap?” Yawu sâwi.

¹⁹ Sânetâ sâop. “Yenje Anitâhât opon yu liakunomai. Otmuâmâ nânghâmâ sâp kâlep bia, hilâm kalimbu yakât biwinjan tuhum manjuwom.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâam ekyongomu sâwi. “Mainj, papatolipnennanje opon kâmbukne yu yambu 46 biwinjan tuhuwi. Gârâmâ gâneâmâ girawu otmâmâ “hilâm kalimbu biwinjan tuhum manjuwom” yat. Den yat yakât nânghâmunje ki ârândân oap.” Yawu sâwi.

²¹⁻²² Yesunje den sâop yakât topnje yamâ âlâ miop. Yuwuhât sâop. Yâhâmâ kunjetâ mumu hilâm kalimbu pesuk sâamu yan yahatbuap yakât topnje sâop. Yakât otmâ mumunambâ yahalop sâp yanâmâ den sâop ya nânghâmunje bulânje olop.

²³ Yesunjeâmâ Tihit tihit Hombanj yan Yerusalem kapiân tatmâ kulem topnje topnje memu lohimbî kinjitnje orowâkne ekjetâ bonnje otmu yâkâlen biwiyenje katbi.

24-25 Yawu otñetâ lohimbi nengât biwinenñe ekmapñe topyeñe ekmâ nângâop. Topyeñe nângâm yanak yâk yengâlen ki torokalop.

3

Nikotemoñe manman kârikñahât Yesu âikuop.

1 Otmu Parisaio yengâlen gâtñe âlâ, kutñe Nikotemo sâm, yâkñe Yura nengât lok kunñe manop.

2 Omoñ âlâen lok yanñe Yesuhâlen ari yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, gâhât topge nanñain. Gâñe kulem topñe topñe mema yu lok nombotñe Anitâ orop ki mansainñe kulem yuwuya menomaiñât dop âlâ ki tap.”

3 Sâmu sâop. “Âinohowe sâm oat ya emelâk nanñan. Yakât yuwu sâmune nângâ. Lok âlâ me âlâ Anitâñe tihityeñe olâk sâm mâmâlipyeñe yengât tepyeñambâ tetewi yakât dopñeâk yâhâpñe tetenjetgât nanñan.”

4 Sâmu sâop. “Bâe, nâ emelâk lok oan. Yakât girawu otmâmâ âlâkuâk menñahât tepñe kâlehen yâhâ tatmune yâhâpñe menekbuap. Ya ki orotñe.” Yawu sâop.

5 Sâmu sâop. “Yuwu sâmune nângâ. Lok âlâ me âlâñe orotmemenñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenñe katnomai yamâ toen katyeknomai. Toen katyekñetâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu Anitâñe tihityeñe otbuap.

6 Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Nen kerekñe mâmâlipnenñe yengât tepyeñambâ tetem towat konohâk oain. Yâhâ umut biwinenñe yamâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otingim mem hewewenñe tuhunenekmu manman kârikñahât mâtâp teteningimâp.

7 Yawu gârâmâ “mâmâhahât tepñambâ teteon yakât dopñeâk yâhâpñe tetewuat,” sâm ekgohuan yakât ki nângârâ sâtñe otbuap.

8 Yakât den âlâen hâum sâmune den ya nângârâ keterakgihiâk. Siru ya wosapâ topñe katmâ takamap? Otmu wosaken bâñe arimâp? Yakât topñe ki nângâmain. Siru pilâmap ya munñeâk nângâmain. Yakât dopñeâk Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otyingimu biwiyenñe hewewenñe otmâ Anitâhâlen katmai. Biwiyenñe âlâhâlen kinmap yakât ki enakmâ nanñanñimai.” Yawu sâop.

9 Sâmu sâop. “Bâe, den yat ya nângâm pâpguan. Âlâkuâk sârâ nângâwe.”

10 Sâmu sâop. “Gâñeâmâ Anitâhât den Isirae lohimbi kâsikum yingirâ yakât nângâhilihñetâ yahatmap. Yakât girawuhât otmâ den yan yukât topñe ki nanñat?”

11 Yakât yuwu sâmune nângâ. Nenñe sennenñe ekmain otmu biwinenñan tetemu nângâmain ya sâm tetem Parisaio yen ekyongom mansain. Yawu gârâmâ yeñeâmâ dennenñe nângâñetâ gemu bet pilâmai.

12 Yâhâ nâñe manman topñe topñe yakât ekyongomuneâmâ nângâñetâ ki bulâñe otmap. Yakât otmâmâ girawu otmâ himbingât topñe ekyongomune nângâñetâ bulâñe otbuap?

13 Lok âlâñe himbimân ki yâhâm purik sâm ge yakât topñe lohimbi ekyongomâp. Nâ konok Anitâñe himbimâmbâ hanñanñohomu ge yakât topñe ekyongom mansan.

14 Emelâk Mosenñe yuwu otbomgât dop olop. Isirae lohimbiñe lok ki manmaiñangen manmâ otñetâ bâleop yakât matñe hambe sâtñe metñe yanñe yingimu muwi. Yakât otmâ Mosenñe hambe umutñe hâwim nahân kepeim kânângâmu ekmâ yan âlepñe otbi. Yakât dopñeâk lohimbi kerekñe otñetâ

bâlemap ya yengât tosayeje biatyinjgiâkgât Anitâje sâmu nâ howanân nohom kânângâneketâ kinbom.

15 Howanân kinmune yapâ gâtñaje lok âlâ me âlâje biwi nângân nângânyenñaje nâhâlen kepeim mannomai yamâ tosayeje biatyinjgimu manman kârikñan mannomai.” Yawu sâop.

16 Anitâje ikñe engatñeâk otmâ lohimbi kerek wawaenenekmâ ikñe nanñe ombé bisinje hângângumu ge nengât kawenennan kinmu howanân kuñetâ muop. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenñe kepeim manmâ yâhânom yanâmâ manman kârikñe ya menom.

17 Anitâje nanñe hângângumu ge manman kârikñan torokatnenehop. Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeim manmâ yâhânom yanâmâ sâp patoen den âiân ki katnenekbuap.

18 Otmu nen Yesuhâlen biwinenñaje hikum manmain nenâmâ emelâk manman kârikñahât pat kuningimu tap. Yakât den âiân katnenekbuapgât dop ki tap. Yâhâ lohimbi nombotñaje Anitâ nanñahât biwiyenñaje pâlâmñe otmu betbangim mansai yamâ emelâk kâlâwân seyekbuapgât pat kuyinjgiop.

19-21 Yâhâ Anitâje nen lohimbi kerek mem kiwilinenekmâ matñe ningimu menom yakât topñe yuwu tap. Nen lohimbi kerekñe orotmeme bâleñe otne sâm yan bukulipnenñaje nenekmâ nângâm bâleningimai sâm kurihiakmâ tihân otmâ gamain. Yâhâ nenâmâ Yesuhâlen biwinenñaje kepeim tem lâuwanñim mansainñe topnenñe ki kurihiakmain. Nenñe lok senyenñan kinmunñe manmannenñe tetekñan ekmai. Yâhâ lohimbi nombotñaje orotmemeyenñe bâleñe ya witgumâk otmâ mansainñe topyene kurihiakmâ Yesu, lanñenñe ambonahât hâkâñ otmâ betbangimai.

Yoaneje ikñe topñe sâm tetem ekyongop.

22 Otmu Nikotemoñe pilâm arimu yakât kakñan Yesuñe nen honñ bawalipñe menenekmu Yerusalem kapi pilâm Yuraila hânân ari manbin. Yan manmunñe Yesuhât sâtgât otmâ lohimbi nombotñe toen mem katyekbin.

23-24 Otmu sâp yan Herotñe ki sâmu Yoane mem pâi emetñan katñetâ talop. Sâp yan Yoaneñe kapi âlâ, kutñe Ainon sâm, ya Salim kapi gotñan tap yan ariop. Yan arimu to senñe sambe yan tap yakât ambolipñe kinñitñe orowâkñe yâkâlen arinñetâ toen katyehop.

25 Toen mem katyehop yan Yura lok âlâje Yoanehât honñ bawalipñe yengâlen arimu Yura ambolipñe Anitâje yekmu ârândânñ olâk sâm to piriakbi orotmeme yakât den sahangijiwi.

26 Den sahanginñetâ Yoanehât honñ bawalipñaje ari yuwu sâm ekuwi. “Lok pato. Emelâk gâ orowâk Yoran to nombotgen manmunñe lok âlâje gâhâlen takamu yâkât nângârâ yahalop. Lohimbi sesengâlâkñe nângâninginñetâ gemu lok yakâlenâk arinñetâ toen mem katyeksap. Yakât nângâmunñe dondâ bâleap,” yawu sâwi.

27 Yawu sâñetâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâje lohimbi biwiyenñe mem hewewenñ tuhumu yâkât nângâwanñinñetâ yahatmu yâkâlen ariai. Lohimbinñe nengâlen torokatñetgât engatyenñan ki kionñom. Yamâ wongât? Anitâ ikñak yakât ambonje oap.

28 Yawu gârâmâ lok yakât yai ya emelâk yâkât topñe yuwu sâm ekyongowan. “Anitâje honñ bawa âlâ hângângumu ge tihitnenñe otmâ galemnongowuap ya nâ bia. Nâmâ kulet sâm mâtâp mewangian.” Yawu sâwan.

²⁹ Yakât otmâmâ den âlâen hâum sâmunne topne nângâñetâ keterahâk. Lok âlâ yayalipñaje imbi yâkât pat kuwanjinomai. Pat kuwanjinetâ manbuap. Manmâ yâhâm miakdomawot yan herone otnomai. Yakât dopñeâk lohimbi sesengâlâkñe Yesuhâlen torokatñetâ herone oan.

³⁰ Sâp yiwerene yupâek lohimbi kinjitñe orowâkñe nângâwanjinetâ yahatmu yâkâlen torokatnomai. Yâhâ nâmâ nângâñihñetâ gemu âi tuhum tin pilâm gulip otbom.” Yawu sâop.

Yoaneñe Yesuhât topne sâm ekyongop.

³¹⁻³² Yoane den yawu sâm ekyongop yakât topneâmâ yuwu. Nenñe menjlipnenñe yengât tepyenambâ tetewin. Gârâmâ manmannenñahâlâk nângâm alahu gulahu otmain. Yâhâ Anitâñe Yesu hângângumu giop. Yakât otmâ kunnennñe pato otmâ âwâñahât topne eknongom mansap. Yawu gârâmâ lohimbi getek âlâñe denñe nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe tinâk kepeim mansai.

³³⁻³⁵ Anitâñe nanñe wawaemu biwiyetñe kepeiakmâ konohâk otmu tatmawot. Yawu tatmawot yamâ âwâñeñe âi sâm wanmâ hângângumu giop. Gem yan kunnennñe manmâ Wâtgât Mâmâñahât Heakñe mâmâñe otbañgimu âwâñahât den ya tâñ tâñâk eknongom mansap. Yâkñe den eknongop ya nângâmunñe bulâñe otmu yâkâlen biwinenñe kepeimain.

³⁶ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyenñe kepeim mannomai yamâ manman kârikñahât pat kuyingop ya menomai. Yâhâ lok âlâ me âlâñe yâkât den betbañgim mannomai yamâ Anitâñe kuk otmâ hâhiwin yingimu nângâm tatbisâi.

4

Yesuñe Samaria yengâlen ariop.

¹⁻² Lohimbi dondâñe Yoanehâlen arinñetâ toen katyehop. Yawu gârâmâ lohimbi kinjitñe orowâkñe Yesuhât nângâñetâ yahatmu yâkâlen takanñetâ yâkât sâtgât nen hoñ bawalipñeñe toen katyekbin. Toen katyekbin yakât Parisaionñe nângâñetâ bâleop.

³ Nângâñetâ bâlemu yanak Yesuñe Yuraia hân pilâm Galilaia hânângen âwurem ariwe sâm otmu orowâk ariwin.

⁴ Ari Samaria yengât hân tânâmñambâ hârem ariwin.

⁵ Ari kapi âlâ, kutñe Sika sâm, ya mewin. Otmu emelâk embânñanâk kapi yakât gotñan tâmbânennñe âlâ, kutñe Yakop sâm, yâkñe tohât lâm kâlep pato kendâop. Kendâmu yapâek to hindakmâ tumuñan tatmu osom nemai. Otmu lâm kendâop ya nanñe Yosep pilâwanñgiop.

⁶ Nen mâtâwân arim tatmunñe sikopñe dondâ nongop. Yakât otmâ to ya ginñan ge tatmâ hâknennñe mewin.

Manman kârikñahât to yakât amboñe yamâ Yesu.

⁷⁻⁸ Yesuâmâ yan tatmu nenâmâ pilâm sot puluhune sâm kapiân yâhâwin. Katmâ yâhâmunñe yan ikrñiâk tatmu imbi âlâñe to osowe sâm kapiângembâ giop. Gemu Yesuñe yuwu sâm ekuop. “To osom ninjâ nembhât nanñan.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâmu yan biwiñeñe nângâop. “Yen Yura lohimbiñe nenekmâ nângâm bâleningim nengât tera me osom bero yaje ki katmâ nemai.” Biwiñeñe yawu nângâm yakât otmâ pârâk pilâm yuwu sâop. “Gâmâ Yura lok.

Yawu gârâmâ girawuhât otmâ tohât ulitnohoat? Ya kâmbukņe yakâ.” Yawu sâop.

10 Sâmu sâop. “Anitâņe hewewenĵak otmâ lâ tâpnongomap yakât topņe gâņe ki nanĵat. Otmu nine topne gurâ ki nanĵat. Nanĵat mâne emelâk manman kârikņahât to yakât ulitnohombât.” Yawu sâm ekuop.

11 Sâmu sâop. “Lok pato, to yuâmâ lâm kâlep pato. Yawu gârâmâ to osowuatĵat wahap barahâk tat yukâ. Wuânņe mem manman kârikņahât to yat ya osowuat?”

12 Yâhâ tâmbâneneņe Yakopņeâmâ lâm yu kendâm yupâ to osom neminiop. Otmu nanlipņe otmu lama bulimakao osom yinĵimu neminiwi. Yâhâmâ to yupâek nem manminiwi. Yakopņe otmâ manminiop ya wangim otbuatĵat nânĵâm yu yat me?”

13 Sâmu sâop. “To yuâmâ lok âlâ me âlâņe neņetâ yâhâpņe tohât kân kânâk katyekbuap.

14 Yawu gârâmâ nine manman kârikņahât to osom yinĵimune nenomai. Ya nenomai yakât otmâ yengâlebâ to yaņe punduņ punduņ sâm ga takamu ya nem manman kârikņe manmâ yâhânomai. Yakât otmâ tohât kân kânâk katyekbuapĵat dop âlâ ki tap.”

15 Sâmu sâop. “Mainĵ, lok pato. Nâņe hilâm ârândâņ to yupâ osowe sâm kapi pilâm gem yâhâm tatman. Yawuâk otmâ manmangât gike to osom niņĵâ nemune yâhâpņe tohât ki katnekbuaapĵat nanĵan.”

16 Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ ĵâ ari lokge dâirâ orowâk takayet.”

17 Sâmu sâop. “Nâmâ lokne bia.”

Yawu sâmu yuwu sâm purik pilâwanĵiop.

18 “Ĵâ lok imbât yaņe mem pilâhekbi. Yamâ yiwereneņe meņgekmu mansawot yamâ lokge bulâņe bia. Yamâ kombo mansawot. Yakât den yat yuâmâ bonņe.”

19 Sâmu sâop. “Mainĵ, lok pato. Ĵâmâ Anitâhât poropete geksan.

20 Yawu gârâmâ ekgohomune nânĵâ. Emelâk tâmbâlipnenņeņe pumņe yuân yâhâ kinmâ Anitâ mepaeminiwi. Yâhâ Yura lok yeņeâmâ Yerusalem kapiân yâhâ Anitâ mepaemai. Yamâ lohimbi wosanņe bonņe otmai?” Yawu sâm âikuop.

21-24 Sâmu sâop. “Wâe. Imbi, sâmune nânĵâ. Hâmbâi mâne yen Samaria lohimbi pumņe yuân Anitâ ki mepaenomai. Otmu nengu yawuâk Yerusalem kapiân Anitâ ki mepaenom. Anitâmâ nen yuwuya bia. Yâkât topņeâmâ ikņiâk tap. Yâhâmâ pumņe me kapi âlâen ki tatmap. Yakât otmâmâ sâp yupâek kapi me pumņe âlâen me âlâen yâhâ kinmâ Anitâ mepaenom yamâ hâliņe bia. Yakât otmâ Anitâ awonņenņeņe ikņe Wâtĵat mâmâņahât Heak hânĵângumu ge mâmâņe otningimu awonņenņahâlen biwinenņeņe kepeim mepaemunņe nânĵâmu ârândâņ otbuap. Yen Samaria ambolipņeâmâ Anitâhât topņe ki nânĵâmâk imbiâk mepaemai. Yawu gârâmâ Anitâņe hoņ bawaņe âlâ hânĵângumu ge Yura hohetnenņan tetem yen me nen kerek tihitnenņe otbuap yakât sâop. Yakât otmâ nenņeâmâ Anitâhât topņe nânĵâm hengenĵuain.” Yawu sâop.

25 Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ Anitâņe hoņ bawaņe âlâ hânĵângumu ge tihitnenņe otbuap ya emelâk sâĵetâ nânĵâwan. Gem yan wuân me wuân teteningiwuap ya bunewâk eknongowuap.” Yawu sâop. Hoņ bawa yakât kutņeâmâ Kiristo.

26 Sâmu sâop. “Hoŋ bawa yakât yat yamâ nâ. Anitâŋe hângânnohomu ge mansan.” Yawu sâop.

27 Sâm tan mâne nenŋe sot puluhum takam Yesuŋe imbi ya orop den alahuowot ya ekmâ pârâk pilâm imbi yaŋe wuân den âikuop yakât ki âikum topŋe nâŋgâwin. Me Yesuŋe wongât imbi ya orop den alahuowot yakât gurâ yawuâk.

28 Yawu otmu imbi yaŋe âsâpŋe pilâm kapiângen sururuk sâm ariop. Sururuk sâm ari kapi ambolipŋe yuwu sâm ekyongop.

29 “Wâe. Lok âlâŋe to lâmŋe ginŋan taka tatmâ biwine ekmâ otman meman ya hârohâk sâm tetem eknohoap. Anitâŋe hoŋ bawa âlâ hângângumu gewuap sâmai yaŋe takap mon.”

30 Yawu sâmu nâŋgâm ekne sâm kapi pilâm takawi.

31 Mâtâwân gem tatŋetâ nenŋe sot ne sâm Yesu ekuwin.

32 Ekumunŋe sâop. “Tatnihiap ya nem mansan. Yeŋe yakât topŋe ki nanŋai.”

33 Yawu sâmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwin. “Nenŋe yu pilâm kapiân yahain yan lok âlâŋe sot wanŋmu niap mon?” Yawu sâm âlahuwin.

34 Yawu sâmunŋe sâop. “Nâmâ Awoŋnaŋe hângânnohomu ge tem lâuwânŋim nepŋe tuhum mansan yaŋe nâhât sot kâlê oap.

35 Otmu nengât nep topŋahât nâŋgâŋetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Emetsenŋe imbât pesuk sâmu yan kalamân gâtŋe âlemu mem nemain. Yawu gârâmâ lohimbijeâmâ kalamân sot âlem tap yakât dopŋeâk biwiyenŋe hewewenŋe otmâ manman kârikŋan arine sâm otmâ tai. Yeŋeâmâ lohimbî dondâŋe mansai ya yeŋgât nâŋgâm âi meŋet.

36-37 Yakât torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Lok nombotŋaŋe nep tuhumai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ âlemu mem konok tuhumai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhât nep tuhumai me yakât bonŋe menomai ya yâhâp yâhâp heronŋe kakŋan mannomai. Yâhâ bonŋe âlemu mem katŋetâ tatbuap yaŋeâmâ lohimbije hewewenŋe otmâ Anitâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ manman kârikŋe menomai yakât dopŋeâk oap.

38 Otmu emelâk lok nombotŋaŋe nâhât nep tuhuwi ya bonŋe âlem kinsainŋe manman kârikŋe meŋetgât yen hângânyongomune ari meyekŋet.” Yawu sâop.

39 Otmu Yesuŋe Samaria gâtŋe imbi yakât biwiŋe ekmâ olop miop ya tâŋ tâŋâk sâm tetem ekuop yakât kapi ambolipŋe ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen takawi.

40 Taka “Nen orowâk torokatmâ manbuat,” yawu sâm ekuŋetâ nâŋgâyiŋgiop. Nâŋgâyiŋgimu kapiyenŋan yâhâ hilâm yâhâp tatbin.

41 Tatmunŋe den pat âlepŋe ekyongomu lohimbî dondâŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeiwi.

42 Biwiyenŋe kepeim imbi ya yuwu sâm ekuwi. “Anŋoân gâŋe den sârâ nâŋgâmunŋe bulâŋe olop. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ yâkŋe sârerenekmâ manman kârikŋe ningiwe sâm ge mansap ya ikŋe launŋambâ eknongomu nâŋgâmunŋe bulâŋanâk oap. Yakât otmâ yâkâlen biwinnenŋaŋe kepeiain.” Yawu sâwi.

Yesuŋe kiap âlâhât nanŋe nâŋgâwanŋimu âlepŋe olop.

43 Yesuŋe hilâm yâhâp tatmâ den ekyongomu pesuk sâmu orowâk Galilaia hânângen ariwin.

44 Mâtâwân arim tatmunje Yesuje Yerusalem kapi ambolipje den ekyongomu nângâjetâ gemu bet pilâwi yakât yuwu sâam eknongop. “Anitâhât poropetelipje yeje kapi me hep torehenlipje orowâk tatmâ den kâsikum yingjetâ nângâjetâ nahat otmap.” Yawu sâop.

45 Galilaia hânân arimunje kapi tatmâ arap ya ambolipje emelâk tihit tihit hombanj ekne sâam Yerusalem kapiân yâhâ Yesuje kulem topje topje mem ikje den pat âlepje ekyongomu nângâjetâ bonje olop yanje nenekmâ buku otningiwi.

46 Yawu otninginjetâ ya pilâm âwurem Yesuje anjoân Kana kapiân kulem âlâ memu to ya purik sâam wain olop yan ariwin. Arimunje Kapanaum amboje, kiap âlâhât nanje ya mesek sâtjan kinop.

47 Mesek sâtjan kinmu yan âwânanje Yesuje Kana kapiân âwurem taka tap nângâm kapije pilâm Yesuhâlen taka ekuop. “Nanne mesek sâtjan tatmâ pilânenekbe sâam oap. Yakât otmâ ari henjenjuhât nanjan.”

48 Sâamu sâop. “Bâe, Galilaia ambolipje kulem topje topje memune ekneâk nanjai. Ekjetâ sâtje otmu yanâk nâhâlen biwiyenje katmai.”

49 Sâamu sâop. “O, lok pato, nanne pilânenekmapgât in yawu ari henjenjuhât nanjan.”

50 Sâamu sâop. “Nângâwanjgângât âlepje hâmenje kinbuap. Yakât otmâ gikiâk emetgan âwurem ari.” Yawu sâop ya nângâm bulâje otmu âwurem ariop.

51 Mâtâwân arim tatmu hoj bawalipje nanje talop yakembâ taka yuwu sâam ekuwi. “Nange yamâ emelâk âlepje oap.”

52 Yawu sânetâ yuwu sâam âiyongop. “Sâp girawuân âlepje oap?” Sâamu sâwi. “Oran hilâm tânâmjnan kundatje sânduk sâop,” sâwi.

53 Yawu sânetâ kiapje yuwu nângâop. “O, bulânanâk. Yesuje eknohop sâp yanâk nanne âlepje olop.” Yawu nângâm Yesuhâlen biwije kalop. Yawu otmâ ari hep torehenlipje yakât ekyongomu kerekje Yesuhâlen biwiyenje katbi.

54 Kândikum Yesuje Yuraia hân pilâm Kana kapiân ari kulem memu to ya purik sâam wain olop. Yâhâ kulem yâhâpje miop yamâ naom tipje ya âlepje olop.

5

Yesuje lok pareje mem henjenjumu getenje lâuakmâ ariop.

1 Yakât kakjan Yura nengât hombanj âlâ tetemu Anitâ mepaene sâam lohimbî kinjitje orowâkje Yerusalem kapi patoen menduhuakbî. Otmu sâp yan Yesuje menenekmu Yerusalem kapiân yâhâwin.

2 Yerusalem kapi ya hawangum panj sâhâwi yakât hângi âlâ, kutje Lama sâam, yakât ginjan bomba âlâ tap, kutje Betesira sâam. Otmu bomba yakât ginjan selep bâtnombot tuhuwi.

3 Otmu selep yan lohimbî tatbi yamâ topyenje yuwu. Nombotje pareje otbi, nombotjeâmâ kâiyenje gojgoje, nombotje âlâmâ senyenje bok sâ sâje.

4 Tatbi yanje yuwu otminiwi. Sâp âlâen âlâen Anitâhât anelo âlâje himbîngembâ ge bomba kâlehen gemu luk luk sâminiop. Luk luk sâamu yanâmâ tatbi ya yengâlen gâtnje anjoân toen geminiop yamâ wuân me wuân hâhiwin ya in yawu biatbanjiminiop. Yawu otminiwi.

5 Otmu tatbi ya yengâlen gâtnje âlâje pareje otmâ tatmâ gamu yambu 38 pesuk sâop.

6 Yâhâmâ selep âlâen tatmâ anjelo bomba kâlêhen gemu luk luk sâmu gewe sâm yakât mambotminiop. Yâhâ Yesuje lok ya sâp kâlêp yawu otmâ gamap ya ekmâ nângâm âikuop. “Gâ âlepne otbehât nanjat me bia?”

7 Sâmu sâop. “Onj, yawu nanjan yukâ. Yawu gârâmâ to yu luk luk sâmu gewe sâm ok bititik ki otmuneâk lok dondâne in yawu gemai. Yakât âlâne tânnohomu nâne sâm gembâm.”

8 Sâmu sâop. “Bânj gâ yahatmâ geretge lâuakmâ lohotjan ari.”

9 Yawu sâmu yanâk yahatmâ geretje lâuakmâ ariop.

10 Geretje lâuakmâ arimu lohimbî yan kinbinje ekmâ nângâm bâlewanjim yuwu sâwi. “In tatmâ nanjan. Yawu gârâmâ gâne geretge lâuakdâ gekmunje ki ârândânj oap. Papatolipnenjanje tatmâ nângâmain sâwân âi tuhunomgât samut katbi yakât otmâmâ pilâ.” Yawu sâwi.

11 Sânetâ sâop. “Yiwereje lok âlâ henjemnohoapne yuwu yap. “Yahatmâ geretge lâuakmâ ari.” Yawu sâmu âlepne otmâ yanahâmâ yu oan.”

12 Sâmu sâwi. “Lok henjenjohoop ya kutje kundâ nângâne.” Yawu sâwi.

13 Yâhâ Yesuje emelâk yok pilâm lohimbî dondâ kinbi ya hohetyenjambâ gem ba ariop. Yakât otmâmâ lok yanje Yesu ekmâ tiripyongowe sâm senje senje otmâ yâhâm giop yamâ ki ehop.

14 Otmu yapâ pilâm ge opon kâmbukjan yâhâ Yesu mem teteop. Mem tetemu Yesuje yuwu sâm ekuop. “Nanjat. Nâne henjenjohoan. Yakât otmâ yâhâpne otmâ hilipguwuat yamâ hiliwahowuat.”

15 Yawu sâmu lok yanje Yura papatolipnenje yengâlen ari “Yesuje henjemnohoap” sâm ekyongop.

16 Yâhâ Yesuje tatmâ nângâminiwin sâpjan lok ya henjenjuop. Yakât otmâmâ Yura papatolipnenjanje Yesu mem ge katne sâm den hikuwi.

Yesuhâlen biwinenjanje kepeim manman bulâne menom.

17 Den hikujetâ benje Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Awojnane hilâm ârândânj âi memap. Yakât otmâ nâku yawuâk âi membomgât sâm nihiop.” Yawu sâop.

18 Yâhâ tatmâ nângâ nângâ sâpjan lok ya henjenjuop yakât nângânetâ bâleop. Yawu otmâ Yesuje Anitâhât “Awojne” sâmu yakât otmâ Yura papatolipnenjanje yuwu nângâwi. “Yâhâmâ Anitâ orop dopnetje konohâk oap sâm ikjahât nângâmu yahatsap,” yawu sâm yakât kune sâm otbi.

19-20 Yawu otjetâ Yesuje yuwu sâm ekyongop. “Nine topne ekyongomune nângânet. Nâne nine enjatneâk âi ki meman. Âi meman yamâ awojnane wawaenekmâ tiripnohomu ikjahâk âi memap yawuâk nâ gurâ meman. Yakât otmâ hâmbâi âi âlâ tiripnohom mâmâne otnihimu memune ekjetâ âlâ kândâkdâ otbuap.

21 Awojnane lok âlâ me âlâhât manmanyene torokatbuapgât dop tap. Otmu nâku yawuâk manman kârikne yingiwomgât dop tap.

22 Otmu lohimbîne otjetâ bâlem gamap ya awojnane bânje ki sâm hâreyingiwuap. Âi ya nânjak bânje sâm hâreyingiwomgât sâm nihiop.

23 Yâhâ lohimbîne Awojne ewe katmai yakât dopneâk nâ gurâ ewe katneket sâm âi ya nihiop. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne betnihimai yanje nâ betnihiaian sâm Awojne hângânnohomu gewan ya betbanjimai.

24 Lok âlâ me âlâne nâhât den pat âlepne nângânetâ bulâne otmu biwiyene awojnahanen katmâ denje lâum mannomai ya awojnane emelâk manman

kârikjahât pat kuyingiop. Yakât otmâ manman kârikjahât mâtâwân manjetâ den âiân ki katyekbuap.

²⁵ Den âlâ yuwu ekyongomune nângâjet. Awoņne Anitâņe hângânohomu ge nine den pat âlepņe ekyongom mansan. Ekyongomune lohimbî biwi pâlâmņe mansai ya yeņgâlen gâtņe nombotņane nângâjetâ bulâņe otmu nâhâlen biwiyenāņe kepeim mannomai yaņeâmâ manman kârikjahât bulâņe menomai.

²⁶ Yakât topņeâmâ yuwu. Awoņne yamâ manman amboņe. Yawu gârâmâ manman yakât galemņe sâm nihimu yan dopnetņe konok oap.

²⁷ Otmu hângânohomu ge lohimbîņe otbî mewî yakât bâiņe sâm hâreyingiwomgât sâm nihiop.

²⁸ Yakât otmâ sâp patoen lohimbî muwî yamâ kerek mândeyekmune muņambâ yahatmâ otbî mewî yakât matņe menomai.

²⁹ Yâhâ lohimbî nombotņane Anitâ betbangim otņetâ bâlem gaop yamâ den âiân katyekmune yakât matņe umatņe menomai. Yâhâ nombotņane Anitâhât tem lâuwanġim âlepņe manbî yaņeâmâ manman kârikņe mannomai.

³⁰ Nine enġatneâk âi ki tuhuman. Anitâņe biwînan katmu tem lâuwanġim den sâm hâreyingiman yamâ nângâmu ârândâņ otmap.

Yesuņe kulem âlâlâ miop yan ikņe topņe tetem henġenġuop.

³¹ Topne teteâkgât ninak sâman mâne nângâjetâ nahat otbâp.

³² Awoņne manman amboņane nâhât topne ekmâ nângâjetgât kulem mem gamap yamâ nângâwanġimune bulâņanâk otmap.

³³ Anġoân hoņ bawalipyeņe hângânyongoņetâ Yoanehâlen arîņetâ nâhât topne bulâņanâk ekyongop.

³⁴ Yâhâ Yoane me lok âlâņe nâhât topne ki sâm tetewî mâne mâtâp âlâ tetenihimbâpġat dop otbâp. Yawu gârâmâ yâkņe nâhât topne ekyongop ya yiwereņe nângâjetâ bulâņe otmu manman kârikņan manjetġat yan.

³⁵ Yoanehât nângâjetâ keterahâkgât âlâen hâum sâmune nângâjet. Yâkņeâmâ balamġat dop olop. Balam sem laņiņe pilâmu ekmain yakât dopņeâk yâkņe den ekyongomu biwiyenān hâumu haņ sâyingiop. Haņ sâyingimu anġoân hewewenâk nângâwî. Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk betbangiwi.

³⁶ Nâhât topne yamâ yâkņe bulâņanâk ekyongop. Yawu gârâmâ awoņne āi sâm nihim hângânohomu kulem topņe topņe memune yan nâhât topne tâņ tâņâk tetemu ekmai.

³⁷ Yawu gârâmâ awoņne ki ekmâ denņeâk nângâm gamai.

³⁸ Otmu yâkâlen biwiyenāņe gurâ ki kepeim manmai. Yakât otmâ awoņne poropeteliņe ekyongomu kulemguwî ya nângâjetâ ki keterakyiņimâp. Otmu nâhât gurâ nângâjetâ nahat otmu yawuâk nâhâlen biwiyenāņe ki kepeimai.

³⁹ Yeņeâmâ manman kârikņe mene sâm poropeteliņe den kulemguwî ya haoņmâ ârândâņ sâlikum ekmâ tatmai. Yawu gârâmâ yeņe nâhât topne ekņetâ keterahâkgât den yu poropeteliņane kulemguwî. Yu sâlikum henġenġumai mâne âlepņe nâhât topne nângâm henġenġumbâi.

⁴⁰ Yamâ yeņe manman kârikņe mene sâm yan nâhât hâkâņ otmâ biwiyenā nâhâlen ki katmai.

⁴¹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâņe nâhât nângâjetâ yahalâkgât ki gewan.

⁴² Yawu gârâmâ biwiyenā Anitâhâlen ki ari kinmap ya emelâk naņgan.

43 Yakât otmâ awonɲaɲe âi sâm nihim hângânnohomu gewan yakât nângâɲetâ ki bulâɲe otmu betnihim mansai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâɲe enɲatyenêak otmâ yengâlen taka den ekyongomai lok yawuya yengât nângâɲetâ yahatmu buku otyiɲgimai.

44 Yeɲe yenahâlâk nanɲanɲetâ yahatmap. Yawu gârâmâ Anitâ ikɲak yekmu ârândân olâkgât ki nângâmai. Ya otmai yakât nângâɲetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângâɲetâ bulâɲe otbuap?

45-47 Yeɲeâmâ nâhât den nângâɲetâ gemu bet pilâm nâhâlen biwiyenɲe ki katmai. Yamâ nâɲe awonɲahât senɲan kinmâ den âiân ki katyebom. Yakât yuwu sâmune nângâɲet. Moseɲe Anitâhât girem den kulemuɲop yamâ “lâum manmunɲe Anitâɲe tihitnenɲe otbuap.” yawu sâmai. Yawu gârâmâ nâhât topne nângâɲetâ keterahâkgât Moseɲe den ya kulemuɲop. Yakât otmâmâ Moseɲe den kulemuɲop ya yeɲe nângâɲetâ bulâɲe otmap mâne emelâk biwiyenɲe nâhâlen katbâi. Yawu gârâmâ den ya nângâɲetâ porap otmap. Gârâmâ nâhât den pat yamâ girawu nângâɲetâ bulâɲe otbuap?” Yawu sâm ekyongomu pilâyekmâ opon kâmbukɲambâ gem ariwin.

6

Lok 5000 ya Yesuɲe sot kâsikumu yinɲgimu newi.

(Mataio 14:13-21 Mareko 6:30-44 Luka 9:10-17)

1 Otmu yakât kakɲan Galilaia denɲân, kutɲe âlâmâ Tiweria denɲân, Yesuɲe yakât nombotgen ariwe sâm hoɲ bawalipɲe menenekmu orowâk ariwin.

2 Yâhâ emelâk Yesuɲe mesek topɲe topɲe henɲemyongop ya ekbi yakât otmâ arimunɲe lohimbi kinɲitɲe orowâkɲe betnenɲan watnenekbi.

3 Watnenekɲetâ ari lohimbi ya pilâyekmâ Yesu orop pumɲe âlâen yâhâ tatbin.

4 Tatmâ Tihit tihit hombaɲ ya tâlâhuop yakât alahuwin.

5 Alahum tatmunɲe lohimbi dondâɲe watnenekmâ takawi ya Yesuɲe yekmâ yuwu sâm Pilip âikuop. “Lohimbi dondâ takai yu wosapâ sot puluhumu yinɲgimunɲe nenɲetâ dopyenɲan otbuap?” sâm âikuop.

6 Yâhâ sot kâsikumu yinɲgimu nenɲetâ dopyenɲan otbuap ya nângâop. Yawu gârâmâ Pilipgât biwiɲe girawu talop ya sâm tetemu nângânehât Pilip âikumu yuwu sâop.

7 “Âo, lohimbi dondâɲe taka tai. Yakât otmâ sot tipiɲe ikɲak ikɲiâk nenomai yamâ tewetsenɲe pato pilâm sot puluhunom. Lok âlâɲe emetsenɲe nombolân yâhâp biwiɲan âi tuhumu hâmeɲe membuap yakât dop otbuap. Yakât otmâ gâɲe den yat yu lauhan menomgât dop bia.”

8 Yawu sâmu nengâlen gâtɲe âlâ, Simon Petoro imiɲe, kutɲe Anderea sâmu, yâkɲe yuwu sâmu ekuop.

9 “Naom tipiɲe âlâ taka tapɲe banɲa mome otmu inɲan yâhâp mem tap. Yawu gârâmâ girawu otne? Sot yuɲe dopyenɲan ki otbuap yukâ.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu Yesuɲe yuwu sâmu eknongop. “Yeɲe lohimbi yu ekyongonɲetâ ge tatɲet.” Yawu sâmu launɲan mem lok yengât dowâmâ 5000 yawuya ekyongomunɲe ge tatbi.

11 Ge tatɲetâ Yesuɲe banɲa ya mem Anitâ mepaem motokmâ tipi tapi tuhumu mem ningimu ârândânâk kâsikumu yinɲgimunɲe newi. Yâhâ inɲan gurâ yawuâk mem ningimu kâsikumu yinɲgimunɲe nenɲetâ dopyenɲan olop.

12 Nenɲetâ dopyenɲan otmu yuwu sâmu eknongop. “Sot nombotɲe tap ya bâlemapgât hâwurumu saka sakaen mânunɲetâ giâk.”

13 Yawu sâmu hâwurum mânunmunje saka saka kâiân yâhâp pik sâop.

14 Yesuje kulem ya memu ekjetâ sâtje otmu yuwu sâmu alahu gulahu otbi. "Poropete âlâ hohetnennan tetewuap sâjetâ nângâm mambotmain ya yu mon?" Yawu sâwi.

15 Yawu sâjetâ Yesuje biwiyenje ekmâ yâkne kutdâyenje mem kânângânekmaihât nângâm pilâyekmâ gem ba punje âlâen yâhâop.

Yesuje to kakjambâ takaop.

(Mataio 14:22-33 Mareko 6:45-52)

16-17 Emet omoj otmu Yesuje in yawu ki âwurem takaopgât nenje yapâ pilâm Kapanaum kapiân arine sâmu dengân ginjan gewin.

18 Ge wanja mem arim tatmunje siru pato pilâmu to dondâ bâleop.

19 Yawu otmu puli kum tânâmgum arim tatmunje kilomita bâtnombot me nombolân konok dop yawu olop. Yawu otmu arimunjje Yesuje to kakjambâ takaop. Takamu ekmâ "wuânje takap?" sâmu ekmâ umutnennje ariop.

20 Umutnennje arimu Yesuje nenekmâ yuwu sâop. "Nâ ninak takan. Yawu gârâmâ kingityenjahât ki otrjet." Yawu sâop.

21 Yawu sâmu tepnennje welâmnan gemu in yawu memunje wanjaen yâhâop. Wanjaen yâhâmu nenje in yawu ari kapi ya mewin.

22 Kapi pilâm tohowin yakât ambolipnaje emet hanj sâmu Yesuhât pâinmâ yuwu sâwi. "Oran wanja konohâk ekin yamâ Yesu honj bawalipnaje yenjiâk mem ariwi."

23 Yawu sâmu pâinbi. Otmu Tiweria kapi ambolipnaje Yesuhât pat nângâm wanja âlâlâ mem kapiyehembâ taka emelâk Kutdânenenaje sot mem yan Anitâ mepaem yingimu newi yanâk taka tatbi.

24 Taka Yesuhât pâinjetâ biatmu yanjak wanja ya yâhâpne mem Kapanaum kapiân ari pâinbi.

Manman kârikjahât sot yakât ambonje yamâ Yesu.

25 Wanjayenje Kapanaum kapiân karakmâ ge Yesu mem tetem yuwu sâmu âikuwi. "Wa, lok pato gâ amâti takaon."

26 Yawu sâmu âikujetâ yuwu sâmu ekyongop. "Yaihât sâmune nângânet. Nâne kulem topne topne memune ekmâ topne ki nângâm hejgenjgumai. Yâhâ sot yingimune nenjetâ tepyenje pik sâop yakât nângâm pâinnekmâ takai.

27 Yakât yuwu sâmune nângânet. Sot nemain yanje kâlep ki tatmâ yâhâwuap. Yamâ tatmâ getek nâsukje pilâmap. Yakât otmâ sot nemain yakâlâk ki nângânoma. Yawu gârâmâ sot topne âlâ ikjiâk tap ya nem manman kârikje manmâ yâhânoma yakâlâk nângânoma. Yawu gârâmâ Awonje Anitâne nângânihimu ârândaj otmu âi sâmu nihim hângânnohomu ge yâkât sâtgât manman kârikjahât sot yingiwom." Yawu sâop.

28 Yawu sâmu yuwu sâmu âikuwi. "Anitâhât den lâune sâmu girawu tuhunomgât nanjat?"

29 Sâjetâ sâop. "Anitâne nâ hângânnohomu gewan. Yakât otmâ nâhâlen biwiyenje katmâ mannomaihât nanjat."

30-31 Sâmu sâwi. "Emelâk tâmbâlipnennje lok ki manmaiângen manjetâ Anitâne himbimâmbâ sot âlâ, kutje mana sâmu, yingimu nem manbi yakât topne miti pepaen yuwu tap. "Himbimâmbâ sot yingimu nem manbi." Yawu tap. Yawu gârâmâ gâne kulem âlâ mendâ ekmunje âlâ kândâkdâ otmu den yat yu nângâmunje bulâne otbuap. Wuân mendâ topge tetemu ekmunje bulâne otbuap?" Yawu sâwi.

32 Sâñetâ sâop. “Anitâñe himbimâmbâ sot bulâñe yingimap yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nâñgâñet. Moseñe himbimâmbâ sot bulâñe ya ki mem tetem yingiop. Bia. Himbimâmbâ sot bulâñe yamâ yiwereñe Awoñnañe yingimu mansai.

33 Sot bulâñe yamâ Anitâñe nâ hâñgâñnohomu himbimâmbâ ge manman kârikñe yingim mansan.”

34 Sâmu sâwi. “Bâe. Lok pato, gâ den yat, yuâmâ sot ya haorñmâ ârândân ningirâ nem yâhânom.”

35 Sâñetâ sâop. “Manman kârikñahât sot yan yuâmâ ninahât yan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe biwi nâñgân nâñgâñeñeñe nâ kepeinekmâ mannomai. Yâhâmâ nâñe mâmâñe otyingimune manman kârikñahât sot yakât yâhâñe ki po yingiwuap. Me manman kârikñahât to yakât yâhâñe ki yekbuap.

36 Yawu gârâmâ kulem topñe topñe memune yeñe ekmâ topñahât hâum pâpñum nâhâlen biwiyeñeñe ki kepeim mansai.

37 Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyeñeñe kepeim manñetgât Awoñnañe meyekmu mansai. Meyekmu nâhâlen torokatmâ biwiyeñeñe kepeinetâ ki betyongowom.

38-40 Awoñnañe âi sâm nihim himbimâmbâ hâñgâñnohomu gewan. Gem yakât tem lâum manmune lohimbi âlâ me âlâñe nekmâ topne nâñgâm henñengum nâhâlen biwiyeñeñe kepeimai. Lohimbi yawu otmai yamâ nâñe sâp patoen mumuñambâ mem yahatyekmune manman kârikñahât pat emelâk Anitâñe kuyingimu tap yakât bulâñe yingimu menomai.” Yawu sâop.

41 Yawu gârâmâ “sot bulâñe yamâ Anitâñe nâ hâñgâñnohomu himbimâmbâ ge manman kârikñe yingim mansan,” ya sâop yakât papatolipnennañe nâñgâñetâ bâlemu yuwu sâm alahu gulahu otbi.

42 “Nenâmâ yakât topñe nanñain. Yâhâmâ Yosep nanñe yakâ. Âwâñe mâmâñe yetgât topyeteñe nanñain. Gârâmâ wongât “Nâ himbimâmbâ gem mansan,” yap? Yakât nâñgâmunñe bâleap.” Yawu sâwi.

43 Sâñetâ sâop. “Kâmbukñe. Nâñgâm bâlenihinetâ ki ârândân oap.

44 Awoñnañe hâñgâñnohomu gewan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ meyekbuap yâkñak nâhâlen torokatnomain. Nâhâlen torokatmâ mannomai yamâ sâp patoen nâñe mumuñambâ mem yahatyekmune nâ orowâk tatmâ yâhânom.

45 Emelâk emet inânñan poropete âlâñe den kulemguop ya yuwu tap. “Anitâ ikñak denñe lohimbi biwiyeñan katmu nâñgâñetâ keterakbuap.” Yawu kulemguop. Den yakât bonñe teteâkgât awoñnañe denñe lohimbi biwiyeñan katmu nâñgâñetâ hâumu nâhâlen torokatmai.

46 Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe Awoñnahâlen ki yâhâñetâ den kâsikum yingimap. Yawu ki tap. Nâñe konok Anitâ Awoñne orop tatmâ yakât sâtgât otmâ gewan.

47 Yakât otmâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyeñeñe kepeim manmai yamâ manman kârikñan mannomaihât pat kuyingimune tap.

48 Yâhâmâ manman kârikñahât sot yingimune nem manmâ yâhânomai.

49 Manman kârikñahât sot yakât yâhâñe torokatmâ sâwe. Tâmbâlipnennañe lok ki manmaiñgen manminiwi yan Anitâñe himbimâmbâ sot âlâ, kutñe mana sâm, ya yingimune nem gawi. Otmu ya gurâ emelâk mum metewi.

50 Gârâmâ himbimâmbâ manman kârikñahât sot yamâ nâ. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe nine hepne sunumne nemaiñeâm ki hiliwahonomai.

51 Yâhâ manman kârikjahât bulâje teteyiŋgiâkgât nâje konok himbimâmbâ ge nine hepne sunumne yu yengât pat kuyiŋgiwan yu yingimune nem manman kârikjan mannomai.” Yawu sâop.

52 Yawu sâmu Yura nengât papatolipnenjaŋe nângâm alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Lok yuŋeâmâ ki orotje yap. Girawu otmâmâ ikŋe sunumne ya gahaeakmâ ningimu nenomgât yap? Ki orotje yukâ.” Yawu sâwi.

53 Yawu sâm alahuŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Ninahât sâmune nângâjetâ ki keterakyiŋgiap yakât âlâku sâmune nângâjet. Nâmâ lok bulâje mansan. Yakât otmâ nine hepne sunumne yu ki nenomai yamâ manman kârikjan ki mannomai.

54-56 Yawu gârâmâ nine hepne sunumne yuŋeâmâ manman kârikje yakât bulâje oap. Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâje nine hepne sunumne nem mannomai yamâ sâp patoen mumuŋambâ mem yahatyekmune biwinnenje kepeiakmâ konohâk otmâ orowâk manmâ yâhânôm.

57 Awoŋne manman amboŋaje hângânnohomu gewan. Yakât otmâ yâkât wâtjanâk kinmâ yâkŋe tatmap yakât dopŋeâk nâ gurâ mansan. Yâhâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâje nine hepne sunumne yu nemai yen gurâ nâje manmâ yâhâwom yakât dopŋeâk manmâ yâhânomai.

58 Yawu gârâmâ emelâk tâmbâlipnenjaŋe sot âlâ, kutje mana sâm, newi yan manman kârikje ki ekbi. Yawu otmâ mum gawî. Yâhâ sâp yiwereŋe yuâmâ nine hepne sunumne nenomai yamâ manman kârikjan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

59 Yesuŋe Kapanaum yengât miti emetjan yâhâ den yu ekyongop.

Yesuŋe manman kârikje yakât topŋe ekyongop.

60 Yesuŋe nengât papatolipnenje yawu sâm ekyongomu yan lohimbiŋe denŋe nângâne sâm yâkâlen torokatmâ manbi nombotjaŋe alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Den yap yuâmâ nângâmunŋe umatŋe oap yakât otmâ yâkât den yu âlâje nângâwuap?” Yawu sâwi.

61 Yawu sâm hâkâŋ otjetâ Yesuŋe biwiyenŋe ekmâ yuwu sâop. “Den yan yukât âlâje ki ekyongop? Girawuhât otmâ nângâjetâ umatŋe oap?”

62 Gârâmâ nâje hâmbâi himbimân âwurem yâhâmune nekmâ yanâmâ girawu nângânomai? Nângâjetâ bulâje otmu nâhâlen biwiyenŋe katnomai me bia?

63 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâjet. Lohimbi âlâ me âlâje yeŋe engatyeŋajak otmâ manman kârikjan mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak yâkŋak mâmâŋe otyiŋgimu manman kârikjan mannomaihât dop tap. Yakât otmâmâ den yan yu nângâjetâ bulâje otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu biwiyenŋe nâhâlen katmâ manman kârikje mannomai.

64 Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe nombotjaŋe ki nângâjetâ bulâje otmâp.” Yawu sâop. Yâhâ lohimbi nombotjaŋe biwiyenŋe Yesuhâlen ki katbi yâhâmâ emelâk topyenŋe nângâop. Yâhâ lok âlâje Yesuhât betŋehen kionbuap ya gurâ yawuâk emelâk topŋe nângâop.

65 Yakât nângâm yuwu torokatmâ ekyongop. “Emelâk ekyongoan ya âlâkuâk sâmune nângâjet. Awoŋnaje lohimbi âlâ me âlâ mem hewewenŋe tuhuyekbuap yâkŋak nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

66 Yawu sâopgât lohimbi nombotjaŋe nângâjetâ umatŋe otmu pilâm âlâengen ariwi.

⁶⁷ Arinetâ Yesuje hoj bawalipnje kâiân yâhâp yuwu sâam eknongop. “Yen gurâ yawuâk pilânekmâ arine sâam oai me bia?”

⁶⁸⁻⁶⁹ Sâamu Petoroje sâop. “Kutdâ, gâje konok Anitâhât nanje bulâje manmâ manman kârikjahât topnje eknongorâ nângâmunje bulâje otnap. Gâhât topge emelâk nângâwin yakât otmâ pilâhekmâ lok âlâhâlen ari denje lâum manman kârikjan mannomgât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

⁷⁰ Yawu sâamu yuwu sâam eknongop. “Bulâjanâk nâje konok meyekban. Yawu gârâmâ weke bâleje ya yengât amboyeje kutje Satan sâam yâkne yengâlen gâtje âlâhât biwiñan kionjmu yakât tem lâum mansap.” Yawu sâop.

⁷¹ Yâhâ Yesuje den sâop yañe bukunenje Yurasi, Simon nanje, yamâ Karioto kapi amboje ya miop. Yâkne gâmâlâk Yesuhât betjechen kionjbuap yakât.

7

Anitâhât sâtgât otmâ Yesuje den kâsikum yingiminoj.

¹ Otmu yakât kakñan Yura nengât papatolipnennjañe Yesu kune sâam otbi. Yawu otjetâ yanjak Yuraia hân panmâ kapi tipi tapi Galilaia hânân tatmâ arap ya yengâlen ari den kâsikum yingim manop.

² Yan ari manmu tâmbâlipnennjañe selep tuhuminiwi yakât homban ja tâlâhuop.

³⁻⁵ Otmu Yesu imilipnjañe denje nângânetâ nahat otmu yuwu sâam ekuwi. “Selep tuhuminiwi yakât homban tâlâhuap. Yakât otmâ lohimbi kingitje orowâkne Yerusalem kapi patoen menduhuakmâ herone otnomai. Gâje yan kulem mendâ lohimbiñe eknomaihât kapi yu pilâm Yuraia hânân ari. Yan ari lohimbi nombotnjañe gâhât den nângâne sâam otmâ mansai ya senyenjan kulem âlâlâ mendâ ekmâ gâhât den pat sâam haok tuhunomai. Lohimbi kerekne gâhât nângânetâ yahalâkgât gâ tetekñan kinnâ kulem mendâ eknomaihât nangain. Gârâmâ kapi tipi tapi yuânâk manbuat yamâ girawu otmâ kutje pato otbuap?” Yawu sâwi.

⁶⁻⁸ Sânetâ yuwu sâam ekyongop. “Yeñe engatyeñanjak otmâ yu me ya âlepñe otmâ. Yakât otmâ Yerusalem kapi patoen yâhâ homban ekne sâam âlepñe ekmâ herone otnomai. Herone otjetâ yanâmâ nengât papatolipnennjañe yekmâ ki kuk otyinginomai. Yâhâ nâmâ engatneâk ki otman. Awoññañe sâam nihioj ya watmâ otman. Yakât otmâ lohimbiñe orotmemeyenje bâleje otmâ yakât kuk otnihimai. Yawu gârâmâ nine topne tetemu eknomaihât sâp ki tâlâhuap. Yakât otmâmâ ki yâhâwom. Gârâmâ yeñeâmâ âlepñe homban ari ekñet.” Yawu sâop.

⁹ Yawu sâamu imilipnjañe pilâm yenjiâk ba ariwi.

¹⁰ Pilâm arinetâ Yesuje hoj bawalipnje menenekmu belângen watyekmâ yâhâwin.

¹¹ Yâhâmunje lohimbiñe menduhuakmâ sot um nem herone otbi yan Yura nengât papatolipnennjañe Yesuhât pâinbi. Pâinmâ “Yesu wosapâ tap?” sâam âiyongom yâhâm gewi.

¹²⁻¹³ Âiyongom yâhâm geñetâ lohimbi dondâje kingityeñahât otmâ Yesuhât den lohotñan alahu gulahu otbi. Alahum hionjakmâ nombotnjañe yuwu sâwi. “Yesuje âilonjo tânnongom mansap,” sâwi. Yâhâ nombotnjañeâm sâwi. “Bia. Yâkneâm lohimbi kâityongomu mâtâp tâpikgum otmâ hilipgumai,” sâwi.

14 Otmu homban ya tânâmgumu Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ lohimbi kinbi ya den kâsikum yingiop.

15 Den kâsikum yingimu papatolipnennaje ekmâ pârâk pilâm yuwu sâwi. “Yâhâmâ ekap emetŋan ki yâhâop. Yawu gârâmâ miti yap yuâmâ girawu nângâmpgât yap?” Yawu sâwi.

16 Yawu sâŋetâ Yesuŋe yuwu sâm ekyongop. “Den yan yuâmâ nine den bia. Anitâŋe hângânnohomu ge yâkât sâtgât otmâ denŋe ekyongoan.

17 Yakât otmâ nine engatnaŋak ki otman ya lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât tem lâumaiŋeâmâ nângâm heŋgeŋgumai.

18 Lok âlâ me âlâŋe yeŋahâk den ekyongomai yaŋeâmâ lohimbiŋe nângâyingjetâ yahalâkgât den ekyongomai. Yâhâ nâmâ Anitâ orop biwinetŋe konohâk otmu âi sâm nihim hângânnohop. Hângânnohomu gewan yâkâlâk nângâjetâ yahalâk nângâm uwawapŋe bia tuhum manmâ den imbiâk ki sâman.

19 Yawu gârâmâ yeŋe gurâ Moseŋe girem den kulempuop ya kerek ki lâumai. Yakât otmâ topŋe girawuhât otmâmâ nâ nohone sâm oai?” Yawu sâop.

20 Yawu sâm ekyongomu lohimbi kinbiŋe yuwu sâwi. “Main, wonânŋe gohone sâm oai? Gâmâ weke bâleŋaŋe mângâehekmu biwihe hâlim milim otmu yat.”

21 Sâŋetâ sâop. “Nâmâ tatmâ nângâ nângâ sâpŋan lok pareŋe âlâ heŋgeŋguwan. Heŋgeŋgumune kulem ya ekŋetâ sâtŋe olop yakât nângâjetâ bâleap.

22-23 Nâŋe otmune ki bâleop. Yakât yuwu sâmune nângâm heŋgeŋgjet. Tâmbâlipnennaje hâkyenahât torehenŋan undip tuhuangiminiwi ya yeŋe torokatmâ otmâ yâhânomaihât Moseŋe girem den kulempuop. Yakât otmâmâ girem den lâuain sâmai yamâ tatmâ nângâ nângâ sâpŋan nanlipyeŋe ihilâk hâkyenahât torehenŋan undip tuhuyingimai. Yawu gârâmâ nâŋe gurâ tatmâ nângâ nângâ sâpŋan lok pareŋe heŋgeŋguwan yakât topŋe girawuhât nângâjetâ bâleap.

24 Lok âlâ me âlâŋe otmai memai ya yeŋeâmâ kakŋeâk kakŋeâk ekmâ yakât sâmai. Wongât otmai memai ya ki ekmâ nângâm heŋgeŋgum sâmai. Yakât nângâmune ki ârândânŋ oap.” Yawu sâop.

Kapi ambolipŋaŋe Yesuhât nângâm biwi yâhâp otbi.

25 Yawu sâmu Yerusalem kapi ambolipŋe nombotŋaŋe yuwu sâwi. “Lok yuâmâ papatolipnennaje kune sâm oai.

26 Lok yuâmâ tetekŋanâk kinmâ den kâsikum yingim mansap. Yakât otmâmâ wongât papatolipnennaje ki kuwangim mansai? Anitâŋe hângângumu giop yawu nângâm yakât ki kuwangimai mon?

27 Yâhâ Anitâŋe hângângumu gewuap yâkât hep torehenlipŋe ki nângânôm. Otmu topŋe yamâ hâum pâpgunôm. Yâhâ Yesuhât hep torehenlipŋe yengât hârok nângâyingai. Yakât otmâ Anitâŋe ki hângângumu giop yawu oap.” Yawu sâwi.

28 Yawu sâŋetâ Yesuŋe opon kâmbukŋan yâhâ den kâsikum yingim yuwu sâm ekyongop. “Bulânânâk yeŋe hep torehenlipne yengât naŋgai. Yamâ benŋe nâhât toŋne nângâm hâum pâpguai. Nâmâ nine engatneâk otmâ ki gewan. Manman bulânahât âbonaŋe hângânnohomu gewan. Yamâ benŋe yâkât topŋeâmâ yeŋe ki naŋgai.

29 Nâmâ yâkŋe hângânnohomu gewan yakât otmâ yâkât topŋe nângâm heŋgeŋguan.” Yawu sâop.

30 Yawu sâmu papatolipnenn̄aje n̄nḡânetâ bâlemu mem pâi emetjan katne sâm otbi. Yawu gârâmâ mumbuapgât sâp kalop ya ki tâlâhuop yakât membâihât dop ki olop. Yakât otmâ pilâwi.

31 Yawu gârâmâ lohimbi nombotjan̄e den̄e n̄nḡânetâ bulâne otmu alahu gulahu otmâ yuwu sâwi. “Yesun̄e kulem top̄ne top̄ne mem gap ya Anitâhât hon̄ bawan̄e âlâ h̄nḡângumu ge tihitnenn̄e otbuap sâmai yan̄e wangim âlâlâ ki membuaup.” Yawu gârâmâ lok sâmai ya bulâjanâk Yesu sâm yâkâlen biwiyen̄e katbi.

32 Otmu lohimbi nombotjan̄e yawu sâm alahu gulahu otjetâ Parisaion̄e n̄nḡânetâ bâlemu yakât hotom uminiwi yenḡâlen arinetâ den hikum Yesu mem pâi emetjan katne sâm tembe lâulipyen̄e h̄nḡânyongowi.

33 H̄nḡânyongonetâ Yesuhâlen arinetâ yuwu sâm ekyongop. “Nâ yen orop sâp tâlâwâk manmâmâ h̄nḡânnohomu takan yâkâlen âwurem ariwom.

34 Âwurem arimune pâinneknomai. Yawu gârâmâ ariwom yan gurâ yen̄e arinomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâne ki neknomai.” Yawu sâop.

35-36 Yawu sâmu yâkne yuwu sâm alahu gulahu otbi. “Pâinneknomai yan ki neknomai. Otmu ariwom yan gurâ arinomaihât mâtâp ki tap,” yap. Yakât otmâ wosaken arimu yan pâinmâ ki mem tetenom? Anitâhât dengât pâp̄gumai yenḡâlen emelâk bukulipnenn̄aje den kâsikum yingim mansai. Ya orop ari mannomaihât yap me wosaken ariwuapgât yap?” Yawu sâwi.

37 Otmu selep tuhuminiwi yakât hombaŋ ya bia otbe sâm otmu yan lohimbi kerekne menduhuakmâ kai toka pato otminiwi. Yâhâ menduhuakbiân Yesun̄e yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi âlâ me âlâ manman kârikjahât to yakât yeksap yamâ nâhâlen ga nen̄et.

38 Emet inânjan̄ poropete nombotjan̄e den âlâen hâum kulemguwi yakât top̄ne yuwu tap. “Lohimbi âlâ me âlâne nâhâlen biwiyen̄e kepeim mannomai yamâ biwiyen̄ambâ manman kârikjahât to ya hindakmâ hirik hirik sâm imbuap.” Kulemguwi yakât top̄ne yawu tap.” Yawu sâop.

39 Yesun̄e den yu sâop yamâ tohât ki sâop. Yâhâ Yesu himbimân ki âwurem yâhâopgât otmâ Anitâne Wâtgât mâmânahât Heak ki h̄nḡângumu giop. Yâhâ sâp yiwereŋe yuâmâ nen̄e biwi n̄nḡân n̄nḡânnenn̄e Yesuhâlen katmun̄e yanâmâ Wâtgât mâmânahât Heakne nenḡâlen ge mâmâne otningimap yakât sâop.

40 Yawu sâmu n̄nḡâm lohimbi nombotjan̄e yuwu sâwi. “Yamâ poropete pato takawuap sâmain ya mat takamu eksain”

41 Yâhâ nombotjan̄eâmâ yuwu sâwi. “Bulâjanâk Anitâne lok yun̄e tihitnenn̄e olâkgât h̄nḡângumu ge mansap.” Yawu sâwi. Yawu gârâmâ nombotjan̄eâmâ n̄nḡâm hilipgum yuwu sâwi. “Bâe, Yesu yuâmâ Galilaia amboŋe.

42 Yamâ Anitâne lok âlâne tihitnenn̄e otbuapgât h̄nḡângumu gewuap yamâ Dawitihât senân gâtne. Otmu Betelem kapiân tetewuap. Yâkât top̄ne yawu miti pepaen kulemguwi tap. Yakât otmâ Yesu yuâmâ Anitâne ki h̄nḡângumu giop, yawu eksain.” Yawu sâwi.

43 Yesuhât top̄jahât yawu sâm alahum hion̄akbi.

44 Yâhâ nombotjan̄eâmâ pâi emetjan̄ mem katne sâm otjetâ umatne otmu pilâwi.

⁴⁵ Yawu otjetâ Parisaio otmu hotom uminiwi yengât tembe lâulipyenaje purik sâm kunlipyenaje yengâlen arinetâ yuwu sâm âiyongowi. “Yen wongât Yesu ki mem takai?”

⁴⁶ Sânetâ sâwi. “Yâkne den sâmû nângâmunnje âlâ kândâkdâek otmu yanjak inâk takain. Yâhâmâ topnje iknjiâk.” Yawu sâwi.

⁴⁷ Yawu sânetâ Parisaiojeâmâ yuwu sâwi. “Bâe, Yenâmâ denje nângânetâ biwiyenje gulip oap.

⁴⁸ Nenneâmâ denje nângâmunnje porap otmap. Otmu kunlipnennaje nângânetâ nahat otmap. Yakât otmâ nenâmâ biwinenje alitmâ mansain.

⁴⁹ Yamâ lohimbi inje mansai yanje Mosehât girem den ki nângâm henjengumai. Yakât otmâ Anitâne hem nâpumân pilâyekmu ge matnje umatnje menomai.” Yawu sâwi.

⁵⁰ Yawu sânetâ yâk yengâlen gâtne âlâ, kutnje Nikotemo sâm, yâhâmâ emelâk Yesuhâlen arimu den huhuowot. Yâkne yuwu sâm ekyongop.

⁵¹ “Mosehât girem den âlâ yuwu tap. “Lok âlâne ikne topnje ki sâm tetem sârreakmuâk yâkât tosa yakât sâm hârewanjinomgât dop âlâ ki tap.” Den yawu tap yakât nenje Yesuhât in yawu sâm hârewanjinunje ki ârândânj otbuap.” Yawu sâop.

⁵² Yawu sâmû bukulpinaje nângâm bâlewanjim yuwu sâwi. “Bâe, gâmâ Galilaia ambolipnje yengât nângârâ yahatmap yukâ. Emelâk miti pepaen kulemguiwi ya sâlikum yuwu ekbuat. Anitâne Galilaia amboje âlâ poropete âi ki sâm wanmap.” Yawu sâwi.

⁵³ Yawu sâm gem itorj galonj otmâ emetyenehen ariwi.

8

Yesuhâlen biwinenjanje kepeinom yanâmâ den âiân ki katnenekbuap.

¹ Otmu Yesunje Yerusalem kapi pilâm gem Oliwa pumnan yâhâop.

² Emet hanj sâmû kapiân âwurem ari opon kâmbuknan yâhâmu lohimbi kingitnje orowâkne denje nângâne sâm menduhuakbi. Menduhuaknetâ den kâsikum yinjgiop.

³ Den kâsikum yinjgimu yanâmâ Parisaio otmu Mosehât girem den kâsikum ningiminiwi yanje imbi âlâne loknje betnjehen kionjmu mem tetewi. Imbi ya dâim Yesuhâlen den âiân katne sâm ariwi. Otmu Yesunje den sâm hilipgumu topnje mem tetenom nângâwi.

⁴ Ari yuwu sâm âikuwi. “Lok pato, imbi yuâmâ loknje betnjehen kionjmu mem teteain.

⁵ Yawu gârâmâ imbi âlâ me âlâne loklipyenaje betyenehen kionjomai yamâ kâtnjak yongomunne munomaihât Mosenje girem den âlâ kulemguop. Bâinj, gâneâmâ girawu nanjat?”

⁶ Yawu sânetâ Yesunje den nângânâk tatmâ bânjanje hânân kulemguop.

⁷ Kulemgum tatmu witgum âikuwetâ kuwihakmâ yuwu sâm ekyongop. “Yengâlen gâtne âlâ tosanje bia yanje topnje katmâ imbi yu kumu yan yen hârokne kunomai.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâm yâhâpne yawuâk den nângânâk tatmâ hânân kulemguop.

⁹ Yawu sâmû nângânetâ umatnje otmu anjoân kunlipyenaje sâm yahatmâ kulet sâm arinetâ arinetâ lok ya hârok arim tinj pilâwi. Arim tinj pilânetâ imbi yamâ Yesu orop yetnjiâk kinowot.

¹⁰ Kinmutâ Yesunje kuwihakmâ yuwu sâm ekuop. “Wa tou. Den âiân katgeknje sâm oai ya wosapâ arai?”

11 Sâmu sâop. “Lok pato, lok ya hârok arai.”

Sâmu sâop. “Yawu gârâmâ nâŋe gurâ otdâ bâleap yakât den âiân ki katgek-bomgât nanŋan. Yawu gârâmâ gâŋe otdâ bâleap yamâ yâhâpŋe ki otbuat.” Yawu sâop.

Yesuŋe laŋinŋan katnenekmu tatmain.

12 Yesuŋe ekumu arimu lohimbî kinbî ya ikŋan hâum yuwu sâm ekyongop. “Nâ hânŋan kulemŋan lohimbî mansai yengât laŋinŋe otmâ mansan. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeinomai yamâ sâmune laŋinŋe biwiyenŋan pilâmu omoŋ bâleŋambâ ga manman kârikŋahât pat otmai.” Yawu sâop.

13 Yawu sâmu Parisaioŋe yuwu sâm ekuwi. “Gâ gikgahâlâk mepaeakmâ sâm tat. Yamâ nâŋgâmunŋe bonŋe ki oap.” Yawu sâwi.

14 Sâŋetâ sâop. “Nâmâ wosakembâ gewan yakât topŋe nanŋan. Me wosaken âwurem ariwom yakât topŋe gurâ nâŋgâm henŋenŋuan. Yawu otmâ nâ ninahât topne sâm tetemune bonŋe otmap. Yawu gârâmâ yerŋeâmâ nâhât topne ki nâŋgâm henŋenŋuai. Yakât otmâ den yai yu nâŋgâmunne ki dopŋan oap.

15 Yen gurâ loggât nâŋgân nâŋgân watmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât den sâm hâreyiŋgine sâm otmaiân topyene kakŋeâk kakŋeâk nâŋgâm sâm hâreyiŋgimai. Yâhâ nâmâ lok âlâ me âlâhât ki sâm hâreyiŋgiman.

16 Yawu gârâmâ sâm hâreyiŋgim mansan mâne Awoŋnaŋe âi sâm nihim hâŋgânnohomu gewan yâkât sâtgât sâm hâreyiŋgimune bonŋe otbâp.

17 Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Moseŋe girem den âlâ kulemguop ya yuwu tap. “Lok âlâ me âlâŋe ikŋiâk bukuliŋne yengât topyene teteâkgât sâm hâreyiŋgiwuapgât dop ki tap. Lok yâhâp me amon yaŋe denyene hikunomai ya lâuakmâ konok otmap yamâ nâŋgâŋetâ bonŋe otbuap.” Yawu tap.

18 Yakât ninahât topne yuwu sâmune nâŋgâŋet. Awoŋnaŋe hâŋgânnohomu gewan yâku yawuâk nâhât topne teteâkgât mâmâŋe otnihimu kulem topŋe topŋe memune ekmâ gamai ya.” Yawu sâop.

19 Sâmu sâwi. “Âwâhe wosaken mansap? Ya sârâ nâŋgâne.” Sâŋetâ sâop. “Yene nâhât topne ki nanŋai. Gârâmâ Awoŋnahât topŋe gurâ ki nanŋai. Yawu gârâmâ nâhât topne nanŋai mâne Awoŋnahât topŋe nâŋgâwanŋimbâi.” Yawu sâop.

20 Otmu opon kâmbukŋe kâlehen tewetsenŋe katŋetâ geminiop yan lohimbî menduhuakŋetâ Yesuŋe den kâsikum yinŋiop. Sâp yan Parisaio yawu sâm ekyongop. Yawu gârâmâ Yesu pâi emetŋan mem katnehât nâŋgâwi yamâ mumbuapgât sâp ki tâlâhuop yaŋak ki mewî.

Yesuŋe Himbim Âwâŋahât sâmu ki nâŋgâŋetâ keterahop.

21 Yesuŋe yâhâpŋe yuwu sâm ekyongop. “Nâ pilâyekmâ ariwom. Arimune yen munomaiân yanâmâ nâ ki neknomai. Ki nekmâ yan orotmemeyene bâleŋe tâtâem otŋetâ yakât matŋe umatŋe kâpekyiŋgimu hiliwahonomai. Yâhâ nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu yuwu sâm alahu gulahu otbî. ““Nâ ari manbom yan yen gurâ watnekmâ ari mannomaihât dop âlâ ki tap,” yawu yap. Yamâ girawuhât yap? “Hiwawakbom” sâm nâŋgâm yap mon?” Yawu sâwi.

23 Sânetâ sâop. “Nâmâ himbimâmbâ gewan. Yenâmâ hân yuân tetem manmâ gai. Yawu gârâmâ nine topne âlâ, ikñiâk tap. Yenâmâ hân lok bâleje.

24 Yeje orotmemeje bâleje tâtâem otñetâ yakât otmâ matje umatje kêpekyinjimu hiliwahonomai. Yawu gârâmâ awonñaje hângânnohomu ge manman amboje mansan. Yakât nâhâlen biwije katmâ orotmemeje kinjon bet pilânomai yamâ ki hiliwahonomai.” Yawu sâop.

25 Sâmu lauyeje butelim yuwu sâwi. “Gâ wuân lok kinmâ yu yat?”

Sânetâ sâop. “Emelâk ekyongoan ya.

26 Yakât otmâ nâ yengât topyeje sâm tetem den âiân katyebomgât dop tap. Yawu gârâmâ hângânnohopje yu me ya otnap yamâ bulânânâk. Yakât otmâ yâkât den yawuâk ekyongoman.” Yawu sâop.

27 Yawu gârâmâ Yesuje Himbim Âwâñahât ekyongop yamâ ki nângâñetâ keterahop.

28 Yakât den âlâ yuwu sâm ekyongop. “Yejeâmâ nâ lok bulâje howanân nohom kânângâneknomai ya ekmâ nâ manman amboje mansan yakât topje nângâñetâ bulâje otmu keterakyingiwuap. Otmu Awonñaje den sâm nihiop yawuâk ekyongom gan ya nine engatneâk ki otman ya gurâ nângâm henjeñgunomai.

29 Hângânnohomu gewan yâk orop biwinetje kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwanjimune nekmu ârânâdâñ otnap. Yakât otmâ ki betnohomap.” Yawu sâop.

30 Yawu sâmu lohimbi dondâje den sâop ya nângâñetâ bonje olop.

Parisaioje Awarahamgât sen manbi.

31-32 Nângâñetâ bonje otmu benje yuwu sâm ekyongop. “Yiwereje biwije hewewer otmu nâhât den nângâñetâ bulâje oap. Yawu nângâm yâhânomai yanâmâ meyekmune nâhât hoñ bawalipne bulâje otnomai. Yawu otmâ Anitâhât topje nângâñetâ bulâje otmu holanyekbom.” Yawu sâop.

33 Sâmu sâwi. “Bâe, nenâmâ Awarahamgât sen mansain. Gârâmâ lok âlâ me âlâje ki menenekñetâ hoñ bayjngim mansain. Yakât otmâ topje girawuhât otmâ “holanyekbom,” yat? Den yat yakât nângâm hâum pâpguain.” Yawu sâwi.

34 Sânetâ sâop. “Nâje den bulâje ekyongomune nângâñet. Lok âlâ me âlâje orotmemeje bâleje otmaiye yeje wâtyenânâk kinmâ ya bet pilâm manman âilonçoân torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Orotmeme bâleje ya tâtâemâk otmâ manmâ manman bâleñahât amboje ya hoñ bawanjinomai.

35 Yakât topje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lok âlâhât nanñaje âwâñe orop haonmâ ârândâñ manmâ yâhâromawot. Yawu gârâmâ âwâñahât hoñ bawalipñaje gurâ hâmbâi pilâyelekmâ ondop yengâlen ari hoñ bayjngim mannomai.

36 Yawu gârâmâ nâjeâmâ Anitâhât nanje mansan. Gârâmâ nâje holanyekbom yamâ manman bâleñahât amboje hoñ ki bawanjinomai.

37 Yen nombotñaje Awarahamgât sen mansain sânetâ ya nanñan. Yawu gârâmâ nâhât den nângâñetâ gemu bet pilâm nâhâitje kumunje muâk sâmai.

38 Nâmâ Awonje orop biwinetñan den tatmap yamâ tâñ tâñâk ekyongom gaman. Yâhâ yejeâmâ amboyeñahât sât lâum yu ya otmâ mansai.” Yawu sâop.

39 Yawu sâmu yuwu sâm ekuwi. “Nenâmâ Awarahamgât sen.” Sânetâ sâop. “Yenâmâ Awarahamgât sen bulâje mansai mâne yâkñe olop miop yawuâk watmâ manbâi.

40 Anitâñe den bulâñe eknohomu nâñgâm gewan yawuâk ekyongoman. Yâhâ yeñeâmâ ya nâñgâmâk tatmâ tatmâ nâ nohoneâk nâñgâm manmai. Yeñe oai yu Awarahamñe olop ya lâuap.

41 Yamâ yeñeâmâ amboyeñe olop yawuâk otmâ manmai.” Yawu sâop. Sâmu sâwi. “Imbi kondarâñe ki menenekñetâ san mansain. Awoñnenñeâmâ Anitâ ikñe konok tap.”

Parisaioñe manman bâleñe amboñahât tem lâuminiwi.

42 Sâñetâ sâop. “Nine engatneâk otmâ ki gewan. Anitâñe hâñgânnohomu ge mansan. Yakât otmâmâ âwâyeñe Anitâ mâneâmâ nâhât den nâñgâm buku otnihimbâi.

43 Yawu gârâmâ nâñe den ekyongomune nâñgâñetâ umatñe otmu pilâmai. Yakât otmâ den sâmune nâñgâñetâ biwiyeñan ki hâuyekmap.

44 Âwâyeñe Satan manman bâleñahât amboñe, yâkât tem lâunehât nâñgâmai. Otmu kândikum emelâk orotmeme kiñgoñ otmâ gawiñeâmâ yâkâlen kândiwahom otñetâ bâlem gamap. Yâhâmâ manman âlepñan ki manmâ gaopñak manmâ gamap. Yâhâmâ perâk yakât mâmâñe pato oapgât ikñe engatñeâk watmâ kâityongomap. Yawu gârâmâ orotmeme âlepñe otbuapgât dop âlâ ki tap.

45 Yawu gârâmâ yenâmâ yâkât yâkât tem lâum mansaihât nâñe den bulâñe yan yuâmâ nâñgâñetâ nahat otmap.

46 Yâhâ yeñgâlen gâtñe âlâñe den âiân katnekmâ tosa orop mansap sâm nâhâlen gâitbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ nâñe den bulâñe ekyongoman yamâ topñe girawuhât otmâ nâñgâñetâ paha den otmap?

47 Lok âlâ me âlâñe Anitâhât pat manmai yañe yâkât denñe haonmâ ârândâñ lâumai. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat ki manmai. Yakât otmâ nâhât den hâkâñ otmâ pilâmai.” Yawu sâop.

Awaraham ki manop yapâek Yesuñe tatmâ gamap.

48 Yawu sâmu yuwu sâm bâlewanñiwi. “Bâe, Gâmâ Samaria kapi amboñe. Yakât otmâ weke bâleñeñe nâñgân nâñgânge mem hâlim tuhumu den yu yat.” Yawu sâwi.

49 Sâñetâ sâop. “Nâ weke bâleñeñe ki mâñgâenekmu den sâman. Nâmâ Awoñne ewe katmâ tem lâuwanñiman. Yâhâ yeñeâmâ nâ ki ewe katnekmâ tem lâunihim mansai.

50 Yawu gârâmâ lohimbine ewe katnekñetgât ki nanñan. Awoñne Anitâ ikñiâk nâñgânihim lohimbine ewe katnekmâ tem lâunihineñetgât nâñgâmap.

51 Yakât otmâ den bulâñe ekyongomune nâñgâñet. Lok âlâ me âlâñe nâhât tem lâunihim manmai yañeâmâ manman kârikñan mannomai.” Yawu sâop.

52-53 Sâmu sâwi. “Bâe, Awarahamâmâ emelâk muop. Otmu poropete ya gurâ emelâk muwi. Yâhâ gâñeâmâ “nâhât tem lâum mannomainñeâmâ manman kârikñan mannomai,” yawu yat. Yawu sâm muwi ya yeñgât kunyeñe mansan yawu nâñgâmat. Ya ki orotñe. Yakât otmâ bulâñanâk weke bâleñeñe mâñgâheekmu biwi hâlim oat yawu nanñain. Gâ yawu sâm mepaeaksat yakât nâñgâmunñe dondâ bâleap.” Yawu sâwi.

54 Sâñetâ sâop. Nâñe nine mepaeaksan mâne nâñgâñetâ porap otbâp. Yawu gârâmâ Awoñne hâñgânnohomu gewan yâñeâmâ mâmâñe otnihimu kulem topñe topñe memune ekñetâ yahatmap. Yâhâ yeñeâmâ Awoñnahât topñe ki nâñgâm “Anitâ Amboneneñe” sâm imbiâk kunmai.

55 Nâñeâmâ yâkât topñe nâñgâm henñeñguan. Yawu gârâmâ “ki nâñgawañgian,” sâman mâne lok perâkñe otmâ den membâm. Yeñe den mem lohimbî kâityongomai yakât dopñeâk otbâm. Yawu gârâmâ nâmâ yâkât topñe nâñgâm henñeñgum tem lâuwañgimune ârândâñ otmap.

56 Tâmbâyeñe Awarahamñe nâ tetem âi tuhumune bulâñe tetemu ek-behâlâk nâñgâm nâhâlen biwiñañe kepeim heronje otmâ manop.” Yawu sâop.

57 Sâmu sâwi. “Bâe, Awaraham ya emelâhâk manop. Yâhâ gâmâ sihan mansat. Yawu gârâmâ girawu otmâ Awarahamgât topñe nâñgâm yu yat?” yawu sâwi.

58 Sâñetâ sâop. “Nâ ninahât topne sâm tetemune nâñgâñet. Embâñân Awaraham ki manop yapâek tatbannjak tatmâ gawañjak tatmâ gaman.” Yawu sâop.

59 Yawu sâmu nâñgâñetâ bâlemu “O, Anitâ konok embâñân talopñak tatmâ gamap.” Yawu nâñgâm kât lâum kune sâm otñetâ misiñgurakmâ opon kâmbukñambâ yok pilâm gem ariop.

9

Lok âlâ senñe bok sâsâñe Yesuñe henñeñguop.

1-2 Otmu hilâm âlâen tatmâ nâñgâ nâñgâ sâp yan nen Yesuhât hon bawalipñe mâtâwân ariwin. Ari lok âlâ senñe bok sâsâñe ekbin. Lok yamâ mâmâñahât tepñambâ yawuâk teteop. Ekmâ yuwu sâm Yesu âikuwin. “Kutdâ, lok yuâmâ âlâhât toсахât otmâ mâmâñahât tepñambâ senñe bok sâsâñe yuwuâk teteop. Iknje orotmeme bâleñe yakât me âwâñe mâmâñe yetgât tosa yakât yu olup?”

3 Yawu sâm âikumunñe yuwu sâop. “Ya bia. Iknje orotmemeñe bâleñe me âwâñe mâmâñe yetgât toсахât bia. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ henñeñgumune ekñetâ âlâ kândâkdâ olâkgât mâmâñahât tepñambâ yuwuâk teteop.

4-5 Yakât nâñgâñetâ teteâkgât den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Nâñe kulem topñe topñe mem den ekyongomune yan lañinñañe biwiyeñan pilâmu hañ sâyiñgimap. Yakât otmâmâ nâ hângânnohomu gewan yâkñe mâmâñe otningimu tem lâuwañgim manmunñe yan lohimbîñe yâkât wâtñahât bulâñe ya eknomai. Yawu gârâmâ hâmbâi katyekmâ arimune yan omoñ sahakmu âi tuhunomaihât dop ki otbuap.”

6 Yawu sâm hân mem tâpgum golañgumu toâk toâk otmu lok yakât senñan lâwâlem yuwu sâm hângâñguop.

7 “Gâ arimâmâ Siloam denñân senge hâmehe piriakbuat.” Yawu sâop. Otmu kut Siloam yakât topñeâmâ yuwu, “hângânnohop” yawu. Yawu sâm hângâñgumu ari to piriakmu senñe suk sâmu ehop.

8 Yawu otmâ âwurem arimu bukulipñe otmu lohimbî emelâk topñe nâñgâminiwiñe ekmâ yuwu sâwi. “O, lok senñe bok sâsâñe mâtâp ginñan tatmâ ulitnongomap ya yu mon?” Yawu sâm alahuwi.

9 Nombotñañe sâwi. “Lok ya yukâ,” sâwi. Yâhâ nombotñañeâmâ sâwi. “Bia, lok yuâmâ lok yai yawuya,” sâwi.

Yawu sâñetâ lok ya ikñahâk yahatmâ sâop. “Yai, yamâ nâ yukâ.” Yawu sâop.

10 Yawu ekyongomu yuwu sâm âikuwi. “Gâ girawu otmâ senge hâreakmu eksat?”

11 Sâretâ sâop. “Lok âlâ, kutŋe Yesu sâŋ, yâkŋe hân mem tâpgum golanŋum sennan lâwâlem yuwu sâŋ eknohoap. “Gâ Siloam dengânân ari senge hâmehe piriak.” Yap yawuâk watmâ ari piriakmune senne hâreakmu eksan.”

12 Yawu sâmu âikum sâwi. “Lok ya wosapâ tap?” sâwi. Sâretâ “Nâ ki nanŋan,” sâop.

Parisaioŋe âi pâi tuhuwi.

13-14 Yawu gârâmâ Yesuŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan lok ya henŋenŋuop. Yakât otmâ lok nombotŋe ekmâ kinbiŋe lok ya mem den âiân katne sâŋ Parisaio yenŋâlen dâim ariwi.

15 Dâim ariŋetâ Parisaioŋe girawu otmâ senŋe hâreakmu ehop yakât âikuwi. Âikuŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yesuŋe hân mem tâpgum golanŋum sennan lâwâlemu yaŋak ari Siloam dengânân piriakmune senne hâreakmu eksan.” Yawu sâop.

16 Yawu sâmu Parisaio nombotŋe yuwu sâwi. “Yesuŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋan hân mem tâpgum golanŋuop yamâ âi miop yawuhât dop oap. Yakât otmâ ekmunŋe Anitâŋe ki hâŋgâŋumu giop oap.” Yawu sâwi. Yâhâ nombotŋeâmâ yuwu sâwi. “Orotmeme bâleŋe otmâ manmap mâne kulem yuwuya ki membâp.” Yawu sâŋ hionŋakbi.

17 Hionŋakmâ yaŋak witgum lok ya yuwu sâŋ âikuwi. “ “Mem sennan lâwâlemu hâreakmu eksan,” yat. Yakât otmâ topŋe tipŋe nâŋgâwanŋiat ya sârâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

Sâretâ sâop. “Yâhâmâ Anitâhât sâtŋât henŋemnohop yakât ekmune poropete oap.” Yawu sâop.

18 Yâhâ Parisaio nombotŋe senŋe hâreakmu ehop yakât den pat nâŋgâŋetâ ki bulâŋe olop. Yakât otmâ topŋe yâhâpŋe sâretâ nâŋgâne sâŋ âwâŋe mâmâŋe yuwu sâŋ âiyotgowi.

19 “Nanyetŋe senŋe bok sâsâŋe yawuâk teteop sâŋawot. Yamâ yiwerenŋeâmâ girawu otmâ eksap? Yakât sâmutâ nâŋgâne,” sâŋ âiyotgowi.

20-23 Yâhâ emelâk Yesuŋe lok ya ki henŋenŋuop yan Parisaioŋe den yuwu hikuwi. Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâŋ Yesu hâŋgâŋumu giop yakât “lohimbi âlâ me âlâŋe yawu sânomai yamâ kewilâyekmunŋe miti emetŋan ki yâhâm yaehen mannomai.” Yawu sâwi. Yawuhât âwâŋe mâmâŋe kewilânelekŋetâ yaehen manmaît sâŋ kinŋiyetŋahât otmâ yuwu sâowot. “Netŋât nannetŋe yu bulâŋanâk senŋe bok sâsâŋe yawuâk mem ga katbit ya nanŋait. Yawu gârâmâ topŋe girawuhât otmâ senŋe hâreakmu eksap ya ki nanŋait. Yamâ yâkŋe ŋaŋa tap mâne yâkât topŋe ekyongombâit. Gârâmâ ikŋe âikuŋetâ topŋe ekyongoâk.” Yawu sâowot.

24 Yawu sâmutâ nanyetŋe yâhâpŋe yuwu sâŋ âikuwi. “Anitâhât senŋan kinsat yakât otmâ den bulâŋanâk sârâ nâŋgâne. Nenâmâ Yesuhât topŋe nanŋain. Yâhâmâ lok bâleŋe. Gâŋe yâkât girawu nanŋat?”

25 Yawu sâŋ âikuŋetâ sâop. “Bâe, yeŋe lok bâleŋe yai yamâ ki nanŋan. Nâmâ senne bok sâmu manminiwan yamâ sâp yiwerenŋe lok yaŋe senne lâwâlemu hâreakmu eksan yamâ nanŋan.” Yawu sâop.

26 Yawu sâmu kunyeŋe kârikŋe otmâ sâwi. “Sârâ nâŋgâne. Gâ girawu otgihimu yan senge yu hâreahop?” Yawu sâwi.

27 Sâretâ sâop. “Âo, nâmâ emelâk ekyongoan. Wongât yeŋe usut usulâk âi pâi tuhuneksaî? Yeŋe yâkât honŋ bawanŋine sâŋ âinohom tai me?” Yawu sâop.

²⁸ Yawu sâmu sârekuwi. “Wae, gârjeâmâ yâkât den lâuon. Yâhâ nenjeâmâ Mosehât girem den lâumain.

²⁹ Anjoân Anitâje girem den Mose ekuop yamâ nanġain. Yâhâ lok yuâmâ âlâhât sâtġât otmâ âi memap? Topje ki nanġain.” Yawu sâwi.

³⁰ Sâjetâ sâop. “Bâe, yai ya nânġâmune nahat oap. Lok yanje sennan lâwâlemu hâreakmu ekban yamâ yeje girawuhât otmâ âlâhât sâtġât otnihop yakât nânġâm pâpġuai?

³¹ Yawu gârâmâ nenâmâ yuwu nanġain. Orotmeme bâleje otmâ manmaiġe âi tuhune sâm Anitâ ulitġuġetâ ki nânġâyġimâp. Yâhâ lohimbî âlâ me âlâje ewe katmâ tem lâuwanġimaiġe ulitġuġetâ âlepje nânġâyġimâp.

³² Yawu gârâmâ kândikum emelâk Anitâje lohimbî katyelekmu yapâek tetem gawiân kulem yuwu yakât pat âlâ ki nânġâman. Yakât otmâmâ yuwu nanġan.

³³ Lok yuâmâ Anitâje ki hânġângumu ġiop mâne ki henġemnohombâp.” Yawu sâop.

³⁴ Sâmu sâwi. “Bâe, Gâmâ mâmâhaġe menġehop yapâek manman bâleje manmâ gamat. Yakât ġâje girawu otmâ den kâsikum ningiwe sâm oat? Pilâm ânmâ ari,” sâm watġetâ ba ariop.

Senje bok sâsâje henġenġuop yanje Yesuhâlen biwiġe kalop.

³⁵ Watġetâ ariop yakât den pat Yesuġe nânġâop. Lok ya mem tetem yuwu sâm ekuop. “ġâje lok bulânâhâlen biwihaġe kepeim mansat me bia?”

³⁶ Sâmu sâop. “Lok pato, ġâ âlâhât yat? Yiwerenġe tiripnohorâ ekmâ biwiġanġe yâkâlen kepeim manbehât nanġan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Nâ ninahât yan.”

³⁸ Sâmu sâop. “Kutdâ, biwine ġâhâlen katsan,” sâm mepaeop.

³⁹ Yawu sâm mepaemu yuwu sâop. “Nâ lohimbî topyeġe ekmâ kâsipyongowehât gewan. Lok nombotġeâmâ “emelâk nânġâmain” sâm mepaeakmai yamâ hâum pâpġunomai. Yâhâ nombotġanġeâmâ “ki nânġâmain” sâmai yamâ sâmune nânġâġetâ haġ sâyġiġiwuap.” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu Parisaio yan kinbiġe nânġâm yuwu sâm âikuwi. “Maiġ, nenġe mepaeakmaġgât hâum pâpġum ki nanġaġgât yat me?”

⁴¹ Sâjetâ sâop. “Nâhât topne nânġâm biwiyeġe nâhâlen kepeimai mâne emelâk tosayenġe biatyiġimbâp. Yâhâ yeġeâmâ “emelâk nânġâm pesuk pilain” sâm biwiyeġe nâhâlen ki kepeimai yakât otmâ tosayenġe ya yawuâk tatmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

10

Yesuġe tihit otningimâp.

¹ Yesuġe ikġan hâum yuwu sâm ekyongop. “Yuwu sâmune nânġâġet. Lama amboyenġe peke tuhum lama ya kâlehen katyekmu kinmai. Yâhâ lok âlâ me âlâje lama kombo mene sâm lama galemġe tġrek topġan kinmap yakât otmâ peke betġehembâ mem pitik pilâm yâhâm kâlehen kioġmâ kombo membuap.

² Yâhâ lama amboyenġe dâiyekmâ nak sândukġehen katyekmu kinġet sâm peke betġehembâ ki kioġmap.

³ Yâkġeâmâ tġrek tâġ tâġâk yakât galemġe ekumu nânġâwanġimu kâlehen ba lama kutyeġe ikġiâk ikġiâk yongomap.

⁴ Yongonmu ga peke hindâmu denġe nânġâm amboyenġe watmâ arimai.

5 Yâhâ lok ondopņe pup taka dâiyeqmâ ariwe sâm yongonbuap yamâ engat towatņe aņņo nâņgâm ki betņan watnomai.” Yawu sâop.

6 Yesuņe den yu iķņan hâum sâmu nâņgâņetâ ki keterahop.

7 Nâņgâņetâ ki keterahopgât yuwu sâop. “Nâmâ lama yeņgât amboyeņe bonņe.

8 Aņņoân nâ hânân ki gewan yanâmâ lok komborâ nombotņe Anitâhât lama taka dâiyeqmâ âlâengen arine sâm yongonņetâ denyeņe ki nâņgâyiņgiwi.

9 Nâmâ tirek galemņe kinman. Lohimbi âlâ me âlâņe manman sânduhân manne sâm otmai yamâ nâhâlembâ gam ba peke kâlehen kinņetâ tihityeņe otmune kilik milik mannomai.

10 Otmu lok komborâ yâhâmâ lohimbi mem bâleyeqmâ itit kiom tuhuyiņgimai. Yâhâ nâmâ manman kârikņe yiņgimune yan manmâ yâhâņetgât gewan. Yawu.

11 Otmu âlâkuâk ninahât sâwe. Nâmâ lama galemyeņe âlepņe mansan. Yakât otmâmâ lok bâleņe âlâ me âlâņe nâhât lama hilipyongone sâm takanomai yamâ in yawu sârereyekmune nohonomai.

12-13 Yâhâ lama amboyeņe nep lok meyekmu yâkât lama galemyeongom yan hâmeņahâlâk nâņgâmai. Yawu gârâmâ soso hulin âlâņe lama neyekbe sâm takawuap yamâ kiņgityeņahât otmâ pilâyeqmâ arinomai. Ariņetâ soso yaņe nombotņe neyekmu nombotņe tiok taok otmâ arim kinnomai. Yawu.

14-15 Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Anitâ orop biwinetņe hikuakmâ konohâk otmu naņņangiait. Yakât dopņeâk nine lama orop biwinenņe kepeiakmâ konohâk otmu naņņangiain. Yakât otmâmâ nâņe tihityeņe otmâ sârereyekmune nohoņetâ mumune yâkņe manman sânduhân mannomai.

16 Nohoņetâ mumbom yakât kakņan nine lama nombotņe emelâk Anitâņe manman kârikņahât pat kuyiņgimu wosapâ me wosapâ mansai, ya gurâ yongonmune denne nâņgâm yeņgâlen torokatmâ komot konohâk otņetâ nâ ninak amboyeņe otmâ yâhâwom.

17-18 Yâhâ tihityeņe otmâ sârereyekmâ mumbomgât awoņņe hâņgânnohomu gewan. Gem biwinetņe konok oap yakât otmâ lauņe lâum hewewenâk otmâ kaweyeņan kinmune nohoņetâ mumbom. Yakât otmâmâ awoņņe orop biwinetņe kepeiakmâ konohâk otmait.

Otmu nine manmannahât topne naņņangiain yakât otmâ lok âlâ me âlâņe yeņahât otmâ hilipnohonomaihât dop bia. Yawu gârâmâ hâmene ki kinbuap sâwangât nohoņetâ mumbom. Yaņak benņe mumuņambâ yahatbom yangât yawuâk otbom.” Yawu sâop.

19 Yesuņe den yawu sâmu Parisaioņe nâņgâm hioņakmâ nombotņe yuwu sâwi.

20 “Weke bâleņeņe mâņgâemu biwi hâlim otmâ den yu yap. Yakât otmâ wongât ki kuwanņi?”

21 Yâhâ nombotņe aemâ yuwu sâwi. “Weke bâleņe lok senyeņe bok sâsâņe heņgemyongonomaihât dop ki tap. Yâkņe den sâmu nâņgâmunņe sâtņe otmap. Gârâmâ weke bâleņe lok mâņgâeyekmu den ihilâk mahilâk sâmai yakât dop ki oap.” Yawu sâwi.

Parisaioņe Yesu kâtņak kune sâm otbi.

22 Otmu emelâk hâkulipnenņe yâhâņe opon kâmbukņe mem miwirikum yaņak hotom um Anitâ mepaewi yakât hombaņ tâlâhuop. Otmu hombaņ ya gelâk sâpņan teteop.

²³ Gârâmâ emelâk opon ya tuhuwi yan gelâk ningimâp sâam selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutjeâmâ Solomongât selep yan Yesuŋe yâhâop.

²⁴ Yan yâhâmu Parisaionje mem hawam mewam tuhumi âi pâi tuhumi yuwu sâam âikuwi. “Wongât topge kurihiakdâ nenŋe enŋat yâhâp oain? Anitâŋe hâŋgângumu gewuap sâminiwi ya gâ me? Me âlâhât mambotnom? Topge tâŋ tâŋâk eknongorâ nâŋgâne.” Yawu sâwi.

²⁵ Sâŋetâ sâop. “Nâ yakât emelâk ekyongom gaman. Yamâ yeŋe nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmap. Yâhâ Awoŋnaŋe mâmâŋe otnihimu kulem topŋe topŋe memune ekŋetâ yan topne tetemap.

²⁶ Yawu gârâmâ yenâmâ nâhât lama bulâŋe ki manmai. Nâhât lama bulâŋe manmai mâne kulem memune ekŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe nâhâlen katbâi.

²⁷ Yawu gârâmâ nâhât lama bulâŋe ya yengât topyeŋe nâŋgâm yongonmune betnan watnekmâi.

²⁸ Yawu otmai yamâ nâhât wâtnan kinmâ manman kârikŋan mannomai. Yamâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe nâhâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop âlâ ki tap.

²⁹⁻³⁰ Yâhâ Awoŋne kunnenŋe pato tatmapŋe nâhât lama yaŋe nâ orowâk mannomgât pat kuyiŋim wawaeyekmap. Yakât otmâmâ lok âlâ me âlâ, me wahap yu me yaŋe yâkâlembâ mem dâiyekŋetâ hiliwahonomaihât dop gurâ ki tap. Yâhâ Awoŋ orop dopnetŋe konohâk oap.” Yawu sâop.

³¹ Yesuŋe yawu sâamu nâŋgâŋetâ bâlemu kâtŋe mem kune sâam otbi.

³² Kune sâam otŋetâ sâop. “Awoŋnaŋe âi sâam nihiop ya âilonŋo mem gamune ekmai. Yakât otmâmâ wuân otmune bâleapgât kâtŋe mem nohone sâam oai?” Yawu sâop.

³³ Sâamu sâwi. “Âi âilonŋo mem gaman yat yakât bia. Gâŋe “Anitâ orop dopnetŋe konok oap,” sâamat yakât nâŋgâmunŋe bâlemu gohone sâam oain. Gâmâ lok bâleŋe.” Yawu sâwi.

³⁴ Sâŋetâ sâop. “Bâe, Anitâŋe den sâop ya yengât miti pepaen lok âlâŋe kulemguop ya yuwu tap. “Yenâmâ nâhât dowâk mansai.” Anitâŋe den yawu sâop ya kulemguop.

³⁵ Yâhâ miti pepaen den hârok kulemguwi tap ya bulâŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe tâmbâlipyenŋe yengât galemlipyenŋe âi sâam yinŋim yan “Yenâmâ nâhât dowâk mansai,” sâam ekyongop.

³⁶ Otmu yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâam âi nihim hâŋgânnohomu gewan. Yakât otmâ “Nâ Anitâhât nanŋe mansan,” yawu sâam ekyongomune ya nâŋgâmâk tatmâ nâhâitŋe Anitâhât kawenjan kinbe sâam oap sâamai ya nâŋgâmunne ki ârândâŋ oap. Anitâŋe emelâk yâk yengât sâop yawuâk nâhât sâop.

³⁷ Yâhâ nâŋe kulem topŋe topŋe mem gaman ya ekŋetâ Awoŋnahât dop ki otmap otmuâmâ âlepŋe denne nâŋgâŋetâ tâŋât otbuap. Yawu gârâmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ denne nâŋgâŋetâ gemu betnihim mansai.

³⁸ Yakât otmâ kulem meman ya ekmâ nâŋgâm Awoŋ orop dopnetŋe konohâk oap yakât nâŋgâŋetâ keterakyinŋiâk.” Yawu sâop.

³⁹ Yawu sâamu nâŋgâŋetâ bâlemu mem pâi emetjan katne sâam otŋetâ ho-hetyenjambâ gem ba ariop.

⁴⁰ Ari Yoran to nombotgen emelâk Yoaneŋe lohimbi mem toen katyekmu manbi yan ari manop.

⁴¹⁻⁴² Yan manmu lohimbi kinŋitŋe orowâkŋe arim ekmâ yâkâlen bi-wiyenŋe kepeim yuwu sâam alahu gulahu otbi. “Yoaneŋe kulem âlâ ki miop.

Yawu gârâmâ yâkŋe Yesuhât topŋe eknongop yamâ bulânjanâk sâop.” Yawu sâwi.

11

Lasaro bâleop.

¹⁻² Otmu sâp yakât kakŋan lok âlâ, Betani kapi amboŋe mesek sâtŋan kinop, kutŋe Lasaro sâm, touyâhâtŋe Maria yet Mata. Yâhâ mesek ki kuop yan Marianêâmâ to kukŋe suk suk âlâ mem Yesuhât kâiŋan moselemu gemu pirim somotŋaŋe kereŋ mewangiop.

³ Yâhâ mesek sâtŋan kinmâ pilâyelekebe sâm otmu touyâhâtŋaŋe Yesuhât yuwu sâm den katmutâ ariop. “Lok pato, gâ nângâ. Bukuhe yamâ mesek sâtŋan kinsap.” Yawu sâowot.

⁴ Den yawu katmutâ Yesuŋe nângâm matŋe yuwu sâm katmu âwureop. “Imiyetŋaŋe ki pilânenekbuap. Mesek sâtŋan kinsap yakât huhopŋe yamâ lohimbî dondâŋe Awoŋne netgât nângâŋetâ yahatbuap.” Yawu sâop.

⁵ Yâhâ Yesuŋe Mata Maria, Lasaro yâk yengât tepŋe dondâ nângâop.

⁶ Yawu gârâmâ den pat ya nângâm hilâm kalimbu pesuk sâmu yanak nen hoŋ bawalipŋe yuwu sâm eknongop.

⁷ “Yahatŋetâ Yuraia hânân âwurem arine.”

⁸ Yawu sâmu nenŋe yuwu sâm ekuwin. “Lok pato, nengât papatolip-nenŋaŋe yâhâlenâk gâ gohone sâm otbî. Yakât yiwerenŋe âwurem arinom yamâ gohonomai yakâ.”

⁹ Yawu sâmunŋe Yesuŋe den âlâen hâum yuwu sâm eknongop. “Anitâŋe emet haŋgât me omoŋgât dop yawu katmu tetemap. Yawu gârâmâ hilâmân nenŋe mâtâp ekmâ kilik milik arim gamain. Yawu otmâ kâinenŋan ki teŋ sâmap.

¹⁰ Yâhâ omoŋdâŋe ki ekmâ heŋgeŋgum arim gamain. Yawu otmâ kâinenŋan teŋ sâmap.

¹¹ Yiwerenêâmâ hilâmngât dop otmu mansain. Yakât otmâ bukenenŋe Lasaro in aman pâlâmŋe iap gârâmâ ari mândemune yahatbuap.” Yawu sâop.

¹²⁻¹³ Otmu Lasaro yamâ emelâk bâleop. Yâkŋe den kelanŋatmâ eknongomu nângâmunŋe ki keterakmu yuwu sâm ekuwin. “Kutdâ, yamâ aman in iapgât yahatbuap. Yakât otmâ ki arinehât nanŋain.”

¹⁴ Yawu sâmunŋe Yesuŋe den tâŋ tâŋak yuwu sâm eknongop. “Lasaronŋe emelâk bâleop. Gârâmâ orowâk tatbit mâne ki bâlembâp.

¹⁵ Emelâk bâleop. Gârâmâ kulem memune ekmâ topne nângâm heŋgeŋgum biwiyenŋaŋe nâhâlenâk kepeinomai. Yakât otmâ tepne heronŋe oap. Bâiŋ, yahatŋetâ arine,” yawu sâop.

¹⁶ Yawu sâmu bukenenŋe âlâ, kutŋe Toma sâm, kutŋe âlâmâ Boho boho, yuwu sâm eknongop. “Kutdânenŋaŋe arinom nanŋap. Yakât âlepŋe nen hârok arimunŋe nongonŋetâ muneâyâ.” Yawu sâop.

Yesuŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁷ Yawu sâmu yahatmâ Betani kapiân ariwin. Yâhâ “Lasaro ya emelâk bâlemu kurihinetâ hilâm imbât oap” yawu sâm eknongowi.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Betani kapi yamâ Yerusalem kapi pato ya hâlâŋmâek tap yakât otmâ bukulipyeŋe dondâŋe kapi pilâm kahân takawi.

²⁰ Yâhâ Mataŋe “Yesu mâtâwân takam tap,” sâŋetâ nângâm garinŋe pilâm penewangiwe sâm giop.

21 Gem ekmâ yuwu sâ m ekuop. “Kutdâ gâ nen orowâk tatbin mâne iminetŋaje ki pilânenekbâp.

22 Yawu gârâmâ gâŋe wuân me wongât Anitâ ulitguwuat ya âlepŋe nâŋgâhihiwuap.” Yawu sâ m ekuop.

23 Sâmu sâop. “Imihe âlepŋe mumuŋambâ yahatbuap.”

24 Sâmu sâop. “Hâmbâi sâp patoen yahatbuap yamâ nanŋan.”

25 Sâmu sâop. “Manman amboŋe yamâ nâ. Otmu mumuŋambâ yahatmâ mannomai ya gurâ amboŋe nâek.

26 Yakât otmâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe biwiyenŋe nâhâlen katmâ manmainŋe munomai yakât kakŋan mumuŋambâ yahatmâ mannomai. Manmâ yâhâpŋe munomaihât dop âlâ ki tap. Den yan yu nâŋgârâ bonŋe oap me bia?” Yawu sâop.

27 Sâmu sâop. “Kutdâ, yat yamâ nâŋgâmune bonŋe oap. Otmu Anitâŋe tihitnenŋe olâk sâ m nanŋe hâŋgângumu gewuap sâmain yamâ gâ ya nanŋan.” Yawu sâop.

Yesuŋe weŋe nâŋgâop.

28 Yawu sâ m âwurem ari gariŋe den halowâk ekuop. “Kutdânenŋe mâtâwân taka kinmâ gâhât yap.”

29-30 Yawu sâmu Mariaŋe Yesu penewaŋgiwe sâ m yahatmâ sururuk sâ m ariop.

31 Yahatmâ arimu bukulipŋe kak takawi yaŋe “Mariaŋe weŋe nâŋgâm sumâŋen ari isewe sâ m oap,” sâ m yahatmâ betŋan watbi.

32 Mariaŋe sururuk sâ m ari Yesu penewaŋgim isem kinmâ yuwu sâ m ekuop. “Kutdâ, gâ nen orowâk tatbin mâne iminetŋaje ki pilânenekbâp,” Yawu sâop.

33 Yawu sâ m isemu bukulipŋe watbiŋe orowâk isewi. Iseŋetâ yekmâ Yesuŋe tepŋe nâŋgâyiŋgim yuwu sâ m âiyongop.

34 “Yâk wosapâ kurihiwi?”

Sâmu sâwi. “Pato, yuân ga ek,” sâwi.

35 Yawu sâŋetâ Yesuŋe yekmâ tepŋe nâŋgâyiŋgim isem kinop.

36 Yakât otmâ lohimbi kinbiŋe ekmâ yuwu sâwi. “Ekŋet. Nâŋgân nâŋgânŋe yâkâlen kepeim manmapgât yawu oap.” Yawu sâwi.

37 Yâhâ nombotŋajeâmâ yuwu sâwi. “Lok senŋe bok sâsâŋe ya emelâk senŋe lâwâlemu hâreakmu ehop. Yawu gârâmâ Lasaro heŋgeŋguop mâne ki mumbâp. Ki heŋgeŋguop yakât nâŋgâmunŋe bâleap.” Yawu sâwi.

Yesuŋe Lasaro mumuŋambâ mem yahalop.

38 Yawu sâŋetâ Yesuŋe nâŋgâmu ki ârândân otmu sumâŋen ariop. Lasaro yamâ kârikin kâlehen katŋetâ tatmu kât pato âlâŋe mâtâpŋe manguwi.

39 Ya ekmâ “Kât ya hâpunŋetâ ariâk,” sâ m ekyongop.

Ekyongomu Mataŋe sâop. “Kutdâ, kurihimunŋe hilâm imbât pesuk yap. Yakât emelâk tâtuk sâ m korokŋe pilap.” Yawu sâop.

40 Sâmu sâop. “Yamâ nâhâlen biwihâŋe kepeim manbuat yanâmâ nâŋe Anitâhât wâtŋan kinmâ kulem membom ya ekdâ âlâ kândâkdâ otbuap yakât emelâk ekgohowan.” Yawu sâop.

41 Yesuhât sâtgât otmâ kât pato ya hâpunŋetâ arimu yâkŋe himbimân pak sâ m ekmâ yuwu sâ m ulitguop. “Awon, gâ ulitgohomune nâŋgânihimat ya nanŋan.

42 Yawu gârâmâ lohimbi kinsai yuŋe gurâ gâŋe hângânnohorâ gewan ya ekmâ nâŋgâŋetâ bulâŋe olâkgât senyenjan kinmâ ulitgohoan.”

43 Yawu sâŋ purik pilâm Lasaro kunop. “Lasaro, yahatmâ ge.”

44 Sâmu uk sâŋ yahalop. Yâhâ kâinje bâtŋe yamâ mem sâŋgum kaok yaŋe sâhâm kuratguwi. Otmu kun kundenne ya gurâ sâŋgumŋak sâhâm kurihiwi. Yakât otmâ Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Sâŋgum ya holaŋmâ pilâŋet.” Yawu sâop.

Kaipa otmu Parisaioŋe Yesu mumbuap sâŋ den hikuwi.

(Mataio 26:1-5 Mareko 14:1-2 Luka 22:1-2)

45 Yesuŋe kulem miop yan lohimbi dondâŋe kak taka kinbiŋe ekmâ biwiyenje yâkâlen katbi.

46 Yâhâ nombotŋaŋeâmâ kulem miop yakât den pat Parisaio ekyongowi.

47 Ekyongonjetâ yaŋak Parisaioŋe hotom uminiwi ya yengât kunlipyenje ari yuwu sâŋ ekyongowi. “Lok yuŋe kulem topŋe topŋe memap yakât girawu otne?”

48 Mâtâp ki maŋguwaŋginom yamâ lohimbi kerekŋe yâkâlen torokatnomai. Yâkâlen torokatŋetâ Roma kunlipnenŋaŋe nâŋgâŋetâ bâlemu tembe lâulipyenje hângânyongonjetâ taka nengât opon kâmbukŋe kândorŋmâ itit kiom tuhuneneknomai.” Yawu sâwi.

49 Yawu sâŋetâ hotom uminiwi ya yengâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Kaipa sâŋ, yamâ yambu yan hotom uwi ya yengât kunyenje pato manop. Yâkŋeâmâ yahatmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yenâmâ nâŋgâm hâum pâpŋgumai.

50 Yakât otmâmâ yuwu sâŋ ekyongomune nâŋgâŋet. Nen Yura lohimbi kerekŋe hiliwahomaingât lok yuŋahâk muâk sânom.” Yawu sâop.

51 Yawu gârâmâ den sâop ya ikŋahâk ki sâŋ teteop. Yâhâmâ yambu yakât hotom uwi ya yengât kunyenje manop. Yawuhât den ya sâop yakât bulâŋe yamâ Yesuŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

52 Yâhâ Yura nengâlâl ki muop. Lohimbi wosapâ me wosapâ mansaiŋe Anitâhâlen biwiyenje katnomai kerek menduhunenekmu komot konohâk otnom. Otmâ emelâk manman kârikŋahât pat kuningiop ya menomgât kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

53 Otmu Kaipaŋe sâop yapâek topŋe katmâ Yesu muâkgât den hikum mâtâpŋat pâinmâ gawi.

54 Yakât otmâ Yesuŋe hoŋ bawalipŋe menenekmu Yuraia hân pilâm, kapi âlâ, kutŋe Eparaim sâŋ ya lok ki manmai yakât horatŋehen ariwiŋ.

55 Yakât kakŋanâmâ nengât Tihit tihit hombanj tâlâhumu yan lohimbi dondâŋe Anitâŋe nâŋgâyinŋimu ârândâŋ olâkgât toen piriakne sâŋ Yerusalem kapi patoen yâhâwi.

56-57 Sâp yanâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyenje otmu Parisaioŋe lohimbi yuwu sâŋ ekyongowi. “Yesu takawuap otmâmâ lok âlâ me âlâŋe ekmâ ga eknongomu nenŋe pâi emetŋan mem katnom,” sâwi. Yakât otmâmâ Yesu ekŋetâ biatmu opon kâmbukŋan yâhâm yuwu sâŋ alahu gulahu otbi. “Yen girawu nanŋai. Yesu hombanj yu kakŋe ki mon ekbuap.” Yawu sâwi.

12

Mariŋe to kukŋe âilonŋo moselemu Yesu kâinjan giop.

(Mataio 26:6-13 Mareko 14:3-9)

1 Yâhâ Yura lohimbiŋe menduhuakmâ Yesuhât mambotŋetâ bialop. Otmu yakât kakŋan hilâm nombolân konok pesuk sâmu Tihit tihit hombanj

tetewuap ya utâpgumu Yesuñe menenekmu Eparaim kapi pilâm Betani kapiân ariwin. Yâhâ Betani kapi yamá Yesuñe Lasaro mumuñambâ mem yahalop.

² Yan arimunñe kapi ambolipñe nombotñane Yesuhât heronñe otmâ orowâk menduhuakmâ sot uñetâ newin. Nem tatmunñe Lasaronñe Yesu hâlânñmâ talop. Otmâ Matañe sot um hâum ningimu newin.

³ Nem tatmunñe gariñane nak âlâ toñe kukñe suk suk, hâmeñe yahat yahatñe, moselemu Yesuhât kâinjan gemu somotñe kâlep pato yane mem gowasiñmâ kereñ mewañgiop. Otmu kukñe yane pindindiñ sâam hâmenenñan yâhâop.

⁴ Kukñe nânğâm nengâlen gâtñe âlâ, kutñe Yurasi, Karioto kapi ambonñe yamâ gâmâlâk Yesuhât betñehen kionbuap yane sâop.

⁵ “Bâe. To kukñe suk suk yu mem ari lok nombotñe yinğimunñe yakât hâmeñe, wan tausen kina yawuya ninginjetâ lohimbî umburuk mansai kâsikum tânyongombâingât dop.” Yawu sâop.

⁶ Otmu yâhâmâ den yu sâop yuâmâ lok umburuk manbi ya tânyongonehât ki sâop. Yâhâmâ nengât tewetsenñe katipñe galemğum kinmâ yapâ kombo meningiminiop. Yakât otmâ ikñahât nânğâm sâop.

⁷⁻⁸ Yawu sâamu Yesuñe yuwu sâam ekuop. “Kâmbukñe, ki sâam guhuñmâ tatñet. Kulem miap yu ekmune ârândân oap. Yawu gârâmâ nâ getek nohoñetâ mumbom yan to torehenñe tap yuñe mem yâhâpñe pirinekbuap. Yawu gârâmâ yu ki mem hânğângum tewetsenñe mem lohimbî umburuk tânyongomai. Yamâ wongât? Yâhâmâ yen orop sâp kâlep manñetâ tânyongonomai.” Yawu sâop.

⁹ Otmu Yesuñe Betani kapiân yâhâ talop yan lohimbî dondâñe nânğâm ekne sâam takawi. Otmu yakâlâk bia. Emelâk Yesuñe Lasaro mumuñambâ mem yahalop ya nânğâwihât ekne sâam takawi.

¹⁰⁻¹¹ Taka Lasaronñe mumuñambâ yahalop yakât ekñetâ âlâ kândâkdâ otmu biwiyenñe Yesuhâlen katbi. Yakât otmâmâ hotom uminiwi yengât kunlipyenñe nânğâñetâ bâlemu den yuwu sâam hikuwi. “Lohimbî kingitñe orowâkñe Yesuñe Lasaro mumuñambâ mem yahalop ya nânğâm yâkâlen torokatmaiñetâ yâhâp yâhâp yotgomunñe mundomawot,” sâawi.

Yesuñe Yerusalem kapiân yâhâmu heronñe otbañgiwi.

(Mataio 21:1-11 Mareko 11:1-11 Luka 19:28-40)

¹² Emet hanñ sâamu nenñe yahatmâ Betani kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâwin. Betani kapi pilâmunñe lohimbî dondâñe Tihit tihit hombañ ekne sâam Yerusalem kapiân taka tatbiñe Yesu kapiân takawuap ya nânğâwi.

¹³ Ya nânğâm kapi pilâm gem matuk yawuyaek yakât esenñe hârem mâtâwân kinñetâ gamunñe heronñe otbañgim sâawi. “Anitâñe Isirae nengât tihitnenñe otbuat sâam kunnenñe katgekñmâ âi sâam gihim hânğânğohomu mat takat. Yakât otmâ Anitâ mepaeain,” sâam heronñe otbi.

¹⁴ Heronñe otñetâ Yesuñe dongi nanñe âlâ mem kakñan yâhâ tatmâ kapiân yâhâop. Otmu yâhâop yakât emet inânñan poropete âlânñe den kulemguop ya yuwu tap.

¹⁵ “Yen Yerusalem kapi ambolipñe nânğâñet. Yengât kutdâyenñe dongi nanñe kakñan tatmâ yengâlen takamu ekmâ heronñe nânğâwanğinomai. Yakât otmâ âlâkuâk ki gorâyinğiwuap.”

Den kulemguop ya yawu tap.

¹⁶ Otmu sâp yanâmâ hoñ bawalipñe nenñe dongi ya dâim ge wanmunñe kakñan tatmâ kapiân yâhâop. Kapiân yâhâop yan den yakât bulânñe teteop

yakât hâum pâpguwin. Yâhâ Yesuŋe himbimân âwurem yâhâop yakât kakŋan yukât nâŋgâmunŋe keterahop.

17-18 Otmu emelâk Yesuŋe Lasaro mumuŋambâ mem yahalop yakât lohimbî dondâŋe ekbi. Otmu yâkŋe bukulipyeŋe ki ekbi ya ekyongonjetâ nâŋgâwihât Yesu ekne sâŋm mâtâwân ge penewangim heronŋe otmâ orowâk kapiân yâhâwi.

19 Heronŋe otbanŋinetâ Parisaio nombotŋaŋe ekmâ nâŋgâm bâlewanŋim yuwu sâŋm alahu gulahu otbi. “Bâe, nenŋe lohotŋe ot tatmunŋe lohimbî kiŋitŋe orowâkŋe Yesuhâlen torokatnomosai yukâ. Yakât otmâ girawu otmunŋe yan Yesu watmâ tai yu pilâŋet?” Yawu sâwi.

Yesuŋe mumbuap yakât Pilip yet Anderea ekyotgop.

20 Otmu sâp yanâmâ Girik kapi ambolipŋe nombotŋaŋe Anitâ mepaene sâŋm Yerusalem kapiân yâhâwi.

21 Kapiân yâhâ Yesu ekne sâŋm bukunenŋe âlâ, Pilip sâŋm, yamâ Besaita kapi yamâ Galilaia hânân tap yan gâtŋe, yâkâlen toho Yesuhât âikuwi.

22 Yesuhât âikuŋetâ Pilipŋe bukunŋe Anderea ekumu orowâk Yesuhâlen ari den ya ekuowot.

23 Ekumutâ nâŋgâm matŋe yuwu sâŋm ekyotgop. “Bâiŋ, Anitâŋe nâ lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan. Nâhât topne tetemu nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomaihât sâŋŋe tâlâhuap.

24 Yakât den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâmutâ keterahâk. Senŋo alikŋe ki mondotmâ hân kâlêhen katmain yamâ kâŋŋe ki gamu bonŋe ki otmap. Yâhâ senŋo alikŋe hân kâlêhen katmunŋe tatmâ kâŋŋe pururuk sâŋm yahatmâ esenŋe huhumap. Yawu otmâ suriŋe pilâm yanak bonŋe otmap. Yawu gârâmâ senŋo alikŋe konok yapâek bonŋe pato tetemap. Yakât dopŋeâk nohonjetâ mumune hânân katnekŋetâ gemune yapâ gâtŋaŋe lohimbî dondâŋe manman bulâŋe mem tetenomai.

25 Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâyet. Lohimbî âlâ me âlâŋe yeŋe manmanyenahâlâk mem mete tuhum mannomai yamâ hâmbâi hiliwahonomai. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe manmanyenahât ki mem mete tuhum nâhâlâk biwiyenŋe katmâ mannomai yanŋeâmâ manman kârikŋan mannomai.

26 Yâhâ lok âlâ me âlâŋe nâhâlen torokatmâ hoŋ banihinomai yanŋeâmâ tem lâunihim mannomai. Yawu manŋetâ Awonŋaŋe meyekmâ nâhâlen torokatyekmu biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ orowâk manbisâin.

27 Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yu biwine umatŋe oap. Biwine umatŋe otmu yakât girawu sâwom. Yuwu mon sâwom? Awonŋ, umatŋe bâleŋe yu kaknan yâhâmapgât nâŋgânihirâ pilâm ariwehât nanŋan. Yamâ benŋe yawu bia. Umatŋe yu kaknan yâhâmu sâtŋum mumbehât hâŋgânnohorâ gewan.

28 Yakât otmâ sârâ umatŋe yu me ya kaknan yâhâwuap yu ekmâ lohimbî dondâŋe mepaehekŋetgât nanŋan.” Yawu sâop.

Yawu sâmu himbimâmbâ âwâŋaŋe yuwu sâop. “Emelâk kulem topŋe topŋe mem garâ ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaenekmâ gamai. Yawu gârâmâ âlâkuâk kulem mendâ ya ekmâ mepaeneknomai.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmu lohimbî yan kinbiŋe denŋe nâŋgâm sâwi. “Âo, himbim ŋunŋuruy sâmu nanŋain.” Yâhâ nombotŋaŋe sâwi. “Bia, anŋelo âlâŋe den ekumu ombenŋe munŋaŋe ŋawaŋ ŋawaŋ sâŋm arimu nanŋain,” yawu sâwi.

³⁰ Yawu sâjêta Yesuŋe yuwu sâŋ ekyongop. Anitâŋe den yiwerenŋe eknohomu nanŋai yuâmâ biwine houŋ sâmapgât ki yap. Yeŋe nâhât nâŋgâniŋjetâ keterahâkgât yap.

³¹ Sâp yiwerenŋe yupâek Anitâŋe lohimbi yeŋgât biwiyenŋe ekmâ mem kiwiliyekmâ sâŋ hâreyiŋgiwuap. Yâhâ lohimbi bâlenŋe yeŋgât amboyenŋe, kutŋe Satan sâŋ, ya mem ge katmune yâkât wâtŋe pesuk sâwuap.

³² Yakât topŋeâmâ yuwu. Nâ howanân nohom kânâŋgânekŋetâ kinbom. Yawu otbom yan lohimbi kerek dâiyekmune nâhâlen torokatnomaihât nanŋan.” Yawu sâop.

³³ Mem âlâlâ tuhunetâ mumbuap yakât topŋe nâŋgâŋjetâ keterakiŋgiâkgât Yesuŋe yawu sâŋ ekyongop.

³⁴ Yawu sâŋ ekyongomu lohimbi yan kinbiŋe nâŋgâŋjetâ ki ârândânŋ otmu yuwu sâŋ âikuwi. “Bâiŋ, yat yawu bia. Mosenŋe den âlâ kulemguoŋ ya yuwu tap. Anitâŋe hâŋgâŋgumu gewuap yamâ manman kârikŋan manmâ yâhâwuap. Yawu gârâmâ gâŋeâmâ yuwu sâmat. “Anitâŋe lok bulâŋe hâŋgânnohomu gewan,” ya sâmat. Yamâ girawuhât otmâ “Howanân nohom kânâŋgâneknomai” yat. Yakât otmâ Anitâŋe lok bulâŋe hâŋgâŋgumu gewuap yakât topŋe yamâ nâŋgâŋ hilipgumat. Yakât otmâ lok âlâhât yat?” Yawu sâwi.

³⁵⁻³⁶ Sâjêta sâop. “Sâp yiwerenŋe yuâmâ sâŋmune laŋinŋaŋe biwiyenŋan pilâmu haŋ sâyiŋgimap. Yawu gârâmâ laŋinŋe bok sâmu omoŋ bâlenŋe sahakmapgât yeŋe laŋinŋahât ambonahâlen biwiyenŋe kepeim laŋinŋanâk mannomai. Yâhâ sâp ki kâlêp otmâek laŋinŋe bok sâmu yan omoŋ sahakbuap. Yawu otmu omoŋân mannomaiŋe bam gane sâŋ mâtâp ki ekmâ awawi guwawi otmâ ari hiliwahonomai.” Yawu sâop. Yesuŋe den sâŋ tin pilâm pilâyekmâ ge misiŋgurahop.

Lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe biwiyenŋe Yesuhâlen ki katbi.

³⁷ Yesuŋe hânân manop yan kulem topŋe topŋe memu Yura lohimbiŋe yakât topŋe ekŋetâ ki keterakmu yanak yâkâlen biwiyenŋe ki katbi.

³⁸ Yâkâlen biwiyenŋe ki katbi yakât emet inânŋan poropete âlâ, kutŋe Yesaia sâŋ, kulemguoŋ yakât bulâŋe teteop.

“Kutdâ, gâhât den pat âleŋŋe ekyongomunŋe kapi ambolipŋaŋe nâŋgâŋjetâ ki bonŋe otmâp. Otmu gâŋe mâmâŋe otningirâ kulem topŋe topŋe memunŋe ekŋetâ ki keterakmap. Yakât otmâ gâhâlen biwiyenŋeâmâ ki kepeimai.” Yawu kulemguoŋ.

³⁹ Anitâhâlen biwiyenŋe ki kepeiwu yakât topŋe teteâkgât Yesaiaŋe den âlâ kulemguoŋ ya yuwu tap.

⁴⁰ “Lohimbi nombotŋaŋe Anitâhât hâkânŋ otmâ nâŋgâŋ kâkâsuk mansai. Yakât otmâ biwiyenŋe alitmâ hiliwahonŋetgât yâkŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe mem gulip tuhuyiŋgimu ki nâŋgâŋjetâ hâmap. Otmu senyenŋe mem kâtâpgumu ki ekŋetâ keterakmap.” Yawu kulemguoŋ.

⁴¹ Yâhâ Yesu ōwâŋaŋe âi sâŋ waŋop ya tuhum tin pilâm mumuŋambâ yahatmu ekŋetâ âlâ kândâkdâ otbuap ya Yesaiaŋe emet inânŋan ekmâ nâŋgâŋ kulemguoŋ.

Miti emetŋahât galem nombotŋaŋe biwiyenŋe Yesuhâlen katbi.

⁴²⁻⁴³ Yawu gârâmâ Yura nengât miti emetŋahât galem nombotŋaŋeâmâ biwiyenŋe Yesuhâlen katbi. Yawu gârâmâ bukulipyenŋaŋe nâŋgâyiŋgiŋjetâ yahalâkgât lohotŋanâk manbi. Yawu manbi yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândânŋ

oap me bia yakât ki nângâwi. Yawu nângâm Parisaioŋe nângâm bâleyiŋgim miti emetŋambâ kewilâyekŋetâ yaeŋen manmaihât Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwi yakât ki sâwi.

⁴⁴⁻⁴⁵ Yesuŋe torokatmâ yuwu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeimai yamâ biwiyenŋe nâhâlen kepeiain sâm awoŋne hângânnohomu gewan yâkâlen kepeimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlâk nângâmâi yamâ nângânihiain sâm awoŋne hângânnohomu gewan yâk nângâwanŋimâi.

⁴⁶ Yâhâ balam sem laŋinŋe pilâmu lohimbiŋe ekmâ heŋgeŋgumâi yakât dopŋeâk nâŋe hohetyenŋan ge manmune nâhât manmannahât laŋinŋe biwiyenŋan pilâmu haŋ sâyiŋgimâp. Yawu otmâ lohimbi âlâ me âlâŋe omoŋân torokatmâ manmaihât biwiyenŋe nâhâlen kepeim manŋetâ haŋ sâyiŋgiâkgât gewan.

⁴⁷ Nâŋe lohimbi den âiân katyekmâ matŋe yiŋgiwehât ki gewan. Nâmâ sârereyekmâ manman kârikŋan mem torokatyekbe sâm gewan. Yakât otmâ lohimbi nombotŋe nâhât den nângâŋetâ gemu bet pilâm manmai yamâ den âiân ki katyekmâ matŋe yiŋgiwom yakât topŋe yuwu.

⁴⁸ Den ekyongomune nângâŋetâ gemu bet pilâmâi den yuŋahâk sâp patoen topŋe mem tetemu Anitâŋe matŋe yiŋgiuwap.

⁴⁹ Nâŋe den ekyongom gaman yuâmâ nîne enŋatneâk ki ekyongoman. Awoŋneŋe den yu ekyongowuat sâm hângânnohomu gewan.

⁵⁰ Yakât topŋe yuwu tap. Awoŋnahât den ekyongom gaman yu lâum mannomâi yanâmâ manman kârikŋan manmâ yâhânomâi ya nângâmune bulâŋe otmâp. Yakât otmâmâ awoŋneŋe den yu ekyongowuat sâm nihiop. Yawuâk ekyongoman.” Yesuŋe yawu sâop.

13

Yesuŋe hoŋ bawalipŋe yeŋgât kâiyeŋe piriop.

¹ Emet omoŋ otmu haŋ sâwuap yan Tihit tihit hombaŋ tetemu Yesuŋe pilânenekmâ âwâŋahâlen âwurem yâhâwuap yakât nângâop. Yakât otmâ nen wawaenenekmâ manmâ gaop yawuâk torokatmâ manbuap yakât nângâmuneŋe keterahâkgât menenekmu emet âlâen menduhuakmâ sot um newin.

² Otmu bukunenŋe âlâ orowâk um nem tatbin yamâ Simon nanŋe, kutŋe Yurasi sâm, Karioto yan gâtŋe. Yamâ Satanne emelâk yâkât biwiŋan kioŋmu Yesu betŋehen kioŋbuap yakât biwiŋe kalop.

³ Yawu gârâmâ Yesu âwâŋeŋe wâtŋe waŋmâ hângângumu ge wuân me wuân otbuapgât dop tatbaŋgiop yakât nângâop. Yawu gârâmâ umatŋe tetewaŋgimu yakât kakŋan âwâŋahâlen âwurem yâhâwuap yakât gurâ nângâm manmanŋe ki alilop.

⁴ Yawu otmâ nenŋe bukulpnenŋe yeŋgât nângâm hoŋ bayiŋginehât Yesuŋe nem tatbin yapâ uk sâm yahatmâ sâŋgum kâlep mânuŋahop ya tuhumm pilâm kereŋ âlâ mem pâŋan kepeiop.

⁵ Yawu otmâ yahatmâ to mem kondoân gâiop. To gâim katmâ nen hoŋ bawalipŋe konok konok kâinenŋe piriŋgiop. Piriŋmâmâ kereŋ meningiop.

⁶ Yawu otmâ, Simon Petoro yâkât kâiŋe piriwaŋgiwe sâm otmu yakât Petoroŋe nângâmu umatŋe otmu yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, girawuhât otmâ kâiŋe piriwe sâm oat? Pilâhât nanŋan.”

⁷ Sâmu sâop. “Wongât kâiŋe pirihihian yakât ki nanŋat. Hâmbâi mâne gâmâ topŋe nângârâ keterakbuap.”

8 Sâmu sâop. “Gâmâ kâine ki piri. Kâmbukņe, pilâ.”

Sâmu sâop. “Nâņe kâihe ki piriwom yamâ gâ nâ pilânekmâ gikiâk manbuatgât nanġan.”

9 Sâmu sâop. “Bâiņ, âlepņe gâņe pirinekbe sâm oat gârâmâ kâine konohâk ki piriwuat. Gâņe bâtne otmu senne hâmene ya orowâk pirinekuatgât nanġan.”

10 Sâmu sâop. “Yen kerekņe omoņânâk piriaksaihât salehâk tai. Yawu gârâmâ mâtâp tâlim takai yakât otmâmâ kâiyeņe konok pirian. Yawu gârâmâ yen tai yu osetyeņan gâtņe âlâmâ salehâk ki mansap.” Yawu sâop.

11 Yurasije iķņe betņehen kioņbuap yakât nâņġâm sâop.

12 Otmu kâiyeņe ya kerehâk pirim pesuk pilâm sâņġumņe holaņmâ kalop ya yâhâpņe mem mânunjahop. Mânunġakmâ gewâkņan ge tatmâ yuwu sâm eknon-gop. “Yiwereņe kâiyeņe piriyeġsan yukât topņe nâņġâņetâ keterahâġġât yuwu sâmune nâņġâņet.

13 Yeņeâmâ “Patonenņe” me “Kutdânenņe” sâm nohonmai. Nâņe yeņġât kunyeņe manman yakât nohonmai ya nâņġâmune ârândâņ oap.

14-15 Yawu gârâmâ nâņe kunyeņe oan yakât otmâmâ yeņe hoņ bawanġiakmâ mannomaihât dop kum kâiyeņe pirian. Yakât otmâ yengu towat tiripyon-goan yuwuâk otmâ mannomai.

16 Yakât yuwu sâmune nâņġâņet. Yeņe hoņ banihim mansai. Yakât otmâ kutdâlipne mannomaihât dop ki tap. Yawu gârâmâ nâņe hoņ hâņġanyongomune nâhât tem lâum mannomai. Yawu otņetâ amutyenġan manbomġât dop bia.

17 Yakât nâņġâm sâp yiwerenņe yu hoņ bayiņġian yakât dopņeâk hoņ bawanġiaknomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâņe nâņġâmu ârândâņ otmu biwi heronņe mannomai.

Yeņe iķņe betņehen Yurasije kioņbuap yakât sâop.

18 Nâmâ biwiyeņahât topņe nâņġâm tem lâunihim manņetġât meyekmune mansain. Yawu gârâmâ kerek yeņġât ki yan. Miti pepaen den âlâ yuwu tap. “Bukune lau konok niat yeņeâmâ mem purik pilânehop.” Den yawu tap yakât bonņe teteâġġât yen tai yu osetyeņan gâtņe âlâņe mem bâlenekbuap.

19 Nâņe sâp yiwerenņe yu den ekyongoan yukât bonņe tetewe sâm oap. Tetemu ekmâ yan Anitâ orop dopnetņe konohâk oap yakât topņe ekmâ nâņġâm heņġenġunomai.

20 Yakât yuwu sâmune nâņġâņet. Lohimbi âlâ me âlâņe buku otnihimai yaņe nâ otnihiaian sâm yan awoņņe hâņġânnohomu gewan yâk otbaņġimai. Yawu gârâmâ nâņe yawuâk hâņġanyongomune arinġetâ buku otyiņġinomai. Yawu otyiņġinomai yaņe yen otyiņġiaian sâm yan nâ otnihinomai” Yawu sâop.

Yurasije Yesu betņehen kioņbuapġât sâop

(Mataio 26:20-25 Mareko 14:17-21 Luka 22:21-23)

21 Yesuņe yawu sâm biwiņe umatņe otmu yuwu sâop. “Bulâņanâk ekyongomune nâņġâņet. Yen tai yu osetyeņan gâtņe âlâņe betnehen kioņbuap.”

22 Den sâop yamâ âlâhât sâop ya ki nâņġâmunņe teteop.

23-24 Yâhâ nâ otmu Yesu biwinetņe hikuakmâ konohâk olopġât nâmâ yâk hâlâņmâ tatban. Yakât otmâmâ Petoroņe senġajak otmu ândâp katmune halowâņgen eknohom sâop. “Ya ekum ehâ. Yu âlâhât yap?” Yawu sâop.

25 Yawu sâm eknohomu nâņġâm nâņe Yesu yuwu sâm âikuwan. “Bâe, gâ yat yamâ âlâhât yat? Ya sârâ nâņġâwe.”

26 Âikumune sâop. “Sot mem motokmâ wanjune nembuap yakât yan.” Yawu sâam sot mem motokmâ Yurasi wanjmu miop.

27 Miop yanâk Satanje biwiñan kionjop. Biwiñan kionjmu yanak Yesuje nânġâm yuwu sâam ekuop. “Gâ yiwerenje yu me ya otbehât nanġat. Ya âlepje otbuat.” Yawu sâop.

28 Yesuje Yurasi yawu sâam ekuop yakât topje bukulpnje ki nânġâwi.

29 Yâhâ Yurasiñe nengât tewetsenje galemġum manminiop. Yakât otmâ bukulpnje nombotnje yuwu nânġâwi. “Yurasiñe tewetsenje mem ari sot puluhuâġât Yesuje ekuap,” yawu nânġâwi. Yâhâ nombotnjeâmâ “Yurasiñe tewetsenje sâlikum nombotje hârem lok umburuk mansai ya yingîâġât ekuap,” yawu nânġâwi.

30 Yesuje sot mem motokmâ wanjmu miop yanâk Yurasiñe yahatmâ pilânenekmâ ariop.

Biwinenjañe kepeiakmâ buku oranġim mannom.

31-32 Yurasi gem arimu Yesuje yuwu sâam eknongop. “Anitâñe nâ lok bulâñe hânġânnohomu gewan yakât topje lohimbî kerekñe nânġâm henġenġuñetġât kulem âlâ nâhâlen tetewuap. Tetemu lohimbî dondâñe ekmâ nânġâñetâ âlâ kândâkdâ otmu mepaeneknomai. Yâhâ nâñe Anitâhât tem lâumune kulem tetemu ekñetâ ewe membe otmu yanak Anitâ mepaenomai.

33 Bukulpne, emelâk Parisaio ekyongowan ya yawuâk ekyongomune nânġâñet. Sâp kâlep ki otmuâk pilâyekmâ ariwom. Yawu ġârâmâ ariwom yan ġurâ yeñe arinomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ pâinneknomai yamâ ki neknomai.

34 Yawuhât den âlâ yuwu ekyongomune lâum mannomai. Nâñe biwinenjañe kepeiyekmâ mansan yakât dopñeâk yengu biwiyenjañe kepeiakmâ buku oranġim mannomai.

35 Yawu oranġim mannomai yanâmâ yeñe nâhât hoñ banihim mansai yakât yen yekmâ nânġâyîñġim henġenġunomai.” Yawu sâop.

Petoroñe Yesu betġuwuap yakât Yesuje sâop.

(Mataio 26:31-35 Mareko 14:27-31 Luka 22:31-34)

36 Yesuje yawu sâamu Petoroñe yuwu sâam âikuop. “Kutdâ, ġâ wosaken ariuwat?”

Sâmu sâop. “Yen pilâyekmâ arimune watneknomaihât dop ki tap. Yawu ġârâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ nâhâlen torokatnomai.” Yawu sâop.

37 Sâmu sâop. “Kutdâ, wongât ġâ orop ki arinom yat? Yâhâ kasalipġane gohoñetâ mumbuat yamâ nâ orowâk notgonomaihât nanġan.”

38 Sâmu sâop. “Bukune, yuwu sâamune nânġâ. ġañe nâ betnohom topne kurihiuwat. Betnohorâ kalimbuñe otmu gokorok isewuap.” Yawu sâop.

14

Yesuje hîmbimân kawenenne henġenġuwuap yakât sâop.

1 Yesuje torokatmâ yuwu sâam eknongop. “Nâñe pilâyekmâ ariwom yakât ki nânġâm ketet otnomai. Yeñe Anitâ tihit tihit ambonahâlen biwiyenjañe kepeim manmai yakât dopñeâk nâhâlen ġurâ biwiyenjañe kepeim mannomai.

2 Awoñe tatmap yan emet biwiñe dondâ tap. Yawu ki tap mâne, nâñe emelâk yakât sâam tetem ekyongombâm. Nâ in ki ariwom. Yeñġât kawememune yan ari tatnomaihât ariwom.

³ Ari kaweyenje henjengum yanâmâ âwurem taka meyekmune nâ orowâk ari mannom.

⁴ Yâhâ nâñe Anitâhât tem lâum âi sâm nihiop ya tuhum metem âwurem yâhâwomgât mâtâp ya emelâk ekyongowan.”

Yesuhâlen biwinenñaje kepeinom otmuâmâ Anitâhâlen yâhânóm.

⁵ Yawu sâmu bukunenñe âlâ, kutñe Toma sâm, yâkñe yuwu sâm âikuop. “Kutdâ, gâ wosaken ariuwat ya ki nanñain. Yakât otmâmâ nengu mâtâp girawu ya watmâ gâhâlen takanom?”

⁶ Sâmu sâop. “Nâ ninak Anitâhâlen arinomai yakât mâtâp oan. Otmu Bulâñe Amboñeâmâ nâ mansan. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ Anitâhât den ekyongomune nâñgâñetâ bulâñe otmu nâhâlen torokatmâ mannomai yañe mannan kârikñan mannomai.

⁷ Yeñe nâhât topne nâñgâm metewi mâne Awoñnahât topñe emelâk nâñgâmbâi. Yawu gârâmâ sâp yupâek nâ nekmâ nâñgânómái yamâ Awoñnahât topñe nâñgâm henjengunómái.” Yawu sâop.

⁸ Yawu sâmu Pilipñe sâop. “Kutdâ, awoñnenñe tiripnongorâ eknehât nanñain. Ekmunñe biwinenñe huruñ sâwuap.”

⁹ Sâmu sâop. “Pilip, yenâmâ nâ orop sâp kâlep manmâ gain. Yakât otmâ girawuhât otmâ nâhât topne ki nanñat? Anitâ orop dopnetñe konohâk oap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâñe nâhât topne nanñap yamâ Awoñnahât topñe gurâ nanñap. Topnetñe yawu tapgât wongât “awoñnenñe tiripnongorâ ekne” sâm eknohoat?”

¹⁰ Nâmâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgânnetñe hikuakmâ dop konohâk otmu tatmait yakât topñe nanñat.” Yawu sâm ekum yuwu sâm eknongop. “Nâñe den ekyongoman yuâmâ nine engatneâk me ninahâlâk otmâ ki sâman. Awoñ orop biwi nâñgân nâñgânnetñe konohâk otmâ tatmait. Yakât otmâ yâkñe mâmâñe otnihimu yâkât wâtñan kinmâ kulem topñe topñe mem gaman.

¹¹ Yawu gârâmâ Awoñ orop biwi nâñgân nâñgânnetñe hikuakmâ konohâk tatmait ya nâñgâñetâ bulâñe olâkgât nanñan. Ya nâñgâñetâ ki bulâñe otbuap otmuâmâ kulem topñe topñe mem gamune ekmai yakât nâñgânómái yanâmâ netgât nâñgâñetâ bulâñe otbuapgât nanñan.

¹² Bulâñanâk ekyongomune nâñgâñet. Awoñnañe mâmâñe otnihimu yâkât wâtñan kinmâ âi memune bulâñe tetemap. Yakât otmâ Awoñnahâlen âwurem yâhâwom yanâmâ âi bulâñe pato tetemu eknómái. Dop yawuâk lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyeñaje kepeim manñetâ mâmâñe otyingiwom. Yawu otyingimune nâhât wâtñan kinmâ âi meñetâ bulâñe tetewuap.

¹³ Awoñnahâlen arimune yan yeñe biwiyeñaje nâhâlen kepeim yu me yakât ulitnohomai yamâ âlepñe nâñgâyingiwom. Nâñgâyingimune bulâñe tetemu lohimbiñe ekmâ Awoñne mepaenómái.

¹⁴ Yakât yâhâpñe sâmune nâñgâm henjengunet. Yeñe nâhâlen biwiyeñaje kepeim yu me yakât ulitnohonómái yamâ âlepñe nâñgâyingiwom.

Wâtgât mâmâñahât Heak gewuap yakât Yesuñe sâop.

¹⁵ Yeñe nâhâlen biwiyeñaje kepeim mannomai yakât bonñe yamâ nâhât tem lâum mannomai.

¹⁶ Yawu manñetâ nâñe Awoñne ulitgumune yâkñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hâñgângumu ge mâmâñe otyingimu yakât wâtñan mannomai.

17 Yâhâ yeŋe yâkât wâtŋan mansai. Yakât otmâ yeŋe yâkât topŋe nanŋai. Yâhâ hâmbâi yâkŋe biwiyenŋan ge mâmâŋe otyiŋgiwuap. Lohimbi biwiyenŋe pâlâmŋe otmâ belâŋgen mansainŋe yâkât topŋe ki nanŋai. Yakât otmâmâ ya yeŋgâlen ki ge mâmâŋe otyiŋgiwuap.

18 Nâ yiwerenŋe pilâyekmâ ariwومان. Yâhâ yen mandu yawu otmâ manmai hât nâŋe âwurem gewom.

19 Yâhâ pilâyekmâ yâhâwom yakât kakŋan lohimbi biwiyenŋe pâlâmŋe otmâ belâŋgen manmainŋe âlâkuâk ki neknomai. Yawu gârâmâ yenâmâ âlâkuâk neknomai. Otmu nâŋe mumuŋambâ yahatmâ manman kârîkŋan manmâ yâhâwom. Yakât otmâ yeŋe gurâ mumuŋambâ yahatmâ nâhâlen torokatŋetâ orowâk manmâ yâhânom.

20 Yâhâ mumuŋambâ yahatbom yanâmâ nâ Awoŋ orop biwi nâŋgân nâŋgânnetŋe hikuakmâ konohâk tatmait yakât topŋe yeŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai. Otmu yen orop biwi nâŋgân nâŋgânnetŋe hikuakmâ konohâk mansain ya gurâ nâŋgânŋetâ keterakbuap.

21 Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmai yamâ nâhât den nâŋgâm tem lâunihimai. Otmu nâhâlen biwiyenŋe kepeim mannomai yamâ Awoŋnâŋe wawayekmâ tihityenŋe otbuap. Otmu yeŋe nâ orop konohâk otŋetâ yanâmâ nâŋe biwiyenŋan gemune topne nâŋgâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu Yurasi Simon nanŋe yâkât nambenŋe yuwu sâm ekuop. “Kutdâ, sârâ nâŋgâwe. Biwinenŋe gâ orop kepeiakmâ konohâk otmu yan biwinenŋan gerâ topge nâŋgâm heŋgeŋgunom. Yâhâ wongât otmâ lohimbi belâŋgen mansai ya yeŋgât biwiyenŋan ki gerâ topge nâŋgânomai?” Yawu sâop.

23 Sâmu sâop. “Lohimbi âlâ me âlâŋe nâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋenŋe kepeim manmainŋe nâhât denne nâŋgâm lâumai. Lohimbi yawuya Awoŋnâŋe wawayekmâ tihityenŋe otmu net orowâk manmâ yâhânomai.

24 Yâhâ lohimbi âlâ me âlâŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋenŋe nâhâlen ki kepeim manmainŋe nâhât den ki lâumai. Yâhâ nâŋe den kâsikum yîŋgim gaman yuâmâ nine eŋgatneâk otmâ ki kâsikum yîŋgiman. Awoŋnâŋe sâm nihîop ya kâsikum yîŋgiman.

25 Yâhâ sâp yiwerenŋe yu pilâyekmâ yâhâwom yakât topŋambâek ekyongoan.

26 Yawu gârâmâ pilâyekmâ yâhâmune yakât kakŋan Awoŋnâŋe ikŋe Wâtŋat mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge nâhât âi torokatmâ tâtâem mâmâŋe otyiŋgimu nâŋe den kâsikum yîŋgiminiwan ya bunewâk nâŋgânŋetâ keterak yîŋgiwuap.

27 Nâ pilâyekmâ yâhâwومان. Biwiyenŋe itonŋ galanŋ otmapgât biwi sânduhân katyeksan. Otmu lohimbi belâŋgen manmainŋe yen biwi sânduhân katyekne sâm otnomai yamâ imbiâk otnomai. Yâkŋe otnomai yawu ki otbom. Nâŋeâmâ yen orowâk manmâ biwi sânduhân katyekmune yanâk manmâ yâhânomai. Yakât nâŋgâm ki gorâyîŋgiâk.

28 Emelâk yuwu sâm ekyongoan. “Nâ pilâyekmâ yâhâwom. Hâmbâi mâne âwurem gewom.” Ya nanŋai. Yâhâ yeŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim mansai mâne nâŋe Awoŋnahât sâtŋat âi tuhum pesuk pilâm yâkâlen âwurem yâhâwom yakât nâŋgâm heronŋe nâŋgâmbâi.

29 Nâŋe yiwerenŋe den ekyongoan yukât bulâŋe tetemu eknomai. Tetemu ekmâ yan topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai.

³⁰ Yiwerenje manman bâlenjahât ambonje hoj bawalipne hângânyongomu taka meneknomai. Yakât otmâ nâje yen orop den kâlep huhunomgât sâp bia. Yamâ benje manman bâlenjahât ambonje yakât amutgen ki mansan.

³¹ Yawu gârâmâ nâje Awoŋnahâlen biwinaŋe kepeim yâkât amutgen manman ya lohimi kerekne nâŋgânetgât Awoŋnahât tem lâuwangiman. Lâuwangim umatne tetenihiwuap yu ki tetenihîak sâm ki ulitguwom. Yakât otmâmâ yahatjeta arine.” Yawu sâop.

15

Yesuje wain tâkjan hâum ikjahât topje sâop.

¹ Yesu ikjan hâum yuwu sâm eknongop. “Nâ wain tâkne yan hâum nahât topne sâm ekyongomune nâŋgânet. Nâmâ wain topje yawuya. Yâhâ yenâmâ wain kele awatne yawuya. Yâhâ Awoŋneâmâ wain kalam yakât ambonje yawuya. Ikhahâk wain bulâŋe kiŋgitne orowâk kinâkgât hârâtne kum henjenjumap.

² Yâhâ awatne âlâhât bonje ki kinmap yamâ Awoŋnaŋe hârem panmu hâlâlâŋ sâmap. Yâhâ awatjahât bonje kinmap yamâ bonje kiŋgitne orowâk kinâkgât hârâtne kum henjenjumap.

³ Yakât dopneâk nâje den kâsikum yingim gaman ya nâŋgânetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe nâhâlen torokatmai.

⁴ Nâhâlen torokatjeta biwinnenje hikuakmâ konohâk otmu nâhât wâtnan manmâ yâhânomai. Yakât torokatmâ hâum sâwe. Wain awatne pak sâm gewuap otmuâmâ yan bonje âlâ ki kinbuap. Yakât dopneâk yeŋe nâhâlembâ dâiakmâ mannomai yanâmâ bonje yeŋgâlen ki tetewuap.

⁵ Nâŋeâmâ wain topje yakât dop oan. Yâhâ yeŋeâmâ wain kele awatne yakât dop oai. Gârâmâ yeŋe nâhâlen torokatjeta orowâk mannom yamâ yeŋgâlen bonje âilongo tetewuap. Yâhâ yeŋe nâ pilâneknomai yamâ yeŋgâlen bonje âlâ ki tetewuap.

⁶ Yâhâ wain awatne âlâŋe bonje ki tetewuap yamâ hârem panmu hâlâlâŋ sâwuap. Hâlâlâŋ sâmu kâlâwân uŋetâ sewuap. Yakât dopneâk lohimi âlâ me âlâŋe pilâneknomai yamâ Awoŋnaŋe panyekmu hem nâpûmân ge kionjeta kâlâpne seyekbuap.

⁷ Yâhâ yeŋe nâhât den lâum manjeta biwinnenŋe hikuakmâ konohâk otbuap yan yeŋe yu me yakât ulitnohonomai yamâ âlepne nâŋgâyingiwom.

⁸ Yeŋe nâ orop manmâ tem lâunihinomai yanâmâ yakât bonje manman âilongo yeŋgâlen tetewuap. Yeŋgât manman tetemu lohimbine yekmâ nâhât hoj bawalipne sâm Awoŋne mepaenomai.

⁹ Yâhâ Awoŋnaŋe wawaenekmâ tihitne otmâ gap yakât dopneâk nâku yawuâk wawaeyekmâ tihityeŋe otmâ gan. Yakât otmâmâ ki betnohonomaihât nanŋan.

¹⁰ Nâŋe Awoŋnahât tem lâum manmune yaŋak yâkne biwiŋaŋe kepeinekâm gamap. Yakât dopneâk yeŋe nâhât tem lâum mannomai yanâmâ nâku yawuâk biwinaŋe kepeiyekmâ yâhâwom.

¹¹ Yeŋe nâhât den nâŋgâm biwiyenjan katmâ herone kakŋan manjetgât nâje ninan hâum ekyongoan. Yakât otmâ tem lâunihim mannomai. Yanâmâ yeŋgât nâŋgâm nâku yawuâk biwi hero nâŋgâyingiwom.

12 Yâhâ den âlâ yuwu sâam ekyongomune lâum manñetgât nanñan. Nâ orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku orañgiain yakât dopñeak yengu yawuâk biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku orañjim mannomai.

13 Yâhâ lok âlâ me âlâñe buku âlâhât tep âlep nâñgâwanñim sâreñetâ yakât yongonjetâ munomai yuñe buku orotgât mâtâp âlâlâ kerek wangiap.

14 Otmu yeñe nâhât tem lâum mannomai yamâ nâhât bukulipne yawu mannomai.

15 Yâhâ lok kunñe âlâñe ikñe biwiñan den tatmap ya hoñ bawalipñe ki ekyongomap. Yawu gârâmâ Awoññaje den eknohomap yamâ nâñe kerehâk ekyongom gan. Yawu otman yakât nâñgâm hoñ bawalipne ki sâyinñiwom. Yamâ bukulipneak sâmune ârândâñ otbuap.

16 Yawu gârâmâ yeñe ki menekbi. Nâñe yen meyekmâ âi sâam yinñim hâñgânyongomune arinomai. Ari lohimbî nâhât den pat âlepñe ekyongonjetâ nâñgâñetâ bulâñe otmu manman kârikñan mannomai. Yakât otmâ yeñe wuân me wongât nâñgâm nâhât wâtñan kinmâ Awoññe ulitgunomai yamâ âlepñe nâñgâyinñiwuap.

17 Yakât den emelâk yan ya yâhâñe sâamune nâñgâñet. Yeñe biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmâ buku orañjim mannomai.

Lohimbî belângen manmaine Yesuhât komot yengât hâkâñ otmai.

18 Lohimbî belângen manmaine kasa otyinñinomai yanâmâ ki pârâk pilânomai. Kândikum emelâk nâ kasa otnihiwi yawuâk yengât kasa otyinñinomai.

19 Yâhâ orotmeme bâleñe otmâ mansai ya yengâlen torokatmâ yawuâk otmai mâne buku otyinñimbâi. Yawu gârâmâ yenâmâ emelâk nâñe nine pat kuyinñim meyekmune nâhâlen torokatbi. Yawu torokatbi yakât otmâ lohimbî yañe yengât hâkâñ otmâ mem ge katyekne sâam otmai.

20 Nâñe emelâk den yuwu ekyongowan ya biwiyeñan katmâ nâñgânomai. Lohimbîñe lok kunñe otmu yakât hoñ bawalipñe yamâ kapam dop konohâk yongom hâhiwin yinñinomai. Yawu gârâmâ nâ mem âlâlâ tuhunekmâ hâhiwin nihim mansai yakât dopñeak yen yawuâk mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yâhâ lohimbî nombotñaje nâ buku otnihim denne nâñgâmai mâne yen gurâ yawuâk lohimbî nombotñaje buku otyinñim denyenñe nâñgâmbâi.

21 Lohimbî belângen mansainje Awoññaje hâñgânnohomu gewan yâkât topñe ki nanñai. Topñe ki nanñai yakât otmâ yen gurâ kasa otyinñim mem âlâlâ tuhuyeknomai.

22 Yawu gârâmâ nâñe hânân yu ki ge Awoññahât topñe ekyongowan mâne yâkñe betnihimbâi yakât tosa ki membâi. Yamâ tosa miai yakât âlâ me âlâhâlen gâitmâ tâwâeyeknomaihât dop âlâ ki otbuap.

23 Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâñe nâhât hâkâñ otmâ betnihim manmai yañe nâ otnihiaian sâam Awoññe otbañgimai.

24 Yakât torokatmâ sâwe. Nâñe hohetyeñan manmâ kulem topñe topñe ki orotñe ya mewan mâne ki ekñetâ tâñât otmu tosa membâi. Yawu gârâmâ kulem meman ya ekmai yamâ Awoññait betnitñim mansai.

25 Yawu gârâmâ yengât miti pepaen den âlâ tap yakât bonñe teteâkgât yawu oai. Den ya yuwu tap. "Lokñe imbiak kasa otnihiai." Den yawu tap.

26 Nâmâ hâmbâi Awoññe ekumune ikñe Wâtñat mâmâñahât Heak hâñgângumu gewuap. Ge lohimbî biwiyeñan kionñmu nâhât den pat âlepñe nâñgâñetâ bulâñe otbuap.

²⁷ Otmu yenâmâ nâ orowâk manmâ âi topņe katmâ gain yakât mem hewewej tuhuyekmu nâhât den pat âlepņe sâm haņ tuhunomai.”

16

¹ Yesuņe den âlâ yuwu sâm eknongop. “Lohimbi belângen manmaiņe mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinginomai yanâmâ ekmâ ki pârâk pilâm betnihim biwiyene âlâhâlen katmai hât den yu ekyongoan.

² Yakât torokatmâ sâwe. Lohimbiņe yengât hâkâņ otmâ miti emetņambâ kewilâyekņetâ ge yaeheh mannomai. Yâhâ hâmbâi mâne belângen mannomai yaņe Anitâhât sâtgât oain sâm yongonjetâ munomai.

³ Yamâ Awoņ orop netgât topnetņe ki nâņgâm heņgeņgum mem âlâlâ tuhuyeknomai.

⁴ Yâhâ emelâk yakât ki ekyongowan. Yawu gârâmâ pilâyekmâ ariwomai yakât emet inânņan den yu ekyongoan. Arimune yenjâk tatņetâ mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ den ekyongoan yu nâņgâm mannomai.

Wâtgât mâmâņahât Heakgât nep

⁵ Nâmâ hâņgânnohomu gewan yâkâlen purik sâm âwurem yâhâwom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtņe âlâ me âlâņe nâhât topņe girawuhât yâhâwuat sâm ki âinohomai.

⁶ Nâņe katyekmâ yâhâwom sâmune nâņgâņetâ biwiyene umatņe oap.

⁷ Bukulipne, bulâņanâk sâmune nâņgâņet. Nâņe ki pilâyekmâ âwurem yâhâwom mâneâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe ki ge mâmâņe otyingiwuap. Yawu gârâmâ pilâyekmâ âwurem yâhâwom yanâmâ hâņgângumune ge mâmâņe otyingim biwi sânduhan katyekbuap.

⁸⁻⁹ Gem yan lohimbiņe nâhâlen biwiyene ki kepeim tosa otmai ya eņgatyeņan gemu nâņgâņetâ keterakyiņgiwuap.

¹⁰ Otmu Anitâņe lohimbi yekmu ârândâņ olâkgât âi sâm nihiop ya tuhumiņe pilâm katyekmâ âwurem yâhâwom yakât topņe gurâ nâņgâm heņgeņgunomai.

¹¹ Otmu Anitâņe manman bâleņahât amboņe sâm hârewanņim mem ge kalop yakât nâņgâņetâ keterakbuap. Yawu nâņgâm heņgeņgum nâhâlen biwiyene kepeim mannomai.

¹² Nâņe sâp yiwerene den umatņe topņe topņe tap ya kâsikum yingimbâm. Yamâ yiwerene yakât topņe nâņgânomai hât dop bia.

¹³ Hâmbâi mâne Anitâņe ikņe Wâtgât mâmâņahât Heak hâņgângumu ge den bulâņe ekyongomu nâņgânomai. Yawu otmu yakât topņe nâņgâm heņgeņgunomai. Yâkņeâmâ ikņe eņgatņeak ki watmâ ekyongowuap. Anitâhât den ya konohâk ekyongom mâmâņe otyingimu yu me ya tetewuap ya ekmâ topņe nâņgâm heņgeņgunomai.

¹⁴ Yâhâ lohimbi nine pat mannomai ya yengât biwi nâņgân nâņgânyeņe mem kusânyingimu nâhât topne nâņgâņetâ keterakyiņgiwuap. Nâņgâņetâ keterakyiņgimu nâhât nâņgâņetâ yahatmu mepaeneknomai.

¹⁵ Otmu den bulâņe Awoņnahât nâņgân nâņgânņan tap ya eknohomap. Yawu eknohomu yaņak nâku yawuâk Wâtgât mâmâņahât Heak ekumune topņe sâm tetem ekyongowuap.

Yesuhât hoņ bawalipņe eņgat hako sâp kâlep ki nâņgâwi.

¹⁶ Nâ yen orop sâp kâlep ki mannom. Pilâyekmâ yâhâwom. Manmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom.”

17 Yesuŋe yawu sâŋ eknongomu nâŋgâm pâpŋuwin. Nâŋgâm pâpŋum nenŋahâk yuwu sâŋ alahu gulahu otbin. “Yamâ girawuhât yawu yap. “Nâ pilâyekmâ Awoŋnahâlen yâhâmune ki neknomai.” Otmu “pilâyekbom ya kâlep ki otmuâk âwurem gemune neknomai.” yawu yap.

18 Yawu yap yamâ topŋe girawuhât otmâ yap?” sâŋ yakât topŋe pâpŋum alahu gulahu otbin.

19 Yawu sâŋ alahu gulahu otmâ yakât Yesu âikune sâŋ otbin. Yawu nâŋgâmunŋe biwinenŋe ekmâmâ yuwu sâŋ eknongop. “Nâŋe pilâyekmâ yâhâwom gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk âwurem gewom,” yawu ekyongomune nâŋgâm biwi yâhâp otmâ topŋahât âinohone sâŋ oai.

20 Yakât yuwu sâŋ ekyongomune nâŋgâŋet. Nâŋe pilâyekmâ ariwom yan nâhât isem enŋat hako nâŋgânomai. Enŋat hako nâŋgânomai yanâmâ lohimbi belâŋgen mansaiŋe kândâtyeŋe kuwiknomai. Otmu yengât biwi nâŋgân nâŋgânŋeŋe umatŋe otbuap yamâ sâp kâlep ki otbuap. Yakât kakŋanâmâ âlâkuâk heronŋe pato nâŋgânomai.

21 Den yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Imbilipnenŋeŋe naom mene sâŋ hâliliakmâ tatmâ memai. Otmu naom ya kionŋmu yan hâkyeŋe sânduk sâŋu heronŋe pato nâŋgâm yakât kakŋan hâhiwin nâŋgâmai ya nelâmyongomap.

22 Yakât dopŋeâk nâŋe pilâyekmâ arimune enŋat hako nâŋgânihinomai. Otmu sâp kâlep ki otmuâk âwurem gemune nekmâ tepyeŋe sânduk sâŋu heronŋe pato nâŋgânomai. Heronŋe nâŋgâŋetâ lok âlâ me âlâŋe yâhâpŋe enŋat hakoân ki katyekomai.

23 Yâhâ sâp yan nine topne ki nâŋgâm pâpŋumomai. Yakât otmâ âi pâi ki tuhuneknomai. Den bulâŋanâk sâŋmune nâŋgâŋet. Yeŋe biwiyeŋeŋe nâhâlen kepeim wuân me wongât nâŋgâm awoŋne ulitgunomai yamâ âlepŋe nâŋgâyingiwuap.

24 Yamâ emelâk âi topŋe katbin yapâek yeŋe wuân me wuângât awoŋne ki ulitgum gaŋetâ yu oap. Yâhâ sâp yiwerenŋe yupâek âlepŋe nâhâlen biwiyeŋeŋe kepeim awoŋne ulitgum manŋetâ nâŋgâyingimu heronŋe kakŋan manmâ yâhânomai.

25 Nâŋe yu me yakât den âlâen hâum ekyongoman. Gâmâlâhâmâ awoŋnahât topŋe ya nâŋgâŋetâ keterakbuapgât tâŋ tâŋâk ekyongowom.

26 Sâp yanâmâ nâhâlen biwiyeŋeŋe kepeim awoŋne tâŋ tâŋâk ulitgunomai. Yakât otmâmâ nâŋe yengât kaweyenŋan kinmâ hilâm ârândâŋ ki ulitguwom.

27 Nâmâ âi topŋe ki katmâek awoŋne orop embânâmbâek tatmâ gam yanak pilâm hânân yuân gewan ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyeŋeŋe nâhâlen kepeim mansai. Yawu mansai yakât Awoŋneŋe wawaeyekmâ tihityeŋe otmâp.

28 Bulâŋanâk nâ Awoŋnahâlembâ gewan. Yakât otmâ âi tuhumm pesuk pilâm âwurem yâhâwe sâŋ oan.” Yawu sâop.

29 Yesuŋe yawu sâŋu yuwu sâŋ ekuwin. “Yiwerenŋeâk eksain. Gâŋe den tâŋ tâŋâk eknongorâ yakât topŋe tetemu nâŋgâmunŋe âlepŋe oap.

30 Gâŋe biwinenŋe kerek ekmâ nâŋgâmat. Yawu gârâmâ biwinenŋan tap yakât ki hâum pâpŋumat. Yakât otmâ Anitâŋe hâŋgângohomu ge mansat yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.” Yawu sâwin.

31 Sâmunŋe sâop. “Âlepŋe nâhât topne yiwerenŋe nâŋgâm biwiyeŋeŋe nâhâlen tiŋâk kepeim mansai.

³² Yawu gârâmâ sâp kâlep ki otmuâk kiŋgityenjahât otmâ pilânekmâ tiok taok otmâ âlâhu kapijan kapijan arinomai. Arinjetâ nâmâ niniâk ki tatbom. Awoŋne orowâk tatdom.

³³ Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe nâhâlen torokatŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânnenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu biwi sânduhân manno-maihât den yu ekyongoan. Yeŋe yawu manŋetâ lohimbî belângen manmaiŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ ki lohotŋe otnomai. Yamâ nâŋe emelâk manman bâlenjahât amboŋe mem ge katmâ kunyeŋe pato mansan ya nâŋgâm mannomai.”

17

Yesuŋe hoŋ bawalipne yeŋgât nâŋgâm Anitâ ulitguop.

¹ Yesuŋe den yawu sâm eknongom senŋe pak sâm himbimân ekmâ âwâŋe yuwu sâm ekuop. “Awoŋ, lohimbîŋe nekŋetâ yahatmu mepaenekomaihât sâp tâlâhuap. Yawu gârâmâ gâŋe mâmâŋe otnihirâ tem lâuhihim mansan. Yakât otmâ lohimbî kerek wawaeyekmâ tihityeŋe otbe sâm oat yakât bulâŋe ekmâ mepaehekmâ mannomai.

² Emelâk “Lohimbî kerek yeŋgât kunyeŋe otmâ manbuat” sâm âi nihion. Yakât otmâ emelâk lohimbî yeŋgât manman kârikŋahât pat kuyiŋgion yamâ biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhurâ nâhâlen torokatnomai yamâ yakât bulâŋe yiŋgiwom.

³ Yâhâ manman kârikŋahât topŋe yuwu. Gâ konok Anitâ bulâŋe tatmâ gamat. Otmu gâŋe tihityeŋe otbe sâm nâ hâŋgânnohorâ gewan. Ya lohimbîŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu netgâlen biwiyenŋe kepeim mannomai yamâ manman kârikŋe yiŋgimune menomai.

⁴ Gâŋe âi sâm nihim hâŋgânnohorâ gewan ya tuhum pesuk pilâwom yanâmâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe ekmâ mepaeheknomai.

⁵ Awoŋ, embâŋân hân himbim ki kândikyotgon yan biwinetŋe konohâk otmâ orowâk tatmâ gawit. Yawu gârâmâ himbim pilâm hân yuân ge mansan. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ gâhâlen âwurem gamune emelâk orowâk tatmâ gawit yawuâk orowâk tatmâ yâhârom.

⁶ Awoŋ, aŋgoân lok kâiân konok yu lok bâlene yeŋgâlembâ meyehon. Meyekdâ nâhâlen torokatŋetâ gâhât topge sâm tetem ekyongoman. Ekyongom gamune yan nâhât tem lâum manmai.

⁷⁻⁸ Gâŋe den eknohon yamâ kerehâk sâm tetem ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap. Otmu gâŋe hâŋgânnohorâ gewan ya gurâ yawuâk nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap.

⁹⁻¹⁰ Yawu nâŋgâm nâhât âi torokatmâ tuhum tiŋ pilâm net orop man-nomgât mâmâŋe otyiŋgihât nanŋan. Mâmâŋe otyiŋgirâ nâhât wâtnan kinmâ den pat âlepŋe ekyongoŋetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe nâŋgâm mepaenekmâ mannomai. Yawu otmâ ya yeŋgât nâŋgâm ekgohoan. Yâhâ lohimbî belângen manmai ya yeŋgât ki ekgohoan.

¹¹ O, Anitâ Awoŋne. Topge ikŋiâk tap. Tat tatge âlâ kândâkdâ tatmâ gaonŋak tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâwuat. Yiwerenŋeâmâ hoŋ bawalipne pilâyekmâ gâhâlen âwurem gawom. Yawu gârâmâ nâhât hoŋ bawalipne yuŋe yuân torokatmâ lok bâlene yeŋgât hohetyenŋan mannomai yamâ gâŋe mâmâŋe otyiŋgim tihityeŋe otbuat. Mâmâŋe otyiŋgirâ netŋe biwinetŋe konohâk otmap yakât dopŋeâk lok yuŋe biwi konok otmâ mannomai.

12 Yawu gârâmâ hoŋ bawalipne yu orowâk manmâ gain yuŋe pilânekâmâ ari hiliwahomaihât mâmâŋe otyiŋgim gaman. Yâhâ gâŋe mâmâŋe otnihimat yawuâk mâmâŋe otyiŋgiman. Otmu miti pepaen den âlâ tap yakât bulâŋe teteâkgât bukuyeŋe âlâ osetyeŋan gâtŋe âlâŋe pilânenekmâ arap. Yâhâmâ hem nâpumân ge hiliwahowuapgât pat mansap.

13 Yâhâ nâ gâhâlen gawoman. Yakât otmâ âi sâm nihion ya memune herone nâŋgânihimat yakât dopŋeâk hoŋ bawalipnaŋe nâhât âi torokatmâ tuhunomai yan herone nâŋgâyiŋgiwom. Yakât topŋe nâŋgâm herone kakŋan mannomaihât nâŋe senyeŋan kinmâ den ekgohoan yu naŋgai.

14 Yâhâ emelâk nâmâ himbimâmbâ ge gâhât den kâsikum yiŋgimune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilâm nâhâlen torokatmâ himbimgât pat oai. Yakât otmâ lok bâleŋaŋe ya yeŋgât nâŋgâm hâkâŋ otmâi.

15-16 Yâhâ nâhâlen torokatmâ himbimgât pat mansai. Yakât otmâ gâŋe mem dâiyekdâ pilâm gâhâlen yâhâŋetgât ki naŋgan. Yawu gârâmâ Bâleŋahât Ambonaŋe mem hilipyongomapgât mâmâŋe otyiŋgihât naŋgan.

17 Mâmâŋe otyiŋgirâ orotmeme bâleŋambâ keterakmâ gâhât den bulâŋe lâum manmâ yâhânomai.

18-19 Gâŋe aŋgoânâk âi sâm nihim hâŋgânnohorâ ge tem lâuhihim gâhât den pat âleŋe ekyongom gan. Yakât dopŋeâk nâku âi sâm yiŋgim hâŋgânyongomune ari lohimbî den pat âleŋe yakât ekyongonomai.

Yesuŋe ikŋe komolipŋe nengât nâŋgâm Anitâ ulitguop.

20 Awonŋ, sâp yiwereŋe yuâmâ nâhâlen torokatmâ mansai ya yeŋgâlâk ki sâm ulitgohoan. Hâmbâi lohimbî dondâŋe nâhât den pat âleŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyeŋe nâhâlen katnomai ya yeŋgât ulitgohomune nâŋgâ.

21 Awonŋ, gâ orop biwi nâŋgân nâŋgânnetŋaŋe kepeiakmâ konohâk oait. Yakât dopŋeâk lohimbî yaŋe netgâlen biwiyenaŋe kepeim konohâk otmâ mannomaihât naŋgan. Yâhâ biwi konohâk otmâ mannomai yanâmâ lohimbî belâŋen mansaiŋe manmanyeŋe ekmâ yuwu nâŋgânomai. “Anitâŋe Yesu hâŋgâŋgumu ge mâmâŋe otyiŋgimu yaŋak biwi konok otmâ buku orangiŋmai.”

22-23 Otmu gâŋe hâŋgânnohom mâmâŋe otnihirâ ge hohetyeŋan manmune biwinetŋe konohâk otmâit yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋguai. Yakât dopŋeâk nâŋe hâŋgânyongom mâmâŋe otyiŋgimune nâ orop biwiyeŋe konohâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yanâmâ lohimbî hânŋan kulemŋan mansaiŋe gâŋe wawaenekmat yawuâk wawaeyekmâ tihityeŋe otbe sâm nâ hâŋgânnohorâ gewan yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomaihât ulitgohoan.

24 Awonŋ, lohimbîŋe biwiyeŋe nâhâlen katmai yamâ nâ orowâk himbimân tatnom yakât emelâk pat kuyiŋgion. Otmu gâŋe embâŋân hân himbim ki kândikyotgon yan biwihanŋe kepeinekâmâ gâ orowâk himbimân tatbisâit yakât sâm nihion. Yakât otmâ pat kuyiŋgion yakât bulâŋe tetemu himbimân net orowâk tatmâ mepaeneleknomaihât ulitgohoan.

25-26 Awonŋ, lohimbî belâŋen mansaiŋe gâhât topge ki naŋgai. Yawu gârâmâ nâŋeâmâ gâhât topge nâŋgâm lok yuŋe nâhâlen biwiyeŋe katmâ mansai ya ekyongomune tipŋe nâŋgâŋetâ keteraksap. Yakât otmâ gâŋe wawaenekmâ hâŋgânnohorâ gewan ya nâŋgâm heŋgeŋguai. Yâhâ nâŋe kulem membom yan gâŋe wawaeyekmat yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomai.” Yawu sâop.

18

Parisaio yengât tembe lâulipyenaje Yesu mewi.

(Mataio 26:47-56 Mareko 14:43-50 Luka 22:47-53)

1 Yesu ye yawu sâ m awâje ekumu pesuk sâmu hoj bawalipje nen menenekmu ba to tipije âlâ, kutje Kitoron sâ m, ya hâtikguwin. Ya hâtikum nak âlâ, kutje Oliwa, ya kambatje kâmetbi yan yâhâwin.

2 Yâhâ emelâk manmâ gawin yan Yesu ye menenekmu yan yâhâ tatmâ nângâminiwin. Yakât otmâ Yurasi kapi ya nângâop.

3 Yakât otmâ Yurasi je betnehen kionmâ Parisaio otmu hotom uminiwi ya yengât sâtgât otmâ tembe lâulipyenaje dâiyekmu unam, tewet, kapamgât senje âlâlâ miakmâ balam saum nengâlen tohowi.

4 Toho mem tetenenekjetâ umatje yu Yesu kakjan yâhâwuap ya emelâk nângâop yakât otmâ katnenekmâ gotyenjan ba yuwu sâ m âiyongop. “Yen âlâhât pâinsai?” sâop.

5-6 Sâmu sâwi. “Nenâmâ lok âlâ, kutje Yesu, yamâ Nasaret kapi amboje yâkât pâinsain,” sâwi.

Sâjetâ sâop. “Lok yamâ nâ yu.”

Sâmu Yurasi otmu orowâk takawije denje nângâm pârâk pilâm umutyenje arimu hânân ge pare iwi.

7 Yawu otmâ yâhâpje âiyongom sâop. “Yen âlâhât pâinsai?”

Sâmu yahatmâ kinmâ sâwi. “Lok âlâ, kutje Yesu, yamâ Nasaret kapi amboje,” sâwi.

8 Sâjetâ sâop. “Nâ emelâk ekyongoan. Lok yamâ nâ yu. Nâ pâinneksai yakât otmâ hoj bawalipne yu pilâyekjetâ yahatmâ arijetgât nanjan.” Yawu sâop.

9 Yawu sâ m yan den emelâk yuwu sâop yakât bulâje teteop. “Awon, gâje lok yu mâmâje otyingirâ nâhâlen biwiyenaje kepeim mansai yu yengât tihityenje otmune âlâ ki hiliwahoap.”

10 Yawu sâmu Petoroje tewetje mem yahatmâ hotom um manbi ya yengât kunyenje manop yâkât hoj bawaje, kutje Maiko sâ m, yamâ ândâpje nombot ya topjambâek kârâm hâreop.

11 Kârâm hâremu Yesu je ekmu bâlemu yuwu sâ m ekuop. “Yawu otdâ bâleap. Umatje yu tetenihimu sâtgem mumbomgât Awonaje mâtâp sâ m nihiop ya ki watbomgât nanjat hâ? Âlâje yakât ki ekgohop?” Yawu sâop.

Yesu mem Anasihâlen ariwi.

12-13 Yesu ye yawu sâ m ekumu Roma tembe lâu ya yengât kunyenaje sâmu tembe lâulipje otmu Parisaio yengât tembe lâulipyenaje Yesu mem bâteje sâhâm menduhuwi. Yawu tuhum mem lok sombo âlâ, kutje Anasi sâ m, yâkât emelan yâhâwi. Anasi yamâ lok âlâ, kutje Kaipa sâ m, yâkât lamatje. Yâhâ Kaipa yamâ homban yakât hotom uminiwi ya yengât kunyenje pato manop.

14 Yawu gârâmâ Kaipajeâmâ nen Yura lohimi kerekje hiliwahomangât Yesu konok mumbuapgât nângâm papatolipnenje ekyongop.

Peteroje Yesu betguop.

(Mataio 26:69-70 Mareko 14:66-68 Luka 22:55-57)

15 Yâhâ Yesu mem Anasihât emelan yâhâjetâ Petro otmu bukunenje âlâjeâmâ Yesu watmâ ariowot. Yâhâ Anasijeâmâ bukunenje ya nângâwanjimap. Yakât otmâmâ Yesu mem emelan yâhâjetâ yawuâk watyekmâ betyenjan yâhâop.

16 Yawu otmâmâ Petoroñeâmâ emet hawiñan peke yakât hânghi hâlânqmâ kinop. Yawu gârâmâ bukuñe Anasihât emelambâ ge hoñ bawa imbi âlâñe hânghi galemgum kinop ya ekumu hânghi hindâmu yanâk Petoro gurâ kâlehen yâhâop.

17 Kâlehen yâhâmu imbi yanje ekmâ sâop. “Âo gâmâ Yesu hoñ bawañgim manmat. Yawu geksan.”

Sâmu sâop. “Yu yat yamâ imbiâk yat,” sâop.

18 Otmu sâp yanâmâ bâlâpñe bâleñe olop. Yakât otmâ tembe lâu nombotñe kâlâp uñetâ semu hoñ bawa nombotñe orowâk menduhuakmâ kâlâp nânghâm kinbi. Kâlâp nânghâm kinñetâ Petoroñe hohetyenjan ga kinmâ kâlâp nânghâop.

Kaipañe Yesu âi pâi tuhuop.

(Mataio 26:59-66 Mareko 14:55-64 Luka 22:66-71)

19 Yesuñe nen hoñ bawalipñe menenekmâ den kâsikum ningiminiop. Otmu otbin mewin yakât topñe hotom uminiwi ya yengât kunyenjan nânghâwe sâmu âikuop.

20-21 Âikumu sâop. “Wongât âinohoat? Kapi ambolipñe orop miti emetñan me opon kâmbukñan yâhâ menduhuakñetâ den kâsikum yingim gaman. Otmu kapi tipi tapi tatmâ arap, me wosapâ me wosapâ kapi ambolipñe menduhuakmai yan lok senyenjanâk kinmâ den ekyongom gaman. Nâmâ tik tik ki ekyongoman. Yakât otmâ nâ ekyongomune nânghâmai ya âiyongorâ yâkñe sânomai.” Yawu sâop.

22 Yawu sâmu tembe lâu âlâñe yahatmâ Yesu ândâpñe huhum yuwu sâmu ekuop. “Gâmâ girawu otmâ hotom umai yengât kunyenje ya nekamñan yat?” Yawu sâop.

23 Sâmu sâop. “Nâ den bâleñe yan otmuâmâ yakât topñe sârâ nânghâwe. Nâmâ den âleñe yan. Yamâ girawuhât ândâpñe huhuat?” Yawu sâop.

24 Benñe, Anasiñe sâmu Yesu bânñe sâhâm menduhuwi ya ki holañmâek mem lamatñe, kutñe Kaipa sâmu, yâkâlen dâim ariwi.

Petoroñe Yesu âlâkuâk betguop.

(Mataio 26:71-75 Mareko 14:69-72 Luka 22:58-62)

25 Yâhâ Petoro yamâ yawuâk kâlâp nânghâm kinop. Nânghâm kinmu lohimbi orowâk kinbiñe towatñe ekmâ nânghâmâmâ yuwu sâmu ekuwi. “Gâ gurâ Yesu orowâk manmat, yawu geksain.” Yawu sâñetâ topñe kurihiakmâ “Nâ bia,” sâmu irelahop.

26 Sâmu hotom umai ya yengât kunyenjahât hoñ bawa âlâhât ândâpñe Petoroñe kârâm hâreop yakât hep torehenñe âlâ orowâk kinbiñe Petoro ekmâ yuwu sâop. “Bulâñanâk Yesu miâi yan gâ orowâk kinñetâ yeksan.” Yawu sâmu ekuop.

27 Yawu sâmu “nâ bia” sâmu irelahop. Irelakmu yanâk gokorok isiop.

Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

(Mataio 27:1-2,11-14 Mareko 15:1-5 Luka 23:1-5)

28 Otmu Yesu mem Kaipahât emelan ariñetâ yan mumbuapñetâ den sâmu hârewañgiwi. Otmu emet hañ sâmu emelambâ mem ge Roma lok yengât kiap âlâ, kutñe Pilato sâmu, yâkât emelan ariwi. Yawu gârâmâ Tihit tihit hombañ yan lama gâim um neminiwi sâp yan lohimbine angoân pâku lohimbi yengât emetyenjan yâhâmai sâmu samut katbi. Yakât otmâ Yesu mem ari Pilatohât emet umbiñan kinbi.

²⁹ Emet umbiŋan kinjetâ Pilatoŋe emelambâ ge yuwu sâŋm âiyongop. “Lok yuâmâ wongât nâhâlen mem takai?”

³⁰ Âiyongomu sâwi. “Lok yuŋe otmu bâleap. Yâhâ ki otmu bâleap mâne wongât yuwu mem takambâin.” Yawu sâwi.

³¹ Sâŋetâ sâop. “Yeŋe girawu otbaŋginom nanŋai ya âlepŋe yeŋe girem den watmâ otbaŋginet.” Yawu sâop.

Sâmu sâwi. “Emelâk mumbuapgât den sâŋm hârewaŋgiain. Yawu gârâmâ nenŋe lok âlâ kumunŋe mumbuapgât mâtâp maŋguningiwi. Yawuhât otmâ gâŋe konok sâŋm hârewaŋgirâ mumbuapgât gâhâlen mem takain.” Yawu sâwi.

³² Yâhâ aŋgoânâmâ Yesuŋe “Nohom howanân kânâŋgâneknomai,” sâop yakât bonŋe teteâkgât Yura nengât kunlipnenŋe Yesu mem Pilatohâlen ariwi.

³³ Bâin, yawu sâŋetâ Pilatoŋe purik sâŋm emetŋan yâhâ Yesuhât sâmu mem gaŋetâ yuwu sâŋm âikuop. “Yura yengât lok kutdâ sâmai ya gâ me?”

³⁴ Sâmu sâop. “Gike engatgeâk otmâ yat me lok âlâŋe ekgohomu nâŋgâm yat?”

³⁵ Sâmu sâop. “Nâmâ Roma gâtŋe. Nâŋe Yura yengât topyeŋe ki nâŋgâman. Gâŋe girawu olongât papatolipŋe meŋgekâ nâhâlen takai?”

³⁶ Sâmu sâop. “Nâmâ lohimbî yu yengât lok kutdâ ki manbe sâŋm oan. Yâhâ nâŋe yâk yengât lok kutdâ manbe sâŋm oan mâne papatolipnenŋe menekmai sâŋm nine hoŋ bawalipnaŋe yahatmâ tânnohom kapam kumbâi. Nâmâ yuân mansai yengât kutdâyeŋe mansan.” Yawu sâop.

³⁷ Sâmu sâop. “Gâ bulâŋanâk lok kutdâ mansat?”

Sâmu sâop. “Yu yat yakâ. Nâmâ den bulâŋe yakât topŋe ekyongowehât hân yuân gewan. Yakât otmâ lohimbîŋe den bulâŋe nâŋgâne sâŋm otmai yaŋe nâhâlen torokatmâ mansai.” Yawu sâop.

³⁸ Sâmu sâop. “Wuân den bonŋe ondop âlâ tap yakât yat? Yamâ ki tap.”

Pilatoŋe Yesu muâkgât sâŋm hârewaŋgiop.

(Mataio 27:15-31 Mareko 15:6-20 Luka 23:13-25)

Yawu sâŋm benŋe emet umbiŋan gem Yura nengât papatolipnenŋe yuwu sâŋm ekyongop. “Lok yukât tosa ki eksan.

³⁹ Yawu gârâmâ Tihit tihit hombaŋ ârândâŋ pâi emetŋan lok tatminiwi yapâ gâtŋe âlâ kapi ambolipnaŋe sâŋetâ holaŋyekmune geminiwi. Yakât otmâ Tihit tihit hombaŋ yuân lok kutdâ yu sâŋmune holaŋetâ ge manâkgât nanŋai me bia? Me lok âlâ sâŋmune holaŋetâ gewuap?” Yawu sâop.

⁴⁰ Yawu sâmu yahatmâ halahum yuwu sâwi. “Yawu bia. Barawa ya pâi emetŋambâ holaŋdâ giâk.” Yawu sâwi.

Yawu gârâmâ Barawahât topŋeâmâ yuwu. Yâhâmâ lok yongomu yakât otmâmâ pâi emetŋan katŋetâ talop.

19

Pilatohât tembe lâulipnaŋe Yesu mem âlâlâ tuhuwi.

¹ Yawu sâŋetâ Pilatoŋe ikŋe tembe lâulipŋe ekyongomu Yesu mem tâk âlâ sâtŋe metŋe yaŋe kândâtŋan lawitmâ hâkŋe orowâk mem gahaewi.

² Lawitmâ tâk âlâ, sâtŋe metŋe, kon pan pan me hatman yawuya yaŋe mem kunŋan pâŋ pâŋ kepeiwaŋgiwi. Yawu otmâ sâŋgum kurinŋe pâwâwâŋ yamâ lok kutdâŋe katmâ manminiwi yawuya ya mem latbaŋgiwi.

³ Yawu otmâ senjan gem yuwu sâmu ekuwi. “Bâe. Yura yengât lok kutdâ pato. Gâŋe torokatmâ kinmâ yâhâwuatgât nanŋain.” Yawu sâmu ândâpŋe huhuwi.

⁴ Yawu otbaŋŋiŋetâ sâtŋum kinmu benŋe Pilatoŋe emet umbiŋan ge yuwu sâmu lohimi ya ekyongop. “Yengât lok kutdâ yukâlen tosa âlâ ki eksan. Yakât otmâ sâmmune mem geŋetâ yeŋe senyeŋe ekŋet.” Yawu sâop.

⁵ Yawu sâmu Yesu tâk sâtŋe metŋe ya kunnjan kepeiwanŋiwi otmu sâŋgum kuriŋ latbaŋŋiwi ya yawuâk tatmu mem geŋetâ yuwu sâmu ekyongop. “Yengât lok kutdâ yu holaŋmune giâkgât nanŋan.” Yawu sâmu ekyongop.

⁶ Yawu sâmu ekyongomu hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu tembe lâulipyeŋe Yesu ekmâ kârikŋan halahuwi. “Howanân kuŋetâ muâk,” sâmu yawuâk yawuâk sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Ki otmu bâleap yakât tosa âlâ yâkâlen ki eksan. Yawu gârâmâ nanŋai ya yeŋahâk mem ari howanân kunomai.”

⁷ Sâmu sâwi. “Lok yuŋe “Nâ Anitâhât nanŋe mansan,” sâop. Yawu sâop yaŋe nengât girem den lonŋeop. Yakât matŋe muâkgât sâmu hârewanŋiŋai.” Yawu sâwi.

⁸ Yawu sâŋetâ nâŋgâm kiŋŋitŋahât dondâ otmâ purik sâmu Yesu mem emet kâlehen yâhâop.

⁹ Yâhâ yuwu sâmu âikuop. “Gâ wonân gâtŋe?” Sâmu den olotoŋâk kinop.

¹⁰ Yawu kinmu sâop. “Wongât olotoŋâk kinsat? Holaŋekŋetâ ge manbuat me howanân gohoŋetâ mumbuat yamâ nâhât sâlâk watnomai.” Yawu sâop.

¹¹ Sâmu sâop. “Anitâŋe papatolipge ya biwiyeŋan kioŋmu galem sâmu katgekbi. Yakât otmâ lok kasa otŋihim gâhâlen hâŋgânnohomu takan yaŋeâmâ tosa miat ya wangim tosa amokŋan miap.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâmu Pilatoŋe holaŋmune ariâk sâmu nâŋgâm ketet olop. Nâŋgâm ketet otmu hotom uminiwi yengât kunlipyeŋe tâtâemâk yuwu sâmu ekuwi. Lok âlâ me âlâŋe “Nâ lok kutdâ pato mansan,” sâmapŋe gâhât patohe, kutŋe Sisa sâmu, ya mem ge katbe sâmu oap. Yesuŋe yawu oap ya eksain. Yakât otmâ gâŋe Yesu yu holaŋdâ ariwuap yanâmâ Sisa ki buku otbaŋŋiwuat. Yakât otmâ umatŋe teteap yukât Sisa ekumunŋe sâmu hârehihiwuap.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâŋetâ Yesu mem yaehen katmu kinmu ikŋeâmâ sâmu hâre hâre kawenjan yan ge talop. Yâhâ kawe yakât kutŋe yamâ Yura nengât denân “Gawata” yawu. Yâhâ yakât topŋeâmâ yuwu tap. “kawe konŋak tuhuwi” yawu.

¹⁴ Yâhâ emetsenŋe purik sâwe sâmu otmu yan Pilatoŋe kawe yan ge talop. Yâhâ emet omoŋ otmu yan Tihit tihit hombaŋ ya tetemu âi ki menomaihat sâwi. Yakât otmâ Pilatoŋe yuwu sâmu ekyongop. “Ekŋet. Lok yuâmâ yengât lok kutdâ.”

¹⁵ Sâmu sâwi. “Lok yuŋe muâkgât nanŋain. Yakât otmâ howanân kuŋetâ muâk,” yawu sâwi.

Sâŋetâ sâop. “Lok kutdâyeŋe yu howanân kuŋetâ muâkgât nanŋai hâ?”

Sâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe yuwu sâwi. “Nengât lok kutdâ âlâ ki tap. Sisa konohâk mansap,” yawu sâwi.

¹⁶ Yawu sâŋetâ Pilatoŋe Yesu ya howanân kuŋetâ muâkgât sâmu hâreop. Sâmu hâremu dâim ariwi.

Yesu dâim ari howanân kuwi.

(Mataio 27:32-44 Mareko 15:21-32 Luka 23:26-43)

17 Yesu ikñahâk howanñe ya lâuakmu ariwi. Otmu kapi pato ya pilâm gem hân âlâ, kutñe yamâ Yura nengât denân Golihata sâm, yan gewi. Yâhâ kut yakât topñeâmâ yuwu tap. “Lok Kunñe Hahitñe,” yawu.

18-19 Yan mem ge howanân kuwi. Kuñjetâ Pilatoñe den âlâ yuwu sâm howan kunñan kulemguo. “Yesu, Nasaret kapi amboñe, Yura yengât lok kutdâ.” Yawu kulemguo. Yâhâ den kulemguo yamâ Yura nengât denân, Roma yengât denân, Girik yengât denân kulemguo. Yawu kulemgumu lâum kânâñgâwi. Otmu sâp yanâk lok yâhâp yotgom lâum kânâñgâyelekñetâ nombot nombot kinowot.

20 Yâhâ Yesu yamâ Yerusalem kapi pato yakât nombotgen kuwi. Yakât otmâ Yura lohimbî dondâ bam gawinñe ekmâ sâlikuwi.

21 Yâhâ hotom umai ya yengât kunlipyeñe ya nâñgâm Pilatoñe ari yuwu sâm ekuwi. “ “Yura yengât lok kutdâ,” yawu kulemgum katsat ya ekmunñe ki ârândâñ oap. Yawu gârâmâ ya gulipgum yuwu kulemgum. “Lok yunñeâmâ “Nâmâ Yura yengât lok kutdâ,” yawu sâmap.” Yawu kulemgum.” Yawu sâwi.

22 Sâñjetâ sâop. “Kulemguan ya pilâñjetâ yawuâk talâk.” Yawu sâop.

23 Otmu tembe lâu Yesu mem howanân kuwinñe yâkât senñe âlâlâ mem kâsikunñetâ komot imbât olop. Otmu âlâku konok konok anjim miakbi. Yâhâ sâñgumñe âlâ yamâ kâlep pato ya ewakembâ giop yamâ ki gâre gâreñe.

24 Yakât otmâmâ ekmâ yuwu sâwi. “Yu nenñan gâtñe konokñe hâlulâek miakbuap yamâ âlepñe,” sâwi. Yawu sâm pepa tipi tapi mem duhatmâ kutyeñe ikñiâk ikñiâk kulemgum amanñan mânunñetâ ge talop. Mânunñetâ tatmu mem gulip malap tuhuwi. Gulip malap tuhum pepa âlâ mewi yan lok kutñe teteop yanñe sâñgum ya hâlulâek miop. Yawu otbi. Otbi yakât emelâk lok âlâñe miti pepaen kulemguo yakât bulâñe teteop yamâ yuwu.

“Nâhât senñe âlâlâ yamâ mem kâsikum anjim miaksai. Otmu sâñgumne kâlep pato ya âlâhât kutñe teteop yanñe hâlulâek miaksap.”

Yawu kulemguo yakât bulâñe teteâkgât orotmeme yu otbi.

25-26 Yesu howanân kuñjetâ kinop yakât gotñan imbi imbât kinbi yamâ yuwu. Âlâmâ ikñe mâmâñe, âlâmâ mâmâñahât gariñe, âlâmâ Maria ya Kelopa apetñe, otmu bâiñeâmâ Maria, Matala kapiân gâtñe yâk orowâk kinbi. Yâhâ nâmâ Yesu mâmâñahât gotñan kinban. Yawu kinmunñe Yesuñe mâmâñe ekmâ tepñe nâñgâm yuwu sâm ekuop. “Meñ, pilâyekboman. Gâmâ Yoane orop mandâ galemge otbuap.”

27 Yawu sâm ekum yuwu sâm eknohop. “Buku, meñnetñe yuâmâ gâñe galemguuat,” sâm eknohop. Yawu sâmu yapâek nâhâlen torokatmu orowâk manmâ galemguwan.

Yesu bâleop.

(Mataio 27:45-56 Mareko 15:33-41 Luka 23:44-49)

28 Otmu sâp yan âwânñe Yesu âi sâm wañop ya tuhum pesuk pilâop ya nâñgâop. Nâñgâm yan miti pepaen den âlâlâ kulemguwi yakât bulâñe bunewâk teteâkgât kândâtñe kuwiñakmâ den kârikñe halahum yuwu sâop. “Nâ tohât neksap.” Yawu sâop.

29 Yawu sâmu kondo âlâ talop yan wain to yakât ukenñe biatmu pâlâmñe olop ya gâiñetâ yan giop. Otmu yan kinbiñe kereñ wahapñe mem keleân sâhâm menduhum wain kâlehen katñetâ ge bârâtguop. Bârâtgumu mem yâhâ Yesu launñan katñetâ niop.

30 Nem yan “Âi sâm nihiop ya dopņan oap.” sâop. Yawu sâm goselek sâm bâleop.

31 Yâhâ emetsâpņan bâlemu omoņ otmu yan Tihit tihit homban pato ya tetewuawân howanân yawuâk kinmâihât hotom uminiwi yengât kunlipyeņaje ari Pilato yuwu sâm ekuwi. “Yura nengât Tihit tihit homban tetemu yan lok bâleņe ya howanân kinņetâ yekmunņe bâlewup. Yawu gârâmâ gâņe tembe lâulipge ekyongorâ ari in yawu kâiyeņe kum lotohoyekņetâ munomai. Muņjetâ yanâmâ howanâmbâ mem kâpekyeknomai.” Yawu sâwi.

32 Yawu sâņetâ tembe lâulipņe hângânyongomu ari lok yâhâp yawuâk kâiyeņe kum lotohoyelekņetâ muowot.

33 Kâiyeņe kum lotohoyelekmâ Yesuhâlen ba eksain mâne emelâk muop yakât otmâ kâiņe ki kum lotohowi.

34 Yawu gârâmâ tembe lâu âlâņe ingeņe mem Yesuhât gasumņan hâumu yapâ hep otmu toto gam giop.

35 Yâhâ nâmâ gotyeņanâk kinmâ yekban. Yakât otmâ den kulemguan yu sâlikum nâņgâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyeņaje kepeim manņetgât yu tâņ tâņâk kulemguan.

36 Yâhâ miti pepaen den âlâ tap yamâ otbaņgiwi yan yakât bulâņe teteop ya yuwu.

“Yakât hahitņe konok âlâ ki kum lotohonomai.”

37 Yâhâ den bulâņe âlâ yawuâk teteop ya yuwu.

“Lok âlâ hâuņetâ kinmâ mumbuap ya eknomai.” Yawu tap.

Yesu howanâmbâ membe sâm Yosepņe Pilato hâlen ariop.

(Mataio 27:57-61 Mareko 15:42-47 Luka 23:50-56)

38 Yawu otmâ lok âlâ, kutņe Yosep, yâhâmâ Arimata kapi amboņe. Yâkņe biwiņe Yesuhâlen katmâ manmap. Yawu gârâmâ emelâk Yura nengât papatolipnenņe yengât kiņgitņahât otmâ topņe kurihiakmâ manop. Yakât otmâ Yesu howanâmbâ membe sâm yok pilâm ari Pilato ekuop. Ekumu nâņgâwanņimu ari bukuliņe meyekmu ari Yesu mewi.

Yesu lâum ari hanguwi.

39 Yâhâ Nikotemo yamâ aņgoân omoņ âlâen Yesuhâlen arimu den huhuowot yâkņeâmâ Yesu piriwe sâm otmâ to kukņe suk suk âlâ miop. Yawu gârâmâ to yamâ umatņe pato yakât lok âlâ memu Yosepgâlen lâum ariowot.

40 Yâhâ Yosep yet Nikotemoņe hangure sâm Yura nengât orotmeme watmâ yuwu olowot. Yesu mem to kukņe yaņe piriowot. Pirim sâņgum kâkâlep yaņak katipguowot.

41 Yâhâ Yesu howanân kuwi yaken ya kalam âlâ talop. Kalam yan kât giopņe âlâ emelâk kusânâ mem tiņgâloņetâ in kamen kinminiop.

42 Yawu gârâmâ Yura nengât Tihit tihit hombanân yu me ya tuhumain sâm samut katbi. Yawu gârâmâ Tihit tihit homban ya tâlâhuop. Yakât otmâ lâum kâleņehen arinomâihât sâp biatmu lâm ya kâlehen lâum ba katbi.

20

Yesu mumuņambâ yahalop.

(Mataio 28:1-8 Mareko 16:1-8 Luka 24:1-12)

¹ Emet enġatġe nânġâm Maria, Matala kapi amboġe, sumânġen ariop. Ari kât pato âlâ hâpunġetâ ge lâm mâtâpġe kum bâp maġuop ya hindakmu mâtâpġe kinop ya ehop.

² Ekmâ pâràk pilâm purik sâm Petoro orop netġâlen taka yuwu sâm eknogop. “Papatolipnennġe Kutdâ sumâmbâ lâum ari wosaken âlâ misiġutsai?” Yawu sâop.

³⁻⁴ Yawu sâmu net gurâ sumânġen ariwit. Nâġe sururuk sâm Petoro wangim kulet sâwan.

⁵ Kulet sâm ariwan yamâ lâm kâlehen ki bawan. Yâhâmâmâ lâm sâtġjanâk kinmâ olelem eksan mâne sâġġum kâkâlep mem Yesu katipġum katbi yanġahâk tatmu ekban.

⁶ In ekmâ kinmune Petoroġe belânġen takaop yanġak burundunġak gam kâlehen baop. Kâlehen ba sâġġum kâkâlep yawuâk ehop.

⁷ Otmu sâġġum tipġe mem Yesu kunġe katipġuwi ya âlâġe kitâ mem ketetmâ henġenġum katmu talop ya ehop.

⁸ Yawu otmuâmâ nâku yawuâk kâlehen bawan. Yâhâ kunġe katipġuwi yawuâk ekmâmâ Yesu mumunġambâ yahalop nânġâwan.

⁹ Yawu ġârâmâ sum kamen kinmu ekbit yakât poropete nombotġaġe emet inânġan Yesu mumunġambâ yahatbuap yakât topġe kulemġuwi ya ki nânġâmutġe keterahop.

¹⁰ Yawu otmâ benġe purik sâm âwurem ariwit.

Yesuġe Maria, Matala kapi amboġe, tetewanġiop.

(Mareko 16:9-11)

¹¹ Otmu Mariaġe betnetġan taka lâm sâtġjan isem kinop. Isem kinmâ kâlehen ehop.

¹² Ekmu aġelo yâhâp yanġe Yesu katġetâ iop ya hâlânġmâ nombot nombot talowot. Konokġeâmâ kunġehen talop. Yâhâ âlâ yanġeâmâ kâiġehen ge talop.

¹³ Yawu tatmâ yuwu sâm âikuowot. “Wongât isem kinsat?”

Sâmutâ sâop. “Kutdâne yupâ lâum ari wosaken âlâ misiġutsai?” yawu sâop.

¹⁴⁻¹⁵ Yawu sâm kamberġe kakġambâ olelem Yesu ehop. Ekmâ yan “Yuâmâ kalam yukât amboġe mon?” nânġâop. Yawu nânġâmu Yesuġe âikuop. “Imbi, ġâmâ âlâhât pâinmâ isem tat.” Yawu sâop.

Sâmu sâop. “Lok pato, ġâġe sârâ Yesu lâum ari âlâengen misiġutsai otmuâmâ âlepġe eknohorâ bukulpġe ari ekyongomune taka menehât nanġan.”

¹⁶ Yawu sâmu kunop. Kunmu purik sâm Yesu towatġe ekmâ nânġâm Yura nengât denân “Kutdâ” sâop. Den yukât topġe yamâ “Kutdâne.”

¹⁷ Sâmu sâop. “Nâ Awonġahâlen irak yâhâwoman yakât otmâ ki wâinek. ġâġe âwurem ari bukulpġe ekyongowuat. Ekyongom nâhâitġe yamâ “Anitâ awonġennġahâlen ewun âwurem yahap” sâm ekyongowuat.” Yawu sâop.

¹⁸ Yawu sâmu Mariaġe taka den ya nen hoġ bawalipġe eknogop.

Yesuġe hoġ bawalipġe teteyġiop.

(Mataio 28:16-20 Mareko 16:14-18 Luka 24:36-49)

¹⁹ Otmu emet omoġ otmu yanâmâ nen hoġ bawalipġe papatolipnennġe yengât kinġitennġahât otmâ emet âlâen yâhâ menduhuakmâ gahatġe kârikġe maġġum tatbin. Menduhuakmâ tatmunġe Yesuġe hohetnennġan pâràk sânsânâk teteningiop. Teteningim eknogop. “Biwiyeġe huruġ sâek.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmmâmâ biriñje bâtñje kuwi otmu iñgepñje gasumñjan hâuop yakât gut tiripñongomu ekbin. Tiripñongomu ekmâ biwinenñje heronje olop.

²¹ Yawu otmâ kinmunñje yâhâpñje sâop. “Yen biwiyenje huruñ sâek. Awonñanje nâ hânğânnohomu gewan yakât dopñeâk nâku yen hânğânyongomune arinomai,” sâop.

²² Yawu sâm kahapumñanje hânğutnenekmâ yuwu sâm eknongop. “Yenâmâ Anitâhât Wâtğât mâmâñahât Heakñje mâmâñje otyiñgimu yakât wâtñjan kinno-mai.

²³ Wâtñjan kinmâ yakât sâtğât lok âlâ me âlâhât tosa pilâyinğinomai yamâ Anitâñje buku otyiñgiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâhât tosa ki pilâyinğinomai yamâ matñje umatñje yinğiwuap.” Yawu sâop.

Yesuñje gutñje Toma tiripğumu ehop.

²⁴ Yâhâ Yesuñje teteningimu gutñje ekbin sâp yan bukunenñje âlâ, kutñje Toma sâm, kutñje âlâmâ Boho boho, yâhâmâ nen orowâk ki tatbin.

²⁵ Yakât otmâ belângen Toma ekmâ yuwu sâm ekuwin. “Kutdânenñje nengâlen tetemu den huhuwin.” Sâmunñje sâop. “Âo, yenâmâ den miai. Yawu gârâmâ biriñje bâtñje kuwi otmu iñgepñje gasumñjan hâuop yakât gutñje nine sennan ekmâ mem walipguwom yanâmâ nânğâmune bulâñje otbuap.” Yawu sâop.

²⁶ Yâhâ Sande âlâ otmu yan emelan âlâkuâk yâhâ menduhuakmâ gahatñje kârikñje mañğum tatbin. Sâp yanâmâ Toma orowâk tatbin. Menduhuakmâ tatmunñje Yesuñje teteningim sâop. “Yen biwiyenje huruñ sâek,” sâop.

²⁷ Yawu sâm purik pilâm Toma yuwu sâm ekuop. “Bâtñan gut yu wâim ekmâ yanjak gasumnan ya yawuâk mem nânğâ. Nâ bulâñjanâk Anitâñje hânğânnohomu ge mansan yakât otmâ biwihañje nâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otbuat.”

²⁸ Sâmu sâop. “O, Kutdâne, bulâñjanâk gâ Anitâ orop dopyetñje konohâk mansat.”

²⁹ Sâmu sâop. “Gâñje yiwerenje gut yu mem eksat yakât otmâ biwihañje nâhâlen kepeiat. Yâhâ lohimbî nombotñanje ki nekmâ biwiyenjanak nâhâlen kepeim mannomai yamâ biwi nânğân nânğânyenje huruñ sâmu heronje otmâ mannomai.” Yawu sâop.

³⁰ Yesuñje kulem topñje topñje miop yamâ kerehâk ki kulemguan.

³¹ Yâhâ olop miop ya ekbin yakât den pat kulemguan yu sâlikum eknomai. Yu sâlikum ekmâ Anitâñje tihitnenñje otmâ nanñje Yesu hânğângumu giop yakât nânğâñjetâ bulâñje otmu yakâlen biwiyenñje kepeinomai. Yâhâ yakâlen biwiyenñje kepeim denñje lâum mannomai yanâmâ manman kârikñahât pat kuyiñgiop ya menomai.

21

Yesuhât sâtğât otmâ hoñ bawalipñanje injan dondâ mewî.

¹ Sâp yakât kakñjan nen hoñ bawalipñje nombotñje Tiweria dengân yakât ginñjan menduhuakmâ tatmunñje Yesuñje teteningiop yamâ yuwu.

² Nâ otmu atane, kutñje Yakowo, otmu âlâmâ Simon Petoro, âlâmâ Toma, yâkâlâl kutñje âlâ Boho boho, âlâmâ Natanae Galilaia hânân kapi âlâ Kana sâm yan gâtñje, otmu lok yâhâp biwiyetñje Yesuhâlen kepeim manowot ya orowâk menduhuakbin.

³ Menduhuakmâ tatmunñje emet nñj sâwe sâm otmu Petoronje yuwu sâm eknongop. “Nâmâ ge injan dâiwehât nanğan.”

Sâmu sâwin. “Nen orowâk arinom,” sâmu gemunje wanjaen orowâk yâhâwin. Ari omoje pâlâmje manbin.

⁴ Emet haŋ sâmu yan Yesuje dengân ginŋan kinop. Yâhâ nenâmâ kâlêwângen ki tatbin. 100 mita, dop yawuyaen tatbin yamâ towatŋe ekmunje ki keterahop.

⁵ Yâhâ Yesuje yuwu sâmu âinongop. “Bukulipne, yen inŋan miai, me bia?”

Sâmu “Bia,” sâwin.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmu eknongop. “Inŋan itâŋe ya wanja nombotgembâ panŋetâ gewuap yanâmâ inŋan mem dâinomai.” Yawu sâmu yanak benje wanja nombotgembâ pilâmunje gemu inŋan dondâhâlâk ge kutakulakbi. Ge kutakulakŋetâ mem dâim wanjaen katne sâmu otmunje umatŋe dondâ olop.

⁷ Yawu otmu nâŋe Petoro ekuwan. “Lok endamâ Kutdânenŋe yakâ.” Ekumune uk sâmu petŋe tuhun katmâ âi tuhuop yakât otmâ tinŋinŋe yawuâk mem kepeiakmâ saruân kionŋmâ Kutdâhâlen yoloŋ otmâ ariop.

⁸ Yawu otmuâmâ nenâmâ wanjaenâk tatmâ puli kum inŋan itâŋe dâim dengân ginŋan yâhâ kionŋbin.

⁹ Yesuje banja âlâ mem katmu talop. Katmu tatmu inŋan mem hot umu siop.

¹⁰ Yawu otmâ Yesuje yuwu sâmu eknongop. “Yiwereŋe inŋan miai ya nombotŋe mem katŋetâ siâk.”

¹¹ Yawu sâmu Petoroŋe wanja hâmenŋan yâhâ inŋan itârâek mem dâim ginŋan gaop. Yâhâ inŋan 153 ya itâ kâlêhen kutakulakbi. Yawu gârâmâ inŋan yamâ papatoek yamâ benje inŋan itâŋe ya ki berendenŋe sâop.

¹²⁻¹³ Inŋan nombotŋe katmunje semu orowâk newin. Orowâk nem tatbin yamâ âi pâi tuhunomgât nâŋgâmunŋe umatŋe otmu pilâwin.

¹⁴ Yâhâ Yesuje mumunambâ yahalop yakât kakŋan dengân ginŋan men-duhuakmâ tatbin yan teteningiop yanje kalimbunje olop.

Yesuje Petoro den bâiŋe ekuop.

¹⁵ Nem pesuk pilâmunje Yesuje Simon Petoro yuwu sâmu âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋeâmâ bukulipŋe biwiyenŋe hikunekmâ mansai ya wangiyekmâ biwihaŋe tinâk hikunekmâ mansat me girawu?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâmâ buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbî nâhâlen yiwerenŋeâk torokatmâ mansai ya yengât tihityeŋe otbuat.”

¹⁶ Yawu sâmu yanak yâhâŋe yuwu sâmu âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋe biwihaŋe tinâk hikunekmâ mansat me bia?” Sâmu sâop. “Kutdâ, yat ya bulâŋe. Nâŋe buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbî nâhâlen emelâk torokatmâ mansai ya galempongowuat.”

¹⁷ Yawu sâmu kalimbunje yuwu sâmu âikuop. “Simon, Yoane nanŋe, gâŋe buku otnihimat me bia?” Yawu sâop.

Yâhâ Yesuje kalimbunje âikuop. “Gâŋe buku otnihimat me bia?” yawu sâop yakât Petoroŋe nâŋgâmu biwiŋan hâumu yuwu sâop. “Kutdâ, gâhât sengan senŋe âlâlâ ki tik tatmap. Yakât otmâ nâŋe buku otgihiman ya nanŋat.”

Sâmu sâop. “Yakât otmâ lohimbî nâhâlen torokatmâ mansai ya galempongom wawaeyekmâ manbuat.

¹⁸ Yâhâ hâmbâi yu me ya tetehihiwuap yakât topŋe sâwe. Gâŋe anŋoân sihan manon yanâmâ petge mem lalakmâ kapi wosapâ wosapâ ariwehât

nângâminion yanâmâ âlepņe arim tohominion. Yâhâ gâņe sombo otbuat yanâmâ bātge pilârâ lok bâleņeņe sâhâm menduhum ki ariwe nângâwualângen dâihekâm arinomai.” Yawu sâm ekuop.

¹⁹ Yâhâ Yesuņe topņe yuwuhât ekuop. Hâmbâi Petoņe Yesuhât tem lâuwangim manmu umatņe yawu tetewangiwuap. Umatņe tetewangiwuap yan ki lohotņe otmu kuņetâ mumbuap. Yâhâ ki lohotņe otbuap ya lohimbijne ekņetâ sâtņe otmu Anitâ mepaenomai. Yakât otmâ yuwu sâm ekuop. “Gâmâ biwihanņe nâhâlen tinjâk kepeim tem lâunihim manbuat.” Yawu sâop.

²⁰ Yawu sâmu Petoņe kambene kakņambâ olelem nâ nehōp. Yâhâ nâ Yesu orop biwinetņe hikuakmâ konohâk olopgât menduhuakmâ sot bânņe newin yan yâk orop hâlâņakmâ tatbit. Yawu tatbit yakât otmâ âlâņe betņehen kioņbuap yakât âikuwan.

²¹ Yâhâ Petoņe nekmâmâ yuwu sâm Yesu âikuop. “Kutdâ, lok yuâmâ girawu?”

²² Sâmu sâop. “Yâk tatmuâk âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nângâm ketet otbuat.” Yawu sâm ekuop.

²³ Den yawu sâop yamâ bukulpnaņe nângâm hilipgum kelangatbi. Kelangatmâ nâhâtņe “ki bâlewuap” sâwi. Yawu gârâmâ Yesuņe ya ki sâop. Yâhâ yuwu sâop. “Gârâmâ yâk tatmuâk nâ âwurem takawom me girawu yamâ nâhât wahap. Yawu gârâmâ yâkât manman yakât ki nângâm ketet otbuat,” yawu sâm Petoņe ekuop.

²⁴ Den sâop yuâmâ nine orowâk tatmâ nângâminiwan. Yakât otmâ den kulemguan yu bulâņe dondâ.

²⁵ Otmu Yesuņe olop miop yakât pâņe konok kulemguan. Yawu gârâmâ âlâlâ olop ya kerek kulemgum metewomgât dop ki oap.

Aposolo yengât den pat

Yesuŋe aposololipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân yâhôop.

O bukune Teopilo,

¹⁻² Emelâk Anitâŋe Yesu hângângumu ge lok nombotŋe meyekmâ Anitâhât den kâsikum yingim âi sâm yingiop. Âi yawu tuhum manmâ gam benŋe âwurem himbimân yâhâwe sâm olop yan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋan kionŋmu hoŋ bawalipŋe den bâiŋe ekyongom himbimân âwurem yâhôop. Yakât den pat ya emelâk kulemgum katgihiwan.

³ Roma yengât tembe lâuŋe Yesu kuŋetâ muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Mem yahatmu hoŋ bawalipŋe teteyingim Anitâŋe tihityeŋe otbuap yakât topŋe ekyongom manmâ gamu hilâm lok yâhâp ñerek pesuk sâop. Yawu otmu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manmu ekbi yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe olop.

⁴ Otmu sâp âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan Yesuŋe yuwu sâm ekyongop, “Yerusalem kapi in yawu ki pilâm arinomai. Awoŋŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingiuwap yakât emelâk ekyongomune nâŋgâwi ya. Yakât otmâ tipŋe tatmâ mambotnomai.

⁵ Yoaneŋe lohimbi mem toen katyehop. Yawu gârâmâ sâp ki kâlep otmuâk Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu manmâ yâhânomai.”

Yesuŋe himbimân yâhôop.

⁶ Yesuŋe den bâiŋe aposololipŋe ekyongop yan yuwu sâm âikuwi. “Kutdâ, gâŋe sâp yiwereŋe yu Isirae lok menenekdâ Roma lok watyekmunŋe arinetâ nenŋahâk galemahom mannom me?”

⁷ Sâŋetâ sâop. “Sâp girawuân me girawuân yakât bulâŋe tetewuap ya Awoŋŋe Anitâŋe ikŋahâk nâŋgâmu tap. Otmu sâp ya tâlâhumu kulem girawuya tetemu ekmâ nâŋgânomai ya gurâ ikŋahâk nâŋgâmu tap. Yeŋe yakât topŋe nâŋgânomaihât dop âlâ ki tap.

⁸ Konohâk tap yamâ yuwu. Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otyingimu nâhât den pat âlepŋe lohimbi ekyongonomai. Anŋoân topŋe katmâ Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongonomai. Yawu otmâ benŋe lohimbi Yuraia, Samaria otmu kâlepŋehen manmâ arai ya yengâlen ari den pat ya ekyongonomai.”

⁹ Yawu sâm ekyongom yan katyekmu kinŋetâ elem kakŋambâ yâhôop. Yawu otmu elem yaŋe kâ tâpŋumu ki ekbi.

¹⁰ Yawu otmâ himbimâŋenâk ekmâ kinŋetâ anelo yâhâp, yâk yetgât hâk katipŋe kaok bolan bolan, yaŋe pârâk sânsânâk teteyingiwot.

¹¹ Teteyingim yuwu sâm ekyongowot. “Galilaia ambolipŋe yeŋe wongât himbimâŋenâk senyeŋe pilâm ekmâ kinsai? Yesu ekmâ kinŋetâek pilâyekmâ himbimân yahap yawuâk himbimâŋembâ âwurem gemu eknomai.

Yesuhât aposololipŋe yengât kutyene

¹² Yawu sâm ekyongom arimutâ benŋe aposolo yaŋe Oliwa pumŋambâ ge Yerusalem kapiân bawi.

¹³ Yerusalem kapiân ba emelâk Yesu ki kuwi yan emet biwiŋe âlâen yâk orowâk tatmâ sot newi yan yâhâwi. Otmu aposololipŋe yengât kutyene

yuwu. Petoro, imiŋe Anderea, Yakowo, imiŋe Yoane, Pilip, Toma, Batolomaio, Mataio, Alipaio nanŋe Yakowo, otmu Yakowo nanŋe Yurasi. Âlâmâ Simon, yâhâmâ komot âlâen gâtŋe topyeŋe yuwu. Roma lok ya yengât hâkân otmâ watyekne sâm otminiwi yan gâtŋe.

Yurasihât gewâkŋan lok âlâ kinâk sâm Anitâ ulitguwi.

¹⁴ Yesuhât aposololipŋaŋe ikŋe mâmâŋe imilipŋe otmu imbi nombotŋe menduhuyekŋetâ orowâk tatmâ biwi konohâk otmâ Anitâ ulitguwi.

¹⁵ Sâp yan lohimbi nombotŋaŋe Yesuhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manbi, lohimbi 120, yawuyaŋe menduhuakmâ tatŋetâ Petoroŋe yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekyongop.

¹⁶⁻²⁰ “Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yesuŋe lok âlâ, kutŋe Yurasi sâm, yâk orowâk menenekmâ nep sâm ningimu hoŋ bawanŋim gamain. Yâhâ Yurasiŋe betŋehen kioŋmâ lok bâleŋe dâiyekmu taka Yesu mewî.” Yawu sâop.

Otmu Yurasiŋe Yesu mem bâtyeŋan kalop yakât hâmeŋe sâm hotom uminiwi yengât kunlipyeŋaŋe tewetsenŋe waŋbi. Tewetsenŋe waŋetâ yaŋe mem ari hân âlâ puluhuop. Yawu gârâmâ Yesu betŋehen kioŋop yakât Yurasiŋe nâŋgâm otmâ hilipguan sâm aŋulahop. Yawu nâŋgâm yaŋak ari hiwawahop. Hiwawakmu tok sâmu ge kum tepŋe bâok pilâop. Tepŋe bâok pilâmu tepŋe komŋe kerek hindakmâ giop. Yawu olop yakât den pat nâŋgâm Yerusalem kapi ambolipŋaŋe hân yakât kutŋe “Akerama” sâm kunbi. Yâhâ kut yakât topŋeâmâ yuwu tap. “Heŋŋak puluhuwi” yawu.

Otmu Yurasi hiwawahop yakât nâŋgâm Petoroŋe yuwu sâop. “Emelâk emet inânŋan Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe tâmbânenŋe Dawiti yâkât biwiŋan den âlâ katmu Yura nengât kep âlâ yuwu kulemgupop yakât bulâŋe teteap.

“Lok âlâ emetŋan ki tatmu emetŋe kamen kinbuap.”

Otmu kep âlâ yuwu kulemgupop.

“Nepŋe pilâop ya lok âlâŋe mem galemguwuap.” Yawu kulemgupop tap.

²¹ Yakât otmâ nenŋe bukunenŋe âlâ mem Yurasihât gewâkŋan katmunŋe kinbuap.

²² Kândikum emelâk Yoaneŋe âi topŋe katmâ lohimbi mem toen katyehop sâp yapâek nenŋe Yesuhâlen torokatmâ biwinenŋe hikuakmâ konohâk otmâ manmâ gain. Nengâlen gâtŋe âlâ mem tetem orowâk tânahom Kutdânenŋe Yesu mumuŋambâ yahalop yakât den pat âlepŋe lohimbi ekyongonom.” Yawu sâop.

²³ Petoroŋe yawu sâm ekyongomu lok yâhâp mem teteyelekbi. Lok âlâ kutŋe Yosep Yusito, kutŋe âlâmâ Basawa sâm, otmu âlâmâ Matia.

²⁴ Mem teteyelek mâ yuwu sâm Anitâ ulitguwi. “O Kutdâ, gâŋe biwinenŋahât topŋe kerehâk nâŋgâmat. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât nâŋgârâ ârândâŋ oap yakât kutŋe biwinenŋan katdâ ekmâ nâŋgânom.

²⁵ Yâhâ Yurasiŋe nepŋe pilâm ikŋe mâtâwân ariop yakât gewâkŋan lok ya katmunŋe kinmâ yâhâwuap.” Yawu sâm ulitguwi.

²⁶ Yawu sâm ulitgum pepa duwatmâ yan kutyeteŋe ikŋiâk ikŋiâk kulemgum aman kâlehen katbi. Yawu otmâ bukuyeŋe âlâŋe yapâ kutŋe Matia kulemgupop ya mem teteop. Mem tetemu benŋe aposolo kâiân konok yâk yengâlen torokalop.

2

Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje ge aposolo mâmâje otyingjop.

¹ Yesu mumuñambâ yahalop yakât kakñan Sande nombolân yâhâp pesuk sâop. Ya pesuk sâmu Sande tatbi yakât kutje “Pentikosi hombanj” yawu kunbi. Pentikosi hombanj otmu yan lohimbî Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbiñe Anitâ mepa sanjan otbanjine sâm emet âlaen menduhuakmâ tatbi.

² Menduhuakmâ tatñetâ mun pato âlâ, siru pato memap, mun yawuya himbimâmbâ pilâmu nângâwi.

³ Yawu otmâ wahap âlâ, balam nimbilamñe yawuyane kunyenje kakñan teteop.

⁴ Yawu otmu Wâtgât mâmâjahât Heakje ge mâmâje otyingim lauyenje mem hewewej tuhumu denje denje sâm ariwi.

⁵⁻⁶ Sâp yan Yura lohimbî Anitâhât den lâum manminiwiñe Pentikosi hombanj ya ekne sâm kapiyenje pilâm âlâengembâ âlâengembâ takawi. Taka Yerusalem kapiân yâhâ tatbi. Yawu otmâ mun pato ya himbimâmbâ pilâmu nângâm lohimbî sesengâlâkñe emet yanâk menduhuakmâ Yesuhât lohimbî yengât denyenje nângâwi. Yawu otmâ lohimbî Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbiñe Yura yengât denânâk sâwiâke yamâ benje lohimbî takawi yanje den ya nângâñetâ denyenje âlâku ikñiâk ikñiâk olop.

⁷ Yawu olop yanâk benje nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm alahuwi. “Yesuhât lohimbî den oai yu Galilaia ambolipñe kerek. Nennan gâtñe bia.

⁸ Yakât otmu girawu otmâ nenne den sâñetâ nanñain?

⁹ Nengât topnenñeâmâ yuwu. Nen kapi kâlepñehembâ takain. Nen nombotñe Pata ambolipñe, nombotñe âlâmâ Meria ambolipñe, nombotñe âlâmâ Elam ambolipñe, nombotñe Mesopotamia ambolipñe, nombotñe Yuraia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñe, nombotñe Kaparokia ambolipñe, nombotñe Ponto ambolipñe, nombotñe Asia ambolipñe,

¹⁰ nombotñe Pirihiâ ambolipñe, nombotñe Pampilia ambolipñe, nombotñe Aihita ambolipñe, nombotñe Apirika ambolipñe, nombotñe Kirene kapi nombotñe Liwia hân nombot nombot tatmâ arap ya ambolipñe.

¹¹ Nombotñe Kereta ambolipñe, nombotñe Arawia ambolipñe, otmu nombotñe Roma ambolipñe. Nen yawuñe tain. Nen nombotñe Yura lohimbî bulâñe. Yâhâ nombotñe âlâñeâmâ Yura nengâlen torokatñetâ orowâk mansain. Nen lok topñe topñe. Yawu gârâmâ Anitâñe kulem yu ya otmâ gaop yakât den pat Galilaia kapi ambolipñenaje nenne denânâk sâñetâ nanñain.” Yawu sâwi.

¹² Yâhâ den ya nângâñetâ âlâ kândâkdâ otmu yakât topñe nângâne sâm pâpguwi. Yawu otmâ “Kulem yukât topñe girawu?” sâm alahuwi.

¹³ Yawu gârâmâ lohimbî nombotñenaje Yesuhât lohimbî yekmâ senyenjan gem yuwu sâwi. “Yenje wain to dondâ nenñetâ biwiyenje hâlim oap.” Yawu sâwi.

Petoroñe yahatmâ kulem ekbi yakât topñe ekyongop.

¹⁴ Yawu sâñetâ Yesuhât aposololipñenaje yahatmâ kinmâ Petoroñe lohimbî takawi ya yuwu ekyongop. “Bukulipne otmu lomba taka tai yen kulem tetemu eksai yukât topñe ekyongomune nângâñet.

¹⁵ Omoñânâk wain to ki nemain. Yakât otmâ lok yeksai yuñe wain to ki nai.

¹⁶ Emelâk emet inânñan poropete âlâ, kutñe Yoele sâm, yâkñe den kulemguop yakât bulâñe yiwerenje tetemu eksai yu. Emelâk den kulemguop ya yuwu.

17 “Anitâñe yuwu sâm eknohop. Hâmbâi sâp pato tâlâhuwuap yan nâñe nine Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumune ge lohimbi mâmâñe otyingiwuap. Mâmâñe otyingimu lohimbiñe nâhâlen biwiyenñe kepeim mannomai yanñe nâhât den sâm tetem lohimbi ekyongonomai. Otmu biwiyenñe mem purik pilâmu kulem âlâlâ tetemu eknomai. Otmu amanân awun eknomai.

18 Bulâñanâk sâp yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe hoñ bawalipne mâmâñe otyingimu nâhât den sâm tetem ekyongonomai.

19-20 Otmu lohimbi kerek matñe yingimune menomai yakât sâp tâlâhumu yan nâñgâmune himbimân kulem âlâlâ yuwu tetemu eknomai. Hilâmgât emetsenñe bok sâm omoñ bâleñe sahabuap. Yâhâ omoñgât emetsenñe yanñeamâ kuriñ hep barak barak yawuya otbuap. Otmu umatñe topñe topñe yuwu tetewuap. Kapam tetewuap. Otmu emet kapi kâlâp sewuap. Yawu tetemu ekñetâ sâtñe otmu hu halak tuhunomai.

21 Sâp yan lohimbi âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenñe kepeim mannomai yamâ meyekmune ki hiliwahonomai.” Anitâñe yawu sâm eknohop.” Den yawu kulenguop tap.

Petoroñe Yesuhât topñe ekyongop.

22 Petoroñe torokatmâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, den âlâ torokatmâ yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâñe Yesu Nâsaret amboñe ya mâmâñe otbangimu hohetnennan manmâ kulem topñe topñe memmu ekmunñe âlâ kândâkdâ otmu Anitâñe hângângumu giop yawu nâñgâmain.

23 Yawu gârâmâ yeñe Yesuhât hâkâñ otmâ lok bâleñe yengât bâtyenjan katñetâ yâkñe mem howanân kuñetâ muop. Yawu otbangiwi yakât Anitâñe emelâk emet inânñan nâñgâmu ârândân otmu mâtâp ya sâm wañop. Mâtâp ya sâm wañmu yanak benñe howanân kuñetâ sâtgum muop.

24 Kuñetâ muop yamâ sumânâk tatbuapgât dop âlâ ki olop. Yakât otmâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop.

25 Emelâk emet inânñan tâmbânennñe Dawitiñe Yesuñe mumuñambâ yahatbuap yakât nâñgâm yuwu kulenguop tap.

“Kutdâ gâ orowâk manmâ gan. Yakât otmâ ki pilânekuap yawu nanñan.

Biwi yâhâp otmangât mâmâñe otnihim gamat.

26-27 Yakât otmâ biwine âlepñe otmu tem lâuhihim heronñe nâñgâhian. Otmu mumbom yan umutne membuat. Otmu mumuñambâ mem yahatnekuap. Yawu otnihiwuat nâñgâm biwine ki houñ sâwuap.

28 Gâñe nâñgân nâñgânne mem pâronñ pilânihirâ manmangât mâtâp yakât topñe nâñgâm ba takaman. Otmu gâ orop manmâ yâhâwom yakât nâñgâm biwine heronñe otmâ manmâ yâhâwom.” Yawu kulenguop tap.

29 Tâmbânennñe Dawiti yakât yuwu ekyongomune nâñgâñet. Yâkât sumñe ekmâin.

30 Anitâñe poropete âi sâm wañmu yakât den lohimbi ekyongom manmâ gaop. Yawu otmâ Anitâñe pat kuwañgim yuwu sâop. “Gâhât tepgan gâtñe âlâ tetewuap ya mem kânâñgâmune kawehan kinmâ nine lohimbi galeyongowuap.”

31 Anitâñe yawu sâm pat kuwañgiop. Otmu Anitâñe Yesu Kiristo mumuñambâ mem yahatbuap yakât nâñgâm Dawitiñe emet inânñan den yuwu kulenguop.

“Mumu yan Anitâñe umutñe miop. Otmu hâkñe tâtuk sâmapgât mumuñambâ mem yahalop.” Yawu kulenguop.

³² Anitâne Yesu mumuñambâ mem yahatmu nen kerekne ekbin.

³³ Anitâne Yesu mumuñambâ mem yahatmu ikne orop tawot. Otmu emet inânñan âwâne Anitâne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu gewuap yakât pat kuop. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heak ya hângângumu ge mâmâñe otningimu denne denne sâmunnje nanjai.

³⁴ Otmu Dawiti ikñak hibimbân ki yâhâop. Yuwu gârâmâ emelâk emet inânñan den yuwu kulemuop.

“Anitâne nâhât Kutdâne yuwu sâm ekuop.

“Gâ gotnan ga kindâ mâmâñe otgihimune

³⁵ kasalipge yongom mem ge katyekbuat.” Yawu sâop.” Yawu kulemuop tap.

³⁶ Yakât otmâ yuwu sâm ekyongomune nângâm biwi yâhâp ki otnomai. Yesu mem howanân kuñetâ muop ya yeñe amboñe oai. Yawu gârâmâ Anitâne mumuñambâ mem yahatmu kunnenne tap. Yakât otmâ Kutdânenne sâmmain. Yawu.”

Lohimbi dondâhâlâkne Yesuhâlen biwiyene katbi.

³⁷ Petoroñe yawu sâm lohimbi ekyongomu nângâñetâ biwiyenñan hâumu aposolo nombotñe ya orop yuwu sâm âiyongowi. “Wâe, nenñe girawu otmunnje Anitâne nenekmu ârândâñ otbuap yakât sâñetâ nângâne.”

³⁸⁻³⁹ Sâñetâ sâop. “Anitâ Kutdânenñane ikne Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge yen otmu lohimbi kâlepñehen mansai mâmâñe otyingimu Yesuhâlen biwiyenñane kepeim mannomai yakât pat emelâk kuyingio. Yakât otmâ orotmemeyene bâlene bet pilâm Yesuhâlen biwiyene katñetâ Anitâñe tosayene pilâyingiwuap. Yawu otñetâ benñe nenñe Yesu Kiristohât kulân toen mem katyekmunñe Wâtgât mâmâñahât Heakne ge mâmâñe otyingimu mannomai.” Yawu sâop.

⁴⁰ Petoroñe biwiyenñan kionmâ den kâlep torokatmâ girem den yuwu sâm ekyongop. “Lohimbi perâkne ihilâk mahilâk manmai ya Anitâñe matñe umatñe yingimu menomai. Yawu gârâmâ yeñe orotmemeyene bâlene bet pilâm Yesu Kiristohâlen biwiyenñane kepeinñetâ yâkne tihityene otbuap.”

⁴¹ Yawu sâm ekyongomu lohimbi kinñitñe orowâk, dopyene 3,000 yawuñe Petrohât denñe nângâñetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyene katbi. Yawu otñetâ aposololipñane toen mem katyekñetâ Yesuhât komolân torokatbi.

Yesuhâlen biwiyenñane kepeim manbiñe biwi konok otmâ manbi.

⁴² Yesuhât komolân torokatñetâ aposololipñane yâkât den kâsikum yingwi. Kâsikum yingñetâ nângâm biwiyene hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepa sanñan otbañgim manbi. Otmu sâp sâsânñan menduhuakmâ buku orañgim sot newi.

⁴³ Otmu aposololipñane kulem topñe topñe menñetâ lohimbi belângen manbi kulem ya ekñetâ sâtñe olop.

⁴⁴ Yâhâ lohimbi Yesuhâlen biwiyene kepeiwiñe biwi konok otmâ sot kâle senñe âlâlâ mem menduhum konohân katñetâ tatmu yañe mem tânahom manbi.

⁴⁵ Otmu lohimbi nombotñane iri sikumyene puluhum yakât hâmenje mewi ya mem bukulipyene nombotñane yu me yakât umburuk manbi ya kâsikum yingwi.

⁴⁶ Yawu otmâ hilâm ârândâñ Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ menduhuakmâ biwi konohâk otmâ Kiristohât den alahuminiwi. Yawu otmâ

emetsâpne ârândâŋ emetyeŋan yâhâ menduhuakmâ sot um neminiwi. Yawu otmâ tep herone nâŋgâm Anitâ mepaem manbi.

⁴⁷ Yawu otŋetâ lohimbî belângen manbi nombotŋe orotmemeye ya ekŋetâ yahalop. Yawu otmâ Yesuhâlen biwiyene katmâ yâkât komolân torokatmâ sambe otbi.

3

Petoroŋe lok pareŋe mem heŋgeŋguop.

¹ Isirae lohimbî orotmeme âlâ yuwu otmâi. Emetsâpne ârândâŋâk opon kâmbukŋan yâhâ Anitâ ulitgumai. Emetsâpne âlâen Petoro yet Yoaneŋe Anitâ ulitgure sâmu opon kâmbukŋan yâhâowot.

² Otmu lok âlâ mâmâŋahât tepŋambâek pareŋe teteopne bukulpne ekyongomu hilâm ârândâŋ opon kâmbukŋahât gahatŋe âlâ, kutŋe “Mâtâp âilonggo longo” sâmu yan lâum ari katŋetâ tatminiop. Yan tatmâ lok opon kâmbukŋan yâhâm geminiwi yaŋe tewetsenŋe nihiŋet sâmu ulityongominiop.

³ Otmu sâp yan Petoro yet Yoane opon kâmbukŋan yâhâmûtâ yelekmâ ulityotgop.

⁴ Ulityotgomu Petoroŋe nâŋgâm “Wa, buku” sâmu in ekmâ sâop.

⁵ In ekmâ sâmu lok pareŋe yaŋe tewetsenŋe nihiwomap sâmu tepne kilik kilik sâmu talop.

⁶ Yawu otmu Petoroŋe yuwu sâmu ekuop. “Senŋe âlâlâ ki tatnihiap yakât yuwu sâmune nâŋgâ. Yesu Kiristo Nasaret ambonaŋe gâ heŋgeŋgohowuapgât dop tap. Yakât otmâ yahatmâ bam ga.”

⁷ Yawu sâmu ekum bâteŋe bonângen memu yahalop. Memu yanâk kâiŋe sâsilipne tâŋ tâŋ otmu hewewenâk yahatmâ kinop.

⁸ Yahatmâ kinmâ yâk orowâk opon kâmbukŋan yâhâwi. Yâhâ lok yaŋe herone otmâ soŋ pilâm bam gam Anitâ mepaeop.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ mepaemu lohimbî kâlehen tatbiŋe ekmâ yuwu sâwi. “Lok pareŋe yuŋe opon kâmbukŋahât mâtâp âilonggo longo yan tatmâ senŋe âlâlâhât ulitnongomap. Âlepne oap yakât nâŋgâmunŋe ki orotŋe oap,” yawu sâmu nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

¹¹ Otmu emelâk opon kâmbukŋe ya tuhuwi yan gelâk ningimâp sâmu selep bârârâhâk kâlep tuhuwi yakât kutŋe “Solomongât selep” sâwi. Lok yaŋe Petoro yet Yoane yetgâlen torokatmu selep yan yâhâŋetâ lohimbî dondâhâlâkŋe betyeŋan yâhâm mem hawam mewam tuhuyekmâ kulem yakât alahu gulahu otbi.

Petoroŋe Yesuhât topŋe ekyongop.

¹² Yawu otŋetâ Petoroŋe yekmâ yuwu sâmu âiyongop. “Wongât mem hawam mewam tuhuneneksai? Kulem yu netgât wahap bia. Netŋe wâtnetŋambâek lohimbî heŋgemyongoromgât dop âlâ ki tap. Net uwawapŋe bia ki mansait. Yakât otmâ ki nâŋgânitŋiŋetâ yahalâk.

¹³ Topŋe yuwu tap. Awaraham, otmu nanŋe Isaka, otmu sesenŋe Yakop yâk yeŋgât Anitâ, tâmbâlipnenŋe yeŋgât Anitâ, yâkŋe ikŋe nanŋe Yesu hâŋgângumu ge hohetnenŋan manop. Yâkât kulân lok yu memutŋe Anitâŋe heŋgeŋgumu bam gamu eksai. Yâhâ yeŋeâmâ Yesuhât nâŋgâŋetâ gemu pâku lohimbî yeŋgât bâtyeŋan katbi. Yawu otŋetâ Pilatoŋe holanŋe sâmu yan yeŋeâmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ Yesu ya sâmu ge katbi.

14 Yâkņe uwawapņe bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ yeņe hâkâņ otmâ betbaņgim lok bâleņe, kutņe Barawa sâam, yâkât nâņgâņetâ yahatmu Pilato ekuņetâ lauyenan mem Barawa holaņmu arimu Yesu kuņetâ muop.

15 Kuņetâ muop yamâ lok inņe ki kuņetâ muop. Manman kârikņahât amboņe ya kuņetâ muop. Kuņetâ muop yamâ Anitâņe mumuņambâ mem yahatmu manmâ teteningimu ekbin.

16 Lok pareņe yuņe âlepņe oap yukât topņe sâamune nâņgâņet. Yesuhât kulân lok pareņe yu memutņe Yesuhâlen biwiņe katsapgât Anitâņe heņgeņgumu bam gamu eksai.

17 Bukulipne, yuwu sâamune nâņgâņet. Yeņe papatolipyeņe orop Yesuhât topņe pâpgum gamai. Yakât otmâ kuņetâ muop.

18 Emelâk emet inâņņan Anitâņe Yesuhât nâņgâm poropetelipņe yeņgât biwiyeņan den katmu yuwu kulemgui. “Tihitnenņe otbuap yâkņe aņgoân hâhiwin nâņgâm mumbuap.” Yawu kulemgui tap.

19 Anitâņe tosayeņe pilâyiņgiâkgât yeņe orotmemeyeņe bâleņe bet pilâm Yesuhâlen biwiyeņe kepeim manņet.

20 Yawu otmâ manņetâ Anitâņe mâmâņe otyiņgimu biwiyeņe sânduk sâmu mannomai. Sâp yuâmâ Yesu Kutdânenņe himbimân tap. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp pato tetewuawân Yesuņe tihitnenņe olâk sâam Anitâņe hâņgângumu âwurem gewuap yakât pat kuningimu tap.

21 Anitâņe embâņâmbâek emet inâņņan poropetelipņe yeņgât biwiyeņan den katmu kulemgui yakât topņe yuwu tap. Manmannenņe kuwikningiwuap yakât Anitâņe nâņgâmu ârândâņ otmu Yesu hâņgângumu âwurem gewuap.

22 Yakât torehenņe Moseņe yuwu kulemgui.

“Kutdânenņe Anitâņe nâ menekmâ âi sâam nihimu taka ikņe den kâsikum yiņgim mansan yakât dopņeâk Anitâņe nengât komolân gâtņe lok âlâ mem poropete âi sâam waņmu ikņe den kâsikum yiņgimu lohimbije tem lâuwaņginomai.

23 Yâhâ lohimbî nombotņeâmâ denņe nâņgâm hâkâņ otmâ kunomai ya mem ketetyekmâ hilipyongowuap.” Den yawu kulemgui tap.

24 Otmu emelâk emet inâņņan lok âlâ, kutņe Samue, yâk otmu Anitâhât poropetelipņe Yesu Kiristoņe tetem manmâ kulem topņe topņe membuap yakât den yawuâk kulemgui.

25 Emelâk embâņân Anitâņe Awarahamgât pat kuwaņgim yuwu sâam ekuop. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtņe lok âlâņe tetem lohimbî hâņņan kulemņan mannomai ya menduhuyekmâ manman âiloņgoân katyekmu heroņe nâņgâwaņgim mannomai.” Yawu sâam ekuop. Yâhâ Anitâhât poropetelipņe den ya torokatmâ lohimbî sâam tetem ekyongom manmâ gawi. Otmu Anitâņe tâmbâlipyeņe yeņgât pat kuyiņgiop ya yen gurâ pat yaņe meyksap. Gârâmâ yakât bulâņe yen gurâ yawuâk menomai.

26 Yâhâ nen Isirae lohimbije orotmemenenņe bâleņe bet pilâm Anitâ nanņahâlen biwinnenņe kepeim manman âiloņgoân manmâ heroņe nâņgânomgât aņgoân Anitâņe yâk hâņgângumu nengâlen giop.

4

Petoro yet Yoane meyelekmâ pâi emetņan katyeleketâ talowot.

1-3 Anitâņe Yesu mumuņambâ mem yahalop yakât den pat âlepņe ya Petoro yet Yoaneņe lohimbî ekyongowot. Ekyongom tatmutâ opon kâmbukņahât

tembe lâu yengât kunyeŋe otmu Sarukaio otmu Anitâhât hotom uminiwiŋe den pat ya nângânetâ ki bulâŋe olop. “Yesu mumuŋambâ ki yahalop. Ya ki orotŋe,” yawu nângâm den hâreyitgim meyelekmâ ari pâi emetŋan katyelekŋetâ talowot. Pâi emetŋan tatmutâ emet haŋ sâop.

⁴ Yâhâ Petoroŋe lohimbi kiŋgitŋe orowâk Yesuhât den pat âlepŋe ekyongomu nângânetâ bulâŋe otmu Yesuhât komolân torokatbi ya yengât dowâmâ 5000 yawu.

Petoroŋe Yesuhât den pat âlepŋe Yura yengât papatolipyenŋe ekyongop.

⁵ Emet haŋ sâmu Yura yengât papatolipyenŋe otmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi yâkŋe Yerusalem kapiân menduhuakbi.

⁶ Sâp yan opon kâmbukŋahât lok kunŋe âlâ, kutŋe Anasi, otmu lamatŋe, kutŋe Kaipa, otmu bukuyâhâtŋe Yoane yet Alesanda otmu hep torehenlipyenŋe orowâk menduhuakbi.

⁷ Otmu Anasiŋe tembe lâu ekyongomu Petoro yet Yoane otmu lok pareŋe âlâ mem heŋgeŋguowot ya meyekmâ ari den âiân katyekbi. Otmu Anasiŋe yuwu sâm âiyotgop. “Âlâhât sâtgât otmâ lok pareŋe yu heŋgeŋguowot?”

⁸ Yawu sâm âiyotgomu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Petoro mâmâŋe otbaŋgimu yahatmâ kinmâ yuwu sâop. “Yura papatolipnenŋe otmu Anitâhât hotom umai yengât kunlipyenŋe yen yuwu sâm ekyongomune nângânet.

⁹ Netŋe lok pareŋe yu ekmâ tepnetŋe nângâwaŋgim memutŋe âlepŋe olop yakât otmâ yeŋe menenekmâ den âiân katnenekŋetâ kinsain.

¹⁰ Yakât otmâ lok âlepŋe olop yukât topŋe ekyongomune nângânet. Topŋe yuwu. Yesu Kiristo, Nasaret amboŋe, yâhâmâ howanân kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât wâtŋan kinmâ lok yu memutŋe âlepŋe otmâ mansap. Yawu gârâmâ yeŋe lok yukâlen kulem teteop yakât den pat Yura lohimbi kerek ekyongonŋetâ nângânomai.

¹¹ Emelâk embânân Miti pepaen den âlâ yuwu kulemguwi yakât bulâŋe Yesuhâlen teteap.

“Emet tuhum nep lokŋe nak âlâ ekŋetâ bâlemu mem ketetbi. Nak mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânângâmu kuhupin kârikŋe oap.” Den yawu kulemguwi tap.

Yeŋeâmâ emet tuhuwi ya yengât dop otmâ Yesu betbaŋgim kuŋetâ muop.

¹² Yuwu sâmune nângânet. Anitâŋe Yesu hângângumu ge manman kârikŋe yakât mâtâp meningiop. Yakât otmâ yâkât wâtŋanâk kinmâ manman kârikŋan mannongât dop tap. Lok ondopŋe mâmâŋe otningimu manman kârikŋan mannongât dop âlâ ki tap.”

Yura yengât papatolipyenŋe Petoro yet Yoane sâm hâreyitgiwi.

¹³ Petoro yet Yoane, yâhâmâ nângân nângân emetŋan ki yâhâowot. Yawu gârâmâ Yura papatolipyenŋe yengât senyeŋan kinmâ den ya kâlâpŋe orowâk ekyongowot. Yawu ekyongomutâ yâkŋe denyetŋe ya nângânetâ ewe membe olop. Yawu otmu nângân nângânyeŋe pâroŋ sâmu yuwu sâwi. “O, lok yuâmâ kândikum Yesu orop manmâ gawi. Yakât otmâ den kâlâpŋe orowâk eknongomutâ nanŋain.” yawu sâwi.

¹⁴ Otmu Petoro yet Yoaneŋe lok heŋgeŋguowot yâk orowâk kinbi yakât otmâ den purik pilâyitgine sâm hâum pâpgum pilâwi.

15 Yakât otmâ hângânnyongonjetâ emet betnehen ge kinjetâ Petoro yet Yoane yetgât alahum yuwu sâwi.

16 “Nenne lok yâhâp yu girawu otyitgine? Yâkne Yesuhât wâtņan kinmâ lok pareņe emba memutâ âlepņe olop yakât den pat Yerusalem kapi amlipņe emelâk nâņgâm metei.

17 Yawu gârâmâ den yuņe kapi ârândâņ perereņ sâm arimu nâņgâmai hât nenne kuyitgimunne yâkne ki âlâkuâk Yesuhât wâtņan kinmâ lohimbî yakât den kâsikum yîņginomai.” Yawu sâwi.

18 Otmu tembe lâu ekyongonjetâ meyekmâ âwurem ganjetâ yuwu sâm Petoro yet Yoane ekyotgowi. “Yetņe ki âlâkuâk Yesuhât den ya lohimbî kâsikum yîņgiromawot.”

19 Yawu sânetâ Petoro yet Yoane yuwu sâowot. “Yenak nâņgâm ekņet. Yengât den lâum Anitâhât den pilâmutņe yâkne nâņgâmu ki ârândâņ otbuap.

20 Yesu Kiristone den âlâlâ eknongom kulem topņe topņe mem gaop yakât den pat ya netņe mem kurihiromgât dop ki tap. Ya sâm haok tuhurom yakâ.”

21 Yawu sâmutâ yâhâpņe kuyitgim holanyelekņetâ gem ariowot. Lohimbî inņe kinņitņe orowâkņe kulem ya ekmâ Anitâ mepaem aposololipņe yengât nâņgâņetâ yahalop. Yakât otmâ Yura papatolipņeņe wahap âlâ ki otyitgiwi.

22 Lok âlepņe olop yâkne pareņe otmâ manmu yambu lok yâhâp ñerek olop.

Anitâņe Yesuhât aposololipņe mâmâņe otyiņgiâkğât yakât lohimbîņe ulit-guwi.

23 Yura papatolipņeņe Petoro yet Yoane holanyelekņetâ gem bukulipyetņe yengâlen âwurem ariowot. Ari papatolipņeņe kuyitgiwi yakât den ya ekyongowot.

24 Ekyongomutâ nâņgâm biwiņeņe kepeiakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Ambonnenņe Anitâ. Gâņe hân himbim kândikyotgom wahap topņe topņe kalon.

25-26 Otmu emelâk emet inânņan gâhât Wâtğât mâmâņahât Heakņe tâmbânenņe Dawiti yakât biwiņan den âlâ katmu yuwu kulemguop.

“Wongât Anitâhât ki nâņgâmaiņe yenahât nanğaņņetâ yahatmu biwiņe kâlâp siap? Wongât biwi nâņgân nâņgânyeņe hâlim mîlim otmu Anitâ yet hoj bawane mem ge katyelekne sâm oai? Anitâņe tihityeņe otbe sâm ikņe hoj bawa hâņgângumu gewuap. Yawu gârâmâ Anitâhât ki nâņgâmai ya yengât papatolipņeņe biwi konok otmâ mem ge katyeleknomaihât dop âlâ ki tap.” Dawitiņe den yawu kulemguop tap.

27 Otmu torokatmâ yuwu sâm ulitguwi. “Ambonnenņe Anitâ, den âlâ sâmunne nâņgâ. Dawitiņe den kulemguop yakât bulâņe teteop yakât topņe yuwu. Gâņe tihitnenņe otbe sâm Yesu hâņgângurâ ge tem lâuhihim uwawapņe bia manmâ gaop. Yawu gârâmâ Herot yet Pilatone Roma lok otmu Yura nengât papatolipnenņe menduhuyekmutâ orowâk tatmâ Yesu mem ge katne sâm den hikuwi.

28 Yawu otbi yan yeņe engatyeneâk ki watbi. Emelâk emet inânņan gâņe gike engatgeâk otmâ yu ya tetewuap ya sâm kalon.

29 Yakât otmâ yâkne kuniņņetâ lohotņe otmaingât gâņe mâtâp maņguyiņgim nen hoj bawalipge mâmâņe otningirâ Yesu Kiristohât den pat âlepņe sâm haok tuhonom.

30 Yawu otmâ Yesuhât wâtņan kinmâ lohimbî mesekyeņe orop ya hengemyongonom. Otmu kulem topņe topņe memunne ekņetâ âlâ kândâkdâ

otbuap. Yakât otmâ mâmânje otningihât nângâm ulitgohoain.” Yawu sâmu ulitguwi.

³¹ Yawu sâmu ulitgujetâ emet menduhuakmâ tatbi ya gâsuk gâsuk sâop. Otmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmânje otyingimu yapâ ari Yesuhât den pat âlepne ya sâmu haok tuhum lohimbi ekyongowi.

Yesuhât lohimbije biwiyenje hikuakmâ konohâk otmâ buku orangim manbi.

³² Yesuhât lohimbije biwiyenje hikuakmâ konohâk otmu senne âlâlâ tatyngiop ya menduhum konohân katjetâ tatmu yanje mem tânahom manbi.

³³ Yawu manmâ Yesune mumunjabâ yahalop yakât den pat ya aposololipraje lohimbi belângen manbi ya ekyongonetâ nângâjetâ bulânje olop. Otmu Anitânje mâmânje otyingimu kulem topne topne mejetâ lohimbi kerekne yekmâ heronje nângâyingiwi.

³⁴ Otmu senne âlâlâyenje kâsikum angim tânahom manbi. Yakât otmâ lok âlâ me âlânje ki umburuk manbi. Lohimbi nombotnje senne âlâlâyenje puluhunjetâ yapâ tewetsenne mem aposolo yinginetâ galemguwi.

³⁵ Otmu tewetsenne menduhuminiwi yapâ aposolonje mem lohimbi umburuk manbi ya tânyongonetâ manbi.

³⁶ Otmu sâp yan Kipiro kapi ambonje, lok âlâ, kutje Yosep sâmu, yâkât yuwu sâmune nângâ. Lok yakât kutje âlâmâ Banawa yawu sâmu aposolonje kunminiwi. Kut yakât topneâmâ yuwu, “Biwi sânduk”. Yosep yâhâmâ Lewi senâmbâ gâtne yakât otmâ opon kâmbukjahât âi mem manop.

³⁷ Yâkne ikne hân puluhunjetâ yapâ tewetsenne mem aposolo yingiop.

5

Anania imbinâitje otmutâ bâleop.

¹ Lok âlâ, kutje Anania sâmu, yâkât imbinje, kutje Sapira, biwi konohâk otmâ yuwu olowot. Hânyetne puluhunjetâ yapâ tewetsenne miowot.

² Yawu gârâmâ tewetsenne nombotnje ya mem mesambutmutâ tatyngiop. Yâhâ nombotnje âlâmâ Ananiaje mem ari aposolo yingiop.

³ Otmu Petoronje yuwu sâmu ekuop. “Anania, yuwu sâmune nângâ. Girawu otmâ Bâlejahât Ambonje Satanje biwihan kionbe sâmu ki kârikne otmâ kinsat. Yetne Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heak kâitgum hânyetne puluhuwu yakât tewetsenne nombotnje mem mesambutmutâ tap.

⁴ Hân ya ki puluhuwu yan yetne Anitâhât pat ki otbuap yawu nângâm den hikuowot mâne tewetsenne alitsawot yunje âlepne otbâp. Yâhâ tewetsenne yunje Anitâhât pat otbuap yawu sâmu kâitngom nombotnjeâk katsawot. Yawu otmâ nen ki kâitngongawot. Anitâ kâitguawot.”

⁵⁻⁶ Yawu sâmu Ananiaje den ya nângâm yanâk mum iop. Mum imu lok nombotnje emet kâlehen yâhâm sângum âlâ mem kurihim lâum ge hanguwu. Yâhâ Anitâ kâitguop yakât matne mum imu lohimbi yan kinbinje eknetâ sâtne olop.

⁷ Otmu ki kâlep otmuâk imbinaje lokjahât den pat ki nângâmâk Petorohâlen takaop.

⁸ Takamu Petoronje yuwu sâmu âikuop. “Hânyetne puluhunjetâ yapâ tewetsenne miowot ya lokganje kerehâk ningiap me?”

Sâmu sâop. “Wae, wonângen, kerehâk yingiap yakâ.”

⁹ Sâmu Petoronje yuwu sâmu âikuop. “Wongât yetne biwi konohâk otmâ Kutdâhât Wâtgât mâmânjahât Heak kâitguawot? Yakât otmâ yuwu sâmune

nāngâ. Lokge emelâk mumu lâum ari hangum pilâm ga gâhât mambotgihaii. Yiwerenje gâhurâ mundâ lâuhekmâ ari hangohonomai.”

¹⁰ Yawu sâam ekumu yâku yanâk kâinje topñan purik sâam ge muop. Mumu lok ya emet kâlehen yâhâ Sapira lâum ge lokñe lâum ge hanguwu yanâk lâum ge hanguwu.

¹¹ Otmu muowot yakât den pat Yesuhât komotñe nâñgâñetâ sâtñe olop. Yawu.

Yesuhât aposololipñane kulem topñe topñe mewi.

¹² Aposolo yâkñe kulem topñe topñe menjetâ lohimbine ekñetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu Yesuhât komotñe biwiyeñe kepeiakmâ konohâk otmu hilâm ârândâñ Solomongât selep yan yâhâ menduhuakmâ Anitâ mepaeminiwi.

¹³ Yawu otminiwi yan lohimbi dondâhâlâkñe nâñgâyinñetâ yahalop yamâ Yura papatolipñane hilipnongomai sâam yâk yengâlen ki torokatbi.

¹⁴ Yawu gârâmâ lohimbi nombotñane Yesu Kutdânenñahâlen biwiyeñane kepeim yâkât komolân torokatmâ manbi.

¹⁵ Otmu kapi ambolipñane bukulipñane pareñe otmâ manminiwi otmu tisi mesek otbi ya Yesuhât aposololipñane hengemyongonjet sâam gerelân katyekmâ lâuyekmâ ari mâtâwân katyekñetâ tatbi. Otmu yuwu nângâwi. “Petoroñe mâtâp watmâ gam ariwuap yan umutñane lonğâyekmu âlepñe otnomai.”

¹⁶ Otmu Yerusalem hâlâñmâ kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipñane bukulipñane tisi mesek otbi otmu weke bâleñane mângâyekmu manminiwi ya meyekmâ aposolo yengâlen takañetâ hengemyongowi.

Anitâhât anjelo âlâñe aposolo pâi emetñambâ mem holañyekmu gem ariwi.

¹⁷ Aposolone yawu otbi yakât den pat ya hotom uminiwi ya yengât kunyeñe otmu ikñe bukulipñe Sarukaio komolân gâtñane nâñgâñetâ bâleop.

¹⁸ Nâñgâñetâ bâlemu aposolo meyekmâ pâi emetñan katyekñetâ tatbi.

¹⁹ Katyekñetâ tatñetâ emet nñj sâmu iwi. Otmu omoñ tânâmñan Kutdâhât anjelo âlâñe mândeyekmu yahatñetâ meyekmâ ge yaehen yuwu sâam ekyongop.

²⁰ “Yeñe opon kâmbukñan yâhâ manman kârikñahât den pat âlepñe ya topñambâek lohimbi kâsikum yinñinomai.”

²¹ Yawu sâamu emet hañ sâamu den ya lâum opon kâmbukñan yâhâ Yesuhât den lohimbi kâsikum yinñiwi.

Otmu hotom uminiwi yengât kunyeñane bukulipñe meyekmu Yura yengât papatolipñane yengâlen arinjetâ orowâk menduhuakmâ den emetñan yâhâwi. Yâhâ tatmâ aposolo meyekmâ takañet sâam opon kâmbukñahât tembe lâu nombotñe hâñgâyongonjetâ pâi emetñan yâhâwi.

²² Yâhâm pâinyekñetâ biatmu âwurem taka yuwu sâam ekyongowi.

²³ “Nen pâi emetñan arim takain. Yâhâ pâi emetñahât galem yañe gahatñe kârikñe manñum galem kinñetâ yeksain. Yawu gârâmâ aposolo meyekne sâam takain,” sâam ekyongomunñe gahatñe mem pilâñetâ kâlehen yâhâ pâinyekmunñe biatsap.”

²⁴ Yawu sâañetâ hotom uminiwi ya yengât kunlipñeñe otmu tembe lâu yengât kunyeñane den ya nângâm “Girawu otmâ gulip oai,” sâawi.

²⁵ Yawu otmâ tatñetâ yanâk lok âlâñe taka yuwu sâam ekyongop. “Wâe, lok pâi emetñan mem katyekbi ya opon kâmbukñan yâhâ lohimbi den kâsikum yinñim kinñetâ yeksain.”

26 Yawu sâ m ekyongomu yâkne opon kâmbuknahât tembe lâu hângânyongonjetâ ari lohimbi kinjetne orowâkne denyene nângâm kinbi ya yekmâ “Yâkne kât mem nongomai” sâ m aposolo ya lohotnjan meyekmâ den emetnjan ariwi.

Aposolone Yesuhât topne Yura yengât papatolipyene ekyongowi.

27 Aposolo meyekmâ yâhâ Yura yengât papatolipyene yengât senyenjan katyeknetâ kinjetâ hotom uminiwi ya yengât kunyenane yuwu sâ m ekyongop.

28 “Oran Yesuhât den lohimbi ki kâsikum yingjet sâ m kuyingiwini. Yamâ ye ne nengât den ya kum Yesuhât den lohimbi kâsikum yingjetâ yâkne sâ m haok tuhujetâ lohimbi kapiân tai ya kerekne nanjai. Otmu Roma tembe lâune Yesu kujetâ muop yakât tosa ya nengâlen gâitsai.” Yawu sâwi.

29 Yawu sânetâ Petoronje purik pilâyingim yuwu sâ m ekyongop. “Yengât den ya lâum Anitâhât den kunomgât dop âlâ ki tap.

30 Yengât sâtgât otmâ Roma lokne Yesu mem howanân kujetâ muop. Mumu hanguwî yamâ topne yuwuhât otmâ tâmbâlipnenne yengât Anitâne mumunambâ mem yahalop.

31 Isirae lok nenne Yesuhâlen biwinenjan kepeimenne Anitâne tosanenne pilâningiwuagât yâkne Kutdânenne Yesu mumunambâ mem yahatmu himbân orowâk tawot.

32 Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Yesuhâlen biwiyenane kepeim Anitâhât denne lâum manmai ya yengât nângâm Anitâne ikne Wâtgât mâmânahât Heak hângângumu ge mâmâne otyingimap. Nenne yawu otmâ mansain yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heakne biwinenne mem sânduk tuhuningimap. Yawu otmâ mâmâne otningimu kulem topne topne mem mansain.”

33 Yawu sâ m ekyongomu nângânetâ bâlemu aposolo yongone sâ m otbi.

Parisaio âlâne yahatmâ bukulipne sâ m sânduk menduk tuhuyehop.

34 Aposolo yongone sâ m otjetâ yan Parisaio lok kutdâ âlâne Mosehât girem den kâsikum yingim manop, ya kutne Gamalie, yâkne yahatmâ kinmâ tembe lâulipyene ekyongomu aposolo meyekmâ emet betnehen ge kinjetâ bukulipne yuwu sâ m ekyongop.

35 “Bukulipne, ye ne lok yu in yawu mem bâleyekmahât yuwu sâ mune nângânet. Ye ne nângâm hejengumâmâ girawu otyinginomai yakât topne tetemu ekmâ nângânomai.

36 Emelâk lok âlâ, kutne Teuta, iknahât nângâmu yahatmu, “Roma lok kasalipnenne watyekmunne arijet” sâ m lok 400 ekyongomu yâkâlen torokatbi. Yawu otjetâ ikne kujetâ mumu loklipne iton galañ otmâ kinbi. Yawu otmâ otjetâ ki ihioip.

37 Yakât betnjan Roma lok kunyenane Yura nengât dopnenne nângâwe sâ m otmu sâlipnongowi sâp yan lok âlâ, Galilaia gâtne, kutne Yurasi, yâkne lohimbi meyekmu Roma lok watyekne sâ m otbi. Yawu otmu yâkurâ yawuâk kujetâ mumu loklipne kerek yongom watyeknetâ tiok taok otmâ arijetâ kutyene bialop.

38 Yakât otmâ yuwu sâ mune nângânet. Ye ne aposolo yu ki yekmâ sânet. Yâkne ye ne engatyeneâk watmâ den ya lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu gulip otbuap.

39 Yâhâ lok yu ne Anitâhât sâtgât otmâ den yu lohimbi kâsikum yingim gai otmuâmâ nep yu mem ge katyekne sâ m otmunne hâi hâine otmu pilânom.

Otmu nep yukât ambonje Anitâ mem ge katne sâm otnom. Biwinaŋe yawu nanŋan. Yawu.”

⁴⁰ Yawu sâm ekyongomu nâŋgâŋetâ ârândâŋ otmu tembe lâulipyeŋe ekyongonjetâ aposolo yongowi. Yongom Yesuhât den pat âlepŋe ya lohimbî ki kâsikum yinŋinomaî sâm kuyinŋim pilâyekjetâ ariwi.

⁴¹ Otmu aposolone Yesuhât den pat âlepŋe lohimbî kâsikum yinŋiwi yakât matŋe papatolipyeŋe yongowi yakât nâŋgâŋetâ biwiyenŋe âlepŋe olop.

⁴² Yawu otmâ hilâm ârândâŋ opon kâmbukŋan otmu emet tete yâhâm gem Yesu Kiristohât den pat âlepŋe ya kâsikum yinŋim manbî.

6

Lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâm yinŋiwi.

¹ Sâp yan lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katmâ yakât komolân torokatmâ manbî. Manmâ senŋe âlâlâyenŋe konohân menduhunjetâ tatmu yapâ mem tânahom manbî. Yawu gârâmâ Girik kapi ambolipŋe Yerusalem kapiân kandi taka tatbiŋe Yerusalem kapi ambolipŋe orop senŋe âlâlâ menduhum katminiwi yakât nekamân otbî. Nekamân otmâ Girik kapi ambolipŋe yuwu sâwi. “Senŋe âlâlâ menduhum katmunŋe tap yapâ nep lokŋe mem nengât kambut ki dopŋan tânyongoai. Ya ekmunŋe dondâ bâleap.”

² Yawu sâŋetâ Yesuhât aposololipŋe lohimbî ya menduhuyekmâ yuwu sâm ekyongowi. “Nenŋe senŋe âlâlâ menduhum katŋetâ tap yuâk galemgum mannom otmuâmâ Anitâhât den yu lohimbî kâsikum yinŋinomgât mâtâp ki tetewuap.

³ Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyinŋimu mansai komot yapâ gâtŋe lok nombolân yâhâp mem teteyekjetâ nep yinŋimunŋe senŋe âlâlâ yu galemgum kambulipyeŋe kâsikum yinŋinomaî.

⁴ Yawu otŋetâ benŋe nenŋeâmâ Yesuhât den lohimbî kâsikum yinŋim Anitâ ulitgum mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Den yawu sâŋetâ nâŋgâŋetâ ârândâŋ olop. Yakât otmâ lok mem katyekbî ya yengât kutyeŋe yamâ yuwu. Setepano yâkŋe Yesuhâlen biwinaŋe tinâk kepeim Anitâhât den lâum manop. Yawu manmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otbaŋŋim gaop. Otmu nombotŋe âlâmâ kutyeŋe yuwu. Pilip, Porokoro, Nikano, Timon, Pamena, otmu bâiŋeâmâ Nikolao. Nikolao yamâ Antiok kapi pilâm Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manmâ gaop.

⁶ Lok yu meyekmâ aposolo yengâlen gaŋetâ yâkŋe kunyenŋan mem Anitâ ulitguwi.

⁷ Otmu Yesuhât komotŋe yakât den pat âlepŋe sâm haok tuhunjetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katmâ yâk yengâlen torokatŋetâ sambe sambe otbî. Yawu otmâ hotom uminiwi yengâlen gâtŋe dondâŋe denyenŋe ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenŋe katbî.

Setepano mewî.

⁸ Anitâŋe Setepano nâŋgawâŋŋim mâmâŋe otbaŋŋimu kulem topŋe topŋe memu lohimbîŋe ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop.

⁹ Yawu gârâmâ lok nombotŋe Kirene, Alesandiria, Liwia, Kilikia, Asia, kapi yu ambolipŋe opon kâmbukŋan yâhâ Setepanohât den kakŋan sâwi.

¹⁰ Den kakŋan sâŋetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Setepano mâmâŋe otbaŋŋimu den sâmû denyenŋe ya kum ge kalop.

11 Yawu otyingimu ari lok yaŋe lok nombotŋe mem teteyekmâ engatyenjan geŋetâ yâkŋe yuwu sâmu Setepano hakŋan sâmu lohimbî ekyongowi. “Setepanoŋe Mosehât girem den kelaŋgatmâ den ango lohimbî kâsikum yingimâp. Otmu Anitâhât opon kâmbukjahât nâŋgâmu gemu Anitâ sâmu bâlewaŋgimu naŋgain.”

12 Yawu sâŋetâ Yura yengât papatolipyenŋe otmu Mosehât girem den kâsikum yingiminiwi otmu lohimbî nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ biwiyenŋe kou kâlâp semu Setepano mem den emetŋan yâhâ den âiân katbi.

13 Den âiân katmâ angoân lok engatyenjan gewi ya ekyongonŋetâ ga Setepano hakŋan yuwu sâwi. “Lok yuŋe haonmâ ârândâŋ Anitâhât opon kâmbukjahât nâŋgâmu gemu Mosehât girem den sâmu ge katmap.

14 Yawu sâmu naŋgain. “Yesu Nasaret kapi ambonaŋe opon kâmbukŋe huhum itoŋ galaŋ tuhuwuap. Otmu Moseŋe girem den otmu opon kâmbukjahât orotmeme sâmu ningiop ya kum orotmeme ango ningiwuap.” Yawu sâmu naŋgain.” Yawu sâmu Setepano hakŋan sâwi.

15 Hakŋan sâŋetâ menduhuakbiŋe Setepano ekŋetâ yâkât kundenŋaŋe anŋelo kundenŋe yawuya teteop.

7

Setepanoŋe Yura tâmbâlipyenŋe yengât topyenŋe sâop.

1 Hotom uminiwi ya yengât kunyenŋaŋe Setepano yuwu sâmu âikuop. “Den yai yu bulâŋe yai me?”

2 Sâmu Setepanoŋe yahatmâ yuwu sâop. “Papatolipne otmu bukulpne den sâmune nâŋgâŋet.

Awarahamgât sâop.

Tâmbânennŋe Awaraham yâkŋe Mesopotamia kapi ki pilâm Haran kapiân ariop sâp yan Anitâ yahat yahatŋe, Lanŋinŋe Ambonaŋe tetewaŋgim yuwu sâmu ekuop.

3 “Gâŋe kapihe tâmbâŋe, hep torehenlipge, bukulpge pilâyekmâ nâŋe kapi âlâ tiripgohowom yan ari manbuat.”

4 Yawu sâmu tem lâuwaŋgim Kairia hân pilâm Haran kapiân ari manop. Yan manmâ âwâŋe bâleop. Âwâŋe bâleop yakât kakŋan Anitâŋe yâhâpŋe tetewaŋgim yuwu sâmu ekuop. “Hân âlâen ari in kandi manbuat.” Yawu sâmu ekumu yahatmâ Haran kapi pilâm nennŋe mansainân yuân emelâk takaop.

5 Yuân taka kandi manop. Yâhâ Awarahamŋe imbiŋâit kâsi manoworâke yamâ benŋe yâkât tepŋan gâtŋaŋe hân yu ambokunomaihât Anitâŋe pat kuwaŋgiop.

6 Yawu otmâ den âlâ yuwu sâmu ekuop. “Gâhât senŋe hân yu pilâm kapi âlâen ari manmâ kapi ambolipŋe hoŋ bayingim manmâ yâhâŋetâ yambu 400 pesuk sâwuap.

7 Hoŋ bayingim manŋetâ hâhiwin yinginomai. Yakât otmâ nâŋe lohimbî ya matŋe umatŋe yingimune pilâyekŋetâ âwurem hân yuân taka manmâ nâhât tem lâunihim mepaenekmâ mannomai.”

8 Yawu sâmu ekum pat kuwaŋgiop. Pat kuwaŋgiop ya nâŋgâmu mannomaihât hâkyenjahât torehennan undip tuwaŋgim manmâ yâhânomai ya sâmu kalop. Otmu yakât kakŋan Awaraham nanŋe Isaka tetemu hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu hâkŋahât torehennan undip tuwaŋgiop. Otmu Isaka nanŋe Yakop tetemu yâk gurâ yawuâk hâkŋahât torehennan undip

tuhuwangiop. Otmu Yakop nanlipnje kâiân yâhâp teterjetâ yâk gurâ yawuâk hâkyenjahât torehenjan undip tuhuyingiop.

Yosepgât sâop.

⁹ Otmu Yosep atalipnjae yâkât hâkâj otmâ mem âlâlâ tuhuwi. Yawu tuhum lok nombotnjae taka Yosep puluhum dâim Aihita hânân ariwi. Atalipnjae yawu otbangiwiâke yamâ Anitâje tihitje olop.

¹⁰ Otmu nângân nângânje pato tetewangimu Aihita lok nombotnjae ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu kunyeje, kutje Parao sâm, yâkâlen dâim ariwi. Dâim arijetâ Anitâje mâmâje otbangiimu Paraone yâkât orotmemeje ekmu ikjan gâtje otmu ikje emet otmu Aihita kapi ambolipnje ya galemyongom manâkgât âi sâm wanop.

¹¹ Otmu sâp yan Aihita otmu Kanan hân yuân po pato teteop. Yawu tetemu tâmbâlipnenjae sotgât umburuk otbi.

¹² Yawu manmâ Aihita hânân sot tap yawu sânetâ nângâm Yakopje nanlipje yan hângânyongomu ariwi.

¹³ Aihita arim âwurem taka yakât den pat âwâyeje ekujetâ manmâ manmâ benje âlâkuâk hângânyongomu ariwi. Arijetâ Yosepje atalipje teteyingim ikjahâk topje sâm tetem ekyongop. Teteyingim atalipje dâiyekmâ Paraohâlen arijetâ topyeje sâm tetemu nângâop.

¹⁴ Yakât kakjan Yosepje âwânahât den katmu âwânjae ikje senje âlâlâje otmu hep torehenlipje lohimbî 75 meyekmu Aihita hânân ariwi.

¹⁵ Yan ari manmâ Yakop ya muop. Otmu nanlipnje gurâ yawuâk muwi.

¹⁶ Otmu emet inânjan Awarahamje Sikem kapiân Hemohât nanlipnje yengâlen hân âlâ puluhuop yan hahityenje lâum ari kurihiyekbi.

Mosehât sâop.

¹⁷⁻¹⁸ Tâmbâlipnenjae Aihita hânân tetem sambe sambe otbi. Yawu otmâ manjetâ Anitâje Awarahangât pat kuwangiop yakât bulâje menomaihât sâp ya tâlâhuop. Sâp yan Aihita yengât kunyeje âlâ belângen tetem manopje Yosepgât topje ki nângâop.

¹⁹ Lok yaŋe tâmbâlipnenje mem ge katyekmâ hâhiwin yingiop. Otmu nimnaomlipyenjae tetem sambe sambe otmai sâm nanlipyeje tetewi ya lâum kapi betjeheh pilâyekjetâ muwi.

²⁰ Yawu gârâmâ tâmbânenje Mose tetemu âwâje mâmânjae emetyetjan tihâk mesambutmutâ tatmu emetsenje kalimbu pesuk sâop.

²¹ Emetsenje kalimbu pesuk sâmu hahitje tinj tinj sâmu ekmutâ iwit nanje olop. Yawu otmu saka saka kum kâlehen katmâ toen kalowot. Toen katmutâ to kakjan yolon yolon otmâ bam gam tatmu Parao baratnjae ekma mem taka ikjahâk galemguop.

²² Lok otmâ Parao loklipje yengât nângân nângân emetjan yâhâmu den kâsikum wanjetâ nângân nângân pato miop. Nângân nângân pato memu Aihita ambolipnjae ekjetâ sâtje otmu ewe katminiwi.

²³ Manmu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu Isirae bukulipje girawu mansai sâm yâk yengâlen ari yehop.

²⁴ Arim yekmu Aihita lok âlâje Isirae lok âlâ kumu ekma Isirae lok ya tângum Aihita lok ya kumu muop.

²⁵ Kumu mumu biwinjae yuwu nângâop. “Anitâje mâmâje otnihimu bukulipne tânyongom Paraohât bâtnambâ dâiyekmune hân âlâengen ari

nengahâk galemahom mannom ya nângâm hengenjuai," biwiñaje yawu nângâop. Yawu gârâmâ Isirae lohimbine ya ki nângâwi.

²⁶ Aiop, emet hanj sâmu Moseñe âlâkuâk ari Isirae lok yâhâp ahom tatmutâ mem teteyelehop. Yawu otmutâ mem hâreyelekmâ yuwu sâm ekyotgop, "Wongât yetñe ahoawot?"

²⁷ Yawu sâmu kapam kândikuopñe yuwu sâm denñe kakñan sâop. "Gâ ki nângâhihiain. Âlâñe galem sâm katgekmu takat?"

²⁸ Oran Aihita lok âlâ kundâ muop yawuâk nohowe sâm oat hâ?"

²⁹ Yawu sâmu nângâm Moseñe Aihita hân pilâm Mirian hânângen ari manop. Yan manmâ imbi âlâ yaken gâtñe memu yâkñe nanyâhâtñe yâhâp meyelehop.

³⁰ Manmâ gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu hân ya pilâm lok ki manmaiângen ariop. Yan ari Sinai punñe topñan kinmu anjelo âlâñe nak topñan kâlâp semu yan tetem kinmu ehop.

³¹ Ekmâ sâtñe otmu "Enda wonñe oap?" sâmu ya ekmâ hengenjuwe sâmu gotñan bamu Kutdâñe yuwu sâm ekuop.

³² "Nâmâ Awaraham, otmu nanñe Isaka, otmu sesenñe Yakop yâk yengât kunyenñe tatmâ gaman." Yawu sâmu Moseñe kâiñe bânñe sân sân sâmu senñe kâtâpgum kâmgum kinop.

³³ Yawu otmâ kinmu Anitâñe yuwu sâm ekuop. "Hân kinsat yu kâmbukñe. Yakât otmâ kâiñe katipñe tuhumm pilâ.

³⁴ Yawu sâmune nângâ. Komolipne Aihita hânân manñetâ kapi ambolipñaje yongom mem âlâlâ tuhuyekñetâ manmâ gai. Yawu manmâ ganjetâ yekmâ umatñe yapâ holanyekbe sâmu gâ tetehihian. Yakât otmâ mâmâñe otgihim hângângohomune Aihita hânân âwurem ari tânyongowuat." Anitâñe yawu sâmu ekuop.

³⁵ Yâhâ Moseñe Aihita hânân talop yan Isirae lok âlâñe yâkât nângâmu gemu yuwu sâmu ekuop. "Âlâñe galem sâmu katgekmu takat?" yawu sâop. Yawu gârâmâ Moseñe bukulipñe tânyongom kasalipyenñe yengât bâtyenambâ dâiyekmu hân âlâengen ari mannomâ sâmu nak topñan kâlâp siop yan anjelo âlâñe tetewanñim kinmâ mâmâñe otbanñiop.

³⁶ Anitâñe Mose hângângumu Aihita hânân âwurem ari kulem âlâlâ memu ekñetâ sâtñe kârikñe olop. Yawu otmâ bukulipñe dâiyekmu Aihita hân pilâm taka saru âlâ, kutñe saru kuriñ sâmu, yan kulem âlâ memu ekbi yamâ yuwu. Anitâñe nângâmu to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâiñeñe hân liñmâ nombotgen takawi. Taka lok ki manmaiângen manñetâ Moseñe kulem topñe topñe mem gamu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

³⁷ Otmu Moseñe tâmbâlipnenñe yuwu sâmu ekyongop. "Anitâñe hângânnohomu taka tânyongomune âlepñe mansai yuwuâk nengât komolân gâtñe âlâ hângângumu yâkât den kâsikum yingim tihityenñe otbuap."

³⁸ Yawu sâmu ekyongop. Otmu Moseñe tâmbâlipnenñe orop lok ki manmaiângen manmâ Anitâhât den kâsikum yingim gaop. Otmu ikñe Sinai punñan yâhâmu anjelo âlâñe Anitâhât girem den kârikñe sâmu ekumu âwurem ge ekyongop.

³⁹ Anitâhât den ya ekyongop yamâ benñe papatolipnenñaje biwiyenñe kârikñe otmâ den ya hâkâñ otmâ Mose betbanñim Aihita hânângen âwurem arine sâmu otbi.

40 Yawu otñetâ Moseñe âlâkuâk katyekmâ Sinai pumñan yâhâop. Pumñan yâhâ Anitâ orop den alahumutâ lohimbi yañe Mose imiñe, kutñe Aron sâam, yuwu sâam ekuwi. “Moseñe Aihita hânângembâ dâim taka katnenekmâ nengât ki nânğâm gulip oap. Yakât otmâ gâñe nak âlâ mem hâwim kânângârâ kinmu mepaene. Yawu otmâ lâum âwurem Aihita hânân arinom.”

41 Yawu sâam ekuñetâ bulimakao umutñe hâwim kânângâmu kinmu sot um gotñan katmâ heronje otbañgim mepaewi.

42 Yawu otñetâ Anitâñe yekmu bâlemu betyিংgimu biwiyenje gulip otmu pitu mepaewi. Yawu otbi yakât poropete âlâñe den yuwu kulenguop.

“Anitâñe yuwu yap. Isirae ambolipñe yuwu sâamune nânğâñet. Yen lok ki manmaiângen manmâ bulimakao ki gâim nâhât hotom um gawi. Yawu otmâ kasalipyenje yengât Porom Lâpiohât hotom um manmâ gañetâ yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

43 Otmu pitu mepaem yan kasalipyenje yengât Porom Lâpioyenje, kutyetñe Molok yet Lepan, ya yetgât umutyetñe hâwim selep tuhum yakât kâlehen lâum kânângâyelekñetâ kinmutâ mepaeyelekbi. Mepaeyelekbi yakât matñe sâamune Bawilon kapi ambolipñañe taka meyekmâ kapiyenjan arineta yene yak hoñ bayিংgim mannomai.” Anitâñe yawu yap.” Den yawu kulenguop tap.

Tâmbâlipnennañe Anitâhât selep tuhuwi.

44 Emelâk embâñân tâmbâlipnennañe Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen taka manñetâ Anitâñe ikñe selep tuhuñet sâam yakât topñe Mose ekuop. Topñe ekuop yawuâk watmâ tuhuwi.

45 Tâmbâlipnennañe yakât kâlehen yâhâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manmâ gañetâ benñe Yosuañe galemynje olop sâp yan Anitâñe mâmâñe otyিংgimu kasalipyenje yongom watyekñetâ arineta selep ya yan lâum taka katmâ mepaem manbi. Yawu otmâ manmâ gañetâ lok kutdâ âlâ, kutñe Dawiti sâam, yâkñe galempongop.

46 Dawitiñe galem yongom manmu Anitâñe ekmu ârândâñ olop. Yakât otmâ opon kâmbukñe pato tuhuwanğiwe sâam Anitâ ekuop.

47 Ekumu ki nânğâwanğiop. Yakât otmâ Dawiti nanñe, kutñe Solomon sâam, yâkñe opon ya tuhuwanğiop.

48 Yakât otmâ yuwu sâamune nânğâñet. Anitâ ambonenñe yahat yahatñe nenñe emet me opon mem kânângâmain yan ki tatmap. Yakât otmâ Anitâñe poropete âlâ yuwu ekumu kulenguop.

49-50 “Nâ ninahâk hân himbim kândikyotgowan. Otmu senñe âlâlâ saruân hikiân tatmap ya ninahâk katyekban. Nâ himbimân otmu hânân ârândâñ otmâ tan. Yawuhât opon kâmbukñan yâhâ tat sâam tuhuniñetâ ârândâñ otbuapğât dop âlâ ki tap. Nâñe oponân ki tatman.” Den yawu kulenguop tap.

Setepanonje sâyিংgiop.

51 Yen biwiyenje kârikñe. Biwi nânğân nânğânyenje ki pârôn yap. Tâmbâlipyenñe Anitâhât Wâtğât mâmâñahât Heak betgum manbi yen gurâ yawuâk otmâ manmâ gai.

52 Emelâk emet inânñan Anitâhât poropetelipñañe ikñe hoñ bawa âlâ tetem koko salek manbuap yakât den pat kulenguwi ya kerehâk tâmbâlipyenñe hilipyongowi. Otmu yakât bulâñeâmâ Yesu teteop ya yene betbañgim howanân kuñetâ muop.

⁵³ Otmu Anitâje iknje anelolipnje hângânyongomu ge girem den poropete ekyongonetâ yâkne kulemguwi ya yeje ki lâum mansai. Yawu.”

Setepano kujetâ muop.

⁵⁴ Setepanoje den yawu sâm ekyongomu biwiyenjan hâumu kuk nângâwanjiwi.

⁵⁵ Yawu otjetâ Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmânje otbanjimu himbimân senje pilâm eksan mâne Yesu Anitâ orop tatmutâ yelekmu âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm ekyongop.

⁵⁶ “Himbim pâronj sâmu Yesu, lok bulâje, Anitâ orop tatmutâ yeleksan.” Yawu sâop.

⁵⁷⁻⁵⁸ Yawu sâmu “Den kâmbuknje hâliinje yap” sâm lâum dâim kapi betnehen gewi. Kapi betnehen gem kunlipyenaje yeje hâk katipnje kâkâlep katbi ya tuhum pilâm lok pato âlâ, kutnje Saulo sâm, yâkât kâinje topnan katjetâ tatmu kât mem kuwi.

⁵⁹ Setepano ya kâtnje kujetâ Yesu ulitgum yuwu sâop. “O Kutdâ Yesu, umutne me.”

⁶⁰ Yawu sâm pilakbe sâm otmâ yuwu sâop. “Kutdâ, tosa pilâyinjihât nanjan.” Yawu sâm pilahop.

Kujetâ mumu Sauloje nângâmu ârândânj olop.

8

Sauloje Yesuhât komot mem bâleyehop.

¹⁻³ Setepano kujetâ muop yan lok nombotnje Anitâhât tem lâum manbinje isem lâum sumyerjan ari hanguwi. Otmu Saulojeâmâ Yesuhât komot hilipyongowe sâm emet ârândânj yâhâm gem pâinyehop. Otmu nombotnje mem teteyekmâ tembe lâulipnje ekyongomu meyekmâ ari pâi emetjan katyekbi. Yawu otyinginetâ lohimbim nombotnje Yerusalem kapi pilâm iton galanj otmâ kapi tipi tapi Yuraia Samaria hânân tatmâ arap yan arim kinbi. Yâhâ Yesuhât aposololipjeâmâ Yerusalem kapiânâk tatbi.

Pilipje Samaria ambolipnje den pat âlepnje ekyongop.

⁴ Yesuhât komot Yerusalem kapi pilâm iton galanj otmâ ariwi yanje Yesuhât den pat âlepnje kapi ambolipnje ekyongowi.

⁵⁻⁶ Yawu otbi yan yâk yengâlen gâtne lok âlâ, kutnje Pilip sâm, yâkne Samaria yengâlen ari Yesunje tihitnenje olâkgât Anitâje hângângumu giop yakât den pat ekyongop. Den pat ya ekyongom kulem topnje topnje memu lohimbine ekjetâ âlâ kândâkdâ otmu denje nângânetâ bulâje olop.

⁷ Otmu lohimbim nombotnje weke bâlejanje mângâyekmu manminiwi ya watyinjimu gaiakmâ ariwi. Yâhâ lohimbim nombotnje âlâmâ senyene bok sâsâje otmu parenje otmâ tatminiwi ya mem henjgemyongop.

⁸ Yawu otyingimu kapi ambolipnaje biwiyene herone olop.

⁹ Yâhâ kapi yan lok kâmbuknje âlâ manop, kutnje Simon sâm, yâkne iknje mepaeakmâ hawat topnje topnje tuhuyingimu eknetâ sâtne otminiop.

¹⁰⁻¹¹ Yakât otmâ kapi ambolipnje, lok geheje yahat yahatne, lok kutyene orop, kutyene bia, kerehâkne yâkât nângânetâ yahatmu yuwu sâm mepaeminiwi. “Wâtge kârikne tatghiap. Yakât otmâ gekmunje Anitâhât dop oap.” Yawu sâm yâkât kutnje “Wâtgât Amboje,” sâm yâkât nângânetâ yahatmu manminiwi.

¹² Aiop, Anitâñe tihitnennje otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepñe Pilipñe ekyongomu nâñgâñetâ bulâñe otmu Yesu Kiristohâlen biwiyenjañe kepeinetâ toen katyehop.

¹³ Yâhâ Simon lok kâmbukñe ya gurâ yawuâk Yesuhâlen biwiñe katmu toen kalop. Toen katmu yâkñe Pilip orop manmâ kulem topñe topñe memu ekmu âlâ kândâkdâ otmu yakâlâk nâñgâm manop.

Petoro yet Yoaneñe Samaria kapiân ariowot.

¹⁴ Samaria kapi ambolipñe Anitâhât den nâñgâñetâ bulâñe otmu biwiyenje Yesuhâlen katbi yakât den pat sâm haok tuhuñetâ Yerusalem kapiân arimu aposoloñe nâñgâwi. Pat ya nâñgâm lohimbî yañe Yesu Kiristohâlen biwiyenjañe tiñâk kepeim manñetgât Petoro yet Yoane hângânyotgõñetâ ariowot.

¹⁵⁻¹⁷ Arimutâ topyenje yuwu sâm ekyotgowi. “Emelâk biwinenñe Kutdânenñe Yesuhâlen katmunñe yâkât kulân toen katnenekbî. Toen katnenekbî yan Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe ki ge mâmâñe otningiop.” Yawu sâm ekyotgõñetâ nâñgâm Wâtgât mâmâñahât Heakñe ge mâmâñe otyingîâkgât kunyenjan meyekmâ Anitâ ulitguowot. Kunyenjan meyekmâ Anitâ ulitgumutâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mâmâñe otyingîop.

¹⁸⁻¹⁹ Mâmâñe otyingimu Simonñe ya ekmu âlâ kândâkdâ otmu yawuâk otbehât nâñgâm tewetsenñe mem ari yuwu sâm âiyotgop. “Nâñe lohimbî kunyenjan meyekmune yawuâk Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe ge mâmâñe otyingîâkgât tewetsenñe yu yitgimune nâñgâñihimutâ nâku yawuâk otbom.” Yawu sâop.

²⁰⁻²¹ Yawu sâmu Petoroñe yuwu sâm ekuop. “Anitâñe ikñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge mâmâñe otyingimap ya gâñe tewetsenjañe puluhuwatgât dop âlâ ki tap. Anitâñe biwihe ekmu ki ârândâñ otmu kâlâpgât pat mansat. Yakât otmâ netgâlen ki torokatbuat. Tewetsenñe ya miakmâ ari.

²²⁻²³ Biwihahât topñe yuwu nanjan. Netñe kunyenjan meyekmutñe kulem tetemu ekdâ biwihe bâleap. Yâhâ yawuâk biwi bâle otmâ mandâ Anitâñe yakât matñe gihimu mem hiliwahomatgât nâñgân nâñgâñe bâleñe ya pilâm biwihe Yesuhâlen kepeim ulitgu. Yawu.”

²⁴ Sâmu sâop. “Den yat yu tetenihimapgât yetñak nâñgâñihim Anitâ ulitguyet.” Yawu sâop.

²⁵ Aiop, Petoro yet Yoaneñe Yesuhât den pat âlepñe kâsikum yingim Yerusalem kapiân âwurem ariowot. Otmu mâtâwân ariowot yan kapi tipi tapi mâtâp hâlâñmâ tatmâ arap ya ambolipñe Yesuhât den pat âlepñe ekyongomutâ nâñgâwi.

Pilipñe Yesuhât den pat âlepñe Itiopia lok ekuop.

²⁶ Otmu yakât kakñan kulem âlâ Pilipgâlen teteop yakât sâmune nâñgâ. Aiop, Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân geminiwi mâtâp ya ki arim takam tatñetâ anjom kâtiñ sâop. Yâhâ ki kâtiñ sâop sâp yan Anitâhât anjelo âlâñe Pilip tetewangim yuwu sâm ekuop. “Gâñe yahatmâ emet kakñe ari Yerusalem kapi pilâm Gasa kapiân gemai mâtâp yawuâk watmâ ariuwat.” Yawu sâm ekuop.

²⁷⁻²⁸ Yawu sâm ekum hângângumu ariop. Aiop, Itiopia kapi ambolipñe yengât imbi kutdâ âlâ manop, kutñe Kandake. Otmu Kandakenje ikñe tewetsenñahât galem pato âlâ hângângumu Yerusalem kapiân ari opon kâmbukñan

yâhâ Anitâ mepaem hotom uwanjiop. Hotom uwanjim pesuk pilâm iknje hân wanjanje beâsi betjehen hikum pilânetâ dâiop yan yâhâ tatmu dâimu kapijan âwurem ariwe sâam olop. Mâtâwân arim tatmâ emet inânjan Anitânje poropete âlâ, kutnje Yesaia, den ekumu kulemguoop ya mem mewalakum sâlikuoop. Tatmâ sâlikum gemu Pilipnje ehop.

²⁹ Ekmu yan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heaknje yuwu sâam Pilip ekuop. “We, beâsinje hân wanjanje dâim arap endan bam ek.”

³⁰ Yawu sâam ekumu Pilipnje sururuk sâam ari lok yanje den sâlikuoop ya ekmâ yuwu sâam âikuop. “Den sâlikuat yakât topnje nangat me?”

³¹ Sâamu sâop. “Wâe, lok âlânje yukât topnje sâam kusânâmâ eknohomu nânngâmbâm. Yakât otmâ gânje hân wanjanjan garâ orowâk tatmâ topnje eknohoâyâ.” Yawu sâamu Pilipnje yâhâ hâlânbanjim tatmu orowâk ariowot.

³²⁻³³ Otmu emelâk embânân Anitânje Yesaia den yuwu sâam ekumu kulemguoop.

“Lama kum gâine sâam yan lohotjan tatmu lâum arimai yakât dopnjeâk lok âlâ kune sâam otjetâ lohotjan kinop. Yawu otmu ki den nepnje pato otmâ in yawu lâum ari kuwi. Otmu lama kune sâam otmâ angoân somotje hârejetâ pâlâmje tatmap. Yakât dopnjeâk yâkne pâlâmje otmâ denyenje kakjan ki sâop. Yâhâ kunjetâ muowâke yamâ benje lohimbi kinjitje orowâkne yâkâlen biwiyenjanje kepeim mannomai ya sâlipyongonomaihât dop âlâ ki tap.” Den yawu kulemguoop.

³⁴ Den ya sâalikum lok kutdâ yanje yuwu sâam Pilip âikuop. “Anitânje âlâhât nânngâm poropete ekumu den yu kulemguoop? Poropete iknjahât me lok âlâhât sâop?”

³⁵ Yawu sâam âikumu den ya sâam kusânâmâ Yesuhât den pat âlepje ya ekumu nânngâm ariowot.

³⁶ Ari to âlâ mâtâp ginjan giop yan arimutâ lok kutdâ yanje ekmâ yuwu sâam ekuop. “E, nâ toen katnekgât nanjan. Ya nânngârâ girawu oap?”

³⁷ Sâamu sâop. “Biwihe Yesuhâlen katsat otmuâmâ, âlepje kionjâ toen katgekbom.”

Sâamu sâop. “Yesu yamâ Anitâ nanje. Yakât otmâ emelâk biwine yâkâlen katsan.”

³⁸ Yawu sâam beâsi mem sânduk pilâmu kinmu hân wanjanjambâ kionjâ toen giowot. Ge Pilipnje mem toen kalop.

³⁹ Otmu toembâ gamutâ yan Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heaknje Pilip lâum âlâengen arimu lok yanje ekmu bialop. Ekmu biatmu biwi heronje pato nânngâm ariop.

⁴⁰ Otmu Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heaknje Pilip lâum Asito kapiân ari katmu kinop. Otmu Pilipnje kapi ya ambolipje otmu kapi tipi tapi ya hâlânjâmâ tatmâ arap ya ambolipje Yesuhât den pat âlepje ekyongop. Yawu otmâ benje Kaisaria kapiân ariop.

9

Kutdâje Saulo tetewangiop.

¹ Sâp yan Saulonje biwinje kâlâp semu Kutdâhât komot hilipyongowe sâam otmâ manop.

² Yawu gârâmâ Damasiko kapiân ari Yesuhât komot pâinyekbe sâam otmâ hotom uminiwi ya yengât kunyenje yâkâlen ari yakât ekuop. Ekumu laujan mem pepa âlâ kulemgum Saulo wanjop yakât topnje yuwu. Saulonje pepa

ya mem ari Yura yengât papatolipyenê Damasiko kapiân manbi ya yingimu yâkne nângâwanjinetâ yanâmâ Yesuhât komot Damasiko kapiân manbi ya meyekmâ Yerusalem kapiân âwurem taka pâi emetjan katyekmu tatnomai. Topne yawu.

³ Pepa ya mem Yerusalem kapi pilâm ariop. Mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumuâk otmu yanâk himbimâmbâ lanjinne âlâ kândâkdâ yanê siliñ siliñ sâh hâuop.

⁴ Siliñ siliñ sâh hâumu hâmbin gumbin otmâ hânân ge pare iop. Hânân ge pare imu yan Yesu Kutdâne yuwu sâh ekuop. “Saulo, Saulo, gâne wongât iliwetsat?”

⁵ Sâmu sâop. “Gâ âlâ?”

Kâpekbanjim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

⁶ Gâne yahatmâ kapiân yâhâwuat yan lok âlâne yu ya otbuat yakât sâh tetem ekgohowuap.” Yawu sâop.

⁷ Yawu sâmu orowâk ariwinê den sâop yawuâk nângâwi yamâ Yesu ikne ki ekbi. Yakât otmâ den biaek kinbi.

⁸ Yawu otmâ kinjetâ Saulone yahatmâ senne omonjumu ki ehop.

⁹ Yakât otmâ bukulipnane dâim Damasiko kapiân yâhâwi. Kapiân yâhâ tatmâ sot me to barahâk tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop.

Ananiaje Saulo mem toen kalop.

¹⁰ Aiop, Damasiko kapi ambone âlâne Yesuhâlen biwinane kepeim manop, kutne Anania. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakne biwinne mem purik pilâmu Yesune tetewanjim kutjan kunmu ehop. Ekmâ sâop. “Kutdâ, nâ yu tan.”

¹¹ Yawu sâmu Kutdâne yuwu sâh ekuop. “Yahatmâ mâtâp âlâ, kutne “mâtâp tâñ tâñâk” sâh, yan lok âlâ kutne Yurasi, yâkât emelan yâhâwuat. Yan yâhâ lok âlâ, kutne Saulo, Taso kapi ambone emelan yan tap ya mem tetewuat.

¹² Oran ulitnohomu nâne biwinne mem purik pilâmune yuwu ehop. Gâne yâkâlen ari kunjan mendâ senne suk sâmu ekuap.” Yawu sâop.

¹³ Yawu sâh ekumu sâop. “Kutdâ. Saulohât topne emelâk sâñetâ nângâman. Yerusalem kapi ambolipne nombotne gâhâlen biwiyenane kepeim mansai ya hilipyongom hâhiwin yingim mansap.

¹⁴ Otmu Damasiko kapi ambolipne nenne gâhâlen biwinenane kepeim mansain nen menenekmâ Yerusalem kapiân âwurem ari pâi emetjan katnenekbe sâh hotom umai ya yengât kunyenane hângangujetâ takaop.”

¹⁵ Sâmu sâop. “Yuwu ekgohomune nângâ. Isirae lohimbi, pâku lohimbi otmu papatolipyenane nâhât topne nângânetgât Saulo âi sâh wanmâ hângangumune yâk yengâlen ari nine den pat âlepne ekyongowuap.

¹⁶ Ekyongomu nombotnane nângânetâ bulâne otbuat. Yâhâ nombotne âlâneâmâ nângânetâ tâjât otmu mem âlâlâ tuhuñetâ hâhiwin kakjan manbuap yakât topne ekuwom. Yakât otmâ yahatmâ arim ek.”

¹⁷ Yawu sâmu Ananiaje yahatmâ emet sâpne kuwanjiop yan yâhâ Saulohât kunjan mem yuwu sâop. “Bukune Saulo. Yuwu sâhune nângâ. Yesu Kutdânenane mâtâwân tetehihimu ehonne nâ hângânnohomu taka kungan memune Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmâne otgihimu senge suk sâmu ekuap.”

¹⁸ Yawu sâh ekumu senne gara gara gemu suk sâh ekmâ yahatmu toen mem kalop. Yawu otmâ sot um wanjetâ nemu wâtne tin tin sâmu

19 Damasiko ambolipņaje Yesuhâlen biwiyenņaje kepeim manbi yâk orowâk manbi.

Sauloņe Yesuhât topņe Damasiko kapi ambolipņe ekyongop.

20 Sâp ki kâlep otmuâk Sauloņe Yura yengât miti emetņe tatmâ arap yan yâhâ Yesuhât topņe ekyongom sâop. “Yesu kuņetâ muop yamâ Anitâhât nanņe bulâņe.” Yawu sâop.

21 Yawu sâm ekyongomu nâņgâņetâ sâtņe otmu yâkât yuwu sâm alahu gulahu oțbi. “Emelâk bukulipnennņaje Yerusalem kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyenņaje kepeiwi yâk hilipyongowe sâm otmâ hâhiwin yingim watyekmu nengâlen taka tai. Yakât otmâ meyekmâ âwurem ari den âian katyekmu kinņetgât hotom umai ya yengât kunyenņaje hâņgâņeņetâ takaop. Yawu gârâmâ girawu otmâ Yesuhât den nâņgâmu bulâņe otmu yakât eknongoap. Ya ekmunņe sâtņe oap.” Den yawu sâm alahu gulahu oțbi.

22 Yesuņe tihitnennņe olâkgât Anitâņe hâņgâņgumu giop yakât topņe Sauloņe Yura lohimbî ekyongomu dondâhâlâkņe nâņgâņetâ bulâņe otmu Yesuhâlen biwiyenņe katmâ yâkât komolân torokatbi. Yawu oțbi yakât otmâ Yura lok nombotņaje nâņgâņetâ bâlemu yâkât den kakņan sâne sâm hâum pâpguwi.

23 Hâum pâpgum yanak bennņe kune sâm yakât den hikuwi.

24 Yawu otmâ Saulo kune sâm mâtâp sâtņan sip galem otmâ kinbi.

25 Sip galem oțbi yakât den pat nâņgâm omoņdâņe Saulo bukulipņaje saka saka pato yakât kâlêhen Saulo katņetâ talop. Tatmu ip yanņe saka saka yan sâhâm ip potonņan mem tatņetâ paņ kârikņe kâlep pato yakât manu lauņambâ yaehen kionmâ ba ariop.

Sauloņe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

26 Yerusalem kapi ambolipņe Yesuhâlen biwiyenņaje kepeim manbi ya yengâlen Sauloņe torokatbe sâm otmâ Damasiko kapi pilâm âwurem Yerusalem ariop. âwurem ari biwiņe Yesuhâlen kalop yakât topņe ekyongop. Yamâ emelâk Yesuhât komot hilipyongom hâhiwin yingiminiop yakât otmâ denņe nâņgâņetâ ki bulâņe otmu betbaņgiwi.

27 Betbaņgijetâ aposolo âlâ, kutņe Banawa sâm, yâkņe Saulo dâim aposolo yengâlen ari sârereop. Sârerem yuwu sâop. “Sauloņe arimu Damasiko mâtâwân Kutdâņe tetewaņgiop. Tetewaņgimu yâkâlen biwiņaje kepeim Damasiko kapiân yâhâ yâkât den pat âlepņe Damasiko ambolipņe pahâk ekyongop.” Yawu sâop.

28 Yawu sâm ekyongomu nâņgâm Saulo buku otbaņgijetâ orowâk manmâ Yerusalem kapi yâhâm gem Kutdâhât den pat âlepņe pahâk ekyongop.

29 Otmu Yura lohimbî nombotņe Giri kapiân tetewiņe nâņgâm denņe kakņan sâwi. Yawu otmâ kune sâm den hikuwi.

30 Otmu Den hikunetâ Yesuhât komotņe ya nâņgâm Saulo dâim Kaisaria kapiân ariwi. Yan ari katņetâ wanņaen yâhâmu mem ikņe kapi, kutņe Taso sâm, yan ari katmu manop.

31 Sauloņe Yesuhâlen biwiņaje kepeim manop. Yakât otmâ emet hok imu Yesuhât komotņe lohotņan manmâ biwiyenņaje hikuakmâ konohâk otmâ Anitâ mepaeminiwi. Yawu otmâ manņetâ Anitâhât Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyingimu Yesuhât den pat âlepņe pahâk ekyongonetâ nâņgâm lohimbî kiņgitņe orowâkņe yâk yengâlen torokatņetâ sambe sambe oțbi.

Petoroņe Yesuhât wâtņan kinmâ lok pareņe henņeņguop.

³² Petoroŋe Yesuhât komot Lita kapiân manbi ya yengâlen ariop.

³³ Otmu kapi ya amboŋe, kutŋe Ainea sâm, yâhâmâ pareŋe otmâ manmu yambu nombolân kalimbu pesuk sâop. Petoroŋe lok ya ekmâ yuwu sâm ekuop.

³⁴ “Ainea. yuwu sâmune nâŋgâ. Yesu Kiristoŋe heŋgeŋgohoopgât yahatmâ gikak kundupge mem lothom siwitgu.” Yawu sâmu âlepŋe otmâ yahalop.

³⁵ Yakât den pat Lita otmu Seron kapi ambolipŋe nâŋgâŋetâ âlâ kândâkdâ otmu lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katbi.

Petoroŋe Tapita mumujambâ mem yahalop.

³⁶ Kapi âlâ, kutŋe Yopa sâm, yamâ Lita kapi hâlâŋmâ tap yakât den pat yuwu. Yopa kapi ambolipŋe nombotŋe Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim manbi ya yengâlen gâtŋe, imbi âlâ, kutŋe Tapita sâm, kutŋe âlâmâ Dokasi, yamâ nenŋe denân kutŋe “maŋgen”. Imbi yaŋe lohimbî umburuk manminiwi ya tânyongom manminiop.

³⁷ Tapita ya mesek umatŋe tetewangimu muop. Yakât otmâ lohimbî tânyongominiop yaŋe to kukŋe suk sukŋe yaŋe hâkŋe pirim lâum emet biwiŋe âlâen katŋetâ talop.

³⁸ Yâhâ Yopa kapi yamâ Lita kapi ginŋanâk tap. Otmu sâp yan Petoroŋe Lita kapiân ari talop yakât den pat Yesuhât komot Yopa kapiân manbiŋe nâŋgâm lok yâhâp hâŋgânyotgoŋetâ ari yuwu sâm Petoro ekuowot. “Imbi âlâ bâlemu miakmâ kinsain yakât otmâ dâihekmuteŋe orowâk arine.”

³⁹ Yawu sâmutâ Petoroŋe kâlâwahom yahatmâ orowâk ariwi. Ari imbi ya katŋetâ talop yan dâim yâhâwi. Dâim yâhâŋetâ imbi kambut yaŋe mem hawangum isewangim tatŋetâ yehop. Yâhâ Tapitaŋe ki muop yan sâŋgumyerŋe gâreyiŋgiminiop ya mem tiripgunetâ ehop.

⁴⁰ Petoroŋe ya ekmâ ekyongomu yaehen ge kinŋetâ Tapita gotŋan ba kinmâ Anitâ ulitguop. Ulitgum imbi ya yuwu sâm ekuop. “Tapita yahat.” Sâmu yanâk senŋe suk sâm Petoro ehop.

⁴¹ Petoroŋe bâtŋan mem yahatmâ kinop. Yawu otmâ Petoroŋe den sâmu lohimbî yaŋe emet kâlâhen yâhâ Tapita ekbi.

⁴² Petoroŋe Tapita mumujambâ mem yahalop yakât den pat sâm haok tuhuŋetâ Yopa kapi ambolipŋe dondâhâlâkŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katbi.

⁴³ Otmu kapi yan lok âlâ, kutŋe Simon sâm, yâkŋe bulimakao hâkŋe gahaem yu ya gârem katmu puluhunetâ tewetsenŋe meminiop. Petoroŋe yâk orop yan im manop.

10

Anjelo âlâŋe Konelio tetewangip.

¹ Kaisaria kapiân lok âlâ manop, kutŋe Konelio, yâhâmâ Roma yengât hep bero ya yengât kunŋe.

² Yâkŋe hep torehenlipŋe orowâk Anitâ mepaem tem lâuwangim manminiwi. Otmu yâkŋe Yura lohimbî umburuk manminiwi ya yengât tepŋe nâŋgâŋgim Anitâ ulitgum tânyongominiop.

³ Yawu otmâ manminiop gârâmâ hilâm âlâen emetsâpŋe otmu yan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋe mem purik pilâmu anjelo âlâŋe tetewangim kutŋan kunop.

⁴ Kunmu pârâk pilâm ekmâ sâop. “Kutdâ girawu?”

Sâmu sâop. “Gâŋe Anitâ tem lâuwangim lohimbi umburuk manmai ya tânyongom gat. Yakât otmâ Anitâŋe nâŋgâhiihimu âlepŋe otmap.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâŋ, yâkŋe Yopa kâpiân nambeŋe orop im mansawot. Otmu nambeŋahât emet ya saru ginŋan tap yan lok hâŋgânyongorâ ari Simon Petoro dâim takanomai.”

⁷ Yawu sâŋ ekum pilâm ba ariop. Arimu Konelioŋe hoŋ bawayâhâtŋe lok yâhâp otmu hep bero âlâŋe Anitâhât denŋe lâum manminiop ya ekyongomu gawi.

⁸ Gaŋetâ aŋeloŋe tetewangim den ekuop ya ekyongom hâŋgânyongomu Yopa kâpiân ariwi.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Petoro biwiŋe mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

⁹ Ari mâtâwân im yahatmâ yapâ sâwi yaŋak hilâm kârikŋan Yopa kâpiân ba takawi. Aiop, sâp yan Petoroŋe Anitâ ulitguwe sâŋ emet biwiŋe âlâen yâhâop.

¹⁰ Anitâ ulitgum tatmu po wangiop. Yakât otmâ imbi tatbi ya ekyongomu sot uŋetâ siop. Yawu otŋetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiŋe mem purik pilâmu yuwu ehop.

¹¹ Himbim pâroŋ sâmu aŋelo âlâŋe wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunŋe mem menduhum katmu hânân giop.

¹² Yakât biwiŋan soŋgo, hambe, nâi topŋe topŋe, neneŋe ki neneŋe katye-hop ya tatmu ehop.

¹³ Gemu yan Kutdâŋe Petoro kunmâ yuwu sâŋ ekuop. “Wa, Petoro. Yu kum ne.”

¹⁴ Sâmu sâop. “Kutdâ yu ki nembom. Ki neneŋe bâleŋe sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

¹⁵ Sâmu sâop. “Yu kum ne sâŋ ekgohoan yukât ki hâkâŋ otmâ pilâuwat.” Yawu sâop.

¹⁶ Den ya kalimbuŋe ekum yakât kakŋan aŋelo yaŋe mem himbimân yâhâop.

¹⁷⁻¹⁸ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Petoro biwiŋe mem purik pilâmu kulem tetemu ehop yakât topŋe nâŋgâm koahop. Nâŋgâm koakmâ tatmu Koneliohât hoŋ bawalipŋaŋe Yopa kâpiân taka Simongât emet mem tetem gahatŋan kinmâ den sâwi.

¹⁹ Yâhâ Petoroŋe kulem tetemu ehop yakât nâŋgâm koakmâ tatmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâŋ ekuop. “Naŋgat. Lok kalimbu gâ pâiŋekmâ takai.

²⁰ Yakât otmâ orowâk arine sâŋ ekgohoŋetâ gâŋe ki nâŋgâm kiwiliŋ otbuat. Yahatmâ gem yek.”

²¹ Yawu sâmu Petoroŋe yahatmâ gem yekmâ “Wongât takai?” sâŋ âiyongop.

²² Sâmu sâwi. “Topŋe yuwuhât takain. Hep bero kunneneŋe, kutŋe Konelio, yâkŋe Anitâ mepaem manmu nâŋgâwangimu ârândâŋ otmap. Otmu Yura ambolipŋaŋe yâkât nâŋgâŋetâ yahatmap. Aiop, yâhâlen Anitâhât aŋelo âlâŋe tetewangim yuwu sâŋ ekuop. “Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâŋ, yâkŋe taka den âlâ ekgohoâkgât naŋgan. Yakât otmâ lok hâŋgânyongorâ ari dâim takanŋetâ den ekgohowuap.” Yawu sâŋ ekuop yakât otmâ hâŋgânngongomu takain.”

²³ Yawu sâŋetâ Petoroŋe dâiyekmu emelan yâhâ iwi.

Petoroŋe Konelio ari ehop.

Emet haŋ sâmu yahatmâ Yopa kapi ambolipŋe Yesuhâlen biwiyenjaŋe kepeim manbi yâk orowâk ariwi.

²⁴ Mâtâwân ari im yahatmâ yapâ sâwi yaŋak Kaisaria kapiân ba takawi. Otmu Konelionje bukulipŋe otmu hep torehenlipŋe meyekmu ya yengât mambotmâ tatŋetâ takawi.

²⁵ Takanjetâ Konelionje Petoroŋe ekmâ gem lâum parahum herone nâŋgâwanjim mepaeop.

²⁶ Yawu otmu Petoroŋe yuwu sâm ekuop. “Anitâ konok mepaenongât dop tap. Yakât otmâ nâ wongât mepaeneksat? Nâ lok gâ yuwuya.

²⁷ Yawu sâm ekumu emelan yâhâ menduhuakmâ tatbi ya yuwu sâm ekyongop.

²⁸ “Yenje Yura nengât topnenŋe nanjai. Nenŋe yen pâku lohimbi yekmâ betyŋgimain. Otmu nenŋe yen orop tatnongât dop âlâ ki tap. Yakât samut kârikŋe tap. Yakât otmâ nâŋe pâku lok yekmâ bâleŋe sâm nâŋgâyingimune gemap. Yawu nâŋgâyingim gaman yamâ yâhâlen Anitâŋe “Yawu ki nâŋgâwuat” sâm yakât topŋe eknohop.

²⁹ Yakât otmâ Konelionje lok hâŋgânyongomu nâhâlen ariwi yan yekmâ ki pâpŋuwan.” Yawu sâm Konelio yuwu sâm âikuop. Wongât dâineŋjetâ takain yukât sârâ nâŋgâwe.” Yawu sâm Konelio âikuop.

³⁰ Yawu sâm âikumu Konelionje yuwu sâm ekuop. “Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban yapâek manmâ gamunŋe hilâm imbât pesuk yap. Ya ekghomune nâŋgâ. Hilâm âlâen emetsâŋe Anitâ mepaem tatmune lok âlâ, hâk katipŋe lanjŋe orowâk, yâkŋe tetenihim yuwu sâm eknohop.

³¹ “Anitâ mepaem mandâ nâŋgâhahimu ârândâŋ otmâp. Otmu lohimbi umburuk mansai ya tânyongomat yakât nâŋgâmu âilongo otmâp.

³² Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâm, yâkŋe Yopa kapiân namberŋe orop im mansawot. Namberjaŋe bulimakao hâkŋe gahaem yu ya gârem katmu puluhumai yâkât emet saru ginŋan tap. Yakât otmâ lok hâŋgânyongorâ ari Simon Petoro yan tap ya dâim takanomai.”

³³ Yawu eknohomu sâm nâŋe lok yu hâŋgânyongomune gâhâlen ari dâiheŋjetâ orowâk takai. Gâŋe takarâ biwine herone oap. Yakât otmâ gâŋe Kutdâhât den sârâ nâŋgâne.” Yawu sâop.

³⁴ Yawu sâmu Petoroŋe yuwu sâop. “Anitâŋe lok nengât orotmeme-nenŋahât nâŋgâmu yâhâwe gewe ki otmâp ya yiwerenŋe nâŋgâm henŋenŋuan.

³⁵ Otmu lohimbi komotŋe komotŋe hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yengât nâŋgâmu yâhâwe gewe ki otmâp. Lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâ ewe katmâ tem lâuwangim manmai yâhâmâ meyekbuap.

³⁶ Yâkŋe nanŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge Yura lok nengâlen teteop. Yawu gârâmâ Yesuŋe Yura lohimbi nengâlâk ki giop. Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi kerek nengât kunnenŋe tatmâ tihitnenŋe otbisâp yakât den pat âlepŋe kâsikum ningim manmâ gaop ya nanjai.

³⁷⁻³⁸ Otmu nenŋe orotmeme bâleŋe bet pilâm Anitâhâlen biwinenjaŋe kepeim manŋet sâm Yoaneŋe den eknongom toen katnenedmâ manop. Sâp yapâek Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Yesu Nasaret kapi amboŋe mâmâŋe otbanŋimu Galilaia otmu Yuraia hân nombot nombot yâhâm gem kulem topŋe topŋe memu ekmunŋe âlâ kândâkdâ otminiop. Satangât weke bâleŋjaŋe lohimbi mem mâŋgâeyekbi ya Yesuŋe watmâ henŋemyongom manop.

³⁹ Yâkŋe Yerusalem kapi pato otmu kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap yan yâhâm gem yu ya olop miop ya ekbin. Yawu gârâmâ Yura papatolip-nenŋe yengât sâtgât otmâ Yesu howanân kuŋetâ muop.

⁴⁰ Mumu hangunjetâ hilâm kalimbu pesuk sâmu Anitâŋe mumunambâ mem yahalop.

⁴¹ Mumunambâ mem yahatmu lok ihilâk ki teteyingiop. Mumunambâ yahatmâ nenâk teteningimu eknom ya emet inânŋan Anitâŋe sâmu kalop. Yakât otmâ nengâlen tetemu orowâk tatmâ sot nem den alahu gulahu otbin.

⁴² Yâhâ lohimbi emelâk muwi, me sâp yiwerenŋe mansain, me hâmbâi tetem mannomai nen kerek den âiân katnenekmâ den sâmu hâreningiwuap ya Anitâŋe Yesu Kiristo sâmu waŋop. Yawu gârâmâ sâmu hâreningiwuap yakât toŋe otmu ikŋe den pat âleŋe ya lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yengâlen ari ekyongomunŋe nâŋgâŋetgât Yesuŋe nep sâmu ningiop.

⁴³ Emelâk embânâmbâek Anitâhât poropetelipŋaŋe Yesuhât nâŋgâm den yuwu kulemguwi.

Lohimbi âlâ me âlâŋe Anitâhât nanŋahâlen biwiyenŋe kepeim mannomai ya yengât tosa pilâyingiwuap.” Yawu kulemguwi tap.”

Petoroŋe den yawu sâmu ekyongop.

Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe pâku lohimbi mâmâŋe otyingiop.

⁴⁴ Petoroŋe yawu sâmu ekyongomu nâŋgâŋetâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu yâk yengâlen giop.

⁴⁵⁻⁴⁶ Ge mâmâŋe otyingim nimbilamyenŋe mem purik pilâyingimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmu Anitâ mepaewi. Aiop, Yura lohimbi, Yopa kapiân manmâ Yesuhâlen biwiyenŋe katbi yaŋe Petoro betŋan sâŋetâ Kaisaria takawi. Yâhâ pâku lohimbiŋe den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmu Anitâ mepaewi ya lohimbi takawi yaŋe yekŋetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâwi. “Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge pâku lohimbi yu mâmâŋe otyingimu ekmunŋe âlâ kândâkdâ oap.”

⁴⁷ Yawu sâŋetâ Petoroŋe sâop. “Emelâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge nen mâmâŋe otningiop yakât dopŋeâk pâku lohimbi yu yengâlen hâŋgâŋumu ge mâmâŋe otyingimu yeksain. Yakât otmâ toen mem katyeknomgât dop tap.”

⁴⁸ Yawu sâmu ekyongomu yâkŋe Yesuhât kulân pâku lohimbi ya toen mem katyekbi. Yakât otmâ Petoro alitŋetâ yâk orowâk tipinŋe tatmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yingiop.

11

Petoroŋe pâku lohimbi yengât den pat aposolo ekyongop.

¹ Pâku lohimbiŋe Kiristohât den pat âleŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeiwi yakât den pat sâmu haok tuhuŋetâ aposolo otmu Yura lohimbi nombotŋe Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim manbiŋe yakât den pat nâŋgâwi. Yawu gârâmâ nombotŋeâmâ nâŋgâŋetâ bâleop. Yâkŋe yuwu nâŋgâmai. Pâku lok âlâ me âlâŋe Yesuhâlen biwiyenŋe katmâ yâkât kolulân torokatne sâmu otnomai yamâ angoân hâkyenahât torehenŋan undip tuhuyinginom. Yawu nâŋgâwi.

² Yawu gârâmâ Petoroŋe Yerusalem kapiân yâhâmu lok yaŋe yuwu sâmu ekuwi.

3 “Gâŋe wongât pâku lohimbî yengât emelan ari bâtyenjambâ sot mem nion? Lok yaŋe hâkyenjahât torehennan undip ki tuhuangim mansai yakât nângâmunje dondâ bâleap.”

4 Yawu sâŋetâ Petoroŋe yu ya teteop ya topŋambâek yuwu sâŋ ekyongop.

5 “Nâŋe Yopa kapiân ari Kiristohât den pat kâsikum yingim manban. Otmu hilâm kârikjan Anitâ ulitgum tatmune Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine mem purik pilâmu yuwu ekban. Himbim pâroŋ sâmu anelo âlâŋe wahap âlâ kundupdâek pato yawuya kunŋe mem menduhum katmu gotnan giop.

6 Gemu yuwu ekban. Yakât biwiŋan soŋgo, hambe, nâi topŋe topŋe, nenenŋe ki nenenŋe katyehop ya tatmu ekban.

7 Tatmu ekban yan Anitâŋe nohonmâ yuwu sâŋ eknohop. “Petoro, yu kum ne.”

8 Sâmu sâwan. “Kutdâ, yu ki nembom. Ki nenenŋe bâleŋe sâmain yuwuya âlâ ki neman.”

9 Yawu sâmune yan himbimâmbâ Kutdâŋe yuwu sâŋ eknohop. “Yu kum ne sâŋ ekgohoan yukât ki hâkâŋ otmâ pilâwuat.” Yawu sâop.

10 Kutdâŋe den ya kalimbuŋe eknohomu yakât kakŋan anelo yaŋe mem himbimân yâhâop.

11 Himbimân mem yâhâmu yanâk lok kalimbu Kaisaria kapi pilâm emet tatbanân taka yaehen kinbi.

12 Taka yaehen kinŋetâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâŋ eknohop. “Orowâk arine sâŋ ekgohoŋetâ gâŋe ki nângâm kiwilij otbuat.” Yawu sâop. Otmu Yesuhât komot ya yengâlen gâtŋe lok nombolân konok yaŋe betnan sâŋetâ Kaisaria kapiân orowâk ariwin.

Ari hep bero kunyene yâkât emelan yâhâmunje den yuwu sâŋ eknohop.

13 “Nâ emetnan tatmune anelo âlâŋe tetenihiŋm yuwu sâŋ eknohop. “Lok âlâ, kutŋe Simon Petoro sâŋ, yâkŋe Yopa kapiân tap yakât otmâ lok hângânyongorâ ari dâim takanomai.

14 Dâim takanŋetâ yâkŋe gâ otmu hep torehenlipge den ekyongomu nângâŋetâ bulâŋe otmu Anitâŋe tosayeŋe pilâm manman kârikjahât pat kuyingimu mannomai.” Aneloŋe yawu sâŋ eknohop.”

15 Konelioŋe yawu sâŋ eknohomu nâŋe Yesuhât den pat âlepŋe ekyongowan. Den ekyongomune emelâk Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak nengâlen ge mâmâŋe otningiop yakât dopŋeâk yâk yengâlen ge mâmâŋe otyingiop.

16 Yâk yengâlen ge mâmâŋe otyingiop ya ekmâ emet inânŋan Kutdâŋe den âlâ yuwu sâŋ eknongop ya nângâmune teteop. Den eknongop yamâ yuwu. “Yoaneŋe lohimbî toen mem katyehop. Yawu gârâmâ lohimbine nâhâlen biwiyeŋe katanomai yanâmâ Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumune ge mâmâŋe otyingiwuap.” Kutdâŋe yawu sâŋ eknongop.

17 Otmu nenŋe Yesuhâlen biwinenŋe katmunŋe Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak nengâlen hângângumu ge mâmâŋe otningiop yakât dopŋeâk pâku lohimbî yengâlen hângângumu ge mâmâŋe otyingiop. Yawu gârâmâ Anitâŋe nângân nângân âlâ katbuap ya nâŋe kuwangiwomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ nângâmune ârandâŋ oap.” Yawu sâŋ ekyongop.

18 Petoroŋe yawu sâŋ ekyongomu nângâŋetâ bulâŋe otmu ki denŋe kakŋan sâwi. Yawu otmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Nângâmunŋe âilonŋo lonŋo oap. Nen Yura lohimbine Yesu Kiristohâlen biwinenŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe manman kârikjahât pat kuningimu tap. Yâhâ yakât dopŋeâk pâku

lohimbinje yâkâlen biwiyenaje kepeim manñetâ manman kârikjahât pat kuyingimu tap.” Yawu sâmb Anitâ mepaewi.

Banawanje Antiok kapiân ari ya ambolipnje Yesuhât den kâsikum yingjiop.

¹⁹ Setepano kuñetâ muop yan Yura yengât papatolipyenaje Yesuhât komot yongom watyekñetâ itonj galañ otmâ ariwi. Nombotnje Poinike otmu Antiok kapiân ariwi. Yâhâ nombotnje âlâmâ mâtuja âlâ, kutnje Kipiro sâmb, yan ariwi. Anjoân ariwi yanje Yesuhât den pat âlepnje yamâ Yura lok imbi yawuâk ekyongowi.

²⁰ Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kipiro otmu Kirene kapi ambolipnje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbi. Nombotñaje kapiyenje pilâm Antiok kapiân ari Kutdâ Yesuhât den pat âlepnje ya kapi ambolipnje ekyongowi.

²¹ Ekyongowi yan Wâtgât mâmâñjahât Heaknje mâmâñje otyingimu pâku lohimbi kiñitnje orowâkñe Yesuhât den pat âlepnje ya nâñgâñetâ bulâñje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeiwi.

²² Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât den pat ya sâmb haok tuhujetâ Yerusalem kapiân arimu Yesuhât komotnje nâñgâm Banawa hâñgâñujetâ Antiok kapiân ariop.

²³⁻²⁴ Ari Anitâñje tihityenje otmu lohotñan manbi ya ekmâ heronje nâñgâyingjiop. Otmu Banawanje Yesuhâlen biwiñaje tiñâk kepeim tem lâuwangim manminiop. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñjahât Heaknje mâmâñje otbangimu pâku lohimbi yanje Kutdâhâlenâk biwiyenaje tiñâk kepeim mannomaihât Yesuhât den kâsikum yingim biwiyenje mem hewewerj tuhuyehop. Yawu otmu lohimbi sesengâlâkñe nâñgâñetâ bulâñje otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi.

²⁵ Otmu Saulonje tânnohoâk sâmb Banawanje Antiok kapi pilâm Taso kapiân ari pâinop.

²⁶ Ari Saulo mem tetem Antiok kapiân âwurem ariowot. Âwurem ari orowâk manmâ Yesuhât den kâsikum yingim manmutâ yambu konok pesuk sâop. Otmu Antiok kapi yan anjoân Yesuhât komot ya yengât kutyenje pato, “Kiristohât lohimbi”, sâmb yongonbi.

²⁷ Sâp yan lok nombotnje Anitâhât den sâmb tetewiñje Yerusalem kapi pilâm Antiok kapiân ariwi.

²⁸ Yâhâ yâk yengâlen gâtñe âlâ, kutnje Ahawo sâmb, emet inânñan Anitâhât Wâtgât mâmâñjahât Heaknje po pato tetewuap yakât den biwiñan katmu sâmb teteop. Yawu gârâmâ yakât kakñan Roma yengât kunyenje âlâ, kutnje Kalaurio manop sâp yan po pato ya teteop.

²⁹ Emet inânñan Ahawonje den yawu sâmb tetem Yesuhât komot ekyongomu nâñgâñetâ bulâñje otmu Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya tânyongone sâmb tewetsenje dopyenânâk menduhuwi.

³⁰ Tewetsenje menduhum Banawa yet Saulo yitgijetâ mem ari Yesuhât komot Yuraia hânân manbi ya yengât galemlipyenje yingjiowot.

12

Herotnje sâmb Petoro mem pâi emetñan katñetâ talop.

¹⁻³ Tihit tihit Hombanj ya kutnje âlâmâ Natik Hombanj ya tâlâhumu sâp yan lok kutdâ âlâ, kutnje Herot sâmb, yâkñe tembe lâulipnje ekyongomu Yesuhât komot yongom mem âlâlâ tuhuyekmâ nombotñe mem pâi emetñan

katyekbi. Yawu otmâ tembe laulipnje ekyongomu Yoane atanje, Yakowo ya mem enjatnje hârejetâ muop.

Yawu otmu Yura yengât papatolipyenaje yakât nângâjetâ âlepne olop.

⁴ Otmu tembe laulipnje ekyongomu Petoro gurâ yawuâk mem pâi emetjan katjetâ tatmu tembe lâu kâi nombotgen konok yaje galemgum kinbi. Galemgum kinbi yan komot imbât imbât yawu galemgum kinbi. Yawu otmâ Yura lohimbije natik ya nem pesuk pilânomai yan Herotnje Petoro mem dâim den âiân katmu kinbuap yakât mambolop.

⁵ Yawu otmâ Petoro mem pâi emetjan katjetâ talop yakât den pat nângâm Yesuhât komotnje menduhuakmâ Petorohât nângâwanjim Anitâ ulitguwi.

Ajelo âlânje Petoro pâi emetjambâ holaņmu gem ariop.

⁶ Otmu emet hanj sâmu yanâmâ Herotnje Petoro mem den âiân katmu kinbuap. Yâhâ omoņe yan Petoro tembe lâu yâhâp hohetyetjan tatmu ip kârikņaje mem bâtyenje menduhum sâhâm iwi. Otmu tembe lâu nombotnje âlâņeâmâ pâi emetnje yakât gahatjan galemgum kinbi.

⁷ Yawu galemgum kinjetâ Kutdâhât ajelo âlânje Petoro tetewanjim kinmu, yâkât laņinņaje siliņ siliņ sâmu pâi emetnje kâlehen hâuop. Yawu otmu ajelo yaje Petoro mândem yuwu sâmu ekuop. “Getek, yahat.” Sâmu ip kârikņe ya holaņakmâ gemu Petoro yahalop.

⁸ Yahatmu ajeloņe yuwu sâmu ekuop. “Petge mem latmâ kâi katipnje karak. Otmu hâk katipnje kâlep pato ya mânujakmâ betnan sârâ kionde.”

⁹ Yawu otmâ pâi emetjambâ gemutâ Petoroņe biwi yâhâp otmâ yuwu nângâop. “Oait yu bulâņe me amanân eksan.”

¹⁰ Yawu nângâm gahatjan tembe lâu galem kinbi ya wangiyekmâ, gahatnje âlâen ge yawuâk wangiyekmâ ge paņ sâhâwi yan bamutâ gahatnje paņ sâmu yaehen giowot. Yaehen ge mâtâwân bam tatmutâ ajelo yaje yapâek gulip olop.

¹¹ Gulip otmu Petoro nângân nângânņe tetemu yuwu nângâop. “Yiwerenje nângâmunne teteap. Kutdâ ikņahâk ajelo âlâ hângângumu ge Herot otmu Yura papatolipnenne yengât bâtyenambâ holaņneksap.”

¹² Yawu nângâm yapâ ari Yoane Mareko mâmâņe, kutnje Maria sâmu, yâkât emelan yâhâop. Yâhâ hetahân kinmâ lohimbî dondâņe menduhuakmâ yâkât nângâwanjim Anitâ ulitgum tatjetâ nângâop.

¹³ Yawu nângâm emet gahatjan kinmâ den tuhuop.

¹⁴ Den tuhumu hoņbawa imbi âlâ, kutnje Lota sâmu, yâkņe gahatjan ba ombenje towatnje nângâop. Yawu nângâm tepņe yahatmu inâk âwurem ba “Petoro gahatjan taka kinsap,” sâmu ekyongop.

¹⁵ Yawu sâmu ekyongomu nângâm “Ândâpge maņgumu sâmat,” yawu sâmu ekuwi.

Yawu sâmu ekuņetâ kârikņe otmâ sâop. “Bulâņanâk, gahatjan taka kinsap.”

Sâmu sâwi. “Yaehen gâtņe otmâ umutņaje taka teteningimap.”

¹⁶ Yawu sâmu alahuwi. Otmu belângen gahatnje mem pilâm Petoro kinmu ekmâ biwiyenje huruņ sâop.

¹⁷ Yâhâ Petoroņe emet kâlehen yâhâ ekyongomu den hutuk tatjetâ Kutdâņe ajelo âlâ hângângumu ge pâi emetjambâ holaņmu yaehen giop yakât den pat ekyongop. Ya sâmu tiņ pilâm yuwu sâmu ekyongop. “Den pat yu Yakowo otmu bukulipnenne nombotnje ari ekyongonomai.” Yawu sâmu ekyongom âlâengen ariop.

18 Emet harj sâmu tembe lâu yanje Petoro ekñetâ biatmu “Girawu oap?” sâmi pânimâ yâhâm gewi.

19 Pâinñetâ biatmu Herotñe kuk otmâ tembe lâulipñe nombotñe hânğânyongomu omoñe Petoro galemguwi ya yongonjetâ muwi. Yakât kakñan Herotñe Yuraia hân pilâm, ikñe kapi, kutñe Kaisaria sâmi, yan ari manop.

Herot bâleop.

20 Herotñe Kaisaria kapiân manop sâp yan Tiro otmu Siron kapi ambolipñane otmâ hilipgunjetâ yakât nânğâm kuk olop. Yâhâ kapi yâhâp ya ambolipñane Kaisaria yapâ sot puluhum nem manminiwi. Yakât otmâ Herotñe sâmi hâreyiñgimu sot ki memaihât nânğâm Herot orop den heñgenğune sâmi yâkâlen ariwi. Ari lok âlâ, kutñe Bilasto, yâhâmâ Herotgât honbawalipñe yengât kunñe manop ya tetewañgim tewetsenñe wañbi. Tewetsenñe wañjetâ yâkñe Herot ekumu den heñgenğunomaihât sâp kalop.

21 Sâp kalop ya tetemu Herotñe lok kutdâhât senñe âlâlâñe ya memu hakñan yâhâmu ikñe kakñan tat talân yâhâ tatmâ den ekyongop.

22 Den ekyongomu lohimbi nânğânjetâ ewe membe otmu lok kerekñe den kârikñan yuwu sâmi ekuwi. “Den eknongoat yu lok denñe bia. Yu Anitâhât den yawuya.” Yawu sâmi mepaewi.

23 Yawu sâmi mepañetâ Herotñe ikñahât nânğâmu yahalop. Yakât otmâ Kutdâhât añeloñe ge kumu hom papato bâleñane teñe ihim lândemu muop.

24 Herot muop yakât den pat nânğâm lohimbi kiñgitñe orowâkñe Anitâ ewe katmâ Yesu Kiristohât den pat âlepñe nânğânjetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeiwi.

25 Otmu Yesuhât komot Antiok kapiân manbiñe tewetsenñe menduhum katbi ya Banawa yet Sauloñe mem toka Yesuhât komot Yerusalem kapiân manbi ya yengât galemlipyenñe yingwi. Yawu otmâ Yerusalem kapi pilâm Yoane Mareko ekumutâ orowâk Antiok kapiân âwurem ariwi.

13

Banawa yet Saulo âi sâmi yitgim hânğânyotgowi.

1 Yesuhât komot Antiok kapiân manbi ya yengâlen gâtñe nombotñane Anitâhât den sâmi tetem lohimbi ekyongominiwi. Yâhâ nombotñe âlâñeâmâ yâkât den kâsikum yingim manminiwi. Lok ya yengât kutyenñe yuwu. Banawa, Simion, kutñe âlâ Helen, lok âlâmâ Lukio Kirene kapi amboñe, âlâmâ Manaen, yâkñe lok kutdâ Herot lepatñambâek yâk orop manmâ gam lok olop. Otmu âlâmâ Saulo.

2 Anitâ ulitgunjetâ nânğâyingiwuapgât lok yanje sot barak tatmâ Anitâ ulitguwi. Yawu otñetâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe yuwu sâmi ekyongop. “Banawa yet Saulo nep sâmi yitgimune tuhuromawot yakât yenje kunyetñan mem hânğânyotgoñetâ ariromawot.”

3 Yawu sâmi ekyongomu yâkñe âi memutâ bulâñe tetewuapgât kunyetñan mem Anitâ ulitguwi. Ulitgum hânğânyotgoñetâ lok âlâ, kutñe Yoane Mareko sâmi, betyetñan sâmu orowâk ariwi.

Pauloñe Elima ekumu senñe omoñ olop.

4 Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Saulo, Banawa otmu Yoane Mareko mâmâñe otyingimu Selukia kapiân ariwi. Yan ari yapâ wañga pato âlâen yâhânjetâ meyekmâ ari pâku lohimbi yengât mâtuña âlâ, kutñe Kipiro sâmi, yan ari katyekmu gewi.

5 Wangaembâ ge pâku lohimbî yengât kapi pato âlâ, kutje Salami, yan yâhâ Saulo yet Banawaŋe Yura yengât miti emetje tatmâ arap ârandân yâhâ lohimbî Yesu Kiristohât den pat âlepje ekyongowot.

6 Kapi yapâ ari kapi tipi tapi mâtâp pato hâlânjâ tatmâ arap ya ambolipje Yesuhât den pat âlepje ekyongowot. Yawu otmâ Papo kapi patoen ariwi. Yan ari Yura gâtje, lok kâmbukje yan manmap yâkât kutje Barayesu, yâhâ Girik denân kutje Elima sâam kumai. Yâkje ikje topje kurihiakmâ “Anitâŋe hânġânnohomu yâkât den ekyongoman,” yawu sâam kapi ambolipje kâityongominiop.

7 Otmu kiap âlâ, kutje Serehio Polasi, yâk orop buku oranjim manowot. Yâhâ Serehio Polasi yâhâmâ nânġân nânġânje pato. Yâkje Anitâhât den nânġâwe sâam Banawa yet Saulo ekyotgop.

8 Ekyotgomu yâkâlen ari den ekumutâ Serehio Polasiŋe Yesuhât den nânġâm yâkâlen biwiŋe katmapġât Elimaŋe denyetje kakŋan sâam kuyitgiop.

9 Kuyitgimu Anitâhât Wâtġât mâmânġahât Heakje Saulo, kutje anġo Paulo, mâmânġe otbaŋgimu Elima ekmâ yuwu sâam ekuop.

10 “ġâ Satangât lok. Orotmeme kŋŋoŋ otmat. ġâŋe Kutdâhât den bulâŋe kelangatmâ lohimbî kâityongomat. ġâ biwihe bâp sâsâŋe.

11 Yawu otmat yakât Kutdâŋe matje gihimu senge omoŋ otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâamu senje omoŋ otmu lok âlâŋe bânġan memu ariromawot yakât nânġâm lok yengât pâinyehop.

12 Yawu otmu Serehio Polasiŋe ekmu sâtje bâleŋe olop. Yawu otmâ Yesu Kutdânġahât den pat nânġâmu bulâŋe otmu yâkâlen biwiŋaŋe kepeiop.

Pauloŋe Pisitia hânân ari den pat âlepje lohimbî ekyongop.

13 Pauloŋe bukuyâhâtje orowâk Papo kapi ya pilâm wangaen yâhâŋetâ yapâ meyekmâ ari pâku lohimbî yengât hân âlâ, kutje Pampilia sâam, Perehe kapi tap yan ari katyehop. Katyekmu Yoane Marekoŋe pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop.

14 Pilâyelekmâ arimu yetjeâk Perehe kapi ya pilâm pâku lohimbî yengât hân âlâ, kutje Pisitia sâam, yan kapi âlâ, kutje Antiok sâam, yan ariowot. Yan ari tatmâ nânġâ nânġâ sâp âlâen Yura yengât miti emetjan yâhâ kapi ambolipje orop menduhuakbi.

15 Menduhuakmâ yâk yengât galem âlâŋe yahatmâ Mosehât girem den otmu Anitâŋe poropete ekyongomu den kulemguiwi ya kâsikum yŋgiop. Kâsikum yŋgim tiŋ pilâmu galemlipyeŋaŋe Paulo yet Banawa heronje otyitgim yuwu sâam ekyotgowi. “Den eknongomutâ nânġâm biwinenje hewewen olâk.”

16 Yawu sâŋetâ Pauloŋe yahatmâ “Den nânġânâk tatjet,” sâam ekyongomu ândâp katjetâ yuwu sâam ekyongop. “Yura bukulpnetje, otmu yen pâku lohimbîŋe Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim mansai yen kerek yuwu sâam ekyongomune nânġâŋet.

17 Yura lok nengât ambonenje Anitâ yâkje tâmbâlipnenje wawaeyekmâ manman kârikŋahât pat kuyŋgiop. Otmu yakât kakŋan yâkje Aihita hânân ari kandi manġetâ Anitâŋe lukuleyekmu tetem sambe sambe otbi. Anitâ wâtje pato tatbaŋgiapje Aihita bâtyeŋambâ holanyekmu taka lok ki manmaiġan manbi.

18 Lok ki manmaiāngen manbi sâp yan tihityenje otmu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

19 Otmu Kanan hânân takawi yan Anitâñe māmāñe otyingimu lohimbi komot nombolân yâhâp ya mem ge katyekmâ hānyenje ya mem ambokum manbi.

20 Yawu manñetâ yambu 450 pesuk sâmu Anitâñe kunlipyene mem kânângâyekmu yâkñe lohimbi galemýongom manbi. Galemýongom manmâ gañetâ poropete âlâ, kutñe Samue sâmu, ya teteop.

21 Sâp yan Isirae tâmbâlipnenñaje lok kutdâ âlâñe galemñongomu manne sâmu Samue ekuwi. Yakât otmâ Samueñe lauyenñan mem Anitâ ulitgumu Benyamingât senâmbâ gâtñe lok âlâ, kutñe Kisi sâmu, yâkât nanñe, kutñe Saulo, yâk kânângâmu kunyene manmâ galemýongomu yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâop.

22 Yambu lok yâhâp ñerek pesuk sâmu yâkât gewâkñan Anitâñe Yese nanñe, kutñe Dawiti sâmu, ya kânângâmu yuwu sâmu lohimbi ekyongop. “Yese nanñe, kutñe Dawiti, yâkñe tem lâunihim mansap. Yakât otmâ wuân me wuângât ekumune denne lâum hoñ banihiwuap. Yakât otmâ nâñgâwanñian,” yawu sâop.

23-24 Dawitihât senâmbâ gâtñe âlâ, kutñe Yesu, Yura lohimbi nengâlen tetem tihitnenñe otbuapñat pat Anitâñe emelâk embâñân kuningiop. Pat yakât bulâñe tetewuap nâñgâmu Anitâñe angoân Yoane Yura nengâlen hâñgângumu takaop. Otmu nenñe orotmemenenñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwinenñaje kepeimunnje toen mem katnenekbuap yakât den eknongop.

25 Otmu Anitâñe Yoane âi sâmu wanñop ya tuhumi pesuk pilâwe sâmu otmâ yan lohimbi yuwu sâmu âiyongop. “Yeñe nâhât girawu nâñgâmai? Anitâñe lok âlâ hâñgângumu ge tihitnenñe otbuap nâñgâmai yamâ nâ bia. Nâmâ lok inñe. Lok ya nâhât betnehen taka mansap. Nâñe yâkât itâkat kâpekñâ golewanñiwomñat dop ki tap. Otmu tânguwomñat dop gurâ bia. Nâñeâmâ yâkât amutgen manmâ yâhâwom.” Yawu sâop.

26 Bukulipne, Awarahamñat sen, yen otmu pâku lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenñaje kepeim manmai yen yuwu sâmu ekyongomune nâñgâñet. “Nen kerekñe Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeimunnje manman kârikñahât pat kuningiwom nâñgâmu Anitâñe Yesu hâñgângumu giop.

27 Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipñe otmu Yura papatolipnenñaje Yesuhât toñje ki nâñgâmu henñenñuwi. Yawu otmâ satmâ nâñgâ nâñgâ sâpñe ârândâñ miti selepñan yâhâ poropete yengât den sâlikum nâñgâñetâ ki keterakyingimu manminiwi. Yakât otmâ yâkñe sâmu hârewanñinetâ kuñetâ muop yan poropete yengât den yakât bulâñe tetem henñenñuop.

28 Yesu hakñan tosa âlâ ki mem tetewi yamâ imbiâk “Howanân kuñetâ muâk” sâmu Pilato ekuñetâ nâñgâyingimu kuñetâ muop.

29 Otmu yuwu yawu yu ya otbanñim howanân kuñetâ muop sâp yan emet inânñan Anitâhât poropetelipñaje Yesuhât den kulemguwi yakât bulâñe teteop. Yawu otmu Yesu howanâmbâ meñetâ gemu lâum ari kât mâtâpñe âlâ, dikin yawuya, yamâ emelâk kusânmâ mem tingâlonñetâ kinop yan lâum ba katñetâ talop.

30 Muop yamâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop.

31 Mumuñambâ mem yahatmu lohimbiñe Galilaia hân pilâm Yerusalem kapiân orowâk ariwi ya teteyingimu orowâk den huhum ariwi. Yakât otmâ

lohimbi yaŋe iton galaŋ otmâ ari yâkât den pat âlepŋe Yura kapi ambolipŋe ekyongowi.

³²⁻³³ Anitâŋe tâmbâlipnenŋe yengât pat kuyiŋgiop yakât bulâŋe tetemu menomgât Yesu mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ Yesuhât den pat âlepŋe ekyongom mansait. Yâhâ Yesu mumuŋambâ mem yahatbuap yakât nâŋgâm Anitâŋe emet inânŋan Dawiti ekumu kep kulenguop yakât bon yâhâp yan den yuwu tap.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenŋe yu yakât topŋe sâm teterâ lohimbi kerekŋe ekmâ nâŋgâŋet sâm katgeksan.” Yawu tap.

³⁴ Anitâŋe Yesu mumuŋambâ mem yahatmu âlâku ki mumbuap, yakât den âlâ emet inânŋan yuwu sâop.

“Nâŋe Dawitihât pat kuwaŋgiwan yakât bulâŋe kerek gâhâlen tetewuap.” Yawu sâop.

³⁵ Otmu Dawitiŋe Yura nengât kep âlâ yuwu kulenguop.

“Anitâ pato, gâŋe lok bulâŋe nâ ki pilânekâ mum tâtuk sâwom.” Yawu tap.

³⁶ Anitâŋe Dawiti âi sâm waŋop ya tuhum lohimbi tihityenŋe otmâ manmâ gam muop. Mumu seselipŋe yengât sumân hangunetâ tâtuk sâop.

³⁷ Yâhâ Anitâŋe Yesu mumuŋambâ mem yahatmu ki tâtuk sâop. Yâkŋe tihitnenŋe otmâp.

³⁸⁻³⁹ Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi nenŋe Mosehât girem den ya watmâ tem lâuwaŋgine sâm pâpŋumain. Yakât otmâ nenŋe Anitâhât senŋan kinmâ sârereaknomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâŋe yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmai ya yengât tosa pilâyiŋgimâp. Otmu yenŋe gurâ yawuâk Yesuhâlen biwiyenŋe kepeinetâ Anitâŋe bulâŋanâk tosayenŋe pilâyiŋgiuwâp. Yakât otmâ den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe olâkgât tâmbâlipnenŋe yengâlen hâum sâmune nâŋgâŋet.

⁴⁰ Emelâk embâŋân tâmbâlipnenŋe yengât kasalipyenŋe taka yongom itit kiom tuhuyekbi yakât den emet inânŋan Anitâhât poropete âlâŋe ekyongomu ya nâŋgâŋetâ tâŋât olop. Poropetenŋe den kulenguop ya yuwu tap.

⁴¹ “Nâhât den nâŋgâŋetâ gemap ya yengâlen kulem âlâ memune ya ekjetâ tâŋât otbuap. Otmu poropetelipnenŋe kulem yakât topŋe sâm tetem ekyongonjetâ gurâ yawuâk nâŋgâŋetâ tâŋât otmu munomai.” Anitâŋe den yawu sâm poropete ekumu kulenguop.

Yâhâ tâmbâlipnenŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ tâŋât otmu muwi yakât dopŋeâk yenŋe Yesu Kristohât den pat âlepŋe yu nâŋgâŋetâ tâŋât otmu hiliwahomaihât den yu ekyongoan.” Pauloŋe yawu sâm ekyongop.

⁴² Yawu sâm ekyongomu Paulo yet Banawa miti emetjambâ giowot. Otmu tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp âlâen den eknongoromawot sâm galemliipyenŋe ekyotŋonjetâ ariowot.

⁴³ Miti emetjambâ gem arimutâ Yura lohimbi otmu pâku lohimbi Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaem manbi yâkŋe betyetŋan sâwi. Otmu yâkŋe Anitâhâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manjetâ tihityenŋe otbuapgât Paulo yet Banawane den kâsikum yiŋgim biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhuyehowot.

⁴⁴ Otmu tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp âlâen pâku lohimbi kiŋitŋe orowâkŋe Kutdâhât den nâŋgâne sâm miti emetŋan yâhâwi.

⁴⁵ Miti emetŋan yâhâŋetâ pik sâmu Yura lohimbiŋe yekmâ nâŋgâm bâleyiŋgim Paulo ekmâ sâwi.

46 Yawu otrjetâ Paulo yet Banawaŋe kârikŋe otmâ yuwu sâm ekyongowot. “Netŋe Anitâhât den yen ekyongoromgât sâm nitgimu taka ekyongom mansait. Yamâ yeŋe yâkât den nâŋgâŋetâ ki bulâŋe otmu manman kârikŋahât pat ki menehât nangai. Yakât otmâ netŋe yen pilâyekmâ pâku lohimbî yeŋgâlen ari den pat âlepŋe yu ekyongorom.

47 Emelâk embân Anitâŋe poropete âlâ ekumu kulemguop den yakât bulâŋe netgâlen teteap. Den ya yuwu tap.

“Omoŋe balam saumunŋe laŋinŋe pilâmu mâtâp ekmâ arim takamain yakât dopŋeâk yen hâŋgânyongomune pâku lohimbî yeŋgâlen ari manman kârikŋahât den pat ekyongorjetâ nâŋgâm biwiyenjan haŋ sâyinŋimu Kutdâhât mâtâp ekmâ watnomai.”

Den yawu kulemguop yakât bulâŋe netgâlen teteap yu.”

48 Yawu sâm ekyongomutâ den ya pâku lohimbîŋe nâŋgâm tep hero otmâ Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwi. Yawu otmâ manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe menomaihât Anitâŋe emet inânjan sâm kalop.

49 Otmu Kutdâhât den pat âlepŋe ya sâm haok tuhuŋetâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeiwi.

Paulo yet Banawa watyelekŋetâ ariowot.

50 Yesuhât den pat âlepŋe sâm haok tuhuwi. Yakât otmâ Yura papatolippenŋe yakât nâŋgâŋetâ bâlemu kapi ya ambolipŋe yeŋgât kunlippenŋe otmu imbi kunŋe Yura yeŋgâlen torokatmâ Anitâ mepaem manminiwi ya kendâyinŋinjetâ Paulo yet Banawa watyelekŋetâ ariowot.

51 Kapi yapâ ariowot yan hâmbâi Anitâŋe matŋe umatŋeâk yinŋiwuap yakât otmâ yuwu otmâ kâi kalowot. Kâiyetjan wahap âlâ horalop ya tâlim gik beretek memutâ gemu betyinŋim Antiok kapi ya pilâm Ikonion kapiân ariowot.

52 Arimutâ benŋe kapi ambolippenŋe Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwi ya Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyinŋimu heronŋe kakŋan manbi.

14

Paulo yet Banawaŋe Ikonion kapiân ariowot.

1 Ikonion kapiân ari Yura yeŋgât miti emetjan yâhâm Yesuhât den pat âlepŋe ekyongomutâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yura lohimbî otmu kapi ambolipŋe kiŋgitŋe orowâkŋe biwiyenŋe Yesuhâlen katbi.

2 Yâhâ Yura lok nombotŋe biwiyenŋe kârikŋe otmâ Yesuhât den nâŋgâm hâkâŋ otbi. Yawu otmâ kapi ambolipŋe nombotŋe biwiyenjan kionjetâ Paulo yet Banawa yetgât nâŋgâm bâleyitgiwi.

3 Yawu gârâmâ yâkŋe kapi yanâk tatmâ Kutdâhât den pahâk ekyongomutâ emetsenŋe yâhâp mon pesuk sâop. Otmu Anitâŋe lohimbî tihityenŋe otbe sâm oap yakât topŋe ekyongomutâ nâŋgâŋetâ bulâŋe olâk sâm Anitâŋe mâmâŋe otyitgimu kulem topŋe topŋe miowot.

4 Yâhâ kapi ambolippenŋe hionakmâ nombotŋe Yura galemlippenŋe yeŋgât den hohewi. Yâhâ nombotŋe âlâŋeâmâ aposolo yetgât den hohewi.

5 Yawu otmâ hionakbi yakât otmâ Yura galemlippenŋe kapi ambolipŋe otmu Yura lok nombotŋe yanŋe alahuŋetâ biwiyenŋe kâlâp semu aposolo ya mem âlâlâ tuhuyelekmâ kâtŋe yotgonom nâŋgâm yakât den hikuwi.

6 Den hikuwi yakât pat nâŋgâm aposolonŋe kapi ya pilâm Likaonia hânân kapi yâhâp tap kutyetŋe Lisitera otmu Derewe yan ariowot.

7 Yan ari manmâ Yesuhât den pat âlepne kapi ya ambolipne ekyongom manowot.

Paulo yet Banawa Lisitera kapiân ariowot.

8 Lisitera kapiân lok âlâ mâmâjahât tepnambâek kâine parenje tetem manmâ gaop.

9 Yâhâ Paulone Yesuhât den pat âlepne lohimbî ekyongop ya ândâp katmâ nângâm tatmu Paulone ekmâ yuwu nângâop. “Lok yuje biwine Yesuhâlen katmu Anitâne heñgenjuwupgât dop tap.”

10 Yawu nângâm yuwu sâm ekuop. “Yahatmâ kin.” Yawu sâmu lok yaje uk sâm yahatmâ kinmâ bam gaop.

11 Yawu otmu lohimbî yan kinbinje kulem ya ekmâ Likaniô yene denyenjan den sâwi. Den sâwi yakât topne yuwu. “Hewukne lok yâkne lok hâtgum hohetnenjan taka tetem kinsawot.”

12 Yawu sâm Banawa ekmâ hewukne lok âlâ, kutne Yusi sâm, ya kunbi. Yâhâ Pauloneâmâ den ekyongop yakât otmâ hewukne lok âlâ, kutne Hemesi sâm, ya kunbi.

13 Yawu sâm yotgonmâ Paulo yet Banawa yetgât hotom uyitgine sâm otbi. Otmu hewukne lok Yusi yakât lok kâmbukne lohimbî sâyingimu birâm topne topne lotohom bulimakao engatjan sâhâm pilânetâ gemu engatne hârene sâm dâim opon kâmbukne kapi betnehen kinsawân ariwi.

14 Hotom uyitgine sâm otjetâ Paulo yet Banawane ya nângâm pârâk pilâm sururuk sâm hohetyenjan ari kinmâ yetgât hâk katipne kâkâlep mânujahowot ya mem duwalowot.

15 Mem duwatmâ yuwu sâm kuyingiwot. “Bâe, yene girawu otne sâm oai? Nerâmâ lok, yen yuwuyaek. Wongât hotom unitgine sâm oai? Yeneâmâ hewukne lok tânjât ya betyngim Anitâ Manman Ambojane hân himbim kândikyotgom yu ya kerek kalop yâkâlen biwiyenane kepeim manjet sâm yâkât den pat ekyongore sâm takawit.

16 Otmu emelâk embânâmbâek pâku lohimbî hânjan kulemjan mansai ya yengât tâmbâlipyenane yene engatyeñeak watmâ orotmeme bâlene topne topne otmâ gawi yan undip ki katyngiop.

17 Yawu gârâmâ ikne topne tetekjan ekjetgât hop sambe lâtâpyongomap. Yâkne sâpjanâk gelâk hânngangumu gemu kalamyenjan hop sambe tetemap. Yawu tetemu herone kakjan manmai.”

18 Den yawu sâm ekyongomutâ lok nombotjane kunyene kârikne otmâ bâsok hotom uyitgiwi.

Paulo kâtnje kuwi.

19 Otmu sâp yanâmâ Yura lok nombotjane Antiok kapi Pisitia hânân tap ya otmu Ikonion kapi ya pilâm Paulo yet Banawa talowolân taka kapi ambolipne yengât engatyenjan genjetâ Paulo dâim kapi betnehen ari kâtnje kuwi. Otmu yâkne Paulohât muap sâm pilâm ariñetâ derepgum talop.

20 Yawu otmâ kapi ambolipne nombotje Yesuhâlen biwiyene kepeiwine kapiângembâ ge ekjetâmâ yahatmâ kapiân yâhâop. Otmu yan imutâ emet han sâmu Banawa orowâk kapi ya pilâm Derewe kapiân ariowot.

21 Derewe kapiân ari Yesuhât den pat âlepne ekyongomutâ kapi ambolipne lok kinjitne orowâkne nângâñetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Otmu mâtâp ariowot ya yawuak watmâ Lisitera, Ikonion, Antiok kapiân âwurem ariowot.

22 Âwureowot yan kapi ârândâr Yesuhât komot tatbi ya yengât biwiyenje orotok sâmappgât mem kâriknje tuhuyekmâ yuwu sâm ekyongowot. “Nenje yen orop biwinenjanje Yesu Kiristohâlen kepeimain. Yawu otmâ manmunje lohimbî belângen manmainje mem âlâlâ tuhuneneknomai. Yawu otninginetâ ki lohotje otmâ mannom otmuâmâ Anitâje manman kârikjahât pat kunin-giop yakât bulânje ningimu memom.” Yawu sâm ekyongowot.

23 Otmu Anitâhât nângân nângânjan tatmap ya Wâtgât mâmâjahât Heakje mem biwi nângân nângânyetjan katmu nângâmutâ keterakyitgiâkgât sot barak tatmâ ulitguowot. Yawu otmutâ nângâyitgimu yâkne Yesuhât komotje komotje ya yengâlen ari galemlipyenje mem katyehowot. Otmu Anitâje mâmânje otyingimu Kutdâhâlen biwiyenjanje tinjak kepeim mannetgât ulitgum pilâyehowot.

24 Kapi ya pilâm Pisitia hân ya inâk wangim Pampilia hânân takaowot.

25 Yan taka Yesuhât den pat âlepne Perehe kapi ambolipne ekyongom yapâ pilâyekmâ Atalia kapi saru ginjan tap yan giowot.

26 Otmu yapâ wanja patoen yâhâmutâ meyelekmâ ari Antiok kapi patoen katyelekmu giowot. Yâhâ kândikum pâku lohimbî yengâlen ki ariowot sâp yan Anitâje mâmânje otyitgimu nepne memutâ bulânje tetewuap nângâm Yesuhât komotje Anitâ ulitgum hângânyotgonjetâ yapâ ariowot.

27 Otmu Paulo yet Banawaje Antiok kapiân âwurem taka Yesuhât komot menduhuyehowot. Menduhuyekmâ Anitâje mâmânje otyitgim mâtâp mey-itgimu Yesuhât den pat âlepne pâku lohimbî ekyongomutâ yâkne nângânetâ bulânje otmu Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi yakât den pat kerek ekyongowot.

28 Otmu yan yâkne Yesuhât komot orop sâp kâlêwâk manbi.

15

Paulo yet Banawa Yerusalem kapiân ariowot.

1 Lok nombotjanje Yuraia hân pilâm Antiok kapiân ari yuwu sâm Yesuhât komot ekyongowi. “Nanlipnenne tetenetâ hilâm nombolân kalimbu pesuk sâmu yanâmâ hâkyenjahât torehenjan undip tuhuyinginomgât Mosenje girem den âlâ kulenguop.” Den yawu tap ya yen pâku lohimbîje ki lâum mannomai otmuâmâ Anitâje ki meyekmâ manman kârikjan katyekbuap.”

2 Yawu sâm ekyongonjetâ benje Paulo yet Banawaje denyenje kakjan sâmutâ kuk pato otbi. Yawu otbi yakât otmâ yuwu sâm den hikuwi. “Paulo yet Banawa lok nombotje orowâk hângânyongomunje Yerusalem kapiân ari aposolo otmu Yesuhât komot yengât galemlipyenje ekyongonjetâ umatje teteap yu sâm henjenunomai.” Yawu sâwi.

3 Yawu sâm hângânyongonjetâ ariwi. Yapâ ari Poinike otmu Samaria hânân ariwi. Yan ari kândikum Yesuhât den pat âlepne pâku lohimbî ekyongomutâ nângânetâ bulânje otmu Kutdâhâlen biwiyenjanje kepeiwi yakât den pat Yesuhât komot tatmâ arai ya ekyongonjetâ nângâm tepyenje heronje pato olop.

4 Otmu Yerusalem kapiân arijetâ aposolo, Yesuhât komot, otmu yâk yengât galemlipyenjanje yekmâ heronje otyingijiwi. Heronje otyingim Anitâje mâmânje otyitgimu pâku lohimbî yengâlen nep miowot yakât tonje ekyongowot.

5 Ekyongomutâ Parisaio lok nombotje Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwiye yahatmâ yuwu sâm ekyongowi. “Pâku lokne Mosehât girem den watmâ hâkyenjahât torehenjan undip tuhanjanjetâ âilongo otbuap.” Yawu sâwi.

Petoroŋe den ekyongop.

6 Den ya heŋgeŋgune sâŋ aposolo otmu galemlipyeŋe yeŋjâk men-duhuakbi.

7 Menduhuakmâ den sahaŋim tatŋetâ Petoroŋe yahatmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâŋe pâku lohimbî yeŋgâlen ari Yesuhât den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâŋ Yesuhâlen biwiyenŋe kepeinomaîhât Anitâŋe mem sâlipnohom âi sâŋ nihiop ya nanŋai.

8 Anitâŋe nen lok kerek biwinenŋahât topŋe nâŋgâmapŋe ikŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu Yura nengâlen giop. Otmu yakât dopŋeâk Anitâŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge pâku lohimbî biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhumu Yesuhâlen biwiyenŋe katbi. Yakât otmâ Anitâŋe pâku lohimbî nâŋgâŋimap.

9 Nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî orop dop konohâk mansain. Pâku lohimbîŋe biwiyenŋe Yesuhâlen katbi yan yâk yeŋgât tosa pilâŋyŋgiop.

10 Yakât otmâ yeŋe wongât Anitâ wangim umatŋe âlâ pâku lohimbî kakyeŋan katne sâŋ oai? Emelâk embâŋâmbâek tâmbâlipnenŋe girem den lâum hâum pâpŋguminiwi. Otmu nen gurâ yawuâk lâum hâum pâpŋgumain.

11 Yakât otmâ girem den lâunŋet sâŋ nenŋe ki sâŋyŋginom. Yesu Kutdâŋe pâku lohimbî mâmâŋe otyiŋgimu yâkâlen biwiyenŋe kepeimai. Yakât otmâ yâkŋe manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe yŋgimu menomai. Otmu nen gurâ yawuâk.” Yawu sâop.

12 Otmu Anitâŋe Paulo yet Banawa mâmâŋe otyiŋgimu pâku lohimbî yeŋgâlen ari kulem topŋe topŋe memutâ ekŋetâ ewe membe olop yakât den pat ekyongomutâ nâŋgâwi.

Yakowoŋe den ekyongop.

13 Paulo yet Banawaŋe den sâŋ tiŋ pilâmutâmâ Yakowoŋe yahatmâ den yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipne, den sâŋmune nâŋgâŋet.

14 Anitâŋe pâku lohimbî tihityenŋe otmu nombotŋe ikŋan biwiyenŋe kepeim mansai ya manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop yakât den pat Simonŋe eknongomu nanŋain.

15 Emelâk emet inâŋŋan Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâŋe tetemu eksain. Den ya yuwu tap.

16 “Kutdâŋe yuwu yap. “Hâmbâi Dawitiŋe Isirae lohimbî galemyon-goap ya yeŋgât kasalipyeŋe taka yongom itit kiom tuhuyiŋŋetâ kapi kâwurumŋeâk kinbuap. Otmu nâŋgâŋmune ârândâŋ otmu sese hâkulipyeŋe âwurem taka kâwurum ya pitim kapi âiŋe tuhum yan man-nomai. Sâp yan Dawitihât senâmbâ gâtŋe mem kânâŋgâŋmune lohimbî tihityenŋe otmu âilonŋo lonŋo mannomai.

17 Yawu otmâ pâku lohimbî hânŋan kulemŋan mannomai ya nine pat kuyiŋgiwan yâkŋe Kutdâhâlen ari hoŋ bawaŋim mannomai.

18 Emelâk emet inâŋŋan Kutdâŋe den yawu sâŋ teteop.”

Poropete den yawu kulemguop.

19 Yakât otmâ biwinaŋe yuwu nanŋan. Pâku lohimbîŋe Anitâhât den lâum Yesuhâlen biwiyenŋe kepeine sâŋ otmâ ya yeŋgât ki undip katyŋginom.

20-21 Emelâk embâŋâmbâek Yura nengât papatolipnenŋe tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâp ârândâŋ miti emetyenŋan yâhâ Mosehât girem den sâlikum manmâ gawî. Otmu âun yu nen gurâ yawuâk sâlikum nâŋgâŋ manmain. Yakât otmâ girem den yuwu kulemgum katyŋginom. “Pâku lohimbîŋe Porom

Lâpio mepaem sotbân gotyengan katnomai yapâ gâtje ki mem nenomai. Otmu noniņ bulimakao engatje sâhâm manņuņetâ mumbuap ya otmu yakât hepje ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Den yawu kulemgum katyįnginom. Yawu.” Yakowonje den yawu sâop.

Pâku lohimbije Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi ya yengât pepa kulemgum katyįngiwi.

²² Yawu sâmu aposolo otmu galemlipyenaje Yesuhât komot orop menduhuakmâ biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu lok yâhâp mem teteylekjetâ Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomaihat pâinyelekbi. Yawu otmâ lok yâhâp, kutyetje Yurasi Basawa yet Sila sâm, yâk mem katyelekbi.

²³ Lok yâhâp yuņe Paulo yet Banawa orop Antiok kapiân arinomai sâm pâku lohimbi yengât pepa yuwu kulemgum yįngim hângânyongowi.

“O Bukulipnenje,

Yen pâku lohimbi, Antiok, Siria, Kirikia kapi ambolipnaje Yesu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai yen Anitâne meyekmu nen orop komot konohâk oain. Yakât otmâ nen aposolo otmu Yesuhât komot Yerusalem kapiân mansai ya yengât galemlipyenaje heronje nângânyįngim pepa yu kulemgum katyįngiain.

²⁴ Umatje âlâ yengâlen teteop ya nengâlebâ lok nombotnaje yeņe engatyeneâk otmâ yengâlen taka den topņe topņe ekyongonjetâ nângâwi. Nenje lok ya ki âi sâm yįngim hângânyongowin.

²⁵⁻²⁷ Yakât otmâ nenje menduhuakmâ lok yâhâp, kutyetje Yurasi yet Sila sâm mem katyelekmâ hângânyotgomunje taka den ekyongomutâ nângânomai. Yâkņe Banawa yet Paulo yâk orop yengâlen takanomai. Paulo yet Banawanje Kutdâ Yesu Kiristo hoņ bawanġim hâhiwin kakņan manmawot.

²⁸ Anitâne biwi nângân nângânnenņan katmu nângâmunje tetemu undip ki katyįnginom yawu nanġain. Yâhâ girem den pâņe tâlâwâk ekyongoain yu lâuņetâ ârândâņ otbuap.

²⁹ Pâku lohimbije Porom Lâpio mepaem sotbân gotyengan katnomai yapâ gâtje ki mem nenomai. Otmu noniņ bulimakao engatje sâhâm manņuņetâ mumbuap ya otmu yakât hepje ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai. Girem den yu lâum manņetâ ârândâņ otbuap. Yawu. Nen bukulipyenje Yerusalem kapiân mansain.”

³⁰ Pepa yawu kulemgum yįngim hângânyongonjetâ mem Antiok kapiân ariwi. Antiok kapiân ari Yesuhât komotņe mem menduhuyekmâ pepa ya yįngiwi.

³¹ Pepa ya yįngiņetâ sâlikum nângâwi. Otmu biwiyenje orotok sâmapgât lohotņan mannomai sâm kulemgowi ya sâlikum nângâņetâ tepyenje heronje olop.

³² Anitâne Yurasi yet Sila mâmâņe otyitgimu yâkņe lohimbi ya den kâlewâk ekyongom biwiyenje mem hewewenj tuhuyehowot.

³³⁻³⁴ Yawu otmâ Yesuhât komot Yerusalem kapiân âwurem ariyet sâm hângânyotgowi. Yawu sâm hângonyotgowi yamâ Silaņeâmâ pilâm yan manmu Yurasine ikņiâk âwurem Yerusalem ariop.

Paulo yet Banawa pilahowot.

³⁵ Paulo yet Banawanje Antiok kapiân manmâ Yesuhât komolân gâtje lok nombotņe orop Kutdâhât den lohimbi kâsikum yįngiwi.

³⁶ Sâp âlâen Paulonje Banawa yuwu sâm ekuop. “Netnje angoân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari Kutdâhât den kapi ambolipnje ekyongomutnje nângâjetâ bulânje otmu Yesuhâlen biwiyenaje kepeiwi. Yâkne girawu mansai yakât nângâm ari yekdom.”

³⁷ Yawu sâmu Banawanjeâmâ Yoane Mareko orowâk arinom sâop.

³⁸ Emelâk Yoane Marekone âi pânan pilâm Pampilia hân yan pilâyelekmâ Yerusalem kapiân âwurem ariop. Yakât otmâ Banawanje Yoane Mareko orowâk arinom sâop ya Paulonje nângâmu ki ârândânj olop.

³⁹ Yakât otmâ Paulo yet Banawa sâm kuanjim pilahowot. Pilakmâ Banawanje Yoane Mareko memu orowâk wanja pato âlâen yâhâmutâ meyelekmâ Kapiro mâtuja yan ari kionjowot.

⁴⁰ Yâhâ Paulonjeâmâ Sila memu Kutdânje tihityetnje olâk sâm Yesuhât komotnje hângânyotgonjetâ ariowot.

⁴¹ Ari Siria, Kirikia hân ya hâtikgum Yesuhât komolipnje kapi tipi tapi yan manmâ arai yâk yengât biwiyenje orotok sâmapgât mem kâriknje tuhuyehowot.

16

Paulonje Timoteo memu orowâk ariwi.

¹ Paulo yet Silanje Kirikia hân ya pilâm Derewe otmu Lisitera kapiân ariowot. Lisitera kapi yan lok âlâ manop, kutnje Timoteo, yâkât topneâmâ yuwu. Âwânje yamâ Girik lok. Yawu gârâmâ âwânaje Yura imbi miop. Yawu gârâmâ Timoteo mâmânjâitnje Yesuhâlen biwiyetnaje kepeim manminiowot.

² Lisitera otmu Ikonion kapi ambolipnje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manminiwiñe Timoteohât nângâjetâ yahalop yakât otmâ yâkât topnje Paulo ekuwi.

³ Paulo ekuñetâ nângâm Timoteo orowâk arirom sâm yakât ekyongop. Yawu gârâmâ Yura lohimbî yan manbiñe Timoteo âwânje ya Girik amboñe ya nângâm metewi. Yakât otmâ Paulonje Mosehât girem den lâum Timoteo hâknjahât torehenjan undip tuhuwanjiop.

⁴ Yawu otmâ kapi ârândânj ari aposolo otmu Yesuhât komotnje Yerusalem kapiân manbi yâk yengât galemlipyenaje girem den kulemgum katyñgiwi ya lâum mannomai sâm Yesuhât komolipnje ekyongowi.

⁵ Yawu otñetâ Yesuhât komotnje Kutdâhâlen biwiyenaje tinjâk kepeim Anitâhât den lâum manbi. Otmu yawu manñetâ hilâm ârândânj pâku lohimbî nombotnje âlânje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim yâk yengâlen torokatñetâ sambe sambe otbi.

Wâtgât mâmâñahât Heakñe Paulo biwiñe mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ehop.

⁶ Paulo yet Silanje kapi tipi tapi Asia hânân tatmâ arap yan ari Yesuhât den pat âlepñe lohimbî ekyongore sâm otmutâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe undip katyitgiop. Yakât otmâ kapi tipi tapi Pirihiya otmu Galatia hânân tatmâ arap ya ambolipñe Yesuhât den pat âlepñe ekyongom ariowot.

⁷ Yawu otmâ Misia hân bânjehembâ ari Bitinia hânân arire sâm otmutâ Yesuhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe yawuâk undip katyitgiop.

⁸ Undip katyitgimu Misia hân ya hâtikgum ari saru ginñan Toroa kapi tawân gemutâ nâñe mem teteyelekmâ yâk yetgâlen torokatban.

9 Yawu otmâ emet nîj sâmu orowâk iwin. Otmu omonđâje Yesuhât Wâtgât mâmâjahât Heakje Paulo biwiñe mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ehop. Makeronia gâtje lok âlâje tetem kinmâ Paulo ulitgum yuwu sâop. “Gâje Makeronia nengâlen ga tânnongowuat.”

10 Kulem tetemu ehop ya Paulonje eknogomu nângâm yuwu sâwin. “Makeronia hânari Yesuhât den pat âlepje ekyongonogât Anitâje sâm ningiap.” Yawu sâm Makeronia hânângen arine sâm mitiwahom tatbin.

11 Otmu emet hañ sâmu wanga patoen yâhâmunje menenekmâ Toroa kapi ya pilâm ari emet nîj sâowân Samotarake mâtuña yan ari katnenekmu gewin. Emet hañ sâmu yapâ menenekmâ ari Niapoli kapiân katnenekmu gewin.

12 Otmu kapi ya pilâm Pilipi kapiân ariwin. Pilipi kapi yamâ Makeronia hân yakât kapi kunje. Roma lohimbi kinjitje orowâkje yan manbi. Pilipi kapi yan tatmunje hilâm mome mon pesuk sâop.

13 Otmu kapi betnehen to âlâ tap yan Yura lohimbiñe Anitâ ulitguminiwi yakât kawê âlâ tap. Yakât otmâ tatmâ nângâ nângâ sâpñan lok pâinyekmâ yan gewin. Yan ge imbi nombotje mem teteyekmâ yâk orop ge tatmâ Yesuhât den pat âlepje ekyongowin.

14 Otmu Tiatira kapi ambonje, imbi âlâ, kutje Litia sâm, yâkneâmâ sângum gârem katmu puluhujeta yapâ tewetsenje miakmâ manminiop. Imbi yañe Anitâ mepaem manminiop yakât otmâ Kutdâje biwiñe mem hewewerj tuhumu ândâp katmâ Paulohât den nângâmu bulâje otmu Yesuhâlen biwiñaje kepeio.

15 Yakât otmâ imbi ya otmu ikje sen ya kerehâk toen mem katyekbi. Toen mem katyekñeta imbi yañe yuwu sâm eknongop. “Kutdâhâlen biwinaje kepeimune manman kârikjahât pat kunihiap yakât otmâ nâhât emelan takañeta yan orowâk tatnom.” Yawu sâmu nenje yâkât emelan yâhâwin.

Roma yengât tembe lâurje Paulo yet Sila meyelekmâ pâi emetñan katyeleki.

16 Sâp âlâen Anitâ ulitgum manminiwi yakât kawerñan gemunje, hoñbawa imbi âlâje mem tetenehehop. Otmu weke bâleñaje kakñan memu lohimbi yengâlen ari yu ya teteyingiwuap yakât topñe sâm tetem ekyongominiop. Yawu otmu tewetsenje me senje âlâlâ yakât hâmenje sâm warjminiwi ya mem ari galemlipje yingiminiop.

17 Aiop, imbi yañe Paulo ekmâ betnenñan gam den kârikñan yuwu sâop. “Lok yuñe Anitâ yahat yahatje hoñ bawangim manman kârikñan manmâ yâhânomgât topñe eknongone sâm takai.”

18 Hilâm ârândâñ betnenñan gam yawu otningiminiop. Yakât otmâ Paulonje nângâmu ki ârândâñ otmu purik sâm weke bâleñe ya yuwu sâm ekuop. “Nâje Yesu Kiristohât sâtgât ekghomune gaiakmâ ba ari.” Yawu sâmu yanâk weke bâleñe yañe yâkâlembâ gaiakmâ ba ariop.

19 Yâhâ imbi yakât galemlipñaje tewetsenje me senje âlâlâ yâkâlembâ âlâku ki menomai ya nângâwi.

20 Yakât otmâ Paulo yet Sila mem dâiyelekmâ sombemân yâhâ Roma yengât kiplipyeñe yengât senyenñan katyeleketâ kinmutâ yuwu sâm hâkyetñan sâwi. “Yura lok yuñe kapinenñan taka ki orotñe otñet sâm meme sâsâ tuhunenekmutâ nângâmunje dondâ bâleap.

21 Yâkñe orotmeme âñe, nen Roma lohimbiñe ki otmain ya otñet sâm kâsikum ningim tawot.”

²² Yawu sânetâ lohimbi sombemân kinbiñe nângâm bâleyitgiñetâ Roma yengât kiaplipyenaje yetgât hâk katipñe mem duwatmâ tuhum pilâm tembe lâulipyenje ekyongonjetâ kapamñe dondâ yotgowi.

²³ Yotgonjetâ hâkyetñe bâñ bâlângum hewâk pato otmu pâi emetñan mem yâhâ katyeleknjetâ tatmutâ gahatñe ya kârikñeâk manñum henñengum katyeleknjetâ tatsat sâam galem ya ekuwi.

²⁴ Ekuñetâ pâi emetñe yakât biwiñe âlâ tânâmñan tap yan dâim ari katyelekmâ nak âlâ hionmâ nombot nombot tuhuwi yapâ kâiyetñe pilâmutâ arimu nak ya mem menduhum sâhâñetâ yan talowot.

²⁵ Otmu omoñ tânâmñan Paulo yet Silañe kep mem Anitâ mepaem tatmutâ lok nombotñe pâi emetñan katyeleknjetâ tatbi yanje nângâyitgiwi.

²⁶ Yawu otmâ mososoñ pato mem pâi emetñe ya gâsuk gâsuk sâmu yakât gahatñe kerek hindakmâ an sâam kinop. Otmu pâi emetñan ip kârikñane sâhâyekñetâ tatbi ya yengât ip kârikñe ñerek holañakmâ kisik pâsok sâop.

²⁷ Yawu otmu galem yanje amanâmbâ yahatmâ gahatñe ya an sâam kinmu ya ehop. Ya ekmâ lok bâleñe kerek yaehen kionmâ arai sâam tewetñe mem dâim ikñe enñatñe kârâm hâreakbe sâam olop.

²⁸ Yawu otmu ekmâ Paulonje yuwu sâop. “Nen hârok tain yakât otmâ gike enñatge ki hâreak.”

²⁹⁻³⁰ Yawu sâmu galem yanje balamgât sâmu bukulipñane balam saum wanjetâ pâi emetñan yâhâm gem yehop. Tatñetâ yekmâ kâi bânñe kârân kârân sâmu, Paulo yet Sila dâiyelekmâ gemâmâ yuwu sâam âiyotgop. “Nâñe girawu otmune Anitâñe manman kârikñahât pat kunihiwuap?”

³¹ Sâmu yuwu sâam ekuowot. “Kutdâ Yesu Kiristohâlen biwihane kepeim manbuat otmuâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihiwuap. Otmu imbihe naomge yâku yawuâk.”

³² Yawu sâam Yesu Kutdâhât den pat âlepñe yâk otmu hep torehenlipñe yawuâk ekyongowot.

³³ Ekyongomutâ galem yanje hepyetñe piriñitgiop. Piriñitgimu ikñe otmu imbiñe naomñe hârok mem toen katyehowot.

³⁴ Yawu otmâ Paulo yet Sila dâiyelekmu ikñe emelan yâhâ sot um yitgiñetâ niowot. Otmu Anitâhâlen biwiyenaje kepeiwi yakât biwi hero pato otbi.

³⁵ Emet hañ sâmu Paulo yet Sila holañyeleknjetâ ariromawotgât Roma yengât kiaplipyenaje tembe lâu hângânyongonjetâ pâi emetñan ariwi.

³⁶ Pâi emetñan ari “holañyelekdâ kionmâ ariyet” sâam galem ya ekuwi. Ekuñetâ pâi emetñan yâhâ Paulo yuwu sâam ekuop. “Kiaplipñenñane den katñetâ takap. Yakât otmâ holañyelekmune kionmâ ariromawot.”

³⁷ Yawu sâmu Paulonje tembe lâu ya yuwu sâam ekyongop. “Nerâmâ “Roma lok”. Yakât otmâ wongât angoân kiaplipyenaje ki âinotgom topnetñe nângâwi? Yawu otmâ lok senyenjan kapamñe imbiâk notgom pâi emetñan mem katneleknjetâ tait. Yamâ yeñe netgât yohân kionmâ ariyet sâam hângânyongonjetâ taka eknotgonjetâ nângâmune ki dopñan oap. Kiaplipñenje ñeñak taka eknotgonjetâ yanâmâ kionmâ arirom.” Yawu sâam ekyongop.

³⁸ Yawu sâam ekyongomu tembe lâu yanje purik sâam ari kiaplipyenje teteyiñgiwi. “Paulo yet Sila yamâ Roma lok.” Yawu sâam kiaplipyenje ekyongonjetâ yâkñe nângâm pârâk pilâwi.

³⁹ Pârâk pilâm yâk yetgâlen ari den lohotñan ekyotgom pâi emetñambâ dâiyelekmâ ge hângânyotgonjetâ kionowot.

40 Yapâ kionmâ Tiatora kapiân ari Litiahat emelan yâhâowot. Yan yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ biwiyenje orotok sâmâpgât den ekyongom biwiyenje mem hewewenj tuhumm yapâ pilâyekmâ ariowot.

17

Paulo yet Sila Tesalonike kapiân ariowot.

1 Paulo yet Silane kapi ya pilâm kapi yâhâp, kutyetne Ampipoli otmu Apolonia, yan ariowot. Yan ari yan Yura yengât miti emetne ki tap yakât otmâ kapi yâhâp ya wangim Tesalonike kapiân ariowot.

2 Yan ari Yura yengât miti emetnan yâhâ Yura lok orop Anitâhât den emelâk miti pepaen kulemgui yakât alahujetâ tatmâ nângâ nângâ sâp kalimbu pesuk sâop.

3 Yawu otmâ Yesuhât topne yuwu sâm ekyongowot. “Yesunje tihitnenje olâk” sâm Anitâne hângângumu giop. Gemu lok bâlenjanje kum mem âlâlâ tuhujetâ sât gum muowâke yamâ benje Anitâne mumunambâ mem yahalop. Yakât topne emet inânjan Anitâhât poropetelipnanje miti pepaen kulemgui tap.” Yawu sâm ekyongowot.

4 Yawu sâm ekyongomotâ Yura lohimbî getek âlâ otmu kapi yakât lok papatolipne yengât imbilipyenje nombotne otmu Girik lohimbî Yura yengâlen torokatjetâ Anitâ mepaeminiwi. Lohimbî yunje Paulo yet Banawanje den sâowot ya nângâjetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi.

5 Yawu gârâmâ Yura lohimbî sesengâlâkne den ya nângâjetâ ki bulâne otmu lok hilâm ihi nombotne mâtâwân in yâhâm gewi ya ekyongonjetâ menduhuakbi. Menduhuakjetâ Yura lok yanje lok menduhuyekbi ya tepyenjan kânângâjetâ dâiakmâ Paulo yet Sila pâinyelekmâ Yasongât emelan ariwi.

6 Emelan ari pâinyelekjetâ biatmu Yason otmu Yesuhât komolân gâtne lok nombotne meyekmâ papatolipyenje yengâlen ari den âian katyekmâ yuwu sâwi. “Yasonne lok yâhâp dâim emetnan katyelekmâ tawot.

7 Yâkne lohimbî kendâyingimutâ kuk kapam otmai. Yâkne nengât kapiân taka tatmâ Roma kunnennjahât den bet pilâm lok kutdâ âine, kutne Yesu sâm, “yâkne tihitnenje otmap” yawu sâm yakât den lohimbî eknongom tawot.”

8 Yawu sânetâ kapi ambolipne otmu papatolipyenjanje den ya nângâm biwiyenjan tâlimu kuk pato otbi.

9 Yawu otmâ papatolipyenjanje Yason otmu bukulpipne ekyongonjetâ tewetsenne katmâ pâi emetne puluhum kionbi.

Paulonje Yesuhât topne Berea kapi ambolipne ekyongop.

10 Emet omon otmu Yesuhât komotne Paulo yet Sila yohân hângânyotgonjetâ Berea kapiân ariowot. Yan ari Yura lohimbî yengât miti emetnan yâhâ Paulonje Yesuhât den pat âlepnje ekyongop.

11 Yâhâ Tesalonike kapiân Yura lohimbîne biwi kârikne otmâ denyetne nângâjetâ giop. Yâhâ Berea kapiânâmâ lohimbî yanje biwi hewewenj otmâ ândâp katmâ Paulohât den nângâneak otbi. Yawu otmâ “Den eknongoap ya bulâne me bia” sâm hilâm ârândânj yakât alahu gulahu otmâ Anitâhât den miti pepaen kulemgui ya sâlikuwi.

12 Yawu otmâ yâk yengâlen gâtne kiongitne orowâkne Yesuhâlen biwiyenjanje kepeiwi. Otmu Girik lohimbî yahat yahatne nombotnanje yawuak.

13 Yawu gârâmâ Paulonje Berea kapiân ari Anitâhât den ekyongomu nângâjetâ bulâne olop yakât den pat sâm haok tuhujetâ Tesalonike kapiân

arimu Yura lohimbije nângâjetâ bâleop. Nângâjetâ bâlemu Berea kapiân ari kapi ambolipnje biwiyenjan kuinj kuinj kendâyinjiwi.

¹⁴ Yawu otjetâ Sila yet Timoteo yamâ Berea kapiân talowot. Yâhâ Paulo yamâ Yesuhât komotnje ekujetâ kapi ya pilâm saru ginjan ariop.

¹⁵ Otmu Yesuhât komolân gâtne lok nombotjanje Paulo dâim ari Aten kapiân katmâ âwurene sâam otjetâ yuwu sâam ekyongop. “Yeje Sila yet Timoteo ekyotgonjetâ in yawu takaromawot.” Yawu sâam ekyongomu âwurem Berea ariwi.

¹⁶ Pauloje Sila yet Timoteo yetgât mambotyitgim Aten kapiân talop. Yan tatmâ Porom Lâpio topnje topnje hâwim kânângâjetâ talop ya ekmâ biwije kâlâp siop.

¹⁷ Yawu otmâ Yura lohimbi yengât miti emetjan yâhâ Yura lok nombotnje otmu Girik lok nombotjanje Yura yengâlen torokatmâ Anitâ mepaeminiwi yâk orop tatmâ den sahanjiwi.

¹⁸⁻²¹ Aten kapi ambolipnje otmu lok nombotnje kâlepnehembâ taka yan kandi manbiije den ango teteminiop yakât topnje nângâm henjenjune sâam alahu gulahu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Pauloje hilâm ârandân sombemân ari lohimbi ya Yesuhât den pat âlepne ekyongomu den sahanjiminiwi. Otmu kapi yan lok nângân nângânyenje orop komot yâhâp manbi, kutyenje Epikue, otmu âlâmâ Sitoik. Komot yapâ gâtjanje Paulo orop tatmâ den sahanjiwi. Nombotjanje Paulohât yuwu sâwi. “Lok yuje den ihilâk sâmap. Nângân nângânje bia.” Yawu sâwi. Otmu Anitâje Yesu mumunambâ mem yahalop yakât den pat âlepne Pauloje ekyongomu nombotjanje yuwu sâwi. “Lok yuje lohimbi ondowângen mansai ya yengât Porom Lâpio yakât yap.” Yawu sâam den âiân katne sâam den sâsâ emetje âlâ, kutje Aripako sâam, yan dâim yâhâ katjetâ kinmu yuwu sâam âikuwi. “Gâne den ango eknongom gat ya nângâmunje ki keterakningimâp. Yakât otmâ topnje sâam henjenjurâ nângâne.” Yawu sâwi.

Pauloje Anitâhât den ekyongop.

²² Yawu sânetâ Pauloje yahatmâ kinmâ yuwu sâam ekyongop. “Aten kapi ambolipnje yengât orotmemeyenje âlâlâ ekmâ yuwu nanjan.

²³ Yeje Porom Lâpioyenje topnje topnje mepaem manmai. Nâne kapiyenjan bam gam Porom Lâpioyenje dondâ hâwim kânângâjetâ kinsap ya eksan. Yawu gârâmâ lâpio âlâhât kawenje inâk tap yan den yuwu kulemgum katjetâ tap ya sâlikuan. “Lâpio âlâhât topnje ki nângâmain yâkât kawenje.” Ki nângâmai ya imbiâk mepaemai yâkât topnje âun yuân ekyongomune nângânomai.

²⁴ Kutjeâmâ Anitâ. Anitâje hân himbim amboje oap. Yâkne hân himbim kândikyotgom wahap topnje topnje katmâ meteop. Opon kâmbukje tuhumain yan ki tatmap.

²⁵ Anitâje titihnenje otmâ galemnongomu manman âlonjo manmain. Yakât otmâ nenje wuân me wuângât Anitâje umburuk otmu tângunomgât dop âlâ ki tap.

²⁶ Kândikum emelâk yâkne topnje katmâ lok, kutje Aram sâam, ya tuhuop. Yawu gârâmâ yâkâlembâ gâtjanje lok topnje topnje tetem ganjetâ ganjetâ sambe sambe otmâ hânjan kulemjan manmâ arain.

²⁷ Biwi nângân nângânenneje pâroj sâamu Anitâhât towatnje mem tetenomgât tetem manmâ mumain yakât dop yâkne katningimâp. Otmu yupâ yapâ ari tatnom sâamunjeâmâ yakât andemje yâkne sâam ningiop. Yâkne kâlepnehen ki ya tap.

28 Yakât otmâ lok âlâŋe den yuwu kulemguoƨ tap.

“Yâkŋe kurihineneƨmu mansain.”

Otmu yengâlembâ gâtŋe lok nombotŋe yuwu sâmai,

“Nen yâkât sen mansain.” Yawu sâmai.

29 Anitâŋe umut biwinenŋe katningimu yâkât sen mansain. Yakât otmâ nenŋe enġatnenŋeâk otmâ kât, goli, me siliwa, yaŋe mem Anitâhât kundenŋe tuhunomġât dop âlâ ki tap.

30 Anitâhât topŋe hâum pâpġum manmâ gamai yakât nâŋġâm ki hilipyonġop. Yawu ġârâmâ âun yukârâmâ ya pesuk yap. Âun yukârâmâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arain nen kerekŋe orotmeme bâleŋe bet pilâm yâkâlen biwinenŋe kepeim tem lâuwanginomġât sâop.

31 Otmu ikŋe hoŋ bawanŋe nen lohimbi kerek den âiân katnenekmâ topnenŋe mem tetem matŋe ningimu ârândânġ otbuap yakât sâpŋe kalop. Otmu nen kerekŋe lok yakât topŋe nâŋġâm henġenġunomġât Anitâŋe mumuġambâ mem yahalop.” Yawu sâm ekyongop.

32 Yâhâ “mumuġambâ mem yahalop” yawu sâm ekyongomu lok nombotŋe nâŋġâŋetâ tânyenŋe hutuk sâm u sennan gem ġirinġangiwi. Yâhâ nombotŋeâmâ yuwu sâm ekuwi. “Den yat yu sâp âlâen âwurem ga âlâkuâk sârâ nâŋġanom.”

33 Yawu sâŋetâ Paulonŋe pilâyekmâ kionġop.

34 Otmu lok nombotŋe Yesuhâlen biwiyeŋe kepeim Paulohâlen torokatbi. Yâk yengâlen gâtŋe lok âlâ, kutŋe Dionisio sâm, yâhâmâ nâŋġân nâŋġânŋe pato. Yâkŋe Aripako emelan yâhâ lok nombotŋe orop den otminiwi. Otmu imbi âlâ, kutŋe Damari sâm, otmu lohimbi nombotŋe ki yongonsan.

18

Paulonŋe Korinti kapiân ariop.

1-2 Paulonŋe Aten kapi pilâm Korinti kapiân ariop. Yura gâtŋe lok âlâ, kutŋe Akuila sâm, yâhâmâ Ponto hânân teteop. Otmu imbiŋe, kutŋe Pirisila sâm, miakmâ Roma kapiân manowot. Kapi yan manmutâ Roma yengât kunyeŋe, kutŋe Kalaurio sâm, yâkŋe Yura lohimbi kerek yapâ watyekmu kapi ya pilâm iton ġalaŋ otmâ ariwi. Yawu otmâ yâkŋeâmâ Korinti kapiân taka manowot. Otmu Paulonŋe âi yuwu mem manminiop. Yâkŋe sâŋġum kârikŋe ġârem kândâkdâek pato yaŋe mem selep tuhumu lohimbiŋe puluhunetâ yapâ tewetsenŋe mem manminiop.

3 Otmu Akuila imbiŋâitŋe nep yawuâk mem manminiowot. Paulonŋe Akuila imbiŋâit mem teteyelekm u emetyekŋan dâimutâ ari nep mem orowâk manbi.

4 Manmâ Paulonŋe tatmâ nâŋġâ nâŋġâ sâp ârândânġâk Yura lohimbi yengât miti emetŋan yâhâ Yura otmu ġirik lohimbi Yesuhâlen biwiyeŋe kepeinġetġât enġatyeŋan gem yâkât den pat âleŋe ekyongominiop.

5 Otmu Sila yet Timoteonŋe Makeronia hânâŋembâ takamutâ penanġiakbi. Yapâek Paulonŋe âi ya pilâm Anitâŋe Yesu hânġangumu ge tihitnenŋe otmap yakât den pat haonġmâ ârândânġ ekyongom manop.

6 Ya ekyongomu nâŋġâŋetâ tâŋât otmu bet pilâm sâm ge katbi. Yakât otmâ Paulonŋe yâk yengât nâŋġâmu ġiop yakât dop kum hâk katipŋe kâlep ya mem pân pânġumu wahap gemu yuwu sâm ekyongop. “Hiliwahonomai yakât tosa

nâhâlen ki gâitnomai. Yamâ yeŋe wahap. Sâp yupâek yen betyîngim pâku lohimbi yeŋgâlen ari Yesuhât den pat âlepŋe ekyongowom.”

7 Yawu sâm ekyongom miti emetjambâ pilâyekmâ kapi amboŋe lok âlâ, kutŋe Titio Yasto sâm, yâkŋe Yura yeŋgâlen torokatmâ Anitâ mepaem man-miniop. Yâkât emet miti emetŋe gotŋan tuhumu talop. Yawu gârâmâ Paulonŋe yan arimu yâk orop manowot.

8 Yan manmâ Paulonŋe Yesuhât den pat âlepŋe lohimbi ekyongomu miti emetŋe yakât galemŋe, kutŋe Kirisipo sâm, yâk otmu hep torehenlipŋe orowâk nâŋgânetâ bulâŋe otmu Yesuhâlen biwiyenŋe kepeiwi. Otmu Korinti kapi ambolipŋe kiŋgitŋe orowâkŋe Yesuhât den pat ya nâŋgânetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeinetâ toen mem katyekbi.

9-10 Otmu omonj âlâen Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Paulo biwiŋe mem purik pilâmu Kutdâŋe tetewangim yuwu sâm ekuop. “Biwihe orotok sâmu lohotŋe otmatgât ninâk mâmâŋe otgihimune den pat âlepŋe pahâk ekyongom yâhâwuat. Kapi yukât ambolipŋe dondâŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim mansai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe mem âlâlâ tuhuheknomaihât dop âlâ ki tap.”

11 Yawu sâm tetewangim ekumu kapi yanâk manmâ Yesuhât den pat âlepŋe kâsikum yîngim manmu yambu konok otmu kakŋan emetsenŋe nombolân konok pesuk sâop.

Paulo hakŋan sâm den âiân katbi.

12 Sâp yan Roma kunyenŋe kiap âiŋe âlâ, kutŋe Galio sâm, ya mem Akaia kapi ambolipŋe yeŋgât kiap pato sâm katmu galemnyongom manop. Yawu gârâmâ Yura lok nombotŋanŋe den hikuŋetâ biwiyenŋe konohâk otmu Paulo mem kiapgâlen ari den âiân katbi.

13 Den âiân katmâ yuwu sâm hakŋan sâwi. “Nen Yura lohimbiŋe Mosehât girem lâum manmain ya lok yuŋe kelangatmâ den anjo kâsikum ningim yu lâuŋet sâm meme sâsâ tuhunenekmâ mansap.” Yawu sâwi.

14 Yawu sâŋetâ Paulonŋe den matŋe kâpekyiŋgiwe sâm otmu yanâk Galionŋe den hârewangim Yura lok yuwu sâm ekyongop. “Yen Yura lok, yeŋe meme sâsâ tuhunekŋetâ nâŋgâmune bâleap. Lok yuŋe yu me ya otmu bâleap mâne denyenŋe nâŋgâyîngimbâm. Yawu ki oap yakât otmâ yuâmâ yeŋgât wahap.

15 Lok kutŋe me girem denyenŋe yuwu yawu tap yakât sâm tai. Yakât otmâ yeŋak sâm heŋgeŋgunomai. Yu nâhât wahap bia.”

16 Yawu sâm watyekmu gewi.

17 Ge kapi ambolipŋanŋe nâŋgâm bâlem miti emetjâhât galemŋe pato, kutŋe Sostene sâm, ya kuwi. Yawu otbanŋinŋetâ kiapŋe yekmâ ki yekmâ yawu olop.

Paulonŋe Yerusalem kapiân âwurem ariop.

18 Paulonŋe Korinti kapi yan Yesuhât komolipŋe orop sâp kâlep manbi. Yâhâ sâp yan Kenŋeria kapiân ari “wahap âlâ gâmâlâk otbom,” sâm yakât dop kum bukulipŋe ekyongomu somotŋe korotok hârewangiwu. Somotŋe korotok hârewanginŋetâ Korinti kapiân âwurem ariop. Âwurem ari Akuila yet Pirusila meyelekmu Yesuhât komot pilâyekmâ Siria hânângen arine sâm wangâen yâhâwi.

19 Wangâen yâhânetâ meyekmâ ari Epeso katyekmu pilakbi. Pilakmâ Paulonŋe Yura yeŋgât miti emetŋan yâhâ Yesuhât den pat âlepŋe ekyongomu yakât alahu gulahu otbi.

20 Otmu Paulonŋe yâk orop yan sâp kâlêwâk manâkgât ekuŋetâ kuyiŋgim yuwu sâm ekyongop.

²¹ “Anitâŋe nâŋgânihiwuap otmuâmâ yengâlen yâhâpŋe âwurem takam yekbom.” Yawu sâŋ pilâyekmâ wanŋaen yâhâop.

Wanŋaen yâhâmu yapâ mem Kaisaria kapiân ari katmu giop.

²² Yapâ ari Yesuhât komolipŋe Yerusalem kapiân manbi yâk orop tipinje tatmâ benŋe yapâ pilâyekmâ Antiok kapiân ariop.

²³ Otmu Antiok kapi ya pilâm ari Yesuhât komolipŋe Galatia otmu Pirihiâ hânân manmâ ariwi yanje biwiyenje Yesuhâlenâk katmâ manŋetgât mem hewewenŋ tuhuyehop.

Apoloŋe Epeso otmu Korinti kapiân ari den pat âlepŋe ekyongop.

²⁴ Yura lok âlâ nâŋgân nâŋgânŋe pato manop, kutŋe Apolo sâŋ, yâhâmâ Alesandiria kapi amboŋe. Yâkŋeâmâ Anitâhât den kulemgui ya sâlikum nâŋgâm pesuk pilâm hewewenŋ otmâ den ya lohimbi kâsikum yinŋim manminiop.

²⁵ Otmu Yoaneŋe emelâk toen mem kalop yakât otmâ Yesuhât den yamâ tipinje nâŋgâop. Yawu tipinje nâŋgâowâke yamâ biwiŋe hewewenŋ otmu den ya lohimbi kâsikum yinŋim manminiop.

²⁶ Yawu otmâ Yura lohimbi yengât miti emetŋan yâhâ Yesuhât den pahâk ekyongomu Akuila yet Piriŋilane denŋe nâŋgâm emetyetŋan dâim ari orowâk manmâ Anitâhât den mâtâpŋe sâŋ henŋenŋum ekumutâ nâŋgâop.

²⁷⁻²⁸ Otmu Apoloŋe Epeso kapi pilâm Akaia hânân ariwe sâŋ olop. Yakât otmâ Akaia arimu buku otbanŋinomaihât nâŋgâm Yesuhât komotŋe pepa âlâ kulemgum wanjetâ ikŋak miakmâ ariop. Mem ari Yesuhât komot Korinti kapiân manbi pepa ya tiripyongomu sâlikum ekmâ buku otbanŋinetâ orowâk manbi. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otbanŋimu emelâk Anitâhât poropetelipŋane yâkât den kulemgui ya topŋambâek kâsikum yinŋiop. Otmu Anitâŋe tihitnenŋe otbe sâŋ Yesu hâŋgângumu giop yakât topŋe sâŋ kusânmâ ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe olop. Otmu Yura lok nombotŋe orop den sahanŋiwi ya den amokŋan ekyongomu nâŋgâm pâpŋuwi. Yawu otmâ Yesuhât komot mem hewewenŋ tuhuyekmu biwiyenje Yesuhâlenâk kinop.

19

Pauloŋe Epeso kapiân ariop.

¹ Apoloŋe Korinti kapiân ari manop sâp yan Pauloŋe pumŋe âlâ hâtikgum nombot ari Epeso kapiân gem Yesuhât komot âlâ mem teteyekmâ yuwu sâŋ âiyongop.

² “Kândikum biwiyenje Yesuhâlen katbi yan Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge mâmâŋe otyinŋiop me bia?”

Yawu sâŋ âiyongomu sâwi. “Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heak yakât ki nâŋgâmain.”

³ Sâŋetâ sâop. “Yen toen mem katyekbi yakât topŋe sâŋetâ nâŋgâwe.”

Sâmu sâwi. “Yoaneŋe lohimbi den ekyongom toen mem katyehop yawu otmâ toen mem katnenekbi.”

⁴ Sâŋetâ sâop. “Lohimbiŋe orotmemeyenje bâlenje bet pilânomaihât Yoaneŋe toen mem katyehop. Yawu gârâmâ den âlâ yuwu torokatmâ sâop. “Lok âlâ nâhât betnehen taka mansap yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu yâkâlen biwiyenjanje kepeinomai.” Den sâop ya Yesuhât sâop.

⁵ Yawu sâŋ ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Yesuhât kulân toen mem katyekbi.

6 Toen mem katyekbi yan Paulone kunyenan mem Anitâne Wâtgât māmâjahât Heak hângângumu ge māmâne otyingim nimbilamyene mem purik pilâyingimu den sâsâne ki sâsâne sâwi. Yawu otmâ ari Anitâhât den lohimi ekyongowi.

7 Lok kâiân yâhâp yanje yawu otbi.

8 Otmu tatmâ nângâ nângâ sâp ârândân Paulone Yura yengât miti emetjan yâhâ Anitâne tihityene otbe sâm Yesu hângângumu giop yakât den pat âlepne ekyongomu nângânetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katjetgât engatyenan giop. Yawu otmu emetsenne kalimbu pesuk sâop.

9 Lohimbi nombotjane den pat ya nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi. Yâhâ nombotje âlâneâmâ ândâpyene kârikje otmâ biwiyene alitbi. Yawu otmâ lohimi senyenâ kinmâ Yesuhât den ya sâm bâlewi. Yakât otmâ Paulone pilâyekmâ ari Tirano den emetjan hilâm ârândân Yesuhât komot orop menduahuakmâ yâkât den alahuwi.

10 Yawu otmâ manjetâ yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Kutdâhât den ya sâm haok tuhujetâ Asia hânân arimu yan Yura lohimi otmu kapi ambolipne kingitje orowâkne Kutdâhât den pat ya nângâwi.

Siwa nanlipjane otmâ tâpikguwi.

11 Anitâne Paulo māmâne otbângimu kulem topne topne memu lohimbine ekjetâ âlâ kândâkdâ olop.

12 Lohimbi nombotjane Paulohât sângum otmu sângum tipine ârit piri-akmap ya mem bukulipyene kundat otbi yâk yengâlen ari yanje wâiyekjetâ âlepne otbi. Yâhâ nombotje âlâmâ wâiyekjetâ weke bâlenjane gaiakmâ pilâyekmâ ariwi.

13-14 Yura yengât miti emetje âlâhât lok kunne, kutje Siwa sâm, nanlipne nombolân yâhâpne kapi tatmâ arap ya hawamgum ari weke bâlene watyekmâ manminiwi. Yawu otmâ Paulohât nep sângumne wâiyekjetâ weke bâlenjane gaiakmâ ariwi yakât den pat nângânetâ yahatmu Yesu Kutdâ kutje kunmâ weke bâlene âlâ watne sâm yuwu sâm ekuwi. “Yesu Kutdâhât den Paulone lohimi ekyongomap yâkât sâtgât otmâ gaiakmâ ari.”

15 Yawu sânetâ yuwu sâm purik pilâyingiop. “Yesu nângâwanjian, otmu Paulo gurâ nângâwanjian. Yâhâ yenâmâ âlâlâ? Yenâmâ ki nângâyian.”

16 Yawu sâm lok weke bâlenjane mângâeminiop yanje naom ya yongom hâk katipne otmu petyene lâum duwatyingim mem âlâlâ tuhuyehop. Yongom mem âlâlâ tuhuyekmu hâkyene hewâk hewâk papato yanje emelambâ gem hâk barahâk ariwi.

17 Otmu yakât den pat kapi ambolipne nombotjane sâm haok tuhujetâ Yura lohimi otmu kapi ambolipne kerekne nângânetâ sâtnje otmu Kutdâ Yesuhât nângânetâ yahalop.

18 Yawu otmâ lohimi Yesuhâlen biwiyene katbi kingitje orowâkne Yesuhât komot yengâlen ari yu ya otjetâ bâleminiop ya sâm tetewi.

19 Otmu hawat topne topne, kara suja mem manbine yakât pepa kerehâk mem ga lohimi senyenâ kinmâ kâlâwân pilânetâ sem gulip olop. Pepa ujetâ siop yakât hâmeje emelâk tewetsenne âlâhât tipine yanje puluhuwu.

20 Yawu otmâ Kutdâhât den lâum manjetâ manmanyene kilihahop. Otmu Kutdâhât den ya sâm haok tuhujetâ lohimi kingitje orowâkne nângânetâ bulâne otmu Yesuhâlen biwiyenane kepeiwi.

21 Otmu yakât kakñan Paulone Yesuhât komot Epeso kapiân manbi yuwu sâm ekyongop. “Yesuhât komot Makeronia otmu Akaia hânân manmâ arai ya yengâlen ari biwiyene mem hewewen tuhuyekmâmâ yapâ Yerusalem kapiân ariwom. Yan ari tipine tatmâ pilâyekmâ yapâ ari Roma kapiân ariwom.”

22 Yawu sâm ekyongom lok yâhâp, orowâk nep tânâhom manbi, kutyetje Timoteo yet Erasto, yâk hângânyotgomu Makeronia hânângen kulet sâm ariowot. Otmu ikneâmâ Asia hânânâk tipine manop.

Epeso kapiân umatje âlâ Yesuhât komot teteyingiop.

23 Yâhâ sâp yan Epeso kapi ambolipne kiñgitne orowâkne Porom Lâpioyene bet pilâm Kutdâhâlen biwiyenane kepeim manbi. Yakât otmâ umatje âlâ teoteop yakât topne yuwu.

24 Lok âlâ, kutje Demetirio, yâkne ikne bisinisi yuwu tuhum manminiop. Kât âlôngo longo âlâ, kutje siliwa, yanje mem Lâpioyene âlâ, kutje Atemi sâm, yâkât opon kâmbukne yakât umutne tuhum manminiop. Umutne tuhumu kapi ambolipne otmu kandi taka yan manminiwine ya puluhupetâ yapâ tewetsenne pato mem nombotne ikne nep loklipne puluhuyekminiop.

25 Yâhâ kapi ambolipne kiñgitne orowâkne Porom Lâpioyene bet pilâwi yakât otmâ Demetirionje nep loklipne otmu bukulipyene nombotne menduhuyekmâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, Atemi opon kâmbukñahât umutne tuhum yapâ tewetsenne pato memain ya nanjai.

26 Yawu gârâmâ lok âlâ, kutje Paulo, yâkne Epeso nengâlen taka kapi yu ambolipne otmu Asia ambolipne lohimbî kiñgitne orowâk yuwu sâm ekyongomap. “Lok âlâlâne engatyeñajak nângâm Porom Lâpio me yu yakât umutne tuhumai yamâ bulâje bia.”

27 Yawu sâm ekyongom mem biwi hâlim tuhuyekmap. Yakât otmâ topne yuwuhât nângâm ketet oan. Nen Epeso kapi ambolipne, kapi nombotne Asia hânân tatmâ arap ya ambolipne otmu lohimbî hânjan kulemjan mansai, nen kerekne Atemi yâkât nângâmunne yahatmu mepaem manmâ gain. Yawu gârâmâ lohimbî kiñgitne orowâkne Atemi bet pilâm âlâhâlen biwiyenane kepeim mannomai otmuâmâ yâkât opon kâmbukne yu gaho gaho membuap. Otmu nengât âi yu biatningiwuap.”

28 Yawu sâm ekyongomu biwiyene kum den kârikñan yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Atemi, yâkât nângâmunne yahât yahatne otmap.”

29 Yawu sâm den kârikñan sânetâ kapi ambolipne kerekne nângânetâ bâleop. Nângânetâ bâlemu menduhuakmâ Makeronia hânân gâtne, lok yâhâp, kutyetje Gaio yet Arisatako, Paulo orop takawi yâk yetgâlen pârâk sânsânâk ari yotgone sâm mem dâiyelekmâ sombemân ariwi.

30 Yawu otbi yakât den pat Paulone nângâm yâk yetgâlen ariwe sâm otmu yan Yesuhât komotne mem alitbi.

31 Otmu Paulo bukulipne lok papato nombotñane yâk ki arim yelekbup sâm den katñetâ arimu Paulone nângâm ki arim yelehop.

32 Yâhâ lok nombotñane topne ki nângâmâk imbiâhâk ari lok menduhuakbi ya torokatyekmâ kuk otmâ den ihilâk mahilâk otbi.

33 Yawu otñetâ umatne yu nengâlen gâitmai sâm Yura lok nombotñane bukuyene âlâ, yâkne yahatmâ kapi ambolipne kuyingimu pilânet sâm mem katñetâ senyenjan yâhâ kinop.

³⁴ Yâhâ kinmâ bātņe pilâm kum kuratyongom den ekyongowe sâm otmu kundenne ekņetâ Yura gātņe otmu den emelâk sâwi ya witgum den beresenâk yuwu sâwi. “Epeso nengât Lâpio, Atemi, yâkât nâņgâmunņe yahat yahatņe otmap” yawu sâwi.

³⁵ Yawu sâņetâ sâp kâlewâk otmu Epeso yengât kaunsoli kuskus yâkņe sâm lohotņe tuhuyekmâ yuwu sâm ekyongop. “Epeso kapi ambolipņe, yuwu sâmune nâņgâņet. Nennjak Atemihât opon galemgumain. Otmu him-bimângembâ kât pato âlâ giop ya mem manmain. Yakât topņe lohimbi hânņan kulemņan mansai kerekņe nanğai.

³⁶ Yakât otmâ lok girawu yaņe ya sâm ge katnomai? Yakât otmâ mete pirik otmaihât biwiyeņe giâk.

³⁷ Lok meyelekmâ gai yuņe Lâpionenņahât oponân ki yâhâ kombo meningiawot. Otmu Atemi ki mem bâleawot. Yeņeâmâ imbiâk lok yâhâp yu mem dâiyelekmâ takai.

³⁸ Yâhâ Demetirio otmu nep loklipņe lok âlâhât nâņgâņetâ bâlemu den âiân katne sâm oai otmuâmâ kiap yeņgâlen mem ari sâp sâsâņan sâm tetenoma.

³⁹ Gârâmâ den âlâ tap ya sâm heņgeņgune sâm oai otmuâmâ papatolipnennęe yâk yeņgâlen ari sâm heņgeņgunomai.

⁴⁰ Yamâ âun yu den ekyongonęetâ tepyeņe yahatmu kuk otmâ kapam tetewe sâm oap. Yakât otmâ lok kutdânenņe nâņgâm yukât âinongowuap otmuâmâ sârereaknomgât dop âlâ ki otbuap. Yakât otmâ pilâņet.” Yawu sâop.

⁴¹ Yawu sâmu nâņgâņetâ ârândâņ otmu itoņ galaņ otmâ ariwi. Umatņe bâleņe Yesuhât komot teteyiņgiop yakât topņe yawu.

20

Pauloņe Makeronia otmu Akaia hânân arim takaop.

¹ Kapi ambolipņe tepyeņe welâmņan gemu itoņgaloņ otbi yakât kakņan Pauloņe Yesuhât komolipņe menduhuyekmâ den baine ekyongom biwiyeņe mem hewewenј tuhuyekmâ Makeronia hânân ariop.

² Hân yan Yesuhât komot manmâ ariwi yâk yeņgâlen ari Yesu Kiristohât den kâsikum yiņgim biwiyeņe mem hewewenј tuhum yapâ pilâyekmâ Akaia hân, nengâlengeņ âwurem takaop.

³ Nengâlen takamu orowâk manbin. Yâkņe Yesuhât komot den kâsikum ningimu emetsenņe kalimbu pesuk sâop. Otmu pilânenekmâ Siria hânângen ariwe sâm saru sâtņan ge waņgaen yâhâwe sâm otmu Yura lok nombotņe kune sâm den hikuwi yakât den pat nâņgâm lok nombotņe orowâk Makeronia hân yapâ ariwi.

⁴ Otmu lok orowâk ariwi ya yeņgât kutyeņe yuwu. Piro nanņe, kutņe Sopata sâm, yâhâmâ Berea kapi amboņe. Âlâmâ Tesalonike kapi amboyâhâtņe, kutyetņe Aristako yet Sekundo. Yâhâ âlâmâ Derewe kapi amboņe, kutņe Gaio. Âlâmâ Timoteo, otmu Asia hân yapâ gâtņe lok yâhâp, kutyetņe Tikiko yet Toropimo.

⁵ Lok yamâ pilânenekmâ kulet sâm ari Toroa kapi Asia hânân tap yan ari mambotningim manbi.

⁶ Yâhâ nenņe Pilipi kapiân tatmunņe Natik Hombaņ ya pesuk sâmu kapi ya pilâm waņga patoen yâhâmunņe menenekmâ ariop. Ari hilâm mome pesuk

sâmu Toroa kapiân ari katnenekmu ge yâhâm peneyiŋgiwin. Peneyiŋim yan yâk orop tatmunŋe hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop.

Pauloŋe lok âlâ mumuŋambâ mem yahalop.

⁷ Otmu tatmâ nâŋgâ nâŋgâ sâpŋe pesuk sâmu natik nene sâm emet âlâen yâhâ menduhuakbin. Otmu emet haŋ sâmu kapi ya pilâm arinom gârâmâ yakât otmâ Pauloŋe den kâlep pato eknongomu tatmunŋe omoŋ kâmbukŋe olop.

⁸ Otmu emet biwiŋan tatbin yan balam saum katŋetâ sem haŋ sâmu tatbin.

⁹ Yâhâ Pauloŋe den kâlep eknongomu, lok âlâ, kutŋe Yutiko sâm, yaŋe Paulohât den nâŋgâm senŋe aman aman otmu siru meme kuwi yan iop. Yan im tatmu yapâ kum kioŋop. Yâhâ emet yakât biwiŋe kalimbu kakŋan amokŋan tuhuwi yapâ kioŋmâ kumu muop. Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe in yawu ge mem ekmâ “bâleap”, yawu sâm eknongowi.

¹⁰ Yawu otmâ Pauloŋe ge lok ya mem yuwu sâm ekyongop. “Ki isenŋet. Yu tepŋe yawuâk mândim tap.”

¹¹ Yawu sâmu lok ya yahatmu emelan yâhâŋetâ sot um nem tatmunŋe Pauloŋe Yesuhât den kâsikum ningimu den alahu gulahu otmunŋe emet haŋ sâop. Emet haŋ sâmu pilâyekmâ ariwin.

¹² Otmu lok mumuŋambâ mem yahalop yakât tepyeŋe welâmŋan gemu emetyeŋan ariwi.

Pauloŋe Toroa kapi pilâm Milete kapiân ariop.

¹³ Pauloŋe saru hâlâŋmâ Aso kapiân ariwe sâm katnenekmâ arimu nenŋe wangæan yâhâmunŋe menenekmu Aso kapiân ariwin.

¹⁴ Yan arimunŋe penaŋgiakmâ orowâk ariwin. Yawu otmâ Mitilene kapiân ariwin.

¹⁵ Yapâ ari emet haŋ sâmu yâhâpŋan Kio mâtuŋa wangim ari kalimbuŋan Samo mâtuŋa yan ariwin. Yapâ ari imbâtŋan Milete kapi mewin.

¹⁶ Yâhâ Pentikosi hombaŋ tâlâhuop. Yakât otmâ Pauloŋe Yerusalem kapiân in yawu ariwe sâm olop. Otmu yapâ ari Yesuhât komot Epeso kapiân mansaiŋe alitnenekŋetâ yan tatmunŋe sâp kâlep otmapgât kapi ya wangim Milete kapiân tâŋâk ariwin.

Pauloŋe Epeso yeŋgât galemlipyenŋe den ekyongop.

¹⁷ Milete kapi ari wangæambâ gemunŋe Pauloŋe lok âlâ hoŋ hâŋgângumu Epeso kapiân ari Yesuhât komot yeŋgât galemlipyenŋe ekyongom dâiyeckmu takawi.

¹⁸ Takaŋetâ Pauloŋe den yuwu sâm ekyongop. “Angoân nâŋe Asia hân pato yuân taka yen orop manban. Taka manmâ âi topŋe katmâ Yesu Kiristohât den kâsikum yinŋim gawan ya nanŋai.

¹⁹ Kutdâhât tem lâuwanŋim huruŋ huruŋ manmâ hoŋ bayinŋim manban. Otmu Yura lohimbî nombotŋaŋe nohom mem âlâlâ tuhunekŋetâ hâhiwin kakŋan manban.

²⁰ Yawu gârâmâ ki lohotŋe otmâ Yesuhât den kurihawan. Yen manman âlepŋan mannomaihât lohimbî senyeŋan kinmâ Yesuhât den pat âlepŋe pahâk ekyongowan. Otmu emetyeŋan gurâ ari Yesuhât den topŋambâek kâsikum yinŋim manban.

²¹ Yawu otmâ Yura lohimbî otmu kapi ambolipŋaŋe orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilâm Kutdâ Yesuhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋet sâm girem den ekyongom enŋatyeŋan gewan.

22 Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakņe biwinan kionmu tem lâuwangim pilâyekmâ Yerusalem kapiân ariwe sâam oan. Yawu gârâmâ arimune girawu otnihinomai ya ki nângâm henģenģuan.

23 Yawu gârâmâ kapi ârândâņ arim takamune yan Wâtgât Mâmâjahât Heakņe Anitâhât biwiņan tap ya mem biwinan katmu Yerusalem ariwom yan pâi emetņan katnekmâ mem âlâlâ tuhunekmoma ya nangan.

24 Yawu gârâmâ Anitâņe lok kerek tihitnenņe otbe sâam oap yakât den pat âlepņe lohimbî ekyongowomgât Kutdâ Yesuņe âi sâam nihiop. Nep yu tuhum pesuk pilâwom sâam yakât biwinaņe mem nine manmannahât nângâmune ki yahatsap.

25 Anitâņe tihitnenņe otmap yakât den pat âlepņe kâsikum yingim gan. Otmu arimune yen orop âlâku ki enĵaknom.

26-27 Yakât otmâ yiwerenģe den yuwu sâam ekyongomune nângâņet. Anitâņe lok kerek nengât tihitnenņe otbe sâam nanņe Yesu Kiristo hângângumu ge kawenennan kinmu howanân kuņetâ muop. Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâņe yâkâlen biwiyenāņe kepeim mannomai ya Anitâņe meyekmâ manman kârikņan katyekmu heronģe kakņan mannomai. Yakât otmâ den topņambâek kâsikum yingim gan. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâņe den yakât nângâņetâ gemu Yesu betgunomai otmuâmâ tosa ya nâhâlen ki gâitnomai. Yamâ amboņe ikņe.

28 Anitâhât nanņane kawenennan kinmu kuņetâ muop yâkâlen biwinenāņe kepeim manmain otmuâmâ ikņe pat kuningioṗ yakât bulâņe ya menom. Yâkât komotņe lohotņe otmaiĥât Wâtgât mâmâjahât Heakņe yen meyekmâ galem yongomap. Yawu otmu yeņe biwi golâek manmâ yâkât wâtņan kinmâ Yesuhât komot galem yongonomai.

29 Pilâyekmâ ariwom yan wuân tetyeņgiwuap yakât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâņet. Lama yamâ pâlâmņe kinmai. Yawu kinņetâ yan soso hulinnē taka nombotņe yingim neyekmai.

30 Yakât dopņeâk yeņgâlen gâtņe lok nombotņane Yesu Kiristohât lohimbî den pat âlepņe kelanģatmâ ekyongonomai.

31 Yakât otmâ biwiyenāņe golâek mannomai. Otmu nâņe omoņe hilâmņe Anitâhât den topņambâek yen kerek otmu ikņiâk ikņiâk kâsikum yingim hâhiwin kakņan manmâ gamune yambu kalimbu pesuk yap. Den kâsikum yingim gaman ya mem mete tuhum mannomai.

32 Otmu yukârâmâ katyekmâ arimune Anitâņe tihityeņe otbuap. Anitâņe tihityeņe otmap yakât den pat âlepņe nângâm manmâ yâhâņetâ biwiyenāņe ki houņ sawuap. Yâkât den tiņâk lâum yâkât amutgen mannomainē otmuâmâ mannan kârikņahât pat kuyiņgiop yakât bulâņe menomai.

33-35 Yesuņe den âlâ yuwu sâop. "Sot me iri sikum me senģe âlâlâ bukulipnenņe yeņgât tatyngiap yapâ mem kâsikum ningiņetâ heronģe nângâmain. Yawu gârâmâ sot me iri sikum senģe âlâlâ tatningiap yapâ mem kâsikum yingimâmâ heronģe pato nângâmain." Yawu sâop. Den sâop ya watmâ yeņe tânnohom tewetsenņe me hâk katipņe me senģe âlâlâ kâsikum nihiņet sâam ki ulityongominiwan. Yamâ nâ ninâk nep mem yapâ tewetsenņe mem dâim sot me senģe âlâlâ puluhum nine otmu bukulipne orowâk Anitâ hoņ bawangimain ya tânahom manmain. Otmu lohimbî mesek otbî me wâtyeņe gemu manbî ya tânyongom gan ya gurâ yeņe nanģai. Yakât otmâ nâņe kâi towat otmâ gan yawuâk watmâ manņetgât nanģan." Yawu sâam ekyongop.

Den yawu sâam ekyongomu kâmgunĵetâ ulitģuop.

36-38 Otmu Paulone “Arimune âlâku ki enjaknom” sâop yakât nângânetâ tepyene dondâ hako otmu iseangim lâum parahuakmâ katjetâ wanjaen yâhâop.

21

Paulone Yerusalem kapiân âwurem ariop.

¹ Katyekmâ wanjaen yâhâmunne menenekmâ mâtuja âlâ, kutje Kosi sâam, yan tâj tânjâk ariop. Emet hanj sâamu yapâ pilâm ari Loto mâtuja wangim Patara kapiân ariwin.

² Yan ari wanja pato âlâ Poinike kapiân ariwe sâam olop ya mem tetewin. Otmu yapâ wanja yan yâhâmunne menenekmâ ariop.

³ Ari sennenne pilâm Kapiro mâtuja ekmunne gâwu gâwu olop. Ya wangim ari Siria hânân kapi âlâ, kutje Tiro sâam, ya saru ginjan tap yan ariwin. Otmu wanjaembâ gemunne nep lokje wanjaen yâhâ sennje âlâlâ yapâ lâum ba kendin emetjan katjetâ talop.

⁴ Yawu otjetâ nenjeâmâ kapiân yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ orowâk manmunne hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Sâp yan Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakje lohimbi ya yengât biwiyejan kionmu Paulone Yerusalem kapiân ki ariwuapgât nângâm yakât ekuwi.

⁵ Otmu wanja yanje kapi ya pilâm ariwe sâam otmu yan lohimbi yanje nimnaomlipyene meyekmâ saru sâtjan ge kinjetâ orowâk tatmâ Anitâ mepaewin.

⁶ Yawu otmâ parahuakmâ wanjaen yâhâmunne yâhâmâ kapiân âwurem takawi.

Lok âlâ, kutje Ahawo sâam, yâkne Paulo den ekuop.

⁷ Wanjaen yâhâmunne menenekmâ Tiro kapi ya pilâm Tolemai kapiân ari katnenekmu ge kapiân yâhâwin. Kapiân yâhâ Yesuhât komot mem teteyekmâ orowâk tatmâ den huhuwin.

⁸ Otmu emet hanj sâamu pilâyekmâ Kaisaria kapiân ari lok âlâ, kutje Pilip sâam, yâkât emelan yâhâ tatbin. Pilip ya emelâk Yerusalem kapiân Yesuhât komotje lok nombolân yâhâp meyekmâ nep sâam yingwi ya yengâlen gâtne.

⁹ Otmu baralipje imbât, imbi tat tatje manbiye Anitâhât den lohimbi kâsikum yingim manbi.

¹⁰ Nenje yâk orowâk tatmunne lok âlâ, kutje Ahawo sâam, yâkne Anitâhât den sâam tetem manminiop.

¹¹ Yakât otmâ yâkne Yuraia hân pilâm nengâlen taka Paulohât letje mem holanjanjimâmâ ikje kâine bâtne menduhum sâhâm yuwu sâam eknongop. “Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakje yuwu yap. “Let yukât ambonje Yerusalem kapiân ariwuap yan Yura nengât papatolipnennaje yuwu sâhâm pâku lok yengât bâtyejan katnomai.” Yawu yap.”

¹² Ahawone yawu sâam eknongomu, nângâm nen otmu kapi ambolipnaje “Paulone Yerusalem kapiân arimap,” sâam kuwangiwin.

¹³ Kuwangimunne sâop. “Wongât tepyene bâlemu kunihiai? Nâne Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât den pat âlepne lohimbi ekyongowom. Yawu gârâmâ Yura nengât papatolipnennaje pâi emetjan mem katneknomai yakât ki nângâm gorânihiwuap. Otmu yâkne nohonomai yanâmâ hâkne ki biuk sâuwap.” Yawu sâop.

14 Yawu sâmu witgum ekuwin yamâ nângâmu ki ârândâj otmu iliwelop. Yakât otmâ pilâm yuwu sâwin. “Wuân me wuân Kutdâhât biwiñan tap ya tetewangiwuap. Ya Anitâhât wahap.” Yawu sâwin.

15 Otmu nenñe Pilip orop tipine tatmunñe Paulonje eknongomu kapi ya pilâm Yerusalem kapiângen ariwin.

16 Yâhâ Kaisaria kapi ambolipñaje Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim manbi ya nombotñe orowâk ariwin. Otmu lok âla, Kipiro mâtuña yan gâtñe, kutñe Neson sâam, yâhâmâ embâñâmbâek Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim manmâ gaop yâkât emetñe mâtâp pato ya hâlâñmâ tap yan yâhâ iwin.

17 Otmu emet hanj sâmu yapâ ari Yerusalem kapiân yâhâ Yesuhât komotñe orowâk manbin.

18 Emet hanj sâmu yahatmâ Yakowohât emelan yâhâwin. Yan yâhâ tatmunñe Yesuhât komot ya yengât galemlipyenñe kerekñe taka peneninginjetâ orowâk tatmâ den huhuwin.

19 Yawu otmâ Anitâñe Paulo mâmâñe otbañgimu pâku lohimbi yengâlen ari Yesuhât den pat âlepñe ekyongomu nângâñetâ bulâñe otmu Yesuhâlen biwiyenñe katbi yakât den pat ekyongop.

Paulonje Mosehât girem den lâuop.

20 Paulonje den pat ya ekyongomu nângâñetâ Anitâ mepaem yuwu sâam Paulo ekuwi. “Bukunenñe, yuwu sâam ekgohomunñe nângâ. Yura lohimbi kinjitñe orowâkñe Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim manmâ Mosehât girem den lâumai.

21 Yâkñe gâhât yuwu sâñetâ nanñain. “Yura lohimbi nombotñe pâku lohimbi yâk yengâlen ari mansainñe Mosehât girem den pilâñet sâam gâñe enñatyeñan gemat. Otmu nanlipyenñe yengât hâkyenñahât torehenñan undip ki tuhuyinñet sâam kuyinñimat. Yawu otmâ Yura lohimbi nengât orotmemenñe pilâñet sâam kuyinñimat. Yawu sâñetâ nanñain.

22 Otmu gâ Yerusalem kapiân taka tat yakât den pat getek nângânomai.

23 Yâhâ yâkñe nângâm bâlehihimaihât yuwu otbuatgât nanñain. Nengâlen gâtñe, lok imbât yâkñe yuwu sâam den hikuwi. “Nenñe Mosehât girem den lâum wahap âla otmunñe pesuk sâuwuap yan Anitâhât hotom uwanñim somotnenñe korotok hâreanñinom.” Yawu sâam den hikuwi. Yawu gârâmâ tewetsenñe ki tatyinñiap. Yakât otmâ opon kâmbukñan ki yâhâm Anitâhât hotom uwanñim somotyenñe korotok hâreanñiai. Inâk manñetâ sâp emelâk katbi ya tâlâhuap.

24 Yakât otmâ hândâhân gâñe opon kâmbukñan yâhâ tânyongom tewetsenñe katyinjuiuat. Yawu otdâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâmu Anitâhât hotom uwanñim somotyenñe korotok hâreanñinjetâ pesuk sâuwuap. Yawu otdâ lohimbinñe gekmâ yuwu nângânomai. “Paulo hakñan sâñetâ nanñain ya imbiâk sâñetâ nanñain. Yâkñeâm Mosehât girem den lâumu eksain.” Yawu sânomai.

25 Yawu gârâmâ pâku lohimbinñe Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim manmai ya yengât pepa yuwu kulemgum katyinjuiwin. “Pâku lohimbinñe belângen manmainñe Porom Lâpio mepaem sotbân gotyeñan katnomai yapâ gâtñe ki memnenomai. Otmu noniñ bulimakao enñatñe sâhâm manñuñetâ mumbuap ya otmu yakât hepñe ki nenomai. Otmu kâwâ konda ki otnomai.” Yawu sâam den katmunñe ariop.” Yawu sâam Paulo ekuwi.

26 Yawu sâñetâ Paulonje lauyenñan mem lok imbât ya yengâlen torokalop. Emet hanj sâmu yâk orowâk opon kâmbukñan yâhâwi. Opon kâmbukñan yâhâ Anitâñe yekmu ârândâñ olâkgât hotom umai ya ekyongomu piriyekebi. Otmu

lok imbât yanje “Mosehât girem den lâum wahap âlâ otnom,” sâam den hikuwi ya sâap girawuân lama gâim hotom unjetâ pesuk sâawuap yakât sâap Pauloje sâam kalop.

Yura lohimbi nombotjanje Paulo mem kune sâam otbi.

²⁷ Hilâm nombolân yâhâp pesuk sâamu, Pauloje opon kâmbukjan yâhâmu Yura lok nombotje Asia hânângembâ kandi taka tatbinje ekmâ nângâm bâlewanjiwi.

²⁸ Yawu otmâ Paulohât yuwu sâam lohimbi yan kinbi ya den kâlâp ekyongowi. “Wâe, Isirae lok, yuwu sâmunje nângânet. Pâku lohimbijne nengât nângâm bâleninginetgât lok yunje ya yengâlen ari sâam ge katnenekmâ enjgatenan gemap. Otmu Mosehât girem den otmu nengât opon kâmbukjahât orotmeme ya gurâ yawuâk sâam ge katmap. Otmu âun yukârâmâ pâku lok âlâ dâim nengât opon kâmbukjan orowâk yâhâm giawot. Yawu otmâ nenje yan yâhâ Anitâ mepaem yuwu yawu otnom yakât undip katningiap.” Yawu sâawi yamâ topnje yuwuhât imbiâk sâawi.

²⁹ Emelâk Pauloje Epeso kapi ambonje âlâ, kutje Toropimo sâam, yâk orop kapi tânâmjan bam gam otmâ tyelekmâ “Imbiâk yâku opon kâmbukjan yâhâm giawot,” yawu sâam hilipguwi.

³⁰ Paulohât yawu sâam ekyongonetâ nângâm yapâ Yura lohimbi kinjitje orowâkne tepyene kâlâp pundun sâamu nombotjanje in yawu sururuk sâam opon kâmbukjan yâhâm Paulo mem gewi. Mem genjetâ yan opon kâmbukjahât tembe lâu âlâne yekmâ “opon kâlâhen yâhâ otjetâ bâlemap,” sâam gahatje manguop.

³¹ Gahatje mangumu Paulo mem kune sâam otjetâ yan lok âlâne yekmâ sâop. “Yerusalem kapi ambolipje kerekje kapam kune sâam otmâ menduhuaksai,” yawu sâam den katmu Roma tembe lâu yengât kunyenje pato yâkâlen arimu nângâop.

³² Nângâm pârâk pilâm tembe lâu yengât kunlipyenje ekyongomu tembe lâu kinjitje orowâk meyekmâ opon kâmbukjan ariwi. Yan arinetâ Yura lok nombotje Paulo kum kinbinje yekmâ kinjityenahât otmâ pilânetâ talop.

³³ Pilânetâ tatmu tembe lâu yengât kunyenje patonje tembe lâu nombotje ekyongomu Paulo mem ip kârikje yâhâp mem yanje bânje sâhâwi. Yawu otjetâ kunyenjanje lohimbi kinbi ya yuwu sâam âiyongop. “Lok yu wonân gâtje. Wuân otmu bâleap yakât kune sâam oai?”

³⁴ Yawu sâam âiyongomu den ihilâk mahilâk nâku sâwe gâku sâwe otjetâ gulip malip olop. Yawu otmu topnje nângâm henjenjuwe sâam tembe lâulipje ekyongomu Paulo dâim kiap yengât emetyenjen ariwi.

³⁵⁻³⁶ Emetyenjen ari tيرهân yâhâne sâam otjetâ yan lohimbi kinjitje orowâkne kuk bâlene otmâ “Paulo mem kumunje muâk,” sâam mem hawam mewam tuhuyekmâ mâtâp manguyingjiwi. Mâtâp manguyinginetâ tembe lâu yanje Paulo dâim limbâronyekmâ emet gahatjan yâhâ kinbi.

³⁷ Emet gahatjan yâhâ kinjetâ Pauloje Girik yengât denân yuwu sâam tembe lâu yengât kunyenje âikuop. “Den âlâ ekgohowe sâam oan.”

Sâamu sâop. “Ae, gâ Girik den nângâmat.

³⁸ Nâne nângâm tâpikguan. Emelâk Aihita kapi ambonje âlâne Roma lok watnenekbe sâam lok 4,000 meyekmu lok ki manmaiângen ari menduhuakbi. Gâhât lok ya sâam oan. Yawu gârâmâ Girik denân yat. Yakât otmâ nâne nângâm tâpikguan yawu nanjan.”

³⁹ Sâmu sâop. “Nâmâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi pato tap ya ambonje. Âlepŋe, gâŋe nâŋgânihirâ lohimbî yu den âlâ ekyongowe.”

⁴⁰ Yawu sâmu nâŋgâwanjimu Pauloŋe tirek kunjan kinmâ bâtŋe pilâm kum kuratyongomu den hutuk sâŋetâ Yura yeŋe denân yuwu sâmu ekyongop.

22

Pauloŋe ikŋe topŋe sâmu tetem ekyongop.

¹ “Bukulipne otmu papatolipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok nombotŋe den haknan sâŋetâ nanjai yakât matŋe yuwu sâmu ekyongomune nâŋgâŋet.” Yawu sâop.

² Yura yeŋe denyenjan yawu sâmu ekyongomu nâŋgâm den biaek tatmâ ariwi.

³ Yawu otŋetâ yâkŋe torokatmâ yuwu sâop. “Nâ Yura lok, Kilikia hânân Taso kapi tap ya ambonje. Yawu gârâmâ awonŋe menekmâ Taso kapi pilâm taka opon kâmbukŋahât nâŋgân nâŋgân emetŋan katnekmu manmâ pato otban. Otmu bawapi yengât kunlipyeŋe pato âlâ, kutŋe Gamalie sâmu, yâkŋeâmâ Anitâhât den kâsikumu nihimu mem mete tumum manmâ gan. Yakât otmâ Moseŋe girem den topŋe topŋe kulemgup ya kerek nâŋgâm ba takaman. Otmu papatolipnenŋe den âlâlâ torokatmâ kulemgum manmâ gawi ya tâŋ tâŋâk watmâ âlâ ki wangian. Otmu yeŋe Anitâhât tem lâune sâmu otmai, nâ gurâ yawuâk otman.

⁴ Yawu otmâ lohimbîŋe Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim manbi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ tembe lâu ekyongomune lohimbî ya kiŋgitŋe orowâk hikum pâi emetŋan katyeŋetâ tatbi. Otmu nombotŋe yongonŋetâ muwi. Yawu otyinŋim manban.

⁵ Yâhâ Anitâhât hotom umai ya yengât kunyeŋe pato otmu Yura nengât papatolipnenŋe otban mewan ya kerek nanjai. Yâkŋeâmâ Yura nengât papatolipnenŋe Damasiko kapiân manbi ya yengât pepa âlâ nihim yuwu sâmu hâŋgânnohoŋetâ mem ariwan. “Pepa yu papatolipnenŋe yinŋirâ nâŋgâhîhîŋetâmâ lohimbî Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim mansai ya mem teteyekmâ bâtyenjan hikuyekmâ meyekmâ âwure takarâ matŋe yinŋinom.” Yawu sâmu pepa ya nihîŋetâ mem Damasiko kapiân ariwan.

Pauloŋe Yesuhâlen biwîŋe kepeîop yakât den pat

⁶ Otmu hilâm kârikŋan mâtâwân ari Damasiko kapi ya tâlâhumâk otmu yanâk himbîmâmbâ laŋinŋe âlâ kândâkdâ yanŋe siliŋ siliŋ sâmu hâunehop.

⁷ Siliŋ siliŋ sâmu hâunekmu hâmbîŋ gumbîŋ otmâ hânân ge pare imune Yesu Kutdâŋe yuwu sâmu eknohop. “Saulo, Saulo, gâŋe wongât îliwetsat?”

⁸ Sâmu sâwan. Gâ âlâ?”

Sâmune sâop. “Nâ hilipnohom gat ya. Nâ Yesu, Nasaret kapi ambonje.”

⁹ Yawu sâmu bukulipne nâ orop ariwiŋe laŋinŋe ya ekbiâke yamâ benŋe den eknohop yamâ ki nâŋgâwi.

¹⁰ Yawu otmu nâku Yesu yuwu sâmu âikuwan. “Kutdâ, yanŋak nâ girawu otbongât nanŋat?”

Sâmune sâop. “Yahatmâ Damasiko kapiân yâharâ yan yu ya otbuat yakât emelâk Anitâŋe lok âlâ sâmu kalop yâkŋe ekgohomu nâŋgâwuat.”

¹¹ Yawu sâop. Yawu otmu laŋinŋe siliŋ siliŋ sâmu senne hâmu omongumu ki ekban. Yakât otmâ bukulipnâŋe dâinekŋetâ Damasiko kapiân yâhâwin.

12 Damasiko kapiân lok âlâ manop, kutnje Anania. Yâkne Anitâ mepaem Mosehât girem den tinâk lâum manmu Yura lohimbine yâkât nângânetâ yahalop.

13 Yâkne nâhâlen ga sâop. “Bukune Saulo, senge suk sâmu ek.” Yawu sâm eknohomu yanâk senne suk sâmu ekban.

14-15 Otmu den torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Anitâne emelâk embânâmbâek Yura tâmbâlipnenne yengât tihityenne otmâ gaop. Otmu nen gurâ yawuâk tihitnenne otmâp. Otmu ikne biwiñan tap ya gâne nângâm tem lâuwangiwayatgât yâkne nângâhihim ikne nanne koko salek Amboñe ya hângângumu ge tetehihim den ekgohomu nângâon. Yesuñe den ekgohomu nanngat otmu wuân me wuân ekmâ manmâ gat ya lohimbî ekyongorâ nângânomaihât Anitâne mengekma âi sâm ghiop.

16 Yakât otmâ Yesuhâle biwihane kepeirâ yâkât kulân toen mem katgekme tosahe pilâhihiwuap.” Yawu sâm eknohop. Otmu Ananianne den eknohop ya otban.

17 Yawu otmâ Damasiko kapi pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka opon kâmbukñan yâhâ Anitâ mepaewan.

18 Anitâ mepaem tatban yan yâkne biwine mem purik pilâmu Kutdâne tetenihim yuwu sâm eknohop. “Gâne nâhât den pat âlepñe kapi yu ambolipñe ekyongorâ nângânetâ tñjât otmu bet pilânomai. Yakât otmâ in yawu yahatmâ kapiâmbâ gem ari.”

19 Yawu sâm eknohomu yuwu sâm purik pilâwangiwan. “Yesu Kutdâ, âlepñe yat. Yawu gârâmâ nâne opon kâmbukñahât tembe lâu meyekmâ miti emetñe ârândân ari lohimbî gâhâlen biwiyenne kepeim manbi ya mem teteyekban. Mem teteyekmâ tembe lâu ekyongomune kapamne yongom pâi emetñan mem katyekñetâ tatbi.

20 Otmu Setepanonje gâhât den pat âlepñe Yura nengât papatolipnenne ekyongop yan yâkne mânunjak mânunjakenne kâlep ya menduhum nâhâlen katñetâ galemgum kinmune kuñetâ muop. Kuñetâ muop yakât nângâmune ârândân olop. Yawu otyingiwani yakât den pat sâm haok tuhuñetâ Yura lohimbî kerekñe nanngai.”

21 Yawu sâm ekumune Kutdâne yuwu sâm eknohop. “Gâne kapi yu pilâm pâku lohimbî yengâlen ari nâhât den pat âlepñe ekyongowuatgât nanngan. Yakât otmâ kapiâmbâ gem ari.” Yawu sâop.

Paulo kune sâm otbi.

22 Lok nombotñanne hewewen otmâ ândâpyenne katmâ denne nângâwi. Yamâ benne Paulonje “pilâyekmâ pâku lohimbî yengâlen ariwom” yawu sâm ekyongomu nângânetâ bâlemu in yawu kuk otmâ yahatmâ yuwu sâm halahuwi. “Lok bâlene yuwuya emelâk kuñetâ mumbâwâ. Yakât otmâ dâim ari kuñetâ muâk.”

23 Yawu sâm kuk bâlene otmâ yakât dop kum mânunjak mânunjakenne kâlep ya tuhumi pilâm nukum alatmâ kuñetâ yahalop.

24 Yawu otñetâ tembe lâu yengât kunyenne patonne tembe lâulipñe ekyongomu Paulo dâim emet biwiñan yâhâwi. Otmu Yura lohimbine topñe girawuhât kuk otmâ Paulo kuñetâ muâkgât sâwi ya Paulonje sâm tetemu nângâwehât tembe lâu kunyenne “kum âlâlâ tuhuñet” sâm yingio.

25 Yawu otmâ bânne kâinne sâhâm kune sâm otñetâ yan Paulonje tembe lâu yengât kunlipnyenne âlâ gotñan kinop ya yuwu sâm âikuop. “Nâmâ Roma

amboŋe. Yakât otmâ wongât angoân den âiân ki katneksai. Ihilâk kapamŋe nohone sâŋ otŋetâ nâŋgâmune ki ârândân oap.”

²⁶ Yawu sâŋ ekumu tembe lâu yengât kunyeŋe pato yâkâlen ari yuwu sâŋ ekuop. “Lok kune sâŋ oain ya Roma amboŋe. Yakât otmâ wuân otbaŋginomgât nanŋat?”

²⁷ Yawu sâŋ ekumu Paulohâlen ari yuwu sâŋ âikuop. “Gâmâ Roma amboŋe me bia?”

Sâmu Paulonŋe “oŋ” sâop.

²⁸ Yawu sâŋ ekumu tembe lâu yengât kunyeŋe ikŋahât yuwu sâŋ ekuop. “Nâŋe kut “Roma amboŋe” mewan yamâ tewetsenŋe pato yingimune kut ya sâŋ ninginŋetâ mewan.”

Sâmu sâop. “Nâmâ Roma amboŋe tetewan.”

²⁹ Yawu sâmu Yura lohimbiŋe topŋe girawuhât kuk otbi ya tembe lâulipŋe âikune sâŋ otbiŋe pârâk pilâm dâiakmâ kinbi. Otmu kunyeŋe patonŋe tembe lâulipŋe ekyongomu Roma amboŋe mem kâiŋe bâtŋe sâhâm bâsok kuwi yakât nâŋgâm pârâk pilâm gorâwanŋiop. Yakât otmâ Paulo dâim ari pâi emetŋan mem katŋetâ talop.

³⁰ Emet haŋ sâmu Yura lohimbiŋe topŋe girawuhât kuk otmâ Paulo kune sâŋ otbi yakât topŋe nâŋgawe sâŋ otmâ tembe lâu yengât kunyeŋe patonŋe hotom uminiwi ya yengât kunlipyeŋe otmu Yura yengât papatolipyeŋe ekyongomu den sâsâ emetŋan yâhâ menduhuakbi. Menduhuakŋetâ tembe lâulipŋe ekyongomu Paulo holaŋmâ dâim yâhâ senyeŋan katŋetâ kinop.

23

Paulonŋe Yura yengât papatolipyeŋe den ekyongomu den kakŋan sahanŋim hionakbi.

¹ Paulonŋe Yura yengât papatolipyeŋe yengât senyeŋan kinmâ yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâŋe Mosehât girem den otmu poropete yengât den ya kerehâk lâum manmâ gamune Anitâŋe nekmu ârândân otmep. Biwinaŋe yawu nanŋan.”

² Yawu sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyeŋe, kutŋe Anania sâŋ, yâkŋe lok nombotŋe Paulohât gotŋan kinbi ya yuwu sâŋ ekyongop. “Yeŋe ândâpŋe huhuŋet.”

³ Yawu sâŋ ekyongomu Paulonŋe yuwu sâŋ purik pilâwanŋiop. “Nim-bilamŋe yâhâp. Yakât otmâ Anitâŋe gohowuap. Mose otmu papatolip-nenŋe den kulemguiwi ya gâŋe lâum lohimbi sâŋ hâreningiawatgât papatolipnenŋe âi sâŋ gihim katgeŋetâ kinsat. Yawu gârâmâ gâŋe nâhât “Ândâpŋe huhuŋet” sâŋ ekyongoat yan girem den ya loŋgâeat.” Yawu sâop.

⁴ Yawu sâmu gotŋan kinbiŋe yuwu sâŋ ekuwi. “Anitâhât hotom umai ya yengât kunyeŋe ya hâim hilitsat.”

⁵ Sâŋetâ sâop. “Bâe, otmâ tâpikguan. Moseŋe den âlâ yuwu kulemguiop. “Papatolipyeŋe âlâ me âlâhât ki sâŋ bâleyingiwuat.” Den yawu kulemguiop tap. Yawu gârâmâ lok yu Anitâhât hotom umai ya yengât kunyeŋe otmâ mansap ya ki nâŋgâmâk den oan.” Yawu sâop.

⁶ Yâhâ lok menduhuakmâ tatbi ya nombotŋe Sarukaio. Yâhâ nombotŋeamâ Parisaio. Yakât otmâ Paulonŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâmâ Parisaio komolân gâtŋe. Otmu awonŋe sesene yawuâk Parisaio lok manowot. Yawu otmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem

yahatnenekbuap yawu nângâm biwinaŋe memâk mansan. Topŋe yakât otmâ den âiân katneketâ kinsan.”

7 Yawu sâŋ ekyongomu Parisaio otmu Sarukaioŋe den kakŋan sahaŋgim hionjakbi.

8 Topŋe yuwuhât den kakŋan sahaŋgim hionjakbi. Parisaioŋe den kalimbu yu nângâŋetâ bulâŋe otmap. “Anitâŋe mumunambâ mem yahatnenekbuap.” Otmu âlâmâ yuwu “aŋelo katyekmu tai”. Otmu bâiŋeâmâ yuwu, “Weke bâleŋaŋe lohimbi nombotŋe mânggâeyekmu umatŋe kakŋan manmai.” Yâhâ Sarukaioŋeâmâ den kalimbu yu nângâŋetâ ki bulâŋe otmap.

9 Yakât otmâ Paulohât den ya nângâm denyenŋe kakŋan sahaŋgiwi. Yawu otmâ ariŋetâ Parisaio nombotŋaŋe Mosehât girem den lohimbi kâsikum yingiminiwi yâkŋe yahatmâ yuwu sâŋ Sarukaio ekyongowi. “Nen Parisaio lok yukât nângâmunŋe tosa âlâ ki tatbangaŋiap oap. Yâhâ aŋelo me weke bâleŋaŋe den ya biwiŋan katmu lohimbi ekyongomap mâne yakât gurâ den âlâ ki sâmbâin. Pesuk yap.

10 Yawu sâŋ Sarukaio ekyongonŋetâ tepyenŋe yahatmu kuk oraŋŋetâ tembe lâu yengât kunyenŋaŋe yekmâ tepŋe kalihumu Paulo mem kuŋetâ mumap sâŋ tembe lâulipne ekyongomu hohetyenŋan ge Paulo dâim emetyehen âwurem ari katŋetâ talop.

11 Otmu emet omoŋ otmu yan Kutdâŋe Paulo tetewaŋgim yuwu sâŋ ekuop. “Biwihe ki orotok sâmu manbuat. Nâhât den pat âlepŋe Yerusalem kapi ambolipŋe ekyongorâ nanŋai yakât dopŋeâk ari Roma kapi ambolipŋe ekyongorâ nângânomai.” Yawu sâop.

Yura lok nombotŋaŋe Paulo kune sâŋ den hikuwi.

12-13 Emet haŋ sâmu Yura lok nombotŋe, lok yâhâp ŋerek mon, yawuyane biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ den yuwu sâŋ hâreaŋgim hikuwi. “Sot barak manmâ yâhâ hâmbâi Paulo kumunŋe mumbuap yanâmâ sot nenom.” Yawu sâŋ samut kuaŋgiwi.

14 Yawu otmâ hotom uminiwi ya yengât kunlipyenŋe otmu Yura yengât papatolipyenŋe yengâlen ari den hikuwi ya ekyongowi.

15 Otmu den torokatmâ yuwu sâŋ ekyongowi. “Yenŋe den mem Roma tembe lâu yengât kunyenŋe yuwu sâŋ kâitgunomai. “Gâŋe tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim nengâlen ga katŋetâ kinmu denŋe yâhâpŋe sâŋ heŋgeŋgunom.” Yawu sâŋ kâitgunŋetâ Paulo dâim genomai yan nenŋe mâtâwân tenŋâ tatmâ kunom.” Yawu sâwi.

Den hikuwi ya Paulo behâtŋaŋe nângâm taka yayaŋe ekuop.

16 Den sâŋ hikuwi ya Paulo behâtŋaŋe nângâop. Nângâm tembe lâu yengât oponyenŋan yâhâ yayaŋe ekuop.

17 Ekumu Paulonŋe tembe lâu yengât kunlipyenŋe âlâ yuwu sâŋ ekuop. “Yengât kunyenŋe pato yâkâlen naom yu dâim arirâ den umatŋe âlâ ekuwuap.”

18 Yawu sâŋ ekumu dâim kunyenŋe yâkâlen ari yuwu sâŋ ekuop. “Naom yu gâhâlen dâim takamune den umatŋe âlâ ekgohoâk sâŋ Paulonŋe eknohomu dâim gâhâlen takan.”

19 Yawu sâŋ ekumu kunyenŋe yaŋe lok sihan ya dâim endâŋân ba kinmâ halowân yuwu sâŋ âikuop. “Wuân den eknohowe sâŋ takat?”

20 Sâmu sâop. “Hândâhân Yura lok nombotŋaŋe den perâkŋe yuwu sâŋ katŋetâ takawuap. “Hotom umai ya yengât kunlipyenŋe otmu Yura yengât papatolipyenŋaŋe nen orowâk menduhuakmâ Paulohât den yâhâpŋe sâŋ

hengegunom. Yakât otmâ tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim genomai.” Den perâkne yawu sâm katjetâ takawuap.

²¹ Yawu gârâmâ lok dondâne, lok yâhâp nerek mon, yawuane biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmâ sot barak mansai. Yawu manmâ Paulo kujetâ mumbuap yanâmâ sot nenomai yakât sâm hâreangim den hikuai. Yawu otmâ hândâhân tembe lâulipge ekyongorâ Paulo dâim mâtâwân genomai yan lok yanje tenngân tatmâ kunomai. Yakât otmâ den matnje katyinjigiuat yakât mambotsai.”

²² Sâmu sâop. “Bâinj, den eknohoat yu lok âlâ kiâk kârikne ekuwuat.” Yawu sâm hârewanjim hângângumu gem ariop.

Tembe lâu yanje Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

²³⁻²⁴ Tembe lâu yengât kunyene patone tembe lâu yengât kunlipyene yâhâp yuwu sâm ekyotgop. “Tembe lâulipne 200 meyekmutâ kâiyene hân tâlim arinomai. Otmu lok 70 meyekmutâ yâkneâmâ beâsi kakñan arinomai. Otmu lok 200 meyekmutâ yâkneâmâ ingep lâuakmâ arinomai. Paulo ikneâmâ beâsi kakñan ariwuapgât nanjan. Yawu otmâ Paulo galemgum hengegunum kiap pato âlâ, kutnje Peliki, Kaisaria kapiân tap yâkâlen dâim arinomai.”

²⁵ Yawu sâm ekyotgom Pelikihât pepa yuwu kulemgum katbangiop.

²⁶ “O bukune Peliki.

Âlepne nanje gâ kiap pato mansat. Nâne tep âlep nângâhihim topne yuwuhât ekap yu kulemgum katgihian.

²⁷ Tembe lâulipnane lok mem gâhâlen takai yukât kutnje Paulo sâm. Yâkât topne yuwu. Yura lok nombotnane mem kune sâm otbi. Yuwu gârâmâ lok yu Roma ambojne. Yakât otmâ nâne tembe lâulipne meyekmune ari Yura bâtyenambâ mem kâpekbin.

²⁸ Otmu yâkne topne girawuhât kune sâm otbi ya nângâwe sâm yâhâlen hotom umai ya yengât kunlipyene otmu Yura yengât papatolipyene ekyongomune menduhuakmâ den âiân katbi.

²⁹ Den âiân katmâ mem âi pâi tuhuwi yamâ denyene nângâmune kumunne mumbuapgât dop ki oap. Me pâi emetjan katmunne tatbuapgât dop gurâ yawuâk ki oap. Yura yengât papatolipyenane lok yu orop girem denyene yakât sâm den kakñan sahanjinetâ nângâwan.

³⁰ Otmu oran lok nombotnane Paulo kune sâm otmâ den hikuwi yakât den pat nângâm gâhâlen hângângumune takap. Yakât otmâ Yura lok nombotnane Paulo hakñan sâwi ya ekyongomune gâhâlen taka sâm tetem ekgohonetâ nângâm den âiân katbuat. Den yawuâk.

Nâ bukuhe,
Kalaurio Lisia.”

³¹ Pelikihât ekap yawu kulemguoop ya yitgimu tem lâuwanjim tembe lâulipne meyekmutâ Paulo mem Antipatiri kapiân ariwi.

³² Otmu emet hanj sâmu tembe lâu nombotne kâiyene hân tâlim ariwine purik sâm âwurem ariwi. Yâhâ beâsi kakñan ariwineâmâ Paulo dâim Kaisaria kapiân ariwi.

³³ Kaisaria kapiân yâhâ pelikihât emelan ari pepa ya mem wanjetâ sâlikuop.

³⁴ Sâlikum yuwu sâm Paulo âikuop. “Gâ wonân gâtne?”

Sâmu sâop. “Nâ Kilikia hânân gâtne.”

³⁵ Sâmu sâop. “Den âiân katgekne sâm oainje takanjetâ gâhât den sâm hârehihinom.” Yawu sâm tembe lâu ekyongomu Paulo dâim lok kutdâ âlâ, kutnje Herot, yakât emelan yâhâ katjetâ tatmu mem galemgum tatbi.

24

Yura lok yaje Kaisaria kapiân ari Paulo hakñan sâwi.

1 Hilâm mome pesuk sâmu hotom uminiwi ya yengât kunyeje pato âlâ, kutñe Anania sâmu, ya otmu Yura papatolipyene nombotñe otmu den tângu tângu lok âlâ, kutñe Tetulo sâmu, yâk kerekñe Kaisaria kapiân ge kiap Peliki yâkâlen ba Paulohât hakñan sâwi.

2 Den hakñan sâñetâ, kiapñe tembe lâu ekyongomu Paulo dâim den âiân katñetâ kinmu Tetuloñe yahatmâ kiap yuwu sâmu ekuop.

“O Kiapnenñe Peliki. Âlepñe nanñe galemnongorâ buku konok manmain.

3 Otmu kuwiknenekdâ orotmemenenñe âlepñeak otmâ manmain. Yakât otmâ nen kerekñe heronñe nângâhihim mepaeheksain.

4 Yawu gârâmâ den sâmunne kâlep otmapgât gâñe gârâmâ nângânihirâ den tâlâwâk âlâ sâwe.

5 Lok den âiân kinsap yukât nângâmunnje dondâ bâleap. Komot âlâ, kutyene Nasaret sâmu, yâk yengât kunyeje otmâ manmâ lok yuñe Anitâhât den kelangatmâ lohimbî biwiyenjan gemap. Yawu otmâ hânñan kulemñan ari Yura lohimbî kuk otrñetâ kapam teteâkgât kendâyiñjim meme sâsâ tuhuyekmâ mansap.

6 Otmu nenñe Anitâ mepaem nengât opon kâmbukñan yâhâ orotmeme âlâlâ otmain yakât mâtâp mañguningwe sâmu otmâ pâku lok âlâ dâimu opon kâmbukñan yâhâre sâmu otmutâ yan mewin. Yawu otmâ Mosenje girem den âlâlâ kulemguop ya lâumu den sâmu hârewanjine sâmu otbin.

7 Yawu otmunñe kiap pato Lisianje taka nengât bânñenñambâ miop.

8 Yawu otmâ gâhâlen taka den âiân katñet sâmu hângânnongomu takain. Yakât otmâ topñe girawuhât den âiân katmunñe kinsap ya gikak âikurâ sâmu tetewuap.”

9 Tetuloñe yawu sâmu ekumu Yura lok orowâk takawinje tângum denñe hohewi.

Pauloñe sârearekmâ kiap Peliki den ekuop.

10 Tetuloñe yawu sâmu ekumu Pelikinje Paulo ekmâ hâmerañak otmu yahatmâ yuwu sâmu ekuop. “Gâ nengât kiap pato mandâ yambu sambe pesuk yap. Yawu otmâ nengât orotmeme kerehâk nângâm meteat. Yakât otmâ ki nângâm kiwiliñmâ den ekgohowe.

11 Emelâk nâñe Anitâ mepaewe sâmu Yerusalem kapiân yâhâwan. Yawu otmune hilâm kâiân yâhâp pesuk yap. Sâp ki kâlep oap yakât otmâ yu ya otmâ gan ya ekgohomune nângârâ biwihe yâhâp otbuap otmuâm lohimbine nekbî ya âiyongorâ sâmu tetem ekgonomai.

12 Aiop, opon kâmbukñan yâhâwan yan lohotñan tatmâ lok âlâ me âlâhât den kakñan âlâ ki sâwan. Me miti emetñe tatmâ arap yan yâhâm gem me kapi sombemân bam gam otban yan gurâ lohotñanâk manmâ lohimbine kapam kuñetgât âlâ ki kendâyiñgiwan. Yâku lohotñanâk manmune nekbî.

13 Yakât otmâ lok yuñe imbiâk haknan sâmu den ekgohoai yakât bulâñe âlâ tiripgonomaihât dop âlâ ki tap.

14 Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâ. Mâtâp âinje teteop yakât Yura papatolipnenñane nângâñetâ ki bulâñe oawâke yamâ benñe nâñeâmâ nângâmune bulâñe otmap. Yawu gârâmâ, emelâk Mosenje den kulemguop otmu Anitâhât poropeteliññane den kulemguwi ya nâñe tiñâk lâuman.

15 Otmu Anitâñe lohimbi âlepñe otmu lohimbi bâleñe ya kerehâk mu-
muñambâ mem yahatyekbuap yakât lok yuñe nâñgâñetâ bulâñe otmap.
Otmu nâhurâ yawuâk nâñgâmune bulâñe otmap.

16 Otmu lohimbi âlâ me âlâñe nâñgâm bâlenihimai sâñ uwawapñe bia otmâ
manmâ gan. Yawu otmâ manmune Anitâñe biwine ekmu ârândâñ otmap
biwinañe yawu nanñan.

17 Yâhâ emelâk embâñân nâñe Yerusalem kapi pilâm kâlepñehen ari man-
mune yambu nombolân yâhâp mon pesuk sâop. Yawu gârâmâ kapi ya
ambolipñe bukulpne Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâñ tewet-
senñe menduhum niññetâ hoñ bayiñgim mem âwurem takawan. Âwurem
taka Yerusalem kapiân yâhâ bukulpne yingimune mewi.

18 Otmu sâp yan Yura nengât orotmeme âlâ tap ya watmâ Anitâhât hotom
umbe sâñ opon kâmbukñan yâhâwan. Opon kâmbukñan yahan mâne lok
haknan sâñ taiñe mem tetenekbi. Mem tetenekbi sâp yan lohimbi yan
kinbiñe kuk otmâ kapam âlâ ki kuwi.

19 Yawu gârâmâ Yura lok nombotñe Asia hânângembâ kandi taka tatbiñe
den haknan sâwi. Otmu girawu otmâ hilipguwan yakât âlepñe gâhâlen den
sânomai.

20 Yâhâ tembe lâu yengât kunyeñe patoñe hotom umai ya yengât kun-
lipyeñe otmu Yura nengât papatolipnenñe ekyongomu menduhuakmâ den
âiân mem katnekñetâ kinban. Yawu otmâ âi pâi tuhunekmâ wuân tosa
otmune mem tetewi ya lok kinsai yuñe sâñ ekgoñetgât nanñan.

21 Yâhâ den âiân katnekñetâ kinmâ den konohâk ekyongomune nom-
botñe nâñgâñetâ bâleop yamâ yuwu. “Anitâñe mumuñambâ mem ya-
hatnenekbuap biwinañe yuwu nanñan. Yakât otmâ den âiân katnekñetâ
kinsan.” Yawu sâñ ekyongowan.

22 Yawu sâñ ekuop. Yâhâ Pelikiñe Yesuhât den pat âlepñe nâñgâm
heñgeñguop. Yakât otmâ kuyingim yuwu sâñ ekyongop. “Tembe lâu yengât
kunyeñe pato, kutñe Lisia sâñ, yâkñe Yerusalem kapiângembâ takawuap yan
denyeñe sâñ hârewom.”

23 Yawu sâñ tembe lâu âlâñe Paulo galemgum kinop ya yuwu sâñ ekuop.
“Paulo mem lohotñan galemgum kinbuat. Otmu bukulpñe ga tângune sâñ
otnomai yanâmâ ki kuyingiwuat.” Yawu sâop.

Paulo mem pâi emetñan katñetâ tatmu yambu yâhâp pesuk sâop.

24 Pelikiñe Yura imbi miop, kutñe Durusila sâñ. Yakât otmâ imbiñât
den sâsâ emetñan yâhâ tembe lâulipñe ekyongomu Paulo dâim gawi. Dâim
gañetâ kinmâ lohimbiñe Yesu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim biwi sânduhân
manmai yakât topñe ekyotgop.

25 Yawu gârâmâ den topñe topñe torokatmâ yuwu ekyotgop. Nenne buku
orañgim uwawapñe bia manmain yakât topñe ekyotgop. Otmu âlâmâ bi-
winenñe galemahom lohotñan manmain yakât topñe ekyongop. Otmu âlâmâ
sâp patoñe lohimbi kerekñe otmai memai yakât topñe Anitâñe ekmâ âlâku
ikñiâk ikñiâk den âiân mem katyekmâ matñe yingiwuap yakât topñe ekyotgop.
Yawu ekyotgomu nâñgâm Pelikiñe gorâwañgimu yuwu sâñ ekuop. “Yiwerenñe
sâp pesuk yap. Yakât otmâ hâmbâi tembe lâulipne âlâkuâk ekyongomune
menjekmâ gañetâ den huhurom.”

²⁶ Yawu sâop. Yawu sâam tembe lâulipņe ekyongomu Paulo dâim ariwi. Yâhâ Pauloņe pâi emetņe puluhum tewetsenņe nihimu membom sâam Pelikiņe yâk orop den kâlep huhum manmâ gaowot.

²⁷ Otmu Yura yengât papatolipyeņe herone nângâwanņetgât Pelikiņe Paulo ki holaņop. Yakât otmâ pâi emetņanâk tatmâ gamu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu Peliki arimu yâkât gewâkņan kiap âlâ, kutņe Porokio Pesto sâam, ya Roma yengât kunyeņe hângângumu taka galemyeņe otmâ manop.

25

Roma yengât kunyeņe den sâam hârewanņiâkgât Pauloņe sâop.

¹ Roma yengât kunyeņe kiap Pesto âi sâam wanmâ hângângumu Kaisaria kapiân takaop. Takamu hilâm kalimbu pesuk sâamu Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân yâhâop.

² Yan yâhâmu hotom uminiwi ya yengât kunlipyeņe otmu Yura yengât papatolipyeņe yâkâlen menduhuakmâ Paulohât hakņan sâawi. Otmu “Pauloņe Kaisaria kapi pilâm Yerusalem kapiân takamu tengâen tatmâ kunom,” sâam den hikuwi. Yakât otmâ

³ “Paulo Yerusalem kapi yuân hângânguņetâ takaek,” yawu sâam Pestoņe den katmu tembe lâulipņe yengâlen ariâkgât ulitguwi.

⁴ Ulitguņetâ Pestoņe yuwu sâam ekyongop. “Paulo Kaisaria kapi yakât pâi emetņan tap. Nâņe kapi yuân tipiņe tatmâ âwurem gewom.

⁵ Yakât otmâ yengât kunlipyeņe nâ orowâk Kaisaria kapiân arimunņe Paulo den âiân mem katmune kinmu hakņan sâanomai.”

⁶ Yawu sâam ekyongomu hilâm bâlâk ñerek mon pesuk sâamu, Yerusalem kapi pilâm Kaisaria kapiân gewi. Yâhâ emet haņ sâamu Pestoņe den sâsâ emetņan yâhâ tembe lâulipņe ekyongomu Paulo dâim ga katņetâ kinop.

⁷ Yawu otmâ Yura yengât papatolipyeņe Yerusalem kapiângembâ gewiņe hawamgum kinmâ den umatņe âlâlâ hakņan sâawi yamâ bulâņeâmâ ki teteop.

⁸ Yawu otņetâ Pauloņe sârreakmâ denyeņe kakņan yuwu sâop. “Nâņe Yura nengât girem den âlâ ki longâem manmâ gan. Me opon kâmbukņan ki yâhâm otmâ hilipguman. Me Roma yengât kunyeņe ki sâam ge katman. Me yâkât ki nângâm bâlewanņiman.”

⁹ Yawu sâamu Yura yengât papatolipyeņe herone nângâwanņetgât nângâm Pestoņe yuwu sâam Paulo âikuop. “Tembe lâulipne ekyongomune mengekâm Yerusalem kapiân yâhâņetâ yan denge sâam hârehihiwomgât nanğat me bia?”

¹⁰ Sâamu sâop. “Roma yengât den sâsâ emetņe yuân katneķetâ kinsan. Yakât otmâ gâņe yuân tatmâ nâhât den sâam hârenihiwat. Gikahâmâ nâhât toņe nanğat. Nâņe Yura lohimi âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ manmâ gan.

¹¹ Yawu gârâmâ girem den âlâ kum kâpekban mâne âlepņe nohombâi. Yâhâ gâņe den âiân katnekdâ kinsan. Otmu yâkņe den hakņan sâanomai yakât bulâņe ki tetewuap otmuâmâ lok âlâ me âlâņe menekmâ yâk yengât bâtyeņan katneķnomaihât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ Roma yengât kunyeņe ikņak denne sâam hârenihiwuapgât nanğan.” Yawu sâam ekuop.

¹² Yawu sâam ekuu Pestoņe yakât toņe nângâwe sâam ikņe bukulipņe nângân nângânyeņe orop yakât âiyongop. Âiyongomu alahu gulahu otmâ matņe ekuwi. Matņe ekuņetâ lauyeņan mem Paulo yuwu sâam ekuop. “Roma nengât kunnene ikņak den sâam hârehihiwuapgât nanğat. Yakât otmâ yâkâlen hângângohomune ariwuwat. Yawu.” Yawu sâam ekuop.

Lok kutdâ ala, kutņe Akiripa sâ, yâkņe Pestohâlen ariop.

13 Hilâm âlâen lok kutdâ âlâ, kutņe Akiripa sâ, garinât Pesto heronę otbaņgire sâ Kaisaria kapiân giowot. Yâhâ Akiripa garinę yâkât kutņe Beanike.

14 Hilâm âlâen Pestonę Paulohât den pat ya Akiripa yuwu sâ ekuop. “Kiap hânņinę, kutņe Peliki sâ, yâkņe lok âlâ, kutņe Paulo sâ, pâi emetņan katmu tatmu âi pilâm ariop.

15 Otmu Yerusalem kapiân yâhâwan sâp yan Anitâhât hotom umai ya yengât kunlipņe otmu Yura yengât papatolipņeņe nâhâlen ga menduhuakbi. Yawu otmâ nâņe Paulohât den sâ hârewaņgimune kuņetâ mumbuapgât nânġâm den âlâlâ hakņan sâwi.

16 Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâņe lok âlâhât hakņan sâmai yanâmâ nâņe Roma nengât orotmeme âlâ watmâ aņġoân lok ya mem den âiân katman. Yawu otmune den amboņe lok yakât senņan kinmâ hakņan sâņetâ yan sârereakmâ ya sâ purik pilâyņgimap. Yawu otmâ den sâ hâreyņgiman yakât topņe Yura papatolipņe ekyongowan.

17 Otmu sâp ki kâlęp otmuâk Paulo hakņan sâne sâ otmâ nâhâlen takawi. Otmu emet haņ sâmu ekyongomune gaņetâ den sâsâ emetņan yâhâ menduhuakbin. Yawu otmâ tembe lâulipņe ekyongomune Paulo dâim ga katņetâ kinop.

18 Yawu otmâ Yura yengât papatolipņeņe den hakņan sâņetâ nânġâmune tânġat olop. Yâkņe Paulo orop yengât girem den âlâhât sâ kuaņgim tatbi.

19 Otmu lok âlâ, kutņe Yesu sâ, emelâk muowâke yamâ benņe “Anitâņe mumuņambâ mem yahatmu mansap,” yawu nânġâm Paulonę lohimbi ekyongomap. Yakât otmâ Paulonę den yawu ekyongomap ya gurâ yawuâk den kakņan sahaņġiwi.

20 Yawu oraņgim kinbi yakât otmâ girawu otmâ den bulâņe mem tete-wom sâ kopa otban. Yawu otmâ Paulo yuwu sâ ekuwan. “Tembe lâulipņe ekyongomune meņġekmâ Yerusalem kapiân yâhâņetâ yan denge sâ hârehihiwomgât naņgat me bia?”

21 Sâmunę sâop. “Roma yengât kunyęne ikņak denne sâ hârenihiwuapgât naņgan. Yakât otmâ pâi emetņan katnekdâ tatmâ yâkât mambotmâ mambom.” Yawu sâop. Yakât otmâ tembe lâulipņe ekyongomune pâi emetņan mem katņetâ tatmâ gap.”

22 Pestonę yawu sâ ekumu Akiripaņe yuwu sâop. “Lok ya ikņe lauņambâ den gemu nânġâwehât naņgan.”

Sâmu sâop. “Hândâhân ekgohomu nânġâwuat.”

23 Emet haņ sâmu Akiripa yet Beanike yâkņe meņâleakmâ den sâsâ emetņan yâhâmutâ tembe lâu yengât kunyęne pato otmu kapi ambolipņe yahat yahatņe betyętņan yâhâwi. Otmu Pestonę tembe lâulipņe ekyongomu Paulo dâim ga katņetâ kinop.

24 Sâp yan Pestonę yuwu sâ ekyongop. “Lok kutdâ Akiripa otmu bukulipņe, yuwu sâmunę nânġâņet. Yura lohimbi Kaisaria otmu Yerusalem kapiân mansaiņe nâhâlen taka lok kinsap yu kumunņe mumbuapgât den hakoek eknohomai.

25 Yawu gârâmâ nâņe den âiân katmunę kinmu âi pâi tuhum tosa âlâ ki mem tetewan. Yawu gârâmâ ikņe nânġân nânġânņe eâmâ Roma kunnęņe denņe sâ hârewaņgiwuapgât naņgap. Yakât otmâ yâkâlen hânġângumunę ariwuap.

26-27 Yâhâ yâkne wuân otmu bâleop yakât pâi emetjan katmune kinsap yakât topne nângâm pâpguan. Yakât otmâ den imbiâkbân kulemgum kunnenjahâlen hângângumune arimap sâm pilâwan. Yawu otmâ lok kutdâne Akiripa otmu bukulpne yeje âi pâi tuhujetgât tembe lâulipne ekyongomune dâim ga katjetâ kinsap. Wuân otmu bâleop yakât topne yeje mem tetenomai otmâmâ yakât den pat kulemgum katmune ariwuap.” Yawu sâm Akiripa ekuop.

26

Pauloje ikne topne sâm Akiripa ekuop.

¹ Yawu otmâ Akiripaŋe Paulo yuwu sâm ekuop. “Gâku sârereakdâ nângâwe.” Yawu sâm ekumu yahatmâ kinmâ yuwu sâm ekuop.

² “Yura lokne den haknan sâmai. Yakât otmâ âun yukârâmâ lok kutdâne Akiripa gâne nângânihirâ sârereakmâ nine topne ekgohowe. Yakât otmâ herone nângâhiahian.

³ Gâne Yura nengât orotmemenenne nângâm meteat. Otmu Moseŋe girem den âlâlâ kulemguop yakât nângâm sâm kuanŋaiin ya gurâ yawuâk nanŋat. Yakât otmâ nângânihirâ nine topne ekgohowe.

⁴ Nâ naom tipine tâŋâlâmbâek Yerusalem kapiân manmâ gan. Yakât otmâ Yerusalem kapi ambolipne otmu kapi âlâlâ Kilikia hânân tatmâ arap ya ambolipŋaŋe nângânihiai.

⁵ Parisaio lokne Yura nengât girem den âlâlâ tinâk lâum orotmemenenne tâŋ tâŋâk watmâ Anitâ mepaem manmai. Otmu nâne anŋoân opon kâmbukŋan yâhâwan sâp yan embâŋâmbâek yâk yeŋgâlen torokatmâ manmâ gan. Yâhâ lok haknan sâm kinsainje yakât topne nanŋai. Yakât otmâ den yukât âiyongorâ ekgonomaihât dop tap.

⁶⁻⁷ Nâ pâi emetjan mem katnekjetâ mansan yakât topne ya âlâhât bia. Anitâne tâmbâlipnenne yeŋgât nângâm manman kârikjahât kuningiop yakât bulâne mene sâm nen Isirae komot kâiân yâhâp mansain nen kerekne omoŋe hilâmne Anitâ mepaem biwinenŋaŋe hikum mansain. O, lok kutdâne Akiripa yuwu sâm ekgohomune nângâ. Anitâne manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâne membomgât nanŋan. Yakât otmâ Yura lok yuŋe den âiân katnekjetâ kinsan.

⁸ Yâhâ Anitâne Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu tihitnenne otmâ tap. Yawu gârâmâ Anitâne lohimbî mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yakât Yura lohimbî nombotŋaŋe nângânetâ ki bulâne otmap.

⁹ Emelâk Yesu Nasaret kapi amboŋe yâkât nângâmune giop. Yakât otmâ yâkât den pat âlepne ki sâm haok tuhujet sâm lohimbî yâkâlen biwiyenŋe kepeim manminiwi ya mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinŋiminiwan.

¹⁰ Yerusalem kapiân manban yan topne katmâ Anitâhât hotom umai ya yeŋgât kunlipyeŋe yeŋgâlen ari ekyongomune pepa kulemgum nihiwi. Pepa ya mem sâtyeŋe lâum tembe lâu ekyongomune lohimbine Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim manminiwi ya kinŋitŋe orowâk meyekmâ pâi emetjan katyekjetâ tatbi. Otmu nombotŋe den âiân mem katyekmâ yongonjetâ munomaihât sâm hâreyinŋetâ nângâmune ârandâŋ olop.

¹¹ Otmu nâne Yura nengât miti emetŋe tatmâ arap yan yâhâ mem teteyekmâ Yesu betŋet sâm mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin yinŋiwan. Yawu otmâ tepne kâlâp sem pâku lohimbî yeŋgâlen ari nengât miti emetŋe kapiyenŋan tatmâ arap yan yâhâm gem yongom watyekmâ gawan.

12 Yawu otyingiwomgât hotom umai ya yengât kunlipyenaje pepa kulemgum nihim hângânnohojetâ bukulpne nombotje meyekmune Damasiko kapiân ariwin.”

Pauloje Yesuhâlen biwiyaje kepeiop yakât den pat

13 O, lok kutdâne Akiripa, gâje nângânihirâ den torokatmâ yuwu sâmunen nângâ. Damasikohât mâtâwân ari hilâm kârikjan himbimâmbâ lajinjaje siliŋ siliŋ sâmbâ hâunenehop. Siliŋ siliŋ sâmbâ hâunenehop ya ekmune sikopje kârikje pilâm irik irik sâmap ya wangim âlâ kândâkdâ olop.

14 Siliŋ siliŋ sâmbâ hâunenekmu hâmbiŋ gumbiŋ otmâ hânân ge pare imunje yan Yuru Kutdâje Yura nengât denân yuwu sâmbâ eknohop. “Saulo Saulo, gâ wongât iliwetsat? Sosonje yu me ya hilipyongomap sâmbâ yeŋe ipje mem engatjan hikunjetâ dâiakmâ hâhiwin nângâmap. Yakât dopjeâk nâje menjekmâ hekuhekmune dâiakmâ hâhiwin nanjat.”

15 Sâmbâ sâwan. “Gâ âlâ?”

Sâmbâ kâpeknihim sâop. “Nâ hilipnohom gat. Nâ Yesu.

16 Nâje âi sâmbâ gihimune hoŋ banihim manmâ yâhâwuwat yakât tetehihian. Yakât otmâ yahatmâ kin. Wuân me wuân otbuat ya ekgohomune nângâ. Nâje sâp yiwerenje yu tetehihim den ekgohoan yu otmu hâmbâi sâp âlâen tetehihim den ekgohowom ya lohimbî hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari ekyongowuat.

17 Ekyongom ariuwat yan Yura lok otmu pâku lok nombotjanje den ya nângâjetâ tãŋât otmu mem âlâlâ tuhuheknomai. Mem âlâlâ tuhuheknjetâ yan nâje tihitge otmâ bâtyenambâ menjekbom.

18 Otmu mâmâje otgihimune lohimbî omoŋ bâlenjan manmâ Satangât tem lâuwangimai ya yengâlen ari nine den pat âlepje ekyongorâ nângâjetâ Anitâhât lajinjaje biwiyenjan pilâmu harj sâyingiwuap. Harj sâyingimu omoŋgat manman bâlenjambâ keterakmâ nâhâlen biwiyenaje kepeiŋjetâ Anitâje tosayeŋe pilâyingiwuap. Tosayeŋe pilâyingim nine nanne baratne sâmbâ ikje lohimbî yengât nângâm manman kârikjahât pat kuyingioj ya yengât gurâ yawuâk kuyingiwuap.” Yesuje yawu sâmbâ eknohop.

Pauloje olop miop yakât ekyongop.

19 Lok kutdâ Akiripa, torokatmâ yuwu sâmunen nângâ. Yesuje himbimâmbâ ge tetehihim den eknohop ya lâum manmâ gan.

20 Lohimbîje orotmemeyeŋe bâleŋe bet pilâm Anitâhâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwangim lohotjan mannomaihât nâje topje katmâ den pat âlepje ya Damasiko kapi ambolipje ekyongowan. Otmu kapi ya pilâm Yerusalem kapiân âwurem taka yawuâk ekyongowan. Otmu yapâ ari kapi tipi tapi Yuraia hânân tatmâ arap ya ambolipje ekyongowan. Otmu bâiŋeâmâ pâku lohimbî yengâlen ari den pat âlepje ya ekyongowan.

21 Yawu otmâ âwurem taka Yerusalem kapiân yâhâwan. Otmu Anitâ mepaewe sâmbâ opon kâmbukjan yâhâmunen yan menekmâ nohone sâmbâ otbi.

22-23 Yamâ Anitâje tihitne otmâ gap. Yakât otmâ âun yukârâmâ senyenjan kinmâ, lok yahat yahatje otmu geheŋe, yen kerek Yesuhât den pat âlepje ekyongan. Den ekyongan yu den âiŋe bia. Anitâje tihitnenŋe otbe sâmbâ ikje hoŋ bawa hângangum ge lohimbî lok otmâ manop. Yawu gârâmâ lok nombotjanje yakât hâkâŋ otmâ mem bâleŋe âlâlâ mângâenjetâ sâtgun muop. Muowâke yamâ benje Anitâje mumunambâ mem yahatmu tap. Yakât otmâ nen Yura lohimbî otmu yen pâku lohimbîje yâkâlen biwinenjanje kepei

manmâ yâhâm munom otmuâmâ nen gurâ yawuâk Anitâñe mumuñambâ mem yahatnenekbuap. Yesuhât den ekyongoan yu emelâk emet inânñan Mose otmu Anitâhât poropetelipñaje kulemguiwi.” Yawu sâm ekyongop.

24 Paulonje yawu sâm ekyongomu Pestonje uk sâm yahatmâ den kârikñan yuwu sâop. “Paulo, gâ biwihe gulip oap. Nângân nângân emetñan sâp kâlep manmâ gaon yanak mon biwihe gulip oap.” Yawu sâop.

25 Yawu sâmu Paulonje yawu sâm purik pilâwangiop. “O lok kutdâne Pesto, biwine ki gulip oap. Den ekgohoan yu bulâñe. Gârâmâ gâñeâmâ pup takat. Yakât otmâ Yura nengât topnenñe ki nanjat.

26 Yawu gârâmâ bukuhe Akiripañeâmâ topnenñe nângâm meteap. Emelâk embânâmbâek Anitâhât poropetelipñaje den kulemguiwi yakât bulâñe tetekñan tetemu ekmâ yakât topñe ki hâum pâp gumap.”

27 Paulonje Pesto yawu sâm ekum benñe purik sâm Akiripa yuwu sâm ekuop. “Lok kutdâne Akiripa, yuwu âihohowe. Anitâñe emelâk poropetelipñe den ekyongomu kulemguiwi ya nângârâ bulâñe oap me bia? Nângâmune biwihañe nângârâ bulâñe oap yakâ.”

28 Sâmu Akiripañe sâop. “Gâñe Yesuhât topñe eknohorâ yâkâlen biwine in yawu ki kathom.”

29 Sâmu sâop. “Yesuhâlen biwihe in yawu katbuat, me biwihe alitmâ manmâ yâhâwuat yakât ki nanjan. Yawu gârâmâ Yesuhâlen biwinañe kepeim yakât den pat âlepñe ekgohoan yu gâ otmu lok kinsai yuñe nângânjetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeinomialhât Anitâ ulitgum mansan. Nâñe yu ya otmâ mansan yawuâk otmâ mannomaihât nanjan. Yamâ ipñe hikunekmâ pâi emetñan katnekñetâ kinsan yakât ki yan.” Yawu sâop.

30 Yawu sâm tinj pilâmu yahatmâ den emetñambâ ge itonj galañ otmâ ariwi.

31 Otmu Akiripa, Pesto, Beanikeñe yuwu sâm alahuwi. “Lok yu den âiân katmâ âi pâi tuhuainâke yamâ benñe kuñetâ mumbuapgât dop ki oap. Me pâi emetñan katñetâ tatbuapgât dop gurâ yawuâk ki oap.”

32 Yakât topñe sâm alahu gulahu otñetâ Akiripañe Pesto yuwu sâm ekuop. Roma kunnennje ikñak den sâm hârewangiwiuapgât Paulonje ki sâop mâne gâñe holanđâ ge ari manbuap.” Yawu sâop.

27

Wanğa patonje Paulo mem Roma kapiângen ariop.

1 Pestonje Paulo hângângumu Roma kapi Italia hânân tap yan ariwuapgât sâpñe kalop. Yâhâ sâp ya tâlâhumu tembe lâulipñe ekyongomu Paulo pâi emetñambâ mem saru ginñan geñetâ peneyingiwin. Yâhâ Roma yengât tembe lâu komot âlâ, kutyenje “Roma lok kutdâhât komot,” ya yengât kunyene âlâ, kutñe Yulio sâm, yâkñe Paulo otmu pet kulem lok nombotñe âlâ galeyonyoak sâm Pestonje bânñan katyekbi.

2 Otmu sâp yan wanğa pato âlâ Aramitem kapi yakembâ taka talop. Wanğa ya Asia saru ginñan kapi tipi tapi tatmâ arap yan ariwe sâm olop. Yawu otmâ lok âlâ, kutñe Aristako sâm, yâk Tesalonike kapi Makeronia hânân tap ya ambonje, yâk orowâk wanğaen yâhâwin.

3 Wanğaen yâhâmunñe yapâ pilâm menenekmâ ariop. Emet harj sâmu wanğa ya Siron kapiân arimu Yulionje Paulo nângâwangimu wanğaembâ ge bukulpñe yengâlen ariwin. Bukulpñe yengâlen arimunnje sot um ninginjetâ nemunnje mâtâpgât senñe âlâlâ menduhum ningiwi.

⁴ Ya mem pilâyekmâ âwurem ge wanjaen yâhâmunje menenekmâ ariop. Otmu ariwinângembâ siru pato pilâmu yakât otmâ Kapiro mâtuja otmu Asia hân pato ya hohetyetjan ariwin.

⁵ Otmu Kilikia Pampilia hân hâlâjrmâ ari saru gulunje hâtikgum ba Mira kapi Lika hânân tap yan ariwin.

⁶ Yan ari wanjaembâ gewin. Otmu wanja âlâ Alesandiria kapiângembâ taka talop yanje Italia hânângen ariwe sâm olop ya Yulionje mem teteop.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ wanja yan yâhâmunje menenekmâ ari siru pato pilâmu yanak lohotjanâk Kiniro kapiân ariop. Yan ari sirunje wi sâm wanja mem purik pilâwe sâm otmu kapi ya wangim Kirit mâtuja yakât hân potonje, kutje Salomoni sâm, ya waratgum ariwin. Otmu saru gulunje âlâ, kutje Saru Gulunje Âilonjo sâm, ya Lasia kapi gotjan tap yan arine sâm hâi hâinje otmu ariwin.

Wanja ya guhulakbuap yakât den Paulonje ekyongop.

⁹ Saru gulunje yan tatmunje sikop sâpne tâlâhuop. Yakât otmâ Paulonje girem den yuwu sâm Yulio, wanja ambonje otmu nep lok yengât kunyene ekyongop.

¹⁰ “Sâmune nângânet. Kapi yu pilâm arinomgât dop âlâ ki oap. Yâhâ pilâm arinom otmuâmâ siru pato bâleje pilâmu wanja guhulakmu senje âlâlâ biatmu sarunje nen kerek harannongowuap yakât nângâm kiwiliŋ oan.”

¹¹ Yawu sâm ekyongomu nep lok yengât kunyene otmu wanja ambonjane denje kuwangimutâ Yulionje yâk yetgât denâk nângâop.

¹² Yâhâ saru guluŋan tatbin ya ekjetâ sikop sâpnan wanjane yan tatbuapgât dop ki olop. Yawu gârâmâ Kirit mâtuja yan saru gulunje âlâ tap, kutje Poiniki sâm. Poiniki saru gulunje yakât hân hâmenjane siru kâtapgumap. Yakât otmâ Yulionje yuwu sâm eknongop. “Poiniki saru guluŋan ari tatnom. Otmu gelâk sâpne tetemu yapâ pilâm Roma kapiângen arinom.” Yawu sâm ekyongomu yapâ pilâm ariwin.

Siru pato pilâop.

¹³ Otmu betnennehembâ siru inin kumu ip sâhâteŋewi ya mem dâinetâ gamu wanjane menenekmu Kirit ginne hâlâjrmâ ariwin.

¹⁴ Arimunje pumnehembâ siru pato bâleje pilâop, yakât kutje Kahu sâm,

¹⁵ yanje kum wanja lâum purik pilâwe sâm olop. Yawu otmu hâhiwin pato nângâmâmâ pilâm in tatmunje ihilâk mahilâk otmâ ariop.

¹⁶ Arim arim arim mâtuja tipine, kutje Kauta sâm, yakât nombotgen arimunje tipine âlepne olop.

¹⁷ Yâhâ wanja yakât dingi saruân gemap sâm nep lok yanje mem dâinetâ wanja kakŋan yâhâmu sâhâwi. Otmu neŋ kârikne âlâ, yakât kutje Siriki sâm, yan wanja ya yâhâmap sâm yâkne sângum pato ya dâinetâ gemu betnennehembâ siru pato bâleje pilâmu ariwin.

¹⁸ Emet haŋ sâmu siru pato bâleje kumu wanja gemap sâm senje âlâlâ nombotne saru kâlehen lâum pilâmunje gemu ariwin.

¹⁹ Otmu emet haŋ sâmu siru yawuâk kumu yakât otmâ senje âlâlâ bâinje lâum panmunje giop.

²⁰ Otmu omonje hilâmne siru kârikneâk kum imu yan elem patonje kâtapngongomu omonj sahaŋop. Yawu otmâ hiliwahonom sâm biwinenne orotok sâop.

Pauloŋe den ekyongom mem heweweŋ tuhuyehop.

²¹ Siru kârikŋeâk kumu yan lok nombotŋe sot ki nemâk tatbi. Yawu tatŋetâ Pauloŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Den ekyongowan ya nâŋgâŋetâ bulâŋe olop mâne Kirit mâtuŋan tep sânduk tatbâin. Yawu otmâ senŋe âlâlâ kiŋgitŋe orowâk ki gulip otbâp.

²²⁻²⁶ Yawu gârâmâ ambone Anitâŋe aŋelo âlâ hâŋgâŋgumu ge omoŋe teteni-him nohonmâ yuwu sâŋ eknohop. “Gâŋe Roma yengât kunyeŋe yâkâlen ari den ekuwuatgât Anitâŋe sâŋ kalop. Anitâŋe nâŋgâhihimu lok gâ orop waŋgaen taiŋe ki hiliwahonomai. Yakât otmâ ki kiŋgitgahât otbuat.” Yawu sâŋ eknohop.

Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋ biwiyenŋe huruŋ sâek. Waŋga yuŋe bulâŋanâk huhuakmâ gulip otbuawâke yamâ benŋe nenâmâ ki hilipnon-gowuap. Siru pato bâleŋe pilâm waŋga lâum putuk pilâmu mâtuŋa âlâhât sâŋŋan kumu huhuakbuap. Yawu otmu nenŋe âleŋe hikinŋan yâhânom. Anitâhât aŋeloŋe den yawu eknohomu nâŋgâŋ biwi yâhâp ki oan. Den eknohoap yukât bulâŋe bulâŋanâk tetewuap.” Pauloŋe yawu sâŋ ekyongom biwiyenŋe mem heweweŋ tuhuop.

²⁷ Siru pato bâleŋe pilâmu waŋga ya bam gam purik gurik otmu tatmunŋe Sande yâhâp pesuk sâop. Otmu omoŋ tânâmŋan waŋga nep lokŋe “hân utâpguan mon” sâwi.

²⁸ Yawu sâŋ “yakât dopŋe pilâm ekne,” sâŋ ip pilâŋetâ amokŋan ge kumu yan yakât dopŋe mita lok konok ŋerek lok âlâhât bâlâk ŋerek yawu olop. Otmu yapâ tipinŋe ari âlâku ya pilâŋetâ ge kumu yan yakât dopŋe mita lok konok ŋerek lok âlâhât bâtnombot yawu olop.

²⁹ Otmu neŋ kârikŋan yâhâmain sâŋ kiŋgityeŋahât otmâ, waŋga betŋan aŋga imbât talop ya pilâŋetâ giop. Yawu otmâ “emet haŋ sâek,” sâŋ ulitgum tatbi.

³⁰ Tatmâ nep lokŋe pilânenekmâ arine sâŋ otmâ diŋgi âlâen yâhâ den mem yuwu sâwi. “Nenŋe diŋgi yu mem waŋga hâmeŋan yâhâ waŋgahât aŋga âlâ pilâmunŋe gewuap.”

³¹ Yawu sâŋetâ nâŋgâŋ Pauloŋe Yulio otmu tembe lâulipŋe yuwu sâŋ ekyongop. “Nep lok yuŋe pilânenekmâ arinŋetâmâ, nen saruân gemunŋe haranngowuap.”

³² Yawu sâŋ ekyongomu ipŋe mem diŋgi sâhâwi ya hârem pilâŋetâ diŋgi ya saru kakŋan ihilâk mahilâk bam ariop.

³³ Emet engatŋe nâŋgâmu yan Pauloŋe lok kerehâk yuwu sâŋ eknongop. “Nen sot ki nem tatmunŋe Sande yâhâp pesuk yap.

³⁴ Yâhâ wâtneŋne houŋ sâmapgât sot nene. Sot nemunŋe wâtneŋne tinŋ tinŋ sâmu waŋgaŋe neŋ kârikŋan yâhâm huhuakbuap yan âleŋe hikiâŋen yâhânom.”

³⁵ Yawu sâŋ eknongom Anitâ mepaem sot âlâ mem niop.

³⁶ Otmu nenŋe ekmâ biwinenŋaŋe holaŋakmu sot mem newin.

³⁷ Yâhâ waŋgaen tatbin nen lok 276 sot ya mem nemunŋe tepnenŋe ârândân olop.

³⁸ Yawu otmâ nep lokŋe waŋga biwiŋambâ sot lâum saruân pilâŋetâ gemu waŋga yaŋe heweweŋ otmâ ariop.

Waŋga ya huhuahop.

³⁹⁻⁴⁰ Emet haŋ sâmu hân ya ekmunŋe ki keterahop. Yawu otmâ saru atenŋe âlâen yâhâmunŋe neŋ biaen ekmâ, nep lokŋe “waŋgaŋe yan ari ginŋan

yâhâek,” sâam wanğahât anğa yakât ip hârejetâ gemu sângum pato ya dâinjetâ yâhâmu siruņe memu saru ginņan yâhâwe sâam olop.

⁴¹ Yawu gârâmâ ya wangim neņ kârikņan yâhâop. Neņ kârikņan yâhâmu hâmeņe kârikņe otmâ tatmu saru pato pilâm wanğa betņe ya kumu huhuâhop.

⁴² Kumu huhuakmu “pet kulem lokņe saru kakņambâ yoloņ otmâ arimai,” sâam tembe lâuņe yongone sâam otbi.

⁴³ Yongone sâam otņetâ yan kunyeņaņe Paulo ya kumai sâam kuyiņgiop. Kuyiņgim “yoloņ otmâ manmaine soņ pilâm gem arinjet,” sâam ekyongomu lok nombotņaņe soņ pilâm ge yoloņ otmâ ba hikiângen yâhâwi.

⁴⁴ Otmu yoloņ ki otmâ manbiņe wahap âlâ, nak papaņe pato yawuya mem kakņan yâhârejetâ lokoyekmu yâhâwi. Yawu otmâ nen kerekņe hikiângen yâhâwin.

28

Melite mâtuņan ariwi.

¹ Hikiângen yâhâ mâtuņa yakât kutņe nângâne sâam ambolipņe âiyongomunņe kutņe “Melite” sâam eknongowi.

² Yâhâ gelâk ningimu bâlâpņahât otmunņe yâkņe buku otningim kâlâp hâwurum uņetâ semu nângâm ikaiakmâ tatbin.

³ Kâlâp nângâm ikaiakmâ tatmunņe yan Pauloņe lauņaņe kârâņ kârâņ sâam kâlâp âlâ hâwurum katmu siop. Yawu otmu hâmiwuk âlâ kâlâp biwiņambâ ga yolondonj sâam bânņan ihm kepeim kinop.

⁴ Yawu otmu kapi ambolipņaņe ekmâ yuwu sâam alahuwi. “Lok âlâ kumu muop yakât matņe. Saruņe ki harangumu muap. Yawu gârâmâ saru ginņan yâhâmu matņe yu tetewaņgiap.”

⁵ Yawu sârejetâ Pauloņe hâmiwuk ya bânņambâ kum pilâmu gemu kâlâpņe siop. Kâlâpņe semu Paulo hâmiwukņe ki ihioņ yawuyaek otmâ bânņe welâm welâm olop.

⁶ Yawu otmu ekmâ yuwu sâwi. “Hâmiwukņe ihimu yakât hâkņe suk sâmu in yawu gem mumbuap mon?” Yawu sâam dâņâk ekmâ kinbi. Ekmâ kinmâ yu ya ki tetewaņgiop yakât otmâ ekmâ sâwi. “Lok yu hewukņe lok. Hâkņe yâhâp.”

Lok âlâ mesek olop ya Pauloņe heņgeņguop.

⁷ Lok kutdâ âlâ, kutņe Popilio sâam, yâkņe kapi tatbin ya hâlâņmâ manop. Yâhâ lok yaņe buku otningim emetņan dâinenekmu yâhâ orowâk im tatmunņe hilâm kalimbu pesuk sâop.

⁸ Otmu Popilio âwâņaņe tepņan arimu mesek olop. Mesek otmâ tatmu Pauloņe yâkâlen ba Anitâ ulitgum kunņan mem heņgeņguop.

⁹ Mem heņgeņguop yakât den pat ya sâam haok tuhuņetâ nângâm lohimbî mesek topņe topņe teteyiņgiopņe takañetâ mem heņgemyongop.

¹⁰ Mem heņgemyongomu yakât matņe lohimbî nombotņaņe tep âlep nângâwaņgim senņe âlâlâ yahat yahatņe mem taka ningiwi. Yawu otmâ mâtuņa yan manmunņe emetsenņe kalimbu pesuk sâop. Yâhâ gelâk sâpņe tâlâhumu kapi ya pilâm arine sâam otmunņe kapi ambolipņaņe heroņe nângâningim mâtâpğât natik lâum wanğaen katņetâ talop.

Melite ya pilâm Roma kapi patoen ariwi.

11 Otmu emelâk sikop sâpne tâlâhuop sâp yan wanğa pato âlâ Alesandiria kapiângembâ taka talop. Yâhâ Alesandiria kapi ambolipnaje lâpioyenje yâhâp, boho boho, ya ulityotgom manmai. Yakât otmâ wanğa ambonaje lâpio yakât umutnje hâwim wanğa hâmerjan lâum kânângâmu kinop. Yakât otmâ wanğa yakât kutje “Lâpionenne boho boho” sâm kunbi.

12 Wanğaen yâhâmunje yapâ menenekmâ ari Sirakusi kapiân ariop.

13 Yan ari tatmunje hilâm kalimbu pesuk sâmu yapâ ari siru pato pilâm mem awawi guwawi tuhunenekmu Lehiom kapiân ariwin. Emet hanj sâmu, betnennehembâ siru pato pilâmu ari hilâm yâhâp pesuk sâmu yan Puteoli kapi Italia hânân tap yan ariwin.

14 Yan ari wanğaembâ gemunje kapi ambolipnje Yesuhâlen biwiyenaje kepeim manbiye taka mem buku otninginetâ orowâk manmunje sande konok pesuk sâop. Otmu yapâ pilâm Roma kapiângen ariwin.

15 Mâtâwân arim tatmunje Yesuhât komotnje Roma kapiân manbiye nengât den pat nângâwi. Yawu otmâ nombotnaje taka Apio kapiân tatmâ mambotningiwi. Nenne yan arimunje penangiakbin. Yâhâ nombotnje âlâneâmâ taka kapi âlâ, kutnje Angim Bero Emet Kalimbu sâm, yan mambotninginetâ arimunje penangiakbin. Yan Paulonje yekmu biwinje holarakmu Anitâ mepaem tep heronje nângâop.

Paulonje Yesuhât den pat âlenje Yura yengât papatolipyenje ekyongop.

16 Roma kapiân arimunje tembe lâu yengât kunyenaje Paulo nângâwanjimû pâi emetjan ki katbi. Yawu otmâ emet tânjâlân katjetâ tembe lâu konoknje galemgumu orowâk manowot.

17 Hilâm kalimbu pesuk sâmu Yura yengât papatolipyenje ganjetâ den otnom sâm Paulonje den katmu yâk yengâlen ariop. Yawu otmâ yâkne nângâwanjim ganjetâ yuwu sâm ekyongop. “Bukulipne, nine topne ekyongomune nângânet. Yura bukulpnenne Yuraia hânân manmai me pâku lohimbî yengâlen ari manmai yâk ki mem bâleyekmâ manmâ gan. Me emelâk embâjâmbâek tâmbâlipnennaje Mosehât girem den âlâlâ lâum orotmemenenne topnje topnje katningiwi ya ki lonğâem manmâ gan. Yawu otmâ uwawapnje bia manmâ gawanâke yamâ benne bukulpnenne nombotnaje Roma lok yengâlen ari den imbiâk haknan sâwi. Yakât otmâ Roma yengât tembe lâulipnaje Yerusalem kapi yakât pâi emetjan mem katneketâ tatban.

18 Pâi emetjan mem katneketâ tatmune Roma yengât kunlipyenaje topnje girawuhât den âiân katnekbî ya nângâne sâm âi pâi tuhunekbî. Âi pâi tuhunekjetâ mumbongât dop ki olop. Yanjak holarnekne sâm otbi.

19 Yawu otbiâke yamâ benne Yura papatolipnennaje kâriknje otmâ kuyinginetâ yapâ gâtņaje Roma lok kutdâje denne nângâm hârenihiwuapgât sâwan. Yâhâ nâje papatolipne den âiân katyekbe sâm ki otman.

20 Anitânje Yura nengât tihitnenne otmâ iknje honj bawaje hângângumu gewuapgât nângâm biwinenne memâk manmain. Yawu gârâmâ Anitânje emelâk hângângumu giop biwinaje yawu nanğan. Yakât otmâ pâi emetjan katnekbî. Yâhâ Anitâhât honj bawaje yâkât topnje ekyongowe sâm dâiyekmune takai.”

21-22 Sâmu sâwi. “Bukulipnenne Yuraia hânân manmaine gâhât den ki kulemgum katjetâ takap. Me lok âlâ ki hângângunjetâ nengâlen taka sâm bâlehihimu nângâwin. Yawu gârâmâ lohimbî hânjan kulemjan manmâ araije Yesuhât komot yengât sâm bâleyingimai. Yakât otmâ gâhât nângân

nângânân tap ya eknongorâ nângâne sâam oain. Yawu gârâmâ âun yukârâmâ ki alahunom. Hâmbâi bukulpnenne nombotne ki takai yâk orowâk taka tatmunne den huhunom.” Yawu sâam ekuwi.

²³ Yawu sâam den huhunomgât sâp katbi. Otmu sâp sâwi ya otmu omonânâk Yura lok dondâhâlâkne Paulohât emelan yâhâ menduhuakbi. Menduhuaknetâ Anitâne tihityene otmap yakât den pat âlepne Paulone ekyongomu emet njin sâop. Otmu emelâk embânâmbâek Mose otmu Anitâhât poropetelipnane den kulemguwi yakât bulâne Yesuhâlen teteop yakât topne kâsikum yinginetâ nângâwi. Yawu otmâ biwiyene Yesuhâlen katnetgât nângâm engatyeñan giop.

²⁴ Yâhâ nombotnane denne nângânetâ bulâne olowâke yamâ benne nombotne âlâneâmâ nângânetâ nahat otmu bet pilâwi.

²⁵ Yawu otmâ den kakñan sahañnetâ Paulone yuwu sâam ekyongop. “Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakne poropete lok âlâ, kutne Yesaia sâam, den yuwu sâam ekumu kulemguop yakât bulâne yengâlen teteap.

²⁶ “Gâne Isirae lohimbi yengâlen ari yuwu sâam ekyongo. “Anitâne yuwu yap. Yene biwi pâlâmne otmâ nâhât den nângânetâ tâñat otmap. Otmu nâhât hâkâñ otmâ nângâm kâkâsuk otmâ kâhâeneksai.

²⁷ Yakât otmâ biwiyene alitmâ nâhât topne ki nângânetâ keterakyinñiwuap. Yawu otmâ hiliwahonomai.” Den yawu tap.

²⁸ Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet. Anitâne lohimbi kerek nengât tihitnenne otbe sâam oap yakât den pat pâku lohimbi yengâlen ari ekyongonomgât sâam ningiop. Ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenane kepeinomai.”

²⁹ Paulone yawu sâam ekyongomu den kakñan sahañgim pilâm emelambâ gem ariwi.

Paulo Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop.

³⁰⁻³¹ Paulone Roma kapiân manmu yambu yâhâp pesuk sâop. Otmu sâp yan lohimbi kingitne orowâkne yâkâlen arinetâ Anitâne tihityene otbe sâam nanne Yesu hângângumu giop yakât den pat ya pahâk ekyongop. Otmu Yesu Kiristohâlen biwiyene katnet sâam engatyeñan giop. Yawu. Anitâ gâ orop manbuap.

Nâ bukuhe,
Luka

Roma Pauloŋe Roma yengât ekap kulemgum katyinjop.

O bukulpine,

¹⁻⁵ Yen Roma kapi ambolipŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât pat kuyingim yâkât komolân torokatyehop. Nâ Paulo, nâŋe pepa yu kulemgum katyinjian.

Yesu Kiristo, Anitâhât nanŋe, Dawitihât senâmbâ gâtŋe

Bukulpine, Anitâŋe Yesu Kiristo hângângumu giop yâkât hoŋ bawa manmâ gaman. Lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe Kiristohât topŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋe yâkâlen katŋetgât Anitâŋe menekmâ aposolo âi sâŋ nihimu den pat âlepŋe ekyongom manman. Den pat yakât topŋeamâ emet inânŋan Anitâŋe poropeteliŋe ekyongomu Miti pepaen kulemguwi ya yuwu tap. Anitâhât nanŋe, Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe Yura nengât tâmbânenŋe, lok pato âlâ, kutŋe Dawiti sâŋ, yâkât senâmbâ gâtŋe. Yawu gârâmâ Anitâŋe kulem âlâ kândâkdâ miop yamâ Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yâkât nâŋgâmunŋe Anitâhât nanŋe tâŋ tâŋâk otmap. Otmu Anitâŋe ikŋahâk tep âlep nâŋgânihim nanŋe hângângumu ge nâhâlen tetem aposolo âi sâŋ nihiop. Âi sâŋ nihimu yaŋak benŋe pâku lohimbine biwiyenŋe yâkâlen katmâ denŋe lâuŋetgât ya yengâlen ari den pat âlepŋe ekyongom manman.

⁶⁻⁷ Yen Roma kapi ambolipŋe Yesu Kiristohât tem lâuwanŋim manŋetgât Anitâŋe wawaeyekmâ yâkât komolân torokatyehop. Yakât otmâ Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe engatyetŋeâk otmâ nâŋgâyingim tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nâŋgâyingim ulitgum gaman.

Pauloŋe Roma kapi ariwom nâŋgâm biwiŋe mem manop.

⁸ Topŋe katmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Emelâk yeŋe Yesu Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katmâ tem lâuwanŋim gai yakât den pat yu lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâŋgâŋetâ âilonŋo otmap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan kinmâ yengât nâŋgâm Anitâ Awoŋne mepaem mansan.

⁹ Yawu otmâ manmâ Anitâŋe âi sâŋ nihiop ya biwinanŋe tiŋâk kepeim pâku lohimbine yâkâlen biwiyenŋe kepeim manŋetgât ya yengâlen ari nanŋahât den pat âlepŋe ya ekyongomune nâŋgâm biwiyenŋan katŋetâ bulâŋe yâk yengâlen tetem gap.

¹⁰⁻¹² Otmu dop yawuâk Roma kapi ambolipŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manŋetâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyingâkgât nanŋan. Yawu nâŋgâm haoŋmâ ârândân “girawu otmâ takam yekbe” sâŋ Anitâ ulitguman. Yawu gârâmâ Anitâŋe nâŋgânihimu yengâlen takawom yanâmâ biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu yan tânahom yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânnenŋe tiŋâk kepeimunŋe kârihem tatbuap. Yawu nâŋgâm Anitâ ulitgum manmâ gan ya yâkŋe nanŋe.

¹³ Yawu otmâ pâku lohimbi kapi wosapâ me wosapâ mansai yâk yengâlen ari den kâsikum yingimune biwiyenŋe Kiristohâlen katbi. Yakât dopŋeâk yengât bukulpinenŋe nombotŋe Anitâhât topŋe ki nâŋgâmaine Kiristohâlen biwiyenŋe

katnetgât yengâlen taka yâkât den pat âlepne ekyongowom. Yakât biwinanje hikuman yamâ mâtâpgât hâum pâpguman.

14-15 Lohimbi kerek ya yengâlen ari den pat âlepne ekyongomune nângânetgât Anitâne âi sâam nihiop. Yakât nângâm lohimbi nombotne pepa emetnan yâhâm nângân nângânyene orop mansai otmu nombotne pepa emetnan ki yâhâwi, otmu Girik lohimbi kapi tete manmâ nep âlâlâ tulumai, otmu pâku lohimbi kâlepnehen me bârâ betnehen manmai, ya hârokne Yesuhât topne nângânetgât nângâyngim mansan. Yakât otmâ Roma yengâlen taka den pat âlepne ekyongowe sâam biwine hewewen otmu mansan.

16-17 Bukulipne, Yesuhât den pat âlepnehât topne yuwu sâamune nângânet. Lohimbi âlâ me âlâ, nen Yura lohimbi angoânâk den pat âlepne nângâm Kiristohâlen torokatbin, me yen pâku lohimbi den ekyongomunne yawuâk yâkâlen torokatbi, nen hârokne yâkâlen biwinenneje kepeim mannom yamâ Anitâne tosanenne pilâningim manman kâriknehât pat kuningiop yakât bulâne menom. Anitâ Wâtgât Amboje yâkâlen biwinenneje kepeim mannom yamâ ki hâum pâpgunom. Den yan yune emelâk poropete âlâne den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyenneje kepeim tem lâuwanjinomai yamâ manman kâriknan mannomai.”

Pâku lohimbi yengât topyene

18 Bukulipne, pâku lohimbi yengât nângâm den âlâ yuwu sâamune nângânet. Pâku lohimbi yengât topyeneâmâ yuwu. Yâkne bukulipyene otmu lohimbi wosaken me wosaken mansaine Anitâhât den nângânetâ bulâne otmap sâam den ya kurihim Anitâ betbangim orotmeme kingon otmâ mansai. Yakât otmâ Anitâne pâku lohimbi betyongomu mansai yakât topne ekyongomune nângânet.

19-20 Kândik mindikum, Anitâne ikne wâtjan kinmâ hân himbim kândikyotgom wahap topne topne kalop yapâ gâtneje yâkât topne iknjiâk tap ya kerek ekmâ nângâmai. Wahap topne topne kalop yan ikne wâtnehât towatne tetemu ekmai. Ekmâ tat tat memeje kârikne tatbangiap yawu nângâmai. Yawu nângâm Anitâ ki ekmain yamâ yâkne wahap âlâlâ kalop yan ikne topne tetemu ekmai. Yakât otmâ Anitâhât topne ki nângain sâam irelaknomaihât dop âlâ ki tap.

21 Yawu gârâmâ Anitâne wahap topne topne kalop yamâ lohimbi nombotneje yâkât bāt towatne ekmâ yan ki ewe katmâ mepaemai. Yawu otmâ yanjak nângân nângânyene gulip malap otmu wahap tângât me hâlije bia yawuyakât nângânetâ yahatmap. Yawu nângâm biwi nângân nângânyene manguakmu nângânetâ ki keterakmap.

22 Yawu gârâmâ nângân nângânnenneje orop mansain yawu sâam nângâm tâpikgumai.

23 Yawu nângâm tâpikgum Manman amboje Anitâ yahat yahatne yâk betbangimâmâ senje âlâlâ topne topne, nâi selon, me songo bau, me hambe gumbam, umutyene hâwiñetâ kundenyene tetemu ya mepaemai. Me Porom Lâpio yawuya yengât umutyene hâwim kânângânetâ kinmu yakât nângânetâ bulâne otmu mepaemai.

24 Yawu otñetâ yakât Anitâne betyongomu yene nângân nângânyeneâk watmâ yuwu otñetâ kingon otmap. Emet huhumai, me kâwâ konda otmai, me wahap ki orotne otmai.

25 Yâhâ Anitâhât den bulâŋe hâkâŋ otmâ bet pilâm den perâkŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu Anitâ Hân Himbim Amboŋe betbaŋgimai. Betbaŋgim ikŋak wahap topŋe topŋe kalop yakât nâŋgâŋetâ yahatmu yanâk biwiyenâŋe kepeim manmai. Yamâ nenâmâ yawu ki otnom. Nenâmâ Anitâ konok mepaem manmâ yâhânôm. Ya bonŋanâk.

26-27 Yâhâ pâku lohimbijne manman kiŋgoŋ manŋetâ Anitâŋe yekmu bâlemu betyongomu yanak yeŋe engatyeŋeâk otmâ orotmeme kiŋgoŋ ya witgum yuwu otmâ manmai. Lohimbi miakmâ orowâk manmai orotmeme ya pilâmai. Yawu otmâ imbilipyenâŋe loklipyeŋe pilâyekmâ imbi bukulipyenâŋe orop ekŋâleŋgim otmâ hilipgumai. Otmu loklipyeŋe gurâ yawuâk imbilipyenâŋe pilâyekmâ bukulipyenâŋe orop ekŋâleŋgim orotmeme kiŋgoŋ otmâ. Yawu tâpik gupik otmâ manmai yakât huhopŋe mesek topŋe topŋe teteyiŋgimap.

28 Otmu Anitâhât den bulâŋe nâŋgâŋetâ nahat otmu betbaŋgim nâŋgâm gulip manmai. Yakât otmâ Anitâŋe betyongomu biwi nâŋân nâŋgânyenâŋe gulip malap otmu orotmeme kiŋgoŋ me âlepŋe ya ki ekmâ ketetmai. Yawu otmâ yan orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai.

29 Orotmeme kiŋgoŋ otneâk nâŋgâmai yamâ yuwu. Kâwâ konda otmai. Me sen buhu buhu oraŋgimai. Me bukulipyenâŋe yengât iri sikum me senŋe âlâlâ tatyŋgimap ya ekŋâlem mene sâŋ biwiyenâŋe nâŋgâmai. Me dewaeak dewaeak manmai. Me wawi, me misiŋem nemai, me kâirahomai, me nâŋgâm bâleŋgimai. Me ahom hioŋakmai. Me bukulipyenâŋe yongonjetâ mumai.

30 Me bukuhât den belâŋen sâsâ. Me sâŋ bâleŋgimai. Me âwâ mâmâlipyeŋe yengât lauyeŋe ki lâumai. Yawu otmai yan yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu Anitâhât nâŋgâŋetâ gemap. Otmu bukulipyenâŋe yengât yawuâk nâŋgâŋetâ gemu mem ge karakmai. Otmu wuân me wuân kândikum otŋetâ dondâ bâlewup yakât nâŋgâŋetâ biwiyenâŋak kinmap.

31 Yawu otmâ hep torehenlipyeŋe, me imi ata, me wârâ tou ya orop we âlep ki nanŋaŋgimai. Me bukulipyenâŋe orop den hikumai yamâ ki watmai. Me tepyeŋe kou kâlâp semu kuk oraŋgimai yan kaok ki oraŋgimai. Kuk yawuâk tatmâ yâhâekgât den hâmeân hâlulu sâmai. Me lohimbi âlâ me âlâŋe umatŋe kakŋan manmai ya ki yekmâ nâŋgâyiŋgimai.

32 Lohimbi âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe topŋe topŋe yawuya otmai yamâ hem kâlâwân ge hiliwahonomai yakât Anitâŋe den sâŋ kalop. Lohimbi den ya nâŋgâm heŋgeŋgumaiŋe kunyeŋe kârikŋe otmâ orotmeme bâleŋe ya tâtâemâk otmâ mansai. Yawu gârâmâ buku nombotŋaŋe orotmeme bâleŋe yawu otmai yamâ yekmâ heronŋe nâŋgâyiŋgimai. Pâku lohimbi yengât topyeŋemâ yawu.

2

Yura lohimbi yengât topyeŋe

1-2 Yawu gârâmâ Yura lohimbi yengât nâŋgâm yuwu ekyongomune nâŋgâŋet. Pâku lohimbijne orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai ya yengât manmanyenâŋe ya yeŋe ekŋetâ bâlemu nâŋgâm bâleyiŋgimai me sâŋ hâreyiŋgimai. Yawu gârâmâ yâkŋe otmai yakât dopŋeâk yeŋe gurâ yawuâk otmai. Yakât otmâ yeŋe sâŋ hâreyiŋgimai yakât dopŋeâk Anitâŋe yen gurâ sâŋ hâreyiŋgiwuap. Yanâmâ yâkât senŋan sâŋ buiaknomaihât dop âlâ ki otbuap.

3 Pâku lohimbi nombotŋaŋe orotmeme kiŋgoŋ otmâ manmai yamâ Anitâŋe sâŋ hâreyiŋgim yakât matŋe yiŋgimap yanê ârândânŋ otmap, yeŋe yawu

nāngâmai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje bukulipyenje yengât manmanyenje ekmâ nāngâm bâleyingim sâm hâreyingimap yamâ bukulipyenjanje manman bâlenje otmai yawuâk torokatmâ otmai. Yawu gârâmâ sâp patoen Anitâje orotmeme kiŋgoŋ wuân me wuângât matŋe umatŋe yingiwuap yanâmâ lohimbî yawuya ki wangiyeŋbuap. Yamâ yingimu menomai yakâ.

⁴ Yakât otmâ yuwu ki nāngânomai. “Anitâje wawaenenekmâ kuk in yawu ki otmap. Me ki tepŋe kou kâlâp semap. Yakât otmâ yâkŋe ki den âiân katnenekmâ matŋe umatŋe ningiwuap,” yawu ki nāngânomai. Yawu nāngânomai yamâ nāngâm hilipgunomai. Yakât topŋe yuwu sâmune nāngânet. Yenje orotmemeyenje kiŋgoŋ ya bet pilâm Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim manŋetgât yâkŋe wawaeyekmâ tihityenje otbe sâm mambotyŋingimap. Yenje yakât nāngânetâ porap otmap.

⁵⁻⁶ Nāngânetâ porap otmu kunyenje kârikŋe otmâ betbangimai. Yawu otmâ orotmeme kiŋgoŋ yawuya torokatmâ otmâ mannomai yamâ sâp patoen Anitâje lohimbî kerek nengât manmannenŋahât matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ matŋe âlâhât tipŋe yingimu menomai.

⁷⁻¹¹ Anitâje Yura lohimbî me pâku lohimbî kerek nengât biwinnenje ekmâ konohâk menduhunenekmâ matŋe dopnenŋan tâŋ tâŋâk kâpekningiwuap. Otmu sâp patoen Anitâje nāngâningimu yahatmu ikŋe senŋan koko salehâk kinmâ manman kârikŋan mannom sâm lohimbî nombotŋenjanje yâkâlen biwiyenjanje kepeim orotmeme âilonggo longgo otmâ manmai. Yawu otmai yamâ Anitâje nāngâyŋingimu yahatmu nan baralipne koko salek sâm manman kârikŋahât bulâje yingimu biwiyenje huruŋ sâwuap. Yâhâ lohimbî nombotŋenjanje yenjahât nāngânetâ yahatmu tepyenje umatŋe otmu Anitâhât den kum manman kiŋgoŋ manmai. Lok yawuyamâ Anitâje kuk otyingim matŋe umatŋe yingimu mem hâhiwin dondâ nāngâmbisâi.

¹²⁻¹⁵ Anitâje Yura lohimbî me pâku lohimbî kerek nengât biwinnenje ekmâ otbin mewin yakât matŋe tâŋ tâŋâk kâpekningiwuap yakât topŋe sâmune nāngânet.

Anitâje ikŋe nāngân nāngânŋan tatmap ya Mose ekumu girem den âlâlâ kulenguop. Yakât otmâ Yura lohimbî âlâ me âlâje girem den ya nāngâm ki watmai yâhâmâ Anitâje yekmu ki ârândân otmap. Lohimbî âlâ me âlâje girem den âlâlâ kerek lâum mansai yâhâmâ yekmu ârândân otmap. Yawu gârâmâ Yura lohimbî kerekŋe girem den ya lâum hâum pâpgum tosa miai. Yakât otmâ Anitâje den âiân katyiekâm matŋe umatŋe yingiwuap.

Yâhâ pâku lohimbî yâhâmâ Anitâje girem den ya ki ekyongop. Yawu gârâmâ ki nāngâm yenjahâk otmâ hilipgum tosa memai. Ya âlâkuâk torokatmâ otnomai yamâ yawuâk matŋe umatŋe yingimu menomai.

Yawu gârâmâ Anitâje ikŋe nāngân nāngân ya biwi nāngân nāngânyenjan katmu orotmeme âlepŋe me orotmeme bâlenje yâhâp yâhâp ya ekmâ ki-wilimai. Yawu otmâ Anitâhât nāngân nāngân ya pâku lohimbî âlâ me âlâje engatyenjanjak otmâ watmai yan girem den ekyongomu watmai yawu oap. Yâhâ yawu otŋetâ ârândân otmap yan biwiyenje sânduk sâmap. Yâhâ otŋetâ bâlemap yanje biwi nāngân nāngânyenjan hâumu otmâ hilipguain sâm biwiyenjan nanŋangimai.

¹⁶ Yakât otmâ den pat âlepŋe yakât pâŋe konok yuwu sâmune nāngânet. Hâmbâi mâne sâp pat tetewuwân Anitâje sâmu Yesu Kiristonje nen hârok biwinnenjanhât topŋe ekmâ sâm hâreningim tihân otmain memain me biwinnenjanâk nāngâmain yakât matŋe ya âlâku amboŋan amboŋan ningiwuap.

Yura lohimbijne yehahât nângâñetâ yahalop.

¹⁷ Yâhâ Yura lohimbijne yehahât nângâñetâ yahatmu yuwu sâmai. “Nenâmâ Yura lohimbi. Emelâk Anitâñe nângâningimu yahatmu ikñe pat kuningiop. Yakât kakñan Mose ekumu girem den âlâlâ kulemguoop yakât topñe nenñahâk nângâmâin. Yakât otmâ Anitâñe tihitnenñe otmu ikñe komot bulâñe mansain.” Yawu nângâm yehahât nângâñetâ yahatmap.

¹⁸ Yâhâ yeñe yuwu me yawu otñetgât Anitâñe sâam kalop yakât topñe yuwu nângâmâi. “Nenñeâmâ girem den yakât topñe nângâm henñengum yanak benñe orotmeme bâleñe ya ekmâ ketetmâ orotmeme âlepñeak otmâin.

¹⁹⁻²⁰ Yawu otmâ girem den ya nângâmunñe biwinenñan hâumu manman bulâñahât mâtâp ya teteningimu tâñ tâñâk watmain. Yakât otmâ pâku lohimbijne mâtâp ya ki nanñai yâhâmâ Anitâhât den kâsikum yingimunñe nângânomaihât dop tap. Me nombotñaje girem den ya ki lâum manmâ mâtâp tâpikgumai yamâ tiripyongomunñe mâtâp ya tâñ tâñâk watnomai. Me nombotñaje ihilâk mahilâk manmai yamâ kuwikyekmunñe âilonño mannomai. Me nombotñaje nângâñetâ ki keterakyingimâp yamâ ekyongomunñe hanñe sâyingiwuap.”

²¹ Yeñe nângâm tâpikgum mâtâp ya tâñ tâñâk ki watmai. Yamâ topñe girawuhât otmâ bukulipyenñe mâtâp ya watñet sâam den kâsikum yingine sâam oai? Yâhâ lohimbijne senñe âlâlâ kombo ki miangñet sâam ekyongomai. Yamâ wongât otmâ yeñe gurâ kombo miangñimai?

²² Me loklipyenñe me imbilipyenñe betyenñehen ki kionñet sâam ekyongomai. Yamâ benñe yeñe gurâ buku nombotñe yengât imbilipyenñe orop ihilâk ekñâleangñimai. Otmu kasalipyenñe Porom Lâpio mepaemai ya ekñetâ dondâ bâlemâp. Yamâ wongât yeñe gurâ yâk yengât opon kâmbukñan yâhâ Porom Lâpio tatmawân senñe âlâlâ kâmbukñe sâam katmai ya kombo meyingñimai?

²³ Anitâñe Yura lohimbi nengât nângâm girem den Mose ekumu kulemguoop. Yeñe yakât yawu nângâm yehahât nângâñetâ yahatmap. Yamâ benñe girem den ya lonñeñetâ pâku lohimbijne yekmai yan Anitâhât nângâñetâ gemap.

²⁴ Den yan yuñe emelâk poropete âlâñe den kulemguoop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yura kapi ambolipñaje orotmeme bâleñe otmâ mansai. Yakât otmâ pâku lohimbijne Anitâhât nângâñetâ dondâ gemap.”

²⁵ Otmu yakât torokatmâ yuwu sâamune nângâñet. Anitâñe Yura lohimbi nângâyingim manman âlepñahât pat kuyingñiop yakât otmâ hâkyenñe torehenñan undip tuhanñimai. Yawu tuhanñim girem den tâñ tâñâk watmai yanâmâ Anitâñe nângâyingimâp. Yawu gârâmâ girem den ya kumai yanâmâ hâkyenñan undip tap yakât nângâm undip ki tuhanñiwi yawu yekmu otmâp.

²⁶ Yawu gârâmâ pâku lohimbi yengât sâam manman âlepñahât pat ki kuyingñiop yakât otmâ hâkyenñe torehenñan undip ki tuhanñimai. Yamâ Anitâñe ikñe nângân nângânñambâ girem den ya Mose ekumu kulemguoop. Yâhâ pâku lohimbijne girem den ya pâpgumai ya yengât biwiyenñan Anitâhât nângân nângân tatmap ya tâñ tâñâk watmai. Yanâmâ Anitâñe yekmâ nângâyingim hâkyenñe torehenñan undip tap yawu otmâp.

²⁷ Yura lohimbi hâkyenñe torehenñan undip tap yeñe girem den sâlikum topñe nângâm henñengumai yamâ ki lâumai. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyenñe torehenñan undip ki tap yanñe Anitâhât nângân nângân watmainñe sâp patoen yen mem den âiân katyekmâ sâam hâreyingñinomai.

28 Yakât topnje yuwu sâmunen nângânet. Anitâne lohimbi yengât nângâm manman âlepñahât pat kuyingiop ya girawu yanje yakât bulâne menomai? Lok yanje imbiâk hâkyenje torehenjan undip tuhuangim topyenje kurihakmâ lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai yâkne bulâne ya ki menomai.

29 Yâhâ Wâtgât mâmânahât Heakne lohimbi mem hewewenj tuhuyekmu Anitâhâlen biwiyenjanje kepeim mansai yâkne bulâne ya menomai. Lohimbinje Anitâhâlen biwiyenjanje kepeimai ya yengât nângâyingimu ârândânj otmap. Yanjeâmâ bukulipyenjanje nângâyinginetâ yahalâkgât ki nângâmai.

3

Anitâne Yura lohimbi kerek ki betyongop.

1 Kândikum emelâk Anitâne Yura nengât tâmbâlipnenje yengât nângâyingimu yahatmu ikne pat kuyingiop. Yakât otmâ hâknenne torehenjan undip tuhuangim gamain. Anitâne nângâningimap yakât topnje yuwu tap.

2 Anitâne ikne den bulâne ya tâmbâlipnenje ekyongomu yakât ambonje otbi. Yawu otmâ pâku lohimbi yengâlen ari yakât topnje ekyongonjet sâm yingiop. Sâm yingiop yanjak sâp yiwerenje nen meneneksap.

3 Yawu gârâmâ nengâlen gâtne kingitne orowâkne Anitâhâlen biwiyenjanje ki kepeim manmâ gai. Yawu otmâ gai yakât matnje Anitâne nen Yura lohimbi kerek betnongowuap me bia?

4 Yamâ bia kârikne. Yakât otmâ lohimbinje Anitâ orop biwiyenjanje hikuakmâ konohâk otmu den hikuwi. Den ya kelangatmâ âlâ sâmai, otmu nombotnje hârem pilâmai. Yawu gârâmâ yâkne otmai yawu Anitâne ki otmap. Den yan yunje emelâk lok âlâne den kulempuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“O, Anitâ, nenje otmunje bâlemap yan den sâm hâreningirâ ekmunje ârândânj merândânj otmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne nângâm bâlehilihjetâ ki bonje otmap.”

5 Yawu gârâmâ lokgât nângân nângân watmâ den yuwu ekyongomune eknet. Nenje otmunje bâlewuap yan Anitâne den sâm hâreningimu lohimbinje nângânetâ sâtne otmu mepaenomai. Mepaenomai yakât kakñan matnje umatnje ningiwuap yakât otmâ nângâm bâlewangim imbiâk umatnje ningiap yawu sâmunje ki ârândânj otbuap.

6 Yawu gârâmâ nenje otmunje bâlemap yan Anitâne imbiâk matnje umatnje ningimap otmuâmâ sâp patoen biwinenñahât topnje nângâm den sâm hâreningimu ki ârândânj otbuap. Yawu gârâmâ Anitâne imbiâk mambiâk otningimap yawu ki nângânom.

7 Yâhâ nângân nângân âlâ yuwu ki nângânom. Nenje Anitâ orop biwinenjanje hikuakmâ konohâk otmu den hikuwin. Den yamâ nombotnje hârem pilânom. Yawu gârâmâ nenje otmain yawu Anitâne ki otmap. Yâhâ nenje den nombotnje hârem pilânom yanâmâ Anitâne ki betnongowuap yakât nângâm lohimbinje mepaenomai. Anitâ mepaenomai yan topnje girawuhât otmâ den sâm hâreningim matnje ningiwuap?

8 Yâhâ lohimbinje witgum mepaenjetgât nenje ihilâk otneâk nângânom yamâ dondê bâlewuap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotñanje imbiâk nâhât ihilâk otmunje bâleâkgât nângâmap sâmai. Yawu sâm den haknan sâmai. Lohimbi nombotñanje yawu nângâmai yamâ hâmbâi sâp patoen Anitâne matnje umatnje yingimu menomai.

Nen kerekŋe otmunŋe bâlemu tosa orop manmain.

⁹ Bukulipne, Anitâŋe Yura lohimbi nengât nâŋgâmu yahatmu pâku lohimbi yengât nâŋgâmu gemap me bia? Yamâ bia kârikŋe. Nen Yura lohimbiŋe pâku lohimbi yengât amutyenjan katnenekmu mansain. Yawu ki tap. Nenŋe yen pâku lohimbi orop orotmemenenŋe bâleŋe me manman kiŋgoŋ otmâ gain. Yakât otmâ nen kerekŋe matŋe menomgât pat mansain.

¹⁰ Den yan yunŋe emelâk poropete nombotŋaŋe den kulemguiwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi kerekŋe koko salek me uwawapŋe bia ki mansain.

¹¹ Nengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe Anitâhât nâŋgân nâŋgânŋe girawu tap ya ki nâŋgâm manmain. Me lok âlâ me âlâŋe Anitâ ki ewe katmâ mepaemain.

¹² Otmu Anitâŋe mâtâp yuwuâk watmâ manŋet sâm katningiop yamâ lok kerekŋe tâpikgum mâtâp bâleŋan manmâ gain. Yawu gârâmâ lok hârokŋe buku oraŋgim uwawapŋe bia mannomgât dop âlâ ki tap.

¹³⁻¹⁴ Otmu lok muŋetâ hanyongomunŋe tâtuk sâm hâkyeŋe korokŋe bâleŋe pilâmap yakât dopŋeâk lohimbi nombotŋaŋe den perâkŋe sâm bukulipyenŋe kâityongomai. Otmu hâmewuk me soron hambenŋe yawuyaŋe ningimu mumain yakât dopŋeâk lohimbi yawuyaŋe bukulipyenŋe orop sâm bâleangimai. Me den bâleŋe hâiakmai.

¹⁵ Otmu lokŋe kapam kune sâm in yawu tepyenŋe kâlâp semu yahatmâ kapam kumai.

¹⁶ Otmu haonmâ ârândâŋ bukulipyenŋe yengât nâŋgâm bâleyiŋgim mem âlâlâ tuhuyekmâ manmanyenŋe hilipgumai.

¹⁷ Yawu otmâ bukulipyenŋe orop biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe ki hikuakmâ konohâk otmâp.

¹⁸ Lohimbi yawuyaŋe Anitâhât nâŋgâm ki ewe katmai.” Topnenŋeâmâ yawu.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Anitâhât den yakât topŋe yamâ yuwu. Yura lohimbi kerekŋe yâkât den tem lâuwaŋgim mannehât girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguoŋ. Yawu gârâmâ nenŋe yâkât girem den ya watmâ tem lâuwaŋgimain yamâ hâum pâpŋgumain. Yakât otmâ nenŋe pâku lohimbi orop yâkât senŋan kinmâ sârereakmunŋe nenekmu ârândâŋ otbuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ yâkât girem den nâŋgâmain yan biwinenŋan hâumu tosa orop mansain sâm nanŋaŋgim anjulakmain.

Kiristoŋe manman bâleŋahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenehop.

²¹ Yawu gârâmâ Anitâŋe tosanenŋe pilâningim tihitnenŋe otmâp yakât mâtâp âiŋe teteop. Yakât topŋe nâŋgâmunŋe keterakningiâkgât emet inânŋan Mose otmu poropete lok nombotŋaŋe den kulemguiwi. Yawu gârâmâ mâtâp âiŋe yaŋe girem den hâŋgiŋe orop ki lâuaksawot. Mâtâp âiŋe yakât topŋeâmâ yuwu.

²²⁻²⁴ Nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi dop konohâk mansain. Topnenŋe kâsiwahomunŋe ikŋiâk ikŋiâk otbuapgât dop ki tap. Nen kerekŋe otmunŋe bâlemu tosa orop manmain. Yawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ki ârândâŋ otmâp yawu nâŋgâmain. Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hâŋgângumu ge sârerenenekmâ kawenenŋan kinmâ howanân kuŋetâ muop. Yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu Kiristoŋe manman bâleŋahât paŋgoŋâmbâ holaŋnenehop.

25-26 Otmu yakât torokatmâ sâmunne nângânet. Emelâk embâñân tâmbâlipnennaje orotmeme bâleñe otmâ manbi yakât matñe Anitâñe in yawu ki yingïop. Yawu gârâmâ orotmeme bâleñe otminiwi yakât nângâmu dondâ bâleop yakât topñe tetekñan eknehât ikñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ muop. Yawu otmu biwinenñe yâkâlen katmunñe Anitâñe nengât kaok nângâningim tosanenñe pilâningiop.

27-28 Den ekyongoan yukât topñe yuwu sâmunne nângânet. Nennahâk otmâ Anitâhât girem den tâñ tâñâk lâum manmâ gamunñe nenekmu ârândâñ otbuapgât dop tap me bia? Yawu bia. Yawu tap mâne nenñe hâknennje mepaembâin. Yakât otmâ mâtâp konok tap yamâ yuwu. Yesu Kiristohâlenâk biwinenñaje kepeim manmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap.

29 Yakât otmâ yuwu sâmunne nângânet. Anitâ Tihit tihit ambonñe enñat yâhâp ki otmap. Yawu otmâ nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî mâtâp ikñiâk ikñiâk ki sâm ningiop. Yâhâmâ tihitnenñe otbe sâm menduhunenekmâ mâtâp konohâk sâm ningiop tap.

30 Yakât otmâ nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî orop Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim manmain yanâmâ Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap.

31 Yawu gârâmâ Moseñe girem den âlâlâ kulemuop ya ki gulip olop. Yakât otmâ nenñe biwinenñe yâkâlen kepeim denñe tem lâuwangim manmain yan girem den ya lâumunñe nengâlen bulâñe tetemap yawu oap.

4

Awarahamñe Anitâhâlen biwiñaje kepeim manop.

1 Nengât tâmbânenñe âlâ, kutñe Awaraham sâm, yâkñe manman girawu manmu Anitâñe ekmu ârândâñ olop ya ekmâ nângâne.

2 Awarahamñe ikñahâk otmâ manman âilonggo manmu yakât Anitâñe ekmu ârândâñ olop mâne ikñahâlâk nângâmu yahatbâp. Yawu gârâmâ ikñahât ki nângâmu yahalop.

3 Yakât topñe Moseñe kulemuop ya yuwu tap.

“Anitâñe Awarahamgât pat sâm kuwangiop ya Awarahamñe nângâm yâkâlen biwi nângân nângânñaje kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâñe biwiñe ekmu ârândâñ olop.”

4 Yakât yuwu sâmunne nângânet. Nenñe âi tuhum manmain yakât hâmeñe sâm tewetsenñe ningimai. Yâhâ tewetsenñe ningimai yan “Âo, tewetsenñe yingïain yuâmâ tep âlep nângâm in kâsikum yingïain,” yawu ki sâmai. Âi tuhumain yakât hâmeñe sâm tewetsenñe ningimai.

5 Yâhâ Anitâñe yeñe otmai yawu ki otmap. Lok âlâ me âlâñe nengât tosa pilâningiâk sâm Anitâhâlen biwiyeñaje kepeim manmai ya yengât biwiyeñahât topñe nângâm tosayeñe pilâyingimap. Yâhâ lok nombotñaje nennahâk yu ya tuhumom yakât matñe tosanenñe pilâningiwuap yawu sâmai yamâ ki nângâyingimap. Topñe yawu tap.

6 Otmu tâmbânenñe Dawitiñe yakât topñe nângâop yamâ yuwu. Anitâñe nengât orotmeme bâleñe me âlepñe ya ki ekmâ ketetmâ yakât dopñan matñe kâpekningimap. Yawu otmâ lok âlâ me âlâñe biwiyeñe yâkâlen katñetâ tatmap ya yengât nângâyingimu ârândâñ otmap. Lohimbî yawuñe heronje kakñan manmâ otbi mewî yakât ki gorâyingiwuap. Dawitiñe yawu nângâm yan den kulemuop yamâ yuwu tap.

7 “Lok âlâ me âlâŋe orotmeme bâleŋe otminiwi ya yengât tosa Anitâŋe pilâyŋgim yakât ki nâŋgâwuap. Lohimbi yawu yaŋeâmâ biwi heronje nâŋgâmai.

8 Yawu manmunŋe Anitâŋe matŋe umatŋe ki ningiwuap nâŋgâm heronje kakŋan mannomai.”

9 Yâhâ heronje kakŋan manmâ yâhânomai yakât Dawitiŋe kulemguop yamâ Yura lohimbi nen konok meneneksap me bia? Yamâ bia. Yen pâku lohimbi orop heronje kakŋan mannomgât kulemguop. Yakât otmâ Awarahamŋe olop yakât den pat Mosenje kulemguop ya yâhâŋe ekne. Yamâ yuwu tap.

“Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya nâŋgâm biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop.”

10 Yâhâ Awarahamŋe girawu olop yakât Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop? Iknjak hâkŋe torehenŋan undip tuhuahop yakât otmâ Anitâŋe ki ekmu ârândâŋ olop.

11 Angoân hâkŋe torehenŋan undip ki tuhuahop yan Anitâŋe pat kuwaŋgiop yakât nâŋgâm biwi nâŋgân nâŋgânŋaŋe yâkâlen kepeim biwi yâhâp ki olop. Yawu otmu Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop. Ekmu ârândâŋ olop yakât kakŋan yakât nelâmnohomap sâm hâkŋe torehenŋan undip tuhuahop. Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Awarahamŋe hâkŋe torehenŋan undip ki tuhuahop yan Anitâŋe biwiŋe ekmu ârândâŋ otmu pat kuwaŋgiop. Yakât otmâ pâku lohimbi hâkyeŋe torehenŋan undip ki tuhuangim mansaiŋe Anitâhâlen biwiyeŋaŋe kepeim manŋetâ yekmu ârândâŋ otmap. Yakât otmâ emelâk Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya yawuâk kuyiŋgimu yâkât sen mansai.

12 Otmu Yura lohimbi hâkŋenŋe torehenŋan undip tuhuangimain nengu Awarahamŋe olop yawuâk otnom otmuâmâ Anitâŋe nengât nâŋgâmu Awarahamgât sen bulâŋe otbuap.

13 Yâhâ Anitâŋe girem den Mose ki ekumu kulemguop yan Awarahamŋe biwiŋe yâkâlen kepeim manop. Yawu manmu Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop. Yakât otmâ hân himbim kândikyotgowân wahap topŋe topŋe katmu yapâ tetem sambe sambe oap ya galemgum yâhâmbisâi sâm Awaraham otmu yâkât sen orowâk kuningiop.

14 Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe mene sâm nenŋahâk yu ya otmâ menomgât dop talop mâne Anitâŋe pat kuwaŋgiop ya hârem pilâmbâp. Yakât otmâ Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋenŋaŋe kepeim tem lâuwangim manbâingât mâtâp bi-atbâp.

15 Yâhâ lohimbi kerekŋe nenŋahâk Anitâhât den lâum pâp gumain. Yawu torokatmâ mannom yakât matŋe Anitâŋe kuk otningim matŋe ningimu menom. Yawu gârâmâ Anitâŋe girem den ki sâm kalop mâne, ki tatbâpgât otmâ ki kumbâin. Yawu gârâmâ lohimbi kerekŋe lâum pâp gum gamunŋe bâleop.

16 Awarahamŋe Anitâhâlen biwiŋaŋe kepeim manmu ekmu ârândâŋ otmu pat kuwaŋgiop. Yawu gârâmâ nenŋe yawuâk Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim mannom yakât emet inânŋan ikŋe engatŋeâk otmâ nengât sâm pat ya torokatmâ kuningiop. Pat yakât bulâŋe biatningimapgât nenŋe biwinenŋe Anitâhâlen kinmap me bia ya ikŋak ekma nâŋgâmap. Otmu girem den lâumain me ki lâumain yakât ki nâŋgâmap. Topŋe yuwuhât nen Yura lohimbi otmu

pâku lohimbî orop biwinenŋaŋe yâkâlen kepeim Awarahamgât sen bulâŋe mansain. Yakât otmâ pat kuwanŋiop yakât bulâŋe hâmbâi menom.

¹⁷ Yakât otmâ Anitâŋe Awarahamgât pat kuwanŋim yuwu sâmb ekuop.

“Nâŋe lohimbî komotŋe komotŋe gâhât sen sâmb katyekmune nâŋgâhiihijetâ yahatbuap.” Den yawu tap.

Awarahamŋe biwiŋe Anitâhâlen tiŋâk kepeim manmu ekmu ârândâŋ olop yakât otmâ pat kuwanŋiop ya ki hârewanŋiwuap. Pat ya tetewuap yakât emet inânŋan nâŋgâm kuwanŋiop. Yakât otmâ ikŋak nâŋgâop ya yawuâk tetem heŋgeŋguop. Otmu Awarahamgât pat kuwanŋiop ya nengât torokatmâ kuningiop ya menomgât lohimbî kerek mumuŋambâ mem yahatnenedkuap.

¹⁸ Yakât Anitâŋe Awaraham ekuop ya yuwu tap.

“Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâŋe hurunduŋ sânomai.”

Yawu sâmb ekumu nâŋgâmu bulâŋe otmu ya tetenihiâk sâmb biwiŋaŋe kepeim biwi yâhâp ki otmâ manminiop. Yawu manop yakât otmâ Yura lohimbî me pâku lohimbî nen kerekŋe yâkât sen bulâŋe mansain.

¹⁹ Yâhâ Awarahamgât yambu 100 otbomâk otmu yan Anitâŋe pat kuwanŋim den hikuop. Yawu otmâ naom membâwâtgât dop yamâ emelâk wangimu kâsi manmâ gaowot. Yawu manoworâke yamâ Awarahamgât biwiŋe ki giop.

²⁰⁻²¹ Yawu manmâ Anitâhât den yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gaop. Anitâŋe pat kuwanŋiop yakât bulâŋe mem tetenihiwuap sâmb biwiŋaŋe yâkâlen kepeim kârikŋe otmâ manminiop.

²² Yawu nâŋgâm manminiop yakât Anitâŋe ekmu ârândâŋ olop.

²³ Anitâŋe den Awaraham ekuop yamâ yâkât konok nâŋgâm ki sâop. Nen Awarahamgât sen bulâŋe mansain nen kerek nengât sâop.

²⁴⁻²⁵ Anitâŋe Kutdânenŋe Yesu âi sâmb wanmâ hâŋgângumu ge tosanenŋahât otmâ sâreerenekmâ kawenenŋan kinmu kasalipnenŋaŋe kuŋetâ muop. Yakât nâŋgâm nenŋe Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe nenekmu ârândâŋ otbuap nâŋgâm Kutdânenŋe Yesu mumuŋambâ mem yahalop.

5

Anitâŋe kaok nâŋgâningimapat yakât nâŋgâm heronŋe otbisâin.

¹ Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe tosanenŋahât otmâ muop yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu kaok nâŋgâningimapat yamâ topŋe yuwu.

² Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ tihitnenŋe otbe sâmb Yesu Kiristo hâŋgângumu ge muop. Mum yahatmâ nenŋe Anitâ orop mannomgât mâtap âiŋe mem teteningim yâkâlen yâhâop. Yawu olop gârâmâ nenŋe biwinenŋaŋe yâkâlen kepeimnunŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmu manmain. Yâhâ yâk orop himbimân mannom yakât nâŋgâm heronŋe otmâ biwinenŋaŋe kepeim manmâ yâhânom.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ biwinenŋaŋe Kiristohâlen kepeim manmunŋe lok nombotŋaŋe nâŋgâm bâleningim mem âlâlâ tuhunenekmai. Yawu tuhunenekmaiâke yamâ benŋe biwinenŋaŋe ki orotok sâmap. Yakât otmâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu orowâk himbimân mannomgât pat kuningiop yakât bulâŋe menom nâŋgâm mannom.

⁵ Yawu manmunŋe Anitâŋe wawaenenekmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge biwinenŋe mem hewewenŋe tuhumu yâkât wâtŋan manmâ yâhâm bulâŋe menom.

⁶ Yâhâ nen lok bâleŋe nennjahâk tânahom pat yakât bulâŋe menomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ bulâŋahât pâpgumaingât Anitâŋe Kiristo kawenenŋan kinmâ mumbuap sâŋ sâp kalop ya ekmu ârândâŋ otmu hâŋgâŋumu ge nengât sâŋ muop.

⁷ Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât nennŋan hâum yuwu sâmune nâŋgâŋet. Bukunenŋe âlâŋe tânnongom uwawapŋe bia manmap ya kasalipŋaŋe taka kune sâŋ otnomai yanâmâ nennŋan gâtŋe lok âlâŋe bukunenŋahâlâŋen otmâ nâŋgâmu heronŋe otmu sârerem kinmu kuŋetâ mumbuap. Yâhâ bukunenŋe âlâŋe girem den ya tâŋ tâŋâk watmap yamâ kalemŋe orop ki manmap. Yâhâ kasalipŋaŋe taka kune sâŋ otnomai yanâmâ nen kerekŋe yâkâlengen otmâ ki sârerenom. “Otmâ ambonŋe ikŋahâk sârereahâk,” sânom.

⁸ Yawu gârâmâ nenŋe bukulipnenŋe otyiŋgimain yawu Anitâŋe ki otningimâp. Nenŋe otmunŋe bâlem gaop yan tosa orop manminiwin yan Anitâŋe wawaenenekmâ ikŋe nanŋe Kiristo hâŋgâŋumu ge sârerenenehop. Sârerenenekmâ kinmu kuŋetâ muop yan Anitâhât biwiŋe ekmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ nenŋe embâŋân manmâ gawin yan Anitâ betbaŋgimunŋe nâŋgâm bâleningimu manbin. Yawu gârâmâ nanŋe hâŋgâŋumu ge kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yâkâlen torokatmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu kaok nâŋgâningiop. Yawu otmâ buku otningim Kutdânenŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ manman kârikŋan katnenekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nâŋgâmunŋe uruk uruhâk otmâp.

¹¹ Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe Anitâŋe buku otningiop yawu nâŋgâm mepa sanŋan otbaŋgim heronŋe kakŋan mannom.

Aramŋe Anitâhât den kuop yakât huhopŋe mumu teteop.

¹² Yawu gârâmâ embâŋâmbâek orotmeme bâleŋe otminiwi yakât matŋe mum gaminiwi. Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Tâmbânenŋe Aramŋe Anitâhât den kum otmâ hilipguop yakât matŋe Anitâŋe mumuhât pat kuwaŋgiop. Yawu otmu yapâek orotmeme bâleŋe torokatmâ otmâ gaŋetâ gaŋetâ sâp yiwerenŋe yuâmâ nen kerekŋe yawuâk otmâ gain. Yakât otmâ mumuhât pat mansain.

¹³⁻¹⁴ Yâhâ embâŋân Aramŋe Anitâhât den ya longâem otmâ tâpikguop. Otmu yapâek Anitâhât nelâm yongomu enŋatyeneâk watmâ otŋetâ bâleminiop yakât huhopŋe mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ki ekumu kulemgup yan yawu otbi. Yawu otbi otmu Aramŋe kândikum Anitâhât den kum otmu bâleop ya orop ki lâuahowot, yawu nâŋgâmain.

Yâhâ den sâŋ aran yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât Aram yet Yesu Kiristo yetgât sâwe.

¹⁵ Yâk yetgât topyetŋe ikŋiâk ikŋiâk yakât otmâ manmangât mâtâp yâhâp tiripnongowot. Âlâ yuwu. Aramŋe otmâ tâpikguop yapâek lohimi kerekŋe orotmeme bâleŋe otmain. Yawu otmâ mumuhât pat manmâ gain. Otmu benŋe âlâmâ yuwu. Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk otmâ tihitnenŋe otmâ manman kârikŋahât pat kuningiop yakât topŋe ikŋiâk tap. Yakât bulâŋe meŋet sâŋ Yesu Kiristoŋe nâŋgâningim ge lohimi kerek nengât sâŋ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe menenekmu ikŋe orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nâŋgâmunŋe uruk uruhâk otmâp.

¹⁶⁻¹⁷ Otmu Aram yet Yesu Kiristo yetgât manman bulâŋe yamâ ikŋiâk ikŋiâk oap. Aramgât yan yakâlâk sâwe. Aramŋe Anitâhât den longâem

otmâ tâpikguop yanâk yakât matje “mumbuap” sâh hârewanjiop yapâek mumu yu teteop. Yâhâ Yesu Kiristone âwâñahât denje tem lâuwangim nengât tosanenñahât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenñaje kepeimunje Anitâ Awonñenñaje nângâningim lok kinjitje orowâk tosanenñe pilâningiop. Pilâningim ikñahâk tihitnenñe otmu orowâk manman kârikñan mannom.

Kiristone manman kârikñahât mâtâp meningiop.

18-19 Yakât otmâ yuwu nângânom. Anjoân Aramje Anitâhât den longâem otmâ tâpikguop yapâek lohimbi kerekje orotmeme bâleje otmâ gawi. Yakât otmâ Anitâje Aramgât “mumbuap” sâh hârewanjiop. Yakât dopñeâk munomai sâh den sâh hâreyinjiop. Topje yawuhât nen mumuhât pat manmâ gain. Yawu gârâmâ Yesu Kiristone âwâñahât denje tem lâuwangim kawenenñan kinmu kuñetâ mum yahalop. Yâkâlen biwinenñaje kepeimunje manman bâlenahât panjoñambâ menenekmâ manman kârikñahât pat kuningiop.

20-21 Anitâje girem den âlâlâ Mose ekumu kulemgup yakât yuwu sâmune nângâñet. Anjoân Anitâje ikje nângân nângân lohimbi biwiyenjan kalop ya ki watmai. Lohimbiñe yeñe enjatyeñeâk watmâ otñetâ bâlem gaop. Yawu gârâmâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemgup ya otmâ hilipguminiwin yakât sâlikum nângâmunje topnenñe tetemu anjukbin. Anjukmâ yan mumuhât pat otbin yakât nângâmunje biwinenñe giop. Yakât otmâ biwinenñe dondâ gemu bâlemain sâh Anitâje ikje enjatyeñeâk otmâ Yesu Kiristo hângângumu ge manman kârikñahât mâtâp meningiop. Yakât otmâ nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeimunje âwâñaje nenekmu ârândâñ otmap. Yawu otmâ manman kârikñahât kapiân yâhâmunje orowâk manbisâin.

6

Manman bâleje bet pilâwin ya âlâkuâk ki miwirikum mannom.

1 Den ekyongoan yukât topje yuwu ki nângânom. “Yesu Kiristone sâreñenekmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Yakât otmâ Anitâje nenekmu ârândâñ otmu haoñmâ ârândâñ tosanenñe pilâningimap. Tosanenñe yawu pilâningim yâhâwuap nângâm orotmeme bâleje ya witgum otmâ yâhânom.” Yawu nângâmain yamâ nângâm hilipgumain.

2 Mâtâp yawuya âlâ ki tap. Emelâk Kiristohâlen biwinenñe katmâ manman bâleje bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotje.

3 Yakât topje teteâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Kiristo kuñetâ mumu hangui. Yâhâ yâkâlen biwinenñaje tinâk kepeiwin yan manmannenñe hâñgije ya biatningimu Kiristone muop yakât dopñeâk toen katnenekbi.

4 Anitâ Wâtgât Amboñe ikje wâtñambâ Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât nângâmunje âlâ kândâkdâ otmap. Otmu yakât dopñeâk mâmâñe otningimu manman âñje mem denje tem lâuwangim mannehât nângâmap. Yakât otmâ Kiristohâlen torokatmâ manmannenñe bâleje bet pilâwin ya girawuhât otmâ miwirikum witgum otmâ mannom. Ya ki orotje.

5 Nenñe Kiristohâlen biwinenñaje hikuakmâ konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Kiristone manmanñe ki alitmâ muop yakât dopñeâk manmannenñe hâñgije ya pilâwin. Yawu gârâmâ Anitâje Kiristo mumuñambâ

mem yahalop yakât dopņeâk sâp pato tetewuwân mumuņambâ mem yahatnenekmu Kiristo orowâk biwinenņaje hikuakmâ konohâk otmu mannom.

6-7 Yawu gârâmâ nenņe otmâ hilippgumunņe Anitâņe nâņgâm bâleningiâkgât Bâleņahât Amboņe, Satanņe mem lohotņe tuhunenekmap. Yawu gârâmâ nen munom yan yâkņe mem lohotņe tuhunenekmu otmunņe bâlewuwagât mâtâp ki tetewuap. Yakât otmâ yuwu nâņgâmain. Sâp yiwerenņe yu Satanņe mem lohotņe tuhunenekmu hoņ bawaņgim otmunņe bâlemap yakât mâtâp ya biatningiâk sâm Kiristoņe manmanņe pilâm howanân kuņetâ muop. Yakât dopņeâk manmannenņe hâņgiņe pilâwin.

8 Yawu otbin yanak Kiristoņe mumuņambâ yahatmâ manman âiņe mem tatmap yâkâlen biwinenņaje kepeim mansain. Yakât otmâ manman yawuya haņgalakmâ orowâk manbisâin, yawu nâņgâmain.

9-10 Yâhâ Yesu Kiristoņe muowân lohimbî kerek nengât orotmeme bâleņe yakât matņe mem tosanenņe pilâningiop. Yawu otmâ Anitâņe mumuņambâ mem yahalop. Yahatmâ tap gârâmâ Mumuhât Amboņe Satangât amutgen ki manmâ yâhâņe mumbuap. Ya bia kârikņe.

11 Otmu yakât dopņeâk nenņe Mumuhât Amboņe Satan betbangim Anitâ konok mepaem denņe tem lâuwangim mannehât Yesu Kiristoņe âwâņahâlen yâhâmu orowâk tawot.

12 Nenņe Yesu Kiristohâlen biwinenņaje kepeim mansain. Yakât otmâ biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetewuap ya bet pilâm Manman Bâleņahât Amboņe ki hoņ bawaņginom.

13 Yawu otmâ yan nâņgân nâņgân ya ki watmâ otmâ hilippgunom. Yawu gârâmâ emelâk hiliwahonomgât pat otbin ya Anitâņe hârem manman kârikņahât pat kuningiop. Yakât otmâ yâkât wâtņan kinmâ hoņ bawaņgim tâņ tâņâk mannom.

14 Anitâņe ikņe engatņeâk otmâ wawaenenekmâ girem den âlâlâ papatolipnenņaje yeņe engatyenēâk watmâ kulemgunetâ ya lâuminiwin yapâek holaņnenehop. Holaņnenekmâ mâmâņe otningimu tem lâuwangim orotmeme bâleņe ki miwirikum Bâleņahât Amboņe hoņ bawaņginom.

Manman Âleņahât Amboņe Anitâ hoņ bawaņginom.

15 Girem den âlâlâ ya tâņ tâņâk watnomgât dop ki olop. Yakât otmâ Anitâņe ikņe engatņeâk otmâ wawaenenekmâ yapâ holaņnenehop. Yawu otningiopgât otmâ nenņe ihilâk mahilâk manmâ ki gorâningiwuap nâņgânom me? Yamâ bia.

16 Nenņe lok âlâ me âlâhât amutgen manmain yamâ hoņ bayiņgimain. Yakât otmâ yeņe orotmeme bâleņe tâtâemâk otnomai yanâmâ Bâleņahât Amboņe hoņ bawaņginomai. Yakât matņe Anitâņe betyongomu ge hiliwahonomai. Yawu gârâmâ yeņe Anitâhât den tem lâuwangim orotmeme âleņeâk otmâ mannomai yanâmâ yekmu ârândâņ otbuap.

17-18 Topņe yuwuhât Anitâ mepaeman. Kândikum emelâk yeņe orotmeme yeņe bâleņe otmâ manmâ Bâleņahât Amboņe hoņ bawaņgiminiwi. Yawu gârâmâ Yesu Kiristohât den pat âleņe nâņgâņetâ bulâņe otmu tiņâk kepeim tâņ tâņâk lâuwi. Yâhâ Bâleņe Amboņahât pangonâmbâ Anitâņe holaņyekmu yapâek hoņ bawaņgim gamai. Yakât nâņgâm Anitâ mepaeman.

19 Yâhâ den umatņe sâm aran yu topņambâek ekyongoan mâne in yawu ki nâņgâm henņenņumbâi. Yakât otmâ topņe tipiņe nâņgâņetâ keterahâkgât lok

nenne orotmemenenne hâum ekyongoan. Yakât ki nângânihiñetâ bâlewuap. Kândikum emelâk orotmeme bâlene otne sâm kendañgim girem den hârohâk longâeminiwi. Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ orotmeme âlepñeâk otmâ tânahom mannomai.

²⁰ Kândikum emelâk Bâleñahât Amboñe hoñ bawanñgim orotmeme bâlene otminiwi yan orotmeme âlepñe yakât ki nângâminiwi.

²¹ Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ otbi mewi yakât nângâm anulakmâ mansai. Emelâk otbi yamâ bulâñe wuân menom nângâm ya otbi? Orotmeme bâlene ya witgum otmâ mansaiñe hiliwahonomai.

²² Yawu gârâmâ Yesu Kiristoñe bâleñahât pañgoñambâ holañyekmu Anitâhâlen biwiyeñeñe tinâk kepeim hoñ bawanñgimai. Yakât bulâñe yamâ Anitâñe yekmu ârândâñ otmap. Otmu hâmbâi manman kârikñan mannomai.

²³ Yakât topñe yuwu sâmune nângâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe Bâleñahât Amboñe hoñ bawanñgim orotmeme bâlene otmai yakât matñe ikñe orowâk hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Anitâñe ikñe engatñeâk wawaenenekmâ Kutdânenñe Yesu Kiristo hângângumu ge mum yahalop. Yawu olop gârâmâ lohimbî âlâ me âlâñe yâkâlen biwiyeñeñe kepeim mannomai yamâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

7

Lohimbîñe miakmai yan hâum sâop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmu nângâñet. Papatolipnenñe yeñe engatyeneâk watmâ girem den topñe topñe ekyongominiwi ya lâum manmunñe nenekñetâ ârândâñ otmap. Yawu gârâmâ munomân mâtâp yañe biatbuap. Yakât topñe yeñe emelâk nângâm henñeñguwi.

²⁻³ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lohimbî miakmai yan papatolipnenñe girem den âlâ yuwu ekyongomai. Imbi yañe ikñe engatñeâk otmâ lokñe pilâm ari lok ondrop ki membuap. Yawu gârâmâ imbi yañe lokñe tatbuap ya pilâm lok ondrop orop ari manbuap yanâmâ lokñe betñehen kionmâ girem den ya longâeap sânomai. Yâhâ lokñeñe bâlemu manmâ imbi kambut yañe lok âlâ ari membuap yanâmâ girem den ya ki longâewuap.

⁴ Den hâum yan yukât topñe yuwu tap. Yesu Kiristoñe nengât sâm muop yan papatolipnenñe yeñe engatyeneâk watmâ girem den ekyongonjetâ kulemguiwi ya pesuk sâop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenñeñe kepeiwin yanâmâ girem den âlâlâ yañe yawuâk pesuk sâñngiop. Yakât otmâ Kiristoñe munumñambâ yahalop yâk orop biwinenñeñe hikuakmâ konohâk otmu yâkât wâtñan kinmâ Anitâ hoñ bawanñgim manmain.

⁵⁻⁶ Otmu torokatmâ sâmune nângâñet. Anñoân papatolipnenñe yeñe engatyeneâk watmâ girem den topñe topñe ya tãñ tãñâk lâunomai sâm ningiwi. Yamâ benñe girem den lâum pâpguminiwin. Lâum pâpguminiwin yan biwinenñambâ nângân nângân bâlene âlâlâ teteminiop. Yakât otmâ girem den ya nângâmune biwinenñan hâunenekminiop. Biwinenñan hâunenekmu tepnenñe yahatmu otneâk nângâm Mumuhât Amboñe hoñ bawanñgiminiwin. Yâhâ Kiristoñe yapâ holañnenekmu Anitâhât Wâtñat mâmâñahât Heakñe mem hewewej tuhunenekmu Anitâ hoñ bawanñgimain.

Girem den nângâmune biwinenñan hâumap.

⁷ Papatolipnenñe yeñe engatyeneâk watmâ girem den âlâlâ ekyongominiwi yapâ Kiristoñe holañnenehop yan biwinenñe hewewenñak otmu Anitâ

hoŋ bawanġimain. Yakât otmâ Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemguop yakât bâleŋe sânom me? Yawu ki sânom. Mosehât girem dengât topŋe nânġâmain yan orotmemenenŋe bâleŋe yakât topŋe keterakningimap. Yâhâ “Lok âlâ me âlâŋe bukulipyenŋe yengât imbilipyenŋe ki yekŋâlem ihilâk otnomai,” girem den ya ki nânġâwan mâne otmâ hilipgumbâm yakât biwinan ki hâu nekmu keteraknihimbâp.

⁸ Yawu gârâmâ girem den ya nânġâmune biwinan hâuop yan yu ya topŋe topŋe ihilâk otmune bâleminiop. Yâhâ girem den ya ki nânġâwan mâne orotmemene bâleŋahât topŋe ki tetem heŋgenġumu ekbâm.

⁹ Anġoân girem den ki kâsikum nihiwi yan biwine sânduk sâmu lohotŋan manban. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe yengât imbilipyenŋe me iri sikumyenŋe ki ekŋâlem ihilâk otŋet sâm eknohowi. Girem den yawu tap yakât nânġâwan yan biwinambâ nânġân nânġân bâleŋe topŋe topŋe tetemu tepne yahatmu otbeâk nânġâminiwan.

¹⁰ Yakât otmuâmâ nenŋe orotmemenenŋe bâleŋe bet pilânehât Anitâŋe girem den kalop yanŋe biwinan hâu nekmu ihilâk otbehât nânġâm yan hiliwahowomġât pat otban.

¹¹ Girem den ya nânġâmune biwinan hâunehop yan Kâitgu kâitgu Amboŋe, Satanŋe orotmemene bâleŋe otminiwan yanŋe mem mete tuhunihimu biwine dondâ giop.

¹² Yawu gârâmâ Anitâŋe ikŋe biwi nânġân nânġânŋambâ girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop yanŋe ki bâleop. Otmu yakât torehenŋe âlâ ki tâpiahop. Anitâŋe ya kerek ekmu ârândâŋ olop. Yawu nanġan.

¹³ Yakât topŋe nânġânġetâ keterahâġġât ninan hâu m sâmune nânġânġet. Yuwu mon sâmune yan ki ârândâŋ otbuap. “Girem den yamâ âlepŋe. Yawu gârâmâ ya nânġâmune biwinan hâu nekmu biwine dondâ giop.” Yawu ki nânġâwom. Wuânŋe mem bâlenekmu biwine giop yakât yâhâpŋe sâmune nânġânġet. Girem den ya nânġâmune biwinan hâunehop yan orotmeme bâleŋe otminiwan yakât nânġâmune haŋ sânihimu biwine ġiâġġât Kâitgu kâitgu Amboŋe Satanŋe ya mem mete tuhunihiminiop. Yawu otmâ girem den yanŋe orotmemenenŋahât topŋe mem teteŋan tuhumu ekmain.

¹⁴ Girem den yamâ Anitâŋe ikŋe biwi nânġân nânġânŋambâ Mose ekumu kulemguop ya nânġâmain. Yawu gârâmâ lok topnenneâmâ yawu bia. Nenâmâ biwi nânġân nânġânŋambâ manman bâleŋe topŋe topŋe tetemu otmâ Bâleŋahât Amboŋe Satan hoŋ bawanġimain.

¹⁵ Yâhâ nâŋe otman meman yakât nânġâmune ki dopŋan otmap. Orotmeme bâleŋe ki otbom yawu sâman yamâ benŋe ihilâk ihilâk witġumâk otman. Yâhâ orotmeme âlepŋe otbeâk nânġâman yamâ otbe sâ m pâpġuman.

¹⁶ Yawu gârâmâ orotmeme bâleŋe bet pilâwan ya âlâkuâk ki otbom yawu sâman yamâ benŋe otman. Yawu otman yanâmâ girem den yanŋe biwinan hâu nekmap. Yakât otmâ girem den yakât nânġâmune âlepŋe otmap.

¹⁷ Yâhâ otmune bâlemap yan nine enġatneâk ki otman. Nânġân nânġân bâleŋanŋe biwinan tatmâ tetemap ya watmâ otman.

¹⁸ Yakât otmâ wuân âlepŋe biwinan tatmap? Yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ nâŋe âlepŋe otbeâk nânġâman yamâ hâu m pâpġuman.

¹⁹ Hâu m pâpġum yan ki otbom sâman ya otmune bâlemap.

²⁰ Yâhâ ki otbom sâman ya otmune bâlemap yanâmâ biwinambâ nânġân nânġân bâleŋe tetemap ya otman. Yamâ nine enġatneâk ki otmâ tâpikġuman.

²¹ Yakât otmâ yuwu nângâman. Lok topnenneâmâ bâleŋe dondâ. Yawu tap yakât otmâ orotmeme âleŋe otbe sâŋ otman yanâk biwinambâ nângân nângân bâleŋe tetemu otmune bâlemap.

²² Yâhâ Anitâhât den biwinanŋe kepeim lâuwe sâŋ otmâ manman.

²³ Yawu gârâmâ lok biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe âlâlâ tetemap yakât otmâ Anitâhât den lâuwe sâŋ otmune hâi hâiŋe otmu otmâ tâpikguman.

²⁴ Yakât nângâmune biwine dondâ gemap. Yawu gârâmâ lok nenŋe biwi nângân nângânnenŋe ya watmâ hiliwahomaingât âlâŋe yapâ menenekbuap?

²⁵ Yamâ Yesu Kiristo. Yâkŋe hiliwahombâingât mâtâwâmbâ menenehop. Yakât otmâ Anitâ mepaembisâin.

Yâhâ den sâŋ aran yukât topŋe yuwu nângânôm. Lok topnenŋe yamâ bâleŋe. Yakât otmâ biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe topŋe topŋe tatmâ tetemu yan Bâleŋahât Amboŋanŋe otŋet sâŋ biwinenŋan kioŋmap. Biwinenŋan kioŋmap yanâmâ nenŋe wâtnenŋanâk kinmâ Anitâhât den lâum hoŋ bawanŋim hâum pâpŋumain. Yawu gârâmâ Kiristohât wâtŋan konok kinmâ hoŋ bawanŋinomgât dop tap.

8

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu manmain.

¹⁻² Yakât otmâ yuwu sâŋmune nângâŋet. Nenŋe Yesu Kiristohâlen biwinenŋe kepeimain yanâmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu yanak Bâleŋe Amboŋahât amutgen ki manmain. Yawu manmâ ari hiliwahonongât mâtâp ya pilâm manman kârikŋahât mâtâp ya watmain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinenŋanŋe hikuakmâ konohâk otmu manmain nenâmâ Anitâŋe den âiân ki katnenekmâ sâŋ hâreningiwuap.

³⁻⁴ Yakât yuwu sâŋmune nângâŋet. Lok biwinenŋeâmâ bâleŋe. Yakât otmâ biwinenŋambâ nângân nângân bâleŋe topŋe topŋe tetemu yan girem den ya lâune sâŋ hâum pâpŋum tosa orowâk manminiwin.

Yawu otminiwin yakât Anitâŋe ikŋe nanŋe hângângumu ge girem den yakât bulâŋe nengâlen teteâk sâŋ lok otmâ sârerenenekmâ nengât kawenenŋan kinmu kunŋetâ muop yan tosanenŋahât matŋe miop.

⁵⁻⁸ Yamâ yuwu sâŋmune nângâŋet. Anitâ orop biwinenŋanŋe hikuakmâ konohâk otmu manman kârikŋahât pat kuningiop. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋan kioŋmâ mâmâŋe otningimu yapâ biwi sânduhân manmâ hoŋ bawanŋimain. Yâhâ lok nombotŋanŋe biwiyenambâ nângân nângân bâleŋe tetemap ya otne sâŋ biwiyenŋe kilik kilik sâmu mansai. Lok yawuyanŋe Anitâhât hâkâŋ otmâ betbanŋim biwiyenŋe kârikŋe otmâ manmai. Yawu otmâ mannomai yamâ Anitâŋe yekmu ki ârândâŋ otmu hiliwahonomai.

⁹⁻¹⁰ Lok yawuya Kiristohât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan ki kioŋmâ mâmâŋe otyiŋgimu yanak Kiristohât pat ki mansai. Yawu gârâmâ yenâmâ yawu bia. Yâhâ biwiyenambâ nângân nângân bâleŋe âlâlâ tetemap ya nângâm bet pilâmai. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan kioŋmâ mâmâŋe otyiŋgimu Kiristohâlen biwiyenŋanŋe tinâk kepeim manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmap. Yâhâ hâmbâi munomai yanâmâ tosayenahât matŋe umot biwiyenŋe ki hiliwahowuap.

¹¹ Yawu otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu manmâ yâhânomai yan Anitâŋe yekmâ Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yakât dopŋeâk yen gurâ mumuŋambâ mem yahatyekbuap.

12 Bukulipne, Anitâne yuwu otmâ mannom sâ m ningiop. Wâtgât māmâjahât Heak yâkât wâtņan kinmâ Anitâhât tem lâuwaņginom.

13 Yawu manmunne biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetemap ya bet pilâm tem lâuwaņgim mannom yanâmâ manman kârikņan katnenekbuap. Yawu gârâmâ biwinenņambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetemap yakâlâk nâņgâm otmâ hilipgum yâhânom yakât huhopņe yamâ hiliwahonomgât pat mannom.

14 Yakât yuwu sâ mune nâņgâņet. Nenņe Anitâhât denņe tem lâuwaņgim yâkât Wâtgât māmâjahât Heakņe biwi nâņgân nâņgânnenņe mem pâroņ pilâningiâk nâņgâmain yamâ Anitâne nenekmu ârândâņ otmu nanne baratne bulâņe sâ m menenekbuap.

15-16 Otmu nenņe Kiristohâlen biwinenņe katbin yan Anitâne ikņe Wâtgât māmâjahât Heak hâņgângumu ge biwinenņan kionmu ki kiņgitnenņahât otmâ manmain. Yâhâmâ māmâņe otningimu Anitâhâlen torokatmunne nanne baratne sâ m menenehop. Yakât nâņgâm “Awoņnenņe, sâ m nâņgâwaņgimain.

17 Anitâne ikņe nanņe Kiristo hâņgângumu gemu lohimbî belâņgen manbiņe mem âlâlâ tuhuņetâ sâtgum muop. Yâhâ nenņe yâkât tem lâuwaņgim manmunne yâk otbaņgiwi yakât dopņeâk mem âlâlâ tuhunenekņetâ mannom. Yawu mannom yanâmâ Anitâne himbimân nanņe orowâk tatomawotgât pat kuwaņgiop yakât bulâņe nen gurâ menom.

18 Hâmbâi sâ patoen bulâņe menom yanâmâ hânân yuân umatņe topņe topņe teteningimu manmain ya biatmu yakât nelâm nongowuap.

Sâ patoen Anitâne manman âilongoân katnenekbuap.

19-21 Embâņân Aram yet Ewaņe otmutâ bâleop yakât matņe Anitâne hâhiwin kakņan mandomawot sâ m yitgiop. Otmu hânân âli wahap topņe topņe tap ya hârohâk sait kakyenjan pilâop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâ patoen Krištoņe âwurem gewuawân Anitâne nanne baratne sâ m menenekmâ manman âilongoân katnenekbuap. Yanâmâ emelâk sait kakyenjan pilâop ya biatmu âli wahap topņe topņe tap yuņe âilongoâk tatmâ yâhâwuap ya emelâk sâ m kalop.

22-23 Yakât topņe nâņgâņetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Imbilipnenņe naom mene sâ m naomņe hâliliakmu hâhiwin nâņgâm tatmâ belâņgen memai. Yakât dopņeâk hânân âli wahap topņe topņe tatmâ arap otmu nen orowâk hâhiwin kakņan mansain. Yakât otmâ sâ patoen Anitâne nanne baratne sâ m menenekmâ hâknenņe âiņe ningimu manman kârikņahât pat yakât bulâņe menehât nâņgâm mansain. Yâhâ manman kârikņahât pat yakât bulâņe ya ki menom sâ m biwi yâhâp otmaingât Anitâne Wâtgât māmâjahât Heak hâņgângumu ge māmâņe otningimapat yakât bulâņe nombotņe nengâlen teteap yamâ yuwu. Buku oraņgim biwi sânduhân manmain, me Anitâhât denņe tem lâuwaņgimain, bulâņe yawuya.

24 Yâhâ emelâk biwinenņe Kiristohâlen katbin yan manman kârikņahât pat yakât bulâņe hâmbâi menom yakât biwinenņe mem manmain. Yawu gârâmâ bulâņe ya kerehâk teteop mâne ya mene sâ m biwinenņe ki mem manbâin.

25 Yawu gârâmâ bulâņe hâmbâi menomai sâ m eknongowi ya mene sâ m biwinenņe tijâk mem manmâ yâhânom.

26-27 Yâhâ lohotņe otmunne biwinenņe gemapgât Wâtgât māmâjahât Heakņe māmâņe otningimu biwinenņe ârândâņ otmapat. Yakât yuwu sâ mune nâņgâņet. Nenņe Anitâ ulitgunom sâ m kalop. Yawu gârâmâ wuân me wuân teteningiwuap yan ulitgununne nâņgâmu ârândâņ otbuap yakât topņe ki

nângâm henjengumain. Yawu gârâmâ Anitâne biwinenjahât topne nângâmap. Yawu gârâmâ yâkât biwinan nângân nângân âlâlâ tatmap ya ikne Wâtgât mâmâjahât Heakne nângâm biwinenjan mem katmu ya sâm tetem Anitâ ulitgumain.

Anitâne tihitnenje otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

²⁸⁻³⁰ Lohimbi âlâ me âlâne Anitâhâlen biwiyenja kepeim tem lâuwangimai yâhâmâ hân himbim ki kândikyotgop yapâek manmanyenjahât topne nângâop. Manmanyenjahât topne nângâm ikne nanjahât dop otjet sâm iknan torokatyekmâ nanjana ya yengât kunyene tatbuapgât sâm kalop. Ya yengât nângâm sâm kalop yamâ meyekmap. Meyekmâ yan nângâyingimu ârândânj otmu himbingât pat kuyingimap ya kârikne tatmâ yâhâwuap. Ya ki biatbuap. Yakât otmâ Anitâhâlen biwinenjana kepeimain nengât tihitnenje otmâ mâmâne otningimap. Yakât otmâ umatne topne topne teteningimawâke yamâ biwi sânduhân manmain.

³¹ Den sâm aran yukât topne yuwu nângânôm. Anitâne mâmâne otningimu manman âlepjan manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne mem ge katneneknomaihât dop âlâ ki tap.

³² Anitâne wawaenekmâ ikne nanje hângângumu ge kawenennan kinmâ mumbuap yakât nângâm ki alilop. Yawu otmâ wawaenenehop yakât nângâm tihitnenje otmâ yâhâwuap yakât ki gorâningiwuap.

³³ Nenje yâkâlen biwinenje katmunje nenekmu ârândânj otmu nanne baratne sâm menenekmu manmain. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne den âian katneneknomaihât dop âlâ ki otbuap.

³⁴ Yâhâ Yesu Kiristone nengât kawenennan kinmâ muop. Mumu Anitâne mumunjabâ mem yahatmu himbimân yâhâmu âwâne orop tatmâ nengât sâm ulitgumap. Yakât otmâ lok âlâ me âlâne ki mem ge katneneknomai.

³⁵ Yesu Kiristone wawaenekmâ tihitnenje otmap. Yakât otmâ umatne topne topne teteningimu hâmbinj gumbinj manmain sâp yan biwi sânduhân katnnekkmâ ki pâpgumap. Me po teteningimap yan gurâ tihitnenje otmâ ki pâpgumap. Me Kiristohât den pat âlepne nângânetâ gemu bet pilâmainje mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ sâreerenekmâ ki pâpgumap. Me kapam tetemu nongone sâm otmai yan biwinenje gemap sâm mâmâne otningim ki pâpgumap.

³⁶ Yâhâ umatne topne topne teteningimap yuwuyane emelâk Anitâhât lohimbi ya yengâlen teteop yakât lok âlâne den kulemguoop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât tem lâuhihim manmunje kasalipnenjana hilipnongone sâm watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekjetâ sâtgum mansain.”

³⁷ Den yawu tap yakât yuwu nângânôm. Umatne topne topne teteningiwuap yan Kiristohât wâtjan kinmâ kârikneak manmâ yâhânôm.

³⁸⁻³⁹ Anitâne wawaenekmap. Yakât otmâ Kutdânenje Yesu Kiristo yâkâlen biwinenjana tinjak kepeim mannom yanâmâ umatne topne topne teteningiwuap ya yawuak wawaenenekbisâp. Yakât yuwu sâwe. Umatne kaknan manmâ yâhâm munom yan menenekbuap. Me weke bâlenjana mângâenenekne sâm otnomai yan watyekbuap. Me anjelo âlâ me âlâne mem ge katnenekne sâm otnomai yan nenekmâ tihitnenje otbuap. Me lok kutdâlipnenjana mem bâlenenekne sâm otnomai yan sâreerenekbuap. Me umatne âlâlâ yiwerenje teteningiwomap me gâmâlâk teteningiwuap yan gurâ mem âlepjan katnnekbuap. Me hân kâlehen tai me ewan himbimân tai me

wosapâ wosapâ taiŋe mem ge katnenekne sâŋ otnomai yan gurâ Anitâŋe yawuâk tihitnenŋe otmâ yâhâwuap. Yawu nâŋgâm biwi yâhâp ki otman.

9

Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya ki biatbuap.

¹ Bukulipne, nâmâ Kiristo orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk oap. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine ekmu ârândâŋ oap yawu biwinaŋe nanŋan. Yakât otmâ den sâman yuâmâ bulâŋanâk ekyongoman.

²⁻⁵ Yakât otmâ nen Yura lohimbi topnenŋe sâŋ tetem ekyongomune nâŋgâŋet. Kândikum emelâk Anitâŋe lok komotŋe komotŋe ya yengât bi-wiyenŋe ekâm mem sâlipyongop. Mem sâlipyongop yamâ Awaraham, nanŋe Isaka, seseŋe Yakop, hâkuŋe Yura, yu yengât senâmbâ tetem sambe sambe otŋetâ ikŋe lohimbi bulâŋe sâŋ tihityenŋe otminiop. Yawu otmâ hoŋ bawaŋe hâŋgâŋumu ge manman âlepŋan katyekbuap yakât pat kuyiŋgiop. Pat kuyiŋgim yâk orop den hikum girem den âlâlâ ekyongop. Yawu otmâ ikŋahâk hohetyenŋan ge manbuap yakât selep tuhuwaŋgim mepaenŋetâ nâŋgâmu ârândâŋ olâkgât orotmeme topŋe sâŋ yinŋiop. Yawu manmâ gaŋetâ gaŋetâ yâk yengât senâmbâ gâtŋe, imbi âlâ, kutŋe Maria, yâkâlen Anitâŋe Yesu Kiristo hâŋgâŋumu gemu miop. Yakât otmâ Anitâ Hân Himbim Amboŋe mepaem yâhâmbisâin yamâ bulâŋanâk. Yawu gârâmâ kapilipne kiŋgitŋe orowâkŋe Kiristohât hâkâŋ otmâ mansai. Yakât otmâ kâlâpâgât pat mansai. Yawu otmâ manŋetâ nâŋe biwinaŋe ki orotŋe nâŋgâyiŋgiman. Anitâŋe bet-nohomu hiliwahomune yâk meyekmâ nâhât welâmnan mem katyekbuapgât mâtâp tap mâne âlepŋe sâmbâm. Den ekyongoman yuâmâ bulâŋanâk. Nâŋe tosayaŋahât otmâ kaweyenŋan kinmâ mumbomgât mâtâp tap mâne yawu otbâm.

⁶ Yawu gârâmâ embâŋân Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya ki biatbuap. Yawu gârâmâ Isirae lohimbi nombotŋaŋak Anitâhât lohimbilipŋe bulâŋe manmâ gai. Yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet.

⁷ Anitâŋe yuwu sâŋ Awaraham ekuop.

“Gâhât sen yamâ nange Isaka yâkâlembâ tetem sambe sambe otmâ pat kuhihiwan yakât bulâŋe menomai.” Yawu sâŋ ekuop.

⁸⁻⁹ Yâhâ kândikum den ya ki ekuop yan Awaraham yet Sara yuwu sâŋ teteyitgiop.

“Homban kakŋan âwurem takawom yan imbihe Saraŋe naom membuap.”

Yawu sâŋ pat kuyitgiop yakât bonŋe yuwu. Sara ikŋak naom miop yâkât sen yamâ Anitâhât lohimbi bulâŋe otmâ pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe menomai. Yâhâ Sara potŋe Hahaŋe naom miop yâkât sen yanŋeâmâ pat yakât bulâŋe ya ki menomai.

¹⁰ Otmu torokatmâ sâwe. Isakaŋe imbi miop yamâ kutŋe Leweka. Yâhâ Lewekaŋe naom boho yâhâp meyelehop, kutyetŋe Esau yet Yakop.

¹¹⁻¹² Yâhâ Anitâŋe ikŋe enŋatŋeâk watmâ otmap yakât topŋe teteâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lewekaŋe irak meyelekbe sâŋ otmu Anitâŋe yuwu sâŋ ekuop.

“Ataŋaŋeâmâ imiŋe hoŋ bawaŋgiwuap.” Yawu sâop.

Yakât otmâ yuwu nâŋgânom. Olowot miowot ya Anitâŋe ki nâŋgâm ikŋe enŋatŋeâk otmâ imiŋe, kutŋe Yakop, yâkât senâmbâ gâtŋaŋe ikŋe lohimbi bulâŋe otmâ Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe menomai sâŋ kalop.

13 Sâop yawuâk teteyingiopgât Anitâje poropete âlâ den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Yakop sen ya yengât nângâmune yahatsap. Gârâmâ Esau sen yamâ hâkân otmâ betyongowan.” Yawu ekuop.

14 Anitâje yawu otyingiop yakât yâkne otmâ hilipguop yawu ki nângânom.

15 Yakât yuwu sâmunne nângânet. Emelâk Isirae lohimbije otjetâ dondâ bâleop yakât Anitâje nângâm bâleyingim yuwu sâm Mose ekumu kulemguop. “Lohimbi otjetâ dondâ bâleap. Yakât otmâ nine engatneâk otmâ kâsipyongom nombotje hilipyongowom. Yâhâ nombotje âlâmâ yekmâ tepne nângâyngim umam sâyngiwom. Yamâ nâhât wahap.” Yawu sâm ekumu kulemguop.

16 Yakât topje yuwu sâmunne nângânet. Lohimbi âlâ me âlâje otjetâ bâlemap yan Anitâje matje yingwe sâm otmap yan lohimbi ya yengât biwiyenje ki watmâ otyingimap. Me wuân me wuân otningi sâm ulitgumai ya yengât lau ki watmâ otyingimap. Yâku ikje nângân nângân ya konok watmu ârândân otmap.

17 Yakât topje yuwu tap. Embânân Anitâje Aihita lohimbi yengât kunyene pato, kutje Parao sâm, den ekumu Moseje kulemguop ya yuwu tap.

“Gâje kunge kârikje otmâ betnohowuat. Yawu otnihirâ sâmunne umatje topje topje lohimbilipge yengâlen teteyingimu hâhiwin nângânomai. Yanâmâ nâhât wâtne ekjetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Ekjetâ yawu otbuap yakât den pat sâm haj tuhujetâ hânjan kulemjan arimu nângâm mepaeneknomai. Yakât otmâ yâk yengât kunyene sâm katgekasan.” Moseje den yawu kulemguop tap.

18 Yakât topjeâmâ yuwu. Lok âlâ me âlâje otjetâ bâlemap yan Anitâje kâsipyongom ikje engatneâk otmâ nombotje yekmâ mem lohotje tuhuyekmap. Yâhâ nombotje âlâmâ betyongomu yengâk hiliwahonomai.

Anitâje den eknongop ya ki kakjan sânom.

19 Den yawu tap yakât otmâ yuwu mon sâm âinohonomai. “Anitâje ikje engatneâk otmâ lohimbi nombotje betyongomap. Betyongomu yanâmâ otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ hiliwahonomai yan Anitâje otmai ambolipne sâm yâk yengâlen gâitbuap yamâ bâlewuap. Yamâ wongât? Iknjak betyongomu hiliwahonomai yakâ.”

20-21 Yawu mon sâm âinohonomai yakât yuwu sâmunne nângânet. Nen kerekje otmunje bâlemu tosa kakjan manmain. Yakât otmâ Anitâje den eknongop ya ki kakjan sânom. Yakât topje nângânetâ keterahâkgât amanj tuhumi yan hâum sâmunne nângânet. Imbi âlâje ikje engatneâk dengop kutakum amanj yâhâp tuhuwuap. Tuhum pesuk pilâm âlâ mem bukuje wanbuap. Wanju yâkne mem ari bukulipne orop yan sot um nem herone otnomai. Yawu otmâ amanj âlâmâ bau me pâi sot um yingiwom sâm mem kalop. Mem katmu amanj yaje amboje yuwu sâm ekuwuap. “Men, gâje nâ tuhunekmâ bau me pâi yengât sot umbom sâm mem ketetmâ katneksat yakât nângâmune bâleap.” Yawu sâm amboje ekuwuap. Yakât otmâ ambojane tuhuwe sâm nângâwuap dopjan tuhuwuap gârâmâ wuân me wuân otbuap yamâ nângâwuap dopjan otbuap. Yawu.

22 Yakât topjeâmâ yuwu. Nen lohimbi kerek nenjahâk otmunje bâlemu hiliwahonomgât pat manmâ gain. Otmu Anitâhât wâtje pato tetemu ekmâ sâm alahunehât kuk in yawu ki otmâ hilipnongop. Yawu otmâ orotmeme-nenne bâleje pilâm ikjan biwinenne katnehât lohotjan tuhunenepo.

23-24 Lohotŋan tuhunenehop yakât otmâ nen Yura lohimbî nombotŋe otmu pâku lohimbî nombotŋe mem menduhunenekmu yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim mansain. Yâhâ ikŋe biwiŋahât topŋe tetemu ekmâ mepaenehât ikŋahâk wawaenenekmâ umam sâningim nenekmu ârândâŋ olop. Yawu gârâmâ hâmbâi sâp patoen yâk orop himbimân tatmâ heronŋe kakŋan manmâ yâhânomgât emelâk sâm kalop.

25 Yakât otmâ nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî Anitâŋe menenekmu biwi konohâk otmâ mansain. Den yan yuŋe emet inânŋan poropete âlâ, kutŋe Hosea sâm, yâk ekumu kulemguoŋ ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbî hâkâŋ otmâ betyongomune nâhât pat ki mansai yamâ wawaeyekmâ nine nanne baratne sâm meyekbom.

26 Otmu emelâk hân tâmbâen manbi yan yekmâ yeŋe nine pat ki man-nomai sâm betyongowan. Yamâ hâmbâi meyekbom yan “Anitâ Manman Amboŋahât nanŋe baratŋe bulâŋe,” sânomai.” Den yawu tap.

27-28 Otmu poropete âlâ, kutŋe Yesaia, yâkŋe emet inânŋan Isirae lohimbî yeŋgât yuwu kulemguoŋ.

“Isirae lohimbî dopnenŋeâmâ saru sâtŋan sak ekmain dop yawu mansain. Yawu gârâmâ nengâlebâ lohimbî kiŋgitŋe orowâkŋe Anitâ kutdânenŋahât hâkâŋ otmâ denŋe ki tem lâuwangimai. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk yâk yeŋgât sâm hâreyiŋim hilipyongowuap. Hilipyongowuawân lohimbî getek âlâŋeâmâ hâmenenŋe kinbuap.”

29 Otmu yakât den nombotŋe âlâ yuwu kulemguoŋ.

“Nengât sen âlâkuâk tetem sambe sambe otnomaihât Anitâ Hân Himbim Amboŋaŋe itit kiom tuhuningim nen kerek ki mem gulip tuhunenehop. Yâhâ nen kerek mem gulip tuhunenehop mâne emelâk Sotom Gomora ambolipŋe kerek hilipyongomu kapi kâwurumŋajak kinop yakât dopŋeâk teteningimbâp.” Yawu kulemguoŋ.

Yura lohimbîŋe Anitâhâlen biwiyeŋaŋe ki kepeiminiwi.

30 Den sâm aran yukât topŋe yuwu nâŋgânôm. Pâku lohimbîŋe Anitâŋe yekmu ârândâŋ olâkgât ki nâŋgâminiwi. Yawu gârâmâ yâkât den pat âlepŋe nâŋgâm yâkâlen biwiyeŋe kepeim manŋetâ yekmu ârândâŋ otmap.

31 Yawu gârâmâ nen Isirae lohimbî Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât nâŋgâm girem den lâune sâm pâpguminiwin. Yakât otmâ nenekmu bâleop.

32-33 Nenŋeâmâ angoân girem den lâum pâpgum Anitâhâlen biwinenŋaŋe ki kepeiminiwin. Nenŋahâk girem den lâum pâpguminiwin. Yakât otmâ Anitâŋe otningiop yakât nâŋgâm Kiristohât dop kum kâlân hâum sâwe. Anitâŋe mâtâwân kât kârikŋe katmu tatmap yan nengâlebâ lohimbî kiŋgitŋe orowâk yongomap. Yawu otmâ gai yan poropete âlâŋe den kulemguoŋ yakât bulâŋe tetem gap. Den yamâ yuwu tap.

“Yuwu nâŋgâŋet. Yerusalem kapi Sion pumŋan tap yan kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipŋe yeŋgât kâiyeŋan teŋ sâwuap. Kâiyeŋan teŋ sâm yongomu ki ekmâ nâŋgâm inâk arinomai. Otmu lohimbî âlâ me âlâŋe ya ekmâ yâkâlen biwiyeŋaŋe kepeim mannomai ya yeŋgâlen bulâŋe tetemu biwiyeŋe dopŋan otbuap.”

1 Bukulipne, yuwu sâmunê nângânet. Biwinaņe yawu nângâman. Nine kapilipnaņe Kiristohâlen biwiyeņaņe kepeim manņetâ Anitâņe manman kârikņahât pat kuyiņgiâkgât nângâm ulitgum manman.

2 Yawu gârâmâ kapilipnaņe Anitâhât mâtâp girawu tap yakât pâinmâ tem lâuwanņine sâmbiwiyeņaņe hikum mansai yakât topņe emelâk nângâwan.

3 Yâhâ Anitâņe nenekmu ârândâņ olâkgât mâtâp ya ekņetâ ki keterakyiņgimâp. Yakât otmâ yeņe eņgatyeneak otmâ mâtâpgât hâum pâpgumai.

4 Yâhâ girem den lâum manmâ gawi yakât bulâņe yamâ Kiristo. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâņe yâkâlen biwiyeņaņe kepeimai yamâ Anitâņe yekmu ârândâņ otmap.

5 Yawu gârâmâ Anitâņe Yura lohimbî nenekmu ârândâņ otbuap yakât emelâk Moseņe den âlâ kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâņe girem den ya tâņ tâņâk watnomaiņeâmâ manman kârikņan mannomai.”

Yawu gârâmâ lohimbî yawuya âlâ ki tap.

6-7 Yâhâ lohimbîņe Kiristohâlen biwiyeņaņe kepeineta Anitâņe yekmu ârândâņ otbuap yakât Moseņe den âlâ yuwu kulemgup tap.

“Biwiyeņaņe yuwu ki nângânomai. “Anitâņe nenekmu ârândâņ olâkgât bulâņe himbimân ewan tatmap. Yawu gârâmâ lok âlâņe himbimân yâhâ mem gewuapgât dop âlâ ki tap.” Otmu âlâ yuwu ki nângânomai. “Â, bulâņe yamâ hân amutgen tatmap. Lok âlâņe yaken ge mem gewuapgât dop gurâ ki tap.” Yawu ki nângânomai.”

Gârâmâ Kiristoņe ge tihitnenņe olâk sâmbiwiyeņaņe himbimân yâhâm memugeromawot. Me âlâņe ge embun lok mumuņe tatmaiângen Kiristo memugeromawot. Yawu ki tap. Emelâk Kiristoņe himbimâmbâ ge hohetnenņan manmâ muop. Otmu mumuņambâ yahatmâ tatmap.

8 Yakât otmâ Moseņe den nombotņe torokatmâ kulemgup yamâ yuwu tap.

“Anitâņe nenekmu ârândâņ otbuapgât emelâk den kalop yamâ nângâm alahumunņe biwinenņan tatmap.” Yawu tap.

9 Yâhâ Anitâņe Yesu Kiristo mumuņambâ mem yahatmu tatmap yakât den pat lohimbî âlâ me âlâņe nângânetâ bulâņe otmu biwiyeņaņe Kiristohâlen kepeim tem lâuwanņim manmai. Yawu manmâ yakât topņe sâmbiwiyeņaņe ekyongonomai yamâ Anitâņe tosayeņe pilâyinņim meyekmu manman kârikņan mannomai.

10 Yawu tap gârâmâ nenņe Kiristohâlen biwinenņe kepeimain yakât otmâ Anitâņe nenekmu ârândâņ otmap. Yakât topņe lohimbî ekyongomunņe manman kârikņahât pat kuniņgiop yakât bulâņe menom.

11 Yâhâ pat yakât bulâņe yamâ teteningimu menom yakât Moseņe den kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâņe yâkâlen biwiyeņaņe kepeim mannomai ya yeņgâlen bulâņe tetemu biwiyeņe dopņan otbuap.” Yawu tap.

12 Yâhâ Kutdânenņe yamâ Yesu Kiristo konok. Yakât otmâ nen Yura lohimbî otmu pâku lohimbî orop dop konohâk mansain. Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâņe “Biwinenņe gemapgât tihitnenņe ot” sâmbiwiyeņaņe yamâ in yawu nângâyinņiwuap.

13 Den yan yuņe emelâk poropete âlâņe den kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâ kutdâñe tihityeñe olâkgât biwiyene yâkâlen katmâ ulitgunomai yamâ meyekmâ manman kârikñan katyekbuap.” Yawu tap.

14-15 Yawu gârâmâ Kiristone ikñe den pat âlepñe ari pâku lohimbî kâsikum yinginehât ki hângânnonngop mâne ki ari kâsikum yingimbâin. Otmu den ya ki ari kâsikum yingiwîn mâne ki nângâm henjenngumbâi. Otmu ki nângâm henjenguwi mâne yâkâlen biwiyene ki katbâi. Otmu angoân yâkâlen biwiyene ki katbi mâne “Biwinenñe gemapgât tihitnenñe ot” sâmbi ki ulitgumbâi. Yakât otmâ ari den pat âlepñe pâku lohimbî kâsikum yinginom. Emelâk poropete âlâ, kutñe Yesaia, yâkñe den kulemguop ya yuwu tap.

“Den pat âlepñe ya mat taka eknongoai.”

16 Den yawu kulemguop gârâmâ Yura kapi ambolipñe dondâhâlâkñe den pat âlepñe nângâñetâ helekñe otmu bet pilâm mansai. Yakât otmâ Yesaiane den yakâlâk torokatmâ kulemguop ya yuwu tap.

“Kutdâ, gâhât den pat âlepñe ya lohimbî ekyongomunñe nângâñetâ bonñe bia otmap.” Yawu tap.

17 Den sâmbi aran yukât topñe yuwu sâmbi nângâñet. Lohimbî âlâ me âlâñe Kiristohât den pat âlepñe ya buku nombotñe ekyongonñetâ nângâñetâ keterakyingimu yanâmâ yâkâlen biwiyene kepeim mansai.

18 Yâhâ Yura kapi ambolipñe den pat âlepñe ya emelâk nângâwi. Yakât otmâ embânân lok âlâñe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbî hânñan kulemñan mansainñe Anitâhât topñe nângâñetâ keterakyingîâkgât ikñak wahap topñe topñe kalop yan ekmâ ikñe topñe nângâmai.”

19 Yakât otmâ Isirae lohimbîñe emelâk nângâñetâ keterahop. Kândikum emelâk Anitâñe Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Yeñe pâku lohimbî yengât nângâñetâ gemap yamâ mem buku tuhuyekbom. Yawu otyingimune yeñe eweakmâ nângâm bâlenomai. Otmu yâkñe nâhât topne ki nângâm hâlim milim mansai. Yamâ biwi sânduhân katyekmune yeñe yekmâ tepyeñe kâlâp sewuap.”

20 Yâhâ Anitâñe Yesaia den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbîñe nine manman âlepñahât mâtâp yakât topñe ki nângâm manminiwi yañe nângâñetâ han sâyingimu nâhâlen torokatsai.”

21 Yawu gârâmâ Anitâñe Isirae lohimbî yengât nângâm yuwu sâmbi ekumu kulemguop.

“Isirae lohimbîñe nâhâlen torokatñetâ wawaeyekbehât nângâm lohottan ekyongom gan. Yawu gârâmâ den nângâmai yamâ ândâpyeñe kârikñe otmâ den ya betgumai.”

11

Anitâñe Yura lohimbî biwiyene ekmâ kiwilyekmâ nombotñeâk meyehop.

1-2 Emelâk Anitâñe Isirae lohimbî ikñe pat kuyingiop yamâ ândâpyeñe kârikñe otmâ ki tem lâuwangim gai. Yawu otbi yamâ Anitâñe kerehâk ki betyongop. Kândikum emelâk Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowâmbâek Isirae ambolipñe yengât topyeñe nângâm henjennguop. Yakât otmâ ândâpyeñe kârikñe otmâ ki tem lâuwangim mansai yakât ki pârâk pilâm kerehâk betyongop. Yâkñe kerehâk betyongop mâne nâ gurâ orowâk betnongomu yâkâlen biwinayeñe ki kepeim tem lâuwangim gambâm. Yâhâ nâmâ Isirae ambonñe, Benyamingât senâmbâ gâtñe. Yakât otmâ emelâk Anitâñe tâmbâne Awaraham yakât pat kuwangiop ya nâku yawuâk membom. Nâmâ ki betnohop.

Yâhâ nen yu mansain nengât dowâk otmâ manminiwi yan poropete âlâ, kutŋe Elia sâmu, yâkŋe Anitâ ekum tâmbâlipnenŋe yengât yuwu sâop.

³ “O Anitâ, hotom uhihimain yakât kawê kum gahaem poropete loklipge watyekmâ nombotŋe yongonjetâ muwi. Nâ niniâk tem lâuhihim mansan. Yawu gârâmâ hilipnohone sâmu pâinneksai.”

⁴ Yawu sâmu Anitâŋe yuwu sâmu ekuop.

“Nâŋe nine poropete lok 7000 yawuya mâmâŋe otyingimune kasalipyeŋe yengât Lâpio âlâ, kutŋe Bali sâmu, ya ki mepaem gai. Yawu otmâ tem lâunihim mansai.”

⁵ Yâhâ emelâk Anitâŋe Isirae lohimbi biwiyenŋe ekmâ kiwiliyekmâ nombotŋeâk mem buku tuhuyehop. Yakât dopŋeâk sâp yiwerenŋe yuâmâ Yura lohimbi biwinenŋe ekmâ kiwilinenekmâ ikŋe engatŋeâk otmâ nombotŋe betnongop. Otmu nombotŋe menenekmu biwinenŋeŋe yâkâlen kepeim tem lâuwanŋim yâkât pat mansain.

⁶ Yâhâ Anitâŋe otbin mewin ya ekmâ yakât dopŋan kiwilinenekmâ nombotŋeâk unam sâningiop mâne ikŋe engatŋeâk otmâ menenekmap ya ki sâmbâin.

⁷ Den sâmu aran yukât topŋe yuwu nângânôm. Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâmu Isirae lohimbi dondânŋe mâtâp katyŋingiop ya ki watmâ gawi. Yakât otmâ bulâŋe ki mem mansai. Yawu gârâmâ nen nombotŋe Anitâ ikŋjahâk menenekmu mansainŋe yâkâlen biwinenŋeŋe kepeim manmunŋe nenekmu ârândânŋ otmâp. Yâhâ bukulpipnenŋe kiŋgitŋe orowâkŋe kunyeŋe kârikŋe otmâ manbi yakât huhopŋe Anitâŋe betyongomu biwi pâlâmŋe manminiwi.

⁸ Den yan yuŋe emelâk den nombotŋe kulemguwu ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kunyeŋe kârikŋe otbi yakât huhopŋe Anitâŋe betyongomu biwi pâlâmŋe manmâ denŋe nângânjetâ ki keterakyŋingimâp. Otmu mâtâp watmâ pâpgumai.” Topŋe yawu tap.

⁹⁻¹⁰ Yawu otminiwi yakât matŋe Anitâŋe yingîâkgât Dawitiŋe den âlâen hâum yuwu sâmu ulitguop.

“Kasalipnanŋe sot me âlâlâ ekmâ biwiyenŋe kilik kilik sâmu mene sâmu yan ki ekmâek paŋgonânŋe geŋetâ meyhâkgât nanŋan. Me ki nângâm nângâm otmâ ari tupaen kionjetâ yongowuapgât sâmu ekgohoan. Me umatŋe kakyeŋan yâhâmu tânyenŋe houŋ sâmu hâhiwin nângâmbisâihât nanŋan.” Yawu sâmu ulitguop.

Anitâŋe pâku lohimbi mem buku tuhuyehop.

¹¹ Aiop, den ekyongoan yukât topŋe âlâen hâum sâwe. Yura lohimbiŋe ki nângâm nângâm otmâ ari kâlân kâiyeŋan ten sâmu yan tupaen kionjetâ ki yongop. Yakât topŋe yuwu sâmune nângânjet. Yura lohimbiŋe otmâ tâpikguminiwi. Yâhâ pâku lohimbiŋe Anitâhâlen biwiyenŋe kepeimai ya yengât tosayeŋe pilâm manman kârikŋahât pat kuyŋingimâp. Yâhâ yâk yengâlen bulâŋe teteap yakât Yura lohimbiŋe eweakmâ nângâm bâleyŋingim bulâŋe orowâk membâinâ sânomai.

¹² Yâhâ Yura lohimbiŋe biwiyenŋe alitmâ Kiristohât hâkânŋ otbi yakât huhopŋe Anitâŋe pâku lohimbi mem buku tuhuyekmâ manman kârikŋahât pat kuyŋingiop. Yakât otmâ hâmbâi Yura lohimbi yengât nângân nângânyeŋe keterakyŋingimu Kiristohâlen biwiyenŋe kepeinoma. Yawu otmâ pâku lohimbi orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Sâp yanâmâ Anitâŋe lukulenenekmu hop sambe kakŋan mannom.

13 Yura lohimbi nengât topnenne yawu tap. Yâhâ pâku lohimbi yengât yuwu sâmunne nângânet. Pâku lohimbi hânjan kulemjan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepne ekyongowehât yâkne menekmâ aposolo âi sâm nihiop ya biwinanje tinâk kepeim manman.

14 Yâhâ den pat âlepne ekyongomune Kiristohâlen biwiyeje katnetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu mannetâ Anitâne Yura bukulpine betyongomu mansai yanje eweakmâ nângâm bâleyingim âlâkuâk manman kârikjahât pat kuyingîâkgât Kiristohâlen biwiyeje katnomaihât nangan. Yakât otmâ âi sâm nihiop ya tinâk mem manman.

15 Yura lohimbi kingitje orowâkne biwiyeje alitmâ Kiristohât hâkân otbi yamâ betyongop. Yâhâ pâku lohimbi sesengâlâkne yâkâlen biwiyejanje kepeimi ya yengât kaok nângâm mem buku tuhuyehop. Yâhâ hâmbâi mâne Yura lohimbi Kiristohâlen biwiyeje katnomai ya mem buku tuhuyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiwuap.

16 Tâmbânenne Awarahamne Anitâhâlen biwijanje kepeim ki biwi yâhâp otmâ manminiop. Yakât otmâ Anitâne manman kârikjahât pat sâm yâk otmu yâkât sen kuyingiop ya ki biatbuap. Yakât topne den âlâen hâum sâmunne nângânetâ keterakuyingîâk. Sot um yan torehenne yamâ Anitâhât pat sâm mem ketetmunne ekmu ârândân olop. Yakât otmâ nombotje âlâ yâkât ki mem ketetbin ya guru yawuâk ekmu ârândân olop.

Yâhâ nen Yura lohimbi yen pâku lohimbi orop Anitâhâlen biwinennejanje kepeim manmâ konohâk oain. Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Koset gihit kândârâne ya Anitâne ekmu ârândân otmap yakât dopneâk kele awatje ekmu ârândân otmap.

17 Koset alikne mainan yakât dop yamâ nen Yura lohimbi mansain. Yâhâ pâku lohimbi yenâmâ himan ikjak in tetemap yakât dop mansai. Yâhâ koset awatjan bulâne ki kinbuap yamâ ambonjanje kârâm pilâwuap. Yakât dopneâk Anitâne Yura lohimbi nombotje betyongop. Yâhâ ambonjanje ari himan awatje kârâm mem taka koset awatje kârâm pilâwuap yan mem katatgumu âi omoj omoj otmâ kinbuap. Yakât dopneâk pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyejanje kepeimai yen meyekmâ Yura lohimbi bulâne ya yengâlen torokatyekmâ tâmbâlipyene yengât pat kuyingiop ya yawuâk yengât kuyingimu mansai.

18 Yakât otmâ awatje kârâm pilâwuap yakât dopneâk Anitâne Yura lohimbi nombotje betyongom ya yengât kaweyenan yen katyehop. Yakât otmâ yenjahât nângânetâ yahatmagât yuwu sâmunne nângânet.

Koset ambonjanje topne lawitmâ pitim hejengumu yanâmâ awatje lingarakmu bulâne kinbuap. Yakât dopneâk Anitâne angoân manman kârikjahât pat sâm Awaraham otmu yâkât sen ya yengât kuyingiop. Yakât otmâ pat kuyingiop ya torokatmâ yawuâk pâku lohimbi yengât sâm kuyingiop.

19 Bulâjanâk pâku lohimbi yengât kawé teteyingîâkgât Anitâne Yura lohimbi biwiyeje kârikne otmâ manbi ya betyongop.

20-21 Yawu gârâmâ biwiyeje kârikne otmu Kiristohât hâkân otmâ yâkâlen biwiyeje ki katbihât Anitâne betyongop. Yâhâ yen pâku lohimbi yâkâlen biwiyejanje tinâk kepeim mansai. Yawuâk torokatmâ mannomai yanâmâ Anitâne ki betyongowuap. Yakât nângâm hâkyene mepaemaihât yuwu sâmunne nângânet. Emelâk Yura lohimbi kosetgât dop otmâ manbi. Yawu gârâmâ Kiristohât hâkân otjetâ yanjak Anitâne betyongop. Yâhâ yenâmâ himangât dop oai. Yawu gârâmâ himan otmu koset topyetje ikjiâk ikjiâk.

Otmu yakât dopņeâk yen pâku lohimbi otmu nen Yura lohimbi topnenņe ikņiâk ikņiâk. Yawuâke yamâ Anitâņe yen meyekmâ nengâlen torokatyekmu orowâk mansain. Yâhâ yengâlen gâtņe âlâ me âlâņe Kiristo betgunomai otmuâmâ Anitâņe biwiyenahât topņe nâņgâm amboņan amboņan betyon-gowuap. Yakât nâņgâm yeņe Anitâ ewe katmâ manņet.

22 Den sâm aran yukât topņe yuwu nâņgânôm. Yura lohimbiņe biwiyenē kârikņe otmu Kiristohât hâkâņ otbi yamâ Anitâņe betyongom matņe tâņ tâņâk yingņiop. Yawu gârâmâ yenâmâ Kiristohâlen biwiyenē katbi yan umam sâyingim buku tuhuyehop. Otmu biwiyenāņe tiņâk kepeim mannomai otmuâmâ yâku yawuâk buku otyingiwuap. Yâhâ yeņe Kiristo betgum mannomai yamâ yen yawuâk betyongowuap.

23 Anitâņe Yura lohimbi betyongop ya yengât nâņgân nâņgânyenē keterakyingimu Kiristohâlen biwiyenē katnomai yanâmâ Anitâņe nâņgâyingim himan awatņe mem katatgumu âi omoņ omoņ otmâ kinsap yakât dopņeâk ikņe komolân torokatyekmu manman âlepņanâk mannomai. Yawu otbuapgât wâtņe pato tap.

24 Yâhâ Yura lohimbi nen otmu pâku lohimbi topnenņe ikņiâk ikņiâk tap yakât torokatmâ sâwe. Nen Yura lohimbiņe kosetgât dop mansain. Yâhâ yen pâku lohimbiâmâ himangât dop mansai. Yakât otmâ Anitâņe yen meyekmâ koset bât bātņan torokatyehop. Yawu gârâmâ topyenē ikņiâk tapgât otmâ kârikņeâk ki tai. Yawu gârâmâ Yura lohimbi betyongop ya yengât topyeneâmâ koset topņe yawuâk tapgât otmâ Anitâņe âlâkuâk koset bât bātņan torokatyekmu kârikņeâk kinnomai.

Hâmbâi Anitâņe Yura lohimbi âlâkuâk mem buku tuhuyekbuap.

25 Bukulipne, yuwu sâmunē nâņgâņet. Anitâņe Yura lohimbi betyongom yen meyekmu mansai. Yakât otmâ yeņahât nâņgâņetâ yahatmapgât yuwu sâm ekyongomunē nâņgâņet. Wâtgât mâmâņahât Heakņe nâņgân nâņgânne mem pâroņ pilâmu Yura lohimbi topnenņe nâņgâm heņgenņuan. Isirae lohimbi kiņgitņe orowâkņe biwiyenē kârikņe otmâ mansai ya naņgai. Yawu gârâmâ pâku lohimbi Kiristohâlen biwiyenē katmâ yâkâlen torokatnomai ya yekmâ nâņgâmu dopņan otbuap. Yanâmâ Isirae lohimbi nâņgân nâņgânyenē keterakyingimu biwiyenē yâkâlen katnomai.

26-27 Biwiyenē yâkâlen katņetâ tosayenē pilâyingiwuap sâp yan emelâk Anitâņe poropete âlâ den ekumu kulemguop yakât bulâņe tetewuap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâhât sâtgât Sion pumņan Yerusalem kapi tap yakât ambolipņe yengâlebâ lok âlâ tetem Isirae lohimbi yengât tihityenē otmâ mem kuwikyekbuap. Yanâmâ orotmemeyenē bâlenē bet pilâm nâhâlen torokatņetâ tosayenē pilâyingiwom. Pilâyingim orowâk mannomgât pat kuyingiwom.” Den yawu tap.

28 Yawu gârâmâ Yura lohimbiņe ândâpyenē kârikņe otmu Yesu Kiristohât den pat âlepņe nâņgâņetâ gemu bet pilâņetâ yaņak Anitâņe betyongop. Yakât huhopņe yen pâku lohimbiņe den pat âlepņe ya nâņgâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyenē katņetâ manman kârikņahât pat kuyingņiop. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop, yâkņeâmâ Anitâhâlen biwiyenāņe tiņâk kepeim tem lâuwangim gawi. Yakât otmâ emelâk yâk yengât nâņgâop yakât dopņeâk yâk sen nâņgâyingimâp.

29 Yâhâ Anitâñe tâmbâlipyenñe nânġâyiñgimu ârândânġ otmu meyeñop. Yakât otmâ bunewâk ki betyongop.

30 Yenâmâ embânân yene enġatyenñeâk otmâ Anitâhât ki nânġâwanġim manminiwi. Yawu ġârâmâ sâp yiwereñe yuâmâ Isirae lohimbiñe den pat âlepñe nânġâm hâkânġ otmâ betbanġim mansai. Yakât huhopñe yen pâku lohimbiñe den pat âlepñe ya nânġânġetâ bulânġe otmu Kiristohâlen biwiyenñe kepeim manñetâ Anitâñe umam sâyiñgim tosayenñe pilâyiñgiop.

31 Yakât dopñeâk Yura lohimbiñe biwiyenñe kârikñe otmâ Kiristohât hâkânġ otmâ mansai yanñe hâmbâi yâkâlen biwiyenñe katnomai. Yawu otnomai yan yâk yenġât nânġâm umam sâyiñgim tosa pilâyiñgiwuap.

32 Yâhâ nen Yura lohimbi me yen pâku lohimbi kerekñe otmunñe bâlem gap yakât topñe nânġâmunñe keterakningiâġât Anitâhât Wâtġât mâmâñahât Heakñe biwinenñan ġemap. Biwinenñan ġemu keterakningimu orotmemeñenñe bâleñe bet pilâm Anitâhâlen biwinenñan kepeimunñe umam sâningim tosanenñe pilâningimap.

33 Anitâñe wawaenenekmâ tihitnenñe otmâ ġemap. Otmu yawuâk tihitnenñe otmâ yâhâwuap. Yakât otmâ mepaeen. Yâkñe yu ya otningim ġemap yakât nenñahâk topñe nânġâne sâm pâpġumain. Yâhâ biwiñan den ġirawu tatmap ya nenñahâk nânġânġomġât dop âlâ ki tap.

34-35 Den yan yuñe emelâk poropete lok nombotñanñe den kulemguwi ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Kutdâhât biwiñan den tatmap ya lok âlâ me âlânñe yenñahâk nânġânġomaihât dop âlâ ki tap. Otmu Anitâmâ nânġân nânġân ambonñe. Yakât otmâ wuân me wuânġât ki âlâ pâpġumap. Yawu ġârâmâ lok âlâ me âlânñe Anitâ den kâsikum wanñbuapġât ġurâ dop ki tap.” Den yawu tap.

36 Anitâ manman ambonñanñe hân himbim kândikyotgom hânân âliwahap topñe topñe kalop. Yâhâ ikñak kalowâmbâek hohem tatmâ gap, otmu hohem tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ miti den âlâ tap ya yuwu sâm ekyongomune nânġânġet.

“Lok âlâ me âlânñe Anitâ tosa katbanġinomaihât dop âlâ ki tap.”

Den yawu kulemgunetâ tap yakât nânġâm Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonñanâk.

12

Nenñe Kiristohât kânñe bâtñe yawu manmain.

1 Bukulipne, yuwu sâmunne nânġânġet. Anitâñe ikñahâk wawaenenekmâ manman kârikñahât pat kuningimu mansain. Yakât dop kum sâwe. Emelâk embânân Anitâñe papatolipnenñe yenġât orotmeme topñe topñe sâm katyiñgiop. Yakât otmâ miti lok kunlipyenñanñe mâtâp katyiñgiop ya watmâ noniñ bulimakao ġâim yâkât pat sâm hotom uwânġinġetâ hâmenñan yâhâmu nânġâmu ârândânġ otminiop. Yakât topñe nânġâm yuwu otnomġât nanñan. Anitâñe mâtâp ningiop yu tâñ tâñâk watmâ tem lâuwânġim manmâ yâhânom.

2 Nenñe ġirawu otmâ Anitâhât tem lâuwânġimunñe nenekmu ârândânġ otbuap? Yamâ yuwu otnom. Lohimbi belânġen manmainñe yene nânġân nânġânñeyenñambâ tetemap ya watmâ orotmeme âlâlâ otmai yawu ki otnom. Yâhâ nenâmâ Wâtġât mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñambâ den mem biwinenñan katmu ya lâum manmâ yâhânom.

³ Otmu Anitâñe ikñahâk buku otnihim aposolo âi sâm nihiop. Yâkât sâtgât otmâ yuwu sâm ekyongomune nâñgâñet. Anitâhâlen biwinenñaje kepeim mansain. Yakât otmâ yâkñe ikñe âi tuhunomgât bulâñe dopnenñan mem teteningimap. Yakât otmâ nenñe âlâku amboñan amboñan biwinenñahât topñe nanñanñinom. Yawu gârâmâ nenñahât nâñgâmunñe ki yahatbuap.

⁴⁻⁵ Yakât otmâ den âlâen hâum sâmunne nâñgâñetâ keterahâk. Kiristoñe kunnenñe oap. Yakât otmâ nenñeâmâ yâkât kâñe bâtñe otmâ mansain. Yâhâ kâñe otmâ yan yâkât hoñ bam gamain. Otmu bâtñe otmâ yan lohimbñe yâkâlen biwiyenñe katñetgât âi memain. Âi sâm ikñiâk ikñiâk ningiop ya mem tânahom manmâ yâhânom yakât yuwu sâmunne nâñgâñet.

⁶ Nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeim manmain yakât dopñanâk bulâñe ikñiâk ikñiâk teteningimap ya yawuâk otnom. Anitâhât den sâm ekyon-
gomgât biwinenñe mem hewewenñe tuhuop yakât dopñan ekyongonom.

⁷ Otmu den kâsikum yinginomgât biwinenñan kalop otmuâmâ yawuâk den kâsikum yinginom. Yâhâ Kiristohât komot tânyongonomgât biwinenñan kalop otmuâmâ yawuâk tânyongonom.

⁸ Otmu bukulpnenñe yengât biwiyenñe gemap sâm mem hewewenñe tuhuyek-
nomgât biwinenñan kalop. Otmuâmâ yawuâk otyinginom. Yâhâ iri sikum me senñe âlâlâ tatningiap ya nombotñe mem kâsikum lohimbñe nombotñe yinginomgât biwinenñan kalop yamâ hewewenñak nembe kalem otyinginom. Otmu Kiristohât komot yengât kunlipyenñe manñet sâm katneknomai otmuâmâ biwinenñaje kepeim tâñ tâñjâk tihityenñe otnom. Otmu lohimbñe yengâlen umatñe âlâlâ teteyingiwuap yan tânyongonomgât biwinenñan kalop otmuâmâ heronñe kakñan tânyongonom.

Biwinenñaje kepeiakmâ ewe karangim mannom.

⁹ Otmu buku oranñine sâm yan hâkñak hâkñak ki oranñinomai. Orotmeme bâlenñe pilâm orotmeme âilonñoak watnâ buku oranñinomai.

¹⁰ Otmu bukulpipyenñe orop ewe karangim biwiyenñaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

¹¹ Otmu âi tuhune sâm Anitâhâlen biwiyenñe hikum hewewenñak otmâ tuhunomai.

¹² Otmu lohimbñe belângen manmainñe mem âlâlâ tuhuyeknomai yan An-
itâñe manman kârikñahât bulâñe hâmbâi ningiwuap nâñgâm yakâlâk bi-
wiyenñaje mem heronñe kakñan mannomai. Otmu biwiyenñe gemapgât haonñmâ ârandâñ Anitâ ulitgunjetâ mâmâñe otyingiwuap.

¹³ Otmu bukulpipyenñe yengâlen umatñe âlâlâ teteyingiwuap yanâmâ in yawu tânyongonomai. Otmu lomba me lok pupñe yengâlen takanomai ya nembe kalem otyinginomai.

¹⁴ Otmu lok âlâ me âlâñe mem âlâlâ tuhuyeknomai yamâ yakât matñe Anitâñe mem bâleyehâkgât sait kakyenñan ki pilânomai. Yâhâ yâkñe lukuleyehâkgât ulitgunomai.

¹⁵ Otmu lohimbñe kahân ari we bâle nâñgâmai yamâ biwiyenñe sânduk sâekgât orowâk tatmâ biwiyenñe mem sânduk tuhuyeknomai. Otmu bukulpipyenñaje buku âlâhât nâñgâñetâ yahatmu heronñe kakñan mansap ya yenñe yawuâk heronñe otbanñinomai.

¹⁶ Otmu yenâmâ Kiristohât komot konohâk mansai. Yakât otmâ biwi nâñgân nâñgânyenñaje hikuakmâ konohâk otmu tep âlep nanñanñinomai.

Otmu âi sâm yinginomai ya ekmâ tângât sâm ki bet pilânomai. Otmu ninahâk otmune ârândânj otbuap sâm yenjahât ki nângâjetâ yahatbuap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâje yen mem bâleyeknomai yakât matje ki kâpekyinginomai. Yeje umam sâyingim buku otyinginomai yanâmâ lohimbinje yekjetâ ârândânj otbuap.

¹⁸ Otmu lok âlâ me âlâje tepyeje kâu kâlâp semu yahatmâ yen yongone sâm otnomai yan mem lohotje tuhuyeknomai.

¹⁹ Otmu lok âlâ me âlâje yen mem bâleyeknomai yanâmâ Anitâ ikrjak matje kâpekyingiwuap nângâm ki matje kâpekyinginomai. Yakât emelâk Anitâje den âlâ Mose ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Ninak matje yingimune umatje kakran manmâ yâhânomai.”

²⁰ Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Kasalipyenje po yingiwuap yanâmâ sot mem yinginetâ nenomai. Otmu tohât yekbuap yan gurâ to osom ga yinginetâ nenomai. Yawu otyinginomai yan yâkne anjun pato otnomai.”

Den yawu tap.

²¹ Yâhâ yen mem bâleyeknomai yan matje kâpekyingimaihât biwiyenje galemahom buku otyinginomai. Yawu otyinginetâ kasalipyenjae kaok nângânomai.

13

Gawamangât galemlipnenje yengât amutgen mannom.

¹ Bukulipne, gawaman me kiap kunlipyenje mansai ya yengât sâwومان. Lok âlâ me âlâje yenjahâk gawamangât lok kunje ki otmai. Anitâ ikrjahâk gawaman âi sâm yingim katyekmu kinmai. Yakât otmâ gawaman patonje galemlipnenje katyekjetâ mansai ya yengât amutgen manmunje ârândânj otbuap.

² Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje ândâpyenje kârikne otmâ gawaman yengât den kumai yan Anitâhât nângâjetâ gemap. Yakât otmâ Anitâje den sâm hâreyingimu matje umatje menomai.

³⁻⁴ Yâhâ gawamangât lok yanjeâm Anitâhât sâtgât otmâ tihitnenje otmai. Yakât otmâ lok âlâ me âlâje orotmeme âlepne otmai yanje gawamangât lok yengât kingityenjahât ki otmai. Lok yawuya yengât gawamangât lokje nângâjetâ yahatmap. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje orotmeme bâleje otnomai yakât Anitâje nângâmu bâlewuap. Nângâmu bâlemu gawamangât lok kunlipyenje mâmâje otyingimu tem lâuwangim matje yinginomai. Yakât otmâ lok yawuyanje gawamangât lok yengât kingityenjahât otjet.

⁵ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâje kilikmâ manne sâm otmainje gawamangât den lâum manjetâ yekjetâ ârândânj otbuap. Yâhâ otjetâ bâlemu nângâjetâ biwiyenjan hâuyekmapgât tem lâuyingim mannomai. Yawu mannomai yanâmâ gawamangât lok yanje Anitâhât sâtgât otmâ hâhiwin ki yinginomai.

⁶ Anitâje lohimbi tihityenje otjet sâm gawamangât lok âi sâm yingimâp. Yakât otmâ âiyenje tuhune sâm yan takesihât nanje katjet sâm ekyongonomai yan im in yawu katjetâ ârândânj otbuap.

⁷ Yâhâ takesi topne topne ya yengâlen tap yakât mene sâm otjetâ ewe katyekmâ takesihât tewetsenje katnomai.

Manman kârikjahât bulâje menomgât sâp utâpguap.

⁸ Yâhâ yeŋe lok âlâ me âlâhâlen ari wahap wuân me wuân kandi mene sâŋetâ tepyeŋe hewewen otmu yinŋinomai. Yâhâ ambonaŋe yakât umburuk otbuawân in yawu yinŋinetâ pesuk sâwuap. Yawu otmâ bukulipyeŋe yeŋgât nâŋgâŋetâ yahatmu yeŋahât nâŋgâŋetâ gewuap. Yawu otmâ manmai yanâmâ Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemguoŋ ya kerek lâumai yakât dop otmap.

⁹ Yâhâ girem den yamâ yukât yan.

“Buku âlâhât imbi ki ekmâ otbuat. Me lok nombotŋe ki yongorâ munomai. Me kombo ki meyiŋgiwuat. Me buku âlâhât senŋe âlâlâ ki ekŋâlem membe sâm biwihe pârâk pilâwuat.”

Girem den yu otmu nombotŋe ki ekyongoan yakât den kunŋe yuwu tap.

“Nenŋahât nâŋgâmunŋe yahatmap yawuâk buku nombotŋe yeŋgât nâŋgâyiŋgimunŋe yahatbuap.” Den yawu tap.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe den yu lâum buku âlâhât nâŋgâŋetâ yahatmap, lok yawuyaŋe buku âlâ me âlâhât ki nâŋgâm bâleyiŋgim mem ge katyekmai. Yawu otmâ buku konok otyiŋgim girem den kerek lâumai yakât dopŋe otmap.

¹¹ Yawu torokatmâ otmâ mannongât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Emelâk Yesu Kiristohât den pat nâŋgâmunŋe bulâŋe otmu yâkâlen biwinenŋe katbin yan Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuniŋiop. Yawu gârâmâ pat kuniŋiop yakât bulâŋe menongât sâp ya utâpŋuap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ Kiristohât âi tuhune.

¹²⁻¹³ Nen kerekŋe âi kârikŋeâk tuhunehât biwinaŋe nanŋan. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmune nâŋgâŋet. Sâp yiwerenŋe yuâmâ emet haŋ sâwe sâm emet topŋe palalaŋ yap. Yakât otmâ kâlâwahom yahatmâ manman hâŋgiŋe pilâm pesuk pilânomai. Orotmeme bâleŋe âlâlâ ki otnomai. To kârikŋe ki nem biwi hâlim otnomai. Me ki hionakmâ tep bâle nanŋanŋinomai. Orotmeme yawuya bet pilâm yan lohimbî nombotŋaŋe lok senyeŋan kinmâ orotmeme âlepŋe nanŋe otŋetâ yekmai yakât dopŋeâk otmâ mannomai.

¹⁴ Yawu manmâ lohimbîŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manŋetgât yâkŋe olop miop yawu otmâ tem lâuwanŋim mannomai. Yawu manmâ yâkât den pat âlepŋe sâm haok tuhunomai. Tem lâuwanŋim mannomai yan emelâk orotmeme bâleŋe ekŋâlem otmâ tâpikguminiwi ya witgum otmain sâm biwiyenŋe galemahom mannomai.

14

Nenŋe orotmeme tâŋgât âlâlâ otmain yakât Anitâŋe ki nâŋgâmu yahatmap.

¹ Den âlâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lohimbî nombotŋaŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk ki kepeim manmai yamâ yâkât den ki nâŋgâm hengenŋumai. Yakât otmâ lok yawuya orop den ki sahanŋinomai. Lok yawu yamâ buku otyiŋgim yâk orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otbuap.

² Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok nombotŋaŋe Kiristohât den nâŋgâm hengenŋum soŋgo bau ki ekmâ kiwilim nemai. Yâhâ lok nombotŋaŋeâmâ gorâyiŋgimu yuwu sâmai. “Maiŋ, soŋgo bau yukât topŋe girawu? Porom Lâpio mepaem hotom uyiŋgim yan neŋetâ torehenŋe in tap ya yu mon?” Yawu sâm soŋgo bau ya bet pilâm salup konok nemai.

³ Yâhâ soŋgo bau nemaiŋe buku âlâhât ki nâŋgâŋetâ gewuap. Otmu Anitâŋe soŋgo bau nemai ya yekmu ârândâŋ otmap. Yakât otmâ soŋgo bau ki nemaiŋe ya yeŋgât ki nâŋgâm bâleyiŋgim sâm ge katyeknomai.

⁴ Lok âlâ me âlâŋe buku âlâhât nâŋgâm bâleyiŋimai me sâŋ ge katyekmai yamâ Anitâ Ambonenŋe yekmu bâlemap. Kutdânenŋe Kiristo ikŋak lok kerek nengât biwinnenŋe ekmap. Yakât otmâ hâmbâi nenŋe otmain memain ya ekmâ sâŋ hâreniŋiwuap. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe Kiristohât tem lâuwaiŋimai yamâ mâmâŋe otiŋgimu hâmbâi sâp patoen yâkât senŋan kinŋetâ yekmu ârândâŋ otbuap.

⁵ Yâhâ Yura lohimi nengât tatmâ nâŋgâ nâŋgâ hilâm me hombaŋ yamâ topŋe topŋe tap yakât sâwe. Anitâŋe nenekmu ârândâŋ olâk sâŋ lok nombotŋe hilâm âlâ me âlâhât nâŋgâŋetâ yahatmu yan tatmâ nâŋgâmai. Otmu lok nombotŋeâmâ hilâm âlâ me âlâhât nâŋgâŋetâ dop konohâk otmu yan haonmâ ârândâŋ Anitâ mepaemai. Yakât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatnomai yamâ yen ikŋiâk ikŋiâk enŋatyeŋeâk otmâ yan biwi yâhâp ki otnomai.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe enŋatyeŋeâk otmâ hilâm âlâen me âlâen Anitâ mepaem tatmai yamâ yekmu ki bâlemap. Yâhâ lok âlâ me âlâ sonŋo bau nemaiŋe Anitâ mepaem neŋetâ ya gurâ yekmu ki bâlemap. Otmu lok nombotŋe âlâ salup konok nemaiŋe yawuâk Anitâ mepaem neŋetâ yekmu ki bâlemap. Yakât otmâ enŋakmâ ki sâŋ ge karaknomai.

⁷⁻¹⁰ Den sâŋ aran yukât topŋe yuwu nâŋgânom. Kiristohât lohimi emelâk muwi, me sâp yiwerenŋe mansain me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât Kutdânenŋe otmâ galemnongoâk sâŋ Anitâŋe hâŋgâŋumu ge muop. Otmu mumuŋambâ mem yahatmu tatmap. Otmu yâkŋe konok kunneneŋe tatmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ nenŋahâlâk nâŋgâm mannomgât dop âlâ ki tap. Otmu sâp patoen Anitâŋe biwinnenŋe ekmâ den sâŋ hâreniŋimu Kiristone sârerenenekmâ manman kârikŋan mem katnenekmu orowâk manmâ yâhânom. Yakât otmâ ki sâŋ bâleŋginom.

¹¹ Den yan yuŋe emelâk Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulenguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâmâ Manman Amboŋe. Yakât otmâ lohimi kerekŋe ewe katnekmâ metenan kinmâ “Ambonenŋe, gâhât heronŋe nâŋgâhihiain” sâŋ mepaeneknomai.” Yawu tap.

¹² Yakât otmâ nen kerekŋe Anitâhât senŋan kinmâ otmain memain yakât ekumunŋe nâŋgâwuap.

Bukulipnenŋe manman âlâ manmai ya yekmâ ki nâŋgâm bâleyiŋinom.

¹³ Yakât otmâ ki nâŋgâm bâleŋginom. Yâhâ bukulipnenŋe otŋetâ bâlemap sâŋ nenŋahâlâk ki nâŋgâmunŋe yahatmu ihilâk mannom. Yâk orop biwinnenŋe hikuakmâ konohâk otmu mannom.

¹⁴ Nâŋe Kiristo orop biwinetŋe hikuakmâ konohâk oap. Yakât yuwu nâŋgâmune bulâŋe oap. Anitâŋe wahap topŋe topŋe, sot kâlê, sonŋo bau, me âlâlâ, yuâmâ ki neneŋe sâŋ samut ki kalop. Wahap topŋe topŋe kalop yamâ neneŋeâk hârok. Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe sonŋo bau me sot kâlê ekmâ ki neneŋe sâŋ samut katmai yamâ yeŋe enŋatyeŋeâk watmâ katmai. Yawu sâmai yakât kakŋan ihilâk neŋetâ biwiyeŋan hâumu anulaknomai yamâ yeŋe wahap. Anitâŋe orotmeme yawu otŋet sâŋ ki kalop.

¹⁵ Yawu gârâmâ bukulipnenŋe sonŋo bau ki nemai ya yeŋgât senyeŋan sonŋo bau ihilâk nenom yamâ dondâ bâlewuap. Kiristone bukulipnenŋe yawuya orowâk nengât sârerenenekmâ ge muop. Yakât otmâ nenŋe lok sen senân tatmâ sonŋo bau nemunŋe bukulipnenŋe yawuyaŋe nenekmâ

nengâlen torokatjetâ orowâk nenom yanâmâ samut katbi ya lonġâem ihilâk nejetâ biwiyenġe orotok sâwuap. Biwiyenġe orotok sâmu Kiristo betbanġim orotmemeyenġe bâlenġe pilâwi ya miwirikum otmâ hiliwahomai sâm nenġe lok sen senân kinmâ soġo bau ki nenom.

¹⁶ Nenġeâmâ soġo bau nemain yan biwinenġenġe nânġâmunġe ki hâunenġemap. Yawu ġârâmâ bukulipnenġe nombotġenġe nenġkmâ sâmbâleningimaihât lok sen senân tاتمâ soġo bau ki nenom.

¹⁷ Yawu ġârâmâ nenġe sot kâle me soġo bau kiwilim nombotġe nemain otmu nombotġe ketetmain yakât Anitânġe ki nânġâmap. Yâhâ biwinenġenġe hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwangim heronġe kakġan mannehât Wâtġât mâmâġahât Heakġe mâmânġe otningimâp.

¹⁸ Yawu manmunġe lohimbî belângen manmainġe nânġâninginetâ yahatmu Anitânġe nenġkmu ârandânġ otmap.

¹⁹⁻²¹ Yawu ġârâmâ yâhâpġe sâmune nânġâġet. Anitânġe sot kâle me soġo bau katningiop yamâ nenenġe hârok. Yawu ġârâmâ bukulipnenġenġe nenġkmâ nengâlen torokatjetâ orowâk nemunġe yan yeġak samut katbi ya lonġâemai sâmbâm lok sen senân tاتمâ soġo bau me to kârikġe ki nenom. Yâhâ bukulipnenġenġe wuân me wuânġât samut katmai yanġe nânġâm bâleningimaihât ya yeġât senyenġan kinmâ ya ki otnom.

Nen Anitâhât komot konok mansain yuġe hionġakmain sâmbâm sot kâle me soġo bauhâlâk ki nânġânom. Yawu ġârâmâ biwinenġenġe hikuakmâ konohâk otmu tihit oranġinom yakâlâk nânġâm mannom.

²²⁻²³ Yakât yuwu sâmune nânġâġet. Anitânġe soġo bau me senġe âlâlâhât samut ki kalop ya nânġâmain. Yakât otmâ soġo bau me âlâlâ nemain yan biwinenġenġe nânġâmunġe ki hâunenġemap yan heronġe nânġâmain. Yawu ġârâmâ bukulipnenġe nombotġenġe soġo bau me to kârikġe me âlâlâ yakât samut katmai ya senyenġan kinmâ ya ki otnom. Yâhâ Anitânġe konok biwinenġahât topġe nânġâmap. Yakât otmâ lok âlâ me âlânġe biwi yâhâp kakġan yu ya otmai me nemai yanâmâ biwiyenġe ekmu ki ârandânġ otmap.

15

Kiristonġe ikġahâlâk ki nânġâm manminiop yawu mannom.

¹⁻³ Bukulipne, yeġahâlâk nânġâmahât yuwu sâmbâm ekyongomune nânġâġet. Kutdânenġe Kiristonġe ikġahâlâk ki nânġâm manminiop. Yakât emet inânġan lok âlânġe den kulemguoop yakât bulânġe Kiristohâlen teteop yamâ yuwu tap.

“Anitâ, lohimbî ġâhât sâmbâlehihimainġe nânġe tem lâuhihiman yakât mem ġe katneksai.” Yawu tap.

Yâhâ Kiristonġe olop yakât dopġeâk nenâmâ yuwu otnom. Bukulipnenġenġe Anitâhât den topġambâek ki nânġâmainġe soġo bau nenehât samut katmai ya yeġât ki nânġâm bâleyingim nenġahâlâk nânġânom. Yawu otmâ Anitâhât den nânġâm heġenġuġet sâmbâm lohotġan den kâsikum yinginom.

⁴ Emelâk Anitânġe den ekyongomu kulemguwi ya nânġâm mannom. Yawu manmunġe umatġe topġe topġe teteningiwuap yan ki pârâk pilâmunġe biwinenġe orotok sâwuap. Emelâk manman kârikġan mannongât pat kuningiop yakât biwinenġenġe mem mannom.

⁵⁻⁶ Yâhâ Anitâhâlen biwiyenġenġe kepeim manġetâ umatġe âlâlâ teteyingiwuap yan mâmânġe otyingimu ki lohotġe otġetâ biwiyenġe orotok sâwuap. Otmu biwi nânġân nânġânyenġenġe hikuakmâ konohâk otmu lauyenġe

menduhum Kutdânenje Yesu Kiristo âwâne mepaenjetgât nângâm ulitgum manman.

Yura lohimbije pâku lohimbi orop manman kârikjahât bulâje menomai.

⁷ Kiristone buku otningimap yan orotmemenenje yuwu yawu otmâin yakât ki nângâmap. Yakât otmâ bukulipyenje orop biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu ki sâmbâleanjinomai.

⁸ Yawu otmâ Anitâ mepaem yâhânomai. Otmu emelâk Anitâne Awaraham, Isaka, otmu Yakop ikje pat kuyingim den ekyongop. Yâhâ sâp yiwerenje yuâmâ nenje pat yakât nelâmguop nângâmaingât nanje Kiristo hângângumu Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetem yan nenje Anitâhâlen biwinenaje kepeim pat yakât bulâje menomgât kulem topne topne mem ikje den pat âlepne eknongop.

⁹ Yâhâ yen pâku lohimbije yawuâk yâkâlen biwiyenaje kepeinetâ Anitâne umam sâyingim tosayenje pilâmu orowâk mepaem mannomgât giop. Den yan yuje emet inânjan poropete nombotjanje den kulemguwu ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Yakât otmâ nâne pâku lohimbi orop manmâ kiki menjihim mepaeheknom.”

¹⁰ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Emelâk Anitâne Isirae lohimbi meyekmâ pat kuyingiop ya orop pâku lohimbije menduhuakmâ heronje otbanjinomai.”

¹¹ Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lohimbi hânjan kulemjan me wosapâ wosapâ mansai ya orop Kutdânenje Anitâ mepaene.”

¹² Otmu âlâmâ Yesaianje kulemguop ya yuwu tap.

“Dawitihât senâmbâ gâtnje âlâne tetem pâku lohimbi yengât kunyenje manmâ tihityenje otbuap. Tihityenje otmu lohimbije yâkâlen biwiyenaje kepeim mannomai.” Den yawu tap.

¹³ Anitâne manman kârikjahât pat kuningiop yakât bulâje orowâk menomgât mâmâne otningimu yâkâlen biwinenaje kepeim manmain. Yenje yawu torokatmâ mannomai yan biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu heronje kakjan mannomai. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otyingimu pat kuyingiop yakât bulâje menomai sâmbâ Anitâ ulitguman.

Anitâne Kiristohât aposolo sâmbâ Paulo âi wanjop.

¹⁴ Bukulipne, yenje biwiyenaje hikuakmâ buku oranjim Anitâhât den yakât ki hâum pâpgum mansai. Yakât otmâ yenhâk den kâsikum anjim tânahonomaihât dop tap. Biwinaje yawu nanjan.

¹⁵⁻¹⁷ Otmu yen pâku lohimbije Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetgât Anitâne ikjahâk nângânihim Yesu Kiristohât aposolo sâmbâ âi nihiop. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingim gan. Yâhâ Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otyingimu Anitâhât tem lâuwanginetâ yekmu ârândâne olâkgât nâne biwinaje tinâk kepeim honj bawanjiman. Honj bawanjiman yan Kiristo orop biwinetaje kepeikmu mâmâne otnihimu âi memune bulâje pâku lohimbi yengâlen tetemap. Yakât nângâmmune yahatsap. Yakât otmâ den kulemgum katyingian yukât pâne konok konok nângâm henjengunjetgât pahâk ekyongoan.

18-21 Kiristone māmāne otnihimu āi memune bulāne teteap yakāt sāwe. Emelāk bukulpnane Kiristohāt den pat ya Yerusalem kapi ambolipne ekyongowi. Yakāt otmā yāknē āi tuhuwi ya torokatmā tuhuwomgāt ki nāngāwan. Yawu gārāmā nāmā lohimbī Kiristohāt den pat ki nāngāwi ya yengālen nāne sām ari ekyongowehāt nāngāwan. Yawu nāngām Yerusalem kapi pilām yapā kapi nombotne ya yengālen nep tum yanak Ilurikon mewan. Yan ari den pat ālepne ekyongowan. Otmu Wātāt māmānahāt Heakne māmāne otnihimu kulem topne topne memune eknetā ālā kândākdā otmu Kiristohālen biwiyene katbi. Den yan yune emelāk poropete ālāne den kulemguop ya miap. Den yamā yuwu tap.

“Yāhā lohimbī hānjan kulemjan manmā yākāt den pat ki nanjai ya yengālen ari puwāk ekyongonetā nāngānetā keterakyinjiuwap.” Yawu tap.

Paulone Roma kapi ariwom nāngām yakāt ekyongop.

22 Otmu nāne kapi ārāndān yāhām gem den pat ālepne ekyongowan yan yengālen takawom sām yambuņe berumne biwinaņe hikum gaminiwan.

23 Den ekyongom gamune ārāndān oap gārāmā kapi yu pilām yengālen takawom.

24 Taka tipine tatmā nāngāwom yanāmā yen orop Kiristohāt den alahum tep ālep nanjanjinom. Yen orop yan manmā yapā yene mātāp menihinetā Sipein hānān ari Kiristohāt den pat puwāk ekyongowom.

25-27 Otmu Yerusalem kapi ambolipnane Kiristohālen biwiyenane kepeim mansai ya nombotne senne ālālāhāt umburuk otmā mansai. Den pat ya Makeronia otmu Akaia ambolipne Kiristohālen biwiyenane kepeim mansai ya ekyongomune nāngām tānyongone sām nanne mem menduhum nihiai. Yakāt otmā biwinaņe yuwu nanjan. Angoān nen Yura lohimbīne kapinenne pilām paku lohimbī yengālen ari Kiristohāt den pat ekyongowin. Ekyongomunne nāngānetā bulāne otmu yākālen biwiyene katnetā Anitāne tosa pilāyngim manman kārīkñahāt pat kuyngiop. Yakāt matneāmā paku lohimbīne Yura lohimbī senne ālālāhāt umburuk mansai ya yengāt nanne menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipne yingiwom.

28 Otmu paku lohimbī Kiristohālen biwiyenane kepeim mansaiņe tep ālep nāngāyngim nanne yu menduhum katyngiai yukāt den pat ekyongowom. Ekyongom yanāmā yāk pilāyekmā yengālen takawom. Taka yen orop yan tipine tatmā nāngām benne yen pilāyekmā Sipein hānān ariwom.

29 Yengālen takawom yan Kiristone māmāne otningimu biwinenane kepeiakmā konohāk otmu herone nanjanngim mannom. Biwinaņe yawu nanjan.

30 Bukulpne, Kutdānenne Yesu Kiristone sārerenekmā kawenenjan kinmu kuņetā muop. Yakāt yene nāhāt sām Anitā ulitgunetā māmāne otnihimu lohimbī belāngen manmai ya den pat ālepne ekyongomune nāngām Kiristohālen biwiyene katnomai. Otmu Wātāt māmānahāt Heakne mem hewewen tuhunenekmu biwinenane kepeiakmā mansain. Yakāt yuwuhāt otmā nāhāt biwiyenane tināk kepeim ulitgunomai.

31 Paku lohimbīne nanne mem menduhum nihiai yu mem ari Yerusalem kapi ambolipne yingiwom. Yngimune nāngānetā ārāndān otbuapgāt ulitgunomai. Otmu Yuraia ambolipne Kiristohāt den pat nāngānetā gemu bet pilāmāne mem bālenekmahāt ulitgunomai.

³² Yawu ulitgunomai yanâmâ Anitâje nângânihimu yengâlen takamune orowâk tatmâ biwinenje sânduk sâmu heronje nannganjinom.

³³ Otmu Anitâ biwi sânduhân katnenekmapje yen orowâk tatmâ tihityenje olâkgât ulitguman. Ya bonjanâk.

16

Paulonje Roma yengât nângâyinjio.

¹⁻² Bukulipne, nâ yengât tep hero nângâyinjian. Yakât otmâ den bâinje yu sâm hârewe. Tounenje âlâ, kutje Piwi sâm, yâkne Kenjeria ambolipnje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai ya yengât hoj bawa manmâ tânyongomap. Otmu nâ gurâ yawuâk tânnohomap. Yakât otmâ pepa yu bâinje kulemguan gârâmâ Piwi wajmune mem Roma yengâlen takawuap. Takawuap yanâmâ Kutdânenje Kiristonje buku otningiop yakât dopjeâk yengju buku otbanjinomai. Otmu wahap wuân me wuângât umburuk otmâ âiyongowuap ya in yawu wajnomaihât nanjan.

³ Otmu yengâlen gâtne lohimi yâhâp, kutyetne Akuila yet Pisisila, yâk orop biwinenjanje hikuakmu Kiristohât âi meminiwin.

⁴ Âi orowâk meminiwin yan lohimi belângen mansainje mem bâlenekmai sâm hâkyetne ki biuk sâop. Yawu otmâ tânnohomotâ orowâk nep tuhum gawin. Yakât otmâ nâ otmu pâku lohimi Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansainje yâk yetgât nângâyitgian.

⁵ Otmu lohimi nombotjanje yâk yetgât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den ya alahum kiki mewangim mepaemai yengât nângâyinjian.

Otmu Asia hânân gâtne, lok âlâ, kutje Epaineto sâm, angoân Kiristohâlen biwinje kalop yâkât nângâwanjian.

⁶ Otmu imbi âlâ, kutje Maria, yâkne yengât nângâmu yahatmu hoj bayinjim mansap yâkât nângâwanjian.

⁷ Otmu bukuyâhâtne âlâmâ, kutyetne Andoroniko yet Yunia. Nâne Kiristohâlen biwine ki katban yan biwiyetne yâkâlen katmâ aposolo âi mem gaowot. Yakât otmâ mem pâi emetjan katyelekjetâ orowâk manbin. Yâk yetgât nângâyitgian.

⁸ Otmu bukune âlâmâ, kutje Ambiliato, yâkât nângâwanjian.

⁹ Otmu lok âlâ, kutje Uruwano, orowâk manmâ Kiristohât âi mewit yâkât nângâwanjian. Otmu bukune, Sitaki yakât nângâwanjian.

¹⁰ Otmu bukune âlâmâ, kutje Apele sâm, emelâk yâkâlen umatne âlâ teteop. Yawu tetewangjio yamâ Kiristohâlen biwianje tinâk kepeim kârikjeâk kinop, yakât nângâwanjian. Otmu Aristowolohât hep torehenlipne yengât nângâyinjian.

¹¹ Otmu bukune âlâmâ, kutje Herorion, yâkât nângâwanjian. Otmu Narikisohât hep torehenlipnanje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai ya yengât nângâyinjian.

¹² Otmu ata gari Tiripaina yet Tiriposanje Kutdâhât tem lâuwanjim yâkât âi tuhum mansawot ya yetgât nângâyitgian. Otmu imbi âlâ, kutje Peasi, Kutdâhât âi yakât biwianje tinâk kepeim tuhum mansap yâkât nângâwanjian.

¹³ Otmu lok âlâ, kutje Lupo, yâhâmâ Kutdâhât tem lâuwanjimu ekmunje yahatsap. Otmu mâmânanje yâk wawaeop yakât dopjeâk nâ wawaenekmâ gaop yâk yetgât nângâyitgian.

14 Otmu lok kinjitne orowâkne menduhuakmâ Kutdâ mepaem manmai ya yengâlen gâtne nombotneâk kutyene yongonbe. Asingirito, Pilehon, Herema, Patorowa, Hereme, yâk yengât nângâyinjian.

15 Otmu lohimbî yâhâp, Piloloho yet Yulia, emetyetjan bukulipyetne, Nereo otmu garine, âlâmâ Olimpa, lohimbî nombotne kutyene ki nângâyinjian ya orowâk menduhuakmâ Kiristo mepaemai yâk yengât nângâyinjian.

16 Yakât otmâ yu sâlikum nângânomai. Yawu otnomai yan Anitâhâlen biwiyenane kepeim buku orangim mansai yakât herone nângâm parahua-knomai. Otmu kapije kapije Akaiâ otmu Asia hânân tatmâ arap yakât ambolipne biwiyenane Kiristohâlen kepeim mansainje yengât nângâyinjai.

17-18 Bukulipne, den tâlâwâk ekyongomune nângâm henjenjum biwiyenjan katjet. Anjoân topne katmâ Kiristohât komolâmbâ nombotnane yengâlen toho yakât den pat âlepne kâsikum yingwi. Den kâsikum yingwi yamâ yenjambâ gâtne lok nombotnane yenjâhât nângânetâ yahatmu kutdânenne Kiristohât ki tem lâuwangimai. Yâkne den bulâne ya nângâm kelangatmâ bukulipyene lohotjan mansai ya kâityongom biwiyenjan kionetâ mâtâp tâpikgum hionakmahât galemahom henjenjum mannomai. Yawu otmâ lok yawuya betyongonomai.

19 Yâhâ anjoân den pat âlepne ekyongonetâ nângâwi yapâek yene biwiyene galemahom den ya tâj tânâk lâum gawi yakât sâm han tuhujetâ nângâm herone otban. Yene yawuâk torokatmâ manjetâ den topne topne ekyongonetâ nângânetâ Kiristohât den orop ki lâuakbuap ya pilânomai. Yâhâ yakât den orop lâuakbuap yamâ nângâm biwiyenjan katmâ mannomai.

20 Yawu otmâ Anitâne yengât biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu hikuakmâ konohâk otmu ki hionaknomai. Yanâmâ yâkne mâmâne otyingimu biwiyene galemahom lok nombotnane Satangât tem lâuwangim Kiristohât den pat kelangatmai yamâ watyekjetâ arinomai.

Yâhâ Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ manjetgât Anitâ ulitguman.

21 Timoteo orowâk manmâ âi tânahomait yâkne nângâyinjiap. Otmu bukulipne, Lukio, Yason, Sosipata yâkne yawuâk nângâyinjai.

22 Otmu nâmâ kutne Tetio, Paulone den yu eknohomu kulemgum katyinjian. Nâne yawuâk nângâyinjian.

23 Otmu, lok âlâ, kutne Gaio, yakât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekmâin. Yâkne nângâyinjiap. Otmu lok âlâ kutne Erasto yâhâmâ kapi ambolipnane takesi katmai ya galemgumap, yâkne yawuâk nângâyinjiap. Otmu miti lok âlâ, kutne Kuato, yâkne yawuâk nângâyinjiap.

24 Kutdânenne Yesu tihitnenne otmapne yen kerek biwi nângân nângânyene mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonjanâk.

Den bâine ekyongop.

25-27 Bukulipne, den yu bâine sâmune pesuk sâek. Emelâk embânân Yesu Kiristohât den yukât topne amokjan talop. Yakât otmâ lohimbî kinjitne orowâkne yene nângân nângân watmâ yakât topne pâpugminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât propetelipnaneâmâ yakât topne nângâm henjenjum emet inânjan den kulemguyi yu Yesu Kiristone nen aposololipne kâsikum ningiminiop. Yawu gârâmâ lohimbî hânjan kulemjan manmâ arainje den yu nângâm Kiristohâlen biwiyenane kepeim Anitâhât tem lâuwangim manjetgât

nen gurâ ikne sâtgât den kâsikum yingim mansain. Yâhâ Kiristohât den kâsikum yingian yu nângâm biwiyeŋan katmâ mannomai yanâmâ Anitâŋe mâmâŋe otyingimu yâkâlen biwiyeŋaŋe tinâk kepeim ki lohotŋe otnomai.

Otmu Anitâ nângân nângânŋe yahat yahatŋe yâkne ikŋahâk nanŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge kawenennan kinmâ muop. Mumunambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu âwâŋâit tawot. Yawu nângâm nenŋeâmâ Anitâ Aworŋenŋe sâŋ heronŋe otbaŋgim mepaem manbisâin. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyeŋe,
Paulo

1 Korinti Pauloŋe Korinti yengât ekap anĝoân kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpine,

¹⁻² Yen Korinti kapi ambolipŋaŋe Yesu Kiristo orop biwiyenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu tem lâuwaŋgim manŋetgât Anitâŋe meyhohop. Nâ Paulo. Emelâk Awonŋenŋe Anitâŋe Yesu Kiristohât aposolo sâŋ katnekmâ âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunenŋe âlâ, kutŋe Sostene, yâkŋe nâ orop nep tânahom mansait. Yawuhât netŋe heronŋe nâŋgâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgiat. Yâhâ lohimbî hânŋan kulemgum manmâ araiŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai ya Anitâŋe meyekmu komot konohâk otmâ tem lâuwaŋgim Kutdânenŋe Kiristo mepaem manmain.

³ Otmu yengât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitguman. “O, Awonŋ, gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Korinti kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋe katmâ mansai ya yengât nâŋgâm tihityenŋe otmutâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât ulitgohooan.” Yawu sâŋ ulitguman.

Pauloŋe Korinti kapi ambolipŋe yengât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

⁴⁻⁵ Anitâŋe ikŋe enĝatŋeâk otmâ meyekbe sâŋ Yesu Kiristo hâŋgâŋgumu giop. Gârâmâ yâkâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ otmap. Otmu Kiristo orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ manŋetâ mâmâŋe otyiŋgimu mansai. Yawu otyiŋgimu nâŋgân nâŋgânyenŋe holaŋakmu yâkât den pat âlepŋe hewewenĝak ekyongonŋetâ bukulpipenŋaŋe nâŋgâŋetâ âilonŋo oap. Yengât den pat ya nâŋgâm Anitâ mepaeman.

⁶⁻⁷ Yâhâ yen emelâk biwiyenŋe Yesuhâlen katbi yakât nâŋe Kiristohât den kâsikum yiŋgiminiwan. Ya nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeinŋetâ mâmâŋe otyiŋgimu tem lâuwaŋgim orotmeme bâleŋe pilâwi yan ki torokatmâ manmâ gai. Yakât otmâ Wâtĝat mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋgimu manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yengâlen tetemu mansai. Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe âwurem ge meyekbuap yakât biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kilik kilik sâmu mambotbaŋgim mansai.

⁸⁻⁹ Yawu gârâmâ Anitâ nanŋe Yesu Kiristo Kutdânenŋe orop biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe hikuakmâ mannomaihât Anitâŋe meyhohop. Meyhohop yakât otmâ ikŋjahâk ki betyongowuap. Yakât otmâ Yesu Kiristohât wâtŋan manmâ yâhâŋetâ sâp patoen âwurem ge meyekbuap yan yâkât senŋan koko salehâk kinnomai.

Korinti lohimbîŋe yenahâlâk nanĝanĝinŋetâ yahalop.

¹⁰⁻¹² Bukulpine, den umatŋe âlâ yengâlen tap yakât sâŋmune nâŋgâŋet. Yengâlen gâtŋe imbi âlâ, kutŋe Koloe sâŋ, yâkât hoŋ bawalipŋaŋe taka yuwu sâŋ eknohowi. “Bukulpigge Korinti kapiân mansaiŋe yenahâlâk nanĝanĝinŋetâ yahatmu yuwu sâŋ den kakŋan sahaŋgim hionĝakmâ mansai. “Âo, Paulo yamâ nengât kunnenŋe. Yâkât den nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap,” sâmai. Yâhâ kuku nombotŋaŋeâmâ hionĝakmâ yuwu sâmai. “A, a, yawu bia. Nenâmâ Apolohât den nâŋgâmunŋe bulâŋe otmu tem lâuwaŋgimain,” sâmai. Yâhâ nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Bâe, wonâŋgen, nenâmâ Petorohât komot. Yâkŋe kunnenŋe manmâ den bulâŋe sâmap ya konok nâŋgâmain,” sâmai. Yâhâ

nombotŋaŋeâmâ yuwu sâmai. “Oŋ, nenâmâ Yesu Kiristohât den nâŋgâm lâumain. Âlâlâ yengât den nâŋgâmunŋe helekŋe otmap,” sâmai.” Den pat yawu eknohoŋetâ nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Bukulipne, Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe sârereyemâ kaweyenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât nâŋgâm ki hionjakmâ ikŋiâk ikŋiâk otnomai. Yawu otmâ kaok oraŋgim biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmu den kakŋan ki sahaŋginomaihât nanŋan.

¹³ Yawu gârâmâ yengât den pat ya nanŋan. Yawu gârâmâ yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe hionjakmâ nombotŋaŋak Kiristohât komot bulâŋe mannomaihât dop ki tap. Yesu Kiristoŋe yen komot konohâk manŋetgât menduhuyehop. Yawu gârâmâ yenahâk ki hionjaknomai. Yawu gârâmâ nâŋe yengât tosaŋhât otmâ howanân ki nohoŋetâ muwan. Me manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe menomaihât nâhât kulân toen ki katyekbi. Yakât otmâ girawuhât otmâ imbiâk nâhâitŋe kunnenŋe oap sâm den sahaŋgimai?

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe lok yâhâp, kutyetŋeâmâ Kirisipo yet Gaio yâhâk toen katyeblikban. Yakât nâŋgâmune âilonŋo oap. Yamâ wongât? Nâŋe lok sambe toen mem katyekban mâne dondâek hionakŋetâ umatŋe kakyenŋan yâhâmbâp.

¹⁵⁻¹⁶ Âo, nelâmnohoap, ya nâŋgâmune teteap. Nâmâ Setepanas imbiŋe naomŋe hârohâk toen katyekban. Yâhâ yengâlen gâtŋe âlâ toen katban me ki katban ya ki nâŋgâmune teteap. Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe sambene nâhâitŋe toen katnenehop ya ki sânomai.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesu Kiristoŋe menekmâ âi sâm nihiowân yan lohimbi toen katyebomgât ki eknohop. Yâhâ ikŋak sârerenenekmu howanân kuŋetâ muop yakât den pat ya kâsikum yingiwomgât âi sâm nihiop. Yâhâ den kâsikum yingiman yan nâhât nâŋgâŋetâ yahatmu Kiristohât den pat yakât nâŋgâŋetâ gemap sâm den pat ya tâŋ tâŋâk ekyongoman. Den ya nine nâŋgân nâŋgân watmâ ki kâsikum yingiman.

Kiristoŋe sârerenekmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

¹⁸ Yâhâ Kiristoŋe sârerenekmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yakât den pat âlepŋe ya lohimbi hiliwahonomaihât pat mansainŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otmap. Yamâ benŋe nenâmâ manman kârikŋahât pat mansainŋe den pat ya nâŋgâmunŋe keterakningimu yakât wâtŋan kinmâ tem lâuwangimain.

¹⁹ Den yan yuŋe emelâk Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nombotŋaŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ bukulipyenŋe den kâsikum yingimai yâhâmâ biwiyenŋe mem gulip tuhumune nâŋgâŋetâ ki keterakbuap. Me lok nombotŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe oropŋe yeŋe engatyeŋeâk otmâ bukulipyenŋe den ekyongomai yamâ mem kopa tuhuyekmune pâpgunomai.” Den yawu tap.

²⁰⁻²¹ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe yeŋe nâŋgân nâŋgân watmâ Anitâhât den nâŋgâm pesuk pilânomaihât mâtâp yamâ ikŋe engatŋeâk maŋguyingio. Yakât otmâ sâp yiwereŋe yuâmâ lok nâŋgân nâŋgânyenŋe oropŋe yenahâk Anitâhât den nâŋgâm pesuk pilânomaihât dop âlâ ki tap. Me lok nombotŋe pepa emetŋan yâhâmaiŋe den girawuya Anitâhât biwiŋan tap yakât nâŋgâne sâm hâum pâp gumai. Me lok nombotŋaŋe menduhuakmâ yu yakât toŋe nâŋgâne sâm den alahumai yaŋe gurâ Anitâhât den ki nâŋgâm heŋgengumai. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otmap. Yâhâ nenŋeâmâ yakât den nâŋgân omgât mâtâp ki maŋguningimap. Yakât otmâ denŋe nâŋgâmunŋe

bulâŋe otmu Anitâŋe nine nanne baratne sâŋ wawaenenekmâ manman kârikŋahât pat kuningiop. Yakât otmâ loggât nâŋgân nâŋgânâmbâ tetem gap yakât nâŋgâmunŋe gemap.

22-23 Yâhâ Yura lohimbijne kulem topŋe topŋe tetemu ekŋetâ âlâ kândâkdâ otmap yanâk Anitâhâlen biwiyenŋe katmai. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuŋetâ muop yan kulem teteop yakât ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmai. Yâhâ Girik lohimbijneâmâ manmanyenjahât topŋe lok âlâ me âlâŋe sâŋ kusânâŋe ekyongonŋetgât nâŋgâmai. Yawu nâŋgâmai yamâ nenŋe Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otmap.

24-25 Yawu gârâmâ Yesu Kiristone Anitâhât biwiŋan den âlâlâ tatmap yakât topŋe sâŋ teteop ya lohimbî nombotŋenŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otmap. Den yakât topŋeâmâ lok âlâ me âlâŋe yenjahâk nâŋgâm henŋenŋunomaihât dop âlâ ki tap. Yamâ benŋe nen Yura lohimbî nombotŋe otmu yen Girik me pâku lohimbî nombotŋe Anitâŋe dâinenekmâ mâmâŋe otningimu den pat âlepŋe ya nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otmâ yâkâlen biwinenŋenŋe kepeimunŋe nine nanne baratne sâŋ menenehop. Yâhâ manman kârikŋahât pat kuningiop yakât bulâŋe nenjahâk menomgât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristo howanân kuŋetâ muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu yâkâlen kândiwahom manman kârikŋahât mâtâp mem teteningiop. Mâtâp ya watmâ yâhânom yan bulâŋe ningimu menom.

26-28 Bukulipne, den sâŋ aran yukât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Emelâk Anitâŋe yen dâiyekmâ Kiristohât komolân torokatyehop yan lohimbî belâŋen manminiwiŋe nâŋgâyiŋŋetâ girawu teteop yakât sâwe. Yen yekmâ nâŋgân nâŋgânenŋe geheŋe sâŋ nâŋgâyiŋŋetâ geminiop. Yakât otmâ lohimbî belâŋen manmâ nâŋgân nâŋgânenŋe orop mansainŋe yen yekmâ anulaknomai sâŋ Anitâŋe meyehop. Yâhâ yakât dopŋeâk lohimbî belâŋen manminiwiŋe yekmâ lok tâŋât me lok inŋe sâŋ nâŋgâyiŋŋetâ geminiop. Yawu gârâmâ Anitâŋe meyekmâ biwi sânduhân katyekmu mansai. Yakât otmâ lok papato me lok kutyenŋe orop belâŋen manmai yanŋe yekmâ yuwu sânomai. “Biwi sânduhân manŋetâ nenŋe hâmbiŋ gumbiŋ mansain sâŋ anulaknomai.

29 Topŋe yawuhât lohimbî âlâ me âlâŋe yenjahât nâŋgâŋetâ yahatmu “Nenjahâk manmunŋe ârândâŋ oapgât manman kârikŋan mannom” sâŋ Anitâ ekunomaihât dop âlâ ki tap.

30 Yawu gârâmâ Anitâ ikŋahâk menenekmâ mâmâŋe otningimu Yesu Kiristo orop biwinenŋenŋe hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yawu otmâ yâkât biwiŋan den girawu tap ya biwi nâŋgân nâŋgânnenŋan katmu nâŋgâmunŋe keterakningimap. Keterakningimu tem lâuwariŋimunŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yawu torokatmâ manmâ yâhânomgât manman bâlenjahât paŋŋonâmbâ holanŋenekmu mansain. Yakât otmâ mâtâp katningiop ya watmâ Kiristohât wâtŋan kinmâ manmâ yâhânom yanâmâ nine nanne baratne koko salek sâŋ menenekbuap.

31 Den yan yuŋe Anitâŋe emelâk propete âlâ den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbî âlâ me âlâŋe bukulipnenŋenŋe nâŋgâniŋŋetâ yahalâk sâŋ ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyenŋenŋe mâmâŋe otyiŋŋimu manman âlepŋahât bulâŋe yengâlen teteap yakât Kutdâyenjahât nâŋgâŋetâ yahatmu bukulipyenŋe ekyongonomai.” Yawu tap.

2

Kiristohât den pat nângânetâ hâi hâine otmâp sâmb den hewewenâk kâsikum yingiminiop.

¹ Bukulipne, den sâmb aran yukât topne nângânetâ keterahâkgât ninan hâum sâmbune nângânet. Nâne yengâlen puwâk takawan yan Anitâne tihitnenne otmâ Yesu Kiristo hângângumu giop yakât den pat ekyongowan. Ekyongowan yan nângânetâ hâi hâine otmâp sâmb hewewenâk kâsikum yingiminiwan. Me emelâk pepa emetjan yâhâmbune nângân nângân topne topne kâsikum nihiminiwi ya ki watmâ ekyongomune nângânetâ hâi hâine otmâniop.

² Yawu otmâ Yesu Kiristone kawenenjan kinmu howanân kuwetâ muop yakât nângâm hejengejwetgât biwinane kepeim den pat âlepne ya konohâk sâmb holanmâ ekyongominiwan.

³ Sâp yan den ya girawu sâmb ekyongomune nângânetâ bulâne yengâlen teteâk sâmb nângâm biwine ahom niahop. Yawu otmâ lohotjan ekyongominiwan.

⁴⁻⁵ Ekyongominiwan yan den topne topne ki sâmb biwiyenjan kionjminiwan. Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu biwiyenane Kiristohâlen kepeiwi. Yakât otmâ yengât manmanenye ekmune Anitâhât wâtnjan kinmâ loggât nângân nângân ya ki watmai yawu oap.

Wâtgât mâmâjahât Heakne biwinenjan kionjmu Kiristohât den pat nângâmunne bulâne otmâp.

⁶⁻⁸ Nâne nângân nângân girawuya watmâ den ekyongomune lohimbi nombotjanne nângânetâ keterakmu Kiristohât nângâm tem lâuwangim mansai. Yakât yuwu sâmbune nângânet. Nângân nângân watman yuâmâ lok papatolipnenne yengât nângân nângânyenambâ ki tetemap. Otmu yakât topne gurâ nângâm pâpgum gai. Yâhâ nângâm hejengeguwi mâne Kutdânenne Kiristone Anitâ orop dopyetne konok oap yakât nângâm ki hâkâj otmâ howanân kuwetâ mumbâp. Lok yawuya gulip otnomai yakât otmâ yâk yengâlen den nângâwe sâmb ki ariman. Me lok nângân nângânyenye oropne menduhuakmâ yu yakât topne nângâne sâmb alahu gulahu otmai ya yengâlen gurâ ari nângân nângân ya ki meman. Yawu gârâmâ nângân nângân kâsikum yingim gan yukât topne yuwu tap. Anitâne hân himbim ki kândikyotgop yapâek nângân nângân yu ikne biwinan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotjanne yene nângân nângân watmâ yakât topne nângâne sâmb hâum pâpgum gawi. Yawu gârâmâ nenne Anitâ orop lajinjan tatmâ manman kârikjan mannongât nângâm ikne nângân nângân watmâ Kiristo hângângumu ge yakât topne eknongop.

⁹ Yâhâ Anitâ biwinan nângân nângân talop yakât nângâm poropete âlâne den kulemgup ya yuwu tap.

“Lohimbinje Anitâhâlen biwiyenane tinâk kepeim manmai ya yengât nângâm manman âlepjahât pat kuyingimu tap. Manman yakât lok âlâ me âlâ biwiyenane nângâm pâpgumai. Me senyenjan ki tetemu ekmai. Me yakât den pat ki sânetâ nângâmai.” Den yawu tap.

¹⁰ Yawu gârâmâ Anitâhât biwinan den tatmap yakât topneâmâ ikne Wâtgât mâmâjahât Heakne nanpâp. Otmu lok biwinenjahât topne yawuâk nanpâp. Yakât otmâ Anitâne yâk hângângumu ge biwinenjan kionjmu Kiristohât den pat nângâmunne bulâne olop.

¹¹ Yakât topne nângânetâ keterahâkgât lok manmannenjan hâum sâmbune nângânet. Lok âlâ me âlâne bukulipyene yengât biwiyenjan den girawu

tatmap ya ki nāngāmai. Yāhā lok girawuya yengāt biwiyenjan tatmap ya yenhāk nāngāmai. Otmu yakāt dopneāk lok ālā me ālāne Anitāhāt biwiyenjan den tatmap ya ki nāngāmai. Yamā Anitāhāt Wātगत māmānahāt Heakne konohāk nāngāmap.

¹² Yāhā nenneāmā lok ālā me ālāhāt biwiyenjanbā nāngān nāngān ālālā tetemap ya nāngām biwinenjan ki katmain. Anitāhālen biwinenjan kepeim manmā gain. Yakāt otmā yākne ikne engatneāk otmā manman ālepjahāt bulāne topne topne ningimu mansain. Yakāt topne nāngām hengenjunehāt ikne Wātगत māmānahāt Heak hāngāngumu biwinenjan kionjmap.

¹³ Biwinenjan kionjmap yan logāt nāngān nāngān ki watmain. Yāhā yākāt nāngān nāngān watmā Anitāhāt den bukulpnenne kāsikum yingimain. Kāsikum yingimunne Wātगत māmānahāt Heakne biwiyene mem pāron pilāmu nāngānetā keterakyinjimap.

¹⁴ Yāhā Anitāhāt Wātगत māmānahāt Heakne lok nombotne biwiyenjan ki kionjma māmāne otyingimap yaņeāmā manman ālepne yakāt bulāne ālālā eknetā tānāt otmu hākān otmai.

¹⁵⁻¹⁶ Yāhā nenāmā Wātगत māmānahāt Heakne biwinenjan kionjma māmāne otningimu Kiristohāt biwiyenjan nāngān nāngān ālālā tap yakāt ki hāum pāp gumain. Yakāt otmā yu yakāt topne nāngām hengenjunmain. Yawu gārāmā lohimb belāngen manmaine topnenne hāum pāp gumai. Otmu Anitāhāt biwiyenjan nāngān nāngān ālālā tap yakāt gurā hāum pāp gumai. Den yan yuņe emelāk Anitāne poropete ālā den ekumu kulempuop ya miap. Den yamā yawu tap.

“Kutdāhāt biwiyenjan den tatmap ya lok ālā me ālāne yenhāk nāngānomaihāt dop ālā ki tap. Otmu Anitāmā nāngān nāngān amboņe. Yakāt otmā wuān me wuāngāt ki ālā pāp gumap. Yawu gārāmā lok ālā me ālāne den kāsikum wanjuapgāt gurā dop ki tap.” Den yawu tap.

3

Biwinenjanje hikuakmā konohāk otmu tānahom Anitā hoņ bawanjgimain.

¹⁻² Bukulpne, yengāt topyeņe teteākāt den ālāen hāum sāmune nāngānet. Lepat namān gātne yamā sot kāndākdāek ki yingimunne nemai. Yeņeāmā Kiristohāt komolān torokatbi yamā ŋaņa yengāt dop oai. Yāhā lohimb belāngen mansai yāhāmā Wātगत māmānahāt Heakne biwiyenjan ki kionjmu yanak Kiristohāt pāp gumai. Yen dop yawu manmā Kiristohāt topne ki nāngām hengenjuai. Yakāt otmā sot kāndākdāek yingimune neņetā ombeyenjan tatbuap.

³⁻⁴ Yāhā lohimb belāngen mansaiņe Kiristohāt den pāp gumai ya yengāt dop otmā mansai yamā yuwu. Yeņeāmā nāngām bāleangim den kakņan sahangim yuwu sāmāi. “O, Paulo yamā nengāt kunnenne.” Yāhā buku nombotjaņeāmā hionakmā yuwu sāmāi. “A, a, yawu bia. Nenāmā Apolohāt den nāngāmunne bulāne otmap.” Yawu sām yan lohimb belāngen manmaine otmai yawuāk yeņe otmai.

⁵ Yāhā nāmā Apolo orop Anitā hoņ bawanjgim Kiristohāt den pat ālepne ekyongomutne yākālen biwiyene katbi. Yāhā Anitāne āi ikņiāk ikņiāk sām ningimu mem manmā gait yakāt nāngānetā keterahākgāt den ālāen hāum yuwu sāwe.

⁶ Lok ālāne nep tuhum sot ālāhāt alikne kāmemap yakāt dopneāk nāne yengālen taka topne katmā Kiristohāt den pat ekyongowan. Aiop lok yaņe

sot âlâhât alikņe kâmetbuap yakât kakņan bukuņe âlâņe newân ari buruņ tetemu hele tuhuwuap yakât dopņeâk Apoloņe nâhât betnehembâ taka âi yu torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingiop. Aiop lok yanje hele tuhum arimu Anitâņe konok lukulemu yan bulâņe tetewuap yakât dopņeâk mâmâņe otyingimu yâkâlen biwiyenaje kepeinetâ yengâlen bulâņe tetemap.

⁷ Nâņe topņe katmâ den ekyongowan. Yâhâ Apoloņeâmâ den kâsikum yingiop. Yawu gârâmâ Anitâ ikņak mâmâņe otyingimu bulâņe yengâlen tetemu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim gai. Bulâņe yengâlen tetemap yamâ netgât âi bia. Anitâ ikņak nâņgâyingimu tetemap. Yakât otmâ yâkât nâņgâmunņe yahalâk.

⁸ Yâhâ Apolo orop Anitâ hoņ bawaņgim mansait. Yakât otmâ nâņgânitgimu dop konohâk mansait. Yâhâ yâkât sâtgât otmâ tem lâuwaņgim mansait yakât hâmeņe ikņiâk ikņiâk nitgiwuap.

⁹ Yenâmâ Anitâhât kalam yakât dop mansai. Nerâmâ biwinetņaje hikuakmâ konohâk otmu tânahom yâkât sâtgât otmâ kalamņan ari âi tuhuwaņgimait.

Kiristoņe manmannenjahât topņe mem tetewuap.

Bukulipne, yakât topņe nâņgâm henņenņunetgât den âlâen hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât emetgât dop mansai.

¹⁰ Nenņe topņe katmâ emet tuhune sâm yan saran lâum kânâņgâmunņe gemu yakât kakņan hohem katmâ kokore pilâm gâremain. Emet yapâ torokatmâ tuhumunņe âilonņo lonņo otmap. Yâhâ yakât dopņeâk Anitâņe âi sâm nihim mâmâņe otnihimu biwinaņe tiņâk kepeim pâku lohimbi yengâlen ari topņe katmâ Kiristohât den pat âlepņe ekyongowan.

Otmu yakât kakņan lok nombotņe yengâlen taka den ya kelanņatmaiât nâņgâm nâņgâm kâsikum yinginetgât nanņan.

¹¹ Yâhâ emetgât kuhupin lâum kânâņgâmunņe ŋiwij ŋiwij sâm kinmap yakât dopņeâk Anitâņe kuhupin sâm Kiristo kânâņgâmu kinmap. Yawu gârâmâ yâk pilâm âlâ kânâņgânongât dop âlâ ki tap.

¹² Otmu emet ya torokatmâ tâņņe tuhum yan lok nombotņaje âwihio, me bon, me kât kârikņe, me simen, me ain yanje mem emet kârikņe tuhunomai. Yâhâ lok nombotņe âlâņeâmâ hombot, me hâpu, me nak lohotņaje mem tuhunetâ kandi kandi otbuap.

¹³ Yâhâ emet ya torokatmâ tuhumunņe kârikņe kinbuap me bâlewuap yakât topņe Kiristoņe âwurem gewuwân mem tetewuap. Sâp yan nenņe amboņan amboņan emet ya torokatmâ tuhum mansain yakât topņe teteâkgât yâkņe sâmu kâlâpņe punduņ sâm emet ya semu topnenņe tetewuap.

¹⁴ Yâhâ emet ya tâņņe ki sem biatbuap otmuâmâ Anitâņe hâmeņe âlepņe ningiwuap.

¹⁵ Yawu gârâmâ emet ya sem biatbuap otmuâmâ hâmeņe ki ningiwuap. Yakât nâņgânētâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Emetnenņan iri sikum me senņe âlâlâ tatningiap ya aksihâk sem gulip tuhum bâsok senenekbuap yakât dopņeâk Anitâhât senņan manmannenjahât bulâņe bia kinmâ anjulaknom.

¹⁶⁻¹⁷ Yakât torokatmâ yuwu sâmune nâņgânēt. Anitâhât opon kâmbukņe ya kâlêhen ikņe kawenje tap sâmai yan hâum sâwe. Yenâmâ Anitâhât opon kâmbukņe yakât dop otmâ mansai. Yeņe Kiristohâlen biwiyenje katbi yapâek Wâtgât mâmâņahât Heakņe ge hohetyenjan tatmâ mâmâņe otyingim gap.

Yakât otmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu tat tat memeyeŋe mem bâleaknomai yamâ Anitâŋe hilipyongowuap.

18-19 Yâhâ emelâk den yan ya yâhâŋe sâmunne nâŋgâŋet. Yeŋe bi-wiyenŋe kâityongomu yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmapgât biwiyenŋe galema-hom mannomai. Yâhâ lohimbî belâŋen manmaine nâŋgân nâŋgân wuân me wuângât nâŋgâŋetâ yahatmap yamâ Anitâŋe nâŋgâmu tâŋât otmap. Yâhâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe lohimbî belâŋen mansai yengât nâŋgân nâŋgân watmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ nâŋgân nâŋgânnenŋe orop mansain,” sâmai ya yengârâmâ Anitâŋe nâŋgâyŋgimu gemap. Yâhâ Anitâŋe yengât yawu nâŋgâyŋgimu gemapgât nâŋgân nâŋgân ya pilâm yeŋahât nâŋgâŋetâ giâkgât nanŋan. Yawu nâŋgâm mannomai yan lohimbî belâŋen manmaine yengât nâŋgâŋetâ gemu “lok kopa” sânomai yakât ki gorâyŋgiwuap. Den yan yuŋe emelâk lok âlâŋe den kulemuŋop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok nâŋgân nâŋgânyenŋe oropŋe menduhuakmâ den hikuwi yakât bulâŋe mem tetene sâm nâŋgân nâŋgânyenŋe menduhum buku nombotŋe kâityongonomai. Kâityongone sâm otnomai yan Anitâŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe mem gulip tuhumu yeŋahâk kâirahom hiliwahonomai.”

20 Yâhâ âlâmâ yuwu tap.

“Lok nâŋgân nâŋgânyenŋe oropŋe yeŋahâk nâŋgân nâŋgânyenŋe menduhum den hikumai yakât Anitâŋe nâŋgâmu helekŋe otmap.” Den yawu tap.

21-22 Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe yengâlen taka yeŋe den kâsikumu yŋginomai ya yengât ki nâŋgâŋetâ yahatbuap. Yâhâ emelâk Anitâŋe wahap topŋe topŋe hânân kalop yapâek tetem gap. Otmu tetem yâhâwuap. Ya kerek yengât sâm pat kuyŋgiop. Yakât otmâ nâ Apolo yet Petoro orop yengât amutyenŋan manmâ hoŋ bayŋgim mansain.

23 Otmu kunnenŋe yamâ Kiristo. Otmu Kiristohât kunŋe yamâ Anitâ konok.

4

Kiristoŋe biwinenŋahât topŋe ekmâ sâm hâreniŋgiwuap.

1 Yakât otmâ nengât yuwu nâŋgânomai. Anitâŋe ikŋe den bulâŋe ya sâm tetem ekyongonehât menenekmâ âi sâm ningimu Kiristo hoŋ bawanŋim mansain. Yeŋe yawu nâŋgâningiŋetâ dopŋan otbuap.

2 Yâhâ Anitâŋe nen kerek âi sâm ningimap ya biwinenŋenŋe tiŋâk kepeim manmâ yâhânomgât sâm ningiop. Yawu ki otnom yanâmâ nenekmu dondâ bâlewuap.

3 Yakât otmâ tem lâuwangiman me bia yakât topŋe eknehât yeŋe nâŋgân nâŋgân me lok âlâhât nâŋgân nâŋgân watmâ den âiân katnekmâ sâm hârenihinomai yakât ki gorânihiap. Otmu nine biwinahât topŋe girawu tap yakât nâŋgâm nine nâŋgân nâŋgân me lok âlâhât nâŋgân nâŋgân ki watman.

4 Yâhâ nine biwinahât topŋe girawu tap ya nâŋgâman yan Kutdâhât den bulâŋe nâŋgâmunne biwinan hâumu tosa biaek mansan yawu biwinenŋe nâŋgâman. Yawu gârâmâ Kutdâhât senŋan koko salehâk mansan yawu ki sâwom. Kutdâ ikŋak biwinahât topŋe ekmâ sâm hârenihiwuap.

5 Yâhâ nenŋe âlâlâ otnehât nâŋgâmain me tihân otnain memain ya Kutdânenŋenŋe âwurem ge mem tetekŋan tuhumm sâm hâreniŋgiwuap yakât sâpŋe Anitâŋe kalop. Sâp yan nenŋe Anitâhât den kâsikumu yŋgim mansain nengât biwinenŋahât topŋe ekmâ nâŋgâningim hâmeŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk

ningiwuap. Yakât otmâ yeñeâmâ sâp yiwerenje sâmbâleninginetâ ki ârândân otmâp.

⁶ Bukulipne, yuwu sâmunen nângânet. Lok âlâ me âlâne Anitâhât nângân nângânne miti denân tap yukât andemne wangim torokatnomaihât dop âlâ ki tap. Yakât topne yeñe nângâm henjengunetgât den sâmbâran yu Apolo orop netjan hâum ekyongomune nanjai. Yakât otmâ yeñe buku âlâhât nângânetâ yahatmu âlâhât nângânetâ gemu sâmbâleangimai yanje dondâ bâleap.

⁷ Yen âlâne sâmbâ yingimu yeñahât nângânetâ yahatmap? Yawu otñetâ dondâ bâlemap. Yâhâ nângân nângânne âilonjo tetemap yamâ in ki tetemap. Anitâ ikñak biwiyenjan kionmu yanâmâ ya tetemap. Otmu yâkne wahap âlâlâ kerek bêt belaiâk ningimap. Yawu otningimap yakât otmâ nenñahât nângâmunne yahatbuapgât dop âlâ ki tap.

Anitâne Paulo aposolo âi sâmbâ wanjmu hoñ bayingim manop.

⁸ Bâe, yeñe “Emelâk nângân nângânnenne keterakningimu Anitâhât den topñambâek nanjai,” sâmbâ. Me “Nenñahâk manman âilonjoân mansain,” sâmbâ. Otmu emelâk kunyetne manmunne amutnenñan mansawot netgât yawu sâmbâ. Yawu sâmbâ yanje ki ârândân oap. Gârâmâ yeñe Anitâhât den topñambâek nângâm kunlipnenne otmâ manman âilonjoân manbâi. Yawu mansai mâne orowâk manbâin.

⁹ Yawu gârâmâ manmannenñahât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâwe. Tembe lâune lok bâleje meyekmâ den âiân katyekmâ muhât pat kuyingimai. Yawu otyingim yanâmâ meyekmâ lohimbî senyenjan kânângâyekñetâ kinñetâ mem âlâlâ tuhuyekmai. Yakât dopñeâk Anitâne menenekmâ aposolo âi sâmbâ ningim lok kerek yengât amutyenjan katnenekmu lok bâleje yekmâ nângâm bâleyingim mem âlâlâ tuhuyekmai yakât dopñeâk nenekmâ nângâm bâleningimai. Nenekmâ nângâm bâleningimai yakât topne anelone nanjai.

¹⁰ Nenâmâ Kiristohât den pat âlepne lohimbî belângen mansai ya ekyongomunne nângânetâ nahat otmu nengât lok senduk sâmbâ. Yâhâ yeñahât nângânetâ yahatmu “Nângân nângânnenne orop manmâ biwinnenne galemahom mansain,” sâmbâ. Yâhâ nengât nângânetâ gemu Anitâne ki mâmâne otyingimu bulâne tetemap nengât yawu sâmbâ. Yawu sâmbâ yan yeñahât nângânetâ yahatmu “Anitâne mâmâne otningimu âi topne topne memunne bulâne tetemap,” sâmbâ. Yakât otmâ lohimbî belângen manmaine yengât nângânetâ yahatmu ewe katyekmai. Yâhâ nengârâmâ nângâninginetâ gemu lok tawi tawine sâmbâ.

¹¹⁻¹² Bulâñanâk hop sambe kakñan ki mansain. Nen bêt kandiânâk nemain sâmbâ âihât hâhiwin nângâmain. Yawu otmâ emet kandiân im yahatmâ kapi hawangum den ekyongomain. Yawu manmunne lohimbî belângen manmaine nenekmâ hâim hilitnenekmai yan Anitâne lukuleyehâkgât ulitgumain. Yâhâ mem âlâlâ tuhunenekmai yan gurâ den biaek manmâ ki lohotne otmâin.

¹³ Otmu nengât huñ bero sâmbâ hâinenekmai yan gurâ iliwetmâ den lohotñan sâmbâ ekyongomain.

¹⁴⁻¹⁵ Nâ den sâmbâ aran yu nângâm anulakñetgât ki ekyongoan. Anjoân nâ niniâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne ekyongomune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyene katbi. Yapâek yen orop biwinnenñane kepeiakmâ âwâ nan yawu manmâ gain. Yâhâ yengât galemlipyeneâmâ

sesengâlâk. Gârâmâ âwâyejeâmâ nâ konohâk. Yakât otmâ yengât nângân nângân ya pâronj sâekgât wawaeyekmâ girem den yu ekyongoan.

¹⁶ Yeje nanlipne yawu mansai. Yakât otmâ Kiristoje mâtâp yu wat sâm nihiop ya tâj tâjâk watman. Nâje kâi towat otman yawuâk watmâ manjetgât nanjan.

¹⁷ Yakât otmâ bukune Timoteo hângângumune yengâlen taka den kâsikum yingiwuap. Den kâsikum yingimu nângânomai yan nâje Kiristohât komot den kâsikum yingimune lâum mansai yakât topje nângâm hengenjunomai. Otmu Timoteo orop biwinetnaje Kutdâhâlen kepeim nanje âwânanje tânahomawot yakât dopjeâk tânahom Kutdâhât âi memait.

¹⁸ Yâhâ yen nombotnaje nâhâitje ki takawuap sâm yejahât nângâjetâ yahatmu hâmejeje bitmâ bitmâ oai.

¹⁹ Yawu gârâmâ Kutdâje sâmu mâtâp tetenihiwuap yan yengâlen in yawu takawom. Taka lok yan yu âlâje mâmâje otyingimu yejahât nângâjetâ yahatmu sâm bâlenihim mansai yakât topje nângâwom.

²⁰ Yâhâ yejahâk den topje topje alahum biwiyenje ki galemahom hengenjumai. Yakât otmâ Anitâje tihitnenje otmap yan ikje Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu biwi nângân nângânnenjan ge mâmâje otningimu galemahom manmain.

²¹ Yakât otmâ yengâlen taka girawu otyingiwomgât nanjai? Nâje taka den kâwâ kârihân kuwikyekbomgât nanjai me lohotjan taka buku otyingiwomgât nanjai?

5

Lok âlâje otmu dondâ bâleop ya ketetjetâ manâkgât sâop.

¹ Yengât den pat bâleje yuwu sâjetâ nângâwan. Yengâlen gâtje lok âlâ mâmâjâit yaje ki orotje otmâ mansawot. Orotmeme otmâ mansawot yawu yakât pâku lohimbije samut kârikje katjetâ tap. Yâhâ yejeâmâ yelekmâ ki sâyitgimai. Yamâ yuwuhât yan. Yengâlen gâtje lok âlâje imbi memu nanyetje teteop. Yawu gârâmâ manmâ manmâ nanyetje lok otmu mâmâje ya bâleop. Mâmâje bâlemu âwânanje imbi âlâ miop. Yawu gârâmâ nanje yaje mâmâje orop manmawot. Yawu manmâ lok âwâyetje senje buhum betjehen kionmawot.

² Yawu otmawot yakât ki sâyitgim gai yakât anulakjet. Otmu lok ya ketetjetâ manbâp. Yawu otbâi yamâ yeje yelekmâ ki yelekmâ yawu otmâ yejahât nângâjetâ yahatmap. Yakât nângâmune dondâ bâleap.

³ Nâjeâmâ kâlepeheneh mansan. Yawu gârâmâ emelâk yen orop tatmâ biwinenjanje sipawahom konohâk otmu den alahuwin. Yakât dopjeâk yuwu ekyongomune nângâjet. Yesu Kutdânenje biwinanje yâk hikum mansan. Otmu yâkje girawu sâm hâreyingiop yawuâk lok bâleje yukât sâm hârewanjan.

⁴ Yâhâ nâ orowâk tain mâne girawu sâm hârewanngimbâm yakât nângâm menduhuakmâ Yesu Kutdânenje yâkât wâtjan kinmâ yuwu otbanjinet.

⁵ Hâmbâi Kutdânenjanje âwurem ge lohimi biwinenjahât topje ekmâ nângâm sâm hâreningiwuap. Sâp yan Anitâje lok yu membuapgât yeje ketetjetâ ari belângen manmu Satanje hâhiwin warjuap. Hâhiwin warjuu orotmeme bâleje otmâ mansap ya bet pilâm Kiristo tem lâuwangiwuapgât den ekyongoan yuwu otnomai.

⁶ Lok yaŋe māmāŋe orop mansawot ya yetgât den ki sâyitgim gai. Girawuhât otmâ yeŋahât nāngâŋetâ yahatmap? Yakât anulakŋet. Yâhâ biwinan girawu tap yakât nāngâŋetgât matuk keluŋan hâum sâmunne nāngâŋet. Imbilip-nenŋaŋe dâmbia golanġumai. Golanġumâmâ matuk mendâreŋetâ keluŋe gemu dâmbia orop menduhunetâ matuk keluŋaŋe sânduk sâm ârândâŋ otmap.

⁷ Yâhâ yakât dopŋeâk lohimi yâhâp yaŋe hohetyeŋan manmutâ orotmeme bâleŋe yuŋe mem bâleyekbuap. Yawu tetemapgât ketetyelekŋetâ belâŋen ari manset. Yawu otnomai yanâmâ Anitâhât senŋan koko salehâk mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ dâmbiaen matuk keluŋe ki mendâreŋetâ tatmap yakât dopŋeâk mannomai.

Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâmunne nāngâŋet. Emelâk Tihit tihit Homban ârândâŋâk Yura lohimi nengât tosa biatningiâk sâm hotom uminiwiŋe lama nanŋe gâim hepŋe tuanguminiwi. Hepŋe tuangum yan sot um nemi-niwi. Emelâk lama nanŋe gâim hepŋe tuanguminiwi yakât dopŋeâk Kiristohât hepŋe moseleakmu mum yan nengât tosanenŋe bunewâk pilâningiop.

⁸ Yakât otmâ heronŋe nāngâwâŋgim um nenom yan matuk keluŋe yaŋe manman bâleŋahât dop oapgât ya orop ki menduhum nenom. Yawu otmâ manman koko salek yawuâk mannom sâm sot inâk nenom.

⁹ Yâhâ lohimiŋe kâwâ konda otmâ mansai ya orop buku ki oraŋŋet sâm pepa kulemgum katyŋgiwan ya ekŋetâ ki keterahop.

¹⁰ Yakât otmâ den yakâlâk sâm heŋŋengumune nāngâŋet. Pâku lohimi nombotŋaŋe kâwâ konda otmai, me senŋe âlâlâ ekŋâlem kombo meyiŋgimai, me Porom Lâpio mepaemai, yâk betyongom yeŋeâk mannomaihât ki sâwan. Yen lohimi bâleŋe orop oset guset mansai. Yakât otmâ betyongom yeŋeâk mannomaihât dop âlâ ki tap.

¹¹ Yawu gârâmâ topŋe yuwuhât den ya kulemgum katyŋgiwan. Bukulipyenŋe nombotŋe “Emelâk biwinenŋe Kiristohâlen katbin” sâmaiŋe kâwâ konda otmai, me senŋe âlâlâ ekŋâlem sen buhu buhu otmai, me Porom Lâpio otmu Anitâ orowâk mepaeyelekmai, me den belâŋen sâmai, me to kârikŋe neŋetâ biwiyenŋe gulip otmap, me kombo meyiŋgimai. Bukulipyenŋe yawu otmai yamâ kewilâyekŋetâ belâŋen ge manŋetgât den ya kulemgum katyŋgiwan. Otmu yâk orop lau konok ki nenomaihât nanġan.

¹²⁻¹³ Yâhâ nâŋe lohimi belâŋen mansai yengât sâm hâreyiŋgiwomgât Anitâŋe ki sâm nihiop. Anitâ ikŋak biwiyenahât topŋe nāngâm sâm hâreyiŋgiwuap. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe orowâk biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmu menduhuakmâ Kiristo mepaemai ya yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe otŋetâ bâlemap ya sâm hâreyiŋŋet. Sâm hâreyiŋŋetâ ki nāngânomai ya kewilâyekŋetâ belâŋen ari mannomai. Yawu otnomai sâm Mosenŋe girem den âlâ kulemgup ya yuwu tap.

“Lok orotmeme bâleŋe otmai ya hohetyeŋambâ ketetyekŋetâ arinomai.”

6

Lohimiŋe hioŋakmâ den âiân karakminiwi.

¹ Bukulipne, den umatŋe âlâ nāngâwan yakât yuwu sâmunne nāngâŋet. Yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe kuk otmâ hioŋakmaiân anġoân papatolipnenŋaŋe umatŋe yu kuwikningiŋetâ kaok oraŋŋine sâm yâk yengâlen ki mem ari tiripyongomai. Bukulipyenŋe hioŋakmai ya meyekmâ ari pâku lok yengâlen den âiân katyekŋetâ yâkŋe sâm hâreyiŋgimai. Den pat yu eknohoŋetâ nāngâmune dondâ bâleop.

² Yâhâ nen Kiristohâlen biwinnenjaŋe kepeim manmainjaŋe lohimbi belângen mansai ya sâm hâreyiŋginom yakât emelâk Anitâŋe sâm kalop. Âlâŋe yakât ki ekyongop? Nâ ekyongowan yakâ. Yâhâ lohimbi belângen mansaiŋe orotmeme bâleŋe otmai ya yengât sâm hâreyiŋginomai. Yakât otmâ den tâŋât yuwuya yamâ yejahâk in yawu kuwikmâ kaok oraŋgimbâi?

³ Otmu hâmbâi sâp patoen aŋelo yengât gurâ sâm hâreyiŋginom yakât sâm kalop. Yawu gârâmâ girawuhât otmâ bukulipyenjaŋe orop den ki kuwikmâ kaok oraŋgimai?

⁴ Yawu gârâmâ yene kuk otmâ hionakmaiân girawuhât otmâ lohimbi Kiristohât hâkâŋ otmai yengâlen ari den âiân karakmai?

⁵ Yen aŋunyenjaŋe bia. Yengâlen gâtŋe lok âlâ nâŋgân nâŋgânjaŋe oropŋe sâm hâreyiŋgimu ârândâŋ otbuapgât dop tap ya naŋgan.

⁶ Yene hionakmaiân lohimbijaŋe Kiristohât den nâŋgâŋetâ helekŋe otmu pilâmai ya yengâlen ari den âiân karakŋetâ sâm hâreyiŋgimai ya nâŋgâmune dondâ bâleap.

⁷ Yâhâ yene hionakmâ den âiân karakmai yan Anitâhât den lâum pâpŋuŋetâ yaŋak manman âlepŋahât bulâŋe yengâlen ki tetem hengenjuap. Yakât otmâ buku âlâ me âlâŋe mem bâleyekne sâm otŋetâ yan ki iliwetmâ matŋe kâpekyiŋgimbâi. Me kombo meyiŋgine sâm otŋetâ nembe kalem otyiŋgimbâi.

⁸ Yawu gârâmâ yejahât nâŋgâŋetâ yahatmu bukulipyenjaŋe orop sâm bâleapŋimai. Me kâirahom kombo meaŋgimai.

⁹ Lohimbi yawu otmainjaŋe manman kârikŋan ki mannomai. Yakât âlâŋe ki ekyongop? Yakât emelâk ekyongowan yakâ. Yenâmâ imbiâk enŋatyenjaŋe kâityongomapgât yuwu sâmune biwiyenjan mem mannomai. Lok yuwuyenjaŋe manman kârikŋan mannomaihât dop âlâ ki tap. Sen buhu buhu otmâ kâwâ konda otmai, me emet huhumai, me imbilipyenjaŋe pilâyekmâ lok bukulipyenjaŋe orop manmâ ekŋâleakmâ otŋetâ bâlemap, me Porom Lâpio kum kâlâpŋum mepaemai.

¹⁰ Me bukulipyenjaŋe yengât senjaŋe âlâlâ ekŋâlem miakne sâm otmai, me kombo miaŋgimai, me den bâleŋe hâiakmai, me kâirahomai, me to kârikŋe nem biwi hâlim otmai. Lok yawuyenjaŋe Anitâhât kapi himbimân tap ya ki ambokunomai.

¹¹ Yâhâ embâŋân Kiristohâlen biwiyenjaŋe ki katbi yan yen nombotŋenjaŋe orotmeme bâleŋe yawu otmâ manminiwi. Yawu gârâmâ Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenjaŋe mem hewewenjuhumu Kutdânenjaŋe Kiristohâlen biwiyenjaŋe katŋetâ Anitâŋe tosayaŋe pilâyŋgiop. Tosayaŋe pilâyŋgimu Kiristo orop biwiyenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tem lâuwanŋim manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmap.

Kâwâ konda ki otnom.

¹² Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe “Ninahâk yu me ya otbom yakât Anitâŋe nekmu ki bâlewuap,” yawu mon sânomai. Yakât otmâ nâŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Bulâŋanâk yu me ya otnomai yakât Anitâŋe yekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ otnomai ya kerekŋe yen otmu bukulipyenjaŋe ki tânyongowuap. Yâhâ ninan hâum sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe yu me ya otbom yakât Anitâŋe nekmu ki bâlewuap. Yawu gârâmâ ya witgumâk otmâ yâhâwomgât biwinaŋe yahatmapgât yawu ki otbom. Biwine galemguakmâ manbom.

¹³ Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe yuwu mon sânomai. “Nenjaŋe sot nemunjaŋe wâtnenjaŋe tiŋ tiŋ sâekgât Anitâŋe sot topŋe topŋe kalop. Otmu sot

nem kârikŋe mannomgât Anitâŋe tepnenŋe orowâk katnenehop. Yakât otmâ sot nemunŋe tepnenŋan gemap.” Den yawu mon sânomai yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp pesuk sâwuawân Anitâŋe sâmu manman topŋe topŋe biatmâ metewuap. Otmu lohimbî nengât hâknenŋe yu kon sâm âiŋe menom yakât Anitâŋe sâm kalop. Anitâhât tem lâuwangim mannomgât wâtnenŋe ningimap. Yakât otmâ lohimbî miakmâ biwiyetŋe hikuakmâ konohân mandomawot ya ki hârem kâwâ konda otnom.

¹⁴ Yâhâ yâkŋe ikŋe wâtŋambâek Kutdânenŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât dopŋeâk nen mumuŋambâ mem yahatnenekbuap.

¹⁵ Yâhâ Kiristohâlen biwiyenŋe katbi yan yâk orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk olop. Yakât otmâ yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manmâ yâkât launŋe me kâiŋe bâteŋe otmâ hoŋ bawangim gamai. Yakât girawuhât otmâ kâwâ konda otmâ yengâlen torokatmâ yâk orop buku oranŋine sâm oai? Kâmbukŋe, pilâŋetgât nanŋan.

¹⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe imbi kondarâ orowâk mandomawot yan hâkyetŋe konohâk otbuap. Âlâŋe yakât ki ekyongop? Den yan yuŋe emelâk Mosenŋe den âlâ kulemuŋop ya miap. Den ya yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâŋe imbiŋahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetŋe konohâk otbuap.” Den yawu tap.

¹⁷ Otmu lok âlâ me âlâŋe biwiyenŋe Kutdâhâlen kepeim mansaiŋe yâk orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk otmap.

¹⁸⁻²⁰ Yâk orop biwiyenŋe hikuakmâ konohâk olop yan Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu biwiyenŋan ge tatmap. Biwiyenŋan ge tatmap yakât otmâ yeŋe engatyeŋeâk watmâ yu me ya otnomaihât dop âlâ ki tap. Kutdânenŋe Kiristoŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan manman bâlenjahât paŋŋonâmbâ holaŋnenekmâ Anitâ orop manman kârikŋan mannomgât pat kuningiop. Yakât otmâ biwiyenŋe yâkâlen kepeim tem lâuwanginomai. Tem lâuwangim manŋetâ lohimbî belâŋen mansaiŋe yekmâ Anitâ ewe katmâ mepaenomai. Yakât otmâ kâwâ konda ki otŋet. Yawu otmain sâm haonmâ ârândâŋ biwiyenŋe galemahom manŋet. Yâhâ lok âlâ me âlâŋe kâwâ konda otmai yan yeŋe hâkyenŋe mem bâleakmai. Yâhâ orotmeme bâlenŋe nombotŋe âlâ otmai yanŋe hâkyenŋe ki mem bâleakmai.

7

Lohimbî miakmâ mansai yakât den

¹ Otmu yeŋe manman girawu mannom sâm yakât âinohom pepa kulemgum katnihiŋetâ ekan. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok âlâ me âlâŋe imbi barak manmâ Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim yakât tem lâuwangimaiŋe imbi ki menom sânomai yanŋe ârândâŋ otbuap.

² Yawu gârâmâ yengât kapilipyenŋe kiŋitŋe orowâkŋe imbi yekŋâlem otmâ tâpikgum mansai. Yakât otmâ yen lohimbîŋe miakmâ biwiyenŋe hikuakmâ konohân manŋetâ ârândâŋ otbuap.

³⁻⁴ Otmu Anitâŋe lokŋe imbiŋe miakmâ mandomawot sâop. Yakât otmâ imbiŋenŋe lokŋahât pat mansap. Otmu lokŋenŋe gurâ imbiŋahât pat mansap. Yakât otmâ hâkyetŋe ki alirakdomawot.

⁵ Yawu gârâmâ lokŋenŋe me imbiŋenŋe Anitâ ulitgumu sâp kâlep otbuap yakât hewewenŋe otbe sâm yan anŋoân den alahuromawot. Den alahumutâ biwiyetŋe hikuakmâ konohâk otmu yan hâkyetŋe alirakdomawot yanŋe ki

bâlewuap. Yâhâ ulitguromawot yakât kakŋan Manman bâleŋahât Amboŋe Sa-tan yâkŋe kâityotgomu lohotŋe otmâ tâpikgumawotgât âlâkuâk menduhuakmâ mandomawot.

⁶ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe imbi barak manbom sâmu ârândânŋ otbuap yawu yan. Yawu gârâmâ yeŋe yawu manŋetgâlâk ki yan. Nine biwinan tap ya ekyongoan.

⁷ Yakât ninan hâum sâmune nâŋgâŋet. Nâmâ imbi barak manmâ hâkne tihitŋe otmâ biwine galemahom mansan. Yakât otmâ imbi ki miai yaŋe nâŋe mansan yuwu manŋetgât nanŋan. Yawu gârâmâ nenŋe Anitâhâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe ikŋak dopnenŋan mâmâŋe otningimu man-man ikŋiâk ikŋiâk manmain. Yawu otmâ mâmâŋe otnihimu imbi barak manmâ gan. Gârâmâ lohimbî nombotŋe âlâmâ manmanyenŋe âlâ manmai yamâ Anitâŋe dopyenŋan mâmâŋe otyiŋgimu manmai.

⁸ Otmu lohimbî sihan me kambut mansai yeŋgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe imbi barak mansan yakât dopŋeâk yeŋe lok me imbi barak mannomai yamâ ârândânŋ otbuap.

⁹ Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋaŋe hâkyenŋe tihitŋe otnomaihât dop ki tap. Yaŋe lok me imbi ekŋâlêanŋim otmâ tâpikgumaihât âleŋe miakmâ mannomai.

¹⁰⁻¹¹ Otmu lokŋe imbiŋe miakmâ biwiyenŋe Kiristohâlen kepeim mansai ya yeŋgât Kutdânenŋaŋe sâop ya ekyongomune nâŋgâŋet. Yeŋe ki pilaknomai. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe imbilipyenŋe pilâyeknomai otmuâmâ imbi yaŋe lok ondop yeŋgâlen ari ki kinnomai. Gâmâlâk loklipyenŋe yeŋgât tepyenŋe huruŋ sâmu kaok nâŋgânomai yanâmâ âlâkuâk miakmâ mannomai.

¹² Otmu lohimbî nombotŋaŋe emelâk Kiristohât den pat ki nâŋgâwi yan miakbi ya yeŋgât nine biwinambâ teteap ya ekyongowe. Lok âlâ me âlâŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgât imbilipyenŋaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ imbilipyenŋaŋe loklipyenŋe orowâk manne sânomai yamâ ki watyeknomai.

¹³ Otmu imbilipyenŋe gurâ yawuâk. Imbi âlâ me âlâŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgât loklipyenŋaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe ki kepeim manmai. Yawu gârâmâ loklipyenŋaŋe orowâk manne sânomai yamâ ki pilâyekmâ âlâengen ari mannomai.

¹⁴ Lohimbî yaŋe ki pilakmâ mansawot yakât Anitâŋe nan baralipyetŋe orowâk nâŋgâyiŋgimap. Yawu gârâmâ ki nâŋgâyiŋgimap mâne nan baralipyetŋe betyongombâp.

¹⁵ Yâhâ lohimbî Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim mansaiŋe loklipyenŋe me imbilipyenŋe Kiristohâlen biwiyenŋe ki kepeim mansai yâk orop kaok oranŋetgât Anitâŋe sâm yinŋiop. Yakât otmâ lohimbî Kiristohâlen biwiyenŋaŋe ki kepeim manmaiŋe loklipyenŋe me imbilipyenŋe pilâyekmâ âlâengen arine sâm otnomai yanâmâ ki alityeknomai. Yawu otnomai yamâ ârândânŋ otbuap. Pilakdomawot yakât tosa yamâ lohimbî Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai ya yeŋgâlen ki tatbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ ki pilakdomawot otmuâmâ orowâk manmâ lohimbî Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmaiŋe tem lâuwangim loklipyenŋe me imbilipyenŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeinetgât lohotŋan otyiŋginomai. Yawu manŋetâ manmanyenŋe ya ekmâ Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeinomaihât mâtâp ki manŋuyiŋginomai.

Anitâŋe menenekmu âi girawu mewin ya yawuâk mem yâhânom.

17 Yâhâ den sâam aran yukât topnje nângânetâ keterahâkgât Kiristohât lohimbî komotnje komotnje den kâsikum yingim mansan yakât sâamune nângânet. Manman ambonje Anitânje manmannenje iknjiâk iknjiâk katningimu manmâ gain. Yawu gârâmâ yenje Kiristohât den pat âlepnje nângânetâ bulânje otmu biwiyenje yâkâlen katjetâ Anitânje meyehop. Yakât otmâ meyehop sâap yan âi girawuya mewî ya yawuâk mem mannomai.

18 Yakât topnje teteâkgât den âlâen hâum yuwu sâawe. Anitânje nen Yura lohimbî manman âlepjahât pat kuningiop. Yakât dop yamâ hâknenje torehenjan undip tuhuangim gamain. Yâhâ nengâlen gâtje âlâ me âlâ Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansainje hâknenje torehenjan undip tap yakât nângâm topnenje ki kurihinom. Yawu gârâmâ yen pâku lohimbîje biwiyenje Kiristohâlen katmâ mansainje hâkyenje torehenjan undip ki tuhuanginomai.

19 Yâhâ hâknenje torehenjan undip tuhuangimain me ki tuhuangimain yamâ bulânje bia. Yamâ orotmeme tânjât. Yâhâ Anitâhât nângân nângân watmâ tem lâuwanjim mansain yanje bulânje oap.

20 Yakât yâhâpnje sâamune nângânet. Anitânje meyekmâ manman kârikjahât pat kuyingiop sâap yan girawu manbi yawuâk torokatmâ manjetâ ârândân otbuap.

21-22 Otmu hoj bayingimai ya yengât yuwu sâamune nângânet. Lok Kutdâ âlâ me âlânje hoj baningijet sâam meyekjetâ mansai. Yawu gârâmâ Kiristone manman bâlejâhât paŋgojâmbâ holaŋyekmu yâkâlen yenje biwiyenjanje kepeinetâ Anitânje meyekmu biwi sâanduhân mansai. Yakât otmâ lok kutdâlipyenje yengât amutgen manmâ hoj bayingim mansai yakât ki gorâyinjâk. Yâhâ lok kutdâlipyenjanje hângânyongonomai yanâmâ wosaken me wosaken arine sâam otnomai yaken arinomai. Otmu Kutdâ hoj bawanjim gai yawuâk hoj bawanjim mannomai.

Yawu gârâmâ lok âlâ me âlânje lok kutdâhât amutgen ki mansai yengârâmâ yuwu sâamune nângânet. Yenjamâ Kiristohâlen biwiyenje katjetâ Anitânje meyehop. Yakât otmâ Kiristo amutgen manmâ hoj bawanjinomai yakât Anitânje sâam yingiop.

23 Kutdânenje Kiristone kawenenjan kinmu kuŋjetâ muop yan Anitânje manman bâlejâhât paŋgojâmbâ holaŋnenekmâ manman kârikjan man-nongât pat kuningiop. Yakât otmâ lok âlâ me âlânje biwiyenjan kionmâ mem gulip tuhuyekmahât Kiristohât tem lâuwanjim manmâ biwiyenje galema-hom mannomai.

24 Anitânje meyehop yan manman girawuya manbi yawuâk torokatmâ yâk orop biwiyenjanje hikuakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu.

Lohimbî sihan ya yengât den sâap

25 Yâhâ lohimbî sihan yengât âinohowi yakât yuwu sâamune nângânet. Yâhâ den sâawe sâam oan yu Kutdânenjanje ki eknohop. Yawu gârâmâ Kiristone yâkât den pat kâsikum yingiwongât tepnje nângânihim âi sâam nihiop. Ya biwinanje tîjâk kepeim manbehât mâmânje otnihim gamap. Yawuhât otmâ den yuwu sâamune nângânet.

26-27 Umatnje topnje topnje kaknenjan yâhâwuap. Yakât nângâm sihan mansainje yawuâk torokatmâ mannomai yamâ âilonjo. Yâhâ lok imbilipyenje orowâk mansainje imbilipyenje ki pilâyeknomai.

28 Otmu sihan mansai yaŋe miaknomai yan tosa ki menomai. Yawu gârâmâ lohimbî miakmâ mannomai ya yengât kakyenjan umatŋe âlâlâ yâhâwuap. Umatŋe âlâlâ yawuya kakyenjan yâhâmapgât otmâ den yu ekyon-goan.

29 Bukulipne, den ekyongoan yukât topŋe yuwu sâmunne nângâŋet. Kutdânenne âwurem gewuap yakât sâp utâpguap. Yakât otmâ sâp yupâek lok imbilipyeŋe orop mansaiŋe umatŋe topŋe topŋe kakyenjan yâhâwuap yakât ki gorâyiŋgiwuap.

30 Otmu weyeŋe nângâm isenomaiŋe sâp utâpguap yakât nângâm ki isem we bâle pato otnomai. Otmu tepyeŋe herone otbuapŋeâmâ herone kakŋanâk manmâ yâhânehât ki nângânomai. Otmu senŋe âlâlâ puluhum ambokunomaiŋe ya eknâlem yeŋanâk talâkgât biwiyenŋe ki kinbuap.

31 Yâhâ hânân senŋe âlâlâ mem mansain yu kerek gulip otbuapgât Anitâŋe sâm kalop. Yakât otmâ lohimbîŋe senŋe âlâlâ puluhum anŋi gunŋi otmai yaŋe manman yawuâk torokatmâ mannomaihât biwiyenŋe ki hikunomai.

32 Yeŋe manman sânduhân manmâ yâhânomai yakât ki gorâyiŋgiâkgât nanŋan. Yâhâ lok sihan me lok tat tatŋe yamâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ olâkgât yâkâlen biwiyenŋe hikum tem lâuwangimai.

33 Yâhâ lok imbi naomlipyeŋe orowâk mansaiŋe umatŋe teteyiŋgimu hâhiwin kakŋan manmaiŋe gorâyiŋgimap. Me imbilipyeŋe herone otyiŋiŋetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

34 Imbi naomlipyeŋe yengâlen biwiyenŋe tatmap yan Kutdâhâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim tem lâuwanginomaihât biwi yâhâp otmai. Otmu imbi sihan me imbi tat tatŋeâmâ senŋe âlâlâ yeŋe yakâlâk ki nângâmai. Yâkŋeâmâ Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâm biwiyenŋe hewewenŋ otmu Kutdâ hoŋ bawanginehât nângâm manmai. Yâhâ imbi loklipyeŋe orowâk mansaiŋeâmâ loklipyeŋe herone otyiŋiŋetgât yâk yengât nângâm ketet otmai.

35 Yeŋe girawu me girawu mannomai yakât undip ki katyiŋgian. Yeŋe umatŋe kakŋan manmaiŋe mâtâp yu watmâ mannomaihât ekyongoan. Yenâmâ târârâhâk manmâ Kutdâhât tem lâuwangim biwiyenŋe yâkâlenâk hikum mannomaihât nanŋan. Yawu manmâ biwi yâhâp ki otnomai yamâ ârândânŋ otbuap.

36 Otmu imbi sihan lok memehât dop oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nângâŋet. Imbi yamâ hâkŋe katahemu lok nombotŋe ketetmai sâm âwânŋe iŋŋe engatŋeâk lok katbangiwe sâm otmâ mansap yakât nângâmune ârândânŋ oap. Otmu lok yaŋe baratŋe ya membuap yamâ ki bâlewuap.

37 Otmu âwânŋe baratne alitbom sâm biwiŋe nângâmu ârândânŋ otbuap ya gurâ ki bâlewuap.

38 Yakât otmâ yuwu sâwe. Lok yaŋe baratŋe lok katbangiwuap yamâ ki bâlewuap. Yâhâ baratŋe alitbuap otmuâmâ yakât gurâ nângâmune âilonŋo oap.

39 Otmu imbi âlâŋe lokŋe pilâm lok ondowâŋen ariwe sâm oap yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nângâŋet. Lokŋe tap yakât otmâ pilâm lok âlâ membuapgât dop âlâ ki tap. Yâhâ hâmbâi lokŋe mumbuap yakât kakŋan lok âlâ membuap yaŋe ârândânŋ otbuap. Yawu gârâmâ lok nombotŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai ya yengâlen gâtŋe membuap.

40 Yâhâ biwinaŋe yuwu nanŋan. Imbi kambut âlâ me âlâŋe lok barak mannomai yaŋe herone nângâm Kutdâhât tem lâuwangim mannomai. Otmu

den ekyongoan yu Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakŋe biwinaan katmu ekyongoan. Yawu.

8

Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katminiwi.

¹ Otmu lohimbi nombotŋaŋe Kiristohât den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmâ mansai. Yamâ yâk orowâk menduhuakmâ sot yakât torehenŋe neŋetâ bâlewuap me bia yakât âinohowi yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Bulâŋanâk nâŋgân nâŋgânyeŋe pâroŋ sâmu Porom Lâpiohât nâŋgâŋetâ tâŋât otmu biwiyenŋe Kiristohâlen katbi. Yakât otmâ lohimbiŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai yakât torehenŋe yeŋe neŋetâ ki bâlewuap yakât topŋe nâŋgâm henŋenŋuai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe Porom Lâpio yakât topŋe emelâk nâŋgâwin sâmaiŋe hâkyenŋe mepaemai. Hâkyenŋe mepaem bukulipyenŋe Porom Lâpiohât nâŋgâm biwi yâhâp otmai ya yengât ki nâŋgâmai. Yâhâ nombotŋe âlâŋeâmâ bukulipyenŋe yengât biwiyenŋe gemap sâm nâŋgâyiŋgim lohotŋan otyiŋgimai.

² Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân tatmap yakât topŋambâek nâŋgânomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yu yakât topŋambâek nanŋain sâmai imbiâk sâmai.

³ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe Anitâhâlen biwiyenŋe kepeimai yâhâmâ nâŋgâyiŋgim.

⁴⁻⁵ Yâhâ bukulipyenŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai yakât torehenŋe yeŋak nemi yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Pâku lohimbiŋe nak me kât tâŋât me himbimân gâtŋe me hânân gâtŋe wuân me wuângât towatŋe hâwim kânâŋgâm “kutdânenŋe, kutdânenŋe” sâm ulitŋuŋetâ ki nâŋgâyiŋgim. Nenŋeâmâ Porom Lâpiohât nâŋgâmunŋe tâŋât otmu Anitâ konok “Awoŋnenŋe,” sâm mepaemai.

⁶ Kutdânenŋe Kiristoŋe awoŋnenŋe Anitâhâlen kândiwahom âliwahap topŋe topŋe katmâ meteop. Yakât otmâ Kiristohâlenâk biwinnenŋe kepeim wâtŋan kinmâ Anitâhât tem lâuwangim manmâ yâhânom.

⁷ Yawu gârâmâ Porom Lâpiohât den yan yukât topŋe bukulipyenŋe nombotŋaŋe ki nâŋgâm henŋenŋuai. Emelâk Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katminiwi yakât nâŋgâm manmai. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ pâku lohimbiŋe Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai yakât torehenŋe nene sâm biwi yâhâp otmai. Biwi yâhâp otmâ neŋetâ yanŋe biwiyenŋe mem gulip tuhumap.

⁸ Bulâŋanâk Porom Lâpio mepaem sot gotyeŋan katmai yakât torehenŋe nenom me ki nenom yakât Anitâŋe nâŋgâmu tâŋât otmap. Yakât otmâ Anitâŋe nenekmu bâlemap sâm ki nemain yamâ imbiâk otmain. Me Anitâŋe nenekmu ârândâr olâk sâm nemain ya gurâ yawuâk imbiâk otmain.

⁹ Yeŋe Porom Lâpiohât topŋe nâŋgâm henŋenŋuai. Yawu gârâmâ bukulipyenŋe yekmâ biwi yâhâp otmâ tosa memâi sâm Porom Lâpiohât sot torehenŋe ya ki nenomai.

¹⁰ Yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Yeŋe nâŋgân nâŋgânyeŋe pâroŋ sâmu Porom Lâpiohât nâŋgâŋetâ tâŋât otmap. Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe pâku lohimbi yengât opon kâmbukŋan yâhâ orowâk tatmâ sot nenomai. Orowâk tatmâ sot neŋetâ yan bukulipyenŋe âlâ me âlâŋe yekmâ “Porom

Lâpiohât sot torehenje nejetâ ki bâleap,” sâmbiwi yâhâp otmâ yengâlen torokatjetâ orowâk nenomai.

¹¹ Yawu otmâ manjetâ biwiyenje orotok sâmu Kiristo betgum tosa mem yanjak hiliwahonomai. Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâjet. Kiristonje yen otmu bukulipyenje yengât tosehât otmâ muop. Yawu gârâmâ yenje Porom Lâpiohât sot torehenje nejetâ yekmâ bukulipyenjanje biwi yâhâp kakjan nem hiliwahonomai.

¹² Yawu gârâmâ hiliwahonomai yakât matje yenje tosa pato menomai.

¹³ Yakât otmâ biwinanje yawu nângâman. Bukulipne nombotjanje Porom Lâpiohât nângâm biwi yâhâp otmâ manmai. Yakât otmâ pâku lohimbijne Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai ya yengât senyenjan nemune nekmâ yawuâk nem yan tosa memai sâmbiwi ki nembom.

9

Paulonje aposolo âi yuwu mem manminiop.

¹ Yawu gârâmâ nânje yu me ya otmangât lok âlâ me âlânje kunihinomaihât dop âlâ ki tap. Yesu Kutdânenjanje mâtâwân tetenihim aposolo nep sâmbiwi nihiop. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepne ekyongomune nângâjetâ bulânje otmu yâkâlen biwiyenjanje kepeim manmâ gai.

² Yâhâ nânje aposolo nep mem mansangât bulânje yamâ yenje orotmeme bâleje betbangim Kutdânenje Kiristo tem lâuwangim gai. Yawu gârâmâ lohimbini nombotjanje nâhât nângâjetâ gemap. Yâhâ yenâmâ nâhât ki nângâjetâ gemap.

³ Gârâmâ lok yanje nângâm bâlenihim sâmbiwi ge katnekmâ sâmbiwi yan den matje yuwu sâman.

⁴ Nânje yen Kiristohât komot mansai yengâlen ari den kâsikum yingim mansan. Yakât matje yenje sot me âlâlâ tânnohonet sâmbangât dop tap yamâ ki sâman.

⁵⁻⁶ Yesu imilipne, Petoro, otmu aposolo lok nombotje, yâhâmâ imbi orowâk ari Kiristohât komot kapije kapije manmâ arai ya yengâlen nep tuhumai. Nep tuhumai yakât matje sot me âlâlâ tânyongomai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje nombotjanje Banawa orop netgât “ki tânyotgomunje yetjak kapi ambolipne yengâlen ari âi tuhumutâ hâmenje yitginomai” sânetâ ki ârândâj oap. Yâhâ nânje imbi memune orowâk mansait mâne tânnogombâihât dop tap.

⁷ Yakât topne nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunne nângâjet. Hep bero yanêmâ gawaman yengât nep tuhumai yan yenje tewetsenjanje sotyenje me kapangât senje âlâlâ ki puluhumai. Otmu kalam ambonjanje yenje kalamân gâtje mem nem manmai. Otmu nonij bulimakao ambolipnanje yehâhâk gâim um nemai.

⁸⁻⁹ Den ekyongoan yu lokgât nângân nângân ki watmâ yan. Emelâk Anitânje Mose girem den âlâ ekumu kulemuop ya yuwu tap.

“Bulimakaonje nep tuhuyingimu yan bulânje nemap sâmbiwi launje ki sâhâm manjunomai.” Yawu tap.

Girem den yu Anitânje bulimakaohâlâk nângâm ki ekuop.

¹⁰ Nenje otmunje bulânje tetemap yakât nângâm bulimakaohâlen hâum sâop. Nenje bonje tetemu nenomgât nângâm nep kâmetmain. Otmu imbilipnenjanje bonje âlemu orowâk nenomgât hele tuhumai.

11 Yakât dopņeāk nenņe âi topņe katmâ Anitâhât den ekyongowin. Ekyongomunņe nâņgâņetâ bonņe otmu yanĵak manman kârikņahât pat kuyiņgimu mansai. Yawu gârâmâ yakât matņe sot me âlâlâ tânnongombâihât dop.

12 Yâhâ lok nombotņaņe belângen taka den kâsikum yingimai yâhâmâ tânyongomai. Yamâ benņe aņġoân nenņe Kiristohât den pat âlepņe ekyongomunņe nâņgâwihât yeņe lok belângen tohoņetâ tânyongomai wangim tânnongombâihât dop.

Yawu gârâmâ Kiristohât den pat âlepņe ekyongomunņe nâņgâwi. Sâp yan nenņe tewetsenņahâlâk nâņgâm den ekyongowin yawu nâņgâmaiĥât sot me âlâlâ ya tânnongoņet sâm ki ulityongowin. Yawu otmâ manman kârikņahât mâtâwân undip katyiņgimain sâm hâhiwin kakņan manmâ gamain.

13 Yâhâ den ekyongoan yukât topņe nâņgâm heņgenņunetġât nen Yura lohimbijne Anitâhât hotom yuwanġim mepaeneĥât orotmemenenņe ningiop yan hâum yuwu sâwe. Yakât emelâk nâņgâmai. Nen Yura lohimbijne nengât kalamân gâtņe mem Anitâhât pat sâm opon kâmbukņan yâhâ katmain. Yakât torehenņe Lewihât komolân gâtņe Anitâhât hoņ bawanġimainņe miakmai. Otmu noniņ bulimakao gâim Anitâhât hotom umainņe yakât torehenņe ya gurâ nemiâk.

14 Yakât dopņeāk nenņe Kiristo Kutdânenņe hoņ bawanġim komolipņe den kâsikum yingimunņe benņe yâku sot me âlâlâ tânnongonomai sâm kalop.

15 Yawu gârâmâ yeņe mâtâp ya watmâ tânnohoņet sâm ki kendâyiņgim gaman. Otmu pepa kulemgum katyiņgian yu gurâ sâlikum ekmâ tatņetâ yeņġâlen takamune yan tânnohonomaiĥât ki katyiņgian. Nâņe hâmeņe barak hoņ bayiņgim gaman. Otmu yawuâk hoņ bayiņgim yâhâwom. Yawu otmâ manbom yanâmâ lok âlâ me âlâņe nâņgâm bâlenihim nâhâitņe “Tewetsenņahâlâk nâņgâm âi memaņ,” sâm aņun nihinomaiĥât dop ki otbuap. Yâhâ den yan yu nâņgâm nâhâitņe “Imbiâk sâmap” sâmaiĥât yeņe sot me âlâlâ ki tânnohoņetâ manmâ mumbomġât ki gorânihimapan.

16 Nâmâ Kiristohât den pat âlepņe yu kâsikum yingiwomġât sâm nihiop. Yakât otmâ âi yu pilâwan mâne umatņe topņe topņe tetenihimbâp. Yamâ benņe ikņe sâtġât otmâ nep mem gan yukât nâņgâm nine hâkne mepae-womġât dop ki tap.

17 Yâhâ nine eņġatneâk watmâ nep yu meman mâne yeņe sot me âlâlâ tânnohoņet sâm ekyongombâm. Yawu gârâmâ Anitâņe âi yu tuhuweĥât menenehop. Yakât otmâ tem lâuwawanġim manmâ gan. Yawu gârâmâ yeņe sot me âlâlâ tânnohoņet sâm ulityongomune bâlewuap.

18 Yawu gârâmâ hâmeņe wuân membom yakât yuwu sâmune nâņgâņet. Nâņe Kiristohât den pat âlepņe yu pâku lohimbijne kâsikum yingimune nâņgâm biwiyenâņe yâkâlen kepeim mansai. Yakât matņe yu ya tânnohoņet sâm ki ulityongoman. Ya yeņġât nâņgâmune tepne heronņe otmap yamâ nâhât hâmeņahât dop oap.

19 Yâhâ lok âlâ me âlâhât sâtġât âi ki meman. Me yuwu yawu ki sâņetâ tem lâuyiņgiman. Yawu gârâmâ lohimbijne topņe topņe kiņġitņe orowâkņe Kiristohâlen biwiyenġe katņetġât yuwu hoņ bayiņgiman.

20 Emelâk Mose otmu Yura lohimbijne nengât papatolipnenņe girem den topņe topņe kulemguwi yakât ki nâņgâm manman. Yawu gârâmâ kapilipnanņe Kiristohât den pat âlepņe nâņgâņetâ gemu bet pilâm papatolippenņe yeņġât girem den yakâlâk nâņgâm mansai. Yâhâ ya yeņġât nâņgân nâņġanyenġe pâroņ sâmu yâkâlen biwiyenġe katņetġât nâņe girem den âlâlâ ya

otmu orotmemeyenye âlâlâ mem mansai yakât dopņeâk mem mansan. Yâhâ yâkņe nâņgâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nâņgâņetâ gemu betpilâmaihât yâk orowâk lohotņan manmâ orotmemeyenye watman.

²¹ Yâhâ Mose otmu papatolipyenaye girem den âlâlâ kulemgui yakât topņahât yen pâku lohimbine pâpgumai. Yakât otmâ yen orowâk manmâ yan yengât orotmeme âlepņe mem mansai ya yawuâk mem manmâ Yura yengât girem dengât ki nâņgâmâk mansan. Yen gurâ nâņgâm bâlenihim yan Kiristohât den pat yawuâk nâņgâņetâ gemu betpilâmaihât yen orowâk lohotņan manmâ orotmemeyenye watman. Yawu manmâ yan Anitâhât tem lâuwanġim Kiristoņe den eknongop ya tâņ tâņâk watman.

²² Yâhâ pâku lohimbine Porom Lâpio betbaņġim biwiyenye Kiristohâlen katbi. Ya yengât bukulipyenye nombotņaye Porom Lâpio mepaem sot gotyen katmai yakât torehenņe nene sâm otmâ biwi yâhâp otmâ. Yawu otmâ sot ya ihilâk neņetâ yaye biwiyenye mem gulip tuhumap. Yawu otmu Kiristo betgumai sâm ya yengât dop manmâ sot ya ki neman. Yâhâ lohimbine kiņitņe orowâkņe Kiristohâlen biwiyenye katņetâ tosayenye pilâyinġiâkġât nâņe lok topņe topņe mansai yengâlen ari yenye orotmemeyenye mem manmai yawuâk mem manman.

²³ Otmu Kiristohâlen biwiyenaye kepeineta manman kârikņahât pat kuninġiop yakât bulâņe orowâk menomġât nâņgâm lohotņan manman.

²⁴ Otmu nenņe manman kârikņahât bulâņe menomġât nâņgâm manman-nenņe girawu manmunņe ârândâņ otbuap? Yakât topņe nâņgâņetâ keterahâkġât orotmemenenye âlâen hâum yuwu sâmune nâņgâņet. Senņe âlâlâ âilonġo katņetâ tatbuap ya mene sâm lok kiņitņe orowâkņe sururuk sâmai. Yawu ġârâmâ lok konokņe kârikņe otmâ senņan ariwuap yaye miakbuap. Yâhâ ya membe sâm biwiņaye yakâlâk nâņgâm ariwuap. Yakât dopņeâk nenņe manman kârikņahât bulâņe mene sâm yakâlâk nâņgâm mannom.

²⁵ Yakât torokatmâ sâwe. Senņe âlâlâ âilonġo ya mene sâm sururuk sânomaihât sâp katmai yakât nâņgâm inânņan dop miakmâ yâhâmai. Yâhâ hâmbâi senņan ariwuapņe senņe âlâlâ âilonġo membuap yamâ gulip otbuap, me tâtuk sâwuap. Yawu ġârâmâ manman kârikņahât bulâņe menom yamâ tat tat kârikņe tatmâ yâhâmbisâp.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ bulâņe ya membe sâm nâņe manman kârikņahât topņe lohimbine kiņitņe orowâk kâsikum yinġim gan. Yawu ġârâmâ otmâ tâpikgumune Anitâņe nekmu bâlemap sâm mâtâp katnihiop yu tâņ tâņâk watmâ manmanne galemahoman.

10

Emelâk Isirae lohimbine otņetâ bâleminiop yawu ki otnom.

¹ Bukulipne, yenye mâtâp yu tâņ tâņâk watmâ mannomaihât yuwu sâmune nâņgâņet. Emelâk tâmbâlipnenņaye Aihita hân pilâm takawi. Sâp yan Mosenye galemयोगom dâiyekmu saru gulunehen takawi. Takaneta Aihita yengât hep berolipyenaye watyekmâ yongomaihât Anitâņe sâmu kulewoņboņe âlâņe tetem ge kâtâpyongop. Kâtâpyongomu yan saru hâreakmâ nombot nombot otmu lohimbine kerekņe hân kakņan liņmâ nombot ariwi.

² Yâhâ nenņe Kiristohâlen biwinenņe katbin yan toen katnenekbi yakât dopņeâk tâmbâlipnenņaye Anitâhâlen biwiyenye katbi. Anitâhâlen biwiyenye katņetâ Mosenye dâiyekmu kulewoņboņe kâtâpyongomu saru hâreakmu nombot nombot otmu hân kakņambâ nombot ariwi.

3 Yâhâ nenje Kutdâhât tem lâuwanġim sâp sâsânan nânġawanġim natik nemain yakât dopņeâk Anitâhât tem lâuwanġim sâp sâsânan sot âlâ, kutje mana sâmu, ya himbimâmbâ gemu neminiwi.

4 Otmu Kutdânenne Kiristohât nânġâm wain to nemain yakât dopņeâk emelâk Anitâņe sâmu kât âlâ bâok sâmu yapâ to senje hindakmâ gemu tâmbâlipnennane newi. Yâhâ sâp yan Kiristo ikņak tihityeņe otmu lok ki manmaiângen ari manbi.

5 Yawu ġârâmâ lok ki manmaiângen ari manbi yan Anitâhât den kuwi. Yakât otmâ Anitâņe lohimbi kiņgitņe orowâk hilipyongop.

6-7 Anitâhât den kum bulimakao umutņe tuhumm kânânġâņetâ kinmu mepaem orotmeme bâleņe topņe topņe otbi. Yakât matņe hilipyongomu muwi. Yakât nânġâm nengu Anitâņe yawuâk hilipnongomap sâmu otbi yawu ki otnom. Yâhâ Mose imiņane Anitâhât hotom uwanġinom sâop. Yawu ġârâmâ emet harj sâmu bulimakao umutņe yakât hotom uwanġim orotmeme bâleņe otmâ mepaewi. Yakât Moseņe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi yuņe noniņ bulimakao ġâim hotom uwanġiwi yakât torehenņe nem heroņe otbi. Heroņe otmâ kâwâ konda dondâ otņetâ bâleoņ.” Yawu tap.

8 Otmu yakât kakņan yâk yengâlen ġâtņe lok kiņgitņe orowâkņe kasalipyenje yengât baralipyenje orop kâwâ konda otbi. Yakât otmâ Anitâņe matņe yingimu lok 23,000 ya hilâm konohânâk muwi. Yakât nânġâm nenje otbi yawu ki otnom.

9 Otmu yakât kakņan po yingimu Anitâhât sâmu guhuņbi. Yawu otbi yakât matņe Anitâņe sâmu hambe sâtņe bâleņane yingimu muwi. Yakât otmâ umatņe teteningimu Anitâhât ki sâmu guhuņnom.

10 Otmu sâp âlâen Mose yet Aron yetġât sâmu bâleyitgiwi yan yakât matņe Anitâņe aņelo âlâ hânġânġumu ge lohimbi kiņgitņe orowâk hilipyongop. Yakât nânġâm yeņe otbi yawu ki otnomai.

11 Tâmbâlipnennane orotmeme bâleņe topņe topņe otņetâ Anitâņe sâmu umatņe topņe topņe teteyiņgiop yakât den pat Moseņe kulemguop. Yakât otmâ nenje den pat ya nânġâm biwinennan katmâ umatņe yawuâk teteningimap sâmu Anitâhât tem lâuwanġim mannom. Otmu sâp pato utâpġuap yakât otmâ den yu nânġâm mannom.

12 Yeņe Kiristohât mâtâp tâņ tâņâk watmunņe Anitâņe nenekmu ârândân otmap sâmaiņe mâtâp ya pilâm mâtâp bâleņan kionmaiġât biwiyenje galema-hom manņetġât nanġan.

13 Umatņe âlâlâ teteyiņgimu mansai yamâ lok ârândân yawuâk teteningimap. Otmu umatņe topņe topņe teteyiņgiwuap yan lohotņe otmai sâmu Anitâņe bulâņanâk mâmâņe otyiņgiwuap. Mâmâņe otyiņgmu yâkât wâtņan kinmâ manman âlepņan mannomaiġât mâtâp tetewuap.

Kiristo konok mepaenom.

14 Bukulipne, yakât topņe yuwu sâmune nânġâņet. Pâku lohimbiņe Porom Lâpiohât opon kâmbukņan yâhâ sot nene sâņetâ yâk orop ki yâhâ sot nenomai.

15 Yenâmâ yukât topņahât ki pâpġuai. Yakât otmâ den ekyongoan yu nânġâņetâ ârândân oap me bia?

16 Kiristoņe kawenennan kinmu kuņetâ hepņe gemu muop. Yakât otmâ ya dop kum wain to gaimunņe hâhâwân gemu yapâ lau konok nem Anitâ mepaemain. Yawu otmâ Kiristo orop biwinennane hikuakmâ konohâk otmu

mansain yakât dop kum wain to ya nomain. Otmu Kiristo howanân kinmâ sâtgum muop yakât dop kum banġa mem motokmâ anġim nomain.

17 Yâhâ menduhunenekmu biwinenġaġe yâkâlen kepeim komot konok mansain. Yakât dop kum banġa kândâkdâek mem motokmâ anġim nomain.

18 Otmu torokatmâ Yura nengât orotmemenenġe âlâen hâum sâmunenânġaġet. Yura lohimbiġe tosayenġahât nânġâm noniġ bulimakao hikum Anitâhât pat sâm opon kâmbukġan yâhâ katmai. Katġetâ tatmu hotom umaiġe ya mem Anitâhât hotom uġetâ semap. Hotom uġetâ semu yakât torehenġe noniġ bulimakao hikumai otmu hotom umai ya orowâk nemai. Nemai yan Anitâ orop biwiyeġaġe hikuakmâ konohâk otmu nânġaġiġimip.

19 Otmu yakât dopġeâk pâku lohimbiġe Porom Lâpio mepaem sot gotyeġan katmâ yakât torehenġe nemai. Yawu ġârâmâ Porom Lâpiohât yawu otmai yamâ bulâġe bia. Yakât otmâ sot gotyeġan katġetâ tatmap yakât nânġâmune tâġât otmap.

20 Yawu ġârâmâ sot yamâ mem gotyeġan katmai. Den ekyongoan yukât topġe yuwu sâmunenânġaġet. Pâku lohimbiġe Porom Lâpio mepaem sot gotyeġan katmai yanâmâ weke bâleġe mepaem sot mem katyiġimip. Yakât otmâ yeġe pâku lohimbi orop sot yakât torehenġe nenomai yan weke bâleġe orop biwiyeġaġe hikuakmâ konohâk otbuap. Yawu otmaiġât sot yakât torehenġe ki nenomaiġât nanġan.

21 Yâhâ Kutdânenġahât sâtġât otmâ wain to otmu natik nomain yan yâk orop biwinenġaġe hikuakmâ konohâk otmu mepaemain. Yawu ġârâmâ pâku lohimbiġe weke bâleġe orop biwiyeġaġe hikuakmâ konohâk otmu Porom Lâpio mepaem sot gotyeġan katmai yakât torehenġe nemai. Topġe yawuhât yeġe Kiristo otmu weke bâleġe orowâk biwiyeġaġe hikuakmâ konohâk otmu mepaeyeleknomaiġât dop âlâ ki tap.

22 Ya kâmbukġe. Pilâġetġât nanġan. Yawu ġârâmâ sot torehenġe nenomai yakât Kutdânenġaġe nânġâm bâleġiġiġiġuap. Yeġe sârereakmâ Kutdânenġe mem ge katnomaiġât dop ki tap. Yakât otmâ yeġe pilâġetġât nanġan.

23 Yeġe yu me ya otġetâ ki bâlemap sâmai. Yamâ benġe yu ya otmai ya kerekġe ki tânyongomu biwi konohâk otmâ manmai.

24 Yeġe manmanyenġahâlâk ki nânġânomai. Bukulipyenġaġe manman âilonġoân manġetġât nânġâm tihityeġe otnomai.

25-26 Yâhâ pâku lohimbiġe Porom Lâpio mepaem sot gotyeġan katmai yakât torehenġe mem ari anġim bero emetġan katmai. Orotmeme yawu otmai yakât yuwu sâmunenânġaġet. Lok âlâġe den kulemguoap ya yuwu tap.

“Hân Himbim Ambone yamâ Anitâ. Yakât otmâ wahap topġe topġe tatmâ arap yamâ ikġe pat.”

Den yawu kulemguoap. Yakât otmâ anġim bero emetġan yâhâm sot torehenġe ya puluhunomai yanâmâ den ya nânġâm sot yakât ki nânġâm ketet otmâ puluhunomai.

27 Me pâku lohimbi âlâ me âlâġe sâġetâ emetyeġan yâhâ tatnomai. Yâhâ tatġetâ sot um yiġinomai yan sot yakât ki nânġâm ketet otmâ nenomai.

28-30 Yawu ġârâmâ bukulipyenġaġe Porom Lâpio betbanġim Kiristohâlen biwiyeġaġe kepeimai. Yawu ġârâmâ pâku lohimbiġe Porom Lâpio mepaem sot gotyeġan katmai yakât torehenġe nene sâm biwi yâhâp otmai. Lok ya yeġâlêmbâ ġâtġe âlâ me âlâġe yekmâ yuwu mon sânomai. “Bâe, sot yuâmâ Porom Lâpio mepaem gotyeġan katsai yakât torehenġe yukâ. Yawu sâm

ekyongonomai. Yakât otmâ bukulipyenye yengât biwiyenye bâlemap sâam sot ya ki nenomai. Yawu otnomai yakât otmâ yâkne yekmâ biwi yâhâp ki otnomai.

Yawu gârâmâ yuwu mon sâam âinohonomai. “Pâku lohimbinje Porom Lâpio mepaem sot gotyenjan katmai yakât torehenye nenye mem nene sâam yan angoân Anitâ mepaenom. Yawu otnom yakât nenye wongât otmâ bukulip-nenye yengât nângân nângân watmâ sot ya ki nenom? Yâhâ yâkne nenekmâ nângâm bâleninginomai yamâ ki ârândânj otbuap.” Yawu sâam âinohonomai.

³¹⁻³² Den ekyongoan yukât topne yuwu nângânomai. Yeye wuân me wuân otnomai me nenomai yan Yura lohimbi, me pâku lohimbi, me Kiristohât komolipne kerekne Anitâ mepaem herone nângâwanjinjet sâam âilongoâk man-nomai. Yawu mannomai yanâmâ manmanyenye ekjetâ ârândânj otbuap.

³³ Otmu lohimbi kerekne nekjetâ ârândânj otmu Kutdâhâlen biwiyenye katjetâ tosayenye pilâyinjâkât nângâman. Yawu nângâm ninahât ki nângâman.

11

Korinti yengât imbilipyenaje somotyene katipgunjet sâop.

¹ Kiristone ikjahât nângâmu gemu lohimbi yengât nângâmu yahatmu hoj bayingiminiop yakât dopneâk otbehât nângâman. Yâhâ yen gurâ yawuâk otmâ manjetgât nanjan.

² Yâhâ yene mâtâp girawuya watmunje Anitâne nenekmu ârândânj olâk sâam yakât nângâne sâam âinohowi. Âinohonetâ den kâsikum yingim gan ya watmâ gai. Yakât nângâmune biwine ârândânj otmap.

³ Otmu Anitâ yet Kiristo mepaeyelekne sâam menduhuakmaiân yan imbilipyenaje sângumjak somotyene katipgunjetâ ârândânj otmap me bia? yakât âinohowi. Yakât den yuwu sâam ekyongomune nângânet. Anitâne Kiristohât kunje tatmap. Yâhâ Kiristone nengât kunnenye tatmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwangimain. Yâhâ lok nenye gurâ imbilipnenye yengât kunlipyenye manmâ thityenye otmain. Yakât dop kum imbilipyenaje lohimbi senyenjan kinmaiân loklipyenye ewe katyekmâ somotyene katipgumai.

⁴ Orotmemeyenye yawu tapgât lok âlâ me âlâne lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyene katipgunjetâ ki ârândânj otmap. Yakât yuwu sâwe. Lok yaje somotyene katipgumai yan imbilip-nenjenye lok nengât kunnenye tai yawu otmai. Yawu otmâ Kiristo kunnenye tatmap yâk mem ge katmai.

⁵ Yâhâ imbilipyenaje lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai, me den ekyongomai yan somotyene ki katipgumai yaje loklipnenye yengât kunyenye tain sâam yakât dop otmâ loklipyenye mem ge katyekmâ anun yingimai. Yawu otmâ mâtâp pato imbinje anunyenye bia manmai ya yengât dop otmai.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet. Mâtâp pato imbi ihilâk otmai yaje anulaknet sâam somotyene korotok hâreyingimai. Yâhâ imbilipyenaje somotyene ki katipgum lohimbi senyenjan kinmâ Anitâ mepaemai ya anulaknet sâam loklipyenaje somotyene korotok hâreyingimbâihât dop. Yakât otmâ somotyene katipgunjetgât nanjan.

⁷⁻⁹ Otmu Anitâne ikne nângân nângân watmâ hânne mem lok tuhuop. Yakât otmâ lok nenjeâmâ Anitâ Kunnenye sâam mepaem somotnenye ki katipgu-main. Yâhâ lok tuhuop yakât kakjan “Âlâne lok yu tanguwuap?” nângâm

lok yakât gasumne tânne mem imbi tuhuop. Yakât otmâ imbilipyeñaje loklipyenye ewe katyekmâ somotyene katipgunetgât nanğan.

¹⁰ Yawu otnomai yan Anitâhât anjelolipne ikne mepaem tatmaine ki nângâm bâleyinginomai.

¹¹⁻¹² Yawu gârâmâ yeñe imbilipyeñe yengât nângâñetâ gemapgât yuwu sâmune nângâñet. Bulâñanâk Anitâñe logkât gasumne tânne mem imbi tuhuop. Yawu gârâmâ lok nenâmâ menlipnenñaje menenekbi. Anitâ Manman amboñe yâkñe konok kunneneñe tatmap. Otmu nenñe lokñe imbiñe miakmâ biwinenñaje hikuakmâ tânahonomgât Kutdânenñaje sâm kalop. Yakât otmâ biwinenñaje hionakmu ikñiâk ikñiâk mannomgât dop âlâ ki tap.

¹³ Den ekyongoan yu nângâñetâ ârândân oap me bia? Yakât yuwu sâmune nângâñet. Imbilipyeñaje somotyene ki katipgum lohimbi senyeñan kinmâ Anitâ mepaemai. Yawu oai yamâ yeñe orotmeme târârâhâk ki watmai.

¹⁴⁻¹⁵ Yeñe biwiyeñan tap ya ekmâ nângâñet. Imbilipyeñe yengât ilanyene ya imbi bukulipyeñaje ekñetâ âilonço otnap. Yâhâ loklipyenye yengât ilanyene ya lok bukulipyeñaje ekmâ “Yu ki orotñe” sâm nângâm bâleyinginomai. Yawu otmâ sâm somotyene hâreangim yanâmâ eñakñetâ ârândân otnap.

¹⁶ Otmu den ekyongoan yu nângâm bukulipyeñaje kakñan sânomai yanâmâ yeñe sâm hâreyingim yuwu ekyongonjetgât nanğan. “Kiristohât komot kapiñe kapiñe tatmâ arai yengât imbilipyeñaje somotyene katipgum lohimbi senyeñan kinmâ Anitâ ekyomepaemai. Yawu otñetgât Kiristohât aposololipñaje sâm katbi.” Yawu ekyongonomai.

Kutdâhât nângâm menduhuakmâ natik yuwu nenom.

¹⁷ Gârâmâ emelâk den kâsikum yingiminiwan yapâ konok longâñetâ nângâmune dondâ bâleap. Yakât otmâ girem den yuwu ekyongomune nângâñet. Yeñe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmai yan biwinenñe kelihahâk sâm ki galemahomai.

¹⁸ Yeñe yeñahâlâk nanğanñetâ yahatmu nângâm bâleangimai. Yâhâ bukulipyeñe nombotñaje den pat yu eknohonjetâ nângâmune tipñe bulâñe oap.

¹⁹ Yâhâ yengâlen gâtñe nombotñaje Kiristohât den kelangatñetâ hionakmai yan den kelangatmai ya yengât topyene mem tetemai yamâ nângâmune âilonço oap. Kiristohât komot kapiñe kapiñe tatmâ araiñe yawu otmâ lok yawuya yengât topyene mem tetemai.

²⁰ Otmu yeñe Kutdâhât nângâm menduhuakmâ natik nemai yan yuwu otmâ hilipgumai.

²¹ Lohimbi nombotñe sot pato tatyingiapñe yeñahât nângâñetâ yahatmap. Yeñahât nângâñetâ yahatmu bukulipyeñe sot tipñe tatyingiap ya ki kâsikum yingimai. Yeñe yeñeâk nemai. Otmu lok nombotñaje to kârikñe dondâ nem biwi hâlim otmâ. Yawu gârâmâ bukulipyeñe sot tipñe tatyingimapñe nenjetâ ki dopñan otyingimap.

²² Yen sot pato nemaiñe bukulipyeñe yengât nângâñetâ gemap. Yawu otmâ yan biwiyeñaje ki kepeiakmu Anitâhât komot konohâk oai. Yeñe sot pato nene sâm angoân yeñe emetyeñan tatmâ nembâi. Yakât yen âilonço oai sâm nâñe herone nângâyingiwom me? Yamâ bia.

²³ Yâhâ Kutdânenñaje natik yukât topñe aposololipne ekyongop yakât emelâk ekyongowan ya âlâkuâk sâmune nângâñet. Emet omoñ otmu yan

Kutdânenne aposololipne orowâk sot bâine newi yan Yurasine Kutdâhât betnehen kionjop.

²⁴ Otmu omoŋ yan Kutdânenne Yesune banja mem Anitâ mepaem motkmâ yingim yuwu sâm ekyongop. “Yuâmâ sinumne yawu oap. Nâne yengât kaweyen kinmune nohonomai yakât dop kum banja yu motoksan. Yakât otmâ nângânihim yuwu otmâ mannomai.”

²⁵ Yawu sâm yingimu neŋetâ yaŋak wain to gâim yingim yuwu sâm ekyongop. “Wain to yu gâim yingimune niai yuâmâ hepne yawu oap. Hâmbâi nohoŋetâ hepne gemu mumbomân Anitâne nâhât nângâm mâtâp âine kalop yakât bulâne tetewuap. Yakât otmâ nângânihim yuwu otmâ wain to nem mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

²⁶ Yakât otmâ banja otmu wain to yu nenomai yanâmâ Kutdânenne kawenenŋan muop yakât nângâm nenomai. Yawu nem manŋetâ Kutdâne âwurem gewuap sâp yan pesuk sâwuap.

²⁷⁻²⁹ Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâne yeŋahât nângâŋetâ yahatmu Kutdânenne kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yakât nângâŋetâ kakŋe otmu banja otmu wain to yu nemai yan tosa umatŋe memai. Yakât otmâ tosa memain sâm yeŋe biwiyene ekmâ otmai memai yakât nângâŋetâ ârândâŋ otbuap yanâmâ banja otmu wain to yu neŋetâ umatŋe yeŋgâlen ki tetewuap. Yawu ki otnomai yamâ Anitâne matŋe yingimu umatŋe topŋe topŋe kakyenŋan yâhâwuap.

³⁰ Topŋe yukât otmâ kundat me mesek âlâlâ teteyingimu manmâ gai. Otmu bukulipyene nombotŋe gurâ hiliwahowi.

³¹ Yâhâ yeŋe biwiyene ekmâ otmai memai yakât nângâŋetâ ârândâŋ otmu yaŋak banja otmu wain to yu nem gawi mâne Anitâne yakât matŋe ki yingimbâp.

³² Yawu gârâmâ lohimbi belângen mansai yâhâmâ Anitâne den âiân katyekmâ matŋe umatŋe yingimu menomai. Yâhâ yeŋe yâk yeŋgâlen torokatmâ yâk orop matŋe memai sâm Anitâne umatŋe kakyenŋan katmâ kuwikyeksap.

³³ Bukulipne, den sâm aran yukât bâine sâmune nângâŋet. Yeŋe Kutdâhât nângâm menduhuakmâ natik nene sâm otnomai yan bukulipyene hârok takanŋet sâm mamboranŋinomai. Mamboranŋim tatŋetâ hârok takanŋetâ yan topŋe katmâ nenomai.

³⁴ Yâhâ lok nombotŋe po yingimu sot pato nene sâm otmâ emetyenehen tatmâ sot neŋetâ ârândâŋ otmu yanâmâ taka natik nenomai. Yawu otŋetâ Anitâne nângâmu ki bâlewuap. Yâhâ yakât den âlâ âinohowi yakât matŋe yeŋgâlen takawom yan yakât alahunom.

12

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu âi topŋe topŋe mem mansain.

¹ Bukulipne, Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu âi topŋe topŋe mem mansain yakât nângâm pâpgumaihât yuwu ekyongomune nângâŋet.

² Emelâk Kiristohâlen biwiyene ki katbi yan Kâitgu Kâitgu Amboŋe biwiyenŋan kionjmu yaŋak Porom Lâpio me wahap tâŋât, umut biwine bia yawuya hâwim kânângâyekmâ yakât nângâŋetâ bulâne otminiop.

³ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lok âlâ me âlâhât biwiyenjan kionjmap lok yanje Yesu ki sâmbâlewanjimai. Otmu biwiyenjan ki kionjmap yanje Kutdânenñe sâmbâlewanjimai Yesu mepaenomaihât dop ki tap.

⁴ Otmu Wâtgât mâmâñahât Heak konohâk tatmap. Iknjahâk biwinenjan kionjmâ mâmâñe otningimu manmannenñahât bulânje ikñjiâk ikñjiâk teteningimap.

⁵ Manmannenñahât bulânje ikñjiâk ikñjiâk teteningimap yakât dopñanâk âi topñe topñe mem Kutdânenñe Yesu hoñ bawanjimai.

⁶ Yesu hoñ bawanjimai yan Anitâ ikñjak mâmâñe otningimu kulem âlâlâ memain.

⁷ Yâhâ nenñe tânahom mannehât Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñe mem hewewenñe tuhumu manmannenñan tetemap yamâ yuwu.

⁸ Nâñgân nâñgân âlâlâ Anitâhât biwinjan tap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem lok nombotñe yengât biwiyenjan katnâ mem hewewenñe tuhuyekmu Anitâhât den topñambâek sâmbâlewanjimai kusânâmâ bukulipyenñe ekyongomai. Otmu lok nombotñe âlâmâ ya yengât biwiyenñe mem hewewenñe tuhumu Anitâñe yuwu me yawu otmâ tihitnenñe otmap yakât topñe bukulipyenñe kâsikum yingimai.

⁹ Otmu lok nombotñe âlâmâ biwiyenñe mem hewewenñe tuhumu Anitâhâlen biwiyenñe tinâk kepeim wâtñan kinñetâ yengâlen bulânje yuwu tetemap. Lohimbi mesek topñe topñe teteyingimu mansai ya henjemyongomai.

¹⁰ Me lok nombotñe âlânjeâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ kulem topñe topñe meñetâ lohimbinñe ekñetâ âlâ kândâkdâ otmap. Me lok nombotñe âlâmâ lauyenñe mem hewewenñe tuhumu Anitâhât den bukulipyenñe kâsikum yingimai yan nâñgâñetâ bulânje otmap. Me lok âlâ me âlânje den âiñe ekyongomai yamâ Anitâhâlen mem sâmbâlewanjimai me weke bâlenñahâlen mem sâmbâlewanjimai yakât topñe nâñgâm henjenñetgât lok nombotñe yengât biwiyenñe mem hewewenñe tuhupap. Me lok nombotñe âlâmâ nimbilamyenñe mem purik pilâyingimu den sâmbâlewanjimai ki sâmbâlewanjimai sâmbâlewanjimai. Me nombotñeâmâ biwi nâñgân nâñgânñe mem pâroñ pilâyingimu bukulipyenñe den sâmbâlewanjimai ya nâñgâñetâ keterakmu purik gurik sâmbâlewanjimai lohimbi ekyongomai.

¹¹ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe ikñe enñatñeâk otmâ biwinenñe mem hewewenñe tuhumu bulânje ikñjiâk ikñjiâk teteningimu tânahom mansain.

Nen lok topñe topñe mansainñe Kiristohât komot konohâk oain.

¹²⁻¹³ Yawu otmâ lok topñe topñe, nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutdâ, me lok inñe lok kutdâlipyenñe yengât hoñ bayingimai. Nen kerekñe Kiristohâlen biwinenñe katbin yan toen katnenekñetâ Wâtgât mâmâñahât Heak yâknjak mâmâñe otningimu komot konohâk manmâ tânahomain. Nengât biwinenñe mem hewewenñe tuhumu âi ikñjiâk ikñjiâk teteningimu memain. Yawu gârâmâ yâkât wâtñan kinmâ Kunnenñe Kiristo tem lâuwanjim biwinenñe kepeiakmu tânahom yâhânom. Yakât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmbâlewanjimai nâñgâñet.

¹⁴ Hâknennjeâmâ konohâk. Aiop hâknennñahât torehenñe âlâ âlâ yanje âi ambonjan ambonjan tuhumi.

¹⁵ Yakât otmâ kâinenñe yuwu mon sâmbâlewanjimai. “Ambonanñe bam gamu nâñe hân tâlim tatmâ hâkânj oan. Yâhâ bâtnañe âi memap yawuâk ki katnihimu memain. Yakât otmâ hâreakmâ pilâwehât nanjan.” Yawu sâmbâlewanjimai hâreakmâ pilâwupgât dop âlâ ki tap.

16 Me ândâpnenjaje yuwu mon sâuwuap. “Âo, mun pato pilâmu njin njin sâmu hâhiwin nângâman. Yawu gârâmâ ambonahât senjaje senje âlâlâ onom âlepje ya ekmap yawuâk ekbeâk nângâman. Yawu gârâmâ senjaje âi memap yawu ki katnihimu meman. Yakât otmâ hindakmâ pilâwehât nanjan.” Yawu sâm hindakmâ pilâwuapgât dop âlâ ki tap.

17 Yawu gârâmâ Anitâje sennenneâk katningiop mâne girawu otmâ sennenjaje den nângâmbâin? Me ândâpnenjaje katningiop mâne girawu otmâ ândâpnenjaje kunj korok nângâmbâin?

18 Anitâje iknje engatjeâk otmâ lok tuhum hâkgât torehenje âlâlâ kalop.

19-20 Yawu gârâmâ hâknenje torehenje âlâ me âlâ ki kalop mâne manmannenje ki tetemu âlepje manbâin. Hâknenjeâmâ konohâk. Hâknennjahât torehenje yajeâmâ nep iknjiâk iknjiâk memai.

21 Yakât otmâ sennenje bâtnenje yuwu sâm ki ekuwuap. “Âo, gâje âi mendâ gekmune bâleap. Yakât otmâ hindakmâ pilânenekmâ âlaengen ari tat.” Me kunnenje kâinenje yuwu sâm ki ekuwuap. “Bâe, hân tâlim arim takamat yakât gekmune bâleap. Yakât gâ hindakmâ gikiâri ari kindâ pânjak bam gawom.” Yawu sâm ki ekuwuap.

22 Yakât otmâ yuwu nângânom. Hâknennjahât torehenje âlâ me âlâ enjakmunje tânjât otmâp ya hârem pilâm âlepje mannomgât dop ki tap.

23 Otmu hâknennjahât torehenje nombotjaje âi ki tuhumai yamâ benje menjaleakmain yan bukulipnenjaje nenekjetâ âilonjo otmâp. Otmu hâknennjahât torehenje tetekjan tatmu ekjetâ anjakmain sâm hâknenje tihitje otmâ pet sâri latmâ kâ tâp gumain.

24 Yâhâ hâknennjahât torehenje nombotje âlâmâ tetekjan tatmai yamâ ki nângâm ketet otmâ kâ tâp gumain. Anitâ iknjak lok tuhum hâkgât torehenje âlâlâ katmu ârandâj olop. Otmu biwi nângân nângânnenjan kionju keterakningimu hâknennjahât torehenje âlâhât nângâm anjakmain sâm hâknenje tihitje otmâin.

25 Otmu Anitâje lok tuhum hâkgât torehenje âlâlâ kalop yakât otmâ hionakmâ iknjiâk iknjiâk tatnomaihât dop âlâ ki tap. Yajeâmâ tânahomai yan hâknenje sânduk sâmu kilik milik manmain.

26 Yawu gârâmâ hâknennjahât torehenje âlâ me âlâ hiwinje otmâp yan hâknenje kerek hâhiwin nângâmain. Yamâ benje hiwinje ya biatmu yanâmâ hâknenje kerek sânduk sâm arimap.

27 Aiop, hâknennjan hâum yan yuje Kiristohât komot konok mansain nen meneneksap.

28 Komot konohâk mansain yamâ Anitâje âi iknjiâk iknjiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Anjoân nen lok nombotjaje lohimi belângen manmai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepje ekyongomunje nângânomaihât Anitâje kut aposolo sâm âi ningiop. Yâhâ lohimbije Kiristohâlen biwiyenje emelâk katbi ya yengâlen ari Anitâhât biwijan den âlâlâ tatmap ya sâm holañmâ ekyongonetgât lok nombotje kut propete sâm âi yingimâp. Yâhâ den kâsikum yinginetgât lok nombotje âlâmâ kut papasu sâm âi yingimâp. Yâhâ âlâmâ kulem menjetâ lohimbije ekjetâ âlâ kândâkdâ otbuap sâm lok nombotje âi sâm yingimâp. Yâhâ âlâmâ lohimi mesekyene orop hengemyongonet sâm âi yingimâp. Yâhâ âlâmâ lohimbije wahap wuân me wuângât umburuk otmai ya tânyongonet sâm âi yingimâp. Yâhâ âlâmâ Kiristohât komot ya yengât kunlipyene manjet sâm âi yingimâp. Yâhâ âlâmâ

lok nombotņe yengât nimbilamyene mem purik pilâyîngimu den sâsâņe ki sâsâņe sâmai.

²⁹ Yawu otmâ âi topņe topņe yîngimap. Yakât otmâ yen kerekņe aposolo âi yu ki menomai. Me yen kerekņe poropete âi ya ki menomai. Me yen kerekņe papasu âi ya ki menomai. Me yen kerekņe kulem topņe topņe ki menomai.

³⁰ Me yen kerekņe lok ki hengemyongonomai. Me kerek yengât nimbilamyene ki mem purik pilâyîngimu den sâsâņe ki sâsâņe sânomai. Me bukulipyenņe den sâsâņe ki sâsâņe sâmai ya nâņgâm purik gurik sâm lohimbi ekyongonomaihât âi ya yen kerek ki yîngimap.

³¹ Yawu gârâmâ Wâtgât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otyîngimu bukulipyenņe tânyongotetgât nâņgâm biwiyenņe hewewen otmu Anitâ ulitgum mannomai. Yawu otmâ bukulipyenņe orop biwiyenņe kepeiakmâ tânahom manņetâ ârândâņ otbuap.

13

Bukulipnenņe orop biwinenņe kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹ Yakât otmâ yuwu sâmune nâņgâņet. Nimbilammenņe mem purik pilâningimu den sâsâņe ki sâsâņe sâmain, me aņelo yengât den sâmain yan biwinenņe bukulipnenņe yengâlen ki kepeimain. Yawu otmâ den sâmain ya nâņgâņetâ hâpu umunņe pâoņ sâmu munņe pato pilâmap, me himbim guņguruņ sâmap, yakât dopņe otmap.

² Yâhâ Anitâņe ikņe biwiņan nâņgân nâņgân âlâlâ tatmap ya nâņgâm hengenjum bukulipnenņe den kâsikum yîngim yâk yengâlen biwinenņe ki kepeimain. Yawu otmain ya Anitâņe ekmu tâņât otmap. Otmu Anitâhâlen biwinenņe tiņâk kepeim yan lokņe ki otmai ya otmunņe bukulipnenņe ekņetâ âlâ kândâk otmap. Yawu gârâmâ biwinenņe bukulipnenņe yengâlen ki kepeim manmain yan Anitâņe nenekmu gemap.

³ Otmu senņe âlâlâ tatningimap ya kerek kâsikum lohimbi senņe âlâlâhât umburuk manmai ya yînginom. Me Kiristohât tem lâuwanģinom yakât huhopņe kasalipnenņe menenekmâ kâlâwân uneneknomai. Yawu otnom yamâ biwinenņe bukulipnenņe yengâlen ki kepeinom. Yawu otnom yakât Anitâņe nâņgâningimu ki yahatbuap.

⁴ Yâhâ biwinenņe yengâlen kepeim yuwu otmâ mannom. Buku nombotņe mem bâlenenekņetâ yakât matņe ki kâpekyînginom. Me sâm bâleningîņetâ yakât nâņgâm mem lohotņe tuhuyeknom. Me nenņahâlâk ki nâņgâmunņe yahatmu hâknenņe mepaenom. Otmu buku nombotņe yengât nâņgâmunņe ki gewuap. Otmu buku nombotņe yengât ki nâņgâm bâleyînginom.

⁵ Yâhâ up bia bia ki mannom. Otmu nembe kalem oraņgim mannom. Otmu buku nombotņe hâmeân hâluhu otningîņetâ yan tepnenņe ki yahatbuap. Me mem âlâlâ tuhunenekņetâ yakâlâk nâņgâm matņe yîngine sâm biwinenņe ki mem mannom.

⁶ Yâhâ lohimbi nombotņe otņetâ bâlewuap ya ekmâ heroņe ki nâņgâyînginom. Yamâ benņe uwawapņe bia manmâ otņetâ âiloņgo otbuap ya yengât heroņe nâņgâyînginom.

⁷ Otmu buku nombotņe mem ge katneneknomai yan matņe ki otyînginom. Me tep bâle nâņgâninginomai yan biwinenņe kepeiyekmâ

mem tepyeŋe sândukŋe tuhuyeknom. Yawu otmunŋe yâk orop lohotŋan manmâ yâhânongât biwinenŋaŋe mem mannom.

8-10 Otmu sâp yiwerenŋe yuâmâ kandi mansain. Yâhâ Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋan katmu bukulipnenŋe sâm kusânmâ ekyongomain. Yawu gârâmâ Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya topŋambâek ki nâŋgâmain. Yakât otmâ nâŋgân nâŋgânŋenŋe holaŋakmu yan den kakŋeâk kakŋeâk kâsikum yingimain. Otmu nimbilamnenŋe mem purik pilâningimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmain ya torokatmâ ki sâm yâhânom. Hâmbâi mâne Kiristoŋe âwurem ge manman bulâŋe ningiwuap yan âi topŋe topŋe mem mansain yu biatbuap. Âi topŋe topŋe hârok biatbuap yamâ biwinenŋaŋe kepeiakmâ manmain yuwuâk torokatmâ manbisâin.

11 Emelâk nimnaom titipâ tatbinân yanâmâ mete pirik pirik otminiwin. Otmu biwinenŋambâ nâŋgân nâŋgân âlâlâ tetemu âwâ mâmâlipnenŋe ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ tâŋât otminiop. Yawu gârâmâ papato otmâ nimnaom yengât nâŋgân nâŋgân ya pilâwin.

12 Otmu nenŋeâmâ toen umutnenŋe enjakmunŋe âwâlele otmap. Yakât dopŋeâk Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya ki nâŋgâm heŋgengumain. Yawu gârâmâ Kiristoŋe âwurem gewuap yan Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân topŋe topŋe tatmap ya topŋe nâŋgâm pesuk pilânom. Anitâŋe biwinenŋahât topŋe nâŋgâmap yakât dopŋeâk nenŋe gurâ yâkât topŋe nâŋgânŋom.

13 Yâhâ den sâm aran yukât topŋe yuwu tap. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu Kiristo hoŋ bawangim âi topŋe topŋe memain yuâmâ âwurem gewuwân pesuk sâwuap. Yakât otmâ yuwuâmâ otmâ mannom. Anŋoân biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋŋim manmâ yâhânŋom. Buku oraŋŋim Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwinenŋaŋe kepeim manmâ yâhânŋom. Otmu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap yakât nâŋgâm biwinenŋaŋe mem mannom. Yawu gârâmâ anŋoân biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋŋim mannomgât Anitâŋe nâŋgâmap.

14

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe nimbilamyenŋe mem purik pilâyingimu den sâwi.

1 Yakât otmâ biwiyeŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahonomaihât nâŋgâm manŋet. Yawu manmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyingimu Kiristo hoŋ bawanginêtâ bulâŋe teteâkgât biwiyeŋe Anitâhâlen kepeim mannomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den kâsikum bukulipyenŋe yinginêtâ nâŋgâm heŋgenŋuŋetgât âi ya biwiyeŋaŋe mem manŋetgât nanŋan.

2-4 Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok nombotŋaŋe Anitâhât den kâsikum ningimai ya nâŋgâmunŋe keterakningimu manmannenŋe keli-hakmu manmain. Lok yawuyaŋe mem hewewenŋe tuhunenekŋetâ biwi sânduhân manmain. Yâhâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya mem lok nombotŋe âlâ yengât biwiyeŋan katmâ nimbilamyenŋe mem purik pilâyingimâp. Nimbilamyenŋe mem purik pilâyingimu den sâsâŋe ki sâsâŋe sâŋetâ nâŋgâmunŋe ki keterakningimu yanak Anitâhât nâŋgân nâŋgân yakât pâpgumain. Yâhâ Anitâ ikŋak lok yawuya yengât den nâŋgâmap. Yakât otmâ den sâsâŋe ki sâsâŋe sâmai yan yeŋe biwiyeŋeâk ârandânŋ otmap.

⁵ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe yen kerek nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sânomai yakât nâñgâmune ârândâñ oap. Yawu gârâmâ nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmai ya lok âlâ me âlâñe nâñgâm bukulipyenye purik gurik sâm ekyongonjetâ nâñgâm henjengumai yakât gurâ nâñgâmune âlînggo otmap. Yâhâ lok nombotñeâmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lauyenye mem hewewenjuhuhum lohimbi belângen manmai ya Anitâhât den ekyongomai. Ekyongonjetâ nâñgâm Kiristohâlen biwiyenye katñetgâlâk biwinanñe nâñgâm manman. Lok yawuya yengât nâñgâmune yahatmap.

⁶ Bukulipne, nâñe yengâlen takawom yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamne mem purik pilâñihimu den sâsâñe ki sâsâñe sâmune nâñgâñetâ ki keterakbuap. Yawu otbom yanñe ki tânyongowom. Yâhâ yengâlen taka tânyongowom yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât den biwinan katbuap ya ekyongowom. Otmu Anitâhât topñe nâñgâm henjengunjetgât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otnihimu den kâsikum yîngiwom.

⁷ Den sâm aran yukât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâwe. Aionjuhuhumainân lok âlâñe kep topñe katmâ membuaññe ombe kârikñeâk mem wañgam kumbuap ya bukulipñanñe nâñgâm yawuâk watnomai. Yâhâ ombe lohotñan mem wañgam kârikñe ki kumbuap yan bukulipñe nombotñe atenñe âlâengen kinnomaiñe ombe ki mem henjengum wañgam gurâ hârem hilipgunomai.

⁸ Otmu âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Kapi âlâ yongone sâm arinomai. Yâhâ kapi âlâ yamâ emelâk taka mâtâwân tengâ tuhum mambotyînginomai. Mambotyînginjetâ lok tem pato yan gâtñe kulet sâwuapñe tengâ tuhuai ya yekmâ bukulipñe ekyongomu alahunomai. Alahum yekmâ kewewetyeknomai. Yâhâ bukuyenñe âlâ yakât ki nâñgâwuap mon yanñe tengâ tuhunomai ya yengât lauyenanâk kionñu kuñetâ mumbuap. Yawu.

⁹ Yâhâ yakât dopñeâk yengâlen gâtñe âlâ me âlâhât nimbilamyenye Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem purik pilâyîngimu den ki nâñgân nâñgânñe sânomai ya bukulipñanñe nâñgâñetâ ki keterakbuap. Yakât nâñgâñetâ siru den yawu otbuap.

¹⁰⁻¹¹ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Nen lok topñe topñe manmâ dennenñe ikñiâk ikñiâk sâmain. Yakât otmâ lok pupñe âlâñe hân âlâengembâ taka denyenânâk eknongonomai ya ki nâñgânôm. Otmu nen gurâ dennenñanâk ekyongomunñe ki nâñgânomai. Yawu gârâmâ den nâñgâmain ya bukulipnenñanñe sânomai yanâmâ yâk orop hewewenâk alahunomai.

¹² Yakât otmâ yuwu sâmune nâñgâñet. Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenjuhuhum yekmu âi âlâlâ menehâlâk nâñgâmai. Yawu nâñgâm yan wuân âi menjetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nâñgânomai.

¹³ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lok âlâ me âlâhât nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den ki nâñgân nâñgânñe sâmaiñe den yakât topñe nâñgâm purik gurik sâm bukulipyenye ekyongonjetâ nâñgânomaihât Anitâ ulitgñet.

¹⁴ Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe nimbilamne mem purik pilâñihimu den sâm Anitâ mepaeman ya nâñgâmu ârândâñ otmap. Yawu gârâmâ den sâman ya biwinanñe nâñgâm ki sâman.

¹⁵ Yakât otmâ yuwu otbom. Nimbilamne mem purik pilâñihimu den ki sâsâñanñe sâm mepaewom, me kiki mewañgiwom ya purik gurik sâmune lohimbi orop kinnom yanñe nâñgânomai.

16-17 Yawu gârâmâ nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den ki sâsânaje sâm Anitâ mepaenomai yanâmâ bukulipyenye den yakât topnje ki nângâmajenye yen orop biwi nângân nângân yenaje ki hikuakmâ konohâk otbuap. Yâhâ Anitâ mepaenjetâ nângâmu ârândâj otbuap. Yamâ bukulipyenaje nângâjetâ ki keterakiyîngiwuap. Yakât nângâmune ki dopnjan oap.

18 Yâhâ nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den sâsâje ki sâsâje sâmai yamâ nâku yawuâk nimbilamne mem purik pilânihimu wangiyekmâ sâman. Yakât nângâm Anitâ mepaeman.

19 Yawu gârâmâ Kiristohât komot menduhuakmâ kinmain yan senyenjan kinmune nimbilamne mem purik pilânihimu den sâsâje ki sâsâje sâm ariwomgât ki nângâman. Yâhâ senyenjan kinmâ biwinambâ nângân nângân âlepnje tetemap ya pâje tâlâwâk ekyongomune nângâm henjenjunjetgât nângâman.

20 Bukulipne, nimnaom titipâje yu me ya otnehâlâk nângâmai. Yâhâ yenye yawu ki nângânomai. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakje nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu den sâsâje ki sâsâje sâne sâm yakâlâk ki nângânomai. Wuân âi menjetâ Kiristohât komot tânyongowuap yakâlâk nângânomai. Yawu gârâmâ lepatnje wuân âlâ ombe tatmâ ki nângâm bâleanjimai yakât dopneâk otmâ biwi nângân nângânyenye galemahonomai.

21 Otmu emelâk Anitâhât poropete nombotnaje yâkât den sâm Isirae lohimbi denyenjanâk ekyongonjetâ nângâjetâ gemu bet pilâwi. Yakât otmâ Anitâjenye poropete âlâ den ekumu kulemguoap ya yuwu tap.

“Lohimbi yunje nâhât den nângâjetâ gemu bet pilâm tem ki lâunihim mansai. Yakât otmâ kasalipyenye hângânyongomune hân kâlepnehembâ taka yenye denânâk ekyongonomai. Yawu gârâmâ den ekyongonjetâ yawuâk nângâm hâkâj otnomai.”

22 Den yawu tap yakât topnje yuwu nângânom. Wâtgât mâmâjahât Heakje launenye mem hewewej tuhumu Anitâhât den kâsikum Kiristohât lohimbi yîngimunje nângâjetâ bonje otmap. Yâhâ lohimbi belângen manmainjeâmâ nângâjetâ ki bonje otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakje nimbilammenye mem purik pilâningimu den sâsâje ki sâsâje sâmunje nângâjetâ biwiyenjan hâumu “Kulem yu ki orotnje eksain,” sânomai.

23 Yakât otmâ yenye menduhuakmâ Kiristo mepaenomai yan Wâtgât mâmâjahât Heakje yen kerek nimbilamyenye mem purik pilâyîngimu lauyenje menduhum den ki sâsâje sânomai yanâmâ bukulipyenaje den yakât topnje ki nângâmai me lohimbi belângen manmai yaje yekmâ, “Bâe, lok yu ondop otmâ biwiyenye gulip oap,” sânomai. Yawu sâm nângâyînginjetâ gewuap.

24 Yâhâ Wâtgât mâmâjahât Heakje biwiyenye mem hewewej tuhumu Anitâhât den alahumai. Den alahumai yan bukulipyenye nombotnaje Anitâhât den ki nângâm henjenjumai me lohimbi belângen manmai yaje denyenye nângâjetâ biwiyenjan hâumu orotmemeyenye bâlenje yakât nângâjetâ han sâyîngiwuap.

25 Yakât nângâjetâ han sâyîngimu, “Anitâjenye yen orowâk manmâ mâmâje otyîngimaj,” yawu sâm yâk mepaenomai.

Nenje menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknom yan ewe karanginom.

26 Yakât otmâ yenye menduhuakmâ Kiristo yet Anitâ mepaeyelekne sâm yuwu otnomai. Lok nombotnaje kep me kiki mewanginomai. Yâhâ nombotnje

âlamâ biwiyenambâ nângân nângân âlâlâ tetewuap ya sâm tetem ekyongonomai. Yâhâ nombotnje âlamâ Wâtgât mâmânjahât Heakje den âlâ biwiyenjan katmap ya ekyongonomai. Me nombotnje âlâ yengât nimbilamyenje mem purik pilâyîngimu den ki sâsânje sânomai. Me nombotnje âlâ yengât biwi nângân nângânyenje mem pâronj pilâmu den ki sâsânje sânomai ya purik gurik sâjetâ bukulipyenjanje nângânomai. Menduhuakmâ yawu otmâ tânahom mannomai.

27 Yâhâ Wâtgât mâmânjahât Heakje lohimbi nombotnje yengât nimbilamyenje mem purik pilâyîngimu den sâsânje ki sâsânje sânomai yan lok konok me yâhâp me kalimbu yanje yahatmâ âlâku iknjiâk iknjiâk sânomai. Yawu otnomai yan lok âlânje den ki sâsânje sânomai ya purik gurik sâm lohimbi ekyongomu topnje nângânomai.

28 Yawu gârâmâ lok yawuya âlâ orop ki menduhuaknomai yanâmâ yuwu otnomai. Wâtgât mâmânjahât Heakje lok âlâ me âlâhât nimbilamyenje mem purik pilâyîngimu den sâsânje ki sâsânje ya lohimbi senyenjan ki sânomai. Yâhâ biwiyenjanâk nângâm Anitâ herenje nângâwanjinomai.

29 Otmu Wâtgât mâmânjahât Heakje lauyenje mem hewewej tuhumu Anitâhât den ekyongonomai ya gurâ yawuâk lok konok me yâhâp me kalimbu yanje yahatmâ den ekyongonomai. Den ekyongonomai yamâ târârâk yai me sâm tâpikguai yakât lok nombotjanje tatmâ nângâyînginomai.

30 Otmu bukuyenje âlânje yahatmâ kinmâ den ekyongowuawân Wâtgât mâmânjahât Heakje lok âlâhât biwiñe mem hewewej tuhumu yanâk ki yahatmâ yâku den sâwuap. Anjoân bânje pilâmu kândikum sâwuap yanje ekmâ sâm tij pilâm ge tatmu benje yâku yahatmâ ekyongowuap.

31-33 Lohimbiñe menduhuakmâ den kakjan ki sahanjinomai. Yawu otmâ ewe karanginomai yanâmâ Anitânje yekmu ârândânj otbuap. Yâhâ menduhuakmâ Anitâhât den alahumaiân yenje ki ewe karangimai. Yakât otmâ Wâtgât mâmânjahât Heakje lauyenje mem hewewej tuhuwuap yan ewe karangim den ya âlâku iknjiâk iknjiâk yahatmâ ekyongonomai. Yawu otnomai yan lohimbi kerekje den ya nângâñetâ keterakmu yanâmâ biwiyenje hewewej otbuap.

Otmu Kiristohât komot kapine kapine manmâ araiñe orotmeme yuwu otmâi.

34 Lohimbi menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaiân imbilipyenjanje loklipyenje yengât amutgen otmâ den nângânâk tatnomaihât emelâk Anitânje Mose ekumu kulemguop.

35 Yakât otmâ imbilipyenjanje wuân me wuân topnjahât pâpgumai yanje lohimbi senyenjan yahatmâ kinmâ topnje nângâne sâm âikumai yakât den pat nângâmune bâleop. Yawu otmâi yamâ anjun topnje. Yawu gârâmâ emetyenjan ari tatnomai yan loklipyenje me âwâlipyenje âiyongonjetâ ekyongonomai.

36 Yawu gârâmâ yenje wuân nângân nângân mem Kiristohât komot kapine kapine tatmâ arai ya yengât orotmeme ki watmai? Yenje kunlipyenje manne sâm oai hâ?

37 Yakât otmâ yuwu sâmune nângâñet. Den yan yuâmâ Kutdâhât den ekyongoan. Yakât otmâ lok âlâ me âlâhât biwiyenambâ nângân nângân âlâ tetewuap yakât “Yuâmâ Anitânje biwinenjan katmu ekyongoain,” sânomai. Yawu sânomai yan kuyînginjetâ ya pilâm nâ tem lâunihinomai. Otmu lok nombotjanje Wâtgât mâmânjahât Heakje biwinenñe mem hewewej tuhumu

Kiristohât honj bawanjain sâmb ekyongonomai ya gurâ ekyongonjetâ tem lâunihinomai.

³⁸ Yawu gârâmâ den yan yu lok ya ekyongonjetâ ki nângâyinjginomai yamâ yenje betyongonomai.

³⁹ Bukulipne, den ekyongoan yukât bâinje sâmbune nângâjet. Wâtgât mâmânjahât Heakne lauyeje mem hewewenj tuhumu Anitâhât den bukulipyenje kâsikum yinjginomaihât nângâjet. Otmu Wâtgât mâmânjahât Heakne bukulipyenje yengât nimbilamyenje mem purik pilâyinjgimu den sâsâje ki sâsâje sânomai ya ki kuyinjginomai.

⁴⁰ Yakât otmâ den sâsâje ki sâsâje sânomaiân orotmeme ekyongoan yu watmâ otjetâ dopñan otbuap.

15

Anitâje Kiristo mumujambâ mem yahalop.

¹⁻² Bukulipne, emelâk Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yinjgimune nângâm yâkâlen biwiyenjañe kepeim manmâ gai. Yawuâk torokatmâ mannomai otmuâmâ Kiristone âwurem ge meyekmu manman kârikñahât bulâje menomai. Yâhâ den pat âlepñe yakât nângâjetâ porap otmu Kiristo betgunomai yanâmâ bulâje ya ki menomai. Bulâje ya ki memaihât den pat âlepñe yakât pãje tâlâwâk yuwu sâmb henjenjgumune nângâjet.

³⁻⁴ Emelâk Kiristohât aposololipñe yengâlembâ den kunje mewan ya ekyongomune ki nângâm henjenjguwi. Yakât yuwu sâmbune nângâjet. Kiristone nengât toсахât huhopñe mem muop. Mum hân kâlehen katñetâ tatmu hilâm kalimbu pesuk sâop. Yawu otmu yan Anitâje mumujambâ mem yahalop yakât den emet inânñan poropete otmu lok nombotñaje kulemguwi.

⁵ Yâhâ mumujambâ yahalop yakât kakñan Petoro orop enjakmâ den olowot. Yakât kakñan ikñe aposololipñe mem teteyekmu yâk orop den otbi.

⁶ Yakât kakñanâmâ lohimbiñe yâkâlen biwiyenjañe kepeim manbi ya kiñitñe orowâk, dopyenje 500 ya wangiop, ya teteyinjgimu enjakbi. Yawu gârâmâ lohimbi ekbi yamâ nombotñe muñetâ nombotñe yawuâk mansai.

⁷ Otmu yakât kakñan imiñe Yakowo yâkâlen tetewanjgimu enjakmâ den olowot. Otmu yakât kakñan aposololipñe âlâkuâk teteyinjgimu den otbi.

⁸ Otmu bâinjeâmâ nâhâlen tetenihim aposolo âi sâmb nihiop yakât yuwu sâmbune nângâjet. Wuân me wuân bilakñe kâpekmai yakât dopñeâk manmune Kiristone menehop.

⁹ Yâhâ ki menehop yan ikñe komot ya mem bâleyekminiwan. Yawu otyinjgiminiwan yapâ menekmâ aposolo âi sâmb nihiop yakât nângâmune âlâ kândâkdâ otmap. Yawu otminiwan yakât ninahât nângâmune gemap. Otmu aposolo yengât kunyenje manbehât ki nângâman.

¹⁰ Yawu gârâmâ Anitâje ikñe enjatñeâk otmâ nângânihim Kiristo hângângumu ge tetenihim aposolo âi sâmb nihiop. Âi sâmb nihimu yâkât wâtñan kinmâ aposolo nombotñaje âi memai ya hârohâk wangiyeqmâ âi kârikñeâk mewan. Âi mewan yukât amboñe Anitâ. Ikñe Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmâñe otnihimu âi memune bulâje tetemap.

¹¹ Yakât otmâ aposolo nombotñe orop, nenje Kiristohât den pat konok yakâlâk lohimbi ekyongomunje nângâmai. Otmu emelâk den pat yuwuâk ekyongomune nângâm Kutdâhâlen biwiyenje katbi.

Anitâje mumujambâ mem yahatnenekbuap.

¹² Otmu Anitâje Kiristo mumuᵇambâ mem yahalop yakât den pat ekyongomunᵇe nâᵇgâwi. Yawu gârâmâ topᵇe girawuhât otmâ yen nombotᵇaᵇe sâᵇm hilipgum “Hâmbâi mumuᵇambâ ki yahatnom,” sâᵇmai?

¹³ Den yawu sâᵇmai ya bulâᵇe mâneâmâ Anitâje Kiristo mumuᵇambâ mem yahalop sâᵇm ekyongomain ya bulâᵇe ki otbâp.

¹⁴ Otmu Kiristo mumuᵇambâ ki mem yahalop mâne nenᵇe imbiâk ekyongomunᵇe biwiyenᵇe yâkâlen katbâi.

¹⁵ Otmu Anitâᵇe mumuᵇambâ mem yahatnenekbuapᵇât dop ki tap mâne Anitâᵇe Kiristo mumuᵇambâ mem yahalop sâᵇm den golâ ekyongombâin.

¹⁶ Otmu torokatmâ sâᵇwe. Anitâᵇe mumuᵇambâ mem yahatnenekbuapᵇât dop ki tap mâne Kiristo mumuᵇambâ ki mem yahatbâp.

¹⁷ Otmu Kiristo mumuᵇambâ ki mem yahalop mâne yâkᵇe tosanenᵇe ki pilâm manman kârikᵇahât pat kuningimbâp. Otmu nenᵇe biwinenᵇaᵇe yâkâlen imbiâk kepeimbâin.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Anitâᵇe manman kârikᵇahât pat kuningiop yakât bulâᵇe mene sâᵇm Kiristohâlen biwinenᵇaᵇe kepeim mansain. Yawu gârâmâ munom yakât kakᵇan mumuᵇambâ mem yahatnenekmu manman kârikᵇan mannomᵇât dop ki tap mâne nenᵇe den perâkᵇe nâᵇgâmunᵇe bulâᵇe otbâp. Otmu lok belângen manmaiᵇe nengât imbiâk otmâ hâhiwin kakᵇan manmâ gai sâᵇm nâᵇgâningimbâi. Otmu emelâk lohimbi nombotᵇe biwiyenᵇaᵇe Kiristohâlen kepeim mum gawiᵇe orotmeme bâlenᵇe otminiwi yakât tosa ki pilâᵇiᵇingimbâp. Yakât otmâ matᵇe umatᵇe yingimu hâhiwin nâᵇgâmbisâihât dop yawuâk tatbâp.

²⁰ Bulâᵇanâk Anitâᵇe Kiristo mumuᵇambâ mem yahalop. Yakât dopᵇeâk lohimbiᵇe Kiristohâlen biwiyenᵇaᵇe kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenᵇaᵇe kepeim mansain, me gâmâlâk yâkâlen biwiyenᵇaᵇe kepeinomai nen kerek mumuᵇambâ mem yahatnenekbuap.

²¹⁻²² Lok topnenᵇeâmâ konok. Tâmbânenᵇe, kutᵇe Aram sâᵇm, ikᵇahâk otmâ tâpikgum tosa miop. Yakât huhopᵇe Anitâᵇe mumuhât pat kuwanᵇiop. Yawu otmâ lohimbi yâkâlebâ tetemain nen kerekᵇe enᵇatnenᵇeâk watmâ otmunᵇe bâlemu mum gara gara otmâ gamain. Yawu gârâmâ Kiristoᵇe mumuᵇambâ yahalop yan mumuᵇambâ yahatmâ yanman kârikᵇan mannomᵇât mâtâp mem kusânniᵇiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenᵇaᵇe kepeim manmâ munom yanâmâ Anitâᵇe mumuᵇambâ mem yahatnenekmu manman kârikᵇan mannom.

²³ Anᵇoân Kiristoᵇe mumuᵇambâ yahalop. Mumuᵇambâ yahatmâ himbimân yâhâmu Anitâ orop tawot. Otmu âwurem gewuap yan lohimbiᵇe yâkâlen biwiyenᵇaᵇe kepeim manmâ gam muwi, me nen yâkâlen biwinenᵇaᵇe kepeim mansain, me gâmâlâk yawuâk mannomai nen kerek Anitâᵇe mumuᵇambâ mem yahatnenekbuap.

²⁴⁻²⁵ Yawu gârâmâ sâp yupâek Kiristoᵇe kunnenᵇe tatmâ tihitnenᵇe otmâ yâhâwuap. Otmu sâp pesuk sâwuawân Kiristohât kasalipᵇe yu Anitâᵇe mem ge katyekmu yâkât amutgen tatnomai. Lok, âi weke, emet amboᵇe, senduk banearâ, susun, me sâtᵇe metᵇe topᵇe topᵇe ya kerek mem ge katyekbuap. Ya kerek mem ge katyekmu sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâmu nen Kiristohât komot kerek mumuᵇambâ mem yahatnenekmu yu ya topᵇe topᵇe kerehâk yâkât amutgen tatnom. Yakât otmâ menduhunenekmâ âwâᵇe Anitâ yâkât amutgen katnenekmu mannom.

²⁶ Otmu sâp yan Mumuhât Amboŋe bunewâk mem ge katbuap. Yakât kakŋan nenŋe yâhâpŋe ki munom.

²⁷⁻²⁸ Yakât topŋe teteâkgât emelâk Anitâŋe lok âlâ den ekumu kulemŋuop ya yuwu tap.

“Anitâŋe wahap topŋe topŋe ya nanŋahât amutgen katyekmu tatnomai.”
Yawu tap.

Yâhâ “wahap topŋe topŋe” den yuŋe nen hânân gâtŋe, me himbimân gâtŋe, me hân kâlehen gâtŋe nen kerehâk meneneksap. Yâhâ Anitâ ikŋahâk menenekmâ nanŋahât amutgen katnenekbuap. Yakât otmâ den yuŋe Anitâ ikŋahât ki miap. Otmu nanŋahât gurâ ki miap. Anitâŋe nen kerehâk menenekmâ Kiristohât amutgen katnenekmu tatnomai yanâmâ sâp pesuk sâwuap. Sâp pesuk sâwuap yan Kiristoŋe âi tuhum tiŋ pilâm nen kerehâk menenekmâ âwâŋe Anitâ yâkât amutgen katnenekbuap. Otmu ikŋe gurâ yawuâk âwâŋahât amutgen tatbuap. Yawu otmâ Anitâŋe kunnanŋe pato tatbisâp.

²⁹ Otmu Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yakât torokatmâ sâwe. Bukulipyenŋe nombotŋaŋe “Mumuŋambâ ki yahatnom,” sâmai. Yawu gârâmâ den sâmai ya bulâŋe oap otmuâmâ girawuhât otmâ bukulipyenŋe emelâk muwi ya yengât nâŋgâm kutyenŋe mem kinnŋetâ toen katyekmai? Yâhâ Anitâŋe bukulipyenŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuapgât dop ki tap otmuâmâ kutyenŋe mem kinnŋetâ toen mem katyekmai yamâ imbiâk otmâi.

³⁰ Bukulipne, torokatmâ sâmune nâŋgâŋet. Nenŋe lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomunŋe lohimbi nombotŋaŋe topŋe âlâlâ mângâenenekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ gamain. Yawu gârâmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne âi yu pilâmbâin.

³¹ Lohimbi âlâ me âlâ belângen manmainŋe sâp girawuân me girawuân nohoŋetâ mumbom? Yawu nâŋgâm manman. Den ekyongoan yu biwinanŋe nâŋgâmune bulâŋe oap. Otmu yakât dopŋeâk yengât yuwu nâŋgâmune bulâŋe oap. Emelâk Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katbi. Yapâek biwiyenŋe yâkâlen kepeim manmâ gai yakât nâŋgâm mepaeyeksan.

³² Emelâk nâŋe Epeso kapi yuân taka Kiristohât den pat âlepŋe ekyongowan. Sâp yan kapi ambolipŋe nombotŋaŋe kuk otmâ bâsok hâmene mem gulip tuhuwi. Yawu gârâmâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne Epeso kapiân yu âwurem taka nep yuwu ki tuhumbâm.

Otmu torokatmâ sâwe. Lohimbi belângen manmainŋe yuwu sâmai. “Mumuŋe pesuk sâwuap. Yakât otmâ enŋatnenŋeâk watmâ sot kâle sonŋo bau nem heronŋe kakŋan manne.” Den yawu sâmai. Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuapgât dop ki tap mâne sonŋo bau sot kâle nem heronŋe kakŋan manbâm.

³³ Otmu lok yawuyanŋe taka yen orop yawuâk otŋetâ dondâ bâleap. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lok âlepŋaŋe lok bâleŋe orop hero karanŋim yâhâm genomai yanâmâ lok bâleŋaŋe lok âlepŋe ya yengât enŋatyenŋan kionŋetâ otbuap.

³⁴ Yeŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe keterakyiŋgimu bukulipyenŋe Anitâhât den kelaŋgatmai ya yengât nâŋgân nâŋgân ki watŋetgât nanŋan. Ya kâmbukŋe. Den ekyongoan yu nâŋgâm anŋalakŋet.

Mumuŋambâ yahatnom yan towatnenŋe âlâ tetewuap.

³⁵ Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe âlâ me âlârŋe yuwu mon sâŋm âinohonomai. “Nenŋe girawu otmâ mumuŋambâ yahatnom? Me mumuŋambâ yahatnom yan towatnenŋe girawuya tetewuap?”

³⁶ Yawu sâŋm âinohonomai yakât matŋe yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nowo alikŋe mem hân kâlehen katmain ya mumu kâŋŋe ga takamap. Ga takam hâlihith kânâŋgâmunŋe ya watmâ yâhâmap. Yâhâ alikŋe mem hân kâlehen katmain yamâ mumap. Mumu yaŋak kâŋŋe ga takamu bonŋe aŋgo tetemap. Yen yukât topŋe nâŋgâmai yamâ girawu otmâ manmannenŋahât topŋe pâpŋumai? Yawu gârâmâ alikŋe mem hân kâlehen katmain yakât dopŋeâk mum hân kâlehen mem ba karakmain. Otmu kâŋŋe ga takamap yakât dopŋeâk mumuŋambâ yahatnom.

³⁷ Otmu torokatmâ yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Ârok kehetŋeâk mem hân kâlehen katmain. Yawu gârâmâ kâŋŋe ga takam bonŋe kinmap yamâ towatŋe âlâ âlâ.

³⁸ Anitâŋe ikŋe eŋgatŋeâk otmâ sot âlâlâhât bonŋe otmu kehetŋe yakât towatŋe ikŋiâk ikŋiâk kalop.

³⁹ Otmu songo bau, hambe gumbam, nâi luap, me soki kalapat topŋe topŋe yamâ towatyenŋe ikŋiâk ikŋiâk katyehop. Otmu lok manmannenŋe gurâ yawuâk ikŋiâk katningiop.

⁴⁰ Yakât otmâ hânân âliwahap topŋe topŋe kalop ya towatŋe ekmâ “Yuâmâ hânân gâtŋe,” sâmain. Me himbimân emetsenŋe pitu âlâlâ kalop ya gurâ ekmâ “Ewamâ himbimân gâtŋe,” sâmain.

⁴¹ Hilâmgât emetsenŋe yakât laŋinŋe ya ikŋiâk. Otmu omongât emetsenŋe yakât laŋinŋe ya gurâ ikŋiâk. Otmu pituhât laŋinŋe ya gurâ ikŋiâk tap. Yawu.

⁴²⁻⁴³ Otmu dop kum den ekyongoan yukât topŋe yuwu nâŋgânom. Menŋipnenŋe menenekbi yan wâtŋenŋe ki teteop. Yâhâ wâtŋenŋe tiŋ tiŋ sâmap yapâek mesek topŋe teteningimu mum gamain. Yakât otmâ mumunŋe hannongoŋetâ tâtuk sâmain. Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap yan hâkŋenŋe âiŋe ningimu manman kârikŋan mannom. Otmu hâkŋenŋe âiŋe ya ningimu eŋakmunŋe âlepŋe nandoroŋe otbuap.

⁴⁴⁻⁴⁹ Kândikum emelâk Anitâŋe topŋe katmâ hân mem tâmbânenŋe, kutŋe Aram sâŋm, yâk tuhum yan umutŋe biwiŋe katbaŋgiop. Yâhâ lok tuhuop yakât Mosenŋe den kulemuop ya yuwu tap.

“Anitâŋe lok tuhum umut biwiŋe katbaŋgimu manop.” Den yawu tap.

Yakât otmâ lohimbi Aramgât towat tetewiŋe muop yawuâk mum gara gara otbi. Otmu nen gurâ dop yawuâk otmâ mum tâtuk sânom. Yawu gârâmâ lok âlâ himbimâmbâ ge manop yamâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo. Yâkŋeâmâ umut biwinenŋe mem hewewenŋe tuhum yâkâlen biwinenŋe kepeimunŋe manman kârikŋahât pat kuningiop. Yakât otmâ âwurem ge menenekbuawân Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekmâ hâkŋenŋe âiŋe ningiwuap. Yâhâ emelâk Kiristorŋe mumuŋambâ yahatmâ hâkŋe âiŋe miop yawuya ningiwuap.

⁵⁰ Bukulipne, den ekyongoan yukât topŋe yuwu nâŋgânom. Emelâk tosa-nenŋahât huhoŋŋe hânân yu manmâ yâhâm munomgât Anitâŋe sâŋm kalop. Yakât otmâ hânân manman manmain yu torokatmâ himbimân yuwuâk mannomgât dop ki tap.

⁵¹⁻⁵² Yâhâ mumuŋambâ yahatnomgât Anitâŋe den biwinan kalop yamâ yuwu. Sâp pesuk sâwuawân aŋelo âlârŋe lâmun bâiŋe kunbuap. Lâmun kunmu Anitâŋe in yawu, sennenŋe peleŋ bok otmap yakât dopŋeâk mumuŋambâ

mem yahatnenekbuap. Mem yahatnenekmu lohimbi mannomai ya orop menduhunenekbuap. Menduhunenekmâ manmannenŋe âiŋe ningiwuap yakât dop kum sâwe.

⁵³ Soki âlâ sâmbâlâkŋaŋe tatmâ kon sâmap. Kon sâmbumbulele otmâp. Yakât dopŋeâk nenŋe hâknenŋe hâŋŋiŋe pilânom.

⁵⁴⁻⁵⁵ Pilâmunŋe hâknenŋe âiŋe ningimu haŋgalakmâ manman kârikŋan manbisâin. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ hâhiwin kakŋan manmâ mum gamain. Yâhâ hâmbâi hâknenŋe âiŋe ningimu menom yan hâhiwin barak manmâ yâhâmbisâin. Emelâk Anitâŋe ya sâmb kalopgât otmâ yakât bulâŋe tetewuap. Yakât poropete âlâŋe den kulemguoŋe ya yuwu tap.

“Anitâŋe Mumuhât Amboŋe mem ge katbuap yapâek lohimbi ki munomai.”

Otmu Anitâŋe poropete âlâ den yuwu ekumu kulemguoŋe.

“Bâe, Mumuhât Amboŋe, lohimbi hilipyongowuatgât dop biatsap. Otmu hâhiwin yingim yâhâwuatgât dop gurâ ki tap.” Den yawu tap.

⁵⁶ Yakât otmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Biwinenŋambâ nâŋgân nâŋgân bâleŋe topŋe topŋe tetemu ya watmâ otmunŋe bâlemap. Otmunŋe bâlemap yan Anitâhât girem den nâŋgâmunŋe biwinenŋan hâumu girem den ya longâem tosa miain sâmb nanŋanŋimain. Yawu manmain yakât huhopŋe Manman bâleŋahât Amboŋaŋe hâhiwin topŋe topŋe ningimu manmâ mum gamain.

⁵⁷ Yawu gârâmâ Anitâŋe tihitnenŋe otmâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge kawenenŋan kinmâ tosanenŋahât matŋe miop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim yâkât wâtŋan kinmunŋe Manman Bâleŋahât Amboŋaŋe ki mem ge katnenekbuap. Yawuâk manmâ munom otmuâmâ sâp pesuk sâwuawân Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâ mepaenom.

⁵⁸ Bukulipne, biwiyenŋaŋe Kutdâhâlen tiŋâk hikum mannomai. Yawu otmâ âi sâmb yingioŋe yakât biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim tuhuŋetâ bulâŋe topŋe topŋe tetewuap.

16

Yerusalem kapi ambolipŋe yengât tewetsenŋe menduhuwi.

¹ Otmu Yerusalem kapi ambolipŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim mansai ya nombotŋaŋe senŋe âlâlâhât umburuk mansai ya yengât den pat ekyongomune nâŋgâwi. Yâhâ yeŋe girawu tânyongonom sâmb âinohowi yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Galatia kapi ambolipŋe tewetsenŋe menduhunomai sâmb mâtâp tiripyongowan yawuâk yen tiripyongomune otmomai.

² Nâŋe yengâlen takawom yan nanŋe menduhum katne sâmb pânŋetâ biatmapgât nâŋgâm Sande ârândân menduhuaknomai yan nepyenahât hâmerŋe memai yakât torehenŋe mem Yerusalem kapi ambolipŋe yengât pat sâmb menduhum konohân katŋetâ tatbuap.

³ Otmu takawom yan yeŋe bukulipyenŋe nombotŋaŋe nanŋe mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe yinginomai sâmb lok katyekbi ya pepa kulemgum yingiwom. Kulemgum yingimune mem ari Yerusalem kapi ambolipŋe tiripyongonŋetâ buku otyinginomai.

⁴ Yawu gârâmâ nine orowâk arinomgât mâtâp tetewuap otmuâmâ orowâk arinom.

Pauloŋe nep tuhuwom sâmb nâŋgân nâŋgân kalop.

⁵ Yâhâ nâmâ Epeso kapi yu pilâm yengâlen takawom. Angoân Makeronia hânân kapi tatmâ arap ya yengâlen ari Kiristohât komolipņe girawu mansai ya kapi ârândâņ hawamgum yekmâ yanjak yengâlen takawom.

⁶⁻⁷ Yengâlen takamune yen orop tipiņe mannom. Yawu gârâmâ Kutdânennņe nâņgânihimu yen orop sâp kâlep manmâ to yambu pesuk sâek sâm mambotbom. Otmu to yambu pesuk sâwuap yan mâtâp meniņetâ wosapâ me wosapâ ariwom yakât ki nanņan.

⁸⁻⁹ Sâp yuâmâ Epeso kapi yuân manmâ Kiristohât den pat âlepņe kâsikum yingimune lohimbî dondâņe yâkâlen biwiyene katnomaiñât mâtâp teteap. Otmâ lok dondâņe gurâ mâtâp yu manguniñine sâm oai. Yakât otmâ tipiņe tatmâ âi tuhumune Pentikos hombaņ otbuawân kapi yu pilâm Makeronia ariwom.

¹⁰⁻¹¹ Timoteoņe yengâlen takawuap yan ki ekmâ mete kârâ otnomai. Nâņe Kutdâhât hoņ bawanņim âi meman yukât dopņeâk hoņ bawanņim âi memap. Yakât otmâ takamu buku otbaņņim mâtâp mewañņetâ lohotņan takamu eņaknom. Yâhâ nâmâ bukulipyene orop manmâ yâkât mambotbaņņiain.

¹² Otmu bukunenne Apolo yâkât yuwu sâmune nâņgâņet. Bukulipyeneņe pilânenekmâ yengâlen âwurenomai yan gâ orowâk arinomai sâm ekum meme sâsâ tuhum gan. Yawu gârâmâ sâp yiwereņeâmâ orowâk takanomaiñât hâkâņ oap. Yâhâ sâp âlâen mâtâp tetewañņiwuap yanâmâ âlepņe hâņgâņumune yengâlen takawuap.

Den bânņe sâop.

¹³ Otmu yeņe Kiristohât wâtņan kinmâ yuwu otmâ mannomai. Biwiyenambâ nâņgân nâņgân bâleņe âlâlâ tetemu ya watmâ otmain sâm biwiyene galemahom mannomai. Me bukulipyene nombotņe Kiristohât den kelanņatmaiņe eņgatyenā kionñaiñât biwiyene ki pâlâmņe otbuap. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyeneņe hikuakmâ konohâk otmu tñnahom mannomai. Otmu lohimbî belâņen manñaiņe mâtâp manguyiņgimaiñât kârihem kinmâ manmanyene galemahom mannomai.

¹⁴ Otmu Kiristo orop biwiyeneņe kepeiakmâ konohâk otmu tep âlep nanņanņim hoņ bawanņinomai.

¹⁵⁻¹⁶ Bukulipne, angoân yengâlen gâtņe lok âlâ, kutņe Setepanas sâm, hep torehenlipņe orowâk Kiristohâlen biwiyeneņe kepeiwi. Yawu otbi yapâek manmâ gai ya topyene nâņgâm heņņeņguai. Otmu Akaia hânân kapi tatmâ arap yakât ambolipņe Kiristohâlen biwiyeneņe kepeim manñai ya yengât nâņgâm yâkņe hoņ bayiņņim mansai. Yakât otmâ yeņe lohimbî yawuya yengât nâņgâņetâ yahatmu amutyenā manņetgât nanņan.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu yen orop ki eņakmâ mansaingât tepne dondâ nâņgânyingian. Yawu gârâmâ Setepanas bukuyâhâtņe, kutyetņe Potunato yet Akaiko sâm, yâkņe yeņe tepyene nâņgâniñai yakât eknohoņetâ biwine huruņ sâop. Yakât otmâ tep hero nâņgânyingian. Otmu hâņgânyongomune âwurenomai yan nâņe herone nâņgânyingim mansan yakât den pat ekyongoņetâ yen gurâ yawuâk biwiyene huruņ sâwuap. Yakât otmâ yengâlen takanomai yan ewe katyeknoñaiñât nanņan.

¹⁹ Den bânņe sâwoman. Asia hânân yu kapi tatmâ arap yakât ambolipņe biwiyene Kiristohâlen kepeim mansaiņe yengât nâņgânyingiai. Otmu lohimbî yâhâp, kutyetņe Akuila yet Pisisila, lohimbî nombotņe yâk yetgât emelan yâhâ menduhuakmâ Kiristohât den alahum kiki mewañņim mepaemai yaņe orowâk yengât nâņgânyingiai.

²⁰ Otmu bukulpne nâ orowâk tânahom mansainje yawuâk nângâyîngiai. Otmu Anitâ yet Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai yene herone nannginimai.

²¹ Otmu lok ekap yu kulemguaup yu ekumune kiripi nihimu nine bâtnaje bânjehehen kutne kulemguan yu ekmâ nâje herone nângâyîngian yawu nângânimai.

²² Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâje Kutdânenje ki ewe katmâ yâkâlen biwiyenaje kepeim mansai yamâ Anitâje hilipyongowuapgât nanngan. Yakât Kutdânenje âwurem gewuap.

²³ Kutdânenje Yesu tihitnenje otmapje biwi nângân nângânyerje mem konohân tuhumu kepeiakmâ manngatgât Anitâ ulitguman.

²⁴ Yen orop biwinenaje Kiristohâlen kepeim mansain. Yawu manmâ biwinaje kepeiyekmâ nângâyîngim mansan. Yawuâk.

Nâ bukuyeje,
Paulo

2 Korinti

Paulonje Korinti yengât ekap betnan kulemgum katyinjgiop.

O bukulpne,

¹ Yen Korinti kapi ambolipnje otmu Akaia hânân kapi nombotnje tatmâ arap ya ambolipnje orop Yesu Kiristohâlen biwiyenjae kepeim tem lâuwangim mannetgât Anitâje meye hop. Nâ Paulo. Emelâk Awojnenne Anitâje Yesu Kiristohât aposolo sâ m âi nihiop ya mem mansan. Otmu bukunen nje âlâ, kutje Timoteo, yâkne nâ orop tânahom mansait. Netje heronje nângâyinjim ekap yu kulemgum katyinjgiat.

² Awojnenne Anitâ otmu Kutdânen nje Yesu Kiristo yâkne engatyetneâk otmâ nângâyinjim tihityenje otmutâ biwi nângân nângânyenjae kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nângâyinjim ulitgum gaman.

Anitâje biwi sânduhân katnenekmap.

³⁻⁴ Umatje topje topje teteningimawân Awojnenne Anitâ, Tihit tihit otmu Biwi Sânduk Ambojae mem hewewej tuhunenekmâ biwi sânduhân katnenekmap. Yakât nângâm Kutdânen nje Yesu Kiristo âwâje mepaem mannom. Otmu bukulpnen nje yengâlen umatje topje topje teteyingiwuap nenne gurâ yâkât wâtjan kinmâ yan mem sânduk tuhuygnom.

⁵ Emelâk Kiristonje ikne den pat âlepne ekyongominiop ya nângânetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhujetâ sât gum muop. Otmu nenne yâkâlen biwinenjae kepeim tem lâuwangim den pat âlepne lohimb i ekyongomun nje nombotjae nângânetâ gemu bet pilâm emelâk Kiristo mem âlâlâ tuhuwi yakât dopjeâk mem âlâlâ tuhuneneksai. Yawu gârâmâ biwinenjae Kiristo orop hikuakmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ mem âlâlâ tuhunenekmaiân yâkne mem hewewej tuhunenekmu biwi sânduhân manmain.

⁶ Otmu yenje Kiristohâlen biwiyenjae tinâk kepeim mannetâ manman kâriknan katyekbuapgât nângâm netje tem lâuwangim manmutnje umatje âlâlâ kaknetjan yâhâmap. Yâhâ umatje âlâlâ kaknetjan yâhâmap yan ikne wâtjan kinmâ biwinetjae yâkâlenâk kepeim manmutnje biwinetje ki orotok sâmap. Otmu yen gurâ yawu mannetâ umatje âlâlâ teteyingiwuawân biwiyenje ki orotok sâwuap.

⁷ Yenje yawu manmâ ki lohotje otnomai yakât nângâm engat yâhâp ki otmait.

⁸ Bukulpne, emelâk Asia hânân manbit yan umatje dondâhâlâk kaknetjan yâhâmu hâhiwin nângâwit yakât yuwu sâ mune nângânet. Umatje ya kaknetjan yâhâmu biwinetje orotok sâop yan mumutnje hâknetje sânduk sâwuapgât nângâwit.

⁹ Otmu emelâk Anitâje mundomgât sâpne kalop ya tetenitgiwomap sâ m biwinetje memâk manbit. Yawu gârâmâ netje wâtnetjanâk torokatmâ mandomgât dop ki tap. Yakât nângâmutnje harj sânitgiâkgât Anitâje nângâmu umatje yu kaknetjan yâhâop. Umatje yu kaknetjan yâhâmu yan biwinetjae yâkâlen kepeim wâtjan kindehât mem hewewej tuhunelehop.

Yawu tuhunelekmâ yan lok mumunje mumunambâ mem yahatyekmu man-nomai yakât dopneâk mâmâne otnitgimu biwinetje hurun sâmu manman âlepnan manbit.

¹⁰ Yawu otmâ umatje kaknetjan yâhâop yapâ menelehop. Otmu sâp âlâen umatje âlâ kaknetjan yâhâuwawân yawuâk yapâ menelekmâ manman âlepnan katnelekebe sâm ki pâpguwuap.

¹¹ Yawu gârâmâ yuwu sâmune nângânet. Umatje kaknetjan yâhâuwap yan yen lok kinjitje orowâkne biwiyenaje hikum netgât nângâm Anitâ ulitguno-mai. Anitâ ulitgunetâ yawuâk tepje nângânitgimu hâmenetje kinbuap. Yakât otmâ netgât sâm herone otbanjim mepaenomai.

¹² Yeje nângâm bâlenihimaihât yuwu sâmune nângânet. Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakje mâmâne otnihimu yen otmu lohimbî belângen manmai den perâkne âlâ ki ekyongom gaman. Otmu yu me ya otyingiman ya gurâ uwawapne bia otyingiman. Yawu otyingiman yan lohimbî belângen man-mai ya yengât orotmeme me nângân nângân ki watmâ otyingiman. Yakât otmâ Wâtgât mâmânahât Heakje biwine ekmu ârandân oap yawu biwinaje nanjan. Yakât otmâ ki anulakmâ mansan.

¹³ Emelâk den kulemgumune sâlikum topne nângâm henjenjunetgât den ya topnambâek kulemgum katyingingiwan.

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtne nombotnaje den ya sâlikum nâhât bi-winan girawu tap yakât nângânetâ ki keterakyingimu nângâm bâlenihim gai. Yawu gârâmâ biwinan tap yu nângâm henjenjum ewe katneketgât biwine mem mansan. Ewe katneketâ biwinenaje hikuakmâ konohâk otmu Kutdânenje Yesu Kiristo âwurem gewuawân yakât senjan kinmâ herone nanjanjinom.

Paulone Korinti kapi ariwuapgât nângâmu umatje otmu pilâop.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ yeje herone nângânihim mansai yakât ki nângâm ketet otman. Emelâk Epeso kapiânâk tatmâ den yuwu katyingingiwan.

“Kapi yu pilâm Makeronia hânân ariwom yan angoân saru hâtikum yengâlen takamune tipine tatnom. Tipine tatmâ mâtâp menihinetâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne yekmâ benje âlâkuâk yengâlen âwurem takamune tatnom. Otmu yapâ yawuâk mâtâp menihinetâ Yuraila hânân ariwom.”

¹⁷ Biwinaje yawu nângâm den ya yengâlen katmune takamu ekbi. Sâp yan mâtâp biatmu yengâlen ki takawan. Yakât otmâ nâhâitje “Taka nenekbom sâop yamâ imbiâk sâop,” yawu mon nângâwi. Nâne yu me ya otbom sâm ekyongoman yakât kakjan ninahâlâk nângâmmune yahatmu nângân nângân âlâ ki hâukuman. Me biwi yâhâp ki otman.

¹⁸⁻¹⁹ Yâhâ Anitâmâ bulâne Ambone. Yakât otmâ yâkne den imbiâk ki eknongomap. Yakât otmâ nâne Sila yet Timoteo orop Anitâhât nanje Yesu Kiristo yâkât den pat âlepne ya kâsikum yingiminiwin yan Kiristone den imbiâk eknongominiop yawu sâm ki ekyongominiwin. Yâkne Anitâhât den bulâne eknongominiop ya nenje gurâ tâj tâjâk ekyongominiwin.

²⁰ Otmu emet inânjan Anitâne nen Yura lohimbî otmu yen pâku lohimbî tihitnenje otmâ ikne hon bawane hângângumu ge manman âlepnan katnenekbuap sâm den hikuop. Yâhâ Yesu Kiristone hohetnenjan tetem manop yâkâlen den yakât bulâne aksisihâk tetem henjenjuop. Yakât otmâ nenje bulâne yakât nângâm “ya bonjanâk” sâm Anitâ mepaemain. Anitâ

ikñak māmâñe otingimu Kiristohâlen biwinenñaje tiñak kepeim kârihem manmain.

²¹⁻²² Yawu manmâ yâhânehât Anitâñe menenekmâ nine nanne baratne sâam pat kuniñgiop. Pat yakât bulâñe ki biatningiâkgât Wâtgât māmâñahât Heak hângangumu ge biwinenñe mem hewewenñe tuhunenekmap. Yakât otmâ hâmbâi Anitâñe menenekmâ ikñan torokatnekmâ manman kârikñahât bulâñe menom yakât nângâm enñgat yâhâp ki otmain.

²³⁻²⁴ Yengâlen ki takawan yakât yuwu sâamune nângâñet. Yengâlen taka kuwikyekmâ den sâyinñiwomgât nângâmune umatñe olop. Yawuhât otmâ Epeso kapi pilâm Makeronia hânân tâñ tâñak takawan. Yeñe Kiristohâlen biwiyeñaje kepeim mansai. Yakât otmâ den wuân me wuângat nângâñetâ bulâñe otmu lâum manñetgât nen Kiristohât aposololipñaje ki meme sâsâ tuhuyekmain. Yawu otmâ yeñe biwiyeñaje kepeiakmâ konohâk otmu heronñe nañganñiñet sâam yen orop buku orañim tânahom mansain. Den yan yu Anitâñe nângâmu bulâñe oap.

2

¹ Yâhâ emelâk yengâlen taka den sâyinñiwan yan yengâlen gâtñe nombotñaje nângâm bâlenihiwi. Yakât otmâ âlâkuâk taka den sâyinñimune tepyeñe bâlemap sâam pilâm yuân tohowan.

² Yawu gârâmâ yengâlen taka den sâyinñimune tepyeñe bâleop mâne yengu yawuâk otmâ tep hero kakñan ki katnekbâi.

³ Yâhâ nâñe topñe katmâ Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yinñiminiwan. Yakât otmâ yeñe otbi mewi yakât nângâmune biwine heronñe otminiop yakât nângâm yeñe yawuâk otmâ mannomai, yawu biwinañe nângâwan. Yakât otmâ yengâlen takawan mâne tep heronñe kakñan katnekbâihât dopñe otbâp. Yamâ taka den sâyinñimune nângâm bâlenihinomai nângâm pepa kulemgum katyinñimune ekbi.

⁴ Yawu gârâmâ biwinañe kepeiyekmâ mansan. Yakât otmâ pepa kulemguwen ya sâlikum nângâñetâ tepyeñe bâlewuap nângâm tepne nângâyinñim dondâ isewan. Yawu otmâ ya sâlikum nângâm nâhâitñe “Nângâningimap yanak pepa yu kulemgum katningimu takap,” sâam nângânomaihât yawu kulemguwen.

Lok âlâñe otmâ tâpikguop yakât tosa pilâwanñiwi.

⁵⁻⁶ Yengâlen gâtñe lok âlâñe otmâ tâpikguminiop. Yakât otmâ lohimbi dondâñe tep bâle pato nângâwanñim den âiân katbi. Den âiân katmâ sâam hârewañim kewilâñetâ ari biwiñe gemu manmâ gap. Lok yanñe yen orowâk manmâ otmu bâleop yakât otmâ yeñe kewilâñetâ manmâ gap yakât nângâmune ârândâñ oap. Den sâam hârewañiwi yamâ pesuk sâawanñimu yengâlen torokalakumu manñetgât nanñan.

⁷ Yâkñe yawuâk tâtâem otmâ manmâ yâhâmu biwiñe mumu yanak Kiristo betgumapñet yanak tosañe pilâm biwiñe mem hewewenñe tuhunñetâ orowâk mannomai.

⁸ Otmu tepyeñe nângâwanñim mansai yakât nângâmu keterakbangiâkgât buku otbanñinomai.

⁹ Otmu yeñe nâhât sât watmâ lok ya den âiân katmâ sâam hârewañinomai me bia yawu biwinañe nângâm pepa kulemgum katyinñiwan.

¹⁰ Yâhâ otmâ tâpikguop yakât tosa ninahâk ki pilâwanñiwom. Anjoân yeñe tosañe pilâwanñinomai yan yengât nângâmune ârândâñ otbuap. Yeñe

yawu otjetâ nâku yawuâk tosanje pilâwanjiwom yan Kiristone yakât nângâmû ârândâŋ otbuap.

¹¹ Otmu Satan Manman bâlenjahât Amboŋanje nen kerek hiliwahonehât kâitnongomap yakât topnje nângâm hengeŋguain. Yakât otmâ lok yakât tosa pilâwanjinom yanâmâ Satangât mâtâp maŋguwanjinom.

Pauloŋe Epeso kapi pilâm Makeronia hânân ariop.

¹² Otmu bukune Titone yengâlembâ takamu Toroa kapiân penangiakmâ yengât den pat eknohomu nângâwom sâŋ Epeso kapi pilâm Toroa kapiân ari mambotbaŋgiwan. Mambotbaŋgiwan yan Kiristo hoŋ bawanjim yâkât den pat âlepŋe kapi ambolipŋe kâsikum yinŋgiwan. Kâsikum yinŋgimune lohimbi dondâŋe yâkâlen biwiyenŋe katbi.

¹³ Yawu gârâmâ mambotbaŋgimune biatmu yaŋak yengât nângâm dondâ gorânihiop. Yakât otmâ kapi ambolipŋe pilâyekmâ wanŋa mem Makeronia hânân takawan. Takamune penangiakmâ yengât den pat ya eknohop.

Kiristohât den pat ekyongonetâ nângâŋetâ âilonŋo olop.

¹⁴ Yengât den pat eknohomu nângâm biwine sânduk sâmu Anitâ mepaewan. Nenne Kiristo orop biwinenŋanje kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Anitâŋe mâmâŋe otningimu yâkât âi memunŋe bulâŋe tetemap. Mâmâŋe otningimu Kiristohât den pat âlepŋe sâŋ haok tuhumunŋe hânŋan kulemŋan arimap. Otmu nenŋe hotomŋe nângâmunŋe âilonŋo otmap yakât dopŋeâk lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe den pat âlepŋe ya nângâŋetâ âilonŋo otmap.

¹⁵⁻¹⁶ Nângâŋetâ âilonŋo otmu Manman Amboŋanje mem hewewenŋe tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenŋe katjetâ manman kârikŋahât pat kuyinŋimap. Lohimbi yaŋeâmâ den pat ya nângâŋetâ hotomŋe âilonŋo pilâmap yakât dop otmap. Yâhâ lohimbi nombotŋe hiliwahonomaihât pat mansainŋe ya nângâŋetâ korokŋe pilâmap yakât dop otmap. Yakât otmâ nângâŋetâ gemu bet pilâm hiliwahonomai. Lok girawuyanŋe âi yu menjetâ dopŋan otbuap? Yakât yuwu sâmune nângâŋet. Kiristone menenekmâ aposolo âi sâŋ ningiop. Yakât otmâ hoŋ bawanjim yâkât den pat âlepŋe ekyongomain. Ekyongomain yan hotomŋe pilâmu nângâmunŋe âilonŋo otmap yakât dopŋeâk Anitâŋe nângâningimu âilonŋo otmap.

¹⁷ Yâhâ lok perâkŋe dondâhâlâkŋe biwiyenŋe kurihiakmâ tewetsenŋahâlâk nângâm yengâlen taka Kiristohât den pat kelanŋatmâ kâsikum yinŋimai. Yâkŋe otmai yawu ki otmain. Anitâ ikŋak den âlâlâ biwinenŋan katmap ya ekyongomain. Yâkŋe nenekmu ârândâŋ olâk sâŋ Kiristo hoŋ bawanjim den tâŋ tâŋâk ekyongomain.

3

Nenne wâtnenjanâk kinnâ Kiristo hoŋ bawanjinomgât dop ki tap.

¹ Den ekyongoan yu nângâm nâhâitŋe “Ikŋahât nângâmû yahatsap” sâmai me bia? Den âlâ yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk lok nombotŋe yengât bukulipyenŋe herone nângâyingim pepa mem kulemgum yinŋiwi ya mem taka tiripyongonetâ sâlikum buku otyinŋetâ orowâk tatmâ den kâsikum yinŋim gai. Otmu âiyenŋe tuhum pesuk pilâm Kiristohât komot âlâhâlen ari nep tuhunomai yan “Pepa kulemgum ninginetâ mem ari tiripyongonom,” sâŋ ulityongonomai. Yawu otmai yamâ nâŋe yawu ki otman.

² Yâhâ lok âlâ me âlârje nâhât âi yukât topnje nângâne sâam otjetâ pepa âlâ ki tiripyongomune eknomai. Yengât manmanyenje ekmai yan nâhât pepa ekmai yakât dop oap. Yakât otmâ yuwu sâamune nângânet.

³ Kiristonje hângânnohomu iknje den pat âlepnje ekyongowan. Ekyongomune nângânetâ Anitâ Manman Ambonaje iknje Wâtgât mâmânjahât Heak hângângumu ge mem hewewenj tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenje katbi. Yakât otmâ yengâlen bulârje teteap. Yakât otmâ lok âlâ me âlârje manmanyenje eknomai yan nârje Kiristo honj bawanjiman yakât topnje nângâm henjenjunomai. Yakât otmâ yenje pepa kulemgum nihinomaihât ki nângâman. Otmu torokatmâ sâawe. Emelâhâmâ Anitânje girem den Mose ekumu tape mem kulemguop ya Isirae lohimbinje sâalikum Anitâhât topnje tipinje nângâwi. Yâhâ sâp yiwerenje yuâmâ Wâtgât mâmânjahât Heaknje Anitâhât biwinjan den âlâlâ tatmap ya mem biwinenjan katmap.

⁴⁻⁵ Yakât otmâ nenje wâtneñjanâk kinmâ âi memunje bulârje tetemap sâanomgât dop âlâ ki tap. Kiristohâlen biwinenjanje tinjak kepeim Anitâhât wâtjan kinmâ âi memunje nenekmu dopjan otmap.

⁶ Kiristonje manman kârikjahât mâtâp âinje mem teteningiop. Yakât otmâ honj bawanjiwehât Anitânje menekmâ âi sâam nihio. Otmu Wâtgât mâmânjahât Heaknje mâmânje otnihimu mâtâp âinje ya watmâ yâhâm yan manman kârikjahât bulârje membom. Yâhâ lohimbinje girem den nângâmai yan biwiyenjambâ nângân nângân bâlenje tetemu otjetâ bâlemap. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ otnomai yan matnje umatnje yingimu mem hiliwahonmai.

Kiristonje mâtâp âinje meningiop yakât nângâmunje yahatmap.

⁷⁻¹¹ Emelâk Anitânje girem den Mose ekumu tape mem kulemguop. Yakât kakjan girem den ya Isirae lohimbi ekyongomu nângânetâ biwi nângân nângânyenjan hâumu yan otmâ tâpikguminiwi yakât nângâm anjalakbi. Otmu yapâek girem den lâum pâpgum yanjak hiliwahonmgât pat mansain yawu nângâm manmâ gai.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepnje nângâmunje Wâtgât mâmânjahât Heaknje mem hewewenj tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansain. Yawu manmunje Anitânje tosa pilâm manman kârikjahât pat kuningimu mansain yawu nângâmunje biwinenje huruj sâamap. Biwinenje huruj sâmu Wâtgât mâmânjahât Heaknje mâmânje otningimu Kiristo honj bawanjim mansain.

Kândikum emelâk Anitânje girem den ya Mose ekumu kulemguop yan iknje lañinjanje siliñ siliñ sâam Mosehât kundenjan hâumu kaok bolanj bolanj olop. Yawu otmu pumjambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenje kâiâkne olop. Kundenje kâiâkne olop yamâ Isirae lohimbinje eknetâ irik irik sâmu dâñjak ki ekbi.

Yâhâ sâp yuâmâ Kiristohât den pat âlepnje nângâmain yan Anitâhât lañinjanje biwi nângân nângânnenjan pilâmu hanj sâningimap yamâ bok sâwuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk lañinjanje Mosehât kundenjan hâuop yamâ bialop. Yâhâ sâp yuâmâ lañinjanje lok biwinenjan pilâmap yanjeâmâ emelâk gâtne ya wangim biwinenjan pilâm yâhâwuap. Yakât otmâ nângâmunje âlâ kândâkdâ otmap.

¹² Otmu nenje Kiristohât den pat âlepnje lohimbi kâsikum yingimunje nângâmai. Nângâmai yan Anitâhât lañinjanje biwiyenjan pilâmu hanj sâyingiwuap yakât nângâm den tñj tñjak kâsikum yingimain.

13 Yâhâ emelâk Moseje olop yan hâum sâmunen nângâñet. Emelâk Moseje Sinai pumñan yâhâmu Anitâ orop den olowot. Den otmutâ yan yâkât lañinñaje Mosehât kundennan hâumu kaok bolañ bolañ olop. Yâhâ den otmutâ pesuk sâmu pumñambâ âwurem gemu mâtâwânâk kundenne kâiâkñe olop. Otmu Anitâhât den Isirae lohimbi ekyongop yan lañinne biatmu kundenne ekmai sâm sângum potonne mem kundenne kâtâpñum den ekyongop. Yawu ekyongom benne âlâkuâk Anitâ orop den otde sâm pumñan âwurem yâhâop yan sângum potonñaje kundenne kâtâpñuop ya mem gahaemu den olowot. Den otmutâ lañinñaje kundennan hâumu âlâkuâk kaok bolañ bolañ olop. Yawu gârâmâ emelâk Mose otmu Isirae lohimbinje otminiwi ya watmâ ki otmâ mansain. Yakât yuwu sâmunen nângâñet.

14-16 Moseje kundenne kâtâpñumu Isirae lohimbinje ki ekbi yakât dopñeâk biwi nângân nângânyeje manguakmu Anitâhât den ekyongop ya nângâñetâ ki keterakyinñiop. Sâp yapâek Isirae lohimbi tetem manmâ gai ya yengât biwi nângân nângânyeje yawuâk manguakmu miti den kândikum kulemguiwi ya sâlikum nângâñetâ ki keterakyinñimap. Yawu gârâmâ Moseje âwurem Anitâhâlen yâhâop yakât den kulemguiop ya yuwu tap.

“Kutdâhâlen âwurem yâhâwe sâm sângum potonñaje kundenne kâtâpñuop ya mem gahaem ehop.” Den yawu tap.

Otmu yakât dopñeâk Isirae lohimbi otmu lohimbi wosapâ wosapâ manmai yanje Kutdânenñe Kiristohâlen biwiyenje katmai yan ikñak biwi nângân nângânyeje mem pâron pilâyinñimu miti den ya sâlikum nângâñetâ keterakyinñimap.

17 Otmu lok âlâ me âlâñe Kutdâhâlen biwiyenje katmai yan girem den topñe topñe kulemguiwi yapâ holañyekmap. Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhuyekmu Anitâhât den nângâñetâ keterakyinñimap.

18 Otmu Moseje Kutdâ orop den olowot yan yâkât lañinñaje Mosehât kundennan hâumu kaok bolañ bolañ olop yan Isirae lohimbinje Kutdâhât towatñe ekbi. Yâhâ nen gurâ yakât dopñeâk mansain yakât yuwu sâmunen nângâñet. Nenñeâmâ angoân Kutdâhâlen biwinnenñaje kepeim tem lâuwangim manbin. Yawu manmunñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewenñe tuhunenekmu Kutdâñe olop miop yawu otneâk nângâwin. Yawu otneâk nângâwin yan mâmâñe otningimu olop miop yawu otmâ manne sâm otmunñe nenekmu tipñe âlepñe olop. Otmu yakât kakñan otbin mewin ya wangim tem lâuwangim manmunñe nenekmu ârândâñ oap. Otmu yawuâk mâmâñe otningimu manmâ yâhânom yanâmâ Kutdâñe olop miop yawu otmunñe nenekmu dopñan otbuap. Yakât nângâm yawuâk otmâ mannom yan lohimbinje manmannenñan Kutdâhât towatñe eknomai.

4

Pauloñe Kiristohât den pat âlepñe ki kelanğatmâ ekyongop.

1 Nâñe Kiristohât den pat âlepñe pâku lohimbi kâsikum yinñiwelhât Anitâñe tepñe nângâñihim aposolo âi sâm nihiop. Yakât otmâ âi yu memune umatñe âlâlâ tetenihimu biwine ki orotok sâmap.

2 Kiristohât den pat yamâ bulâñe. Yakât otmâ Anitâhât senñan manmâ den ya ki kelanğatmâ kâityongoman. Lohimbi kerekñe den pat yu nângâñetâ bulâñe otmu nâhâitñe “Den bulâñe eknongomap” sâñetgât uwawapñe bia manmâ den tãñ tãñak ekyongoman.

3-4 Yawu gârâmâ den pat yu lohimbi belângen manmai ya ekyongomune nângânetâ helekne otmap. Ya yengât topyeje yuwu sâmunne nângânet. Anitâhât lajinnaje biwiyenan pilâmu Kiristohât den pat nângânetâ hañ sâyingimap sâm Manman bâleñahât Amboñañe biwi nângân nângânyeje kâtâpGuyingimu omoñ bâleñan tatmai. Yakât otmâ den pat âlepne ekyongomune nângânetâ ki keterakyiñgimap. Nângânetâ ki keterakyiñgimap yakât otmâ Kiristo yet Anitâ topyetne dop konohâk oap yakât gurâ ki nângânetâ keterakyiñgimap.

5 Yeje nâhât nângânetâ yahalâkgât ki nângâman. Kutdânenne Kiristo yâkât tem lâuwangim mepaenjetgât yâkât den pat âlepne kâsikum yingim hoñ bayingiman.

6 Kândikum emelâk Anitâñe hân hibim ki kândikyotgowân omoñ pato sâhâm iop. Omoñ sâhâop ya Anitâñe sâmu lajinne pilâop. Yakât dopneâk lohimbi kerek nenñe omoñ bâleñan manminiwin yan yâkne sâmu lajinnañe biwinenñan pilâop. Biwinenñan pilâmu hañ sâningimu ikne biwiñan girawu tap yamâ Kiristone olop miop yan tetemu ekbin.

Anitâhât wâtñan kinmain yan biwinenñe ki gemap.

7 Yawu gârâmâ Anitâhât lajinnañe biwinenñan pilâmu hañ sâningimu ikne biwiñan tap ya nângâmain. Umatne topne topne teteningimu hâhiwin kakñan manmunne wâtneñe orotok sâmap. Wâtneñe orotok sâmu Anitâhât wâtñanâk kinmâ Kiristohât den kâsikum yingimunne nângânetâ manman âlepñahât bulâñe teteyingimu ekmai. Ya ekma yan Anitâhât wâtneñe ekmai.

8 Yâhâ lok belângen manmaiñe hâhiwin ningñetâ biwinenñe orotok sâmap. Yawu gârâmâ Anitâhât wâtñan kinmunne yanâmâ biwinenñe ki gemap. Yawu manmunne mâtâp manguningine sâm pângumai.

9 Otmu mem âlâlâ tuhunenekmaiân bâsok mumain. Yawu otmai tuhunenekmaiâke yamâ benñe Anitâñe nângâningimu hâmenenñe kinmap.

10-11 Emelâk Yura nengât papatolipnennañe Yesu mem ge katne sâm mem âlâlâ tuhum gañetâ hâhiwin kakñan manmâ muop. Yakât dopneâk lohimbi belângen manmaiñe nen mem ge katnenekne sâm mem âlâlâ tuhunenekñetâ hâhiwin kakñan manmâ bâsok bâsohâk mumain. Yawu gârâmâ Yesuhât wâtñan kinmâ yâkât âi ya memain yan lohimbi yañe nenekmâ Yesuñe mumuñambâ yahatmâ mâmâñe otyingimu âi memai nengât yawu nângâmai.

12 Nenñe yengât nângâm âi mem hâhiwin kakñan manmain. Yawu manmain yakât huhopne yeje yâkâlen biwiyenañe kepeinetâ manman kârikñahât pat kuyingimu mansai.

13 Emelâk lok âlâ umatne tetewangimu den kulemguop ya yuwu tap.

“Yâkâlen biwinane kepeim manban yakât nângâm ekuwan.” Den yawu tap.

Lok yañe Kutdâhâlen biwiñañe kepeiop yakât den ekuop. Yakât dopneâk Kutdâhâlen biwinenñañe kepeim ikne den pat âlepne lohimbi ekyongomain.

14 Otmu yâkâlen biwinenñañe kepeim manmâ yâhânom otmuâmâ Anitâñe Kiristo mumuñambâ mem yahalop yakât dopneâk yen orowâk mumuñambâ mem yahatnenekmu yâkât senñan kinnom.

15 Yakât nângâm manman âlepñahât bulâñe yengâlen teteyingîâkgât nenñe hâhiwin kakñan Kutdâ hoñ bawangim ikne den pat âlepne kâsikum yingim gain. Otmu yeje gurâ yawuâk den pat âlepne ya sâm haok tuhunomai. Sâm haok tuhuñetâ Anitâñe ikne enjatneâk otmâ lohimbi tihityeñe otmâ Kiristo hângângumu ge kawenenñan kinmu kuñetâ muop yakât nângânomai. Yakât

nângâm lohimbî kinçitje orowâkne tâtâemâk yâkâlen biwiyenaje kepeim Anitâ heronje nângâwançim mepaenomai.

¹⁶ Yakât nângâm umatje topje topje teteningimawân biwinenje ki gemap. Bulâjanâk nenje hâhiwin kakçan manmâ yâhâm munom. Yawu gârâmâ hilâm ârândâhâk Anitâhât Wâtçât mâmâhahât Heakje biwi nângân nângânnenje mem hewewenç tuhumap.

¹⁷⁻¹⁸ Sâp yiwereje yuâmâ Kiristo hoj bawançim hâhiwin kakçan mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen Anitâje manman kârikçan mem katnenekmu heronje kakçan manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâm manman kârikçan mannom sâm biwinenje galemahom manmâ yâhânom. Yâhâ umatje topje topje teteningimu hâhiwin kakçan manmain yuâmâ sâp ki kâlep otmuâk pesuk sâwuap. Yakât nângâm umatje girawuyanje kaknençan yâhâwuap yakât ki nângâm ketet otmain.

5

Anitâje hâknenje âinje ningimu hançalakmâ manman kârikçan mannom.

¹ Umatje girawuyanje kaknençan yâhâwuap yakât ki nângâm ketet otmain yakât topje yuwu. Nenje hânân yuân kandi manmain. Anitâje selep kandi tuhum katnenekmu yan mansain yawu oap. Yawu gârâmâ manmâ yâhâm munom yanâmâ himbimân yâhâmunje hâknenje âinje ningimu menom yamâ emet kârikje tuhum katnenekmu yan manmâ yâhâmbisâingât dop.

²⁻⁴ Yâhâ hânân yu umatje topje topje teteningimu hâhiwin nângâmainân mumuhât hâknenje ihiwe ihiwe otmap. Yawu gârâmâ mumunje kurihineneknomaihât nângâm ketet otmain. Yâhâ Kiristoje âwurem gemu Anitâje hâknenje âinje mem ningimu hançalakmâ manman kârikçan mannomgât nângâmain.

⁵ Otmu Anitâje ikje orop manman kârikçan manmâ yâhâmbisâin yakât nângâm pat kuningiop. Yâhâ pat yakât bulâne ya ki menom sâm biwi yâhâp otmaingât ikçak Wâtçât mâmâhahât Heak hançangumu ge mem hewewenç tuhunenekmap. Yakât otmâ bulâjanâk manman kârikçan manmâ yâhânom nângâmain.

⁶⁻⁸ Yakât nângâmunje biwinenje ki orotok sâmap. Bulâjanâk hânân yu manmâ Kutdâhât kapi himbimân tap ya ki ekmain. Yawu gârâmâ hân yu pilâm himbimân yâhâm Kutdâ orop mannomgât nângâm biwinenje hikum manmain. Yawu manmâ umatje topje topje kaknençan yâhâmawân biwinenje ki orotok sâmap.

⁹⁻¹⁰ Hâmbâi sâp patoen nen kerekje Kiristohât sençan kinmunje otmain memain ya ekbuap. Ekmu ârândâhç otbuap me ki ârândâhç otbuap yakât dopçan den sâm hâreningim amboçan amboçan matje kâpekningiwuap. Yakât otmâ yuwu nângâmain. Hânân yu torokatmâ mannom me mum himbimân yâhânom yakât ki nângâmain. Yâhâ biwinençaje Kutdâhâlen kepeim hoj bawançim manmunje nenekmu ârândâhç olâkgât nângâmain.

Lok yengât kut patyenjahâlâk ki nângâmunje yahatbuap.

¹¹ Yawu otmâ Kutdâ ewe katmâ mansan. Yakât otmâ lohimbije den pat âlepne nângânetâ bulâne olâkgât den tâhç tãhç ekyongom engatyençan geman. Anitâhâlen biwinaje tihçak kepeim tem lâuwangim gan yakât nângânihimu ârândâhç otmap. Otmu yen gurâ yawuâk nângânihinetâ ârândâhç oap yakât nângâm biwinaje mem mansan.

¹² Yamâ benne nângânihijetâ yahalâkgât ki nângâman. Yâhâ lok nombotņaje gurâ lok âlâ me âlâhât kut patyene nângânetâ yahatmap yâhâk buku otyingimai. Yawu otmai yan buku ya yengât biwiyenjan girawu tap yakât ki nângâmai. Lok yawuyaje yengâlen taka nâhât sâm bâlenomai. Yawu otnomai yan nâje Kiristo hoņ bawanġimune umatņe âlâlâ tetenihimu Anitâņe tihitne otnap yakât ekyongonomai.

¹³ Otmu umatņe topņe topņe tetenihimu hâhiwin kakņan manman yan kârihem kinmâ Kiristohâlen biwinaņe tinġak kepeim âi tuhum hoņ bayingiman. Sâp yan lok nombotņaje nekmâ nâhâitņe “Biwiņe hâlim otmu yu oap,” yawu sâmai.

¹⁴⁻¹⁵ Kiristoņe lohimbi kerek wawaenenekmâ nengât tosa mem kawenennan kinmu Anitâņe betgumu kuņetâ muop. Yakât otmâ betgumu kuņetâ muop yan nen gurâ tosanenġahât matņe sâm Anitâņe betnongomu nonġonetâ muwin yawu olop. Otmu Kiristo mumuņambâ mem yahatmu manman kârikņahât mâtâp mem teteningiop. Yawuhât otmâ tihitnenņe otnap. Yakât nângâmunņe bulâņe otmu nenġahât nângâmunņe gemu yâkât tem lâum hoņ bawanġim mannom.

¹⁶ Emelâk Kiristohâlen biwinnenņe ki katbin yan nângân nângânnenņeâk watmâ lok yengât kut patyenġahâlâk nângâmunņe yahatminiop. Yawu otmâ Kiristohât nângâmunņe tâņât otmuniop. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinnenņe katbin yapâek yâkât biwiņan girawu tap ya nângâmain.

¹⁷ Yâhâ lok âlâ me âlâņe Kiristohâlen biwiyenņe katmai yan mem hewewen tuhuyekmu biwiyenġambâ nângân nângân bâleņe tetemap ya bet pilâmai. Bet pilâņetâ biwi nângân nângânyenņe mem pâroņ pilâyingimu nângân nângân âlepņe biwiyenġambâ tetemu watmai.

Anitâņe kaok nângâningim tosanenņe pilâningimap.

¹⁸⁻¹⁹ Anġoân nen kerekņe Anitâhât nângâmunņe gemu betbanġim gamunņe nângâm bâleningiminiop. Yawu gârâmâ ikņe enġatņeâk otmâ wawaenenekmâ Kiristo hângângumu ge sâreerenekmâ kawenennan kinmu kuņetâ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenņe katmunņe nengât kaok nângâningimap. Kaok nângâningim yan Kiristoņe nengât otmâ muop yakât nângâm tosanenņe pilâningimap. Otmu lohimbi belângen manmai ya den pat âlepņe yu ekyongonehât sâm ningiop. Yawu gârâmâ yâk yengâlen ari ekyongomunņe Kiristohâlen biwiyenġaje kepeinetâ yâk gurâ yawuâk kaok nângâyingiwuap.

²⁰⁻²¹ Anitâņe Kiristo hângângumu ge koko salehâk manop. Yamâ benne nengât tosaġat otmâ kawenennan kinmu kuņetâ muop. Yakât otmâ nenņe Kiristo orop biwinnenġaje kepeiakmâ konohâk otmu manmain yan Kiristoņe nengât tosaġat otmâ muop yakât nângâm kaok nângâningimap. Kaok nângâningim nenekmu ikņe nanņe baratņe bulâņe otmâ koko salehâk mansain. Otmu yenņe yawuâk Kiristo orop biwiyenġaje kepeiakmâ konohâk otmu manņet sâm ikņe sâtgât otmâ ekyongoain.

6

¹ Anitâņe ikņe enġatņeâk otmâ yen orop wawaenenekmâ mâmâņe otningimu manman âlepņahât bulâņe teteningimu manmâ gain. Bulâņe yawuâk teteyingimu manmâ yâhâņetġat nângâmain.

² Yâhâ emelâk Anitâņe propete âlâ den ekumu kulemġuop ya yuwu tap.

“Emelâk nâñe manman bâlenjahât pañgonâmbâ meyekmâ tihityeñe otbomgât sâp katban ya yiwerene teteap. Yakât otmâ ulitnohoñetâ tânyongowom.”

Den yawu tap yakât yuwu sâmunen nâñgâñet. Sâp kalop ya yu teteap. Yakât otmâ ulitgunjetâ manman bâlenjahât pañgonâmbâ meyekmâ tihityeñe otbuap.

Kiristohât tem lâuwanjim biwinenñe galemahom mannom.

³ Nenñe Kiristohât den pat âlepñe lohimbi kâsikum yingimain yan nengât nep ekñetâ bâlemu den ya betbanjimai sâmbiwinenñe galemahomain.

⁴ Otmu yeñe nengât “Bulâñanâk Anitâhât hoñ bawanjim târârâk manmai,” yawu sâñetgât nenñe yuwu otmâ hoñ bawanjim nep memain. Lohimbi belângen mansaiñe mâtâp mañguningim mem âlâlâ tuhunenekñetâ mâtâpgât pâpgum hâhiwin kakñan manmâ Anitâhâlen biwinenñe kepeim manmâ gain.

⁵ Kiristohât den pat âlepñe ekyongominiwin yan lohimbi nombotñe nâñgâm kuk otmâ mem âlâlâ tuhunenekmâ nongom pâi emetñan katnenekñetâ tatbin. Otmu yapâ holañnenekñetâ ge âi meminiwinân sâp âlâhen omoñe ki iminiwin, me sâp sâsâñan sot ki neminiwin. Yawu otmâ âi hâhiwin kakñan tuhum gain.

⁶ Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu yuwu otmain. Manman girawu manmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñ otbuap yakât topñe nâñgâm heñgenjum biwinenñe galemahom uwawapñe bia manmain. Lohimbi nombotñe mem bâlenenekñetâ yakât matñe ki kâpekyingimain. Yawu otmâ lohotñan otyingim mem buku tuhuyekmain.

⁷ Otmu Anitâhât wâtñan kinmâ den kâsikum yingimunñe nâñgâñetâ bulâñe otmap. Yawu otyingimunñe nengât nâñgâm Anitâhât tem lâu hoñ bawanjim mansai nâñgâmai. Hoñ bawanjim manmain yan Anitâñe nenekmu ârândâñ otmap. Yawu otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe mâmâñe otningimu lohimbi ekyongomunñe orotmeme bâleñe betbanjim yâkâlen biwiyenñe katmai. Otmu lohimbi belângen manmainñe mâtâp mañguningine sâmbi otmai yan ki lohotñe otmain.

⁸ Lohimbi nombotñe nâñgâningiñetâ yahatmap. Yâhâ nombotñeâmâ nâñgâningiñetâ gemap. Nombotñe mepaenenekmai. Yâhâ nombotñeâmâ den belângen sâmbi balingimai. Nenñe den bulâñe ekyongomain yan nengât lok perâkñe sâmai.

⁹ Lohimbi nombotñe nengât lok kuldâ sâmai. Yâhâ nombotñeâmâ lok inñe sâmai. Mesek sâtñan kinmain yan lok nombotñe nenekmâ getek munomai sâmai yamâ benñe belângen wâtnenñe tiñ tiñ sâmu manmunñe nenekmâ pârâk pilâmai. Otmu umatñe âlâlâ teteningimap yan Anitâñe kuwiknenekmu hâmenenñe kinmap.

¹⁰ We bâle nâñgâmain yamâ biwinenñe heronñe otmap. Lohimbi nombotñe nenekmâ lok umburuk sâmai. Yawu gârâmâ lohimbi kiñgitñe orowâk den kâsikum yingimunñe manman âlepñahât bulâñe topñe topñe yengâlen tetemap. Bonñanâk senñe âlâlâ ki tatningiap. Yawu gârâmâ Anitâñe himbimân yâhâ mannomgât pat kuningiop.

¹¹ Bukulipne, yuwu sâmunen nâñgâñet. Nâñgân nâñgân âlâlâ biwinan tatmap ya âlâ ki kurihian. Nâñgân nâñgân ya kerek sâmbi tetem ekyongoan.

¹² Yeñe nine nanne baratne yawu mansai yakât otmâ biwinenñe kepeyekmâ mansan. Yâhâ yeñeâmâ biwiyenñe ki kepeinekma mansai.

13 Yakât nângâm biwinnenjaŋe kepeiakmâ mannehât nanġan.

Lohimbi belângen manmai ya orop biwinnenjaŋe ki hikuakmâ nângân nângânyeje watnom.

14-15 Yeje lohimbi belângen mansai ya orop biwiyenjaŋe hikuakmâ nanġanġim tânahonomaihât dop âlâ ki tap. Anitâŋe yen yekmu ârândâŋ olâkgât târârâk manmai. Yâhâ belângen mansaiŋeâmâ kiŋgoŋ maŋgoŋ manmai. Yejeâmâ Lanjinje Amboŋe, Kiristo, yâkâlen biwiyenjaŋe kepeim tem lâuwanġim manmai. Yâhâ lohimbi belângen manmai yâkŋeâmâ Omoŋ Amboŋe, Satan, yâkât tem lâuwanġim manmai. Yawu gârâmâ topyejeâmâ ikŋiâk ikŋiâk tap. Yakât otmâ yâk orop biwiyenjaŋe ki hikuakmâ tânahonomaihât den yu ekyongoan.

16 Nenâmâ yen orop Anitâ Manman Amboŋahât opon kâmbukŋe yawu mansain. Yakât Anitâŋe den âlâ yuwu sâop.

“Nâŋe nine lohimbi orop tatmâ tihityeŋe otmâ yâhâwom. Tihityeŋe otmune nâhât komot otmâ Anitâ Awoŋnenŋe sâm mepaenekmâ yâhâmbisâi.”

Den yawu sâop. Ambonenŋe Anitâŋe hohetnenŋan tatmâ tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ pâku lohimbi hohetyeŋan tatmâ yâk orop biwiyenjaŋe hikuakmâ mannomaihât dop âlâ ki tap.

17-18 Anitâŋe den âlâ yuwu sâm ikŋe lohimbi ekyongop.

“Pâku lohimbiŋe orotmeme kiŋgoŋ manmai. Yakât otmâ yeje yâk yengât orotmeme kiŋgoŋ ya pilâm ga yejeâk manŋet. Yejeâk mannomai yanâmâ nine nanne baratne sâm meyekbom. Meyekmune yeje gurâ Awoŋnenŋe sâm nâhâlen torokatŋetâ orowâk tatnom. Anitâ Wâtġât Amboŋaŋe den yawu sâop.”

7

1 Bukulipne, yuwu sâmune nângâŋet. Anitâŋe nine nanne baratne sâm menenekmu orowâk tatmunŋe tihitnenŋe otbuap yakât pat kuningiop. Yakât nângâm ewewanġim yâkât senŋan koko salehâk manne sâm orotmeme bâleŋe pilânom. Otmu nângân nângân âlâ me âlâŋe biwinnenŋe mem bâleningimap ya gurâ pilânom.

Pauloŋe Korinti yengât biwi hero nângâyiŋġiminiop.

2 Nâŋe yengâlen puwâk takawan yapâek ki kâityongom manmâ gan. Me yengâlen gâtŋe âlâ me âlâ ki mem bâleyekmâ gan. Me den kâsikum yiŋġim gan ya nângâm lok âlâ me âlâŋe Kiristo ki betguwi. Embâŋâmbâek yawu manmâ gan. Yakât otmâ yeje biwiyenjaŋe nâ orop kepeiakmâ kaok nanġanġim mannehât nanġan.

3 Yâhâ yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe nâhâitŋe “Mem bâlenenekmâ mansap,” nângâmai. Yawu nângâmai yamâ den ekyongoan yu nângâŋetâ biwiyenjan hâuâkgât ki yan. Bulâŋanâk biwinaŋe kepeiyekmâ manmâ gan. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk mumbom, me torokatmâ manmâ yâhâwom yamâ biwinaŋe yuwuâk kepeiyekmâ manmâ yâhâm mumbom.

4 Emelâk den ekyongomune nângâwi ya watmâ gai yakât Titonje eknohomu nângâmune biwine huruŋ sâop. Yakât otmâ nângân nângân âlâlâ biwinaŋe yengât nângâman ya pahâk ekyongoan. Yakât otmâ sâp yiwerenŋe umatŋe âlâlâ kaknan yâhâmu mansan yuân yengât nângâm biwi hero otmâ mepaeyekmâ mansan. Mepaeyekmâ yengât den pat buku nombotŋe ekyongoman.

5 Yawu gârâmâ Toroa kapi pilâm Makeronia hân yuân takawin sâp yapâek lohimbi belângen manmaine mâtâp manjungingine sâm mem âlâlâ tuhunenekjetâ umatne kakjan manmâ gain. Otmu Titone yengât ki eknohop yan yengât gorânihimu biwine orotok sâmu manban.

6 Yawu gârâmâ biwinenne orotok sâmu manmain yan Anitâne mem hewewen tuhunenekmâ mem biwi sânduhân katnenekmap. Yawu otmâ Titohât mâtâp mewangimu nâhâlen taka yengât den pat eknohom yan biwine mem hewewen tuhuop.

7 Otmu emelâk den ekyongowan ya nângâjetâ biwiyenan hâumu tepyene nângâm kaok nângânihai. Yakât otmâ lok nombotjane sâm bâlenihiwi ya kâpekyingim sârerenekbi yakât den pat Tito ekujetâ biwine hurun sâop. Otmu yâkne taka den pat ya eknohomu biwine hurun sâmu herone dondâ nângâyingian.

8-9 Pepa kulemgum katyingingwan ya sâlikujetâ biwiyenan hâumu tepyene bâleop. Yakât den pat eknohomu nângâmune umatne olop. Yawu gârâmâ tepyene bâleop yapâek kuwihakmâ tãj tãnjâk manmâ gai. Yawu otmâ sâp yuâmâ tep bâle kakjan ki mansai. Yakât nângâm tepne herone nângâyingim emelâk pepa kulemgum katyingingwan yakât nângâmune ki umatne oap. Bulâñanâk angoân tep bâle kakjan katyekban. Yawu gârâmâ Anitâne nângâyingimu kuwihakmâ tãj tãnjâk manmâ gam manman bâlenjahât mâtâwân ki kionbi.

10 Yeje tep bâle nângâwi yamâ kuwihakmâ manman kârikjahât mâtâp ya watmâ gai. Yakât nângâmune ki umatne oap. Yâhâ lohimbi belângen manmaine tep bâle nângâmai yan biwiyene ñasin otmu hiliwahonomaihât mâtâp watmai.

11 Angoân tep bâle kakjan katyekban. Yakât otmâ yeje anulakmâ yanjak eweakbi. Yawu gârâmâ Anitâne wawaeyekmâ umam sâyingiâkgât nâhât den tem lâum in yawu lok ya den sâm hârewangim matne wanbi. Yakât otmâ lok yan otmu bâleop yâkât tosanje yen ki meyeksap. Yakât otmâ Anitâne nângâmu ârândâj oap. Otmu nâku yawuâk nângâyingian.

12 Anitâ biwinenne ekmapne nekmu ârândâj olâk sâm den kulemgum katyingingwan. Lok âlâne bukuje âlâ mem bâlemu kuk olowot yâk yetgâlâk nângâm ki kulemgum katyingingwan. Angoân yeje biwiyenane nâhât nângâm manminiwi yakât gulipyongomap sâm den yawu kulemgum katyingingwan. Den katyingingwan ya sâlikum nângâwi yan biwiyene nâhât nângâm gaminiwi ya keterakyingiop.

13 Yakât den pat Titone taka eknohomu nângâmune biwine hurun sâmu mansan.

Otmu yeje buku otbanjetâ herone nangangwi yakât den pat gurâ eknohomu nângâm tepne herone oap.

14 Emelâk yengâlen ki takaop yan yeje Kiristohâlen biwiyenane kepeim manbi yakât nângâyingimune yahatmu ekuwan. Otmu yengâlen takaop yan yengât den ekuwan ya yawuâk manmâ buku otbangiwi. Yakât nângâmune biwine ârândâj oap. Embâñambâek den bulâne kâsikum yingim gan. Otmu nângâyingimune yahatmu Tito ekuwan ya yawuâk bulâne ekuwan.

15 Otmu pepa kulemgum katyingingwan ya mem taka tiripyongomu sâlikum nângâm buku otbangiwi. Yawu otmâ Anitâ ewe katmâ nâhât den ya tem lâuwi. Emelâk yengâlen takamu nangangwi. Yawu gârâmâ yen pilâyekmâ taka penenihiop ya wangim yapâek yengât dondâhâlâk nângâyingim mansap.

¹⁶ Nâhât den nângâm tem lâuwi yakât otmâ yeje kârihem kinnomai yakât biwi yâhâp ki oan. Yakât otmâ nângâmune tepne herone oap.

8

Tepyeje hewewenj otmu tewetsenje menduhuwi.

¹⁻² Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ arai ya yengât den pat sâmunen nângânet. Yâk yengâlen umatne topne topne teteyingimu yapâ gâtne senje âlâlâhât pâinmâ manmâ gai. Yawu manmâ gaiâke yamâ benje Anitâ ikjahâk nângâyingim tihityene otmâ biwi herone kakjan katyekmu manmâ gai. Otmu Yerusalem kapi ambolipne yengâlen umatne teteap yakât den pat ekyongomune tepyeje hewewenj otmu biwi konohâk otmâ tewetsenje menduhuwi.

³ Tewetsenje menduhuwi yan yeje engatyejeak otmâ tipine tatyngiop yapâ gâtne ewetâek katbi. Nângâmune yawu olop.

⁴ Otmu nâne mâtâp meyingimune Kiristohât komot tânyongonomaihât âinohowi.

⁵ Âinohonetâ nângâyingimune menduhuwi. Yawu otbi yamâ Kutdâhâlen biwiyenja kepeim Anitâ tem lâuwanj gamai yakât otmâ tewetsenje ya menduhum katyngiwi.

⁶ Yakât otmâ kândikum emelâk Titone yengâlen taka Yerusalem kapi ambolipne yengât den pat ekyongomu tepyeje nângâyingim tânyongone sâm tewetsenje menduhuwi. Yâhâ âlâkuâk yengâlen taka mem hewewenj tuhuyekmu tewetsenje bunewâk menduhum katjetâ mem ariwuap. Yakât otmâ âi yu sâm wanjan.

⁷ Yeje Kiristohâlen biwiyenja tinjâk kepeim manmâ gamai. Yakât otmâ mâmâne otyngimu manman âlepjahât bulâne teteyingimu hewewenj otmâ hoj bawanjinehâlâk nângâm manmai. Yawu otmâ nângân nângânyeje holañakmu yâkât den pat âlepne hewewenjâk ekyongonetâ bukulipyenja nângânetâ âilongo otmap. Otmu nen orop biwiyenja kepeiakmâ konohâk otmu nanjanmain. Yakât otmâ yeje tewetsenje bunewâk menduhunomaihât nanjan.

⁸⁻⁹ Kiristohât komot Makeronia hânân manmâ araije Yerusalem kapi ambolipne yengât den pat nângâm tepyeje nângâyingim emelâk tewetsenje menduhum katynginetâ tap. Yâhâ yeje Yerusalem kapi ambolipne yengât tepyeje yawuâk nângâyingim mansai me bia sâm yakât nângâm tan. Yawuâk nângâyingim mansai otmuâmâ tewetsenje âlâkuâk menduhunjetgât nanjan. Yakât yuwu sâmunen nângânet. Anjoân Kiristone âwâne orop himbimân âilongo tatminiowot. Yawu gârâmâ ikjahâk lohimbî kerek wawaenenekmâ hânân ge lok otmâ manmâ kawenenjan kinmu howanân kujetâ muop. Yawu manmu kujetâ muop yakât huhopne nenjeâmâ himbimân yâhâ manman âilongoân manmâ yâhâmbisâin. Yeje emelâk Kiristohât topne nângâm henjenjuwi. Yakât nângâm tewetsenje in yawu menduhunjet sâm ki kendâyingiwom.

¹⁰ Yawu gârâmâ âi yukât biwinambâ teteap ya ekyongomune nângânet. Kândikum emelâk Kiristohât komot kapi nombotne tatmâ araije tewetsenje ki menduhuwi yan yeje sâm tepyeje hewewenj otmâ in yawu tewetsenje menduhuwi. Tewetsenje menduhuwi yamâ ki dopnan oap. Yakât otmâ yâhâpneak menduhunomai yanâmâ âilongo otbuap.

11 Kândikum topnje katmâ tepyeje hewewej otmu tewetsenje menduhuwi. Emelâk otbi yakât dopnjeâk otmâ tewetsenje menduhujetgât nanjan.

12 Yawu otné sârn yan tewetsenje tatyngiap yakât dopjanâk menduhum katjetâ Anitâje nângâyingimu ârândâj otbuap. Yâhâ pato ki tatyngiap yanje âlâhât pâinmâ tâtâemâk katne sârn otnomai yakât ki nângâmap.

13-14 Otmu Yerusalem kapi ambolipnaje hâk sânduhân manjetgât iri sikumyeje pato kâsikum yingim yeje umatne kakjan manjetgât ki yan. Sâp yiwerejeâmâ yâkne senje âlâlâhât umburuk manjetâ yeje hop sambe kakjan mansai. Yakât otmâ senje âlâlâ tânyongojetgât nanjan. Yâhâ gâmalâk umatne âlâ yengâlen tetewuap yanâmâ yâku tânyongonomai.

15 Yakât yuwu sârnune nângâjet. Emelâk Yura nengât tâmbâlipnenenaje lok ki manmaiângen ari manminiwi. Sâp yan Anitâje sârn sot âlâ, kutje mana sârn, omojanâk ârândâj himbimâmbâ geminiop. Ge hânân tatmu hâwurum yan kâsikum dop konohâk angiminiwi. Yakât den pat Mosenje kulempuop ya yuwu tap.

“Lohimbi nombotnaje mana dondâhâlâk hâwurum katbi ya bukulipyenje kâsikum yingwi. Kâsikum yingwi yakât otmâ bukulipyenje nombotnaje mana getek hâwurum katbi ya gurâ dopyenan olop.” Den yawu tap.

Titonje Korinti yengâlen ariuwuap.

16 Anitâje biwinenje mem hewewej tuhumu yengât nângâyingim gamain yakât dopnjeâk Titohât biwinje mem hewewej tuhumu yengât nângâyingimnap.

17 Yakât otmâ ki ekuwan yan ikne engatnjeâk otmâ yengâlen tohowom sârn biwinje hikuop. Yakât nângâm Anitâ mepaeman.

18-19 Otmu bukunenje âlâje Kiristo hoj bawangim yâkât lohimbi kapi tete manmâ ari yengâlen ari den kâsikum yingim manmu nângâwangiai. Yawu gârâmâ Yerusalem kapi ambolipnaje yengât tewetsenje menduhum katjetâ tap ya yâk orop mem ari yinginomgât sâwi. Yakât otmâ nâje hewewej otmâ bukunenje ya Tito orop hângânyotgomune yengâlen taka tewetsenje mendomawot. Otmu yakât kakjan nâ orop penangiakmâ tewetsenje ya mem ari Yerusalem kapi ambolipnaje yinginom. Yingimunje lohimbi kingitje orowâkne Kutdâ heronje otbangim mepaenomai.

20-21 Nâje uwawapne bia manmune Anitâje nekmu ârândâj olâkgâlâk nângâman. Yawu manmune bukulipnaje gurâ ki nângâm bâlenihinomai. Lohimbi nombotnaje nâhâitje “Tewetsenje gulipguap,” sârn nângâm bâlenihimaihât tewetsenje pato menduhunomai ya âlepne galemgum henjenjuwom.

22 Yakât otmâ lok kalimbu hângânyongomune takanomai. Yâhâ lok bukunenje kalimbuje yâkât yuwu sârnune nângâjet. Yâhâmâ biwinje hewewej otmu âi topnje topnje mem Kiristohât komot hoj bayingimu ekjetâ ârândâj otmu mansap. Otmu yeje tewetsenje yu menduhunomai yakât nângâm engat yâhâp ki otmap. Yakât otmâ tânnongoweâk nângâmap.

23 Otmu nâmâ Tito orop tânahom yen hoj bayingim manmait. Yâhâ bukuyâhâitje yunje Kiristohât komot ya yengât sâtgât otmâ tânnongom mansawot. Yawu tânnongomawot yakât nângâm lohimbi dondâhâlâkne Kiristo mepaemai.

24 Yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manmâ gai yakât nângâmunje yahatmap. Yawu otmâ yengât den pat ya Kiristo komot yuân mansai ekyongoman. Yawu gârâmâ bukulipne yu hângânyongomune yengâlen takanjetâ

mem buku tuhuyeknomai. Mem buku tuhuyeknomai yakât kakñan âwurem ari bukulipyenye yakât ekyongonjetâ nângânomai. Nângâm nâhâitñe “Korinti yengât bulânânâk sâmap,” sânomai.

9

Pauloñe Korinti yengât nângâmu yahalop.

¹ Kiristohât komot Yerusalem kapiân mansai ya tânyongone sâm tepyenye hewewenjet otmu tewetsenñe menduhum katñetâ tap. Yakât otmâ in yawu katmâ metenjet sâm ki sâyingian.

² Emelâk tepyenye hewewenjet otmu tewetsenñe menduhuwi yakât nângâm Makeronia hânân Kiristohât komot tai ya yengât senyenjan mepaeyekmâ yuwu sâm ekyongowan. “Kândikum emelâk Kiristohât komot Korinti kapiân mansainje Yerusalem kapi ambolipñe yengât tepyenye nângâm tewetsenñe nombotñe menduhum katñetâ tap. Yâhâ sâp yuâmâ bâiñe menduhum katnomosai. Yakât otmâ yenje gurâ tewetsenñe menduhum katñetâ takaek sâm mambotyinjim tai.”

³⁻⁴ Den yawu ekyongowangât yenje tewetsenñe ki menduhum katñetâek Makeronia ambolipñe orop yengâlen pârâk sânsânâk takanom yan anjuluknomai. Otmu nâhâitñe “Imbiâk kâitnongop,” sâñetâ nâ gurâ yawuâk anjulukbom. Yâhâ yuwu anjulukmaingât bukulipnennje yu anjoân hângânyongomune yengâlen takanomai.

⁵ Emelâk yenje tewetsenñe katmunñe ariwuap sâm den hikum katbi. Yakât otmâ yengâlen taka mem hewewenjet tuhuyekñetâ menduhum katñetâ dopñan otbuap yakât kakñan ninak takawom. Takawom yan tewetsenñe menduhum katñetâ tatbuap ya ekmâ yenje tepyenye hewewenjet otmu menduhuwi nângâwom.

Topñe yuwuhât Anitâñe lâtâpnongomap.

⁶ Yenje tepyenye hewewenjet otmu tewetsenñe tânyongonomai yanâmâ Anitâñe senñe âlâlâ lâtâpyongowuap yakât nângâm den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lok âlâñe nep tipinje tuhum sot kâmetbuap yakât yakât bulâñe getek membuap. Yâhâ lok âlâñe nep pato tuhum sot kâmetbuap otmuâmâ bulâñe kingitñe orowâk membuap.

⁷ Yâhâ lohimbijñe tep hero kakñan manmâ nembe kalem otyingimai yamâ Anitâñe nângâyinjim. Yakât nângâm yenje biwiyenahât topñe ikñeâk ikñeâk nangajimai yakât dopñan tewetsenñe katnomai. Otmu tewetsenñe katnomai yan hâkâr kakñan ki katnomai. Me bukulipyenye yengât senyenjan kinnâ mewetsenñe tipinje katñetâ yâkñe yekñetâ anjulukmai nângâm “Tewetsenñe ombetâek katnom,” yawu ki nângânomai.

⁸ Anitâñe wawaeyekmâ lâtâpyongowuapgât dop tap. Yakât nângâm buku nombotñe yekmâ tepyenye hewewenjet otmu nembe kalem otyingim tânyongone sâm ki pâpñunomai. Tânyongonjetâ nombotñe yenjan tatbuap yanje âlepñe dopyenjan otbuap.

⁹ Emelâk lok âlâñe lohimbi nembe kalem otmai ya yengât nângâm den yawu kulemguop.

“Lohimbijñe senñe âlâlâhât umburuk manmai yekmâ tepyenye hewewenjet otmu tânyongomai. Yakât nângâm Anitâñe lok yawuya yengât nângâyinjim tihityenje otbuap.” Den yawu tap.

10 Otmu yeŋe tepyeŋe hewewen otmu lohimbî senŋe âlâlâhât umburuk manmai ya tânyongonjetgât Anitâŋe lâttâpyongomap. Yakât otmâ den âlâen hâum sâmunne nâŋgâŋet. Âi nep mem kâmet tuhumain ya Anitâŋe lukulemu bulâŋe kiŋgitŋe orowâk tetemap. Yakât dopŋeâk yeŋe lohimbî nombotŋe nembe kalem otyiŋginomai yan lâttâpyongomu lohimbî sesenŋâ tânyongonomaihât dop.

11-12 Otmu Kiristohât komot nombotŋeŋe senŋe âlâlâhât umburuk manomai yakât den pat ekyongomune nâŋgâŋetâ tepyeŋe hewewen otmu tânyongonomai yan Anitâ mepaenomai.

13 Otmu yeŋe Kiristohât den pat âlepŋe ya nâŋgâm biwiyenjan katmâ yâkâlen biwiyenjanje tiŋâk kepeim manmâ gai. Yawu manmâ tepyeŋe hewewen otmâ tânyongonomai yan yeŋgât nâŋgâm “lohimbî kalemyeŋe orop,” sâm yakât Anitâ mepaenomai.

14 Anitâŋe ikŋahâk lâttâpyongom mem hewewen tuhuyekmu tânyongonomai yakât otmâ yâkŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ ulitgunomai.

15 Anitâŋe nanŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu giop. Nanŋahât nâŋgâm hop sambe lâttâpŋongomap. Yawu otmâ yakât otmâ orowâk mepaem mannom.

10

Pauloŋe sârereakmâ ekyongop.

1-2 Bukulipne, yuwu sâmunne nâŋgâm nâ ewe katneknomai. Kiristone hânân yu huruŋ huruŋ manmâ lohimbî lohotŋan otyiŋgiminiop. Lohotŋan otyiŋgiminiop yawuâk nâŋe yen otyiŋgiman. Yawu garâmâ yeŋgâlen gâtŋe lok nombotŋeŋe nâhât yuwu otmâp sâmai. “Yâkŋeâmâ loggât nâŋgân nâŋgân perâkŋe ya watmâ den eknongomap. Kâlepŋehen ari manmap yan den kâlâpŋe orowâk katningimu takamap. Yâhâ orowâk tatmain yanâmâ den lohotŋan eknongomap.” Yawu sâmai. Wongât otmâ nâhât den belâŋgen sâmai? Nâŋe yeŋgâlen taka lohimbî senyeŋan kinmâ den kâlâpŋe orowâk sâyiŋgiwomgât nanŋai me? Ya otbomgât dop tap. Yamâ yeŋe ewe katneknomaihât nâŋgâm lohotŋan ekyongoman.

3 Bulâŋanâk lohimbî hârok yeŋgât biwiyenambâ nâŋgân nâŋgân âlâlâ tetemap ya yawuâk biwinambâ tetemap. Yamâ benŋe nâŋe lohimbî eŋgatyenjan geman yan loggât nâŋgân nâŋgân ki watmâ eŋgatyenjan geman.

4-5 Nâŋeâmâ Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohât den pat âlepŋe lohimbî belâŋgen mansai ya ekyongoman. Otmu Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem biwinan katmu lohimbî nombotŋeŋe den kakŋan sahaŋgimai ya kâsikum yingimune nâŋgâŋetâ keterakyiŋgimâp. Otmu lohimbî nombotŋeŋe yeŋahât nâŋgâŋetâ yahatmu nâŋgân nâŋgân âlâlâ biwiyenambâ tetemap ya watmai. Yawu otmâ Anitâhât den yakât nâŋgâŋetâ gemap. Yâk gurâ yawuâk Kiristohât den pat ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenjan katmâ tem lâuwaŋgimai. Yawu otmâ loggât nâŋgân nâŋgân yakât nâŋgâŋetâ tâŋât otmâp.

6 Otmu yeŋe yâkâlen biwiyenjanje tiŋâk kepeim tem lâuwaŋgim manŋetâ taka yekbm. Sâp yan lohimbî nombotŋeŋe ândâpyeŋe kârikŋe otmâ nâhât den pilâmai yamâ sâm hâreyiŋgimune matŋe yinginomai.

7 Yeŋe lok âlâ me âlâhât kut patyeŋe nâŋgâŋetâ yahatmap. Yawu otmâ yakât nâŋgâmune ki ârândâŋ oap. Yeŋgâlen gâtŋe lok nombotŋeŋe nenŋe Kiristohât sâtgât otmâ den kâsikum yingim mansain nâŋgâm yeŋahât

nāngāṇetâ yahatmap. Otmu nâ gurâ yawuâk Kiristohât sâtġât otmâ den kâsikum yingim mansan nāngâman. Yakât otmâ yâkṇe yenġahât nanġanġimai yawuâk nâhât nāngānihimbâi.

⁸ Kutdâṇe ikṇe sâtġât aposolo katnekmu âi meman. Âi mem ikṇe komot hânġan kulemġan manmâ arai ya yengâlen ari den kâsikum yingiman. Den kâsikum yingimune nāngāṇetâ keterakyingimu manman âlepġahât bulâṇe teteyingimu mansai. Yakât nāngâmune yahatmu yengât den pat lohimbî ekyongan. Yâhâ biwi nāngân nāngân yeṇe mem hâlim tuhuyingiman sâm Kiristohât den ya tâṇ tâṇâk kâsikum yingiman. Âi yawu meman yakât otmâ takawom yan lok nombotṇe sâm bâlenihimaiṇe anġun nihinomaihât dop ki otbuap.

⁹ Yâhâ den kulemgum katyingian yu sâlikum nāngâm ki gorâyingiwuap.

¹⁰ Otmu yengâlen ġâtṇe lok nombotṇaṇe nâhât yuwu otmap sâmai. “Kâlepġehen ari manmâ den kâlâpṇe orowâk kulemgum katningimu takamap ya sâlikum nāngâmune sâtṇe kârîkṇe otmap. Yâhâ takamu orowâk tatmain yan den lohotġan eknongomu nāngâmune tâṇât otmap.” yawu sâmai.

¹¹ Nâṇe kapi kâlepġehen manmâ den kâlâpṇe orowâk kulemgum katyingiman. Yâhâ yengâlen takawom yan yawuâk otyingiwom. Lok sâm bâlenihimai ya den yu ekyonganetâ nāngānomai.

¹² Yengâlen ġâtṇe lok nombotṇaṇe bukulipyenṇe yengât nāngāṇetâ gemap. Yawu otmâ yenġahât nāngāṇetâ yahatmu yeṇe nāngân nāngân watmâ manmanyenṇe ekṇetâ ârandâṇ otmu lok kunlipyenṇe manne sâm otmai. Yawu otmai yan otmâ tâpikgumai. Yakât otmâ yâkṇe otmai yawu otbomġât ki nāngâman.

¹³ Nâmâ Anitâṇe âi sâm nihiop yamâ yuwu. Kiristohât aposololipṇe otmu hoṇ bawalipṇe nombotṇaṇe âi topṇe katmâ den pat âlepṇe lohimbî ekyongom gai. Lohimbî ya yengâlenâk âi torokatmâ tuhuwomġât ki sâm nihiop. Nâmâ pâku lohimbîṇe Kiristohât den pat âlepṇe ki nāngâmai ya yengâlen ari ekyongomune nāngānomaihât âi sâm nihiop. Yakât otmâ yengâlen taka topṇe katmâ den pat âlepṇe ya ekyongowan. Ekyongomune nāngâm yâkâlen biwiyenṇe kepeim manmâ gai. Yakât otmâ yengât nāngâmune yahatmu yengât den pat ya lohimbî ekyongan.

¹⁴ Yâhâ nâṇe yengâlen taka den pat âlepṇe puwâk ekyongowan yan Anitâṇe nâhât âi lukulemu bulâṇe yengâlen teteop.

¹⁵ Yâhâ yengâlen ki takawan yan bukulipne nombotṇaṇe yengâlen taka Kiristohât den pat âlepṇe puwâk ekyonganetâ nāngāṇetâ bulâṇe olop mâne Anitâṇe nine âi lukulemu bulâṇe Korinti yengâlen teteyingim ġap yawu sâm lohimbî ekyongombâmġât dop ki otbâp. Nâṇe Anitâhât tem lâum Kiristohât den kâsikum yingimune nāngâm yâkâlen biwiyenṇe kepeim biwi nāngân nāngānyenṇe galemahom hengenġunomaihât biwinaṇe meyekmâ mansan.

¹⁶ Yawu otnomai yanâmâ pilâyekmâ pâku lohimbî bârâ betṇehen mansai yengâlen ari Kiristohât den pat âlepṇe ekyongowom. Yâhâ pâku lohimbî yengâlen ari den kâsikum yingimune nāngāṇetâ bulâṇe otmu yâkâlen biwiyenṇe kepeinomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâṇe nâhât âi lukulemu bulâṇe teteap sâm heronṇe nāngâwaṇġim bukulipne yakât ekyongowom.

¹⁷ Den yan yuṇe emelâk poropete âlâṇe den kulemgup ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâne bukulpnennane nângâningjetâ yahalâk sâm ki mepaeaknomai. Yâhâ Kutdâyeane mâmâne otyingimu manman âlepñahât bulâne yengâlen teteap yakât Kutdâyejahât nângânetâ yahatmu bukulpnye ekyongonomai.” Yawu tap.

¹⁸ Lohimbi âlâ me âlâne yejahât nângânetâ yahatmap yamâ Anitâne nângâyngimu gemap. Yâhâ Anitâne lohimbî âlâ me âlâhât biwiyene ekmu ârandâr otnap yamâ nângâyngimâp.

11

Paulone aposolo perâkne yengât topyene sâm teteop.

¹ Lok nombotñane yengâlen taka yejahât nângânetâ yahatmu mepaeakmai ya ki kuyngimai. Yawu gârâmâ nâku yawuâk mepaeakmune ki kunihinomai.

² Kiristone âwurem ge meyekmu himbimân yâhâ manman kârikñan mannomai. Yakât Anitâne pat kuyngiop. Pat yakât bulâne biatyingimappât Kiristohâlenâk biwiyene tñâk kepeim târârâhâk manñetgât nanñan. Anitâne mem hewewen tuhunekmu tepne nângâyngim mansan yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmune nângânet. Lok âlâne baratne, imbi sihan, lok sihan âlâhâlân pat kuwanñiwuap. Pat kuwanñiwuap yakât kakñan lok ondop yengâlen arimap sâm âwânane galemum manbuap. Yakât dopñeâk nâne Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingimune nângâm biwiyenan katmâ yâkât pat manmâ gai. Yâhâ yene Kiristo betgumai sâm biwinane nângâyngim mansan.

³ Sâp yiwerene yuâmâ Kiristohâlen biwiyene tñâk kepeim târârâhâk mansai. Emelâk Satanne hambe hâtum Aram imbiñe, kutne Ewa sâm, yâkâlen tetem yuwu sâm kâitguop. “Nâhât nângân nângân watmâ otbuat yanâmâ nângân nângânge pâronñ sâm yu me ya topñambâek nângâwuat.” Yawu sâm kâitgumu yanak hiliwahop. Yakât dopñeâk lok nombotñane yengâlen taka engatyeñan gem kâityongonjetâ Kiristo betgumaihât nângâm ketet otman. Yakât otmâ yuwu sâmune nângânet.

⁴ Anitâne Yesu hângângumu ge olop miop yakât den pat ekyongomune Wâtgât mâmâñahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu nângânetâ bulâne olop. Yâhâ sâp yuâmâ lok nombotñane yengâlen taka Yesuhât den kelangtmâ ekyongomai. Den ya nângânetâ bulâne olâkgât Wâtgât mâmâñahât Heakne ki mem hewewen tuhuyeksap. Yakât otmâ wuânne mem hewewen tuhuyekmu nângânetâ bulâne otnap?

⁵⁻⁶ Lok yane den âilongo longo ekyongonjetâ nângânetâ ewe membe otnap. Yakât otmâ nângâynginetâ yahatmu kut “aposolo” yongonomai. Yâhâ nâneâmâ den sâmune nângânetâ kâiâkne otnap. Yamâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyetne nângâm henñeñuan. Yakât otmâ yâk yetgât den bulâne kâsikum yingimune nângânetâ keterakyngimâp. Yakât otmâ lok ondop yu “lok aposolo” sâm yongonsai yune den ekyongomai yane nâhât den ki wangiap. Yawu nanñan.

⁷ Anñoân yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiwani tanñohonet sâm ki ulityongominiwan. Yen umatne yingimani sâm nep mem yapâ tetewesenne mem dâim sot me senne âlâlâ puluhuakmâ manban. Yawu otmune âilongo manbi yakât wongât nângâñihinetâ bâleap?

⁸ Otmu yen orowâk manmâ den kâsikum yingimaniwan yan Kiristohât komot kapi nombotñaneâmâ yene engatyeñeâk otmâ senne âlâlâ tanñohominiwi.

Yawu tânnohojêta Kiristohât den yen kâsikum yingiminiwan yan yâk yengât iri sikum mem gulip tuhuwan yakât dopņe oap.

⁹ Otmu senņe âlâlâhât umburuk otmâ manban sâp yan Kiristohât komot Makeronia ambolipņe nombotņe senņe âlâlâ mem taka tânnohowi. Yakât otmâ yeņe tânnohojêtgât ki sâwan. Topņe yawuhât yen orop manmâ gawin yan yeņe ki tânnohom hâhiwin nâņgâwi. Otmu sâp yupâek tânnohojêta sâp ki ulityongowom.

¹⁰⁻¹¹ Bulâņanâk biwinaņe kepeiyekmâ mansan. Otmu Kiristohât den bulâņe biwinaņ tatmap ya sâp tetem ekyongoman yakât Anitâņe naņgap. Yakât otmâ den kâsikum yingim gan yan umatņe ki yingimune hâhiwin nâņgâm gai yukât den pat lohimbine sâp haok tuhujêta Akaia hân ambolipņe kerekņe nâņgânomai.

¹² Lok nombotņe yengâlen taka den kâsikum yingiai ya yengât nâņgâjêta yahatmu aposolo sâp yongsaisi. Yâkņeâmâ nâhâitņe “Âi tuhum hoņ bayingimay yakât dopņeâk nengu hoņ bayingimain,” sâp hâkyeņe mepaemai. Nâņeâmâ hâmeņe barahâk Kiristohât den kâsikum yingim gan yawuâk kâsikum yingim yâhâwom. Yawu otmune lok hâkyeņe mepaemai ya yengât topyeņe tetekņan yuwu tetemu eknomai. Kiristoņe âi ki sâp yingioip

¹³ Yâhâmâ aposolo perâkņe. Kiristoņe âi sâp nihiop ya mem gaman. Yakât dopņeâk oain sâp oain sâp otmâ topyeņe kurihiaakmai.

¹⁴⁻¹⁵ Amboyeņeâmâ Satan. Yâkņe kâitnongomawân Anitâhât anjelo hâtgumap. Amboyeņe otmay yakât nâņgâm hoņ bawalipņe gurâ topyeņe kurihiaakmâ yengâlen taka kâityongowi. Taka kâityongom orotmeme otmain yuwu otmâ manņetâ Anitâņe yekmu ârândâņ otbuap sâp meme sâsâ tuhuyekjêta lohotņe otbi. Yawu otmâ nâņgâyingijêta yahatmu kut “aposolo” sâp yongsaisi. Yamâ benņe amboyeņe otmay yawuâk oai yakât otmâ nâņgâmune ki sâtņe oap. Otmai memai yakât matņe umatņe Anitâņe dopyeņan yingimu menomai.

Paulo mem âlâlâ tuhujêta umatņe kakņan manop.

¹⁶ Emelâk den yan ya torokatmâ sâmune nâņgâņet. Den sâp aran yu nâņgâm nâhâitņe “Nâņgân nâņgânņe gulip otmu mepaeaksap.” Yawu sâjêta ki ârândâņ otbuap. Yawu nâņgâmai yamâ ihilâk nine topne ekyongomune nâņgâņet.

¹⁷ Hâkne mepaem den sâwomay yuâmâ Kutdânenņe biwinaņ ki katsap. Yuâmâ lok nâņgân nâņgânyeņe bia yengât biwiyenambâ den tetemu ihilâk sâmai yawu sâwomay.

¹⁸ Yawu gârâmâ angoân yuwu sâmune nâņgâņet. Lohimbi kingitņe orowâkņe bukulipyeņe nâņgâyingijêta yahalâkgât yeņe engatyeņe watmâ hâkyeņe mepaemai. Yâkņe otmai yawuâk otbom.

¹⁹ Yenâmâ nâņgân nâņgânyeņe orop manmâ yu me yakât topņambâek nâņgâm mansai. Yawu gârâmâ lok nombotņe nâņgân nâņgânyeņe gulip otmu den ekyongomay meme sâsâ tuhuyeksai ya ki watyekjêta ariai.

²⁰ Lok yawuyeņe yengâlen taka yuwu yawu otmay sâp meme sâsâ tuhuyekjêta nâņgâm tem lâuyingimai. Otmu den kâsikum yingimay yan senņe âlâlâ bāt kandiân nemai. Bāt kandiân nem watyekjêta iri sikumyeņe biatyingiwuap. Otmu yeņahâk galem karakmâ yengât nâņgâyingijêta gemu sâyingimay mem bâleyekmai.

21 Yâkne yawu otyinginetâ nângâyinginetâ yahatmap. Yâhâ nâñeâmâ yen orop biwinenñaje kepeiakmâ mannongât nângâm lohottjan otyingiman. Yawu otmune nâhât nângânihinjetâ gemap.

Yawu gârâmâ lok yaje yejahât nângâñetâ yahatmu hâkyeñe mepaemai yakât dopñeak hâkne mepaewom. Lok nângân nângânyeñe bia yengât biwiyenjbâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopñeak yuwu sâmune nângâñet.

22 Yâkne yejahât nângâñetâ yahatmu “Nenâmâ Yura ambolipñe,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâñe Isirae lohimbî buku otningim gap,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Me “Anitâñe tâmbânenñe Awarahamgât pat kuwangiop yakât bulâñe menom,” sâmai, nâ gurâ yawuâk.

23 Me “Kiristo hoñ bawanñim mansain,” sâmai, nâ gurâ yawuâk. Yamâ benñe nâñeâmâ Kiristo hoñ bawanñim otman meman yuñe yâkne otmai memai ya wangiap. Den yan yu nângâm nâhâitñe “Biwiñe hâlim milim otmu mepaeakmap,” ya âlepñe sânomai. Nâñeâmâ Kiristohât den pat âlepñe lohimbî kâsikum yingim hâhiwin bâleñe nângâm gan. Otmu sâp dondâhâlâk mem pâi emetjan katnekñetâ manban. Otmu dondâhâlâk nohoñetâ bâsok muminawan yakât topñe yuwu.

24 Yura nengât papatolipnenñaje sâm hârenihinetâ yan tâk âlâ sâtñe metñe yaje kândâtñan dondâhâlâk lawitnekmâ hâkne orowâk mem gahaewi. Yawu otnihim ganjetâ mome olop.

25 Otmu Roma yengât tembe lâulipyeñaje kapamñe nohoñetâ kalimbu olop. Otmu sâp âlâen Anitâhât hotom umai yengât kunlipyeñaje sâñetâ kâtñak nowi. Otmu pâku lohimbî yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongowe sâm wanja meminiwan. Gârâmâ wanja kalimbuñeâmâ bâlewî. Yâhâ sâp âlâen wanjañe saruân guhulop yapâ wahap târâpñe mem yolon yolon otmâ bam gam tatmune hilâm konok pesuk sâmu mem tetenekbî.

26 Otmu lohimbî hânñan kulemñan manmâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe ekyongominiwan yan to papato hâtikumune uwurup patoñe bâsok dâinekmâ ariminiop. Otmu kapiyeñan yâhâm geminiwan yan kapilipne Kiristohât den nângâñetâ gemu bet pilâmaine pâku lohimbî biwiyenjan kioñetâ nohone sâm otminiwî. Otmu kapi pilâm mâtâwân ariminiwan yan lok komborâñe bâsok hilipnohominiwi. Otmu mâtâp kâlep arim takaminiwan yan hewukñahât sâtñe metñaje wanginekminiop. Otmu wanjaen manminiwan yan saru bâlemu umatñe âlâlâ tetenihiminiop. Otmu lok perâkñaje topyeñe kurihiakmâ Kiristohât komolân torokatmâ nângân nângânyeñe mem gulip tuhuyinginetâ hiliwahomai sâm yâk yengât nângâm ketet otminiwan.

27 Otmu Kiristohât den kâsikum yingiminiwan yan hâhiwin pato nângâminiwan. Otmu sâp âlâen omoñe aman âlepñe ki iminiwan, me sâp âlâen sot ki neminiwan, me sâp âlâen hâk katipñahât umburuk otmâ omoñe bâlâpñahât otminiwan.

28 Otmu umatñe topñe topñe kaknan yâhâmu hâhiwin nângâm gawan ya pâñe tâlâwâk ekyongoan. Otmu Kiristohât komot yengâlen umatñe âlâlâ kacyenjan yâhâmap yan mem hewewenñe tuhuyekbehât nângâm biwine ki huruj sâmap.

29 Lohimbî âlâ me âlâhâlen umatñe âlâ teteyingimay ya nâñe lâuyingim mem sânduk tuhuyekman. Otmu lohimbî âlâ me âlâñe bâleñahât panjoñan kioñmai yan tepne dondâek nângâyingiman.

³⁰ Nâje ninahât nângâmune yahatmu mepaeakbehât yeje nanjai me? Yâhâ nâmâ lohotje manmâ gamune Anitâje mâmâje otnihimu âi tuhumune bulâje tetem gap yakât nângâm mepaem den ya ekyongoan.

³¹ Kutdânenje Yesu ikje âwâje, Anitâ, yâk konok mepaeman. Yakât otmâ den ekyongoan yu bulâjanâk ekyongoan ya ikjak nanjap.

³² Umatje âlâ tetenihiop yakât bâinje sâmune nângâjet. Anjoân topje katmâ Yesuhât den pat âlepje ya Damasiko kapi ambolipje ekyongowe sâm yan ariwan. Yâhâ Yura papatolipnenge Kutdâhât den nângâjetâ gemu bet pilâmainje kapi yakât lok kutdâ kutje Arita, yâkât amutgen kiap âlâ manop yanje pâi emetjan mem katnehâk sâm ekuwi. Ekujetâ tembe lâulipje mem katyekmu mâtâp sâtjan nâhât sip galem otmâ kinbi.

³³ Sip galem otmâ kinbi yakât den pat nângâm saka saka pato yakât kâlehen tatmune bukulipnaje panj kârikje kâlep pato yakât manu launambâ katnekjetâ yaehen gewan. Yapâ gem yok pilâm kewewetyekmâ ariwan.

12

Pauloje himbimân yâhâ kulem âlâ tetemu ehop.

¹ Lok nombotjanje yengâlen taka hâkyenje mepaeakmai. Yawu otjetâ yeje nângâyingjetâ yahatmap. Yawu gârâmâ nâje ninahât nângâmune yahatmu hâkne mepaeakbom yamâ yeje ki nângânihijetâ yahatbuap nângâman. Yamâ ihilâk sâmune nângâjet.

² Emelâk Kutdâje nângânihimu Wâtgât mâmâjahât Heakje biwine mem purik pilâmu kulem âlâ tetemu ekban, me umutnaje ari kulem âlâ ehop yakât topje ki nângâm hejenguan. Anitâ ikjak nanjap. Sâp yapâek manmâ gamune yambu 14 pesuk yap. Yakât nângâmune yahatmu topjahât sâmune nângâjet. Nâje Kiristo orop biwinetje kepeiakmâ konohâk otmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakje menekmu himbimân yâhâwit.

³ Yakât âlâkuâk sâmune nângâjet. Menehop yan biwine mem purik pilâmu kulem âlâ ekban, me umutnaje ari ehop, yakât topje ki nângâm hejenguan. Anitâ ikjak nanjap. Yawu gârâmâ menekmu Anitâhât kalam, kutje Paratisi, himbimân tap yan yâhâwit.

⁴ Yâhâwit yan Kutdâje den eknohop ya ki sâm tetem ekyongowuat sâm kunihop.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ ninahât nângâmune yahatmu ki mepaeakmâ yakât topje sâm tetem ekyongowom. Yawu gârâmâ sâm tetem ekyongowom otmuâmâ den bulâjanâk ekyongowom. Yakât otmâ den ya ekyongomune nângâm nâhâitje “Nângân nângânje gulip otmu mepaeaksap,” yawu sânomai yamâ nângâm hilipgum sânomai. Yâhâ otman meman yakât lohimbije nângâjetâ yahatmap. Yâhâ ya wangim nângânihijetâ dondâ yahatmu mepaenek-maihât emelâk himbimân yâhâ kulem ekmâ den nângâwan yakât topje ki sâm tetem ekyongowom. Gârâmâ umatje âlâlâ kaknan yâhâmu lohotje otman yan Anitâje mâmâje otnihimap. Yakât ekyongomune Anitâhât nângâjetâ yahatmu mepaenomai.

⁷ Satanje mâtâp manguningim hâhiwin kakjan katnenekmap. Yâhâ nâje himbimân yâhâ kulem ekmune âlâ kândâkdâ olop yakâlâk nângâm hâkne mepaemangât Anitâje Satan nângâwanjimu hâhiwin pato nihimu wâtne orotok sâmu manman. Yakât otmâ ninahât ki nângâmune yahatmap.

⁸ Hâhiwin nihimu wâtne orotok sâop ya âlâkuâk wâtne tinj tinj sâek sâm Kutdâ ulitguwan. Otmu yakât kakņan yâhâņņe kalimbuņe ulitgumune yuwu sâm eknohop.

⁹ “Wâtge ki tinj tinj sâmu manbuat. Yawu gârâmâ biwihe gemapgât Wâtgât mâmâņahât Heak hângângumune ge mem hewewenj tuhukbuap. Yawu gârâmâ hâhiwin pato nâņgâm wâtge orotok sâwuap yan nâhât wâtņan kinbuat. Wâtņan kinmâ nâ Wâtgât Amboņe yakât topņe nâņgâm heņņeņguwuat.” Yawu sâm eknohop. Yakât otmâ hâhiwin nâņgâwom yan ya sânduk sâekgât ki ulitguwom. Kiristohât wâtņan kinmâ hoņ bawanġimune lohimbi yengâlen bulâņe teteap yakât den pat lohimbi ekyongowom.

¹⁰ Kiristohât den pat lohimbi ekyongomune nâņgâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyeņe katņetgât hoņ bawanġiman. Yawu otmune lohimbi nombotņe nâņgâm hâkâņ otmâ hâim hilitnekmai. Otmu lohimbi nombotņe mem âlâlâ tuhunekņetâ hâhiwin kakņan manmune wâtne orotok sâmap. Wâtne orotok sâmap yan Kiristohât wâtņan kinmâ biwine ki gemap.

Pauloņe Korinti amboliņe buku otyiņgiop.

¹¹ Lok nâņgân nâņgânyeņe bia yengât biwiyeņambâ den tetemu ihilâk sâmai yakât dopņeâk den ekyongoan. Yakât otmâ nâņgâmune ki ârândâņ oap. Yawu gârâmâ yeņe lok perâk yengât nâņgâņetâ yahatmu kut “aposolo” sâm yongonsai yakât nâņgâm den yu ekyongoan. Yeņe nâhât lok inņe mansap sâmai. Yawu gârâmâ âi memune bulâņe tetem gap yaņe lok perâkņe âi meņetâ bulâņe teteap ya wangiap. Yakât yuwu sâmune nâņgâņet.

¹² Kiristohât aposololiņe yâkât wâtņan kinmâ kulem topņe topņe meņetâ lohimbiņe ekņetâ âlâ kândâkdâ olop. Otmu nâņeâmâ yengâlen taka kulem topņe topņe memune ekbi. Ya ekņetâ keterakiņġimu “aposolo” sâm nohonbâi.

¹³ Nâņe yengâlen taka Kiristohât den kâsikum iņġimune manman âlepņahât bulâņe âlâlâ teteyiņgiop. Yaņe Kiristohât komot nombotņe yengâlen ari den kâsikum iņġimune bulâņe teteyiņġim gap ya wangiap. Yawu gârâmâ yâkņeâmâ senņe âlâlâ tânnohom gai. Yâhâ yeņeâmâ senņe âlâlâ ki tânnohowi. Otmu nâņe gurâ yen den kâsikum iņġiwan yakât hâmeņe nihijet sâm ki ulityongowan. Yakât otmâ wongât nâņgâm bâlenihiai?

¹⁴ Nâmâ sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm kalimbuņe yengâlen takawom. Yeņe Kiristohâlen biwiyeņe kepeim tem lâuwanġiņetgât nanġan. Yakât otmâ umatņe iņġimune hâhiwin nâņgâmai hât tewetsenņe me senņe âlâlâhât ki ulityongowom. Emelâk nâ niniâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepņe puwâk ekyongomune yâkâlen biwiyeņe katbi. Yawu otyiņġiwan yapâek âwâyeņe yawu otmâ mansan. Yakât topņe nâņgâņetâ keterahâġgât yuwu sâmune nâņgâņet. Nimnaom titipâņe âwâ mâmâlipyeņe ki galemyongomai. Âwâ mâmâlipyeņeâmâ galemyongomai yakât dopņeâk nâņe yen galemyongom mansan.

¹⁵ Yakât otmâ yeņe Kiristohâlen biwiyeņe kepeim manmâ manman kârikņahât bulâņe menomaihât nâņgâm hoņ bayiņġiman. Otmu nâņe hâkne siwiraġom in tatbomġat ki nâņgâman. Yawu hoņ bayiņġim manmâ yâhâwom yan nâhât nâņgânihiņetâ gewuap me?

¹⁶ Emelâk yengâlen takawan yan umatņe iņġimune hâhiwin nâņgâmai hât tewetsenņe me senņe âlâlâhât ki ulityongowan ya nanġai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtņe nombotņe nâhât yuwu nâņgâmai. “Pauloņe bukuyâhâtņe

yâhâp hângânnyotgomu takaowot. Taka Yerusalem yengât tewetsenŋe menduhum yingiwon ya mem âwurem ari wanowot. Mem ari wanmutâ tewetsenŋe nombotŋe mem gulip tuhuop,” nâhât yawu sâmai.

¹⁷ Yawu sâmai yamâ girawu otmâ kâityongowan? Yâhâ hângânnyotgomune yengâlen takamutâ tewetsenŋe menduhum yitgiwi ya ki newan.

¹⁸ Otmu bukuyâhâtne hângânnyotgomune yengâlen takaowot. Sâp yan Titone pilâm tatbe sâm otmu meme sâsâ tumum hângânnyotgomon. Yâhâ Tito orop dopnetŋe konohâk. Yakât otmâ nâŋe biwinanŋe nâŋgâm otman meman yawuâk otmap. Yâkŋe yawu manmap yakât otmâ yengâlen taka tewetsenŋe miowot ya ki mem gulip tuhuowot. Yawu nanŋan.

¹⁹ Bukulipne, yeŋe den sâm aran yu nâŋgâm nâhâitŋe “Eweakmâ den yu eknongoap,” nanŋai mon? Nâmâ Anitâhât senŋan yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâ ki eweaksan. Kiristo orop biwinetŋanŋe hikuakmâ konohâk otmap. Yakât otmâ den ekyongom yu me ya otyingiman yamâ yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim tânahoŋetâ manmanyenŋe kelihahâkgât nâŋgâm otman.

²⁰ Nâŋe yengâlen taka girawu manŋetâ mem teteyekbom? Emelâhâmâ yenjâhâlâk nâŋgâŋetâ yahatmu nâŋgâm bâleangim den belângen sâminiwi. Yawu otmâ kuk oranŋim hâiakminiwi. Otmu hionakmâ ihilâk mahilâk manminiwi. Yawu gârâmâ takawom yuân emelâk manbi yawuâk manŋetâ mem teteyekbom me âlonŋo mannomai yakât nâŋgâm mansan. Yakât otmâ manmanyenjahât topŋe yenjâhâk nâŋgâm hâkyenŋe miangjai. Gârâmâ nâŋe taka girawu otyingiwom yakât yenjâk nanŋangjai. Yakât nâŋgâmâk mansan.

²¹ Yen nombotŋanŋe emelâk ekŋâleangim imbilipyenŋe me loklipyenŋe betyenehen kionminiwi. Manman kiŋŋon yawuya manŋetâ taka mem teteyekbom otmuâmâ biwine dondâ bâlewuap. Yawu manŋetâ lohimbî belângen manmainŋe nenekŋetâ bâlewuap. Yawu otmu “Anitâŋe Kiristohât lohimbî ki mâmânŋe otyingimap,” sâm sennennan genŋetâ anjuluknom.

13

Kiristohât wâtŋe pato.

¹ Nâmâ sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm kalimbuŋe yengâlen takawom. Takamune lohimbîŋe otmâ hilipgumai ya sâm hâreyingiwom. Otmu emelâk Mosenŋe den yuwu kulemgup ya lâum sâm hâreyingiwom.

“Lok âlânŋe ikŋiâk bukulipŋe âlâ me âlânŋe otmâ hilipgunomai ya ki sâm hâreyingiwuap. Lok yâhâp me amon kitâ yanŋe menduhuakmâ sâŋetâ denyenŋe konok otbuap yamâ nâŋgâŋetâ bonŋe otbuap.” Yawu kulemgup.

Yakât otmâ takamune buku nombotŋe meyekŋetâ lohimbî âlâ me âlânŋe otmâ hilipgumai ya sâm tetekŋan tuhuŋetâ sâm hâreyingiwom.

²⁻³ Emelâk yengâlen yâhâpŋe takawan yan girem den ekyongowan. Ya nelâmyongomâgât ya âlâkuâk sâmune nâŋgâm biwiyenŋan katŋet. Emelâk taka den ekyongom pilâyekmâ âlâengen ariwan sâp yapâek lohimbî nombotŋanŋe ândâpyenŋe kârikŋe otmu orotmeme bâleŋe otbi ya tâtâem otmâ gai. Otmu lohimbî nombotŋe âlânŋeâmâ sâp yakât kakŋan otmâ hilipgumai gai. Yawu otmâ gai yakât matŋe hâhiwin topŋe teteyingimu umatŋe kakŋan manmâ gai. Umatŋe yawu teteyingimawân Kiristohât wâtŋe tetemu ekmai. Yâhâ nâŋe Kiristohât sâtgât otmâ âi mem gan ya ekŋetâ tâŋât otmu yakât enŋat yâhâp otmai. Yakât otmâ nâŋe yengâlen taka lohimbî ya sâm hâreyingimune matŋe

menomai yan Kiristohât wâtŋe pato ya âlâkuâk tetemu eknomai. Sâp yan nâŋe yâkât sâtŋât otmâ âi meman yakât topŋe nâŋgâm heŋŋeŋgunomai.

⁴ Bulânânâk emelâk Kiristo mem howanân kuŋetâ muop. Yamâ Anitâ Wâtŋât Amboŋe ikŋe wâtŋan mumuŋambâ mem yahatmu tatmâ tihit otningimâp. Nâŋe yâk orop biwinetŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu mansan. Yakât otmâ emelâk yâkŋe lohimbî hoŋ bayiŋŋim lohotŋan otyiŋgiminiop yakât dopŋeâk nâŋe lohimbî hoŋ bayiŋŋim lohotŋan otyiŋŋim gan. Anitâŋe ikŋe wâtŋan Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ Kiristoŋe mâmâŋe otnihimu yâk orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yeŋgâlen taka topyeŋe mem tetewom.

⁵ Yeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansai me bia yakât yeŋak nanŋai.

⁶ Otmu nâŋe yâkâlen biwinaŋe kepeim wâtŋan kinmâ âi meman yakât yeŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otbuapŋât biwinaŋe mem mansan.

⁷ Yeŋe orotmeme âlepeŋeâk otmâ manŋetŋât Anitâ ulitguman. Yawu manŋetâ takawom yan ki sâŋm hâreyiŋgiwom. Yawu otmâ nâŋe Kiristohât sâtŋât otmâ âi meman yakât topŋe ki tetemu lohimbî nâhât nâŋgâŋetâ gemapŋe eknomai. Yawu gârâmâ yakât ki nâŋgâm ketet otman.

⁸ Lohimbî âlâ me âlâŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu tem lâuwaŋŋimai ya yeŋgât heronŋe nâŋgâŋiŋŋim den âiân ki katyekman.

⁹ Yakât otmâ yeŋe Kiristohât tem lâum orotmeme âlepeŋeâk otmâ manŋetŋât Anitâ ulitguman. Yawu otmâ tem lâuwaŋŋim târârâhâk mannomai yan taka heronŋe nâŋgâŋiŋŋim lohotŋan otyiŋgiwom.

¹⁰ Nâŋe mem hewewenŋe tuhuyekmune Kiristohâlen biwiyenŋe tinâk kepeim mannomaihât aposolo sâŋm katnekmâ âi nihioŋ. Yâhâ mem ge katyekbomŋât ki sâŋm nihioŋ. Yawu gârâmâ yeŋgâlen takawom yan den kâlâp ki sâŋiŋŋim hâhiwinŋe yinŋiwomŋât nâŋgâm inânŋan girem den yu kulemgum katyiŋŋian.

Pauloŋe den bâiŋe sâop.

¹¹ Bukulipne, den bâiŋe yuwu sâŋmune nâŋgâm heŋŋeŋŋet. Yeŋe manmanyenŋe kiŋŋon ya pilâm kuwihakmâ heronŋe nanŋaŋŋim biwi konohâk otmâ manŋetŋât nanŋan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ Tihit tihit Amboŋaŋe wawaeyekmu biwiyenŋe huruŋ sâwuap.

¹² Anitâ yet Kiristo yâk yetgâlen biwiyenŋe kepeim mansai yeŋe heronŋe nanŋaŋŋinomai.

¹³ Kiristohât komot yâk orowâk mansain yaŋe nâŋgâŋiŋŋiai.

¹⁴ Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe tihityenŋe otmu biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Otmu Awoŋnenŋe Anitâŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu buku oraŋŋim tânahom mannomai. Otmu Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otyiŋŋimu ewe karaŋŋim mannomai. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyeŋe,
Paulo

Galatia Pauloŋe Galatia yeŋgât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpine,

¹⁻² Yen Galatia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap ya ambolipne emelâk biwiyene Yesuhâlen katmâ yâkât komolân torokatbi. Yeŋgât nâŋgâm nâŋe ekap yu kulemgum katyiŋgian. Otmu bukulpine nâ orowâk manmâ Yesu Kiristo hoŋ bawanŋim mansainŋe yawuâk nâŋgâyiŋgiai. Nâ Paulo, nâ Kiristo hoŋ bawanŋim mansan. Otmu âi mem mansan yu lokŋe ki sâŋ nihiwi. Me Yesu Kiristoŋe aposololipne âi sâŋ yiŋgiop yaŋe ki torokatmâ sâŋ nihiwi. Anitâŋe nanŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahalop yâkât otmâ yetŋak nâŋgânihiŋm âi yu sâŋ nihiŋmutâ mem mansan.

Kiristo kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop.

³⁻⁵ Nâ yeŋgât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitguman. “O Awonŋenne, gike engatgeâk otmâ Kiristo hâŋgâŋurâ giop. Giop yamâ nenŋe lok bâleŋahât orotmeme kiŋgoŋ ya watmâ ari bâlemaingât lauhe lâum kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Mum yahalop yapâ bâleŋahât paŋgoŋambâ holaŋnenehop. Yakât otmâmâ Anitâ herone nâŋgâwanŋim mepaem yâhânom. Otmu Awon, gâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yetŋe Galatia ambolipne yeŋgât nâŋgâyiŋgim tihiyene otmutâ yanâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe konoŋâk otmâ sânduk sâŋ gaekgât ulitgohoan.” Yawu sâŋ yeŋgât nâŋgâm Anitâ mepaem gaman.

Kiristohât den pat konok tap.

⁶ Otmu den umatŋe âlâ tap ya sâwoman. Anitâŋe ikŋe engatŋeâk otmâ yen mem dâiyehop. Yawu gârâmâ Kiristo hâŋgâŋummu gemu yâkâlen biwiyene katbi. Yakât girawu otmâmâ yâk yetgât hâkâŋ otmâ in yawu pilâyelekmâ biwiyene âlâhâlen katnomosai? Den pat âlepŋe tap yamâ Kiristohât den pat konoŋâk. Âlâ ki tap, bia kârikŋe.

⁷ Yakât otmâmâ lok ondowân gâtŋeŋe taka nâŋgân nâŋgânyeŋe mem gulip-gunehât Kiristohât den pat âlepŋe kelanŋatmâ biwiyenŋan kioŋsai.

⁸ Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nâŋe emelâk den sâŋ ekyongowan ya lok âlâ me âlâŋe kelanŋatnomai, me torokatmâ âlâ ekyongonomai, yamâ Anitâŋe yakât matŋe hilipyongoâkgât nanŋan. Yakât otmâmâ lok wosapâ gâtŋe âlâ me âlâŋe, me aŋelo âlâŋe taka den pat âiŋe sâŋ ekyongonŋetâ nâŋgâm kâkâsuk otnomai.

⁹ Nâ den yu emelâk ekyongowan. Girawu otmâ nelâm yongoap. Yakât yâhâpŋe sâmune nâŋgâŋet. Kândikum ninak Kiristohât den pat âlepŋe sâŋ ekyongowan. Ekyongomune nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu mem biwiyenŋan katbi. Yamâ benŋe lok ondowân gâtŋeŋe taka den yu kelanŋatmâ biwiyenŋan kioŋbi. Yakât otmâ Anitâŋe matŋe yiŋgimu hemgât kâlâwân seyehâkgât nanŋan.

¹⁰ Den yan yu topŋe girawuhât yan? Lohimbiŋe herone nâŋgânihiŋetgât yan? Me nekŋetâ yahalâkgât yan me? Yawu bia. Yawuhât nâŋgâm oan mâne Kiristohât ki tem lâum hoŋ bawanŋimbâm. Yawu gârâmâ topŋe yuwuhât yan. Anitâŋe nekmu ârândâŋ olâkgât yan.

Yesu Kiristoŋe Paulo âi sâŋ waŋmu miop.

¹¹ Nine topne sâm ekyongomune nângânet. Emelâk den pat âlepne ya ekyongomune nângâwi. Den yamâ lok nombotne yengât lauyenambâ ki mewan.

¹² Me lok âlâ me âlâne ki kâsikum nihiwi. Ya bia kârikne. Yesu Kiristone nâhât topnambâek nângâek sâm biwi nângân nângânne mem pâron pilâmu nângâmune keterahop.

¹³⁻¹⁴ Yâhâ biwi nângân nângânne ki mem pâron pilâop sâp yan wuân me wuân otmune bâleminiop yakât emelâk ekyongonetâ nângâwi. Yuwu otminiwan. Lohimbi kerekne Anitâhât nângânetâ yahalâkgât Yura nenje tâmbâlipnennenje yengât orotmeme ya watmâ manminiwan. Yawu otmâ bukulpine lok sihan orowâk manbinân nâne kârikne otmâ dondâ wangiyekeban. Yakât otmâmâ lohimbine neketâ yahalop. Yâhâ lohimbi nombotnaje Yura nengât miti pilâm yapâ hionakmâ biwiyene Kiristohâlen katmâ yâkât kolân torokatbi. Yâkât kololân torokatnetâ ya yengât mâtâp manguyingiwe sâm dondâ mem bâleyekmâ hilipyongominiwan.

¹⁵ Yawu gârâmâ angoân menahât tepnambâ ki tetewan sâp yan nâne Kiristohâlen biwinaje kepeim hon bawangiwingât Anitâne sâm katnihiop.

¹⁶ Yâhâ yâkne nângâmu ârândân otmu nâne Kiristohât den pat pâku lohimbi yengâlen ari sâm tetem ekyongowongât ikne nanraje mâtâwân tetenihiop. Mâtâwân tetenihiop yakât kaknan nep topne katbe sâm lok âlâhâlen ari ki âikum nângâwan.

¹⁷ Me Kiristohât aposololipne Yerusalem kapiân manbi ya yengâlen gurâ ki ari âiyongom nângâwan. Kiristo iknak aposolo nep sâm nihiop yanâk pilâm yahatmâ Arawia hânân ari manban. Manmâ manmâ yapâ âwurem Damasiko kapiân ari manban.

¹⁸ Yan ari manmune yambu kalimbu pesuk sâop. Yakât kaknan Petoro in ekbe sâm Yerusalem kapiân yâhâwan yanak yâk orowâk manmutne sande yâhâp olop.

¹⁹ Sâp yan yâk otmu Kutdânenjahât imirne Yakowo ya yetniâk yekeban. Yâhâ aposolo âlâlâ ya ki yekban.

²⁰ Den yan yu Anitâhât senjan kinmâ yan. Yakât otmâmâ den mian otbuawâmâ matne nihiwuap.

²¹ Nâne nine kapi Kilikia hânân tap yan ari âi topne katmâ Kiristohât den pat ekyongom manban. Otmu yapâ pilâyekmâ Siria hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan ari den kâsikum yingim manban. Yakât otmâmâ Yesuhât komot Yuraia hânân manbi yengâlen ki arimune enjakbin.

²² Yawu gârâmâ nine topne nângâwi yane ari lohimbi yuwu sâm ekyongowi.

²³ Emelâk nâhâitne "hilipnongominiop. Yâhâ sâp yiwerenjeâmâ lohimbi kerekne Kiristohât nângânetâ bulâne otmu biwiyene yâkâlen katnetgât yâkât den pat ekyongom mansap."

²⁴ Nâhât topne yawu ekyongonetâ nângâm Anitâ mepaewi.

2

Paulone Yesu Kiristohât aposololipne yengâlen torokalop.

¹⁻² Otmu yapâ nâne kapi âlâen âlâen ari den kâsikum yingim manmune yambu 14 pesuk sâop. Yakât kaknan Anitâne biwi nângân nângânne mem hewewen tuhumu Banawa yet Tito meyelekmune Yerusalem kapiân yâhâwin. Yan yâhâmunne Kiristohât komot ya yengât kunlipyene orop tihâk menduhuakbin. Menduhuakmâ nâne emelâk pâku lohimbi yengâlen ari

Kiristohât den ekyongowan yakât topnje nânggâne sâmbâinohowi. Otmu mâtâp manjunihimai sâmbâ den ya topnjambâek sâmbâ tetem ekyongomune nânggâjetâ keterahop.

³ Topnje yuwuhât yan. Nennje Kiristohâlen torokatmâ yan Mosehât girem den nângâmunnje porap otmu ki lâum manbin. Yawu manbin yan bukunenñe Tito, Girik gâtñe, yâhâmâ emelâk nengâlen torokalop yamâ hâkñe torehennan undip ki tuhuwin yakât den pat ekyongomune nânggâwi.

⁴ Yawu gârâmâ lok perâkñe topnenñe mem tetene sâmbâ nengât osetnenñan taka manbi. Taka Mosehât girem den ya yâhâpñe mem miwirikum hâkñe torehennan undip tuhuwanjine sâmbâ kendâningiwi.

⁵ Kendâningim Kiristohât den pat âlepñe ya kelangatne sâmbâ otñetâ denyenñe ki nânggâwin. Denyenñe ki nânggâwin yakât otmâ hâkñe torehennan undip ki tuhuwi. Yakât otmâmâ yengu yawuâk Mosehât girem den ki watmâ mannomai.

⁶ Otmu Yesuhât komotñe papatolipyeñe yengât nânggâjetâ yahatsap. Yamâ Anitâ lok biwinnenñe ekmapñe nânggâningimu ki gewe yâhâwe otmap. Otmu nâñe gurâ yawuâk lok âlâ me âlâhât ki nânggâmune yahatmap, me ki nânggâmune gemap. Otbi yamâ yâk yengât wahap. Anitâñe konok biwinnenñe ekmap. Yawu gârâmâ papatolipyeñe nâhât den yu ki kum meme sâsâ tuhunekbi.

⁷⁻⁸ Otmu nine topne yuwu sâmbâ ekyongomune ekbi. Emelâk Anitâñe Petoro mâmâñe otbanjim âi sâmbâ wanjmu Yuraia hânânâk tatmâ Yesuhât den pat âlepñe ya kapi ambolipñe kâsikum yingio. Yâhâ nâñeâmâ pâku lohimbî yengâlen ari den yu ekyongowehât mâmâñe otnihim âi sâmbâ nihio.

⁹ Otmu den ya sâmbâ ekyongomune nânggâjetâ keterahopgât Yakowo, Petoro, Yoane, yâk yengât lok kunyenñe manbinñe nâ otmu bukune Banawa buku otñitgim yuwu sâmbâ hângânotgowi. “Nenâmâ yuânâk tatmâ kapi tipi tapi tatmâ arap yu ambolipñe yengâlen âi mem mannom. Yâhâ yerâmâ pâku lohimbî yengâlen ari âiyetñe tuhuromawot.

¹⁰ Otmu konohâk tap yamâ yuwu nânggâyet. Bukulipnenñe nombotñe umburuk mansai ya yengât nelâm yotgomap.” Sâñetâ sâwan. “Yâk tânyongoromgât nanjait.” Yawu sâmbâ den hikum karakbin.

Pauloñe Petoro hâme hârewanjio.

¹¹⁻¹³ Otmu ya pesuk sâmbâ nâñe Banawa mem Yerusalem kapi pilâm orowâk Antiok kapiân ariwit. Yan ari manmâ manmâ âlâengen ari den ekyongowe sâmbâ pilâyekmâ ariwan. Otmu hilâm âlâen Petoroñe Antiok kapi ari pâku lohimbî nombotñe biwiyenñe Kiristohâlen katbi yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Yawu manñetâ Yakowohât bukulipñe Yerusalem kapiângembâ gem Antiok kapiân ari Petoro yuwu sâmbâ hâme hârewanjio. “Bâe, otdâ bâleap yakâ. Girawu otmâ pâku lohimbî orowâk sot nem mansai. Ya ki orotñe.” Yawu sâmbâ hâme hârewanjioñetâ bukulipñe nombotñe pâku lok yengât hâkyenñe torehennan undip tuhuyekbinñe nânggâm bâlewanjimaihât pâku lohimbî ya pilâyekmâ Yakowohât bukulipñe yengâlen torokalop. Petoroñe yawu olop yakât Yura lohimbî nombotñe ya ekâm pilâyekbi. Pilâyekñetâ Banawane yekmâ pârâk pilâm yawuâk otmâ yâk yengâlen torokalop.

¹⁴ Yawu otñetâ nâmâ âwurem ari topyenñe mem tetem nânggâmune dondâ bâleop. Yâkñe Kiristohât denñe tâñ tâñâk ki watmâ manbi. Petoroñe otmu bâleop yakât topnje teteâkgât Yesuhât komot ya yengât senyenñan kinmâ yuwu sâmbâ ekuwan. “Petoro, gâ wuân mendâ bâleap? Gâ Yura lok. Yawu gârâmâ

Yura nengât orotmeme hângiŋe ya pilâm, pâku lohimbi yengâlen torokatmâ mansat. Yawu gârâmâ wongât pâku lohimbiŋe Yura nengât orotmeme hângiŋe otŋetgât meme sâsâ tuhuyeksat? Ekmune dondâ bâleap.

Himbim yâhânongât mâtâp konohâk tap.

¹⁵Nenâmâ Yura lohimbi. Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya biwinenŋan katmâ nângâmain. Yawu otmâ pâku lohimbiŋe Anitâhât den ki lâum mansai yawu ki otmain.

¹⁶Yawu gârâmâ Anitâhât girem den yan papatolipnenŋeŋe yeŋe enŋatyeneâk watmâ den âlâlâ torokatmâ kulemguwi. Yamâ lok âlâ me âlâŋe papatolipnenŋeŋe girem den âlâlâ kulemguwi ya lâuŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuapgât dop âlâ ki tap. Yâkŋe Kiristohâlen biwiyeŋe katnomai yamâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap. Mâtâp âlâ ki tap, bia kârikŋe. Nenâmâ emelâk Kiristohâlen biwinenŋe katbin. Yâkât otmâ papatolipnenŋe yengât girem den yakât nângâmunŋe tâŋât otmap.

¹⁷Kiristohâlen biwinenŋe katbin yapâek bukulipnenŋe Yura lok pilâyekmâ pâku lohimbi, tosayeŋe orop sâminiwin, yengâlen torokatbin. Ya yengâlen torokatmâ papatolipnenŋe yengât girem den ki lâuaingât Yura lok nombotŋeŋe nengât “tosa lok” sâmai. Tosa lok mâne âlâ girawu sâmbâin. Yuwu sâmbâin me? “Âo, Kiristoŋe orotmeme bâleŋan dâim ari katnenekmu otmunŋe bâleap. Yakât otmâ tosa ya Kiristohâlen tap.” Yawu sâm tosa ya Kiristohâlen kârâm pilâwin mâne ki ârândâŋ otbâp. Yawu ki tap. Yawu gârâmâ Yura lok yengât orotmemeyeŋe hângiŋe ya watmâ ki otnomai.

¹⁸⁻¹⁹Yakât nângâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Nâmâ papatolipnenŋe yengât girem den bet pilâwan ya âlâkuâk miwirikum lâuwom yanâmâ nâhât yuwu sâŋetâ bonŋe otbuap. “Anŋoân Pauloŋe papatolipnenŋe yengât girem den bet pilâop yanâmâ tosa miop.” Nâhâitŋe yawu olop sâŋetâ yanâmâ bonŋe otbuap. Yawu gârâmâ topŋe yawu ki tap yakâ. Anŋoân girem den âlâlâ ya lâuwe sâm tâpik gupik otminiwan. Tâpik gupik otmâ manmâ gamune yaŋe ki tânnohop. Yakât otmâ pilâmune pesuk yap.

²⁰Pilâmune pesuk sâmu yaŋahâmâ Anitâŋe nanŋe hângâŋumu ge nâhât kawean kinmâ muop yâkâlen biwine katban. Biwine katmune yâkŋe tânnohom manman kârikŋahât pat kunihiop.

²¹Yakât otmâ yuwu nanŋan. Kiristo muop yan manman hângiŋe ya betbaŋgim muop. Yâhâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu manman âiŋe miop. Yakât dopŋeâk otmâ biwine yâkâlen katban yan papatolipnenŋe yengât girem den hângiŋe lâuminiwan ya bet pilâwan. Yakât otmâ Kiristoŋe mâmâŋe otnihimu yâk orop biwinetŋe kepeiakmâ konohâk oap. Yakât otmâmâ yâkâlen biwinanŋe kepeim hoŋ bawâŋgim mansan. Kiristoŋe wawaenenekmâ ge kawenenŋan kinmâ muop yakât ki nângâmunne tâŋât otmap. Yamâ yuwu nanŋan. Papatolipnenŋe yengât girem den lâumunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap mâne Kiristoŋe ge imbiâk muop sâmbâin. Yawu.

3

Yesu Kiristohât mâtâp me girem dengât mâtâp

¹Bukulipne, Galatia ambolipŋe yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk Anitâŋe Yesu Kiristo hângâŋumu ge nengât otmâ howanân kuŋetâ muop yâkât den pat âleŋe ekyongomune nângâm biwiyeŋan katbi. Yaŋak benŋe girawu otmâ

sâp yiwerenje yuâmâ lohotnje otjetâ Yura kapi ambolipnaje yengâlen taka biwiyenjan kionmâ nângân nângânyenje mem gulip malap tuhuai? Bâe, topnje wongât Kiristohât mâtâp bulâje ya pilâm Yura nengât orotmeme hânginje ya watmâ mansai? Ya ki orotje.

² Yakât yiwerenje âiyongomune sânetâ nângâwe. Yenje papatolipnenje yengât girem den âlâlâ ya lâunetâ yanâmâ Anitâje Wâtgât mâmânjahât Heak hângângumu ge mâmâje otyingiop me bia? Bia yakâ. Yâhâ nâjeâmâ Kiristohât den pat âlepnje ekyongomune nângânetâ bulâje olop. Yawu nângânetâ bulâje otmu Yesuhâlen biwiyenje katbi yanâk Anitâje Wâtgât mâmânjahât Heak hângângumu yengâlen giop.

³ Yakât otmâ girawu otmâmâ kopa oai? Ya ekmâ pârâk pilan. Yakât torokatmâ yuwu sâwe. Kândikum emelâk Kiristohâlen biwiyenje katmâ Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heak yâkât wâtjan kinjetâ nângân nângânyenje mem pâronj pilâyingimu Kiristohât mâtâp yawuâk watmâ manbi. Yakât otmâ yenje yiwerenje wâtneñjanâk kinmunje Anitâje nenekmu ârândâj olâk sâmu oai ya ekmune ki dopñan oap.

⁴ Yâhâ angoân Wâtgât mâmânjahât Heakje mâmâje otyingimu biwiyenaje herenje otbi. Otmu Kiristohâlen biwiyenje katbi ya imbiâk otmaihât Yura nengât orotmeme hânginje ya pilânet.

⁵ Yakât âlâku sâwe. Papatolipnenje yengât girem den âlâlâ lâuai yakât otmâ Anitâje ki mâmâje otyingimu kulem topnje topnje miai. Yuâmâ Kiristohâlen biwiyenje kepeiai yakât otmâ Anitâje Wâtgât mâmânjahât Heak hângângumu ge mâmâje otyingimu kulem topnje topnje miai.

Awarahamje olop yakât topnje

⁶ Yakât topnje teteâkgât Awarahamje olop ya sâlikum ekñet. Yakât Moseje kulemguop ya yuwu tap. “Anitâje Awarahamgât pat kuwanjiop ya nângâm yâkâlen biwiñje katmâ biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manop yakât Anitâje ekmu ârândâj olop.” Yawu kulemguop.

⁷ Yakât otmâ Yura nengâlen gâtñaje me pâku lohimbi yengâlen gâtñje âlâ me âlâje biwiyenje yawu katmai yamâ Awarahamgât sen bulâje mansai sâmu Anitâje nângâyingimâp. Yakât otmâmâ Anitâje Awarahamgât pat kuwanjiop yakât bulâje yen orowâk menomai.

⁸ Yawu gârâmâ yakât torokatmâ sâwe. Anitâje pâku lohimbi nombotje biwiyenje yâkâlen katmâ tem lâuwanginjetâ tosayenje pilâyingiuwap yakât emelâk inânjan nângâop. Ya nângâm Kiristo ki hângângumu giop yan ya nângâm Awaraham yuwu sâmu ekup. “Hâmbâi gâhât tepgan gâtñje âlâje tetem lohimbi hânñan kulemñan mansai ya menduhuyekmu manman âilonjoân manmâ herenje nângânomai.”

⁹ Moseje yawu kulemguop yakât topñeâmâ yuwu. Awarahamje Anitâhâlen biwiñje katmâ biwi yâhâp ki olopgât Anitâje nângâwanjiop. Yakât dopñeâk otnom yamâ Anitâje Awarahamgât pat kuwanjiop ya ambokunom.

Girem dengât topnje

¹⁰⁻¹² Otmu yakât torokatmâ sâwe. Moseje yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâje girem den yu tâj tâñâk ki watnomai yamâ Anitâje matñje umatñje yingimu mem hiliwahonomai.” Yawu tap. Yâhâ sâp âlâen Anitâje sâmu Moseje den yuwu kulemguop. “Lohimbi âlâ me âlâje biwiyenje Anitâhâlen katmâ denñje lâuwanginomai yamâ manman kârikñan katyekmu mannomai.” Yawu kulemguop. Girem den tap ya âlâku sâmune nângânet. Ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den ya tâŋ tâŋâk watmâ mannomainjeâmâ manman kârikŋan mannomai.” Yawu tap.

¹³ Yawu gârâmâ âlâŋe girem den ya tâŋ tâŋâk watmu ârândânŋ otbuap? Lok yawuya âlâ ki tap, bia kârikŋe. Yakât nen kerekŋe girem den ya lâumain yamâ târârâhâk ki watmain. Yakât nâŋgâm Anitâŋe Kiristo hâŋgângumu ge sâreerenekmu howanân kuŋetâ muop. Yakât Moseŋe den âlâ yuwu kulemuop. “Lok âlâ me âlâ nahân yongoŋetâ kinnomai ya yengât yuwu sânomai. “Lok yuâmâ Anitâŋe matŋe waŋmu miap,” yawu sânomai.” Yawu sâm kulemuop.

¹⁴ Yakât otmâmâ Yesu Kiristoŋe nengât toсахât otmâ kawenenŋan kinmu howanân kuŋetâ muop. Yakât otmâmâ Anitâŋe Awaraham pat kuwaŋgiop yakât bulâŋeâmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak ya hâŋgângumu ge mâmâŋe otningimu manman kârikŋan manmâ yâhânôm.

Anitâŋe sâmu kârikŋe olop.

¹⁵ Nenŋe orotmeme âlâ otmain yan hâum sâmune nâŋgâŋet. Lok yâhâp den hikumutâ kârikŋe otbuap. Ya bukuŋe âlâŋe kelangatbuap, me den âlâ torokatmâ sâwuap, me nombotŋe hârewuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yuwu ekne. Anitâŋe den hikuop ya ki hâukum âlâ sâwuap. Bia kârikŋe.

¹⁶ Anitâŋe Awaraham den ekuop ya yuwu tap. “Nâŋe gâ otmu gâhât tepgan gâŋe âlâ tetewuap yet den yukât bulâŋe yitgiwom.” Yawu sâm ekuop. Yakât otmâmâ yuwu ki sâop. “Gâ otmu gâhât tepgan gâtŋe tetem mannomai yen kerek yitgiwom.” Yawu ki sâop. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepŋan gâtŋe konok, Kiristo teteop yanâmâ Anitâŋe Awaraham den ekuop yakât bulâŋe yâkâlen teteop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâŋe Awaraham den ekuop ya yambu 430 pesuk sâmu yanâmâ girem den Mose waŋop. Otmu Awaraham den ekuop yakât kakŋan Mose ki ekuop. Yawu gârâmâ Mose girem den waŋop yaŋe mem ge katbuap, me Awaraham den ekuop ya hâukum âlâ sâwuapgât dop âlâ ki tap.

¹⁸ Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Anitâŋe Awarahamgât manman kârikŋahât pat kuwaŋgim den ekuop ya girem denân torokatmâ ki sâop. Awarahamâk ekuop. Yawu gârâmâ manman kârikŋe ya mene sâm Anitâŋe Awaraham den ekuop ya otmu girem den yâhâp yâhâp ki menom.

¹⁹ Yawu tap. Yakât otmâmâ topŋe girawuhât Anitâŋe girem den Mose ekumu kulemuop? Topŋe yuwuhât. Girem den yaŋe lok topnenŋe mem teteningimap. Emelâk tâmbâlipnenŋaŋe manmâ otŋetâ bâlem gaop. Otmu nen gurâ yawuâk otmunŋe bâlem gamap. Yawu gârâmâ Awarahamgât tepŋan gâtŋe Yesu Kiristoŋe teteop. Tetem yan Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop yakât bulâŋe mem teteningiop. Mem teteningiop yakât otmâ girem den kandi sâop ya pesuk sâop.

Otmu âlâ torokatmâ sâwe. Anitâŋe aŋeloŋe hâŋgângumu ge girem den Mose ekumu kulemuop.

²⁰ Yawu gârâmâ Anitâ ikŋak ge Awaraham ekuop.

Lohimbi kerekŋe Anitâhât girem den târârâhâk ki watmain.

²¹ Yakât otmâmâ girem den otmu Anitâŋe Awaraham den ekuop yaŋe lâuahowot me bia? Lâuahowot yamâ benŋe topyeteŋe ikŋiâk ikŋiâk. Yawu gârâmâ Anitâŋe girem den sâm kalop yaŋe manman kârikŋahât mâtâp mem teteningiop mâne yaŋak benŋe girem den ya lâumunŋe ârândânŋ otbâp.

²² Yakât nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângâñet. Miti den kândikum kulemguwu yan den âlâ tap yakât topñe yuwu. Yesu Kiristo ki giop yan nen kerekñe girem den lâuminiwin yamâ târârâhâk ki watbin. Yakât otmâ Anitâñe mumuhât pat kuningiop. Yakât kakñan Anitâñe manman kârikñahât pat sâm Awaraham kuwañgiop yakât bulâñe mene sâm Kiristohâlen biwinenñe katnomgât mâtâp teeop.

²³⁻²⁴ Mâtâp teeop yamâ Yesu Kiristohâlen biwinenñe katnehât Anitâñe hângângumu giop. Yâhâ ki giop sâp yan girem den yanñe manmannenñe bâleñe ya mem tetekñan tuhumu mumuhât pat otbin. Mumuhât pat otmâ gamunñe Yesu Kiristonñe gem yapâ holañnenekbe sâm nengât sâm muop.

²⁵ Mumu yâkâlen biwinenñe katmunñe Anitâñe nenekmu ârândâñj otmu yakât otmâmâ girem den ya torokatmâ lâunomgât mâtâp bialop.

Kiristohât manman hañgalakmâ manmâ yâhânom.

²⁶ Otmu yeñe yawu otmâ yâkâlen torokatñetâ yanñak Anitâñe nanne baratne sâm meyehop.

²⁷ Yawu otmâ toen mem katyekñetâ yanâmâ manmanyenñe bâleñe ya kon sâm pillâm Kiristohât manman ya hañgalakmâ yâkâlen torokatbi.

²⁸ Yâkâlen torokatmâ nen hârok Anitâhât komot otmâ mansain. Yawu mansain yakât ki mem kâsipnongomap. Nen Yura lohimbi, me yen pâku lohimbi, me lok kutyenñe orop, me kutyenñe bia, me âwâ nan me mâmâ barat, nen kerek komot konohâk oain. Yesu Kiristonñe kunnenñe oap yakât otmâ Anitâñe nenekmu dop konohâk oain.

²⁹ Emelâk Anitâñe Awarahamgât pat sâm kuwañgiop ya yen gurâ yawuâk kuyiñgiop yakât bulâñe menomai. Yawu gârâmâ yenâmâ topñe yawuhât otmâ Awarahamgât sen sâm katyehop.

4

¹ Emelâk den yan yakât âlâkuâk sâwe. Nenâmâ Anitâhât nanñe baratñe mansain. Yakât topñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângâñet. Nengât orotmeme yamâ yuwu tap. Nenñe munomân nan baralipnenñe nengât bât tosa ya yâkñe galemgunomai.

² Gârâmâ nenñe ñañeyenñanâk mum pillâyeknomân mandu otnomai yan hep torehenlipnenñe wawaeyekmâ tihityenñe otmâ. Tihityenñe otñetâ papato otmâ yanâmâ âwâ mâmâlipyenñe yengât bât tosa ya yenahâk galemguaqnomai. Orotmemenenñe yawu tap.

³ Otmu yakât dopñeâk nen Yura lohimbiñe lepat nângân nângânân manmâ gawin yan Mosehât girem den otmu papaptolipnenñe yengât girem den yakât amutgen manmâ gawin.

⁴⁻⁵ Otmu embâñân Anitâñe hân hibim ki kândikyotgowân ikñe nanñe hângângumu gewuap yakât sâpñe kalop. Sâpñe kalop ya ekmu ârândâñj otmu nanñe hângângumu giop. Hângângumu gemu nen kerekñe Anitâhâlen ari torokatmunñe ikñe nanñe baratñe sâm menenehâkgât Yura imbi âlâhât tepñan ge tetem girem den ya tâñâk lâum manop. Yawu manmâ nenñe girem den târârâhâk ki watmâ gawin yakât otmâ sârerenenekmâ girem den yapâ holañnenehop.

⁶ Anitâ nanñe holañnenehop yakât otmâ nenñe Anitâhât nanñe baratñe otmâ mansain. Yawu nângâñehât Anitâñe nanñahât Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwinenñe mem hewewenñe tuhumu Anitâ heronñe nângâwanjim “Awoñnenñe, kâwiâk nanñe olon,” sâm mepaemain.

⁷ Bukulipne, yengu yawuâk Anitâ heronje nângâwanjim mepaem mansai. Yawu gârâmâ yeje emelâk Anitâhât topnje ki nângâm orotmeme kinjon otmâ manminiwi ya pilâm Anitâhâlen biwiyenje katmâ yâkât komolân torokatbi. Yakât otmâmâ nanne baratne sâm meyekmâ Awarahangât pat kuwanjiop ya yen gurâ yawuâk kuyinjiop.”

Paulonje Galatia ambolipnje yengât nângâm gorâwanjiop.

⁸ Emelâk embânân Anitâhât topnje ki nângâm manminiwi sâp yanâmâ Porom Lâpio me wahap tânâtnje yawuya mepaem yakât amutgen manminiwi.

⁹ Yawu gârâmâ emelâk Anitânje tep âlep nângâyinjim meyekmu yâkât topnje ekmâ nângânetâ bulânje olop. Yakât otmâ yiwerenjeâmâ topnje girawuhât otmâ Anitâ betgum Porom Lâpio ya honj bawanjine sâm oai? Yanje manman kârikjan mem katyekbuapgât dop âlâ ki tap yakâ.

¹⁰ Otmu Anitânje yengât nângâyinjimu ârandân olâkgât Yura nengât orotmeme hânginje yuwuya watne sâm oai? Yeje tatmâ nângâ nângâ sâp, me sotgât hâi sapa manmai yakât sâp, me hilâm kâmbuknje topnje topnje ya watmâ mansai ya ekmune dondâ bâleap.

¹¹ Nânje yengâlen puwâk taka Kiristohât den pat âlepnje ekyongomune nângânetâ bulânje olop ya bet pilâm orotmemenenne hânginje ya miwirikum watmai hât nângâm gorânihiap.

¹² Nânje Yura nengât orotmeme hânginje ya pilâm yen pâku lohimbî mansai yengâlen torokatmâ manmâ gan. Yakât otmâ yeje topnje girawuhât otmâ sâp yiwerenje pilânekemâ Yura nengât orotmeme hânginje miai. Yengâlen puwâk takawan yan yeje nâ buku otnihim laune lâuwi. Yakât otmâmâ yu oai yu pilânetgât nanjan.

¹³ Otmu yengâlen tohowan yan kundat pato tetenihiop. Yawu tetenihiop yamâ nânje yen orop sâp kâlewâk manmâ Yesuhât den pat âlepnje ekyongowan.

¹⁴ Otmu yeje tânnohom yan ki nângâm bâlenihim hâkân kakjan otbi. Yâhâ anjelo âlânje yengâlen takaop, me Yesu Kiristo iknjak yengâlen takamu buku otbanjimbâi dop yawuâk buku otnihiwi.

¹⁵ Otmu wuân me wuângât ulityongowan mâne in yawu nihimbâi. Yâhâ sâp yiwerenjeâmâ girawuhât otmâ nâ pilâneksai?

¹⁶ Nânje yengât tepne nângâm den bulânje ekyongowan. Yamâ yeje yiwerenje nâhâitnje “nângâm bâleningim mem ge katnenekbe sâm oap” nanjai? Yakât nângâmune tepne bâleap.

¹⁷ Otmu nen Kiristohâlen biwi konohâk hikum mansainnje hionjaknehât lok ondowân gâtņanje taka biwiyenan kionbi. Yâhâ yeje pilânenekmâ yâk yengâlen torokatnetâ yâk orop mepaenenekņetgât yengâlen takawi.

¹⁸ Nânje tânyongowomgât dop âlâ ki talop. Yâhâ lok yanje biwi konohâk otmâ tânahone sâm yengâlen takawi mâne heronje nângâyinjimbâm. Yawu gârâmâ emelâk nânje yen orop manmâ biwinenne kepeim manbin ya girawuhât otmâ biwinenne holanjakmu mansain?

¹⁹⁻²⁰ Yengât den pat ya nângâmune umatnje olop. Gârâmâ den umatnje yu ekyongowe sâm otmune umatnje oap. Yen orop hâme konok mansain mâne umatnje ya kuwibbâin. Yakât yiwerenje mâtâp tetenihimu yengâlen takawomgât nanjan. Yakât nângâm den âlâen hâum sâwe. Imbilipnenņanje naom mene sâm hâliliakmâ tatmâ naom memai, yakât dopņeak yeje Kiristohâlen

biwiyenaje kepeim tem lăuwanġinetgât emelâk yengâlen taka Kiristohât den pat âlepne ekyongomune năngânetâ bulăne olop. Yawuâk torokatmâ manġetgât biwine yengălâk năngâm tan. Yakât otmâ yiwerenġeâmâ Yura nengât orotmeme hăngiġe ya lăune sâm otġetâ yakât otmâ yăhăpne witgum biwiyenġe Yesuhălenăk kinăkgât den umatġe yu ekyongowe sâm biwine umatġe oap. Yenġe Kiristo betgumaiġhât otmâ goră băleġe nihimu mansan.

Sara yet Hahayăk yetgălen hăum săop.

²¹ Yengălen gâtġe nombotġenġe Mosehât girem den ya lăune sâm otmăine yakât topġe năngânetâ keterahăkgât yuwu sămune năngănet. Mosenġe den âlă torokatmâ kulemġuop yakât mătăp yuwu tap.

²² Awarahamgât nanyăhătġe yăhăp teteowot. Nanġe kunġe yăkât kutġeâmă Ismae. Yakât topġe yuwu tap. Awarahamġe imbiġe Sara memu yăkălen nanyetġe membuap yakât Anităġe bunewăk pat kuyitġiop. Yawu yamă inăk kăsi manowot. Yăhă Anităġe Awarahamgât den hikuop ya nelămgumu ikġe hoġ bawa imbi, kutġe Haha sâm ya miop. Ya memu yăkălen nanġe kunġe miop, yamă kutġe Ismae.

Yăhă nanġe âlă, kutġe Isaka sâm, yăkât topġeâmă yuwu. Anităġe Awaraham imbiġăit yetgât pat kuyitġiop yakât ki nelămguop. Otmu Saraġe naom membuap săop yakât otmă manmă gam gam nanġe miop.

²³ Yăhă nanyăhătġehăt topyetġe yamă ikġiăk ikġiăk oawot. Âlămă, Ismae sâm, yăhămă Awarahamgălen Hahaġe imbiăk miop. Yăhă âlămă, Isaka sâm, Anităġe den hikuop yakât bulăne Awarahamgălen Saraġe miop.

²⁴ Otmu Anităġe imbi yăhăp yu yetgât mătăp ikġiăk ikġiăk sâm yitġiop. Yakât otmă yăk yetgât sen ya gură yawuâk komot ikġiăk ikġiăk mansai. Yakât topġe yuwu nangan. Imbi kutġe Haha yanġeâmă hoġ bawanġiminiop. Yakât otmămă yăkât sen tetem sambe sambe otmă yawuâk hoġ bawa manmai.

²⁵⁻²⁶ Otmu Haha yăhămă Arawia hănăn pumġe âlă tap, kutġe Sinai, yan Anităġe girem den Mose wanġop yakât dop olop. Hahahât sen yanġe hoġ bawa otmăi dop yawuâk Yura kapi ambolipġenġe Anităġe girem den kalop ya lăum manmai. Hahahât dopġe yawu.

Otmu Sarahât dop yuwu. Yăhămă Awarahamgât imbiġe. Yakât otmămă yăkât sen tetem sambe sambe otmă hoġ bawa ki mansai. Otmu Saraġeâmă Yerusalem kapi âiġe himbimăn tap yakât dop olop. Sarahât sen yamă nen mansain yu. Gărămă kapinenġe himbimăn tap yan yăhă ambokunom. Yakât otmă girem den hăngiġe lăunomgât dop ki tap.

²⁷ Yakât otmă Anităġe sămu poropete âlăne den kulemġuop ya yuwu tap.

“Imbi kăsi, yuwu sămune năngă. Găġeâmă naom âlă ki mion. Otmu naom membe sâm ki hăliliakmă tatmă hăhiwin năngăon. Yakât otmuâmă găhăt lokġe imbi ondop memu nanġe miop. Yakât otmuâmă năngără gorăhihimapġat yuwu sămune năngă. Hămbăi măne găhăt sen yanġe tetem sambe sambe otmă potgahăt sen ya wangiyeġnomai. Yakât năngăm biwiġe gemu heronġe kakġan man. Yawu.”

²⁸ Otmu yakât den âlă torokatmă sămune năngănet. Anităġe Awarahamgât sen tetem sambe sambe otnomaiġhât pat kuwanġiop ya yawuâk nanġe Isaka kuwanġiop. Otmu pat kuwanġiop yakât bulăne tetemu nen Yura lohimbi otmu yen păku lohimbi dop konohăk otmă Awarahamgât sen mansain. Yakât otmă imi ata me wără tou yawu mansain.

²⁹ Haha yet Sara yetgât topyetñahât torokatmâ sâmunê nângâñet. Awarahamñe Anitâhât den ya nelângumu imbi hoñ bawanjiminiop ya memu naom âlâ miop. Naom yanje pato olop. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe Sara mâmâñe otbanjimu nanje miop. Sarañe naom memu Haha nanjanje yâkât nângâm mem ge katbe sâm olop. Yakât dopñeak yiwerenje lohimbi girem den lâum mansainje nen ki lâum mansain yu nenekñetâ bâlemu mem ge katnenekne sâm otmâi.

³⁰ Otmu Sarañe Awaraham yuwu sâm ekumu laujan miop.

“Potne Hahahât nanje Ismaenje gâhât bât tosa ki galemguwuapgât nanjan.

Nannetñe Isaka yâkñak gâhât bât tosa galemgum manbuapgât nanjan.

Yakât otmâ watelekdâ ariyet.”

Yawu sâm ekuop. Awarahamñe Sara laujan miop yakât dopñeak yenje otñetgât nanjan.

³¹ Otmu yakât torokatmâ yuwu sâmunê nângâñet. Nenñe Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansainñeâmâ Sarahât sen oain. Nângâmune yawu oap. Yakât girawuhât otmâ yengâlen gâtñe nombotjanje girem den lâum yan Haha sen otne sâm oai? Kâmbukñe, yawu ki otñet.

5

Kiristonje manman âlepñan katnenekmu mansain.

¹ Otmu nenñe girem den lâum pâpgumunje tosa teteningimapgât Kiristonje nengât sâm gem yapâek holañnenehop. Yapâ menenekmâ manman âlepñan katnenekmu mansain. Otmu yengu yawuâk holañyekmâ nengâlen torokatyekmu komot konohâk oain. Yakât otmâmâ yenje ki pilânenekmâ girem den hângiñe ya mem miwirikum lâunomai.

² Bukulipne yakât âlâku ekyongomune nângâñet. Yenje Anitâñe yekmu ârândâñ olâkgât hâkyenahât torehenjan undip tuhuanginomai yamâ dop yuwu otbuap. Yawu otnomai yanâmâ Kiristonje manman kârikñahât mâtâp âiñe meyiñgiop yamâ nângâñetâ tâñât oap yakât dop otbuap. Yakât otmâ Kiristonje mâmâñe otyiñgiwuapgât dop ya biatbuap.

³ Bukulipne, yawu otmâihât âlâku sâwe. Yenje girem den pâñe konohâk lâum hâkyenahât torehenjan undip tuhuanginomaiihât dop bia. Yawu otnomai yan Anitâñe girem den sâm kalop ya hârok lâunomai sâm kalop. Yakât otmâmâ yengâlen umatñe dondâ teteyiñgiwuap.

⁴ Otmu yengâlen gâtñe âlâ me âlâñe Anitâñe yekmu ârândâñ olâkgât girem den ya miwirikum lâunomai yanâmâ Kiristo pilânomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâñe angoân tepñe nângâm manman kârikñahât mâtâp meyiñgiop ya mangyiñgiwuap.

⁵⁻⁶ Yâhâ nenâmâ biwinenñe Yesu Kiristohâlen katmâ mansainñe komot konohâk otbin. Nen hâknenñahât torehenjan undip tuhuangiwin me yen ki tuhuangiwi nenâmâ komot konok otmâ biwinenñe Yesuhâlenâk kinmu haonmâ ârândâñ tep âlep nanjanjim hoñ bawanjimizin. Yawu otmunñe Kiristonje âwurem ge sârerenenekmu Anitâñe umam sâningim mem manman kârikñan torokatnenekbuap. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim mansain. Kepeim manmâ Kiristonje in yawu ge menenekmu yâhâne sâm yakât mitiwahom mambot gumbot otmâ mansain.

⁷⁻⁸ Bukulipne, yen angoân den pat âlepñe ya nângâm Kiristohât tem lâum hoñ bawanjinetâ yekmune âilonjo nandorñe olop. Otmuâmâ Kiristohât

mâtâp watne sâam otjetâ yan Anitâje undip ki katyîngiopi. Yakât otmâ sâap yiwerejeâmâ âlâje undip mangyînginjetâ âlâengen arine sâam oai? Me âlâje biwiyenjan kionjetâ denyeje in yawu nângâwi?

⁹ Bukulipne lok amonje yengâlen takawi? Yakât topje nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâamune nângâjet. Bau njasije yamâ tipije âlâ. Yawu gârâmâ yaje hâreakmâ sâanduk sâam ârândâj otmâ bau mem bâlemapgât ya hârem pilâmain. Yakât dopjeak yeje yâk yengât den ya pilâm kâkâsuk otmâ manjetgât nanjan.

¹⁰ Yâhâ yengât nângâm ki engat yâhâp oan. Yeje ekap kulemgum katyîngian yu sâalikum nângâm denne tem lâunomai. Otmu Yura lok nombotjanje biwiyenjan kionjetâ biwi nângân nângânyenje iton galonj oap yakât matje hâmbâi Anitâje Yura lok ya yîngiwuap.

¹¹ Bukulipne, hâkyenjahât torehennjan undip tuhuanginjet sâam Yura lok nombotjanje yengâlen takawi ya yengât topyeje âlâ sâamune nângâjet. Yajeâmâ imbiâk nâhâitje “Girem den lâunet sâam hâkyenjahât torehennjan undip tuhuyîngim mansap,” sâamai. Yamâ den memai. Yâkje sâamai yawu otyîngim mansan mâne, Kiristonje nengât sâam muop yakât Yura lokje den pat ya nângâm ki mem ge katnekne sâam otbâi.

¹² Bukulipne, Yura lok ya je mem biwi hâlim tuhuyeksai yenhâât nângâm hâkyenjahât torehennjan undip tuhuangiji ya hârem pilakjetgât nanjan.

¹³⁻¹⁴ Bukulipne, yengât manmanyenjeâmâ âlâ. Yeje girem den lâunetgât Anitâje ki meyhâp. Yawu gârâmâ yenhâât ki nângâjetâ yahatmu engatyejeâk otnomai. Girem den yakât topje yuwu tap. “Nenjahât nângâmunje yahatmap yawuâk buku nombotje yengât nângâmunje yahatbuap.” Yawu tap. Otmu den ya lâum kinmâ yeje tep âlep nanjanjîngim tânahonomai.

¹⁵ Yamâ yeje ki hionjakmâ tep bâle nanjanjîngim hiliwahonomai.

Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otningimu mannom.

¹⁶⁻¹⁷ Bukulipne, yuwu sâamune nângâjet. Nenje biwinennjanje kâitnongomu orotmeme bâleje ekâmâ otneâk nângâmain. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heak betbanjîngimain. Yawu otmâin yanâmâ Heakje biwinennjan kionjmap. Yawu gârâmâ orotmeme bâleje otneâk nângâmain ya âlâku nângâmunje biwinennjan hâumu pilâmain. Yakât otmâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje biwinennje mem hewewenj tuhumu yâkât wâtjan kinmâ tem lâuwanjîngim gain.

¹⁸ Yen yawu otnomai yanâmâ papatolipnennje yengât girem den ya yâhâpje ki lâunomai. Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakje mâmâje otyîngimu manmâ yâhânomai.

¹⁹ Emelâk engatnenjeâk watmâ otmunje bâlem gaop yakât ekyongowan ya âlâku ekyongomune nângâjet. Yeje engatyejeâk watmâ yuwu otjetâ manmanyenje bâleminiop. Kâwâ konda, orotmeme kinjonj mem manminiwi.

²⁰ Otmu emet huhuminiwi. Porom Lâpio hâwim kânângâjetâ kinmu ulitguminiwi. Otmu âli hawat bâleje topje topje mem manminiwi, me sait bâleje karangiminiwi, me karasuja tuhuangiminiwi, me weke mem yan songo bau kombo neangiminiwi, me bundâje yerakiminiwi. Ya otjetâ bâleyîngiminiop. Nângâm bâleangiminiwi, otmu tepyenjan tatmu tatmu kuk kânguruk orangiminiwi. Otmu yenhâât nângâjetâ yahatmu hionjakmâ kasa orangiminiwi.

21 To kâriknje nem biwi hâlim otmâ wahap ki orotnje topnje topnje otmîniwi. Orotmeme yawuya otmâ mansai yâhâmâ Anitânje manman kârikjahât pat ki kuyingio. Yakât otmâ Kiristonje yâhâpne âwurem gewuwân iknje komolân ki torokatnomai.

22 Yawu gârâmâ lohimbi nombotnje Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heaknje mâmânje otyingimu yuwu otmâ manmai. Anitânje buku otyingio. Yakât nângâm biwiyenje sânduk sâmu heronje nângâwanjimai. Otmu biwi nângân nângânyenjanje kepeiakmâ konohâk otmu kaok nannganjimai. Bukulipyenjanje senje âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmâ ya yekmâ nembe kalem otyingimai. Yenjahât nângâjetâ ki yahatmap. Otmu buku nombotjanje mem bâleyekjetâ yakât matje ki kâpekyingimai. Me sâmbâleyinginetâ yakât nângâjetâ ki sâtnje otmâ.

23 Lohimbi yawu otmâneâmâ girem den kerek lâunjetâ ârândân otmâ yakât dop oap.

24 Bukulipne, yakât torokatmâ yuwu sâmune nângâjet. Nenje Yesu Kiristohâlen biwinenjanje tinjâk kepeimunje Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heaknje mâmânje otningiwuap. Yawu otningiwuap yanâmâ nenje engatnenjeak ki watmâ ihilâk mahilâk otmunje bâlewup.

25 Yâhâ yanjeâmâ biwinenje mem hewewen tuhunenehopgât yâkât wâtjan kinmâ mâtâp sâmbâningio. Ya tân tânjâk watmâ manmâ yâhân.

26 Otmu yenjahâlâk ki nângâjetâ yahatmu hâkyenje mepaenomai. Otmu yenjahât ki nângâjetâ yahatmu hionjakmâ bukulipyenje mem ge katyeknomai.

6

Bukulipnenje lohotjan otyinginom.

1-2 Bukulipne, yuwu sâmune nângâjet. Yenje otjetâ bâleakgât Satanje mem dâiyekmap. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlânje otjetâ bâlewup yanâmâ yen nombotnje Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heaknje mâmânje otyingimu mansainje yuwu otyinginomai. Yesu Kiristonje hânân gem lohotjan manmâ kuwikenekmâ mâtâp meningio. Yakât nângâm bukulipyenje lohotjan otyinginomai. Otmu yengu yawuak otjetâ bâlemapgât biwiyenje galem oranjinomai.

3 Nen lok bâlejeak kerek mansain. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlânje yenje orotmemeyenjahât nângâjetâ yahatmap yamâ ombeyenjanje kâityongomâp.

4-5 Nanjai. Âlâku ambonjan ambonjan mannomai. Yakât otmâmâ yenje buku âlâhât topnje ki ekmâ kiwilinomai. Yenje biwiyenjahât topnje âlâku iknjiak iknjiak ekmâ nângâjetâ ârândân otmu heronje otnomai.

6 Otmu papatolipyenjanje Anitâhât den kâsikum yingim mansai ya in yawu tânyongonomai.

7 Bukulipne, ombeyenjanje kâityongomâp yuwu sâmune nângâjet. Anitânje topnenje ekmâ nângâmap. Yakât otmuâmâ kâitgunomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ lohimbinje wahap âlâlâ otnomai yakât matje tân tânjâk kâpekyingiwuap.

8 Yâhâ lohimbi âlâ me âlânje yenjahâlâk nângâm senje âlâlâ ekmâ biwiyenje yan arimu ihilâk otnomai yamâ sâp patoen Anitânje pilâyekmu hemân kionjomai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlânje Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heak yâkât nângâm tem lâuwangim mannomai yamâ mâmânje otyingimu manman kârikjan mannomai.

⁹ Bukulipne, lohimbi hewewenjak tânyongonom. Yawu otmâ mannom yamâ Anitâje nângâmu ârândâj otmu sâp patoen yakât matje ningiwuap.

¹⁰ Topje yakât nângâm yuwu otnom. Bukulipnenjaje Kiristohâlen biwiyenjaje kepeim mansai ya umatje topje topje teteyingiwuap yanâmâ in yawu tânyongonom. Otmu nombotje belângen pâlâmje mansai ya yawuâk tânyongonom.

Den bâije sâm hâreop.

¹¹ Bukulipne, yengât pepa yu lok âlâ ekumune kulemgua. Yu kulemgum yanjak kiripi mem nihimu ninak paje tâlâwâk kulemguan bâte towatje yu ekmâ nâhâitje “Den yu kulemgua,” nângânomai.

¹² Otmu den âlâ emelâk yan yakâlâk torokatmâ sâwe. Yura lohimbi biwiyenjaje Kiristohâlen katmâ girem den lâum mansainja bukulipyenjaje nângâyinjjetâ yahalâkgât yengât hâkyenja torehenjan undip tuhuyingine sâm yengâlen takawi. Otmu yawuâk bia. Kiristone nengât sâm gemu howanân kujetâ muop. Yakât buku nombotjanja nângâjjetâ tâjât otmu nângâm bâleningimai sâm Yura lok yâkne yenje hâkyenjahât torehenjan undip tuhuangjjet sâm meme sâsâ tuhuyeksai.

¹³ Yawu gârâmâ lok yanje Mosehât girem den lâum hâkyenjahât torehenjan undip tuhuangiwinje den kerehâk ki lâum mansai. Yawu gârâmâ yenje yawu tuhuangjjetâ bukulipyenjaje heronje nângâyinjjetgât meme sâsâ tuhuyeksai.

¹⁴ Nâmâ lok yawuya bia. Yawu gârâmâ nângânihijjetâ yahalâkgât ki nanjan. Nâmâ yuwu nanjan. Kutdânenje Yesu Kiristo nengât sâm gemu howanân kuwi. Kujetâ muop yapâek yahatmâ mâtâp âije mem teteningiop. Nâje yakâlâk nângâm hângât wahap topje topje yakât nângâmune tâjât otmap.

¹⁵ Yakât yâhâpne sâwe. Nen Yura lok hâknennjahât torehenjan undip tuhuangiwin me yen pâku lok ya ki otbi nen kerekne biwinenja Kiristohâlen katmâ komot konohâk otmâ mansain. Yawu katmâ manmunje manman âije mem teteningimu himbingât pat mansain yakât nângâmune bulâje oap.

¹⁶ Otmu lohimbi biwiyenjaje yawu nângâm Yesuhât den lâum manmai yamâ Anitâje we âlep nângâyinjim biwi sânduhân katyekmu manmâ yâhânomai. Yawu otmâmâ Anitâje Isirae sen bulâje nengât pat kuningiop ya menomai.

¹⁷ Nâje Kiristo honj bawangim manmâ gan. Yakât otmâ mâtâp manjunihine sâm mem âlâlâ tuhunekjetâ hâhiwin kakran mansan. Otmu hâknan gut emelâk ekbi. Yakât otmuâmâ lok âlâ me âlâje hâhiwin ya witgum nihimaihât yenje lok yanje yengâlen takam meme sâsâ tuhuyeksai ya yengât den nângâm kâkâsuk otnomai.

¹⁸ Kutdânenje, Yesu Kiristo tihitnenje otmapne biwi nângân nângânnenje mem konohân tuhumu kepeiakmâ manmâ yâhânom. Yawuâk.

Nâ bukuyenje,
Paulo

Epeso

Pauloŋe Epeso yengât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpne,

¹ Yen Epeso kapi ambolipŋaje Yesu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim Anitâhât tem lâuwangim mansai. Nâ Paulo. Emelâk Anitâje nângânihimu Yesu Kiristoŋe aposolo sâŋ ai nihiop ya mem mansan. Nâŋe heronje nângâyiŋgim ekap yu kulemgum katyiŋgian.

² Awoŋnenŋe Anitâ yet Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe engatyetŋeak otmâ nângâyiŋgim tihityeŋe otmutâ biwi nângân nângânyenaje kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât nângâyiŋgim ulitguman.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningimap.

³ Anitâje ikŋe nanŋe, Kutdânenŋe Yesu Kiristo, hângângumu ge nengât toсахât otmâ muop. Yawu olop yakât otmâ nenŋe yâk orop biwinenŋaje kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gain. Yakât otmâ Anitâje ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hângângumu ge mâmâŋe otningimu manman âlepŋahât bulâŋe teteningim gap. Yakât nângâm Anitâ mepaem mannom.

⁴⁻⁵ Anitâje ikŋahâk wawaenenekmap. Otmu nenŋe yâkât senŋan tosa barahâk kinnomgât nângâm ikŋe nanŋe Yesu Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ mumbuap yakât emet inânŋan sâŋ kalop. Yakât otmâ nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaje kepeimunŋe Anitâje tosanenŋe pilâningim nine nanne baratne sâŋ menenekmu mansain. Yakât nângâm yâkŋe emet inânŋan hân himbim ki kândikyotgowân yawu tetewuap ya sâŋ kalop.

⁶ Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ nengât sâŋ nanŋe hângângumu giop yakât nângâmunŋe hâu sâsâ otmap. Yakât otmâ heronje nângâwanŋim mepaem mannom.

⁷⁻⁸ Kiristoŋe kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yâkâlen biwinenŋe katmunŋe Anitâje tosanenŋe pilâningiop. Otmu ikŋahâk wawaenenekmâ otningiop yakât nângâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Yakât dop sâŋmune nângâŋet. Nenŋe saru osomunŋe sililiŋ sâmap. Yakât dopŋeak Anitâje wawaenenekmap ya ki pesuk sâwuap.

⁹⁻¹⁰ Anitâje âliwahap topŋe topŋe, ehekŋe ki ehekŋe, himbimân ewan tap me hânân yu tap ya kerehâk kalop. Otmu sâp patoen Yura lohimbi otmu pâku lohimbi hârok menduhunenekbuap. Yawu otmâ âliwahap topŋe topŋe kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunŋe kunneneŋe otmâ tatbuapgât sâŋ kalop. Yawu gârâmâ emelâk embâŋâmbâek yakât topŋe amokŋan tatmâ gaop. Yakât otmâ lohimbi nombotŋaje yeŋe nângân nângân watmâ yakât topŋe nângâne sâŋ pâpgum gawi. Yâhâ nenâmâ Anitâje nângân nângânenŋe mem pâroŋ pilâningimu yakât topŋe nângâmain. Anitâje sâp kalop ya ikŋak ekmu ârândâŋ otmu den yakât bulâŋe tetem henŋenŋuwuap.

¹¹ Otmu Yura lohimbi nengât hohtenenŋan lok âlâ tetem kunneneŋe manmâ tihitnenŋe otbuapgât nângâm Anitâje yakât pat kuniŋgiop. Yakât otmâ pat kuniŋgiop yapâek nenŋe lok ya tetem tihitnenŋe otbuapgât nângâm biwinenŋaje mem mambotbangim gawin.

¹² Otmu pat kuningiop yakât bulâneâmâ Kiristoŋe lohimbi kerek nengât tihitnenŋe otbe sâŋ Yura lohimbi nengâlen teteop. Nengâlen tetemu nenŋe yâk orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yâkât pat otmâ mansain. Yakât otmâ Anitâhât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmu heronŋe nâŋgâwangim mepaem mannom.

Manman kârikŋan mannomgât nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmâin.

¹³ Kiristoŋe lohimbi kerek nengât tosanenŋahât otmâ ge kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yâkât den pat âlepŋe ya nenŋe yen pâku lohimbi ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe olop. Den pat ya nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeiwi. Yawu otbi yan Anitâŋe meyekmâ nine nanne baratne sâŋ manman kârikŋahât pat nen Yura lohimbi kuningiop ya yen gurâ yawuâk kuyiŋgiop. Yakât otmâ ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge lohimbi kerek mâmâŋe otningiwuapgât sâŋ kalop. Yakât otmâ ya hâŋgâŋumu yeŋgâlen ge mâmâŋe otyiŋgiop.

¹⁴ Otmu pat kuningiop yakât bulâŋe sâp patoen menom nâŋgâm Kiris-tohâlen biwinenŋaŋe tiŋâk kepeim mannom. Yawu manmunŋe Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinenŋan kionŋmu pat yakât bulâŋe menom nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmâ mannom. Yawu manmunŋe sâp patoen Anitâŋe menenekmâ ikŋan torokatnenekmu manman kârikŋan manmâ heronŋe ot-baŋgim mepaem yâhâmbisâin.

Anitâ Wâtgât Amboŋaŋe mâmâŋe otningimu kârihem kinmain.

¹⁵ Yeŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmâ gai. Yawu manmâ Anitâhât lohimbi orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai. Otmu yeŋgât den pat ya bukulpnaŋe eknohoŋetâ nâŋgâm tep hero nâŋgâyinŋian.

¹⁶ Yawu nâŋgâm Kutdânenŋe Yesu Kiristo âwâŋâit mepaeyelekman. Otmu Anitâŋe yuwu otyiŋgiâkgât ulitguman.

¹⁷ Awoŋnenŋe Anitâ laŋinŋe Amboŋaŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge yeŋgât biwiyenŋan kionŋmu nâŋgân nâŋgânyenŋe keterakyiŋgiwuap. Yawu otmu Anitâŋe tihityenŋe otmap yakât topŋe nâŋgâm henŋenŋum yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomaihât yâk ulitguman.

¹⁸ Otmu Anitâŋe yen orop menenekmâ ikŋan torokatnenekmu heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâingât pat kuningiop. Pat yakât bulâŋe menomgât nâŋgâm biwinenŋe mem mansain.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Anitâ Wâtgât Amboŋaŋe ikŋe wâtŋambâek Kiristo mumuŋambâ mem yahalop. Otmu nen gurâ yawuâk mâmâŋe otningimu wâtŋan kinmâ Kiristohâlen biwinenŋaŋe tiŋâk kepeim manmain. Yeŋe yakât nâŋgâŋetâ keterahâkgât nâŋgâm Anitâ ulitguman.

Anitâŋe Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu ikŋe orowâk tawot.

²¹ Himbimân orowâk tatmâ Kiristoŋe Anitâhât hahit mem kinmâ anelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboŋe, senduk banearâ, susun me sâtŋe metŋe topŋe topŋe hânân yu tai kerek yeŋgât kunyenŋe tatmap. Otmu emelâk embâŋân Anitâŋe hân himbim kândikyotgom âliwahap topŋe topŋe kalop ya orowâk Kiristohât amutgen tatmunŋe kunnenŋe tatmap. Otmu yawuâk kunnenŋe tatmâ yâhâwiop. Otmu sâp pesuk sâwuap yan hân himbim yu biatmu Anitâŋe hân himbim anŋo kândikuwuap. Otmu sâp yan gurâ yawuâk kunnenŋe tatmâ yâhâmbisâp.

²² Yakât otmâmâ âliwahap kerehâkne yâkât amutgen tatbuapgât Anitâje sâam kalop. Otmu Kiristohât komot mansain nen gurâ yawuâk yâkât amutgenâk tatmunne kunnenne tatmâ tihitnenne otmâ yâhâmbisâpgât sâam kalop.

²³ Yakât otmâ Anitâje mâmâne otingimu Kiristo orop biwinnenaje kepeiakmâ konohâk otmap. Otmu nenne hon bawanjomain yan yâkât launje otmu kâine bânje yawu otmâ nep mewanjim manmunne ârândân merândân otmap.

2

Anitâje mem hewewen tuhunenekmu Kiristohâlen biwinnenaje kepeim manmain.

¹ Emelâk Anitâje ki mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenje katbi sâp yan yenje orotmeme bâlene topne topne otmâ tosa mem manminiwi. Yawu otbi yakât otmâ hiliwahonomaihât pat manbi.

² Sâp yan yenje engatyeâk otmâ manman bâlenjahât mâtâp watbi. Yawu otmâ weke bâlene amboyenaje biwiyenan kionmu yâkât amutgen manmâ tem lâuwangim manminiwi. Otmu sâp yuâmâ yâkne lohimbi belângen mansai ya yengât biwiyenan gurâ yawuâk kionmu Anitâhât den kumai.

³ Otmu yâkne Anitâhât den kum orotmeme bâlene otmai ya nenne gurâ yawuâk otbin. Yawu gârâmâ emelâk nen kerekne nenne engatnenneâk watmâ biwinnenjambâ nângân nângân bâlene âlâlâ teteminiop ya watmâ otminiwin. Yakât otmâ Anitâje lohimbi kerek nenekmu ki ârândân otmu hiliwahonomgât pat otbin.

⁴⁻⁶ Yawu otmâ manbin yamâ ikjahâk tepne nângâningim tihitnenne otmâ Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ kawenennen kinmu kujetâ muop. Nenne yâkâlen biwinnenje katbin yan Anitâje tosanenje pilâningim manman ânje ningimu yakât topne nângâm biwinnenje huruj sâop. Otmu Anitâje yen gurâ yawuâk wawaeyekmâ tosayenje pilâm manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yakât otmâ yen me nen hârok Kiristo orop biwinnenaje kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu sâp pato tetewuap yan Anitâje mumujambâ mem yahatnenekmu Kiristo orop himbimân yâhâ tatbisâin. Yakât pat kuningimu tap. Yakât nângâm engat yâhâp ki otmain.

⁷ Nenne Kiristohâlen biwinnenaje kepeimunne Anitâje kaok nângâningim tosanenje pilâm biwinnenje huruj sâmu lohotjan manmain. Otmu sâp yupâek lohimbiye yakât nângânetâ hâu sâsâ otbuap.

⁸⁻⁹ Yene himbimân yâhâ manman kârikjan mannomaihât pat kuyingimu mansai. Yakât nângâm yejahât nângânetâ yahatmu hâkyenje mepaemaihât yuwu sâmune nângânet. Anitâ ikjahâk wawaeyekmâ tihityenje otmâ Kiristo hângângumu ge yengât toсахât otmâ muop. Otmu yenje Kiristohâlen biwiyenje katjetâ Anitâje tosayenje pilâyingim manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yene wâtyenjan ya ki mem tetewi. Yakât otmâ yejahât ki nângânetâ yahatmu mepaeaknomai.

¹⁰ Otmu yenje Kiristohâlen biwiyenje katbi sâp yan Ambonenje Anitâje manman ânje yingimu mem mansai. Yawu manmâ orotmeme âlepneâk otmâ tânahom mannomaihât sâam kalop.

Kiristone nen lohimbi topne topne menduhunenekmu manmain.

¹¹⁻¹² Kiristone nen Yura lohimbi otmu yen pâku lohimbi mem menduhunenekmu komot konohâk otmunne ikjak kunnenne tatmap. Yakât

topŋe yuwu sâmunne nângâŋet. Emelâk yen pâku lohimbine Anitâhât topŋe ki nângâwi. Yâhâ emelâk embânân Anitâŋe Awarahamgât pat kuwaŋgiop ya Yura lohimbini nengât gurâ yawuâk kuningiop. Yakât otmâ nenŋe yengât nângâmunnje gemu yuwu nângâminiwin. “Nen Awarahamgât sen mansain yakât otmâ hâknennjahât torehennjan undip tuhuangimain. Yâhâ yen pâku lohimbiamâ Awarahamgât sen ki oai. Yakât otmâ ketetyekmunne belângen manmâ hâkyenjahât torehennjan undip ki tuhuangimai. Yakât otmâ Anitâŋe hiliwahonomaihât pat kuyiŋgimu mansai.” Yengât yawu nângâminiwin. Otmu hâknennjahât torehennjan undip tuhuangiminiwin orotmeme yaŋe ki tânnongomap. Yakât otmâ orotmeme yakât nângâmune tâŋât otmâp.

¹³⁻¹⁵ Otmu emelâk yenŋe Kiristohât topŋe ki nângâm belângen manbi. Yâhâ sâp yuâmâ yâk orop biwiyenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawu gârâmâ Kiristo Biwi kepeiak kepeiak Amboŋe ikŋak nen Yura lohimbini otmu yen pâku lohimbini kerek nengât tosanennjahât otmâ kawenennjan kinmu kuŋetâ muop. Muop yan yenŋe Anitâhât komolân torokatnomaihât mâtâp meyiŋgiop. Yawu olop yakât otmâ Anitâŋe yen orop kaok nângâningimu biwinennjaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oraŋgimain.

Yâhâ emelâk embânân Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemuop. Otmu Yura papatolipnennjaŋe yenŋe nângân nângân watmâ girem den yan den âlâlâ torokatbi. Otmu nenŋe den ya lâum yen ketetyekmunne yaehen manŋetâ yen orop kasa kârikŋe manminiwin. Otmu den âlâlâ torokatminiwi yaŋe undip kârikŋe olop. Yawu gârâmâ Kiristone tosanennjahât otmâ muop yan undip ya mem gahaem yen orop menduhunenekmu komot konohâk otmâ manmain.

¹⁶ Otmu Kiristone tosanennjahât otmâ kawenennjan kinmu howanân kuŋetâ muop yan mem menduhunenekmu Anitâŋe kerek nengât kaok nângâningimap. Otmu nenŋe biwinennje sânduk sâmu buku oraŋgim manmain.

¹⁷ Kiristone yawu otningiop yakât den pat aŋgoân nen Yura lohimbini eknongop. Otmu nenŋe yâkât den ya torokatmâ yen kâsikum yiŋgim gain.

¹⁸ Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwinennjan kioŋmâ yen orop mem hewewej tuhunenekmu Kiristohâlen biwinennjaŋe kepeimain. Yawu otmunnje Kiristone mâtâp mem teteningimu âwâŋe Anitâhâlen biwinennjaŋe kepeim mepaem mannom.

Nen Anitâhât sen otmâ mansain.

¹⁹ Emelâk nen Yura lohimbine yen pâku lohimbini yekmunne kasa kârikŋe otmu keterakmâ ikŋiâk ikŋiâk manminiwin. Yâhâ sâp yuâmâ nenŋe yen orop manman bâleŋambâ keterakmâ orotmeme bâleŋe pilâm Anitâhâlen biwinennjaŋe kepeim komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ Anitâŋe menenekmu ikŋe sen otmâ mansain.

²⁰ Yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât emet tuhumain yan hâum sâmunne nângâŋet. Hân aim saran lâum kânângâmunnje kinmap yaŋe Kiristohât aposololipŋe otmu poropetelipŋe nengât dop oap. Otmu saran yakât kakŋan hohem katmâ kokore pilâm gârem kâwi huhum pilâmain yaŋeâm lohimbini menduuhakmâ Anitâ mepaemai yakât dop oap. Otmu kuhupin lâum kânângâmunnje ŋiwiŋ ŋiwiŋ sâm kinmap yaŋeâmâ Kiristo ikŋahât dop oap.

²¹ Otmu kuhupin kakŋan gimbâ katmâ geri kum pilâm losohomunnje emet ya âlloŋo kinmap yakât dopŋeâk nenŋe Kiristohât komot konohâk otmâ

yâkât wâtŋan manmain. Yawu manmâ Anitâhât opon kâmbukŋe yakât dop otmâ manmain.

²² Otmu emelâk Anitâŋe ikŋe opon kâmbukŋan ge tatminiop yakât dopŋeâk ikŋe Wâtgât māmâŋahât Heak hâŋgâŋumu ge biwinenŋan tatmâ māmâŋe otniŋimu manmain. Yawu otniŋimu biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku konok orangim manmâ yâhânom.

3

Anitâŋe Paulohât nâŋgân nâŋgânŋe mem pâroŋ pilâwaŋgiop.

¹⁻² Yen pâku lohimbŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim Anitâhât komolân torokatŋetgât Anitâŋe ikŋahâk nâŋgânihim aposolo âi nihimu mem mansan. Âi ya mem Kiristo hoŋ bawaŋgim yâkât den pat âlepŋe ekyongoman. Den pat âlepŋe ekyongomune lok nombotŋaŋe den ya nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm pâi emetŋan mem katnekŋetâ manmâ gan.

³ Emelâk Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâ nâŋgâm gaop ya nâŋgâmune keterahâkgât nâŋgân nâŋgânne mem pâroŋ pilânihimu nâŋgawan.

⁴ Otmu den yakât nâŋgâmune biwinambâ nâŋgân nâŋgân âlâlâ tetemap ya pâŋe tâlâwâk kulemgum katyiŋgian yu ekmâ nâŋgânmai.

⁵ Emelâk embâŋâmbâek Anitâŋe lohimbŋe âlâ me âlâhât nâŋgân nâŋgânŋeŋe ki mem pâroŋ pilâyiŋgiop. Yakât otmâ den yakât pâpŋuwi. Yawu gârâmâ sâp yuâmâ Anitâhât Wâtgât māmâŋahât Heakŋe den ya mem Kiristohât aposololipŋe otmu poropetelipŋe nengât biwinenŋan katmu nâŋgâmain.

⁶ Den yakât topŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nenŋe Yesu Kiristohât den pat âlepŋe yen pâku lohimbŋe ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim mansai. Yawu manŋetâ Anitâŋe nen Yura lohimbŋe orop mem menduhunenekmu komot konohâk otmâ mansain. Yawu manmunŋe sâp pato tetewuawân Anitâŋe manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe niŋimu mem Yesu Kiristo orop heronŋe kakŋan tatbisâin.

⁷ Anitâŋe ikŋe eŋgatŋeâk otmâ menekmâ aposolo âi sâm nihiop. Âi ya mem yakât wâtŋan kinmâ Kiristohât lohimbŋe hoŋ bayŋgim yakât den lohimbŋe kâsikum yŋgiman.

⁸ Yâhâ emelâk yakât lohimbŋe dondâ mem bâleyekminiwan. Yakât otmâ ninahât nâŋgâmune gemu Anitâhât lohimbŋe yengât amutyenŋan mansan yawu nâŋgâmune otmap. Yamâ nâŋe mem bâleyekminiwan yapâek Anitâŋe menekmâ âi sâm nihimu Kiristohât den pat ya yen pâku lohimbŋe ekyongoman. Yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Kiristonŋe wawaenenekmâ tihitnenŋe otmu manmannenŋahât bulâŋe teteningimu biwinenŋe huruŋ sâmu manmain. Otmu yawuâk otniŋim yâhâwuap. Yakât topŋe nenŋahâk nâŋgâm ba takanomgât dop ki tap.

⁹⁻¹⁰ Otmu girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu manman kârikŋahât pat kuniŋiwuap yakât den sâm holaŋmâ pâku lohimbŋe ekyongomune nâŋgâmai. Otmu Anitâ Hân Himbim Amboŋaŋe nen Kiristohât lohimbŋe kerek mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohât den pat sâm haok tuhunom. Yawu otmu yan Anitâhât biwiŋan nâŋgân nâŋgân âlâlâ tatmap yakât bulâŋe topŋe topŋe tetemu aŋelolipŋaŋe ekŋetâ âlâ kândâkdâ otbuap. Yakât nâŋgâm emelâk embâŋâmbâek yâkŋe lok âlâ me âlâhât nâŋgân nâŋgânŋeŋe ki mem pâroŋ pilâyiŋgiop. Yakât otmâ den yakât topŋe pâpŋuwi.

11 Yawu otmâ ikne nângân nângân watmâ sâpne ekmu ârândân otmu Kutdânenne Yesu Kiristo hângângumu giop yan den yakât bulâne teteop.

12 Nenne Kiristohâlen biwinenjahe kepeim Anitâ pahâk ulitgumunne nângâningiwuap. Yakât nângâm nenne biwi yâhâp kakjan ki ulitgunom.

13 Nâne Kiristohât den pat kâsikum yingimune nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenjahe kepeim mansai. Yakât otmâ lok nombotjahe pâi emetjan mem katnekjetâ manmâ gan. Nâne yengât nângâm hâhiwin kakjan mansan yakât nângâm yenje kârihem kinmâ biwiyenje ki orotok sâwuapgât nanjan.

Kiristone wawaenenekmap yakât Paulone kulemguop.

14-15 Yen pâku lohimbine Kiristohâlen biwiyenjahe kepeim Anitâhât kolân torokatjetâ nen Yura lohimbi orop biwinenjahe kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Anitâhât anjelolipne topne topne himbimân tatmai otmu âliwahap topne topne hânân yu kalop, ehekne ki ehekne, kerek nengât manmannenne Awonenne Anitâ ikjak ningimu manmain. Yâkne nine nanne baratne sâam menenekmu mansain yakât nângâmune hâu sâsâ otmu mepaeman.

16-17 Anitâ Manman Ambojahe koko salehâk tatmap. Otmu yu yakât ki pâpgumap. Yawu tatmap yakât nângâmune âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nâne yengât nângâm yâk ulitgumune ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge mem hewewen tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenjahe tinâk kepeim tem lâuwangim mannomai. Yawu otjetâ yâk orop biwiyenjahe kepeiakmâ konohâk otmap yakât dopneâk bukulipyene orop biwiyenjahe kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim mannomai.

18 Otmu Kiristone wawaenenekmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop yakât topne nângânetâ keterakyingim hengenjuâkgât Anitâ ulitguman.

19 Yengât yawu ulitguman. Yawu gârâmâ Kiristone wawaenenekmap yakât topnâbâek nângâm metenongât dop âlâ ki tap. Yawu gârâmâ yenje yâkâlen biwiyenjahe tinâk kepeim manjetâ yanâmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otyingiwuap. Mâmâne otyingimu manmanyenjahât bulâne âlâlâ teteyingimu Kiristone wawaeyekmap yakât topne nângâm hengenjunomai. Manmanyenjahât bulâne teteyingiwuap yakât dopjanâk âi mem Anitâ hoj bawangim manmâ yu yakât ki pâpgunomai.

20 Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne mâmâne otningim yâhâwuap. Yakât otmâ nenne Kiristo hoj bawangim nep âlâlâ memunne yakât bulâne tetewuap nângâmain ya wangim tetewuap.

21 Yakât nângâm Kiristohâlen biwinenjahe kepeim hoj bawangim manmunne bulâne âlâlâ tetemu ekmâ Anitâ mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonjanâk.

4

Kiristo hoj bawangim tânahom mannom.

1 Bukulipne, yuwu sâmune nângânet. Nâne Kiristohâlen biwinahe tinâk kepeim hoj bawangim yakât den pat lohimbi kâsikum yingiman. Otmu emelên den ya kâsikum yingimune lok nombotjahe nângânetâ gemu bet pilâm pâi emetjan mem katnekjetâ manmâ gan. Otmu den ekyongomune nângânetâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakne biwiyenje mem hewewen tuhumu yapâek Kiristohâlen biwiyenjahe kepeim mansai. Yakât otmâ yakât

den ya tiŋâk lâum manŋetâ lohimbiŋe manmanyenŋe ekŋetâ ârândânŋ olâkgât nanŋan.

² Otmu yenŋahât nânŋâŋetâ gemu huruŋ huruŋ manmâ bukulipyenŋe orop ewe karanŋim mannomai. Yawu manmâ buku nombotŋaŋe nânŋâm bâleyiŋginomai yan biwiyenŋaŋe kepeiyekmâ lohotŋan otyiŋginomai.

³ Sâp yiwerenŋe yuâmâ biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu mansai. Yawuâk torokatmâ manne sâmâmâ tihit oranŋim biwi sânduhân mannomaihât nanŋan.

⁴ Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heak ikŋak mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim yâkât komot konohâk otmâ mansain. Yawu manmunŋe Kiristo ikŋak âwurem ge menenekbuapŋât nânŋâm biwinenŋe mem manmain.

⁵ Kutdânenŋeâmâ Kiristo konohâk. Otmu yâkât den konohâk lâum manmain. Otmu toen katnenekŋetâ Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmap yakât mâtâp konohâk tap.

⁶ Otmu Awoŋnenŋeâmâ Anitâ ikŋak kunnenŋe pato tatmap. Otmu Anitâŋe wosapâ me wosapâ ki tatmap yawuya âlâ ki tap. Yakât otmâ himbimân aŋelolipŋe tai otmu hânân âliwahap topŋe topŋe kalop ya kerehâk hohem tatmu yâkât wâtŋan tatmâ gamain.

⁷ Otmu Kiristoŋe ikŋahâk biwinenŋahât topŋe ekmâ nânŋâmap. Otmu Wâtŋât mâmâŋahât Heak hânŋângumu ge biwinenŋan tatmâ mâmâŋe otningimap. Yawu otningimu manmannenŋahât bulâŋe ikŋiâk ikŋiâk teteningimap yakât dopŋanâk âi topŋe topŋe mem Kiristo hoŋ bawanŋimain.

⁸ Den yan yuŋe emelâk lok âlâŋe Anitâhât den kulempuop ya miap. Den yamâ yawu tap.

“Lohimbiŋe hoŋ bawanŋinŋetŋât yâkŋe meyekmâ himbimân âwurem yâhâop. Yawu otmâ mâmâŋe otyiŋgimu âi meŋetâ yan bulâŋe âlâlâ teteop.” Den yawu tap.

⁹ Aiop, “himbimân âwurem yâhâop,” den yawu kulempuop. Den ya ekmâ yuwu nânŋâmain. “Anŋoân himbimâmbâ ge hânân manmâ muop,” yawu nânŋâmain.

¹⁰ Otmu mumuŋambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot. Yawu otmâ kunnenŋe tatmâ mâmâŋe otningimu yâkât lauŋe, otmu kâiŋe bâtŋe yawu otmâ hoŋ bawanŋinom. Hoŋ bawanŋim yâkât den pat sâm haok tuhumunŋe hânŋan kulempuop ariwuap.

¹¹ Yâkŋe mâmâŋe otningim âi ikŋiâk ikŋiâk ningimu mem tânahom manmain yamâ yuwu. Lok nombotŋaŋe lohimbi belângen manmai ya yenŋâlen ari Kiristohât den pat âleŋe ekyongomunŋe nânŋânomaihât kut aposolo sâm âi ningiop. Yâhâ lok nombotŋeâmâ nen tânnonŋetâ lohimbi Kiristohât den pat âleŋe orowâk kâsikum yinŋinomŋât kut bawapi sâm yinŋimap. Yâhâ lok nombotŋeâmâ Anitâhât biwiŋan den âlâlâ tatmap ya sâm holanŋmâ lohimbi ekyongonomaihât kut poropete sâm âi yinŋimap. Yâhâ lok nombotŋeâmâ Anitâhât lohimbi yenŋât kunlipyenŋe manmâ yâkât den kâsikum yinŋim galemnyongonomaihât kut pasto sâm âi yinŋimap. Yâhâ lok nombotŋeâmâ pasto tânyongom lohimbi den kâsikum yinŋinomaihât kut papasu sâm âi yinŋimap.

¹² Yawu gârâmâ nenŋe Anitâ nanŋahâlen biwinenŋaŋe tiŋâk kepeim mannom. Yawu manmâ âi ningiop ya mem lohimbi orop tânahom manmunŋe manmannenŋe kelihakbuap.

13 Yawu otmâ biwi nângân nângânnenŋaŋe menduhuakmâ konohâk otmu Kiristoŋe hânân manmâ olop miop yawuâk otmâ mannom. Yawu otmâ manmunŋe Anitâŋe nenekmu Kiristohât dop yawu otbuap.

14 Yâhâ sâp yu manman girawu mansai yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât yuwu sâmune nângâŋet. Nimnaom titipâŋe bukulipyenŋe orop enġalân ġiangim âwâ mâmâlipyenŋe yengât den kum ari malon manmai. Yene yakât dopŋeak otmâ mansai. Otmu yakât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Nenŋe waŋga mem saru kakŋambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemap. Yawu otmâ waŋga ya mem kopa kopa tuhumap. Yakât dopŋeak lok perâkŋaŋe Kiristohât den kelanġatmâ den perâkŋe topŋe topŋe kâityongomai. Yawu otmâ nângân nângânyenŋe mem hâlim milim tuhuŋetâ mansai. Yawu ġârâmâ sâp yupâek yene biwiyenŋe galemahom manŋetâ manmanyenŋe kelihakbuapġât yuwu otmâ mannomai.

15 Bukulipyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den tâŋ tâŋâk watmâ den bulâŋeak alahunomai. Yawu otnomai yan manmanyenġahât bulâŋe tetem ġap ya wangim bulâŋe pato tetewuap. Otmu Kunnenŋe Kiristoŋe manop yawuâk manne sâm yâkŋe olop miop yawuâk otmâ mannomai.

16 Yakât nângâm yuwu sâmune nângâŋet. Hâknenŋeâmâ konohâk. Yawu ġârâmâ Anitâŋe ikŋe enġatŋeak otmâ hâknenŋehât torehenŋe âlâ âlâ kalop ya watmâ âi amboŋan amboŋan tuhumai. Yawu otmâ manmannenŋe tetemu âlepŋe manmain. Aiop, Kiristoŋe kunnenŋe tatmap. Otmu nenŋeâmâ yâkât lauŋe, otmu kâiŋe bâŋŋe otmâ hoŋ bawangim manmain. Yawu otmâ manmunŋe yâkŋe ikŋe haŋit ningimu mem yâkât den tinġâk lâum bukulipnenŋe orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahom manmain. Yawu manmunŋe manmannenŋe kelihakmu mannom.

Anitâŋe manman âiŋe ningimu mem mansain.

17 Otmu yengâlen ġâtŋe lohimbî nombotŋaŋe pâku lohimbîŋe otŋetâ bâlemap yawu manmâ otŋetâ bâlem ġap. Yakât otmâ nâŋe Kutdâhât sâtġât otmâ kuyiŋiŋetġât yuwu sâmune nângâŋet.

18 Pâku lohimbî belânġen manmaiŋe yene nângân nângânyenŋe bâleŋe ya watmâ omoŋ kâlehen manmai. Otmu Anitâŋe manman âiŋe nen ningimu mem mansain. Yakât topŋahât pâpġum biwiyenŋe kârikŋe otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

19 Otmu ekŋâlâenġim orotmeme kiŋgoŋ maŋgoŋ otneak nângâmai. Yawu otmâ anŋunenġahât ki otmai.

20-21 Yâhâ nenŋe Kiristohât den ekyongomunŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeiwi. Sâp yapâek yâkât tem lâum orotmeme âlepŋeak otŋetġât yâkât den bulâŋe kâsikum yinġimunŋe nângâm ġai.

22 Emelâk yene nângân nângânyenŋe tâŋât ya watmâ senŋe âlâlâ ekŋâlêm otŋetâ dondâ bâleminiop. Yawu manŋetâ nângân nângânyenŋe gulip malap otmu manmanyenŋe dondâ bâlemu manmâ ġawi. Otmu orotmeme bâleŋe otmâ mansai yaŋe mem bâleyekmapġât ya bunewâk bet pilâŋetġât nanġan.

23-24 Yawu otŋetâ yanâmâ Anitâŋe biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhum nângân nângân âiŋe, ikŋe yawuya, biwiyenġan katbuap. Nângân nângân âiŋe biwiyenġan katbuap ya watmâ yâkât den tem lâuwangim biwiyenŋe galemġum heŋġenġum mannomai. Yawu manŋetâ manmanyenŋe kelihakmu Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap.

²⁵ Nenne Kiristohât komot konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ biwiyenje kurihiakmâ manjetâ manmanyenaje tawi tawije otmapgât orotmeme bâleje ya betgum pesuk pilâm den bulâjeâk alahum tihit oranjim mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâje mem bâleyekjetâ kuk otnomai yan Anitâhât den lâum in yawu kaok oranjinomai.

²⁷ Yawu otmâ Satan Manman Bâleje Ambonjahât mâtâp manjuwanjinomai.

²⁸ Yeje lohimbi komborâ ekyongonjetâ ki kombo tuhunomai. Yâkne âi mem manmâ yapâ hâmeje mem yeje tânahom nombotje kâsikum lohimbi umburuk mansai ya tânyongonomai.

²⁹ Den hako ki sahanjinomai. Otmu bukulipyenaje biwiyenje galemahom kârihem kinnetgât mem hewewej tuhuyekmâ den lohotjan ekyongonomai.

³⁰ Anitâje meyekmâ manman kârikjahât pat kuyingjio. Yawu gârâmâ sâp pato tetewuap yan pat yakât bulâje yingimu menomai. Yakât nângâm engat yâhâp otmaihât ikne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenan tatmâ mem hewewej tuhuyekmu mansai. Yakât otmâ Wâtgât mâmâjahât Heakne tep bâle nângâyingimapgât orotmeme bâleje ki tâtâem otmâ mannomai.

³¹ Yawu otmâ ki kuk otmâ sârehahom den bâleje hâiaknomai. Otmu ki nângâm bâleanjinetâ biwiyenje nasin otbuap.

³² Yâhâ yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetâ Anitâje tosayenje pilâyingimapgât yakât dopneâk bukulipyenje orop tosayenje pilanjinomai. Yawu otmâ ewe karanjim lohotjan oranjinomai.

5

Manman bâlejanbâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwanjim mannom.

¹ Anitâje wawaeyekmâ nine nanne baratne sâm meyekmu mansai. Yakât otmâ yeje gurâ yawuâk bukulipyenje orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

² Kiristone biwiyenaje kepeinenekmâ ikne manmanje ki alilop. Yawu otmâ Anitâ âwâjahât tem lâuwanjim kawenennan kinmu kujetâ muop. Yawu otningirop yakât Anitâje nângâmu ârândâj olop. Otmu yeje gurâ yawuâk bukulipyenje orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjinomaihat nanjan.

³ Yeje manman bâleje pilâm yapâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwanjim mansai. Yakât otmâ ki ekjâleangim kâwâ konda otnomai. Me bukulipyenje yengât senje âlâlâ ki ekjâlenomai.

⁴ Yâhâ orotmeme kinjon otnomai yanâmâ anjun pato tetemu dondâ bâlewuap. Yawu gârâmâ bukulipyenje yengât senyenjan ki genomai. Me den imbiâk mambiâk ki sahanjinomai. Yawu otmâ bukulipyenje yengât nângâm Anitâ mepaenomai.

⁵ Lohimbi nombotjanje senje âlâlâ ekjâlem biwiyenje yanâk kinmu yakâlâk nângâm manmai. Lohimbi yawu manmai ya yengât Anitâje nângâmu Porom Lâplohâlen biwiyenaje kepeim mepaemai yawu otmap. Lohimbi yawu otmâ manmainje lohimbi kâwâ konda otmai orop Anitâje manman kârikjahât pat ki kuyingiwuap. Yakât otmâ yâkne Kiristo âwâjahât orop himbimân ki tatnomai.

⁶ Lohimbi âlâ me âlâje den imbiâk sâm engatyenjan genjetâ orotmeme bâleje yakât nângâjetâ bulâje otmapgât yuwu sâmune nângâjet. Orotmeme bâleje

âlâlâ sârn yu lohimbiņe otnomai yanâmâ Anitâņe kuk otyiņgim matņe amokņan yingimu menomai.

⁷ Yakât otmâ lohimbi yawuya orop biwiyenāņe ki kepeiakmâ konohāk otmu tânahonomai.

⁸ Emelāk yeņe Anitâhât pâpgum omoņ bâleņan manminiwi. Yawu gârâmâ ikņe laņiņņāņe biwiyenāņan pilâmu Kutdâhâlen biwiyenāņe kepeim manmâ gai. Yakât otmâ orotmeme bâleņe bet pilâm Anitâhât tem lâum mannomai.

⁹ Yawu otmâ manņetâ manmanyenē kelihakmu yakât bulāņe âlepņeāk tetewuap. Yawu tetemu Anitâņe manmanyenē ekmu ârândāņ otbuap.

¹⁰ Yawu gârâmâ yeņe manman girawu manņetâ Anitâņe yekmu ârândāņ otbuap yakât nāņgâm kiwilim otmâ lohotņan mannomai.

¹¹⁻¹³ Otmu lohimbiņe omoņān ge hiliwahonomaihât pat mansai ya yeņgât manmanyenēâmâ tawi tawiņe. Yakât otmâ yâk orop ki buku oranġinomai. Yâkņeâmâ yok pilâm orotmeme bâleņe topņe topņe oranġimai. Yakât nāņgâm anġulakmaingât otmai yakât ki alahumain. Yâhâ nenņe yu me yakât nāņgâmunņe haņ sâningimāp yakât topņe tetekņan tetemu ekmain. Yakât otmâ yâkņe orotmemeyenē bâleņe yakât nāņgâņetâ haņ sâyiņgimu bet pilâņetgât yeņe den ekyongom enġatyenān ġenomai.

¹⁴ Den ekyongonġetâ nāņgâņetâ haņ sâyiņgimu yanâmâ yâkņe manmanyenāhât topņe tetekņan tetemu eknomai. Yakât nāņgâm kep yuwu meņetâ nāņgâmain.

“Kâlâwahom yahatne. Mumuņambâ yahatne. Yawu otmunņe Kiristohât laņiņņāņe biwinenņan pilâmu haņ sâningiwuap.”

¹⁵⁻¹⁷ Anitâhât biwiņan nāņgân nāņgân âlâlâ tatmap ya Wâtġât māmâņahât Heakņe mem biwiyenān katmu nāņgâņetġât Anitâ ulitġunomai. Yakât otmâ girawu manņetâ Kutdāņe yekmu ârândāņ otbuap yakât nāņgâm kiwilim biwiyenē galemahom mannomai. Yâhâ sâp yuâmâ lohimbi nombotņāņe Anitâhât topņahât pâpgum orotmeme bâleņe topņe topņe otmâ mansai. Yâhâ yeņeâmâ yâkņe otmai yawu ki otnomai. Yeņeâmâ orotmeme âlepņe orotġât mâtâp teteyiņgimu lohimbi buku otyiņġiņetâ yâkņe manmanyenē ekņetâ ârândāņ otbuapġât naņgan.

¹⁸ Otņetâ bâlemāpġât to kârikņe ki nem biwi hâlim otnomai. Yawu otmâ Wâtġât māmâņahât Heakņe biwiyenān tatmâ mâmâņe otyiņġiākġât nāņgâm mannomai.

¹⁹ Yawu manņetâ biwiyenān tatmâ mâmâņe otyiņġiwuap yanâmâ biwiyenē heronē otmu Kutdâ kiki pali mewāņġim mepaem mannomai.

²⁰ Otmu yeņe Kutdânenņe Kiristo orop biwiyenāņe kepeiakmâ konohāk otmu manņetâ wuân me wuân teteyiņġiwuap yan Awonnenņe Anitâ heronē nāņgâwāņġim mepaem mannomai.

²¹ Otmu Kiristo ewe katmâ yâkât tem lâuwāņġim bukulipyenē orop ewe karakmâ buku oranġim mannomai.

Imbilipyenē yeņġât sâop.

²² Imbilipyenē yeņġât yuwu sâmunē nāņgâņet. Kutdânenņe Kiristonē yeņġât kunyenē tatmap. Yakât otmâ yeņe ewe katmâ loklipyenē yeņġât amutġen mannomai.

²³⁻²⁴ Yakât yuwu sâmunē nāņgâņet. Kiristonē ikņe lohimbi nen sârerenenekmâ kawenenņan kinmu kuņetâ muop. Otmu mumuņambâ yahatmâ kunnenņe tatmu nenņe yâkât amutġen manmain. Yakât dopņeāk

imbilipyenaje wuân me wuân otmai yan loklipyenaje yengât amutgen manmai.

Loklipyenaje yengât sâop.

²⁵ Yâhâ loklipyenaje yengât yuwu sâmunen nângânet. Kiristoŋe ikŋe lohimbi nen wawaenenekmâ tosanenjahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât dopŋeâk imbilipyenaje yengâlen biwiyenaje kepeim tihityenaje otnomai.

²⁶⁻²⁷ Yakât otmâ yuwu sâmunen nângânet. Sâp patoen nen Kiristohât lohimbiŋe yâkât senŋan tosa barak kinmunŋe menenekmâ onomlipne sâm ikŋan torokatnnekbuap. Yakât nângâm tosanenjahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Otmu nenŋe manman bâlenjambâ keterakmâ yâkâlen biwinenŋaje kepeimain yakât topŋe sâm tetemunŋe yanâmâ toen mem katnenekbi. Toen mem katnenekŋetâ Anitâŋe tosanenŋe pirim salatak tuhuningimu yâkât senŋan koko salehâk manmain. Yawu.

²⁸⁻³⁰ Kiristoŋe ikŋe lohimbi nen nângâningim tihitnenŋe otmâp. Yakât dopŋeâk loklipyenaje imbilipyenaje nângâyingim tihityenaje otnomai yakât yuwu sâmunen nângânet. Lok âlâ me âlâŋe hakyenŋan umatŋe wuân me wuân tetemapgât hâkyenjahât tihitŋe otmâ galemahom manmai. Yakât dopŋeâk loklipyenaje imbilipyenaje yengât nângâm tihityenaje otmâ galempongom mannomaihât nanŋan. Yâhâ loklipyenaje imbilipyenaje yengât nângâyingimai yamâ yenhâhât nanŋanŋimai yawu oap.

³¹ Den yan yuŋe emelâk Anitâŋe Mose den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlâŋe âwâŋe mâmâŋe pilâyelekmâ imbinjahâlen torokatmu orowâk mandomawot yan hâkyetŋe konohâk otbuap.” Den yawu tap.

³² Otmu Mosenŋe den kulemguop yanŋe topŋe âlâlâ miop. Yakât nângâmune topŋe âlâ yuwu miap. Kiristoŋe ikŋe lohimbi nen orop biwinenŋaje kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya.

³³ Otmu âlâmâ yuwu miap. Loklipyenaje yenhâhât nanŋanŋimai yawuâk imbilipyenaje yengât nângâyinginomai. Otmu imbilipyenaje loklipyenaje ewe katyeknomai.

6

Nimnaomlipyenaje yengât sâop.

¹ Otmu nimnaomlipyenaje yengât yuwu sâmunen nângânet. Yeŋe âwâ mâmâlipyenaje yengât sâtyenŋan tem lâuyingim manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap.

² Yâhâ emelâk Anitâŋe girem den âlâ yuwu sâm Mose ekumu kulemguop. “Yeŋe âwâ mâmâlipyenaje yengât nângâyingim denyenŋe lâum manŋet.” Yawu sâm ekuop.

Otmu girem den nombotŋe âlâlâ Mose ekumu kulemguop yamâ inâk sâop. Yâhâ topŋe katmâ girem den yan yu torokatmâ den âlâ yuwu sâm kalop.

³ “Denyenŋe lâum manŋetâ Anitâŋe nângâyingimu yanâmâ sâp kâlêwâk mannomai.” Yawu sâm ekuop.

Âwâ mâmâlipyenaje yengât sâop.

⁴ Yâhâ âwâ mâmâlipyenaje yengât yuwu sâmunen nângânet. Nan baralipyenaje tepyenŋe bâlemu kuk otmaihât ki mem gin gondondonŋ katyeknomai. Yawu otmâ Kutdâhât den kâsikum yingim galempongom henŋenŋunomai. Otmu mete pirik pirik otnomai yan lohotŋan kuwikyeknomai.

Âi lok yengât sâop.

⁵Yâhâ âi lok yengât yuwu sâmunen nângânet. Kiristoŋe yen orop manmu yâk honj bawanjimbâi yakât dopneâk lok kunlipyene ewe katyekmâ tâŋ tâŋâk honj bayinjinomai.

⁶Yâhâ âi ya galemŋane yekmu ârândân olâkgâlâk nângâm hâkyenjanak ki tuhunomai. Âi ya tuhunomai yanâmâ Anitâhât den ya tâŋ tâŋâk watmâ Kiristohât tem lâuwanjim tinjâk tuhunomai.

⁷Yawu otnomai yan lohâk honj bayinjinain sâm otnomai yamâ Kutdânenne honj bawanjinomai.

⁸Yakât otmâ den yuwu sâmunen nângâm biwiyenjan katnomai. Lok âlâ me âlâne lok kunlipyene yengât nep meyingimai me yenje âi tuhuakmai yakât sâp patoen Kutdânenne âi memai ya ekmu ârândân otbuap otmuâmâ hâmeŋe âlepne yingimu menomai.

Lok kunne papato yengât sâop.

⁹Yâhâ lok kunne papato yengât yuwu sâmunen nângânet. Anitâ Kutdâneŋe himbimân tatmapne lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otmap. Sâp patoen yâkne lok kerek nengât biwinenne ekma âlâku iknjiâk iknjiâk dopnenjan matne kâpekningiwuap. Yakât otmâ honj bawalipyene kunlipyene ewe katyekmâ lohottjan honj bayinjineta benne kunlipyene gurâ topne âlâlâ ki mângâyeknomai.

¹⁰ Aiop, yenje Kiristo orop biwiyene kepeiakmâ konohâk otmu yakât wâtjan kinmâ kârihem mannomai.

¹¹⁻¹² Nenne Kiristohât den pat âlepne lohimbi ekyongomunne nângâmâihât lok bâleneŋe mâtâp manjuningim mansai. Otmu yâkne konok bia. Satangât honj bawalipne, weke bâlene, emet amboŋe, senduk banearâ, susun, âi weke, senne âlâlâ sâtne metne topne topne, ya kerekne mâtâp manjuningine sâm otmâi. Yakât otmâ Satanne biwiyenjan kionmâ perâkne topne topne kâityongomapgât Anitâne wât yingime kârihem kinnomai.

¹³ Yuwu otmâ kârihem kinnetâ Satanne honj bawalipne orop mem ge katyekne sâm hâum pâpŋum pilâyeknomai.

¹⁴ Nângân nângân bulâne âlâlâ biwiyenambâ tetemu den bulâne sâm lohimbi târârâhâk ekyongonomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyene kepeiakmâ konohâk otmu tihit oranjim mannomai.

¹⁵ Otmu Kiristohât den pat âlepne lohimbi ekyongonetâ nângânetâ biwiyene huruŋ sâekgât mâtâp teteyingiwuap yan hewewenâk ekyongonomai.

¹⁶ Otmu Satangât honj bawalipne yengât manmanyene mem bâleyingimâihât Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyene tinjâk kepeim mannomai.

¹⁷ Yawu manmâ Anitâne manman kârikjahât pat yakât bulâne yingimu mem Kiristo orop herone kakjan manbisâihât nângâm engat yâhâp ki otnomai. Otmu Anitâhât den ya lohimbi kâsikum yinginetâ nângânomai yan Wâtgât mâmâjahât Heakne biwiyene mem hewewen tuhuyuap. Yawu otyingimu den ya nângânetâ keterakyenjim henjenguwuap.

¹⁸ Otmu Wâtgât mâmâjahât Heakne mem hewewen tuhuyekmu yu yakât nângâm Anitâ ulitgunomai. Yawu otmâ biwi golâ manmâ Kiristohât lohimbi kerek yengât nângâm haonmâ ârândân Anitâ ulitgum mannomai.

¹⁹ Otmu Wâtgât māmâḡahât Heakḡe den âlâlâ biw inan katmâ māmâḡe otnihimu Kiristohât den pat âlepḡe pahâk ekyongomune nâḡḡânomai. Otmu ekyongowom ya nâḡḡâḡetâ keterakyiḡiḡuwapḡât yeḡe Anitâ ulitḡunomai.

²⁰ Otmu lohimbi kapi âlâen âlâen manmâ arai ya yeḡḡâlen ari Kiristohât den pat âlepḡe kâsikum yiḡḡiwan. Kâsikum yiḡḡimune lok nombotḡaḡe nâḡḡâḡetâ gemu bet pilâm pâi emetḡan mem katnekḡetâ manmâ gan. Yawu ḡârâmâ nâḡe den pat âlepḡe lohimbi ekyongowomḡât Kiristone menekmâ âi sâm nihiop. Yakât otmâ nâḡe tem lâuwangim den ya pahâk ekyongom ki lohotḡe otbomḡât Anitâ ulitḡunomai.

Pauloḡe den bâiḡe sâm hâreop.

²¹⁻²² Aiop, bukunenḡe âlâ, kutḡe Tikiko, yâkḡe Kutdâhâlen biwiḡaḡe tiḡâk kepeim hoḡ bawangim mansap. Otmu nâḡe bukulpne orop manman girawu mansain yakât yâk hâḡḡâḡumune yeḡḡâlen takawuap yan topḡambâek ekyongomu nâḡḡâḡetâ biwiyeḡe huruḡ sâwuap.

²³⁻²⁴ Otmu yeḡe Kutdânenḡe Yesu Kiristohâlen biwiyeḡaḡe tiḡâk kepeim tem lâuwangim mansai. Yakât otmâ Anitâ yet Kiristone nâḡḡâyiḡim tihityeḡe otmutâ biwi nâḡḡân nâḡḡânyeḡaḡe kepeiakmâ konohâk otmâ huruḡ sâekḡât ulitḡuman. Bâiḡ.

Nâ bukuyeḡe,
Paulo

Pilipi

Pauloŋe Pilipi yengât ekap kulemgum katyiŋgiop.

O bukulpine,

¹ Nâ Paulo, otmu Timoteo, netŋe Yesu Kiristo hoŋ bawangim mansait. Yen Pilipi kapi ambolipŋaŋe Anitâhât lohimbî manmâ biwiyenŋe Yesuhâlenâk kepeim mansai yengât nâŋgâyiŋgim netŋe ekap yu kulemgum katyiŋgiat. Otmu yengât galem mansai me lok nombotŋaŋe tânyongom mansai. Yâkŋe yawuâk nâ tânnohom mansai nâŋgâmune yawu oap yakât nâŋgâyiŋgimâk mansan.

Pauloŋe Pilipi kapi ambolipŋe yengât nâŋgâm Anitâ mepaeop.

² Awonŋenne Anitâ otmu Kutdânenne Yesu Kiristoŋe yetŋe engatyetŋeâk yen nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otdomawot. Yawu otmuâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâŋ gaekgât ulitgum gamait.

³ Nâŋe yengât nâŋgâm Anitâ mepa sanŋan otbaŋgim gaman.

⁴⁻⁵ Kândikum yengâlen puwâk taka Yesuhât topŋe sâŋ tetem ekyongomune nâŋgâm heronŋe otmâ biwiyenŋe yâkâlen katbi. Yawu otbiâmbâek Yesuhât den pat âlepŋe ya sâŋ haŋ tuhumune liŋgarakmâ ariâkgât Anitâŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu haonŋmâ ârândân biwiyenŋaŋe hikunekmâ tânnohom gai. Yakât nâŋgâm biwinanŋe heronŋe otmâ Anitâ mepaem gaman.

⁶ Anitâŋe yengâlen âi topŋe kalop yapâek torokatmâ mem gamap ya ki pilâwuap. Yanak mâne mâne Yesu Kiristoŋe âwurem menenekbe sâŋ gewuap yanâmâ yeŋe yâkâlen torokatnomaî. Otmu Anitâŋe mâmânŋe otyiŋgimu yeŋe heŋgemahom mâtâp tâŋ tâŋâk yanâk arinŋetgât nâŋgâman.

Paulo pâi emetŋan mem katŋetâ talop yakât topŋe

⁷ Bukulpine, torokatmâ yawu sâŋmune nâŋgâŋet. Nâ biwinanŋe hikuyekmâ manmune Anitâŋe nâŋgânihimu âilonŋo oap yamâ topŋe yuwuhât. Anitâŋe âi sâŋ nihioŋ yu biwinanŋe kepeim den pat âlepŋe ekyongom gawan. Yamâ lok nombotŋaŋe den yu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm yakât den âiân katnekbi. Den âiân katnekbiân den pat âlepŋe yu nâŋgâŋetâ tâŋât otmapgât nâŋe sârereakmâ Kiristohât topŋe teteâkgât sâŋ ekyongowan. Otmuâmâ topŋe yawuâk nâŋgâŋetâ keterakmu bulânŋe yengâlen teteâkgât den ya topŋambâek sâŋ holaŋmâ biwiyenŋan kionŋban. Yawu otyiŋgimune nâhât hâkân otmâ yanak âlâkuâk pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan.

Yawu gârâmâ haonŋmâ ârândân Anitâŋe ikŋahâk tep âlep nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otmâ gamap. Yakât otmâmâ nâ gurâ yeŋe tânnohom gai.

⁸ Bukulpine, Yesu Kiristoŋe yengât haonŋmâ ârândân tep âlep nâŋgâyiŋgimap. Otmu nâ gurâ yawuâk tep âlep nâŋgâyiŋgiman. Den yu sâŋmune Anitâŋe ekmu âlepŋe oap.

Anitâhât senŋan koko salehâk kinnomaî yakât Pauloŋe Anitâ sâŋ ulitguop.

⁹ Yeŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe menduhuakmâ konohâk otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ manŋetgât Anitâ ulitgum gaman.

¹⁰ Yâhâ topŋe yuwuhât ulitguman. Wahap girawu me girawu ya Anitâŋe ekmu tâŋât otmap me hâliŋe otmap. Anitâŋe ekmâ yawu otmap ya yeŋahâk

ekmâ kiwilim yan nângân nângânyenje keterakmu nângâm henjengunjetgât nâ ulitgum mansan. Yawu otmâ manjetâ yan Yesu Kiristonje mâmânye otyingimu manman âlôngo longo yakât bonje yengâlen tetemuâmâ mannomai.

¹¹ Yawu otmâ mannomai yakât otmâ lohimbî nombotjanje manmanyenje ekmâ Anitâ heronje nângâwanjim mepaem mannomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Yesunje âwurem gewuap sâp yanâmâ yenje yâkât senjan koko salehâk otmâ anjun bia kinnomai.

Paulo pâi emetjan manopgât Kiristohât den pat sâjetâ lirjarakmâ ariop.

¹²⁻¹³ Roma yengât tembe lâulipyenjanje yu ya otnihinetâ mansan yakât nângâm hilipgumaihât topne yu sâmune nângâm henjengunjet. Nângâmâ Yesu honj bawanjim yâkât den pat âlepne ekyongom mansan. Ekyongom manmune Roma yengât tembe lâulipyenjanjeâmâ lohimbî nombotje den ya nângâm lâumaihât imbiâk nâ mem pâi emetjan katnekjetâ manmâ gan. Yawu otbi yakât yenje biwiyenje ki orotok sâek. Yamâ yuwuhât. Pâi emetjan katnekjetâ mansan yakât topne tembe lâu otmu lohimbî nombotjanje nângâne sâm oai yanjak nine topne otmu Yesuhât den pat yâhâp yâhâp ekyongomune nanjai.

¹⁴ Yawu gârâmâ nâmâ pâi emetjan katnekjetâ mansanâke yamâ benje ki lohotje oan yakât otmâmâ bukulpne nombotjanje nângânetâ biwiyenje hewewen oap. Biwiyenje hewewen otmu yanjak biwi nângân nângânyenjanje Kutdânenjahâlen kepeim yâkât den pat yakât biwi yâhâp ki otmâ tâtâem ekyongom gai.

¹⁵⁻¹⁶ Anitânye Kiristohât den pat âlepne ya nânye ekyongomune nângânetâ bulâne olâkgât âi sâm nihiop, yakât nângâm lok nombotjanjeâmâ nâ hikunekmâ tânnohom mansai. Tânnohom yawuâk den pat âlepne ya ekyongom mansai. Yâhâ nombotje âlângâmâ lohimbînye nâhât nângânetâ gemu yenjahât nângânetâ yahalâkgât lok sensenân kinmâ Yesuhât den pat âlepne ya ekyongom mansai.

¹⁷ Yawu otmâ hâkyenjanjak âi ya tuhum mansai. Yâhâ nombotje âlângâmâ den pat yay yamâ nâhât hâhiwin amokjanâk nângâek sâm sâtyenjanjak yay.

¹⁸ Yawu otmâmâ topne yu me ya yakât, biwi perâk oai me, me Anitâhât tem lâum oai me, me topne girawu me girawuhât manmâ Yesuhât topne ya sâm ekyongoai. Yakât nângâmune tângât otmap. Yesuhât den pat ya sâjetâ hanj sâm ariap yanje konohâmâ bulâne oap.

¹⁹ Bukulpne, yenje nâhât otmâ haonjâ ârândâj Anitâ ulitgum mansai. Yawu ulitgum manjetâ Yesu Kiristohât Wâtgât mâmânahât Heakne mâmânye otnihimu yâkât tem lâuwangim hâhiwin kakjan manmune yan biwine houj sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâmâ biwi hero nângâm manmâ yâhâwom.

²⁰ Otmu biwinaenje yuwu nanjan. Kiristohât den pat âlepne ya lohimbî topne topne yâkne nângânetâ bonje teteyingâkgât nanjan. Yakât yâhâpne yu torokatmâ sâwe. Nâhâlen wuân âlepne tap? Nâ girawu me girawu tuhuneknomai? Hâhiwin nihinomai, me nohonjetâ mumbom yamâ in yakâ. Yâkne Kiristohât nângânetâ gemap sâm yakât konok gorânihiap.

²¹ Otmu Anitânye nâhât torokatmâ, “Man,” sâwuap yanâmâ Kiristohâlen biwinaenje kepeim mepaem yâhâwom. Yâhâ Anitâ ikjak umutne memu mumbom yan gurâ manman kârikjan manmâ yâhâwom.

²² Yawu gârâmâ âi sâm nihiop ya torokatmâ tuhum manbom, me mum himbimân yâhâwom yakât nângâmune ki teteap. Nângâm biwi yâhâp oan.

²³ Yakât nâ biwinaŋe yuwu nanŋan. Yiwereneâk mum yanâmâ Kiristo orop torokatmâ manbehât nanŋan. Yawu nanŋan yamâ mumbomân yâhâŋe tânyongowomgât mâtâp âlâ ki tetewuap yakât nânŋâm yengât gorânihiap.

²⁴⁻²⁵ Yakât otmâ yeŋe biwiyenŋe Yesu Kiristo witgum kepeim hon bawanŋim manmâ yâhâŋetgât nâŋe yengâlen taka tânyongowom. Yakât nânŋâmune uruk uruhâk oap. Anitâŋe nânŋânihimu nâŋe yen orowâk sâp kâlep manmâ ikŋahât topŋe nânŋâm herŋenŋum biwiyenŋe Yesu Kiristohâlen hikuŋetâ kinmâ yâhâekgât den kâsikum yinŋiwom. Den kâsikum yinŋimune nânŋâm biwiyenŋan katmâ yapâ gâtŋe biwi heronŋe pato nânŋâm mannomai.

²⁶ Yawu gârâmâ yeŋe nâhât biwiyenŋe hikunekmâ Anitâ ulitgum mansai yakât bulâŋeâmâ holaŋneŋetâ yengâlen takawom. Takamune yen orop enjâmâ heronŋe otmâ Kiristo mepaenom.

²⁷ Bukulipne, den umatŋe âlâ sâm tetemune nânŋâŋet. Nâŋe yengâlen ki takawom otbawâmâ patyenŋeâk nânŋâwom. Yakât otmâmâ yuwu manŋetgât nanŋan. Yeŋe manman âlepŋeâk manmâ yâhâŋetâ lohimbine manmanyenŋe ekmâ Kiristohât den pat âlepŋe nânŋâŋetâ hâumu biwiyenŋe yâkâlen katŋetgât nanŋan. Yawu otmâ yeŋe biwiyenŋe Kiristohâlen hikuakmâ konohâk otmâ tânahom mansai ya yawuâk torokatmâ mannomai. Yakât den pat ya nânŋâmâmâ tep hero nânŋâwom.

²⁸ Otmu torokatmâ sâwe. Anitâŋe yen wawaeyekmâ mâmâŋe otyinŋim gamap. Yeŋe yakât nânŋâm mitihât kasaŋe taka mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ kinŋityenahât ki otmâ biwiyenŋe orotok sâwuap. Yeŋe orotmeme yawuya torokatmâ mannomai yamâ yâkŋe yekmâ yuwu nânŋânomai. “Anitâŋe bulâŋanâk komot yuâmâ mâmâŋe otyinŋimu ki lohotŋe otmâ mansai. Yawu gârâmâ mem ge katyeknomgât dop âlâ ki tap. Yâhâ nenâmâ Anitâŋe mem ge katnenekbuapgât dop.” Yawu nânŋânomai. Yawu otmâ yâhânomai yakât yâhâŋe yu torokatmâ sâwe.

²⁹ Anitâŋe mâtâp yuwu sâm katyinŋiop. Yeŋe biwiyenŋe Kiristohâlen katmâ tem lâuwânŋim mansai. Yakât otmâmâ mitihât kasaŋe mem âlâlâ tuhuyekŋetâ sâtŋum mansai. Sâtŋum manŋetâ yekmâ yan Kiristohât nânŋâŋetâ yahatsap.

³⁰ Yen Anitâŋe mâtâp sâm katyinŋiop ya watmâ sâtŋum manmâ gai yawuâk nâ gurâ sâtŋum manmâ gan. Otmu yengâlen puwâk taka âi mewan yan mitihât kasaŋe hâhiwin ningiwi ya nanŋai. Yâhâ yiwereneâmâ âi ya torokatmâ mem mansan ya gurâ nanŋaiâk. Otmu Anitâŋe mâtâp sâm katyinŋiop yakât otmâ kasalipyenŋe takanŋetâ yekmâ yan kinŋityenahât ki otmâ enŋat yâhâp otnomai. Yawu.

2

Yesu Kiristone himbim pilâm hânân ge lok otmâ huruŋ huruŋ manop.

¹ Bukulipne, den âlâ âiyongowe. Biwi nânŋân nânŋânyenŋe Kiristohâlen katmâ yâkât wâtŋan kinmâ mansai. Yakât otmâ yâkŋe yengât tep âlep nânŋâyinŋimu biwiyenŋe huruŋ sâm mansai me bia? Otmu Anitâŋe ikŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hânŋânŋumu gem mem hewewenŋe tuhuyekmu tep âlep nanŋanŋim mansai me bia?

² Biwi nânŋân nânŋânyenŋe Anitâ yet Kiristo kepeiyekmâ manŋetgât nanŋan. Yawu manmâ tep âlep nanŋanŋim biwiyenŋe konohâk hikuakmâ manŋetâmâ nâŋe anŋoân biwi heronŋe nânŋâyinŋiwan ya wangim nânŋâyinŋiwom.

³ Otmu torokatmâ sâwe. Yenjahât ki nângâñetâ yahatmu hâkyeñe mepaenamai. Yâhâ yeñe yenjahât nângâñetâ gemu bukulipyene yengâramâ nângâñetâ yahatbuap.

⁴ Otmu yeñe manmanyenjahâlâk ki nângâñomai. Bukulipyenaye herone kakjan manñetgât nângâñomai.

⁵ Yesu Kiristone iñjahât nângâmu gemu himbim pilâm ge hânân manop dop yawuâk otmâ mannomai.

⁶ Kiristo yet Anitâ yamâ âlâ âlâ ki oawot. Yâhâmâ dop konohâk tatmâ gamawot yamâ benje Kiristone iñjahâlâk ki nângâm manmanje alilop.

⁷ Yâkñe ikñe engatñeâk otmâ himbim pilâm hânân giop. Yanâmâ Anitâhât towatñe ya kon sâm pilâm lok nengât towatnenñe hanjalakmâ lok teteop.

⁸ Lok tetem huruñ huruñ manmâ Anitâ konok hon bawanñim yâkñe den sâop yawuâk lâum manmâ gaop. Yâkât tem lâum lohotñan manmâ ikñe manmanje ki alilakmu mem ge katmâ howanân kunjetâ sâtgum muop.

⁹ Yakât otmâmâ Anitâñe mumuñambâ mem yahalop. Yawu gâramâ nen lohimbine Kiristohât nângâmunñe yahalâkgât nângâm Anitâñe kutñe âlâmâ “Kutdâ” sâm kunop.

¹⁰ Kutñe yawu sâm kunop yakât otmâ nen hânân yuân gâtñe, me himbimân gâtñe, me hân kâlehen gâtñe nen kerehâk menduhuakmâ Yesu mepaem mannehât sâm kalop.

¹¹ Anitâñe nengât sâm Yesu hângângumu hânân ge kutdânenñe otmâ galem-nongom mansap. Yawu gâramâ nen kerekñe menduhuakmâ Yesuhât nângâmunñe yahatmu Anitâ mepaem manmâ yâhânom.

Emetsenñe lañinñe pilâmap yakât dop.

¹²⁻¹³ Bukulipne, nâ angoânâk yen orop manmâ gawan yanâmâ yeñe nâhât laune tem lâum manbi. Yâhâ sâp yiwerenñeâmâ nâñe yen orowâk ki mansan. Yawu mansain gâramâ yeñe angoân den tem lâunihiwi ya ki pilâm lohotñe otmâ manñetgât nanjan. Yawu otñetâmâ Anitâñe mem hewewenñe tuhuyekbuap yapâ yeñe yâkât tem lâum hon bawanñinomai. Yakât otmâ yen Anitâñe himbingât pat kuyiñgiop yakât bulâñe menom sâm yâkâlen biwi nângân nângânyenñe kepeim manñet. Yawu gâramâ yanâmâ manmanyenñe kâityongomu imbiâk nenñe wâtneñjanâk manmâ bulâñe menom nângâm hilipgumaihât huruñ huruñ manmâ yâkât wâtñjanâk kinmâ tem lâum mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu Anitâñe yekmâ nine nanne baratne bulâñe koko salehâk mansai sâm den âiân ki katyekbuap. Yakât otmâ yengâlen umatñe topñe topñe teteyiñgiwuap yan Anitâ ki sâm bâlewanñinomai. Me lok bâleñaye mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ yâk orop den kakjan ki sahanñim kuk kânguruk oranñinomai. Yawu otmâ mannomai yanâmâ manmanyenñe ya ekmâ yan nângâm bâleyiñgim hakyenñe sânomaihât dop âlâ ki otbuap. Yeñe yawu mannomai yakât dop kum sâwe. Omoñ bâleñan emetsenñe lañinñe pilâmap yakât dopñeâk manman kâriñjahât den ekyongonjetâ biwiyeñan lañinñe pilâmu Anitâhât mâtâp ekmâ watnomai.

¹⁶ Yen yawu torokatmâ manmâ yâhâm den yamâ tiñâk mem mannomai. Yawu otmâ manmâ Kiristone yâhâpñe âwurem gewuap yanâmâ anjun ki nihinomai. Nâñe yen tânyongowan ya imbiâk ki otban ya Kiristone ekmâ nâhât nângâmu herone otbuap.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu emelâk papatolipnenñaye Anitâ mepaem yan noniñ bulimakao gâim katbanñiminiwi. Yakât dopñeâk yeñe manmanyenñe ki alitmâmâ benje

Anitâ hoŋ bawanŋim gawi. Hoŋ bawanŋim gaŋetâ yan mitihât kasaŋe taka mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ gai. Otmu papatolipnenŋane noniŋ bulimakao gâim katbanŋiminiwi yakât kakŋan wain toŋe moselenŋetâ bâiŋe gemu yan Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ otminiop. Yakât dowâk nâ nohoŋetâ hepne moselakmâ gemu bâiŋe ârândâŋ otbuap. Nohomai sâam manmanne ki alilakbom. Yawu otmune yanâmâ Anitâŋe nekmâ ârândâŋ otbuap. Yakât otmâmâ yen orop biwinenŋaŋe hikuakmâ konohâk otmâ heronŋe nâŋgânom.

Timoteohât topŋe

¹⁹ Bukulipne, tepne nâŋgâyiŋgiman. Yakât otmâmâ Kutdânenŋe Yesuŋe nâŋgânihimuâmâ bukunenŋe Timoteo in yawu hâŋgângumune yeŋgâlen takawuapgât nanŋan. Taka yekmâmâ âwurem taka girawu mansai yakât eknohomu biwinanŋe heronŋe nâŋgâyiŋgim manbom.

²⁰⁻²² Otmu Timoteohât topŋe sâamune nâŋgâŋet. Lok nombotŋe nâ orop mansain. Yâk yeŋgâlen gâtŋe Timoteo konok nâ orop biwinetŋaŋe hikuakmâ konohâk otmu yeŋe manman âilonŋoân manŋetgât nâŋgâmait. Yamâ lok nombotŋaŋe yeŋahâlâk nâŋgâam Yesuhât âi ya hâkâŋ kakŋan tuhum mansaiŋeâmâ yeŋgâlen taka tânyongonomaihât dop yawuya âlâ ki tap. Timoteohât topŋeâmâ iŋŋeâk tap. Yâk orop netŋeâmâ nanŋe âwârâŋe tânahomawot dop yawuâk tânahom mansait. Tânahom manmâ yeŋe den pat âlepŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât ya kâsikum yiŋgim gait. Yen gurâ yakât topŋe nanŋaiâk.

²³ Yawu gârâmâ Roma lokŋe girawu otnihinomai yakât sâŋetâ nâŋgâam yanâmâ Timoteo in yawu hâŋgângumune den mem yeŋgâlen takawuap.

²⁴ Yawu gârâmâ Kutdânenŋaŋe nâŋgânihimu holaŋneŋetâ yeŋgâlen takawongât nanŋan.

Eaporitohât topŋe

²⁵ Otmu lok âlâhât sâwe. Yeŋgâlen gâtŋe Eaporito nâ tânnohoâk sâam hâŋgângurŋetâ takaop. Taka âi tânnohop yakât yuwu sâamune nâŋgâŋet. Nâŋe âi umatŋan kinmâ gamune yan taka penenihimu biwinetŋe konok otmu tânahom miti âi yu tuhum gait.

²⁶⁻²⁷ Yawu gârâmâ yâk kundat umatŋe tetewanŋimu bâsok bâleop. Inâk mâneâmâ kunŋe hân kumbâp. Yamâ Anitâŋe “Ki katnehâk” sâmu gârâmâ hâmeŋe kinop. Sâp yan nâ pâi emetŋan katneŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ gan. Yakât kakŋan Anitâŋe nâhâitgât girawu hâhiwin âlâkuâk nâŋgâwuap sâam Eaporito ya mesek sâtŋambâ mem heŋeŋguop.

²⁸ Mesek sâtŋan kinop yakât den pat emelâk nâŋgâwi. Yakât otmâmâ yeŋe Eaporitohât nâŋgâam kiwilimaihât yâhâmâ pilânekmâ yeŋgâlen takawehât nanŋap. Yakât otmâ in yawu hâŋgângumune takamu ekmâ biwiyeŋe heronŋe otbuap. Yeŋgâlen takamu nâ gurâ yawuâk heronŋe nâŋgâwom.

²⁹⁻³⁰ Yeŋgâlen takamu tep âlepŋe nâŋgâwanŋim Anitâ mepaem heronŋe pato otbanŋinomaihât nanŋan. Yeŋe tânnohone sâam yan hâŋgângurŋetâ taka kaweyenŋan kinmâ Kiristohât tem lâum tânnohop. Tânnohop yan manmanŋe ki alilop. Yawu otmâ hâhiwin kakŋan nep tuhum gam bâsok hiliwahop. Yakât otmâmâ yeŋe yâk otmu lok nep yawu tuhumai ya yeŋgât nâŋgâŋetâ yahalâkgât nanŋan.

3

Hâkgât orotmeme yu me yakât ki nâŋgânom.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunê nângâñet. Kutdânennaje tihitnenje otmap. Yakât otmâmâ nângâwanjim biwiyenaje heronje otmâ mannomai. Otmu biwiyenê galemahom manñetgât emelâk den kâsikum yinñiwan. Yâhâ sâp yiwerenêamâ yawuâk sâm ekyongomune nângâñetâ keterakñetgât ki horatneksap. Ya yâhâñje sâmunê nângâñet.

² Lok nombotñe, lok perâkñeâmâ nângâm tâpikgum imbiâk hâkyenê torehenjan undip tuhum hilipguangim mansai. Otmu “Yengu nenñe oain yawu otñet” sâm meme sâsâ tuhuyeksai. Lok yawuya mansai yamâ lok perâkñe. Yâhâ topyenê nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunê nângâñet. Soso bauñe kapi hawangum sot ihilâk nene sâm pâinmai. Yakât dopñeâk lok perâkñe yuñe lokgât pâinmâ mansai. Yawuhât yen dâiyekñetâ yâk yengâlen ari torokatñetgât sâm hohetyenjan takai. Yawu gârâmâ yenñe galemahom henñegum mannomai.

³ Lok yawuyanêamâ yuwu nângâmâi. “Nen hâknennje torehenjan undip tuhuangimunnje yanâmâ Anitânje nenekmu ârândân otmap,” yawu sâmai. Yakât otmâ nâñe yuwu sâwe. Anitâhât Wâtgât mâmânahât Heakñe mâmânje otningimu yapâ gâtñaje yâk mepaemunñe nângâmû âlônño otmap. Otmu Yesu Kiristonje manman kârikñahât pat kuningiop yakât nângâm heronje otmâ mansain.

Yakât torehenñe sâwe. Hâkgât wahap yu me yaje tânnongowuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk hâkyenê torehenjan undip tuhuangiminiwi yamâ in hâk tâñâlân otbi. Yâhâ yakât bulânêamâ nenñe biwinnenñaje Kiristohâlen kepeim manmunñe yan tetemap. Yawuhât otmâmâ hâkgât wahap ya pesuk yap. Otmu yakât nângâmune ki yahatmap.

⁴ Yâhâ hâkgât wahap topñe topñe yaje manman kârikñe ningimap mânêamâ yakât nângâmune dopñan otbâp. Yamâ emelâk bet pilâwin.

⁵⁻⁶ Yawu gârâmâ benñe papatolipnenñaje yenñe enñatyenñeâk watmâ girem den âlâlâ kulemguwu ya ki bet pilâwanân hâkgât wahap yu ya kerehâk otmâ metewan. Yawu otmâ nâñe bukulipne kerek wangiyekban yakât topñe sâm tetemune nângâñet. Nâ Isirae ambonje, Benyamingât senâmbâ gâtñe. Meññaje menekmu hilâm nombolân kalimbu ya pesuk sâmu girem den sâsânje sâpñanâk hâkne torehenjan undip tuhuwi. Yâhâ orotmemenenñe tâmbânje ya kerek ñañanambâek mem manmâ gawan. Pato otmâ yanak Parisaio lok yengâlen torokatmâ papatolipnenñe yengât girem den ya aksisihâk topñambâek nângâm lâum manmâ gawan. Yawu otmâ manmâ ki otmâ tâpikguwan. Bia kârikñe. Yâhâ lok nombotñaje girem den yakât nângâñetâ gemap sâm yakât otmâ biwine kâlâp semu Kiristohât komot ya watyekmâ mem bâleyekban.

⁷⁻⁸ Yawu otmâ manmâ gawan yakât papatolipnenñaje nângâñetâ yalalop. Yawu gârâmâ sâp yiwerenêamâ yakât nângâmune tâñât otmap. Nâñe Kutdânenñe Yesu Kiristohât topñe nângâm yâk orop biwinetñe konohâk olâkgât nanjan. Yakât otmâmâ Anitânje nenekmu ârândân olâk sâm hâkgât wahap topñe topñe yakât nângâmune tâñât otmap. Nângâmune tâñât otmu kerek pilâm pesuk pilâwan. Pesuk pilâm yapâek Kiristo konok watmâ gan yawuâk watmâ yâhâwom.

⁹ Yawu otmâ manmune yâkñe âwurem gem menekmu orowâk tatmâ yâhârom.

Yakât torehenñe sâmunê nângâñet. Girem den lâum manminiwan yakât Anitânje nekmu ârândân otbuapgât dop âlâ ki tap. Bia kârikñe. Yakât

otmâmâ ya bet pilâmune pesuk yap. Topŋe yakât otmâ biwinaŋe Kiristohâlen kepeim manmune yapâ gâtŋaŋe Anitâŋe wawaenekmâ nanne koko salek sâmu mansan.

¹⁰⁻¹¹ Kiristoŋe âwâŋahât sât lâum manmanŋe ki alitmâ sâtgum muop. Yakât dopŋeâk nâku manmanne ki alitmâ manbehât nanŋan. Yâhâ yâkŋeâmâ mum yahatmâ tap. Yakât otmâmâ mâmâŋe otnihimu tem lâuwangim manbom. Yawu manmâ sâp pato tetewuawân Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatnek-buapgât nanŋan.

Anitâŋe mâtâp sâm ningiop yamâ tâŋ tâŋâk watmâ yâhânom.

¹² Bukulipne, yuwu sâm ekyongomune nâŋgâŋet. Nâŋeâmâ Kiristoŋe manman koko salek manop ya ki mem tetean. Otmu uwawapŋe bia mansangât dop gurâ ki oap. Yawu gârâmâ Yesu Kiristoŋe menehopgât otmâ ikŋe manmanŋe âlepŋe manop yawuâk manbehât nanŋan.

¹³⁻¹⁴ Nâŋe Yesu Kiristohâlen biwine katmune yanâmâ Anitâŋe himbimgât pat kunihop. Yakât bulâŋe membomgât orotmeme hâŋŋiŋe ya bet pilâm mâtâp sâm nihop ya tâŋ tâŋâk watbom. Ya tâŋ tâŋâk watmâ yâkâlen biwinaŋe kepeim manmâ yâhâwom. Yawu manmuneâmâ sâp patoen yakât bulâŋe nihiwuap.

¹⁵ Bukulipne, nenŋe mâtâp ya watmâ manmunŋe tipŋe âlepŋe oap nen kerekŋe den yan yu otnom. Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe âlâ me âlâŋe nâhât den yukât hâkâŋ otmâ yuwu mon nâŋgânomai. “Nenâmâ emelâk Anitâŋe orotmemenenŋe ekmu ârândâŋ olop. Yakât otmuâmâ topŋe girawuhât Paulohât den yu watnom?” Yawu sânomai yamâ Anitâŋe topyeŋe mem tetewuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ benŋe torokatmâ yuwu sâmmune nâŋgâŋet. Anitâŋe mâtâp sâm ningiop ya watmâ manmunŋe nenekmu ârândâŋ olâkgât ya pânjan ki pilâm âlâengen arinom. Mâtâp ya watmâ gain yawuâk watmâ yâhânom.

¹⁷ Bukulipne, aŋgoân orotmeme yawuya otmune nekbi ya yawuâk otmâ mannomai. Otmu lok âlâ me âlâŋe topyeŋe kurihiakmâ oain sâm oain sâm otmâ kâityongomaihât yeŋe sen galemâk otmâ mannomai. Sen galem manmâ topyeŋe mem tetenomai.

¹⁸ Yesuŋe manman âilonŋo yakât mâtâp mem teteningiâkgât howanân muop. Yakât otmâ lok yawuyaŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe biatmu kurihiakmâ mansai. Lok yawuya yengât topyeŋe emelâk ekyongominiwan yakâ. Yâhâ sâp yiwereneâmâ ya yengât nâŋgâmmune tepne dondâ bâlemu isem ahoakmâ mansan. Yakât yâhâŋe sâwe. Yâkŋeâmâ den pat âlepŋe ya nâŋgâŋetâ gemu kumai.

¹⁹ Yawu otmâ orotmemeyeŋe kiŋgoŋ yakât nâŋgâŋetâ yahatmap. Bâe, yakât nâŋgâm aŋulakmâ pilâmbâiâ. Yamâ biwi nâŋgân nâŋgânyerŋe hâŋgât senŋe âlâlâ tap yanâk kepeim manmâ gai. Yakât otmuâmâ hâmbâi lok yawuyamâ Anitâŋe matŋe âlâku ikŋiâk ikŋiâk kâpekyingiwuap. Kâpekyingim hemân panyekmu kionmâ hâhiwin kakŋan manmâ yâhânomai. Topyeŋe yawu.

²⁰ Yawu gârâmâ nenâmâ kapinenŋe bulâŋe yamâ himbimân tap sâmain yan yâhâ mannom. Yakât Kutdânennŋe Yesu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap yakât biwi nâŋgân nâŋgânnennŋe kilik kilik sâmu mambotbanŋinom. Yâkŋe mem sârenerenekmâ manman kârikŋan katnenekmu manbisâin.

²¹ Kiristo ikŋe wâtŋe pato tatbanŋiap yakât dopŋeâmâ yuwu. Yâkŋeâmâ nen hânân mansain me himbimân gâtŋe, me hân kâlehen gâtŋe nen kerehâk mem menduhunenekmâ nengât kunnennŋe pato otmâ yâhâwuapgât

dop tap. Wâtje pato nandoroje tatbaŋgiap yakât dop kum sâwe. Soki âlâ sâmbâlâkŋaje tatmâ kon sâmbumbulele otmap yakât dopŋeâk yâkŋje hâknenje yu mem kon pilâm hâk âiŋje ningiwuap. Ikŋjak mum yahatmâ hâkŋje âiŋje niop yawuya ningi mem ikŋjan torokatnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

4

Biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhânom.

¹ Bukulipne, tepne nâŋgâŋim yakât tohowe sâmb oan. Anitâŋe âi sâmb nihiop ya tâŋ tâŋâk lâum denŋe kâsikum yingim gan. Yakât otmâmâ sâmb patoen hâmeŋe nihiwuap. Denŋe kâsikum yingimune Kiristohâlen biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe kepeim manmâ gai yakât nâŋgâm tepne heronje dondâ naŋgan. Otmu yeŋe Anitâŋe mâtâp sâmb yingiop yakât bulâŋe gulip otmapgât kârihem manmâ yâhâŋetâ ârândâŋ otbuap.

²⁻³ Yawu gârâmâ yeŋgâlen gâtŋe imbi yâhâp Yuoria yet Sintiki, yâkŋje nep pawarakmâ hionjahowot yakât sâŋetâ naŋgan. Yamâ girawu otmâ hionjahowot? Kândikumâmâ imbi yâhâp yu, otmu Kelemen, otmu bukulipyeŋe Kiristohâlen torokatŋetâ tânahom den pat âlepeŋe ekyongominiwin. Yakât otmâmâ Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyingiop. Pat kuyingim manman kârikŋahât ekap âlâen kutyeŋe emelâk himbimân kulemgum kalop. Topŋe yawu gârâmâ yâk yetgât galem âlâ mansap, kutŋe Sisikusi, ekuŋetâ yawu sâmb ekyotgoâk “Hionjaksawot yakât Anitâŋe nâŋgâmu ki ârândâŋ oap. Yawuâmâ kâmbukŋe. Biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe Kutdâ hikum biwi kaok otmâ manset.” Yawu sâmb ekuŋetâ ekyotgoâk.

⁴ Bukulipne, yen kerekŋe Kutdânŋenjaŋe nâŋgâmâmâ biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe heronje otmâ hikuakmâ manŋet. Yakât yâhâpŋe witgum sâwe. Kutdânŋenjaŋe yu me ya otyingim gamap yakât nâŋgâmâmâ biwi nâŋgân nâŋgânŋenjaŋe hikuakmâ yâkâlenâk kepeim heronje nâŋgâm manmâ yâhânomai.

⁵ Otmu Kutdânŋenjaŋe menenekbe sâmb âwurem gewuap yakât sâpŋe utâpŋuap. Yawu gârâmâ yeŋahât ki nâŋgânŋetâ yahalâk. Lok nombotŋeŋe yeŋetâ ârândâŋ olâkgât lohotŋanâk manmâ buku konohâk oraŋgim mannomai.

⁶ Anitâŋe tihityeŋe otmap yakât otmâ yeŋe yu me ya otne sâmb biwi yâhâp ki otnomai. Yâhâ umatŋe topŋe topŋe teteyingimu yan manmanyenje keterahâkgât sâmb Anitâ ulitgum mepaenomai.

⁷ Yawu otŋetâmâ Anitâ biwiyeŋe ekmapŋe mem biwi sânduhân katyekmu mannomai. Yeŋahâk biwi sânduhân manmai yamâ hâum pâpŋumai. Yâhâ Anitâŋe biwi sânduhân katyekbuapgât wâtŋe tatbaŋgiap. Yakât otmâmâ yâk konohâk mepaem ulitgum mannomai.

Orotmeme yawu otmâ mannom.

⁸ Bukulipne, den bâiŋe yu sâmb hârewe. Yu me ya orotmeme âleŋanâk otmâ manbi ya lohimbiŋe nâŋgânŋetâ âlepeŋe nanŋe olop yawuâk yâhâpŋe torokatmâ otmâ mannomai. Yawu manmâ yâhânomai. Den perâk, me den guruk, me den imbiâk, me den golâ, me den bâleŋe maleŋe yawuya ki sahaŋginomai. Yawu otŋetâmâ lohimbi belâŋen mansaiŋe yekmâ lok mulunŋe, me lok esepŋe, me lok lumenje yeŋgât yawu sânomai. Yâhâ uwawapŋe bia otneâk nâŋgâm mannomai. Yawu manmâ tihit otmâ nembe kalem oraŋginomai. Yamâ ihilâk mahilâk me gulip malap ki otmâ mannomai.

⁹ Emelâk nâje yen orowâk manmâ yu me ya âilongo lonjo otjetgât den kâsikum yingimune mem biwiyenjan katbi yawuâk otmâ mannomai. Yâhâ orotmemene me tat tatmemene manban ya yengu yawuâk otmâ mannomai. Yakât otmâmâ Anitâ Tihit Ambojanje biwi sânduhân katyekmu orowâk manmâ yâhânomai.

Paulohât manman yakât topje

¹⁰ Nâje emelâk embânân pilâyekban yakât kakjan yeje yu me yakât tânnohone sâmb yakât mâtâpgât pâinjetâ bialop. Yuâmâ umatje topje topje teteyingiop yakât nângâm yan. Yawu otmâ mâne mâne mâtâp ekjetâ keterahop. Yakât otmâ biwi nângân nângânyenjanje hikuakmâ mâtâpgât tewetsenje tânnohom katjetâ tohop. Yakât otmâ tep hero pato nângâyngiman.

¹¹ Den yan yu ki nângânihiwi yakât ki yan. Nângânihiwi yakâ. Sâp yiwerenje senje âlâlâ yu me ya dopjan tatnihiap. Yakât otmâ umatje topje topje tetenihiwu yan nângâmune ârândânj otmu Anitâ ki sâwanjan.

¹² Yâhâ sâp âlâenâmâ senje âlâlâ ki tatnihimawân yan nângâm bâle otmâ kendâ kendâek ki otbanjiman. Yakât nângâm âlâen hâum sâwe. Emelâhâmâ nanlipyenjanje loggât orotmeme mene sâmb oponân yâhâwi. Oponân yâhâne sâmb otjetâ yan hâhiwin yingiminiwi. Yakât dopjeâk nâje Anitâje tihitnenje otmap yakât topje nângâwe sâmb hâhiwin kakjan manmâ gan.

¹³ Yakât topjeâmâ yuwu. Yesu Kiristonje mâmânje otnihimu manman topje topje tetenihiwu yan yu me ya otbe sâmb yakât ki hâum pâpguan.

¹⁴ Otmu yejeâmâ biwi nângân nângânyenjanje nâ kepeinekbi sâp yan yeje yu me ya tânnohowi yakât nângâmune ârândânj oap.

¹⁵ Otmu emelâk girawu otban yakât topje nanjai. Emelâhâmâ Kiristohât den pat âlepje ya sâmb bukulipyeje ekyongom kapiyeje hâlânjâmâ Makeronia hânân kapi tipi tapi tatmâ arap yan bam gaminiwan. Sâp yanâmâ kapi ambolipje nombotjanje nângâjetâ bâlemu hionakmâ ahowi. Hionakmâ ahonjetâ yakât otmâ kapi yakât ambolipje Yesuhâlen torokatbije ki tânnohowi. Yeje konohâmâ tânnohowi.

¹⁶ Otmu yakât kakjan yen pilâyekmâ Tesalonika kapi hawamgum manban yan gurâ yâhâpje yehâhâk tânnohonjetâ manban.

¹⁷ Yakât topje nângâm henjenngunjetgât yuwu sâmbune nângânet. Sâp yan itâ me yu ya nihiwi yakâlâk ki nângâwan. Yâhâ sâp yiwerenje yawuâk nângâm mansan. Yeje tânnohonjetâ Anitâje matje yingiwuap yakâlâk nanjan.

¹⁸ Otmu yu me yakât pâinmâ manmune yeje Eparitonje wanbi ya mem toho nihimu dopnan oap. Yakât âlâen hâum sâwe. Emelâk papatolipnenjanje Anitâje orotmemeyenje ekmu âlepje olâkgât hotom uminiwi. Ujetâ yan nângâyngiminiop. Yakât dopjeâk yeje biwi nângân nângânyenjanje hikunekmâ mansai. Yakât otmâ nâ gurâ nângâyngimune ârândânj oap.

¹⁹ Yâhâ yeje Yesu Kiristohâlen biwiyenjanje kepeim manmai yakât otmâ nâ tânnohowi. Yakât otmâ yuwu nanjan. Anitâje haonjâm tihitnenje otmâ gamap. Otmu yeje yu me yakât pâinjetâ dopyenjan yingiwuap. Yakât ki pâpguwuap.

²⁰ Otmu Anitâ Awonnenjanje wawaenenekmap yakât otmâmâ yakât herenje otmâ mepaem yâhânom.

Pauloje den bânje sâmb hâreop.

²¹ Bukulipne, nâje den âlâ nanjan yu sâmbune bânje pesuk sâek. Bukulipyeje Yesu Kiristohâlen torokatbije yengât amutgen mansai ya

yengât nângâyïngian. Otmu bukulpne nâ orowâk tânahom mansaiŋe yawuâk nângâyïngiai.

²² Otmu Roma lok kunŋe pato, kutŋe Sisa sâŋ, yakât hoŋ bawalipŋe nombotŋe hioŋakmâ Kiristohâlen torokatmâ mansai yaŋe gurâ yengât nângâyïngiaiâk.

²³ Otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo tihitnenŋe otmapŋe yen kerek biwi nângân nângânyeŋe mem konohân tuhumu kepeiakmâ mannomai. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyeŋe,
Paulo

Kolosai Paulon̄e Kolosai yenḡât ekap kulemgum katyinj̄giop.

O bukulp̄ne,

1-2 Yen Kolosai kapi ambolip̄ne biwiyen̄e Yesu Kiristohâlen katmâ Anitâhâlen torokatmâ den̄ne lâum mansai. Nâmâ Paulo. Anitâ Awon̄nen̄ne Yesu Kiristohât aposolo lok sâ̄m katnekm̄u âi mem mansan. Otm̄u bukune Timoteo yâk orop tânahom manmâ gait. Yawuhât heron̄e nâ̄ngâȳingim ekap yu kulemgum katyinj̄gait. Kutdânen̄ne Anitâ̄ne tihityen̄e olâkgât yuwu sâ̄m ulitgum gamait. “O, Awon̄nen̄ne, Kolosai kapi ambolip̄ne biwiyen̄e Kiristohâlen katmâ mansai, yâk yenḡât tepge nâ̄ngâȳingiwuat. Tepge nâ̄ngâȳingim tihityen̄e otdâ biwi nâ̄ngân nâ̄ngânyen̄ne hikuakmâ konohâk otmâ sâ̄nduk sâ̄m gaekgât nangait.” Yawu sâ̄m ulitgum gamait.

Paulo yet Timoteo yâk̄ne top̄ne yukât sâ̄m Anitâ ulitguowot.

3-5 Nen̄ne himbimân yâhâm manman kârik̄nan manmâ yâhân̄om yakât Anitâ̄ne bunewâk pat kuningiop ya biatbuapgât dop âlâ ki tap. Yakât den pat âlep̄ne ya nâ̄ngâ̄jetâ bulâ̄ne otm̄u biwi nâ̄ngân nâ̄ngânyen̄e Yesuhâlen katmâ yâkâlen torokatbi. Torokatmâ ik̄ne komolip̄nan̄e biwi nâ̄ngân nâ̄ngânyen̄e menduhuakmâ konohâk otmâ manmâ gai yenḡât den pat ya nâ̄ngâwit. Yawu nâ̄ngâm yan̄ak Kutdânen̄ne Yesu Kiristohât âwâ̄ne mepaem gamait.

6 Anitâ ik̄njahâk tep̄ne nâ̄ngâ̄ningiop yakât den pat âlep̄ne ya emelâk ekyongomune nâ̄ngâm mem biwiyen̄an katmâ manmâ gai. Yawu nâ̄ngâm manmâ biwiyen̄e Yesuhâlen kat̄jetâ kinmap yakât yen̄e top̄ne nâ̄ngâne sâ̄m en̄gat yâhâp̄ ki otmâ gai. Otm̄u den ya yawuâk lok ondop̄ne nâ̄ngâm mem alit̄jetâ bon̄ne yâk yenḡâlen teteop̄.

7 Bukunen̄ne Eparan̄e Yesuhât den ya biwīnan̄e kepeim âi ya tuhum manmap̄ne Yesuhât top̄ne sâ̄m ekyongop̄.

8 Yawu sâ̄m ekyongomu nâ̄ngâ̄jetâ bon̄ne otm̄u Anitâ̄ne Wât̄gât mâmâ̄njahât Heak hâ̄ngâ̄ngumu ge mâmâ̄ne otyinj̄giop. Mâmâ̄ne otyinj̄gimu yanâmâ buku konohâk oran̄giwi yakât den pat sâ̄m eknongop̄.

Kolosai ambolip̄nan̄e Anitâhât top̄ne nâ̄ngâm hen̄geh̄un̄jet sâ̄m Anitâ ulitguowot.

9 Yenḡât den pat ya nâ̄ngâm Anitâ yuwu sâ̄m ulitgumait. “O Anitâ, gâ̄ne biwiyen̄an kion̄dâ gike top̄ge otm̄u nâ̄ngân nâ̄ngâ̄nge ya nâ̄ngâ̄jetâ keterahâk. Otm̄u gike Wât̄gât mâmâ̄njahât Heak ya hâ̄ngâ̄ngurâ yâk yenḡâlen ge biwiyen̄e mem pâr̄on̄ pilâmu gike nâ̄ngân nâ̄ngân̄an manmâ yâhân̄omai.

10 Yakât Kolosai ambolip̄nan̄e Yesu Kutdânen̄njahât den lâum manmâ gan̄jetâ bon̄ne yâk yenḡâlen tetemu manmanyen̄e ekdâ ârâ̄ndâ̄n̄ otbuap. Yawu otmâ manmâ yâhâ̄jetâ nâ̄ngân nâ̄ngânyen̄e tip̄in̄e tetemu emelâk top̄ge tip̄in̄e nâ̄ngâ̄jetâ keterahop̄ ya wangim nâ̄ngâ̄netgât nan̄gan.

11 Otm̄u gâ̄ne mâmâ̄ne otyingirâ gâhât wât̄gan kinmâ umat̄ne yu me ya teteȳingiwuap yan biwiyen̄e ki hoūn̄ sâwuap. Otm̄u lok bâlen̄e âlâ me âlâ̄ne iton̄ galan̄ otyinḡin̄jetâ yan yâk yenḡât ki nâ̄ngâm bâlenomai. Yâk̄ne biwiyen̄e gâhâlen konok katmâ heron̄e otmâ man̄netgât nan̄gan.

12-14 Omoŋ bālenjahāt amboŋaŋe nen omoŋgāt pat otnehāt nāngāmap. Yākŋe mem bālenenekmapgāt gāhāt nange Kiristoŋe tihitnenŋe olākgāt mem dāinenekmā laŋinŋan katnenekdā mansain. Yāhā Kolosai bukulipne yāk orowāk biwinenŋe Kiristohālen katmunŋe māmāŋe otningirā pat kuningion yakāt bulāŋe menomgāt sām ningion. Yamā holaŋenekmā laŋinŋan katnenehōngāt yakāt biwinenŋaŋe herone otmā mepaheksain.” Yawu sām yengāt nāngām netŋe haonŋmā ārāndāŋ Anitā ulitgumait.

Kiristo yet Anitā yāk yetgāt dopyetŋe yamā dop konohāk.

15 Bulāŋanāk Anitā yamā ki ekmain. Yāhā nanŋe Yesu Kiristo yamā kunnene manākgāt hāŋgāngumu gemu ekbin. Āwā nan yāk yetgāt dopyetŋe yamā dop konohāk.

16-17 Yawu gārāmā Yesuāmā Anitāhāt launbambā ki sāmū teteop. Yāhāmā hānān yuān wahap topŋe topŋe tetem sambe sambe otmā imu ekmain ya ki tetemuāk topŋambāek embāŋāmbāek orowāk tatmā gaowot. Tatmā gamutā nanŋaŋe āwāŋhālen kāndiwahom himbimān aŋelo topŋe topŋe ki yekmain ya katyehop. Otmu hānān āliwahap topŋe topŋe ya gurā kerehāk yākgē konok kalop. Yawu otmā āliwahap yu ya embāŋān tetem gaop. Otmu yiwerene yu tetem gap. Otmu hāmbāi tetem yāhāwuap yakāt kunŋe yamā yāk konok. Me himbimān tap, me hānān yuān tap, me hān kālehen tap, ya yengāt kunyene yāk konohāk. Yāhāmā āliwahap topŋe topŋe katmā tihityene otmā gamap.

18 Yakāt otmā nen kerek yākāt komot manmunŋe yākŋeāmā kunnene tatmap. Kunnene tatmā māmāŋe otningimu nenāmā yākāt launŋe otmu kái bātŋe otmā tem lāuwanŋim gamain.

19 Anitāŋe ikŋe eŋatŋeāk otmā yan ikŋe nanŋe orop dop konohāk oawot yakāt nāngāmu ārāndāŋ olop.

20 Yāhā yu me ya ehkeŋe, me ki ehkeŋe, himbimān tap, me hānān tap, me saruān ālālā tap ya kerek menduhuakmā Anitā ikŋan torokatnehāt nāngām nanŋe hāŋgāngumu giop. Gemu yan nengāt tosanenŋahāt otmā howanān kuŋetā muop. Yawu gārāmā Anitāŋe kaok nāngāningim sāp patoen menenekmā orowāk tatmā yāhāmbisāingāt pat kuningiop.

21 Otmu yen emelāk Anitā betbaŋŋim nelāmāk manmā gawi. Otmu benŋe nāngām bālewanŋim orotmeme kiŋgoŋ otmā manminiwi.

22 Yawu otmā manminiwi yamā benŋe yeŋe Anitāhāt senŋan koko salehāk kinnomai. Yawu kinŋetā yan kasalipyenŋe hakyenŋan sāne sām otŋetā hāi hāiŋe otmu pilānomaihāt Anitāŋe nanŋe hāŋgāngumu ge muop. Nanŋe muop yakāt otmā Anitāŋe yengāt kaok nāngāmap.

23 Otmu Kiristohāt den pat ālepŋe ya Eparanŋe ekyongomu nāngām biwiyenŋan mem katbi. Yakāt otmāmā yākāt den pat yakāt bulāŋe ya yengālen gulip otmapgāt biwi yāhāp ki otmāek biwiyenŋe yāk hikum manmā yāhānomai.

Pauloŋe Kiristohāt tem lāum hāhiwin kakŋan manmā gaop.

Otmu nine topne sām tetemune nāngāŋet. Yākāt den pat ālepŋe ya lohimbi hān torehen torehen hārokŋe nāngāŋet sām hānŋan kulemŋan ari den ya sām tetem ekyongowehāt āi sām nihiop.

24 Otmu yeŋe biwiyenŋe yākālen kepeim manŋetgāt sātŋum manmu kuŋetā muop. Mum yahalop ya ekmunŋe bonŋe otmu denŋe lāum manmā gain. Otmu yāk hāhiwin waŋetā miop yawuāk nen gurā hāhiwin ningiŋetā mem mansain. Yawu gārāmā hāhiwin nihim gai ya nāngāŋetā ārāndāŋ olākgāt

nângâm sât gum pâku lohimbî yengâlen ari âi yu tuhum mansan. Yakât ki nângâmune bâleap.

²⁵ Otmu den yan ya yâhâpne sâwe. Lohimbî hânjan kulemjan manmâ biwiyenje Kiristohâlenâk katmâ manmai ya yengât hon bawa otbehât Anitânje âi yu sâ m nihiop. Yâhâ yene yâkât den topjambâek nângânetâ biwiyenjan hâumu bulâne teteyingîâkgât sâ m nihiop.

²⁶ Otmu embânâmbâek den yakât topjeâmâ amokjan talop. Yakât otmâ lohimbî nombotjanje yene nângân nângân watmâ den yakât topje nângâne sâ m hâum pâpgum gawî. Yâhâ sâp yiwerejeâmâ Anitâhât topje ya nen gurâ kerek nângâmunnje keterahâkgât teteningiop.

²⁷⁻²⁸ Den sâ m teteningiop yakât topje yuwu. Anjoân Anitânje Yura lohimbî nengât sâ m himbingât manman kârikjahât pat kuningiop. Yawu gârâmâ yen Anitâhât topje ki nângâm mansainje orotmemeyene bâleje pilâm biwiyenje Kiristohâlen katjetâ kinmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ nengât pat kuningiop ya yawuâk yen kuyingiwuapgât dop tap. Den yukât topje yawu. Otmuâmâ Anitâhât den âlepne nandoroje ya lohimbî nombotje ki nângâmai yâk yengâlen den yanje tetem sambe sambe otmâ arimu nângânetgât nâne biwine Yesuhâlen katmâ torokatmâ ekyongom gan. Yawu gârâmâ lohimbî kerekje nan gain sâ m otmai hât Yesuhât topje sâ m holarjmunne ikjak nângâmap dop yawuâk nângâm yanâmâ Anitâhât senjan koko salehâk kinjet sâ m otman.

²⁹ Yawu kinjelâk nângâm nâne biwinanje nângâm âi ya mem gan. Yuâmâ Kiristohât wâtjan kinmâ tuhumune ârândânj otmap.

2

¹ Otmu torokatmâ sâ mune nângânet. Yen otmu Laorika kapi ambolipne nombotje orop biwiyenje konok otmâ Yesuhâlen katbi. Ya yengâlen ki takamune enjakbin. Otmu nombotje gurâ yawuâk ki yekban. Yen kerek yengât nângâm âi yu tuhumune hâi hâinje otmu sât gum manmâ gan.

²⁻³ Anitânje ikne nângân nângân ya embânânâk ki sâ m teteop. Yâhâ yiwerejeâmâ nângân nângânne bulâne yamâ Kiristohâlen teteop. Nanje hângângumu ikne nângân nângân ya sâ m teteop. Otmu yâkne sâ m teteop ya yene nângâm hengenjunetgât ekap yu kulemgum katyingian. Yakât otmâmâ yen Laorika kapi ambolipne orowâk biwiyenje orotok sâ mapgât buku konohâk oranjim biwiyenje hikuakmâ manjetgât nanjan. Yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâ yet Kiristo yetgât topyetje nângâm hengenjunomai sâ m biwinanje hikuyekmâ mansan.

⁴ Otmu lok âlâ me âlâne den perâkne sâ m biwiyenjan kionjetâ ya nângânetâ bulâne otmu yan biwiyenje orotok sâ mapgât den sâ m aran yu biwiyenjanje hikunjetgât nanjan.

⁵ Nâneâmâ kâlepnehen mansan. Yawu gârâmâ yen orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Otmu yene biwiyenjanje Kiristohâlen tinjâk kepeim manmâ gai yakât den pat nângâm biwinanje herone otmâ nângâyinjim mansan.

Kiristohât tem lâum yâkât amutgenâk mannom.

⁶ Otmu yakât sâwe. Anjoânâk yen Yesu Kiristone kunyenje talâkgât sâ m yâkâlen torokatmâ manmâ gawî. Otmu yawuâk yâkât amutgen manmâ yâhânomai.

7 Yakât otmâmâ nâŋe den âlâen hâum sâmunen nâŋgâŋet. Nak nombotŋe gihit kândârâŋe gemu tiŋ tiŋ sâmu ekmain. Yen gurâ yawuâk Kiristohâlen torokalakmâ tiŋ tiŋâk mannomai. Otmu Epaparâŋe yakât topŋe emelâk sâm ekyongop. Ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu heronŋe otmâ Anitâ mepaem gawi. Yawuâk wetgum mannomaihât nanŋan.

8 Otmu sâp yiwerenŋe yuâmâ lok perâkŋe yaŋe den tâŋât sâm kâityongonŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe yan arimapgât tiŋâk galemahom mannomai. Den yamâ emelâk tâmbâlipyenŋe alahum yanak tetem mum gawi. Den yaŋe Yesu Kiristohât den orop ki lâuaksawot.

9-10 Nanŋai. Anitâ ikŋahâk Kiristo oap. Benŋe yawuâk Kiristonŋe gurâ ikŋahâk Anitâ oap. Den konohâk oawot yakât otmâmâ anelo me weke bâlenŋe topŋe topŋe Kiristohât amutgen mansai. Otmu Kiristonŋe himbimâmâ ge lok otmâ manop. Yakât otmâmâ nenŋe yâkâlen torokatmâ yâkât wâtŋanâk kinmunŋe dopnenŋan oap. Yan âlâ me âlâ torokatmâ otnomgât dop âlâ ki tap.

11 Otmu yakât topŋe yuwu sâmunen nâŋgâŋetâ keterahâk. Naom tipâ lok otmâ lepat nâŋgân nâŋgân ya pilâm oponân ari ine sâm otmâ. Yakât dopŋeâk nenŋe nâŋgân nâŋgânnenŋe hâŋŋiŋe ya pilâm Kiristohâlen torokatbin. Yawu gârâmâ manmannenŋe hâŋŋiŋe ya mem miwirikunomgât dop âlâ ki tap. Ya ki orotŋe.

12 Otmu yakât topŋe âlâ torokatmâ sâwe. Kiristo mumu hân kâlehen hangunŋetâ manmanŋe bialop. Yakât dopŋeâk toen mem katyekbiân manmanyenŋe hâŋŋiŋe biatyinŋiop. Otmu torokatmâ sâwe. Anitâ wâtŋe pato tatbanŋiapŋe Kiristo mumunŋambâ mem yahalop. Yanâmâ manmanŋe âiŋe tetewanŋiop. Yakât dopŋeâk toen mem katyekbi yakât kakŋan Anitâŋe manmanyenŋe âiŋe yinŋiop. Yakât otmâmâ manmanyenŋe hâŋŋiŋe ya ki torokatmâ miwirikum manŋetgât nanŋan.

13 Yawu gârâmâ emelâk yenŋe Anitâhât topŋe ki nâŋgâm yan yu me ya otŋetâ bâlem gaop. Yawu otbi yakât otmâ hemgât pat otmâ gawi. Yawu gârâmâ yiwerenŋe yuâmâ biwiyenŋe Kiristohâlen katmâ manmâ gai. Yawuhât Anitâŋe meyekmâ tosayerŋe pilâm himbingât pat kuyinŋim Kiristohâlen torokatye-hop.

14 Yakât otmâ yuwu sâmunen nâŋgâŋet. Mosenŋe girem den sâm teteop yamâ târârâhâk lâunomgât dop âlâ ki tatnŋiŋiap. Nen kerehâkŋe den ya lâum hâum pâpŋum gawin. Umatŋe yawu teteningiop yakât matŋeâmâ Anitâŋe sâmu Kiristo ya nengât tosanenŋahât otmâ kawenennŋan kinmâ howanân kunŋetâ muop.

15 Mum yahalop sâp yan Kiristonŋe weke bâlenŋe, me emet ambonŋe, me senduk banearâ, me susun, me âi weke, me senŋe âlâlâ, sâtŋe metŋe topŋe topŋe kerek mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ mem topyenŋe tetekŋan tuhuyekmu yâk yengât dop ki olop.

16 Yawuhât bukulipyenŋe yu ya âlâlâ ki nenŋet sâm, me ki menŋet sâm, me hilâm kâmbukŋe tat tatgât sâp yan tatmâ nâŋgâŋet sâm yakât samut karanŋimai yaŋeâmâ ki ârândânŋ otmap. Yamâ wongât? Yuwuhât.

17 Manman yawuya yamâ manman tawi tawiŋe. Manman ikŋe bonŋe ambonŋeâmâ Yesu Kiristo ikŋak oap.

18 Otmu lok nombotŋenŋe taka yuwu sâm ekyongonŋetâ yâk yengât den ki nâŋgânomai. “Nenŋe Anitâ tâŋ tâŋâk ulitgunomgât mâtâp âlâ ki tap. Yakât otmâmâ anelolipŋenŋe nengât sâm Anitâ ulitgunŋetgât yâk mepaeyekne.

Yawuhât yawu sâam nennjahât nângâmunnje gemu anjelo yengât nângâmunnje yahalâk. Yawu otmunnjeâmâ Anitânje nenekmu âilonjo otbuap,” yawu sâamai. Lok yawuya yengât topyenneâmâ yuwu. Biwiyenje purik sâyinjimu kulem topnje topnje eknetâ tetemap. Yakât konok otmâ yenhât nângânetâ yahat yahatje otmap. Imbiâkbân engatyenaje kâityongomu otmai.

¹⁹ Lok yawuyenneâmâ nengât kunje Kiristo yakât nângânetâ tânjât otmu betbangimai. Yakât otmâ yengâlen taka yuwu oain sâam kendâyinjinetâ yâk yengât den ya ki nângânomai. Kiristonne nengât kunje tatmap. Yakât yuwu hâum sâamune eknet. Lok girawuyaje hahit barak manmap? Lok yawuya âlâ ki tap. Nen kerek hahit wâtjan manmain. Yakât dopnjeâk Yesu Kiristonne iknje hahit ningimu wâtjan kinmâ yan Anitâ tem lâuwangim manmâ yâhânom.

Lok nângân nângânân den tetemap ya ki lâunom.

²⁰ Kiristo muop yan weke bâleje, me âi weke, me emet ambolipnje, me susun, sâtje metje topnje topnje yawuya mem ge katyekmu yâkât amutgen manmâ gai. Yakât otmâmâ yenje Kiristohâlen torokatbinjak topnje girawuhât anjelo me âlâlâ ya yengât nângânetâ yahatsap? Me topnje girawuhât den meme den eknetâ bonnje oap?

²¹ Den meme den ya yuwuhât yan. Sot ukenne ekmâ lauyenje nângânetâ “ki nejet” sâam kuyinjimai. Yawu sâam kuyinjinetâ ekmâ ekmâ kakjambâ “nem ekne,” yawu sâamai. Wisâm “ki nejet,” sâam kuyinjimai.

²² Yakât yuwu sâamune nângânet. Sot topnje topnje nemai ya tepyenjan gemuâmâ tetmâ pilâmai. Otmu senje âlâlâhât samut katmai yamâ logkât nângân nângânâmbâ tetemap. Yakât otmâ yakât ki nângânetâ yahatbuap.

²³ Otmu lok yawuyaje yenje Anitâhât anjelolipnje mepaeyeknetgât sâam kendâyinjiai. Me yenhât nângânetâ gemu Anitânje tepnje nângâyinjiaikgât iri sikumyenne pilâm umburuk otmâ manmâ yâhânetgât biwiyenjan kionsai. Den yawuya sâam ekyongoai ya eknetâ bonnje ki otbuap. Den yawuyaje tânyongomu manmanyenne galemgum hengemahonomaihât mâtâp âlâ ki tap. Yawu gârâmâ ya sânetâmâ nângâm kâkâsuk otnomai.

3

Manmammenje yakât bulânje himbimân tap.

¹ Anitânje Kiristo mumunjabâ mem yahatmu manman âinje mem yan himbimân yâhâop. Yâhâm wâtje keterakmu âwânje Anitâ orop karangim tatmawot. Otmu âwânanje mumunjabâ mem yahatmu manman âinje miop yakât dopnjeâk Anitânje sâamu yenje manman âinje mem himbimân yâhânomai. Yakât otmâmâ manmanyenne bulânje himbimân tap ya miaknehâlâk nângâm mannet.

² Yawu manmâ nângâm hângât wahap âlâlâ topnje topnje yakât ki nângânetâ yahalâk.

³ Yâhâ Kiristonne hângât senje âlâlâ topnje topnje tap yakât nângâmu tânjât otmu muop. Yengu yawuâk otnomai. Kiristohâlenâk torokatnetâ Anitânje manman kâriknje yinjioy yakât bulânje yâk yetgâlen tap. Ki biatbuap.

⁴ Yâhâ Kiristo manman kâriknje amboje yâhâpnje âwurem ge menenekmu yâhânom. Yanâmâ Anitânje betyongowuap yanje nengât nângânetâ sâtje otbuap.

⁵⁻⁷ Otmu embângân biwiyenne Kiristohâlen ki katmâ torokatbiân yanâmâ orotmeme kinjoj topnje topnje otmâ manminiwi. Yen lok emet huhuwi.

Me sen buhu buhu orangiminiwi. Me bukulipyenye yengât imbilipyenye yekjâleminiwi. Me bukulipyenye yengât senje âlâlâ yu me ya ekmâ nângâm biwiyenaje ya mene sârn hâlim milim otmâ manminiwi. Me dewaeak gawaeak manminiwi. Me wawi, me nem njatak, me misijem nemai, me tep umat amat otmâ manminiwi. Orotmeme yawuya otmâ manminiwi yaje mem bâleyekminiop. Yawu otmâ Anitâhâlen ari arihât matâp ya mem bap manguyingimappgât ya bet pilâm pesuk pilânomai. Yawu otmâ kârikneâk kinmâ yan biwiyenye Anitâhâlenâk katmâ denje lâum manmâ yâhânomai. Emelâk orotmeme bâlenje mem manminiwi ya ki miwirikum torokatmâ mem mannomai. Yawu otnomaiâmâ yakât matje Anitâje âlepejeâk otyingiwuap.

⁸ Yakât âlâ torokatmâ yuwu sâwe. Kuk kângguruk, me nângâm bâle bâle, yawuya ki oranginomai. Me ki tepyenje kou kâlâp sewuap. Me den bâlenje maleje ki hâiaknomai.

⁹⁻¹⁰ Me den perâkne ki sârnmai, me den guruk ki otnomai, me den golâ ki gahaenomai. Otmu ki sârn mem ge karaknomai. Emelâk orotmeme bâlenje mem manminiwi ya bet pilâm Kiristohâlen torokatbi. Sâp yan yenje Anitâhât nângân nângân watmâ yâkât topje nângâm hejengegunjetgât yâkne biwi nângân nângânyenje mem pâron pilâyngim mâmâje otyingim gamap.

¹¹ Yawuhât nenje menduhuakmâ biwi nângân nângânnenne konohân katmunje Yesuje nen kerehâk mem menduhunehop. Mem menduhunekmu komot konok mansain. Nen Yura lok bulâje hâknenje torehenjan undip tuhuangimain, otmu yen pâku lohimbije hâkyenje torehenjan undip ki tuhuangimai. Nen saru lok, me yen hat lok, me wosapâ wosapâ mansai. Nen gin mandu, me âwârâ mâmândâ, nen kerehâk Anitâje nenekmu dop konohâk oain. Mem kâsip misip ki tuhunenekmap. Mem konohâk tuhunenekmu Yesuhâlenâk menduhuakmâ manmunje yâkne konok kunnene otmâp.

¹²⁻¹³ Otmu Anitâje iknjahâk lohimbî nengât topnenje ekmâ nângâmap. Ekmâ nângâmâmâ mem kiwilinenekmâ yanâmâ lohimbî nombotje yâkât hâkâj otmâ denje nângâm kâkâsuk otmâ ya betyongowuap. Yamâ nen biwinenaje yâk kepeim manmain nen ikjan torokatnene hâkgât menenekmâ ikne nanje baratje bulâje tuhunehop. Yakât otmâ wawaenenekmâ Kutdânenje Kristo hângângumu tosa pilâningiâkgât gemu kujetâ muop. Yakât dopneâk yengât bukulipyenaje nângâm bâleyinginomai, me sârn ge katyeknomai, me mem âlâlâ tuhuyeknomai sâp yan yengu yawuâk tosayenje pilâynginomai. Otmu yen biwi nângân nângânyenaje menduhuakmâ konohâk otmuâmâ orotmeme yuwuya orangim mannomai. Biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmâ mannomai. Otmu buku nombotje yengâlen umatje yuwu yawu teteyngimu sât gum manmai ya yekmâ tepyenje nângâynginomai. Me buku nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ pâin guin otmâ yawuya yekmâ ihilâk neme kalem otyinginomai. Me bukulipyenaje sârn bâleyinginomai yakât nângâjetâ ki sâtnje otbuap. Ihilâk nângâm kaok oranginomai. Me buku âlâhât me âlâhât biwiyenje ki kendânomai. Me yehâhât ki nângâjetâ yahatmu hâkyenje mepaenomai. Me sârn bâleyinginetâmâ nângâm ki biwiyenje ahonomai.

¹⁴ Yawu otmâ buku konohâk otmâmâ tosa pilanginet. Otmu bukulipyenje nombotje nângâm bâleangim hionakne sâpetâ yanâmâ yen getehâk engatyejan genomai. Yawu otmâ yâk orop biwiyenaje hikuakmâ konohâk otmu mannomai.

15 Otmu Kiristohâlen torokatmâ biwi konohâk manñetâ ikñak mâmâñje otyiñgimu biwi kaok otmâ manñet sâmb Anitâñje meyeñop. Yakât otmâmâ Anitâ mepaem yâhânomai.

16 Otmu biwi nâñgân nâñgânyenñe nâñgâm tâpikgumaihât Yesuñe den sâmb yinñiop. Ya embâñgâmbâek biwi nâñgân nâñgânyenñe lâum gawi. Kiristohât den nâñgâm lâum gawi ya alahu gulahu otñetâ ya kambatñe biwiyenñ kinâk. Yawu otmâ yan mitihât ombe san mannomai. Otmu tâmbânenñe Dawitñe Anitâhât kiki pali mewañgiminiop ya gurâ mem mannomai. Yawu otmâ Anitâ mepaem heronje otbañginomai.

17 Otmu Kutdânenñe Yesu orowâk mannehât Anitâ ikñak sâmb katneneñop. Yakât otmâmâ biwinenñe yâk hikum alitmâ mannom. Yakât otmâ den yuwu yawu sâmbain, me yu ya otmain yanâmâ Yesu Kutdânenñe girawu otminiop yawuâhâk otmâ mannom yanâmâ Anitâ Awoñnenñe mepaenom.

Hep torehenñe torehenñe yuwu orañgin manmunñe ârândâñ otbuap.

18 Yeñe Yesu Kiristo yâkâlenâk torokatmâ mansai yakât otmâ yuwu ot-nomai. Topñe katmâ imbi yengât sâwe. Imbi yenâmâ loklipyenñe yengât amutgen mannomai.

19 Yâhâ lok yengât yuwu sâwe. Yen gurâ imbilipyenñe tihityenñe otmâ hengenñum yâk yengât konok biwiyenñe nâñgâm mannomai. Yawu gârâmâ den bâleñe ihilâk sâmb ki hâiyeknomai. Me mem âlâlâ ki tuhuyekmâ hâhiwin yinñinomai.

20 Yâhâ nimnaomlipyenñe otmu lohimbisihan yengât sâwe. Yenâmâ Kutdâhâlen emelâk biwiyenñe katbi yakât âwâ mâmâlipyenñe yengât sâtyenñ tem lâuyinñinomai. Yawu otnomai yanâmâ Anitâñe yekmu ârândâñ otbuap.

21 Otmu âwâ mâmâlipyenñe yengât sâwe. Yen nimnaomlipyenñe biwiyenñe hâremaihât den nâñgâm kinmâ ekyongonomai. Senyenñ ki genomai. Yawu otnomai yanâmâ biwiyenñe âilonñgo otbuap.

22 Yâhâ âi lok yengât sâwe. Yenâmâ emelâk Yesuhâlen biwiyenñe katbi. Yawu gârâmâ lok kunñe yengât lau lâum kinmâ âi tuhunomai. Otmu âi ya galemñe nenekmu âlepñe olâkgât hâkyenñak ki tuhunomai.

23 Âi tuhune sâmbâmâ Kutdânenñe nenekmu ârândâñ olâkgât biwiyenñe nepgâlâk sipapñum kinmâ tuhunomai.

24 Kiristo yâhâmâ âi kunñe topñe topñe yakât ambonñe tatmapñe yeñe âi ya torokatmâ menomai. Yawu otñetâ yanâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyinñiop yakât bulâñe ya hâmbâi himbimân menomai.

25 Yâhâ lok âlâ me âlâñe âi sâmb yinñiñetâ tumum mansaiñe Anitâhât den kum otmâ tâpikgunomai yakât matñe hâmbâi umatñeâk menomai. Sâp patoen menduhuaknom yan Anitâñe topñe imbiâk mambiâk matñe ki ningiwuap. Orotmemenenñe ekmâ âlâku ikñiâk ikñiâk ningiwuap.

4

1 Lok kunñe papato yengât sâwe. Anitâ Kutdâñe himbimân tatmapñe hâmbâi topyenñe ekmâ âlâku ikñiâk ikñiâk matñe yinñiwuap. Yakât otmâ yenñahât nâñgâm honñe bawalipyenñe tññe tññak otyinñinomai.

Kiristohât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât ulitgunom.

2 Bukulipne, yeñe biwi hewewenñ otmâ Anitâ mepaem mannomai. Otmu Anitâ ulitguno sâmb yan biwiyenñe uhâk tatmâ yâkâlen konok hikum kinmâ ulitgunomai.

³ Topŋe yuwuhât nengât sâm ulitgunomai. Manman kârikŋe yakât pat ya Anitâŋe Yura lok nengât kuningiop ya yawuâk pâku lohimbi ya torehen torehen mansai yengât pat kuyiŋgiwe sâm oap. Yakât Anitâŋe mâtâp meningimu den ya nenŋe sâm tetem ekyongonomgât ulitgunomai. Nâhât den ya sâm tetem ekyongomâp sâm mitihât kasaŋe mem pâi emetŋan katnekŋetâ tatmâ gaman.

⁴ Otmu Anitâŋe biwiyenŋe mem hewewenŋe tuhumu nâŋe ekyongomune nâŋgâŋetâ keterahâkgât Anitâ ulitgunomai.

⁵ Otmu lohimbi belângen mansaiŋe Yesuhât topŋe nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmaiâhât yenŋe tihityenŋe orangim mannomai. Biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe ki gulip malap otnomai.

⁶ Me den ihilâk ki alahunomai. Den tâŋ tâŋâk sâŋetâ nâŋgâŋetâ âilonŋo otbuap. Yawu gârâmâ lok nombotŋaŋe den yuwu me yawu âiyongonŋetâ yakât hâum pâpŋum ki kopa otnomai.

Pauloŋe den bâiŋe sâm hâreop.

⁷⁻⁹ Bukunenŋe âlâ, kutŋe Tikiko, yâkŋe Kutdâhât hoŋ bawa bulâŋe manmap. Yawu manmâ tânnohomu biwinetŋe menduhuakmâ konohâk oap. Yâhâ bukunetŋe âlâ, kutŋe Onesimo, yâhâmâ yengât kapiân gâtŋe. Yâkŋeâmâ kapi pilâm yuân toho Kiristohâlen torokatmu orowâk manmain. Lok yâhâp yu hâŋgânyotgomune yengâlen takaromawot. Taka biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe gemapgât yu ya teteningim gap yukât kerek sâm tetem ekyongoromawot. Ekap yu yawuhât kulemgum katyiŋgian.

¹⁰⁻¹¹ Lok âlâ, kutŋe Aristako, mem pâi emetŋan katŋetâ orowâk mansait. Otmu âlâmâ, kutŋe Mareko, yâhâmâ Banawahât âwâŋe nanŋe. Otmu âlâmâ Yosua, Yasto nanŋe. Yâkŋe gurâ yengât nâŋgâyiŋgiai. Yâhâ Mareko gârâmâ yuwu sâmunen nâŋgâŋet. Yâkŋe yengâlen takamuâmâ buku otbaŋginomai. Yura lok kalimbu yuŋak kapilipyenŋe pilâyekmâ nengâlen torokatsai. Torokatmâ lohimbi dondâŋe Yesuhâlen torokatŋetgât âi tânnohonŋetâ tuhummansain.

¹² Otmu yengâlen gâtŋe âlâ, kutŋe Epapara, yâkŋe biwiŋaŋe Yesu Kiristohâlen kepeim hoŋ bawaŋgim mansapŋe yawuâk nâŋgâyiŋgiap. Otmu yenŋe Anitâhâlen torokatmâ tem lâuwaŋgim manŋetgât ulitgum manmap.

¹³ Gârâmâ nâŋe Epapara emelâk nâŋgâwaŋgian. Yakât otmâ yâkât topŋe tipiŋe sâmunen nâŋgâŋet. Yâkŋe yen otmu Kiristohât komot âlâ Laorika otmu Hirapoli kapiân mansai kerek yengât nâŋgâyiŋgim hâhiwin kakŋan manmâ gap.

¹⁴ Otmu bukunenŋe âlâmâ, kutŋe Luka, yâkŋeâmâ dokta âi mem mansap. Otmu lok âlâ, kutŋe Dema, yâkŋe gurâ yawuâk nâŋgâyiŋgim mansawot.

¹⁵ Nâŋe Yesuhât komot Laorika kapiân mansai, otmu âlâmâ Nimpa yâkât emelan menduhuakmâ miti nâŋgâm mansai yâk yengât heronŋe nâŋgâyiŋgim mansan, ya ekyongonŋetâ nâŋgânomai.

¹⁶ Ekap yu mem sâlikum nâŋgâm yakât kakŋan Laorika yiŋŋinetâ yâku sâlikum eknomai. Gârâmâ emelâk ekap âlâ Laorika yengât katban ya gurâ yengu sâlikum eknomai.

¹⁷ Otmu Arikipo ekuŋetâ Kutdâŋe emelâk âi sâm waŋmu tuhumm gamap ya yawuâk tuhumm yâhâwuap. Yanâmâ Anitâŋe ekmu ârândâŋ otbuap.

¹⁸ Nâmâ pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan. Yakât otmâ nâŋgânihinomai. Anitâŋe yen orowâk talâkgât nanŋan. Otmu lok ekap yu kulemgup yuŋe sâmunen kiripi nihimu bâiŋehen ninak kutne kulemguan.

Nâ bukuyenɛ,
Paulo

1 Tesalonike Pauloḽe Tesalonike yengâḽ ekap aḽgoân kulemgum katyiḽgiop.

O bukulpnennḽe,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipḽaḽe Kutdânenḽe Yesu Kiristohâlebiwiyeḽaḽe kepeim manmai. Yakât otmâ Awoḽnennḽe Anitâ yet Kutdânenḽe Kiristo orop biwiyeḽaḽe hikuakmâ konohâk otmu manmai. Nenâmâ Paulo, Sila, otmu Timoteo. Nennḽe yengâḽ nâḽgâm ekap yu kulemgum katyiḽgiain.

Awoḽnennḽe Anitâ otmu Kutdânenḽe Yesu Kiristoḽe engatyetḽeâk nâḽgâyiḽgim tihityeḽe otdomawot. Yawu otmutâ biwi nâḽgân nâḽgânyeḽaḽe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâḽm gaekgât Anitâ ulitgumain.

Tesalonike yengâḽ manmanyenḽe yakât sâop.

²⁻⁵ Emelâk nennḽe yengâḽen puwâk taka Kiristohât den pat âlepḽe ekyongowin. Ekyongomunḽe Wâtgât mâḽmâḽahât Heakḽe biwiyeḽan kioḽmâ mem hewewenḽe tuhuyekmu den ya nâḽgâḽetâ bulâḽe olop. Yâhâ den ekyongowin yan Wâtgât mâḽmâḽahât Heakḽe biwiyeḽan ki kioḽmâ mem hewewenḽe tuhuyehop mâne den ya nâḽgâḽetâ tâḽnât otbâp. Yawu gârâmâ den ya ekyongomunḽe nâḽgâḽetâ bulâḽe otmu Kiristohâlen biwiyeḽaḽe kepeim tem lâuwâḽgiwi. Yâkâlen biwiyeḽaḽe kepeim bukulpnyeḽe orop buku oraḽgim manbi. Yawu manmâ lohimbî belâḽgen mansai ya den pat âlepḽe ekyongonḽetâ nâḽgânomaihât Kiristo hoḽ bawâḽgim hâhiwin nâḽgâm gai. Otmu Kiristoḽe âwurem ge meyekmâ manman kârikḽan katyekbuap yakât nâḽgâm biwiyeḽe mem mansai. Otmu umatḽe âlâlâ kakyenḽan yâhâḽmawân ki lohotḽe otmai. Yawu manḽetâ Anitâḽe meyekmâ nine nanne baratne sâḽm manman kârikḽahât pat kuyiḽgimu mansai yakât topḽe tetemu ekmâ engat yâhâp ki otmain. Yengâḽ yawu nâḽgâm Anitâ mepaemain.

Emelâk den kâsikum yiḽgimunḽe nâḽgâḽetâ bulâḽe otmu manman âlepḽahât bulâḽe teteyiḽgiop. Sâp yan âlâhât wâtḽan kinmâ nep mem manbin yakât topḽe tetemu ekbi.

⁶ Den pat ya ekyongomunḽe nâḽgâm Kiristohâlen biwiyeḽe katbi. Sâp yapâek lohimbî belâḽgen manmaiḽe nâḽgâm bâleyiḽgim mem âlâlâ tuhuyekmâ gawi. Yawu otyiḽḽiḽetâ Wâtgât mâḽmâḽahât Heakḽe biwiyeḽe mem hewewenḽe tuhumu kârihem kinmâ biwiyeḽe heronḽe olop. Yâhâ kândikum emelâk Yura nengât kunlipnennḽaḽe Kiristohât hâkâḽ otmâ yawuâk mem âlâlâ tuhuwi. Mem âlâlâ tuhuḽetâ yan yâkḽe manman kârikḽahât mâḽtâp meningiwuap yakât nâḽgâm biwi hero nâḽgâop. Nennḽe yâkâlen biwinennḽaḽe kepeim manmunḽe yakât otmâ mem âlâlâ tuhunenekmai. Yawu otningimai gârâmâ nennḽe manman kârikḽan mannongât nâḽgâm biwi hero nâḽgâmain.

⁷ Emelâk yeḽe kârihem kinmâ biwi hero nâḽgâwi. Yakât otmâ Makeronia otmu Akaia ambolipḽaḽe Kiristohâlen biwiyeḽe kepeimaiḽe den pat yakât alahumai. Yakât otmâ hâḽmbâi lohimbî belâḽgen manmaiḽe mem âlâlâ tuhuyeknomaiân yâku yawuâk kârihem kinmâ biwi heronḽe nâḽgânmai.

⁸⁻¹⁰ Yengâḽ den pat alahumai yakât topḽeâmâ yuwu. Aḽgoân nennḽe yengâḽen puwâk taka Kiristohât den pat âlepḽe ekyongomunḽe nâḽgâḽetâ

bulâŋe otmu yakât heronje nâŋgâm mem buku tuhunenekbi. Yawu otmâ Porom Lâpio perâkŋe bet pilâm Anitâ Manman bulâŋahât Ambonje yâkâlen biwiyenjaŋe kepeim honj bawanŋim gai. Emelâk Anitâŋe ikŋe nanŋe, Yesu, mumunambâ mem yahalop. Mem yahatmu himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât otmâ yen orop yâkâlen biwinenjaŋe kepeim manmain. Yâhâ lohimi belâŋen manmainje orotmeme bâleŋe tâtâem otnomai yâhâmâ sâp patoen Anitâŋe yakât matŋe umatŋe yinŋimu menomai. Yawu gârâmâ sâp yan Yesuŋe himbim pilâm âwurem ge sârereyekmu Anitâŋe mem manman kârikŋan katyekmu manmâ yâhâmbisâi. Yakât mambotbanŋimain. Lohimbiŋe yengât den pat ya sâm haok tuhuŋetâ arimu Makeronia otmu Akaiia kapi ambolipŋe dondâhâlâkŋe nanŋai. Yakât otmâ Kutdâhât den pat âlepŋe ya nanŋai. Yakât otmâ nenŋe yengât den pat yakât yâhâpŋe ki ekyongonom.

2

Paulonje yâk yengâlen puwâk ari olop miop yakât sâop.

¹⁻² Nenŋe anŋoân Pilipi kapiân ari Kiristohât den pat âlepŋe kapi ambolipŋe ekyongomunŋe nombotŋaŋe nâŋgâŋetâ nahat otmu hâim hilitnenekmâ mem bâlenenekbi yakât topŋe nanŋai. Otmu kapi ya pilâm yengâlen takamunŋe lohimi belâŋen manmainje mâtâp manŋuningim mem âlâlâ tuhunenekbi. Yawu otŋetâ Anitâŋe mem hewewenŋ tuhunenekmu yâkât wâtŋan kinmunŋe hâknenŋe ki biuk sâop. Yawu otmâ Kiristohât den pat âlepŋe ya ekyongomunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe olop.

³ Otmu den pat âlepŋe ekyongom biwiyenjan kionbin yan ki tâpikgum ekyongowin. Me topnenŋe ki kurihiakmâ den perâkŋe kâityongowin.

⁴ Anitâŋe lok biwinenŋe ekmapŋe Kiristohât den pat âlepŋe lohimi ekyongonehât âi sâm ningiop. Yâkŋe nenekmu ârandâŋ olâkgât yâkât sât lâum âi ya biwinenjaŋe tinâk kepeim lohimi ekyongom gamain. Yawu otmain yamâ lohimiŋe nengât nâŋgâninginŋetâ yahalâkgât ki nâŋgâmain.

⁵ Me dennenŋe nâŋgâm tep hero nâŋgâninginŋetgât ki den âilonŋo lonŋo otmâ biwiyenjan gewin. Me tewetsenŋe ninginŋetgâlâk nâŋgâm den pat bulâŋe ya ki kâimbonjekbin. Yawu manminiwi yakât topŋe Anitâ ikŋiâk nanŋap.

⁶ Bulâŋanâk yen me lohimi nombotŋe âlâŋe mepaenenekŋetgât ki nâŋgâwin.

⁷ Kiristo ikŋak âi ningim hâŋgânnongomu ikŋe sâtgât otmâ den kâsikum yinŋim gain. Yakât otmâ yeŋe ewe katnenekŋet sâm ekyongombâingât dop olop yamâ nenŋe yawu ki ekyongowin. Yâhâ ŋaŋa namân gâtŋe yamâ mâmâŋaŋe sisikgum nam wanŋap yakât dopŋeâk nenŋe nâŋgâyingim lohotŋan otyinŋiwin.

⁸⁻⁹ Yawu otyinŋim biwinenŋe yengâlen kinmu den pat âlepŋe kâsikum yinŋiwin. Otmu yeŋe tânnongom hâhiwin nâŋgâmai sâm nenŋe Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yinŋiwin yan nennahâk âi tuhum yapâ tewetsenŋe mem senŋe âlâlâ puluhuakmâ manbin. Nenŋe yawu otmâ hâhiwin nâŋgâm manbin yakât topŋe nanŋai.

¹⁰ Emelâk nenŋe yen orop manmâ Kiristohât den kâsikum yinŋimunŋe nâŋgâwi yan nengât manman ya ekbi. Nenŋe Anitâhât tem lâuwangim uwawapŋe bia manmâ ki otmâ tâpikguwin. Yakât otmâ Anitâŋe nenekmu ârandâŋ olop yawu nanŋain.

¹¹ Otmu âwâlipyenjae nimnaomlipyeje wawaeyekmâ tihityeje otmai yakât dopjeâk nenje yen kerek mem buku tuhuyekmâ yuwu otyingiwîn.

¹² Lohimbi nombotje biwiyenje orotok sâop ya mem hewewen tuhuyekbin. Otmu lohimbi nombotje umatje âlâlâ kakyejan yâhâop yan mem sânduk tuhuyekbin. Yâhâ Anitâjeâmâ meyekmâ ikrje kapi himbimân tap yan katyekbuap. Yan katyekmu manman kârikjan manmâ heronje otbanjim mepaenomaihât pat kuyingim tihityeje otmap. Yakât otmâ târârâhâk manjetâ manmanyenje ekmu ârândânj olâkgât ekyongowin.

¹³ Anjoân yengâlen taka Anitâhât den bulâje kâsikum yingiwîn ya nângâjetâ yuwu olop. Den eknongonjetâ nangain yuâmâ loggât nângân nângânâmbâ ki tetemu eknongoai. Yuâmâ Anitâhât den bulâje oap. Yawu sâam mem biwiyenan katbi. Biwiyenan katmâ nângâjetâ biwiyenje kelihakmu yâkâlen biwiyenjae tinâk kepeim manmâ gai. Yakât nângâm haonjâ ârândânj Anitâ mepaemain.

¹⁴ Bukulipne, yeje Yesu Kiristohâlen biwiyenjae kepeim manjetâ bukulipyenje nombotjae yekmâ nângâm bâleyingim topje âlâlâ mângâyekmâ gai. Yakât dopjeâk emelâk Yura lohimbi nombotjae Kiristohâlen biwiyenje katbi yan bukulipyenjae nângâm bâleyingim topje âlâlâ mângâyekbi. Emelâk Anitâje poropetelipje den ekyongomu yâkne Yura nengât tâmbâlipnenje ekyongowi. Tâmbâlipnenjae den ya nângâjetâ gemu bet pilâm poropete dondâhâlâk yongonjetâ muwi.

¹⁵⁻¹⁶ Otmu Kutdânenje Yesuje Anitâhât den ya Yura lohimbi ekyongop. Ekyongomu papatolipyenjae nângâm bâlewangim yawuâk mem âlâlâ tuhum kujetâ muop. Otmu nen aposololipjae gurâ pâku lohimbi yengâlen ari Kiristohât den pat âlepje ekyongomain. Ekyongomunje nângâm Kiristohâlen biwiyenje katjetâ Anitâje manman kârikjahât pat kuyingimu mansai. Yawu otmain yakât Yura papatolipnenjae mâtâp manguningim watnenekmâ mem âlâlâ tuhunenekmai. Otmu pâku lohimbi gurâ mem ge katyekmâ mâtâp manguyingimai. Yakât otmâ Anitâje nângâm dondâ bâlemu tâmbâlipnenjae mem bâleyekmâ gawi ya bânje mejetâ pesuk yap. Yakât otmâ Anitâje matje umatje yingimu umatje âlâlâ kakyejan yâhâwuap.

Paulonje âwurem ari yekbom sâam biwijaen nângâop.

¹⁷ Bukulipne, Yura ambolipje miti emetjahât galem manmai yanje mem âlâlâ tuhunenekmâ watnenekjetâ pilâyekmâ takawin. Nimnaom âwâ mâmâlipyenjae mum pilâyekjetâ mandu manmai. Ya lohimbiye yekmâ tepyenje nângâmai. Yakât dopjeâk nenje yengât kapi pilâm takawin yapâek yeje mandu towat mansai nângâm tepnenje nângâyingim manmâ gain.

¹⁸ Otmu pilâyekmâ takawin ya ki kâlep otmuâk âwurem taka yen yekne sâam otbin. Yawu otmunje Satanje mâtâp manguningim yâhâmu hâum pâpgum pilâm Aten kapiân tatbin. Nâje yen yekbe sâam yawu otban.

¹⁹⁻²⁰ Nenne heronje nângâyingim yengât den pat ya lohimbi ekyongom mepaeyekmâ mansain yakât yuwu sâamune nângâjet. Nenne yengâlen taka Kiristohât den pat âlepje puwâk ekyongomunje nângâm yâkâlen biwiyenjae kepeiwi. Yakât otmâ Kutdânenje Yesuje âwurem ge yen orop menenekmu yâkât senjan kinnom. Sâp yan yengât heronje nângâmunje Kiristonje nângâmu âlepje otbuap.

3

1-2 Aiop, Yura ambolipnje miti emetjahât galem manmainje watnenekjetâ pilâyekmâ Aten kapiân taka tatbin. Otmu yen gurâ girawu mem âlâlâ tuhuyekjetâ mansai sâmbâ yengât nângâm ketet otmâ mansain. Bukune Timoteo, orowâk manmâ Anitâ hoj bawanjim Kiristohât den kâsikum lohimbî yingimain. Yakât otmâ yâkne yengâlen taka mem hewewej tuhuyehâkgât hângângumune takamu nâje niniâk tatban.

3-4 Emelâk nenje yen ki pilâyekmâ takawin yan yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetâ lohimbî belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyeknomai yakât topnje ekyongomunje nângâwi. Den ekyongowin yakât bulâje yamâ mem âlâlâ tuhuyekbi yan tetemu ekbi.

5 Mem âlâlâ tuhuyekbi yan yeje lohotje otmâ Kiristo betgunjetgât Kâitgu Kâitgu Ambone Satanje biwiyenaje kionop. Yawu olop. Yakât Kiristohât den pat âlepje imbiâk kâsikum yingiwîn mon sâmbâ gorânihimu Timoteo hângângumune yengâlen takaop.

Timoteonje Tesalonike ambolipnje yengât den pat Paulo ekuop.

6-8 Otmu yengâlebâ purik sâmbâ âwurem nâhâlen takaop. Taka yeje Kiristohâlen biwiyenaje tinâk kepeim buku oranjim manmâ nâhât tepyeje nângânihimai yakât den pat eknohop. Eknongomu nângâmune tepne welâmjan giop. Yakât otmâ yengâlen takamune enajkmâ tep hero nanganjinomgât nângâm gan. Yawu gârâmâ sâp yiwerenje yuâmâ lohimbî belângen manmainje mem âlâlâ tuhunekjetâ hâhiwin kakjan mansan.

9 Hâhiwin kakjan mansan yamâ yeje Kutdânenje Kiristohâlen biwiyenaje tinâk kepeim manmâ gai yakât den pat nângâmune biwine hewewej otmu Anitâ heronje nângâwanjim mepaeman.

10 Emelâk Kiristohât den kâsikum yingimunje nângânetâ keterakyinjgiop. Yakât otmâ yengâlen âwurem taka yâkât den topnjambâek kâsikum yingimune nângânetâ keterakyinjgiâk sâmbâ Anitâ ulitgum biwinanje mem mansan.

11 Awojnenje Anitâ otmu Kutdânenje Yesuje nângânihimutâ âwurem taka yekbongât nanjan.

12 Anitâje yen mem hewewej tuhuyekmu buku oranjim mansai yawuâk torokatmâ mannomai. Yawu manmâ biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu lohimbî belângen manmai ya gurâ nângâyinjginomai. Yawu gârâmâ nenje yengât nângâyinjginomain yakât dopjeâk nângâyinjginomaihât nanjan.

13 Yawu nângâyinjginomai yanâmâ Anitâhât wâtjan kinmâ Kiristohâlen biwiyenaje tinâk kepeim mannomai. Yawu manjetâ Kutdânenje Yesuje anelolipje meyekmâ âwurem gewuap yan Awojnenje Anitâ yâkât senjan kinjetâ yekmu ârândâj otmu nine nanne baratne koko salek sâwuap.

4

Manman girawu manmunje Anitâje nenekmu ârândâj otbuap.

1-2 Aiop, yuwu sâmune nângânet. Manman girawu manjetâ Anitâje yekmu ârândâj otbuap yakât den kâsikum yingimunje nângâm lâum manmâ gai. Nen Kiristohât aposolipje orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mansain. Yakât otmâ yâkât sâtgât otmâ den pat âlepje ya ekyongomunje nângânetâ keterakmu lâum manmâ ganjetâ yekmunje tipije âlepje oap. Ya torokatmâ tinâk lâum manjetâ Anitâje yekmu âlepje otbuap.

³ Yeŋe târârâhâk mannomaihât Anitâŋe nâŋgâmap. Yawu manmâ kâwâ konda ki otnomai.

⁴⁻⁵ Lok belâŋgen manmaine imbi yekmâ tepyeŋe uk sâmu otmâ tâpikgunjetâ umatŋe tetemu yakât kakŋan miakmâ manmai. Yâkŋe otmâ yawu ki otnomai. Yeŋeâmâ orotmeme tâŋ tâŋâk watmâ imbi meyekŋjetâ lohimbine nâŋgâyinŋjetâ yahatbuap.

⁶ Emelâk girem den âlâ yuwu ekyongomunŋe nâŋgâwi. Lok âlâ me âlâŋe bukulipyenŋe yeŋgât imbi yekmâ otnomai yamâ Kutdâŋe yakât matŋe umatŋe yinŋimu menomai.

⁷ Nenŋe Kiristohât mâtâp watmâ kâwâ konda ki otmâ mannehât Anitâŋe menenekmâ ikŋe Wâtgât māmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu ge biwinenŋe mem hewewen tuhumap.

⁸ Yakât otmâ lok âlâ me âlâŋe den ekyongoan yu betgunomai yamâ nâ betnohoain sâm Anitâ betgunomai.

⁹⁻¹⁰ Anitâhât Wâtgât māmâŋahât Heakŋe biwiyenŋe mem hewewen tuhumap. Yawu otmu Makeronia hânân Kiristohât komot mansai ya orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oranŋim mansai. Yawu otmâ mansai ya yawuâk torokatmâ otmâ mannomaihât nanŋan. Emelâk yakât topŋe ekyongomunŋe nâŋgâwi. Yawu gârâmâ nâŋe den kâlep ki kulemgum katyinŋiwom.

¹¹ Emelâk den ekyongowin ya âlâkuâk ekyongomune nâŋgâŋet. Yeŋe lohotŋan manmâ tat tat memeyeŋe galemgum hengenŋum mannomai. Yawu manmâ ki konam im bukulipyenŋe nem watyeknomai. Otmu bukulipyenŋe yeŋgât tat tat memeyeŋe yakât nâŋgâm ki enŋatyenŋan genomai.

¹² Yâhâ âi meŋetâ yanâmâ manmanyenŋe tetewuap. Yawu otmâ mannomai yan lohimbî belâŋgen manmaine yekmâ ewe katyeknomai.

Kutdânenŋe Yesu âwurem gewuap yakât sâop.

¹³ Bukulipne, lohimbî belâŋgen manmai yeŋgât sese buwulipyenŋe me âwâ māmâlipyenŋe mumai yan “muŋetâ pesuk yap” sâm isem we bâle nâŋgâm manmai. Yeŋe yawu otmaihât sese buwulipyenŋe me âwâ māmâlipyenŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gam muwi ya yeŋgât sâmune nâŋgâŋet.

¹⁴ Yesuŋe muop yamâ Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât dopŋeâk Yesuŋe himbimâmbâ âwurem gewuawân lohimbine Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gam muwi ya Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatyekbuap. Yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe otmâp.

¹⁵ Otmu Kutdânenŋe Yesuŋe aposololipŋe den kâsikum yinŋiminiop yakât sâmune nâŋgâŋet. Kiristone âwurem ge menenekmu himbimân yâhânom yan ikŋe lohimbî muŋetâ hanyongowi ya meyekmu orowâk yâhânom.

¹⁶ Anŋoân Kutdânenŋe ikŋe anjelolipŋe yeŋgât kunyeŋe ekumu lâmun kunbuap. Lâmun kunmu Kutdâŋe himbimâmbâ gemu ikŋe lohimbî muwi ya mumuŋambâ yahatnomai.

¹⁷ Mumuŋambâ yahatŋetâ orowâk elem kakŋambâ yâhâmunŋe Kiristone ge hanŋan peneningiwuap. Hanŋan peneningimu yâk orop tatmâ yâhâmbisâin.

¹⁸ Otmu biwinenŋe gemap sâm yakât nâŋgâm alahum biwi sânduhân karakmâ mannom.

5

Kutdânenŋe âwurem gewuap yakât biwi golâek otmâ mannom.

¹ Kutdânenje pârâk sânsânâk âwurem ge menenekbuap yan kulem girawu tetemu ekmâ nângânom ya emelâk ekyongomunje nângâwi. Yakât otmâ den kâlep ki kulemgum katyîngiwom.

² Kutdânenje gewuap yakât den âlâen hâum sâmune nângânetâ keterakyîngiâk. Kapi ambolipnje yengât kasalipyenje sâp girawuân taka itit kiom tuhuyînginomai ya ki ekyongomai.

³ Kapi ambolipnje “Nen gulip mansain,” sâm otjetâ yan kasalipyenje taka pârâk sânsânâk yongom kiom tuhuyîngimai.

Aiop, umatje ya kaknennjan yâhâmap sâm mâtâp ya mangunomaihât dop ki tap. Yakât topje nângânetâ keterahâkgât imbi tepdâ yengâlen hâum sâmune nângânet. Imbi tepdâje naom mene sâm otmai yan naomje hâliiakmâ tatmu hâhiwin nângâm belângen memai. Yakât dopjeâk umatje ya kakyenjan yâhâmu hâhiwin nângânomai.

⁴⁻⁵ Bukulipne, Kutdâne âwurem gewuap yakât emelâk ekyongomunje nângânetâ harj sâyîngiop. Yawu gârâmâ yakât topjahât ki pâp gum mansai.

⁶⁻⁷ Lok nombotnje biwi pâlâmje manmâ to kârikje nem hâlim milim otmai. Yawu otmai yakât umatje topje topje kakyenjan yâhâwuap ya ki nângâmai. Yâhâ yenâmâ mambohangim biwi golâek mannomai yanâmâ pârâk sânsânâk takamu ki pârâk pilânomai.

⁸ Otmu biwiyeje galemahom yuwu mannomai. Lohimbi belângen manmai je mem bâleyeknetâ biwiyeje gemapgât Kiristohâlen biwiyeje kepeinomai. Me yeje sâm bâleangim hionakmai hât biwiyeje kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim mannomai. Yawu otmâ Kutdâne âwurem ge meyekmâ manman kârikjan katyekbuap yakât nângâm biwiyeje je mem mannomai.

⁹ Anitâje lohimbi kerek nengât manmannenjahât matje âlâku iknjiâk iknjiâk kâpekningiwuap. Sâp yanâmâ lohimbi belângen manmâ orotmeme bâleje otmai ya matje umatje yîngimu mem hâhiwin kakjan manmâ yâhâmbisâi. Yâhâ yenâmâ nen orop Kutdânenje Yesu Kiristone sârerenenekmâ manman kârikjan katnenekbuap yakât Anitâje sâm kalop.

¹⁰ Kiristone kawenenjan kinmu kujetâ muop. Yakât otmâ yâkâlen torokatmâ manman kârikjan mannom. Yakât otmâ manmunje gewuap me mumunje gewuap sâp yan menenekmu yâk orop tatmâ yâhâmbisâin.

¹¹ Yakât nângâm biwinenje gemap sâm sâp yiwerenje tânahom biwi sânduhân karakmâ mansai yawuâk otmâ yâhânomai.

Paulonje girem den ekyongop.

¹² Nenne Kutdâhât sâtgât otmâ lok meyekmâ galem yongom den kâsikum yînginet sâm katyekbin ya ewe katyeknomai.

¹³ Galem yanje âi ya biwiyejeje tijâk mem mansai yakât otmâ nângâyînginetâ yahatmu buku otyînginetâ yâk orop buku konok otmâ mannomai.

¹⁴ Lohimbi nombotnje konam imai ya sâyînginetâ âi tuhunomai. Otmu lohimbi nombotje biwiyeje orotok sâmu mansai ya mem hewewer tuhuyeknetâ biwiyeje ârândâj otbuap. Otmu lohimbi nombotje Anitâhât den ki nângâm henjengumai je orotmeme inje ya otmunje mem bâlenenekmap sâm gorâyîngimap. Lohimbi yawuya Anitâhât den topjambâek kâsikum yînginetâ nângâm mannomai. Otmu lohimbi nombotnje je mem bâleyeknomai ya lohottjan otyînginomai.

¹⁵ Lohotjan otyingim matje ki kâpekyinginomai. Yawu otmâ buku orangim tânahom mannomai. Otmu lohimbi belângen manmainje mem bâleyeknomai ya yawuâk mem buku tuhuyeknomai.

¹⁶⁻¹⁸ Otmu wuân me wuân teteyingiwuap yan haonmâ ârândâŋ Anitâhât heronje nângâm mepaembisâi. Orotmeme yu otmâ Kiristo orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomaihât Anitâje nângâmap.

¹⁹⁻²⁰ Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakje lok âlâ me âlâ lauyenje mem hewewen tuhuyekmu den ekyongonjetâ nângânomai. Yakât ki nângâŋjetâ gemu kuyinginomai.

²¹⁻²² Lohimbi âlâ me âlâje den ekyongonjetâ nângânomai me orotmeme âlâ otjetâ eknomai. Yawu otjetâ yanje Anitâhât den orop lâuakdomawot me bia sâm yakât ekmâ kiwilim heŋgeŋgunomai. Lâuakdomawot otmuâmâ ya nângânomai. Yâhâ ki lâuakdomawot otmuâmâ ya ki nângânomai.

Den bâiŋe sâop.

²³ Anitâ Biwi Sânduk Amboŋaje manman bâlene yapâ meyekmâ biwi nângân nângânyeŋe galemgumu târârâhâk mannomaihât nângâm ulitguman. Yawu mannomai yan Kutdânenneŋe Yesu Kiristoŋe âwurem ge yekmu ârândâŋ otbuap.

²⁴ Anitâje ikŋahâk meyeŋop. Yakât otmâ yeŋe yâkât wâtŋan manmâ yâhâm sâp patoen Kiristohât senŋan koko salehâk kinnomai.

²⁵ Nengât sâm Anitâ ulitgunomaihât nanŋan.

²⁶ Anitâ yet Kiristo yetgâlen biwiyenaje kepeim mansai yeŋe heronje nanŋanŋinomai.

²⁷ Den yu Kutdâhât sâtgât otmâ kulemgum katyingian yu sâlikum bukulipyenje ekyongonjetâ kerekje nângânomai.

²⁸ Kutdânenneŋe Yesu Kiristo tihitnenŋe otmapŋe yen orop tatmu yâkât wâtŋan manŋetgât Anitâ ulitguman. Bâiŋ.

Nâ bukuyeŋe,
Paulo

2 Tesalonike

Paulonje Tesalonike yengât ekap betnehen kulemgum katyinjgiop.

O bukulipnenne,

¹ Yen Tesalonike kapi ambolipnane Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwiyenane kepeim mansai. Yawu mannetâ Awoñnenne Anitâ yet Kutdânenne Kiristo orop biwiyenane hikuakmâ konohâk otnap. Nenâmâ Paulo, Sila, Timoteonje nenne yengât nângâm ekap yu kulemgum katyinjgiain.

² Yengât nângâm Anitâ yuwu sâam ulitgumain. “O, Awoñ, gâne Kutdânenne Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipne Kiristohâlen biwiyenane kepeim mansai ya yengât tihityenane otmutâ biwi nângân nângânyenane kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâekgât ulitgohoain.” Yawu sâam ulitgumain.

Kiristonje âwurem ge biwinenjahât topne ekbuap.

³ Emelâk yene Kiristohâlen biwiyenane katmâ buku oranjim mannetâ yekmunne ârândâñ olop. Otmu yapâek yâkât tem lâuwangim bukulipyenane orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otmu manmâ gai yakât nângâmunne âlepne oap. Yengât nângâm haonmâ ârândâñ Anitâ mepaem yâhânomgât nangain. Yawu otmunne âlepne otbuap.

⁴ Otmu lohimi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyekmâ hâhiwin kakñan katyeknetâ manmai. Yawu otyinginetâ Kiristohâlen biwiyenane tinâk kepeim ki lohotne otmâ manmâ gai. Yakât nângâm mepaeyekmâ yengât den pat ya Anitâhât lohimi kapiñe kapiñe manmâ arai ya ekyongomain.

⁵ Aiop, mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakñan manmâ gai yan biwiyenane ki orotok yap. Yakât otmâ Anitâne yekmu ârândâñ otmu tihityenane otnap. Otmu sâp pato tetewuap yan manman sânduhân katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

⁶ Anitâne otmâin memain yakât matne dopnennanâk kâpekningimu memunne ârândâñ otbuap. Yâhâ yenâmâ lohimi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknetâ hâhiwin kakñan mansai. Yakât matne yâkne yawuâk hâhiwin bâlene yingiwuap.

⁷⁻⁸ Yâhâ yenâmâ nen orowâk manman sânduhân mem katnenekmu manbisâin. Sâp pato tetewuap yan Kutdânenne Yesune añelolipne meyekmu himbimâmbâ genomai. Gem yan mâmâne otyingimu lohimbine Anitâhât hâkâñ otmâ Kiristohât den pat âlepne ki lâumai ya matne yinginomai. Yawu otmâ kâlâpne punduñ sâam ge seyekmu hâhiwin nângâmbisâi.

⁹ Kutdâ Wâtgât Amboñane lanjñan tatmap yapâek mem ketetyekmu omon bâleñan tatmâ hâhiwin nângâmbisâi.

¹⁰ Otmu nenne yâkâlen biwinenñane kepeim manmain. Yakât otmâ yâkât den pat âlepne yen ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu yawuâk yâkâlen biwiyenane kepeim manmai. Yen orop yawu mannom otmuâmâ yâkne âwurem ge menenekmu herone nângâwanjim mepaem manbisâin.

¹¹ Yakât nângâm yengât yuwu sâam Anitâ ulitgumain. “O Awoñnenne Anitâ, emelâk Tesalonike kapi ambolipnane Kiristohâlen biwiyenane katnetâ manman kârikñahât pat kuyingion. Kiristohâlen biwiyenane kepeim denne tññ tññâk lâum hoñ bawangim lohimi buku otyinginehâlâk nângâmai. Yakât

otmâ yâkne gâhât wâtgan kinmâ buku otyingim manñetâ yekdá ârândân otbuapgât nanjan.

¹² Gâne Kutdânenne Yesu Kiristo orop tihityene otmâ mem hewewen tuhuyekmutâ yawuâk manmâ yâhânomai. Yawu manmâ yâhâñetâ Yesune âwurem ge meyekbuap yan nen hârok yâkât nângâmunne yahatmu mepaenom. Otmu yâkne gurâ yawuâk nângâningimu yahatbuap. Yawu otmâ herone nanjanjinom.

2

Girem Den Kukuñahât Amboñe yâkât topñe.

¹ Kutdânenne Yesu Kiristone himbimâmbâ âwurem ge ikne lohimbi menduhunenekbuap yakât topñe nângâm henjenñunjetgât yuwu sâmune nângâñet.

² Lohimbi nombotñane nâhât den golâ gahaem yuwu sâmai. “Wâtgât mâmâñahât Heakne biwiñan kionmu “Kutdânenne getek âwurem gewuap.” sâmu nângâwin,” yawu sâmai. Me yuwu sâmai. “Kutdânenne getek âwurem gewuap” sâm lohimbi den kâsikum yingimap.” Yawu sâmai. Otmu nombotñane yuwu sâmai. “Kutdânenne getek âwurem gewuap” sâm pepa kulemgum katningimu ekmain.” Nâhâitne “den yawu sâmap” sâñetâ nângâmunne ki bulâñe otmap. Yakât otmâ den ya nângâm ki pârâk pilâm biwiyene ahom niakbuap.

³ Lok âlâ me âlâñe wuân me wuân otmâ kâityongonjetâ biwi nângân nângânyene hâlim milim otmapgât den âlâ yuwu sâmune nângâm biwiyenjan katñet. Kutdânenñane ki âwurem gewuap yan lohimbi kingitne orowâkne gawamangât girem den âlâlâ ya loñgâem Anitâ pilânomai. Anitâ pilânomai ya yengât kunyene, kutñe Den kuhuhât Amboñe ya, tetemu lohimbi kerekne ekñetâ sâtne kârikne otbuap.

⁴ Yâkne ikñahât nângâmu yahatmu Anitâhât kawenjan kinbe sâm otbuap. Yawu otmâ lohimbine senne âlâlâ Anitâhât pat katñetâ tap ya mem gulip tuhuwuap. Otmu pâku lohimbine Porom Lâpiolipyeñe me wahap yu me ya mepaemai ya gurâ mem gulip tuhuwuap. Yawu tuhum lohimbi kerekne mepaenekñet sâm Anitâhât opon kâmbukñan yâhâ Anitâ oan sâm kawenjan tatbuap. Yawu gârâmâ emelâk Anitâ Manman Amboñane lok yuñe hiliwahowuapgât sâm kalop.

⁵ Âlâñe yakât ki ekyongop? Nâñe emelâk ekyongowan yakâ.

⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ Anitâ pilânomai ya yengât kunyene, kutñe Den Kuhuhât Amboñe yâkne tetewuapgât mâtâp manguakmâ tap. Yakât topñe emelâk ekyongomune nângâwi. Den Kuhuhât Amboñe tetemu eknomai yakât sâpñe emelâk Anitâñe kalop. Sâp kalop ya Anitâñe ekmu ârândân otmu lok ya tetewuap.

⁷ Âun yuâmâ Den Kuhuhât Amboñe ki nângâwanñai. Yawu gârâmâ yâkne lohimbi nombotñe yengât kakyeñan memu girem den âlâlâ loñgâemai. Gâmâlâk wuânne yâkât mâtâp manguawanñim tapñe keterakmu yanâmâ tetekñan tetemu lohimbine eknomai.

⁸ Ekmâ nângâwanñinetâ lohimbi kingitne orowâk kâityongowuap. Yawu gârâmâ Kutdânenne Yesune âwurem ge ekmâ launambâ kahaponñ hâñgutmu lok ya gulip otbuap. Yawu otbangiwuap yan lohimbine ekñetâ hâu sâsâ otbuap.

⁹ Aiop, Den Kuhuhât Amboŋaŋe lohimbi mem bâleyekbuap yakât sâmunen nângâŋet. Kâitgu Kâitgu Amboŋe Satanne mâmâŋe otbaŋgimu kulem perâkŋe topŋe topŋe memu lohimbiŋe ekŋetâ ewe membe otbuap.

¹⁰⁻¹² Yawu otmu Kiristohât den pat âlepŋe ya nângâŋetâ gemu bet pilâm hiliwahonomaihât pat mannomai. Yakât otmâ Anitâŋe Nângân nângân perâkŋahât Amboŋe hângângumu ge biwiyenjan kionjbuap. Biwiyenjan kionjmu Den Kuhuhât Amboŋaŋe den perâkŋe topŋe topŋe kâityongomu orotmeme bâleŋe tâtâem otmâ mannomai. Yawu manŋetâ sâp patoen Anitâŋe biwiyenahât topŋe ekmâ sâm hâreyiŋgimu Kutdânenŋe Yesuŋe ki sârereyekbuap. Yakât otmâ hiliwahonomai.

Yesu Kiristoŋe menenekmâ manman kârikŋan katnenekbuap.

¹³⁻¹⁵ Bukulipne, Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yan yen wawaeyekmâ manman kârikŋan katyekbom sâm kalop. Yakât otmâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenjuhuyekmu Kiristohât den pat âlepŋe ekyongomunŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe katbi. Yâkâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe nine nanne baratne sâm meyehop. Yakât otmâ nenŋe yengât nângâm haoŋmâ ârândâŋ Anitâ mepaem yâhânom yawu biwinenŋaŋe nanŋain. Anitâŋe meyehop. Yakât den pat bulâŋe orowâk tatmâ kâsikumu yinŋiwin me âlâengen ari tatmâ ekap kulemgum katyŋiwin. Den ya biwiyenjan katmâ târârâhâk lâum mannomai. Yawu manŋetâ yanâmâ Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe yen orop menenekmâ himbim lanŋinjan katnenekmu tatmâ yâhâmbisâin.

¹⁶ Awoŋnenŋe Anitâŋe ikŋahâk wawaenenekmâ biwinenŋe mem hewewenjuhup. Yawu otningimu biwinenŋe sânduk sâmu manman kârikŋan mannom sâm biwinenŋe hukum manmain. Yakât otmâ yengât nângâm Anitâ yuwu sâm ulitgumain. “O Awoŋnenŋe Anitâ, gâŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop Tesalonike kapi ambolipŋe yengât biwiyenŋe mem hewewenjuhuyekdomawot.

¹⁷ Yawu otyiŋgimutâ lohimbiŋe yetgât wâtyetŋan kinŋetâ manmanyenŋe kelihakmu orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomaihât nanŋain.” Yawu sâm Anitâ ulitgumain.

3

Kutdânenŋaŋe tihitnenŋe otmâ ki betnongowuap.

¹ Bukulipnenŋe, yenŋe Anitâ ulitguŋetâ Kiristohât lohimbiŋe yâkât den pat âlepŋe sâm haok tuhunomai. Sâm haok tuhunetâ lohimbi wosapâ wosapâ manmâ araiŋe nângâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeinomai. Otmu yenŋe yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmâ gai yan lohimbiŋe manmanyenŋe ekmâ Anitâ mepaem gai. Otmu yâkŋe gurâ Kiristohâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmâ yâhânomai yan lohimbiŋe manmanyenŋe ekmâ Anitâ mepaenomai.

² Yâhâ nenŋeâmâ den pat âlepŋe ekyongomunŋe lohimbi nombotŋaŋe nengât den ya nângâŋetâ gemu bet pilâm mem bâlenenekmai. Yakât otmâ yenŋe Anitâ ulitguŋetâ bâtyenambâ menenekmâ tihitnenŋe otbuapgât nanŋain.

³ Kutdânenŋaŋe yengât tihityenŋe otbuap. Yawu otmâ mâmâŋe otyiŋgimu yenŋe yâkât wâtŋan kinŋetâ Manman Bâlenjahât Amboŋaŋe mem ge katyekbe sâm hâum pâpguwuap.

4 Yen den kâsikum yingiwîn ya nângânetâ bulâñe otmu nen orowâk Kutdâhâlen biwinenñaje kepeim manmain. Yakât otmâ den ya lâum manmâ gai yawuâk lâum manmâ yâhânomaihât engat yâhâp ki otmâin.

5 Lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyekñetâ yanâmâ Anitâñe tihityeñe otmu Kiristohât wâtñan kinñetâ biwiyenñe sânduk sâmu mannomâi. Otmu Kutdânenñaje biwiyenñan gemu yakât topñe nângâm henñenñugñetgât nanñain.

Nenñe konam ki inom.

6 Kutdânenñe Yesu Kiristohât sâtgât otmâ yuwu sâmunñe nângâñet. Âi mem mannomâi sâm den kâsikum yingiwîn ya bukulipyenñe nombotñaje nângâñetâ nahat otmu konam im gai. Yakât otmâ yeñe den sâyinñinñetâ âi menomaihât nanñain.

7 Nenñe yen orop manbin yan nepgât mâtâpñe tiripyongomunñe ekbi ya watmâ nep mem manñetgât nanñain.

8 Lohimbiñe senñe âlâlâ tânnongowi yakât matñe yingiwîn. Otmu yeñe nen tânnongone sâm senñe âlâlâhât pâinmâihât nenñe den kâsikum yingiminiwîn yan nenñahâk nep tuhumm yapâ tewetsenñe mem senñe âlâlâ puluhuakminiwin.

9 Den kâsikum yingiminiwîn yakât matñe sot me senñe âlâlâ tânnongombâihât dop. Yamâ nenñe nepgât mâtâpñe watmâ manñetgât nângâm nenñahâk nep memunñe ekbi.

10 Yawu otmâ yuwu sâm ekyongowîn. “Lohimbi âlâ me âlâ konam imai yâhâmâ sot ki yinñinñetâ nenomâi.”

11 Yenñâlen gâtñe nombotñaje konam im bukulipyenñe yenñâlen ari nem watyekmâi. Yawu otmâ bukulipyenñe yenñât manmanyenñe âlepñe ya mem bâleyinñimai.

12 Kutdânenñe Yesu Kiristohât sâtgât otmâ girem den ekyongonñetâ ya nângâm nep meñetâ manmanyenñe kuwihakmu mannomâi.

13 Yenñe orotmeme âlepñeâk otmâ manñetâ biwiyenñe ki orotok sâwuapñât nanñain.

14-15 Otmu den kulemgum katyinñiain yu lohimbi ekyongonomâi. Ekyongonñetâ nombotñaje Kiristohât den nângâñetâ gemu bet pilâm mansai ya ki kasa otyinñim watyekñetâ arinomâi. Konam imai yakât den sâyinñinñetâ anulakmâ âi menomâi.

Den bâñe sâm hâreop.

16 Umatñe âlâlâ teteyinñiwuap yan Kutdâ Biwi Sânduk Ambonñaje ikñahâk biwiyenñe mem sânduk tuhuyinñim manmâ yâhânomâi. Kutdânenñaje yen orowâk tatmu mannomâi.

17 Otmu lok ekap kulemguañe yu sâmune kiripi nihimu bâñehen ninak kutne kulemguan. Yu ekmâ nâhâitñe nângâningim mansap yawu nângânomâi. Ekap âlâlâ kulemguman yamâ yawuâk watmâ kutne kulemguman.

18 Kutdânenñe, Yesu Kiristo tihitnenñe otmapñe yen orop yâkât wâtñan manñetgât Anitâ ulitguman. Bâñ.

Nâ bukuyenñe,
Paulo

1 Timoteo Pauloŋe Timoteohât ekap aŋgoân kulempuop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboŋaŋe Yesu Kiristo orop biwiyetŋe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât aposolo katnekmâ âi nihimutâ mem mansan.

² Âi ya mem Kiristohât den pat ekgohomune nâŋgârâ bulâŋe otmu nanŋe âwâŋaŋe tânahomawot yakât dopŋeâk yâkâlen biwinetŋaŋe kepeim tânahom hoŋ bawanŋimait. Otmu Kiristoŋe âwurem ge nine lohimbi sâŋ menenekmu manman kârikŋan mannongât nâŋgâm biwinenŋaŋe mem mansain. Otmu gâhât nâŋgâm Anitâ yuwu sâŋ ulitguman. “O Awoŋ, gâ Kutdânennŋe Yesu Kiristo orop Timoteo nâŋgâwanŋim tihitŋe otmutâ biwiŋe sânduk sâekgât ulitgohoan.” Yawu sâŋ ulitguman.

Lok nombotŋaŋe Kiristohât den pat âlepŋe kelanŋatbi.

³ Nâŋe aŋgoân Epeso kapi pilâm Makeronia hânân yu takawe sâŋ den ekgohowan ya âlâkuâk sâŋmune nâŋgâ. Epeso kapi ambolipŋe nombotŋaŋe yeŋe enŋatyeneâk watmâ Anitâhât den bukulipyenŋe kâsikum yinŋim gai. Yawu gârâmâ den ya kelanŋatmâ kâsikum yinŋim gai ya nâŋgâŋmune Kiristohât den pat yawu ki oap. Yawu gârâmâ gâŋe Epeso kapiân tat yakât otmâ gâŋe kuyiŋgirâ pilânomai.

⁴ Yâkŋe Anitâhât den ya wangim tâmbâlipyenŋaŋe yeŋe biwiyenŋambâ den âlâlâ tetemu alahum gawi ya torokatmâ kâsikum yinŋimait. Otmu tâmbâlipyenŋe yeŋgât topyenŋe girawu tap yakât sâŋ âi pâi tuhuakmai. Yawu otmai yan Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk ki kepeimai. Yakât otmâ nâŋgân nâŋgânyenŋe hâlim milim otmu manmanyenŋe ki kelihakmap. Yakât otmâ gâŋe kuyiŋgirâ pilânomaihât nanŋan.

⁵ Nennŋe Kiristohât den pat âlepŋe yu lohimbi kâsikum yinŋimunnŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeinomaihât yâkŋe menenekmâ âi sâŋ ningiop. Otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeinŋetâ tosayenŋe pilâyinŋimu biwiyenŋe sânduk sâmu yanak bukulipyenŋe orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu nanŋanŋimai. Yawu otmâ Kiristohât mâtâp tâŋ tâŋâk watmai.

⁶ Yawu gârâmâ lohimbi ya yeŋgât topyenŋe ekgohoan yaŋe Kiristohât mâtâp ya tâpikgum den tâŋgât alahumai.

⁷ Otmu emelâk Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulempuop ya nennŋe topŋambâek nâŋgâm bukulipnennŋe kâsikum yinŋiain sâmai. Yawu sâmai yamâ yeŋe girem den yakât topŋahât pâpŋum ki kâsikum yinŋim henŋenŋumai. Yakât otmâ gâŋe kuyiŋgirâ pilânomaihât nanŋan.

⁸ Aiop, Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulempuop yakât yuwu sâŋmune nâŋgâ. Yamâ âlepŋeâk hârok. Yakât torehennŋe âlâ ki tâpihahop. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe girem den âlâlâ yakât andemŋe wangim yeŋe nâŋgân nâŋgânyenŋambâek den torokatmai ya watmunŋe umatŋe otmâp.

⁹ Otmu lohimbi uwawapŋe bia manmai ya yeŋgât nâŋgâm papatolipnennŋaŋe girem den ki ekyongomai. Yâhâ lohimbi orotmeme bâlenŋe otmâ

manmainje girem den nângâjetâ biwiyenjan hâumu kuwihaknet sâam ya eky-ongomai. Lohimbi yuwuya yengât yan. Lohimbi nombotjanje ândâpyenje kâriknje otmâ papatolipyenje yengât den ki nângâmâi. Me kunyenje kâriknje otmâ Anitâhât nângâjetâ gemu girem den ki watmai. Me âwâ mâmâlipyenje me bukulipyenje yengât nângâm bâleyingim yongojetâ mumai.

¹⁰ Nombotjanjeâmâ nep tuhuninginet sâam lohimbi me nimnaom titipâ meyekmâ ip kârikjanje hikuyekjetâ tatmâ yâk yengât âi tuhuyingimai. Lohimbi nombotjanje loklipyenje me imbilipyenje betyenjen kionmai. Me loklipyenje imbilipyenje pilâyekmâ lok bukulipyenje orop ekjâleangimai. Otmu imbilipyenje gurâ yawuâk loklipyenje pilâyekmâ imbi bukulipyenje orop ekjâleangim orotmeme kinjon otmâi. Lohimbi nombotjanjeâmâ den perâkne sâam bukulipyenje kâityongomai. Nombotjanjeâmâ bukulipyenje yengât imbiâk den hakyenjan sâamai. Yâhâ nombotjanjeâmâ Anitâhât den kum otmâ hilipgumai.

¹¹ Kiristohât honj bawalipjanje Anitâhât girem den ya tânj tângâk kâsikum yingimai yamâ nâne Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingiman yu orop lâuaksawot. Den pat âlepne yu nângâmâin yan Anitâ ikne topne nângâmunje âlâ kândâkdâ otmu mepaemain.

Anitâne Paulo umam sâwangiop.

¹² Kutdânenne Yesu Kiristohâlen biwinanje kepeim honj bawanjgim yâhâwongât ikjahâk nângânihiop. Nângânihim nep sâam nihimu yâkât wâtjan kinmâ den pat âlepne lohimbi kâsikum yingim mansan. Yakât otmâ nâne herone nângâwanjgim yâk mepaeman.

¹³ Yawu gârâmâ nâne emelâk yâkâlen biwine ki katban sâap yan biwi nângân nângânne manjuakmu yuwu otmâ manban. Yâkât den pat âlepne mem ge katban. Yawu otmâ lohimbinje yâkâlen biwiyenje katbi ya topne âlâlâ mângâyekmâ mem bâleyekminiwan. Yawu otyingiminiwan yamâ Kiristo ikne otbângiminiwan. Yawu otminiwan yan biwi nângân nângânne manjuakmu ki nângâmâk mângâyekminiwan.

¹⁴ Yakât otmâ Anitâne ikjahâk wawaenemâ nângân nângânne mem pâronj pilânihiop. Yawu otmâ biwine mem hewewenj tuhumu Yesu Kiristohâlen biwinanje kepeiwan. Yawu otban yapâek yâk orop biwinetjanje hikuakmâ konohâk otmu manmâ gan yu. Yakât otmâ ikne komot nângâyingim honj bayingim gaman.

¹⁵ Bulâjanâk Yesu Kiristone nen lohimbi bâlenje sâarerenenemâ tosanenje pilâningiâk sâam Anitâne yâk hângângumu giop. Yakât nângâmunje bulâne otmu biwinenjanje Kiristohâlen kepeim mannom.

Nâne ninahât nângâmune dondâ gemap yakât yuwu sâamune nângâ.

¹⁶ Lohimbi kerekne otmunje bâlemu tosanenje orop manbin yakât Anitâne mumuhât pat kuningiop. Yâhâ lohimbinje otjetâ bâleop ya wangim nâneâmâ dondâ otmune bâlemu tosa pato mewan. Yakât matne umatne dondâ membomgât dop olop. Yawu gârâmâ Kiristone biwine ikjan katbehât nângâm lohotjan otnihim matne ki nihiop. Nine topne yawu tap. Otmu lohimbinje yâkâlen biwiyenje katjetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingiwuap. Yawu otmu Kiristone wawaenemâ lohotjan otnihop yakât den pat ya lohimbinje nângâm Anitâ mepaenomai.

Otmu Ambonenje Anitâ konok ki ekmain.

17 Yâhâmâ tat tat kârikņe tatmâ gaopņak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yâkņe ki teteop. Otmu biatbuapgât dop gurâ ki tap. Lohimbi tuhuyelehowâmbâek kunnenņe tatmâ tihitnenņe otmâ gamap. Otmu yawuâk tihitnenņe otmâ yâhâmbisâp. Yakât otmâ heronņe nângâwanņim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonņanâk.

18 Nanne Timoteo, yuwu sâmunne nângâ. Lohimbi nombotņane Kiristohât den pat bulâņe ya kelanğatmâ bukulipyenņe kâsikum yinğimai sâm gâņe kuyinğirâ pillânomaihât nângâm nep sâm gihiwan. Emelâk Kiristohât komot ya yengât kunlipyenņe âi sâm gihim kungan mewi. Kungan mewi yan âi tuhurâ bulâņe girawu tetewuap yakât Wâtğât mâmâņahât Heakņe biwiyenņan katmu den ekgohowi. Den ekgohowi ya nângâm Kiristohâlen biwihanņe tiņâk kepeim yâkât den pat âlepņe ya lohimbi ekyongom manbuat. Yawu mandâ lohimbi âlâ me âlâņe mâtâp manğuhihine sâm otnomai yan kârihem kinbuat.

19 Yawu mandâ yanâmâ Wâtğât mâmâņahât Heakņe biwine ekmu ârândâņ oap yawu biwihanņe nângâwuat. Yâhâ lohimbi nombotņane Wâtğât mâmâņahât Heakņe biwinenņe ekmu ki ârândâņ olop yawu biwiyenņe nângâwi. Yawu gârâmâ biwiyenņe yawu nângâm yan Wâtğât mâmâņahât Heak ya betğunetâ biwiyenņe pâlâmņe otmu manmâ ari hiliwahonomaihât pat mansai.

20 Lok yâhâp, kutyetņe Himenai yet Alesande, yâkņe yawu otmâ Anitâ sâm bâlewanņim gawot. Yawu olowot yakât nâņe ketetyelekmune yaehen ari manmutâ Satanņe mângâeyelekmune mansawot. Otmu orotmemeyetņe bâleņe ya ekma nângâm âlâkuâk Kiristohâlen biwiyetņane kepeim mansetğât nanņan.

2

Kiristohât lohimbiņe menduhuaknomân yuwu otmâ mannom.

1-2 Gâņeâmâ Kiristohât lohimbi yengât kunyenņe mansat yakât yuwu sâmunne nângâ. Kiristohât lohimbiņe menduhuakmâ Anitâhât den ya alahum kiki meytigim mepaeyeleknomaiân ekyongorâ Anitâ yuwu sâm ulitgunomai. Lohimbi belângen manmaiņe nângâninginjetâ ârândâņ otmu manman sânduhân mannehât nângâm gawamangât lok kunņe otmu galemlipenņe ya tânyongoâk sâm Anitâ ulitgunomai. Otmu Wâtğât mâmâņahât Heakņe mâmâņe otningimu Anitâhât tem lâuwannim mannomai. Yawu manmâ lohimbi ewe katyekmâ lohottņan mannom sâm Anitâ ulitgunomai. Otmu Anitâ ambonenņane lohimbi belângen manmai ya nen orop wawaenenekmâ tihitnenņe otmep yakât nângâm ulitgunomai.

3 Yawu ulitğunetâ yanâmâ Anitâ Manman kârikņahât Ambonaņe nângâmu ârândâņ otbuap.

4 Lohimbi kerekņe Kiristohât den pat âlepņe ya nângâņetâ bulâņe otmu yâkâlen biwiyenņe katņetâ manman kârikņahât pat kuyinğiwuap yakât Anitâņe nângâmap.

5-6 Anitâ konok ambonenņe tatmap. Otmu Yesu Kiristo ikņak lohimbi kerek nengât toсахât otmâ ge kawenennan kinmu kuņetâ mumbuap sâm sâp kalop. Sâp ya ekmu ârândâņ otmu yanâk kuņetâ muop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâņe yâkâlen biwiyenņe kepeimai yamâ Kiristonņe mem konohân tuhuyekmu biwiyenņe hikuakmâ konohâk otmu Anitâņe kaok nângâyinğimap. Otmu kuņetâ muop yan Anitâņe lohimbi kerek nengât tosa

pilâningim manman kârikñan torokatnenekbomgât nângâmap yakât topñe teteop.

⁷ Topñe yawuhât pâku lohimbî yengâlen ari Kiristohât den pat âlepñe kâsikum yingimune nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenâñe kepeim manñetgât yâkñe menekmâ aposolo âi sâm nihiop. Yâhâ gâñe nâhâitñe “Bulâñanâk eknohop,” yawu sâm den ekgohoan yu Kiristohât komot ekyongorâ nângânomai.

⁸ Kiristohât lohimbîñe wosapâ me wosapâ menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaî ya yuwu sâm ekyongowuat. Lok nombotñanñe Anitâhât tem lâuwanñim bukulipyeñe orop ki sâm bâleanñim den kakñan sahanñimai. Galemlipyeñe yawuya katyekñetâ lohimbî yengât senyenñan kinmâ Anitâ yu yakât ulitgunomai.

⁹⁻¹⁰ Otmu imbilipyeñanñe Anitâhâlenâk biwinenñanñe kepeim tem lâuwanñim mansain sâmai. Ya lok âlâ me âlâñe yekñâlemaihât hâkyenñe tihitñe otmâ senñe âlâlâ sekñe âlep âlep yanñe ki hâkyenñe meñâleaknomai. Otmu imbi ya bukulipyeñanñe yekñetâ yahalâkgât somotyenñe mendenñomai yan senñe âlâlâ sekñe âlepñe orop ki menduhum mendenñomai. Yawu otmâ loklipyeñe ewe katyekmâ amutyenñan mannomai. Yawu manmâ bukulipyeñe nembe kalem otyingim tânyongonomai.

¹¹⁻¹² Imbilipyeñanñe loklipyeñe yengât amutyenñan mannomaihât nanñan. Yakât otmâ lohimbîñe menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmaîân imbi âlâ me âlâñe yahatmâ senyenñan kinmâ den kâsikum yingine sâm otmai yamâ kuyingiman. Yâkñeâmâ in denâk nângâm huruñ huruñ mannomaihât nanñan.

¹³ Orotmeme yawu otmâ mannomaihât sâm yingian yakât topñe yuwu. Emelâk Anitâñe lohimbî tuhuyelehop. Anjoânâmâ Aram sâm tuhuop. Yakât kakñan imbiñe, kutñe Ewa sâm, ya tuhuop.

¹⁴ Tuhuyelekmû manowot yamâ anjoân Satanñe Ewa kâitgumu Anitâhât den ya lonğâem otmu bâleop. Yakât kakñan Ewanñe lokñe ekumu yâkñe imbiñahât den watmâ yawuâk otmu bâleop.

¹⁵ Yakât otmâ imbilipyeñanñe Kiristohâlen biwiyenñanñe kepeim loklipyeñe yengât amutgen mannomai. Yawu manmâ nan baralipyeñe wawaeyekmâ tihityenñe otñetâ yanâmâ Anitâñe yekmu ârândânñ otmu manman kârikñahât pat kuyingiwuap. Otmu Kiristohâlen biwiyenñanñe yawuâk kepeim biwiyenñe galemahom manmâ bukulipyeñe yengât nângâyinginomai yanâmâ manman kârikñahât bulâñe ya menomai.

3

Kiristohât komot yengât kunlipyeñe

¹ Den bulâñe yuwu sâmune nângâ. Kiristohât komotñe lok âlâ me âlâ kunlipyeñe sâm katnenekmâ âi ninginñetâ hoñ bayingine sâm otmai ya yengât Anitâñe nângâmû âlepñe otmap.

²⁻³ Lok yawuya yengât manmanyenñe yakât yuwu sâmune nângâ. To kârikñe ki nem biwi hâlim otmai. Me ki kuk kânguruk otmâ lohimbî mem siriken soroken katyekmaî. Otmu tewetsenñahâlâk ki nângâmai. Yâkñe târârâhâk manñetâ ya yengât hakyenñan tosa âlâ ki tetewuap. Otmu bukulipyeñe lohotñan otyinginñetâ ya yengât nângâm “lok mulunñe” sâmai. Otmu Kiristohât komolân gâtñe âlâ me âlâ ya yengât nângâyingim nembe kalem otyingimai.

Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den pat topñambâek kâsikum lohimbi yingjetâ yâkñe nângâñetâ keterakyingimâp.

Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai.

⁴ Biwiyenye galemahom kilik milik manmâ imbi naomlipyenye galemyongom tihityenye otñetâ imbi naomlipyenyañe ewe katyekmâ tem lâuyingimai.

⁵ Yawu gârâmâ yawu ki otmaine Kiristohât komot yengât galem katyekdâ yâkñe lohimbi ki tihityenye otmâ hoñ bayinginomai.

⁶ Otmu torokatmâ sâwe. Emelâk Satanñe ikñjahâlâk nângâmu yahatmu otmâ hilipguop. Otmu lok âlâ me âlâne Kiristohâlen biwiyenye katñetâ sâp kâlep ki otmu manmâ gai. Lok yawuya galem katyekdâ yâkñe Satanñe olop yawu otmaiñetâ kunlipyenye sâp ki katyekbuat.

⁷ Otmu lohimbi belângen manmaine sâp bâleyingjetâ biwiyenye kum Satangât pañgoñân kionmaiñetâ Kiristohât lok âlâ me âlâhât nângâyingjetâ yahatmu eweyingimai lok yawuya kunlipyenye sâp katyekdâ kinnomai.

Kiristohât komot yengât hoñ bawalipyenye

⁸ Aiop, lok âlâ me âlâne Kiristohât komot hoñ bayingjet sâp mem katyekbuat ya yengât yawu sâmune nângâ. Yâkñe biwiyenye galemahonjetâ manmanyenye kelihakmu lohimbiñe yekmâ ewe katyekmai. To kârikñe ki nemai. Me den perâkñe ki sâmai. Me bukulipyenye yengât iri sikumyenye ki ekñâlem kâityongom meyingimai.

⁹ Otmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe nângân nângânyenye mem pâroñ pilâyingimu Kiristohât den pat âlepñe topñambâek nângâm yâkâlen biwiyenyañe tiñâk kepeim manmai. Otmu Anitâne biwiyenye ekmu ârândâñ otmap yawu biwiyenyañe nângâmai.

¹⁰⁻¹² Yâkñe imbi yâhâp kalimbu ki meyekmai. Otmu imbi naomlipyenye galemyongom tihityenye otñetâ manmanyenye kelihakmap. Imbilipyenyañe gurâ Kiristohâlen biwiyenyañe kepeim yâkât nep tiñâk mem lohimbi hoñ bayingimai. To kârikñe ki nemai. Me den guruk me den belângen ki sâmai. Yawu manmâ biwiyenye galemahonjetâ manmanyenye kelihakmu lohimbiñe yekñetâ yahatmu eweyingimai. Lok yawuya yengât kutyenye katdâ Kiristohât lohimbiñe manmanyenye ekñetâ ârândâñ otbuap. Yâkñe manmanyenye ekñetâ yawu otmu yanâmâ mem katyekdâ lohimbi hoñ bayinginomai.

¹³ Otmu yâkñe âlango lohimbi hoñ bayinginomai yanâmâ lohimbiñe ewe katyekmâ nângâyingjetâ yahatbuap. Otmu yâkñe Kiristohâlen biwiyenyañe kepeim tem lâuwanñim mansai yakât topñe sâp haok tuhum lohimbi belângen manmai ekyongomai. Yawu.

Yesu Kiristo yâkât topñe.

¹⁴ Sâp ki kâlep otmuâk kapi yu pilâm gâhâlen takamune enâkmâ den otdomgât nanñan.

¹⁵ Yawu gârâmâ mâtâp ki tetenihiwuap otmuâmâ pepa kulemgum katgihan yu sâlikum nenñe buku orañgim orotmeme girawu otmâ manmunñe Anitâne nângâningimu ârândâñ otmap yakât Kiristohât lohimbi ekyongorâ nângânomai. Anitâ Manman Amboñyañe nen Kiristohât lohimbi orop tatmap. Yakât otmâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya mem biwinenñan katmu nenñe Kiristohât den bulâne ya topñambâek nângâm lohimbi kâsikum yinginomgât dop tap.

¹⁶ Anjoân lohimbiñe Yesu Kiristohât topñe ki nângâñetâek Anitâne hângângumu ge nengât tosañetâ otmâ kawenennan kinmu kuñetâ muop.

Yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap. Yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe oap.

Yâkŋe lok otmâ hânân ge hohetnennan manmu kuŋetâ muop. Mumu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yakât otmâ yâkât nâŋgâmunŋe Anitâhât nanŋe tâŋ tâŋâk otmap. Yâkŋe olop miop ya Anitâhât aŋelolipŋaŋe ekŋetâ âlâ kândâkdâ olop. Aposololipŋaŋe topŋe katmâ yâkât den pat âlepŋe sâŋ haok tuhuŋetâ lohimbi hânŋan kulemŋan manmâ araiŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeimai. Otmu himbimân âwurem yâhâmu Anitâ orop tawot.

4

Lok perâkŋe yengât topyerŋe

¹⁻² Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe den âlâ biwiran kalop ya sâŋ tete-mune nâŋgâ. Gâmâlâk lok nombotŋaŋe Kiristohât lohimbi yengâlen taka den perâkŋe ekyongonŋetâ nâŋgâm nombotŋaŋe hionjakmâ yengâlen torokatno-mai. Lok yamâ weke bâleŋe me senduk banearâŋe kakyerŋan memu biwiyenŋe kârikŋe otmu den perâkŋe sâŋ bukulipyenŋe kâityongonomai. Kâityongonŋetâ bukulipyenŋe Kiristo betgum yengâlen torokatnomai.

³ Lok perâkŋe yaŋe orotmeme âlâlâŋe mem bâlenenekmap sâŋ lohimbi ki miaknom sâŋ samut katmai. Me sot âlâlâ ki nenom sâŋ samut katmai. Samut katmai yamâ dondâ otmâ hilipgumai yakât yuwu sâŋmune nâŋgâ. Anitâŋe sot âlek âlek yamâ neneŋeâk hârok sâŋ katningiop. Nenŋeâmâ sot ketetmâ “Yuâmâ neneŋe” otmu “Yuâmâ ki neneŋe” yawu ki sânom. Nen Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim yâkât den bulâŋe watmainŋe sot âlek âlek nem Anitâ mepaemain.

⁴⁻⁵ Otmu Anitâŋe wuân me wuân kalop yamâ âlepŋeâk hârok. Nenŋe wuân me wuân nene sâŋ otnom yamâ aŋgoân Anitâ mepaem yanâmâ nenom. Yawu otnom yanâmâ Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap.

Timoteoŋe yuwu otmâ hoŋ bayiŋgiâkgât kulemguoŋe.

⁶ Kiristohâlen biwihe kalonâmbâek nenŋe yâkât den kâsikum gihimunŋe nâŋgâm heŋgeŋgum biwihan katmâ manmâ gat. Yakât otmâ den ekgohoan yu nâŋgâm heŋgeŋgum Kiristo hoŋ bawangim yâkât den yu bukulipge kâsikum yingiwuat yan Kiristoŋe gekmu ârândâŋ otbuap.

⁷ Yâhâ lok biwiyenambâ nâŋgân nâŋgân tâŋât topŋe topŋe tetemap yakât gâ orop alahune sâŋ otnomai yanâmâ ki nâŋgâyingiwuat. Gâŋe Anitâhât tem lâuwangirâ gekmu ârândâŋ otbuap yakât nâŋgârâ keterahâkgât den âlâen hâŋm sâŋmune nâŋgâ. Lok sihan kiŋitŋe orowâkŋe sururuk sânomai. Yawu otnomai yakât nâŋgâm wâtyenŋe houŋ sâmapgât inânŋan dop miakmâ yâhâmai. Yakât dopŋeâk biwihe houŋ sâmapgât Anitâhât den biwihan katmâ lâum manmâ yâhâwuat.

⁸ Wâtnenŋe kâriheâk sâŋ inânŋan dop miakmain yamâ âlepŋe. Yâhâ biwinenŋe Anitâhâlen kârihem kinâk sâŋ sâp yupâek yâkât den biwinenŋan katmâ lâum manmâ yâhânom yamâ âilonŋo. Yawu otnom yanâmâ manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteningimu biwinenŋe sânduk sâmu mannom. Otmu hâmbâi Anitâŋe sâp patoen manman kârikŋan torokatnenekmu manmâ yâhânom.

⁹ Den ekgohoan yu nâŋgârâ bulâŋe otmu yukât biwi yâhâp ki otbuat.

¹⁰ Den yu nângâmunje bulâne otmap. Anitâ Manman ambonaje lohimbî kerek menenekmâ manman kârikjan katnenekmu mannomgât dop tap. Yawu gârâmâ yâkâlen biwinenjanje kepeim manmain nenâk menenekmâ manman kârikjan torokatnenekmu mannom. Yakât nângâm yâkâlen biwinenjanje tiñâk kepeim honj bawanjim hâhiwin kakjan manmain.

¹¹ Den sârn aran yu Kiristohât lohimbî kâsikum yingirâ lâum mannomai.

¹² Lohimbî nombotjanje gâhât nângânetâ gemu “naom tipine” sârnaihât lohimbî senyenjan manmâ biwihe galemahom henjengum Kiristohât tem lâuwangim manbuat. Yawu manmâ den lohotjan ekyongowuat.

¹³ Sâp kâlep ki otmuâk gâhâlen takawom. Yakât otmâ yuwu otmâ mambotnihim manbuat. Lohimbine menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo mepaeyeleknomaiân miti kâsikum yingirâ nângânomai. Otmu den ya târj târjâk watmâ orotmeme wuân me wuân otmâ manjetâ Anitâne yekmu ârandânj otbuap yakât ekyongom mem hewewej tuhuyekbuat.

¹⁴ Timoteo, emelâk Kiristohât komot ya yengât kunlipyenjanje âi sârn gihim kungan mewî. Kungan menjeta Wâtgât mâmânjahât Heakne mâmâne otgihimu âi girawu mendâ bulâne tetewuap ya yâkne biwiyenjan katmu sârn tetem eknongowî. Bulâne ya teteâk sârn âi yakât biwihanje tiñâk mem tuhuwuat.

¹⁵ Emelâk Wâtgât mâmânjahât Heakne mem hewewej tuhuhekmu Kiristone olop miop yawuâk otbeâk nângâm otdâ gekmunje tipine âlepne olop. Benne yakâlâk nângâm manmâ gat yakât otmâ tat tat memeh ekmunje âilonjo oap. Otmu yâkâlen biwihanje tiñâk kepeim manmâ yâhâwuat ya ekmâ Anitâ mepaenom.

¹⁶ Kiristohât den ya kelangatmâ kâsikum yingiman sârn biwihe galemahom manbuatgât nanjan. Yiwerenje yu âi mem mansat yawuâk torokatmâ Kiristohât den kâsikum yingirâ lohimbine yâkâlen biwiyenjanje kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ gâ orop meyekmâ manman kârikjan katyekmu mannomai.

5

Timoteone yuwu otmâ Kiristohât komot galemयोगाङ्गत Paulone kulenguop.

¹⁻² Gâne Kiristohât lohimbî yengât kunyenje otmâ galemयोगom mansat. Yakât otmâ yuwu otyingiwuatgât nanjan. Lohimbî âlâ me âlâne otjetâ bâlemu den kâwâ kârik ki otyingiwuat. Lohimbî sombonje otjetâ bâlewuwat otmuâmâ âwâhe mâmâhe ewe katyelekmâ lohotjan otyingimat yawuâk otyingiwuat. Me lohimbî nombotjanje otjetâ bâlewuwat otmuâmâ imi atalipge me wârâ toulipge lohotjan otyingimat yawuâk otyingiwuat. Yâhâ imbi yâhâmâ esep esewâk otyingiwuat.

Imbi kambut ya yengât sâop.

³ Imbi kambut nombotne hep torehenlipyenje bia me nimnaom barak manmai yanje umburuk manmahât Kiristohât komot ekyongorâ tihityenje otnomai.

⁴ Yâhâ imbi kambut âlâneâmâ nan baralipyenje me helipyenje orowâk manmai. Yâkne mâmâlipyenje me buwulipyenje yengât tihityenje otmâ honj bayinginetâ Anitâne yekmu ârandânj otbuap. Yawu otnomai yan emelâk njayenjan âwâ mâmâlipyenjanje me buwulipyenjanje tihityenje otbi yakât matne yâku sombo otnomaiân tihityenje otnomai.

⁵ Yâhâ imbi kambut nombotņe hep torehenlipyeņe bia me nimnaom barak manmai yâkņeâmâ Anitâņe nâņgâņingiâk sâm haonņmâ ârândâņ ulitgum mepaemai.

⁶ Aiop benņe, imbi kambut nombotņe âlâņeâmâ “umburuk otmâ umatņe kakņan manmaiâhât kâwâ konda otmâ yapâ tewetsenņe mem dâimai. Kambut yawuyaye yawu manmai yamâ biwiyenņe mumu hiliwahonomaiâhât pat manmai.

⁷ Lohimbi belângen manmaiņe Kiristohât lohimbi sâm bâleyiņgimaihât imbi kambut manmanyenâhât den ekgohoan yu gâņe sâm tetem ekyongorâ tem lâunihijetgât naņgan.

⁸ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâņe yeņe hep torehenlipyeņe me sese buwulipyenņe ki tihityenņe otmai yaņeâmâ Kiristo betgum lohimbiņe Anitâhâlen biwiyenņe ki kepeim manmai yawu otmai. Yakât otmâ Anitâņe yekmu dondâ bâlemap.

⁹ Aiop, imbi kambut âlâ me âlâņe Kiristohât komot hoņ bayiņgine sâm otmai ya yengât yuwu sâmune nâņgâ. Embâņâmbâek imbi kambutņe nep tuhum Kiristohât komot hoņ bayiņgim gai. Ya yengât kutyenņe kulemgum katdâ tatmu tewetsenņe memai. Otmu imbi kambut ondop yâk yengâlen torokatņetâ kutyenņe kulemguwuat yamâ yuwu. Imbi kambut âlâ me âlâhât yambuyenņe 60 otyiņgiap ya yengât kutyenņe kulemguwuat. Yâhâ lok yâhâp kalimbu ki meyekbi.

¹⁰ Orotmemeyenņe âlepņe yuwu otņetâ Kiristohât komotņe mepaeyekmai. Nan baralipyenņe âilonņo galemyongom heņgenņum gawi. Otmu lomba takanņetâ emetyenņan dâim yâhâ katyekņetâ tatņetâ sot um yiņgiminiwi. Otmu hewewenņ otmâ âi âlek âlek mem Kiristohât komot hoņ bayiņgim gai. Otmu umatņe âlâlâ lohimbi kakyenņan yâhâmap yan hewewenņâk tânyongomai. Imbi kambut yawu manmâ gai ya yengât kutyenņe kulemguwuat.

¹¹ Yâhâ imbi kambut hâkyenņe heroņe mansai yamâ kutyenņe ki kulemguwuat. Yamâ topņe yuwuhât. Loklipyenņe bâleņetâ Kiristohât nâņgâm yâkât komot hoņ bayiņgine sâm biwiyenņe katmai. Yawu otmai yamâ gâmâlâk lok yekmâ biwiyenņe pârâk pilâm Kiristohât nep pilâm lok meyekmai.

¹² Kiristohât nep tuhonom sâm biwi katbi ya pilai yakât nâņgâņetâ biwiyenņan hâumu gorâ kakņan mannomai.

¹³ Otmu kutņan hilâm im tatnâ emet ârândâņ yâhâm gem den golâ, me buku âlâhât den guruk, me den belângen sâsâ yawu sâņetâ dondâ bâlewuap.

¹⁴ Yawu otmaihât Kiristohât komot yuwu sâm ekyongohât naņgan. Lohimbi nombotņe belângen manmaiņe Kiristohât komot ya yengât sâm bâleyiņgimaihât imbi kambut yawuyaye lok miakmâ mannomai. Yawu otmâ nimnaomlipyenņe mem ga katyekmâ galemyongom heņgenņum yan tat tat memeyenņe âilonņo teteyiņgiwuap.

¹⁵ Yâhâ imbi kambut nombotņeâmâ manman âlepņahât mâtâp ya pilâm Manman bâleņahât Amboņe Satan yâkât mâtâp watmai.

¹⁶ Otmu Kiristohât komolân gâtņe imbi âlâņe ikņe hep torehenņe âlâņe imbi kambut mansap yakât tihitņe otmâ tânguâkgât naņgan. Tihitņe otbuawân Kiristohât komotņe hewewenņ otmâ imbi kambut nombotņe hep torehenlipyenņe barak manmai ya tânyongoņetâ âilonņo otbuap.

Kiristohât komot yengât galem ya yengât sâop.

17-18 Kiristohât komot yengât galemlipyenê nepyehâhât hâmenê yingjetâ menomaihât yuwu sâmunê nângâ. Emelâk Anitâne girem den âlâ Mose ekumu kulenguop ya yuwu tap.

“Bulimakaonê nep tuhuyingiwuap yan sot bulânê nemap sâm lauê ki sâhâm manjunomai.”

Otmu âlâmâ yuwu tap.

“Lok âlâ me âlânê nep tuhuyinginomai yakât hâmenê yingjetâ ârândân otbuap.”

Den yawu tap. Yakât otmâ Kiristohât komot yengât galem katyekmâ âi yingwi yaê âi ya mem den pat âlepê ya lohimbi belângen mansai ya ekyongomai, me Kiristohât komot den kâsikum yingimai ya yengât âi ekjetâ âilongo otmu hâmenê pato yinginomaihât nanjan.

19 Otmu lok yâhâp me amon yanê galemlipyenê yengât topyênê teteâkgât sâm hâreyingine sâm otnomai yan denyenê ikñiâk ikñiâk sânetâ konok otbuap yamâ nângâyingiwuat. Yâhâ lok konokê ikñiâk sâwuap yamâ ki nângâwanjiwuat.

20 Otmu galemlipyenê âlâ me âlânê orotmeme bâlenê otnomai yamâ meyekmâ lohimbi yengât senyenân katyekmâ sâyingiwuat. Yawu otyingirâ yan lohimbinê ya ekmâ manmanyenê galemahonomai.

21 Nânê Anitâ yet Yesu Kiristo otmu anelolipyetê koko salehâk ya yengât senyenân kinmâ yuwu sâmunê nângâ. Galemlipyenê âlâ me âlâhât den sâm hâreyingiwuat yan den ekgohan yu tâñ tâñâk watbuat. Yawu watmâ lok âlâhât nângârâ yahatmu, âlâhât nângârâ gemu yawu ki otbuat. Den sâm hâreyingirâ Anitâne nângâmu ârândân olâkgât târârâhâk sâwuat.

22 Galemlipyenê âlâ me âlânê otjetâ bâleop ya yengât den sâm hâreyingirâ nângânetâ han sâyingimu manmanyenê kelihakmu mansai. Lok yawuya in yawu ki meyekjetâ Kutdâhât âi witgum tuhunomai. Manmanyenê ekdâ ârândân otmu yâhâpê âi sâm yingiwuat. Yawu gârâmâ âi in yawu yingirâ âlâkuâk otjetâ bâlewuat yakât tosa yamâ lohimbinê gâhâlen sâm gâitnomai.

23 Otmu tep kombolahât otmatgât wain to tipinê nembuat.

24 Lok nombotjanê bukulipyenê yengât senyenân kinmâ otjetâ bâlemap ya yengât topyênê nângâmai. Lok yawuya meyekmâ den âiân katyekjetâ sâm hâreyingiwualân emelâk topyênê nângâwan sâwuat. Yawu gârâmâ lok nombotê âlânêâmâ topyênê kurihiakmâ manmai. Yâhâmâ âi pâi tuhuyeknomai yanâk topyênê mem tetewuat.

25 Otmu lohimbi nombotjanê lohimbi senyenân kinmâ orotmeme âlepê otjetâ ekmai. Yawu gârâmâ lohimbi nombotjanê orotmemeyênê âlepê otmai ya ekmâ bukulipyenê mepaeyekmai sâm orotmeme âlepê ya tihângen otmai. Yamâ lohimbi âlâ me âlânê ya nângâm sâm haok tuhumai. Yawu otmai yanê tihâk tatbuapgât dop ki tap.

6

1 Âi lok yengât sâmunê nângâ. Kiristohât lohimbi ya den kâsikum yingimain yakât lohimbi belângen nommainê den ya nângânetâ helekê otmu Anitâ sâm bâlewanjimaihât âi lok nombotê Kiristohâlen biwiyênê katmainê kunlipyenê eweyingim lauyênê lâum kinmâ âi tuhuyinginomai.

2 Yâhâ kunlipyenê Kiristohâlen biwiyênê kepeim manmai otmuâmâ âi loklipyênê ya ki holanyekjetâ ari yê nângân nângân watmâ galemahom mansai. Yakât otmâ âi lok yanê kunlipyênê ki sâm bâleyinginomai. Yâhâ

kunlipyeŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmai yâhâmâ Anitâŋe nâŋgâyiŋgimap. Yakât nâŋgâm âi lokŋe âi kârikŋeâk mem kunlipyeŋe hoŋ bayiŋginomai. Den ekgohoan yu kâsikum yiŋgirâ nâŋgâm manŋetgât nanŋan.

Senŋe âlâlâ ki ekŋâlem miaknehâlâk nâŋgânôm.

³ Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe den âilongo aposololipŋe kâsikum yiŋgiminiop yakât nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Yâkât otmâ lohimbi den ya kâsikum yiŋgimunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmap. Yâhâ lok nombotŋe den ya nâŋgâŋetâ ki ârândâŋ oap sâm yeŋe eŋgatyenŋeâk watmâ den ondop kâsikum yiŋgimai yamâ dondâ bâlemap.

⁴ Lok yaŋeâmâ yeŋahât nâŋgâŋetâ dondâ yahatmap yamâ den kâsikum yiŋgimai yakât toŋŋe hâum pâŋgumai. Yakât otmâ bukulipyeŋe orop den kakŋan sahaŋŋinehâlâk nâŋgâmai. Yawu otmâ nâŋgâm bâleanŋim hâiakmâ sâm ge karakmai. Otmu hioŋjakmâ den belâŋgen sâm hakyenŋan sahaŋgimai.

⁵ Yawu otmâ den bulâŋe pilâm biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe mem helenŋe tuhuakmai. Otmu lohimbiŋe tewetsenŋe ningiŋetâ hâk sânduhân mannehâlâk nâŋgâm den kâsikum yiŋgimai.

⁶ Nenŋe Kiristohâlen biwinenŋe kepeimain. Yawu otmâ senŋe âlâlâhât ki ekŋâlem manmain yanâmâ Anitâŋe biwi sânduhân katnenekmu biwinenŋe ârândâŋ otmap.

⁷ Kândikum mâmâlipnenŋe menenekbi yan tepyenŋembâ hâk barak tetewin. Dop yawuâk hâmbâi mum yan hân yu pilâm senŋe âlâlâ ki miakmâ arinom.

⁸ Yakât otmâ yuwu nanŋan. Anitâŋe sot, me pet sâŋgum, me senŋe âlâlâ ya ningimu dopnenŋanâk mem manmain. Otmu “Getek âlâ ningiap,” sâm ki dwaenom.

⁹ Lohimbi nombotŋe senŋe âlâlâ ekŋâlem miakmâ hâk sânduhânâk manne nâŋgâmai. Yawu nâŋgâmai yamâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe hâlim milim otmu bâleŋahât paŋgoŋân kioŋmai. Otmu yeŋahâk yapâ ki holaŋjaknomai. Yakât otmâ yanâk tatmâ hiliwahonmai.

¹⁰ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe senŋe âlâlâ ekŋâlem miakne sâm otmâi ya yeŋgât biwiyenŋembâ nâŋgan nâŋgân bâleŋe âlâlâ tetemap. Ya watmâ orotmeme kiŋgoŋ otmâi. Yawu otmâ Kiristohât lohimbi nombotŋe yakât mâtâp pilâŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe orotok sâmu gorâ kakŋan manmai.

Pauloŋe Timoteo den ekuop.

¹¹ Nanne Timoteo, Anitâŋe meŋgekmu hoŋ bawanŋim mansat. Yakât otmâ gâŋeâmâ orotmeme bâleŋe âlâ me âlâ ekmâ betbaŋgiuwat. Yawu otmâ Anitâŋe gekmu ârândâŋ olâk sâm yâkâlen biwihaŋe tiŋâk kepeim tem lâuwanŋiwuat. Otmu Kiristohât lohimbi nâŋgâyiŋgim lohotŋan otyiŋgiuwat. Otmu lohimbi belâŋgen manmaine mâtâp manguhihine sâm otnomai yakât nâŋgârâ ki sâtŋe otmu biwihe houŋ sâwuap.

¹²⁻¹³ Emelâk Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhuhekmu Kiristohâlen biwihe kalon yan nen Kiristohât lohimbi sennennan kinmâ “Kutdâne Yesu Kiristo konok hoŋ bawanŋim manbom,” sâon. Yawu sâon yan Anitâ Manman Amboŋe otmu nanŋe Yesu Kiristoŋe nâŋgâhilihimitâ ârândâŋ olop. Emelâk embâŋân Yesu Kiristo ikŋak kiap âlâ, kutŋe Pontio Pilato sâm, yakât senŋan kinmâ Anitâ orop topyetŋe konohâk tap ya ekuop. Anitâ yet Kiristo yâk yetgât sâtgât otmâ yuwu sâmune nâŋgâ.

¹⁴ Yesu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap yakât sâp utâpŋuap. Yakât mambotnomân lohimbije manmange ekŋetâ bâlemu Kiristohât den pat mem ge katmai hât biwihe galemahom târârâhâk manbuat. Yawu manmâ âi gihiwin ya tinjâk membuat.

¹⁵ Anitâ yahat yahatŋe, lok topŋe topŋe manmâ gai ya yengât kunyeŋe. Otmu lok kutdâ ya yengât kunyeŋe pato. Yâkŋe konok ambonenŋe otmâ tihitnenŋe otmâp. Yakât otmâ nâŋgâwanŋimunŋe âlâ kândâkdâ otmâp. Kiristoŋe âwurem ge menenekbuapgât sâp kalop ya ekmu ârândâŋ otbuap yanâmâ âwurem ge menenekbuap.

¹⁶ Anitâ Manman Amboŋe ikŋjâk koko salehâk tatmap. Yakât otmâ ikŋjak tatmawân laŋinŋe ya lok âlâ me âlâŋe eknomgât dop âlâ ki tap. Ikŋe konok kunnenŋe tatmâ tihitnenŋe otmâ yâhâmbisâp gât heronŋe nâŋgâwanŋim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonŋanâk.

Lohimbi iri sikumyeŋe orop mansai ya yengât sâop.

¹⁷ Lohimbi iri sikumyeŋe orop mansai ya yuwu sâm ekyongowuatgât nanŋan. Iri sikumyeŋe biatyinŋiwuap. Yakât otmâ hâkyeŋe mepaeakmâ iri sikumyeŋe miakmâ hâk sânduhân manne sâmbiwiyeŋe yanâk ki katnomai. Anitâ Hop Samba Amboŋe tihitnenŋe otmâ lâtpnongomap. Yâkŋe yawu otmâp yakât biwiyeŋe yâkâlenâk kepeim heronŋe nâŋgânomaihât nanŋan.

¹⁸ Yawu mannomai yan tepyeŋe hewewenŋe otmu lohimbi umburuk manmai ya tânyongonêtâ Anitâŋe yen yekmu ârândâŋ otbuap.

¹⁹ Yakât bulâŋe Yesu Kiristoŋe âwurem gewuawân meyekmâ manman kârikŋan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Den bâiŋe sâop.

²⁰ Nanne Timoteo, emelâk Kiristohât den lohimbi kâsikum yinŋiwuat sâmbi gihiwan ya biwihanŋe tinjâk mem tuhuwuatgât nanŋan. Otmu lok nombotŋe logât nâŋgân nâŋgân tâŋât watmâ den kakŋan sahanŋimai. Lok yawuyane gâ orop den yawu alahune sâmbi otŋetâ ki nâŋgâyinŋiwuat. Yâkŋe topŋambâek nanŋain sâmbi yamâ sâmbi hilipgumai.

²¹ Lok nombotŋe yawu otmâ Kiristohât mâtâp pilâwi. Bâiŋ.

Anitâ gâ orop talâkgât nanŋan.

Nâ âwâhe,
Paulo

2 Timoteo Pauloꝝ Timoteohât ekap betꝝan kulemguop.

O nanne Timoteo,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ ikꝝahâk Yesu Kiristohât aposolo sâꝝm âi nihimu mem mansan. Kiristo orop biwinennaꝝe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâꝝe manman kârikꝝahât pat kuningimu tap. Yakât den pat lohimbi hânꝝan kulemꝝan mansai yengâlen ari ekyongowehât Kiristone hânꝝanꝝohop.

² Otmu den pat ya ekgohomune nânꝝgârâ bulânꝝe otmu nanꝝe âwânꝝaꝝe tânahomawot yakât dopꝝeâk tânahom yâkâlen biwinetꝝaꝝe kepeim hoꝝ bawanꝝimait. Gâhât nânꝝgâm Anitâ yuwu sâꝝm ulitguman. “O Awonꝝ, gâꝝe Kutdânenꝝe Yesu Kiristo orop Timoteo nânꝝgawanꝝim tihitꝝe otmuâ biwinꝝe sânduk sâekgât ulitgohoan.” Yawu sâꝝm ulitguman.

Pauloꝝ Timoteo mem hewewey tuhuop.

³ Tâmbâlipnaꝝe Anitâ hoꝝ bawanꝝim gaminiwi dop yawuâk nânꝝe gurâ hoꝝ bawanꝝim gan. Hoꝝ bawanꝝimune Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe biwine ekmu ârândânꝝ otmap yawu nânꝝgâman. Otmu omonꝝe hilâmꝝe Anitâ ulitguman yan gâhât nânꝝgâm ulitguman.

⁴ Emelâk Epeso kapiân tatmâ biwinetꝝaꝝe kepeiakmâ manmâ dondâ iseangiwit yakât gâhât nânꝝgâhiihiman. Yâhâꝝe enjakmâ tep hero nanꝝanꝝiromgâlâk nânꝝgâman.

⁵ Emelâk buwuhe, kutꝝe Loisi sâꝝm, yâkꝝe Kiristohâlen biwinꝝaꝝe kepeim manminiop. Otmu mâmâhe, kutꝝe Yunike, yâk gurâ yawuâk. Yakât otmâ gâꝝe yawuâk yâkâlen biwihane kepeim manmâ gat yakât gâhât nânꝝgâm enꝝat yâhâꝝ ki otman.

⁶ Yawu nanꝝan yakât otmâ emelâk Kiristohât komot yengât kunlipyene orop âi sâꝝm gihim kungan mewin sâꝝp yapâek Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe mâmânꝝe otgihimu âi mendâ bulânꝝe tetem gap. Otmu bulânꝝe yawuâk tetem yâhâwuapgât kârihem kinmâ âi ya biwihane mem tuhuwuat.

⁷ Nenꝝe Anitâhâlen biwinennaꝝe kepeimunꝝe lohimbi nombotꝝaꝝe umatꝝe âlâlâ ningimai. Yawu otꝝetâ biwinennaꝝe orotok sâmapgât ikꝝe Wâtgât mâmânꝝahât Heakꝝe mâmânꝝe otningimu biwinennaꝝe galemahom lohimbi lohotꝝan otmâ buku otyingimain.

⁸ Kiristohâlen biwine kinmap ya ki kurihim manmâ gaman. Yakât otmâ Kiristohât den pat âlepꝝe lohimbi ekyongomune ya lok nombotꝝaꝝe nânꝝgâꝝetâ gemu bet pilâm pâi emetꝝan mem katnekꝝetâ manmâ gan. Otmu gâꝝe yâkâlen biwihane kepeim nâ orop tânahom den pat âlepꝝe ekyongom gawit ya ki kurihim manbuat. Yawu manmâ lohimbi den pat ya ekyongorâ nânꝝgâm biwiyene yâkâlen katꝝetgât nanꝝan. Yâhâ lok nombotꝝaꝝe den ya nânꝝgâm hâkânꝝ otmâ mem âlâlâ tuhuheknomai yan Anitâhât wâtꝝan kinmâ ki lohotꝝe otbuat.

⁹⁻¹⁰ Anitâꝝe hân himbim ki kândikyotgowân Yesu Kiristo hânꝝangumu ge nen Anitâhât lohimbi menenekmâ manman kârikꝝan katnenekbuap ya sâꝝm kalop. Yakât otmâ nenꝝe otbin mewin yakât ki nânꝝgâop. Ikꝝe enꝝatꝝeâk otmâ Kutdânenꝝe Yesu Kiristo hânꝝangumu ge sâreerenekmâ kawenennaꝝan kinmu

kujetâ muop. Muop yamâ benje mumunjabâ mem yahatmu Mumuhât Amboje Satan ya mem ge katmâ manman kârikje mem teteningiop. Yakât den pat âlepje eknongonjetâ nângâwin yan Wâtgât mâmâjahât Heakje mem hewewej tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenjae kepeiwin. Yawu otmunje Anitâje nine nanne baratne sâam manman kârikjahât pat kuningiop.

¹¹ Otmu nâje den pat âlepje lohimbî kâsikum yingjiwehât Anitâje aposolo âi sâam nihimu mem mansan.

¹² Âi yu mem lohimbî den pat âlepje kâsikum yingjimune yakât menekmâ pâi emetjan katneketâ hâhiwin kakjan mansan. Yawu mansan yamâ Kiristohâlen biwinaje tinjâk kepeim mansan. Yakât otmâ âi nihiop yu biwinaje mem tumum manmâ yâhâwomgât mâmâje otnihimap. Otmu yawuâk mâmâje otnihimu âi yu tumum manmâ yâhâm yanak mumbom. Otmu hâmbâi Kiristone âwurem ge menenekbuawân âi yukât hâmenje nihimu membom yakât nângâm biwi yâhâp ki otman.

¹³ Kiristohât den bulâje yakât mâtâpje nângâm hengenjuhât den kâsikum gihim gan. Den mâtâpje ya ki tâpikgum gike nângân nângân watmâ lohimbî kâsikum yingjuiwat. Yawu otmâ Kiristo orop biwiyetjae kepeiakmâ konohâk otmu Anitâje manman kârikjan katgekuap yakât biwi yâhâp ki otmâ lohimbî hoj bayingjuiwat.

¹⁴ Wâtgât mâmâjahât Heakje biwinenjan ge tatmapje mâmâje otgihimu Kiristohât lohimbî ikje den pat kâsikum yingjim mem hewewej tuhuyekbuat sâam âi gihiwin. Ya biwihaje tinjâk mem tuhuwatgât nanjan.

¹⁵ Emelâk topje katmâ den âiân katneki yan Asia hân ambolipjae tânnohonet sâam ekyongowan yamâ yâkje nâ ki tânnohowi. Sâp yan bukuyâhâtnetje, kutyetje Pihelo yet Hemohene, yâkje betnohom âlâengen ariowot.

¹⁶⁻¹⁷ Yawu gârâmâ bukunetje âlâ, kutje Onesiporo, yâkje konok Epeso kapi pilâm Roma kapi yuân takaop. Taka pâinnekmâ kapi hawamgum yâhâm giop. Yâhâ nâmâ pâi emetjan tatmune yan taka mem tetenehop. Mem tetenekmâ pâi emetjan yâhâmune girawu me girawu tuhuneknomai yakât nângâm ki gorâwanjiop. In tihitje bia pâi emetjan gam nekmu orowâk tatmâ den huhum biwine mem hewewej tuhuop. Otmu Kutdânenjae yâkât imbinje naomje yengât nângâyingjim tihityenje olâkgât ulitguman.

¹⁸ Hâmbâi sâp patoen Kutdânenjae âwurem ge menekmu Anitâje biwinenjahât topje ekâm otbin mewin yakât matje kâpekningiuwawân Onesiporohât nângâwanjiuap. Emelâk gâ orop Epeso kapiân manmâ Kiristohât den kâsikum yingjiminiwit yan yâkje tânotgominiop ya nanjat.

2

Timoteoje Kiristo hoj bawanjiuwagât Pauloje sâop.

¹ Nanne, Timoteo, emelâk Pihelo yet Hemoheneje Kiristohât âi pilâm ariowot yawu ki otbuat. Gâjeâmâ Yesu Kiristohât wâtjan kinmâ kârihem hoj bayingjim manbuat.

² Otmu nâje Kiristohât den pat âlepje ya lohimbî kâsikum yingjiwan yan gâ orowâk tatmâ nângâm gawi. Otmu âi gihiwan yakât dopjeâk gâku yawuâk lok nombotje Kiristohâlen biwiyenjae kepeim manmaije lohimbî den kâsikum yingjinomaihât meyekmâ âi sâam yingjuiwat.

³⁻⁴ Otmu Kiristohât tem lâum âi târârâhâk mem manbuat yakât den âlâen hâum yuwu sâamune nângâ. Hep beroneâmâ kunlipyenjae yekjetâ ârândân

olâk sârn yâkne den sârnai ya watrnâ ari otrjetâ dopnjan otmap. Otmu umatne lâunomai yakât nânngâm ki gorâyinngimap. Yâkneâmâ lohimbi inne manmai yawu ki manmai. Yakât nânngâm umatne âlâlâ kakgan yâhâwuap yan gâne Kutdâ tem lâuwanngirâ yâkne gâ gekmu ârândân otbuap.

⁵ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok kinnitne orowâkne senne âlâlâ âilonngo katnetâ tatbuap ya menom sârn emet inânjan dop miakrnâ yâhâmai. Dop mikrnaiân lok âlâ me âlâne otmâ hilipgumai yamâ galemnyejanne watyekmap. Yakât otmâ gâne manmange galemngum henngengum manbuat.

⁶ Otmu den âlâen hâum sâwe. Lok âlâ me âlâne âi kalam tuhumaijne yapâ sot mem nemai. Otmu gâne Kiristohât nep ya biwihanne hikum tuhuwuap yakât matne hâmbâi gihimu membuat.

⁷ Den âlâen hâum ekgohoan yu mem mete tuhuwuap yanâmâ Anitâne nânngân nânngânge mem pâron pilâhihimu manman girawu mandâ ârândân otbuap yakât topne nânngâwuap.

⁸ Yesu Kiristo yamâ Dawitihât senâmbâ gâtne. Yâkne mumu Anitâne mumunambâ mem yahatmu himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nânngâm umatne âlâlâ kakgan yâhâmu biwihe ki orotok sâwuap. Nâne lohimbi hânjan kulemjan manrnâ arai ya yengâlen ari Kiristohât den pat ya ekyongom gan.

⁹ Yakât otmâ nâhât lok bâlene sârn ip kâriknane hikunekrnâ pâi emetjan katneknjetâ hâhiwin kakjan mansan. Yâhâ nâneâmâ yawu mansan gârâmâ Kiristohât den pat ya sârn haok tuhunomaihât mâtâp yamâ ki manguyingjai.

¹⁰ Den pat ya sârn haok tuhujetâ Anitâne lohimbi meyekrnâ manman kârikjan katyekmu herone kakjan manrnâ yâhâmbisâihât sârn kalop. Yakât otmâ lohimbi yanneâmâ Yesu Kiristohâlen biwiyenje katnetgât nânngâm hâhiwin kakjan mansan

¹¹ Den yawu ekgohomune nânngârâ bulâne olâk.

“Yâkne manmannne pilâm howanân kunjetâ muop. Yakât dopneâk nenne manmannenne bâlene pilâwin. Otmu Anitâne mumunambâ mem yahatmu manman kârikne mem teteningiop. Yakât otmâ yâkâlen biwinnenne kepeim manman kârikjan manbisâin.

¹² Lohimbi belângen manmainne mem âlâlâ tuhuneneknetâ yâkâlen biwinnenne kepeim mannom otmuâmâ yâkne âwurem ge menenekmu orowâk tatrnâ lohimbi galemngom mannom. Yawu gârâmâ nenne betngum otmuâmâ yâku yawuâk betnongowuap.

¹³ Yâhâ betngum biwinnenne kârikne otmu mannom otmuâmâ matne umatne kâpekningiwuapgât den sârn kalop ya ki kumbuap. Ikne biwi nânngân nânngânjan tatmap ya pilâm yan ondop otbuapgât dop âlâ ki tap. Yawu.”

Timoteone Anitâhât den ki kelanngatrnâ lohimbi kâsikum yinngiop.

¹⁴ Den sârn aran yu Kiristohât lohimbi ekyongowuat. Otmu Anitâhât senjan kinrnâ kuyinngirâ den kakjan ki sahannginomai. Yâhâ den kakjan sahannginomai yanne mem bâleyekmu hiliwahonomai.

¹⁵ Otmu gâne Anitâhât den bulâne ki kelanngatrnâ lohimbi kâsikum yinngiwuat. Anitâne nekmu ârândân olâk sârn âi sârn ghihiwan ya biwihanne tinjâk mem yâkât den tâj tânjâk kâsikum yinngiwuat. Yawu otmâ ki anjulukbuat.

¹⁶ Yâhâ lohimbi nombotnane yenne nânngân nânngân watrnâ den tânjât sârn den kakjan sahanngimai. Yawu otmâ Kiristohât mâtâp pilâm manman bâlenjahât mâtâp watrnâ dondâ otmâ hilipgumai.

17 Yakât dop kum yuwu sâmunê nângâ. Lohimbi âlâ me âlâ hâk bâle teteyîngimap yañe hârok mem bâleyekmu hiliwahonomai. Yakât dopñeâk lok yañeâmâ den perâkñe sâm bukulipyenê kâsikum yîngîñetâ nângâñetâ bulâñe otmu ya watmâ manmâ hiliwahonomai.

18 Yengâlen gâtñe lok yâhâp, kutyetñe Himenai yet Pileto, yâkñe Kiristohât den bulâñe pilâm den yuwu kâsikum yîngimawot. Mumunjabâ yahatnomgât dop âlâ ki tap sâm den perâkñe kâsikum yîngimawot. Den perâkñe ya kâsikum yîngimutâ buku nombotñañe nângâñetâ bulâñe otmu Kiristohât den bulâñe betgum mansai.

19 Yawu gârâmâ nenñe saran aim kânângâmunñe ñiwiñ ñiwiñ sâm kinmap yakât dopñeâk Anitâñe ikñe lohimbi meyekmu yâkâlenâk biwiyeñañe kepeim manmai. Yâkâlen biwiyeñañe kepeim manmai ya yengât yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe Kutdâhâlen biwiyeñañe kepeim mansai ya yengât biwiyeñahât topñe nanñap.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe “Kutdâhâlen biwinañe kepeim tem lâuwanñiman,” yawu sâm lohimbi ekyongomai yañe orotmeme kinñon pilâm manman târârâhâk mannomai.” Yawu.

20 Otmu nen Kiristohât lohimbi bulâñe lok perâkñe orop hohet guhet mansain yakât topñe nângârâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmunê nângâ. Emet pato âlâhât kâlehen kondo hâhâp senñe âlâlâ topñe topñe tuhum katñetâ tatmap. Tuhum katbi yamâ nombotñe goli otmu siliwa yañe tuhum katbi. Otmu nombotñe âlâmâ denñopñe mem kutakum tuhuwi. Otmu nombotñeâmâ nakñe hâwim katbi. Yâhâ emet ambonañe senñe âlâlâ nombotñe yakât nângâñetâ yahatmu hâwurum emet biwiñe âlâen katñetâ tatmap yan lok papato im yahatmai. Yâhâ nombotñe âlâmâ yakât nângâñetâ gemu ya hâwurum emet pondoân katñetâ tatmap. Dop yawuâk nenñe oset guset manmain.

21 Yâhâ Kiristohât lohimbi âlâ me âlâñe lok perâkñe yengât orotmeme bâleñe bet pilâm keteraknâ yenñeâk mannomai yamâ Kutdâyeneñe âi âleñe yîngimu menomai.

22 Lok nombotñañe nimnaom yengât nângân nângân ya watmâ yu me ya otmai. Yâhâ lok nombotñañeâmâ biwiyeñe galemahom târârâhâk manmai. Yawu manmai yañeâmâ yu me ya otne sâm anñoân Kutdâ ulitgunetâ nângân nângân âleñe biwiyeñan katmap. Otmu gâñe yawu otdâ Anitâñe nângân nângânge mem pâron pilâhihimu Kiristohât den lâum lok âlâ me âlâhât den sâm hâreyîngirâ ârândâñ otbuap. Den sâm hâreyîngirâ ârândâñ otbuap yanâmâ Kiristohât lohimbi orop biwiyeñañe kepeiaknâ konohâk otmu buku oranñinomai.

23 Yâhâ lok nombotñe yengât biwiyeñambâ nângân nângân tâñât âlâlâ tetemap ya gâ orop alahune sâm otnomai ya ki nângâyîngiwuat. Lok yawuya orop den tâñât alahumai yan den yañe ba tom tomñe otmu yañak den kakñan sahanñimai.

24 Nenñeâmâ Kutdâ hoñ bawanñimain. Yakât otmâ nenñe lohimbi kerek ewe katyeknâ lohotñan den kâsikum yînginom. Yawu otmâ yâk orop den kakñan ki sahanñinom.

25-26 Yawu otyînginom yanâmâ Anitâñe biwiyeñan kionmu nângân nângângeñe keterakyîngimu Kiristohât den nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen

biwiyenye katnoma. Yâkâlen biwiyenye katnoma yan Satangât panjonân kionmâ honj bawanj gim gai yapâ holanyekmu Kiristohât tem lâuwanginoma.

3

Kiristo âwurem gewuap sâp yan lohimbi yuwu otmâ mannomai.

¹ Den âla yuwu sâmune nângâ. Kiristo âwurem gewuapgât sâp tâlâhuwuap yan lohimbiye yuwu otjetâ bâlewuap.

² Lohimbi nombotjaye yenjâhât nângâjetâ yahatmu hâkyenye mepaenoma. Hâkyenye mepaem tewetsennjahâlâk nângâm tepyenye umatje otbuap. Yawu otmâ bukulipyenye yengât nângâjetâ gemu nângâm bâleyinj gim hâiyeknoma. Âwâ mâmâlipyenye mem ga katyekmâ tihityenye otmâ gamai yakât nângâjetâ porap otmu ki ewe katyekmâ tem lâuyinginoma. Otmu yakât dopjeâk Anitâ ki ewe katmâ yâkât den lâunoma.

³ Lohimbi âla me âla yekmâ mem bâleyeknoma. Lok nombotjaye otjetâ bâlewuap yakât tepyenye kou kâlâp semu yanâk matje yinginoma. Otmu den guruh sâm bukulipyenye yengât belângen sânomai. Otmu bukulipyenye kâityongom hâmeyenye bitnoma. Yâhâ girawu manjetâ âlepje otbuap yakât ki nângânoma.

⁴ Yawu otmâ Anitâ betbanj gim yu me ya eknjâlem otmâ hilipgunoma.

⁵ Lok yawuya nombotjaye topyenye kurihiakmâ Kiristohât lohimbiye otmai memai yawuâk otmâ yengâlen torokatnoma. Yawu gârâmâ biwiyenye manjuakmu manjetâ Anitâje ki mâmâje otyingimap. Lok yawuyanye Kiristohât komolân torokatmai hât sen galemâk manbuat.

⁶⁻⁷ Lok yawuyanye yuwu otmai. Imbi nombotjaye otjetâ bâlemap yakât nângâjetâ biwiyenjan hâumu girawu manmunje Anitâje nenekmu ârândâj otbuap sâm loggât nângân nângân âla watmâ ya pilâm âla watmâ tuhumai. Yawu otjetâ nângân nângânyenye hâlim milim otmu Kiristohât mâtâp ekjetâ ki keterakyinj gimap. Yakât otmâ lok yawuyanye imbi yuwuya yengât biwiyenjan kionjetâ den ya nângâjetâ bulâje otmu lok naomlipyenye yengât manmanyenye mem bâleyinj gimai.

⁸ Kândikum emelâk Mosenje Anitâhât lau lâum Aihita yengât lok kunje yâkâlen ari yâkât den ekuop yan Aihita lok yâhâp, kutyetje, Yane yet Yambere, yâkje Anitâhât den kakjan sâowot. Yakât dopjeâk lok perâkje yengât yan yaje Anitâhât den bulâje kakjan sâmai. Nângân nângân bâlenjahât Ambone, Satanje lok ya yengât nângân nângânyenye mem bâleyinj gimu Kiristohât den pat âlepje nângâjetâ helekje otmap. Yakât otmâ hiliwahonoma hât pat mansai.

⁹ Otmu emelâk Yane yet Yambereje Anitâhât den kakjan sâowot yan topyetje tetekjan tetemu lohimbiye ekbi. Yakât dopjeâk lok perâkje yuâmâ sâp kâlep ki otmuâk topyenye tetemu Kiristohât lohimbiye yekmâ lok kopa sânomai.

Pauloje Timoteo den katbangiop.

¹⁰ Nanne, Timoteo, Anitâje mâmâje otnihim tihitne otmâ gap yakât topje nângâm henjenjat. Emelâk tânahom gawit yan Kiristohâlen biwinaje kepeim yâkât den pat âlepje lohimbi kâsikum yingiminiwan. Sâp yan girawu manban ya nehon. Lohimbi nombotjaye sâm bâlenihiwi ya ewe katyekmâ buku otyingiwani. Otmu umatje âlâlâ kaknan yâhâop yan biwine ki houj sâop.

11 Kapi kalimbu, kutyenê Antiok, Ikonion, Listera yan ari tatmâ Kiristohât den pat âlepne kapi ambolipne kâsikum yingiwani. Kâsikum yingimune nombotnaje den ya nângânetâ gemu bet pilâm mem âlâlâ tuhunekjetâ hâhiwin nângâm bâsok muwan. Mumbâm yamâ Kutdâne tihitne otmu hâmene kinop.

12 Yakât yuwu sâmune nângâ. Lohimbi âlâ me âlâne Kiristo orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu Anitâ honj bawanjimai yâhâmâ lok belângen manmainje mem âlâlâ tuhuyekmai.

13 Lok perâkneje biwiyenê kuriahkmâ Kiristohât lohimbî kâityongom mansai. Yawu otjetâ bâlemap yawuâk torokatmâ otmâ yâhânetâ dondâ bâlewup. Otjetâ bâlemap yakât nângânetâ bulâne otmu yawuâk watmâ yâhâm hiliwahonmai.

14 Yâhâ gâmâ nâne Kiristohât den kâsikum gihimune nângâon. Ya nângârâ bulâne otmu yâkâlen biwihanje kepeim manmâ gat. Yakât otmâ nâhât topne nangat. Yakât otmâ Kiristohât den yawuâk lâum manbuatgât nanjan.

15 Emelâk Anitâhât poropetelipne otmu honj bawalipnaje yakât den kulemguwî ya mâmâhe buwuhane lepatgambâek kâsikum gihiminiowot. Yakât otmâ den ya nângâm hejengejum Kiristohâlen biwihanje tinâk kepeim manbuat. Yawu manmâ yâhâwuat otmuâmâ Kiristone âwurem ge menenekbuap yan Anitâne manman kârikjan orowâk katnenekbuap.

16 Wâtgât mâmânahât Heakne Anitâhât poropetelipne otmu honj bawalipne yengât biwiyenê mem hewewenj tuhumu Anitâhât den ya tâj tânjâk kulemguwî. Yakât otmâ den ya kâsikum lohimbî yingimunne nângânetâ bulâne otmu Anitâhât topne nângâm hejengejummai. Yawu nângâm orotmeme girawu manjetâ yekmu ârândânj otbuap yakât nângânetâ hanj sâyingimu manmanyenê kelihakmu mannomai.

17 Otmu nenje Kutdâhât wâtjan kinmâ den ya nângâm hejengejum honj bawanjim nepne tuhonom yanâmâ yakât bulâne âilongo tetewup.

4

1 Nâne Anitâ yet Yesu Kiristo yetgât senyetjan kinmâ yuwu sâmune nângâ. Kiristone âwurem gewuap yan lohimbî emelâk muwi, me yiwereje mansain yu, otmu hâmbâi tetem mannomai, kerek nengât biwinenje ekuap. Yawu otmâ nenje yâkâlen biwinenjanje kepeimain nenâmâ menenekmâ manman kârikjan katnenekmu manbisâin. Yakât nângâm den yuwu sâmune nângâm lâum manbuat.

2-4 Hâmbâi Kiristone âwurem gewuap sâp ya tâlâhuwuap yan Anitâhât honj bawalipnaje ikne den bulâne lohimbî tâj tânjâk kâsikum yinginomai. Kâsikum yinginetâ lohimbî nombotnaje ki nângâm nângâm mannomai. Ki nângâm nângâm manjetâ ândâpyenê kârikne otbuap. Yawu manmâ lok âlâ me âlâne den lohotjan kâsikum ningim herone kakjan katnenekjetâ manne sâm yenje engatyleneak otmâ lok yawuya yengât pâinyeknomai. Yawu gârâmâ lok perâkne mem teteyekjetâ den tânjât topne topne kâsikum yinginetâ nângânomai. Yawu gârâmâ sâp yiwereje yuâmâ Kiristohât den kâsikum yinginom. Lohimbî belângen manmainje Kiristohâlen biwiyenê katjetgât gâneâm hewewen otmâ den pat âlepne ya sâm holanmâ engatyanjan gewuat. Yâhâ nombotnaje nângânetâ umatne otmaj yâhâmâ mem hewewenj tuhuyekbuat. Yâhâ nombotne âlâneâmâ nângâm pâp gumai yamâ lohotjan kâsikum yingirâ nângân nângânyenê pâronj sâmu hanj sâyingiwuap.

⁵ Otmu wuân me wuân gâhâlen tetewuap yan biwihe ahom niakmapgât galemahom manbuat. Otmu lok belângen manmaine mem âlâlâ tuhuhekjetâ hâhiwin kakņan manmâ yâhâwuap yan Anitâhât wâtņan kinmâ hoņ bawanġim Kiristohât den pat âlepņe kâsikum yingim heņgenġuwuat.

⁶ Yâhâ nâ otnihinomai yakât nâņġâm den âlâen hâum sâmunen nâņġâ. Emelâk papatolipnenņane Anitâ mepaem yan noniņ bulimakao ġâim katbanġiminiwi. Yakât kakņan wain to moselenjetâ ġemu yan Anitâne nâņġâmu ârândâņ otminiop. Yakât dopņeâk nâ nohoņetâ mumbom yan hepņane ġemu ârândâņ otbuap.

⁷ Emelâk Kutdânenņane menekmâ aposolo âi sâm nihiop ya biwinane tiņâk mem tuhumm gan. Yakât nâņġâmune ârândâņ oap. Otmu âlâ torokatmâ tuhumbâmgât dop âlâ ki tap.

⁸ Kutdâhâlen biwinenņane kepeim manmain. Yakât âwurem ge menenekbuap nâņġâm mambotbanġimain. Yâhâ âwurem ge menenekbuawân biwinenņe ekmâ hâmeņe tâņ tâņâk ningiwuap. Nâne hoņ bawanġimune nekmu ârândâņ otmap. Yakât otmâ hâmeņe âilongo nihimu membom. Sâp yan pat yakât bulâne nihimu membom.

Den bâiņe sâm hâreop.

⁹⁻¹² Aiop, bukunenņe âlâ, kutņe Dema, yâkņe ikņe manmanņahâlâk nâņġâmu yahalop. Yawu otmâ nâ pilânekmâ Tesalonike kapiân ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Kerese, yâhâmâ hâņġâņumune Galatia yengâlen ariop. Otmu bukunenņe âlâmâ, kutņe Tito, yâhâmâ hâņġâņumune Dalimati yengâlen ariop. Otmu âlâmâ, kutņe Tikiko, yâhâmâ hâņġâņumune Epeso kapiân ariop. Bukunenņe âlâmâ, kutņe Luka, yâk konok nâ orop mansait. Yâhâ bukunenņe âlâ, kutņe Mareko, yâkņe gurâ Kiristohât lohimbi hoņ bayingimu nâņġâmune âilongo oap. Yakât otmâ ġâņe mendâ yâk orowâk in yawu takaromawot.

¹³ Otmu Epeso kapi pilâm yuân takare sâm anġoân Toroa kapiân garomawot. Yan ga lok âlâ, kutņe Kapo sâm, yâkât emelan nâhât siruhât hâk katipņe otmu ekap âlâlâ katban ya mem takaromawot.

¹⁴⁻¹⁵ Lok âlâ, kutņe Alesande, yâhâmâ goli, siliwa otmu kât kârikņe âlâlâ um kutakumap. Yâkņe nâhât den kakņan sâm dondâ mem bâlenehop. Yakât otmâ yâkât sen galem otdomawot. Yawu otnihiop yakât matņe Kutdânenņane kâpekbawiwuap.

¹⁶ Anġoân den âiân katnekbi yan bukulpne kerekņe betnohowi. Yakât Anitâne ki nâņġâyingimu bâlewuapġât nanġan.

¹⁷ Sâp yan Kutdâņe ki betnohop. Yâkņe mem hewewen tuhunekmu nine topne ekyongowan. Otmu Kiristohât den pat ya pâku lohimbi yengât kunlipņe ekyongomune nâņġâm heņgenġuwi. Yawu otmâ Kutdâņe nâņġânihimu holanekņetâ ġem ariwan.

¹⁸ Otmu yakât dopņeâk Manman Bâleņahât Amboņe, Satanņe mem bâlenekmapġât Kutdâņe tihitne otmâ yâhâwuap. Otmu hâmbâi mâne sârerenekmu himbimân manmâ yâhâwom. Yakât nâņġâm Anitâ heroņe nâņġâwanġim mepaembisân. Ya bonņanâk.

¹⁹ Den bâiņe sâwoman. Lohimbi yâhâp, kutyetņe Akuila yet Pirisila, nâņġâyitġian. Otmu Onesiporohât imbiņe naomņe yengât nâņġâyitġian.

²⁰ Yâhâ bukunenŋe Erasto yamâ Korinti kapiân takawin yan katmunŋe mansap. Otmu âlâmâ, kutŋe Toropimo, yâhâmâ mesek otmu yanak Milete kapiân takawin yan katmunŋe mansap.

²¹ To yambu otmâ mâtâp maŋguyitgimapgât in yawu takaromawot.

Yuwulo, Puren, Lino, Kalaria otmu Kiristohât lohimbi nombotŋe gurâ nâŋgâhiahai.

²² Kutdâ orop manbuat.

Anitâŋe ikŋe lohimbi yengât tihityeŋe olâkgât nanŋan.

Nâ âwâhe,
Paulo

Tito Pauloꝝe Titohât ekap kulemgum katbanꝝiop.

O nanne Tito,

¹ Nâmâ Paulo. Anitâ Tihit tihit Amboꝝaꝝe Kiristohât aposolo sâꝝm âi nihimu mem hoꝝ bawanꝝim mansan. Anitâꝝe lohimbi nânꝝgâꝝyîꝝngim Kiristohât pat kuyîꝝngimu mansai. Yâkꝝe Kiristohât den nânꝝgâꝝnetâ keterakyîꝝngimu yâkâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim târârâhâk manꝝetgât Kiristoꝝe hânꝝgânnohomu yâkât den bulâꝝe kâsikum yîꝝngim mansan.

²⁻³ Anitâ Den bulânꝝahât Amboꝝaꝝe hân himbim ki kândikyotꝝop yapâek nen manman kârikꝝahât pat kuningiop. Pat yakât topꝝe sâꝝm tetem lohimbi ekyongowomgât sâꝝpꝝe kalop. Otmu sâꝝp kalop ya ekmu ârândânꝝ otmu Kiristo hânꝝgânꝝumu ge mâtâwân tetenihim âi nihiop. Âi nihiop ya mem yen orop manman kârikꝝan mannom sâꝝm biwinâꝝe yakât mem mansan.

⁴ Tito, emelâk nâꝝe Kiristohât den pat âlepꝝe ekꝝohomune nânꝝgârâ bulâꝝe otmu yâkâlen biwihe kalon. Sâꝝp yapâek netꝝe nanꝝe âwânꝝaꝝe tânahomawot yakât dopꝝeâk tânahom yâkâlen biwinetꝝaꝝe kepeim hoꝝ bawanꝝim gait. Nâꝝe gâhât nânꝝgâm Anitâ yuwu sâꝝm ulitꝝuman. “O Awoꝝe Anitâ, gâꝝe Kiristo hânꝝgânꝝurâ ge sârerenenemâ muop. Otmu gâꝝe mumuꝝambâ mem yahatdâ gîke orowâk tawot. Yetꝝe Titohât tihitꝝe otmutâ biwi nânꝝgân nânꝝgânꝝaꝝe sânduk sâekgât nânꝝgâman.” Yawu sâꝝm ulitꝝuman.

Kiristohât komot yengât kunlipyeꝝe

⁵ Anꝝoânâmâ Kirit yengâlen ari kapi ârândânꝝ hawamꝝum Kiristohât den pat âlepꝝe ya lohimbi dondâhâlâk ekyongomotꝝe nânꝝgâꝝnetâ bulâꝝe otmu yâkâlen biwiyeꝝe katbi. Otmu gâꝝe lohimbi galemꝝongorâ yâkâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim yâk orop konohâk otꝝetâ manmanyenꝝe kelihakꝝuapꝝgât kunyeꝝe katꝝekban. Kunyeꝝe katꝝekmâ Kiristohât komolipꝝe yengâlen ari lohimbi yengât galemꝝipyeꝝe lok yuwuya mem katyeꝝkꝝuatgât sâꝝm ekꝝohowan.

⁶⁻⁷ Lok yaꝝe to kârikꝝe ki nem biwi hâlim otmai. Me ki kuk otmâ lohimbi mem siriken soroken katyeꝝkmai. Me bukulipyeꝝaꝝe den ekyongonꝝetâ nânꝝgâm yan ândâꝝyeꝝe ki kârikꝝe otmap. Me lohimbi nombotꝝaꝝe otꝝetâ bâlemap yakât tepyeꝝe ki kou kâlâp semap. Me bukulipyeꝝe yengât iri sikumyeꝝe ekꝝâllem ya meyiꝝgine sâꝝm ki kâityongomai. Yâkꝝe târârâhâk manꝝetâ ya yengât hakyenꝝan tosa âlâ ki tetemap. Otmu imbi yâhâp kalimbu ki meyeꝝkmai. Otmu nimnaomꝝipyeꝝaꝝe Kiristohâlen biwiyeꝝaꝝe kepeim tem lâuwânꝝimai. Otmu âwâ mâmâlipyeꝝe yengât gurâ ki mete pirik otyîꝝngimai. Yawu otmâ manꝝetâ lohimbiꝝe ki sâꝝm bâleyîꝝngimai.

⁸ Lok yan yuꝝe yuwu manꝝetâ ârândânꝝ otmap. Lohimbi nembe kalem otyîꝝngimai. Otmu orotmeme âlepꝝe otneâk nânꝝgâmai. Biwiyeꝝe galemahom kilik milik manꝝetâ lohimbiꝝe manmanyenꝝe ekꝝetâ ârândânꝝ otmap. Biwiyeꝝaꝝe Anitâhâlen kepeim tem lâuwânꝝimai.

⁹ Otmu Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâꝝe kâsikum yîꝝngiwan ya nânꝝgâm biwi yâhâp ki otbi. Den yan yu biwiyeꝝaꝝe tiꝝâk mem lohimbi kâsikum yîꝝngiꝝetâ nânꝝgâm biwiyeꝝe hewewenꝝ otꝝuap. Yâhâ lohimbi nombotꝝeâmâ

den kâsikum yingimai ya nângânetâ tânât otmu den kaknjan sânomai. Ya yengât engatyeñan geñetâ den ya nângânetâ keterakyiñgim henjenjuwuap.

Lohimbi dondâhâlâkne den tânât nângânetâ nângân nângânyene hâlim milim olop.

¹⁰ Topne yuwuhât otmâ lok yawuya meyekmâ galemlipyene katyekbuat. Lohimbi dondâhâlâkne kunyene kârikne otmu den tânât ya bukulipyene yengât biwiyenjan kionjetâ nângân nângânyene hâlim milim otmap. Otmu Yura lok nombotñane hâkyene torehenjan undip tuhuanginetgât dondâ sâm hilipgumai. Yâkne den âlâlâ kâsikum yingimai ya nângâmune nahat otmap.

¹¹ Yawu gârâmâ lok imbi naomlipyene oropne yâk yengâlen torokatñetâ den tânât kâsikum yingimai. Yawu otñetâ lohimbiñe den kâsikum yingimai ya nângânetâ bulâñe otmap. Yakât otmâ tewetsenñe pato meyingimai. Yawu otmai yan anjunenjahât ki nângâmai. Yawu otmâ yâhâmaihât kuyingiwuatgât nanjan.

¹² Emelâk embânân Kirit yengât tâmbâlipyene yengât poropete âlâñe manmanyenahât topne nângâm den kulempuop ya yuwu tap.

“Kirit kapi ambolipne kerekne den perâkne sâmai. Âi nep ki tuhum konam im tatmâ bât kandiânâk nemai. Yawu otmâ bukulipyene mem bâleyekmai.”

¹³⁻¹⁴ Den kulempuop yakât nângâmune bulâñe otmap. Yura nengât tâmbâlipnenne yengât biwiyenambâ den tânât âlâlâ tetemu alahum gai. Den ya lok yawuyane torokatmâ kâsikum anjim yakât nângânetâ yahatmap. Otmu nombotñane Kiristohât den bulâñe nângânetâ helekne otmu pilâm yeñe engatyeñeâk girem den âlâlâ bukulipyene orop alahum ya watmai. Yawu gârâmâ loggât nângân nângân watmâ yâhâmaihât Kiristohât den kâsikum yingirâ nângânetâ keterakyiñgimu yâkâlenâk biwiyenñe kepeim mannomai.

¹⁵ Lohimbi âlâ me âlâñe Kiristohâlen biwiyenñe kepeim manmai ya yengât Anitâñe nine nanne baratne koko salek sâmap. Otmu wuân me wuân hânân kalop ya lohimbi yan eknjetâ âlepñeâk hârok otmap. Yawuhât otmâ yu me yakât hâi sapa ki manmai. Yâhâ lohimbi nombotñaneâmâ Kiristohât den nângânetâ helekne otmap. Nângânetâ helekne otmu yeñe engatyeñeâk otmâ orotmeme bâleñe watmâ gai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyene hâlim milim otmu orotmeme âlepñe me orotmeme bâleñe ya ki ekmâ kiwilimai.

¹⁶ Anitâhâlen biwinenñane kepeim yâkât den topñambâek nângâmain sâm bukulipyene ekyongomai. Yawu gârâmâ Anitâhât den lonngânetâ yekmu dondâ bâlemap. Otmu nenñe gurâ manmanyene ekmunñe lok perâkne yawu otmap. Yakât otmâ âi yingimunñe Anitâhât tem lâum yâkât lohimbi mem hewewenñe tuhuyeknomaihât dop âlâ ki tap.

2

Titone Kiristohât den kâsikum yingiwuapgât Paulone sâop.

¹ Anitâ yet Kiristo yetgât den bulâñe topñambâek nângâm lâumunñe manmannenñe kelihakmu mansain yakât topne kâsikum yingiwuatgât nanjan.

² Lok yan biwiyene galemahom to kârikne ki nenjetâ biwiyene hâlim otbua. Kiristohâlen biwiyenñe tinâk kepeim yâkât lohimbi orop biwiyenñe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manñetâ lohimbiñe yekmâ ewe katyeknomai. Otmu lohimbi belângen manmaine mem âlâlâ tuhuyeknomai yan biwiyene ki houñ sâwuap.

Imbilipyenye yengât sâop.

³⁻⁵ Anitâne imbilipyenye yekmu ârândânj olâkgât manmanyenye galemahom henjengum mannomai. Den guruk, me den golâ, me den belângen ki sânomai. Otmu to kâriknye neneâk ki nângânomai. Otmu biwiyenye loklipyenye yengâlenâk katmâ tem lâuyingim betyenehen ki kionjomai. Yawu otmâ nimnamlipyenye wawaeyekmâ tat tat memeyenye galemum henjengunomai. Yawu otmâ manman âlepjhâhât mâtâp ya baralipyenye tiripyongonetâ watonomai. Otmu lohimbi belângen manmaine yekmâ Kiristohât den pat âlepnye yakât ki sâmbâlenomai.

Lok sihan yengât sâop.

⁶ Otmu lok sihan yanje yawuâk biwiyenye galemahom kilik milik mannomai.

⁷⁻⁸ Yawu manjengât gâ gikak senyenjan târârâhâk manmâ orotmeme âlepnye otmâ manbuat. Otmu Kiristohât den ya ki kelangatmâ kâsikum yingiwuat. Den ya tâj tânjâk ekyongorâ ya nângâm den kakñan sânomaihât dop ki otbuap. Otmu lohimbi belângen manmaine sâmbâleningim mâtâp manjuningine sâmbâpñum pilânomai. Yawu otnomai ya yengât nângâyinjinetâ kaknye otbuap.

Âi lok yengât sâop.

⁹ Otmu kunlipyenjanje âi lok ya yekjêtâ ârândânj olâkgât ewe katyekmâ yâk yengât tem lâunomai.

¹⁰ Otmu ki kombo tuhunomai. Yawu otmâ Anitâhât den kâsikum yingiwun ya biwiyenjanje kepeim tâj tânjâk watmâ manjêtâ lohimbi belângen manmaine yekjêtâ ârândânj otbuap. Yekjêtâ ârândânj otmu Anitâ Tihit tihit Ambonjahât nângâjêtâ yahatbuap.

¹¹ Anitâne iknye engatjêâk otmâ Yesu Kiristo hângângumu giop. Ge manmâ nengât tosanenye pilâningim manman kârikjahât mâtâp tiripnongop yakât yuwu sâmune nângâ.

¹² Emelâk nenye Anitâhât topnye ki nângâm nenye engatnenjêâk watmâ orotmeme bâlenye topnye topnye otmâ manminiwin. Yawu manmunnye Kiristohât den pat âlepnye eknongonetâ nângâmunnye keterakningimu orotmeme nenye bâlenye pilâm biwinenye galemahom mansain. Yawu otmâ Anitâhâlen biwinenjanje kepeim tem lâuwangim mansain. Yawu mansain yakât lohimbi belângen manmaine otjêtâ kingonj otmap yawu ki otnom.

¹³⁻¹⁴ Anitâ yet Kiristo dopyetje konok. Yawu gârâmâ Kiristone nengât toсахât otmâ ge kawenenjan kinmâ muop. Anitâne mumunjambâ mem yahalop yan Manman Bâlenje Ambonjahât panjonjambâ holañnenhop. Holañnenkmu yâkâlen biwinenjanje kepeim mansain. Yawu otmâ orotmeme âlepjêâk otmâ mannehât menenekmâ tosanenye pilâningimu mansain. Yawu manmunnye yâknye âwurem ge sârerenenekmâ manman kârikñan katnenekmu herone kakñan manbisâin. Yakât nângâm biwinenye mem manmâ yâhânom.

¹⁵ Den ekgohoan yu Anitâhât sâtgât otmâ kâsikum yingirâ nângâjêtâ biwiyenye hewewej otbuap. Yawu otdâ lohimbinje nângâhilihjetâ ki gewuap. Otmu den yu lohimbi nombotjanje ki nângâm nângâm otnomai yamâ sâyinjiwuat.

3

Biwinenye galemahom lohimbi kerek ewe katyekmâ mannom.

¹ Gawaman patoŋe galemlipyenŋe katyekŋetâ kinsai ya Kiristohât lohimbi kerekŋe yâk yengât amutgen manmâ orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomaihât ekyongowuat.

²⁻³ Kândikum emelâk nenne Anitâhât topŋe pâpŋum nâŋgân nâŋgân bâleŋe biwinennambâ teteop ya watmâ otnehâlâk nâŋgâm ihilâk mahilâk otminiwin. Lohimbi âlâ me âlâŋe tep hero kakŋan manŋetâ yekmâ sennŋe âlâlâyenŋe ekŋâlem meyingine sâm nâŋgâminiwin. Otmu lohimbi nombotŋe orop kasa orangiminiwin. Yawu otmâ biwi nâŋgân nâŋgânnenne dondâ bâlemu manmunŋe kiŋgoŋ manŋoŋ otminiop. Yawu otminiwin yakât nâŋgâm gâŋe ekyongorâ ki hâiaknomai. Otmu den belângen ki sahaŋginomai. Lok nombotŋe den kakŋan sahaŋginomai yamâ eweyiŋgim lohotŋan otyiŋginomai. Otmu nombotŋe kuk otmâ mem ge katyekne sâm otnomai ya mem sânduk tuhuyeknomai.

⁴⁻⁵ Emelâk orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otmâ manminiwin yan Anitâ Tihit tihit Amboŋe ikŋahâk wawaenenekmâ Yesu Kiristo hâŋgângumu ge hohetnenŋan tetem manmâ nengât tosaŋhât otmâ muop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋe katmunŋe toen katnenekŋetâ yapâ gâtŋe Anitâŋe tosanenŋe pilâm umam sâningiop. Yawu otmâ ikŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge biwinenŋan ge kelihahop. Biwinenŋan ge kelihakmu manman âiŋe teteningimu Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuningiop.

⁶⁻⁷ Yâhâ Anitâŋe ikŋahâk Kiristo hâŋgângumu ge nengât tosaŋhât otmâ muop. Mum yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât otmâ Anitâŋe Wâtŋât mâmâŋahât Heak nengâlen hâŋgângumu giop. Ge mem hewewenŋe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋe katmunŋe manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteningiop. Otmu Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmu nine nanne baratne sâm manman kârikŋahât pat kuningiop. Manman kârikŋahât pat yakât bulâŋe memom sâm biwinenŋe mem mansain.

⁸ Den ekgohoan yu nâŋgârâ bulâŋe otmu biwihan katmâ lohimbi Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmai ya topŋambâek ekyongorâ lâum mannomai. Yawu manmâ manmanyenŋe kelihakmu biwiyenŋe galemahom heŋgeŋgum orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomai. Yawu mannomai yan lohimbine manmanyenŋe ekŋetâ ârândâŋ otmu yenŋe biwiyenahât topŋe nanŋaŋginomai.

⁹ Yâhâ tâmbâlipyenŋe tetem sambe sambe otbi ya yengât den pat ya lok nombotŋe gâ orop alahune sâm otnomai yan ki nâŋgâyiŋgiuwat. Me biwiyenambâ nâŋgân nâŋgân tâŋât âlâlâ tetemu den kakŋan sahaŋgine sâm otnomai ya gurâ ki nâŋgâyiŋgiuwat. Yâhâ orowâk den sahaŋginomai yanâmâ nâŋgâm bâleaŋgim hionaknomai. Otmu emelâk Anitâŋe girem den âlâlâ Mose ekumu kulemgup ya Yura papatolipnenŋe yenŋe nâŋgân nâŋgân yan torokatbi. Den torokatbi ya lâunomgât sâŋetâ ki nâŋgâyiŋgiuwat. Den alahumai yan biwiyenŋe ki kelihakmu mansai. Yakât otmâ den yawu yakât nâŋgâmune helekŋe otmap.

¹⁰ Lohimbi yawuŋe den tâŋât yakât nâŋgâŋetâ yahatmu den kakŋan sahaŋŋetâ Kiristohât lohimbine hionakmahât kuyiŋgiuwat. Kuyiŋgirâ ki nâŋgâhihinomai otmuâmâ âlâkuâk kuyiŋgiuwat. Yâhâ ândâpyenŋe kârikŋe otmu yawuâk otmâ yâhânomai yanâmâ Kiristohât lohimbi ekyongorâ betyonŋetâ mannomai.

¹¹ Lohimbi yawuŋe Kiristohât den tâpikgum otmâ hilipgum manŋetâ Anitâŋe yekmu bâlemu hiliwahonomaihât pat mansai.

Den bâiŋe sâop.

¹² Nâŋe kapi yu pilâm Nikopoli kapiân ari to yambu pesuk sâek sâm mambotbom. Yakât otmâ gâŋeâmâ Kirit pilâm Nikopoli kapiân in yawu takarâ penanŋiakdom. Yakât nâŋgâm bukunenŋe âlâ hâŋgângumune taka gâhât gewâk mem tatbuap. Yâhâ Atema me Tikiko hâŋgângumune takawuap yakât ki nâŋgâm heŋgenŋuan.

¹³ Otmu bukuyâhâtnenŋe yâhâp, kutyetŋe Sena yet Apolo sâm, yâkŋe Kirit yengâlen kapi titipâ tatmâ arap yan takaromawot. Yâhâ Senaŋe âi yuwu mem manmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe otmâ hilipguai sâm tembe lâuŋe meyekmâ den âiân katyekŋetâ kinmai. Yanŋe topyeŋe sâm teteakŋetâ Senaŋe tânyongomu den sâm hâreyiŋgimai. Aiop, gâhâlen takaromawot yan mâtâp meytigiwuatgât nanŋan.

¹⁴ Gâ gikiâk mâtâp meytigiwuatgât ki yan. Kiristohât lohimbi ekyongorâ orotmeme âlepŋeâk otmâ lohimbi umburuk mansai yawuya buku otyiŋgim tânyongonomai. Yakât nâŋgâm Sena yet Apolo yetgât mâtâp meytiginomaihât nanŋan.

¹⁵ Nâ orop nep tânahom mansain orowâk nâŋgâhihiain. Otmu Kiristohât lohimbi ya gurâ nâŋgâyiŋgiain ya ekyongowuat. Anitâŋe yen orop tatmâ tihityeŋe otmu manŋetgât nanŋan.

Nâ âwâhe,
Paulo

Pilemon Pauloŋe Pilemongât ekap kulemgum katbaŋgiop.

O bukune Pilemon,

¹ Nâmâ Paulo. Nâŋe Kiristohâlen biwinaŋe kepeim yâkât den pat âlepŋe lohimbî ek Yongoman. Yawu otmune yakât lok nombotŋaŋe menekmâ pâi emetŋan katnekŋetâ manmâ gan. Otmu bukunenŋe âlâ, Timoteo, yâk orop biwinetŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahomait.

Emelâk gâ orowâk Kiristohât âi mem gawin.

² Yakât otmâ gâ otmu imbihe Apia, yetgât nâŋgâyitgait. Otmu lok âlâ, kutŋe Arikipo, yâhâmâ hep beronŋe kunlipyenŋe yengât tem lâuyiŋgim manmai dop yawuâk Kiristohât tem lâuwaŋgim mansap yâkât gurâ nâŋgâwaŋgait. Otmu lohimbî nombotŋe gâhât emelan menduhuakmâ Anitâ yet Kiristo yetgât den alahum mepaeyelekmai yen hârok yengât nâŋgâm ekap yu kulemgum katyiŋgait.

³ Awonŋennenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe yetŋe engatyetŋeâk nâŋgâyinŋim tihityenŋe otmutâ yengât biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe hikuakmâ konohâk otmâ sânduk sâm gaekgât ulitgum gamait.

Pilemonŋe Kiristohât lohimbî hoŋ bayinŋim manop.

⁴⁻⁵ Gâŋe Kiristohâlen biwihane tiŋjak kepeim tem lâuwaŋgim ikŋe lohimbî hoŋ bayinŋim gamat yakât den pat sâŋetâ nâŋgâwan. Yakât nâŋgâm Anitâ ulitguman yan gâhât nâŋgâm mepa saŋgan otbaŋgiman.

⁶ Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmunŋe manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteningimap. Topŋe katmâ yâkâlen biwinenŋe katbin yan manman âlepŋahât bulâŋe teteningiop yakât topŋe tipŋe nâŋgâwin. Yâhâ gâ orop Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmâ yâhânôm yan manman âlepŋahât bulâŋe teteningimap yakât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomgât Anitâ ulitguman.

⁷ Bukune, gâŋe Anitâhât lohimbî yengât nâŋgâyinŋim biwiyenŋe mem hewewerŋ tuhum gat yakât den pat sâŋetâ nâŋgâmune biwine hewewerŋ otmu heronŋe nâŋgâm mansan.

Pilemonŋe Onesimo mem buku tuhuâkgât Pauloŋe ekuop.

⁸⁻⁹ Gâhât den pat ya nâŋgâmune âilonŋo otmâp. Yakât otmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Yesu Kiristo ikŋjak menekmâ aposolo sâm âi nihimu yâkâlen biwinaŋe kepeim tem lâuwaŋgim gan. Yakât otmâ menekmâ pâi emetŋan katnekŋetâ mansan. Otmu Kiristohât sâtgât otmâ hoŋ bawaŋgim gan. Yakât otmâ den sâm ghiwomgât dop tap.

¹⁰⁻¹¹ Yawu gârâmâ nâŋgâhihiman yakât den lohotŋan yuwu ekgohomune nâŋgâ. Emelâk lok âlâ, kutŋe Onesimo, yâkŋe gâ hoŋ bahihim manmâ yâhâwuapgât Roma lok kunŋe âlâŋe nep sâm waŋop. Yâhâ yâkŋe hoŋ bahihim manmâ manmâ otmâ hilipguop. Otmâ hilipguop yakât matŋe nihimap sâm yâkŋe gâ pilâhekmâ waŋga mem Roma kapi yuân takaop. Yawu gârâmâ sâp âlâen nâŋe Kiristohât den pat âlepŋe ekumune nâŋgâmu bulâŋe otmu yâkâlen biwiŋe kalop. Yawu otmâ baralipyenŋe âwâ mâmâlipyenŋe tânyongonŋetâ mansai yakât dopŋeâk yâkŋe tânnohomu mansait.

12-14 Yakât otmâ nâñe nâñgâwanjimune nine nanne kambiamne yawu oap. Nâñe Kiristohât den pat âlepñe lohimbi ekyongomune nâñgâmaiât mem pâi emetñan katnekjetâ manmâ gan. Yawu gârâmâ gâñe taka tânnohowuatgât dop ki tap. Yakât otmâ gâñe nâñgârâ Onesimoñe nâ orowâk tatmâ tânnohowuapgât nanñan. Yawu gârâmâ ki ekghomune nâñgârâek tânnohowuapgât ki nanñan. Yâhâ nâñe alitmune orowâk tatmâ tânnohowuap yamâ gâñe nâhâitñe ikñe engatñeâk otmap yawu nâñgânihiwuat. Yawu nâñgânihatgât nâñe hâñgângumune gâhâlen taka hoñ bahihiwuap. Gâhâlen taka hoñ bahihim manbuap me pilârâ ikñe nâñgân nâñgân watmâ manbuap yamâ gikak nâñgâwuat dopñan otbuat.

15 Emelâk pilâhekmâ nâhâlen takamu Kiristohât den pat âlepñe ekumune yâkâlen biwiñaje kepeim mansap. Yakât otmâ sâp kâlep ki otmuâk nâñe hâñgângumune gâhâlen âwurem taka nep ya biwiñaje tinâk mem hoñ bahihim manbuap. Topñe yawuhât mon pilâhekmâ nâhâlen takaop.

16 Emelâk ki pilâhekmâ nâhâlen takaop yan yâkñe gâhât hoñ bawa konok manop. Yâhâ sâp yiwerenñe Kiristohâlen biwiñaje kepeim mansap. Yakât otmâ hâñgângumune gâhâlen taka hoñ bahihim manbuap. Gâñe Onesimo orop Kiristohâlen biwiyetñaje kepeim manmutâ yelekmu dop konohâk otbuap. Yakât nâñgâm lohotñan otbañgiuwat. Nâñe dondâ nâñgâwanjian. Otmu gâhâlen âwurem takawuap yan gâku yawuâk nâñgâwanjiuwat.

17 Gâñe nâ orop biwinetñaje kepeiakmâ konohâk otmu Kiristohât lohimbi hoñ bayinñimait. Yawu otmâ gâhâlen takamune enjakmâ heronñe nanñanjim parahuakdomgât nanñan. Yawu gârâmâ yakât mâtâpñe ki tetenihiap. Yakât otmâ Onesimo hâñgângumune gâhâlen takamu buku otbañgiuwatgât nanñan.

18 Yâhâ emelâk wuân me wuân gâhât otmâ hilipguop me wuân me wuân wanñdâ matñe ki gihio. Yakât gâñe eknohorâ nâñe matñe gâ kâpekñiwom.

19 Den yan yu nâñgâm engat yâhâp otmatgât lok pepa kulemgua yu ekumune kiripi nihimu ninak kulemguan yu ekuat. “Nâ Paulo, nâñe Onesimohât tosa yakât matñe gâ kâpekñiwom.” Yawu gârâmâ yuwu sâmune nâñgâ. Nâ ninahâk Kiristohât den pat âlepñe ekghomune nâñgârâ bulâñe otmu yâkâlen biwihe kalon. Yawu otdâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuhihimu mansat. Buku, yakât matñe nihi sâm ki ulitghoman.

20 Gâñe nâ orop biwinetñaje kepeiakmâ konohâk otmu Kiristo hoñ bawanñimait. Yakât otmâ den ekgohoan yu nâñgâm bukunetñe gâhâlen takamu buku otbañgiuwat. Yawu otbuat yan biwine hewewenñ otmu heronñe nâñgâwom.

21 Otmu den kulemgum katgihian yu ekmâ nâñgârâ tepge hewewenñ otmu buku otbañgiuwat. Yakât nâñgâm engat yâhâp ki oan.

22 Otmu den âlâ yuwu sâmune nâñgâ. Roma yengât lok kunyenñaje tembe lâulipñe ekyongomu yâkñe holañnekjetâ yengâlen takamune enjaknomgât yene Anitâ ulitgum manmai. Yeñe Anitâ ulitgumai ya nâñgâm Roma yengât biwiyenñan kionñmu holañnekjetâ yengâlen takawomgât biwine mem mansan. Yakât otmâ emet henñenñunjetâ tatmu yan taka imbomgât nanñan.

Den bâiñe sâop.

23 Bukunetñe âlâ, kutñe Epapara, yâkñe Yesu Kiristohât den pat âlepñe ya lohimbi ekyongop. Yakât otmâ mem pâi emetñan katñetâ orowâk tatmâ gait. Yâkñe nâñgâyinñiap.

²⁴ Otmu bukulpnenne nombotnaje Kiristohât den pat âlepne ya Roma kapi ambolipne kâsikum yingim mansai ya yengât kutyeneâmâ yuwu. Mareko, Aristako, Dema, Luka. Yâkne gurâ nângâyingiai.

²⁵ Kutdânenne, Yesu Kiristo, tihitnenne otmapne biwi nângân nângânnenne mem kepeimu konohâk manmâ yâhânôm. Ya bonnanâk.

Nâ bukuhe,
Paulo.

Hewuraio

Anitâ yet Yesu yetgât dopyetŋe konohâk oap.

¹⁻² Yura lohimbi, Anitâ nanŋahât topŋe ekyongomune nâŋgâŋet. Anŋoân topŋe katmâ tâmbâlipnennaŋe ikŋe topŋe nâŋgâm heŋgenŋuŋetgât Anitâŋe ikŋe den poropeteliŋe yeŋgât biwiyenjan kalop. Biwiyenjan katmu yâkŋe lohimbi ekyongonjetâ nâŋgâwi. Poropeteliŋe den sâwi yakât bulâŋe yamâ Anitâŋe nanŋe hâŋgâŋgumu giop. Otmu nanŋahât topŋe yamâ yuwu. Embâŋâmbâek hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâŋe nanŋe ombe bisine orop biwiyetŋe konohâk otmâ hân himbim pitu me senŋe âlâlâ topŋe topŋe kândikuowot. Otmu senŋe âlâlâ kândikuowot ya nannaŋe galemguâk sâŋm Âwâŋe sâŋm waŋop. Yawu gârâmâ nanŋe kârikŋe otmâ hân himbim me senŋe âlâlâ topŋe topŋe ya hohem tatmap. Otmu tatmâ yâhâwiop.

³ Otmu âwâ nan yâk yetgât topyetŋe yamâ dop konohâk oap. Yakât dop kum sâŋmune nâŋgâŋet. Sikopŋe pilâm denŋân hâŋmu gilen belej sâŋmap dop yawuâk Anitâhât towatŋe Yesuhâlen tetemu ekbin. Otmu Âwâŋe nanŋahât nâŋgâm nen umam sâningiâkgât nanŋe hânân yuân ge nengât tosanenŋahât matŋe mem muop. Mumu hanguwi yamâ lohimbiŋe yâkât nâŋgâŋetâ yahalâkgât âwâŋe Anitâ manman ambonŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yahatmâ himbimân yâhâmu âwâŋe Anitâ orop tawot.

Anitâ nanŋe anelo kerek yeŋgât kunyene tatmap.

⁴ Anitâŋe nanŋe orop dop konohâk tawot yâkât nâŋgâmu yahalop. Yawu otbaŋgim anelo yamâ yâkât amutgen katyehop. Yakât topŋe yuwu.

⁵ Emelâhâmâ Anitâŋe den yuwu sâŋm nanŋe ekuop ya poropete âlâŋe kulemuop.

“Gâmâ nâhât nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenŋe yu yakât topŋe sâŋm tererâ lohimbi kerekŋe ekmâ nâŋgâŋet sâŋm katgeksan.”

Yawu sâŋm ekuop. Otmu torokatmâ sâop.

“Nine nanne kambiamne”. Otmu yâku yawuâk “Awoŋne” sâop.

Anitâŋe den sâmu kulemuop yamâ anelo yeŋgât ki sâop. Yesuhât nâŋgâm sâmu kulemuop.

⁶ Anitâhât nanŋe himbimânâk tatmâ irak hâŋgâŋgumu hânân gewe sâŋm olop. Sâp yan Anitâŋe ikŋe nanŋahât aneloliŋe nâŋgâŋetâ yahatmu haonŋm ârândâŋ mepaenjetgât den ekyongop. Yawu otmu aneloliŋe yâkât nâŋgâŋetâ yahalop. Otmu Anitâ nanŋe anelo kerek yeŋgât kunyene tatmap.

⁷⁻⁸ Otmu anelo yeŋgât topyene yakât Anitâŋe yuwu sâŋm tetemu lok âlâŋe kulemuop.

“Nâŋe aneloliŋe hâŋgânyongomune yâkŋe in yawu laune lâumai. Otmu biatŋet sâŋmune gurâ biatnomaihât dop tap.”

Yawu sâop. Yâhâ ikŋe nanŋe tinâk yakârâmâ yuwu sâŋm tetemu lok âlâŋe kulemuop.

“O, Pato gikak lohimbilipge hilâm ârândâŋâk tihityenŋe otmâ yâhâmbisângât dop tap. Yâhâ yu me ya otmâ tâpikguwatgât dop âlâ ki tap. Âlonŋoâk tatmâ yâhâmbisân.

⁹ Otmu orotmeme bâleŋe otjetâ yakât nângârâ bâlemap. Yâhâ orotmeme âlepŋe otjetâ yanâmâ yakât nângârâ ârândân otmap. Yawu gârâmâ gâŋe otmat yakât nâ Anitâ patohaŋe yakât nângâmune ârândân oap. Yakât otmâ gâ hângângohomune ge lohimbi komotŋe komotŋe yengât galem pato manbuat. Yawu manmâ mem dâiyekdâ gike orowâk heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâi.”

¹⁰ Otmu den âlâ yuwu sâop.

“Pato, aŋgoânâk gâŋe hân himbim pitu me senŋe âlâlâ ya topŋe katmâ tuhuon.

¹¹⁻¹² Yawu gârâmâ senŋe âlâlâ topŋe topŋe tuhuon yamâ hâmbâi gulip otbuap. Pet sâŋgum mem haŋgalakmâ mansai yamâ hâreakmâ tâtuk sâwuap yakât dopŋeâk hân himbim yamâ hâmbâi gulip otmâ metewuap. Yâhâ gâŋeâmâ embânâmbâek tatmâ gaonŋak tatmâ gamat. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisân. Otmu itâ hambuŋe me pet hâŋŋiŋe yawuya pilâŋetâ tatmâ tâtuk sâmu âiŋe memai yakât dopŋeâk gâŋe sârâ hân himbim gulip otbuap. Gulip otmu yanâmâ yâhâpŋe sârâ âiŋe tetewuap.”

Yawu sâm ekuop.

¹³ Otmu Anitâŋe sâp âlâen yuwu sâm ekuop.

“Gâŋe nâhât hahit mem kinmâ yan kasalipge mem ge katyekbuat.”

Yawu sâop. Den ya nanŋe ekuop. Aŋelolipŋe ki ekyongop.

¹⁴ Aŋelo yengârâmâ Anitâŋe yuwu sâop. “Nâŋe hângânyongomune hoŋ banihinomai. Hoŋ banihim gemâmâ nâhât komolipne yengât nângâm manman kârikŋahât pat kuyingiwani ya yengât tihityeŋe otnomai.” Yawu sâm hângânyongomu gewi. Yawu gârâmâ Anitâ iŋŋe nanŋe yâkŋeâmâ kerek yengât kunyene tatmap.

2

Anitâŋe nanŋe hângângumu kuwiknenehâkgât giop.

¹ Yakât otmâmâ nanŋe hângângumu ge hohetnenŋan manmâ gaop. Manmâ den sâop ya nângâmunŋe bulâŋe otmu biwinenŋan katmâ lâum mannom. Ki lohotŋe otmâ pilânom.

² Emelâk topŋe katmâ Anitâŋe aŋelolipŋe hângânyongomu tâmbâlipnenŋe yengâlen ge den ya sâm tetem ekyongowi. Den ekyongowi yakât bulâŋe teteop. Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe den ya nângâŋetâ gemu bet pilâwi yamâ Anitâŋe in yawu yakât matŋe yinŋiop.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ Anitâŋe iŋŋe nanŋe hângângumu mem kuwiknenekbe sâm giop. Mem kuwiknenekbe sâm gem iŋŋe den pat bulâŋe ya teteâkgât Yesu Kutdânenŋe iŋŋahâk den ya sâm tetem eknongop. Eknongomâmâ Anitâŋe iŋŋe nanŋahât den yakât bulâŋe lâuwuap yawu sâm kulem ki orotŋe otminiop. Otmu iŋŋe engatŋeâk otmâ Wâtŋat mâmâŋahât Heak hângângumu yâkât komolân gem heŋgemnongom mâmâŋe otningimu yakât bulâŋe tetemu mewin. Otmu aŋgoân Anitâŋe otbaŋgiwi yakât matŋe yinŋiop. Umatŋe yawuya teteningimap sâm yakât Anitâhât nanŋe bulâŋe yawu sâm ya nângâm biwinenŋaŋe mem yâhânom. Ki lohotŋe otmâ pilânom.

Yesuŋe dâinenekmâ manman kârikŋan katnenekmu manmâ yâhânom.

⁵ Otmu lok nenŋahât sâwe. Anitâhât aŋelolipŋaŋe lohimbi nengât kunneneŋe mannomaihât yâkŋe ki ekyongop. Bia. Nanŋaŋe lohimbi nengât kunneneŋe pato otmâ tihitnenŋe galem otbisâpgât sâm kalop.

6 Yawu gârâmâ Anitâñe yakât sâm lok âlâhât nâñgân nâñgânñan den yuwu katmu kulempuop.

“O, Anitâ, gâhât nâñgâmunñe yahatmap. Nenâmâ lohimbi tâñât. Yamâ gâñe gâmâ nengât tepge nâñgâm kunnennñe tatmâ gamat ya nâñgâmunñe bimbi oap.

7 Otmu nennñe añelo yengât amutgen sâp tâlâwâk manmain. Yâhâ wahap topñe kalon ya yengât galemyenñe otmâ mannom sâm yakât pat kuningion.

8 Yawu sâm pat kuningion yakât bulâñe nengât nâñgâñetâ yahatbuapgât mem katnenekdâ ya galemyongom yâhânóm.”

Den yawu tap. Yawu gârâmâ yakât bonñe hâmbâi tetewuap. Sâp yiwerenñe yu nennñe wahap topñe topñe yakât galem ki otmâ mansain.

9 Yawu gârâmâ nennñe añelo yengât amutgen mansain dop yawuâk Anitâñe ikñe engatñeâk otmâ Yesuñe buku otningâkgât hâñgângumu himbimâmbâ ge lok olop. Lok otmâ hânân manop sâp yanâmâ añelo yengât amutgen manop. Yawu manmâ nengât sâm hâhiwin nâñgâm muop. Mumu yanâmâ Âwâñanñe ekmâ, “Nanne kambiamne,” sâm yan lohimbiñe yâkât nâñgâñetâ yahalâkgât mumuñambâ mem yahalop. Mem yahatmâ manman kârikñe yakât ambonñe sâm katmu nengât kunnennñe otmâ tatmap.

10 Otmu âwâñe Anitâñe emelâk embâñân wahap topñe topñe kalop ya mem hohem talâk sâm nanñe âi wañop. Âi wañop ya kerek tuhum meteop. Ya nâñgâmu ârândâñ otmu yakât otmâmâ nennñe mum hiliwahonomgât dop ki tap. Yâkñe dâinenekmâ manman kârikñan katnenekmu manmâ yâhânóm.

11 Bukulipne, bulâñanâk Anitâñe nanñe hâñgângumu ge tosa barak manop. Yawu manmâ gam nengât tosanennñe pilâningimu âwâñe Anitâñe nine nanne baratne koko salek sâm menenekmu mansain. Otmu Yesuñe gurâ nengât yawuâk imi garilipñe sâmap.

12 Yakât bulâñe tetewuapgât nâñgâm Yesuñe âwâñe yuwu sâm ekuop.

“O, Anitâ, imi garilipñanñe nâhâlen torokatmâ mansai ya gâhât topge sâm tetem ekyongowom. Otmu kiki menñihimune nâhâlen torokatñetâ orowâk mepaeheknóm.”

Yawu sâm ekuop.

13 Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Nâñe Anitâhâlen biwinanñe kepeiman.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbiñe Anitâhâlen biwiyenñe kepeimai yâk yekmâ nine nan baralipñe sâwuap. Otmu nâmâ yâk yengât kunyenñe sâm katnekmu ya galemyongomune orowâk mansain.”

Yawu sâop.

14 Otmu lohimbi nennñeâmâ hânân yuân mansain yakât otmâ Anitâñe ikñe nanñe bulâñe Yesu himbimâmbâ hâñgângumu ge lohimbi nengât toсахât otmâ muop. Otmu Anitâñe mumuñambâ mem yahalop yan Satan Mumuhât Ambonñe ya mem ge kalop.

15 Yawu gârâmâ nenâmâ mumuhât pat otmâ mansain nâñgâm gorâ kakñan manmâ gawin. Otmu yawuâk torokatmâ ki mannehât Yesuñe manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop.

¹⁶ Otmu Anitânje anjelolipnje yengât nângâm Yesu ki hângânguop. Yâhâmâ nengât sâmbâk hângângumu giop. Otmu tâmbânenne Awarahamnje Anitâhâlen biwiñanje kepeim manop nengu yawuâk kepeim manbin. Yakât otmâ tihitnenne otbe sâmbâk giop.

¹⁷ Otmu Anitânje wawaenenekmâ tosanenne pilâningiwe sâmbâk âi sâmbâk wanop. Âi sâmbâk wanop ya memu ârândânj olâkgât himbimâmbâ ge lok otmâ manop. Otmu sâp yan lohimbî nengât biwi nângân nângânnenne ya mem manop.

¹⁸ Otmu nenne lohotnje otnehât Satanje perâkne topnje topnje kâitnongomap yawuâk angoân yâk kâitguop. Kâitgumu ki lohotnje otmu pilâm ba ariop. Yawu gârâmâ nenne lohotnje otnehât Satanje kâitnongomap yan Yesuje mâmânje otningimu yâkât wâtrjan kinmunne mem ge katnenekbe sâmbâk pâp gumap.

3

Yesuje Mosehât kunje tatmap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmbâk nângânet. Anitânje nanne Yesu hângângumu hânân yu giop. Otmu Anitânje mem dâinenekmu Yesuhâlen biwi nângân nângânnenne kepeim konohâk otmâ mansain. Yakât otmâ yâkne mâtâp mem kulet sâningim âwânje Anitâhâlen âwurem yâhâ tatmâ nengât sâmbâk âwânje ulitgumap.

² Otmu Moseje Isirae lohimbî yengât galem pato man sâmbâk Anitânje âi wanop. Âi wanop ya biwiñanje mem tuhum manmâ gaop. Yakât dopneâk Yesuje nengât kunnenne otmâ manbuapgât Anitânje âi sâmbâk wanop ya tem lâuwangim manop.

³ Yawu gârâmâ Mose otmu Yesu yetgât topyetteje iknjâk iknjâk tap yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmbâk nângânet. Lok âlânje emet pato iknjâk tuhumu bukulipñanje eknetâ âlepne nandorone otmu yâkât nângânetâ yahatmu mepaema. Yakât dopneâk Yesuhât komolipne, emelâk Mose otmu tâmbâlipnenne manmâ gawi, otmu âun nen yu mansain, otmu hâmbâi lohimbî tetem mannoma nen kerek iknjak menenekmâ kunnenne tatbuap. Yawu tatmu nenne yâkât nângâmunne yahatmu mepaem yâhâmbisâin.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâen hâum yuwu sâwe. Emet yaje iknjak in ki gam yâhâ kinmap. Nenne kât, nak me senne âlâlâ yaje mem emet tuhumain. Dop yawuâk Anitânje yu ya topnje topnje kalop. Nenne ya ekmâ yanâmâ Anitâhât bêt tosa sâmbâk ekmâ nângâmain.

⁵ Otmu Mose yâhâmâ Anitâhât den lâum hoj bawanjim manop. Hoj bawanjim manmâ yu me ya gâmâlâk tetewuap yakât sâmbâk tetem Isirae lohimbî ekjongom manop.

⁶ Yâhâ Yesu Anitâhât nanñanje nen hârok nengât kunnenne tatmâ tihitnenne otmap. Otmu yâkñak Mosehât gurâ kunje tatmap. Otmu Anitânje Yesuhât pat kuningiop ya mene sâmbâk Yesuhâlen biwinenñanje kepeim manom otmuâmâ pat yakât bulânje ningimu mem Yesu orop tatmâ yâhâmbisâin.

Tâmbâlipnenñanje manman sânduhân ki yâhâwi.

⁷ Yawuhât Anitânje Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge lok âlâ ekumu den yuwu kulemgumap.

⁸⁻¹¹ “Angoân yambu 40 yakât biwiñan, tâmbâlipnenñanje lok ki manmaiângen ari manmâ kunyenne kârikne otmu nâhât den kum manbi. Yawu otjetâ yâk yengât senyenne hâreahâkgât kulem topnje topnje memune ekbi.

Kulem yawu memune ekmâ nâhât topne nângâwi yamâ biwiyenaje pâlâmne otmu manbi. Otmu nâhât den ya nângâm bet pilâm iliwetmâ manmâ gawi. Tâmbâlipyenaje manman sânduhân ari mannomaihât nângâm, nâne Awarahangât pat kuwanjiwan. Yamâ nâne den ekyongowan ya ki lâuiwi. Yakât otmâ kuk otyingim tâmbâlipyenaje nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâmbâ hâreyingiwani. Yawu otyingimune hâhiwin kakjan manminiwi. Yeje sâp yiwerenye yuâmâ yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyenye ki pâlâmne otmu mannomai. Yawu mannomai otmuâmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân mannomai.” Yawu sâop.

¹² Bukulipne, yeje den yu sâlikum topne nângâm henjenjunomai. Yen yawuâk biwiyenye orotok sâmu yan manman amboje Anitâ ya pilânetâ biwiyenye bâlemapgât yen galemahom mannomai.

¹³ Otmu biwiyenye pâlâmne otmapgât orotmemeyenye bâleje bet pilâm Anitâhât den tem lâum haonmâ ârândânj bukulipyenye orop mem hewewenj tuhuakmâ tânahom mannomai.

¹⁴ Yeje biwiyenye Kiristohâlen katjetâ kârikneâk kinmâ gaop yawuâk kinmu manmâ yâhânomai. Yawu manjetâ yanâmâ Kiristone manman kârikjan mem katyekmu yâk orop tatmâ yâhâmbisâi.

¹⁵ Bukulipyenye orop mem hewewenj tuhuakmâ Anitâne den sâmu kulemguop ya nângâm mem mete tuhunomai. Den ya yawu tap.

“Tâmbâlipyenaje lok ki manmaiângen ari manmâ kunyenye kârikne otmâ nâhât den kum manbi. Yawu otmâ biwiyenaje pâlâmne otmu manbi. Yakât otmâ tâmbâlipyenaje manman sânduhân ki mannomaihât sâmbâ hâreyingiwani. Yeje yakât nângâm nâhât den tem lâunihim biwiyenye ki pâlâmne otmu mannomai.”

Den kulemguop ya yawu tap.

¹⁶ Yakât yuwu sâmune nângânet. Lohimbi girawuyenye Anitâhât den nângâwi yamâ biwiyenaje pâlâmne otmu manbi? Yamâ Isirae lohimbi Mosenje angoân dâiyekmu Aihita hân pilâm lok ki manmaiângen ari manbi ya.

¹⁷⁻¹⁸ Otmu Anitâne lohimbi girawuya yengât yuwu sâmbâ hâreyingiop?

“Nâne kuk otyingimune nâhâlen ki torokatmâ manman sânduhân mannomai.”

Yawu sâmbâ hâreyingiop yamâ lohimbi girawuya yengât sâop? Yamâ yuwuhât sâop. Tâmbâlipnenenaje lok ki manmaiângen ari manjetâ yambu 40 pesuk sâop. Lok ki manmaiângen manbi yan Anitâhât den nângânetâ gemu bet pilâwi yakât tosanje meyekmu hiliwahom hâmeyeje gulip olop.

¹⁹ Yakât topne yamâ yuwu nanğain. Nengât tâmbâlipnenenaje Anitâhâlen biwi nângân nângânyenaje ki kepeim manbi. Topne yakât otmâ Anitâne kuk otyingimu manman sânduhân ki manmâ gawi. Yawu gârâmâ yeje tâmbâlipnenenaje otbi yawuâk otmaiâhât biwiyenye galemahom henjenjum manmâ yâhânomai.

4

Anitâne mem manman sânduhân katnenebuapgât mâtâp tap.

¹ Anitâne biwinenenye mem huruj pilâmu sânduhânâk manmâ yâhânôm yakât sâmbâ kalop. Yakât otmâ Anitâ nenekmu ki ârândânj otmapgât biwinenenye galemahom denje biwinenenjan katmâ tiğâk lâum manmâ yâhânôm.

² Emelâhâmâ tâmbâlipnenñaje Anitâhât den pat âlepñe ya nângâwi yamâ yâkâlen biwi nângân nângânyeñaje ki kepeim manbi. Yakât otmâ yâkñe tatmap yan ki mem dâiyekmu yâhâwi. Yan ki yâhâwi yamâ biwiyenñaje ki huruj sâmu tatmâ yâhâwi. Nen gurâ yawuâk Anitâhât den pat âlepñe ya nângâwin. Yawu gârâmâ tâmbâlipnenñaje otjetâ bâleop yawu otmaingât biwi nângân nângânnenñaje Anitâhâlenâk kepeim launje lâuwanjim mannom.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ nenâmâ yâkâlenâk biwi nângân nângânnenñaje kepeim mansain. Yawu manmâ yâhâmunñe biwinenñe sânduk sâwuap. Yâhâ tâmbâlipnenñeamâ yawu ki otbi. Yakât otmâ Anitâñe den sâm hâreyiñgiop ya yawu tap.

“Nâñe den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyiñgiwan.”

Anitâñe in tatmâ nângâmap yakât topñe teteâkgât lok âlâñe den yawu kulempuop.

“Anitâñe hân himbim kândikyotgom âliwahap topñe topñe katmâ arimu hilâm nombolân konok pesuk sâop. Yakât kakñanâmâ in tatmâ nângâop.”

Otmu manman sânduhân orowâk tatmâ nângâne sâm yakât Anitâñe tâmbâlipnenñe dâiyehop. Dâiyekmuâmâ denñe nângâñetâ gemu betbanjim yakât bulâñe ki mewi.

⁵ Yakât otmâ Anitâñe den yawu sâop.

“Nâñe den ekyongowan ya ki lâuwi. Yakât otmâ nâhâlen torokatmâ manman sânduhân ki mannomaihât sâm hâreyiñgiwan.”

Anitâñe yawu sâm hâreyiñgiop.

⁶ Yâhâ tâmbâlipnenñaje den pat âlepñe ya nângâñetâ gemu ki lâuwi. Yakât otmâmâ manman sânduhân ki yâhâwi. Yâhâ nengâlen gâtñe âlâ me âlâñe manman sânduhân yâhâ Anitâ orop manmâ yâhânomgât dop tap. Yawu gârâmâ nenñe yâkâlen biwi nângân nângânnenñaje kepeim den pat âlepñe ya nângâm lâum mannom yanâmâ hâmbâi Anitâñe dâinenekmâ mannom sânduhân katnenekmu manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Yakât bulâñe menomgât mâtâp tap yakât topñe yawu. Tâmbâlipnenñaje manman sânduhân ki manbiñe hâhiwin kakñan manmâ gawi. Yâhâ yapâ torokatmâ lohimbî tetem gawiñe gurâ dop yawuâk manmâ gawi. Yâhâ tetem ganjetâ ganjetâ lok pato âlâ, kutñe Dawiti sâm, yâk teteop. Yawu gârâmâ Anitâñe Dawiti den yawu ekumu kulempuop.

“Yeñe sâp yiwerenñe yuâmâ nâhât den tem lâunihim biwiyenñe ki pâlâmñe otmu mannomai.”

Dawitiñe yawu sâm ekyongop yamâ angoân tâmbâlipnenñaje kunyenñe kârikñe otmâ Anitâhât den kuwi dop yawuâk otbi.

⁸ Otmu embânân angoân Anitâhât den kuwi yakât âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk Mose mumu lok âlâ, kutñe Yosua, yâkñe Mosehât gewâkñan kinmâ tâmbâlipnenñe ya meyekmu hân âlâ, kutñe Kanan, yan ari manbi. Yâhâ Yosuañe manop sâp yanâk manman sânduhân manñet sâm Anitâñe katyehop mâne yakât kakñan Dawiti manop sâp yan “manman sânduhân mannomai” ki sâm ekyongombâp.

⁹⁻¹⁰ Yawu gârâmâ sâp yiwerenñe yu nenñe manman sânduhân manmâ yâhâmbisâingât dop tap. Otmu embânân Anitâñe hân himbim kândikyotgom âliwahap topñe topñe kalop yakât kakñan in tatmâ nângâop. Dop yawuâk nengu manmâ yâhâmunñe Anitâñe sâop ya bulâñe tetemu yâkâlen torokatmunñe ikñe orop tatmâ nângânom.

11 Yakât nângâm yâkâlen biwinenjaŋe tiŋâk kepeim manmâ yâhânôm. Yawu otmunje manman sânduhân katnenekmu ikŋe orop tatmâ yâhâmbisâin.

Anitâhât denje nângâmunje biwinenjan hâumu topnenje mem tetemap.

12-13 Bukulipne, Anitâŋe sâmu den kulemguiwi ya wonân dop sâwe. Nehemân hâum kinmâ sâwe. Nehemje lok kambiamjan memap yakât dopŋeâk Anitâhât denje nângâmunje biwinenjan hâum topnenje mem tetemap. Otmu ikŋe senjan misinjuraknomgât dop âlâ ki tap. Nenne tetekjan kinmunje biwi nângân nângânnenje kerek ekmâ nângâmap. Ya ekmâ nângâmâmâ biwinenjahât topje sâm tetewuap yakât biwi nângân nângânnenje galemguakmâ denje lâum mannom.

Yesuje nengât sâm Anitâ ulitgumap.

14-15 Otmu nen Satanje mem lohotje tuhunenekbe sâm nengâlen âi memap. Yâhâ Yesuje hânân ge manmâ gaop yan Satanje yawuâk yâk mem lohotje tuhuwe sâm nep miop. Yawu otmu ki otmâ tâpikguop. Yâkŋe kârikŋe manmâ Satan mem ge kalop. Yawu gârâmâ nenje Kutdânenje Yesu, Anitâ nanjahât denje lâum mannom. Yawu otmâ manmunje yâkŋe Anitâ orop tatmâ âwâŋaŋe tepŋe nângâningim umam sâningiâkgât ulitgumap.

16 Yawu gârâmâ Satanje mem ge katnenekbe sâm otbuawân lohotje otmaingât Anitâ ulitgumunje mâmâŋe otningiwuap. Yâhâ otmunje bâlewuap otmuâmâ ya sâm tetem ekum yâkâlen biwinenjaŋe kepeimunje kaok nângâningim tosanenje pilâningiwuap.

5

Anitâŋe tosayeŋe pilâyinŋiâkgât hotom uwanjiminiwi.

1 Bukulipne, hotom uminiwi yengât kunje manop yâkât topŋe ekyongomune nângâŋet. Anitâŋe ikŋe nângân nângânje biwinenjan katmu lok âlâ nenje hohetnenjambâ mem tetewin. Mem tetemunje Anitâŋe tosanenje pilâningiâkgât lok yaŋe yâkât senjan kinmâ hotom uminiop.

2 Otmu lok ya orowâk Satanje perâkŋe topŋe topŋe kâitnongomu otmunje bâlem gaop. Yakât otmâmâ nenje Anitâhât den ya lâum hâum pâpguwin yan yâkŋe tepŋe nângâningim lohotjan otningiminiop.

3 Yawu gârâmâ ikŋe orotmeme bâleŋe otmu nengât orotmemenenje bâleŋe yakât tosa Anitâŋe pilâningiâkgât hotom uwanjimanmâ gaop.

4 Yâhâ ikŋe nângân nângânân âi ya ki miop. Anitâŋe topŋe katmâ lok âlâ, kutŋe Aron, yaŋe hotom uyingimu tosayeŋe pilâyinŋiâkgât âi ya sâm waŋop. Topŋe kalop yapâek manmâ gawi yamâ hotom u u lok ya Anitâŋe ikŋahâk mem sâlipyongom âi ya yinŋim gaop.

Yesuje nen sârerenenekmâ muop.

5 Otmu yawuâk Kiristoŋe ikŋe engatŋeâk ki watmâ olop. Anitâŋe âi ya sâm waŋmâ hângângumu giop. Yâhâ emelâk ki giop yan Anitâŋe den yuwu sâm ekuop ya lok âlâŋe kulemguiwi. Den ya yuwu tap.

“Gâmâ nanne ombe bisine. Yawu gârâmâ yiwerenje yu yakât topŋe sâm teterâ lohimi kerekŋe ya ekmâ nângâŋet sâm yakât katgeksan.” Yawu sâop.

6 Yawu gârâmâ Anitâŋe den âlâ yuwu sâm nanŋe ekuop ya lok yaŋe kulemguiwi.

“Angoân lok âlâ, kutŋe Melekiserek sâm, yâkŋe lohimbî yengât tosayenâhât sâm hotom unihîwuapgât âi sâm waŋmune mem gaop. Yawu gârâmâ gâŋe âi ya mem torokat sâm gihimune tuhûm yâhâwuât.” Yawu sâm nanŋe ekuop.

7 Yawu otmâmâ Yesuŋe huruŋ huruŋ manmâ âwâŋahât tem lâuwangim âi ya tuhûm manop. Otmu âwâŋaŋe mumuhât mâtâwâmbâ membuapgât dop tatbaŋgiop ya nâŋgâop. Yâkŋe ya nâŋgâm yâkâlen biwiŋaŋe kepeim yapâ menekbuap nâŋgâm isem ulitguop. Otmu âwâŋahâlen biwiŋaŋe kepeim manop yakât otmâ nâŋgâwaŋgim mumuŋambâ mem yahalop.

8 Yâhâ Yesuŋe yuwu sâm ki ulitguop. “Nâmâ gâhât nange bulâŋe mansan. Yakât otmâ umatŋe âlâlâ nâhâlen tetenihiwuap yamâ sârâ biatbuap,” yawu sâm ki ulitguop. Yawu gârâmâ sâtgum manmâ âwâŋaŋe âi sâm waŋop ya lâum lohotŋe ki olop.

9 Yawu otmâ âi ya biwiŋaŋe tiŋâk mem manmu âwâŋaŋe ekmu ârândâŋ olop. Yakât otmâ yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim tem lâuwangim manmunŋe manman kârikŋan katnenekbuapgât mâtâp teteop.

10 Anitâŋe emelâk Melekiserek âi sâm waŋmu mem manop. Âi yawuâk ikŋe nanŋe tâŋ tâŋ ya waŋmu mem yâhâwuap.

Nenŋeâmâ lepat nâŋgân nâŋgânân ki watmâ mannôm.

11 Bukulipne, yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Nâŋe Yesuhât topŋe ya kerehâk sâm kusânâmâ ekyongowe sâm oan. Yamâ nâŋgân nâŋgânyeŋe umatŋe oap yakât otmâ ihilâk ekyongomune nâŋgâŋetâ ki keterakbuap.

12 Yâhâ den yan yuâmâ emelâk ekyongowin yamâ yeŋe nâŋgâm henŋenŋuwi mâne sâp yiwerenŋe yu bukulipyenŋe kâsikum yingimbâi.

Yamâ yeŋe Yesuhât topŋe nâŋgâm pâpŋuwi yakât nâŋgâmune bâleap. Yakât otmâmâ lok âlâŋe yâhâpŋe den kâsikum yingiwuapgât dopŋe tap. Yengât topyeŋeâmâ yuwu. Yengât nâŋgân nâŋgân yamâ lepat nâŋgân nâŋgân. Lohimbî papato yengât nâŋgân nâŋgân yawuya nâŋgâwi mâne den yan yukât topŋe âlepŋe nâŋgâm metembâi.

Yawu gârâmâ topyeŋe teteâkgât den âlâen hâum sâmunne nâŋgâŋet. Leparâmâ sot nem âkâm yingimunŋe nemai. Yâhâ sot kândâkdâek ki nemai. Yeŋe Yesuhât komolân torokatbi yamâ ŋaŋa ya yengât dop oai. Yamâ girawu otmâmâ lepatŋe nem âkâm yingimunŋe nemai yawuâk nemai? Yakât yeŋe topŋe girawu otmâmâ Yesuhât topŋe ya topŋambâek ki nâŋgâm henŋenŋuai? Yeŋe sot kândâkdâek nemai mâneâmâ Yesuhât topŋe ya nâŋgâm henŋenŋumbâi.

13 Yamâ yeŋe lepalân manmâ orotmeme kiŋgoŋ me orotmeme âlepŋe yâhâp yâhâp ya ekmâmâ mem kiwilim topŋe nâŋgânômaiâhât dop ki tap. Yamâ otmâ tâpikguai.

14 Otmu torokatmâ den âlâen hâum sâwe. Lepat yamâ gâmâlâk papato otŋetâ sot kândâkdâek yingimunŋe nemai. Dop yawuâk lohimbî nombotŋaŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe keterakmu Yesuhât topŋe ya ekmâ nâŋgâm denŋe lâum manmâ gainŋe orotmeme âlepŋe me bâleŋe ya ekmâ kiwilim mansai. Lohimbî yawuya yengât nâŋgân nâŋgânyenŋe me manmanŋeŋe ya ekmâ nâŋgâmune âlepŋe nanŋe otmap.

6

Anitâŋe nenekmâ ârândâŋ olâkgât biwinenŋe yâkâlen katmâ mannôm.

1 Yakât otmâ den yu yâhâpne ki ekyongowe. Anitâ nenekmu ârândân olâkgât nenje orotmemenenje kinjon otbin ya bet pilâm sâmbâ tetemâmâ yâkâlen biwi nângân nângânnenje katbin. Otmuâmâ yakât topne yâhâpne ki ekyongowe.

2 Otmu âlâmâ yuwu. Toen mem katnenekbi yakât topne ki sâmbâ ekyongowe. Me nenje kunyenjan mem kuratgum mem kârikne tuhuyekbin, me mumujambâ yahatnom, me sâp patoen biwi nângân nângânnenjahât topne ekmâ iknjiâk iknjiâk matje ningiwuap yakât topne gurâ yâhâpne ki sâmbâ ekyongowe. Emelâk nângâm metembâihât.

3 Otmu Anitâne biwiyenje mem kusânmâ mâmâne otnihimu yakât den âlâ ânje torokatmâ ekyongowehât nanjan. Yâhâ yiwereje yuâmâ den umatje tap yakât sâmbâ nângânet.

4-5 Lohimbi nombotjanje Kiristohât den pat âlepne nângâwi yan yakât topne nângâm henjengum biwiyenje yâkâlen katjetâmâ himbingât pat kuyingimu mansai. Yawu otmâ Anitâne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge biwiyenjan tatmâ mâmâne otyingimap.

6 Yawu gârâmâ yakât kakjan Kiristohât hâkân otmâ betgum manjetâ biwiyenje pâlâmne otbuap. Otmu Anitâ nanjanje nengât sâmbâ muop yakât nângânetâ tânjât otbuap. Yawu nângâm manmâ yâhânomainje Parisaio Sarukaio yâkne sânetâ Yesu mem howanân kum kânângâwi yâk yengât dop otmâ yakât matje bâlene menomai. Nângân nângân yawuya nângâm manmâ yâhânomai yakât otmâ biwi nângân nângânyenje yâkâlen yâhâpne katnomaihât dop âlâ ki tap.

7 Yakât nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmbâ nângânet. Hân ambolipnanje nep kâmetmâ pilânetâ iop. Imu yan gelâk gemu hân tonje orop yapâ gâtjanje hunsambe teteop. Otmu yapâ sot hâwurum um nem âlepnan manmâ gawi. Yakât dopneâk lohimbi nombotjanje Anitâhât den ya nângâm biwiyenjan katmâ yâkât wâtjan kinjetâ yâkne mâmâne otyingimu orotmeme âlepneâk otmâ.

8 Yâhâ âlâ torokatmâ sâwe. Nep ya kâmetmâ pilânetâ imu yan hewukjanje lâum kurihimu languop yamâ orok sâop. Yakât dopneâk lohimbi nombotjanje angoân biwiyenje Kiristohâlen katmai. Yakât kakjan Anitâhât den ya nângânetâ tânjât otmu pilânetâ yâk yengâlen bulâne âlepne ki tetemap. Yâhâmâ orotmemejenje âlepne ya pilâm orotmeme bâlene otmâ manmâ. Yawu otjetâ Anitâne nângâmu bâlemu hâhiwin kakjan mannomai sâmbâ hemgât pat kuyingimu manmai.

9-10 Bukulipne, yuwu sâmbâ nângânet. Yene ki otmâ tâpikgum hiliwahonomai. Yawu gârâmâ Kiristohâlen biwiyenjanje kepeim manjet sâmbâ biwinanjenje hikum mansan. Yenâmâ Anitâhât tem lâum buku konok orangim manmâ gai. Yawu oai yamâ Anitâne yekmu ârândân oap. Yakât otmâmâ yengât nângâm biwinje pâlâmne ki otmâ pilâyekbuap. Biwiyenje Kiristohâlen katbi yakât otmâ biwiyenje orotok sâmapgât Anitâne mâmâne otyingiwuap.

11 Yawu gârâmâ yene biwiyenje Yesuhâlen iknjiâk iknjiâk katmâ denje lâum orotmeme âlepne otmâ manmâ gai. Yakât otmâ yawuâk torokatmâ manmâ yâhânetgât nanjan. Yâkâlen biwiyenjanje kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu tap yakât bulâne yingimu menomai.

12 Yawu gârâmâ manman kârikjahât pat yakât bulâne menom sâmbâ biwiyenje ki orotok sâmbâ mannomaihât nanjan.

Yesuŋe kulet sâŋmâtâp tiripnongop ya tâŋ tâŋâk watnom.

¹³ Biwiyenŋe orotok sâŋmapgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Awoŋnenŋe Anitâ yâhâmâ topŋe âlâ. Lok me wuân me wuânŋe Anitâhât kunŋe manbuapgât dop bia. Yawuhât emelâk embâŋân Anitâŋe tâmbânenŋe, kutŋe Awaraham, yâkât nâŋgâwaŋŋim pat kuwaŋŋiop sâp yan Anitâŋe ikŋe kutŋe ahonakmâ den ya sâŋm kârikŋe tuhŋm yuwu ekuop.

¹⁴ “Gâhât biwihambâ kâu pato kândâkdâŋe hurunduŋ sânomai.” Yawu sâop.

¹⁵ Awarahamŋe den ya nâŋgâm biwi yâhâp ki otmâ manop yakât bulâŋe miop. Otmu den sâop yakât bulâŋe yamâ nen yiwereŋe tetem mansain yu.

¹⁶ Anitâŋe ikŋe kutŋe ahonahop yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Nenŋe “Wuân me wuân otnom” sâmain yan bukulipnenŋe nengât “lok paha” sâmaiŋet yuwu sâmain. “Anitâhât senŋan wuân me wuân otnom, yawu sâmunŋeâmâ kârikŋe otmap.” Yawu sâmain. Yawu sâmain yamâ yakât bulâŋe ki otmâ yanâmâ Anitâŋe yakât matŋe umatŋe ningiwuap nâŋgâmain.

¹⁷ Yawu gârâmâ Anitâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâŋe den sâŋm kalop ya nâŋgâŋetâ bonŋe olâkgât nâŋgâm ikŋe kutŋe ahonakmâ den ya sâŋm kârikŋe tuhuop.

¹⁸ Otmu Anitâŋe den perâkŋe sâŋm kâitnongowuapgât dop âlâ ki tap. Me biwi yâhâp otbuapgât dop gurâ ki tap. Yawuhât yâkâlen biwinenŋe kepeim manmunŋe tihitnenŋe otmâ himbîngât pat kuningiop yakât bulâŋe ya bulâŋanâk ningimu menom yakât ki gorâningimâp.

¹⁹⁻²⁰ Yesu Âwâŋe tihitnenŋe otmâ manman kârikŋan katnenekmu mannongât yâkâlen arimu orowâk tatmawot. Orowâk tatmutâ emelâk Melekiŋereŋe Anitâŋe lohîmbi yengât tosayeŋe pilâyîngiâkgât sâŋm ulitguop dop yawuâk Yesuŋe nengât sâŋm Âwâŋe ulitgumâp. Yakât nâŋgâm yan engat yâhâp ki otmâ. Bulâŋanâk himbîngât pat kuningiop yakât bulâŋe menom sâŋm biwinenŋe hikuakmâ manmâ yâhânom.

7

Melekiŋereŋe yakât topŋe

¹ Lok âlâ, kutŋe Melekiŋereŋe sâŋm, yâkât topŋe sâŋm tetemune nâŋgâŋet. Melekiŋereŋe yâhâmâ kapi âlâ, kutŋe Salem, yapâ gâtŋe. Yâhâ lohîmbiŋe yu ya Anitâhât pat kuwaŋŋiwi ya mem Melekiŋereŋe waŋbi. Kândikum emelâk kapam tetemu Awarahamŋe ikŋe kapam loklipŋe dâiyekmu ari kapi nombotŋe hawamgum tatbi yakât ambolipŋe yongom itit kiom bâlene tuhuyekmâ yâk yengât noniŋ bulimakao, lama, senŋe âlâlâ topŋe topŋe ya meyiŋgiwi. Meyiŋŋim purik sâŋm âwuremu Melekiŋereŋe orop mâtâwân enjakmâ parahuakmâ Melekiŋereŋe heronŋe otbaŋŋim yuwu sâŋm ekuop. “Anitâ kunnenŋe tatmapŋe mâmâŋe otgihimu lohîmbi yengât kunyeŋe manbuat.” Yawu sâŋm ekuop.

² Yawu sâŋm ekumu Awarahamŋe senŋe âlâlâ meyiŋgiwi ya nombotŋe mem hionmâ yakât sâsâŋambâ konok mem Anitâhât pat kuwaŋŋim Melekiŋereŋe waŋop.

Otmu kut Melekiŋereŋe yakât topŋe yuwu tap, “Manman âilonŋo lonŋo ambonŋe,” yawu. Otmu kapi kutŋe, yamâ Salem, yakât topŋe yuwu tap, “Biwi sânduk ambonŋe,” yawu.

³ Yâhâ Melekiserek ikne hep torehenlipne yengât kutyeŋe ki tap. Otmu sâp girawuyaen teteop me muop yakât topne gurâ yawuâk ki nanġain. Yakât dopneâk Anitâhât nanne Yesu embânġambâek tatmâ gaop. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwuap. Yakât otmâ dopyetne konohâk oap. Nânġâmune yawu oap.

⁴ Melekiserek yamâ lok tânġât bia. Awaraham yamâ Isirae nengât tâmbâhât lok kutdâ manop. Yâhâ kasalipne yongom senne âlâlâyeŋe meyiŋgimâmâ nombotne mem hionmâ yakât sâsânġambâ konok mem Melekiserek waŋop. Yawu ġârâmâ yuwu sânom. Bulânġanâk Melekiserekne Awarahamġât kunje manop.

⁵ Yawu ġârâmâ yakât kakġan Awarahamġât hâkuŋe lok âlâ manop, kutne Lewi sâm, yâkât komolân ġâtġanje Anitâhât hotom um manbi. Yâk yengât sâm Moseŋe girem den yuwu kulemġuop.

“Lewi senne hotom um manmâ yâhânomai. Otmu Isirae lohimi nombotġanje yu me ya yeŋe sâsânġambâ konok mem Lewi sen yiŋginomai.”
Yawu sâm kulemġuop.

⁶ Yâhâ Melekiserek yamâ Awarahamġât komolân ġâtne bia. Yakât otmâmâ Awarahamne senne âlâlâ mem Melekiserek waŋmu yâkne yuwu sâm ekuop. “Anitâŋe mâmâŋe otġihimu kunyeŋe manbuat.” Yawu sâm ekuop.

⁷ Yakât otmâ topyetne girawu nânġânôm? Âlâŋe kunje manop? Melekiserek yâkne me, me Awaraham yâkne? Yakât yuwu sâwe. Awarahamne Anitâhât pat kuwaŋġiop ya mem Melekiserek waŋop. Yakât otmâmâ Melekiserekne Awarahamġât kunje manop. Nânġâmune yawu oap.

⁸ Otmu torokatmâ yuwu sâwe. Senne âlâlâ yu me ya yeŋe sâsânġambâ kâsikum konok mem Lewi sen yiŋgiminiwi. Otmu Lewi sen mum gawi ya yengât topyeŋe yamâ kulemġuwi. Yâhâ Melekiserek yâkât topneâmâ ki kulemġuwi. Topne yakât otmâ Melekiserekne hotom uminiwi ya yengât kunyeŋe manop. Nânġâmune yawu oap.

⁹⁻¹⁰ Otmu Lewi sen manbi ya gurâ ki tetenġetâek Awaraham Lewihât hâkuŋe yâkne Melekiserek senne âlâlâ ya waŋop. Yawu ġârâmâ Lewi sen yâkne Awaraham yâkâlambâ tetem torokatmâ gawi yâkneâmâ yawuâk waŋbi.

Bulâŋe ki teteop yakât otmâmâ Anitâŋe Lewi sen yamâ mem ge katyehop.

¹¹ Lewi sen yengâlambâ lok kunje âlâ, kutne Aron, Mose imiŋe. Otmuâmâ Anitâŋe âiyenġahât topne ya sâm tetem Mose ekumu kulemġuop den ya lâum hotom um manmâ gawi. Hotom um manmâ gawi yapâ manman kârikġahât bulâŋe ki teteop. Ki tetemu Anitâŋe Lewi sen yengât nânġâmu kakne olop. Nânġâmu kakne otmu lok topne âlâ, ikne nanne Yesu hânġânġumu ge manman kârikġahât mâtâp mem teteniŋiop.

¹² Otmu Lewi senne hotom u uhâk mâtâp watminiwi ya pesuk sâek sâm yâkneâmâ emelâk anġoân Anitâŋe Melekiserek âi sâm waŋop ya torokatmâ tuhuop. Tuhum pesuk pilâm manman kârikġahât pat yakât bulâŋe mem teteniŋiop.

¹³⁻¹⁴ Yawu ġârâmâ kutdânenne Yesu yâhâmâ Yura sen yapâ ġâtne. Yawu ġârâmâ Moseŋe Yura sen yengât hotom um mannomai sâm ki ekyongop. Yakât otmâ Yura ambonne âlâŋe hotom ki uop, bia kârikne.

¹⁵⁻¹⁶ Yâhâ, Yesuŋeâmâ gem Melekiserek yâkât âi ya torokatmâ mem manop yakât nâŋe yuwu nanġan. Anitâŋe Lewi sen yâk yengât orotmemeyeŋe yakât nânġâmu tânġât otmu yaŋak benne nanne hânġânġumu ge nengât sâm muop.

Mumuṅambâ yahatmâ Âwâṅe Anitâhâlen yâhâmu tawot. Tatmâ nengât sâmu ulitgumap.

¹⁷ Yakât Anitâṅe nanṅe ekumu lok yaṅe den kulempuop ya yuwu tap.

“Anṅoân lok âlâ, kutṅe Melekiserek sâmu, yâkṅe lohimi yengât tosayeṅahât sâmu hotom unihiwuapgât âi sâmu waṅmune mem gaop. Yawu gârâmâ âi ya sâmu gihimune gâṅe torokatmâ tuhum yâhâwuât.” Yawu sâop.

¹⁸⁻¹⁹ Otmu yuwuhât sâop. Emelâhâmâ Lewi senṅe topṅe katmâ Moseṅe den kulempuop ya lâmu hotom um orotmeme topṅe topṅe otmâ manmâ gawi. Yamâ benṅe yâk yengâlen bulâṅe âlâ ki teteop. Otmu yaṅe tânnongowuapgât dop âlâ ki teteop. Yakât otmâ Anitâṅe nâṅgâmu ki ârândâṅ otmu nanṅe Yesuṅe mâtâp âiṅe meningiâkgât hâṅgângumu giop. Gem âi sâmu waṅop ya tuhum pesuk pilâm âwâṅahâlen âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yakât otmâ nenṅe biwinenṅeṅe hewewer otmu Anitâ orop den alahunomgât mâtâp teteningiop. Yakât nâṅgâm yâkâlen biwinenṅeṅe kepeim manmâ yâhânom. Yâhâ Yesuṅe mâtâp âiṅe mem teteningiop yakât topṅe ikṅiâk tap yakât torokatmâ âlâ sâwe.

²⁰⁻²¹ Anṅoân Lewi senṅe topṅe katmâ hotom une sâmu âi ya mewi sâp yan Anitâṅe yâk yengât den âlâ ki hikuop. Âi ya in topṅe katmâ mewi. Yâhâ Anitâṅe ikṅahâk den hikumu nanṅe âi sâmu waṅop. Anitâṅe den hikumu nanṅe ekuop ya lok yaṅe yuwu.

“Anitâṅe den yuwu sâmu hikumu ya kârikṅe olop. Âi ya sâmu gihimune gâṅe torokatmâ tuhum yâhâwuât.” Yawu kulempuop.

²² Otmu kândikum Moseṅe Lewi sen âi sâmu yingimu mem gawi ya pesuk sâop. Yâhâ Yesuṅe Anitâhât senṅan âi ya memap yamâ ki pesuk sâwuap. Yakât bulâṅe tetewuapgât nâṅgâm eṅgat yâhâp ki otmain.

²³ Otmu âlâ sâwe. Lewi senâmbâ gâtṅe lok dondâṅe âi ya mem mum gawi. Mum gaṅetâ yâk yengât tepyeṅe kâlehengâtṅeṅe nep ya torokatmâ mem gawi. Otmu ya yawuâk âi mem yaṅak mum gawi.

²⁴ Yâhâ Yesuṅeâmâ mumu ki pesuk sâop. Yesu yamâ mum yahalop. Yahalop gârâmâ yâhâpṅe ki mumbuap. Otmu âi miop ya yawuâk mem yâhâmbisâp. Yakât otmâ yâkṅe Lewi sen kerek yengât kunyeṅe tatmap.

²⁵ Yakât otmâ Anitâṅe umam sâningiâkgât nenṅe biwinenṅe yâkâlen kepeim manmâ yâhâmunṅeâmâ Yesuṅe tihitnenṅe otmâ âwâṅe ulitgum yâhâwuap. Yanâmâ âwâṅeṅe nen den âiân katnenekbuapgât dop ki otbuap.

²⁶ Yesuṅe konok sârerenenekbuapgât dop. Yâkât topṅe ikṅiâk tap. Yâhâmâ uwawapṅe bia manmâ tosa âlâ ki olop. Yawuhât âwâṅe Anitâṅe mumuṅambâ mem yahalop. Mumuṅambâ yahatmâ himbimân yâhâmu orowâk tawot.

²⁷ Otmu torokatmâ sâwe. Lewi senṅe, anṅoânâmâ yeṅe tosayeṅe Anitâṅe pilâyingiâkgât hotom uminiwi. Otmu yakât kakṅanâmâ Anitâṅe lohimi yengât tosa pilâyingiâkgât nâṅgâm hotom uminiwi. Yâhâ Yesuṅe dop yawuya ki olop. Yâhâmâ tosa bia manmâ gam muop. Otmu yamâ ikṅahât otmâ ya ki olop. Yakât bulâṅeâmâ yuwu teteop. Nengât tosa ya âwâṅeṅe pilâningiâk sâmu ikṅak nengât sâmu mumu ârândâṅ olop. Yawu gârâmâ nengât sâmu yâhâpṅe mumbuapgât mâtâp âlâ ki tetewuap.

²⁸ Otmu yakât den pâṅe tâlâwâk âlâ sâmune nâṅgâṅet. Anṅoânâmâ Moseṅe âi yakât topṅe kulempum kalop ya watmâ Lewi sen âi ya sâmu yingimu mewi. Yâhâ lok biwi nâṅgân nâṅgânnenṅe yamâ bâleṅe, nen hârokṅe otmâ tâpikgum tosa mem gamain. Yâhâ Moseṅe âi sâmu yingimu mem manmâ gawi yakât kakṅanâmâ Anitâṅe ikṅe nanṅe âi sâmu waṅmu miop. Yâhâ Anitâ nanṅahât

topņeâmâ ikņiâk tap. Yâkņe âi ya mem târârâhâk manmâ gam muop. Otmu mumuņambâ yahatmâ himbimân yâhâmu âwâņe orop tawot. Yakât otmâ âi miop yakât bulâņe tetewuapgât nâņgâm enġat yâhâp ki otmain.

8

Anitâņe den hâņņe pilâm yan âiņe ya mem kârikņe tuhuop.

¹ Otmu den kulemguan yukât topņe yamâ yuwu tap. Nengât Kutdânenņe yamâ Yesu. Nenņe yâkât topņe nâņgâm henġenġuain. Yâhâmâ âwâņe himbimân tatmap yâk orop dopyetņe konohâk.

² Emelâk anġoân tâmbâlipnenņeâmâ hotom u uhât selep tuhuwi yan Anitâņe tosayeņe pilâyinġiâkgât hotom um gawi. Yâhâ sâp yiwerene yuâmâ Anitâ nanņeâmâ âwâņe orop tatmâ âwâņe tosanenņe pilâningiâk sâm ulitgumap.

³ Yâhâ Mosenņe den topņe kulemgum kalop ya Lewi senņe lâum Anitâņe tosa pilâyinġiâkgât lama me nâi me âlâlâ ya gâim katmâ hotom um gawi. Yâhâ Yesuņeâmâ lama me âlâlâ ya ekmu tâņât otmu ikņe manmanņe ki alitmâ kawenennan kinmu kuņetâ muop.

⁴ Mum yahatmâ himbimân yâhâmu âwâņe orop tatmâ âi ya mem tatmap. Yâhâ hânân yuân Lewi senņe Yura ambolipņe yeņġât girem den watmâ Anitâņe Yura lohimbi yeņġât tosa pilâyinġiâkgât âi mem mansai. Yakât otmâ Anitâ nanņeâmâ torokatmâ nep membâpġât gewâk ki teteop.

⁵ Lewi senâmbâ gâtņeâmâ hotom u u emetņan yâhâm âi topņe topņe yan memai. Yâhâ yakât bulâņeâmâ himbimân Anitâ tatmawân tap. Otmu anġoân emelâhâmâ Mosenņe hotom um yâhâminiwi yakât selep kuņet sâm topņe kalop yanâmâ Anitâņe yakât topņeâmâ yuwu sâm tetem ekuop.

“Gâ emelâk Sinai pumņan yâhâ sâp kâlep manon yan himbimân nâhât kawine tap ya tiripgohomune ehon. Yakât otmâ ekyongorâ ya dop kum kuņet.” Yawu sâm ekuop.

⁶ Yawu gârâmâ Kutdânenņe Yesu ikņak himbimân yâhâm nenņe lohotņe otmaingât âwâņe Anitâ ulitgum tatmap. Yakât otmâ yâkņe Lewi sen kerek yeņġât kunņe tap. Otmu âlâ sâwe. Mosenņe den sâm teteop yakât bulâņe ki teteop. Yâhâ Anitâņe ikņe nanņe hâņġângumu ge den eknongop yamâ bulâņe teteop.

⁷ Yâhâ Mosehât girem den yakât bulâņe âlepņeâk tetem gaop mâneâmâ Anitâ nanņahâlen kulem bulâņe teteop yu ki tetembâp.

⁸⁻⁹ Yawu gârâmâ Anitâņe Mose ekumu den kulemguop yamâ kerehâk ki lâuwî. Ki lâuņetâ Anitâņe nâņgâmu bâlemu yakât den âlâ yuwu sâm hikuop yakât topņe sâm tetemu poropete âlâņe kulemguop ya yuwu tap.

“Anġoânâk nâņe Isirae lohimbi Aihita hânâmbâ dâiyeķmâ taka girem den ya yinġim yâk orop den hikuwan. Yawu gârâmâ yâkņe den ya hâkâņ otmâ kuwî. Yakât otmâ nâku yawuâk yeņġât hâkâņ otmâ betyongoan. Yakât otmâmâ hâmbâi sâp âlâenâmâ Awarahamġât sen, komot yâhâp, Isirae yet Yura, yâk orop den hikumune yaņe kârikņe tatmâ yâhâwuap.

¹⁰ Otmu den topņe yamâ yuwu. Sâp âlâenâmâ den mâtâpņe anġo hikuwom yakât bulâņe yamâ nâņe biwiyeņan kâmethom. Otmu nâņġân nâņġanyeņan kulemgumune tatmâ yâhâwuap. Yawu otmâ nâņe yâk orop tatmâ tihityeņe otmâ yâhâmbisân.

- 11 Sâp yanâmâ lok yahat yahatŋe me lok geheŋe, kutyeŋe orop me kutyeŋe bia, ya kerehâkŋe nâhât topŋe topŋambâek nâŋgânômai. Yakât otmâ nâhât topne ki pâpŋum âi pâi tuhuanŋinômai.
- 12 Otmu sâp yanâmâ nâŋe yengât tosa me orotmeme bâleŋe yakât matŋe ki yinŋiwom. Nâŋe umam sâyiŋim otŋetâ bâlem gaop yakât yâhâpŋe ki nâŋgâwom.” Anitâŋe yawu sâop.
- 13 Otmu yakât yuwu sâwe. Den yakât bulâŋe yawu tetewuap. Otmu angoân Anitâŋe den hikuop yakât Moseŋe kulemuop ya bulâŋe ki teteop. Yakât otmâ dop kum yuwu sâmune nâŋgâŋet. Nak âlâ esenŋaŋe gimbanŋum mum beretek sâm gemap yakât dopŋeâk den yanŋeâmâ bialop. Yawu gârâmâ Anitâŋe den âiŋe hikuop yakât bulâŋe tetem henŋeŋuwuap.

9

Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ Anitâ mepaeminiwi.

1 Otmu emelâk Anitâŋe girem den ya tâmbâlipnenŋe yinŋim yâk orop den hikuop sâp yanâmâ orotmemeyeŋe topŋe topŋe otmâ manŋetâ ârândânŋ olâkgât Anitâŋe yakât topŋe Mose ekumu kulemuop. Otmu âlâmâ hotom ya girawu unômai yakât topŋe ya gurâ yawuâk sâm tetem ekuop.

2 Yâhâ hotom uminiwi selep yakât topŋeâmâ yuwu. Angoânâhâmâ hotom uminiwi yanŋe âiyeŋe tuhuŋetâ kâtâpyongoâkgât sâŋum kâlep ya hikuŋetâ ge sârârâk kinop. Otmu kawe yakât kutŋeâmâ “Anitâ sâm mepaenom,” yawu kunbi. Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋe in manmaiŋe ya kâlehen yâhâmai sâm samut katbi. Otmu kâlehen yamâ lambe saum katminiwi yakât kawe. Otmu banŋa um yan Anitâhât pat kuwanŋim mem yâhâ katminiwi yakât kawe.

3 Yâhâ yakât kâlehenâmâ sâŋum âlâ kâlep pato ya yawuâk hawamgum katmâ hikuŋetâ ge hârândânŋâk kinop. Otmu kawe yakât kutŋeâmâ “Anitâhât welâmŋe,” yawu sâm kunbi. Yawu otmâ Anitâŋe yan ge tatmap nâŋgâm Lewihât komot kunyeŋe yâkŋak yan yâhâminiop.

4 Otmu alata âlâenâmâ sot hotomŋe topŋe topŋe uminiwi yakât kawe. Alata yamâ goliŋak tuhuwi. Otmu Moseŋe emelâk girem den tapeân kulemuop ya mem yakât emetŋe goliŋak tuhum katŋetâ talop. Otmu âlâmâ angoân Aihita hân pilâm lok ki manmaiâŋen taka manŋetâ yan Anitâŋe sot âlâ, kutŋe mana sâm, ya yinŋiminiop yakât nombotŋe yamâ belo âlâ goliŋak tuhum katbi yan mânunŋmâ katŋetâ tatminiop. Otmu âlâmâ Arongât howan ya emelâk elelek sâm kulem olop ya. Ya yâhâp yâhâp mem hâwurum tapeân Moseŋe kulemuop ya orop konohân katŋetâ tap.

5 Otmu yakât kakŋanâmâ anŋelo yâhâp yetgât umutyetŋe yamâ goliŋak tuhum yan kânâŋgâyeleŋetâ kinminiowot yamâ yuwu nâŋgâwi. “Anitâŋe yâk yetgât hohetyetŋan ge tatmâ tihitnenŋe otmâp. Yakât ikŋe lanŋiŋe pato yanŋe yâk yetgât hohetyetŋan tetemu ekmain.” Yawu nâŋgâwi. Yawu nâŋgâm yan hotom uminiwi yâk yengât kunyeŋaŋe noniŋ bulimakao hepŋe tuanŋumu geminiop. Otmu den yu ekyongomune kâlep kâlep olâkgât ki nanŋan. Yawuhât tâlâwâk sâwoman.

6 Otmu tâmbâlipnenŋaŋe yu me ya otnehât nâŋgâwi. Yamâ Lewihât komolân gâtŋe yanŋe kawe âlâ, kutŋe “Anitâ sâm mepaenom,” yan hilâm ârândânŋâk yâhâm lohimbî kerek belâŋen manbi yengât sâm Anitâ ulitgum mepaewi. Otmu lohimbîŋe yu me ya Anitâ wanŋehât nâŋgâwi yamâ mem kawe yan katmâ gawi.

7 Otmu hotom u u yakât kawê, kutŋe “Anitâhât welâmŋe” yan hotom um gawi ya yengât kunŋe, lok konohâkŋe, yâhâmâmâ ikŋe, otmu bukulpŋe nombotŋe, otmu Isirae lohimbî kerek yâkŋe otmâ tâpikgum manbî ya kerek yengât tosa ya Anitâŋe pilâyingiâkgât yan yâhâop. Otmu yambu konok yakât biwiŋan hilâm konohâk Anitâhât kawenŋan yâhâm noniŋ bulimakao lokŋe kum ya hepŋe tuanŋuminiop.

8-9 Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwi nâŋgân nâŋgânnenŋe mem hewewenŋe tuhumu yakât topŋe yuwu nâŋgâwin. Hotom uminiwi yakât kawean lohimbî kerehâkŋe ki yâhâminiwi. Yawu nanŋain. Otmu Lewihât komolân gâtŋeŋe âiyeŋe tuhumu yan Anitâŋe ya ekmâ tep âlep nâŋgâyingiâkgât ya otminiwi. Yamâ ya ekmâmâ yuwu nanŋain.

10 Orotmemenenŋe âlâlâ yu me ya ki orotŋe sâam kuanŋiwin, me ki neŋet sâam, me ki meŋet sâam undip karanŋiwin ya ihilâk longâemâmâ otmâ tâpikguminiwin. Otmunŋe bâleminiop yakât tosa Anitâŋe pilâningiâkgât hep tuanŋuminiwi. Hep tuanŋuminiwi yaŋe tânnongom manman mem teteningimbâpŋât dop ki talop. Yaŋeâmâ orotmemenenŋe bâleŋe ya ekmunŋe teteâkgât yawu otminiwin. Yawuâk torokatmâ otmâ ganetâ Anitâŋe nâŋgâmu ki ârandân olop. Yawu gârâmâ yâkŋe biwinenŋe ekmâ nâŋgâm ikŋe nanŋe tâŋ tâŋâkŋe mâtâp âiŋe meningiâkgât hângangumu giop. Gem yan hotom uminiwi yakât bonŋe yamâ yâkŋe mem teteop.

Yesuŋeâmâ mâtâp âiŋe mem teteningiop.

11 Otmu yakât topŋe nâŋgâm heŋenŋunŋetgât torokatmâ yuwu sâamune nâŋgâŋet. Hânân yuân hotom u uhât selepŋe tuhuwi yan Yesuŋe ki yâhâm hotom ya uop. Bia kârikŋe. Yâkŋeâmâ himbimân yâhâm âwâŋe Anitâ orowâk tatmâ manman kârikŋe yakât pat kuningim yakât bulâŋe nenŋe menehât alahum tatmawot.

12 Otmu âlâ yuwu sâawe. Hotom um gawi ya yengât kunŋaneâmâ noniŋ bulimakao gâim hep ya mem sâŋgum kâlep mem yahatmâ kâlehen baminiop. Bam yan Anitâhât welâmŋan hep tuanŋumu kakŋan geminiop. Yesu Kiristonŋe yawu ki olop. Yâkŋeâmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop yan ikŋe hepŋe tosanenŋe piringiŋiŋop. Yâkŋe yawu otmâ Anitâhâlen yâhâm sârerenehenŋe. Yawu olop yakât otmâ nenŋe yâkât manmanân torokatmâ manmâ yâhânom.

13 Yâhâ emelâhâmâ yuwu otminiwi. Lohimbî âlâ me âlâŋe lok mumunŋe wâimai sâam Lewihât komolân gâtŋeŋe samut katminiwi. Yâhâ lohimbî âlâ me âlâŋe wâinomai yanâmâ Lewihât komolân gâtŋeŋe bulimakao nanŋe gâim unŋetâ sem kou otminiop. Kou yaŋe mem lok mumunŋe wâiŋop yâkât hâkŋan samut ya biatbanŋiâkgât moseleminiwi. Otmu âlâmâ hotom um yan yuwu nâŋgâminiwi. “Yâkŋeâmâ noniŋ bulimakao gâiŋetâ yakât hepŋe gem yan nenŋe manman âilonŋo lonŋo me tosa bia mannehât gem piriap,” yawu nâŋgâm yan otminiwi.

14 Yuâmâ Kiristo yâkŋe giop. Yamâ Anitâhât Wâtgât Mâmâŋahât Heak embânân âlâlâ ki tetemuâk tatmâ gamap yaŋe mâmâŋe otbanŋimu tosa bia manmâ gam kawenenŋan kinmu kuŋetâ mum yan ikŋe hepŋe giop. Yawu otmâ biwi nâŋgân nâŋgânnenŋe hewewenŋe otmu Anitâhât tem lâum hoŋ bawanŋinehât manmunŋe bâlem gaop yakât tosa yamâ konohâk pirimu biatmâ meteop. Yakât otmâ logât orotmeme tâŋat ya pilâm biwi nâŋgân nâŋgânnenŋeŋe yâk konok hikum yâkât pat manmâ yâhânom.

15 Otmu torokatmâ sâawe. Anitâŋe dâinenekmâ manman kârikŋe yakât pat kuningim den hikuop yakât bulâŋe menehât Kiristonŋe nengât sâam muop.

Mum yan otmunje bâlem gaop yakât Anitâñe matñe umatñe ningimap sâm yakât manman kârikñe yakât mâtâp âñe mem teteningiop. Otmu emelâk Lewi sen yengât amutgen manmâ mâtâp ya watmâ otmunje bâlem gaop yakât tosa ya Yesunje pilâningim sârerenenehop.

Moseñe noniñ bulimakao hepñe mem tuangguop.

16-17 Otmu nenñe orotmemeâmâ yuwu tap. Umatñe âlâlâ yu me ya teteningimu munomân senñe âlâlâ yuwu yawuya miaknomai yawu sâmâmâ nan baralipnenñe yamâ bânñenñe bâñe yakât pat kuyiñgimain. Otmu den ya sâm pat kuyiñgimain yakât bulâñe yamâ orowâk manmâ yâhânômân yan bonñe ki teteyiñgiwuap. Nen mumunñe yakât kakñan bulâñe yamâ âlepñe miaknomai.

18 Yakât dowâk Anitâñe angoânâmâ den ya sâm hikuop yakât bulâñe teteâkgât Moseñe den ya kulemgum inâk ki kalop. Yuwu otmâ kalop.

19 Yâkñe pepa mem lohimbi komot pato yañe Anitâhât den ya topñambâek nângâñetâ keterahâkgât ekyongomu nângâwi. Otmu den sâop yakât bulâñe ya tetem heñgeñguâkgât yâkñe noniñ bulimakao hepñe ya to orop menduhum memâmâ tuangumu pepaen giop. Tuangumu gemu nak bêt bêtñe mem losohomâmâ sângum âlâ mem yakât potonñan kepeim hewân kalop. Katmu hewâk pato otmuâmâ den ya sâm teteop yakât bulâñe teteâkgât hep tuangumu lohimbi kerek kakyeñan giop.

20 Yawu ekmâ topñe nângâñetgât yuwu sâm ekyongop.

“Girem den Anitâñe sâm hikuop ya lâum manñetâ bulâñe teteyiñgiâkgât hep yuâmâ mem tuanguan. Yakât topñe ekmâ nângâm heñgeñgunomai.” Yawu sâm ekyongop.

21 Otmu yawuâk wahap yu me ya Anitâñe nângâyiniñgiâkgât sâm katbi ya kakñan gurâ hep mem tuangumu giop.

22 Otmu den kârikñe emelâk kulemguop yakât topñe yuwu tap. Noniñ bulimakao me âlâlâ ki gâim hepñe lâum mosenetâ geminiop yanâmâ tosayeñe yawuâk tatminiop. Yâhâ lâum moselewi yanâmâ Anitâñe tosayeñe pilâm umam sâyiniñgiopgât mâtâp ya teteyiñgiop.

Yesunje nengât tosehât otmâ mumu ârândâñ olop.

23 Otmu Moseñe hep ya mem senñe âlâlâ ya kakñan tuangumu giop ya ârândâñ olop. Yâhâ yiwereñe yuâmâ senñe âlâlâ hep yañe tuanguop yakât bonñe himbimân tap. Yakât hep tuanguop yañe bulâñe ki olop. Yakât otmuâmâ heñgeñguâkgât Yesunje himbimân yâhâop.

24 Yawu gârâmâ Anitâhât kawe bulâñe ya himbimân tap yakât Yesunje yuân hânân in selep kum yan yâhâ hotom uwi yan ki yâhâop. Yâkñeâmâ himbimân yan yâhâop yanâmâ yâkñe nenñe lohottñe otmaingât âwânaje mâmâñe otningiâk sâm ulitgum tatmap.

25 Otmu torokatmâmâ âlâ yuwu sâmune nângâñet. Hotom um gawi ya yengât kunyeñaje yambu ârândâñâk yâhâ noniñ bulimakao me âlâlâ hepñe lâum tuanguminiop. Yâhâ Kiristonje yambu ârândâñ ki mum hepñe gemap. Yâhâmâ sâp konok kuñetâ muop yan hepñe gemu ârândâñ olop.

26 Yawu gârâmâ Kiristonjeâmâ yâkñe otminiwi yawu ki olop. Yawu olop mâne emelâk embânân lohimbi kândikyotgop yapâek yambu ârândâñ kuñetâ mum hepñe gembâp. Yâhâ yâkñeâmâ ya ki olop. Âwânaje tosanenñe pilâm umam sâningiâkgât mâtâp âñe mem teteningim kawenennan kinmu sâp

konok kuñetâ muop yan ikñe hepñajak nengât tosanenñe pirimu ârândân olop.

²⁷ Otmu Anitâñe sâop yakât nen munom yakât kakñan biwinenñe ikñiâk ikñiâk ekmâ nâñgâm topnenñe mem tetewuap. Mem tetemâmâ otbin mewin yakât matñe âlâku ikñe ambo ambo ningimu menom.

²⁸ Yakât otmâ lohimbi nengât tosa ya bialâkgât Anitâñe nâñgâwanñimu Yesuñe nengât toсахât otmâ muop. Mumu ârândân sâop gârâmâ Yesuñe yâhâñe mumbuapgât dop âlâ ki tap. Emelâk mumu otmu ârândân olop. Yakât otmâmâ nenñe biwi nâñgân nâñgânnenñe yâkâlen katmâ manmunñe yanâmâ yâkñe den âiân yâhâñe katnenekbuapgât dop ki otbuap. Yâhâ nenñe biwi nâñgân nâñgânnenñe yâk kepeim manmunñe taka menenekmu orowâk ari manmâ yâhânom nâñgâm biwinenñe yakât mem mambotbanñim mannom.

10

Emelâhâmâ hep tuanguminiwi yamâ imbiâk otminiwi.

¹ Otmu emelâk Anitâñe den âlâlâ Mose ekumu kulempuop ya lâum hotom uminiwi ya yengât kunñe âlâñe yambu ârândânâk hotom uminiwiân noniñ bulimakao me âlâlâ hepñe mem yâhâ tuanguminiop. Yakât otmâ lohimbiñe tosayeñe ya bunewâk pesuk sâyingimu Anitâhâlen torokatnomai yakât mâtâp ki teteop. Yâkâlen torokatne sâmp pâpuguwi.

² Yâhâ sâp yan tosayeñe ya pesuk sâmp mâne hotom uwi yakât kakñan âi ya yâhâñe torokatmâ ki membâp. Otmu tosayeñe ya emelâk bialop mâne manman sânduhân manbâi.

³⁻⁴ Yawu gârâmâ otñetâ bâlem gaop yakât nelâm yongomapgât yambu ârândânâk hotom uminiwi ya yengât kunyeneñe noniñ bulimakao yakât hepñe mem yâhâ tuanguminiop. Yawu otñetâ manmâ gawi yamâ tosayeñe yakât nâñgâmâk manmâ gawi.

⁵⁻⁶ Otmu tosayeñe yawuâk tatyñgimu manmâ gawi yakât Kiristoñe âwânñe Anitâ den yuwu sâmp ekuop ya poropete âlâñe kulempuop.

“Anitâ, Kutdâne, gâmâ noniñ bulimakao me âlâlâ ya gâim hotom uñetâ nâñgârâ ya bonñe ki otmap. Otmu hep mem tuangum mansai yakât nâñgârâ bonñe ki otmap. Otmu sot um gâhât pat katmai yakât gurâ nâñgârâ tâñât otmap.

⁷ Yawu gârâmâ nâñeâmâ lok otmâ hoñ bahihim gâñe den tâñ tâñâk lâum yan yakât bonñe memune ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yawu sâmp yan Yesu Kiristoñe himbim pilâm ge den yakât bulâñe ya mem teteop.

⁸ Yâhâ den yakât topñeâmâ yuwu tap. Anjoân Kiristoñe den yuwu sâop.

“Gâmâ yâkñe noniñ bulimakao ya gâim hotom umai, me hepñe mem tuangunetâ gemap, me sot um gâhât pat sâmp katmai ya kerek ekmâ nâñgârâ bulâñe ki otmap.” Yawu sâop.

Yawu otmâ Isirae lohimbiñe Anitâhât den biwiyeñeñe ki kepeim lâum gawi, imbiâk lâum gawi yakât Anitâñe nâñgâmu bâleop.

⁹ Kiristoñe den sâmp teteop yan torokatmâmâ den âlâ yuwu sâop.

“Nâñeâmâ hoñ bahihim gâhât den tâñ tâñâk lâum yan yakât bonñe memune ârândân otbuap.” Yawu sâop.

Yawu otmâ Anitâŋe den âlâlâ Mose ekumu kulemguop ya lâum hotom uminiwiŋe yakât bulâŋe ki mewi. Yakât otmâ Anitâŋe bonŋe teteâkgât sâmanŋe Yesu Kiristo hâŋgângumu ge muop.

¹⁰ Yesu Kiristoŋe ikŋe manmanŋe ki alilop. Yawu otmâ Anitâŋe âi sâm waŋop ya lâum manmâ gam muop. Yakât otmâ tosanenŋe kerehâk pilâningimu nenŋe Anitâhât senŋan aŋun bia manmâ yâhânomgât mâtâp ya sâm ningiop.

Yesu kuŋetâ hepŋe gemu ârândânŋ olop.

¹¹ Bukulipne, den yu yâhâpŋe torokatmâ sâwe. Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâm Lewi senŋe noniŋ bulimakao gâim hep tuanŋum âlâlâ tâtâemâk otmâ gawi yakât bulâŋe ki teteop.

¹² Yawu otmâ gaŋetâ Anitâŋe tosanenŋe pilâningiâkgât Yesuŋe nengât kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yawu otmâ yanâmâ manman kârikŋahât bulâŋe ya teteop. Yawu otmâ muop gârâmâ yâhâpŋe mumbuapgât mâtâp ya ki tap. Emelâk ya otmu ârândânŋ olop. Otmu mum yahatmâ Anitâhâlen yâhâ tat tat kârikŋe tatmâ yâhâmbisâp.

¹³ Anitâŋe Satan bâleŋe otmu kasa nombotŋe mansai ya kerek hilipyongom mem ge katyekbuap yakât Yesuŋe mambotmap.

¹⁴ Otmu sâmune nâŋgâŋet. Yesuŋeâmâ mum yahalop yâkâlen nenŋe biwinenŋaŋe kepeim manmain. Yawu otmunŋe Anitâŋe tosanenŋe kerehâk pilâningimu ikŋe senŋan salehâk manmâ yâhânom.

¹⁵ Otmu yukât topŋe teteâkgât Anitâhât Wâtgât mâmânŋahât Heakŋe topŋe ya sâm tetemu poropete âlâŋe kulemguop ya yuwu tap.

¹⁶ “Kutdânenŋaŋe yuwu torokatmâ sâop. Sâp âlâenâmâ den mâtâpŋe aŋgo hikuwom yakât bulâŋe yamâ nâŋe biwiyenŋan kâmetbom. Otmu nâŋgân nâŋgânyenŋan kulemgumune tatbuap.”

¹⁷ Yawu sâmâmâ yuwu torokatmâ sâop.

“Nâŋe yengât tosa me orotmeme bâleŋe yakât matŋe ki yingiwom. Umam sâyingiwom. Yawu otmâ yakât yâhâpŋe ki nâŋgâwom.”

Kutdânenŋaŋe yawu sâop.

¹⁸ Otmu “Umam sâyingiwom yakât kakŋan otŋetâ bâlem gaop yakât yâhâpŋe ki nâŋgâwom,” yawu sâop. Yawu gârâmâ Lewihât senŋe hotom uminiwi ya yanâk pesuk sâop.

Anitâŋe pat kuningiop yakât bulâŋe menehât nâŋgâm manmâ yâhânom.

¹⁹ Bukulipne, den sâm tetean yu nâŋgâm heŋgenŋumâmâ topne yuwu nâŋgânomai. Emelâhâmâ Anitâhât kawe ya sâŋgumŋe hikum manŋuminiwi. Yamâ himbimân manman tap yakât umutŋe.

²⁰⁻²¹ Yâhâ yakât bulâŋeâmâ nengât sâm Yesu howanân kuŋetâ mumu hepŋe giop. Otmu mum yahalop. Yâkŋe kunnenŋe otmâ kulet sâningim Anitâ âwânŋahâlen yâhâop. Yawu otmâ yâkŋe sâŋgum ya gahaem pilâm Anitâhâlen yâhânomgât mâtâp âiŋe mem kusânniogop.

²² Yawu gârâmâ yakât kakŋan nen yuwu sâwin. “Emelâk tosanenŋe ya bialop.” Yawu sâmunŋe toen mem katnenehop yakât nâŋgâm biwi yâhâp ki otnom. Yawu otmâ Anitâhâlen haonmâ ârândânŋ biwi nâŋgân nâŋgânnenŋaŋe kepeim yâk mepaem manmâ yâhânom.

²³ Otmu Anitâŋe den perâk ki sâmapŋe emelâhâk manman kârikŋe yakât pat kuningiop yakât bulâŋe mene sâm yâkâlen biwi nâŋgân nâŋgânnenŋaŋe kepeim mannom. Yawu otmâ enŋat yâhâp ki otnom.

24 Yawu otmâ bukulipnenne orop biwi nângân nângânnenne kepeiakmâ konohâk otmu mem hewewen tuhuakmâ buku konok oranjim manmâ yâhânom.

25 Lohimbi nombotnane lohotne otmâ ki menduhuakmâ Anitâ mepaem mansai. Nenneâmâ yâkne otmai yawu ki otnom. Kutdânenne Kiristonje sâp girawuân taka menenekbuap yakât nângâm nenne menduhuakmâ Anitâ mepaem yâkâlâk nângâm mannom.

26 Yakât torokatmâ sâwe. Den pat âlepne ya nângâm henjengum Yesuhâlen biwinenne kepeim manmâ gain. Yawu gârâmâ nenne lohotne otmâ orotmemenenne bâlene ya mem miwirikum torokatmâ otmâ yâhânom. Yawu otnom. Otmuâmâ Anitâne tosanenne pilâningiâkgât yâhâpne kujetâ mumbugât dop âla ki tetewuap. Bia kârikne.

27 Yâhâ nenne orotmemenenne bâlene ya miwirikum yâhâpne torokatmâ otmâ mannom otmuâmâ Anitâne matne umatne ningiwuap. Yawu otmâ hemân pilânenekmu gemunne kâlâpne senenekmu hâhiwin kakjan manmâ yâhâmbisâingât mâtâp tap.

28 Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Emelâhâmâ orotmeme yuwu otmâ manbi. Lok âla me âlâne Mosehât girem den ya lonjâenomai otmuâmâ lohimbi yâhâp me kalimbu yane yakât topne ekmâ nângâm ya sâm tetenjetâmâ papatolipyenane yuwu sâminiwi. “Ya bulânanâk orotmeme kingon ya otmâ mansap.” Yawu sâm yakât matne in yawu yongonjetâ muminowi. Orotmeme yawu otmâ manbi.

29 Yakât otmâmâ yuwu torokatmâ sâwe. Anitâ nanne nengât tosanennehât otmâ kawenenjan kinmu kujetâ mumu hepne giop. Yakât nângânetâ bulâne otmu lohimbi âla me âlâne yâkâlen biwiyene katmâ mannomai. Yawu gârâmâ yakât kakjan nângânetâ tângât otmu betgunomai. Yawu otmâ Anitâhât Wâtgât Mâmâjahât Heak ikjahâk mâmâne otyingim tihityene otmap ya gurâ yawuâhâk betgunomai. Lohimbi yawu manmâ yâhânomai yamâ Anitâ ikjak matne umatne yingimu mem yanak hem nâpumân kionjomai.

30 Emelâhâk emet inânnen topne tetemu eknehât Anitâne den sâm tetemu poropete âlâne kulempuop ya yuwu tap.

“Ninak matne yingimune mem umatne kakjan mannomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâm tetemu poropete âlâne kulempuop.

“Anitâ ikne lohimbilipnane denne nângânetâ gemu betbanjinomai yâk den âiân katyekmâ topyene mem tetewuap. Topyene mem tetem matne mem purik pilâyingiwuap.”

Yâkne yawu otyingimu hâhiwin nângâm manmâ yâhânomai.

31 Yen yawu otmai hât yuwu sâmune nângânet. Anitâ manman ambonane sâmu hâhiwin kakjan manmai hât kingityenahât ki oai, hâ? Yawuhât nângâm denne lâum manjet.

32 Yakât topne yuwu sâmune nângânet. Yene topne katmâ biwiyene Yesuhâlen katbi. Yawu otmâ topne ya nângâm henjenguwu. Yawu otmâ biwiyene yâkâlen hikum lâum manmâ ganjetâ lohimbi belângen mansainne mem bâleyekbi. Mem bâleyeknetâ hâhiwin kakjan manmâ gawi.

33 Otmu lohimbi belângen mansai nombotnane yengâlen takam lok sensenân kinmâ senyenjan gem yongom mem ge katyekmâ girinyingwi. Yawu gârâmâ yeneâmâ yakât sâm yâk yengât senyenjan lohotne ki otbi. Otmu kasalipyenane bukulipyenane yawuâk otyinginetâmâ yanâmâ yâk yengâlen torokatmâ tânyongowi.

³⁴ Yâhâ bukulipyenje nombotnje yamâ mem pâi emetnje kâlehen katyekjetâ manbi yâk yengâlen ari sot um yingim tânyongowi. Yâhâ lohimbi belângen mansainêâmâ senje âlâlâ wuân me wuân tatyingingiop yamâ kombo meyingiwiân yanâmâ ki gorâyingiop. Yenâmâ manman kârikjahât pat Anitânje kuyingingiop yakât bulânje yamâ kombo meyinginomaihât dop âlâ ki tap. Yakât nângâm manmâ gam biwi yâhâp ki otbi.

³⁵ Yakât otmâmâ topyene yuwu nângâm henjenjunomai. Yenâmâ emelâk gihityene ya kâriknje olop. Yawu gârâmâ umatnje topnje topnje teteyingingiwap otmuâmâ kârihem manman kârikjahât pat kuyingingiop yakât bulânje menehât nângâm mannomai.

³⁶ Yawu nângâm Yesuhâlenâk biwi nângân nângânyenjae kepeim manmâ Anitâhât tem lâuwanjingim yakât bulânje ya menomai.

³⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâwe. Anitânje sâmu poropete âlânje emet inânjan den kulemguop ya yuwu tap.

“Takawuap yaje kâlep ki otmâek benje takawuap.

³⁸ Otmu yene biwiyene nâhâlen katjetâ manman kârikjahât pat kuyingingiwan. Yakât otmâ ki lohote otmâ biwiyene houj sâwuap. Yenâmâ pat kuyingingiwan yakât bulânje menomai. Yawu gârâmâ yengâlen gâtje âlâ me âlânje mambotjetâ kâlep otmu biwiyene orotok sâmu betnohonomai otmuâmâ lohimbi yawuya yengât nângâmune bâlemu umatnje kakjan katyekmune mannomai.”

Yawu kulemguop tap.

³⁹ Yawu gârâmâ yâkne mansai yan ki torokatmâ mannomai. Yâhâmâ Anitâhât den ya nângâjetâ gemu betbangiwi yakât matje yâkne ikjiâk ikjiâk kâpekyingiwuap. Yâhâ yejeâmâ yawu ki otmâ mansai. Yakât otmâ biwi nângân nângânyene Anitâhâlenâk katjetâ kinmu yâk konok mepaem manjetâ Anitânje meyekmâ manman kârikjan katyekbuap.

11

Anitâhât den nângâjetâ bulânje olop yâkneâmâ biwi yâhâp ki otbi.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nângâjet. Anitâhâlen biwinenjae kepeimunje kinmâ yâhâekgât nângâm mannom. Yakât topnje yuwu ekyongomune nângâjet. Anitânje den sâop yakât bonje yamâ tetewuap. Yakât otmâ nenje Anitâhât den yakât nângâm engat yâhâp ki otnom. Teteningiwuap nângâm biwinenjae nângâmunje bulânje otbuap.

² Emelâk tâmbâlipnenje nombotjae Anitânje den ekyongop ya nângâjetâ bulânje otmu yakât engat yâhâp ki otbi. Yawu otbi yakât otmâ Anitânje nângâyingimu ârândânj olop.

³ Embânân topnje katmâ Anitânje sâmu hân himbim âlâlâ topnje topnje biaembâ teteop ya nenâmâ bulânânâk ki ekmâ manbin. Otmuâmâ nenje Anitâhâlen biwinenjae kepeiwin yamâ Anitânje yu ya olop yakât den pat sâm teteop ya nângâmunje bulânje dondâ oap. Den sâm teteop ya nângâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gain. Otmu yakât topnje nângâjetâ keterahâkgât emelâk manbi yâk yengât topyene ekmâ nângâne.

⁴ Yawu gârâmâ tâmbânenje âlâ, kutje Awe sâm, yâkne Anitâhâlen biwi nângân nângânjae kepeim manop. Yawu manmâ sâp âlâen lama nanje gâim Anitâhât hotom uop. Yawu otmu Anitânje yâkât nângâmu ârândânj olop. Otmu ataje, kutje Kain sâm, yâkneâmâ Anitâhât den ya nângâmu bulânje ki olop. Yakât otmâ yâkneâmâ sot inje hâwurum hotom ya umu Anitânje ekmu

ki ârândârj olop. Yakât otmâmâ kâiņe tepņan tâlimu imiņe kumu muop. Yâhâ imiņajeâmâ Anitâhâlen biwiņaje kepeim pat kuwanģiop yakât bulâņe hâmbâi membom nâņgâm manop. Yawu gârâmâ nenņe Anitâhâlen biwi nâņgân nâņgânnenņaje kepeim yâkņe olop yawuâhâk otmâ manmâ yâhânom.

⁵ Yâhâ lok âlâmâ, kutņe Enoko sâm, yâkņeâmâ Anitâhâlenâk biwi nâņgân nâņgânņaje kepeim manop. Yawu manmâ gamu Anitâņe yakât nâņgâwanģimu âilorņo olop. Yakât otmâ ki muop. Anitâņe golâek memu yâkâlen yâhâop. Yawu otmâmâ bukuliņņajeâmâ “Enoko ya wosaken arap,” sâm pâinņetâ bialop.

⁶ Yawu gârâmâ yuwu nanņain. “Anitâ ya bulâņanâk tap. Yakât otmâ nenņe yâkâlen biwinnenņaje kepeine sâm otmunņeâmâ yâkņe âlepņe nâņgâningiwuap.” Yawu nanņain. Yawu gârâmâ nenņe yâkâlen biwinnenņaje kepeim manmunņe yanâmâ yâkņe nenekmu ârândârj otmal.

⁷ Otmu dop yawuâk lok âlâ, kutņe Noa sâm, yâkņe Anitâhâlen biwi nâņgân nâņgânņaje kepeim manop. Yakât otmâ Anitâņe tonģelâk pato takawuap sâm inânņan ekuop. Ekumu yâkâlen biwi nâņgân nâņgânņaje kepeiopgât otmâ enģat yâhâp ki olop. Yawu otmâmâ biwiņaje yuwu nâņgâop. “O yuâmâ nen kerek hiliwahom metenomosain.” Yawu nâņgâm yan wanģa tuhuop. Wanģa tuhum ikņe hepņe torehenlipņe ya hârehâk wanģaen yâhâwi. Wanģaen yâhâņetâmâ tonģelâk pato gem to niņ niņ sâm gam lohimi biwi pâlâmņe manbi ya aksihâk haranyongop. Yawu gârâmâ Anitâņe den ekuop ya Noaņe nâņgâmu bulâņe otmu yâkâlen biwi nâņgân nâņgânņe kepeim denņe lâuop. Yakât otmâ Anitâņe nâņgâwanģim manman kârikņahât pat kuwanģiop

⁸ Yâhâ âlâmâ yuwu. Anitâņe Awaraham ekum hân âlâ yakât pat kuwanģiop. Yakât pat kuwanģimu Awarahamņe yâkâlen biwi nâņgân nâņgânņaje kepeim denņe lâum kapiņe pilâm kapi âlâengen ariop.

⁹ Ari mem tetem yuwu nâņgâop. “Hâmbâi nâhât senņe yuân manmâ yâhânomai yakât bonņe hân yu mian.” Yawu nâņgâm emet bulâņe ki tuhuop. Selep kandi kum yan manop. Yawu manmu nanņe, Isaka sâm, otmu sesenņe, Yakop sâm yâku yawuâk selep kandi kum yan manmâ gawi. Yâhâ Awaraham, Isaka, Yakop yâkņe yuwu nâņgâwi. “Hâmbâi nengât sen hân yuânâk manmâ yâhânomai,” yawu nâņgâm yan yanâk manmâ gawi.

¹⁰ Yâhâ Anitâņe Awaraham den ekuop yakât bulâņe hâmbâi tetewuap nâņgâm yâkâlen biwiņaje kepeim manop. Otmu Anitâņe kapi âlepņe nandorņe sâop yakât bulâņe himbimân tetewuap yakât gurâ nâņgâm manop.

¹¹ Otmu Awaraham imbiņe, kutņe Sara, yâk gurâ yawuâk biwiņaje Anitâhâlenâk kepeim manmâ gaop. Saraņe kâsiâk manmâ gam sombo olop. Yâhâ embâņân emet inânņan Anitâņe yuwu sâm ekuop. “Hâmbâi nange tetewuap.” Yawu sâm den ekuop ya nâņgâmu bulâņe olop. Yakât otmâ sombo olowâke yamâ benņe somboņahât nanņe, Isaka sâm, ya mem ga kalop.

¹² Yâhâ Awarahamâmâ sombo dondâ otmâ mumuhât sâp emelâk wangiop. Yawu manowâke yamâ benņe yâkņe Anitâhâlen biwiņaje kepeim yâkât den lâum manmâ gaop. Yakât otmâmâ nen yâkât sen mansainņe tetem yanâk torokatmâ manmâ gain yu. Yawu gârâmâ nen Awarahamgât biwiņan gâtņe lok yamâ saru sâtņan sak ekmain yakât dop mansain. Otmu pitu kiņģitņe orowâk ewan kinmu ekmain yakât dop yawu.

¹³ Lohimi kutyerņe yongonmâ aran yuņeâmâ Anitâņe den sâop yakât bonņe ya hâmbâi tetewuap nâņgâm yâkâlen biwiyerņe kepeim manmâ gam muwi. Otmu den sâop yakât bulâņe yamâ manbi yan ki mem tetewi. Ki mem

tetemâmâ yuwu nângâwi. “Nen kandi mansain,” yawu nângâm biwiyeŋe ki giop. Otmu eŋgat yâhâp gurâ ki otbi.

14-15 Lohimbi yu yan Anitâhâlen biwi nângân nângânyeraje kepeim manmâ, “Nen kandi mansain,” yawu nângâm kapi âlâhât pat kuyiŋgiop yakât bulâje tetewuap sâam manmâ gawi. Yawu gârâmâ “Nen kandi mansain,” yawu sâwi yamâ hânyeraje tâmbâje yakât nângâm ki sâwi. Yakât nângâm sâwi mâne purik sâam âwurem ari kapi pilâm takawi yan manbâi.

16 Yawu gârâmâ Anitâje himbimân kapi âlepŋe nandoroŋe yakât pat kuyiŋgiop ya ambokunom nângâm denje lâum mem mete tuhum manbi. Anitâhât den tem lâum manmâ yan, “Anitâ Ambonenŋe,” yawu sâam mepaem manbi. Yakât otmâ Anitâje nângâyiŋgimu ârândârj olop.

17-18 Otmu Awaraham yâkâlâk âlâ torokatmâ sâwe. Emelâk embâŋân Anitâje Awaraham yuwu sâam ekuop. “Isakahât biwiŋambâ gâhât seselipge hurunduŋ sâanomai.” Yawu sâop. Yawu sâop yakât kakŋan Awarahamgât topŋe tetemu ekbehât Anitâje ekumu ikŋe nanŋe kumu mumu yâkât hotom umbe sâam nanŋe dâim ariop.

19 Dâim arimâmâ biwiŋaje yuwu nângâop. “Nane ombe bisine konok yu kumune mumbuap. Kumune mumu yanâmâ Anitâje mumuŋambâ mem yahatmu manbuap yakât wâtŋe tatbangiap.” Yawu nângâm yanâmâ hotom ya umbe sâam nanŋe dâim ariop. Otmu hâmbâi Anitâje sâamu lok mumuŋambâ yahatnomai ya nângâm kinmâ nanŋe mem alata kakŋan kalop. Katmu tatmu emelâk tewetŋe mem hâuwe sâam inanangumu yanâk Anitâje kuwaŋgiop. Emelâk muowâke yamâ nanŋe memu pilâm ariowot. Yawu.

20 Yâhâ Isakaŋeâmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânŋaje kepeim manop yakât otmâmâ yâkâlêmbâ nanyâhâtŋe yâhâp teteowot, kutyetŋe Yakop yet Esau sâam, emet inânŋanâk Anitâje sâamu teteyitgiwuap yakât pat kuyitgiop.

21 Otmu Yakopŋe yawuâk biwi nângân nângânŋaje Anitâhâlen kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yakât otmuâmâ emelâk sombo otmâ kâmgum talop yan Anitâ mepaem nanŋe Yosepgât nanyâhâtŋe ya pat kuyitgiop.

22 Otmu Yosepŋe mumbê sâam otmâmâ Anitâje Isirae lohimbi Aihita hânâmbâ mem dâiyekbuap yakât emet inânŋan seselipŋe yuwu sâam ekyongop. “Hâmbâi mâne yeŋgât sen tetem sambe otmâ mannomai. Yawu otjetâ Anitâje yupâ mem dâiyekmu ari yeŋgât hân sâam pat kuyiŋgiop yan mannomai. Yakât otmâ nâmâ mumbom gârâmâ arinomai yan nâhât hahitne mem ari yan kurihineknomai.” Yawu gârâmâ yâkŋe ki biwi yâhâp otmâ sâop.

23 Torokatmâ Mosehât sâwe. Mose âwâŋe mâmâŋaje Anitâhâlen biwi nângân nângânyetŋaje kepeim manowot. Yakât otmâmâ Aihita yeŋgât lok pato, kutŋe Parao sâam, yâkŋe yuwu sâop. “Isirae ambolipŋe yeŋgât nanlipŋe ŋaja ya yongonetâ muŋet,” yawu sâop. Yawu sâamu Mose âwâŋe mâmâŋaje nanyetŋahât kun kundenŋe ekmutâ âlepŋe otmu Parao hât den ya kum yuwu sâowot. “Nannetŋe yu hâmbâi lok pato otbuap.” Yawu nângâmâmâ nanyetŋe lâum ari âlâengen manmutâ emetsenŋe kalimbu pesuk sâop. Yakât kakŋan saka saka kâlêhen katmutâ to kakŋan yoloŋ yoloŋ otmâ talop. Otmu saka saka kâlêhen tatmâ isem tatmu Parao baratŋaje toen arim yaŋak mem teteop. Yâkŋe mem tetemâmâ ŋaja ya mem ari golemguop.

24 Yawu otmu Moseŋe pato otmâ Aihita yeŋgât lok kunŋe pato otbuap yakât nângâmu gemu pilâyekmâ bukulipŋe yeŋgâlen yâhâpŋe torokatmâ manop.

25 Yâk yeŋgâlen torokatmâ umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap yakât nângâm ki gorâwaŋgiop.

26 Yâhâmâ Anitâŋe pat kuyiŋgiop yakât bulâŋe tetewuap yakât nâŋgâm yâk yengâlen torokatmu orowâk manbi. Otmu Kiristo yamâ Anitâŋe hâŋgângumu ge manmu nâŋgâm bâlewaŋgim âlâlâ otbaŋgiwi dop yawuâk otmâ manop. Yawu manmâ gam Aihita ambolipŋaŋe Anitâ betbaŋgim hâk sânduhân manmâ gawi yâk yengâlen torokatmâ tosa meman sâm kut miop yakât nâŋgâmu tâŋât olop.

27 Yawu otmâ Anitâŋe pat kuyiŋgiop yakât nâŋgâmu bulâŋe olop. Nâŋgâmu yawu otmu Aihita yengât patoyeŋahât kiŋgitŋahât ki otmâ âi ya pilâop. Yawu otmâ yapâ pilâyekmâ lok ki manmaiâŋgen ari manop. Yan manmâ “Anitâ Ambonenŋe ki ekmain yamâ bulâŋanâk tatmap,” yawu nâŋgâm kârikŋeâk manmâ biwi yâhâp ki otmâ manop.

28 Yawu gârâmâ Anitâŋe ekmu ârândâŋ otmu yâk hâŋgângumu purik sâm Aihita hânân âwurem ariop. Yan ari Anitâŋe iŋŋe aŋeloŋe âlâ, kutŋe Itit kiom Ambone sâm, yâk hâŋgângumu Aihita kapi ambolipŋe yengât nanlipyeŋe kunŋe ya yongomu munomaihât yakât topŋe ekuop. Ekumu nâŋgâm biwi yâhâp ki olop. Otmu aŋelo yaŋe buku otningiâk sâm yâkât denŋe lâum lama gâim hepŋe yaŋe kâsikum yinŋimu emetyeŋahât gahatŋan mem lâwâlewi. Yuâmâ inânŋanâk Anitâŋe Mose den ekuop ya nâŋgâmu bonŋe otmu ya watmâ olop.

29 Otmu “Anitâŋe den sâop ya bonŋe tetewuap,” nâŋgâm Isirae lohimbiŋe Aihita hân pilâm saru gulunŋe, kutŋe Saru Kuriŋ sâm, yakât sâtŋan ari kinbi. Yan kinŋetâ Anitâŋe sâmu to ya keterakmâ torehen torehen otmu mâtâp teteop. Yawu otmu kâiyeŋe hân liŋmâ nombotgen bawi. Nombotgen baŋetâ Aihita yengât hep bero yâku yawuâk betyeŋan watyekmâ bawi. Tânamŋan bam tatŋetâ Anitâŋe sâmu saru yaŋe tun sâm gam lâum gulip tuhuyekmu haranyongop.

30 Otmu Anitâŋe den ekyongop yakât bonŋe tetewuap sâm ya nâŋgâŋetâ bulâŋe olop. Yawu gârâmâ manbi yaŋe kapi âlâ, kutŋe Yeriko sâm, yan kasalipyeŋaŋe paŋ kârikŋe sâhâm yeŋe yakât kâlehen tatbi yan takawi. Yan taka Isirae ambolipŋaŋe Anitâhât den lâum paŋ kârikŋe ya hawangum yâhâm gem tatŋetâ hilâm nombolân yâhâp pesuk sâop. Hilâm nombolân yâhâp ya pesuk sâmu yanâk paŋ ya aksihâk ge liwarakmâ iop. Yawu otmu Isirae ambolipŋaŋe kasalipyeŋe ya yâhâ yongom metewi.

31 Yawu otbi. Yâhâ yawu ki otbi yan mâtâp imbi âlâ manop, kutŋe yamâ Lahap. Aŋgoân Isirae lok yâhâp hâŋgânyotgoŋetâ emet galemŋe ekde sâm yâhâm giowot. Otmu imbi yaŋe yuwu nâŋgâop. Isirae ambolipŋaŋe ki nohonomai nâŋgâm lok yâhâp hâŋgânyotgowi ya kapi ambolipŋaŋe yelekmai sâm mem mesanŋutyelehop. Imbi yaŋe biwi yâhâp ki otmâ mesanŋutyelehopgât otmâ yâhâ yongowi sâp yan imbi ya konok hâmeŋe kinop. Yawu.

32 O, bukulipne, den sâmunê dâiakmâ kâlep otmapgât den pâŋe tâlâwâk sâwe. Tâmbâlipnenŋe nombotŋaŋe Anitâhât den yakât bulâŋe tetemu menom nâŋgâm manmâ gawi ya yengât kutyenŋe yuwu. Gition, otmu âlâmâ Barak, âlâmâ Samson, âlâmâ Yepita, otmu âlâmâ Dawiti, âlâmâ Samue, otmu Anitâhât poropetelipŋe nombotŋe.

33 Lok yongonsan yuâmâ Anitâŋe den sâop ya nâŋgâŋetâ bulâŋe olop yakât otmâmâ biwi yâhâp ki otbi. Yawu otmâ kasalipyeŋe yongom itit kiom tuhuyekbi. Yâhâ yâk yengâlen gâtŋe nombotŋe yamâ meyekmâ pusi papato sâtŋe kârikŋe, kutŋe laion sâm, ya tatmaiân pilâyekŋetâ gewi. Yamâ Anitâŋe mâmâŋe otyiŋgimu mem pâlâmŋe tuhuyekŋetâ ki neyekbi.

³⁴ Yâhâ nombotŋe âlâmâ mem pilâyekŋetâ kâlâp kâlehen kionŋbi. Yamâ ki seyehop. Yâhâ nombotŋe âlâmâ kasalipyenŋe tenŋaen kinbi yakât nânŋâm gem kewewetmâ ariwi.

³⁵ Yâhâ naom yâhâp muowot yamâ Anitâŋe sâmu yâhâpŋe yahatmutâ heronŋe otbi. Yâhâ nombotŋe âlâmâ kasalipyenŋe mem âlâlâ tuhuyekŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ yuwu sâwi. “Âo, hâmbâi sâp patoen mumunŋambâ yahatmâ heronŋe kakŋan manmâ yâhânom. Yakât ki gorâningiâk.” Yawu sâm Anitâhât den ya tâŋ tâŋâk lâum kinmâ muwi.

³⁶ Nombotŋeâmâ kasalipyenŋe meyekmâ senyenŋan gem yongom mem âlâlâ tuhuyekbi. Yâhâ nombotŋeâmâ tâk kârikŋe mem sâhâyekbi. Yâhâ nombotŋeâmâ lâm kâlehen panyekŋetâ ge yaken tatbi.

³⁷ Nombotŋe yamâ kasalipyenŋe kâtŋe yongonŋetâ muwi. Nombotŋeâmâ seheŋe mem pânŋ lâu lâu hâreyekbi. Nombotŋeâmâ tewetŋe enŋatyenŋe hâum tinŋ tâŋ meyekbi. Yâhâ nombotŋeâmâ kasalipyenŋe meyekmai sâm yan hâkyenŋe alitmâ ari hewukŋehen mesanŋurakbi. Nombotŋeâmâ sot me senŋe âlâlâhât pâinmâ in po manbi. Yawu gârâmâ lohimbi belângen manbiŋeâmâ yâk yekmâ mem bâleyekŋetâ manbi.

³⁸ Anitâhât kasalipŋe yawu otyinŋiwi. Yawu otyinŋim yâk watyekŋetâ gem tiok taok otmâ âlâengen âlâengen ari manbi. Yawu otmâ ari lok ki manmaiângen, me dikin kâlehen, me bârâengen ari yan manmâ gawi.

³⁹ Lohimbi yuŋeâmâ Anitâhâlen biwi nânŋân nânŋânyenŋe kepeim den sâop yakât nânŋâm biwi yâhâp ki otmâ manmâ gawi. Yakât otmâ yekmu ârândâŋ otmu manman kârikŋahât pat kuyinŋiop.

⁴⁰ Yawu gârâmâ Anitâhât lohimbi yarŋe hionakmâ nombotŋe kulet sâyinŋim yenŋiâk bulâŋe menomaihât dop ki tap. Yawu nânŋâm pat ya kuyinŋimu nengât tâmbâlipnenŋe manmâ gawi yamâ bonŋe ya in yawu ki mewi. Yawu gârâmâ nen orowâhâk manman âlepŋan manmâ yâhânom.

12

Anitâŋe ikŋe nanŋe baratŋe sâm menenehop.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nânŋânŋet. Nengât tâmbâlipnenŋe Anitâhât den nânŋânŋetâ bulâŋe otmu yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmâ biwi yâhâp ki otmâ manmâ gam muwi. Yakât nânŋâm den âlâen hâum sâmune nânŋânŋet. Tâmbâlipnenŋe kurâp kinmâ hawamnongom nenekmâ tai yakât yengu yâkŋe Anitâhât den lâum ki lohotŋe otmâ gawi yanâk torokatmâ mannomai. Manmâ biwiyeŋe gemu lohotŋe otmaiâhât orotmemeyenŋe bâleŋe ya kerehâk bet pilâm hewewenŋ otmâ Anitâhât den lâum yâkâlen biwiyenŋe kepeim manmâ yâhânomai.

² Yawu otmâmâ Yesuŋe kerek nengât nânŋâningim manman bâlenjahât Amboŋe, kutŋe Satan, yâkât bâtnjambâ menenekmâ yâk mem ge kalop. Yakât nânŋâm Yesuŋe heronŋe otmâ ki lohotŋe olop. Yâkŋe hâhiwin kakŋan manmâ senŋan gewi yakât nânŋâm sât gum kinmâ hâkŋe ki alilahop. Yakât otmâ âwânŋe Anitâ yâkât lau lâum manmâ muop. Mum yahatmâ kulet sâningim himbimân yâhâm kunnenŋe pato otmâ tap. Otmu âwânŋe âi sâm warŋop ya biwiŋe tinŋâk kepeim manop. Yawu manmâ ki biwi yâhâp olop. Yakât nengu yawuâk yâkât nânŋâm torokatmâ manmunŋe ârândâŋ otbuap.

³ Yesu mem âlâlâ tuhujetâ yan hâhiwin nângâop. Otmu sâp yiwerenje yu umatje topje topje teteyingiwuap. Umatje teteyingimu Yesuje olop yakât den pat ya nângâm hengenjumâmâ biwiyenaje ki gewuap.

⁴ Otmu yeje lohotje otjetgât Satanje perâkne topje topje yan ki lohotje oai. Otmu Anitâhât hâkâŋ otmajne mem âlâlâ tuhuyekjetâ yan gurâ kârikneâk mansai. Umatje kakŋan yâhâmu Yesuje kârihem kinmâ hâhiwin nângâm muop. Umatje yawuya yengât kakyeŋan ki yâhâmap. Yakât otmâ yeje yâkâlen biwiyenaje kepeim kârihem manmâ yâhânomai.

⁵⁻⁶ Bukulipne, yuwu sâmune nângâjet. Anitâje tihitnenje otmaj yakât nângâm poropete âlâje den kulemgup ya yuwu tap.

“Awoŋnenje Anitâ yâkne tepje nângâningimaj. Otmu nenje otmunje bâlemu mâtâp bâleŋan ari hiliwahomaingât yâkne kuwiknenekbe sâm hâhiwin ningimaj. Hâhiwin ningimu yanâmâ biwi nângâm nângânnenŋaje keterakmu yâkâlen torokatmâ komot konohâk manmâ yâhânom. Yawu otningimaj yakât nângâm Anitâje yen kuwikyekmu yeje yakât ki hâkâŋ otnomai. Otmu yen kuwikyekbe sâm yawu otyingimu yeje biwiyenaje ki gewuap.”

Den yawu tap. Yakât yu nângâm mem mannomaiân umatje topje topje teteyingimu biwiyenaje ki orotok sâwuap.

⁷ Yakât yuwu torokatmâ sâmune nângâjet. Nan baralipnenŋaje den kujetâ me otmâ tâpikujetâ yanâmâ yongom mem kuwikyekmain. Yakât dopneâk Anitâje sâmu umatje topje topje teteningimaj. Yakât otmâ umatje âlâlâ teteyingiwuap yan yuwu nângânomai. “Main, yuâmâ Anitâje ikne nanje baratje sâm yakât kuwikneneksap.” Yawu nângâm heronje otmâ mannomai.

⁸ Yawu gârâmâ Anitâje ki kuwikyekmaj mâne yeje ikne nanje baratje bia, mandu tâŋât otbâi.

⁹⁻¹⁰ Otmu torokatmâ sâmune nângâjet. Awoŋlipyenŋaje yongom mem kuwikyekjetâ yâk yengât amutgen manmâ denyenje lâum manmâ gamai. Yawu gârâmâ Awoŋneje himbimân tatmapje mem kuwikyekmu yakât gurâ ki hâkâŋ otnomai. Yâkne mem kuwikyekmâ gamaj yakât bulâneâmâ himbimân ikne orowâk mannomaihât nângâm yawu otyingimaj.

¹¹ Otmu yakât torokatmâ âlâ sâwe. Awoŋneje Anitâje kuwikyekmâ gamaj yanâmâ hâhiwin nângâm tep bâle otmaj. Yâhâ hâmbâi orotmemeyeje bâleje yu pilâm ikne orowâk manman sânduhân manmâ yâhânomai.

Bulâje mem tâpikugumain sâm biwinenŋaje alilangim buku oranjinom.

¹²⁻¹³ Yawu gârâmâ yeje ki ihilâk mahilâk mannomai. Yeje manmanyenje ya hengenjum mâtâp tâŋ tâŋâk watmâ arinomai. Yeje yawu otmâ manjetâ yengâlen gâtje âlâ me âlâ biwi yâhâp otmâ mansajne otmâ tâpikugumaj ya pilâm yengâlen torokatnomai. Yawu otmâ yeje biwi konohâk otmâ mannomai.

¹⁴⁻¹⁵ Otmu hionakmâ yengâlen gâtje âlâ me âlâje Anitâje pat kuyingiop yâk betbaŋgim yakât bulâje mem tâpikugum hiliwahomaihât yen lohimbi kerehâk biwiyenaje alilangim buku oranjinomai. Otmu yâk orowâk manmâ yâhânom yakât biwiyenje yâkâlen kinbuap. Otmu yakât den âlâ sâwe. Bau ŋasije yaje hâreakmâ sânduk sâm ârândâŋ otmâ bau mem bâlemap yakât dopneâk yengâlen gâtje âlâ me âlâje otmâ tâpikugum mem bâleyekmahât galemahom mannomai.

¹⁶ Nen Esauhât den pat ya nanŋain. Âwâŋaje bâtje bâiŋe ya membup sâm yâkât pat kuwaŋgiop yakât nângâmu tâŋât otmu hâkâŋ olop. Yawu

otmâ sotgât nângâm imiņe ulitgumu imiņaje sot waņmu niop. Nem yan âwâyetņahât bātņe bāiņe ya imiņe waņop.

17 Yâkņe otmâ tâpikuop yakât kakņan yâhâpņe otmune tetewuap mâne yakât pâinmu biatmu hâum pâpgum imbiâk iwi tepņe kârâm biwiņe ņasin otmu iseop. Yawu otmâ mâtâp ya mem tetewuapgât dop ya ki ehop. Yakât pat ya nângâmain. Otmu yengâlen gâtņe âlâ me âlâņe yâkņe olop yawuâk otmâ Anitâņe pat kuyiņgiop yakât nângâņetâ gemu Anitâ betgumai sâm yakât galemahom mannomai.

18-19 Emelâk embâņân tâmbâlipnenņaje manbi otmu yiwerenņe nenņe mansain yukât topņe teteâkgât yuwu sâmunne nângâņet. Tâmbâlipnenņaje Aihita hân yapâ pilâm taka pumņe âlâ, kutņe Sinai sâm, yan tatbi. Yan taka tatņetâ Anitâņe girem den Mose ekuwe sâm otmu yanâk mun pato pilâop. Lâmun isemap yakât munņe ya wangim pilâop. Otmu sâp yanâk elem pato miop. Yanâk kâlâp semu utun pato sahakmu omoņguop. Otmu belek sâmu himbim gunguruņ sâop. Yawu otmâ mun pato pilâop yan Anitâņe yuwu sâop. “Lohimbi, me soņgo bau, me âlâ me âlâņe pumņe yukât gotņan ganomai yamâ kâtņe yongoņetâ munomai.” Yawu sâop.

20-21 Yawu sâmu Mosenņe pârâk pilâm kâi bātņe sânsân sâmu yuwu sâop. “Main, nâ kiņgitnahât dondâ oan.” Yawu sâop. Sâmu Isirae lohimbi nombotņe yâk orop kinbiņe mun pato ya nângâm yâku yawuâk kiņgityeņahât otmâ hân mem tep mem asim ahom ahom otbi. Yawu otmâ yuwu sâwi. “Âo, Anitâ. Kulem yu topņe âlâ tetemu ekmâ kâi bāt sânsân oain. Yakât nenņe gâ orop wuân me wuângât alahunomgât dop ki oap.” Yawu sâwi.

22 Yawu gârâmâ Anitâņe tatmâ gaop. Otmu tatmâ yâhâwiop. Yâkņe yen orop yawu ki otningimap. Yâhâ pumņe âlâ, kutņe Sion sâm, yakât dopņeâk Anitâņe himbimân tatmap, yan arinom. Otmu aņelo komotņe komotņe yaņeâmâ yâk hawangum heronņe otbaņgim mepaemai. Otmu nen gurâ yawuâk yâk yengâlen torokatmâ mepaenom.

23 Otmu emelâk lohimbi nombotņe Yesuhâlen torokatbi yâhâmâ ikņe pat kuyiņgim kutyenņe kulemgumu tap. Lohimbi ya yengâlen arinom. Emelâk tâmbâlipnenņe nombotņaje Anitâhâlen biwiyeņaje kepeim manmâ muwi. Yâkņe kulet sâningim Anitâ gotņan tai. Yawu gârâmâ lohimbi emelâk meye-hop otmu nen mansain yu, nen kerek sâp patoen menduhunenekbuap. Yawu otmâ topnenņe ekmâ nângâm hâmeņe ikņiâk ikņiâk ningiwuap.

24 Yawu gârâmâ lok âlâhâlen hâum sâwe. Lok âlâ, kutņe Awe sâm, yâhâmâ atanaje kumu muop. Yakât matņeâmâ Anitâņe atanje ya kâpekbanggiop. Yawu gârâmâ nengât sâm Yesu kuņetâ mumu hepņe giop. Yakât bonņeâmâ nenņe yâk orop torokatmâ manmâ yâhânomgât mâtâp âiņe meninggiop. Yawu gârâmâ Anitâņe mem dâinenekmâ gamu yakât ki hâkâņ otnom.

25 Yâhâ topnenņe teteâkgât den âlâ yuwu torokatmâ sâmunne nângâņet. Anitâņe girem den Mose ekuop yanâmâ lok nombotņaje den ya nângâņetâ gemu bet pilâwi. Yakât kakņan yâkņe sâmu yakât matņe umatņe teteyiņgimu manmanyenņe bâleop. Yawu gârâmâ sâp patoen nenņe otbin mewin yakât matņe Anitâņe mem purik pilâningiwuap. Yakât otmâ nanņe Yesu hângângumu ge den topņe eknongop ya nângâm tiņâk lâum manmâ yâhânom.

26 Emelâk embâņân Anitâņe Sinai pumņan Mose den ekuop yanâmâ hân sânsân sâop. Ya pesuk sâmu yanâmâ yuwu sâm ekuop. “Nâņe sâmunne hân yu sânsân yap. Yâhâ sâp pesuk sâwuawân âlâkuâk sâmunne hân himbim yuâmâ

huhuakmâ biatmâ metewuap. Otmu emetsenŋe pitu topŋe topŋe ya pek sâŋ gulip otmâ metewuap.” Yawu sâop.

²⁷ Anitâŋe den sâop yukât topŋeâmâ yuwu. Yâkŋe sâmu hân, himbim, emetsenŋe, pitu topŋe topŋe âlâlâ yu gulip otmâ metewuap. Yakât kakŋanâmâ ikŋe manmanŋajak tetewuap. Sâp yanâmâ Anitâŋe nengât pat kuningiop yakât bulâŋe ningiwuap.

²⁸⁻²⁹ Anitâŋe nengât sâŋ manman kârikŋahât pat kuningiop yakât bulâŋe menom. Yakât otmâ yâk mepaem manmâ yâhânôm. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe Anitâhât den nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmai ya yengât topyene teteâkgât den âlâen hâum sâwe. Âliwahap haraŋ haraŋ sâŋ emetŋe mem tatmap yan kâlâp saum katmunŋe semu gâwuŋajak kinmap. Dop yawuâk Anitâŋe sâmu âlâlâ ya sem gulip tuhumu kouŋajak kinbuap. Yawu gârâmâ Anitâŋe nen buku otningîâkgât yâk mepaem herone otbaŋgim mannom.

13

Yuwu otmâ manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap.

¹ Orotmeme âlepŋe girawu tap yakât ekyongomune nâŋgâŋet. Yeŋe aŋgoân buku oraŋgiminiwi ya yawuâk torokatmâ buku oraŋgim mannomai.

² Embâŋân aŋgoânâmâ aŋeloŋe lok hâtgum takaŋetâ lokŋe mem buku tuhuyekbî. Yawu gârâmâ lomba nombotŋaŋe yengâlen takaŋetâ dâim yâhâ emelan katyekmâ sot um yinŋinomai.

³ Otmu yengâlen gâtŋe nombotŋe mem pâi emetŋan katyekŋetâ tatmâ hâhiwin nâŋgâmai yakât pâi emetŋan taiâk sâŋ ki gulip malap otnomai. Nenŋe nenŋahâk pâi emetŋan tain mâne girawu otbâinâ nâŋgâm yâk yengât nâŋgânomai. Otmu yengâlen gâtŋe nombotŋe yamâ lohimbi belâŋen mansaiŋe mem bâleyekŋetâ hâhiwin kakŋan mansai. Otmu yen yawu otyinŋinŋetâ mansai mâne girawu otbâi yakât yâk nâŋgâyinŋinomai. Yenâmâ Yesuhât komot konohâk mansai yakât otmâ yeŋe hewewenâk yâk tânyongonomai.

⁴ Otmu den âlâ sâmune nâŋgâŋet. Lohimbi sihan mansaiŋe konda otŋetâ Anitâŋe ya ekmu dondâ bâlemap. Otmu lokŋe imbiŋaŋe miakmâ manmutâ ârândâŋ otmap. Yâhâ yakât kakŋan lok me imbi ondop orop manmai ya Anitâŋe ekmâ dondâ bâlemap. Lohimbi yawu otmai yaŋe tosa umatŋe memai. Yakât hâmbâi Anitâŋe matŋe ya tâŋ tâŋâk yinŋiwuap.

⁵ Emelâk Anitâŋe Mose den ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nâhâitŋe ki tihit otningimâp sâŋ gorâyinŋimu engat yâhâp ki otnomai. Ki pilâyekmune umburuk mannomai.”

Yawu sâop yakât otmâ wahap yu me ya tatningiap ya ekmunŋe ki dopŋan otmu ki dewaenom. Otmu dopnenŋan tatningiwuap ya wangim ningiâkgât sâŋ ki ulitgunom. Bia kârikŋe. Wuân me wuân tatningiap yamâ dopnenŋan.

⁶ Anitâŋe den sâop yakât topŋe nâŋgâm yuwu alahum mannom.

“Kutdânennjaŋe haoŋmâ ârândâŋ tihitnenŋe otmap. Yakât otmâ lok bâlenjaŋe mem bâlenenekne sâŋ otnomai yanâmâ nenŋe yâkât wâtŋan kinmâ mâtâpgât ki hâum pâpgunom. Yâhâ yawu otninginomai yan nenŋe yakât ki gorâningiwuap. Yawu sâŋ alahum yâkât wâtŋan mannom.”

⁷ Emelâk papatolipyeŋaŋe Anitâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenjaŋe kepeim yâkât den ekyongominiwi. Yawu otmâ manmâ ki lohotŋe otmâ gam muwi. Otmu yengu yâkŋe otminiwi yawuâk otmâ Yesu Kiristohâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenjaŋe kepeim ki lohotŋe otmâ mannomai.

8 Emelâk Yesu Kiristoŋe tatmâ gaop, âun yu tap, otmu yawuâk tatmâ yâhâwioŋ kârikŋe. Yakât otmâ ki gorâningiwuap.

9 Yawu gârâmâ lok nombotŋeŋe yengâlen taka den ango ekyongowi yakât den pat buku nombotŋeŋe eknohoŋetâ nângâwan. Den ekyongowi ya nângâŋetâ biwi nângân nângânyeŋeŋe gulip malap otmu Yesu Kiristohât mâtâp tâpikgumaihât yuwu sâmun nângâŋet. Den yamâ tâŋât. Yakât otmâ yâkŋe den ekyongowi yamâ ki lâunomai. Yeŋe den tâŋât me orotmeme bâleŋe ya pilâmâmâ Anitâŋe tep âlep nângâyiŋgim tihityeŋe otmap ya nângâm heŋgeŋgum biwiyeŋe yâkâlenâk tatbuap. Yawu otmâ manŋetâ yâkŋe mâmâŋe otningim yâhâwuap.

10-11 Yâhâ Anitâŋe lohimbî kerek yengât tosa pilâyiŋgiâk sâŋ hotom uminiwi ya yengât kunyeŋeŋe yuwu otminiop. Yâkŋe selep belângen kinminiop yan lama kum gâim yanâmâ heŋŋe mem yâhâ alata kakŋan heŋŋe tuanguminiop. Yawu otmu bukuliŋŋe nombotŋe yanêâmâ belângen kinmâ bonŋe yamâ mem uŋetâ sem biatminiop.

12 Otmu dop yawuâk nenŋe Kiristohâlen biwinenŋeŋe kepeim yâkât pat otnehât yâk mem kapi betŋehen ge kuŋetâ mumu heŋŋe giop.

13 Yakât otmâ nenŋe hotom um katmai yakât nângâmunŋe gemu selep hâŋŋinŋan yan ki yâhânom. Ya pilâm belângen tatmâ Yesuhâlen torokatmâ yâkât denŋe lâum mannom. Yawu otmunŋe yanâmâ Yesu otbaniŋgi yawuâk nen otninginomai. Otmu yakât ki gorâningiwuap.

14 Nenâmâ kapinenŋe yu bia. Kapinenŋe dondâŋe yamâ himbimân Anitâ tatmap ewan tap.

15 Otmu Kutdânenŋe Yesu yâkŋe kulet sâningim himbimân ewan yâhâ tap. Yakât otmâ nenŋeâmâ yakât nângâm Ambonenŋe Anitâ heronŋe nângâwanŋim mepaenom.

16 Otmu orotmemenenŋe âlepŋe otmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândânŋ otmap yakât sâwe. Lohimbî nombotŋe umburuk manmahât yeŋeâmâ yâk nembe kalem otyiŋginomai. Otmu nombotŋeŋe hâhiwin kakŋan mansai buku otyiŋgim tânyongonomai. Orotmeme yawu otmâ mannomai yanâmâ Anitâŋe yekmu ârândânŋ otbuap.

17 Otmu papatolipyeŋe yengât yuwu sâmun nângâŋet. Yen manman kârikŋahât mâtâp hâum pâpugumaihât yâkŋe yengât galem otmâ galemyongom mansai. Otmu yâkŋe Anitâŋe âi sâŋ yiŋgiop ya biwiyenŋeŋe tiŋâk kepeim mem mansai. Hâmbâi sâp patoen yakât hâmeŋe yiŋgimu menomai. Yawu gârâmâ biwi nângân nângânyeŋe gemapgât yeŋe yâk yengât amutgen manmâ tem lâuyiŋginomai. Tem lâuyiŋgim manŋetâmâ yâkŋe biwiyenŋe hewewenŋ otmu galemyongom heŋgeŋgunomai.

18-19 Otmu nâŋe bukuliŋne orowâk tatmâ Anitâhât tem lâuwanŋim manmâ orotmeme âlepŋe otmâ manmunŋe nenekmu ârândânŋ oap. Yawu gârâmâ yeŋe biwi nângân nângânyeŋe hewewenŋ otmu nengât sâŋ Anitâ ulitgum mannomai. Otmu Anitâŋe nâ hâŋgânnohomu yengâlen takawehât gurâ yawuâk ulitgum manŋetgât nanŋan.

Den bâiŋe

20 Bukuliŋne, den bâiŋe ekyongomune nângâŋet. Kutdânenŋe Yesu, yâkŋe mumu yan Anitâŋe tosanenŋe pilâningim manman kârikŋahât pat kuningiop. Otmu âwâŋe Anitâŋe mumuŋambâ mem yahalop. Yawu otmâ pat kuningiop yakât bulâŋe hâmbâi menomgât mâtâŋŋe teteop. Ya biatbuapgât dop âlâ ki tap.

²¹ Bulâŋe ya mene sâŋ Anitâŋe mâŋmâŋe otyiŋgimu yâkât wâtŋan kinmâ tem lâuwaŋgim manŋetâ nâŋgâmu ârândânŋ otbuap. Yawu otmu yanâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe huruŋ sâmu mannomai. Otmu Yesu Kiristo mepaenomai. Ya bonŋanâk.

²² Bukulipne, yeŋe biwiyenŋe gemapgât den tâlâwâk yu kulemgum katyiŋgian. Yawu gârâmâ yeŋe sâlikumâmâ topŋe ya nâŋgâm henŋenŋuŋet.

²³ Otmu tembe lâu pâi emetŋe galemŋe tatmapŋe nâŋgâmu Timoteo ya pâi emetŋambâ ge mansap. Yâkât den pat yawu sâŋetâ nâŋgâwan. Yawu gârâmâ yâkŋe taka nâ penenihimu yanâmâ netŋe orowâk yengâlen takarom.

²⁴ Otmu yeŋe pepa yu sâlikum nâŋgâm yengu papatolipyenŋe otmu Yesuhât komot mansai ya nâhât den pat yu ekyongom buku otyiŋginomai. Otmu Itali ambolipŋe lohimbi tohoŋetâ mansain yâkŋe yengât tep âlep pato nâŋgâyiŋgim mansai. Yâkŋe yawu nâŋgâyiŋgim mansai yakât yeŋe nâŋgâŋetgât nâŋe den pat yu kulemgum katyiŋgian.

²⁵ Anitâŋe tihityenŋe olâkgât nâŋe haonŋmâ ârândânŋ ulitguman. Den pat katsan yu yuâk.

Yakowo

O bukulpine,

¹ Yen Yura lohimbi hânnenje tâmbâje pilâm hân âlaengen âlaengen ari mansai. Ari manmâ Yesu Kiristohâlen biwiyenaje kepeim yâkât komolân torokatsai. Nâ Yakowo. Nâje Anitâ yet Kutdânenje Yesu Kiristo hoj bayitgim mansan. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyinjian.

Nenje Anitâ ulitgunom yan biwi yâhâp ki otnom.

²⁻⁴ Bukulpine, yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansai. Yakât otmâ umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmu biwiyenje ki orotok sâmap. Biwiyenje ki orotok sâmap gârâmâ hâmbâi umatje pato âlâ kakyenjan yâhâmu hâhiwin dondâ nângânimai yan yâkâlenâk biwiyenaje kepeim umatje ya lâum ki lohotje otnomai. Yawu otmâ mannomai yan Anitâje yekmu ârândârj otmu manman kârikjahât pat kuyingiop yakât bulâje menomai. Yakât nângâm biwi hero nângâjet.

⁵⁻⁶ Yeje girawu manjetâ Anitâje yekmu ârândârj otbuap yakât nângâm yâkâlen biwiyenaje kepeim ulitgunomai. Ulitgunomai yanâmâ Anitâhât biwinjan tatmap ya Wâtgât mâmâjahât Heakje mem biwi nângân nângânyenjan katmu nângâjetâ keterakyingiwuap. Otmu biwi yâhâp ki otmâ ulitgunomai yan hewewenâk nângâyingiwuap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâje yu yakât biwi yâhâp kakjan Anitâ ulitgunomai ya yengât topyeje nângâjetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Nenje wanja mem saru kakjambâ arimain. Arimainângembâ siru pato pilâmu to dondâ bâlemap. Yawu otmâ wanja ya mem kopa kopa tuhumap. Yakât dopjeâk lohimbi yan yu yengât biwi nângân nângânyenje hâlim mûlim otmap.

⁷⁻⁸ Yakât otmâ yu ya otnomaihât biwi yâhâp otmâ hâmbinj gumbinj manmai. Topyeje yawu tapgât Anitâ ulitgumai yan ki nângâyingimajap.

Munomân iri sikumnenje ki miakmâ arinom.

⁹ Bukulpine, yeje Kiristohâlen biwiyenje katbi yan Anitâje manman kârikjahât pat kuyingiop. Otmu yengâlen gâtje lohimbi nombotnaje senje âlâlâhât umburuk mansai. Yâhâmâ hâmbâi Anitâje manman kârikjahât pat yakât bulâje yingimu menomai yakât nângâm biwi heronje nângâjet.

¹⁰⁻¹¹ Hâmbâi munomân iri sikumnenje ki miakmâ arinom yakât den âlâen hâum sâmune nângâjet. Hahop surinje pilâm kuririnj sâm kinmu ekmunje âilonjo longo otmap. Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk pek sâm hânân ge tâtuk sâmap. Yakât dopjeâk nen kerek mum tâtuk sânom. Yakât otmâ yengât gâtje lohimbi nombotnaje iri sikumyenje orop manmai yengât yuwu sâmune nângâjet. Yeje Kiristohâlen biwiyenaje kepeim manjetâ lohimbi belângen manmainje nângâm bâleyingim mem ge katyekmai. Yawu otyingimai gârâmâ hâmbâi Anitâje manman kârikjahât pat yakât bulâje yingimu menomai yakât nângâm biwi heronje nângâjet.

¹² Umatje âlâlâ kakyenjan yâhâmu Kiristohâlenâk biwiyenaje tinâk kepeim Anitâ hoj bawangim mannomai. Yawu manjetâ Anitâje yekmu ârândârj otmu manman kârikjan katyekmu mannomai.

Tosa otmunje bâlemap ya Anitâhâlen ki kârâm pilânom.

13-15 Lohimbi wuân me wuân ekñâlem otñetâ bâlemap yakât yuwu sâmunne nângâñet. Yu me ya ekñâlemai yan yeñe engatyeñeâk watmâ otnehâlâk nângâmai. Yawu nângâmai yakât kakñan otñetâ bâlemu tosa memai. Yawu otmâ manman bâleñahât pañgoñân kioñmâ yawuâk tâtâem otmâ mannomai yamâ hiliwahonomai.

Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâñet. Anitâñe ki otmu bâlemap. Otmu nenñe otmunñe bâleâkgât biwinenñan ki kioñmap. Yâhâ lohimbiñe otñetâ bâlemap yamâ yeñan tap. Otmu tosa otmâ yakât gurâ Anitâhâlen kârâm pilânomaihât dop âlâ ki tap.

16 Yakât otmâ Anitâhâlen kârâm pilânomai yanâmâ yeñe yakât nângâñetâ ki bonñe otbuap.

17 Anitâ Koko salek Amboñeñe senñe âlâlâ himbimân ekmain ya kalop. Hilâmgât emetsenñe ga takam kâríkñe pilâm bolañ bolañ sâm ge potok sâmap. Yâhâ omoñgât emetsenñe ya purik sâmu torehenñeâk tetemu ekmain. Otmu ya ari gulip otmu omoñ sahakmap. Yâhâ pitu yamâ omoñe pelen pelen sâm kinmu ekmain. Yâhâ emet hañ sâmu ki ekmain. Yawu gârâmâ Himbim Amboñeñe yawu ki otmap. Yâkñeâmâ tat tat kâríkñe tatmâ gaopñak tatmâ gamap. Otmu yawuâk tatmâ yâhâmbisâp. Otmu biwinenñe mem hewewerñe tuhumu âlepñeâk otmâ manne yakâlâk nângâmap. Yakât otmâ yâkñe ki biwinenñan kioñmu otmunñe bâlemap.

18 Iknahâk nine nanne baratne sâm mem hewewerñe tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenñe katmunñe manman âñe ningiop. Yakât otmâ Kiristohât pat manmâ Anitâñe yu ya kalop ya yeñgât kunyeñe mansain.

Kiristohât den nângâm tem lâuwawñinom.

19-20 Bukulipne, yuwu sâmunne nângâñet. Bukulipyeñeñe Kiristohât den kâsikum yinginomai yan ândâp katmâ yâk yeñgât den nângânomai. Yâhâ yeñeâmâ den kâsikum lohimbi yinginetâ ândâpyeñe kâríkñe otmâ ki nângânomai. Ki nângâñetâ lohotñan ekyongonomai. Yâhâ yeñe den kâlâpñe orowâk katyeknomai yan Anitâñe yen yekmu bâlewuap. Otmu lohimbi den ekyongonetâ nângâñetâ gemu bet pilânomai ya gurâ Anitâñe yekmu bâlewuap. Yakât otmâ yeñe den kâlâpñe orowâk ki katyeknomai.

21 Emelâk yeñe Kiristohât den nângâm biwiyenñan katbi ya mem mete tuhummeme bâleñe âlâlâ bet pilâm Anitâhât den lâum mannomai. Yawu manmâ yâhânomai yanâmâ yâkñe meyekmâ manman kâríkñan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

22 Kiristohât den lâum hoñ bawaññet. Yâhâ den ya in nângâmai yan “Anitâñe nenekmu ârandâñ oap,” sâm biwiyenñe pâlâmñe otmu manñetâ dondâ bâlemap. Yawu nângâm manmainñe kâirahom hiliwahonomai. Lohimbi yawuya yeñgât topyeñe nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângâñet.

23 Lohimbiñe dunñuân enjakmâ somotyenñe hâluhuakmai.

24 Yawu gârâmâ dunñuân ki enjakmai yan kundenyeñahât towatñe nângâñetâ ki keterakyingimâp.

25 Yakât dopñeâk lohimbi nombotñeñe Kiristohât den nângâm yan ki biwiyenñan katmâ lâumai. Yawu otmâ yan den ya in yawu nelâm yongomap. Yâhâ yeñe yawu ki otnomai. Kiristohât den yamâ bulâñe. Yakât torehenñe âlâ ki tâpiahomâp. Ya nângâm lâum manmâ bâleñahât pañgoñân ki kioñmain.

Yakât otmâ yeŋe den ya tiŋâk lâum manmâ yâhânomai yan Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmu biwi hero nâŋgânomai.

²⁶ Den âlâ torokatmâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lohimbi nombotŋaŋe mitihât orotmemeâk watmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otbuap yawu nâŋgâmai. Yawu nâŋgâm den ihilâk mahilâk sâmai yakât Anitâŋe mitihât orotmeme watmai yakât nâŋgâmu tâŋât otmap. Lohimbi yawu nâŋgâmaiŋe kâirahom otmâ hilipgumai.

²⁷ Yeŋe Awonŋenŋe Anitâ yâkât tem lâuwaŋgim yuwu otmâ manŋetâ yekmu ârândâŋ otbuap. Lohimbi kambut mansai me nimnaom âwâ mâmâlipyenŋe mum pilâyekŋetâ mandu mansai ya yeŋgât tepyenŋe nâŋgâm tânyongonomai. Yawu otmâ orotmeme bâlenŋe bet pilâm biwiyenŋe galemahom mannomai yan Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap.

2

Buku âlâhât nâŋgâmunŋe yahatmu âlâhât ki nâŋgâmunŋe gewuap.

¹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Kutdânenŋe Yesu Kiristo Anitâ orop dopyetŋe konohâk. Yakât otmâ yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu yâkâlen biwiyenŋe kepeim mansai. Yawu manmâ lok kut patyenahâlâk ki nâŋgânomai.

²⁻³ Yeŋe Anitâ yet Kiristo mepaeyelekmâ kiki meytigimai yan lok pupŋe âlâ, hâk katipŋe me pet âilonŋo haŋgalakmâ takamu ekŋetâ yahatmu “lok takap yuâmâ iri sikumŋe orop” yawu nâŋgâmai. Yawu nâŋgâm “lohimbi senyenjan ewanâk tat,” sâm katŋetâ tatmap. Yâhâ lok pupŋe âlâ, hâk katipŋe me pet tok sâsâŋe haŋgalakmâ takamu ekŋetâ gemu “lok takap yuâmâ lok inŋe, umburuk mansap,” yawu nâŋgâmai. Yawu nâŋgâm “ginŋehen tat,” sâm katŋetâ tatmap.

⁴ Yawu otyiŋgimai yan lokgât nâŋgân nâŋgân bâlenŋe watmâ lok kâsipyongom Kutdânenŋe Kiristohât den lonŋâemai.

⁵ Lohimbi girawuyaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manmai ya yeŋgât nâŋgâm Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu tap? Yakât yuwu sâmunne nâŋgâŋet. Lohimbi belângen manmaiŋe lohimbi inŋe me umburuk manmai ya yeŋgât nâŋgâyiŋgijetâ gemap. Lohimbi inŋe yawuyaŋe Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim manŋetâ ya yeŋgât nâŋgâm Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mansai.

⁶⁻⁷ Yawu gârâmâ yeŋe lohimbi yawuya yekŋetâ gemu ginŋehen katyekŋetâ tatmâ miti nâŋgâmai. Yâhâ lohimbi iri sikumyenŋe oropŋe Kutdâyeŋe Yesu Kiristohât nâŋgâŋetâ gemu sâm bâlewaŋgim mansai. Yawu manmâ yan yen meyekmâ den âiân katyekmâ senŋe âlâlâ meyiŋgimai. Yawu gârâmâ yeŋe lok iri sikumyenŋe orop ya eweyiŋgim lohimbi senyenjan katyekŋetâ miti nâŋgâmai. Yawu otmai yakât nâŋgâmunne ki ârândâŋ otmap.

⁸ Anitâŋe girem den âlâ Mose ekumu kulemguop ya yuwu tap.

“Nenŋahât nâŋgâmunŋe yahatmap yawuâk buku nombotŋe yeŋgât nâŋgâyiŋgimunŋe yahatbuap.” Yawu tap.

Den ya lâum lohimbi hârok yeŋgât nâŋgâyiŋgijetâ yahatmu ewe katyekŋetâ ârândâŋ otbuap.

⁹ Yâhâ lohimbi kut patyenahâlâk nâŋgâmai yan girem den yan yu lonŋâem tosa memai.

¹⁰ Lohimbi âlâ me âlâŋe girem den âlâ lonŋâemai yamâ Anitâŋe yekmu girem den hârohâk lonŋâemai yawu otmap.

11 Yakât topnje nângâñetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângâñet. Anitâ ikñak girem den âlâlâ hârok Mose ekumu kulempuop. Girem den âlâ yuwu sâm ekuop.

“Lok âlâ me âlâñe bukulipyenje yengât imbilipyenje ki yekmâ otnomai.”

Otmu âlâmâ yuwu sâop.

“Lohimbi âlâ me âlâñe lok âlâ me imbi âlâ kuñetâ mumbuap yâhâmâ papatolipyenjañe meyekmâ den âiân katyekñetâ tosa pato menomai.”

Yawu sâop.

Anitâ ikñak girem den âlâlâ hârok Mose ekuop. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe lok me imbilipyenje yengât betyenjenen ki kionmâ tosa ki miain sâmai. Yamâ benje buku âlâ kuñetâ mumbuap yan Anitâñe yekmu girem den hârohâk longâem tosa memai yawu otbuap.

12-13 Lohimbi âlâ me âlâñe mem bâleyekñetâ yakât matnje yenje kâpekyingimai. Yawu gârâmâ yenje otñetâ bâlemap yakât matnje Anitâñe gurâ yingimu menomai. Yâhâ yenje lok nombotnje yengât tosa pilâyingimai otmuâmâ Anitâñe gurâ yen umam sâyingim tosa pilâyingiwuap. Yakât otmâ yenje Kiristohât den tiñâk lâum manmâ bukulipyenje yengât ki nângâñetâ gewuap. Yawu otnomai yanâmâ Anitâñe yekmu ârândâñ otmu tosa pilâyingiwuap.

Nenne Kiristo honj bawanjinom yan hâkñak hâkñak ki honj bawanjinom.

14 Bukulipne, yuwu sâmunne nângâñet. Lohimbi âlâ me âlâñe Kiristohâlen biwinenjañe kepeim manmain sâmai yamâ ki tem lâuwangim bukulipyenje tânyongomai. Lohimbiñe den yawu sâmai yamâ perâk sâmai. Otmu Anitâñe biwiyenje ekmu bonje bia otmu ki meyekbuap.

15-16 Yakât topnje nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunne nângâñet. Bukulipyenje âlâ me âlâñe kapi pilâm mâtâp kâlepñehen arine sâm sot barahâk geñetâ yeknomai. Geñetâ yekmâ “O, gâmâlâk kilik milik ariwionj” sâmamâ mâtâpñetâ natik ki tânyongonomai yanâmâ bukulipyenjañe nângâm bâleyingim wawi sânomai.

17 Yakât dopñeak Anitâñe gurâ biwiyenje ekmu ki ârândâñ otmu “Kiristohâlen biwiyenjañe imbiâk kepeim mansai” yawu sâuwap.

18 Yawu gârâmâ lohimbi nombotnjañe yuwu sâmai. “Lohimbi nombotnje Kiristohâlen biwiyenjañe kepeimainje bukulipyenje ki tânyongomai. Yâhâ lohimbi nombotnje âlâñeâmâ bukulipyenje tânyongomai.”

Yawu sâmai yakât nâñe yuwu sâmunne nângâñet. Nenne lohimbi yengât biwiyenje ki ekmain. Lohimbi nombotnjañe “Kiristohâlen biwinenjañe kepeim manmain,” sâmai. Yamâ benje bukulipyenje ki tânyongomai. Lohimbi yawuya yengât biwiyenje Kiristohâlen kinsap me bia yakât ki nângâmain. Yawu gârâmâ nâñe “Kiristohâlen biwinañe kepeim mansan,” sâman. Yawu sâman yakât bulâñe lohimbi tânyongom manman yan tetemu ekmai.

19 Yâhâ lohimbi nombotnjañe yuwu sâmai. “Anitâ bulâñanâk tatmap,” sâñetâ nângâmunje bulâñe otmap. Sâmai yamâ ki sâm tâpikgumai. Den yamâ bulâñe. Yawu gârâmâ senduk banearâ, me emet ambonje, me susun, me weke bâlenjañe gurâ den ya yawuâk nângâñetâ bulâñe otmap. Yamâ yâhâmâ Anitâñe hilipyongowuap yakât nângâm gorâ kakñan manmai.

20 Lohimbi âlâ me âlâñe “Kiristohâlen biwinenjañe kepeim mansain,” sâmai. Yamâ benje bukulipyenje ki tânyongomai. Lohimbi yawuyañe nângâm hilipgumai. Otmu Anitâñe manman kârikñan ki katyekbuap. Yakât topnje

nāngāḡetâ keterahâkgât tâmbânenḡe Awarahamḡe olop yan hâum sâmunē nāngāḡet.

²¹ Awarahamḡe wuân olop ya Anitâḡe ekmu ârândâḡ olop yamâ yuwu. Anitâḡe hotom unihi sâm Awaraham ekumu yâkât den lâum kât dawangum alata tuhuop. Alata tuhum nanḡe, kutḡe Isaka, mem yakât kakḡan katmâ hilipguwe sâm olop. Hilipguwe sâm otmu yan Anitâḡe kuwangiopi.

²² Awarahamḡe Anitâhât den inâk ki nāngâop. Yâkḡe yâkât den lâum nanḡe hilipguwe sâm olop yan Anitâhâlen biwiḡaḡe kepeim manmap yakât bulâḡe teteop. Yawu nāngâmain.

²³ Awarahamḡe Anitâhât denḡe lâum nanḡe hilipguwe sâm olop yan Anitâḡe biwiḡe ekmu ârândâḡ otmu kuwangimu pilâop. Yawu olop yan Moseḡe den âlâ kulemguop yakât bulâḡe teteop. Den yamâ yuwu tap.

“Anitâḡe pat sâm kuwangiopi ya Awarahamḡe nāngâm yâkâlen biwi nāngân nāngânḡaḡe kepeim biwi yâhâp ki otmâ manop. Yawu otmâ manmu Anitâḡe biwiḡe ekmu ârândâḡ olop.” Yawu tap.

Anitâḡe biwiḡe ekmu ârândâḡ otmu buku otbangiopi.

²⁴ Awarahamḡe olop yakât topḡe yuwu nāngânôm. Lohimbi âlâ me âlâḡe Kiristohâlen biwiyeḡe katmai yamâ tem ki lâuwangimai ya yengât Anitâḡe nāngâmu ki ârândâḡ otmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâḡe Kiristohâlen biwiyeḡe kepeim tem lâuwangimai ya yengârâmâ Anitâḡe nāngâmu ârândâḡ otmap.

²⁵ Imbi kondarâ âlâ, kutḡe Lahap sâm, yâkâlen hâum sâmunē nāngāḡet. Emelâk embânân Isirae yengât lok kunyeḡaḡe lok yâhâp hoḡ hāngânyotgomu ari kasalipyenḡe yengât kapiân yâhâm imbi ya mem teteowot. Mem tetem den mem ariowot ya ekumutâ nāngâmu bulâḡe otmu kapi ambolipḡaḡe yotgomai sâm mem mesangutyelehop. Otmu sâp âlâen mâtâp âlâ tiripiyotgomu kapi ambolipḡe kewewetyekmâ âwurem ariowot. Yawu olop yakât Anitâḡe nāngâwangimu ârândâḡ olop.

²⁶ Den sâm aran yukât topḡe nāngāḡetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmunē nāngāḡet. Bukunenḡe âlâ bâlewuap ya ekmâ “Emelâk umutḡe gahaeakmâ arap,” sâm isem we bâle nāngâmain. Yakât dopḡeâk bukulpinnenḡe “Kiristohâlen biwinenḡaḡe kepeim mansain,” sâmai yamâ tem ki lâuwangim bukulpiyenḡe tânyongomai ya yekmâ yâk yengât “lohimbi perâkḡe” sâmain.

3

Launenḡe galemḡum heḡḡeḡum mannôm.

¹⁻² Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunē nāngāḡet. Anitâḡe bawapi nengât biwinenḡe mem hewewenḡe tuhumu Anitâ yet Kiristo yetgât den lohimbi kâsikum yinḡimain yan âi umatḡe memain. Yamâ âi tâḡât bia. Yakât otmâ âi ya biwinenḡaḡe mem den ya tâḡ tâḡâk kâsikum yinḡimain, me den ya kakḡeâk kakḡeâk kâsikum yinḡimain yakât matḡe yamâ sâp patoen Anitâḡe dopnenḡan kâpekningiwuap. Yawu gârâmâ nen kerekḡe Kiristohât nep mem tâpikgumunḡe yakât bulâḡe ki tetem heḡḡeḡumap. Yakât otmâ Anitâḡe matḡe umatḡe ningimap sâm yeḡe Kiristohât den lohimbi kâsikum yinḡinomaihâlâk ki nāngânôm.

Otmu den âlâ torokatmâ sâmunē nāngāḡet. Lohimbi nombotḡaḡe bukulpiyenḡe sâm bâleyinḡimai, me den bâleḡe hâiyekmai, me biwiyeḡambâ nāngân nāngân topḡe topḡe tetemu den ihilâk mahilâk sâmai. Yawu gârâmâ

lohimbi âlâ me âlânje lauyenje galemgum orotmeme bâlenje yawuya ki otmai yanjeâmâ biwi nângân nângânyenje galemahom henjengum manmai.

³ Yakât nângânjetâ keterahâkgât yuwu sâmunne nângânjet. Beâsi yamâ tâkne lauñe sâhamunñe tatmap. Gârâmâ wosapâ me wosapâ arine nângâmain yamâ tâk mem dâimunñe yaken arimap.

⁴ Aiop, wanja mem saru kakñan arimain yan hâum sâmunne nângânjet. Wanja yamâ pato nandoronje. Yawu gârâmâ wanja bâtñe, kutñe sitia sâm, yamâ tipinje âlâ. Otmu wanja ya ambonañe wosapâ me wosapâ ariâk nângâmap yamâ bâtñane mem purik gurik tuhumu yaken arimap.

⁵ Yakât topñe yuwu sâmunne nângânjet. Launenñe yamâ tipinje âlâ. Yawu gârâmâ nenñe launenñambâ den bâlenje sâm bukulpnenñe ekyongomunñe nângânjetâ tepyenje kâlâp semu umatñe âlâlâ tetemap yakât dop kum sâmunne nângânjet. Emet pato kinmu sonjgae hâlâlân sâmap yan kâlâp tuhum katmunñe sonjgae ya sem arimap.

⁶ Yakât dopñeâk Manman Bâlenjahât Ambonañe biwinenñan kionjmap. Biwinenñan kionjmu nângân nângân bâlenje âlâlâ tetemu ya lohimbi ekyongomunñe nângânjetâ manmanyenje bâlem henjengumap.

⁷ Anitânje sonjo bau, me nai selon kalop yapâ gâtñe âlâlâ mem lohotñe tuhuyeknomgât dop tap.

⁸ Yawu gârâmâ nenñe launenñe galemgum henjengunomgât dop âlâ ki tap. Hâmewuk me soron hambenañe lohimbi in yawu yingimu mumai yakât dopñeâk nenñe den bâlenje sâm bukulpnenñe hâiyekmunñe tepyenje bâlemap.

⁹ Anitânje ikñe nângân nângân watmâ lohimbi tuhuyelehop. Yakât otmâ nenñe den heronje sâm awonñenñe Anitâ mepaemain. Otmu launenñe yapâek den bâlenje sâm bukulpnenñe hâiyekmain.

¹⁰ Anitâ den heronje sâm mepaemain. Otmu bukulpnenñe den bâlenje hâiyekmain. Yakât nângâmune ki ârândânj otmap.

¹¹ Yakât otmâ dop kum sâmunne nângânjet. To senñe hindakmap yapâ uwurup ki takamap.

¹² Yâhâ kiatñe manam ki otmap. Otmu manamñe kiat ki otmap. Giñ gârârânje ham ki otmap. Otmu hamñe giñ gârârânj ki otmap. Yâhâ saruâmbâ to ki osom nemain. Yamâ topyetñe ikñiâk ikñiâk tap. Denân hâum sâm aran yukât topñeâmâ yuwu. Nenñe den âlepñeâk alahunom. Bukulpnenñe orop ki sâm bâleanjinom.

Anitânje ikñe nângân nângân mem biwinenñan kalâkgât ulitgunom.

¹³⁻¹⁸ Lohimbi nombotñane Anitânje ikñe nângân nângân mem biwiyenñan kalâkgât ki nângâmai. Yâkñeâmâ senduk banearâ me weke bâlenje ya yengâlen kândiwahonjetâ nângân nângânyenje tetyingimap. Yawu otmâ bukulpnyenje yengât nângânjetâ gemu yenhât nângânjetâ yahatmu hâkyenje mepaemai. Hâkyenje mepaem lohimbi yengât kunlipyenje manmâ den perâkñe ekyongomai. Yawu otmâ manmanyenje mem bâleanjim hionjakmai. Lohimbi bâlenje yengât topyenje yawu tap.

Yâhâ lohimbi nombotñe âlânjeâmâ Anitâ ulitgunjetâ ikñe nângân nângân mem biwiyenñan katmu nângân nângân âilonjo tetyeingimu târârâhâk manmai. Yawu manmâ yenhât nângânjetâ gemu bukulpnyenje yuwu otyinginetâ yekñetâ ârândânj otmap. Biwi yâhâp ki otmai. Yawu manmâ Kiristohât den tâñ tâñâk lohimbi kâsikum yingimai. Kâsikum yingimai yan bukulpnyenane den âlâhât âiyongonjetâ nângâm henjengum matñe kâpekyingimai. Yawu oranjim

den kakņan ki sahaņgim hioņakmai. Lohimbi yawuyaņe bukulipyene yengāt manmanyene ekmā heņgenņum mem hewewenј tuhuyekmā buku otyiņgimai. Yawu otyiņgiņetā manmanyene kelihakmu manman ālepņahāt bulāņe ālālā teteyiņgimu lohotņan manņetā Anitāņe yekmu ārāndāņ otmap.

4

Anitā Ambonenņahāt amutgen manmā tem lāuwaņginom.

1-2 Yeņeāmā biwiyeņe ki sānduk sāmu manmai. Yawu otmā yeņahāt nāņgāņetā yahatmu biwiyeņambā nāņgān nāņgān bāleņe topņe topņe tetemu herone kakņan manne sām otmai. Yawu otmā senņe ālālā ekņālem bukulipyene orop pawarak guwarak otmā hioņakmai. Otmu lohimbi nombotņane bukulipyene orop nāņgām bāleaņgim ahomai. Yakāt Anitāņe biwi sānduhān katnenekmu mannehāt nāņgām ki ulitgumai. Yaņak benņe umatņe kakņan manmai.

3 Otmu Anitāņe senņe ālālā ālepņeāk ningimu herone kakņan manne sām dewaemai. Yawu otņetā biwiyeņe ekmu bālemu ki nāņgāyiņgimap.

4 Yeņe topyeņahāt nāņgāņetā keterakyiņgiākāt den ālāen hāum sāmune nāņgāņet. Imbi ālā me ālāņe loklipyeņe yengāt betyeņehen kioņmā kāwā konda otmai yakāt dopņeāk yeņe Anitāhāt betņehen kioņmā senņe ālālāhālen biwiyeņe katņetā kinmap. Yeņe senņe ālālā ekņālemai yan lohimbi belāngen manmai yeņgālen torokatmā otmā hilipgum Anitā betgumai. Anitā betgum mannomai otmuāmā yāke gurā yawuāk betyongowuap. Emelāk Anitāhāt poropeteliņane den kulemguwi yakāt topņe nāņgāmbāiā.

5 Den yakāt topņeāmā yuwu tap. Anitāņe lohimbi yāhāp tuhuyelekmā umut biwiyetņe katyitgiop. Yakāt otmā yākālen biwiyetņane kepeiyetgāt nāņgāop. Otmu nenņe gurā yawuāk yākālenāk biwinenņane kepeim manomgāt nāņgāmap.

6 Otmu biwinenņe gemu betgumaingāt mem hewewenј tuhunenekmā tihitnenņe otmap. Den yan yuņe emelāk lok ālāņe Anitāhāt den ālā kulemguop ya miap. Den yamā yuwu tap.

“Lohimbi ālā me ālāņe yeņahāt nāņgāņetā yahatmap yamā Anitāņe nāņgāyiņgimu gemu mem ge katyekmap. Yāhā lohimbi ālā me ālāņe yeņahāt nāņgāņetā gemu huruņ huruņ manmai yamā mem hewewenј tuhuyekmā tihityeņe otmap.” Den yawu tap.

7 Yakāt otmā Anitā Ambonenņahāt amutgen manmā tem lāuwaņginomai. Yawu otmā manņetā Manman Bāleņahāt Amboņe, Satanņe mem ge katyekbe sām otbuap yan Kiristohāt wātņan kinņetā pilāyekmā ariwuap.

8-9 Yawu otmā orotmemeyene bāleņe otmā oņ giriņ manmā gai yakāt nāņgāņetā bālemu bunewāk bet pilānomai. Yawu otmā yākālen biwiyeņe katņetā tosayeņe pilāyiņgim biwiyeņe mem salek tuhuyiņgimu mannomaihāt Anitā ulitgunomai. Yawu ulitgunetā nāņgāyiņgiwuap.

10 Yawu otmā yeņahāt nāņgāņetā gemu yakāt amutgen karakmā manņetā nāņgāyiņgimu yahatmu manman kārihakhāt pat kuyiņgiwuap.

11-12 Otmu Anitāņe girem den ālā Mose yuwu ekumu kulemguop. “Nenņe bukulipnenņe yengāt nāņgāmunņe yahatbuap.” Yawu kulemguop. Otmu lohimbi nombotņane bukulipyene yengāt nāņgāņetā gemap yan girem den yakāt nāņgāņetā tāņāt otmu loņgāem mem ge katmai. Yawu gārāmā girem den yakāt amboņe yamā Anitā konok. Sāp patoen iķņak lohimbi kerek nengāt biwinenņe ekmā sām hāreningiwuap. Yawu otmā nombotņe

ikñan mem katnenekbuap, otmu nombotñe âlâlâ mem ketetyekmu hiliwahonomai. Yakât otmâ yeñahât ki nâñgâñetâ yahatmu bukulipyene yeñgât nâñgâñetâ gemu sâmbâleyinginomai.

Nenñahâk yuwu yawu otnomgât dop ki tap.

¹³ Yeñahât nâñgâñetâ yahatmap yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Yeñgâlen gâtñe lohimbî nombotñane bukulipyene orop den yuwu mon hikunomai. “Hândâhân kapi patoen ari nep menom. Nep mem manmâ tewetsenñe ya mem katmunñe pato otmu homban kakñan miakmâ âwurem takanom.”

¹⁴ Den yawu sâmbâ hikunomai yamâ hândâhân wuân me wuân teteyingiwuap yakât topñe ki nanñai. Manmanyenñahât topñe nâñgâñetâ keterahâkgât elem memap yan hâum sâmbâ nâñgâñet. Omonânâk elem mem punñe lauñe me hem turembe ya kurihimap. Otmu sikop tipñe kumu yanâmâ elem ya getek hâreakmâ biatmap. Yakât dopñeâk nenâmâ sâp tâlâwâk manmâ mumain.

¹⁵ Yakât otmâ yeñahâk “hândâhân yu me ya otnom,” sâmbâ den ki hikunomai. Yâhâ “Anitâñe nâñgâningimu yu me ya otnom.” sâñetâ ârândân otbuap.

¹⁶ Yawu gârâmâ sâp yiwerene yuâmâ yeñahât nâñgâñetâ yahatmu, “Nenñahâk yu me ya otnomgât dop tap,” sâñetâ dondâ bâlemap.

¹⁷ Yakât yuwu sâmbâ nâñgâñet. Lohimbî nombotñane wuân me wuân otñetâ Anitâñe yekmu ârândân otbuapgât topñe nâñgâm henñengumai. Lohimbî yawuñe Anitâhât topñe nanñain sâmbâ yeñe enñatyeñeâk watmâ yu me ya otmai yanâmâ tosa pato memai.

5

Lohimbî iri sikumyene orop yeñgât den pat

¹ Lohimbî nombotñe iri sikumyene oropñe wawi otmâ nep loklipyene ki tânyongonñetâ umatñe kakñan manmai. Yawu otmai yakât Anitâñe matñe mem purik pilâyingiwuap. Yakât yuwu sâmbâ nâñgâñet.

² Sâp yiwerene yu hâk sânduhân manmâ gain yuwuâk torokatmâ manmâ yâhânom nâñgâm yeñe senñe âlâlâ pato hâwurum katñetâ tatmap. Katñetâ tatmu yapâ âlâ ki mem lohimbî nembe kalem otyingimai. Yawu gârâmâ yeñe senñe âlâlâ hâwurum katñetâ tatmap yakât torehenñe selone hârem dela dela tuhumu tap. Otmu kalamân gâtñe ya tâtuk sâmbâ kuy korok arimap.

³ Otmu tewetsenñe nanñe yamâ helenñum towatñe ki teteap. Yawu misiheñetâ tatmâ bâleap. Yakât matñe Anitâñe nâñgâmu umatñe âlâlâ kakyeñan yâhâwuap yan senñe âlâlâyene, hâline bia, ya ekmâ topyeñahât nâñgâñetâ keterakyingimu isem tep bâle nâñgânomai. Otmu sâp yiwerene yuâmâ wawi otmâ manmai yakât matñe Anitâñe kâlâwân katyekmu hâhiwin nâñgâmbisâi.

⁴ Topñe yuwuhât matñe umatñe yingimu menomai. Nep loklipyenane hâhiwin kakñan âi tuhuyingimai yamâ yeñe hâmeñe alityingimai. Hâmeñe yawu alityinginetâ den guhurumâ sâmbâ baleyinginetâ Anitâ yahat yahatñe, Wâtgât Ambonañe, denyene nâñgâm tepñe nâñgâyingimap.

⁵⁻⁶ Otmu yeñe lohimbî inñe mansai ya yeñgât senñe âlâlâyene meyingine sâmbâ hakyenñan sâmbâ den âiân katyekmai. Den âiân katyekmai yan lohotñan kinñetâ sâmbâ hâreyingim yanak pâi emetñan katyekñetâ tatmai. Otmu nombotñe yongonñetâ mumai. Yawu otyingim yeñeâmâ herone marone otmâ hun sambe kakñan manmai. Yawu manmai yakât Anitâñe wuân matñe yingimu menomai yakât nâñgâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum yuwu sâmbâ nâñgâñet. Nenñe bulimakao mem peke kâlehen katmunñe tatmu

galemgum manmain. Galemgum manmunne pato otmu gâinom sâam yakât mambotmain. Mambotmâ sâpñanâk kum gâimain. Yakât dopñeâk Anitâñe biwiyene ekmâ matñe yingiwuapgât sâpñe kalop. Sâp ya ekmu ârandân otmu matñe umatñe yingimu menomai.

Mem âlâlâ tuhunenekñetâ biwinenñe ki orotok sâmap.

⁷ Bukulipne, yeñe yuwu otmâ mannomaihât nanñan. Lohimbi iri sikumyeñe oropñe yen mem ge katyekñetâ mansai. Yawu gârâmâ yeñe Kutdânenñe âwurem ge meyekbuap yakât nâñgâm mambotbanñim biwiyene ki orotok sâwuap. Yawu mannomaihât nâñgâm den âlâen hâum sâmune nâñgâñet. Nep ambonañe nep tuhum kâmetmap. Nep tuhum kâmetmu bulâñe teteuwap yakât nâñgâm buruñ tetem yahatsap ya pitimap.

⁸ Yakât dopñeâk Kutdânenñe âwurem ge meyekbuapgât sâp ya utâpñuap. Yakât nâñgâm biwiyene ki orotok sâmu mannomai. Yawu otmâ getek gewuap sâam biwiyene mem mannomai.

⁹ Yeñe umatñe kakñan mansai. Yawu gârâmâ Anitâñe matñe ningimap sâam ki sâam bâleanñinomai. Yâhâ sâam bâleanñinomai otmuâmâ yakât matñe Anitâñe in yawu yingiwuap.

¹⁰ Emelâk Anitâhât poropetelipñe yâkât sât lâum tâmbâlipnenñe den ekyongonjetâ nâñgâñetâ gemu bet pilâm topñe âlâlâ mâñgâeyekminiwi. Mâñgâeyekñetâ biwiyene ki orotok sâmu manminiwi.

¹¹ Ya yeñgât nâñgâmunñe ewe membe otmu Anitâ mepaemain. Otmu lok âlâ, kutñe Hiope, yâhâmâ umatñe topñe topñe kakñan yâhâmu biwiñe ki orotok sâmu manop yakât topñe nanñai. Manmâ gamu umatñe ya pesuk sâwanñimu Anitâñe lukulemu manman sânduhân manmâ gaop. Yakât otmâ yeñe yâkñe otbi yakât nâñgâm biwiyene ki orotok sâmu mannomai.

¹² Bukulipne, yuwu sâamune nâñgâñet. Yeñe Anitâhât senñan wuân me wuân otne sâam, yan sâam kârikñe tuhunomai ya yawuâhâk otnomai. Wonân me wonân gâitmâ sâam kârikñe tuhunomaihât dop ki tap. Yakât otmâ himbimân me hânân ki gâitmâ sâam kârikñe tuhunomai. Anitâñe nâñgâmu bâlemapgât denyeñe bulâñanâk sânomai.

Bukulipnenñe orop biwinenñe kepeiakmâ konohâk otmu tosa pilanñinom.

¹³ Otmu umatñe âlâlâ kakyenñan yâhâmu biwiyene bâlewuap yanâmâ Anitâ ulitgunjetâ biwiyene mem sânduk tuhuwuap. Yâhâ manman sânduhân manñetâ biwiyene heronñe otbuap yanâmâ Anitâ mepaem heronñe otbanñinomai.

¹⁴ Yâhâ mesek teteyingiwuap yanâmâ Kiristohât komot yeñgât galem-lipñe ekyongonjetâ ga nak âlâ, kutñe oliwa, yakât toñe mem piriyeñetâ Anitâñe heñgemyongoañgât orowâk yâkâlen biwiyenñe kepeim ulitgunomai.

¹⁵ Yâkâlen biwiyenñe kepeim ulitgunjetâ tosayene pilâyingim heñgemyongowuap.

¹⁶ Yakât otmâ mesek teteyingimu manmaine bukulipyeñe ekyongonjetâ ganjetâ orotmeme bâleñe mâñgâeanñim gai ya sâam tetem Anitâ ulitgunjetâ heñgemyongowuap. Lohimbi âlâ me âlâñe Anitâhâlen biwiyenñe tinâk kepeim tem lâuwangim manmaine yu me yakât ulitgunjetâ nâñgâyingim.

¹⁷ Yakât nâñgâm emelâk Eliane olop yan hâum sâamune nâñgâñet. Eliahât topñe otmu nengât topnenñe yamâ dop konohâk. Yawu gârâmâ Eliane emet pato kinâk sâam Anitâhâlen biwiñe kepeim ulitgumu dewutâ ya irik

irihâk kum yâhâop. Yawu otmâ yâhâmu yambu kalimbu otmu emetsenje nombolân konok yakât biwiñan gelâk âlâ ki giop.

¹⁸ Otmu gelâk giâk sâm yâhâpñe ulitgumu nâñgâwañgimu gelâk pato gemu sot yañe tetem sambe sambe olop.

¹⁹ Bukulipne, den âlâ yuwu sâmunne nâñgâñet. Kiristohât den yamâ bulâñe. Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâñe Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâleñan ari otmâ tâpikgunomai. Otmâ tâpikgum manñetâ bukulipyenñe den lohotñan ekyongom enñatyeñan geñetâ âlâkuâk Kiristohâlen biwiyeñanñe kepeim yâkât mâtâp watnomai.

²⁰ Kiristohâlen biwiyeñanñe âlâkuâk kepeinomai yan mâtâp bâleñan ari manmâ otmâ tâpikguwi yakât Anitâñe tosa pilâyñgiwuap. Anitâñe tosayeñe pilâyñgim manman kârikñan katyekmu mannomai yakât topñe bukulipyenñe nâñgâm herone otnomai. Bâñ.

Nâ bukuyeñe,
Yakowo

1 Petoro Petoronje ekap angoân kulenguop.

O bukulpine,

¹⁻² Yeŋe Kiristohâlen biwiyenjaŋe kepeim manŋetâ Anitâŋe himbimân manman kârikŋan mannomaihât pat kuyiŋgimu tap. Yakât otmâ yen hânân yu kandi mansai. Yeŋgât kapi tatmâ arap yamâ kutyenje yuwu. Ponto, Galatia, Kapatokia, Asia, otmu Bitini.

Emet inânŋan Awoŋnenŋe Anitâŋe manmanyenjahât topŋe nânŋâop. Yawu nânŋâm Kiristo hânŋângumu ge tosanenŋahât otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Yawu otmâ yeŋe yâkâlen biwiyenjaŋe kepeim tem lâuwânŋinjetgât ikŋe Wâtŋât mâmânjahât Heak hânŋângumu ge biwiyenŋe mem hewewenŋ tuhuyehop. Mem hewewenŋ tuhuyekmu Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ Anitâŋe tosayenŋe pilâyinŋim nine nanne baratne sâŋ meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu tap.

Nâmâ Petoro. Yesu Kiristohât aposolo manbehât ikŋak âi sâŋ nihimu mem mansan.

Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristo yâkŋe yetŋe enŋatyetŋeâk otmâ nânŋâyinŋim tihityenŋe otmutâ biwi nânŋân nânŋânyenjaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâmu manmâ yâhânomaihât nânŋâyinŋim ulitgum gaman.

Manman kârikŋan mannom sâŋ biwinenŋaŋe yakât mem mansain.

³⁻⁴ Kutdânenŋe Yesu Kiristohât âwâŋe Anitâŋe yâk mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Otmu Wâtŋât mâmânjahât Heak hânŋângumu ge mem hewewenŋ tuhunenekmu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmain. Yakât otmâ Anitâŋe umam sâningim tosanenŋe pilâm manman âiŋe ningimu manmain. Yawu otmâ nine nanne baratne sâŋ menenekmâ himbimân yâhâ manman kârikŋan manmâ yâhânongât pat kuningiop. Manman kârikŋan koko salehâk mannom nânŋâm heronŋe kakŋan manmâ yâhâmbisâin. Manman yaŋe biatbuap, me bâlewuapgât dop âlâ ki tap. Anitâŋe Yesu Kiristo mumuŋambâ mem yahatmu yâkŋe himbimân yâhâmu orowâk tawot. Yakât nânŋâm bulânjanâk manman kârikŋan mannom sâŋ biwinenŋaŋe yakât mem manmâ Anitâ mepaem manmâ yâhânom.

⁵ Otmu Anitâhât wâtŋan kinmâ Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmunŋe Anitâŋe tihitnenŋe otmâ yâhâwuap. Otmu sâp pesuk sâwuawân Kiristonŋe âwurem ge menenekmu himbimân yâhâmunŋe manman kârikŋahât pat Anitâŋe kuningiop yakât bulânŋe ningimu menom.

⁶ Yakât otmâ heronŋe nânŋâm mannomai. Sâp yiwerenŋe yuâmâ umatŋe topŋe topŋe kakyenŋan yâhâmu hâhiwin kakŋan mansai.

⁷ Hâhiwin kakŋan manmâ Kiristohâlen biwiyenjaŋe tiŋâk kepeim ki lohotŋe otmâ mannomai. Yawu manŋetâ sâp ki kâlep otmuâk Kiristonŋe âwurem ge meyekbuap. Meyekmu biwiyenjaŋe yâkâlen tiŋâk kepeim tem lâuwânŋim gai yakât nânŋâm Anitâŋe heronŋe nânŋâyinŋim manman kârikŋan katyekbuap. Manman kârikŋan katyekmu manŋetâ yanâmâ Kiristohât lohimbijŋe nânŋâyinŋinjetâ yahatmu Anitâ mepaenomai. Umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmap yakât nânŋâŋetâ keterahâkgât orotmeme âlâen hâum

sâmune nângânet. Emetgât saran aim kânângâmunje sâp kâlep kinmâ ki morok miâk sâm yuwu otmâin. Kokolo ya saran hâwimain. Hâwim saran topnje lâm kâlehen gewuap ya kâlâpne umunje semu yanâmâ lâum kânângâmâin. Yawu tuhomain yan hân kâlehen tatmâ hambe kundutnje ki kumu morok membuap. Yakât dopnjeâk umatnje âlâlâ kakyenjan yâhâmap yan Anitâne menenekmu manman kârikjan mannom. Yakât nângâm orotmeme kinjon ya bet pilâm kârihem kinnomai. Yawu.

8-9 Emelâk Yesu Kiristone olop miop ya ki ekbi. Yawu gârâmâ yâkât den pat âlepne ekyongomunje nângânetâ bulâne otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim gai. Otmu sâp yiwereje yuâmâ yâkne himbimân tatmu ki ekmai. Yawu gârâmâ yeje yâkât tem lâum hon bawanjimai. Otmu yâk orop himbimân manbisâihât nângâm yâkâlen biwiyenaje kepeim tem lâuwangim mannomai. Yawu manjetâ Anitâne manman kârikjahât pat kuyingimu tap yakât bulâne yingimu menomai. Yakât nângâm herone nângâm manmâ yâhânomai.

10-11 Anitâne ikne engatjeâk Yesu Kiristo hângângumu ge nengât toсахât otmâ kawenennjan kinmu howanân kujetâ sât gum muop. Mumu Anitâne mumunambâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu ikne orowâk lanjinje kârikjan tawot. Yâhâ hânân ki giop yan Yesu Kiristone Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge Anitâhât poropetelipne yengât biwiyenjan kionop. Biwiyenjan kionjâ Anitâne Kiristo hângângumu ge tihitnenje otbuap yakât den biwiyenjan katmu sâm tetem lohimi ekyongominiwi. Otmu Kiristone gewuap sâp yan wuân kulem tetemu eknomai yakât topnje nângâne sâm nângâm kiwilim âi pâi tuhuakminiwi.

12 Den yakât topnje nângâne sâm otjetâ Anitâne nângân nângânyeje mem pâron pilâyingiop. Mem pâron pilâyingimu yenak munomai yakât kakjan den yakât bulâne tetewuap nângâwi. Den ya emet inânjan ekyongominiwi yakât bulâneâmâ sâp yiwereje Anitâne Wâtgât mâmâjahât Heak hângângumu ge nen Kiristohât aposololipne mem hewewen tuhunenekmap. Yawu otningimu Kiristohât den pat âlepne kâsikum yingimunje nângânetâ bulâne otmu Kiristohâlen biwiyenaje kepeiwi. Yâkâlen biwiyenaje kepeinetâ Anitâne tosayeje pilâyingim manman kârikjahât pat kuyingimu tap. Otmu emelâk Anitâhât poropetelipnaje yakât topnje nângâne sâm otbi yakât dopnjeâk anelolipnaje gurâ nângâne sâm otmai.

Anitâhât tem lâuwangim kilik milik mannom.

13 Manman kârikjahât pat kuyingiop yakât bulâne yamâ Yesu Kiristone âwurem ge meyekbuawân Anitâne yingimu menomai. Ya yingimu menomaihât nângâm biwiyenaje mem biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

14 Emelâk Anitâ yet Kiristo yetgât topyetjahât pâpgum yeje engatyejeâk otmâ yu ya ekjâlem orotmeme bâleje otminiwi ya ki witgum otmâ mannomai. Orotmeme bâleje ya pilâm Awoñnenje Anitâ, Koko Salek Amboje tem lâuwangim mannomai.

15 Tem lâuwangim manman bâlejnambâ keterakmâ kilik milik manmâ yâhânomai.

16 Den yan yuñe emelâk Anitâne Mose den ekumu kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Nâ Koko Salek Amboje. Yakât otmâ yeje manman bâlejnambâ keterakmâ manjetgât nângâman.” Yawu sâop.

17 Anitâne tânyongoâkgât “Awonnenne” sâm ulitgumai. Yawu gârâmâ Anitâ biwinenne ekmapne lok âlâhât nângâmu yahatmu âlâhât nângâmu gemu yawu ki otnap. Yâkne otnain memain yakât matne âlâku iknjiâk iknjiâk dopnenjanâk kâpekningimu ârândâj otnap. Yakât otmâ sâp patoen Kiristone âwurem ge menenekmu kapinenne himbimân tap yan yâhâmunne Anitâne matne dopnenjanâk kâpekningiuwap. Yakât nângâm yeje ewe katmâ mannomai.

18 Emelâk tâmbâlipyenane orotmeme bâlene ya imbiâk mambiâk otmâ manminiwi. Otmu yeje gurâ manman ya torokatmâ yawuâk manmâ gawi. Nen lohimbî kerekne otmunne bâlemu tosa orop manmain. Yawu gârâmâ Anitâne tosa yakât matne kâpekningiop yan hângât wahap âlâlâ, goli me siliwa tuhu tuhune, me tewetsenne, yawu yakât ki nângâop.

19-20 Emelâk embânân hân himbim ki kândikytogowân ikne nanne ombe bisine, Yesu Kiristo, hângângumu ge nengât toсахât matne meningiwuapgât nângâm sâpne kalop. Sâp kalop ya Anitâne ekmu ârândâj otmu sâp bânne yuâmâ Kiristo hângângumu giop. Hângângumu ge koko salehâk manmâ nengât toсахât otmâ kawenenjan kinmu howanân kujetâ muop.

21 Yawu gârâmâ Anitâne mumunjambâ mem yahatmu himbimân âwurem yâhâmu orowâk tawot. Yawu otmu yeje yâkâlen biwiyenane kepeinetâ manman bâlenahât pangonâmbâ holanyekmu yapâ gâtjane âwâne Anitâ yâkâlen gurâ yawuâk biwiyenane kepeim manmai. Otmu Anitâne Kiristo mumunjambâ mem yahalop yawuâk yen gurâ mumunjambâ mem yahatyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâin. Yakât nângâm biwiyenane mem mansai. Yakât otmâ biwiyenane galemahom târârâhâk mannomai.

22 Yeje orotmeme bâlene bet pilâm Kiristohât den bulâne lâum manmâ ganjetâ yapâ biwiyene kelihakmu manmai. Yawu manmâ bukulipyene orop biwiyenane kepeiakmâ konohâk otnap. Yawuhât otmâ buku konok orangim tânahom mannomai.

23-25 Nen lohimbî kerekne menjlipenne yengât tepyenjambâ tetewin. Yakât otmâ munogât pat mansain. Emelâk Anitâne propete âlâ den ekumu kulemuop ya den yan yune miap. Den yamâ yuwu tap.

“Hahop surine pilâm kuririn sâm kinmu ekmunne âilonjo lonjo otnap.

Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk pek sâm hânân ge tâtuk sâmap. Yakât dopneâk lohimbine âi menjetâ bulâne tetemu bukulipyenane ekma nângâyinjinetâ yahatmap. Yawu gârâmâ mujetâ kut patyene biatmu ya yengât den pat ya lohimbî nelâm yongowuap. Yâhâ Anitâne lohimbî nengât thitnenne otmâ yâhâwuap yakât den pat ya ki biatbuap. Yamâ tat tat kârikne tatmâ yâhâwuap. Den yawu tap.”

Anitâhât den ya nângâmunne biwinenjan hâumu topnenne mem tetemap. Yakât otmâ den ya ekyongomunne nângânetâ bulâne otmu Kiristohâlen biwiyenane kepeim manmâ gai. Yapâ Anitâne manman âine yingimu mem mansai. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Mâmâ âwâlipyenane mem ga katyekmâ galemयोगomai. Yawu gârâmâ hâmbâi âwâ mâmbâlipyenane mum pilâyeknomai.

Yâhâ Anitâne meyekmâ nine nanne baratne sâm manman kârikjahât pat kuyingiopne mum pilâyekbuapgât dop âlâ ki tap. Yâkneâmâ meyekmu orowâk manmâ yâhâmbisâi.

2

1 Yakât otmâ orotmeme bâleŋe kerehâk bet pilânomai. Yawu otmâ bukulipyenŋe yengât ki nângâm bâleyiŋim den belângen sânomai. Me biwiyenŋe ki kurihiakmâ den perâkŋe kâityongonomai.

2 Yawu manmâ yâhânomai yan manman kârikŋahât bulâŋe menomai. Yakât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Imbilipnenŋaŋe naom mem ga katyekmâ nam yingŋetâ nem yanâmâ nâtâtâk sâm yahatmai.

3 Yakât dopŋeâk yenŋe Kutdâhât den pat âlepŋe ya nângâm biwiyenŋan katmâ manŋetâ nângân nângânyenŋe keterakiŋgimu manmâ yâhânomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe meyekmâ manman kârikŋan katyekmu mannomai.

Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim hoŋ bawanŋim mannom.

4-7 Nenŋe Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim hoŋ bawanŋim mannom yakât topŋe nângâŋetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâŋet. Emelâk Anitâŋe poropete âlâ den ekumu kulemguoŋ ya yuwu tap.

“Nâŋe kât âlâ ekmune âlepŋe otmu mem Yerusalem kapi Sion pumŋan tap yan katmune tatmap. Lohimbi âlâ me âlâŋe ya ekmâ yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim mannomai ya yengâlen bulâŋe tetemu biwiyenŋe dopŋan otbuap.” Den yawu tap.

Yenŋe yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manŋetâ Anitâŋe nângâyiŋgim. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe yâkât nângâŋetâ gemu hâkâŋ otmai. Yawu otmâ mansai ya yengât yuwu sâmune nângâŋet. Emelâk Anitâhât den âlâ kulemguwi ya yuwu tap.

“Emet tuhuwiân nep lokŋe nak âlâ ekmâ bâleŋe sâm mem ketetbi. Mem ketetbi ya Anitâŋe lâum kânângâmu kuhupin kârikŋe oap.” Den yawu tap.

Nak ekmâ bâleŋe sâm mem ketetbi ya Anitâŋe ekmu ârândâŋ otmu lâum kânângâmu kuhupin kârikŋe oap yamâ Kutdânenŋe Yesu Kiristo. Anitâŋe mumuŋambâ mem yahatmu tap. Otmu yenŋe manman bâleŋambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim Anitâhât lohimbi otmâ biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manŋetâ yen orowâk tatmap. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu Anitâ mepaem hoŋ bawanŋim mannomai. Yawu otmâ manŋetâ Kutdânenŋe Yesu Kiristonŋe yengât sâm Anitâ ulitgumu nângâmu ârândâŋ otbuap.

8 Otmu Anitâŋe den âlâ poropete ya ekumu kulemguoŋ ya yuwu tap.

“Kât âlâ katmune tatmap yan kapi ambolipŋe yengât kâiyenŋan tenŋe sâwuap. Kâiyenŋan tenŋe sâm yongomu ki ekmâ nângâm inâk arinomai.” Den yawu tap.

Kâiyenŋan tenŋe sâm yongomu inâk arinomai yakât dopŋeâk lohimbi nombotŋaŋe Kiristohât den pat âlepŋe nângâŋetâ helekŋe otmu pilâm yanak hiliwahonomai. Yawu gârâmâ lohimbiŋe Kiristohât den pilâmai yanŋe hiliwahonomai yakât Anitâŋe emelâk sâm kalop.

9-10 Otmu yenŋe gurâ yawuâk omoŋe bâleŋan manmâ Anitâ ki nângâwanŋiminiwi. Yawu manminiwi yan Anitâŋe yengât nângâmu giop. Otmu yenŋe hiliwahonomaihât pat manbi. Yawu manbi yamâ ikŋahâk nângâyiŋgim ikŋe lanŋinŋaŋe biwiyenŋan pilâmu haŋe sâyiŋgiop. Haŋe sâyiŋgimu omongât manman bâleŋambâ keterakmâ Kiristohâlen biwiyenŋe katŋetâ nine nanne baratne sâm meyehop. Meyekmâ ikŋe pat kuyiŋgimu yâkât yomot bulâŋe otmâ mansai. Yawu manmâ mepaem hoŋ bawanŋimai. Otmu yâkŋe yu ya otyiŋgimu ekŋetâ ewe membe otmap yakât den pat yenŋe lohimbi ekyongonŋetâ nângâm mepaenomaihât meyehop.

Hânân yu kandi mansain.

11 Bukulipne yuwu sâmunen nângânet. Yeñe himbimân manman kârikñan mannomaihât pat Anitâñe pat kuyingio. Yakât otmâ yenâmâ hânân yu kandi mansai. Yawu gârâmâ orotmeme bâleñeñe biwiyenye mem bâleyingimu manman bâleñahât pañgoñan kionmaihât biwiyenye galemahom senñe âlâlâ ki ekñâlenomai.

12 Yawu otmâ pâku lohimbiñe hakyenjan sâmai ya yengât senyenjan uwawapñe bia mannomai. Uwawapñe bia manñetâ Anitâñe yâk yengât biwiyenjan kionmu yâkñe yengât manmanyenye ya ekñetâ biwiyenjan hâumu Kutdâhâlen biwiyenjan kepeim Anitâ heronje otbangim mepaenomai.

Gawamangât girem den lâum mannom.

13 Otmu lohimbiñe Kutdânenñahât nângânetâ yahalâkgât yeñe lohotñan manmâ gawamangât lok kunñe tem lâuwangim mannomai.

14 Otmu yâkñe galemlipyenye katyekmu yâkât sâtgât otmâ lohimbi galempongom mansai. Yawu manmâ lohimbiñe otñetâ bâlemap ya sâm hâreyingim matñe yinginetâ memai. Yâhâ lohimbiñe orotmeme âlepñeak otmâ ya yengât nângâm heronje otyingimai. Yakât otmâ yeñe galemlipyenye yengât amutgen târârahâk mannomai.

15 Târârahâk manñetâ yanâmâ lohimbi Anitâhât den nângâm hilipgumainje sâm ge katyekne sâm otñetâ umatñe otmu pilânomai.

16 Yengât kunyenye yamâ Anitâ konohâk. Yawu gârâmâ Anitâhât denâk lâunom sâm gawamangât girem den ki lonğâenomai. Yawu nângâm gawamangât girem den lonğâem tosa menomai yamâ Anitâhâlen tosa ya ki kârâm pilânomai. Yawu manmâ Anitâhât tem lâum gawamangât lok kunñahât amutgen mannomai.

17 Yawu manmâ lohimbi kerek yengât nângânetâ yahatbuap. Otmu Anitâ ewewangim Kiristohât lohimbi buku otyingim manmâ yâhânomai.

Lohimbiñe hâhiwin ninginomai yan matñe ki kâpekyinginom.

18 Lok nombotñeñe lok kutdâ hon bayingim manmai yengât yuwu sâmunen nângânet. Lok Kutdâlipyenye nombotñeñe yen nombotñe lohotñan otyinginetâ âilonjo manmai. Yâhâ lok kutdâlipyenye nombotñe âlâñeâmâ yen nombotñe hâhiwin yinginetâ umatñe kakñan manmai. Yâhâ yeñeâmâ lok kutdâlipyenye kerek yengât lau lâuyingim huruñ huruñ manmâ hon bayinginomai.

19-20 Otmu lok kutdâlipyenyeñe imbiâk hâhiwin yinginomai. Yawu otyinginetâ yeñe hâhiwin kakñan Anitâhât den lâum ewe katyekmâ hon bayingim mannomai. Yawu otñetâ yanâmâ Anitâñe yengât nângâmu ârândâñ otbuap. Yâhâ yeñe otmâ hilipgunetâ yakât matñe hâhiwin yinginetâ umatñe kakñan mannomai. Umatñe yawu yinginomai yakât Anitâñe nângâmu ârândâñ otbuap.

21 Yâhâ lok kutdâlipyenyeñe imbiâk hâhiwin yinginomai yan yeñe orotmeme âlepñeak otmâ matñe ki kâpekyinginomai. Yawu mannomaihât nângâm Anitâñe meyhöp. Emelâk yakât dopñeak Yura papatolipnenñeñe Kiristo mem bâleñe âlâlâ mângâenjetâ sâtgum muop. Yâkñe yawu olop yakât dopñeak yeñe gurâ yawuak otñetâ yan Anitâñe nângâyingimu ârândâñ otbuap.

22 Otmu Kiristone ki otmâ hilipguop. Me den perâkñe âlâ ki sâop.

23 Otmu Yura papatolipnenñeñe hâim hilit balit tuhuwi yakât matñe ki kâpekyingio. Otmu mem âlâlâ tuhuwi yan otbangiwi yakât matñe menomai ki sâop. Otmu howanân kuñetâ muop yan Anitâñe biwinenñe ekmâ matñe

dopnennan ningimu ârândân otmap yakât nângâm umut biwiñe yâkâlen karahop.

²⁴ Yeñe orotmeme bâleñe bunewâk pilâm Anitâhât tem lâum orotmeme âlepñeâk otnomaihât Kiristo ikñahâk yengât toсахât otmâ kaweyenan kinmu howanân kuñetâ muop. Muop yapâ gâtñeñe Anitâñe tosayeñe pilâm meye-hop.

²⁵ Emelâk ki meyehop yan girawu manbi yakât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Lama yengât galemyeñe bia yakât otmâ ihilâk mahilâk manmai. Yakât dopñeâk yeñe amboyeñe biahât otmâ ihilâk mahilâk otmâ manminiwi. Yâhâ sâp yuâmâ Kiristoñe umut biwiyeñe galemgum tihityeñe otmap yâkâlen biwiyeñeñe kepeim lohotñan manmai.

3

Imbilipyene yengât sâop.

¹⁻² Otmu imbilipyene yengât sâmune nângâñet. Lok kutdâ yengât hon bawalipyeneñe lau lâuyingimai yakât dopñeâk imbilipyeneñe loklipyene ewe katyekmâ lau lâuyingimai. Yawu otmâ Kiristohât den lâum lohotñan mannomai yanâmâ loklipyene Kiristohât den nângâñetâ gemu bet pilâmâine manmanyene ekmâ yâkâlen biwiyeñe kepeinomai. Yâhâ yâkâlen biwiyeñe katñet sâm yeñe loklipyene ki kendâyingimai.

³ Me loklipyeneñe yekmâ Kiristohât herone otbangingât somotyene mendenomai yan senñe âlâlâ sekñe âlepñe orop ki menduhum mendenomai. Me sângum me hâk katipñe âlôngo lonjo ki hanjalakmâ senñe âlâlâ sekñe âlep âlep yanñe meñâleaknomai.

⁴⁻⁶ Emelâk Yura tâmbâlipnenñe yengât imbilipyeneñe Anitâhâlen biwiyeñeñe hikum tem lâuwanjim loklipyene ewe katyekmâ amutyenan manbi. Yawu manñetâ loklipyeneñe manmanyene ekmâ Anitâ herone otbangingim mepaewi. Awaraham imbiñe, kutñe Sara, yâkñe lokñahât lau lâuwanjim yakât amutgen manop. Otmu Anitâñe yen meyekmâ Awarahamgât pat kuwanjiop ya yawuâk kuyingiopegât otmâ yenâmâ yâk yetgât sen manmai. Yakât otmâ imbilipyeneñe Sarañe olop yawuâk otmâ loklipyene ewe katyekmâ amutyenan mannomai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyeñeñe kepeim mansai yakât topñe loklipyeneñe ekñetâ âlepñe otbuap. Yeñe yawu manmâ loklipyene lohotñan otyingim manmâ yâhânomaihât Anitâñe nângâmap.

Loklipyene yengât sâop.

⁷ Otmu loklipyene yengât yuwu sâmune nângâñet. Imbilipyeneñe yengât wâtyenan manñetâ tihityeñe otmâ mansai. Yakât Anitâñe yengât nângâm manman kârikñahât pat kuyingiopegât yawuâk imbilipyene yengât kuyingiopegât. Yawuhât otmâ Anitâhât den lâum imbilipyene ewe katyekmâ lohotñan otyinginomai. Yawu ki otyinginomai otmuâmâ yu me yakât Anitâ ulitgunjetâ ki nângâyingiwuap.

Yuwu otmâ âlôngo mannom.

⁸ Yen kerekñe manman âlôngoân manñetgât yuwu sâmune nângâñet. Biwi nângân nângânyeñeñe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai. Yawu manmâ yeñahâlâk ki nângâñetâ yahatbuap. Bukulipyene yengât nângâñetâ yahatmu yâk orop tânahom mannomai.

⁹ Yâhâ lohimbi nombotŋaŋe nâŋgâm bâleyiŋgim den bâleŋe hâiyeknomai, me nombotŋaŋe mem ge katyeknomai. Yanâmâ yeŋe yakât matŋe kâpekyiŋgine sâm ki nâŋgânmai. Yawu otmâ mem sânduk tuhuyekmâ buku otyiŋgiŋetgât Anitâŋe meyekmu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmâ gai. Yawu mannomai yanâmâ Anitâŋe meyekmâ manman sânduhân katyekmâ tihityeŋe otmâ yâhâwuap.

¹⁰ Manman yawu yakât emelâk lok âlâŋe den kulemguop ya yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâŋe heronŋe kakŋan manne sââmâmâ yuwu otmâ mannomai. Den belângen ki sahaŋginomai. Me den golâ ki gahaenomai. Me den bâleŋe ki hâiaknomai. Me ki den perâkŋe kâirahonomai.

¹¹ Orotmeme bâleŋe yawuya bet pilâm biwiyenŋe Anitâhâlen katmâ yakât tem lâum buku oraŋgim mannomai.

¹² Yawu mannomai yanâmâ Anitâ mepaem yu me yakât ulitgunomai yanâmâ nâŋgâyiŋgim tihityeŋe otbuap. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋaŋe orotmemeyenŋe bâleŋe ya witgum otmâ mannomai yamâ pilâyekbuap.” Den kulemguop ya yawu tap.

¹³ Bukulipne, yeŋe orotmeme âilonŋoâk otnehâlâk nâŋgâm mannomai yanâmâ lok âlâ me âlâŋe ki mem ge katyeknomai.

¹⁴ Yawu gârâmâ yeŋe orotmeme âilonŋo otmâ manŋetâ lok bâleŋaŋe mem âlâlâ tuhuyeknomai yanâmâ Anitâŋe meyekbuap. Yakât nâŋgâm lok bâleŋe yeŋgât ki kiŋgityenŋahât otnomai, otmu umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmap sâm yakât ki gorâyiŋgiwuap.

¹⁵ Yawu nâŋgâm Kutdânenŋe Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim ewe katmâ tem lâuwaŋgim manmâ yâhânomai. Otmu âwurem ge meyekbuap yakât nâŋgâm biwiyenŋaŋe mem mannomai. Yakât topŋe lohimbi nombotŋaŋe nâŋgânehât âiyongonŋetâ yakât ki hâum pâpgum kopa otnomai.

¹⁶ Den matŋe ekyongonomai yan Anitâŋe nenekmu ârândânŋ olâk sâm ewe katmâ lohotŋan ekyongonomai. Kiristo orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu yakât wâtŋan kinmâ târârâhâk manmai. Yawu manŋetâ lohimbi belângen manmaiŋe sâm bâleyiŋgimai. Yâhâ hâmbâi âlâkuâk sâm bâleyiŋgim pâpgum pilâŋetâ lohimbi nombotŋeâmâ ya yeŋgât nâŋgâyiŋgiŋetâ kakŋe otbuapgât yeŋe biwiyenŋe galemahom mannomai. Yawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândânŋ oap nâŋgâm biwiyenŋan ki hâuyekbuap.

¹⁷ Yâhâ Anitâŋe lohimbi belângen manmai ya yeŋgât mâtâp ki maŋguyiŋgimu yeŋgât manmanyenŋe âlepŋe ya ekmâ sâm bâleyiŋgim hâhiwin kakŋan katyekŋetâ yanâmâ yâkŋe tihityeŋe otbuap. Yâhâ yeŋahâk otmâ hilipŋuŋetâ yakât matŋe yiŋgiŋetâ umatŋe kakŋan mannomai yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândânŋ otbuap.

¹⁸ Otmu yeŋe târârâhâk manŋetâ hâhiwin yiŋgiŋetâ biwiyenŋe ki orotok sâuwapgât nâŋgâm nâŋe Kiristonŋe olowân hâum sâumne nâŋgâŋet. Nen lohimbi kerekŋe otmunŋe bâlemu tosa orop manmain. Yâhâ Kiristonŋeâmâ ki otmu bâleop. Anitâŋe nen kaok nâŋgâningiâkŋgât Kiristo ikŋak tosanenŋahât otmâ kawenennŋan kinmu kuŋetâ muop. Yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândânŋ otmu umatŋe miop.

¹⁹⁻²⁰ Kândikum emelâk lohimbiŋe orotmeme bâleŋe otmâ manminiwi yan tâmbânenŋe âlâ, kutŋe Noa, yâkŋe Anitâŋe matŋe yiŋgimu hiliwahomaihât girem den ekyongop. Ekyongomu nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu orotmeme bâleŋe pilâŋetgât Anitâŋe mambotyŋgiop. Mambotyŋgiop yan girem den ya nâŋgâŋetâ helekŋe otmu orotmeme bâleŋe tâtâem otmâ yâhâwi. Yawu otŋetâ

imbiñe naomlipñe otmu iranlipñe meyekmu orowâk wañga kâlehen yâhâwi. Wañga kâlehen yâhâ tatñetâ tongelâk pato gem niñ niñ sâam gam yâhâ lohimbi Anitâhât hâkân otmâ belângen manbi ya aksisihâk haranyongomu muwi. Sâap patoen lohimbi yañe hiliwahonomaihât pat Anitâñe kuyiñgiop. Yakât otmâ umutyenye hâruekmu peke kâlehen kinmai. Ya yengâlen Kiristohât umutñaje ari ikñe den pat ekyongomu nâñgâwi.

Otmu lohimbi nombolan kalimbu wañga kâlehen yâhâ tatñetâ hâmeyeñe kinop ya yengât yuwu sâamune nâñgâñet. Tongelâk gem to niñ niñ sâam wañga ya kundutmu yahatmu wañga kâlehen lohimbi tatbi ya hâmeyeñe kinop.

²¹ Yakât dopñeâk mem toen katyekñetâ manman kârikñahât pat otmâ mansai. Toen mem katyekñetâ manman kârikñahât pat otmâ mansai yamâ to piriakñetâ hâkyenye salek otmap yawu bia. Yenye orotmeme bâleñe bet pilâm Kiristohâlen biwiyeñaje kepeinjetâ Anitâñe biwiyeñe ekmu ârandân otmu yâkât pat mansai.

²² Otmu Anitâñe Yesu Kiristo mumuñambâ mem yahalop yen gurâ yawuâk mem yahatyekmu Kiristo orop himbimân manbisâihât pat kuyiñgimu mansai. Kiristone Anitâ orop tatmutâ añelo himbimân tatmai otmu âi weke, emet amboñe, senduk banearâ, susun me sâtñe metñe topñe topñe hânân yu tai kerek yengât kunyene pato tatmap.

4

Anitâhâlen biwinenñaje kepeim kârihem mannom.

¹ Kiristo mem âlâlâ tuhuñetâ muop yan Anitâñe menekbuap nâñgâm yâkâlen biwiñaje tinâk kepeim sât gum muop. Otmu yakât dopñeâk lohimbi belângen manmaiñe yen mem âlâlâ tuhuyekñetâ mansai. Yawu otyiñginjetâ Anitâñe menekbuap nâñgâm yâkâlen biwiyeñaje kepeim kârihem mannom. Kârihem manñetâ umatñe ya pesuk sâyiñgiwuap yakât kakñan biwiyeñe yâkâlenâk kinbuap. Yawu otmâ manñetâ Manman Bâleñahât Amboñaje mem ge katyekbe sâam hâam pâpgum pilâwuap.

² Yakât nâñgâm sâap yupâek lohimbi belângen manmai ya yengât nâñgân nâñgân bâleñe ki watnomai. Girawu manñetâ Anitâñe yekmu ârandân otbuapgât nâñgâm yâkât den tem lâuwangim mannomai.

³ Pâku lohimbiñe yenye engatyenâk watmâ orotmeme bâleñe otmâ manmai yakât dopñeâk yenye manminiwi yamâ yuwu. Ekñâlengim tepyene uk sâamu otmâ hilipguminiwi. Otmu to kârikñe nem biwi hâlim otmâ ki orotñe otminiwi. Otmu Porom Lâpio hâwim kânângâñetâ kinmu ulitgum kâwâ konda otmâ manminiwi. Emelâk orotmeme yawu otmâ manminiwi ya pilâwi.

⁴ Yawu gârâmâ sâap yuâmâ pâku lohimbiñe “yen orowâk to kârikñe nem herone otne,” sâñetâ ki nâñgâyiñgimai. Yawu otmai ya ekñetâ sâtñe otmu meme sâsâ tuhuyekmai. Yawu otyiñginjetâ kârihem kinmai yan sâam bâleñingim senyen gemai.

⁵ Otmu sâap patoen Anitâñe lohimbi kerek, emelâk muwi, me sâap yiwerenye mansain, me hâmbâi tetem mannomai kerek nengât biwinenñe ekmâ sâam hâreningiwuap. Sâap yan lohimbi belângen manmaiñe yawu otyiñgimai yakât den âian katyemâ matñe umatñe yiñgimu menomai.

⁶ Emelâk embânâmbâek lohimbi kerekñe otñetâ bâlemu yañak mum gara gara otbi. Yawu gârâmâ Anitâñe tatmâ yâhâwuap yakât dopñeâk umutyenye tatmâ yâhâwuapgât Kiristone ya yengâlen ari ikñe den pat ya ekyongomu nâñgâwi.

⁷ Manmannenŋe pesuk sâmu Anitâŋe biwinenŋe ekmâ matŋe kâpekningiwuapgât sâp utâpguap. Yakât otmâ biwiyenŋe galemahom hengenŋum yu ya teteyiŋgiwuap ya ekmâ ki pārâk pilânomai. Yawu otmâ Anitâ ulitgum manmâ yâhânomai.

⁸ Otmu bukulpnenŋe orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu nanŋanŋimain yan otŋetâ bâlemap yakât tosa hewewenâk pilâyinŋimain. Yakât otmâ yenŋe bukulpnyenŋe orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

⁹ Otmu lomba takanŋetâ emetyenŋan dâim yâhâ katyekŋetâ tatŋetâ sot um yinŋinomai. Yawu otnomai yakât kakŋan ki sâm guhuŋnomai.

¹⁰ Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan kionmâ mâmâŋe otyinŋimu bulâŋe ikŋiâk ikŋiâk teteyinŋimap. Bulâŋe teteyinŋimap yakât dopŋanâk âi mem tânahom mannomai.

¹¹ Lok âlâ me âlâŋe Anitâhât den lohimbi kâsikum yinŋinomai yan den ya tâŋ tâŋâk kâsikum yinŋinomai. Otmu lohimbi âlâ me âlâŋe Kiristohât komot tânyongonomai yan Anitâhât wâtŋan kinmâ tânyongonomai. Yawu otyinŋim mannomai yan Wâtgât Amboŋe Anitâŋe Yesu Kiristo hângângumu ge manman âiŋe mem teteyinŋiop yakât nâŋgâm lohimbiŋe Ambonenŋe Anitâ sâm heronŋe otbânŋim mepaem yâhâmbisâi. Ya bonŋanâk.

Umatŋe âlâlâ teteningimap yan topnenŋe tetemu ekmain.

¹² Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Sâp yiwerenŋe yu umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmu hâhiwin nâŋgâm mansai yakât nâŋgâŋetâ ki sâtŋe otbuap. Umatŋe yawuya lohimbi ârândâŋ teteyinŋimu biwiyenŋe âlâhâlen kepeiŋetâ tatmap yakât topŋe tetemu ekmai.

¹³⁻¹⁴ Emelâk Kiristonŋe orotmeme âlepŋeâk otminiop yamâ Yura papatolipnenŋe mem âlâlâ tuhuŋetâ hâhiwin nâŋgâop. Otmu yenŋe yâkâlen biwiyenŋe kepeim orotmeme âlepŋeâk otmâ yakât lohimbi belângen manmainŋe nâŋgâŋetâ gemu sâm bâleyinŋim mem âlâlâ tuhuyekmai. Mem âlâlâ tuhuyekmai yan Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yengât biwiyenŋan ge mem hewewenŋe tuhuyekmap. Mem hewewenŋe tuhuyekmu Kiristonŋe âwurem ge meyekmu manman kârikŋan manmâ heronŋe nâŋgâmbisâihât biwiyenŋe huruŋ sâmu heronŋe nâŋgâmai.

¹⁵ Yenŋe lohimbi âlâ me âlâ ki yongonŋetâ munomai. Me kombo ki tuhuyinŋinomai. Me ki otmâ hilipgunomai. Me bukulpnyenŋe yengât manmanyenŋe ya ki mem bâleyinŋinomai. Yâhâ orotmeme bâleŋe sâm aran yuwuya âlâ otŋetâ lohimbiŋe matŋe yinŋinŋetâ hâhiwin nâŋgânomai yakât Anitâŋe nâŋgâmu ârândâŋ otbuap.

¹⁶ Yâhâ yenŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim orotmeme âlepŋe otnomai yan lohimbi belângen manmainŋe yekŋetâ bâlemu mem âlâlâ tuhuyeknomai. Yawu otyinŋinŋetâmâ Kiristohât pat mansai yakât nâŋgâm Anitâ mepaem topŋe ki kurihinomai.

¹⁷ Anitâŋe lohimbi kerek kuwiknenekbe sâm oap. Yakât otmâ topŋe katmâ ikŋe lohimbi nengât biwinenŋe ekmâ umatŋe kaknenŋan katmu nâŋgâmain yan kuwiknenekmap. Kuwiknenekmap yamâ hâhiwin getek nâŋgâmain. Yawu gârâmâ lohimbiŋe Kiristohât den pat nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm belângen manmai yâhâmâ matŋe umatŋe ondop âlâ kândâkdâ yinŋimu menomai.

¹⁸ Den yan yuŋe emelâk lok âlâŋe den kulemguop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbiņe Anitâhât den lâum manmai ya kuwikyekmâ ya yengât kakyenjan umatņe katmu hâhiwin nângâmai. Yawu otyingim yakât kakņan meyekmâ manman sânduhân katyekmu mannomai. Yâhâ lohimbiņe Anitâhât den nângâņetâ gemu bet pilâm orotmeme bâleņe tâtâem otmai yâhâmâ hâmbâi yakât matņe amokņan yingimu menomai.” Den yawu tap.

¹⁹ Yakât yuwu sâmunne nângâņet. Anitâņe lohimbi belângen manmai ya yengât mâtâp ki maņguyingimu yaņak yengât manmanyeņe ekmâ hâhiwin yingimai. Yawu otyinginetâ Anitâ Tihit tihit Amboņahâlen biwiyenaje kepeim orotmeme âlepņeâk otmâ mannomai. Yawu otņetâ tihityeņe otmâ emelâk pat kuyingiop yakât bulâņe yingimu menomai.

5

Galem yengât sâop.

¹ Kiristoņe ikņe komot yengât galemnyeņe man sâm âi nihimu mem mansan. Galemnyeņe mansan yakât nângâm lok nombotņe gurâ yâkât komot yengât galemlipyeņe mansai ya yengât yuwu sâmunne nângâņet. Kiristo orop manbin yapâek nâņe hoņ bawanġim gaman. Otmu Yura papatolipnenņe mem âlâlâ tuhurjetâ hâhiwin nângâm sâtġum muop yakât topņe lohimbi ekyongom gaman. Yakât otmâ Kiristoņe âwurem ge ikņe lohimbi menenekmâ manman kârikņan katnenekmu mannom yan nâņe yâkât sâtġât otmâ aposolo nombotņe orop lohimbi galemयोगonom. Yakât nângâm ġirem den yuwu sâmunne nângâņet.

²⁻³ Yen Anitâhât lohimbi yengât galemlipyeņe manņet sâm âi yingwi. Âi ya tiņâk mem Anitâhât tem lâum lohimbi hoņ bayingim henġenġum mannomai. Târârâhâk manmâ hoņ bayinginetâ yekmâ girawu manņetâ Anitâņe yekmu ârândâņ otbuap yakât topņe tetemu ekmâ henġenġunomai. Yeņe yawu otmâ galemयोगom hâmeņahâlâk ki nângânomai. Me âi ya hâkâņ kakņan ki tuhunomai. Me yeņahât ki nângâņetâ yahatmu lohimbi umatņe kakyenjan katnomai.

⁴ Yawu otyingim mannomai yanâmâ. Kunneneņe pato Yesu Kiristoņe âwurem ge yengât nângâmu yahatmu yakât hâmeņeâmâ manman kârikņan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lohimbi inņe yengât sâop.

⁵ Yâhâ lohimbi inņe mansaiņeâmâ galemlipyeņe yengât nângâyinginetâ yahatmu amutyenjan mannomai. Yen kerekņe yeņahât nângâņetâ gemu huruņ huruņ manmâ buku oranġim hoņ bahanġinomai. Den yan yuņe emelâk lok âlâņe Anitâhât den âlâ kulemġuop ya miap. Den yamâ yuwu tap.

“Lohimbi âlâ me âlâņe yeņahât nângâņetâ yahatmap yamâ Anitâņe nângâyingimu gemu mem ge katyekmap. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâņe yeņahât nângâņetâ gemu huruņ huruņ manmai yamâ mem hewewen tuhuyekmâ tihityeņe otmap.” Den yawu tap.

⁶ Yakât otmâ yuwu sâmunne nângâņet. Sâp yiwereneņe yuâmâ yeņe umatņe kakņan mansai. Yâhâ hâmbâi Anitâņe ikņahâk nângâmu ârândâņ otbuap yan manman sânduhân katyekmu mannomai. Yakât nângâm Anitâ Wâtġât Amboņe yâkât amutġen karakmâ tem lâuwanġim mannomai.

⁷ Yâkņe tihityeņe otmap ġârâmâ yeņe yâkât wâtņan kinmâ umatņe âlâlâ kakyenjan yâhâwuap yakât nângâm ki ġorâyingiwuap.

⁸ Kasanenne Satanne mem bâlenenekmu hiliwahonomgâlâk nângâmap. Yakât topne nângânetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângânet. Puaianje bau membe sâm to ginñan sip galem tuhum tatmap. Yawu otmu bau to ginñambâ tomot tuhumu in yawu urutmâ lâum toen kionmap. Toen kionmu harangumu mumu yanâmâ nem kereñgetmap. Yakât dopneâk nenne manman bâlenahât pañgoñan kionmâ hiliwahonehât Satanne pañgoñ katmap. Yakât otmâ yeñe hiliwahomaihât nângâm biwi golâek manmâ galemahom mannomai.

⁹ Kiristohât lohimbi hânñan kulemñan manmâ arai ya yeñgât kakyenjan umatne âlâlâ yâhâmu hâhiwin nângâm mansai. Yawu manmâ Kiristohâlen biwiyenaje tiñâk kepeim mansai. Yâhâ yeñe umatne âlâlâ kakyenjan yâhâmu hâhiwin nângâm mansai. Yakât otmâ ya yeñgât nângâm yeñe Kiristohâlen biwiyenaje tiñâk kepeim wâtñan kinñetâ Satanne mem ge katyekbe sâm hâum pâpğum pilâwuap.

¹⁰ Sâp ki kâlep otmuâk umatne yu pesuk sâmu Anitâ Biwi Sânduk otmu Tihit tihit Amboñaje manman sânduhân katyekmu mannomai. Yawu otmu yâkât wâtñan kinmâ biwiyenje galemahom heñgeñgum mannomai. Otmu Kiristo orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu manñetâ Anitâñe meyekmâ manman kârikñahât pat kuyiñgiop yakât bulâñe yingimu menomai.

¹¹ Anitâ Wâtğât Amboñe heronje otbañgim mepaem manmâ yâhânom. Ya bonñanâk.

Den bâñe sâm hâreop.

¹² Bukulipne, den bâñe sâm hârewoman. Nâñe bukunenñe Sila den pâñe tâlâwâk yu ekumune yeñgât kulemguap. Anitâ ikñak mâmâñe otnihimu Kiristohât den bulâñe lohimbi kâsikum yingim gaman. Otmu yeñgât biwiyenje orotok sâmapğât Anitâñe tihitnenñe otmap yakât ekyongoan. Otmu Kiristohât den ekyongomune nângânetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ gai yawuâk manmâ yâhânomaihât nañgan.

¹³ Otmu Kiristohât lohimbi nâ orowâk Bawilon kapiân mansain yâkñe yawuâk nângâyingian. Otmu nanne Mareko orowâk tânahom Kiristo hoñ bawanğimait yâkñe gurâ yawuâk nângâyingiap.

¹⁴ Yen Kiristohâlen biwiyenaje kepeim mansaiñe heronje nañganğinomai. Otmu Kiristo orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu wâtñan kinñetâ biwiyenje sânduk sâmu mannomai. Bâñ.

Nâ bukuyenje,
Petoro

2 Petoro Petoroŋe ekap betŋan kulemguop.

O bukulpine,

¹ Nâmâ Simon Petoro. Yesu Kiristoŋe aposolo âi sâŋ nihimu mem hoŋ bawanŋim manmâ gan. Anitâŋe Yesu Kiristohât aposololipŋe nengât biwinenŋe mem hewewenŋ tuhumu Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim manmain. Otmu yakât dopŋeâk yengât biwiyenŋe mem hewewenŋ tuhumu yâkâlen biwiyenŋaŋe kepeim manmai. Anitâ yet Yesu Kiristo dopyetŋe konohâk. Yakât otmâ Kiristoŋe lohimbî âlâhât nâŋgâmu yahatmu âlâhât nâŋgâmu gemu yawu ki otmap. Yâkŋe lohimbî hârok ârândâŋâk wawaenenekmap.

² Awoŋnenŋe Anitâ otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristoŋe engatyetŋeâk otmâ nâŋgâyinŋim tihityenŋe otmawot. Yawu otmawot yakât yâk yetgâlen biwiyenŋaŋe kepeim denyetŋe lâum manmâ gai. Otmu yawuâk torokatmâ manŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmâ sânduk sâŋ yâhâwuapgât nâŋgâm Anitâ ulitgum gaman.

Kiristohâlen biwinenŋaŋe kepeim kârihem mannom.

³⁻⁴ Anitâ yahat yahatŋe, Wâtgât Amboŋaŋe menenekmâ ikŋe laŋinŋan katnenekmu orowâk mannomgât pat kuningiop. Yakât otmâ Yesu Kiristoŋe âwurem ge menenekmâ himbimân yâhâ manman âilongoân katnenekmu mannom. Yakât nâŋgâmunŋe âlâ kândâkdâ otmap. Otmu nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeim tem lâuwânŋim manmunŋe mâmâŋe otninŋimu târârâhâk manmain. Otmu yawuâk torokatmâ manmâ yâhâmunŋe nenekmu ârândâŋ otmu Kiristoŋe âwurem ge menenekbuap. Sâp yan Hiliwaho Hiliwaho Amboŋaŋe âlâkuâk biwinenŋan kioŋmu ekŋâleangim otmâ hilipgunomgât dop ki tetewuap. Yawu otmâ Anitâŋe mem koko salek tuhunenekmu yetŋe orowâk Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manman âilongoân manmâ yâhâmbisâin.

⁵ Yakât nâŋgâm Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim manmanyenŋe kelihakmu kârihem mannomai. Yawu manŋetâ wuân me wuân teteyinŋiwuap yan girawu otŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuapgât nâŋgâŋetâ keterakyinŋiwuap.

⁶ Otmu nâŋgâŋetâ keterakyinŋiwuap yakât kakŋan otŋetâ bâlemapgât biwiyenŋe galemahom mannomai. Yawu manŋetâ lohimbî belângen manmaiŋe senyenŋan genomai me otmain yawuâk otŋet sâŋ engatyeŋan genomai. Yawu otŋetâ Kiristohâlen biwiyenŋaŋe tiŋâk kepeim Anitâhât tem lâuwânŋim uwawapŋe bia manmâ ki lohotŋe otnomai.

⁷ Yawu otmâ Kiristohât lohimbî orop biwiyenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu tânahom mannomai. Otmu lohimbî kerek buku otyinŋim manmâ yâhânomai.

⁸ Den sâŋ aran yu tâŋ tâŋâk watmâ Kiristohât tem lâuwânŋinŋetâ manman âlepŋahât bulâŋe topŋe topŋe yengâlen tetem heŋgenŋuwuap. Yawu otmu Kutdânenŋe Yesu Kiristohât biwiŋan girawu tatmap ya nâŋgânomai.

⁹ Yâhâ Kiristoŋe tosayenâhât otmâ mumu Anitâŋe tosayenŋe pilâyinŋiop yakât ikŋe lohimbî nombotŋaŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe manŋuakmu gulip malap manmai. Yawu manmâ den sâŋ aran yu nâŋgâŋetâ gemu bet pilâm girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap yakât ki nâŋgâm manmai.

10 Yâhâ yenâmâ Anitâŋe dâiyekmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewej tuhuyekmu yâkâlen biwiyenŋe katŋetâ nine nanne baratne sâam meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop. Pat yakât bulâŋe biatyiŋgimapgât yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim yu ya otŋetgât den ekyongoan yu watmâ manmâ yâhânomai. Yawu manmâ ki otmâ tâpikgum Kiristohât mâtâp pilâm mâtâp bâlenŋan arinomai.

11 Otmu sâp patoen Anitâŋe biwiyenŋe ekmâ matŋe kâpekyiŋgiwuap yan Kutdânennŋe Yesu Kiristone âwurem ge sârereyekmu Anitâŋe manman kârikŋan katyekmu herone kakŋan manmâ yâhâmbisâi.

Petoroŋe mum pilâyekbuapgât sâop.

12 Den ekyongoan yu emelâk aposolipŋe lok nombotŋe orop yen kâsikum yiŋgimunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu biwiyenŋan katmâ nâŋgâm gai ya nanŋan. Yawu gârâmâ den yu nâŋgâm mem mete tumum mannomaihât ekyongom yâhâwom.

13-14 Aiop sâp ki kâlep otmuâk mum pilâyekbom yakât emelâk Kutdânennŋe Yesu Kiristone eknohop. Yakât otmâ inânŋan den ekyongoan yu nâŋgâm biwiyenŋan katmâ nâŋgâmâk manŋetgât biwiyenŋan kionŋmâ yâhâwom. Yakât nâŋgâmune ârândâŋ otmap.

15 Otmu pilâyekbom yakât kakŋan den kulemgum katyiŋgian yu sâlikum nâŋgâm mem mete tumum mannomai.

Anitâŋe Yesu kun kundennŋe mem âlâ tuhumu ekbi yakât Petoroŋe sâop.

16 Kutdânennŋe Yesu Kiristone âwurem gewuap yan wâtŋe pato tetemu ekmunŋe âlâ kândâkdâ otbuap yakât den emelâk kâsikum yiŋgiwin. Den kâsikum yiŋgiwin yamâ lokgât nâŋgân nâŋgân ki watmâ den golâ kâsikum yiŋgiwin. Nennŋe yâk orop manmâ yâkŋe olop miop ya ekmunŋe âlâ kândâkdâ otmu Anitâ orop dopyetŋe konohâk oap yawu nâŋgâwin.

17-18 Nennŋe yâk orowâk pumŋe âlâen yâhâwin yan âwâŋe Anitâŋe yakât nâŋgâmu yahatmu kulem âlâ yuwu mem ekmunŋe âlâ kândâkdâ olop. Anitâŋe Kiristohât kun kundennŋe mem âlâ tuhumu sennŋe emetsennŋe pilâmu irik irik sâmap yawuya tetemu ekbin. Otmu sâŋgumŋeâmâ kaok bolaj bolaj otmu ekbin. Yawu otmu Anitâ yahat yahatŋe, Lanjinnahât Ambonŋe yuwu sâop. “Bulâŋanâk yuâmâ nine nanne ombe bisine. Nâŋe biwinanŋe yâkâlâk nâŋgâman.” Anitâŋe himbimâmbâ den yawu sâmu nâŋgâwin.

19 Otmu embânân emet inânŋan Anitâŋe poropeteliŋne den âlâlâ ekyongomu kulemguwi yakât bulâŋe tetewuap nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmain. Otmu yeŋe gurâ Anitâhât den tâŋ tâŋâk watnomaihât nâŋgâm den âlâen hâum sâmunne nâŋgâŋet. Kapi âlâen arine sâam otmâ omondâŋe lambe saum ya lanjinnan mâtâp ekmâ arimain. Yâhâ emet harj sâwe sâam otmap yanâmâ pitu kâmŋe papato yanŋe tetemap. Yawu tetemu tatmâ yanŋak emet harj sâmu emetsennŋe ga takamap. Yakât dopŋeâk Kiristone ki âwurem gemu mansain sâp yuâmâ Anitâhât den sâlikum nâŋgâmunŋe harj sâningimu Kiristohât mâtâp watmâ yâhânom. Yâhâ âwurem gewuap yanâmâ ikŋe lanjinnanŋe biwi nâŋgân nâŋgânnennan pilâmu Anitâ yet Kiristo yetgât biwiyetŋan âlâlâ tatmap ya toŋnambâek nâŋgânom.

20-21 Emelâk emet inânŋan Anitâhât poropeteliŋnŋe yakât den kulemguwi yamâ yeŋe nâŋgân nâŋgân ki watmâ den ya kulemguwi. Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Anitâhât den biwiyenŋan katmu ya kulemguwi. Yakât otmâ lohimbi

âlá me âláŋe yeŋe enġatyeŋeâk otmâ den ya sâm kusânâ bukulipyenye ekyongonomaihât dop âlá ki tap. Den yan yu biwiyeŋan katmâ nâŋgâm mannomai.

2

Lok perâkŋe yeŋgât sâop.

¹ Emelâk Anitâhât poropetelipŋe yâkât den Isirae lohimbi ekyongominiwi. Sâp yan lok perâkŋe oain sâm oain sâm otmâ den perâkŋe kâityongominiwi. Yakât dopŋeâk lok perâkŋe yeŋgâlen taka Kiristohât den kelaŋgamâ kâsikum yinginomai. Yâhâ Kiristone yeŋe toсахât otmâ kaweyeŋan kinmu kuŋetâ muop yakât nâŋgâŋetâ tâŋât otmu betgumai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat mansai.

² Otmu Kiristohât den kelaŋgamâ kâsikum yingŋetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu lohimbi dondâŋe hionakmâ yâk yeŋgâlen torokatnomai. Yâk yeŋgâlen torokatnomai yan lohimbi belâŋgen manmaine manmanyenye ekmâ sâm ge katyekmâ Kiristohât den pat nâŋgâŋetâ gewuap.

³ Lok perâkŋe yeŋgât iri sikumyene eknâlem meyingine sâm den golâ ekyongonetâ nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu tewetsenŋe yinginomai. Yawu otyinginomai yakât matŋe umatŋe yingimu menomaihât Anitâŋe sâp kalop. Sâp kalop ya ekmu ârândâŋ otmu matŋe yingimu mem hiliwahonomai.

⁴ Bulâŋanâk Anitâŋe matŋe umatŋe yingimu menomai yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Kândikum emelâk aŋelo nombotŋe Anitâhât den kum otmâ hilipguwi yakât matŋe nâpumân panyekmu ge omoŋ kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhâŋetâ sâp pato tetewuap yan den sâm hâreyingim matŋe umatŋe yingimu mem hiliwahonomai.

⁵ Otmu emelâk embâŋân lohimbiŋe Anitâ betgum orotmeme bâleŋe otmâ manminiwi. Yawu otmâ manŋetâ lok âlá, kutŋe Noa sâm, lohimbiŋe Anitâhât den lâum manŋetâ yekmu ârândâŋ olâk sâm yâkŋe girem den ekyongominiop. Otmu girem den ya ekyongomu nâŋgâŋetâ helekŋe otmu orotmeme bâleŋe tâtâem otŋetâ yaŋak Anitâŋe nâŋgâmu toŋgelâk giop. Toŋgelâk gemu to niŋ niŋ sâm lohimbi bâleŋe ya asisihâk haranyongop. Yâhâ lohimbi nombolân yâhâp Noa orop waŋgaen yâhâ tatbi yawuâk hâmeyeŋe kinop.

⁶ Otmu kapi yâhâp, kutyetŋe Sotom yet Gomora, ya ambolipŋe gurâ Anitâhât hâkâŋ otmâ orotmeme bâleŋe otminiwi yakât matŋeâmâ kâlâpŋe ge sem gulip tuhuyehop. Ya yeŋgât den pat nâŋgâmunŋe tetemap yan lohimbiŋe orotmeme bâleŋe otmai yakât Anitâŋe matŋe yingimu menomai nâŋgâm enġat yâhâp ki otmain.

⁷⁻⁸ Kâlâpŋe Sotom otmu Gomora kapi ambolipŋe sem gulip tuhuyehop yan Anitâŋe lok âlá, kutŋe Lot sâm, yâkât nâŋgâwaŋgimu hâmeŋe kinop yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Lotŋe Anitâhât tem lâuwaŋgim orotmeme âlepŋeâk otminiop yakât ekmu ârândâŋ olop. Yâhâ kapi ambolipŋeâmâ Anitâhât den kum den bâleŋe sahaŋgim orotmeme bâleŋe hilâm ârândâŋâk otŋetâ Lotŋe yekmu tepŋe dondâ bâleminiop. Yawu manopgât otmâ Anitâŋe nâŋgâwaŋgimu hâmeŋe kinop.

⁹⁻¹⁰ Yakât dopŋeâk lohimbi Anitâhât tem lâuwaŋgim manmaine manman bâleŋahât paŋgoŋân kionmaiâhât meyekmâ manman âlepŋan katyekmu manmai. Yâhâ lohimbiŋe Anitâhât den kum yeŋe enġatyeŋeâk watmâ orotmeme bâleŋe eknâlem otmai yakât matŋe umatŋe sâp patoen yingimu menomai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.

Lok perâkñe ya yengât wâtyeñe pato ki tatyñgiap. Yawu gârâmâ yenhâhât nângâñetâ yahatmu Anitâhât anelolipñe ikñe orop himbimân tatmai ya yengât nângâñetâ gemu sâmbâleyñgimai. Yawu otmâ anelo yañe matñe ningimai sâmbâ yakât ki gorâyñgimap.

11 Yâhâ Anitâhât anelolipñe ya yengât wâtyeñe pato tatyñgiap. Yawu tatyñgiap yamâ yakât sennan kinmai yan anelo bukulipyene nombotñe otmâ hilipgunetâ Anitâñe betyongomu tatmai ya yengât ki sâmbâleyñgimai.

12 Yâhâ lok perâkñe ya yengât topyeñe yuwu sâmunne nângâñet. Anitâñe songo bau otmu nâi selonj topñe topñe katmu ekmain yamâ umut biwiyene bia. Otmu nenñe hat ari kum taka um nenomgât sâmbâ kalop. Yâhâ lok perâkñe yu yakât topñe nângâm pâpgum ihilâk sâmbâ lemai. Yakât otmâ yekmunñe biwiyene bia mansai yawu otmâp. Otmu songo bau kumain yakât dopñeak sâp patoen Anitâñe lohimbî perâkñe ya hilipyongowuap.

13 Yâkñe lohimbî hâhiwin yñgñetâ umatñe kakñan manmâ gai. Yakât matñe sâp patoen Anitâñe yeñe gurâ yawuâk hâhiwin yñgimu umatñe kakñan mannomai. Otmu yâkñe yuwu otñetâ dondâ bâlemap. Lohimbî senyenjan kinmâ yu ya ekñâlem otnehâlâk nângâm otmâ hilipgumai. Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yengâlen torokatmâ to kârikñe nem biwiyene hâlim otmu otñetâ bâlemu anjan yñgimai.

14 Otmu imbi âlâ me âlâ yekmai yan ya yengât nângâm biwiyene otmâ tâpikgum tosa memai. Otmu orotmeme bâleñe ya ekñâlem otnehâlâk nângâm. Otmu lohimbî nombotñe biwi yâhâp manmai ya yengât engatyenan geñetâ otmâ tâpikgumai. Bukulipyene yengât iri sikumyene miaknehâlâk nângâm mem lohotñe tuhuyekmai. Yakât otmâ Anitâñe matñe umatñe yñgimu menomaihât pat kuyñgimu mansai.

15 Yâkñe Kiristohât mâtâp bulâñe ya pilâm lok âlâ, kutñe Bileam, Beoronanñe, yâkñe olop yawuâk otmâ. Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Bileamñe hâmeñe membom nângâm Isirae lohimbî sait kakyenan pilâwe sâmbâ ariop.

16 Arimu Anitâhât anelo âlâñe Bileamgât donji lañe mem purik pilâwanjimu ambonje den ekuop. Den ekumu nângân nângânñe keterakbanjimu sait kakyenan ki pilâop. Yawu.

17 To senñe sanj kititiñ sâmap yapâ to ki osomain. Otmu elem kârikñe mem emet mem manjumas yamâ gelâk ki gemap. Yakât dopñeak lohimbîñe lok perâkñe yengât denyene nângâñetâ den yañe buku ki meyingimap. Yakât otmâ sâp patoen Anitâñe lok perâkñe ya pilâyekmu yaehen ge omoñ bâleñe sâhâyekmu tatnomai.

18 Yâkñe yenhâhât nângâñetâ yahatmu nângân nângân tâñât lohimbî kâsikum yñgimai yakât yâkñe nângâñetâ yahatmap. Otmu lohimbî nombotñe pâku lohimbî yengâlebâ dâiakmâ Kiristohâlen biwiyene katñetâ sâp ki kâlep oap.

19 Lohimbî yawuya yengât engatyenan ge lok perâkñe yuwu sâmbâ ekyongomai. “Kiristonje girem den yapâek holañnenekmu engatnenñeak watmâ yu ya otmâ mannomgât dop tap.” Yawu sâmbâ engatyenan geñetâ orowâk otmâ tâpikgumai. Yawu otmâ Manman Bâleñe Amboñahât panjoñân yâhâpñe kioñmâ yâkât amutgen manmai.

20 Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Lohimbîñe orotmeme bâleñe bet pilâm Kutdânenñe Yesu Kiristohâlen biwiyene kepeñetâ manman bâleñahât panjoñâmbâ holañyekmâ tihityene otmâp. Yawu gârâmâ orotmeme bâleñe bet pilâwi ya miwirikum Manman Bâleñe Amboñahât panjoñân âlâkuâk

kionmâ yâkât amutgen mannomai yanâmâ hiliwahonomaihât pat mannomai. Yawu mannomai yanâmâ emelâk Kiristohâlen biwiyenaje ki kepeiwi sâp yan tosayenahât matje menomai sâop ya wangim Anitâje matje amokñan yingimu menomai.

²¹ Lohimbi nombotñaje girawu manñetâ Anitâje yekmu ârândâñ otbuap yakât topje pâpgum orotmeme bâleje tâtâemâk otmâ belângen manmai. Lohimbi yawu yamâ Anitâje matje yingimu menomai. Yâhâ lohimbi nombotje âlâñeâmâ Kiristohât den nâñgâñetâ bulâje otmu yâkâlen biwiyenaje kepeim manmai. Yawu otmai yakât kakñan yâkât nâñgâñetâ gemu orotmeme bâleje miwirikum Kiristo betgunomai. Yawu otnomai yâhâmâ sâp patoen Anitâje lohimbi belângen manmai matje yingimu menomai ya wangim matje amokñan yingimu menomai.

²² Kiristo betgumai ya yengât nâñgâm den âlâen hâum sâmain yakât nâñgâmune bulâje oap. Den yamâ yuwu tap. Sosoñe mohatmap yamâ benje yâhâpñe nemap. Otmu bañe bokosohân dakakmap. Dakakmu hâkñe bokosohâk pato otmap ya hârâñ sâm bererek sâm gemu âlâkuâk ari bokosohân dakakmap. Yakât dopñeâk lohimbi orotmeme bâleje angoân otbi ya miwirikum otñetâ dondâ bâlemap.

3

Bulâñanâk Kiristoñe âwurem ge menenekbuap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmune nâñgâñet. Yeñe girawu manñetâ Anitâje yekmu ârândâñ otbuap yakât topje emelâk kâsikum yingimune nâñgâwi. Otmu yeñe den ya nâñgâm biwiyenjan katmâ galemahom târârâhâk manñetgât pepa âlâ kulemgum katyingimune ekbi. Otmu yâhâpñe yu kulemgum katyingian.

² Emelâk Anitâje ikñe poropetelipñe den ekyongomu kulemguwi. Otmu Kutdânenñe Yesu Kiristo tihitnenñe otmapñe nen ikñe aposololipñe den eknongomu kâsikum yingimunñe nanñai. Den ya kerehâk nâñgâm herjenñe gemu biwiyenjan katmâ manmâ yâhânomaihât yuwu sâmune nâñgâñet.

³ Sâp pato tâlâhuwuap yan lohimbi nombotñaje yeñe engatyeñeâk watmâ yu ya ekñâlem otmâ hilipgunomai. Yawu manmâ Kiristoñe âwurem ge menenekbuapgât sâop den yakât nâñgâñetâ bulâje bia otmu yuwu sâm yengât senyenjan genomai.

⁴ “Kiristoñe “Âwurem ge meyekbom,” sâop yamâ nenñe ki eksain. Wosan taka tap ya sâñetâ ari ekne. Anitâje hân himbim kândikyotgowâmbâek lohimbi nengât manmannenñe dop konohâk tatmâ gamap. Otmu tâmbâlipnenñe mum gara gara otbi yawuâk nen gurâ mumain.” Yawu sâm senyenjan genomai.

⁵ Yawu sâm senyenjan genomai yan Anitâhât den nâñgâñetâ gemu yeñe nâñgân nâñgân watmâ sânomai. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Kândikum emelâk topñe katmâ Anitâje sâmu biaembâ hân himbim teteop. Otmu saru keterakmu hân teteop. Otmu elem kulewoñboñ tetem yapâek gelâk gemap. Gelâk gemu yanak nak me senñe âlâlâ topñe topñe tetem âi omoñ omoñ otmâ yahatmap.

⁶ Otmu lohimbiñe Anitâ betgum otñetâ bâleop yakât matje yâkñe sâmu tonjelâk gemu to niñ niñ sâm lohimbi otmu senñe âlâlâ wanñen ki yâhâwi ya aksisihâk haranyongop.

7 Otmu sâp pato tetewuwân Anitâñe sâmu hân himbim ekmain yu kâlâpñe sem gulip tuhuwuapgât sâm kalop. Sâp yan Anitâñe lohimbî kerek nengât biwinenñe ekmâ sâm hâreningiwuap. Yawu otmâ lohimbîñe yâkâlen biwiyenñe ki kepeimai yamâ matñe yingimu mem hiliwahonomai.

8-9 Otmu lohimbî nombotñe “Wongât Anitâñe Kiristo in yawu ki hângângumu âwurem gemap?” yawu sâmai yakât yuwu sâmune nângâm biwiyen katñet. Anitâñe sâpgât ki nângâm. Yakât otmâ yambu 1000 yakât biwiñan yu ya tetemap yakât nângâmu hilâm konok biwiñan tetemap yawu otmap. Yamâ angoânâmâ lohimbîñe orotmeme bâleñe bet pilâm Kiristohâlen biwiyen katñetâ manman kârikñahât pat kuyingimu manñetgât nângâm mambotyingim.

10 Kutdânenñe âwurem gewuap yakât nângâñetâ keterakyingîâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Kapi ambolipñe yengât kasalipyenñe sâp girawuân taka itit kiom tuhuyinginomai ya ki ekyongomai. Kapi ambolipñe ki nângâmâk manñetâ kasalipyenñe pârâk sânsânâk taka yongom kiom tuhuyingimai. Yakât dopñeâk Kiristonje pârâk sânsânâk gewuap. Sâp yan kâlâp punduñ sâm himbimân emetsenñe pitu âlâlâ ya kerehâk munñe orowâk sem gulip tuhuwuap. Otmu hânân yu senñe âlâlâ topñe topñe yu gurâ yawuâk sem gulip tuhuwuap.

11 Yakât nângâm yeñe manman bâleñambâ keterakmâ Anitâhât tem lâuwangim târârâhâk mannomai.

12-13 Otmu Anitâñe sâmu kâlâp pato punduñ sâm himbimân emetsenñe pitu otmu hânân senñe âlâlâ ya kerehâk sem gulip tuhuwuap. Yakât kakñan yâhâpñe sâmu hân himbim ango tetewuap. Hân himbim ango tetemu yan mem katyekmu koko salehâk manñetâ yekmu ârândañ otbuap. Yakât pat emelâk kuyingimu tap. Yakât otmâ sâp pato tetemu Kiristonje âwurem ge meyekbuap yakât nângâm biwi nângân nângânyenñe kilik kilik sâmu mambotbangim mannomai.

14 Yawu mambotbangim mannomai yanâmâ Anitâñe yekmâ “nine nanne baratne koko salek,” sâm kaok nângâyingiwiwuap. Yakât nângâm Kiristohâlen biwiyenñe tiñâk kepeim manmanyenñe kelihakmu kârihem mannomai.

15 Otmu Anitâñe Kiristo in yawu ki hângângumu âwurem gewuap. Otmu ki âwurem gewuap yan lohimbîñe yâkâlen biwiyenñe kepeinjetâ Anitâñe tosayenñe pilâyingiwiuapgât mâtâp ki hâreakmâ tañ sawuap. Yakât nângâm “Wongât Anitâñe in yawu ki hângângumu gemap?” yeñe yawu ki sânomai. Den yan yuñe Paulone den kulemgum katyingimu ekbi ya miap. Yakât yuwu sâmune nângâñet. Anitâhât biwiñan nângân nângân âlâlâ tatmap ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem bukunenñe Paulo yâkât biwiñan katmu yâkñe kulemgum katyingimu ekbi.

16 Paulone ekap âlâlâ katyingiop yan den yuwuâk kulemgum katyingiop. Yawu gârâmâ den kulemgum katyingiop ya lohimbî nombotñe sâlikum nângâñetâ ki keterakyingimu nângân nângânyenñe hâlim milim otmap. Yakât otmâ den ya kelangatmâ bukulipyenñe kâsikum yingimai. Yawu gârâmâ emelâk Anitâhât poropetelipñe otmu lok nombotñe yâkât den kulemguwi ya yâkñak yawuâk kelangatmâ bukulipyenñe kâsikum yingimai. Yakât otmâ yehâk otmâ tâpikgum hiliwahonomaihât pat mansai.

17 Den yu emet inânñan ekyongoan. Lok nombotñe Anitâhât den kum yeñe engatyeñeâk watmai. Lok yawuyenñe yengâlen taka engatyeñan

geŋetâ nâŋgân nâŋgânyeje hâlim milim otmu manman bâleŋahât paŋgoŋân kioŋmaihât biwiyenje galemahom mannomai.

¹⁸ Otmu sâp yiwereje yuâmâ Kutdânenje Yesu Kiristohâlen biwiyenje kepeim manmai ya wangim yâkâlen biwiyenje tiŋâk kepeim yâkât den tiŋâk lâum mannomai. Yawu otnomai yanâmâ yâkŋe tihityenje otmu manman âlepŋahât bulâŋe yeŋgâlen teteap ya wangim bulâŋe topŋe topŋe teteyiŋgiwuap. Yakât nâŋgâm Kiristo mepaem manmâ yâhâmbisâin. Ya bonŋanâk.

Nâ bukuyeje,
Petoro

1 Yoane Yoaneje ekap anjoân kulemguop.

O bukulpne,

¹⁻² Anitâhât Kâi Toka yañe manman kârikjahât amboñe oap. Otmu Anitâñe hân himbim ki kândikyotgop yapâek Anitâ orop tatmâ gaowotñak tatmâ gawot. Otmu himbim pilâm ge imbihâlembâ tetem lok otmâ hohetnenñan manop. Otmu nen aposololipñe menenekmu orowâk manbin. Manbin yan manman kârikñan mannom yakât den pat eknongomu nâñgâmunñe bulâñe olop. Yakât otmâ nenñe den pat ya yen ekyongom gawin. Den ya torokatmâ ekap yu kulemgum katyñgian.

³⁻⁴ Nenñe Anitâ yet nanñe Yesu Kiristo orop biwinenñañe kepeiakmâ konohâk otmu biwi hero kakñan manmain. Otmu yeñe yawuâk manmâ Kiristohât lohimbi orop nanñangim buku oranñim mannomaihât ekap yu kulemgum katyñgian.

Anitâ Koko Salek Amboñe lañinñan tatmap.

⁵ Anitâhât biwiñan nâñgân nâñgân âlâlâ tatmap yakât topñe ikñe nanñañe sâm tetem eknongop. Yakât yuwu sâmune nâñgâñet. Anitâ Koko Salek Amboñe lañinñan tatmap. Otmu lohimbineâmâ omoñ biwiñan manmâ orotmeme kiñgoñ otmâ tosa mem manmai. Yâhâ Anitâhâlen ya âlâ ki tap.

⁶ Nenñe “Anitâ orop biwinenñañe kepeiakmâ konohâk otmap,” yawu sâm bukulpnenñe ekyongomain. Yawu ekyongomain yamâ nenñe otmunñe bâlem gamap yan den perâkñe kâityongom Anitâhât den bulâñe ya ki lâumain.

⁷ Yâhâ nenñe Anitâ Koko Salek Amboñahât den nâñgâmunñe hañ sâningimu yâkât tem tiñâk lâuwanñim manmain. Yawu otmâ manmain yan Kiristoñe nengât toсахât otmâ sâreerenekmâ muop yakât nâñgâm Anitâñe nenñe tosa otmain ya pilâningimap. Tosa pilâningiap nâñgâm bukulpnenñe orop biwinenñañe kepeiakmâ konohâk otmu heronñe nâñgâwanñim mepaemain.

⁸ Nenñe Anitâhât den bulâñe yakât pâpgum, “Nenñe koko salehâk manmain,” sâmmain otmuâmâ perâk sâmmain. Nenñe yawu otmâ hiliwahonmgât mâtâp ya watmain.

⁹⁻¹⁰ Yâhâ nenñe “Orotmeme bâleñe âlâ ki otmain,” sâmmain yanâmâ Anitâhât den nâñgâmunñe ki bulâñe otmap. Yawu otmâ “Anitâñe den perâk sâmmap,” yawu nâñgâm hilipgumain. Nenñe tosanenñe sâm tetemunñe Anitâñe pilâningiwuapgât den sâm kalop ya kum ondop âlâ ki otbuap. Yakât nâñgâm biwinenñe ekmâ orotmeme bâleñe wuân me wuân otbin yakât nâñgâmunñe hañ sâningimu bukulpnenñe yengât senyeñan kinmâ sâm tetem Anitâ ulitgunom. Yawu otnom yanâmâ Anitâñe tosanenñe pilâningiwuap.

2

Kiristoñe Anitâ orop tatmâ nengât sâm ulitgumap.

¹⁻² Yeñe otñetâ bâlemu tosa memaihât ekap yu kulemgum katyñgian. Yesu Kiristoñe ki otmâ tâpikguop yamâ lohimbi kerek nengât tosanenñahât otmâ kawenenñan kinmu kuñetâ muop. Otmu mumuñambâ yahatmâ himbimân yâhâ Anitâ orop tatmâ nengât sâm ulitgumap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâñe otñetâ bâlewuap yan yakât nâñgâm Anitâ ulitgunomai. Yawu ulitguñetâ yâkñe Kiristohât nâñgâm tosayeñe pilâyinñiwuap.

³ Nenne Anitâhât tem lâuwangimain yan yâkne nenekmu ârândâj otmu yâk orop biwinennahe kepeiakmâ konohâk otmap yawu nângâmain.

⁴ Yâhâ lohimbî nombotjahe “Nenne Anitâhâlen biwinennahe kepeim mansain,” sâmai yamâ yâkât den lonğâemai. Lohimbî yawuyahe Anitâhât den nângânetâ helekne otmu den perâk sâmai.

⁵⁻⁶ Yâhâ nenne Anitâhât den tãj tãnjâk watmâ tem lâuwangimain yan yâkne wawaenenekmâ mãmãne otningimâp. Mãmãne otningimâp yakât bulãneâmâ Yesuhe buku otningiop yawuâk nenne bukulipnenne orop buku orangim manmain. Ya ekmâ yâk orop biwinennahe kepeiakmâ konohâk otmap yawu nângâmain.

Nenne buku orangim mannom.

⁷ Bukulipne, yuwu sãmune nângânet. Kiristone lohimbî kerek buku otningiop. Yakât otmâ yehe Anitâ orop biwiyenjahe kepeiakmâ konohâk otmu Kiristone buku otyingiop yawuâk yehe gurâ buku orangim mannomaihât den emelâk kâsikum yingimunhe nângâwi. Den yu yawuâk kulemgum katyngian.

⁸ Yâhâ Anitâ orop biwinennahe kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim manmain yakât mâtãpne argoãn Kiristone watmu yâkâlen bulãne tetemu ekbin. Otmu Anitâhât lanjinne bulãnehe biwi nângân nângãnyenjan pilãmu hañ sãyingimu mâtãp yawuâk watmâ buku orangim mannomai. Yawu otmâ mannetâ yanãmâ Omoñ Ambojahât wãtne gewuap.

⁹ Yâhâ lohimbî nombotjahe “Anitâhât lanjinjahe biwinenjan pilãmu hañ sãningimu tem lâuwangim mansain,” sâmai. Yawu sâmai yamâ bukulipyenhe yengât nângâm bãleyingimai. Yawu otmâ Anitâhât den nângâm pãpgum omoñ biwinjan manmai.

¹⁰ Yâhâ lohimbî nombotne âlãneâmâ bukulipyenhe orop biwiyenjahe kepeiakmâ konohâk otmap. Lohimbî ya yengât biwiyenjan Anitâhât lanjinjahe pilãmu hañ sãyingimu tem lâuwangim tãrãrãhãk manmai. Yawu mannetâ lohimbine manmanyenhe eknetâ âlepne otmap.

¹¹ Yâhâ lohimbine bukulipyenhe yengât nângâm bãleyingimai ya yengât biwi nângân nângãnyenjan omoñ sahakyingimu ihilãk mahilãk otmâ manmai.

¹²⁻¹⁴ Kiristone himbimãmbã ge nengât toсахât otmâ kawenenjan kinmu kuñetã muop. Yakât den pat ekyongomunhe nângãnetã bulãne otmu Anitãne tosayenhe pilãyingiop. Yawu otmu yâk orop biwiyenjahe kepeiakmâ konohâk otmap.

Otmu lohimbî papato yengât yuwu sãmune nângãnet. Yehe Anitâhât den tãnjãk lâum kãrihem kinnetã Manman Bãlenjahât Ambojahe mem ge katyekbe sãm pãpgum pilãyekmu mansai. Ya yawuâk mannomaihât nângâm ekap yu kulemgum katyngian.

Otmu lohimbî sombo yengât yuwu sãmune nângãnet. Anitãne hãn himbim ki kãndikyotgop yapãek Kiristone tatmã gaopñak tatmã gap. Yehe yâkãlen biwiyenjahe tãnjãk kepeim manmã ganetã yu oap. Yakât nângâm herone nãngãyingim yengât den yu kulemgum.

Anitâhât tem lâuwangim mannom.

¹⁵⁻¹⁶ Lohimbî nombotjahe Anitâhât hãkãñ otmai. Yawu otmâ Manman Bãlene Ambojahât amutgen manmã yuwu otñetã bãlemãp. Hãk sãnduhãn mansain sãm yehãhãlak nãngãnetã yahatmu hãkyenhe mepãemai. Yehe engatyenheak watmã senne âlãlã ekñãlem ihilãk otmai. Yawu otñetã dondã bãlemãp. Yakât otmâ lohimbî yawuya yengãlen ki torokatnomai. Yãhã yehe

yâk yengâlen torokatmâ yâkne otmâ yawuâk otnomai yanâmâ nenne yekmunne Awonnenne Anitâhâlen biwiyenaje ki kepeim mansai yawu otbuap.

17 Manman Bâleje Ambonahât wâtne gewuap. Otmu lohimbine senne âlâlâ ekñâlemai yaje biatbuap. Yakât otmâ lohimbi bâleje ya yengâlen ki torokatnomai. Yawu otmâ Anitâne nenekmu ârândâñ olâk sâm tem lâuwangim mannetâ manman kârikñan katyekmu manmâ yâhâmbisâi.

Lok perâkne yengât sâop.

18 Bukulipne, yuwu sâmune nângâñet. Kiristone âwurem gewuapgât sâpne utâpguap. Otmu sâp ya tâlâhuwuap yan lok âlâne tetem Kiristo mem ge katmâ yâkât kawenjan kinmâ lohimbi yengât nângân nângânyene mem hâlim tuhuyingiwuap. Yakât den emelâk ekyongomune nângâwi. Yâhâ sâp yuâmâ lok yawuya dondâhâlâkne tetenetâ yekmain. Yakât otmâ Kiristone âwurem gewuapgât sâpne utâpguap yawu nângâmain.

19 Emelâk lok ya nen orop manbin yamâ biwinenñaje ki kepeiakmâ konohâk olop. Ya yengât topyene lohimbine nângâñetâ keterahâkgât Anitâne nângâmu pilânenekmâ ariwi. Yâhâ yâkne nen orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk olop mâne ki pilânenekmâ arimbâi.

20-21 Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwiyenjan kionmu yanak ikne den bulâne nângâm hejengumai. Yakât otmâ nângân nângânyene kuwiyingawe sâm den ki kulemgum katyingjan. Yene Kiristohât den nângâm hejengumai yakât otmâ lok nombotñaje topyene kurihakmâ Kiristohât den kelangatmâ ekyongomai ya nângâñetâ ki bulâne otmu topyene tetekñan tetemu ekmai. Yakât nângâm ekap yu kulemgum katyingjan.

22 Lok yaje Kiristohât den kelangatmâ yuwu ekyongomai. “Yesune lohimbi tihitnenne olâkgât Anitâne yâk ki hângângumu giop. Kiristoâmâ nen orop dop konohâk mansain.” Yawu sâm Kiristohât nângâñetâ tâñât otmu betgumai yakât dopneâk âwâne Anitâhât nângâñetâ tâñât otmu betgumai.

23 Yakât yuwu sâmune nângâñet. Lohimbi âlâ me âlâne Anitâ nanñahât hâkâñ otmâ betbangimai yan Yesuhât hâkâñ oain sâm yan âwâne Anitâhât hâkâñ otmâ betbangimai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâne Anitâ nanñahâlen biwiyenñaje kepeimai otmuâmâ âwâñahâlen gurâ yawuâk kepeimai.

24 Otmu den pat âlepne kâsikum yingim gai ya biwiyenjan katmâ lâum mannetgât nanjan. Yawu otmâ mannomai yan Kiristo yet Anitâ orop biwiyenñaje kepeiakmâ konohâk otmu mannomai.

25 Yawu mannetâ yanâmâ Kiristone manman kârikñan manmâ yâhâmbisâihât pat kuyingiop yakât bulâne yingimu menomai.

26 Lok perâkñaje Kiristohât den kelangatmâ kâsikum yingimai. Den ya nângâñetâ bulâne otmu Kiristo betgumaihât den yu kulemgum katyingjan.

27 Yâhâ yenâmâ Kiristone Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwiyenjan kionmâ mâmâne otyingim gap. Yawu otmâ den bulâneâk biwiyenjan katmu yu me yakât ki nângâm hilipgumai. Otmu yawuâk otyingim yâhâwuap yanâmâ Kiristohât den nângâm hejengum mannomai. Yawu nângâm hejengunomai yanâmâ lok nombotñaje taka den kâsikum ninginjet sâm ki âiyongonomai.

Kiristohât tem lâuwangim mannom.

28 Otmu Kiristone ikne lohimbi yen orop menenekbe sâm âwurem gewuap yan yene anulukmâ kâmgumaihât Kiristo orop biwiyenñaje kepeiakmâ

konohâk otmu tem lâuwangim mannomai. Yawu otmâ mannomai gârâmâ yâkne gewuap yan nenje yen orop yâkât senjan kinmâ hâmeje âlepje ningiwuapgât nângânom.

²⁹ Anitâmâ Koko Salek Amboje. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâje târârâhâk manmai ya yekmunje Anitâje nine nanne baratne sâm meyekmu mansai yawu otmâp.

3

Awojnenje Anitâje wawaenenekmap.

¹ Bulâjanâk Awojnenje Anitâje wawaenenekmâ nine nanne baratne sâm menenekmu yâkât pat otmâ mansain. Yakât nângâmunje âlâ kândâkdâ otmâp. Lohimbi belângen manmainje Anitâhât den nângânetâ gemu bet pilâm Kiristohâlen biwiyeje ki katbi. Yakât otmâ nengât gurâ yawuâk hâkâj otmâ betngom mansai.

² Anitâje nine nanne baratne sâm menenekmu mansain. Yâhâ hâmbâi sâp patoen manman ânje ningimu menom yakât topje tipje nangain. Yawu gârâmâ Kiristone âwurem ge menenekbuap. Sâp yan manman ânje ningiwuap yamâ ikje manman koko salek yawuya ningimu menom.

³ Manman ya ningimu menomgât nângâm biwinnenje mem mannom. Otmu Kiristone koko salehâk tatmap yawuâk manne sâm yâkât wâtjan kinmâ orotmeme bâleje bet pilâm manmâ yâhânom.

⁴ Lohimbi je otjetâ bâlemap sâm Anitâje ikje nângân nângân ya lohimbi kerek nengât biwinnenjan katmu tatmap. Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâje otjetâ bâlemap yan Anitâhât den ya longâem tosa memai.

⁵ Lohimbi kerek nengât tosa pilâningiwe sâm Kiristo Manman Koko Salek Amboje himbimâmbâ ge koko salehâk manmâ nengât tosehât otmâ muop.

⁶ Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ yâkâlen biwiyeje kepeimainje orotmeme bâleje bet pilâwi ya ki miwirikum otmâ manmai. Yâhâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâleje tâtâem otmainje yâkât den ki nângâmai, otmu yâkâlen biwiyejanje ki kepeim manmai.

⁷ Lohimbi âlâ me âlâje den perâkne kâityongonomai ya nângânetâ bulâje otmâpgât yuwu sâmune nângânet. Kiristohât biwijan nângân nângân âlâlâ tatmap yakât Anitâje nângâmu ârândâj otmâp. Otmu emelâk Kiristone Anitâhât tem lâum yu ya otminiop ya Anitâje ekmu ârândâj olop. Otmu lohimbi âlâ me âlâje Anitâhât tem lâum manmai ya yengât gurâ yawuâk Anitâje nângâmu ârândâj otmâp.

⁸ Yâhâ kândikum emelâk topje katmâ Anitâje lohimbi tuhuyelehop yapâek Satanje yâkât den kum lohimbi kâityongom gamap. Yakât otmâ lohimbi âlâ me âlâ orotmeme bâleje tâtâem otmainje Satanje Anitâhât den kumap yawuâk den kumai. Yawu otmâ Satangât pat otmâ mansai. Yâhâ Satanje lohimbi nengât biwinnenjan kionju orotmeme bâleje otmâ yâhâmaingât Anitâ nanjanje mâtâp manjuwangiwe sâm himbim pilâm hânân ge manop.

⁹ Anitâ ikjak lohimbi menenekmâ nine nanne baratne sâm mâmâje otningim gamap. Yakât otmâ nenje orotmeme bâleje bet pilâwin ya miwirikum tâtâem otnomgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ orotmeme bâleje ki otmâ manmain.

¹⁰ Nen Anitâhât pat otmâ manmainje lohimbi Satangât pat otmâ manmai ya orop oset guset manmain. Yakât otmâ manman girawuya manjetâ yekmunje topyeje tetem henjenjuwuap yakât yuwu sâmune nângânet. Yâkne

Anitâhât ki tem lâuwangimai. Yawu otmâ bukulipyenje orop biwiyenaje ki kepeiakmâ konohâk otmu buku orangimai. Lohimbi yawuyanje Anitâhât pat ki otmâ mansai.

Bukulipnenje orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

11 Yâhâ yenjeâmâ lohimbi kerek nângâyîngim buku otyîngim mannomaihât den emelâk kâsikum yîngimunje nângâwi.

12 Emelâhâmâ lok âlâ, kutje Kain sâam, yâkne Bâleje Ambonjahât amutgen manmâ iminje kumu muop yakât yuwu sâamune nângânet. Iminjanje hotom umu Anitâje ya ekmu ârândâj olop. Yâhâ ikjak hotom umuâmâ Anitâje ya ekmu ki ârândâj olop. Yakât otmâ iminjahât nângâm bâlewangiop. Yawu gârâmâ Kainje olop yawu ki otnomai.

13 Otmu lohimbi belângen manmainje yengât nângâm bâleyînginomai yan biwiyenje ki yahatbuap.

14 Emelâk nen Kiristohât lohimbinje yâkâlen biwinenjanje ki kepeiwin yan hiliwahonongât pat manbin. Yawu gârâmâ biwinenje yâkâlen katmunje Anitâje manman kârikjahât pat kuningimu manmain. Yakât bulâjeâmâ bukulipnenje orop biwinenjanje kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nângâmain. Yâhâ lohimbi bukulipyenje yengât nângâm bâleyîngimainjeâmâ hiliwahonomaihât pat manmai.

15 Kiristohât lohimbi âlâ me âlâje bukulipyenje yengât nângâm bâleyîngimai. Yawu otmâ ya yengât Anitâje nângâmu bukulipyenje yongonjetâ muai yawu otmâp. Otmu nenjeâmâ yekmunje manman kârikjahât pat ki mansai yawu otmâp.

16 Kiristonje sâreerenekmâ kawenenjan kinmu kujetâ muop yan buku konok orotgât mâtâp bulâje teteop ya nângâmain. Yâhâ yakât dopneâk nenje bukulipnenje hewewenjak tânyongonom.

17 Otmu lohimbi nombotje iri sikumyenje pato tatyîngimapne bukulipyenje nombotje senje âlâlâhât umburuk otmâ umatje kakjan manmai ya ki tânyongomai. Ki tânyongonjetâ ya yekmunje Anitâhâlen biwiyenjanje ki kepeim mansai yawu otmâp.

18 Yakât yuwu sâamune nângânet. Nenne bukulipnenje “Âlepne tânyongonom,” sâam launenjanjak ki sâanom. Yawu otmâ biwinenjanje kepeiyekmâ hewewenjak tânyongonom.

Anitâje wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap.

19 Nenne biwinenjanje bukulipnenje kepeiyekmâ tânyongomain yan Anitâ Manman Bulâjahât Ambonjanje mâmâje otningimu mansain yakât bulâje ya tetemu ekmain. Yawu otyîngimain yan Anitâje nenekmu ârândâj otmâp yawu biwinenjanje nângâmain.

20 Yawu gârâmâ Anitâje nenekmu ârândâj otmâp me bia yakât nângâm biwi yâhâp otmâin yanâmâ Anitâ biwinenje ekmapne wawaenenekmâ ki mem ge katnenekmap ya nângâmunje biwinenje ârândâj otmâp.

21 Anitâje nenekmu ârândâj otmâp yawu biwinenjanje nângâm yu yakât pahâk ulitgumain.

22 Otmu nenje girawu manmunje nenekmu ârândâj otbuapgât topne nângâm tem lâuwangim mannom yanâmâ yu yakât ulitgumunje âlepne nângâningiwuap.

23 Nenne Anitâ nanje Yesu Kiristohâlen biwinenjanje kepeim tem lâuwangim mannomgât yâkne sâam kalop. Yakât otmâ nenje Kiristohât

tem lâuwangim bukulpnennje orop biwinennjañe kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

²⁴ Otmu Anitâñe den âlâlâ sâm kalop ya lâum manmain yan yâkñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge nengât biwinennjan kionñu Anitâ orop biwinennjañe kepeiakmâ konohâk otmu mansain ya nângâmain.

4

Lok perâkñe yengât topyene

¹ Bukulpne, yuwu sâmunne nângâñet. “Wâtgât mâmâñahât Heakñe den âlâlâ biwinennjan katmu sâm tetem ekyongomunñe nângâñet,” sâm lohimbî âlâ me âlâñe engatyeñan geñetâ denyeñe in yawu nângâmai. Yakât nângâmune ki ârândâñ otmap. Lok perâkñe dondâhâlâkñe den yawu sâm lohimbî kâityongomai. Yakât otmâ den sâm tetemai ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwiyeñan katmu sâm mai me weke bâleñahâlen kândiwahom den sâm mai yakât topñe nângâne sâm yuwu âiyongonomai.

² “Yesuñe lohimbî nengât tihitnennje olâk sâm Anitâñe himbimâmbâ hângângumu ge lok otmâ manop. Ya nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyeñane kepeim mansai me bia?” Yawu âiyongonjetâ “On,” sânomai otmuâmâ âlepñe nângâyinñinomai.

³ Yâhâ “Bia,” sânomai otmuâmâ betyongonomai. Yâhâ Wâtgât mâmâñahât Heakñe lohimbî yawuya yengât biwiyeñan den ki katmap. Yâhâ hâmbâi lok âlâñe tetem topñe kurihiakmâ Kiristohât kaweyan kinbuap yakât den emelâk ekyongomunñe nângâwi. Yawu gârâmâ sâp yuâmâ lok yakât kunñe, kutñe Kâitgu Kâitgu Amboñe, yâkñe lok perâkñe mâmâñe otyingimu den ekyongomai.

⁴⁻⁵ Yâkñe mâmâñe otyingimu den ekyongomai yan lokgât nângân nângân tâñat watmâ den ekyongomai. Yakât otmâ lohimbî belângen manmaiñe denyeñe nângâñetâ bulâñe otmap. Yâhâ yenâmâ Anitâhât pat mansai. Otmu Ambonenñe Anitâ Wâtgât Amboñane lok perâkñe yengât amboyeñe Satan ya mem ge kalop. Yakât otmâ yeñe Anitâhât wâtrjan kinmâ lok perâkñe yengât den nângâñetâ ki bulâñe otmap.

⁶ Otmu nen gurâ yawuâk Anitâhât pat mansain. Yakât otmâ Kiristohât lohimbîñe Anitâhât den topñambâek nângâne sâm otmai ya yâkât den kâsikum yingimunñe nângâm biwiyeñan katmâ mansai. Yawu otmai yan Wâtgât mâmâñahât Heakñe mem hewewey tuhuyekmu nângâñetâ bulâñe otmap ya nângâmain. Yâhâ lohimbî hiliwahonomaihât pat mansainje nengât den nângâñetâ gemu bet pilâmai. Yawu otmai yan Kâitgu Kâitgu Amboñane nângân nângânyeñe mem hâlim tuhuyingimu yanak nengât den nângâñetâ gemu bet pilai ya nângâmain.

Biwi Kepeiak Kepeiak Amboñeamâ Anitâ

⁷ Bukulpne, yuwu sâmunne nângâñet. Lohimbî âlâ me âlâñe Anitâ orop biwiyeñane kepeiakmâ konohâk otmu manmai yamâ Anitâñe nine nanne baratne sâm meyekmu mansai. Yawu otmâ mâmâñe otyingimu biwiyeñane bukulpnyeñe kepeiyekmâ tânyongomai. Otmu nen gurâ yawuâk Anitâñe mâmâñe otningimu mansain. Yakât otmâ biwinennjañe kepeiakmâ konohâk otmu buku orangim mannom.

⁸ Biwi Kepeiak Kepeiak Amboñeâmâ Anitâ. Yakât otmâ lohimbi nombotñaje bukulipyene yengât nângâm bâleyingimai ya yekmunje lohimbi belângen mansai yawu otmâp.

⁹ Anitâñe wawaenenekmâ manman kârikñahât pat kuningiwe sâm ikñe nanñe ombé bisinje hângângumu ge nengât toсахât otmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Anitâñe yawu olop yan wawaenenekmap yakât bulâñe teteop.

¹⁰ Nennjahâk Anitâhâlen biwinenñaje ki kepeim manbin. Anjoân ikñahâk wawaenenekmâ ikñe nanñe hângângumu tosanennjahât otmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Yawu otningioip yakât topñe nângâm yanâmâ yâkâlen biwinenñaje kepeim mansain.

¹¹ Anitâñe wawaenenekmâ yawu otningioip. Yakât otmâ nenñe bukulipnenñe orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu mannom.

¹² Lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ ki ekmain. Yawu gârâmâ nenñe biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu buku oranjim manmain yan Anitâ nen orop tatmap yakât bulâñe tetemu ekmain.

¹³ Nenñe Anitâ orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmunñe Wâtgât mâmâñahât Heak hângângumu ge biwinennjan kionñmu Anitâ nen orop tap ya nângâmain.

¹⁴ Anitâñe lohimbi kerek tihitnenñe otbe sâm ikñe nanñe hângângumu ge sâreerenekmâ kawenennjan kinmu kuñetâ muop. Nenñe yâk orop manbin yapâek yâkât den pat âlepñe lohimbi ekyongom gain.

¹⁵ Yâhâ lohimbi âlâ me âlâñe Anitâhât nanñe Yesuhâlen biwiyenñaje kepeim tem lâuwangimai yakât lohimbi ekyongomai yamâ biwiyenñaje Anitâ orop kepeiakmâ konohâk otmu manmai.

¹⁶ Nenñe yakât nângâmunnje bulâñe otmâp.

Biwi Kepeiak Kepeiak Amboñeâmâ Anitâ. Yakât otmâ nenñe bukulipnenñe orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmain. Yawu otmain yan Anitâ orop gurâ biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmu manmain.

¹⁷ Nenñe yawu otmunnje nângâmu ârândâñ otmâp. Otmu sâp patoen yâkñe lohimbi kerek nengât biwinenñe ekmâ matñe kâpekningiwuap yan nenñe Kiristohât mâtâp watmain yakât hâmenje âlepñe ningimu menom nângâm Anitâhât sennjan kinnom.

¹⁸ Nenñe Anitâ orop biwinenñaje kepeiakmâ konohâk otmâp yakât nângâm kinñitnennjahât ki otmain. Yâhâ lohimbi nombotñaje Anitâ orop biwiyenñaje ki kepeiakmâ konohâk otmâp. Yakât nângâm matñe ningiwuap sâm kinñityenjahât otmai.

¹⁹ Anjoân Anitâñe wawaenenekmâ biwiñaje kepeinenehop. Yakât nângâm nenñe yâkâlen biwinenñaje kepeim lohimbi buku otyingim manmain.

²⁰ Yâhâ lohimbi Anitâhât pâpğumainje “Anitâhâlen biwinenñaje kepeim mansain,” sâmai yamâ bukulipyene orop manmâ ki buku otyingimai. Yawu manñetâ Anitâhâlen biwiyenñaje ki kepeim manmai yakât bulâñe tetemu ekmain.

²¹ Yâhâ nenñe Anitâhâlen biwinenñaje kepeim manmain. Yawu manmâ bukulipnenñe orop buku oranjim mannongât Yesu Kiristone sâm kalop. Yakât otmâ ya otnehâlâk nângâm manmâ yâhânom.

5

Manman Bâleñahât Amboñaje ki mem ge katnenedbuap.

¹ Bukulipne, yuwu sâmunne nângâñet. Nenne âwâ mâmâlipnenne nângâyîngimain yawuâk imi atalipnenne otmu wârâ toulipnenne nângâyîngimain. Yâhâ Yesune lohimbi nengât tihitnenne olâk sâm Anitâñe hângângumu ge lok otmâ manop. Nenne yâkâlen biwinenñaje kepeimunne Anitâñe nine nanne baratne sâm menenekmu yâk orop biwinenñaje kepeakmâ konohâk otmu manmain. Otmu lohimbi nombotñaje Anitâhâlen biwiyeñaje kepeimai yamâ imi atalipnenne otmu wârâ toulipnenne nângâyîngimain yawuâk yâk yeñgât nângâyîngimain.

² Nenne Anitâhâlen biwinenñaje kepeim yâkât den lâumain yakât bulâñeâmâ yawu otmâ yâkât nanñe baratñe orop buku orañgimain nângâmain.

³⁻⁴ Nenne Anitâhâlen biwinenñaje kepeimain yakât bulâñeâmâ yâkât denñe tem lâuwanñim manmain. Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Yâkñe nine nanne baratne sâm menenehop yapâek mâmâñe otningimu yâkâlen biwinenñaje tiñâk kepeim kârihem manmâ gain. Yawu manmâ tem lâuwanñimunñe ârândân merândân otmu Manman Bâleñahât Amboñaje mem ge katnenekbe sâm hâum pâp gumap.

⁵ Lohimbi belângen manmai yâhâmâ Manman Bâleñahât Amboñaje in yawu mem ge katyekmu yâkât amutgen manmai. Yâhâ nenne Anitâ nanñe Yesu Kiristohâlen biwinenñaje kepeim mannom yanâmâ Manman Bâleñahât Amboñaje mem ge katnenekbuapgât dop âlâ ki otbuap.

Yesu Kiristonje himbimâmbâ ge lok otmâ manop.

⁶ Anitâñe ikñe nanñe Yesu Kiristo hângângumu ge lok otmâ hohetnenñan manop. Hohetnenñan manmâ âi topñe katbe sâm olop yan nambenaje mem toen katmu Wâtgât mâmâñahât Heakñe himbimâmbâ ge Kiristo mâmâñe otbañgiop. Otmu âi ya mem manmâ manmâ benñe howanân kuñetâ muop. Howanân kuñetâ muop yakât kakñan mumuñambâ yahatmâ himbimân âwurem yâhâop. Yakât topñe nângâmunñe bulâñe olâkgât Wâtgât mâmâñahât Heak, Bulâñe Amboñaje biwinenñan kionñap.

⁷⁻⁹ Nambenaje mem toen kalop sâp yan Kiristo âwâñe Anitâñe yâkât topñe sâm tetem lohimbi ekyongomu nângâwi. Otmu Kiristo muop sâp yan Anitâñe nângâmu kulem âlâlâ teteop. Otmu den sâop otmu kulem teteop ya Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionñmu yakât ekmâ nângâmunñe bulâñe olop. Yakât yuwu sâmunne nângâñet. Bukulipnenñaje den pat eknongonjetâ nângâmunñe bulâñe otmap. Yâhâ Anitâ ikñe Wâtgât mâmâñahât Heakñe biwinenñan kionñmu Kiristohât den nângâmain me kulem tetemu ekmain ya bulâñe dondâ otmap.

¹⁰ Lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyeñaje kepeim manmai ya yeñgât biwiyeñan Wâtgât mâmâñahât Heakñe kionñmu biwiyeñe ârândân otmap. Yâhâ lohimbi nombotñajeâmâ Anitâñe nanñahât topñe sâm tetem eknongop yakât den pat nângâñetâ ki bulâñe otmap. Otmu Anitâñe den perâkñe sâmap yawu nângâñetâ otmap. Yawu nângâm biwiyeñe alitmai.

¹¹ Anitâñe ikñe nanñe hângângumu ge manman kârikñahât mâtâp mem teteningiop ya watmâ manmain.

¹² Yawu gârâmâ lohimbi âlâ me âlâñe Anitâ nanñahâlen biwiyeñaje kepeim manmai yâhâmâ Anitâñe manman kârikñahât pat kuyîngimu manmai. Yâhâ lohimbi nombotñajeâmâ Anitâ nanñahât hâkân otmâ biwiyeñe alitmâ manmai. Yakât otmâ Anitâñe hiliwahonomaihât pat kuyîngimu manmai.

13 Yâhâ yeŋeâmâ Anitâ nanŋahâlen biwiyenŋe kepeinetâ yâkŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu mansai. Yakât nâŋgâm enŋat yâhâp otmaihât ekap yu kulemgum katyiŋgian.

14 Otmu girawu manmunŋe Anitâŋe nenekmu ârândâŋ otmap yakât topŋe nâŋgâm heŋgenŋum yâkât nâŋgân nâŋgân ya watmâ ulitgumunŋe yanâmâ nâŋgâningimap. Yakât otmâ yu yakât pahâk ulitgum manmain.

15 Nenŋe yâkât nâŋgân nâŋgân watmâ ulitgumunŋeâmâ nâŋgâningiwuap ya nâŋgâmunŋe bulâŋe otmap. Yakât otmâ yu yakât ulitgumain yan âlepŋe ningiwuap nâŋgâm enŋat yâhâp ki otmain.

16 Otmu bukulipyenŋe otŋetâ bâlewuap yan hiliwahonomaihât mâtâp ki watnomai ya yeŋgât yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yâkŋe Anitâhât den loŋgâem otŋetâ bâlewuap yan Anitâ ulitgunetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwiyenŋan kioŋmu orotmeme bâleŋe ya pilânomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe manman âlepŋan katyekmu mannomai. Yâhâ bukulipyenŋe nombotŋe âlâŋeâmâ biwiyenŋe kârikŋe otmu Anitâ betgum manmai. Yawu manmâ hiliwahonomaihât mâtâp watmai ya yeŋgât nâŋgâm yeŋe Anitâ ki ulitgumomai.

17 Lohimbi âlâ me âlâŋe girawu manŋetâ Anitâŋe yekmu ârândâŋ otbuap yakât topŋe nâŋgâm heŋgenŋumai yamâ sâp âlâen yeŋe enŋatyenŋeâk watmâ otŋetâ bâlemu tosa memai. Yawu gârâmâ biwiyenŋe ki kârikŋe otmâ manmai. Yakât otmâ hiliwahonomaihât pat ki mansai.

18 Anitâŋe nine nanne baratne sâm lohimbi meyekmâ manman kârikŋahât pat kuyiŋgimu manmaiŋe yâkât den ki loŋgâem orotmeme bâleŋe tâtâem otmai ya nâŋgâmain. Yâhâmâ Anitâ nanŋaŋe tihityenŋe otmu yanŋak Manman Bâleŋahât Amboŋaŋe mem ge katyekbe sâm pâpŋumap.

19-20 Lohimbi belâŋen manmaiŋe Manman Bâleŋe Amboŋahât amutgen manmâ hiliwahonomaihât pat manmai. Yâhâ nenâmâ Anitâ nanŋaŋe tihitenŋe otbe sâm himbimâmbâ giop. Nenŋe yâkâlen biwinenŋaŋe kepeimunŋe Anitâ Manman Kârikŋahât Amboŋaŋe yakât pat kuningimu mansain. Yawu manmunŋe nâŋgân nâŋgânneŋe keterakningimu Anitâ Bulâŋe Amboŋahât topŋe nâŋgâmain. Otmu yâkât wâtŋan kinmâ topŋe tipinŋe nâŋgâmain ya wangim topŋambâek nâŋgânom. Otmu Anitâ yet nanŋe Yesu Kiristo orop biwinenŋaŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmain ya nâŋgâmain.

21 Den bâinŋe yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yeŋe Anitâ yet Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim manmai. Yawu gârâmâ yeŋe yâk betyotgom âlâhâlen biwiyenŋe ki katnomai. Yawu.

Nâ bukuyenŋe,
Yoane

2 Yoane Yoaneŋe ekap betŋan kulempuop.

O bukulpine,

¹⁻² Yeŋe Kiristo Bulâŋe Amboŋahâlen biwiyenŋe kepeinjetâ Anitâŋe yâkât pat kuyinŋimu mansai. Nenne yâk orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâin. Yakât otmâ nâ kunyeŋe manmâ galempongom mansanŋe, nâŋgâyiŋim ekap yu kulemgum katyiŋgian. Otmu lohimbî nombotŋe Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mansainŋe gurâ nâŋgâyiŋgiai.

³ Awoŋnenŋe Anitâŋe nanŋe Kutdânenŋe Yesu Kiristo orop nâŋgâningim tihitnenŋe otmutâ biwinenŋe sânduk sâekgât nanŋan. Yawu otningimutâ yâk yetgât wâtetŋan kinmâ den bulâŋeâk alahum buku oranŋim mannom.

Biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oranŋim mannom.

⁴ Nenne Kiristohât den bulâŋe lâum mannomgât Anitâ Awoŋnenŋe sâam kalop. Yakât otmâ yengâlen gâtŋe nombotŋe Kiristohât den tinâk lâum mansai ya yekmune âilongo otmu heronŋe nâŋgâyiŋgiman.

⁵⁻⁶ Yakât otmâ yuwu sâamune nâŋgâŋet. Yen kerekŋe biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu buku oranŋim manmâ yâhânomaiahât emelâk den kâsikum yinŋimune nâŋgâwi. Den kâsikum yinŋiwan ya yiwerenŋe yawuâk kulemgum katyiŋgian. Yakât otmâ nenŋe yen orop yawuâk biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu Anitâhât den lâum buku oranŋim manmâ yâhânom.

Lok perâkŋe yengât sâop.

⁷ Lok perâkŋe yengât yuwu sâamune nâŋgâŋet. Lok perâkŋe dondâhâlâkŋe Kiristohât lohimbî nengâlen torokatbi. Yamâ nenŋe yâk orop biwinenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manbin. Yawu manbin ya pilânenekmâ ari yuwu sâam lohimbî ekyongomai. “Lohimbî nengât tihitnenŋe olâkgât Anitâŋe Yesu Kiristo himbimâmbâ ki hâŋgângumu giop. Yâhâmâ lohimbî nen yuwuya,” yawu sâam Yesu mem ge katmai.

⁸ Yâhâ nenŋe Kiristohât den pat âlepŋe kâsikum yinŋimunŋe nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâkât âi meŋetâ, manman âlepŋahât bulâŋe âlâlâ teteyinŋimu mansai. Bulâŋe ya yawuâk teteyinŋim yâhâwuapgât biwiyenŋe galemahom mannomai. Yawu otmâ yâkât âi tinâk mem mannomai otmuâmâ sâp patoen yakât hâmeŋe Anitâŋe dopyenŋan ikŋiâk ikŋiâk yinŋimu menomai.

⁹ Lohimbî nombotŋe bukulpineŋe den kâsikum yinŋimai yan Kiristohât den bulâŋe yakât andemŋe wangim yeŋe nâŋgân nâŋgân torokatmai. Lohimbî ya yengât nâŋgâmunŋe yâkŋe Anitâ orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap. Yâhâ lohimbî nombotŋe âlâŋeâmâ Kiristohât den tâŋ tâŋâk kâsikum yinŋimai. Ya yengât nâŋgâmunŋe yâkŋe Awoŋnenŋe Anitâ yet nanŋe Yesu Kiristo orop biwiyenŋe kepeiakmâ konohâk otmu manmai yawu otmap.

¹⁰ Yakât otmâ lohimbî âlâ me âlâŋe yengâlen taka Kiristohât den andemŋe wangim âlâ kâsikum yinŋinomai yamâ emetyenŋan ki dâim yâhâ katyekmâ sot um yinŋinomai. Me ki heronŋe otyinŋim yâk orop den huhunomai.

¹¹ Yâhâ heronŋe otyinŋim yâk orop den huhunomai otmuâmâ yâkŋe den perâkŋe lohimbî kâsikum yinŋimai yakât matŋe Anitâŋe yâk yinŋiwuap ya yen gurâ yawuâk yinŋimu menomai.

Den bâiŋe sâm hâreop.

¹² Nâŋgân nâŋgân âlâlâ biwinan tap ya hârohâk kulemgum katyîŋgimbâm yamâ nâŋgâmune umatŋe otmu pilâm den pâŋe tâlâwâk yu kulemgum katyîŋgian. Yâhâ hâmbâi nâŋe yeŋgâlen takamune eŋaknom yanâmâ den yu torokatmâ alahum heronŋe nanŋaŋŋinomgât nanŋan.

¹³ Otmu Anitâŋe kapi yu ambolipŋe meyekmâ Kiristohât pat kuyîŋgimu manmai yanŋe orowâk nâŋgâyiŋgian.

Nâ bukuyenŋe,
Yoane

3 Yoane Yoaneŋe ekap kalimbuŋe kulemgum.

O bukune Gaio,

¹ Nãŋe Kiristohât lohimbi yengât kunyeŋe manmã nãngãyingim yãkât den kãsikum yingim gan. Otmu gã gurã yawuãk den kãsikum gihim biwinãŋe kepeihekmã manmã gan. Yakât otmã ekap yu kulemgum katgihian.

²⁻⁴ Gãŋe biwihe galemahom heŋgeŋgum Kiristohât den tinãk lâum yãkât mãtãp tãŋ tãŋãk watmã gat. Yakât bukulipnenŋe nombotŋãŋe taka gãhât den pat eknohoŋetã nãngãm herone dondãhãlãk otban. Yawu gãrãmã sãp ãlãen den pat nãngãman yan yawu ki otman. Yawu mansat yakât nãngãm yuwu sãm gãhât Anitã ulitguman. “O Awon, gãŋe Gaio nãngãwanŋirã umatŋe ãlã kakŋan ki yãhãwuap. Yawu otmã hãk sãnduhãnãk manmã yãhãwuapgãt nãngãm ulitgohan.” Yawu sãm gãhât Anitã ulitguman.

Yoaneŋe bukune Gaio mepaep.

⁵ Nãŋe kapi yu ambolipŋe lok nombotŋe hoŋ hãngãnyongomune gãhãlen takawi. Takawi sãp yan gãŋe Kiristohât den lâum manmat yakât nãngãm dãiyekmã emelan katyekmã sot um yingion.

⁶⁻⁷ Otmu purik sãm takawi yan Kiristohât lohimbi nengât sennennan kinmã buku otyingion yakât den pat eknongonetã nãngãm herone nãngãhihiwin. Otmu nãŋe ãlãkuãk hoŋ hãngãnyongomune pãku lohimbi kapiŋe kapiŋe manmã arai ya yengãlen ari Kiristohât den pat ãlepŋe ekyongom mansai. Den pat ekyongom mansai yakât hãmeŋe ninginjet sãm ki ekyongomai. Yawu gãrãmã nep mem mannomai yaŋe gãhãlen takãŋetã tatmã yapã mãtãp meyingirã pilãm ãlãengen ari nep menomai. Yawu otyingirã Anitãŋe nãngãhihimu ãrãndãŋ otbuap.

⁸ Nen Kiristohât lohimbi wosapã me wosapã manmainŋe lok yawuya yengât nãngãyingim senŋe ãlãlã tãnyongonom. Yawu otyingimunŋe yãkŋe Kiristohât den pat sãm haok tuhuŋetã liŋgarakmã ariwuap.

Dioterepe yet Demetirio yãk yetgãt sãop.

⁹ Otmu yeŋe gurã yawuãk lok yawuya yengât nãngãyingim senŋe ãlãlã tãnyongonjetgãt den tãlãwãk kulemgum katyingimune ekbi. Yãhã yengãlen gãŋŋe lok ãlã, kutŋe Dioterepe, yãkŋe ikŋahãk lohimbi yengât kunyeŋe manbe sãm nãhãt den kakŋan sãmap.

¹⁰ Otmu imbiãk nãhãt den belãngen sãmap. Nãŋe lohimbi hãngãnyongomune yengãlen takãŋetã ki buku otyingimap. Otmu bukulipŋãŋe buku otyingimai sãm kuyingim topŋe ãlãlã mãngãeyekmap. Yakât otmã nãŋe sãp ãlãen yengãlen takawom yanãmã yãkât orotmeme bãleŋe sãm aran yu lohimbi senyenan kinmã sãm tetemune nãngãnomai.

¹¹ Bukune, yuwu sãmune nãngã. Dioterepeŋe otmu bãlemap yawu ki otbuat. Lohimbi ãlã me ãlãŋe orotmeme bãleŋe tãtãem otmai ya yekmunŋe Anitãhãlen biwiyeŋãŋe ki kepeimai yawu otmap. Yãhã lohimbi ãlã me ãlãŋe orotmeme ãlepŋeãk otmai ya yekmunŋe Anitãhãlen biwiyeŋãŋe kepeimai yawu otmap. Yakât otmã gãŋe gurã orotmeme ãlepŋeãk otmã yãhãwuatgãt nanŋan.

¹² Yâhâ bukunenŋe âlâ, kutŋe Demetirio, yâkŋe târârâhâk manmap. Otmu yâkât manmanŋe ekmâ nen Kiristohât lohimbŋe nâŋgâwâŋim mepaemain. Nâŋe den ki meman ya nanŋat. Yakât otmâ den yan yu nâŋgârâ bulâŋe otbuap.

Den bâiŋe sâŋ hâreop.

¹³ Nâŋgân nâŋgân âlâlâ biwinaŋ tap ya hârohâk kulemgum katgihimbâm yamâ nâŋgâmune umatŋe otmu pilâm den pâŋe tâlâwâk yu kulemgum katgihan.

¹⁴ Yâhâ sâp ki kâlep otmuâk gâhâlen takamune enâkmâ den alahuromgât nanŋan.

¹⁵ Biwihe huruŋ sâmu manbuatgât nâŋgâm Anitâ ulitguman.

Bukulipyenâŋe orowâk nâŋgâhihiain. Otmu bukulpnennŋe gâ orowâk man-sai ya yenŋat gurâ nâŋgâyŋgŋiain ya ekyongowuat.

Nâ bukuyeŋe,
Yoane

Yut

O bukulpine,

¹ Awonnenne Anitâne wawaeyekmâ mem hewewen tuhuyekmu Yesu Kiristohâlen biwiyene katbi. Yawu otbi yan Anitâne meyekmâ Kiristone himbimâmbâ âwurem ge meyekbuapgât pat kuyingimu manmai. Nâ Yut, Yakowo imine. Nâne Yesu Kiristo hon bawanngim manman. Yakât otmâ yengât nângâm ekap yu kulemgum katyingingian.

² Otmu yengât nângâm Anitâ yuwu sâmu ulitguman. “O Awon, gâne bukulpine yengât nângâyingim mem hewewen tuhuyekdâ yanâmâ yâk yengât biwiyene sânduk sâmu buku oranngim mannomaihât nângâm ulitgo-hoan.” Yawu sâmu ulitguman.

Lok perâkne Kiristohât den kelanngatminiwi.

³⁻⁴ Bukulpine, yuwu sâmune nângânet. Anitâne yen orop manman kârikjahât pat kuningiop. Pat kuningiop yakât bulâne menom sâmu girawu mannetâ yekmu ârândân otbuap yakât topne kulemgum katyingingian. Yawu gârâmâ emelâk lok nombotne Anitâhât nângânetâ gemu bethanngim topyene kurihiakmâ yengâlen torokatbi. Yengâlen torokatbi yapâek yu ya eknâlem tepyene yahatmu otmâ hilipgum gai. Yawu otmâ eweakmâ tosa ya kârâm Kiristohâlen pilâm yuwu sâmai. “Kiristone girem den yapâ holanneehop. Yakât otmâ nenne engatnenneâk watmâ yu ya ihilâk otnom,” sâmai. Yawu sâmai yan Kutdânenne Kiristo Tihit tihit Amboje yâk mem ge katmâ yâkât den kelanngatmâ lohimi den perâkne kâityongom engatyan gemai. Yâhâ Kiristone Anitâhât den bulâne nen aposololipne kâsikum ningiop. Otmu nenne den yawuâk yen kâsikum yingim gain. Otmu lok perâkne yengât engatyan gem nângân nângânyene mem hâlim tuhuyingimaihât yene Kiristohât den tâp tâpâk watmâ manngat pepa yu kulemgum katyingingian. Yâhâ lok perâkne matne mem hiliwahonomai yakât emet inânngan Anitâhât hon bawalipne den kulemguwu.

⁵ Den kulemguwu yakât topne nângâm hennguai. Yawu gârâmâ den ya mem mete tuhum manngat yuwu sâmune nângânet. Kândikum emelâk Isirae lohimbine Aihita hânân umatne kakngan manminiwi. Yawu mannetâ Kutdâne manman âlepnan katyekbe sâmu den ekyongomu nângânetâ bulâne otmu Aihita hân pilâwi. Pilâm taka lok ki manmaiângen manbi yan Anitâne den âl ekyongop ya nângânetâ ki bulâne olop. Yakât otmâ Kutdâne matne yingimu mem hiliwahowi.

⁶ Aiop, emelâk embân Anitâhât anelolipne otmâ hilipngat matne yingiop ya yengât yuwu sâmune nângânet. Anitâne anelolipne âi yingimu mewi. Yâhâ anelo nombotne âi yingiop ya hâkân otmâ pilâwi. Yawu otbi yakât matne nâpumân pilâyekmu ge omon kâlehen tatmâ gai. Yawu tatmâ yâhânetâ sâp pato tetewuap yan den sâmu hâreyingim matne umatne yingimu mem hiliwahonomai.

⁷ Aiop, kapi yâhâp, kutyetne Sotom otmu Gomora, otmu kapi tipi tapi hâlângmâ tatmâ ariop ya ambolipne anelone otmâ hilipguwi yawuâk otmâ hilipguwi. Yâkne kâwâ konda otmâ orotmeme ki orotne yawu otmâ man-miniwi. Yakât matne kâlâpne himbimângembâ gem pundu sâmu sem gulip tuhuyehop. Sotom otmu Gomora kapi ambolipne otjetâ bâleop yakât

dopnjeâk lok perâkñaje orotmeme bâleñe tâtâem otmai. Yawu gârâmâ yâkñe Sotom otmu Gomora kapi yakât den pat nângâñetâ keterakñingimu Anitâñe yeñe orotmemeyenye bâleñe yakât matñe yawu yingimu menomai yakât topñe nângâmbâi.

⁸ Aiop, Isirae lohimbiñe otbi, otmu anjelo nombotñaje otbi, otmu Sotom otmu Gomora kapi ambolipñaje Anitâhât den kum otñetâ bâleop yakât dopnjeâk lok perâkñaje yuwu otñetâ bâlemap. Yâkñe aman topñe topñe ekma yakât nângâñetâ yahatmu Kutdâhât den kum kâwâ konda otmai. Otmu Anitâhât anjelolipñe ikñe orop himbimân tatmai ya yengât nângâñetâ gemu sâm bâleyingimai.

⁹ Otmu anjelolipñe yengât kunyenye, kutñe Mikae sâm, yâkât wâtñe pato tatbañgiap. Yawu gârâmâ emelâk tâmbânennye Mose muop. Mumu Mikaeñe hangawe sâm otmu yanâk Satan orop nekamân olowot. Yawu otmutâ Mikaeñe Anitâ ewewañgim Satan yuwu sâm hârewañgiop. “Anitâ ikñak matñe gihiwuap.” Yawu sâop.

¹⁰ Anitâñe sonjo bau otmu nâi seloñ topñe topñe kalop ekmain yamâ umut biwiyenye bia. Yakât dopnjeâk lok perâkñaje umut biwiyenye bia yawu manmai. Yâkñe yu yakât topñe nângâm pâpñum ihilâk sâm bâlemai. Otmu yu ya ekñâlem ihilâk otmai yañe manmanyenye mem bâleyekmu mansai.

¹¹ Yawu otmai yakât Anitâñe matñe amokñan yingimu menomai. Emelâk lok âlâ, kutñe Kain, yâkñe imiñahât nângâm bâleop yakât dopnjeâk lok perâkñaje lohimbi nângâm bâleyingimai. Otmu emelâk lok âlâ, kutñe Bileam, yâkñe hâmeñe membom nângâm Isirae lohimbiñe otñetâ bâleâkgât sait kakyenjan pilawe sâm olop. Yakât dopnjeâk yâkñe hâmerjahâlâk nângâm Kiristohât den kelangatmâ lohimbi kâsikum yingimai. Otmu emelâk, lok âlâ, kutñe Kora, ikñahât nângâm yahatmu Mose mem ge katbe sâm olop yakât dopnjeâk lok perâkñaje Kiristohât aposololipñe nen mem ge katnenekne sâm oai. Yakât Anitâñe matñe amokñan yingimu mem hiliwahonomaihât pat kuyingimu mansai.

¹² Otmu yen menduhuakmâ sot nemai yan yengâlen torokatmâ to kârikñe nem biwiyenye hâlim otmu otñetâ bâlema anjun yingimai. Yawu otmâ yenhâlâk nângâñetâ yahatmu otmâ hilipñumai. Ya yengât topyenye nângâñetâ keterahâkgât den âlâen hâum sâmune nângâñet. Elem kârikñe mem emet mem mañgumap yamâ gelâk ki gemap. Otmu kâpi kâmetmain yañe esen yambuñajak pato otmap yamâ bonñe âlâ ki kinmap. Yakât dopnjeâk lok perâkñaje den âlango lohimbi ekyongomai ya nângâñetâ den yañe buku ki meyingimay. Otmu kâpi ya hârâtñe kum pilâmunñe hâlâlâlñe sâmu lâum menduhum katmâ kâlâwân umunñe semap. Yakât dopnjeâk Anitâñe lok perâkñe matñe umatñe yingimu hem kâlâwân kioñnomai.

¹³ Otmu siru memu saru pato pilâmap yan saru tunj sâmu gaharañe tetemu ekmain. Yakât dopnjeâk lok perâkñe yengât orotmemeyenye bâleñe tetemu anjakmai. Otmu omoñe pitu kinmu ekmain ya omoñeâk tetembisâpgât Anitâñe kalop. Yakât dopnjeâk lok perâkñe yengât nângâm Anitâñe omoñe bâleñan tatmâ yâhâmbisâihât pat kuyingimu manmai.

¹⁴ Otmu emelâk lok âlâ, kutñe Enoko, Aramgât sen ya tetem ganjetâ ganjetâ komot nombolân yâhâp olop yan teteop. Yâkñe emelâk emet inânñan lok perâkñe yengât yuwu sâop.

“Sâp pato tetewuap yan Kutdâñe anjelolipñe kiñgitñe orowâk meyekmu himbimâmbâ genomai.

15 Himbimâmbâ genomai yan Kutdânenŋaŋe lohimbi kerek nengât biwinenŋe ekmâ sâŋ hâreningim otmain memain yakât matŋe dopnenŋanâk kâpekningiwuap. Otmu lohimbi nombotŋaŋe kunyeŋe kârikŋe otmu Anitâhât den kakŋan sâmai, otmu nombotŋaŋe yâkât den kum orotmeme bâleŋe tâtâem otmai yâhâmâ matŋe amokŋan yingimu menomai.” Yawu sâop.

16 Lok perâkŋaŋe yeŋe eŋgatyeneâk watmâ yu ya otŋetâ bâlemap. Yawu otmâ yenjahât nâŋgâŋetâ yahatmu hâkyeŋe mepaemai. Otmu lohimbi nombotŋaŋe nâŋgâyinginetâ yahatmu senŋe âlâlâ tânyongonŋetgât mem lohotŋe tuhuyekmai. Otmu orotmeme bâleŋe otmai yakât huhopŋe yamâ umatŋe âlâlâ kakyenŋan yâhâmap. Yawu teteyingimap yan yakât sâŋ guhuŋmâ tosa yu lohimbi nombotŋe yeŋgâlen kârâm pilâmai.

Girem den ekyongop.

17 Bukulipne, yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Emet inânŋan Kutdânenŋahât aposololipŋaŋe lok perâkŋe yeŋgât nâŋgâm den yuwu sâŋ yen ekyongowi ya mem biwiyenŋan katmâ nâŋgâm manŋetgât nanŋan.

18 Den yamâ yuwu sâwi. Sâp pato tâlâhuwuap yan lohimbi nombotŋaŋe yeŋe eŋgatyeneâk watmâ Anitâhât den kum yu ya ekŋâlem otmâ hilipgunomai. Yawu otŋetâ Anitâŋe yakât matŋe yingiwuap sâŋ yeŋe ekyongonomai. Yawu ekyongonŋetâ nâŋgâŋetâ porap otmu yeŋgât den kakŋan sâŋ senyenŋan genomai.

19 Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ yâkŋe biwiyenŋe alitŋetâ Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe nâŋgân nâŋgân âlepŋe âlâ biwiyenŋan ki katmap. Yawu otmâ loggât nâŋgân nâŋgân tâŋât watmâ Kiristohât lohimbi yeŋgât eŋgatyenŋan geŋetâ hionakmai.

20-21 Yâhâ yenâmâ Anitâhât den bulâŋe kâsikum yingimunŋe nâŋgâwi. Den ya tiŋâk lâum yakât amutgen manŋetâ tihityenŋe otbuap. Yawu otmu Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe mem hewewenŋe tuhuyekmu bukulipyenŋe yeŋgât nâŋgâm Anitâ ulitgum mannomai. Otmu sâp pato tetewuap yan Kiristone âwurem ge meyekmu Anitâŋe yekmu ârândâŋ otmu umam sâyingim manman kârikŋan katyekmu mannomai. Yakât nâŋgâm bukulipyenŋe orop Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mambotbanŋim mannomai.

22 Otmu lohimbi nombotŋaŋe Anitâhât den nâŋgâm biwi yâhâp otmai. Lohimbi yawuyamâ lohotŋanâk otyingim den kâsikum yinginomai. Yawu otyinginetâ nâŋgâŋetâ keterakyingimu yanâmâ yâkŋe Kiristohâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim mannomai.

23 Yâhâ lohimbi nombotŋe âlâ yeŋgât nâŋgâm den âlâen hâum sâŋmune nâŋgâŋet. Bukunenŋe âlâhât emet semu imbiŋe naomŋe meyekmu in yawu hânân kionnomai. Yakât dopŋeâk sâp patoen lohimbi nombotŋaŋe hem kâlâwân kionmai hât Kiristohât den kâsikum yinginetâ nâŋgâm yâkâlen biwiyenŋe tiŋâk kepeim mannomai.

Yâhâ lohimbi nombotŋe âlâŋeâmâ biwiyenŋe kârikŋe otmu orotmeme bâleŋe otnehâlâk nâŋgâm manmai. Lohimbi yawuya yeŋgât nâŋgâm tepyenŋe nâŋgâyinginomai. Yawu gârâmâ yâkŋe otmai yawu ki otnomai.

Anitâ mepaeop.

24-25 Ambonenŋe Anitâ yahat yahatŋe embâŋâmbâek tat tat kârikŋe tatmâ gaopŋak tatmâ gamap. Otmu tatmâ yâhâmbisâp. Yeŋe manman bâleŋahât paŋgonŋan kionmai hât Anitâ wâtgât Ambonŋe tihityenŋe otmu Yesu Kiristohâlen biwiyenŋe kepeim mannomai. Yawu manŋetâ meyekmâ nine

nanne baratne koko salek sâm ikꞑe laꞑinꞑe himbimân tap yan katyekmu
heroꞑe kakꞑan manmâ yâhâmbisâi. Yakât nâꞑgâm heroꞑe nâꞑgâwanꞑim
mepaem yâhâmbisâin. Ya bonꞑanâk.

Nâ bukuyeꞑe,
Yut

Hâmbâi tetewuap yakât den.

Yesu Kiristoŋe yu ya teteningiwuap yakât topŋe sâm teteop.

¹ Nâ Yeweri nanŋe, Yoane. Anŋoânâk Yesuŋe hoŋ bawalipŋe 12 nen menenehop. Nâ yâk yengât komolân gâtŋe nâŋe pepa yu kulemgum katyiŋgian. Yakât topŋe yuwu.

Anitâhât biwi nâŋân nâŋânŋan tatmap yapâ Yesu Kiristoŋe den yu nâŋâmu bulâŋe otmu aneloŋe âlâ hâŋgângum yuwu sâm ekuop. “Nâhât komot anŋoân den yukât topŋe sâm ekyongowan yamâ sâp yiwerenŋe yu sâm tetekŋan tuhumi yu ekgohowe. Ekgohomune pesuk sâm yâkŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât gâ hâŋgângohomune hânân ge sâm tetem ekyongowuat.” Yawu sâm hâŋgângumu gem nâhâlen den yu sâm teteop.

² Sâm teteop yakât topŋe yuwu tap. Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâŋe sâm kalop ya sâm tetem yen Yesuhât komot galemŋe mansai yuwu sâm ekyongomune nâŋgâŋet.

³ Sâp pato utâpŋuap. Yakât otmâ yenŋe yen yu me ya tetewe sâm oap yakât den yu sâlikumâmâ Yesuhât komot sâm tetem ekyongonomai. Otmu lohimbî nombotŋaŋeâmâ den yu nâŋgâm lâum mannomai yamâ Anitâŋe mâmâŋe otyiŋgimu heronŋe otmâ mannomai.

Yesu Kiristo yâkât topŋe

⁴⁻⁶ Nâmâ Yoane. Nâŋe Asia hânân Yesuhât komot kapi nombolân yâhâp ya yengât pepa yu kulemgum katyiŋgiwoman. Yakât yen sâlikum topŋe nâŋgânomai. O Bukulipne, yengât nâŋgâm nâŋe Anitâ yuwu sâm ulitguman.

“O Anitâ, gâ tatmâ gaon, tatmâ gat, yanak tatmâ yâhâwuat. Otmu Wâtgât mâmâŋahât Heak ya gâhâlen tatmap yanŋe Asia hânân kapi nombolân yâhâp tatmâ arap ya ambolipŋe mâmâŋe otyiŋgimu yengât biwiyenŋe sânduk sâm manŋetgât nâŋgâm mepaeheksan. Anitâ gike engatgeâk nange hâŋgângurâ ge gâhât tem lâuhihim kinmâ topge sâm teteop. Sâm tetemu lohimbî nombotŋaŋe ekŋetâ bâlemu kuŋetâ muop. Otmu yanak mumuŋambâ yahatnomgât mâtâp anŋoân mem kusâŋningiop. Mumuŋambâ yahatmâ hânŋe hânŋe lok kutdâ topŋe topŋe mansai yengât kunyenŋe tatmap. Yawu tatmap gârâmâ lohimbîŋe yâkâlenâk biwiyenŋe kepeim manmâ yâhânomai yanâmâ himbîngât pat kuyiŋgiop yakât bonŋe ya menomai. Yawu.” Yawu sâm yengât nâŋgâm Anitâ ulitguman.

Otmu Yesuhât topŋeâmâ yuwu. Yâkŋeâmâ nengât tepŋe dondâ nâŋgâningimâp. Yawu nâŋgâningim Anitâŋe âi sâm wanŋo ya biwiŋaŋe kepeim manmâ nengât tosaŋat otmâ kawenenŋan kinmu kuŋetâ muop. Mum yahalop. Yakât otmâ biwinenŋe yâkâlenâk kepeim manmunŋe himbîngât pat kuniŋgiop. Yakât nâŋgâm nen anŋun ki otne. Anitâ tâŋ tâŋâk mepaem ulitgum manmâ yâhânehât Yesuŋe mâtâp mem kusâŋningiop. Otmu Yesuŋe mâmâŋe otningimu Anitâhât tem lâum âiŋe tuhumi yâhânehât mâtâp ya gurâ yawuâk mem teteningiop. Yâhâmâ Laninŋe otmu Wâtgât Ambonŋe. Yakât otmâ mepaem manmâ yâhâmbisâin.

⁷ Bukulipne, yuwu sâmune nâŋgâŋet. Yesuŋe elem kulewonŋon kakŋambâ âwurem gewuap. Gemu yan lohimbî nombotŋaŋe kasa otbâŋgim mem tuhuwiŋe ekmâ isem matŋe yiŋgiwuapgât tep bâle nâŋgânomai. Otmu lohimbî

nombotŋe yâk yengâlen torokatmâ yâkât kasa manmai ya gurâ yawuâk isem tep bâle nâŋgânômai. Ya bonŋanâk.

⁸ Anitâ Ambonenŋe yâhâmâ emelâk embânân hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gaop. Otmu torokatmâ tatmâ yâhâwuap yakât kakŋan tatatŋe pesuk sâwuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ yâhâmâ wâtŋe pato nandoroŋe tatbŋagiap. Otmu Anitâŋe yuwu sâop. “Nâŋe sâmunne hân himbim âliwahasap topŋe topŋe ki tete tetenambâ teteheop. Otmu yâhâpŋe sâmunne biatbuapgât dop gurâ tatnihiap.” Yawu sâop.

Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe Yoanehât biwiŋe mem purik pilâmu ehop.

⁹ Bukulipne, yenâmâ Asia hânân Yesuhât komot mansai. Yeŋe Yesuhât den pat âlepŋe sâm lohimbî ekyongonjetâ, lok nombotŋe nâŋgânetâ ki ârândân otmu, mem ge katyekne sâm mem bâleyekmai. Otmu nâ gurâ yawuâk mem bâlenekmai. Yawu otningiŋetâ nenŋe ki lohotŋe otmâ kinmain. Yawu otmâ sâp ârândânâk Yesuhât lau lâum kinmâ hoŋ bawangim gamain. Otmu nâŋe Yesuhât den pat ya lohimbî ekyongomune yawuâk lok nombotŋe gurâ nâŋgânetâ bâlemu nâ menekmâ mâtuŋa âlâ, kutŋe Patimo sâm, yan katnekŋetâ mansan.

¹⁰ Manmune Sande âlâen Anitâŋe ikŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgângumu ge biwine mem purik pilâop. Yawu otmu den kârikŋe isemu nâŋgâwan. Yâhâ den nâŋgâwan yamâ lâmun kunmain yakât dopŋe bia, ya wangim isemu nâŋgâwan. Otmu yuwu sâm eknohop.

¹¹ “Yoane yu me ya senŋan yiwerenŋe tetemu eksat. Yawu gârâmâ gâŋe pepa mem kulemgum katdâ Asia hânân kapi tipi tapi nombolân yâhâp tai ya yengât dopyenar arimu sâlikum nâŋgânômai. Kapi yamâ kutyenŋe, Simirina, Epeso, Peahamon, Tiataria, Sariti, Pilarepia, Laorika yawu. Pepa yu yengât kulemgum katdâ arimu ekmâ sâlikum nâŋgânômai.” Yawu sâm eknohop.

¹² “Den yu âlâŋe eknohoap” yawu sâm enŋatne kakŋambâ olelem lambe nombolân yâhâp goliŋak tuhuwi yan sem kinmu ekban.

¹³ Otmu ya yengât hohetyenŋan lokbân kundenŋe yawuya kinmu ekban. Otmu sâŋum kaok âlâ hârândânâk mânuŋakmâ kinop. Yâhâ enŋatŋanâmâ kâiput kâlep goliŋak tuhuwi ya âmbâkum kinmu ekban.

¹⁴ Yâhâ somotŋe yamâ iwit iwit pato elembân kaok ekmain yawuya. Yâhâ senŋe yamâ kâlâp nimbilamŋe yawuya.

¹⁵ Yâhâ kâiŋe yamâ kât sem hiŋ hurunduŋ sâmap dop yawuya. Yâhâ denŋe munŋeâmâ to tâlâm pato yerâm kinmu munŋe nâŋgâmain yawuya.

¹⁶ Otmu pitu nombolân yâhâp ya bātŋe bonâŋen mem kinop. Otmu lauŋambâmâ tetewet konohâk yamâ sātŋe nombot nombot nelaŋ nelaŋ ya ge kinop. Yâhâ kun kundenŋe yamâ sikop hâumu irik irik sâmap dop yawuyenŋe laŋimŋe pilâop.

¹⁷ Yawu tetem kinmu ekmâ kiŋgitnahât otmâ kâiŋe topŋan ba pare pare otmâ mum yawu iwan. Yawu imune lok yanŋe bātŋe bonâŋen mem katnekmâ yuwu sâm eknohop. “Kâmbuk, kiŋgitgahât ki ot. Hâlihâk kindâ topne sâm tetem ekgohowe.

¹⁸ Anŋoân embânân Anitâŋe hân himbim ki kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu lok otmune yanak benŋe nohoŋetâ muwan. Otmu muŋambâ yahatmâ tan. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Nâmâ manman kârikŋe amboŋe. Yakât otmâ yâhâpŋe mumbomgât dop âlâ ki tap. Manman kârikŋe manmâ yâhâwom. Yawu gârâmâ lohimbî torokatmâ manŋet me hiliwahonŋet

yakât nâje konok sâmunne pesuk sâwuap. Otmu lohimbi nombotje mum hemgât pat oai yâk holanyekbom me hemân hâpunyekbomgât dop ya gurâ yawuâk. Yamâ nâhât wahap. Topne yawu.

¹⁹ Otmu nâje sâp yiwerejahât me hâmbâihât tetewuap yakât topje kerek sâm tetewe. Sâm tetemune kulemgum metemâmâ pepa yu kapi nombotje yu tete tatmâ arai ya yengâlen kerehâk katdâ arimu ekmâ nângânet.

²⁰ Otmu bâte bonângen pitu nombolân yâhâp meyekmune yeksat yakât topje yuwu sâm tetemune nângâ. Pitu nombolân yâhâp yamâ kapi nombolân yâhâp ambolipnaje nâhât komot mansai ya yengât anjelo umutyenjanâk âlâku konok konok. Otmu lambe nombolân yâhâp golinjak tuhum katjetâ sem tap yamâ nâhât komot kapi nombolân yâhâp ya.” Yawu sâop.

2

Epeso kapi ambolipnje yâk yengât sâm kalop.

¹ Yesune yuwu sâm tetem eknohop. “Yoane, gâje Epeso kapi ambolipnje yengât yuwu kulemgum katyinjirâ ariâk. Nâ Yesu. Bâte bongen pitu nombolân yâhâp mem kinsan. Otmu lambe nombolân yâhâp golinjak tuhum katjetâ sem tatmap ya yengât hohetyenjan galem kinmâ bam gaman.

² Nâ yengât manmanyene ya kerehâk nângâmune âlepje nanje oap. Lok bâleje, lok perâkne yengâlen taka yuwu sâm kâityongowi. “Yesune âi sâm ningiop ya tuhum mansain.” Yawu sâm yen kâityongom yengâlan torokatne sâm takawi. Yawu sâm takanjetâ yapâ gâtjanje umatje topje teteyingio. Yakât yeje yâk yengât topyene ekjetâ ki ârândânj olop yakât otmâmâ watyekbi. Ya nângâmune âlepje nanje oap.

³ Otmu yenâmâ lok bâleje yaje yengâlen torokatne sâm otjetâ yanâmâ yeje nâhât tem lâum sâtgum manmâ gawi. Otmu nâhât den nângâm ki hâkân otbi. Yakât nângâmune âlepje oap.

⁴ Yawu gârâmâ den âlâ yuwu sâmunne nângânet. Biwiyenjan tap ya ekmâ nângâmune ki ârândânj oap. Anjoân embânân Anitâhât den pat âlepje nângâm yanâmâ nâhâlen biwi nângân nângânyenjanje kepeim manbi. Yâhâ sâp yiwerejenâmâ biwi yenjanje pâlâmje otmâ mansai.

⁵ Yâhâ anjoânâmâ biwiyene nâhâlen katmâ denne lâum manbi ya yawuâk torokatmâ manjetgât nanjan. Yawu gârâmâ yeje denne ki lâum mannomai yanâmâ sâmunne yengât hohetyenjanbâ lambe lanjinje hindakmâ yengâlen omoj sahabuap.

⁶ Otmu nângân nângân âlâ nângâm gawi ya nângâmune âlepje oap. Komot âlâ, kutylene Nikolao sâm, yâkneâmâ yuwu sâmai. “Âlepje, orotmeme ihilâk mahilâk otmunje Anitâje nenekmu ârândânj otnap. Yakât denne bia.” Yawu sâmai. Yamâ yengâlen takamâmâ yawu otjetgât sâm kendâyinjinetâ yeje hâkânj otmâ watyekbi. Nâ gurâ yawuâk yâk yengât nângâm hâkânj otmâ manman. Yawu gârâmâ yeje yâk yawu otyingiji yakât nângâmune ârândânj oap.

⁷ Yengât hohetyenjan gâtje âlâ me âlâje lohotje ki otmâ nâhât den lâum manmai. Yakât otmâmâ munomai sâp yanâmâ âlepje nâje sâmunne Anitâhât kalamân manmangât nak âlâ kinsap yakât kehetje nemâmâ yaje tânyongomu manman kârikjan yan torokatmâ manmâ yâhânomai. Otmu Epeso kapi ambolipnje yen Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje den sâm

tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen nângâm henjengum manmâ yâhânomai.” Yakât yawu sâop.

Simirina kapi ambolipnje yâk yengât sâm kalop.

⁸ Otmu Yesuŋe ikŋe komot Simirina kapi ambolipnje mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Lohimbiŋe Simirina kapiân manmâ biwi nângân nângânyeŋe nâhâlen katmâ mansai yamâ gâŋe den yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Anjoân embânân Anitâŋe hân himbim ki kândikyotkop yapâek tatmâ gawan. Otmu yawuâk tatmâ yâhâwom. Otmu mumune yan hân kâlehen katneki. Nâŋe yapâ yahatmâ tanŋe yuwu sâm tetemune nângâŋet.

⁹ Yengât kasalipyeŋeŋe yen mem bâleyekmâ kombo meyiŋŋiŋetâ hâhiwin kakŋan manmâ âlâlâhât pâin guin otmâ gai. Ya nanŋan. Otmu nâŋe mâmâŋe otyiŋgimune nâhâlen biwi nângân nângânyeŋeŋe kepeim manmâ gaŋetâ yakât nâŋe matŋe âilonŋo yiŋgiwongât emelâk ya sâm katban. Otmu Yura lok nombotŋeŋe yengât sâm bâleyiŋgiwi. Ya gurâ topŋe nanŋan. Yawu gârâmâ yâkŋe Anitâhât pat bulâŋe ki mansai. Yâhâmâ lok bâleŋahât pat oai.

¹⁰ Otmu umatŋe âlâlâ yuwu yawu teteyiŋgiwuap yakât kiŋgityeŋahât ki otnomai. Yakât topŋe yuwu sâmune nângâŋet. Satangâlen torokatmâ manmâ bâleŋahât pat mansaiŋe yen biwiyeŋahât topŋe ya nângâne sâm mem âlâlâ tuhuyeknomai. Otmu mumuhât pat kuyiŋŋim nombotŋe mem pâi emetŋan katyeŋeknomai. Yawu otyiŋŋiŋetâmâ yeŋe kârihem kinŋetâ yanâmâ nombotŋeâmâ munomai. Otmu nombotŋe âlâŋeâmâ hâhiwin nângâm sâtŋum mannomai. Yawu otmâ manŋetâ yakât kakŋanâmâ hilâm bâlâk ŋerek otmu yanâmâ pesuk sâyiŋgiwuap. Yâhâ yakât kakŋan yenâmâ hâk sânduhân manmâ yâhânomai. Otmu munomaiŋe mumuŋambâ yahatŋetâ yen kerehâk manman kârikŋan torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹¹ Simirina kapi ambolipnje yen Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yen yukât topŋe nângâm henjengumomai. Nângâm henjengum nâhâlenâk biwiyeŋeŋe kepeim manmâ yâhâm yâhâpŋe munomaihât dop âlâ ki otbuap.” Yakât yawu sâop.

Peahamon kapi ambolipnje yâk yengât sâm kalop.

¹² Otmu Yesuŋe ikŋe komot Peahamon kapiân mansai yâk yengât yuwu sâm eknohop. “Lohimbi nombotŋe Peahamon kapiân manmâ biwiyeŋe nâhâlen katmâ mansai ya yengât den yuwu kulemgum katyiŋgirâ ariâk. Nâ Yesu. Tewet sâtŋe nombot nombot nelaŋ nelaŋ yakât amboŋe nâ. Nâŋe yuwu sâmune nângâŋet.

¹³ Kapi ambolipnje yengât manmanyenahât topŋe ya nâ nanŋan. Kapi yanâmâ lok sesenŋâlâkŋe Satangâlen torokatmâ orotmeme bâleŋe topŋe topŋe otmâ mansai. Yawu otmâ nâhât komolân gâtŋe âlâ, kutŋe Antipatoro, yâkŋeâmâ nâhât tem lâum manmâ yâk yengâlen lohotŋe ki otmâ manop. Ya kuŋetâ muop. Kuŋetâ muop yakât yen kiŋgityeŋahât ki otbi. Yawu otmâ kârihem kinmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Ya nângâmune ârândân oap.

¹⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtŋe nombotŋeŋe orotmeme âlâ yuwu otmai yamâ nângâmune bâleap. Yengâlembâ nombotŋeŋe lok âlâ, kutŋe Bileam sâm, yâkât orotmeme bâleŋe ya watbi. Bileamŋe anjoân lok âlâ, kutŋe Balak sâm, ya ekumu Isirae lohimbiŋe kasalipyeŋe yengât Porom Lâpiohât hotom uminiwi yapâ mem neŋet sâm ekyongop. Yawu otmâ torokatmâ kâwâ konda otŋetgât kendâyiŋgiop. Yawu olop yakât Bileamŋe tosa pato

miop. Otmuâmâ yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe orotmeme yawuâk torokatmâ otŋetgât sâŋ kendâyŋgim mansai. Ya nâŋgâmune dondâ bâleap.

¹⁵ Otmu yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe Nikolao yengâlen torokatmâ ihilâk mahilâk otmâ mansai. Yakât nâŋgâmune yawuâk dondâ bâleap. Yakât otmâ ekyongonŋetâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe nâhâlenâk katŋetâ kinâkgât sâŋ ekyongoan.

¹⁶ Otmu den sâŋ tetean yukât nâŋgâŋetâ gemu bet pilâmâmâ nâhâlen yâhâpŋe taka ki torokatnomaï. Yawu otnomaï yamâ nâŋe taka kuk otyŋgiwom. Yawu otmâ launan tewet sâtŋe nombot nombot nelaŋ nelaŋ yaŋe nem hilipyongowuap.

¹⁷ Yamâ yengâlen gâtŋe nombotŋaŋe yâk yengâlen lohotŋe ki otmâ man-nomaï yâhâmâ mem lâtpyongom manman kârikŋe yakât sot yŋgimune nem mannomaï. Otmu laŋgatyekmâ âlâku ikŋe kutŋe kândâk kândâk kulemgum iri tete osom katyŋgiwom. Kut ya lok âlâ me âlâŋe ekmâ nâŋgânomaïhât dop ki tap. Âlâku ikŋe amboŋan amboŋan ekmâ nanŋanŋinomaï.

Peahamon kapi ambolipŋe yen Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe den sâŋ tetem eknohŋe yu ekyongoan yakât mâmâŋe otyŋgimu den yukât topŋe nâŋgâm heŋgeŋgunomaï. Yakât otmâ yu kulemguwe sâŋ oan. Yesuŋe Peahamon ya yengât yawu sâŋ eknohomu kulemguan.

Tiatira kapi ambolipŋe yâk yengât sâŋ kalop.

¹⁸ Otmu Yesuŋe ikŋe komot Tiatira kapiân mansai yâk yengât yuwu sâŋ eknohŋe. “Yoane gâ Tiatira yengât ekap yuwu kulemgum katyŋgirâ ariâk. Nâ Yesu, Anitâhât nanŋe. Otmu nâmâ senneâmâ kâlâp kokotŋe laŋ laŋ sâŋap yawuya. Yakât otmâmâ nâmâ yohân ekman. Otmu kâineâmâ kâlâp milu umunŋe kâtŋe sem hiŋ hurunduŋ sâŋap yawuya. Yakât otmâ kasalipne tâlim hilipyongowom. Topne yawu.

¹⁹ Otmu yengât manmanyenahât topŋe ya nâ nanŋan. Otmu orotmemeyeŋe ya gurâ nâŋgâm metean. Yeŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeiwi ya yawuâk torokatmâ manmâ gai. Otmu biwiyenŋe hikuakmâ buku oraŋgim mansai. Yâhâ lohimbi nombotŋe senŋe âlâhât pâinmâ mansai yâk tânyongoai. Otmu lohimbi belâŋgen mansaiŋe mem bâleyekŋetâ yengu yawuâk ki lohotŋe oai. Emelâk orotmemeyeŋe âlepŋe otbiâke yamâ yiwerenŋe oai yuŋeâmâ kândikum gâtŋe ya tâtâem wangim oai yakât nâŋgâm biwine heronŋe oap.

²⁰ Yawu gârâmâ benŋe yengât orotmeme konohâk otŋetâ ki ârândâŋ otmap. Imbi bâleŋe âlâŋe yengât hohetyenŋan kinmâ den perâkŋe kâsikum yŋgimap ya ki watŋetâ ariap. Yâkŋe yuwu sâŋap. “Nâ Anitâhât poropete imbi. Yâkât lau lâum denŋe sâŋ tetean.” Yawu sâŋap. Yamâ den memap. Emelâk imbi yawuya âlâ, kutŋe Yesewe sâŋ, yâk ihilâk mahilâk otmâ manmâ Anitâhât komot, Isirae lohimbi, mem dâiyekmâ imbilipyeŋe yekmâ ihilâk otŋetgât sâŋ ekyongominiop. Yawu sâŋ ekyongop yaŋe dondâ bâleop. Yâhâ sâp yiwerenŋe yuâmâ imbi âlâ ya hohetyenŋan taka mansapŋe Yesewe olop yawuâk otŋetgât haonmâ kendâyŋgiap. Otmu yâhâmâ kasalipyeŋe yengât Porom Lâpio yakât hotom umai yapâ mem neŋet sâŋ ekyongomap. Ya nâŋgâmune dondâ bâleap.

²¹ Yakât yuwu sâŋune nâŋgâŋet. Imbi yaŋe biwi nâŋgân nâŋgânŋe nâhâlen kalâkgât mambotmâ manmâ gan. Yawu otmune ya hâkâŋ otmâ kârikŋe dondâ oap. Kârikŋe otmâ manmâ orotmemeŋe kiŋgoŋ yamâ ki sâŋ tetem betbaŋgimap.

²² Yakât otmâmâ kundat umatŋe dondâ tetewaŋgimu yan nâŋe ya sâm waŋmune hâhiwin nâŋgâm yâhâwuap. Otmu lohimbî nombotŋe yâkâlen torokatbîŋe tosayeŋe ya ki sâm tetem biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe nâhâlen katmâ mansai yakât matŋe umatŋe dondâ yîŋgimune mem sâtŋum mannomai.

²³ Otmu lohimbî nombotŋe imbi bâleŋe yâkât komolân torokatmâ otbi mewi ya ekŋetâ ârândâŋ olop yamâ nâŋe matŋe yîŋgimune mem hiliwahonomai. Yawu otyîŋgimuneâmâ nâhât komot hânŋan kulemŋan mansaiŋe ekmâ topŋe yuwu nâŋgânomai. “E, Yesuŋeâmâ orotmemenenne me biwinenŋan girawu tap yakât topŋe ekmâ nâŋgâm ba takamap. Otmu yu me ya otmain yakât matŋe ya tâŋ tâŋâk ningiwuap.” Yawu sâmâmâ orotmeme âlepŋeâk otmâ mannomai.

²⁴ Yawu yen nombotŋe imbi yukât orotmeme kîŋgoŋ yan torokatmâ ki otmai. Otmu yâkât komolipŋe Satangât topŋe sâm kusânâmâ ekyongomunŋe nâŋgâŋet sâm otŋetâmâ yan yeŋe betyîŋgim mansai. Yakât nâŋgâmune ârândâŋ oap. Yakât umatŋe âlâ ki teteŋgiâkgât nanŋan. Otmu yenâmâ yuwu sâm ekyongomune nâŋgâŋet.

²⁵ Anŋoânâk nâhât tem lâum torokatmâ manbi. Yawuâk otmâ torokatmâ manmâ gai. Yawu gârâmâ yâhâpŋe yawuâk torokatmâ manmâ yâhâŋetâ nâŋe taka matŋe âlonoŋo yîŋgimune menomai yakât yuwu sâmune nâŋgâŋet.

²⁶⁻²⁷ Anitâŋe âi sâm nihim hânŋânnohomu gewan. Gemâmâ wâtŋan kinmâ tem lâuwâŋim gawan. Otmu yakât dopŋeâk yenâmâ âi sâm yîŋgimune nâhât wâtŋan kinmâ yâhânomai. Otmu sâp pato tâlâhumu yanâmâ nâŋe mâmâŋe otyîŋgimune kasalipnenŋe kunyeŋe kârikŋe otmâ mannomai ya yongom itit kiom tuhuyeknomai.

²⁸ Yawu otyîŋgiŋetâmâ pesuk sâwuap. Otmu sâp patoen yen orowâk heronŋ maronŋ otmâ manmâ yâhânom.

²⁹ Yakât otmâ Tiatira kapi ambolipŋe yen Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ mâmâŋe otyîŋgimu den yukât topŋe nâŋgâm biwiyenŋan katmâ mannomai.” Yawu sâop. Yesuŋe Tiatira kapi ambolipŋe yeŋgât den yu sâm tetem eknohomu kulemgum katyîŋgian.

3

Sariti kapi ambolipŋe yâk yeŋgât sâm kalop.

¹ Otmu Yesuŋe ikŋe komot Sariti kapiân mansai ya yeŋgât yuwu sâm eknohop. “Yoane, gâ den yuwu sâmune kulemgum katyîŋgirâ Sariti ambolipŋe sâlîkum nâŋgâm heŋgeŋunomai. Nâ Yesu. Anitâhât Wâtŋat mâmâŋahât Heakŋe mâmâŋe otnihimu pitu nombolân yâhâp meyekmâ kinman.

Nâŋe yeŋgât manmanyeŋe ekmuŋe ki ârândâŋ otmap. Yeŋe topyeŋe kurihiakmâ lok sensenân orotmeme âlepŋeâk otmâ gai. Yakât otmâ lohimbî dondâŋe yekmâ topyeŋe yuwu nâŋgâm tâpikguai. “Main, lohimbî yuŋeâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe ya galemai. Otmu yâkŋe yakât pâlâmŋe ki oai.” Yawu sâmâi. Yawu sâmâi yamâ pâpŋum topŋe ki nâŋgâm sâmâi. Nâŋeâmâ biwiyenŋe ekmâ “biwiyenŋe mumuŋe,” yawu nanŋan.

²⁻³ Yenâmâ biwiyenŋe pârâk pilâm ekŋet. Awoŋne Anitâŋe yeŋgât manmanyeŋe ya ekmu ki ârândâŋ otmap. Otmu nâku yawuâk ekmuŋe ki ârândâŋ otmap. Manman anŋoânâk manbi yaŋeâmâ himbingât pat kuyîŋgiop ya biatbe sâm oap. Yen ya biatyîŋgimap sâm emelâk anŋoânâk miti nâŋgâm yan biwiyenŋe nâhâlen katmâ orotmeme âlepŋe otmâ manbi ya yawuâk

torokatmâ manñet. Yawu manmâ orotmemeyenê bâleñe ya bet pilâm biwi golâek manmâ yâhâpñe biwi nângân nângânyenê nâhâlen kepeim manñetgât nanñan. Yâhâ ki otnomai yamâ benñe kasalipyenê inâk pârâk sânsânâk taka itit kiom tuhuyingimai yakât dopñeâk nâñe yengâlen pârâk sân sânâk takawom. Sâp yan takawom yakât yenê ki nanñai.

⁴ Yawu gârâmâ yengâlen gâtñe sambe bia, getek âlâ yanê tipinê âlepñe oai. Yâhâ yen salek salehâk tosa barak mansai yamâ yongonmune nâhâlen torokatñetâ sângum kaok bolan bolan âlâku ikñe kândâk kândâk yingimune hanğalakñetâ nine orop tatmâ yâhânôm.

⁵ Yawu otmâ tosa barak manñetâmâ nâñe yengât nângâm nâhât komolân gâtñe salek salek yawu sâwom. Otmu emelâk manman kârikñahât pat kuyingim pepa âlâ mem kutyenê kulenguwan. Yamâ kutyenê yâhâpñe ki hârewom. Nâñeâmâ awoñne otmu añelolipñe yâk yengât senyenjan kinmâ yengât kutyenê yongonmune nâhâlen torokatñetâ orowâk tatmâ yâhâmbisân.

⁶ Otmu Sariti kapi ambolipñe yen Anitâhât Wâtğât mâmâñahât Heakñe den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât mâmâñe otyingimu nângâm henğenğunomai.” Yesuñe yawu sâop.

Pilarepia kapi ambolipñe yâk yengât sâm kalop.

⁷ Otmu Yesuñe den âlâ yuwu sâm eknohop. “Nâhât komot Pilarepia kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyingirâ ariâk. Nâmâ Yesu. Orotmemene âlepñe nanñe mem koko salehâk manmâ gaman. Yu me ya otmune bonñeâk tetemap. Anitâñe anğoânâk yuwu sâm âi nihiop. “Isirae yengât lok kutdâyenê, kutñe Dawiti sâm, yâkât kawenjan kinbuat. Yan kinmâ manman kârikñahât gahatñe ya mem hindâwuât. Mem hindârâ an sâm kinmu yakât kakñan lok âlâ me âlâñe ya mem mañgunomaihât dop ki otbuap. Yâhâ gahatñe ya mem mañguwuât yamâ lok âlâ me âlâñe mem hindânomaihât dop gurâ ki otbuap.” Yawu sâm âi nihiop. Yawu gârâmâ gahatñe yakât amboñe yamâ nâ konok.

⁸ Otmu yakât yuwu sâmune nângâñet. Manmanyenê ya ekmune ârândânğ oap. Yenê biwi golâek manmâ nâhât tem lâum manmâ gai. Otmu nâhât kutne ki kurihim hâkâñ otbi. Yakât nângâmune âlepñe oap. Otmu yenê nâhât den pat âlepñe sâm tetem ekyongonjetgât emelâk nâñe gahatñe ya mem hindâmune kinsap ya nanñai. Otmu kasalipyenê âlâ me âlâñe ya mañgunomaihât dop âlâ ki tap.

⁹ Yuwu sâmune nângâñet. Yura lok nombotñanê nâhât hâkâñ otmâ manmâ yengâlen taka yuwu sâmai. “Nenâmâ Isirae lohimbî tân tân mansain. Yakât otmâ nenâmâ Anitâhât pat otmâ mansain,” yawu sâmai. Yawu sâmai yan yengât hâkâñ otmâ sâm mem ge katyekşai. Yawu otyinginjetâ nângâmune bâleap. Yakât otmâmâ yuwu sâm hâreyingian. “Lok perâkñe, amboyenê yamâ Satan,” nâñeâmâ yawu sâm hâreyingian. Yakât otmâ nâñe mem dâiyekmâ yengât amutyenjan katyekmune mannomai. Yanâmâ yengât yuwu sânomai. “Bâe, Yesuñe lohimbî yu yengât tepñe nângâmu âlepñe nanñe oap yakât nen mem ge katnenekşai.” Yawu sânomai.

¹⁰ Otmu lohimbîñe hânñan kulemñan manmai yengât topyenê teteâkgât nâñe sâmune umatñe topñe topñe teteyingiwuap. Yâhâ yengâlenâmâ ki tetewuap. Sâp yanâmâ nâñe tihityenê otmune yenê kârikñe otmâ mannomai.

11-12 Yâhâ yenâmâ emelâk Anitâŋe manman kârikŋahât pat kuyiŋgiop ya biatyŋgimapgât nâŋgâm biwiyenŋe galemahom mannomai. Yawu otmâ mannomai yan kasalippenŋe mem ge katyekŋetâ kârikŋe otmâ mannomai. Yawu manŋetâ nâŋe kâlep ki otmuâk takawom yanâmâ yen meyekmâ Anitâhât miti emetŋe himbimân tap yakât saran kârikŋe sâŋ kânâŋgâyekbom. Kânâŋgâyekmune ki putuk sâŋ ge kunomai. Manman kârikŋahât pat yukât bulâŋe yŋŋimune menomai yan Aworŋnahât kapi pato, kutŋe Yerusalem kapi âiŋe sâŋ, himbimân tap ya gewuap. Gemu ya ambokunomai. Yakât patŋe yawuâk kuyiŋgiop. Otmu nâ ninahât pat Anitâŋe emelâk kunihio. Yawu gârâmâ yawuâk nâhâlen torokatmâ ya mem ambokunomai.

13 Pilarepia kapi ambolipŋe yen Anitâhât Wâtŋât mâmâŋahât Heakŋe den sâŋ tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât yâkŋe mâmâŋe otyiŋgimu den yukât topŋe nâŋgâm heŋŋenŋunomai.” Yesuŋe yawu sâŋ teteop.

Laorika kapi ambolipŋe yâk yengât sâŋ kalop.

14 Yesuŋe torokatmâ yuwu sâŋ eknohop. “Yoane, nâhât komot Laorika kapiân mansai ya yengât ekap yuwu kulemgum katyŋgirâ ariâk. Nâ Yesu. Anŋoan embânŋan Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek nâŋe tatmâ gawan. Otmu nâ Anitâ orop topnetŋe konohâk otmu yapâ gâtŋe Anitâŋe âi sâŋ nihio. Âi sâŋ nihimu nâŋe yâkâlen kândiwahom hân himbim pitu âlâlâ topŋe topŋe katban. Otmu lohimbŋe Anitâhât topŋe nâŋgâŋetâ han sâyŋgiâkgât den bulâŋe ekyongom manban.

15 Nâŋe yengât biwiyenŋe ekmune ki ârândâŋ otmap. Yenâmâ pâlâmŋe manmai. Yakât otmâ nâŋe yengât ukenŋe ki nâŋgâyŋŋian. Otmu ŋasin gurâ ki nâŋgâyŋŋian. Yakât topŋe nâŋgâŋetâ keterahâkgât yuwu sâŋmune nâŋgâŋet. Yet nemunŋe pâlâmŋe otmu âkâm pilâmian yakât dopŋeâk yen nine komolâmbâ yekmune pâlâmŋe otmu watyekbom.

16-17 Otmu yengât topyene teteâkgât torokatmâ sâwe. Yeŋeâmâ yuwu sâmai. “Nenâmâ Anitâŋe nâŋgâŋingimu ârândâŋâk oap yakât iri sikum me senŋe âlâlâ ya dondâ tatŋŋiap. Hop sambe kakŋan mansain.” Yawu sâmai. Yamâ den memai. Yeŋe topyene ya nâŋgâne sâŋ hâum pâpŋuai. Yenâmâ kopa. Otmu nâŋgâŋetâ ki keterakmap. Otmu topŋe ekmâ nâŋgâne sâŋ yakât pâinmâ hâum pâpŋumai. Otmu âlâlâ yakât gurâ pâlâmŋe mansai. Yawu nanŋan.

18 Yawu gârâmâ yu otŋet sâŋ ekyongomune torokatmâ otmâ manŋetâ ârândâŋ otbuap. Yiwerenŋe yuâmâ senyene bok sâmu âlâlâ yakât ekmâ topŋe ki nanŋai. Yâhâ gâmâlâhâmâ nâŋe sâŋmune senyene hâreakmu âlâlâ ya ekmâ topŋe nâŋgâŋomai yakât dop tatŋhiap. Otmu nâhâlen torokatmâ salek salehâk mannomaihât nâhâlen mâtâp tap. Yawu gârâmâ orotmemeyenŋe bâlenŋe ya pilâm nâhâlen gamâmâ nâhât manmanne ya mem hanŋalâkmâ salek salehâk manmâ yâhânomai. Yawu otmâ manŋetâ lohimbŋe nombotŋe yekmâ yengât nâŋgâŋetâ yahatmu yakât ki anŋulaknomai.

19 Otmu lohimbŋe nâhâlen torokatmâ mansai yanŋe nine orop biwinenŋe kepeiakmâ konok otmu mansai. Otmu yawuâk torokatmâ mannehât nâŋgâm nâhât komolân gâtŋe âlâ me âlâŋe otmâ tâpikgune sâŋ otŋetâmâ nâŋe biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe mem kusân yŋŋiman. Mem kusânyŋŋimune ekmâ nâŋgâm heŋŋenŋom manman âlepŋan manmai. Otmu yeŋe kuyenŋe kârikŋe otmâ hiliwahomaihât sâŋmune umatŋe âlâlâ teteyŋŋiwuap. Otmu yengâlen takamune umatŋe yawuya teteyŋŋimapgât yeŋe orotmemeyenŋe bâlenŋe ya bet pilâm orotmeme âlepŋeâk otmâ manmâ yâhânomai.

²⁰ Nâje yengât emet hawinjan kinmâ den sâmunne enjatne munje nanjai. Yawu gârâmâ lohimbî âlâ me âlâje nâhât den towatje nângâm yahatmâ launan membuap yâhâmâ nâ orop biwi konohâk otmâ lau konok nem manmâ yâhânôm.

²¹ Otmu nâje himbimâmbâ ge Awonaje âi sâm nihîop ya tuhum pesuk pilâmune ârândân oap. Yakât dopjeâk yeje gurâ nâhât den nângâm lâum manjetâ ârândân otbuap otmuâmâ nâje sâmunne nâhâlen torokatjetâ orowâk Awonje hâlânjâ tatmâ yâhânôm.

²² Laorika kapi ambolipje yen Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje den sâm tetem eknohop yu ekyongoan. Yakât otmâ yâkje mâmâje otyingimu den yukât topje nângâm henjenjunomai." Yesuje yawu sâm teteop.

4

Himbîngât gahatje hindakmâ an sâm kinmu Anitâhât kawenje ehop.

¹ Otmu ya biatmu himbimân gahatje âlâ hindakmâ an sâm kinmu ekban. Otmu den me mun pato âlâ emelâk nângâwan ya yawuâk yâhâpje tetemu nângâwan. Yamâ yuwu sâm eknohop. "Yu me ya hâmbâi tetewuap yakât Anitâje sâm kalop. Garâ yu tiripgohomune ek." Yawu sâop.

² Yawu sâmu yanâk Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heakje biwine mem purik pilâmu yanâk yâhâ tatmâmâ âlâ yuwu ekban. Anitâje kawé talop yan lanjinje pato siliñ siliñ sâmap yawuyanje kundenjan yerâmu ekban.

³ Otmu hambe mohat yawuya yanje kakjan hawamgum lanjinje golâ golâ pato pilâm kinmu ekban.

⁴ Otmu lok kunje 24, hâk katipje kaok bolanj bolanj yawuya hinj hârândân sâsâje ya mânurjakmâ tatbi. Otmu njerendenj golinjak tuhuwi yawuya yanje kunyenjan hawamgum horaranjim tatbi. Otmu yâk yengât kawé tatatyene pato yamâ Anitâ hawamgum ikjiâk ikjiâk tatbi.

⁵ Yâhâ Anitâ patoyeje talop yâkâlebâ belek sâmu ekban. Otmu denjeâmâ himbim gunjurun sâmu mun pato pilâmap yawuya yakât dop olop. Otmu yâkâlebâmâ kâlâp lanjinje sem kilik kilik sâmap yawuya sem kinop. Otmu sem kilik kilik sâop yamâ Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heak yâku yawuâk, dop yawuâk olop.

⁶ Otmu Anitâhât dâtâpjan saru pato nâñ nâñ sâmu yan emetsenjanje siliñ siliñ sâm hâumu belej sâmap dop yawuya yanje kâwinân linjarakmâ nâñ nâñ sâm iop.

Otmu sonjo papato yawuya imbât mumuhât dop bia yanje hawamgum nombot nombot tatbi. Yâhâ senyeje yanjak pato, bet kulet otyingîop.

⁷ Anjoân ekban yamâ pusi papatoje, kutje laion sâm, yakât kundenje yawuya. Yâhâpje ekban yamâ bulimakao pato yawuya. Yâhâ kalimbuje yamâ lok kundenje yawu. Yâhâ imbâtje yamâ tiwa yawuya.

⁸⁻⁹ Âlâhât konok konok pengamyene nombotgen kalimbu, nombotgen kalimbu yawu talop. Otmu omonje hilâmje haonjâ ârândân Anitâ yuwu sâm kiki mewanjimai.

"Anitâ patonenje gâhât tatatge, gâhât wâtge, gâhât orotmememe ya ae sej sej me hou sâ sâ. Otmu gâhât nângâmunje yahatmap. Gâ embânân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Yakât otmâ gâhât nângâmunje âlâ kândâkdâek otmap."

Yawu sâm kiki mewanjimai.

¹⁰ Otmu sâp âlâ me âlâen kep mem mepaemaiân yan lok kunje 24 ya kerekje njerendenyeje ya mem yâkât engatjan horatbanjimai.

¹¹ Horatbanjim nângâjetâ âlâ kândâkdâ otmu yuwu sâm kiki mewangimai.

“O, Anitâ patonenje. Gike nângân nângângan otmâ. Otmu gike wâtgan kinmâ hân himbim kândikyotgon. Otmu gikak âliwahap topje topje hânân kalon yañe torokatmâ yâhâwuapgât dop tatgihiawâk. Otmu nângârâ biatuapgât gurâ dop yawuâk tatgihiap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain. Otmu gâhât kutge konok sâm hanj tuhmunje yupâ yapâ arimu ârândâj merândâj otmâ linjarakmâ imap.” Yawu sâmai.

5

Lama Nanje yâkât nângâjetâ yahalop.

¹ Otmu Anitâ patonej bâteje bonângen pepa âlâ mem gonjongumu ekban. Pepa yamâ nombot nombot kulemguop ya sâlikumai sâm mem gonjongum gâonj nombolân yâhâp sâhâop.

² Otmu nâje ajele kârikje âlâ ekban. Yâkne yahatmâ kinmâ kârikje halahum yuwu sâop. “Pepa gâonjan tap ya âlâje mem holanjâ mewalakum sâlikuwuap?” Yawu sâm den kârikjan sâop.

³ Yâhâ himbimân gâtje, me hânân gâtje, me wosapâ wosapâ gâtje âlâ me âlâje mem mewalakuwuapgât dop bia. Bia kârikje.

⁴ Yawu ekmâ yanak nângâmune dopjan ki otmu engat hako nângâm hâk nâik nâihâk isewan.

⁵ Nâje yawu isemune lok kunje 24 tatbi yâk yengâlen gâtje âlâje yuwu sâm eknohop. “Kâmbuk. Yura yengât komolân gâtje pusi pato âlâ, kutje Laion, yamâ Dawitihât sen, yâkne mumujambâ yahatmâ yan Manman bâlenjahât Amboje, kutje Satan, yâk mem ge kalop. Yâkne âlepje gâonj ya holanjâ pilâm mem mewalakuwuapgât dop tap. Yâkât wâtje pato tatbangiap. Yakât ki nângârâ gorâhijimu ise. Pak sâm ek.” Yawu sâop.

⁶ Yawu sâmu pak sâm Anitâhât gotjan sonjo papato ya otmu lok kunyeje ya yengât hohetyenjan Lama Nanje emelâk kum gâiwi, gutje orowâk yañe yahatmâ kinmu ekban. Otmu wâtje pato nandorone tatbangiop yakât dop kum njilipjeâmâ nombolân yâhâp. Otmu biwinnenje ekmâ nângâmap yakât dop kum senje gurâ nombolân yâhâp. Otmu Anitâhât Wâtgât mâmâjahât Heak kinmap yakât dop yawuya olop. Otmu nengât nângân nângânnenje kusânakmu Anitâhât topje nângânehât ikjak emelâk hângângumu giop.

⁷ Otmu Lama Nanje yâkne yâhâ Anitâhât bâteje bongen pepa talop ya miop.

⁸ Memu yan sonjo papato otmu lok kunje yâkne ba mem kuku parahu tuhun mepaewi. Yawu otmu lok kunjanje wangam mem kep kuwi. Kep kum yakât kakjan kondo golinjak tuhun katjetâ talop ya kâlehen to kukje suk suk yañe pindindij sâm iop ya kondo konok konok mem Anitâhât lohimbi bulâje ulitgum mansai ya dop yongom yâk yengât denyenje nângâekgât mem uk pilâjetâ Anitâhât hâmenjan yâhâop.

⁹⁻¹⁰ Yawu otmâ yan Lama Nanje ya ekmâ mepaem kiki yuwu sâm mewangiwi.

“Gâje lohimbi komotje komotje, emetsenje gahanjenen gehejenen, emelâk manbi, âun yu mansai, mâne hâmbâi teteheh mannomai yapâ gâtje lok âlâ me âlâje gâhât nângâjetâ bonje otbuap yâk sârereyemâ kaweyenjan kinbe sâm hânân gion. Hânân gerâ gâ gohojetâ mum yahatmâ benje Anitâhât senjan kinmâ yâk yengât sâm ulitgumat.

Yakât otmâ yâkŋe Anitâhât pat otbi. Yakât otmâmâ Anitâhât komolân torokatmâ mepaem hoŋ bawanŋim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ lohimbî nombotŋe âlâ manman âilonŋo lonŋo manŋetgât galemliŋeŋe sâŋ katyekdâ galemŋongom manmâ yâhânomai. Otmu yawu otŋetgât wâtge pato tatŋihap yaŋe pepa yu mem mewalaku.”

Yawu sâŋ kiki mewanŋiwi.

¹¹ Yawu sâŋ kiki mewanŋiŋetâ aŋelo kiŋgitŋe orowâk, sâliŋyongonomgât dop bia, yaŋe yanâk tetem kurâp kinmâ hawamyongom yuwu sâŋ mepaewi.

¹² “Lama Nanŋe ya kuŋetâ yapâ mum yahalop. Yakât otmâ mepaem manne. Otmu yâkât orotmemeŋe, me tatatmemeŋe, me nâŋgân nâŋgânŋe yamâ hou sâsâ. Otmu yu me ya otbuapgât dop yakât wâtŋe ya emelâk Anitâŋe wanŋop. Yâkŋe âlâlâ yakât amboŋe oap.” Yawu sâŋ mepaewi.

¹³ Yawu sâŋ mepaem kinŋet Anitâŋe âliwahap topŋe topŋe emelâk embân kalop, soŋgo bau, saruân gâtŋe, hân kâlehen gâtŋe, wosapâ wosapâ gâtŋe, otmu lohimbî himbimgât pat otbi yâk kerekŋe menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanŋe yâk yetgât yuwu sâŋ mepaeyelekbi.

“Anitâ yahat yahatŋe otmu Lama Nanŋe yetgât wâtŋetŋe ya dop konohâk. Otmu âwâ nan yetgât nâŋgân nâŋgânŋetŋe me, me orotmemeyetŋe me, me kutŋetŋe ya dop konohâk tatyitŋiap. Yakât otmâ mepaeyelekne.” Yawu sâŋ mepaeyelekbi.

¹⁴ Yawu sâŋ mepaeyelekŋetâ yan soŋgo papato imbât tatbi yâkŋe nâŋgânŋetâ ârândânŋak otmu “Ya bonŋanâk,” yawu sâwi. Yawu sâŋetâmâ lok kunŋe 24 yâkŋe yawuâk sâŋ mepaeyelekbi. Yawu.

6

Lama Nanŋe yâkŋe gâoŋ nombolân konok ya mem holaŋmâ pilâop.

¹ Yawu sâŋ mepaeyelekŋetâmâ Lama Nanŋe pepa ya mem kinmu ekban. Yâkŋe gâoŋ nombolân yâhâp yapâ gâtŋe konok mem holaŋmâ pilâop. Mem holaŋmâ pilâmu soŋgo papato munomaihât dop bia ya yengât kunyene yaŋe yahatmâ halahuop. Halahumu enŋatŋe munŋe yamâ himbim gunŋuruŋ sâŋap yakât dopŋe nâŋgâwan. Otmu yâkŋe yuwu sâop. “Gam ari.”

² Yawu sâmu, beâsi kaok kaok yakât kakŋan lok âlâ tatmu ekban. Yâhâmâ beâsi yakât kakŋan talop yamâ lok papatoŋe ŋerenenŋ kunyenan horaranŋimai yawuya kunŋan horatbanŋiwi. Otmu yaŋeâmâ kuk otmâ kasaliŋŋe itit kiom tuhuyekbe sâŋmâmâ tembe nananŋe teikum gâitmâ hâum ariop.

³ Arimu yanâk Lama Nanŋe pepa gâoŋ yâhâpŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu soŋgo papato ya yengâlen gâtŋe âlâŋe yuwu sâmu nâŋgâwan. “Gam ari.”

⁴ Yawu sâmu yanâk beâsi kuriŋ yaŋe teteop. Yakât kakŋanâmâ lok âlâ talop yaŋe asama pato miakmâek gam ariop. Otmu lohimbî hionakmâ kapam ahonŋetgât Anitâŋe mâmâŋe otbanŋim hânŋangumu giop.

⁵ Arimu Lama Nanŋe gâoŋ kalimbuŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmuâmâ soŋgo pato âlâŋe yuwu sâop, “Gam ari.” Yawu sâmu yanâk beâsi helenŋe ya teteop. Yakât kakŋanâmâ lok âlâ talop yaŋe sot me senŋe âlâlâ kakŋan katmâ dop memai ya miop.

⁶ Ya memu soŋgo papato tatbi yâk yengâlen gâtŋe âlâŋe kârikŋe halahum yuwu sâŋ lok beâsi kakŋan talop ya ekuop. “Gâŋe sot âlâ mem amanŋ tipinŋan

mânunjdâ tatmu hâmbâi po tetewuap yanâmâ yakât hâmeŋe mem yahatbuat. Otmu sot mem itâkalân mânunjmâ yakât hâmeŋe gurâ mem yahatbuat. Otmu hânŋan kulemŋan po pato tetem ki liŋgarakmâ imbuap yakât otmâ wain toŋe otmu nak âlâ, kutŋe oliwa sâŋ, yakât toŋe yakât hâmeŋeŋeâmâ amutgen talâk.” Yawu sâŋ hânŋangumu giop.

⁷ Arimu benŋe Lama Nanŋeŋe gâoŋ imbâtŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu sonŋo papato bâiŋe yaŋe kârikŋe halahum yuwu sâop. “Gam ari.”

⁸ Yawu sâmu yanâk beâsi gimban kâiâk mâiâk yaŋe teteop yakât kakŋanâmâ lok âlâŋe talop. Otmu yakât kutŋeâmâ Mumuhât Mâtâp Pato yawu. Otmu yakât betŋan lok âlâ, kutŋe Hiliwaho Hiliwaho sâŋ, yaŋe watmâ takaop. Yâkŋeâmâ lohimbî mem kâsip misip tuhuyekmâ komot imbât katyehowot. Yawu otmâ komot konohâmâ yongomutâ hiliwahonetgât wâtyetŋe tatyitgiop. Otmu sâmutâ mesek umatŋe teteyiŋgimu lohimbî nombotŋeâmâ mum hiliwahowi. Me sonŋo sâtŋeŋe tetem yinŋiŋetâ muwi. Me po pato tetemu yanâmâ kapam ahom muwi. Otmu kulem yu teteâkgât yâkŋe gem surutuk sâŋ ba ariowot.

⁹ Arimutâ yanâk gâoŋ momeŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu yuwu tetemu ekban. Hotom u uminiwi yakât alata Yerusalem yengât opon kâmbukŋan talop ya dop kum âlâ yawuya himbimân katmu talop ya tetemu ekban. Yaŋeâmâ embun lohimbî emelâk yongonetâ muwi ya yengât umutyene ya tatŋetâ ekban. Yâk yengât topyeŋeâmâ yuwu. Embânân anŋoân lohimbî nombotŋeŋe manmâ Anitâhât tem lâum manmâ kasalipyeŋe yengât Porom Lâpio yakât hâkâŋ otbi. Otmu lohimbî nombotŋeŋe Yesu mepaem manŋetâ yakât kasalipyeŋeŋe yongonetâ muwi. Komot yâhâp ya yengât umutyene ya ekban.

¹⁰ Otmu Anitâ yuwu sâŋ ulitguwi. “O, Ambonenŋe, topge yamâ ikŋiâk tap, ki otmâ tâpikgumat. Yakât otmâ nen kerekŋe yuwu sâŋ âihohomunŋe nânŋâ. Lohimbîŋe hânân manmâ kasa otningim nongonetâ muwin yakât sâp girawu yaen gâŋe matŋe otyiŋgiuwat?” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâŋetâ yanâk Lama Nanŋe yaŋe sâŋgum kaok konok konok yinŋimu meŋetâ yuwu sâŋ ekyongop. “Yen tipŋe tatmâ nânŋâŋet. Anŋoân yen yongonetâ muwi. Otmu yapâ torokatmâ bukulipyeŋe yawuâk yongonetâ mum gawi. Otmu torokatmâmâ hâmbâi nombotŋe âlâ yawuâk yongonetâ munomai ya Anitâŋe yekmâ nânŋâmu dopŋan otbuap. Yanâmâ yen yongowi yakât matŋe nâku kâpekyiŋgiwom.” Yawu sâop.

¹² Yawu sâŋ gâoŋ nombolân konokŋe ya mem holaŋop. Mem holaŋmu yan yuwu tetemu ekban. Yanâmâ mososon pato miop. Memu yan hilâmgât emetsenŋe irik irik sâop yamâ kâlâp gâwunŋe yawu olop. Yâhâ omongât emetsenŋe yaŋeâmâ kuriŋ kuriŋ hâum hepnenŋe gemu ekmain yakât dopŋeâk olop.

¹³ Otmu siru pato memu nak esenŋeŋe beretek sâŋ hânân gemap yakât dop otmu himbimâmbâ pitu yaŋe aksihâk beretek sâŋ gewi.

¹⁴ Yâhâ nenŋe sâŋgum mem pân pân kepehemain. Yakât dopŋeâk himbim yamâ ba nombot ga nombot, nombot nombot yaŋe yawu kepeiahop. Otmu pumŋe papato otmu mâtunŋa yaŋe aksihâk kaweyenŋe pilâm orotok sâŋ gulip malap otbi.

¹⁵ Otmu lohimbî kerek, lok papato me inŋe, lok kunŋe me tâŋât, kaok me helej, iri sikumyeŋe orop me umburuk mansai, lok topŋe topŋe kerehâk ya tetemu wosapâ ba misiŋgurakne sâŋ hâum pâpguwi.

16-17 Ya misinjurakne sârn hâum pâpgum yan yuwu sâwi. “Bâe, yuâmâ sâp pato tâlâhuap. Yawu otmâ Anitâ otmu nanje yâk yetjak kuk pato otnîngim sâmutâ âlâlâ yakât wâtje biatbe sârn oap. Yakât otmâ nen yu gulip otmâ metenomosain yukâ. Anitâ nanjâtje ewun tatmâ nenekdomosawot yamâ embaken hân kâlehen hangunom. Nen yâkât senjan âlepje wâtnenje tatningim eknomgât dop âlâ ki tap. Yakât girawu otmâ misinjurakne. Yakât otmâ kât pato me, punje lauje yanje nenehâkgât nanjain.” Yawu sâwi.

7

Isirae lohimbi komotje komotje ya yengât kundenyejan undip katyehop.

¹ Otmu ya biatmu yakât kakjan anjelo imbât kinjetâ yekban. Anjelo imbât yanjeâmâ hân nombot nombot siru pato dondâ pilâop yakât mâtâpje kum manjuwi. Kum manjujetâ nâj nâj sâop.

² Yawu otmu yan anjelo âlâje sikop gahanjehen tetem kinmâ Anitâ manman amboje yâkât komot ya yengât kundenyejan undipje katyekbe sârn kinop.

³ Yawu kinmâ bukulpje yuwu sârn ekyongop. “Yen siru ya ki pilânetâ miâk. Nenneâmâ anjoân sâp yiwerenje yu Anitâhât lohimbi yamâ iknjahât undip katyekmunje tâj tâjâk tetemuâmâ yakât kakjan siru ya pilânetâ miâk. Mem yan Anitâhât kasa ya meteyehâk. Otmu undipje orowâk katyekmunje kinnomai yamâ ki meyekbuap.” Yawu sâop.

⁴ Otmu Isirae lohimbi Anitâhât komolân gâtje yongonjetâ nângâwan yamâ emelâk yâkât pat otbi. Yâk yengât dop yamâ menduhuakjetâ 144,000. Otmu Isirae lohimbi yuje hionakmâ komot kâi nombotgen yâhâp otbi ya yengât dopyenje yuwu.

⁵ Yura yâk yengât komolân gâtje yapâmâ 12,000 yakât dop. Otmu Luwen yâkât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu Gat yâkât komolân gâtje gurâ yawuâk 12,000.

⁶ Otmu Asehât komolân gâtje gurâ yawuâk 12,000. Otmu Naptalihât komolân gâtje ya gurâ yawuâk 12,000. Otmu Manasehât komolân gâtje gurâ yawuâk 12,000.

⁷ Otmu Simiongât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu Lewihât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu Isasahât komolân gâtje gurâ 12,000.

⁸ Otmu Sewulungât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu Yosepgât komolân gâtje gurâ 12,000. Otmu bânjeâmâ Benyamingât komolân gâtje 12,000. Lohimbi komot yuje Anitâhât pat otbi.

Lohimbi kinjitje orowâkje kinmâ Anitâ yet Yesu mepaeylekbi.

⁹ Ya ekmune pesuk sârn yakât kakjan lohimbi kinjitje orowâk hânjan kulemjan manbi yanje taka menduhuakmâ kinjetâ yekban. Otmu lohimbi ya sâlipyongonmgât dop bia. Yanje Anitâ otmu Lama Nanje yâk yetgât gotyetjan kinbi. Kinmâ sângum kaok bolaj bolaj mânunakjetâ ge enjatyenjambâ hârâtâhâk kinmâ ariop. Yâkne awu tawu mem lapu lapu tuhum yuwu sârn Anitâ mepaem kinbi.

¹⁰ “O, Anitâ Tihit Amboje. Gâje nen gike pat sârn kuningion. Yakât otmâ ki hiliwahonom. Otmu gike nange, Lama Nanjanje nengât tosehât otmâ umatje miop. Yakât otmâmâ sâp yiwerenje yuâmâ nenje manman âlepjan manmâ gain.” Yawu sâwi.

¹¹ Yawu sâñetâmâ añelo kinñitñe orowâkñe menduhuakmâ Anitâ otmu Lama Nanñe, soñgo papato imbât, lok kunñe yâk kerek hawamyongom kurâp kinbi. Kurâp kinmâ Anitâ mepaem yuwu sâwi.

¹² “Nen Anitâ Ambonenñahât wâtñan manmain. Yâk nâñgân nâñgânñe âilonño. Otmu âlâlâ yakât amboñe oap. Yâhâmâ lañinñanâk tatmâ gamap. Manman amboñe yu bulâñe. Otmu yâkñe buku âilonño otningim gamap yakât mepaembisâin.” Yawu sâwi.

¹³ Yawu sâñetâ lok kunñe 24 yâk yengâlen gâtñe yuwu sâm âinohop. “Lohimbi yu sâñgum kaok bolañ bolañ mânunakmâ kinsai ya wosakembâ takai? Otmu topyeñeâmâ girawu?”

¹⁴ Yawu sâm âinohomu yuwu sâm ekuwan. “Nâmâ wongât âinohoa? Gâñe eknohoâyâ.”

Sâmune sâop. “Lohimbi yuâmâ emelâk kasalipyenñe mem ge katyekne sâm mem âlâlâ tuhuyekñetâ hâhiwin kakñan manmâ gawi. Yawu otyinñitâ sâtgum manmâ biwiyeñe Yesuhâlenâk katmâ manbi. Yakât otmâmâ emelâk Lama Nanñe hepñe tosayeñe pirim ikñe pat kuyinñiop.

¹⁵ Yakât Anitâhât senñan kinmâ sâp ârândâñ yâk mepaem hoñ bawanñim manmai. Yawu otmâ manmâ yâhâñetâ Anitâ manman amboñeñe galeyongom mâmâñe otyinñimâp.

¹⁶⁻¹⁷ Otmu Lama Nanñe yamâ Anitâhât senñan kinmâ gamap. Yawuhât yâku yawuâk yâk yengât galem otmâ manman kârikñe yakât to senñanâk dâiyekmâ arimu yan nem piriakmâ mepaeakmâ mannomai. Yawu otmâ Anitâñe yâk yengâlen umatñe âlâlâ teteyinñimâp gât manman sânduhân katyekmâ wawaeyekuap. Yakât kakñanâmâ yâhâpñe torokatmâ engat hako otmâ gilâp isenomaihât dop ki tap. Me sotgât yâhâpñe ki po yinñimu munomai. Me tohât engatyene ki sañ sâwuap. Me sikopñe yongomu yan wâtyene ki houñ sâwuap.” Yawu sâop.

8

Lama Nanñe yâkñe gâoñ bâiñe ya mem holañmâ pilâop.

¹ Ya ekmune biatmu Lama Nanñeñe gâoñ nombolân yâhâpñe ya mem holañop. Mem holañmu yanâk mun ya bialop. Mun ya biatmu Anitâ hawamgum kinbiñe in tatmâ hutuk sâm kinbi.

² Yawu kinñetâ kâlep ki otmâek añelo nombolân yâhâp yañe Anitâhât senñan tetem kinñetâ yekban. Kinñetâ Yesuñeâmâ lâmun nombolân yâhâp ya yinñimu mewî.

³ Otmu yâk yengâlen gâtñe âlâñeâmâ kondo goliñak tuhuwi ya memâmâ alata yan hotom uwi yakât nombotgen ari kinop. Otmu lohimbi nombotñe alata amutgen kinmâ yan Anitâ ulitgum manbi ya yengât den ya hañ sâm yâhâmu tepñe nâñgâyinñiâkgât Yesuñe to kukñe suk suk yamâ gâimu kondoân ya pik sâm iop.

⁴ Pik sâm imu añeloñe mem moselemu Anitâhât hâmeñan yâhâop. Yâhâmu yanâmâ tepñe nâñgâyinñiop.

⁵ Otmu ya pesuk sâmu añelo yañe alata yapâ kâlâp mem kondo kâlehen katmâ mem ari akñangen panmu hânân sem tok sâm giop. Hânân gemu elem ya tok sâm belek sâmu himbim guñguruñ sâop. Himbim guñguruñ sâm arimu mososoñ pato miop.

Añelo kândikuñe lâmunñe kunop.

⁶ Otmu anjelo nombolân yâhâp yanje lâmunyerje âlâku konok konok miakmâ kunne sâam otmâ menduhuakmâ kinjetâ yekban.

⁷ Anjelo anjoân lâmun kunop, sâp yanâmâ gelâk kândâk kândâk otmu kâlâp yanje hepnjak pato otmâ hânân kioŋmu ekban. Yâhâ hânân giop yanjeâmâ puŋ sâam hewukŋe nombotŋeâk siop. Komot kalimbu gârâmâ yakât hohteyenambâ gâtŋe konohâk yanjeâmâ sem meteop. Yâhâwâmâ talowot.

Anjelo yâhâpŋanje lâmunŋe kunop.

⁸ Yawu otmâmâ anjelo yâhâpŋanje lâmunŋe kunmu yan wahap âlâ giop. Yamâ kâlâp pato yawuya. Yanjeâmâ ge saru kâlehen giop. Saruân gemu yan saru torehenŋe giowângen yanjeâmâ hewâk pato olop.

⁹ Hewâk pato otmu saruân gâtŋe yan iwi ya aksihâk muwi. Otmu nombotŋe saruân wanga mem bam gam otmâ manbi yâk gurâ yawuâk saru kakŋan gulip otbi. Yâhâ nombotŋe pato yamâ âlepŋe hâmeyeŋe kinop.

Anjelo kalimbuŋanje lâmunŋe kunop.

¹⁰⁻¹¹ Anjelo kalimbuŋanje lâmunŋe kunop. Kunmu pitu pato âlâ, kutŋe Kalak sâam, yanje sem laŋ laŋ sâam kioŋop. Yanje himbimâmbâ ewapâ gemu yan to senŋe senŋe yakât nombotŋeâk kalak olop. Komot kalimbuŋambâ komot konohâk yanjeâmâ kalak olop. Yâhâ yâhâp yamâ ukenŋe yawuâk olowot. Yawu otmu lohimi nombotŋanŋe to kalak newi yanŋe muwi.

Anjelo imbâtŋanje lâmunŋe kunop.

¹² Anjelo imbâtŋanje lâmunŋe kunop. Kunmâ dewutâ emetsenŋe pitu topŋe topŋe laŋinyenŋe yamâ kâtâpŋumu omoŋguop. Otmu dewutâ nombotŋe yamâ nombolâk pilâmu nomborâmâ omoŋguop. Otmu emetsenŋe yawuâk, otmu pitu gurâ yawuâk laŋinyenŋe inin pilâmu sânduk sâam iop. Yawu otmu hilâmŋat emetsenŋe ya kâtâpŋumu hilâm kârikŋan omoŋ sâhâop. Otmu dop yawuâk omoŋgât emetsenŋe ya gurâ kâtâpŋuop.

¹³ Otmu ya biatmu yakât kakŋan âlâ tetemu yuwu ekban. Tiwa pato pâp pâp sâam hanjân yâhâm arimu ekban. Hanjân yâhâm ari kârikŋe halahum yuwu sâop. “Bâe, âlâlâ teteap yuâmâ ki orotŋe. Anjelo nombotŋe âlâ yâkŋe lâmunyerje kunne sâam oai. Kunjetâ sâp yanâmâ umatŋe topŋe topŋanŋe lohimi kakyenŋan yâhâwuap. Hâmbâi yan girawu otnomai sâam nângâm oan yukâ.” Yawu sâop.

9

Anjelo momenŋanje lâmunŋe kunop.

¹ Anjelo momenŋanje lâmunŋe kunop. Kunmu yan pitu pato âlâŋe himbimâmbâ gemu ekban dop yawuya anjelo âlâŋe himbimâmbâ gem hânân kioŋop ya tetemu ekban yakât topŋeâmâ yuwu. Yâkŋe hem nâpumŋe yapâ âlâlâ bâleŋe topŋe topŋe holaŋmu yahatmâ ariâkŋat himbimâmbâ giop.

² Gem hem nâpum yakât gahatŋe ya mem pilâmu an sâmu utun pato gam yâhâm emetsenŋe ya kâtâpŋuop. Kâtâpŋumu omoŋ pato sahaŋop.

³ Otmu utun yâhâop yakât biwiŋambâ dimuŋ tem pato ya teteop. Tetem utun ya biwiŋambâ gemâmâ kulahâ bâleŋanŋe ningimap dop yawuâk yinŋiop.

⁴ Otmu amboyenŋeâmâ yuwu sâam ekyongop. “Yenâmâ nak me senŋe âlâlâ esenŋe ya nene sâam ki genomai. Me Anitâhât lohimi undip katyinjinetâ yâkât pat otmâ mansai yâk yekmâmâ hâhiwin ki yinŋinomai. Yâhâ nâŋe

mâmâŋe otyiŋgimune ari lohimbi tâŋât, undipyenŋe bia yamâ hâhiwin pato yiŋginomai.

⁵ Hâhiwin yiŋgiŋetâ sât gum manŋetâ emetsenŋe mome pesuk sâmu yanâmâ sânduk sâwuap.” Yawu sâŋ hânġânyongop.

⁶ Hânġânyongomu ge lohimbi yiŋgiŋetâ hâhiwin nânġâwi ya biatyŋgiâkgât mâtâp hâum pâpġum manbi. Hâhiwin ya yawuâk nânġâm manŋetâ emetsenŋe mome pesuk sâmu yanâk hâkyenŋe sânduk sâop.

⁷ Otmu dimuŋ yaŋeâmâ yiŋgine sâŋ beâsiŋe beren beren otmâ kinmap dop yawuâk otmâ kinŋetâ yekban. Yâhâ kunyenŋeâmâ ŋerenenŋe goliŋak tuhumai yawuya mem lok papatonŋe ŋerenenŋe horarangiŋmai dop yawuyenŋe horarangiŋ kinŋetâ yekban. Kun kundenyenŋe yamâ lok nengât kun kunden yawuya.

⁸ Yâhâ somotyenŋe yamâ kâkâlep yaŋe silik solok sâŋ giop. Yâhâ sâtyenŋe yamâ puaia sâtŋaŋe kâkitik sâmap, dop yawuya.

⁹ Yâhâ dihinyenġâhât katipŋe yamâ hâmbâ kârikŋe yawuya. Yâhâ penġamyenŋe mun pato pilâop yamâ gâmut huwuwuŋ sâŋ gam arimu nânġâmaiŋ yawuya bia. Ya wangim dop âlâ olop.

¹⁰ Yâhâ sopyenŋeâmâ boson boson sopŋe yawuya. Otmu yaŋeâmâ lohimbi kârâyekmu hâhiwin pato nânġâwi. Hâhiwin pato nânġâwi yakât kakŋan emetsenŋe mome pesuk sâop.

¹¹ Otmu amboyenŋe yamâ aŋelo âlâ hem nâpum pato tumuŋe ki ehекŋe yakât amboŋe. Aŋelo yakât kutŋe yamâ Isirae yengât denân Awaron, yâhâ Girik denân Apolion sâmai. Yakât topŋeâmâ yuwu tap. “Kiom Amboŋe.”

¹² Otmu aŋelo momerâŋe lâmunyenŋe kunbi yapâ umatŋe teteop yamâ bialop. Otmu umatŋe yâhâŋŋe otmu kalimbuŋe tetewe sâŋ olop.

Aŋelo nombolân konokŋaŋe lâmunŋe kunop.

¹³ Aŋelo âlâ nombolân konok yaŋe lâmun ya kunop. Kunmuâmâ alata amutgen kinbi yaŋe Anitâ yuwu sâŋ ekuwi.

¹⁴ “Emelâk aŋelo imbât yaŋe to pato âlâ, kutŋe Euparata sâŋ, yan lohimbi bâleŋe yaŋe matŋe menomai yakât mambotmâ tatŋet sâŋ dâmân kâlehen katyekŋetâ tatbi. Katyekŋetâ tatŋetâ emelâk yongone sâŋ yakât hewewen otmâ mitiwahom tatbi. Yâhâmâ matŋe yiŋgiŋetġât aŋelo lâmun kunmâ kinsap yu hânġângurâ holaŋyekmu ariŋetġât nanġain.” Yawu sâwi.

¹⁵ Yawu sâŋetâ yanâk ari holaŋyekmâ lohimbi kâsipyongonŋetâ komot kalimbu otbi ya yengât hohetyenġambâ ġâtŋaŋe komot konok mem gulip tuhuyekŋetġât sâŋ hânġânyongop.

¹⁶ Hânġânyongomu emelâk arine sâŋ bunewâk henġemahom tatbihât yapâ yahatmâ ariwi. Otmu yâk yengât kapam lok beâsi kakŋan tatbi ya sâlipyongonomġât dop bia. Yamâ komot pato, 200 milion yawu.

¹⁷ Otmu kapam lok beâsi kakŋan ariwiŋe kapamġât hâk katipŋe topŋe topŋe mem hanġalakbi. Nombotŋe kisi kisi, nombotŋe kuriŋ, kâlâp koketŋe kuhuluŋ kuhuluŋ yakât dop me hep yawuya, yâhâ nombotŋe ġimbanŋ yawuya. Yâhâ beâsi yengât towatyenŋe yamâ yuwu. Kunyenŋe yamâ pusi pato, kutŋe Laion sâŋ, yâkât kunŋe yawuya. Wâtyenŋe pato tatyŋgiop yakât lauyenġambâmâ kâlâp pato sem kilik kilik sâŋ punduŋ sâŋ kinmap yawuya ekban. Yaŋe ari lohimbi kâsipyongonŋetâ komot kalimbu otbi ya yengât hohetyenġambâ ġâtŋe komot konok sem gulip tuhuyekŋetġât sâwi.

18-19 Yamâ betyenehen otmu dâtâpyenehen yamâ sâtneâk hârok. Yâhâ hapeyenahât sâtne yamâ mumakgât sâtne dop yawuya bia. Ya wangiap. Yaje lohimbî kerek hilipyongomu hâhiwin dondâ nângâm muwi.

20 Otmu lohimbî komot kalimbu tatbi. Yapâ gâtne komot konok emelâk gulip otbi. Yâhâ komot yâhâp tatbi yajeâmâ orotmemeyene bâlene ya ki bet pilâwi. Yamâ kunyene kârikne otmâ torokatmâ weke bâlene yengât nângânetâ bonne otmu mepaeyekbi. Yâhâ Porom Lâpio yawuya yengât umutyene ya hâwiwi, me kâtjak gâiwi, me golinjak me siliwanjak um kutakum yanjak mepaewi. Yawu otmâ wahap tânjât, hâlije bia, yakât nângânetâ yahalop.

21 Otmu kombo meyingine sâm dondâ yongonetâ muwi. Me sait bâlene, me karasuja, me kâwâ konda me âlâlâ ya otbi. Yawu otmâ manmâ Anitâhâlen biwi nângân nângânyenaje ki kepeiwi. Orotmeme bâlene ya torokatmâ otmâ manbi.

10

Anjelo âlâne pepa mem Yoane warjmu niop.

1 Otmu ya pesuk sâmu anjelo âlâ ekban. Yamâ wâtne pato nandorone tatbanjiop yaje himbimâmbâ elem kulewonboj biwiñambâ gemu ekban. Anjelo yakât kun kundenje yamâ sikopne siliñ siliñ sâm hâumap yakât dop otmâ lanje pilâmu yâkât kun kundennan yamâ hambe mohat yanjak pato otmu ekban. Kâi pawutne yamâ kâlâp semu koketnaje lan lan sâm imap dop yawuya.

2 Yâhâ bânjan pepa mem talop yaje pererenj sâop. Otmu kâine pererenj sâm bonângenje saruân tâlim kanehenje hânân tâliop.

3 Yawu otmâ yan halahuop. Halahumu elem pato ya hâreakmu himbim gunjuruj sâmu nângâwan.

4 Topje ya nângâm kulemguwe sâm ot tatmune benje, Yesuje himbimâmbâ den âlâ yuwu sâop. “Yoane, elem kulewonboj munje pilap yakât topje ki kulemgu. Yamâ inâk ândâwâk nângâm biwihanâk katbuat.” Yawu sâop.

5 Otmâ anjelo yaje bânje bongen siwira hom panmâ himbimân ekmâ yuwu sâop.

6 “Anitâ manman amboje. Gâ embâjân tatmâ gaon. Otmu tatmâ gat, mâne tatmâ yâhâwion. Wâtge kârikne pato tatgihiap. Yawu tatgihiapgât otmâ himbimân, hânân, toen, saruân, me senje âlâlâ wosapâ wosapâ tatmâ arai ya gâje sârâ tetewi.

7 Wâtge pato yawu tatgihiap yakât otmâ sârâ sâp pato yu emelâk tâlâhuap. Yakât otmâmâ sâp yiwerene yu alata amutgen kinsai ya yengât nângâmâmâ kasalipene matje bâlene yingirâ mejet. Otmu emelâk gâje poropetelipge den ekyongorâ sâm tetem gawi yakât bulâje yiwerene teteâkgât yakât anjelo nombolân yâhâpnaje lâmunje ya kunâk.” Yawu sâop.

8 Yawu sâmu yanâk Yesuje himbimâmbâ yuwu sâm eknohop. “Anjelo kâine nombotje hânân tâlim nombotje saruân tâlim pepa mem pererenj tuhumm kinsap ya ari bânjan me.” Yawu sâop.

9 Yawu sâmu arimune anjelo yaje yuwu sâm eknohop. “Pepa yu gi-himune mem ne. Nendâmâ lauhan membuap. Yâhâ nem kut pilârâ tepgan gewuwâmâ tepge irik irik sâmu hâhiwin nângâwuat.” Yawu sâm eknohop.

10 Yawu sâm mem nihimu newan. Mem nemune kâkânân bâok sâop. Yâhâ tepnan giop yanâmâ hâhiwin nihiop.

11 Hâhiwin nihim yanâmâ yuwu sârn eknohop. “Gâ ihilâk lohimbî hânñan kulemñan kapi wosapâ me wosapâ manmâ arai ya yengâlen ari yu me ya teteyingiwuapgât topñe sârn tetem ekyongowuat.” Yawu sârn eknohop.

11

Anitâhât hoñ bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetñe

1 Otmu kapam dop tuhu tuhu ya mem nihim yuwu sârn eknohop. “Gâ yahatmâ ari. Anitâhât opon kâmbukñahât ginñe hotom umai yakât tungunje nombot yakât dop tuhum ek. Otmu lohimbî nombotñañe Anitâ hoñ bawanñim mepaem kinsai ya amonñe kinsai ya sâlipyongom dopyeñe nângâ.

2 Yâhâ Anitâhât topñe ki nângâmâi yamâ yaehen tai yâhâmâ kasalipyenñe taka emet kapiyeñe Anitâhât kawenñe tap ya limbâronñum hâhiwin yingñetâ sâtñum mannomai. Sâtñum manñetâ emetsenñe 42 pesuk sâwuap. Yakât otmâ yâhâmâ ki sâlipyongowuat. Pilâyekdâ in tatnomai.

3 Yawu otmâ hâhiwin nângâm sâtñum manñetâ yan nâñe hoñ bawayâhâtne yâhâp katyelekmune lohimbî yanñe munomaihât kou kendâmahom kunyetñan kepeim Anitâhât topñe sârn ekyongom manmutâ emetsenñe 42 pesuk sâwuap.” Yawu sâop.

4 Yâhâ Anitâhât hoñ bawa lok yâhâp yâk yetgât topyetñeâmâ yuwu. Yâhâmâ nak âlâ, kutñe oliwa sârn, yawuya. Me balam yâhâp sem kilik kilik sârn kinmap yawuya. Yâkñeâmâ Anitâ hoñ bawanñim yâkât topñe sârn tetem ekyongom mandomawotgât sârn yitgiop.

5 Yâhâ tetemu ekban yakât torokatmâ yuwu sâwe. Lohimbî nombotñañe orotmeme bâleñe otmâ mansaiñe yotgone sârn gotyetñan arinñetâ yâk yetgât lauyetñambâ kâlâp pundurñ sârn seyekbuap. Yakât sârn kalop.

6 Lok yâhâp yanñeâmâ Anitâhât wâtñan kinmâ gelâk âlâ ki giâk sâmutâ ki gewuap. Sâp yan Anitâhât den ekyongoromawot. Yâhâ to senñañe hep olâk sâmutâ hep otbuap. Me kundat umatñe topñe topñe teteyingîâkgât nângâromawot ya gurâ âlepñe teteyingiwuawâk. Yakât wâtyetñe pato tatyitgiap.

7 Otmu Anitâhât den ya sârn tin pilâromawot yan hem nâpum bâlenjahât amboñe yanñe yapâ yahatbuap.

8 Yahatmâ kapi âlâ kutñe âiñe Sotom sârn, otmu kutñe âlâmâ Aihita, yan Kutdâyetñe howanân kuñetâ muop kapi yan ari kasa otyitñim yotñomu mundomawot.

9 Yawu otyitñimu yan mitihât kasa hânñan kulemñan kapi wosapâ me wosapâ gâtñañe yâk yetgât den pat ya nângâm taka yelekmâ mem hanyotñomaihât galemtyetñe kinñetâ ki mem hanyotñonomai.

10 Yawu otñetâmâ nombotñañe yuwu sârnmai, “Bâe, hoñ bawa yâhâp yuñe taka hâhiwin kakñan katnenekmutâ sâtñum manmâ gain ya muawot.” Yawu sârn bukulipyenñe orop yenñeâk heronñe nanñanñim senñe âlâlâ anñi gunñi otmâ yâhânmai. Otmu yâk yetgât sârn torokatyitñim onñ girinñ otnomai.

11 Yawu otñetâ hilâm kalimbu otmu âlâhât nombolâk ya pesuk sârn imbâtñan hilâm kârikñan yanâmâ Anitâhât Wâtñat mâmâñahât Heakñe ge mâmâñe otyitñimu yahatdomawot. Yahatmâ kinmutâ yan lohimbî nombotñañe gotyetñambâ gam arinomai yanñe yelekmâ umutyenñe arimu kinñiyenjahât dondâ otnomai.

12 Yawu otmutâ yanâk himbimâmbâ Yesunñe den âlâ yuwu ekyotñowuap. “Yet yuân gayet.” Yawu sârn ekyotñomu elem kulewoñboñ biwinñambâ yâhâmutâ kasalipyetñañe yelekñetâ sâtñe otbuap.

13 Yâhâromawot yanâk mososoŋ pato membuap. Memu emetyeŋe mem gâsuk tuhumu amon âlâek yaŋe putuk sâwuap. Otmu lohimbî matŋe 7000 yongomu munomai. Munjetâ yanâmâ lohimbî nombotŋe ki hiliwahonomaiŋe Anitâhât kulem ya ekrjetâ sâtŋe otmu yâkât nâŋgâŋjetâ yahatbuap.

14 Umatŋe yâhâp teteap yamâ pesuk yap. Yakât kakŋan kalimbuŋe yu tetewe sâm oap.

Anjelo nombolân yâhâpŋe bâiŋe lâmunŋe kunop.

15 Anjelo bāt nombolân yâhâpŋe, bukuyeŋe bâiŋe yaŋe lâmun kunop. Kunmuâmâ anjelo kiŋitŋe orowâkŋe den kârikŋan yuwu sâŋetâ gemu nâŋgâwan. “Kutdânenŋe Anitâŋe nanŋe hâŋgâŋgumu ge lohimbî yeŋgât lok kutdâ manmâ tihityeŋe otmâ manbisâp yakât sâp emelâk tâlâhuap.” Yawu sâm mepaewi.

16 Otmu lok kunŋe papato 24 ya Anitâ hawamgum tatmaiŋe yuwu sâm Anitâ kiki mewaŋgiwi.

17 “O, Anitâ, Wâtŋât Amboŋe. Embâŋân hân himbim ki kândikyotgonâmbâek tatmâ gaon. Otmâ tatmâ gamat.

Sâp yiwerenŋe yu topŋe katmâ lohimbî hânŋan kulemŋan manmâ arai yamâ gâŋe galemyeŋe pato otmâ yâhâwuat. Yakât nâŋgâmunŋe hân himbim pâronŋ oap.

18 Yâhâ lohimbî nombotŋe gâhât topge ekmâ nâŋgâhihijetâ gemu betgihim komolipge mem âlâlâ tuhuyekmai. Yawu otmâ orotmeme bâleŋe otmâ manmâ gai yakât matŋe yinŋiwe sâm oat. Matŋe yinŋiwe sâm otdâ kuk pato otmâ ahone sâm oai. Otmu gâŋe lohimbî kerek yeŋgât biwiyenŋe ekmâ nâŋgâm matŋe yinŋiwuatgât sâp ya tâlâhuap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

Otmu sâp yiwerenŋe yuâmâ poropete nombotŋe gâhât tem lâum manmâ gawi, me lohimbî nombotŋe gâhâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeim manmâ gawi, yâkŋe hâmeŋe âlepŋe menomaihât sâp yu tâlâhuap. Yakât sâm gâ mepaeheksain.”

19 Yawu sâm kiki mewaŋŋjetâ Anitâhât opon kâmbukŋe himbimân tap yakât gahatŋe ya hindakmâ aŋ sâm kinop. Hindakmâ aŋ sâm kinmu yakât kâlêhen girem den sâm kulemgum kalop yakât katipŋe ya tetekŋan otmu ekban. Yawu otmâ belek sâm himbim guŋguruŋ sâm gelâk kândâk papato giop. Yawu otmâ yan mososoŋ pato memu hân hârohâk sân sân sâop. Yawu tetemu ekban.

12

Imbi âlâŋe naom memu puaiŋe nem kereŋgetbe sâm olop.

1 Kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Imbi âlâ hâk katipŋe mânunakmâ talop yakât kundenneâmâ sikopŋe siliŋ siliŋ sâm hâumap yawuya. Yâhâmâ omonŋât emetsenŋe lanjŋe pilâop yakât gotŋan kinop. Yâhâ kunŋe mâpuŋanâmâ pitu kâiân yâhâp tatbi.

2 Otmu imbi yamâ tepdâek. Yawu gârâmâ naom ya membe sâm hâliliakmu hâhiwin nâŋgâm isem talop.

3 Yawu olop yakât kulem âlâ himbimân yuwu tetemu ekban. Puaia kuriŋ bâleŋe yawuya. Kunŋeâmâ bāt nombotgen yâhâp. Yâhâ kunŋe ya ârândâŋâk lok papatoŋe ŋerendenŋ horarŋimai yawuyaŋe hârâtâhâk horarŋim talop. Yâhâ ŋilipŋeâmâ bāt nombot nombot hârok.

4 Yâhâ yaŋe himbimân pitu kâsipyongomu komot kalimbu otbi. Komot konok yamâ aksihâk hapenjaŋe gâwâreyekmu pek sâm hânân gewi. Yâhâ komot yâhâp yamâ pilâyekmu yanâk tatbi. Otmu imbi yaŋe naom ya memu puaijaŋe nembe sâm imbi yakât gotŋan ba kinop.

5 Yâhâ imbi yaŋe naom miop yaŋeâmâ hâmbâi lohimbi hârok yengât lok kutdá manmâ tihityeŋe otbuapgât Anitâŋe emelâk sâm kalop. Otmu puaijaŋe nembe sâm otmu sâp yan Anitâŋe sâmu naom ya himbimân yâhâmâmâ orowâk talowot.

6 Yawu otmu imbi yaŋeâmâ kiŋgitŋahât otmâ sururuk sâm ari lok ki manmaiâŋen Anitâŋe yâkât kawe mem heŋgeŋguwaŋgim kalop yan ariop. Yan arimu Anitâŋe tihitŋe otmâ yâhâmu emetsenŋe 42 ya pesuk sâop.

7 Yâhâ imbi yaŋe lok ki manmaiâŋen ariop sâp yanâmâ himbimân kapam pato teteop. Kapam pato tetemu yan aŋelo patoyeŋe, kutŋe Mikae sâm, yâkŋe aŋelolipŋe meyekmu puaijaŋe yakât komolipŋe ya yongom mem ge katyekbi.

8 Mem ge katyekmâ himbimâmbâ watyekŋetâ hânân yuân gewi.

9 Yawu gârâmâ puaijaŋe kunsain yâkât kutŋe yamâ Haknenŋan Sâmap, otmu kutŋe âlâmâ Satan, yaŋe lohimbi kerehâk kâityongom mem lohotŋe tuhunenekmap.

10-11 Otmu alata amutgen kinbi yaŋe yuwu sâŋetâ nâŋgâwan. “Satanŋe Anitâhât senjan kinmâ haomâ ârândâŋ nen Anitâhât komolipŋe den âiân katnenekmâ mem bâlenenekbe sâm gamap. Yawu gârâmâ Anitâŋe nanŋe sârerenenekhâkât hâŋgângumu gem nengât sâm muop ya mumuŋambâ mem yahalop. Yawu gârâmâ sâp yiwerenŋe yuâmâ yâkŋe sâmu yâkât aŋelolipŋe Satangât komolipŋe watyekŋetâ gaii. Otmu Lama Nanŋe yâkâlen torokatmunŋe mâmâŋe otningimu Satan otmu yâkât hoŋ bawa me mitihât kasa takanŋetâ lohotŋe ki otmâ manbin. Yawu otmâ kârihem kinmâ Lama Nanŋe yâkât tem lâuwaŋgim mepaewin. Mepaemunŋe yakât matŋe kasalipŋe taka nongoŋetâ muwin. Yawu gârâmâ Anitâ Kutdânenŋe wâtŋe pato tatbangimapaŋe nen mem heŋgeŋgunenekbuapgât mâtâp teteap.

12 Otmu Lama Nanŋe ya mumuŋambâ mem yahalop yan Satan mem ge kalop. Yâhâ yakât dopŋeâk nenŋe Satangât hoŋ bawa ya mem ge katyekbin. Topŋe yawuhât otmâ himbimân gâtŋe yeŋe heronŋe otbangim mepaem man-nomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâŋe Satan mem ge katbuap yakât Satanŋe nâŋgâm kuk pato otmâ yakât matŋe sâm hânân ge lohimbi mem ge katyekbe sâm olop. Yawu gârâmâ yakât nâŋgâm tepnenŋe dondâ bâleap.” Yawu sâŋetâ nâŋgâwan.

13 Yakât otmâ puaijaŋe yuwu nâŋgâop. “Bâe, hânân gian yukât matŋeâmâ imbi yakât naom ya muâkât nanŋan” yawu sâop.

14 Yawu sâop yakât otmâ Anitâŋe sâmu tiwa penŋamŋe yaŋe imbi ya âlihitbangiwi. Âlihitbangiŋetâ yahatmâ pâp pâp sâm lok ki manmaiâŋen Anitâŋe kawe heŋgeŋguwaŋgiop yan ariop.

15 Arimu puaijaŋe kuriŋ bâleŋe yaŋe imbi ya hilipguwe sâm launŋe aŋmu yapâ uwurup pato gam kioŋop.

16 To yaŋe gam kioŋmâ imbi ya nem kereŋgetbe sâm olop. Yawu olop yamâ imbi yaŋe torokatmâ manmâ yâhâmu emetsenŋe 42 pesuk sâekgât Anitâŋe sâmu pumŋe âlâŋe bâok sâm to ya lâum kurihiop. Lâum kurihimu imbi ya hâmeŋe kinop.

17 Hâmeŋe kinmuâm puaijaŋe ekmâ kuk bâleŋe olop. Kuk bâleŋe otmâ imbi yakât komolipŋe Yesuhât den pat âlepŋe ya nâŋgâm mem biwiyenjan

katmâ Anitâhât tem lâum manbi. Komot yengât puaia yaŋe kuk bâleŋe otyiŋgim itit kiom tuhuyekbe sâm ariop.

¹⁸ Ari saru sâtŋan kinop.

13

Soŋgo sâtŋe kârikŋe yamâ kunŋe nombolân yâhâp.

¹ Saru sâtŋan kinmâ halahumu soŋgo âlâ, sâtŋe kârikŋe, yaŋe saruâmbâ gamu ekban. Soŋgo sâtŋe kârikŋe yamâ ŋilipŋe bât nombot nombot hârok. Yamâ lok kutdâ yengât irimut horarangiŋmai ya ŋilipŋan konok konok horarakmâ talop. Kunŋe yamâ nombolân yâhâp yanâmâ Anitâ watmâ yâkât kawenŋan kinbe sâm yan ikŋe kutŋe konok konok kulemgaukmu talop.

² Yâhâ orotmemeŋe yamâ yinsiwet kârikŋe yawuya. Yâhâ kâiŋe bâtŋe yamâ tiwa yawuya. Sâtŋeâmâ puaia sâtŋe yawuya. Yâhâ puaia ya emelâk ekban yakât wâtŋan kinmâ tem lâuwanŋiop.

³ Yâhâ soŋgo yamâ emelâk kasaŋaŋe kunŋe nombolân yâhâp yakât ho-hetyeŋan gâtŋe konok kuop. Kumu hepŋe pato ga kioŋmu wip sâm benŋe yaŋak sâwâewanŋiop. Sâwâewanŋimu lohimbî hânŋan kulemŋan manbiŋe ya ekŋetâ sâtŋe ologpât yâkâlen torokatmâ yâkât nâŋgâŋetâ yahalop.

⁴ Nâŋgâŋetâ yahatmu yuwu sâwi. “Bâe, soŋgo kârikŋe bâleŋe âlâlâ kerek wangiyeksap. Yawu gârâmâ lok girawu yaŋe mem ge katbuap?” Yawu sâm soŋgo yakât nâŋgâŋetâ yahalop. Yawu gârâmâ soŋgo ya konok ki mepaewi. Soŋgo yakât amboŋe puaia yaŋe mâmâŋe otbanŋiop yakât otmâ yâk yâhâp yâhâp nâŋgâyitŋetâ yahatmu mepaeyelekbi.

⁵ Anitâŋe ya ki ekmâ sâyitŋiopgât soŋgo yaŋe Anitâhât nâŋgâmu gemu mem ge katbe sâm yuwu sâop. “Anitâ ya emelâk wâtŋe biatmu mem ge katsan.” Yawu sâm ikŋahât nâŋgâmu yahalop. Yawu otmâ kârikŋe otmâ manmu emetsenŋe 42 ya pesuk sâop.

⁶ Yâhâ soŋgo sâtŋe yaŋe Anitâ mem ge katbe sâm yakât sâm bâlewanŋiop. Dop yawuâk himbimân manbi ya yengât sâm bâleyiŋgim manop.

⁷ Yawu otmâ Anitâhât lohimbî ya kuk otyiŋgim kerehâk mem lohotŋe tuhuyekmâ mem ge katyehop. Mem ge katyekmâ lohimbî hânŋan kulemŋan manbi ya yengât kunŋe manop.

⁸ Yakât otmâ lohimbî nombotŋe Anitâhât pat ki otbi yamâ soŋgo yakât nâŋgâŋetâ yahalop. Yâhâ lohimbî nombotŋe Anitâhâlen torokatmâ manbi yaŋeâmâ soŋgo ya ki mepaewi ya yengât topyeŋe yuwu. Emelâk embânŋan Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop sâp yanâk lohimbî yaŋe biwiyenŋe Lama Nanŋe kunetâ muop yâkâlenâk katmâ mannomai yâk yengât Anitâŋe nâŋgâop. Yâk yengât nâŋgâm kutyeŋe pepaen kulemgum Lama Nanŋe wanŋmu memu manman kârikŋe yakât pat kuyiŋgop. Yawu.

⁹ Otmu yeŋe den kulemguan yu sâlikum topŋe nâŋgâŋetâ keterahâk.

¹⁰ Lohimbî nombotŋaŋeâmâ hâhiwin kakŋan mannomai. Ya teteyiŋgiwe sâm otbuap yan ki misiŋguraknomai. Yawu otnomaiân kasalipyenŋe mem pâi emetŋan katyeknomai yan sâtŋum mannomai. Yâhâ nombotŋeâmâ kapamŋe mem yongonomai. Ya teteyiŋgiwe sâm otbuap yan âlâenŋen ki arinomai. Ya ihilâk yongonomai. Umatŋe ya teteyiŋgiuwawân yakât nâŋgâm Yesuhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ yâhânomai. Yawu otmâ manŋetâ Anitâŋe meyekbuap. Otmu umatŋe topŋe topŋe teteyiŋgiuwap yan yakât nâŋgâm ki gorâyŋgiuwap.

Soŋgo sâtŋe kârikŋe âlâŋe lohimbi menduhuyekmâ ikŋe kulem bâtyeŋan otmu meteyeŋan kalop.

¹¹ Otmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Soŋgo sâtŋe kârikŋe âlâ ekban yaŋe hân tumuŋambâ pindilakmâ yahalop. Njilipŋeâmâ lama lokŋahât njilipŋe ekmain yawuya. Yâhâ denŋe enŋatŋe yamâ bau hulin yerâmunŋe hâok hâok sâmap yawu.

¹² Otmu yamâ emelâk anŋoânâk soŋgo sâtŋe kârikŋe ekban yaŋe emelâk mâmâŋe otbaŋgiop. Mâmâŋe otbaŋgiop yâkât lohimbi yaŋe nâŋgâŋetâ yahatmu yâkâlen torokatmâ manŋetgât sâm ekyongop.

¹³ Otmu Anitâŋe mâtâp maŋgum ki mem ge kalop yakât otmâ haonmâ ârândânŋ kulem topŋe topŋe meminiop. Yawu otmâ lohimbi senyeŋan kinmâ sâmu kâlâp pato âlâ himbimâmbâ ge hânân punduŋ sâmu ekbi.

¹⁴ Yawu otmâ yakât lohimbi dondâ yuwu sâm kâityongop. “Yen soŋgo kunŋe sâwâeop yakât umutŋe hâwiŋetâ kundenŋe teteâk.” Yawu sâm yinŋiop.

¹⁵⁻¹⁷ Yawu sâm yinŋimu Anitâŋe mâtâp ki maŋguyinŋiop yakât otmâ yâkât tem lâum umutŋe ya hâwiŋetâmâ mâmâŋe otbaŋgimu yahalop. Yahatmâ ikŋe mepaem manŋetgât den sâm yinŋiop. Den sâm yinŋim lohimbi topŋe topŋe, geheŋe me yahat yahatŋe, kutyenŋe orop me kutyenŋe bia, iri sikum tatyinŋiop me umburuk manbi, ya kerehâk menduhuyekmâ ikŋahât kulem towatŋe bâtyeŋan otmu meteyeŋan kalop. Yawu katyinŋimu yapâ gâtŋeŋe yâkŋak sot me senŋe âlâlâ ya ari puluhunomaihât dop ya teteyinŋiop. Yawu otyinŋimu yâkât nâŋgâŋetâ yahatmu mepaem manbi. Yawu gârâmâ lohimbi nombotŋeŋe yâkât ki nâŋgâŋetâ yahalop yakât otmâmâ matŋe yinŋimu mem muwi. Yawu.

¹⁸ Otmu yeŋe den kulemguan yu sâlikum nâŋgâŋetâ keterahâk. Yâhâ soŋgo sâtŋe kârikŋe ya tetewuap yamâ dopŋeâmâ 666, dop yaŋeâmâ lok âlâhât kut ya miop. Yawu.

14

Lohimbi kinŋitŋe orowâkŋe Lama Nanŋe otmu Âwâŋe yetgât nâŋgâŋetâ yahalop.

¹ Otmu ya pesuk sâmu kulem âlâmâ yuwu tetemu ekban. Pumŋe pato âlâ, kutŋe Sion sâm, yamâ Yerusalem kapi yan tap yakât dop yamâ himbimân tap. Lama Nanŋe yaŋe yan kinmu ekban. Otmu yanâmâ lohimbi dopyeŋe 144,000 Anitâŋe meyekmâ himbimâmbâ pat kuyinŋiop yâkŋeâmâ yâkât senŋan kinbi. Kinmâ amboyâhâtyeŋe, Lama Nanŋe otmu Âwâŋe, yâk yetgât kutyetŋe yamâ yeŋe meteyeŋan kulemguaqmâ kinbi.

² Otmu sâp yanâk munŋe yuwu tetemu nâŋgâwan. Tâlâm pato âlâ yerâmu munŋe pilâmap yakât dop, me himbim gunŋuruŋ sâmu nâŋgâmain dop yawuya, me âlâmâ, lok dondâŋe menduhuakmâ wanŋam kunŋetâ nâŋgâmain yawuya, yaŋe hanŋâmbâ gemu nâŋgâwan.

³⁻⁵ Otmu lohimbi 144,000 yaŋe soŋgo papato imbât otmu lok kunŋe 24 yaŋe Anitâhât dâtâpŋan kinbi yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewanŋiwi. Kiki mewanŋiŋetâ nâŋgâwan. Otmu lohimbi yu yan yuŋeâmâ hânân yuân ihilâk mahilâk ki manbi. Yâkŋe uwawapŋe bia manbi. Otmu den perâkŋe me den guruk ki sâm manminiwi. Lohimbi yawuyaŋe Lama Nanŋahâlen biwiyenŋe kepeim marumâ yâkât tem lâum manminiwiŋe Anitâ yet Lama Nanŋe yetgât pat manbi. Yawu otmâ yâk hawamyongom kinmâ Anitâ mepaem kiki mewanŋiŋetâ yekban. Kiki yakât topŋeâmâ lok ihilâk

mahilâk manbi yaŋe ki nâŋgâwi. Lohimbi Yesuhâlen torokatmâ manbi yâkŋjak kiki yakât topŋe nâŋgâm mewañgiwi.

Anitâŋe aŋelolipŋe kalimbu hâŋgânyongomu denŋe sâm tetewi.

⁶ Kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâŋe aŋelo âlâ hâŋgângumu haŋâmbâ pâp pâp sâm ari lohimbi hânŋan kulemŋan mansai yâk yeŋgâlen ari yuwu sâm ekyongop.

⁷ “Yeŋe biwiyenŋe Yesuhâlen katmâ yâkât tem lâum manmâ embâŋân aŋgoânâk Anitâŋe pat kuyiŋgiop ya meŋet. Anitâŋe lohimbi topyenŋe ekmâ den sâm hâreyiŋgiwe sâm oapgât sâp pesuk sâwomap. Yakât otmâmâ yenâmâ yâkât tem lâuwañgim yâk konok mepaenŋet. Ambonenŋe Anitâŋe hân himbim kândikyotgop. Otmu âliwahap topŋe hânân kalop. Yakât yâk konok mepaem mannomai.” Yawu sâm ekyongop.

⁸ Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ tetemu ekban. Yâkŋe yuwu sâop. “Kapi âlâ, kutŋe Bawilon sâm, yakât ambolipŋaŋe lohimbi nombotŋe hânŋan kulemŋan manmâ ariwi ya yeŋgâlen ariwi. Ari yeŋahâk orotmemeyenŋe kiŋgoŋ otbi ya yawuâk otŋetgât sâm kendâyŋiŋjetâ nâŋgâyŋgiwi. Yakât matŋeâmâ Anitâŋe itit kiom tuhuyekmu kâwurumŋe kinâk.” Yawu sâop.

⁹⁻¹¹ Otmu yakât kakŋan aŋelo âlâ kalimbuŋe tetem yan den kârikŋe halahum yuwu sâop. “Lohimbi nombotŋaŋe soŋgo sâtŋe metŋe ikŋe otmu yâkât umutŋe nahân hâwiŋjetâ golâ otmâ yahalop yâk yetgât nâŋgâŋjetâ yahalop. Otmu yâk yetgât kulem yamâ bâtyenŋan otmu meteyenŋan kulemguakmâ mansai ya yeŋgât Anitâŋe kuk pato otyiŋgim gap. Kuk otyiŋgimu yakât otmâ lohimbiŋe Lama Nanŋe muop yâkât aŋelo koko salek ya yeŋgât senyenŋan kinŋetâ kâlâp patoŋe seyekbuap. Seyekmu sâtgum manmâ yâhânomai. In yawu ki pesuk sâyŋgiwuap. Sâp kâlep seyekmâ yâhâwuap.” Yawu sâop.

¹² Yâhâ yenâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe Yesuhâlen katmâ Anitâhât den lâuwi yamâ ya yawuâk torokatmâ mannomai. Otmu biwiyenŋe yakât galemŋe orangim mannomai.

¹³ Yesuŋe Anitâhât gotŋan kinopŋe yuwu sâm eknohop. “Yoane. Gâ den yuwu sâmune kulemgu. Lohimbi biwiyenŋe nâhâlen kepeim mansai yâk yeŋgât kasalipyenŋaŋe nâŋgâŋjetâ bâlemu yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ munomai. Yamâ sâp âlâen yâkŋe manman kârikŋe memâmâ manman sânduhân manmâ yâhânomai.” Yawu sâop. Yawu sâmu Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe yuwu sâm ekuop. “Bulâŋanâk yat. Yâhâmâ Anitâ hoŋ bawañgim hâhiwin kakŋan manmâ yâhânomai. Yawu gârâmâ hâmbâi Anitâŋe nâŋgâmu munomai yanâmâ bulâŋe yŋgiwuap.” Yawu sâop.

Himbimâmbâ gem lohimbi mem hâwuruyehowot.

¹⁴ Kulem ya pesuk sâmu âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâŋe Yesu hâŋgângumu âwurem gewuap yakât yuwu tetemu ekban. Yesuŋe kaperam âlâ goliŋe tuhu tuhuŋe ya karakmâ, iri goleakmâ, âom kela bânŋanâk tatmu elem kulewoŋboŋ kakŋambâ giop.

¹⁵ Otmu aŋelo âlâŋeâmâ Anitâ yâkâlembâ gemu ekban. Otmu yaŋeâmâ aŋelo âlâ elem kulewoŋboŋ yakât kakŋan talop ya yuwu sâm ekuop. “Bâiŋ, bonŋe memehât sâp yu tâlâhuap. Yakât otmâ âom kela yaŋe nak kehetŋe mem hâwurum mânunjdâ pik sâek.” Yawu sâm ekuop.

¹⁶ Ekumu âom kela yaŋe mem mânunŋmu pik sâop.

¹⁷ Yawu sâmu yanâk aŋelo âlâ Anitâhât opon kâmbukŋambâ pilâm giop. Yâkŋe tewetŋe sâtŋe welâk welâk ya mem giop.

¹⁸ Mem gemu yakât kakñanâmâ anjelo âlâ alataen kâlâp um katminiop ya pilâm giop. Yanjeâmâ den kârikñe sâam anjelo tewet mem manop ya yuwu sâam ekuop. “Hânân wain kehetñe emelâk purup pato kinsap. Yawu gârâmâ gâñe tewet miakmâ ge hârem bonñe me. Ya mem mendârerâ tonje giâk.” Yawu sâop.

¹⁹⁻²⁰ Yawu sâamu tewet miakmâ ge bonñe ya hârem mem mendâremu tonje yanje gem hep olop. Hep otmâ wanja âlâ kapi yakât betñan kinop yan ge kinop. Yan ge kinmâ lak sâam moseleakmâ hânân ge pik sâam dengân pato olop. Yâhâ dengân yakât kâlepñeâmâ 300 kilomita yawuya olop. Otmu yakât tumuñeâmâ lok kinmu nekamñan otbuapgât dop olop. Yakât dopñeâk lohimbñe kunyeñe kârikñe otmu orotmeme bâleñe otmâ manmâ gai yakât matñe menjetgât Anitâñe pilâyekmu genomai.

15

Anjelopñe nombolân yâhâp yanjeâmâ bumbum âlâlâ ikñiâk ikñiâk mewî.

¹ Otmu yakât kakñan kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât opon kâmbukñe himbimân tap yakât kâlehen anjelo nombolân yâhâp yanje kinñetâ yekmune sâtñe olop. Yawu otmâ anjelo yanjeâmâ bumbum nombolân yâhâp ikñiâk ikñiâk mewî. Yâhâ bumbum yamâ Anitâñe matñe bâiñe yingimu menjetâ bialâkgât.

² Ya mem kinñetâ yan saruwân yawuya pato ekban yamâ omonânâk hewam sikopñe kumu siliñ siliñ sâamu topñe kuririñ sâamap yawuya olop. Yâhâ saru ginñan Anitâhât lohimbî yanje iliwetmâ sonjo sâtñe metñe ya, otmu yakât umutñe nahân hâwiñetâ yahatmâ golâ olop ya, otmu sonjo sâtñe kârikñe loggât dop 666 ya miop, ya yengât den kum mem ge katyekbi yanje saru ginñan kinmâ buñam tâliwi.

³⁻⁴ Yâhâ Moseñe Anitâhât tem lâum manop yâkât heronje nângâm buñam mem tâliwi. Yâhâ âlâmâ Lama Nanñahât nângâñetâ yahatmu buñam yuwu sâam tâliwi.

“O Anitâ, kutdânenñe. Gâ wâtge pato dondâ tatgihiap. Âi memat yamâ mendâ âlepñe nandoronje otmâp. Orotmemehe ekmunñe ae senj senj, yae yongâe otmâp. Gâñe lohimbî topñe topñe yengât kunyeñe otmâ tatmâ gaonñak tatmâ gat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ himbimân tainje, me nen hânân tainñe gâ konok mepaehekmâin. Otmu kut patñe sâam hañ tuhumunñe ârândânñ merândânñ otmâ imâp. Gâ konok uwawapñe bia, âilonggo longgo tatmat. Yakât otmâ mepaehekmâ yâhânom. Lohimbî hânñan kulemñan manmâ arain nengât tihitnennje otmat yakât ga mepaehekmâ mannom.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yakât kakñan âlâ yuwu tetemu ekban. Opon kâmbukñe himbimân tap yakât gahatñe ya hindakmâ anj sâam kinop.

⁶ Anj sâam kinmuâmâ Anitâhât welâmñe ya hawamgum sângum kâlep hikunñetâ ge hârândânñâk kinop ya tetemu ekban. Yâhâ yan sonjo papato imbât mumuhât dop bia hâlânñakmâ tatñetâ yekban. Yâhâ gotyeyan anjelo nombolân yâhâp kinbñe sângumyeyñe kaok bolañ bolañ mânunñakbi. Otmu dihinyeyan kâiput goliñe tuhum âmbâkunñetâ giop.

⁷ Otmu lohimbî orotmemeyeyñe kinjonñ otmâ manminiwiñe matñe mem hâhiwiñ kakñan manñetgât sonjo pato âlânje anjelo nombolân yâhâp ya kondo konok konok mem yingimu mewî. Otmu kondo ya kâlehen bumbum topñe topñe âlâku ikñiâk ikñiâk yanje pik sâam iop. Yakât Anitâ manman ambonañe matñe sâam yingiwuapgât kondo ya mem kinbî.

⁸ Yawu otmâ kinjetâ yan Anitâ lanjinje amboŋe ikŋe wâtŋe pato tatbanjimapŋe kuk bâleŋe olop. Yawu otmu opon kâmbukŋahât kâlehen utun bâleŋe sahaŋop. Utun sahakmâ maŋgumu opon kâmbukŋahât kâlehen yâhânomaiahât dop ki olop. Yawu otmu aŋelo nombolân yâhâp yaŋe kumâmâ bumbum bâleŋe moseleŋetâ ge lohimbi bâleŋe yengâlen teteop. Otmu yakât kakŋanâmâ kâlehen yâhânomaiahât dop ya teteop.

16

Bumbum moseleŋetâ ge lok bâleŋe yengâlen umatŋe topŋe topŋe teteop.

¹ Anitâŋe aŋelolipŋe nombolân yâhâp ya yuwu sâm ekyongop. “Yen gemâmâ matŋe yinŋiwom yakât bumbum teteyinŋiâkŋât moseleŋetâ giâk.” Yawu sâm hânŋânyongomu gewi.

² Anŋoân hânân moselemu giop yakât topŋeâmâ yuwu. Lohimbi nombotŋe soŋgo kârikŋe yakât kulem towatŋe meteyeŋan tuhuŋgim nahân umutŋe hâwiŋetâ yahatmâ golâ olop ya mepaewi. Komot yaŋeâmâ bitâp me use kârikŋe ya teteyinŋiâkŋât bumbum ya hânân moselemu giop.

³ Yâhâ aŋelo yâhâpŋeâmâ kondone mem saruân moselemu giop. Moselemu gemu saru yamâ lok hiliwahonjetâ hepyeŋeŋe gam gara gara otmâ korokŋe pilâmap dop yawu olop. Yâhâ saruŋe hep gara gara olop yakât kâlehen senŋe âlâlâ tatbi yamâ kerek mum metewi.

⁴ Yâhâ aŋelo kalimbuŋe kondone mem to senŋan moselemu giop. To senŋan moselemu giop yamâ aksihâk hep otmâ meteop.

⁵⁻⁶ Moselem yan Anitâ yuwu sâm ekuop. “O Kutdâne, gâ embânâmbâek tatmâ gamat. Otmu tatmâ yâhâmbisân. Yâhâ lohimbi bâleŋe kunyeŋe kârikŋe otmâ gâhât hâkân otmâ orotmeme bâleŋe otmâ manminiwi ya kerekŋe matŋe mem mum metenjetâ hânŋânnohorâ ge moselemune giap. Moselemune gemu yan gâŋe den sâon yakât bulâŋe teteap ya nânŋâmune ârândân oap. Yâhâ poropetelipge nombotŋe yongom mem âlâlâ tuhuyekŋetâ muwî. Muŋetâ yan hepyeŋe hânân giop yakât matŋe gâŋe hep bâleŋe yu yinŋirâ nenjetâ dopŋan oap. Ya nânŋâmune ârândân oap.” Yawu sâop.

⁷ Yâhâ alata amutgen kinbiŋe Anitâ yuwu sâm ekuŋetâ nânŋâwan. “Bulâŋanâk Anitâ Kutdânenneŋe gâ wâtge kârikŋe tatgihimap. Yakât otmâ den âiân katyekmâ matŋe yinŋirâ miai ya ekmunŋe dopŋanâk oap.” Yawu sâwi.

⁸ Yâhâ aŋelo imbâtŋe kondone mem sikowân yan moseleop. Moselemu Anitâŋe sâmu sikop yamâ pilâm irik irik sâm kâlâpŋe sem lan lan sâmap yawu otmâ sem meteyehop.

⁹ Otmu kâlâp pato yaŋe punduŋ sâm lohimbi ya dondâhâlâk seyehop. Sem bâleyekmu nânŋâm nânŋâm iliwetmâ Anitâ bumbum amboŋe yakât awat pilâwanŋiwi. Yawu otmâ yâkâlen biwiyenŋe ki kepeiwi.

¹⁰ Yâhâ aŋelo momenŋe yaŋeâmâ bumbum âlâ moselemu soŋgo sâtŋe metŋe yâkât kawenŋan giop. Gemu omoŋ pato kum kepeim imu benŋe lohimbi yâkâlen torokatbiŋe hâhiwin pato nânŋâm nimbilamyenŋe pânŋan ihim hâreakbi.

¹¹ Yawu otmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ Anitâ himbim amboŋahât awat pilâwanŋim orotmemeyenŋe bâleŋe ya witgum otmâ manbi.

¹² Yâhâ aŋelo nombolân konokŋe kondone mem to âlâ, kutŋe Euparata sâm. yan moselemu giop. Moselemu gemu to yaŋe aksihâk saŋ kititiŋ sâop. Saŋ kititiŋ sâmu yan lok kunŋe nombotŋe emetsenŋe gahanembâ takanomai ya yengât mâtâp meyingiop.

13 To ya sanj sâmu yan puaiâ yakât launjabâ weke bâleŋe yamâ kesun pâlâmŋe yawuya gemu ekban. Âlâmâ nakŋe mem umutŋe hâwiŋjetâ yahatmâ golâ olop yakât launjabâ kionŋu ekban. Âlâmâ poropete âlâ den perâkŋe sâm kâityongop yakât launjabâ gemu ekban.

14 Otmu weke bâleŋe dondâ yaŋeâmâ kulem topŋe topŋe ya mewî, yaŋeâmâ lok kutdâ bâleŋe yâk yengâlen arim kapangât kuk teteâkgât mâmâŋe otyiŋjetâ Anitâ kum mem ge katne sâm yakât menduhuakbi. Yawu tetemu ekban.

15 Yâhâ den âlâ Yesuŋe yuwu sâop ya sâwe. “Nâŋe hâmbâi pârâk sân sânâk takawom. Otmu nâhât pat mansai yenâmâ hewewen otmâ âlâlâyeŋe ya mem dunŋan tuhuakmâ mambotnihim mannomai. Aman pâlâmŋe ki inomai. Yenâmâ biwi nâŋgân nâŋgânyeŋe galemahom nâhât mambotmâ mitiwahom mannomai. Yawu otmâ manŋetâ nâ takawom yan ki anulaknomai. Yawu otmâ heronŋe otmâ manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

16 Otmu kapam tetewuap yakât den âlâ torokatmâ sâwe. Weke bâleŋe yaŋeâmâ lok kutdâ dondâ mâmâŋe otyiŋjetâ kapi âlâ, kutŋe Amaheron sâm, yan menduhuakbi.

17 Yâhâ aŋelo nombolân yâhâpŋaŋeâmâ kondoŋe ya haŋân moselemu gemu yanâk Anitâŋe yuwu sâmu nâŋgâwan. “Bâiŋ, pesuk yap.”

18 Yawu sâmu yanâk belek sâmu himbim guŋguruŋ sâop. Himbim guŋguruŋ sâmu yanâk mososonŋe pato miop. Mososonŋe nombotŋe memap yakât dop bia, wangim dondâ miop.

19 Otmu kapi pato, kutŋe Bawilon sâm, yan orotmeme bâleŋe dondâ otmâ manminiwi. Yakât Anitâŋe nâŋgâmu bâlemu matŋe menjetgât sâmu mososonŋe pato memu Bawilon kapi ya hionakmâ komot kalimbu otbi. Otmu ya hâlâŋmâ kapi tatbiâ yamâ biatmu kâwurumyeŋaŋak kinop.

20 Otmu saru tânâmŋan mâtuŋa pato tipŋe tatbi yamâ aksihâk guhulakmâ meteop. Otmu pumŋe gimbâŋe ya hâlâŋmâ talop ya gurâ bâok sâm gulip otmâ meteop.

21 Yawu otmu kât kârikŋe kândâk kândâk giop. Yaŋe gemâmâ lohimbi nombotŋe kât yaŋe kum tâtuk meyehop. Yâhâ nombotŋe âlâmâ kunyeŋe kârikŋe otmâ Anitâhât awat pilâm sâm bâlewarŋiwi.

17

Imbi kondarâ yâkât topŋe

1 Aŋelo nombolân yâhâp yaŋe kondoyeŋe mem manbi ya yengâlen gâtŋe âlâŋe yuwu sâm eknohop. “Garâ arire. Yu tetemu eksat yukât pâŋe konok topŋambâek nâŋgâhât tiripgohomune ek. Imbi yuâmâ imbi kondarâ. Yâkŋe ihilâk mahilâk manmâ to hâlâŋmâ kinsap. Yâhâ yiwereŋe tosaŋahât matŋe Anitâŋe waŋŋu hâhiwin pato nâŋgâm yâhâwuapgât dop oap.

2 Yawu gârâmâ imbi kondarâ yukât topŋeâmâ yuwu sâmune nâŋgâ. Lok papato sesengâlâkŋe imbi kondarâ yukâlen torokatmâ yâk orop senŋe âlâlâ aŋgi guŋgi otbi. Otmu orotmemeŋe bâleŋe otmîniop ya yawuâk otmâ manbi. Yawu otbi yakât otmâ yaŋe biwiyene mem hâlim tuhuyekmâ gaop. Topŋe yakât otmâ garâ tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

3 Yawu sâm dâinekmâ pumŋe âlâ lok ki manmaiângen yâhâwit. Yan yâhâmutŋe Anitâhât Wâtgât mâmâŋahât Heakŋe biwine mem purik pilâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Imbi kondarâ yaŋe songo sâtŋe metŋe yakât

kakñan yâhâmu yañe sokom talop. Songo yamâ kuriñ. Otmu yakât ñilipñe yamâ bât nombot nombot hârok. Yâhâ kunñeâmâ nombolân yâhâp. Yañe Anitâhât kawenjan kinbe sâm ikñe kutñe konok konok kulemguakmâ talop.

⁴ Otmu imbi yañeâmâ sâñgum kuriñ hârândâñâk mânunjahop. Mânunjakmâ karanj karanj hahitñaje tuhuñetâ âilonjo nandoroñe olop ya pilahop. Otmu kâiput goliñak tuhu tuhuñe ya âmbâkuahop. Otmu bâhârâ yamâ goliñak tuhum miop. Bâhârâ memu yanâmâ orotmemeñe kiñgoñ topñe topñe ya ikñe manmanñahât bonñe yañe yan pik ñâtâk ñâtâk sâm iop.

⁵ Yâhâ metenjanâmâ ikñe kutñe ya kulemgumu talop. Kut yamâ yuwu. “Bawilon kapi ambolipñaje orotmeme kiñgoñ otmâ gawi. Yâhâ imbilipyeñe yamâ imbi kondarâ. Yâk yengât mâmayeñe yamâ nâ.” Ikñe kutñe metenjan yamâ yuwu kulemgumu talop. Yâhâ kut ya lok âlâñe ekmâ nâñgâwuapgât dop bia.

⁶ Imbi yañeâmâ emelâk lohimbî nombotñe biwiyeñe Anitâhâlen katmâ Yesuhât nâñgâñetâ yahalop yamâ kerek sâmû yongonjetâ muwi. Yongonjetâ muñetâ yan imbi yañeâmâ yekmu âlepñe otmu biwi hâlim pato olop. Yawu otmu ekmune sâtñe otmu pârâk pilâwan.

⁷ Otmu añeloñe yuwu sâm eknohop. “Girawuhât nâñgârâ ki orotñe oap? Imbi yuâmâ songo sâtñe metñe yañe sokomap. Yâk yetgât topyeteñe yuwu sâmune nâñgâ.

⁸ Songo sâtñe eksat yukât topñeâmâ yuwu. Yâhâmâ emelâk hem nâpumân kionmâ gulip olop. Yapâ gâtñaje hâmbâi yâhâpñe yahatmâ gawuap. Gamâmâ lohimbî nombotñaje Anitâhâlen ki torokatmâek yaehen manmâ gai. Ya yengât kutyene yamâ emelâk Anitâñe hân himbim ki kândikyotgowân manman kârikñahât pepaen Yesuñe ki kulemgum kalop. Lohimbî yañe songo sâtñe ya ekmâ yuwu sânomai. “Bâe, yuâmâ emelâk manmâ gam gulip olop. Yañe yâhâpñe yiwereneñe teteap.” Yawu sâm nâñgâñetâ âilonjo lonjo otbuap.

⁹ Otmu añeloñe torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Den yan yukât bulâñe tetewuap yakât topñe ekmâ nâñgânomai. Kunñe nombolân yâhâp yamâ pumñe nombolân yâhâp yakât dop. Yâhâ imbi yakât dowâmâ kapi pumñe nombolân yâhâp yakât tânâmñan talop ya. Yâhâ pumñe nombolân yâhâp yakât dop yamâ lok kutdâ nombolân yâhâp.

¹⁰ Yâhâ lok kutdâ yamâ momerâ yañe muwi. Yawu gârâmâ âlâmâ nombolân konokñe sâp yiwereneñe yu galemyeñe otmâ mansap. Yâhâ bâiñe yamâ hâmbâi tetewuap. Yâhâ tetewuap yanâmâ sâp tâlâwâk galemyeñe otbe mâne Anitâñe sâmû mumbuap.

¹¹ Yawu gârâmâ songo sâtñe yamâ angoânâk manmâ gaop. Yâhâ yiwereneâmâ ki mansap. Gâmâlâhâmâ yahatmâ lok kutdâ nombolân yâhâp yâk yengâlen torokatmâ nombolân kalimbuyeñe otmâ manbuap. Manmâ yâhâm kâlâwân arimu pesuk sâwuap. Topñe yawu.”

¹² “Otmu ñilipñe bât nombot nombot hârok yeksat yamâ lok kutdâ bât nombot nombot yâk yengât dop oap. Yâkñe yiwereneñe ki mansai, hâmbâi tetenomai. Tetem manñetâ songo sâtñe yañe mâmâñe otyingimu orowâk torokatmâ tatmâ yâhânomai. Yâkñe galemyeñe otmu sâp tâlâwâk mannomai yakât kakñan mum biatnomai.

¹³ Yâhâ mannomaiân nâñgan nâñgânyeñe hikuakmâ songo sâtñe yamâ yâkât wâtñan kinmâ yâhânomai.

¹⁴ Yâkât wâtñan kinmâ yan Lama Nanñe mum yahalop ya kune sâm yâk orop kasa oranñim mannomai. Yamâ Lama Nanñaje mumunñambâ yahatmu âwâñaje sâmû wâtñe pato nandoroñe tetewañgiop. Yawu otmâ lok topñe

topnje manmâ gai ya yengât kunyene otmu lok kutdâ ya yengât kunyene pato mansap. Yakât otmâmâ kasalipnje yongom mem ge katyekbuap. Yâhâ lohimbî yanje biwiyene yâkâlen katmâ manjetâ yakât Anitânje iknje pat kuyingiop yâhâmâ yâkne lok kutdâylene pato oapgât yâkâlen torokatmâ kasalipylene yongom pesuk pilâyeknomai. Yawu.”

¹⁵ Otmu anelone torokatmâ yuwu sâm eknohop. “Yoane gâ emelâk eksat. Imbi kondarâ yamâ to hâlânjâ kinsap. Yâhâ to yakât dopnjeâmâ yuwu. Lohimbî komotnje komotnje hânjan kulemjan manmâ den topnje topnje sâmâi ya yengât dop oap.

¹⁶ Otmu njilipnje bât nombot nombot hârok eksat yamâ lok kutdâ yâk yengât dop oap. Yâkne sonjo sâtne metnje yâkâlen torokatmâ imbi kondarâ ya kasa otbanjinomai. Kasa otbanjim imbi yakât lembân tâkne ya mem holanbanjinomai. Mem holanbanjinetâ hâk barak kinbuap. Yawu kinmâ itit kiom tuhujetâmâ kâwurumjanak kinbuap.

¹⁷ Otmu yamâ inâk ki tetewuap. Anitânje biwi nângân nângânyenjan ya katmâ mem hewewen tuhuyekmu sonjo sâtne ya orowâk menduhuakmâ imbi kondarâ ya mem ge katnomai. Anitânje sâop yakât bonjeâmâ yawu tetewuap.

¹⁸ Otmu imbi kondarâ yamâ kapi pato tap yakât dop. Kapi pato yakât patoyenjeâmâ lok kunje hânjan kulemjan tatmâ arai yâk yengât kunyene otmâ tatmap.

18

Anitânje sâmu Bawilon kapi kâwurumjanak kinop.

¹ Kulem ya pesuk sâmu yakât kakjan kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anjelo âlâ himbimâmbâ gemu ekban yakât wâtne pato tatbanjiop. Otmu gem yan yakât lanjinne pato yanje hânân pilâmu lan lan sâop.

² Yâkne kârikne halahum yuwu sâop. “Kapi kutne Bawilon yamâ emelâk kâwurumjanak kinsap. Yiwerenjeâmâ weke bâlene dondâ mansai. Otmu nâi bâlene ki neneje, sopjan hepdâek, sâmâi dop yawuya, ya pik sâm iap.

³ Emelâk lohimbî kinjitne orowâkne yâk yengâlen torokatmâ orotmeme kinjon otmâ gam biwi hâlîm otbi. Yawu otmâ manbi. Yâhâ lok kutdâne gurâ yawuâk orowâk orotmeme bâlene ya otbi. Lohimbî nombotjanje yâku anji gunji otne sâmâmâ yawuâk yan torokatmâ hângât senje âlâlâ otmu bâlene topnje topnje otmâ manmâ gamai yawuya Anitânje kerehâk yongom tâtuk meyehop.”

⁴ Yawu sâmu Yesune yuwu sâop. “Yen nine komot Bawilon kapiân mansai ya yuwu sâmune nângânet. Bawilon kapi ambolipjanje orotmeme bâlene me kinjon ya otmâ manmâ gamai yakât matne yingimune hiliwahonomosai. Yawu gârâmâ yen orowâk yongomaingât orotmeme bâlene ya pilâm pilâyekmâmâ nâhâlen ga torokatmâ manjet.” Yawu sâm ekyongop.

⁵⁻⁶ Yawu sâm anelolipnje yuwu sâm ekyongop. “Kapi yukât ambolipjanje orotmeme bâlene otbi yakât topnje Anitânje kerek nanjap. Yakât otmâmâ matne yu yingiap. Kapi yu ambolipnje yengât orotmeme yamâ imbi kondarâ yengât orotmeme yawuya. Ya nângâmune dondâ bâleap. Otmu kasalipylene mem bâleyekbi. Yakât matne yâku yakât dopjanâk mem purik pilâm yinginomai. Emelâk kapi ambolipjanje menduhuakmâ orotmeme bâlene ya otbi. Yakârâmâ yâku kârikne otmâ matne kâpekyinginomai.

7 Yâhâ emelâk kapi ambolipņaje hop sambe kakņjan manmâ yeņahâlâk nâņgâņetâ yahatmu hâmeyeņe bitminiwi. Yakât yengu matņe tâņ tâņâk purik pilâm yinņinomai. Yawu otnomai yakât kakņjanâmâ yâkņe dondâ isem buiakmâ mannomai. Yâhâ yiwereņeâmâ ambolipņaje biwiyeņaje yuwu naņgai. “Bâe, nenâmâ yiwereņe hop sambe kakņjan mansain. Yawu manmâ lohimbî dondâ tânyongom mansain. Yâhâ imbi nombotņaje kambut manmâ tep bâle nâņgâm isem mansai. Yâhâ nenâmâ umatņe âlâ hâtongowuapgât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ hâk sânduhânâk manmâ yâhânom. Tep bâle nâņgâm ki isem buiaknom.” Yawu naņgai.

8 Yakât otmâ sâmunne pārâk sân sânâk umatņe bâleņe topņe topņe yâk yeņgâlen tetewuap. Po pato tetewuap. Me bumbum, me aman kundat, me aman mesek topņe topņe ya teteyinņimu hâhiwin pato nâņgâm isem buiaknomai. Isem buiakmâ manņetâ yan kasalipyeņaje taka itit kiom tuhuyekmâ kapiyeņe uņetâ sewuap. Yakât umatņe ya yinņiwomgât dop tap.” Yawu sâop. Sâop yawuâk tetemu ekban.

9 Kasalipyeņaje taka kapiyeņe uņetâ siowân yanâmâ lok kutdâņe anġoânâk manmâ gawiân orotmeme bâleņe Bawilon kapi ambolipņe ya orop otmâ gawi yaņeâmâ kâleņņan kinmâ kapi patoen ekņetâ kâlâp sem utun duk duk sâm yahalop. Utun ya ekmâ yan isem tep bâle otmâ biwiyeņe ahoakbi.

10 Yawu otmu ekmâ kinņityeņahât otmâ kâleņņan kinmâ ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, Bawilon kapi patoen yan hop sambe pato kinop. Yâhâ yiwereņeâmâ pārâk sân sânâk kasalipyeņaje taka matņe yinņiai.

11 Yâhâ anġoânâmâ yâk orop senņe âlâlâ anġi guņġi otmâ gem yâhâm manbi. Yâhâ yiwereņeâmâ emelâk manbi ya pilâm hou latmâ mansai.” Yawu sâm tep bâle otmâ isewi.

12 Yâhâ torokatmâ yuwu sâwi. “Anġoânâmâ Bawilon kapi pato yakât biwiņan hop sambe pato iminiop. Ehekņe ki ehekņe, nâņgân nâņgânņe ki nâņgân nâņgânņe, senņe âlâlâ topņe topņe tuhuwi.

13 Yawu tuhum mem manņetâ wuân me wuân âlâhât pâin guin âlâ bia, senņe âlâlâ topņe topņe ya kerehâk tatyinņiop. Otmu kapi kârikņe bâleņe. Kasalipyeņe mem ge katyeķetâ yâk yeņgât amutgen manmâ hoņ bayinņim gawi. Yâhâ sâp yiwereņe yuâmâ kerek biatyinņiap.

14 Bâe, senņe âlâlâ topņe topņe mem hop sambe kakņjan manminiwi. Yâhâ nep topņe topņe torokatmâ tuhuwi yiwereņe ya emelâk biatmâ kititiņ yap. Otmu senņe âlâlâ yu me ya ekņâlem anġi guņġi otmâ manbi. Ya gurâ kerek kititiņ yap. Otmu yukât kakņjan yâhâņe âlâ torokatmâ tetewuapgât dop âlâ ki tap,” yawu sâwi.

15 Otmu lok nombotņe kapi kâleņņehembâ taka yan âi topņe topņe tuhum hâmeņe papato meminiwi yaņeâmâ “Kâlâp yuņe punduņ sâm senenekmap,” sâm yakât kâleņņehen kinmâ ekbi.

16 Yawu ekmâ kinmâ yuwu sâwi. “Bâe, bâe, kapi yuâmâ aksihâk kiom balu balu oap. Emelâhâmâ Bawilon ambolipņe, me buku nombotņe kâleņņehembâ takawi yanâmâ hâk katipņe kulem topņe topņe yawuya mânunġakmâ manminiwi. Otmu kâiņut topņe topņe ya goliņak tuhum âmbâkuakbi ya ekņâlem yawuya mem bam gam otbi.

17 Yawu otmîniwi yakât matņeâmâ yiwereņe yu meņetâ eksain.” Yawu sâwi.

Otmu waņga ambolipņe, me nep loklipyeņaje waņgaen kinmâ ekbi. Otmu nep lok nombotņaje hikinâņgen kinmâ ekbi.

¹⁸ Lok ya kerehâkne kâlepñan kinmâ senyeñajak pilâm ekmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi yan ya yu mon? Senje âlâlâ ya kerehâk gulip otmâ meteap. Hâpuwân pekatne sem yawu tuhuap. Bâleñe dondâ oap.” Yawu sâwi.

¹⁹ Yawu sâjetâ biwiyene orotok sâop. Otmu yakât tep bâle nângâm yan kou kendâm ahowi. Isem tep bâle nângâm yan torokatmâ yuwu sâwi. “Bâe, kapi pato enda eksain. Endane âlâlâ ya kerehâk biatmâ kititiñ yap. Yamâ nen wanja ambolipne âlaengembâ tohom kapi yanâk angi gunji otmâ yapâ tewetsenje pato dâim hop sambe kakñan manne sâm gain. Ya yiwerene kâlâpne mem hote alikne tuhuap. Yakât girawu otnom? Me wosapâ ari tewetsenje yawuya menom? Ya pesuk yap yukâ.” Yawu sâm isem buiakmâ kinbi.

²⁰ Yawu teteyiñgiop yakât anjelo yanje yuwu sâop. “Yen emelâk poropete nombotne manbi, otmu aposolo manbi, otmu Anitâhât komot otmâ yâkâlen torokatmâ manbi, yenâmâ kapi yu ambolipñane kasa otyiñgim mem gem katyekbi. Mem ge katyekjetâ yakât matne yu Anitâñe yingiap yakât yen herone kakñan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

²¹ Yawu sâmu anjelo wâtne kârikne tatbanjiopne kât pato âlâ mem yahatmâ saru tumunjan pilâmu giop. Gemu yanâk yuwu sâop. “Nâñe pilâmune giap. Yakât dopñeâk Anitâñe kapi pato Bawilon yukât ambolipne ya yawuâk pilâyekmâ gem tepyene kum huhumu gulip oai. Gulip otjetâ kâwurumyeñajak kinsap.

²²⁻²⁴ Emelâhâmâ Bawilon yan imbi angi gunji otmâ manbi. Otmu kepât senje âlâlâ topne topne mem ekñâlem kinmâ on giriñ kakñan manbi. Hop sambe kakñan manbi. Âli hawat topne topne ya meñetâ lohimbi dondâñe ya ekmâ yu bonne mon sâm yan nângâm tâpikgum manmâ gawi. Yakât otmâ lohimbi hânñan kulernjan tatmâ ariwiñe yâk yengâlen torokatmâ biwiyene hikuakmâ manbi. Yawu manmâ gam hop sambe pato teteyiñgimu âlâlâhât ki pâinmâ manbi. Otmu herone otmâ buñam me kep topne topne tuhumi engat nombotne watmâ yakât yehâhât sâm mepaeakmâ manbi. Otmu yehâhât nângâñetâ yahatmu hâkyene mepaeakmâ manbi. Yakât otmâmâ Anitâ poropetelipne nombotñane yâkât den sâm tetem ekyongowi. Den sâm ekyongonetâ nângâñetâ gemu yongonetâ kerehâk mum metewi. Emelâk Anitâhât komot ya mem ge katyekmâ mem âlâlâ tuhuyekbi yakât matneâmâ yâku yu teteyiñgiap. Sâp yiwerene yuâmâ manman ya emelâk biatmâ kititiñ yap. Emelâk hân yuân torokatmâ âi topne topne mem yehâhât nângâñetâ yahatmu manmâ gawi. Sâp yiwerene yu gurâ biatmâ kititiñ yap. Kapi yu yâhâpne mem miwirikuñetâ tetewuapgât dop âlâ ki tap. Yawu.” Yawu sâop. Anjeloñe kât pilâmu saru tumunje kâlehen giop yanje yakât topne sâm teteap.

19

Anitâñe matne yingiop yakât otmâ ikne lohimbiñe mepaewi.

¹ Ya ekmune pesuk sâmu yakât kakñan den âlâ yuwu nângâwan. “Lohimbi kiñgitne orowâkne menduhuakmâ tatmâ Anitâ otmu Kutdânenñe Yesu yâk yetgât gotyetñan kinmâ Anitâ herone otbanjim yuwu sâm mepaewi.

² “O, Anitâ, Wâtgât Amboñe, Gâñe yu ya otbe sâm ya otdâ âlepne nandoroñe otmap. Tihitnenñe otdâ gâhât amutgen manman sânduhân manmâ yâhânom. Yâhâ imbi kondarâ yâkne orotmeme bâleñe otminiop. Otmu buku nombotñane yawuâk otñet sâm kendâyim gim gaop. Yakât matne gâñe yu wanđâ mem pesuk yap. Yawuhât mepaeheksain. Otmu gâhât komot nombotne

gâhâlen biwiyenaje kepeim manbi yamâ imbi kondarâ yaje kasa otyingim yongomu muwi. Yakât gâje matje yu wanjmu memu pesuk yap. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

³ Gâje kapi pato yu ambolipje matje yingimu kâwurumjanak kinsap. Yukât kakjan yâhâpje miwirikum torokatmâ mannomaihât dop âlâ ki tap. Yakât otmâ heronje otgihaiin.” Yawu sâwi.

⁴ Otmu lok kunje 24 otmu songo papato mumuhât dop bia yaje Anitâ mepaem yuwu sâwi. “Alepe dondâ nenje Anitâ konok mem mepaene. Ya bulâjanâk.” Yawu sâwi.

⁵ Otmu yâk yengâlen gâtje âlâje yuwu sâmu nângâwan. “Yenâmâ Anitâ hoj bawangim lauje lâum yâkâlen biwi nângân nângânyenaje kepeim mansai. Yen lok topje topje, lok geheje me kutyenje orop, yen kerehâk menduhuakmâ Anitâ konok sâm mepaem manjet.” Yawu sâwi.

⁶ Yawu sâjetâ yanâk den âlâ yuwu tetemu nângâwan. Himbimân gâtje dondâje menduhuakmâ tatmâ Anitâ mepaenjetâ munyeje nângâwan. Munyeâmâ himbim gunjuruj sâmap yawu, me to tâlâm pato yerâmu munje pilâmap yawu. Yawu otmâ yuwu sâwi. “O, Anitâ, Kunnenje pato, Manman Ambonje, gâje tihitnenje otmâ tatmâ yâhâmbisân. Yakât otmâ gâ mepaeheksain.

⁷⁻⁸ Otmu lohimbî miakmâ heronje otmâ mansai yakât dopjeâk gâje lohimbî nombotje Lama Nanje yâkâlen biwiyenaje kepeim manmâ gawi yakât pat kuyingioj. Pat kuyingioj ya Lama Nanjanje meyekmâ ikje manman kapiân mem ari katyekmu heron maronj otmâ manmâ yâhânomai. Yakât sâp yu tâlâhuap. Yâhâ lohimbilipje sângum kaok bolanj bolanj mânunjakmâ mambotmâ kinsai. Sângum kaok mânunjakmâ kinsai yamâ manman uwawapje bia manmâ gawi yakât dop. Yakât otmâ mepaeheksain.” Yawu sâwi.

⁹ Yawu sâjetâ anelone yuwu sâm eknohop. “Den yuwu sâm ekgohomune kulemgû. “Lama Nanjanje yiwerenje lohimbilipje pat kuyingioj yâk orop meyekmâ bôt kuangim heronj otmâ yâhânomai yakât sâp tâlâhuap. Lama Nanjanje yakât bulâje mem tetemu lohimbije yâk orop biwiyenaje kepeiakmâ konohâk otmu heronje kakjan manne sâm oai yakât sâm ekyongorâ tep âlep nângâjet.” Den ekgohoan yuâmâ Anitâje sâop.” Yawu sâm eknohop.

¹⁰ Den yawu sâm eknohomu nâje anjelohât gotjan bam mepaewe sâm otban. Yawu otmune yuwu sâm kunihiop. “Kâmbuk. Pilâ. Gâ otmu gâhât bululipge yenâmâ Anitâhât hoj bawa, Anitâhât lauje lâum hoj bawangimai. Otmu nâ gurâ yawuâk hoj bawangiman. Yesu yamâ Anitâhât nanje bonje. Den ekgohoan yuâmâ Anitâhât Wâtgât mâmânjahât Heakje mâmânje otnihim biwine mem hoj hoj tuhunekmu den yu ekgohoan. Yawu gârâmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nângâm mepaeyelekmâ yâhânom.” Yawu sâm eknohop.

Songo sâetje metje bukunjâit pilâyeleketâ hemân giowot.

¹¹ Himbim pâronj sâmu yakât biwiñan yuwu ekban. Beâsi kaok kaok âlâ ekban. Lok kakjan talop yakât topjeâmâ yuwu. Anitâje âi sâm wanop ya biwiñanje kepeim galemgum hejengumap. Yâhâ lok yengât orotmemeyenje sâwuap ya bulâjanâk. Yâkneâmâ lohimbî den âiân katyekmâ

mem kâsipyongowuap. Mem kâsipyongomu ârândân merândân otbuap. Yâhâ yâkneâmâ matje menomai yakât topje katbuap.

¹² Yâkât senjeâmâ kâlâp nimbilamje yawuya. Yâhâmâ lok kutdâje ñerenden golinjak tuhuwi yawuya yañe kunjan horatbanjinetâ tatmu ekban. Yâhâ ikñe kutje yamâ ikñahâk nanñangimap. Lok âlâje ki nânñgâwanjimap.

¹³ Yâhâmâ sânğum kaok kâlep mânunahop yañe ge hârândân sâm kinop yamâ hepñak pato. Yâkât kutje âlâmâ yuwu sâmâi. “Anitâhât Kâi Toka.” Yawu.

¹⁴⁻¹⁶ Otmu lohimbî bâleñaje matje meñetgât Anitâñe sâop yakât otmâ lauñambâ tewet sâtje nombot nombot nelan nelan yañe ge kinop. Yañe mem lohimbî sambe galeyongom hâhiwin yinğimu umutyenje arimu kinğityenahât otmâ hu halak tuhuwi. Otmu sânğum kaok yan otmu ârânjan yuwu kulemgunetâ talop. “Lok topje topje manmâ gai ya yengât kunyeje. Otmu lok kutdâ ya yengât kunyeje pato mansap.” Yawu kulemgunetâ talop. Otmu yâkñe sâmu himbingât kapam lok dondâñe yâkâlen menduhuakbi. Menduhuakmâ yanâmâ hâk katipje kaok bolan bolan ya mânunakmâ beâsi kaok kakñan tatmâ hawamğum Kutdâyeñe orowâk lok bâleñe yongone sâm tohwi.

¹⁷ Menduhuakmâ tohoñetâmâ anjelo âlâ tetemu ekban yañeâmâ sikop senjan kinop. Sikop senjan kinmâ kâe kâe nombotñaje pâp pâp sâm hanjan gam ariwi ya yongonmâ yuwu sâm ekyongop. “Anitâñe sâp pato kalop ya tetewe sâm oap. Yakât otmâ yen kerek taka menduhuakñet.

¹⁸ Yâhâ lok bâleñe komotje komotje beâsi kakñan tatmâ taka ahone sâm oai. Ahom yan himbingât kapam lokje yongom tâtuk meyeknomai. Yongom tâtuk meyekñetâmâ yeñe taka nem meteyeknomai.” Yawu sâm ekyongop.

¹⁹ Yâhâ sonjo sâtje metje otmu lok kutdâ manbi yâkñe kapam ku ku loklipyenje ya hâruyekñetâ kerehâk yongone sâm menduhuakbi. Yakât otmâ lok beâsi kakñan talop, kutje “Anitâhât Kâi Toka,” yâkñe ikñe kapam lok hâruyekmâ orowâk menduhuakmâ yongone sâm otbi.

²⁰ Yâhâ sonjo sâtje metje yañe ikñe hon bawa ya anjoân mâmânje otbangimu yâkñe kulem topje topje mem lohimbî kâityongop. Kâityongom ikñahât kulem towatñe bâtyerjan otmu meteyerjan towat kalop. Yakât otmâmâ lohimbî kinğitje orowâkñe yâk yetgâlen torokatmâ sonjo sâtñahât umutje hâwim mepaeylekbi. Yawuhât himbingât kapam lok yañe yâhâp yâhâp ya pilâyelekñetâ hem topñehen yaken gemutâ kâlâpñe seyelehop.

²¹ Otmu lok beâsi kakñan talop yâkât lauñambâ tewet kâlep, sâtje nombot nombot nelan nelan yañe mem kasalipñe hâreyekmu mum metewi. Mum meterjetâ kâe kâeñe taka nem meteyekbi.

20

Satan ya kum sâhâm pilâmu iop.

¹ Ya pesuk sâmu yanâk anjelo âlâ himbimâmbâ gemu ekban. Anjelo yañe gem puaia, yakât kutje âlâmâ Satan, ya sâhâwe sâm tâk kârikñe mem giop. Tâk kârikñe miakmâek hem nâpumângen kionjop.

²⁻³ Kionjâ ge Satan kum sâhâm pilâmu yambu 1000 yakât biwiñan im ariop. Im arimu yambu 1000 ya pesuk sâmu holanjmu gamâmâ sâp tâlâwâk biwiñan lohimbî kâityongop.

⁴⁻⁶ Kulem ya pesuk sâmu kulem âlâ yuwu tetemu ekban. Anitâhât gotñan lohimbî dondâñe menduhuakmâ kinñetâ yekban. Yâkneâmâ lohimbî

meyekmâ den âiân katyekmâ sâh hâreyingjetgât Anitâñe âi ya sâh yingjop. Komot ya yengât topñeâmâ yuwu. Yâkñe angoân Anitâhât den ya tãñ tãñâk lâum manbi. Yawu manmâ Yesu ki betguwi. Me lok bâleñeñe sonjo sâtñe metñe otmu ikñe umutñe hâwim katbi ya yetgât ki nãngâyitgim mepaeyelekbi. Me yâkât kulem towatñe ya meteyenjan me bâtyenjan ki katñetâ talop. Yawu otmâ betyitgim manñetâ yâkât yâk yetgât hoñ bawalipyetñe kasa otyingim engatyene hârenetâ muwi. Otmu yâkñe angoân mumuñambâ yahatmâ Yesu Kiristohâlen torokatmâ yâkât komot galemýongom tepyene herone otmu manñetâ yambu 1000 olop. Yâhâ angoân yahatbi yañeâmâ Anitâ yet Yesu Kiristo yâk hoñ bayitgim mepaeyelekmâ Yesu orop tatmâ yambu 1000 ya torokatmâ manmâ yâkât komot galemýongom manbi. Otmu yâkât kakñan himbimân manman kârikjahât pat otbi yâkât otmâ hiliwahom hem nâpumñan ki gewi. Yambu 1000 ya pesuk sâmu lohimi nombotñe âlãñe mumuñambâ yahatbi.

Yambu 1000 pesuk sâmu Satanñe yâhãpñe tetem lohimi kãityongop.

7 Yambu 1000 pesuk sâmu yâkât kakñan anjelo âlãñe hem pato ya nâpum kurumbu yâkât kãlehen kionmã ge Satan mem holañop.

8 Mem holañmu yapã yahatmã gamãmã lohimi nombotñe hãñjan kulemñan manmã Yesuhât hãkãñ otbi ya kãityongomu lohotñe otñetã yan dãiyekmã manop. Yawu otmãmã kãsipýongomu komot yãhãp otbi. Âlã, kutñe Goho sãh, âlãmã kutñe Mahoho sãh, yâk kerekñe Yesuhât hãkãñ otmã manbi. Yâkñe menduhuakñetã dopyene saru ginñan sak ekmain yâkât dop. Ya sãlipyongonongãt dop âlã ki otbuap.

9 Yañe menduhuakmã taka Anitãñe ikñe lohimi wawaeyehop ya kerek hilipyongone sãh hawamyongowi. Hawamyongom kinñetã Anitãñe sãmu yan himbimãmbã kãlãp punduñ sãh ge sem gãwu gãwu tuhuyehop.

10 Kãlãpñe sem metyekmu pesuk sãmu Anitãñe amboyene Satan ya mem hem nãpum kãlehen pilãmu giop. Otmu sonjo sâtñe metñe otmu hoñ bawane mãmãñe otbanjimu den perãkñe sãh kãityongop ya yãhãp yãhãp emelãk pilãyelekmu giowot ya yetgãlen gem torokatmu kãlãpñe seyekmu hãhiwin pato nãngãwi. Otmu hãhiwin ya pesuk sãyingiwuapgãt dop âlã ki tap. Hãhiwin dondãñan manmã yãhãmbisãi.

Anitãñe lohimi kerekñe otbi mewi yâkât den sãh hãreyingjop.

11 Kulem ya pesuk sãmu âlã yuwu tetemu ekban. Anitãñe kakñan tatat kaok bolãñ bolãñ yan ge tatmu ekban. Ge tatmu yan hãñ himbim dãiakmã pilahowot.

12-13 Otmu lohimi in muñetã kurihiyekbi, me saruñe neyehop, me girawu girawu tuhuyekmu muwi, lok geheñe me lok kutyene orop, ya kerehãk mumuñambã yahatmã yâkât gotñan kinñetã yekban. Kinñetã Anitãñe pepa topñe topñe ya mem mewalakum lohimi golã manbiãñ yan otbi mewi yâkât topñe kulemgumu tatmap yapã ekmã mem sãlikuop. Otmu Anitã ikñak pepa ya mem sãlikumãmã otbi mewi ya yengât topyene ekmã âlãku ikñiãk ikñiãk den âiân katyekmã matñe yingjop.

14 Otmu lohimi nombotñe hem kãlãpgãt pat otbiñe yan gem torokatmã sãp kãlep manmã yãhãnomai. Yâkñe âlã holañakmã hãk sãnduhãñ mannomaihât dop âlã ki tap

15 Yâhâ Anitâñe ikñe pat kuyingïop ya yengât kutyeñe kulemgumu tatmap yañeâmâ yâhâpñe yakât kakñan hiliwahonomaiahât dop âlâ ki tap. Yañeâmâ manman kârikñe yakât kapiân ari tatmâ heronje kakñan manmâ yâhâmbisâi.

21

Anitâñe sâmu hân himbim anjo teteowot.

1 Ya pesuk sâmu hân himbim hânñe ya Anitâñe sâmu bialop. Otmu yâhâpñe sâmu hân himbim âñe tetemu ekban.

2 Otmu Anitâñe kapi âñe tuhuop, kutñe “Yerusalem Anjo” sâm yañe himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ekmune âlâ kândâkdâ olop. Otmu nenñe imbi miakne sâm otmâ menjâleakmain yakât dopñeâk kapi ambolipñe menjâleakbi.

3 Otmu anjelo âlâñe yuwu sâmu nângâwan. “Kutdânennje Anitâñe lohimbï orop haonmâ ârândân tatmâ tihityeñe otmâ yâhâwuap. Yawu otmâ yâk orop biwi nângân nângânyenñe hikuakmâ konohâk otmu manmâ yâhâmbisâi.

4 Yawu manñetâ yâkñe sâmu umatñe topñe topñe yâhâpñe ki teteyingïuwap. Me hâhiwin nângâm ki torokatmâ mannomai. Me ki mum kou kendâm ahonomai. Me yâhâpñe gilâp âlâ ki iseanginomai. Wawaeyekmâ hâk sânduk yingïmu tep âlep nângâm heronj maronj kakñan manmâ yâhânomai.” Yawu sâop.

5 Yawu sâmu Anitâ Kutdânennñe yuwu sâmu nângâwan. “Sâmune emelâk âliwahap kerek biatsai. Yakât otmâ anjo kândikyongowoman. Den yan yu bulâñanâk. Yakât otmâ yeñe nângâm biwiyenñan katmâ manñetâ biwiyenñe ki gewuap. Yawuhât den yan yu kulemgum katdâ talâk.

6 Nâñe embânâmbâek hân himbim ki kândikyotgowan yapâek tatmâ gan. Niniâk kârikñeâk tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Âlâlahât topñeâmâ nâ. Otmu nâhât sâtgât teteopgât nâhât sâtgât biatsap.

7 Lohimbï nombotñe nâhâlen torokatmâ ki lohotñe otbiñe manman kârikñahât to nene sâm otñetâmâ âlepñe nâñe torokatmâ hâmeñe barak yingïmune nem yâhânomai. Otmu lok âlâ me âlâñe nâhâlen biwiyenñe kepeim mannomai ya yengât nâñe nine nanne baratne bulâñe sâm meyekbom.

8 Yawu gârâmâ lok bâleñe yengât topyeñe yuwu. Bukulipyenñe nângâm bâleyingimâihât lohimbï nombotñe nâhât den pilâm hâkyeñe ihiwe ihiwe otmu dâiakmâ hurunduñe sâm ariwi. Yâhâ nombotñeñeâmâ biwi nângân nângânyenñe nâhâlen kepeim ki manñetgât ihilâk tuhuyekbi. Nombotñeñe den perâkñe sâm kâirahowi. Me den miangiwi. Me den gurukñe sahangïwi. Yâhâ nombotñe kâwâ konda otmâ manbi. Me imbilipyenñe betyeñehen kionñi. Me loklipyenñe betyeñehen kionñi. Yâhâ nombotñeñeâmâ karasuña, me lok yengât sait, me hawat topñe topñe meminiwi. Yâhâ nombotñe âlâñeâmâ Porom Lâpio topñe topñe tuhum kânângâñetâ kinmu yakât nângâñetâ bulâñe otmu yâkâlen biwiyenñe kepeim manbi. Lok yawu yañe hem nâpum kâlehen geñetâ kâlâpñe seyekmu hâhiwin kakñan manmâ yâhâmbisâi. Yawuhât yâhâpñe yapâ holanâkmâ yahatmâ âi ya torokatmâ tuhunomaiahât dop âlâ ki tap. Den yan yu bulâñanâk.” Yawu sâop.

Kapi âñe, kutñe “Yerusalem Anjo” sâm, ya teteop yakât topñe.

9 Otmu anjelo nombolân yâhâp lohimbï hilipyongowi yakât kondo ya mewï yâk yengâlen gâtñe âlâñe yuwu sâm eknohop. “Garâ Lama Nanñe yâkât pat sâsâñe ya tiripgohomune ek.” Yawu sâop.

10 Yawu sâmu Wâtgât mâmânghât Heakne biwine mem purik pilâmu anelo yanje menekmu punne pato âlâen yâhâwit. Yan yâhâ kinmune, Anitâhât kapi âinje, kutne Yerusalem Anjo, ya himbimâmbâ gemu ekban. Kapi ya ambolipne Lama Nanjahâlen torokatne sâm menjâleakmâ gewi.

11 Otmu yan Anitâhât lanjinne pato haonmâ ârândânj sem kinmap. Sem kinmu yan kapi yanje kaok tembanj tembanj olop.

12 Otmu kapi yamâ dâmân kâlep pato yanje kâlehen talop. Otmu yakât gahatne kâiân yâhâp tap. Yâhâ anelo kâiân yâhâp yanjeâmâ gahatne yakât âlâku kândâk kândâk galemgum kinbi. Otmu Isirae lohimbî komot kâiân yâhâp yâk yengât kutnyeâmâ gahatnan iknjâk iknjâk kulemgunjetâ tatmap.

13 Otmu kapi yakât dâmân tuhûm hawamguwi yakât gahatne yamâ ârândânjâk kalimbu kalimbu yawu katnetâ talop. Gahatne yamâ betnehen kalimbu, otmu dâtâpnehen kalimbu, otmu ginnehen kalimbu, yawuâk yawuâk ya katnetâ tatmu ekban.

14 Otmu dâmân ya honj honj sâmap sâm kâtjak mem topnan kum kuratgum tâtâkuwi. Kâtne kum kuratguwi yanâmâ aposolo kâiân yâhâp yâk yengât kutnye ya iknjâk iknjâk kulemgum katnetâ tatmap.

15 Anelo yanje kapam dop tuhu tuhu âlâ golinjak tuhuwi ya mem Yerusalem kapi anjo yakât dop kuop.

16 Yâhâ kapi yakât dopneâmâ âlâhât tipinje. Yakât otmâ yakât ginje ârândânjâk yakât dop yamâ 2500 kilomita yakât dop. Yâhâ yapâ topne katmâ ewaken hanjan upu lato yâhâop yamâ 2500 kilomita yakât dop. Nombot nombot yawuâk kerek.

17 Yâhâ yakât dâmânneâmâ bapnan bapnan dopne 64 mita yawu.

18 Dâmân yamâ kât âlâ, kutne Yasipa sâm, kaok munjen munjen yanje tuhuop. Kapi yamâ golinjak pato tuhuop ya lanjinne pato pilâm imap.

19 Yâhâ dâmân yakât topnan kâtjak kum kuratguwi yakât topne yuwu. Anjoân kuratguwi yakât kât kârikne kaok munjen munjen, yakât kutne Yasipa. Yâhâ yâhâpne kât âlâ golâ golâ, kutne Sapaia. Yâhâ kalimbuje kât âlâ kaok kâtâp metâp, kutne Ahet. Yâhâ imbâtnje kât âlâ golâ golâ, kutne Emerali.

20 Yâhâ yakât momepne yamâ kât kurin kâiâk mâiâk, kutne Onikisi. Yâhâ yakât betnan kât âlâ kurin kurinâk, kutne Konilian. Yakât betnanâmâ kât âlâ gimbanj munjen munjen, kutne Kirisolait. Yâhâ yakât betnanâmâ golâ kâiâk mâiâk, kutne Bereli. Yakât betnanâmâ gimbanj tekop tekop, kutne Topasi. Yakât betnanâmâ golâ otmu njojn kâtâp metâp, kutne Kirisopasi. Yakât betnanâmâ âlâmâ njojn njojn, kutne Haiasin. Yâhâ bâinje yamâ kurin kurinâk, kutne Ametisi.

21 Otmu gahatne kâiân yâhâp yamâ emet âli âlinje yamâ pitinja hâkne kândâkdâek yanje tuhuop. Yâhâ kapi yakât mâtâp yâhâm gem otmai yamâ golinjak tuhuwi yamâ lanjinne orowâk belek belehâk yawuya.

22 Anitâhât kapi pato yamâ ikne kai sombem yan Lama Nanjâit tatmawot. Yakât otmâmâ yan opon kâmbukne âlâ ki tuhunjetâ tap.

23 Yanâmâ Anitâhât lanjinne irik irik sâm pilâm lanj lanj sâmap. Nenje lambe mem saum katmunne lanjinne pilâmap dop yawuya bia, ya wanjim dop âlâ otmâp. Otmu Lama Nanje ikne lanjinne pilâmu lanj lanj sâmap. Yakât otmâmâ sikop me omongât emetsenne lanjinyetne ki pilawot.

24 Yanâmâ kapi ambolipne yâkne yan yâhâm gem herone marone otmâ Anitâ yet Lama Nanje mepaeyelekmâ manmâ yâhâmbisâi.

25-26 Kapi yanâmâ lajinje pato yaŋe pilâmu laŋ laŋ sâmbâi lonŋo lonŋo otmâ imu yakât kâlehen omoŋ me, me kâtâp metâp, me yuwu yawu âlâ ki tatbuap. Yakât otmâ gahatje ki mangunomai. Inâk aŋ sâmbâi kinmu yan lohimbije yâhâm gem Anitâ yet Lama Nanje mepaeyelekmâ hoŋ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

27 Yakât otmâ lohimbî orotmeme bâleŋe otmâ manbi ya orowâk ki tatnomai. Yâhâ den perâkŋe sâminiwi ya gurâ yawuâk yan ki mannomai. Emelâk Lama Nanjaŋe ikje pat ya kuyiŋim pepa âlâ mem kutyeŋe kulempuop lohimbî yaŋak kâlehen yâhâm genomai.

22

Manman kârikŋe yakât topŋe

1 Otmu aŋelo yaŋe manman kârikŋahât to senje âilonŋo lonŋo gam gemap yakât kakŋan gilik belek sâmbâi imap ya tiripnohomu ekban. To senjeâmâ Anitâ yet Lama Nanje yâk yetgâlen tap.

2 Yapâ hindakmâ gem huhum liŋgarakmâ kapiân sombem ya ârândân otmâ imap. Yawu otmâ imu manman kârikŋahât nak yaŋe to ya hâlâŋmâ nombot nombot kinmâ arap. Nak yakât kehetje yaŋeâmâ haoŋmâ emetsenje ârândân bonjaŋe âilonŋo lonŋo imu nem yâhâŋe ki hiliwahonomai. Yâhâ esenje nem hâk sânduhân mannomai. Neŋetâ yan mesek me umatje topŋe topŋe ya ki teteyiŋgiwuap.

3 Otmu kapi yanâmâ Anitâhât kasalipjeâmâ ki genomai.

Anitâ yet Lama Nanje yâk yetgât kaweyetje yan tatmu lohimbî kerekŋe mepaeyelekmâ hoŋ bayitgim manmâ yâhâmbisâi.

4 Yâhâ lohimbî kerekŋe Kutdâyeŋahât senjan manŋetâ ikje kutjaŋeâmâ yâk yeŋgât meteyeŋan kulempumu tatbuap.

5 Yâhâ Anitâ ikŋahâmâ yâk yeŋgât lajinje pato otmâ yâhâwuap. Yakât otmâmâ sikop yaŋe ki pilâwuap. Yanâmâ yâhâŋe omoŋ âlâ ki tetewuap. Yakât otmâ lambe ki miakmâ mannomai yamâ Anitâhât lajinjan tatmâ yâhânomaihât torokatmâ hâk sânduhânâk mannomai.

Bulâŋanâk Yesuŋe yâhâŋe âwurem gewuap.

6 Yâhâ ya pesuk sâmbâi yakât kakŋan aŋelo yaŋe den yuwu sâmbâi eknohop. “Den yan yuâmâ bulâŋe gâŋgâŋâk miap. Emelâk Anitâŋe Wâtgât mâmâŋahât Heak hâŋgâŋgumu poropete yeŋgâlen tetem yâkât den sâmbâi tetem ekyongop. Dop yawuâk Anitâŋe nâ hâŋgânnohomu âlâlâ topŋe topŋe tetewuap yakât tiripgohomune eksat.” Yawu sâop.

7 Yawu gârâmâ emelâhâmâ Yesuŋe yuwu sâop. “Nâmâ yeŋgâlen burundunâk takawomgât sâp tâlâhuap. Yen pepa yu sâlikum den yan yu lâum mannomai yanâmâ âleŋe. Den yan yukât bulâŋe yeŋgâlen tetewuap.” Yawu sâmbâi eknohop.

8 Yâhâ nâ den kulempuan yu emelâk nâŋgâwan. Otmu âlâlâ tetewuap ya gurâ ekban. Aŋeloŋe yu me ya tetewuap ya tiripnohopgât yâkât gotŋan bam mepaewe sâmbâi otban.

9 Yawu otmuneâmâ yuwu sâmbâi eknohop. “Kâmbuk, pilânek. Nâ gurâ gike yuwuya. Nerâmâ Anitâhât hoŋ bawa. Gâ otmu gâhât bukulipge nombotje yeŋe Anitâhât den sâmbâi tetem ekyongom mansai. Otmu nâ gurâ yeŋe oai yawuâk otmâ mansan. Lohimbî nombotje pepa yu sâlikum ekmâmâ Anitâhât den lâum manmâ hoŋ bawaŋginomai. Otmu nâ gurâ yawuâk hoŋ

bawaŋgiwom. Yakât otmâ yen me nâ yamâ Anitâ otmu Yesu yâk yetgâlâk nâŋgâm mepaem yâhânom.

¹⁰ Otmu den yukât bonŋe tetewuap yakât sâp tâlâhuap. Yakât otmâ gâmâ Anitâhât den yuâmâ pepaen kulemgum katmâ yan ki mem kurihiwuap. Tetekŋan lohimbî senyeŋan sâm mem mewalakum tiripyongowuat.

¹¹ Otmu Lama Nanŋe burunduŋâk takawuap yakât sâpŋe utâpŋuap. Gârâmâ lohimbî nombotŋe orotmeme bâleŋe otmâ manmaiŋe torokatmâ otmâ yâhânomai. Yâhâ lohimbî nombotŋeâmâ orotmeme âlepŋe otmâ Anitâhât tem lâuwawŋim manmai yaŋeâmâ yawuâk otmâ manmâ yâhânomai." Yawu sâop.

¹² Yawu sâm tiŋ pilâmu Yesuŋe yuwu sâm eknohop. "Nâ yuwu sâmune nâŋgâ. Sâp ki kâlep otmuâk âwurem gewom. Nâŋe lohimbîŋe otbî mewî yakât matŋe mem kâpekâ âlâku amboŋan amboŋan yingimune menomai.

¹³ Nâmâ Anitâŋe hân himbim ki kândikyotgop yapâek tatmâ gan. Otmu tatmâ yâhâwom. Otmu nâmâ âlâhât amboŋe. Wahap yu me ya hânân yuân katyekban ya kerehâk nâŋgâm meteyeksan.

¹⁴ Nâmâ lohimbî yengât kunyeŋe pato. Lohimbîŋe nâhâlen biwiyenŋe kepeim manmâ gai yâkŋe Anitâhât kapi ya ambokunomaihât pat kuyiŋgiwan yamâ âlepŋe ambokum mannomai. Otmu nâŋe manman kârikŋahât sot yingimune menomai yan ârândâŋâk nem torokatmâ mannomai.

¹⁵ Yawu gârâmâ lohimbî nombotŋe Anitâhât hâkâŋ otmâ mansai, me senŋe âlâlâ ihilâk mahilâk gulip malap otmâ torokatmâ manmâ gai, me lohimbî nombotŋe kasa otyiŋgim yongom manmâ gai, me nombotŋe hânân âlâlâ Porom Lâpio topŋe topŋe yakât nâŋgâŋetâ bulâŋe otmu yâk yengâlen biwi nâŋgân nâŋgânyenŋe kepeim manmâ gai, me manman bâleŋe yakât mâtâwân torokatmâ otmâ manmâ gai, me den perâkŋe sâm kâirahom kombo mianŋim gai, me den mem manmâ gai, yamâ Anitâŋe dâiyekmâ ikŋan katyekbuapŋat dop âlâ ki tap. Yâhâmâ dâmân yaehen tatmâ hâhiwin nâŋgâmbisâi. Yawu.

¹⁶ Nâ ahonakmune nâŋgâ. Nâmâ Yesu. Nâmâ Dawitihât sen. Nâmâ pitu kâmŋe pato emet ki orotok sâmuâk tetemap nâmâ yakât dop. Nâhât sâtŋat aŋelo ya gem den ya sâm ekgohoap. Yawu gârâmâ gâŋe den ya nâŋgâm nâhât komot ya sâm tetem ekyongowuat." Yawu sâop.

¹⁷ Yawu gârâmâ Yesuhât pat manmai ya Yesuŋe getek ge menenehâkŋat biwiyenŋe kilik kilik sâmu Yesuhât mambotmâ mansai. Otmu yen nombotŋe ekap yu ekmâ sâlikunomai yan yenâmâ getek teteâhâk yawu nâŋgâŋet. Otmu getehâk tetem gewomap yakât otmâ yen nombotŋe manman kârikŋahât tohât biwiyenŋe kilik kilik sâmap yenâmâ in yawu biwiyenŋe Yesuhâlen katŋet. Yawu otnomai yanâmâ Yesuŋe tep âlep nâŋgâyŋim meyekmu yâk orop manman sânduhân torokatmâ manmâ yâhânomai.

¹⁸ Nâŋe den yu bulâŋe tetewuap yakât yu tâŋ tâŋâk ekmâ nâŋgâm kulemguan. Yawu gârâmâ lok âlâ me âlâŋe den yu tatmu ya wangim yeŋe nâŋgân nâŋgânyenŋe watmâ den âlâ torokatmâ sânomai yaŋeâmâ hâmbâi matŋe umatŋe menomai.

¹⁹ Yâhâ lok âlâ me âlâŋe den yu nâŋgâŋetâ tâŋât otmu mem ge katmâ yeŋe engatyeŋeâk den âlâ torokatmâ sânomai ya gurâ matŋe umatŋe menomai. Anitâŋe ikŋe kapi âiloŋgo yakât pat kuyiŋgiop ya bâtyenŋan hindâwuap. Otmu ikŋe kapiân yâhâ manman kârikŋahât nak kehetŋe nenomaihât mâtâp

maᅇguyiᅇgiwuap. Yawu teteyiᅇgimapgât girem den yan yu nâᅇgâm biwiyeᅇᅇan katmâ manmâ yâhânomai.

²⁰ Otmu Yesuᅇ den yukât bulâᅇ oap yakât iᅇᅇak yuwu sâop. “Nâ ninak sâᅇmune nâᅇgâᅇet. Nâmâ burunduᅇâk takawomgât sâp utâpᅇuap.” Yesu iᅇᅇak yawu sâop. Otmu den sâop yakât bulâᅇ teteâkgât naᅇᅇan. Getehâk tetem giâkgât naᅇᅇan. Yesu Kutdânenᅇe gâ hoᅇâk taka.

²¹ Otmu Yesuᅇ dikin kârikin oᅇningimu yakât amutᅇen nelâm manne. Bâiᅇ. Pesuk yap. Yawu.